D. Thom. in 3: et 2. lib. Sent

17-1

6

SCRIPTVM
D. THOMAE AQVINATIS
DOCTORIS ANGELICI
IN QVATVOR LIBROS SENTENTIARVM
MAGISTRI PETRI LOMBARDI.

[illegible] Distinctiones, ac Quaestiones
sequens Index ostendit.
[illegible]

ROMAE

SCRIPTUM
D. THOMAE AQUINATIS
DOCTORIS ANGELICI,
IN QUATUOR LIBROS SENTENTIARUM
MAGISTRI PETRI LOMBARDI

Quorum Diſtinctiones, ac Quæſtiones
ſequens Index oſtendit.

Habet ad usum cum licentia superiorum fr. Josephi Garzia ord. Predicatorum, filius S. Pauli Vallisoletani

FACULTAD
DE
TEOLOGIA
Univ. de Deusto
BILBAO

ROMAE M. D. LXX.

INDEX DISTINCTIONVM
ET PARTITIONVM PRIMI LIBRI SENTENTIARVM MAGISTRI PETRI LOMBARDI.

PRologus primi libri Sententiarum. folio 1

DISTINCTIO PRIMA.

De miſterio Trinitatis. folio 2
De rebus communiter agit. 4
Quid interſit inter frui & vti aliter q̃ ſupra. 4
Determinatio eorum quæ videntur contraria. 4
Alia determinatio. 5
Vtrum hominibus ſit fruendum vel vtendum. 5
Vtrum Deus fruatur vel vtatur nobis. 5

DISTINCTIO II.

De miſterio Trinitatis, & vnitatis. 7
Quæ fuerit intentio ſcribentium de Trinitate. 7
Quis ordo ſit ſeruandus cũ de Trinitate agitur. 8
De teſtimoniis veteris teſtamenti quibus Trinitatis myſterium declaratur. 8
De teſtimoniis noui teſtamẽti ad idẽ ptinẽtib⁹. 10

DISTINCTIO III.

De cognitione creatoris p creaturas, in quibus Trinitatis veſtigium apparet. 11
De imagine & ſimilitudine Trinitatis in anima humana. 13
Quomodo æqualia ſint quia capiuntur a ſingulis omnia & tota. 14
Quomodo illa tria memoria capiat. 14
Quomodo illa tria tota capiat intelligentia. 14
Quomodo illa tota capiat voluntas. 14
Ex quo ſenſu illa tria dicantur vnum eſſe, & vna eſſentia quæritur. 14
Quod etiam ad ſe inuicem dicuntur relatiue. 14
Aperitur quod ſupra quęrebatur, ſcilicet, quomodo hæc tria dicantur vnum. 15
Quòd in illa ſimilitudine eſt diſsimilitudo. 15
Prima diſsimilitudo. 15
Alia diſsimilitudo. 15
Alia aſsignatio Trinitatis in anima ſcilicet, mens, notitia, amor. 15
Quòd mens vice patris, notitia filij, amor ſpiritus ſancti accipitur. 16
Quod non eſt minor mente notitia nec amor vtroque. 16
Quod hæc tria in ſeipſis ſunt. 16
Quomodo mens per iſta proficit ad intelligendum Deum. 16
Hic de ſummæ Trinitatis vnitate. 16

DISTINCTIO IIII.

Quęritur vtrum cõcedendum ſit quòd Deus ſe genuerit. 17
Alia quæſtio de eodem. 17
Opinio quorũdam dicentiũ tres perſonas eſſe vnũ Deum, vnam ſubſtantiam, ſed non econuerſo. 18
An Deus pater, ſe Deũ, an alium genuit Deum. 18

DISTINCTIO V.

Quæritur an pater genuit diuinam eſſentiam, vel ipſa filiũ, an eſſentia genuit eſſentiã, vel ipſa nec genuit, nec genita eſt. 19
Secunda ratio. 19
Tertia ratio potior. 19
Hic videtur aduerſari Auguſtinus. 19
Quæ videantur prædictis eſſe contraria. 19
Quod videtur prædictæ expoſitioni cõtrarium. 20
Quomodo ſint intelligenda verba Hilarij. 20
Quod legit pater de ſua ſubſtantia genuiſſe filium, & filius ſubſtantiæ patris. 20
Quod nec filius nec ſpiritusſanct⁹ eſt de nihilo, ſed de aliquo: non tamen de materia. 21
Quare verbum patris dicatur filius natura. 21

DISTINCTIO VI.

Vtrum pater voluntate ſua genuit filium, an neceſſitate, & an volens, vel nolens ſit Deus. 22
Oppoſitio contra prædicta. 22
Qũo intellligenda ſint illa verba, pr̃ nec volẽs, nec nolẽs, eſt De⁹, nec volẽs neq; nolẽs genuit filiũ. 22

DISTINCTIO VII.

Quæritur an pater potuerit, vel voluerit gignere filium. 23
Vtrũ pater natura ſit potẽs gignere filiũ, & an hoc ſit aliqua potentia quæ ſit in filio. 24
Quomodo ſit intelligendum filius habet, vel non habet potentiam generandi. 24

DISTINCTIO VIII.

De veritate & proprietate, & incommutabilitate, & ſimplicitate eſſentię Dei. 25
Querit̃ q̃liter intelligẽda ſint verba Hieronymi. 25
De incommutabilitate. 26
De ſimplicitate. 28
De ſpirituali creatura oſtendit quomodo ſit multiplex non ſimplex. 28
Qualiter cũ De⁹ ſit ſimplex, multiplex tñ dicat̃. 29
Tanta eſt Dei ſimplicitas quòd nulli prędicamentorum ſubiicitur. 29
Quòd Deus non proprie ſed abuſiue dicit̃ ſub̃a. 29
Quod non eſt in Deo aliquid qđ non ſit Deus. 31

DISTINCTIO IX.

De diſtinctione perſonarum. 31
De coęternitate filij cum patre. 32
Argumentatio Arrianorum. 32
Reſponſio Auguſtini catholica. 32
Ineffabile eſt, qũo filius ſit & nõ hẽt priorẽ patrẽ ſicut modus g̃nonis in ĩtelligibilis ẽ & ĩeffabilis. 32
Quidã pręſumũt diſcutere generationis ſeriem. 32
Vtrum debeat dici ſemper gignitur, vel ſemper ge

Universidad de De
Bibliotec

nitus eſt filius. 32
De obiectionibus hæreticorum nitentium probare filium non eſſe coeternum patri. 33

DISTINCTIO X.

De ſpiritu ſancto agitur & primo quòd ſit amor patris & filii dicit. 34
Quòd ſpiritus ſanctus proprie dilectio dicatur, & tamen trinitas ſit dilectio. 34
Exemplis confirmat quod eadem nomina proprie & vniuerſaliter accipiuntur. 35
Authoritatem ponit, quòd filius proprie dicatur ſapientia. 35
Quomodo ſpiritus ſanctus ſit amor quo pater a filio, & filius a patre diligitur: 36
Aperitur quid ſit ſpiritus ſanctus. 36
Quod ſicut ſpiritus ſanctus communis eſt patri, & filio, ita commune nomen habet proprium. 36

DISTINCTIO XI.

Quòd ſpiritus ſanctꝰ procedit a patre, & a filio 36
Quód ięci non concedunt ſpiritum ſanctum procedere a filio. 37
De conuenientia latinorum, & gręcorum in ſenſu & differentia in verbis. 37

DISTINCTIO XII.

Vtrum ſpiritus ſanctus prius, vel plenius procedat a patre quàm a filio. 38
Quòd ſpiritus ſanctus principaliter & proprie dicitur procedere a patre. 38
Ex eodem ſenſu dicitur ſpiritusſanctus eſſe, & mitti a patre per filium. 39

DISTINCTIO XIII.

Quare ſpiritusſanctus cum ſit de ſubſtantia patris non dicatur filius vel genitꝰ: ſed tm̃ procedẽs 40
Cum ſpiritusſanctus non dicatur genitus, cur filius dicatur procedere. 40
Quòd non põt diſtingui a nobis inter generationẽ filii, & proceſsionem ſpiritusſancti. 40
Vtrum ſpiritusſanctus debeat dici ingenitus. 41

DISTINCTIO XIIII.

Quòd gemina eſt proceſsio ſpiritusſancti. 42
De tpali ꝓceſſione ſpiritusſc̃ti ſpecialiter agit̃. 42
Quòd aliqui dicunt ſpiritumſanctum non dari ſed dona eius. 42
Quòd ipſe ſpiritusſanctus qui Deus eſt, & datur & mittitur. 42
An viri ſancti, & eccleſię pręlati dent, vel dare poſſint ſpiritumſanctum. 43
Quòd non poſſunt dare ſpiritũſanctum docet. 44
Quòd videtur contrarium. 44

DISTINCTIO XV.

Vtrum ſpiritusſanctus detur a ſeipſo. 44
Non eſt mirum ſi ſpiritusſanctus dicatur mitti vel procedere a ſe, cum etiã filius dicatur mitti a ſe. 45
Quomodo intelligenda ſit miſsio vtriuſque. 45
Quòd a ſpiritusſancto filius ſit miſſus authoritatibus confirmatur. 45
Quod filius ſit datus etiam a ſeipſo. 45
Quod filius ſit miſſus a ſe. 45
Summatim colligit quæ ex prędictis aſſumunt̃. 46
Quęſtio cur dicat, A meipſo non veni. 46
Vtrum ſemel tantum miſſus ſit filius, an ſępe. 46
Quòd duobus modis dicitur filius mitti. 47
Quòd ſecundum alterum ſemel, & ſecundum alterum ſit ſępe miſſus, & ſecundum alterum vt ſit homo, & ſecundum alterum vt ſit cũ homine. 47
Quòd ſecundum alterum modum dicitur miſſus in mundum, ſecundum alterum non. 48
Cur pater non dicitur miſſus cum ab aliquo cognoſcitur ſicut filius. 48
Putarunt quidam, filium & ſpiritumſanctum minorem patre: quia miſsi dicuntur. 48

DISTINCTIO XVI.

De miſsione ſpiritusſancti quę ſit duobus modis viſibiliter, & inuiſibiliter. 49
Prius de illo modo miſsionis, qui ſit viſibiliter. 49
Cur filius ſit minor patre ſecundũ formã creatã in qua apparuit, cur nõ & ſpũſanctus ſimiliter? 49
Quod filius ſecundũ qđ homo, factꝰ eſt nõ mõ pr̃e, ſed ſpiritu ſancto, & etiam ſeipſo minor eſt. 50

DISTINCTIO XVII.

De miſsiõe ſpiritusſancti, qua inuiſibiliter mittit̃. 51
Pręmittitur quoddam ad hanc oſtenſionem neceſſarium, ſcilicet quòd ſpiritusſanctus eſt charitas qua Deum diligimus & proximum. 51
Quod fraterna dilectio cum ſit Deus nõ eſt pater, vel filius, ſed ſpiritusſanctus tantum. 52
Quòd nõ eſt dictũ per cauſam illud, Deus charitas eſt, ſicut illud, tu es patiẽtia mea & ſpes mea. 52
Qũo ſpiritusſanctus mittatur vel detur nobis. 52
Vtrũ cõcedendũ ſit quòd ſpiritusſanctus augeat̃ in homine & magis vel minus habeat̃ vel detur. 53
Quia aliqui dicunt ſpiritumſanctum non eſſe charitatem qua diligimus Deum & proximum. 54
Quod charitas eſt motus, vel affectus animi. 56
An concedendũ ſit ꝙ per donũ donent̃ dona. 57

DISTINCTIO XVIII.

Vtrum ſpiritusſanctus eadem ratione dicatur donum & datum ſiue donatum. 57
Quare ita videtur. 58
Reſponſio quare datum, vel donatum dicatur ſpiritusſanctus. 58
Quæritur cui donabilis. 58
Quòd ſicut filius naſcendo accepit, non tantum vt eſſet filius, ſed etiam eſſentia, ita & ſpiritusſanctus procedendo accepit, nõ tantum vt eſſet donum: ſed etiam vt eſſet eſſentia. 58
Quòd ex prædictis videtur quòd filius, non tantũ ſit filiꝰ natiuitate: ſed etiam de ſimili eſſentia, & ſpiritusſanctus proceſsione. 59
Quòd ſpiritusſanctus dicitur donũ & donatũ ſecundum prædictos duos proceſsionis modos. 59
Secundum hoc quod donũ eſt, refertur ad patrẽ & filiũ, ſecundum quòd datũ ad eum qui dedit & ad eos quibus datum eſt. 59

An filius cum ſit nobis datus, poſsit dici noſter, vt ſpiritusſanctus. 60
Vtrum ſpiritusſanctus ad ſeipſum referatur. 60

DISTINCTIO XIX.

De æqualitate trium perſonarum. 60
Quòd æternitas & magnitudo & potentia in Deo ſunt vnum, licet ponantur quaſi diuerſa. 60
De magnitudine, quòd ea aliqua perſonarum, aliam non excellit. 61
Quòd nõ eſt maior vna perſona alia, nec maius aliquid duæ, quàm vna, nec tres, vel duæ, q̃ vna. 61
Quomodo dicitur Deus pater eſſe in filio, & filius in patre, & ſpiritusſanctus in vtroque, & ſingulus, in ſingulis. 61
Ad id quod cæperat redit, vt oſtendat ſcilicet, ꝙ magnitudine vnus non ſuperat aliam. 62
Quód nulla perſonarum pars eſt in trinitate. 62
Cum dicimus tres perſonas eſſe vnam eſſentiam, nec vt genus de ſpeciebus, nec vt ſpeciem de indiuiduis p̄dicamꝰ: qa nõ ẽ eſſentia genꝰ, & ꝑſona ſpẽs, vel eſſentiã ſpẽs & ꝑſona indiuiduũ. 63
Non ſecundum materialem cauſam dicuntur tres perſonæ vna eſſentia. 63
Nec ita dicuntur tres perſonæ vna eſſentia, vt tres homines vna natura, vel vnius naturæ. 63
Quæ videntur aduerſari prædictis. 64
Ex quo ſenſu dixerit perſonas differre numero. 65
Quibus modis dicuntur differre numero, & ſecundum quẽ modũ perſonis conuenire poſſet. 65
Quòd vna perſona non eſt maior alia, nec tres ſimul q̃ vna & hoc rõne oſtendit catholica. 66
Quòd Deus non eſt dicẽdus triplex, ſed trinus. 66
Quòd nõ ẽ ita in rebꝰ corporeis vt in trinitate. 67

DISTINCTIO XX.

Oſtenſo, ꝙ aliqua perſonarum aliam non excedit magnitudine, nunc oſtendit quòd alia nõ excedit aliam potentia. 67
Quòd non poteſt minus filius quàm pater. 67
Aliter probat filium æqualem patri. 68
Per ſimile oſtẽdit ꝙ nõ minorẽ pr̃ filiũ genuit. 68.

DISTINCTIO XXI.

Quæritur quomodo poſsit dici ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus ſpiritusſanctus, cum ſint inſeparabiles. 69
Vtrum poſsit dici, ſolus pater eſt Deus, ſolus filius eſt Deus, vel ſolus ſpiritusſanctus eſt Deus, vel pater eſt ſolus Deus, vel filius eſt ſolus Deus, vel ſpiritusſanctus eſt ſolus Deus. 69
Quomodo trinitas dicatur ſolus Deus, cum ipſa ſit cum ſpiritibus & animabus ſanctis. 70
Et ſi de ſolo patre prædicta dicerentur, non tamen excluderetur filius, & ſpiritusſanctus. 70

DISTINCTIO XXII.

De nominum differentia quibus vtimur loquentes de Deo. 71
Præmiſsis addit quędam eſſe nomina, quæ temporaliter Deo conueniunt, & relatiue dicuntur. 71
De hoc nomine trinitas addit. 71
De aliis nominibus, quæ temporaliter Deo congruunt & non relatiue dicuntur. 71
Quòd illa nomina quæ ad ſingulas pertinent perſonas, proprie relatiue dicũtur, ea vero quæ vnitatẽ eſſentię ſignificãt, ad ſe dicunt̃ & de ſingulis & de oĩbus cõiter dicuntur perſonis, & ſingulariter non pluraliter in ſumma accipiuntur. 71
Quòd Deus magnus ẽ, ea magnitudine quæ Deus eſt, ſic de bonitate & de omnibus quæ ſecundũ ſubſtantiam dicuntur. 72

DISTINCTIO XXIII.

De hoc nomine quod eſt perſona, quod cum ſecundum ſubſtantiam dicatur, tamen pluraliter, nõ ſingulariter in ſumma accipitur. 73
Authoritas quòd perſona ad ſe dicatur & ſecundum ſubſtantiam. 73
Cur pater & filius & ſpiritusſanctus, non dicantur vna perſona, vt vna ſubſtantia, & vnus Deus. 73
Qua neceſsitate dictum ſit, tres perſonæ a Latinis, & a Græcis tres hypoſtaſes, vel ſubſtantiæ. 74
Quid hoc nomine tres ſignificetur. 74
Quare non dicimus tres Deos eſſe patrem, & filiũ & ſpiritumſanctum vt dicimꝰ tres perſonas, cum id qđ Deus eſt, ſit eis cõe, qa pater eſt Deus, & filius eſt Deus, & ſpiritusſanctus eſt Deus. 74
Alia queſtio, cur non dicimus tres eſſentias, vt tres perſonas, cum ſcriptura non contradicat. 75
Sicut nos dicimus tres perſonas, ita Græci tres ſubſtantias, quas dicunt hypoſtaſes, aliter accipientes ſubſtantiam quàm nos. 75
Quòd in trinitate non eſt diuerſitas nec ſingularitas, vel ſolitudo, ſed vnitas, & trinitas, & diſtinctio, & identitas. 75
Quòd non debet dici Deus multiplex. 76

DISTINCTIO XXIIII.

Quid ſignificet̃ his nominibus, vnus vel vna, duo vel duæ, tres vel tria, trinꝰ vel trinitas, plures vel pluralitas, diſtinctio vel diſtincte, cũ his vtimur de Deo loquentes. 76
Magis illa dicuntur ad excludendum ea, quæ non ſunt in Deo, quàm ad ponendum aliqua. 76
Quid per vnũ ſignificet̃, cũ dicit̃, vnus Deus. 76
Quo ſenſu dicit̃, vnus ẽ pater, vel vnus eſt filius. 76
Quid per duo, cum dicitur, duæ perſonæ, vel pater, & filius duo ſunt. 77
Ex quo ſenſu dicitur in perſonis diſtinctio vel perſonæ diſtinctæ. 77
Quomodo ibi accipiatur diſcretio. 77
Quomodo trinitas ibi accipiatur. 78

DISTINCTIO XXV.

Quid ſignificatur, cum dicitur pluraliter, tres perſonæ, vel duæ perſonæ. 79
Quòd videtur ſecundum eſſentiam Dei: alia eſt ꝑſona patris, alia filii, ſiue tres perſonæ, vt cum dicitur, pater eſt perſona, filius ẽ perſona. 79
Aliter etiam videtur poſſe oſtendi, quòd ſecundũ eſſentiã dicat̃, etiam cũ pluraliter profertur. 80
Opinio quorundam qui putant eſſentiam ſignificari nomine perſonę, cũ dicimus tres ꝑſonas, 80
Quód hoc nomen perſona tripliciter in trinitate

Universidad de De
Bibliotec

accipitur, & hęc eſt vtilis, & catholica doctrina de perſona & perſonis. 80
Obiectioni illorum reſpondet. qua nituntur probare perſonas ſecundum eſſentiam accipi, quia reſpõdemus quærentib⁹, qd tres, vel qd tria. 81
Quid tres res, & quid vna res, hic dicitur. 81
Ex quo ſenſu dicatur: alia eſt perſona patris, alia filii, alia ſpiritusſancti. 81
Quomodo hæc intelligantur, alius in perſona pater, alius filius, alius ſpiritusſanctus. 82

DISTINCTIO XXVI.

De proprietatibus perſonarum, ſed pri⁹ de hoc nomine hypoſtaſis. 82
De proprietatibus perſonarum, & de nominibus earum relatiuis. 83
Quòd non omnia quæ de Deo dicuntur, ſecundũ ſubſtantiam dicuntur, quædam enim ſecundum relationẽ dicuntur, nihil tñ ſecundũ accidẽs. 83
Quare dicatur proprium vnigeniti, quod eſt filius Dei, cum etiam homines ſint filii Dei. 84
Quòd homo dicitur filius trinitatis, & trinitas poteſt dici pater hominum. 84
Quòd ſpiritusſanctus proprie dicitur donum Dei, quia proprietate eſt donum, vt filius natiuitate vtroque modo dicitur relatiue & ſecũdum eandem relationem. 84
An pater, vel filius, vel trinitas ipſa poſsit dici ſpiritusſanctus. 85
Quidam putant ſpiritumſanctum non dici relatiue ad patrem, & filium, quia non vicisſim reſpondent ſibi vocabula, ſed falſo. 85

DISTINCTIO XXVII.

An eaſdem proprietates aſsignent Augu. & Hilar. & an iſtæ ſint, quæ dicuntur paternitas & filiatio & proceſsio. 86
Reſponſio vbi oſtendit eaſdẽ eſſe proprietates. 86
Quomodo non eſt omnino idem dicere eſſe patrẽ, & genuiſſe, vel habere filium ita & de aliis. 86
Relationum vero vocabula ſunt paternitas, filiatio, proceſsio, nec perſonam ſignificant. 87
Quòd proprietates determinant hyppoſtaſes, nõ ſubſtantiam, ideſt naturam. 87
Quòd ſunt alia nomina perſonarum eaſdem proprietates notantia, ſcilicet genitus, genitor, verbum, imago. 87
Generalis regula eorum quæ ad ſe, & eorum quæ relatiue dicũtur, quicquid enim ad ſe ſimul ambo dicuntur, ſed nõ ita in prædictis relatiuis. 88
An ſecundum ſubſtantiam dicatur Deus de Deo, & huiuſmodi. 88
Quòd tantum ſecundum nomen ſubſtantiæ dicitur illud de illo, non ſecundũ noĩa ꝑſonarum. 88

DISTINCTIO XXVIII.

Quòd non tantum tres prædictæ proprietates ſũt in perſonis, ſed etiã aliæ, quæ de aliis ſignificantur nominibus, vt ingenitus. 89
An ſicut ſolus pater dicitur ingenitus, dici debeat non genitus, vel non filius. 90
Quæ ſit proprietas ſecundum quam dicitur pater ingenitus. 90
Arriani nitebantur probare alterius ſubſtantiæ patrem, alterius filium, quia ille ingenitus, iſte genitus, quibus reſpõdens Ambro. dixit ſe hoc nomen in ſcripturis non legiſſe diuinis. 90
An diuerſum ſit eſſe patrem, & eſſe filium. 91
Quomodo dicatur ſapientia genita vel nata, an ſecundum relationem, an ſecundum ſubſtantiã. 91
Quòd imago aliquãdo dicit̃ ſecundũ eſſentiã. 91

DISTINCTIO XXIX.

De principio quod relatiue dicitur, & multiplicem notat relationem. 92
Quòd ab æterno pater eſt principium, & filius, ſed ſpiritusſanct⁹ nõ, immo cœpit eſſe principiũ. 92
Oſtendit, quomodo pater ſit principium filii, & ipſe & filius principium ſpiritusſancti. 92
Cur pater & filius ſint vnum principium ſpiritusſancti, quęritur an eadem notione. 93

DISTINCTIO XXX.

De his quæ temporaliter de Deo dicuntur, & relatiue, ſecundum accidens, quod non deo, ſed creaturis accidit. 93
Oppoſitio, quòd nõ ex tempore ſit dominus, quia eſt dominus temporis, quod non eſt ex tpe. 94
Soluit̃ quęſtio qua quęrebat̃, vtrũ ſpiritusſanctus dicatur datũ relatiue ad ſe, cum ipſe det ſe. 95

DISTINCTIO XXXI.

Quomodo dicatur filius æqualis patri, an ſecũdũ ſubſtantiã, an ſecũdũ relationẽ, ita & ſimilis. 95
Quomodo dicat̃ ſimilis & quid ſit ſimilitudo. 96
De ſententia ſancti Hilarii, qua in trinitate perſonarum propria oſtendit. 96
De ſpiritusſancto, quare vſus dicatur. 96
Quòd ſecundum hanc expoſitionẽ non diſtinguũtur ibi proprietates perſonarum tres. 96
Quare dicatur Hila. propria perſonarum aſsignaſſe in prædictis verbis, cum ibi non ſint expreſſæ proprietates. 97
Quòd earumdem perſonarum diſtinctionem notat Auguſti. aliis verbis ſine expreſsione trium perſonarum. 97
Quare patri attribuat̃ vnitas, & filio æqualitas. 97
Quare pater, & filius dicantur eſſe vnum, vel vnus Deus: ſed non vnus: quia res eiuſdem naturę recte poſſunt dici vnum ſimpliciter eſſe, & cum adiectione, Res vero diuerſæ naturæ, non poſſunt dici vnum niſi dicatur, quid vnum. 97
Quare dicatur eſſe æqualitas in filio, cum ſit vna æqualitas trium. 98
Quare in ſpiritusſancto. dicatur eſſe vtriuſque concordia vel connexio 98

DISTINCTIO XXXII.

Vtrum pater, vel filius ſpiritusſancto diligat, cum diligere idem Deo ſit quod eſſe. 98
Vtrum pater ſit ſapiens ſapientia quam genuit, ſicut diligit amore, qui ab ipſo procedit. 99
Vtrũ filius ſit ſapiẽs ſapiẽtia genita, vel ingenita. 99
An filius ſit ſapiens ſeipſo, vel per ſeipſum. 99
An vna tantum ſit ſapientia patris. 100

Quòd in Trinitate eſt dilectio, quæ eſt Trinitas, & tñ ſpiritusſanct⁹ eſt dilectio quæ nõ eſt Trinitas, nec iõ duæ ſunt dilectiões, ita & de ſapiẽtia. 100
Qua rõne pater non dicitur ſapiẽs ea ſapiẽtia quã genuit, eadẽ vr̃ debere dici, quòd nõ ſit diligẽs, pr̃, vel filius dilectione quæ ab vtroq; ꝓcedit. 100
Hæc quæſtio inexplicabilis eſt, quæ excellit informitatem hominis. 101

DISTINCTIO XXXIII.

Vtrum proprietates perſonarũ ſint ipſæ perſonæ, vel Deus, ideſt diuina eſſentia. 101
Quòd proprietates ſint diuina eſſentia. 102
Authoritate aſtruit quòd ꝓprietas ſit natura. 102
Quidam negant. ſ. proprietates eſſe perſonas, & diuinam naturam, & quare. 102
Quæritur quomodo proprietates poſſunt eſſe in natura, vt tamen eam non determinent. 103
Quibus authoritatibus opinionẽ ſuam. ſ. quòd proprietas patris, vel filij nõ ſit Deus, muniant. 104
Aliis etiã verbis Auguſtini vtunt̃ ut aſſerant qđ dicunt. ſ. ꝓprietates ꝑſonarũ, nõ eẽ Dei ſubam. 104

DISTINCTIO XXXIIII.

Opinio quorumdam non idem eſſe perſonam & eſſentiã uel naturã dicentium, & eandem eſſentiã non poſſe eſſe patrẽ, & filiũ, & ſpiritũſanctũ. 104
Docet, quomodo eis obuiat ipſius ſcripturæ circũſtantia, & qualiter prædicta intelligi debeant & quòd ſpiritusſanctus eſt res unius naturæ patris, & filij & eſt ipſa natura. 105
Quòd propter res creatas illud dixerit, non idem eſt natura, & res naturæ. 105
Quòd nõ alius eſt De⁹, & quę ſua ſunt, ita ut inſint. alia enim ſunt quę inſunt, alia quę nõ inſunt. 106
Vtrum ita poſsit dici Deus trium perſonarum, uel tres ꝑſonæ unius Dei, ut dicitur una eſſentia triũ perſonarũ, & tres ꝑſonæ unius eſſentię. 106
Quòd licet potentia, ſapientia, bonitas, de Deo ſecundum ſubſtantiam dicantur in ſcriptura, tamen ſolent hæc nomina diſtincte ad perſonas interdum referri. 106
Quare id fiat, ſcilicet quòd patri potentia, filio ſapientia attribuatur. 107
Quare ſpirituiſancto bonitas attribuatur. 107
De hoc nomine homouſion, vbi in auctoritatem receptum ſit, & quid ſignificet. 107
De nominibus quæ translatiue, & per ſimilitudinẽ de Deo dicuntur. 107

DISTINCTIO XXXV.

De quibuſdam quę ſecundũ ſubſtantiam de Deo dicuntur, quæ ſpecialem efflagitant tractatum, ſ. de ſciẽtia, & præſciẽtia, & prouidentia, & diſpoſitione, prædeſtinatione, volũtate, & potẽtia. 108
Vtrum ſcientia, vel præſcientia, vel diſpoſitio, vel prædeſtinatio potuerit eſſe in Deo, ſi nulla fuiſſent futura. 108
Reſponſio quòd præſcientia, & diſpoſitio, & prædeſtinatio quaſi relatiue dicuntur ad futuras res, vel ad faciendas. 109
Quòd ſcientia Dei nõ tantũ eſt de temporalibus, ſed etiam de æternis. 109
Quare omnia dicũtur eſſe in Deo, & quod factum eſt habet vitam & eſſe in eo. 109
Quòd eadẽ ratione dicuntur oĩa ei præſentia. 110

DISTINCTIO XXXVI.

Vtrum concedendum ſit omnia eſſe in Dei eſſentia, vel in *Deo* per eſſentiam, vt omnia dicuntur eſſe in *Dei* cognitione vel præſcientia. 110
Vtrum mala debeant dici eſſe in Deo, vbi ſunt omnia bona, cum vtraq; ſint in eius cognitione, & præſcientia, omnia enim cognoſcit. 111
Aperit, quarũ bona tantum dicantur eſſe in Deo, & non mala. 112
Quòd idem eſt omnia eſſe ex Deo, & per ipſum, & & in ipſo. 112
Quòd omnia ex patre, & per patrem & in patre ſunt, ita de filio, et de ſpiritusſancto eſt dicendũ, licet propter perſonas fiat diſtinctio. 112
Quòd non omnia. quę ex Deo ſunt, etiam de ipſo ſunt: ſed econuerſo. 113

DISTINCTIO XXXVII.

Quibus modis dicatur Deus eſſe in rebus. 113
Quòd in ſanctis non modo eſt: ſed etiam habitat, qui non vbicunque eſt, habitat. 114
Vbi erat, vel habitabat Deus, antequàm eſſet creatura. 114
Quòd Deus inhabitator eſt quorundam nondũ cognoſcẽtiũ Deũ & nõ quorũdã cognoſcẽtiũ. 114
Quomodo Deus totus vbique ſit per eſſentiam, non poteſt intelligi ab humano ſenſu. 115
Quorundã opinio q̃ præſumũt oſtẽdere qũo Deus ubique ſit per eſſentiã, potentiã & præſentiã 115
Quòd Deus cum ſit in omnibus rebus non tamen ſordibus rerum inquinatur. 115
Quòd Deus ubique ſit, & in omni tempore, non tamen localis eſt, non circunſcriptibilis, nec loco nec tempore mouetur. 115
Quid ſit mutari ſecundum tempus. 116
Opinio quorundam qui dicunt ſpiritus creatos nõ moueri loco nec eſſe locales. 117
Concluſio ex prædictis, quòd ſpiritus creati ſunt locales, & circunſcriptibiles quodammodo: ſpiritus vero Dei omnino incircunſcriptibilis. 117
Cum repetitione ſuperiorum confirmat authoritatibus Deum eſſe vbique ſine locali motu. 118
Oppoſitio qua vr̃ probari, ꝙ Deus mutet̃ loco. 119

DISTINCTIO XXXVIII.

Inconuenientia oſtendit, quæ ſequerẽtur, ſi diceretur. ſcientia, vel præſcientia cauſa omnium rerũ quæ ei ſubſunt. 120
Quòd res futuræ non ſunt cauſa ſcientiæ, vel præſcientiæ Dei, 120
Contra hoc quod dictum eſt, præſcientiam Dei non poſſe falli oppoſitio. 111

DISTINCTIO XXXIX.

Vtrũ ſciẽtia Dei poſsit augeri, vel minui, vel aliquo mõ mutari, vtrunq; enim videt̃ poſe ꝓbari. 122
Oppoſitio, an Deus poſsit nouiter vel ex tempore ſcire, vel præſcire aliquid, 123

Vtrum Deus poſſit ſcire plura quàm ſcit. 124
Quod videtur aduerſari illi ſententiæ, qua ſupra dictum eſt, Deū ſemper, & ſimul ſcire omnia. 124

DISTINCTIO XL.

An aliquis prædeſtinatorum poſſit damnari, vel reproborum ſaluari. 125
Quid ſit reprobatio Dei, & in quibus cōſideretur, & quis ſit prædeſtinationis effectus. 126

DISTINCTIO XLI.

Vtrum aliquid ſit meritum obdurationis, & miſericordiæ. 128
Opinio quorundam in qua fuit aliquando Auguſti. ſed poſtea retractauit. 129
An ea quæ ſemel ſcit Deus, vel præſcit, ſemper ſciat & ſemper ſcierit, vel præſcierit 130
De ſciētia dicēs, Deū ſemꝑ ſcire quę ſemel ſcit. 130

DISTINCTIO XLII.

De omnipotentia Dei, vbi prius conſideratur, quare dicatur omnipotens. 131
Quomodo dicatur Deus, omnia poſſe, cū nos multa poſſimus quæ ipſe non poteſt. 131
Quòd omnipotētia Dei ſecūdū duo cōſiderať. 132
Quibuſdam authoritatibus traditur, quòd ideo dicitur omnipotens, quia poteſt quicquid vult. 132

DISTINCTIO XLIII.

Opinio quorundam dicentium, Deum nil poſſe niſi quod facit. 133
Authoritatibꝰ vtunť in aſſertiōe ſuæ opinionis. 135

DISTINCTIO XLIIII.

An Deus poſſit facere aliq̄d melius quàm facit. 135
Vtrū alio, vel meliori mō poſſit facere q̄ facit. 136
Vtrum Deus ſemper poſſit oē qđ olim potuit. 136

DISTINCTIO XLV.

De voluntate, quæ eſſentia Dei vna eſt, & æterna, & de ſignis eius. 137
Quòd licet idem ſit Deo velle, quod eſſe, non poteſt tamen dici Deus eſſe omnia quæ vult. 137
Quis ſit ſenſus horum verborum: Deus ſcit, vel Deꝰ vult, Item Deus ſcit omnia, vel vult aliquid, & quid de Deo in his prædicatur. 137
Quòd Dei voluntas ſumme bona, cauſa eſt omniū quæ naturaliter ſunt, cuius cauſa non eſt quærenda, quia nullam habet, cum ſit æterna. 138
Quòd voluntas Dei prima & ſumma cauſa eſt omnium. 138
Quibus modis accipitur Dei voluntas. 138
Quòd ſecundum figuram dicitur volūtas Dei præceptio, prohibitio, conſilium, & permiſſio, operatio, & iō pluraliter dicit ſcriptura voluntates. 138
Quare præceptio, & prohibitio, & conſilium, dicatur Dei voluntas. 139
Vbi volūtas Dei pro ꝑcepto & cōſilio accipiať. 139
Quòd Deus non vult ab hominibus fieri omnia q̄ præcepit, vel non fieri, quæ prohibet. 139
De permiſſione, & operatione, vbi dicantur Dei voluntas. 139
Quinque ſupra ſunt propoſita, quæ dicuntur ſecūdum tropum, & ideo diſtinguat lector, vbi, quę pro quo eorum accipiatur voluntas. 139

DISTINCTIO XLVI.

Illi ſententiæ qua dictum eſt, Dei voluntatem non poſſe ceſſari, quæ ipſe eſt, quædam videntur obuiare. 139
Solutio quomodo intelligēdum ſit illud, Volui cōgregare & noluiſti. 140
Quomodo intelligēdum ſit illud, Qui vult omnes homines ſaluos fieri. 140
Vtrum mala Dei voluntate fiat, an eo nolente. 140
Quare dicūt quidā Deū velle mala eē vel fieri. 140
Ponit rationes illorum, qui dicunt Dei voluntate non fieri mala vel non eſſe. 141
Quomodo intelligendum ſit illud Auguſtini, mala fieri, bonum eſt. 141
Quadripartita boni acceptio. 141
Quòd mala vniuerſitati valent, & facientibus ſua ꝓpria, vel patiētibus aliena proſūt electis tñ. 142
Ex prædictis concludit, oſtendens eſſe bonum fieri mala multis modis. 142
Quòd in Deo non eſt cauſa vt ſit hō deterior. 142
Aliter probat, quòd Deo authore nō ſūt mala. 142
Obiectio quorundam ſophiſtica, qua probare nituntur ex Deo eſſe, quòd mala fiant. 142
Reſponſio, vbi concedit omne verum eſſe a Deo, & ſophiſma aperit. 142

DISTINCTIO XLVII.

Quòd volūtas Dei ſemꝑ impletur de homine quocunque ſe vertat. 142
Aꝑit, diuerſis modis ſupra accipi Dei volūtatē. 143
Summatim perſtringit ſententiam prædictorum addens, quare Deus pręcepit omnibus bona facere, & mala vitare, cum non velit hoc ab omnibus impleri. 144

DISTINCTIO XLVIII.

Quòd aliquando homo bona voluntate aliud vult quàm Deus, & aliquando mala, id quod Deus bona voluntate vult. 144
Quòd bona Dei voluntas mala hominum voluntate impletur, vt in Paſſione Chriſti contigit, vbi quoddam factum eſt, quod Deus bona, & Iudæi mala voluntate, voluerunt tamen, & aliquid, qđ Deus non voluit. 144
Vtrum placuerit viris bonis quòd Chriſtus pateretur, & moreretur, placuit quidem intuitu noſtræ redemptionis, ſed non ipſius cruciatus. 145
Quomodo ſentiendum ſit de paſſionibus ſanctorum, an velle vel nolle debeamus. 145

Diſtinctionum & partitionum primi Libri ſententiarum, finis.

INDEX QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM

PRIMI LIBRI SENTENTIARVM

SANCTI THOMAE.

PROLOGVS.

Vtrum preter phyſicas diſciplinas alia doctrina ſit homini neceſſaria. fol. 1
Vtrū tm̄ vna doctrina debeat eſſe præter phyſicas. 1
Vtrum ſit practica vel ſpeculatiua. 2
Vtrum Deus ſit ſubiectum iſtius ſcientiæ. 2
Vtrum modus procedendi ſit artificialis. 2

DISTINCTIONIS PRIMAE.

QVAESTIO. I.

Vtrum frui ſit actus intellectus. 4
Vtrum vti ſit actus rationis. 4

QVAESTIO. II.

Vtrum ſolo deo ſit fruendum. 4
Vtrum vna fruitione fruamur Deo. 5

QVAESTIO. III.

Vtrum omnibus aliis præter Deum ſit vtendum. 5

QVAESTIO. IIII.

Vtrum frui conueniat omnibus rebus. 5
Vtrum vſus conueniat exiſtentibus in patria. 6

DISTINCTIONIS II.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus ſit tantum vnus. 7
Vtrum in Deo ſint plura attributa. 7
Vtrum pluralitas rationum quibus attributa differunt ſit tantum in intellectu vel etiam in Deo. 8
Vtrum in diuinis ſint plures perſonæ. 9
Vtrum perſonæ diuinæ differant realiter: aut tantū ratione. 10

DISTINCTIONIS III.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus poſſit cognoſci ab intellectu creato. 11
Vtrum Deum eſſe ſit per ſe notum. 11
Vtrum Deus poſſit cognoſci ab homine per creaturas. 12
Vtrum Philoſophi naturali cognitione cognouerint trini. ex creaturis. 12

QVAESTIO II.

Vtrum ſimilitudo Dei in creaturis poſſit dici veſtigium. 12
Vtrum partes veſtigii ſint tres vel tantum duæ. 13
Vtrum in omni creatura ſit veſtigium. 13

QVAESTIO III.

Vtrum tantum mens ſit ſubiectum imaginis. 13

QVAESTIO IIII.

Vtrum memoria pertineat ad imaginem. 14
Vtrum potentiæ animæ ſint eius eſſentia. 15
Vtrum vna potentia oriatur ex alia. 15
Vtrum imago attendatur in potentiis rationalibus reſpectu quorumlibet obiectorum. 16
Vtrum potentiæ rationales ſint ſemper in actu reſpectu obiectorum in quibus attenditur imago. 16

QVAESTIO V.

Vtrum hæ partes imaginis mens, notitia, & amor differant ab aliis partibus. 16

DISTINCTIO. IIII.

QVAESTIO I.

Vtrum generatio ſit in Deo. 17
Vtrum iſta propoſitio, Deus genuit Deum, ſit falſa. 17
Vtrum Deus genuit ſe Deum vel alium Deum. 18

QVAESTIO II.

Vtrum de diuinis poſſit formari propoſitio. 18
Vtrum perſona poſſit prædicari de eſſentia. 18

DISTINCTIO. V.

QVAESTIO I.

Vtrum eſſentia generet. 19
Vtrū actꝰ generandi prædiceť de aliquo nominū eſſentialiū. 20

QVAESTIO II.

Vtrum filius ſit genitus de ſubſtantia patris. 20
Vtrum filius ſit ex nihilo. 21

QVAESTIO III.

Vtrum eſſentia ſit terminus generationis. 21

DISTINCTIO. VI.

QVAESTIO. I.

Vtrum pater genuit filium neceſſitate. 22
Vtrum pater genuit filium voluntate. 22
Vtrum pater genuit filium naturaliter. 22

DISTINCTIONIS. VII.

QVAESTIO I.

Vtrum potentia generatiua ſit in Deo. 23
Vtrum potentia generatiua ſit ad aliquid. 23
Vtrum potentia dicatur vniuoce de potentia generandi & potentia creandi. 24

QVAESTIO. II.

Vtrum potentia generandi ſit in filio. 24
Vtrum filius poſſit generare alium filium. 25

DISTINCTIONIS VIII.

QVAESTIO. I.

Vtrum eſſe proprie dicatur de Deo. 25
Vtrum Deus ſit eſſe omnium rerum. 25
Vtrum hoc nomen qui eſt, ſit primum inter nomina diuina. 26

QVAESTIO II.

Vtrū diffinitio æternitatis poſita a Boetio ſit conueniens. 26.
Vtrum æternitas tantum conueniat Deo. 26
Vtrum verba temporalia poſſint dici de Deo. 27

QVAESTIO. III.

Vtrum Deus ſit aliquo modo mutabilis. 27
Vtrum omnis creatura ſit mutabilis. 28
Vtrum modi mutationis creaturarum conuenienter aſſignentur ab Auguſtino. 28

QVAESTIO IIII

Vtrum Deus ſit omnino ſimplex. 28
Vtrum Deus ſit in prædicamento ſubſtantiæ. 29
Vtrum prædicamenta alia a ſubſtania dicantur de Deo. 29

QVAESTIO V.

Vtrum aliqua creatura ſit ſimplex. 30
Vtrum anima ſit ſimplex. 30
Vtrum anima ſit tota in toto, & tota in qualibet parte. 31

DISTINCTIONIS IX.

QVAESTIO I.

Vtrum filius ſit alius a patre. 32
Vtrum pater & filius poſſint dici plures ęterni. 32

QVAESTIO II.

Vtrum pater ſit prior filio. 33
Vtrum generatio diuina debeat ſignificari ꝑ tēpus præſens. 33

DISTINCTIONIS X.

QVAESTIO I.

Vtrum ſpiritusſanctus procedat vt amor. 34
Vtrū ſpiritusſanctus ſit amor quem habet pr̄ in filium. 35
Vtrum ſpiritusſanctus ſit vnio patris & filii. 35
Vtrum perſona procedens per modum amoris proprie dicatur ſpiritus ſanctus. 35
Vtrum tantum tres perſonæ ſint in diuinis. 37

DISTINCTIONIS XI.

QVAESTIO I.

Vtrum ſpiritus procedat a patre & filio. 36
Vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre & filio inquantum ſunt vnum. 37
Vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre & filio inquantum ſūt vnum in materia. 37
Vtrum pater & filius ſit vnus ſpirator. 38

DISTIN

DISTINCTIONIS. XII.

QVAESTIO I.

Vtrum generatio ſit prior proceſſione. 38
Vtrum ſpiritus ſanctus procedat magis a patre q̃ a filio. 38
Vtrum ſpiritus ſanctus procedat a patre mediante filio. 39

DISTINCTIO. XIII.

QVAESTIO I.

Vtrum proceſſio ſit in Deo. 40
Vtrum proceſſio diuina ſit tantum vna. 40
Vtrũ proceſſio ſpũſſancti debeat dici proceſſio vel generatio 41
Vtrum ſpiritusſanctus debeat dici ingenitus. 41

DISTINCTIO. XIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum aliqua proceſſio ſpiritusſancti ſit temporalis. 42
Vtrum proceſſio temporalis diſtinguatur realiter ab æterna. 42

QVAESTIO II.

Vtrum ſpiritus ſanctus temporaliter detur. 43
Vtrum proceſſio temporalis ſpiritusſancti attendatur ſecundum omnia dona. 43

QVAESTIO III.

Vtrum ſpiritus ſanctus detur a viris ſanctis. 43

DISTINCTIO. XV.

QVAESTIO.

Vtrum miſſio conueniat diuinis perſonis. 44
Vtrum miſſio ſignificet notionem. 45

QVAESTIO II.

Vtrum miſſio conueniat omnibus perſonis. 45

QVAESTIO III.

Vtrum aliqua perſona mittat ſe vel det. 45
Vtrum ſpiritus ſanctus mittat vel det filium. 46

QVAESTIO IIII.

Vtrum filius inuiſibiliter mittatur in mentem. 46
Vtrum miſſio filii diſtinguatur a miſſione ſpũſſancti. 47
Vtrum miſſio poſſit eſſe æterna. 47

QVAESTIO V.

Vtrum fiat ad creaturas irrationales. 47
Vtrum miſſio inuiſibilis fuerit plenior poſt incarnationem, quàm ante. 48
Vtrum per miſſionem inuiſibilem efficiamur ne ſimus in hôc mundo. 48

DISTINCTIO. XVI.

QVAESTIO I.

Vtrum miſſio viſibilis conueniat diuinæ perſonæ. 49
Vtrum miſſio viſibilis debuerit fieri ad patres veteris teſtamenti. 49
Vtrum miſſio viſibilis fiat tantum in ſpecie corporali. 50
Vtrum ſpecies miſſionis viſibilis ſint formatæ miniſterio angelorum. 50

DISTINCTIO. XVII.

QVAESTIO. I.

Vtrum charitas ſit aliquid creatum in anima. 51
Vtrum charitas ſit accidens. 52
Vtrum charitas detur ſecundũ capacitatem naturalium. 52
Vtrum charitas ab habente certitudinaliter cognoſcatur. 55
Vtrum charitas ſit ex charitate diligenda. 55

QVAESTIO II.

Vtrum charitas augeatur. 55
Vtrum charitas augeatur per additionem. 55
Vtrum charitas augeatur quolibet actu. 55
Vtrum augmentum charitatis habeat aliquem terminum. 56
Vtrum charitas minuatur. 57

DISTINCTIO. XVIII.

QVAESTIO. I.

Vtrum donum ſit nomen eſſentiale. 58
Vtrum donum ſit proprium ſpiritus ſancti. 58
Vtrum per donũ quod ſpiritus eſt, dentur omnia dona. 58
Vtrum eadem proceſſione ſpiritus ſanctus habeat, quòd ſit donum & Deus. 59
Vtrum ſpiritus ſanctus poſſit dici donum noſtrum. 59

DISTINCTIO. XIX.

QVAESTIO. I.

Vtrum æqualitas ſit in diuinis. 60
Vtrum æqualitas in diuinis ſit mutua. 61

QVAESTIO II.

Vtrum æternitas ſit ſubſtantia Dei. 61
Vtrum nunc æternitatis ſit ipſa æternitas. 62

QVAESTIO III.

Vtrum magnitudo competat Deo. 63
Vtrum pater ſit in filio & econuerſo. 63

QVAESTIO. IIII.

Vtrum in diuinis ſit totum integrale. 64
Vtrum in diuiuinis ſit totum vniuerſale. 64

QVAESTIO V.

Vtrum veritas ſit eſſentia rei. 65
Vtrum omnia ſint vera veritate increata. 66
Vtrum ſint plures veritates ęternæ. 66

DISTINCTIO. XX.

QVAESTIO. I.

Vtrum filius ſit omnipotens. 67
Vtrum filius ſit æqualis patri. 68
Vtrum in diuinis perſonis ſit ordo. 68

DISTINCTIO. XXI.

QVAESTIO. I.

Vtrum iſta propoſitio, Solus Deus eſt Deus, ſit falſa. 69
Vtrum iſta propoſitio, Solus pater eſt Deus, ſit vera. 69

QVAESTIO II.

Vtrum iſta propoſitio, Trinitas eſt ſolus Deus, ſit vera. 70
Vtrum pater ſit ſolus Deus. 70

DISTINCTIO. XXII.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus ſit nominabiliſ. 71
Vtrum aliquod nomen poſſit dici proprie de Deo. 71
Vtrum Deus habeat tantum vnum nomen. 72
Vtrum diuiſio nominum poſita ab Ambroſio, ſit ſufficiens. 72

DISTINCTIO. XXIII.

QVAESTIO I.

Vtrum ſubſtantia, ſubſiſtentia, eſſentia, perſona: dicta de Deo ſint ſynoyma. 73
Vtrum nomen perſona dicatur proprie de Deo 74
Vtrum perſona ſignificet ſubſtantiam. 75
Vtrum perſona prædicetur pluraliter in diuinis. 76

DISTINCTIO. XXIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus poſſit dici vnus. 76
Vtrum in Deo ſit aliquis numerus. 77
Vtrum vnitas & numerus ponant aliquid in diuinis vel remoueant. 77
Vtrum vnum & numerus ſignificent eſſentiam. 78

QVAESTIO. II.

Vtrum in Deo ſit diuerſitas. 78
Vtrum trinitas ſit nomen eſſentiale. 79

DISTINCTIO. XXV.

QVAESTIO I.

Vtrum diffinitio ꝑſonæ poſita a Boetio, ſit competens. 80
Vtrum perſona dicatur vniuoce de Deo & creaturis. 80
Vtrum perſona ſit commune tribus perſonis. 81
Vtrum tres perſonæ poſſint dici tres res. 81

DISTINCTIO. XXVI.

QVAESTIO I.

Vtrum hypoſtaſis proprie dicatur in diuinis. 82
Vtrum remotis relationibus per intellectum, hypoſtaſes remaneant diſtinctæ. 83

QVAESTIO II.

Vtrum relationes diuinæ ſint omnino nihil. 84
Vtrum relationes originis diſtinguant hypoſtaſes. 84
Vtrum notiones ſint tantum quinque. 58

DISTINCTIONIS. XXVII.

QVAESTIO I.

Vtrum proprietates adinuicem diſtinguantur. 86
Vtrum operatio perſonalis præcedat ſecundum rationem relationem perſonæ. 87

QVAESTIO II.

Vtrum verbum proprie dicatur in diuinis. 87
Vtrum verbum dicatur perſonaliter. 87
Vtrum verbum dicat ſemper reſpectum ad creaturam. 88

DISTINCTIONIS XXVIII.

QVAESTIO. I.

Vtrum innaſcibilitas ſit proprietas patris. 89
Vtrum innaſcibilitas ſit proprietas perſonalis patris. 90

QVAESTIO II.

Vtrum diffinitio imaginis. Imago eſt ſpecies indifferens eius rei ad quam imaginatur, ſit competens. 90
Vtrum imago dicatur eſſentialiter. 91
Vtrum ſpiritusſanctus poſſit dici imago. 91

DISTINCTIONIS XXIX.

QVAESTIO I.

Vtrum vna perſona poſſit dici principium alterius. 92
Vtrum principium dicatur vniuoce de Deo ſecundum ꝙ dicitur principium diuinæ perſonæ & creaturæ. 92
Vtrum proprietas patris & filii qua dicuntur principium ſpiritusſancti, ſit tantum vna. 92
Vtrum pater & filius ſint vnum principium ſpiritusſancti. 93

DISTINCTIONIS XXX.

QVAESTIO I.

Vtrum aliquid dicatur de Deo ex tempore. 93
Vtrum quæ dicuntur de Deo ex tempore, ſignificent diuinam eſſentiam. 94
Vtrum habitudines deſignatæ in nominibus dictis de Deo ex tempore ſint realiter in Deo. 95

DISTINCTIONIS XXXI.

QVAESTIO I.

Vtrum æqualitas ponat aliquid in diuinis. 95
Vtrũ attributa eſſentialia debeãt appropriari diuinis ꝑſonis. 96

QVAESTIO II.

Vtrum Hylarius conuenienter approprict æternitatem patri, ſpeciem filio, vſum ſpiritui ſancto. 96

QVAESTIO III.

Vtrum Auguſtinus conuenienter appropriet vnitatem patri. æqualitatem filio, nexum ſpiritui ſancto. 97
Vtrum omnia ſint vnum propter patrem. 97

DISTINCTIONIS XXXII.

QVAESTIO I.

Vtrum pater diligat filium ſpiritusſancto. 98
Vtrum pater diligat ſe ſpiritusſancto. 99
Vtrum pater & filius diligant nos ſpiritusſancto. 100

QVAESTIO II.

Vtrum pater ſit ſapiens ſapientia genita. 110
Vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita. 101

DISTINCTIONIS XXXIII.

QVAESTIO I.

Vtrum relationes diuinæ ſint eſſentia diuina. 101
Vtrum proprietates ſint perſonæ. 102
Vtrum proprietates ſint in perſonis & in eſſentia. 103
Vtrum eſſentialia adiectiue prædicentur de proprietatibus. 103
Vtrũ cõtrariæ opiniões de notionib⁹ poſſint eſſe ſine pctõ. 103

DISTINCTIONIS XXXIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum perſona & eſſentia in diuinis ſint idem. 105
Vtrum tres perſonas eſſe vnius eſſentiæ conuenienter dicat. 105

QVAESTIO II.

Vtrum potentia cõuenienter attribuatur patri, ſapiẽtia filio. 106

QVAESTIO III.

Vtrum aliquid debeat dici tranſlatiue de Deo. 106
Vtrum tranſumptio in diuina debeat fieri ex rebus vilibus. 107

DISTINCTIONIS XXXV.

QVAESTIO I.

Vtrum ſcientia conueniat Deo. 108
Vtrum Deus intelligat alia a ſe. 109
Vtrum habeat certam cognitiõem & propriam de aliis a ſe. 109
Vtrum ſcientia Dei ſit vniuoca ſcientiæ noſtræ. 110
Vtrum ſcientia Dei ſit vniuerſalis. 110

DISTINCTIONIS XXXVI.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus cognoſcat ſingularia. 111
Vtrum Deus cognoſcat mala. 111
Vtrum res quæ cognoſcuntur a Deo, ſint in Deo. 112

QVAESTIO II.

Quid nomine ideæ importetur. 112
Vtrum ſint plures ideæ. 112
Vtrum in Deo ſint ideæ omnium quæ cognoſcit. 113

DISTINCTIONIS XXXVII.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus ſit in rebus. 113
Vtrum Deus ſit in omnibus per potentiam, præſentiam & eſſentiam, in ſanctis per gratiam, in Chriſto per eſſe. 114

QVAESTIO II.

Vtrum Deus ſit vbique. 115
Vtrum eſſe vbique ſoli Deo conueniat. 115
Vtrum eſſe vbique conueniat Deo ab æterno. 115

QVAESTIO III.

Vtrum angelus ſit in loco. 116
Vtrum angelus poſſit eſſe ſimul in pluribus locis. 116
Vtrum plures angeli poſſint eſſe in vno loco. 117

QVAESTIO IIII.

Vtrum angelus moueatur. 117
Vtrum angelus de neceſſitate tranſeat mediũ in ſuo motu. 118
Vtrum angelus moueatur in inſtanti. 118

DISTINCTIONIS XXXVIII.

QVAESTIO I.

Vtrum ſcientia Dei ſit cauſa rerum. 120
Vtrum ſcientia Dei ſit vniformiter de rebus ſcitis. 120
Vtrum ſcientia Dei ſit enuntiabilium. 120
Vtrum ſcientia Dei ſit non entium. 121
Vtrum ſcientia Dei ſit contingentium. 121

DISTINCTIONIS XXXIX.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus poſſit non ſcire illud quod eſt ſcitum ab eo. 122
Vtrum Deus poſſit ſcire aliquid quod neſcit. 123
Vtrum Deus ſciat infinita. 123

QVAESTIO II.

Vtrum prouidentia pertineat ad ſcientiam. 124
Vtrum prouidentia ſit omnium. 124

DISTINCTIONIS XL.

QVAESTIO I.

Vtrum prædeſtinatio ſit aliquid in prædeſtinato. 125
Vtrum prædeſtinatio pertineat ad ſcientiam. 126

QVAESTIO II.

Prædeſtinatio quorum ſit. 126

QVAESTIO III.

Vtrum prædeſtinatio ſit certa. 127

QVAESTIO IIII.

Vtrum reprobatio addat aliquid ſupra præſcientiam. 127
Vtrum Deus ſit cauſa obdurationis. 127

INDEX QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM

DISTINCTIONIS XLI.

QVAESTIO I. 128
Vtrum electio ſit in Deo.
Vtrum electio præcedat prædeſtinationem ſm̃ electionem. 128
Vtrum præſcientia meritorum ſit cauſa prædeſtinationis. 129.
Vtrum prædeſtinatio iuuetur aliquo opere humano. 130
Vtrum quicquid Deus ſciuit olim, modo ſciat. 130

DISTINCTIONIS XLII.

QVAESTIO I.

Vtrum potentia conueniat Deo. 131
Vtrum ſit tantum vna potentia in Deo. 131

QVAESTIO II.

Vtrum Deus poſſit quicquid eſt alteri poſſibile. 131
Vtrum ea quæ naturæ ſunt impoſſia, Deus non poſſit facere. 132
Vtrum aliquid non ſit iudicandum impoſſibile ſecundum cauſas inferiores ſimpliciter. 133

DISTINCTIONIS XLIII.

QVAESTIO I.

Vtrum potentia Dei ſit infinita. 133
Vtrum omnipotentia Dei ſit communicabilis creaturis. 134

QVAESTIO II.

Vtrum Deus operetur neceſſitate naturæ. 134
Vtrum Deus agat neceſſitate iuſtitiæ 155

DISTINCTIONIS XLIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus potuerit aliquam creaturam meliorem facere quàm ſit. 135
Vtrum Deus vniuerſum melius facere potuerit. 136
Vtrum humanitatẽ Chriſti Deus meliorẽ facere potuerit. 136
Vtrum Deus poſſit nunc facere omne quod olim potuit. 137

DISTINCTIONIS XLV.

QVAESTIO I.

Vtrum Deo voluntas conueniat. 137
Vtrum voluntas Dei ſit tantum ſuiipſius. 137
Vtrum voluntas Dei ſit cauſa rerum. 138
Vtrum diſtinctio voluntatis in voluntatem beneplaciti & voluntatem ſigni ſit competens. 138

DISTINCTIONIS XLVI.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus velit omnes homines ſaluos fieri. 139
Vtrum mala fieri ſit bonum. 140
Vtrum malum ſit de perfectione vniuerſi. 140
Vtrum Deus velit mala firi. 141

DISTINCTIONIS XLVII.

QVAESTIO I.

Vtrum voluntas diuina ſemper impleatur. 142
Vtrum aliquid fiat præter voluntatem Dei. 143
Vtrum id quod eſt contra voluntatem Dei non obſequatur voluntati eius. 143
Vtrũ quod eſt præter voluntatẽ Dei, præcepto nõ ſubiaceat. 144

DISTINCTIONIS XLVIII.

QVAESTIO I.

Vtrũ voluntas hũana diuinæ voluntati nõ poſſit cõformari. 144
Vtrum conformitas voluntatum attendatur præcipue ſecundum volitum. 144
Vtrũ ad conformitatẽ diuinæ voluntatis non teneamur. 145
Vtrum ad conformitatem in volito teneamur. 146

Index Quæſtionum & Articulorum Primi libri Sententiarum, explicit.

SCRIPTVM
S. THOMAE AQVINATIS
DOCTORIS ANGELICI,
IN PRIMVM LIBRVM SENTENTIARVM
MAGISTRI PETRI LOMBARDI.

PROLOGVS S. THO.

EGO SAPIENTIA EFFVDI FLVMINA. Ego quaſi trames aquę immenſæ defluo. Ego quaſi fluuius Dorix, & ſicut aquæductus exiui de paradiſo: dixi. Rigabo hortum plãtationum, & inebriabo partus mei fructum. Eccleſiaſt. 24.

PROLOGVS MAGISTRI SENTENTIARVM.

CVPIENTES aliquid de penuria, ac tenuitate noſtra, † cũ paupercula in gazophilatiũ domini mittere, † ardua ſcãdere, opus vltra vires noſtras agere præſumpſimus, cõſummationis fiduciam, laboriſq; mercedem † in Samaritano ſtatuentes, qui † prolatis in curationẽ ſemiuiui duobus denariis, ſupereroganti cuncta reddere profeſſus eſt. † Delectat nos veritas pollicentis, ſed terret immenſitas laboris deſiderium hortatur proficiendi, ſed B dehortatur infirmitas deficiendi, quam vincit zelus domus Dei. Quo inardeſcentes fidem noſtram aduerſus errores carnalium, atq; animalium hominum, Dauidicę † turris clipeis munire, vel potius munitã oſtẽdere, ac theologicarum inquiſi

† Luc. 21.
† Marc. 12.
† Luc. 10.
† Aug. 1. de doctr. chriſtiana. c. 1.

¶ Inter multas ſententias, quæ a diuerſis de ſapientia prodierunt, quid ſcilicet eſſet vera ſapientia, vnã ſingulariter firmam, & veram Apoſtolus ꝓtulit dicens. Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam, qui etiam nobis a Deo factus eſt ſapientia. 1. Cor. 1. Non autem hoc ita dictum eſt, quòd ſolus filius ſit ſapientia, cum pater, & filius, & ſpiritusſanctus ſint vna ſapientia, ſicut vna eſſentia: ſed quia ſapientia quodam ſpeciali modo filio appropriatur, eo quòd ſapientiæ opera, cum proprietatibus filii plurimum conuenire videntur. Per ſapientiam enim C Dei manifeſtantur diuinorum abſcondita, producuntur creaturarum opera, nec tantum producuntur, ſed etiam reſtaurantur, & perficiuntur, illa dico perfectione, qua vnumquodque perfectum dicitur, prout proprium finem attingit. Quòd autem manifeſtatio diuinorum pertineat ad Dei ſapientiam, patet, ex eo, quòd ipſe Deus per ſuam ſapientiam ſeipſum plene, & perfecte cognoſcit. vnde ſi quid de ipſo cognoſcimus, oportet, ꝙ ex eo deriuetur, quia omne imperfectum a perfecto trahit originem: vnde dicitur Sapien. 9. Senſum tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam? Hęc autem manifeſtatio ſpecialiter per filium facta inuenitur. ipſe enim eſt verbum patris, ſecundum quòd dicitur Ioan. primo. vnde ſibi manifeſtatio dicentis patris conuenit, & totius Trinitatis. vnde dicitur Matth. 11. Nemo nouit D patrem, niſi filius: & cui filius voluerit reuelare. et Ioan. primo. Deum nemo vidit vnquam, niſi vnigenitus &c. Recte ergo dicitur ex perſona filij. Ego ſapientia effudi flumina. Flumina iſta intelligo fluxus æternę proceſſionis, qua filius a patre, & ſpiritusſanctus ab vtroque ineffabili modo procedit. Iſta flumina, olim occulta, & quodammodo confuſa erant, tum in ſimilitudinibus creaturarum, tum etiam in enigmatibus ſcripturarum, ita vt vix aliqui ſapientes, Trinitatis myſterium fide tenerent. venit filius Dei, & incluſa flumina quodammodo effudit nomẽ Trinitatis publicando. Matth. vltimo. Docete omnes gentes bapti. &c. vnde Iob. 28. Profunda fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcõdita produxit in lucem: & in hoc tangitur materia primi libri.

¶ Secũdum quod pertinet ad Dei ſapientiam, eſt creaturarum E productio. ipſe enim de rebus creatis non tantum ſpeculatiuam, ſed etiam operatiuam ſapientiam habet, ſicut artifex de artificiatis. vnde in Pſal. 103. Omnia in ſapientia feciſti. Et ipſa ſapientia loquitur Prouerb. 8. Cum eo eram cuncta componens. hoc etiam ſpecialiter filio attributum inuenitur inquãtum eſt imago Dei inuiſibilis: ad cuius formam omnia formata ſunt. vnde Coloſ. primo. Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ: quoniam in ipſo condita ſunt vniuerſa. & Ioan. primo. Omnia per ipſum facta ſunt. Recte ergo dicitur ex perſona filij. Ego quaſi trames aquæ immenſæ defluo, in quo notatur, & ordo creationis, & modus. Ordo, quia ſicut trames a A fluuio deriuatur, ita proceſſus temporalis creaturarum ab ęterno proceſſu perſonarum: vnde in Pſal. 143. dicitur. Dixit, & facta ſunt, verbum genuit, in quo erat vt fieret ſecundum Auguſtinum. Semper enim id, quod eſt primum, eſt cauſa eorum, quę ſunt poſt, ſecundum Philoſophum. vnde primus proceſſus eſt cauſa, & ratio omnis ſequentis proceſſionis. Modus autem ſignatur quantum ad duo, ſcilicet ex parte creantis, qui cum omnia impleat, nulli tamen ſe commetitur: quod notatur in hoc, quod dicitur {Immenſæ} Itẽ ex parte creaturæ, quia ſicut trames ꝓcedit extra alueum fluminis, ita creatura ꝓcedit a Deo extra vnitatem eſſentiæ, in qua ſicut in alueo fluxus perſonarum continetur: & in hoc notatur materia ſecundi libri.

Sup. Geneſ. ad literam lib. 1. cap. 2. tom. 3.
2. Met. t. 4.
† D. Aug. 3. de Trini. in proœ. to. 3.
† Cant. 4.

C ¶ Tertium, quod pertinet ad Dei ſapientiam, eſt operum reſtauratio. per idem enim debet res reparari, per quod facta eſt. vnde quæ per ſapientiam condita ſunt, decet vt per ſapientiam reparentur. vnde dicitur Sapien. 9. Per ſapientiam ſaluati ſunt, qui tibi placuerunt ab initio. Hæc autem reparatio, ſpecialiter per filium facta eſt, inquantum ipſe homo factus eſt, qui reparato hominis ſtatu, quodammodo omnia reparauit, quæ propter hominem facta ſunt. vnde Coloſ. primo. Per eum reconcilians omnia, ſiue quæ in cælis, ſiue quæ in terris ſunt. Recte ergo ex ipſius filij perſona dicitur. Ego quaſi fluuius Dorix, & ſicut aquęductus exiui de paradiſo. Paradiſus iſte, gloria Dei patris eſt, de qua exiuit in vallem noſtræ miſeriæ, non quòd eam amitteret, ſed quia occultauit. vnde Ioan. 16. Exiui a pa- D tre, & veni in mundum. Et circa hunc exitum duo notantur. ſcilicet modus, & fructus. Dorix enim fluuius rapidiſſimus eſt, vnde deſignat modum, quo quaſi impetu quodam amoris, noſtræ reparationis Chriſtus compleuit myſterium. vnde Iſa. 59. Cum venerit quaſi fluuius violentus, quem ſpiritus domini cogit. Fructus autem deſignatur ex hoc, quod dicitur {Sicut aquæ ductus} ſicut enim aquæductus ex vno fonte producuntur diuiſim ad fœcundandam terram, ita de Chriſto profluxerunt diuerſarum gratiarum genera, ad plantandam Eccleſiam, ſecundum quòd dicitur Epheſ. 4. Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos &c. Et in hoc tangitur materia tertij libri. In cuius prima parte agitur de myſteriis noſtræ reparationis: in ſecunda de gratiis nobis collatis per Chriſtum.

¶ Quartum, quod ad Dei ſapientiam pertinet, eſt perfectio, E qua res conſeruatur in ſuo fine: ſubtracto enim fine, relinquitur vanitas, quam ſapientia non patitur ſecum. vnde dicitur Sapien. 8. Quòd ſapientia attingit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter: ſuauiter autem vnumquodque tunc diſpoſitum eſt, quando in ſuo fine, quem naturaliter deſiderat, collocatum eſt. hoc etiam ad filium ſpecialiter pertinet, qui cum ſit verus, & naturalis Dei filius, nos in gloriam paternæ hæreditatis induxit. vnde Hebr. 11. Decebat eum propter quem, & per quem facta ſunt omnia, qui multos filios &c. vnde recte dicitur. Dixi {rigabo hortum plantationum} Ad conſecutionem enim finis exigitur præparatio, per quam omne quod non competit fini, tollatur: ita Chriſtus etiam vt nos in F finem æternę gloriæ induceret, ſacramentorum medicamenta præparauit, quibus a nobis peccati vulnus abſtergitur. Vnde duo notãtur in verbis prædictis, ſcilicet præparatio, quæ eſt per ſacramenta, & inductio in gloriam. Primum per hoc quod dicitur, Rigabo ortum plãtationum. ortus enim iſte eccleſia ẽ, de qua Cant. 4. Ortus cõcluſus &c. In quo ſunt plantationes diuerſæ, ſecundum diuerſos ſanctorũ ordines, quos omnes manus omnipotentis plantauit. Iſte ortus irrigatur a Chriſto ſacramẽtorum riuis, qui ex eius latere profluxerunt, vnde in cõmendationem pulchritudinis eccleſię dicitur in Numeris. 24. Quàm pulchra taber. &c. & poſt ſequit. Vt horti iuxta fluuios, & irrigui. Et ideo etiam miniſtri eccleſiæ, qui ſacramenta diſpenſant, rigatores dicuntur. 1. Cor 3. Ego plantaui Apollo rigauit. Inductio autem in gloriam notatur in hoc, quod ſequitur. Et inebriabo partus mei fructum. Partus ipſius Chriſti ſunt fideles eccleſiæ, quos ſuo labore quaſi mater parturiuit, de quo partu. Iſa. lt. Nunquid ego qui alios parere &c. Fructus autem iſtius partus ſunt ſancti, qui ſunt in gloria: de quo fructu Cant. 5. Veniat dilectus meus in hortum &c. Iſtos inebriat abundãtiſſima ſui fruitione, de qua fruitione, & ebrietate. pſ. Inebriabuntur ab vbertate do H mus tuæ. Et dicitur ebrietas, quia omnem menſuram rationis, & deſiderij excedit. vnde Iſa. 64. Oculus nõ vidit &c. & in hoc tangitur materia quarti libri. In cuius prima parte agitur de ſacramentis. In ſecunda de gloria reſurrectionis. Et ſic patet ex prædictis verbis: intentio libri Sententiarum.

tionum abdita aperire: necnon & ſacramentorum eccleſiaſticorum pro modulo intelligentiæ noſtræ notitiam tradere ſtuduimus: non valentes ſtudioſorum fratrum votis iure reſiſtere: eorum in Chriſto laudabilibus ſtudiis lingua, ac ſtylo nos ſeruire flagitantium. Quas G bigas ĩ nobis agitat chriſti charitas: quãuis non ambigamus omnem humani eloquii ſermo-

QVAESTIO PRIMA.

Ad euidentiam huius ſacræ doctrinę, quæ in hoc libro traditur: quæruntur quinque.

Primo. De neceſſitate ipſius.
Secũdo. Suppoſito quòd ſit neceſſaria: an ſit vna, vel plures.
Tertio. Si ſit vna: an practica, vel ſpeculatiua. Etſi ſpeculatiua. I vtrum ſapientia, vel ſcientia, vel intellectus.
Quarto. De ſubiecto ipſius.
Quinto. De modo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum præter phyſicas diſciplinas, alia doctrina ſit homini neceſſaria.

p.p.q.1. ar. 1. & 2.2.q. 2.ar.3.& 4. cõtra .4.& verit. q. 14. art.10.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd præter phyſicas diſciplinas, nulla ſit homini doctrina neceſſaria. Sicut enim dicit Diony. in epiſtola ad Polycarpum. Philoſophia eſt cognitio exiſtentiũ. & conſtat inducendo in ſingulis, quòd de quolibet genere exiſtẽtium in Philoſophia determinatur, quia de creatore, & creaturis, tam de his, quæ ſunt ab opere naturæ, quàm de his, quæ ſunt ab ope K re noſtro: ſed nulla doctrina poteſt eſſe niſi de exiſtẽtibus, quia non entis non eſt ſcientia. ergo præter phyſicas diſciplinas nulla doctrina debet eſſe.

¶ 2 Item. Omnis doctrina eſt ad perfectionem, vel quantum ad intellectum, ſicut ſpeculatiuæ: vel quantum ad affectũ procedentem in opus ſicut practicę: ſed vtrunque completur per philoſophiam, quia per demonſtratiuas ſcientias perficitur intellectus, per morales affectus. ergo non eſt neceſſaria alia doctrina.

¶ 3 Præt. Quæcunque naturali intellectu poſſunt cognoſci ex principiis rationis, vel ſunt in philoſophia tradita, vel per principia philoſophiæ inueniri poſſunt: ſed ad perfectionem hominis ſufficit illa cognitio, quæ ex naturali intellectu poteſt haberi, ergo præter philoſophiam non eſt neceſſaria alia doctrina. probatio mediæ: Illud quod per ſe ſuam perfectionem cõſequi poteſt, nobilius eſt eo quod per ſe conſequi non poteſt, ſed alia animalia & creaturæ inſenſibiles ex puris naturalibus conſequuntur finem ſuum (quamuis non ſine Deo, qui omnia in omnibus operatur) ergo & homo cum ſit nobilior eis per naturalem intellectum, cognitionem ſufficientem ſuæ perfectioni habere poteſt.

nem calumnię atque contradictioni emulorum ſemper fuiſſe obnoxium, quia diſſentiẽtibus voluntatũ motibus, diſſentiens quoque fit animorum ſenſus, vt cum omne dictum veri ratione perfectum ſit, tamẽ dum aliud aliis aut videtur aut cõ G placet, veritati vel non intellectæ vel offendenti impietatis error obnitatur: ac voluntatis inuidia reſultet, quam

CONTRA. Heb. 11. Sine fide impoſſibile ẽ placere Deo. placere autem Deo eſt ſumme neceſſarium. Cum igitur ad ea quę ſunt fidei, philoſophia non poſſit aſcendere, oportet eſſe aliquã doctrinã quæ ex fidei principiis procedat.

¶ Item. Effectus nõ proportionatus cauſæ, imperfecte ducit in cognitionem ſuæ cauſę: talis autẽ effectus eſt omnis creatura reſpectu creatoris, a quo in infinitum diſtat; ergo imperfecte ducit in ipſius cognitionem: cum igitur philoſophia non procedat niſi per rationes ſumptas ex creaturis, inſufficiens eſt ad Dei cognitionem faciendam. ergo oportet aliquam aliam doctrinam eſſe altiorem, quæ per reuelationem procedat, & philoſophiæ defectum ſuppleat.

SOLVTIO. Ad huius euidentiam ſciendum eſt, quòd omnes, qui recte ſenſerunt, poſuerunt finem humanæ vitæ Dei contemplationem. Contemplatio autem Dei eſt dupliciter. Vna per creaturas, quæ imperfecta eſt, ratione iam di H cta: in qua contemplatione Philoſophus fœlicitatem contemplatiuam poſuit, 10.Eth.c.9. quæ tamen eſt fœlicitas viæ, & ad hanc ordinatur tota cognitio philoſophica, quæ ex rationibus creaturarum procedit. Eſt alia Dei contemplatio, qua videtur immediate per ſuam eſſentiam: & hęc perfecta eſt, quæ erit in patria, & eſt homini poſſibilis ſecundum fidei ſuppoſitionem. Vnde oportet vt ea, quæ ſunt ad finem, proportionentur fini, quatenus homo manuducatur ad illam contemplationem in ſtatu viæ per cognitionem, non a creaturis ſumptam, ſed immediate ex diuino lumine inſpiratam, & hæc eſt doctrina Theologiæ. Ex hoc poſſumus habere duas concluſiones. Vna eſt, quòd iſta ſcientia imperat omnibus aliis ſcientiis tanquam principalis: alia eſt, quòd ipſa vtitur in obſequium ſui omnibus aliis ſcientiis quaſi vaſallis, ſicut patet in omnibus artibus ordinatis, quarum finis vnius eſt ſub fine alterius, ſicut finis pigmentariæ artis, quæ eſt confectio medicinarum, ordinatur ad finem medicinę, quæ eſt ſanitas: vnde medicus imperat pig I mentario, & vtitur pigmentis ab ipſo factis, ad ſuum finem: ita cum finis totius philoſophię ſit infra finem Theologię, & ordinatus ad ipſum, Theologia debet omnibus aliis ſcientiis imperare, & vti his, quæ in eis traduntur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis philoſophia determinet de exiſtentibus: & ſecundum rationes a creaturis ſumptas: oportet tamen eſſe aliam, quæ exiſtentia conſideret, ſecundum rationes ex inſpiratione diuini luminis acceptas.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad ſecundum, quia Philoſophia ſufficit ad perfectionem intellectus, ſecundum cognitionem naturalem, & affectus, ſecundum virtutem acquiſitam: & ideo oportet eſſe aliam ſcientiam, per quam intellectus perficiatur, quantum ad cognitionem infuſam, & affectus, quantum ad dilectionem gratuitam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in his, quæ acquirunt æqualem K bonitatem pro fine, tenet propoſitio inducta, ſcilicet nobilius &c. ſed illud quod acquirit bonitatem perfectam pluribus auxiliis, & motibus, eſt nobilius eo, quod imperfectam bonitatem acquirit paucioribus, vel per ſeipſum, ſicut dicit Philoſophus in 2. cæli, & mundi, & hoc modo ſe habet homo reſpectu Text. 3. aliarum creaturarum, qui factus eſt ad ipſius diuinæ gloriæ participationem.

ARTICVLVS II.

Vtrum tantum una doctrina debeat eſſe præter phyſicas,

CIRCA SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd nõ vna tantum doctrina debeat eſſe præter phyſicas doctrinas, ſed plures. p.p.q.3. artic. 1. De omnibus enim, de quibus inſtruitur homo per rationes creaturarum, poteſt inſtrui per rationes diuinas.

Sed ſcientiæ procedentes per rationes creaturarum A ſunt plures, differentes genere, & ſpecie: ſicut moralis, naturalis, &c. ergo ſcientię procedentes per rationes diuinas, debent plures eſſe.

¶ 2 Item, vna ſcientia eſt vnius generis ſubiecti, ſicut dicit Philoſophus in primo Tex.43. poſteriorũ: ſed Deus, & creatura, de quibus in diuina doctrina tractatur, non reducuntur in vnũ genus, neque vniuoce, neque analogice. ergo diuina ſcientia non eſt vna. probatio medię. Quęcũq; conueniunt in vno genere vniuoce, vel analogice, participant aliquid idem, vel ſecundum prius, & poſterius, ſicut † 2.Timo.4 ſubſtantia, & accidens rationem entis, vel æqualiter, ſicut equus & bos, rationem animalis. Sed Deus, & creatura, non participant aliquid idem: quia illud eſſet ſimplicius, & prius vtroque: ergo nullo modo reducuntur in idem genus.

Deus huius ſeculi operatur in illis diffidentię filiis, qui non rationi voluntatem ſubiiciunt: nec doctrinę ſtudiũ impendũt, ſed his quæ ſomniarunt ſapientię verba coaptare nitũtur, nõ veri, ſed placiti rationem ſectantes: quos iniqua voluntas non ad intelligentiam veritas, B ſed ad defenſionem placẽtium incitat, non deſiderantes doceri veritatem: ſed ab ea ad fabulas † conuertendum auditum:

¶ 3 Item, ea quę ſunt ab opere noſtro, ſicut opera virtutum, & quæ ſunt ab opere naturæ, non reducuntur ad eandem ſcientiam: ſed vnũ pertinet ad moralem, alterum ad naturalem: ſed diuina ſcientia determinat de his, quæ ſunt ab opere noſtro, tractando de virtutibus, & pręceptis: tractat etiam de his, quæ C non ſunt ab opere noſtro, ſicut de angelis, & aliis creaturis. ergo videtur, quòd non ſit vna ſcientia.

CONTRA. Quæcunq; conueniunt in ratione vna, poſſunt ad vnam ſcientiam pertinere. vnde etiam omnia inquantum conueniunt in ratione entis, pertinent ad Metaphyſicam. Sed diuina ſciẽtia determinat de rebus per rationem diuinam, quæ omnia complectitur: omnia enim, & ab ipſo, & ad ipſum ſunt. ergo ipſa vna exiſtens poteſt de diuerſis eſſe.

¶ Præter. Ea, quæ ſunt diuerſarum ſcientiarum, diſtinctim, & in diuerſis libris determinantur: ſed in ſacra ſcriptura permiſtim in eodem libro, quandoque determinatur de moribus, quandoque de creatore, quandoque de creaturis, ſicut patet fere in omnibus libris. ergo ex hoc non diuerſificatur ſcientia.

RESPONDEO. Ad hoc notandum eſt, quòd aliqua cognitio quanto altior eſt, tanto eſt magis vnica, & ad plura ſe extendit: vnde intellectus Dei, qui eſt altiſſimus, per lumen quod D eſt ipſe Deus, omnium rerum cognitionem habet diſtincte, ita & cum iſta ſcientia ſit altiſſima, & per ipſum lumen inſpirationis diuinæ efficaciam habens, ipſa vnica manens, non multiplicata, diuerſarum rerum conſiderationem habet, non tantum in communi, ſicut Metaphyſica, quæ conſiderat omnia inquãtum ſunt entia, nõ deſcẽdens ad propriam cognitionem moralium, vel naturalium. Ratio enim entis cum ſit diuerſificata in diuerſis, non eſt ſufficiens ad ſpecialem rerum cognitionem, ad quarum manifeſtationem diuinum lumen in ſe vnum manens, ſecundum beatum Dionyſium in principio cæleſtis hierarchiæ, efficaciam habet.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diuinum lumen ex cuius certitudine procedit hęc ſcientia, eſt efficax ad manifeſtationem pluriũ, quæ in diuerſis ſcientiis in Philoſophia traduntur ex eorum rationibus, in eorum cognitionẽ procedentibus, & ideo non oportet ſcientiam iſtam multiplicari. E

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd creator, & creatura reducuntur in vnum, non cõitate vniuocationis, ſed analogice. talis aũt cõitas poteſt eſſe dupliciter. Aut ex eo, ꝙ aliqua participant aliquid vnũ ſm prius, & poſterius, ſicut potentia & actus rationẽ entis, & ſimiliter ſubſtãtia, & accidens. Aut quia ex eo, ꝙ vnum eſſe, & rationẽ ab altero recipit, & talis eſt analogia creaturę ad creatorẽ. creatura. n. non habet eſſe, niſi ſm ꝙ a primo ente deſcẽdit. vnde nec noĩatur ens, niſi inquantũ ens primũ imitatur, & ſimiliter eſt de ſapiẽtia, & de oĩbus aliis, quæ de creatura dñr.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ea, quæ ſunt ab opere noſtro, & ea, quę ſunt ab opere naturæ, conſiderata ſecundum proprias rationes, non cadunt in eandem doctrinam. vna tamen ſcientia vtrunque poteſt conſiderare, quę per lumen diuinum certitudinem habet, quod eſt efficax ad cognitionem vtriuſque.

2. de lib. arbit. c. 19.

¶ Poteſt tamen aliter dici, quòd virtus quam theologus conſiderat, non eſt ab opere noſtro, immo eam Deus in nobis, ſine nobis operatur, ſecundum Auguſtinum.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſit practica, uel ſpeculatiua.

CIRCA TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd iſta doctrina ſit practica. p.p.q.1. artic.4. Finis enim practicæ eſt opus, ſecundum Philoſophum in 2. Meta. Tex.3. Sed iſta doctrina, q̃ fidei eſt, principaliter eſt ad bene operandũ. vnde Iaco. 2. Fides ſine operib' mortua eſt. Et pſ. Intellectus bonus omnibus facientibus eũ. pſ.110. ergo videt, quòd ſit practica.

¶ Contra. In princ. Meta. dicit Philoſophus, In procem. quòd nobiliſſima ſcientiarũ eſt ſui gratia, practicæ autẽ non ſunt ſui gratia, immo ꝓpter opus. ergo cum iſta nobiliſſima ſit ſcientiarum, non erit practica.

quorum profeſſio eſt magis placita quàm docenda conquirere: nec docenda deſiderare, ſed deſideratis doctrinam coaptare. Habent rationem ſapientię in ſuperſtitione: quia fidei defectionem ſequitur hypocriſis mendax, vt ſit vel in verbis pietas: quam amiſerit conſcientia. ipſamq; ſimulatã pietatẽ oĩum verborũ mẽdacio impiam reddunt, falſę doctrinę inſtitutis fidei ſanctitatẽ corrũpere mo-

¶ Præt. practica ſcia determinat tm̃ ea, q̃ ſunt ab opere nřo, hæc aũt doctrina conſiderat angelos, & alias creaturas, quæ nõ ſunt ab opere noſtro. Super Boe. de trin. q.2. art.2. ergo non eſt practica, ſed ſpeculatiua.

¶ VLTERIVS quęritur: vtrum ſit ſciẽtia, & videtur quòd II. non. Nulla enim ſcientia eſt de particularibus ſecundum Philoſophum: p.p.q.1. artic.2. ſed in ſacra ſcriptura geſta traduntur particularium hominum, ſicut Habraam, Iſaac, &c. ergo non eſt ſcientia.

¶ 2 Præt. Omnis ſcientia procedit ex principiis per ſe notis, q̃ cuilibet ſunt manifeſta. hæc autem ſcientia procedit ex credibilibus, quæ non ab omnibus conceduntur, ergo non eſt ſcientia.

¶ 3 Præt. In omni ſcientia acquiritur aliquis habitus per rationes 1. poſt. c.7. inductas, ſed in hac doctrina non acquiritur aliquis habitus, quia fides cui tota doctrina hæc innititur, nõ eſt habitus acquiſitus, ſed infuſus. ergo non eſt ſcientia.

¶ Contra. Aug. de Trin. Theologia eſt ſcientia de rebus, quę ad ſalutem hominis pertinent. Lib. 14. in princ. ergo eſt ſcientia.

¶ VLTERIVS quæritur: vtrum ſit ſapientia. & videtur, ꝙ III. non. Quia ſicut dicit Philoſophus in princ. Metaph. Sapiens debet eſſe certiſſimus cauſarum: p.p.q.1. artic 6. 2. contra. cap. 4. in fine. ſed in iſta doctrina non eſt aliquis certiſſimus: quia fides, cui hæc doctrina innititur, eſt infra ſcientiam, & ſupra opinionem. ergo non eſt ſapientia.

¶ Contra. 1. Cor. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos &c. Tex.1. cum ergo hanc doctrinam ipſe docuerit, & de ipſa loquatur, videtur, quòd ipſa ſit ſapientia.

RESPONDEO. Dicẽdũ ꝙ iſta ſcientia quãuis ſit vna, tñ perfecta eſt, & ſufficiens ad oẽm humanã perfectionem, ꝓp efficaciã diuini luminis, vt ex prædictis patet. vnde perficit hoĩem, & in operatione recta, & quantũ ad contẽplationem veritatis. vnde quãtum ad quid practica eſt, & etiam ſpeculatiua: ſed quia ſcia omnis principaliter penſanda eſt ex fine, finis aũt vltimus iſtius doctrinæ eſt contemplatio primæ veritatis in patria, ideo principaliter ſpeculatiua eſt. Et cum habitus ſpeculatiui ſint tres, ſecundum Philoſophum, ſcilicet ſapientia, ſciẽtia, & intellectus, 6.Eth.c.9. dicimus, ꝙ eſt ſapientia, eo ꝙ altiſſimas cauſas conſiderat, & eſt ſicut caput, & principalis, & ordinatrix omniũ ſcientiarũ. Et eſt etiam magis dicẽda ſapientia, q̃ Metaphyſica: quia cauſas altiſſimas conſiderat per modum ipſarum cauſarum, quia per inſpirationem a Deo immediate acceptam. Metaphyſica autem conſiderat cauſas altiſſimas per rationes ex creaturis aſſumptas. E Vnde & iſta doctrina, magis etiam diuina dicenda eſt, quàm Metaphyſica, quia eſt diuina quantum ad ſubiectum, & quantum ad modum accipiendi. Metaphyſica autem quantum ad ſubiectum tantum: ſed ſapientia, vt dicit Philoſophus in 6. Eth. conſiderat Cap.8. cõcluſiones, & principia, & ideo ſapientia eſt ſcientia, & intellectus, cũ ſcientia ſit de cõcluſionibus, & intellectus de principiis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ opus non eſt vltimum intentum in hac ſcientia, immo potius contemplatio primæ veritatis in patria, ad quam depurati ex bonis operibus peruenimus: ſicut dicitur Matth. 5. Beati mundo corde: & ideo principalius eſt ſpeculatiua, quàm practica. alia duo concedimus.

¶ AD ID quod vlterius quæritur, Dicẽdum, quòd iſta doctrina ſcientia eſt, & quod obiicitur, quòd eſt de particularibus, dicendum, quòd non eſt de particularibus, inquantum particularia ſunt, ſed inquantum ſunt exempla operandorum, & hoc vſitatur etiam in ſcientia morali, quia operationes particularium circa particularia ſunt. vnde per exempla particularia, ea quæ ad mores pertinent, melius manifeſtantur.

¶ Ad aliud dicendum, quòd iſta doctrina habet pro principiis primis articulos fidei, qui per lumen fidei infuſum per ſe noti ſunt habenti fidem, ſicut & principia naturaliter nobis inſita per lumen intellectus agentis. Nec eſt mirum, ſi infidelibus nota non ſunt, qui lumen fidei non habent, quia nec etiã principia naturaliter inſita nota eſſent, ſine lumine intellectus agentis. Et ex iſtis principiis, non reſpuens communia principia, procedit iſta ſcientia, nec habet viam ad ea probanda, ſed ſolum ad defendendum a contradicentibus, ſicut nec aliquis artifex poteſt probare ſua principia.

lientes, auriumq; pruriginem ſub nouello ſui deſiderij dogmate aliis ingerentes, qui contentioni ſtudentes contra veritatẽ ſine fœdere bellant. Inter veri nanque aſſertionem, & placiti defenſionem, pertinax pugna eſt, dum ſe, & veritas tenet, & ſe erroris voluntas tuetur. Horũ igitur Deo odibilem eccleſiam euertere, atque ora oppilare, ne virus nequitiæ in alios effundere queãt, † & lucernã veritatis in candelabro exaltare volentes, in labore multo, ac ſudore volumen Deo præſtante compegimus, ex teſtimoniis veritatis, in æternum fundatis, in quatuor libris diſtinctum. In quo maiorũ exempla, doctrinamque reperies. In G quo per dominicæ fidei ſinceram profeſſionem vipereæ doctrinę fraudulentiam prodidimus, aditum demonſtrandæ veritatis complexi, nec periculo impię profeſſionis inſerti, temperato inter vtrunq; mo

† Matth. 5.

¶ Ad aliud dicendum, quòd ſicut habitus principiorum primorum, non acquirĩ per alias ſciẽtias, ſed habetur a natura: ſed habitus concluſionum a primis principiis deductarum, ita etiam in hac doctrina non acquiritur habitus fidei, qui eſt quaſi habitus principiorum, ſed acquiritur habitus eorum, quæ ex eis deducuntur, & quæ ad eorum defenſionem valent. Aliud concedimus.

¶ Ad id quod vlterius quæritur, an ſit ſapientia, dicendũ, quòd propriiſſime ſapientia eſt, ſicut dictum eſt: & quod obiicitur, quòd non eſt certiſſimus &c. dicimus, quòd falſum eſt. Magis enim fidelis, & firmius aſſentit his, quæ ſunt fidei, quàm etiam primis principiis rationis. Et quod dicitur, quòd fides eſt infra ſcientiam: non loquitur de fide infuſa, ſed de fide acquiſita, quæ eſt opinio fortificata rationibus. Habitus autem iſtorũ principiorum, ſcilicet articulorum, dicitur fides, ideo & nõ intellectus, quia iſta principia ſupra rationem ſunt, & ideo humana ratio ipſa perfecte capere non valet: & ſic fit quædam defectiua cognitio, non ex defectu certitudinis cognitorum, ſed ex defectu cognoſcentis: ſed tamen ratio manuducta per fidem excreſcit in hoc, vt ipſa credibilia plenius comprehendat, & tunc ipſa quodammodo intelligit. vnde dicitur Iſa. 7. ſecundum aliã literam: Niſi credideritis, non intelligetis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus ſit ſubiectum iſtius ſcientiæ.

p.p.q.1.art. 7. Scot. in prol. p.q.3. AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus ſit ſubiectum iſtius ſcientię. Omnis enim ſcientia debet intitulari, & denominari a ſuo ſubiecto, ſed iſta ſcientia dicitur Theologia, quaſi ſermo de Deo, ergo videtur, quòd Deus ſit ſubiectum eius.

1. lib. de tri. c. 3. ¶ Contra. Boet. in libro de Trinita. dicit, quòd ſimpliciter forma, ſubiectum eſſe non poteſt: ſed Deus eſt huiuſmodi: ergo non poteſt eſſe ſubiectum.

Supra cœle. hier. i prol. c. 1. ¶ Item. Videtur ſecũdum Hugonem de ſancto Victore, quòd opera reſtaurationis ſint ſubiectum. ſic enim dicit in libro de ſacramentis, quòd opera primæ conditionis ſunt materia aliarum ſcientiarum, opera autem reſtaurationis ſunt materia Theologiæ. ergo &c.

¶ Contra. Quicquid determinatur in ſcientia: debet contineri ſub ſubiecto ipſius: ſed in Theologia determinatur de operibus creationis, vt patet Gen. 1. ergo videtur, quòd opera reſtaurationis non ſint ſubiectum.

¶ Item. Videtur, quòd res, & ſigna ſint ſubiectum. illud enim eſt ſubiectum in ſcientia, circa quod tota ſcientię intentio verſatur: ſed tota intentio Theologiæ verſatur circa res, & ſigna, vt dicit Magiſter ſententiarum, ergo res, & ſigna ſunt ſubiectum. 1 diſtin. 1. prin.

¶ Contra. Per rationes ſubiecti debet ſcientia differre ab aliis ſcientiis, cum quælibet ſcientia habeat proprium ſubiectum: ſed de rebus, & ſignis conſiderant etiã aliæ ſcientiæ. ergo non ſunt proprium ſubiectum huius ſcientiæ.

RESPONDEO. Quòd ſubiectum habet ad ſcientiam ad minus tres comparationes.

¶ Prima eſt, quòd quæcunque ſunt in ſcientia, debent contineri ſub ſubiecto. vnde conſiderantes hanc conditionẽ, poſuerunt res & ſigna, eſſe ſubiectum huius ſcientię, quidam autem totũ Chriſtum, ideſt caput, & membra, eo quòd quicquid in hac ſciẽtia traditur, ad hoc reduci videtur.

F ¶ Secunda comparatio eſt, quòd ſubiecti cognitio principaliter attenditur in ſcientia. vnde quia iſta ſcientia principaliter eſt ad cognitionem Dei, poſuerunt Deum eſſe ſubiectum eius.

¶ Tertia comparatio eſt, ꝙ per ſubiectum diſtinguitur ſcientia ab omnibus aliis: quia ſecantur ſcientiæ quemadmodũ & res, vt dicitur in 3 de aĩa, & Tex. 38. ſecundum hanc conſiderationem, poſuerunt quidam credibile eſſe ſubiectum huius ſcientiæ. Hæc .n. ſciẽtia in hoc ab omnib⁹ aliis differt: quia per inſpirationem fidei procedit. Quidam autẽ opera reſtaurationis, eo quòd tota ſcientia iſta, ad conſequendũ reſtaurationis effectum ordinatur. Si aũt volumus inuenire ſubiectum, quod hęc omnia comprehendat: poſſumus dicere, quòd ens diuinum cognoſcibile per inſpirationem, eſt ſubiectum huius ſcientiæ. Omnia .n. quæ in hac ſcientia conſiderantur, ſunt, aut Deus, aut ea, quæ ex Deo, & ad Deum ſunt, inquantum huiuſmodi: ſicut & medicus cõſiderat ſigna, & cauſas, & multa huiuſmodi, inquantum ſunt ſana .i. ad ſanitatẽ aliquo modo relata. vnde quanto aliquid magis accedit ad verã rationem diuinitatis, principalius conſideratur in hac ſcientia.

H ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus non eſt ſubiectũ, niſi ſicut principaliter intentũ, & ſub cuius ratione, omnia quæ ſunt in ſcientia conſiderantur. Quod autem obiicitur in contrarium, quòd forma ſimplex, non poteſt eſſe ſubiectum, dicimus, quòd verum eſt accidentis, nihilominus tamen poteſt eſſe ſubiectũ prædicati in propoſitione, & omne tale poteſt eſſe ſubiectũ in ſcientia, dũmodo illud prædicatũ, de eo probari poſſit.

¶ Ad aliud dicendum, quòd opera reſtaurationis non ſunt proprie ſubiectum huius ſcientiæ, niſi inquantum omnia, quæ in hac ſcientia dicuntur, ad reſtaurationem noſtram quodammodo ordinantur.

¶ Ad aliud dicendum, quòd res, & ſigna communiter accepta, non ſunt ſubiectum huius ſcientiæ, ſed inquantum ſunt quædam diuina.

ARTICVLVS V.

I

Vtrum modus procedendi ſit artificialis.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd modus procedendi, non ſit artificialis. p.p.q.1.art. primo. Nobiliſſimæ ſcientiæ debet eſſe nobiliſſimus modus, ſed quanto magis modus eſt artificialis nobilior eſt. ergo cum hęc ſciẽtia ſit nobiliſſima, modus eius debet eſſe artificialiſſimus.

¶ 2 Præter. Modus ſcientiæ debet ipſi ſcientiæ proportionari: ſed iſta ſcientia maxime eſt vna, vt probatum eſt. ergo & modus eius debet eſſe maxime vnicus. Cuius contrarium videtur, cum quandoque comminando, quandoque præcipiendo, quandoque aliis modis procedat.

¶ 3 Præter. Scientiarum maxime differentium non debet eſſe vnus modus: ſed Poetica, quæ minimum continet veritatis, maxime differt ab iſta ſcientia, quę eſt veriſſima. ergo cum illa procedat per metaphoricas locutiones, modus huius ſcientię K non debet eſſe talis.

¶ 4 Præter. Ambroſius. Tolle argumenta vbi fides quæritur: ſed in ſacra ſcientia maxime quæritur fides. ergo modus eius nullo modo debet eſſe argumentatiuus. Amb. lib. i. de ptãte ſacra. circa finẽ. ad Gratianum.

CONTRA. Primæ Pet. 3. Parati ſemper &c. hoc autem ſine argumẽtis fieri non valet. ergo debet qñq; argumentis vti.

¶ Idem habetur ex hoc quod dicitur. Tit. primo. Vt potens ſit &c.

RESPONDEO. Dicendũ, ꝙ modus cuiuſq; ſcientiæ debet inquiri ſecundum cõditiones materię, vt dicit Boe. de Tri. 1. de trinit. c. 2. & Philoſophus in 1. Eth. Tex. 1. Principia autẽ huius ſcientiæ ſunt per reuelationem accepta, & ideo modus accipiendi ipſa principia, debet eſſe reuelatiuus ex parte infundẽtis, vt in reuelationibus Prophetarum. Et oratiuus ex parte recipientis, vt patet in Pſal. Sed quia præter lumen infuſum, oportet, ꝙ habitus fidei diſtinguatur ad determinata credibilia ex doctrina prædicantis, ſecũdum ꝙ dr̃ Ro. 10. Quomodo credent &c. ſicut etiam intellectus principiorum naturaliter inſitorum determinatur per ſenſibilia accepta. Veritas autem prædicantis per miracula confirmatur: vt dicitur Mat. vlt. Illi autem profecti &c. Oportet etiam, quòd modus iſtius ſcientiæ, ſit narratiuus ſignorum, quæ ad cõfirmationem fidei faciunt, quia etiam iſta principia non ſunt proportionata humanę rationi ſecundum ſtatũ viæ, quæ ex ſenſibilibus conſueuit accipere, ideo oportet vt ad eorũ cognitionẽ per ſenſibilium ſimilitudines manuducatur. Aug. in eo. ſupra citato tom. 3. vnde oportet, modũ iſtius ſcientiæ eſſe metaphoricum, ſiue ſymbolicum, vel parabolicum. Ex iſtis autem principiis, ad tria proceditur in ſacra ſcriptura, ſcilicet ad deſtructionem errorum, quod ſine argumentis fieri non poteſt: & ideo oportet, modum huius ſcientię eſſe quandoque argumentatiuum, tum per authoritates, tum etiam per rationes, & ſimilitudines naturales. Proceditur etiam ad inſtructionem morum. vnde quantum ad hoc, modus eius debet eſſe præceptiuus, ſicut in lege. comminatorius, & promiſſiuus, vt in prophetis, & narratiuus exemplorum, vt in hyſtorialibus. Proceditur tertio ad contemplationem veritatis in quæſtionibus ſacræ ſcripturę, & ad hoc oportet modum etiam eſſe argumentatiuum: quod præcipue ſeruatur in originalibus ſanctorum; & in iſto libro, qui quaſi ex ipſis conflatur. Et ſecundum hoc etiam poteſt accipi quadrupliciter modus exponendi ſacram ſcripturã. quia ſecundum quòd accipitur ipſa veritas fidei, eſt ſenſus hyſtoricus. ſecundum autẽ, quòd ex eis proceditur ad inſtructionem morum, eſt ſenſus moralis. ſecundum autem, quòd proceditur ad contemplationem veritatis eorum, quæ ſunt viæ, eſt ſenſus allegoricus: eorum, quę ſunt patrię, eſt ſenſus anagogicus. Ad deſtructionem autem errorum non proceditur, niſi per ſenſum literalem, eo quòd alij ſenſus ſunt per ſimilitudines accepti, & ex ſimilitudinariis locutionibus non poteſt ſumi argumentatio: vnde & Diony. dicit in epiſtola ad Titum, quòd ſymbolica theologia non eſt argumentatiua. In prin. epiſtolæ.

deramine vtentes: ſicubi vero parũ vox noſtra inſonuit, non a paternis diſceſſit limitib⁹. Nõ igitur debet hic labor, cuiquã pigro, vel multum docto, videri ſuperfluus, cũ multis impigris, multiſq; indoctis, inter quos ẽt mihi ſit neceſſarius breui volumine complicans, patrũ ſententias, appoſitis eorum teſtimoniis, vt non ſit neceſſe quęrenti librorum numeroſitatem euoluere, cui breuitas collecta, quod quęrit offert ſine labore. In hoc autem tractatu, non ſolũ pium lectorem, ſed etiam liberũ correctorẽ deſidero, maxime vbi profunda verſat̃ veritatis quæſtio, quę vtinã tot haberet inuẽtores, quot habet contradictores. B Vt autẽ quod quæritur † facilius occurrat, titulos quibus ſingulorum librorum capitula diſtinguuntur, præmiſimus.

† Ordo exequendus in opere.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd modus artificialis dicitur, qui competit materiæ. vnde modus, qui eſt artificialis in Geometria, non eſt artificialis in Ethica: & ſecundum hoc, modus huius ſcientiæ maxime artificialis eſt, quia maxime conueniens materiæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis iſta ſcientia vna ſit, tamen de multis eſt, & ad multa valet, ſecundum quæ oportet modos eius multiplicari, vt iam patuit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Poetica ſcientia eſt de his, quæ propter defectum veritatis non poſſunt a ratione capi. vnde oportet, quòd quaſi quibuſdam ſimilitudinibus ratio ſeducatur. Theologia autem eſt de his, quę ſunt ſupra rationem, & ideo modus ſymbolicus vtrique communis eſt, cum neutra rationi proportionetur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd argumenta tolluntur ad probationem articulorum fidei, ſed ad defenſionem fidei, & inuentionem veritatis in quęſtionibus ex principiis fidei, oportet argumentis vti. ſicetiam Apoſtolos facit 1. Corin. 15. Si Chriſtus reſurrexit, ergo & mortui reſurgent.

DIVISIO TEXTVS PROLOGI

cum eius expoſitione.

HVIC OPERI Magiſter prooemium præmittit, in quo tria facit. Primo, reddit auditorem beniuolum. Secundo, docilem, ibi: {Horum igitur} Tertio attentum, ibi: {Non ergo debet.} Beniuolum reddit aſſignando cauſas mouentes ipſum ad compilationẽ huius operis, ex quibus oſtẽditur affectus ipſius in Deum, & proximum. Sunt autem tres cauſæ mouentes. Prima ſumitur ex parte ſui, ſcilicet deſideriũ proficiendi in eccleſia. Secunda, ex parte Dei, ſcilicet promiſſio mercedis, & auxilij. Tertia, ex parte proximi, ſcilicet inſtantia precum ſociorum. Econtra ſunt tres cauſæ retrahentes. Prima, ex parte ſui defectus ingenij, & ſcientiæ. Secũda, ex parte operis, altitudo materiæ, & magnitudo laboris. Tertia, ex parte proximi, inuidorum contradictio. Harum autem cauſarum mouentium, duę primæ inſinuant charitatẽ in Deũ, A tertia, in proximum. vnde diuiditur in duas. In primo, ponit cauſas mouentes, quæ oſtendunt charitatem in Deum. In ſecundo, cauſam, quæ oſtendit charitatem in proximum, ibi: {Non valentes.} Cauſis autem mouentibus adiungit etiam retrahentes. vnde primo ponit quaſi quandam controuerſiã cauſarum mouentium, & retrahentiũ. Secũdo, victoriam, ibi: {Quam vincit &c.} {Cupientes.} In hoc notatur primo cauſa mouens, ſcilicet deſiderium proficiendi {aliquid} ſonat immodicitatẽ. {De penuria &c.} Hic tangitur primo cauſa retrahens, ſcilicet defectus ſcientiæ, & dicitur penuria proprie, defectus exterioris ſubſtantiæ. vnde transfertur ad defectum ſcientiæ acquiſitæ. {Tenuitate.} quæ proprie eſt defectus ſubſtantiæ interioris. vnde transfertur ad defectum ingenij. {Cum paupercula.} de qua Mat. 12. Lucæ. 21. {Gazophilatium.} gazophilatium repoſitorium dicitur diuitiarum. Gazæ enim Perſice, diuitiæ Latine dicuntur, & phylaxe Græce, latine ſeruare. & quandoque ſumitur pro archa, in qua theſaurus reponitur: ſicut 4. Reg. 12. Tulit Ioyada Pontifex Gazophilatium vnum &c. quandoque pro loco in quo arca reponitur: ſicut Ioan. 8. Hæc loquutus eſt Ieſus in Gazophilatio. hic autem ſignificat ſtudium ſacræ ſcripturæ, in quo ſancti ſua opera repoſuerunt. {Ardua ſcandere.} C Hic ponitur ſecunda cauſa retrahens ex parte operis, & dicuntur ardua diuina quantum eſt in ſe. ſcanduntur autem quaſi triplici gradu. Primus eſt in derelinquendo ſenſum. Secundus, in derelinquendo phantaſias corporum. Tertius in derelinquendo rationem naturalem. {Opus vltra vires.} Hic oſtenditur altitudo materiæ per comparationem ad nos. ¶ Contra Eccleſiaſt. 3. Altiora &c.

¶ Reſpondeo. Verum eſt ex confidentia propriarum virium: ſed ex confidentia diuini auxilij poſſumus eleuata ſupra noſtrum poſſe ſpeculari. {Præſumpſimus.}

¶ Contra Eccleſ. 37. O præſumptio nequiſſima &c. ergo videtur, quòd peccauerit.

¶ Reſpondeo. Expone pręſumpſimus, ideſt præ aliis ſumpſimus: vel dic, quòd eſſet præſumptio per comparationem ad vires humanas, ſed per comparationem ad Dei auxilium, quo omnia poſſumus: ſicut dicitur Phil. vlti. Omnia poſſum &c. non eſt pręſumptio. {Conſumationis fiduciam.} Hic ponit ſecundam cauſam mouentem ex parte Dei D {In Samaritano.} ſumitur de parabola, quæ eſt Lucæ 10. per quam ſignificatur Deus. in Pſal. 120. Ecce non dormitabit &c. Samaritanus enim interpretatur cuſtos. {Semiuiui.} hominis per peccatum ſpoliati gratia, & vulnerati in naturalibus. {Duobus denariis.} duobus teſtamentis, quaſi Regis imagine inſignitis, dum veritatem continent a prima veritate exemplatam. {Supereroganti,} ideſt ſuperaddenti, ſicut ſancti patres ſuis ſtudiis fecerunt.

¶ Contra. Apocalip. vltim. {Si quis appoſuerit &c.}

¶ Reſpondeo. Eſt apponere duplex, vel aliquid quod eſt contrarium, vel diuerſum, & hoc eſt erroneũ, vel præſumptuoſum, vel quòd continetur implicite exponendo, & hoc eſt laudabile. {Delectat.} hic colligit quatuor cauſas enumeratas. {Quam vincit.} hic ponit victoriam. {Zelus.} zelus ſecundum Dionyſ. eſt amor intenſus. Dion. de diui. nomi. c. 4. de zelo. vnde non patitur aliquid contrarium amato. {Domus Dei.} ideſt eccleſiæ. {Quo inardeſcentes.} ſcilicet dum non patimur eccleſiam ab infidelibus impugnari. E {Carnalium.} quantum ad illos, qui inueniunt ſibi errores, vt carnis curam faciant in deſideriis: Rom. 13. ſicut qui negant prouidentiam diuinam de rebus humanis, & animæ perpetuitatem, vt impune poſſint peccare. {Animalium} quantum ad errantes, ex eo, quòd non eleuantur ſupra ſenſibilia, ſed ſecundum rationes corporales volunt de diuinis iudicare. {Dauidicæ turris.} hoc ſumitur Cant. quarto. Sicut turris Dauid &c. per Dauid ſignificatur Chriſtus, turris eius eſt fides, vel eccleſia, clipei ſunt rationes, & authoritates ſanctorum. {Vel potius munitam oſtendere.} quia ipſe non inuenit rationes, ſed potius ab aliis inuentas compilauit, & in hoc tangit vnam vtilitatem, ſcilicet excluſionem erroris. {Ac theologicarum.} Hic tangit aliam, quantum ad manifeſtationem veritatis, & hoc in primis tribus libris. {Necnon & Sacramentorum.} & hoc quantum ad quartũ. {Non valere.} Hic

LIBER PRIMVS SENTENTIARVM.

DISTINCTIO PRIMA.

De myſterio Trinitatis.

VETERIS, ac nouæ legis continentiam, diligenti indagine etiam, atq; etiam conſiderantibus nobis, pręuia Dei gratia innotuit ſacrę paginę tractatores, circa res, vel ſigna præcipue verſari. Vt enim egregius doctor † Aug. ait in libro de doctrina chriſtiana. Omnis doctrina, vel rerum eſt, vel ſignorum, ſed res etiam per ſigna diſcuntur. Proprie autē hæc res appellantur, quæ non ad ſignificandum aliquid adhibentur. Signa vero, quorū vſus eſt in ſignificando. Eorum autē aliqua ſunt, quorū omnis vſus eſt in ſignificando, non in iuſtificādo, ideſt quibus nō vtimur, niſi aliquid ſignificandi gratia, vt aliqua ſacramenta legalia: alia quę non ſolum ſignificant, ſed conferunt quod intus adiuuet, ſicut euāgelica ſacramēta. Ex quo aperte intelligitur, quę hic appellentur ſigna, res illę videlicet, quę ad ſignificādum aliquid adhibētur. Omne ergo ſignum etiā res aliqua eſt, quod enim nulla res eſt, omnino G nihil eſt: vt in eodem † Augu. ait, non autem econuerſo, omnis res ſignum eſt, quia non adhibetur ad aliquid ſignificandum. Cumque his intenderit theologorum ſpeculatio ſtudioſa, ac modeſta, diuinam ſcripturam formam præſcriptam in doctrina tenere aduertet. De his ergo; nobis aditum ad res diuinas aliquatenus intelligendas (Deo duce) aperire volentibus, diſſerendum eſt. & primo de rebus, poſtea de ſignis H diſſeremus.

ponit cauſam mouentem, quę dicit charitatem in proximum, Et primo ponit cauſam mouentem. Secundo, retrahentem, ibi: Quamuis non ambigamus lingua.} ad præſentes, vel quantum ad communicationem doctrinæ. {Stilo.} propter abſentes, vel ad perpetuandam memoriam. {Bigas} ideſt linguam, & ſtylū, quibus quaſi duabus rotis vehitur a magiſtro in diſcipulum. {Agitat Chrī charitas} hoc ſumitur 2. Corin. 5. Charitas Chriſti vrget nos.

¶ Contra. Eccleſ. 9. Nemo ſcit &c. ergo &c.

¶ Reſpondeo. Charitas dicit̃ vno modo habitus infuſus, & hūc nullus poteſt ſcire ſe habere certitudinaliter, niſi per reuelationé, ſed poteſt conijcere per aliqua ſigna probabilia. Alio modo dicitur charitas, amor multum apprecians amatum, & ſic aliqs poteſt ſcire ſe habere charitaté. {Quāuis non.} Hic ponit tertiam cauſam retrahenté, ſcilicet cōtradictioné inuidorū. Et circa hoc tria facit. Primo, ponit contradictionis euidentiā per ſimile in aliis. Secundo, contradictionis cauſam ex inordinatione volūtatis, ex qua error, ex quo inuidia, ex qua contradictio oritur, ibi: {Quia diſſentiētibus.} Tertio, contradicentium nequitiam. ibi: {Qui non rationi calumnię.} quę eſt occulta, & particularis impugnatio. {Contradictionem.} Quæ eſt aperta, & in toto, & vniuerſalis. {Obnoxium.} quaſi pœnæ, vel noxę addictum. {Veri ratione perfectum} ideſt perficiebat ſecundum rationem veritatis, videlicet, quantum ad illos, qui male intelligūt: & tamen malum intellectū, pertinaci voluntate defendunt. {Complacet.} quantum ad illos, quorum voluntas inordinate poſt ſe trahit iudicium rationis, vt verum iudicetur illud, quod placet. {Offendenti} ideſt quod diſplicet.

† Lib. 1. c. 2. to. 3.

¶ Contra. 3. Eſdræ. 4. Omnes benignantur in operibus eius. ergo &c.

¶ Reſpondeo, veritas ſecundum ſe ſemper amatur: ſed per accidens poteſt haberi odio, & hoc accidens eſt infinitum: quia cauſę per accidens ſecundum Philoſophum, infinitæ ſunt.

2. Phiſi. T. 50.

¶ Deus huius ſeculi ſumitur. 2. Cor. 4. & exponitur de Deo vero, qui operatur, inuidiam permittendo, vel de diabolo, cui ſeculum obedit, qui operatur, ſuggerendo. {Diffidentiæ.} vel quia diffidunt de Deo, vel quia de eis diffidendū eſt ex ratione morbi, quàmuis non ex poteſtate medici. {Qui non rationem.} hic oſtendit contradicentium nequitiam: & primo ex inordinata profeſſione. Secundo, ex ſimulata religione. ibi. {Habent rationem ſap.} Tertio, ex pertinaci contentione. ibi: {Qui contentioni.} Oſtendit autem primo ex duobus eos eſſe inordinatos, ſcilicet quia voluntas non ſequitur rationem, ſed econuerſo, quod tangit vbi dicit. {Qui non rationi.} Et quia rationem ſuam non ſubiiciunt ſacrę doctrinę, quod notatur, ibi: {Nec doctrinę &c.} {Somniarunt} quaſi phantaſiando: ſicut homo in ſomniis. {Sed ad fabulas.} ſumitur de prima Timot. 4. Fabula enim compoſita eſt ex miris, ſecundum Philoſophum: & iſti ſemper volunt noua audire. {Profeſſio} ideſt ſtudium &c. {Docenda} ideſt digna docere { Rationem } ideſt argumentum ad oſtendendum ſapientiam. { In ſuperſtitione. } ſuperflua religione exterius ſimulata. { Quia fidei defectioné} ſumitur 1. Timo. 4. Diſcedent quidam a fide &c. { Omnium verborum.}

Lib. Poeticorum c. 4. & 1. meta. lect. 3.

¶ Contra. Beda. Nulla falſa eſt doctrina, quæ non aliqua vera intermiſceat.

Aug. lib. 2. quęſ. Euan. c. 40, to. 4.

¶ Reſpondeo. Illa vera quæ dicunt, quàmuis in ſe vera ſint, tamen quantum ad vſum eorū falſa ſunt: quia falſo vtuntur eis. {Pruriginem} ideſt inordinatum deſiderium noua audiendi, F ſicut pruritus concitatur ex calore inordinato. ſumitur. 2. Tim. 4. Erit tempus &c. {Dogmate.} propter hoc, ꝙ ratio voluntatem ſequitur. {Contentioni.} quę ſecundum Ambro. ad Ro. eſt impugnatio veritatis, cū cōfidentia clamoris. {Veritas.} 2. Eſdr. 4. Veritas manet &c. {Horum igitur.} Hic reddit auditorem docilé, prælibando cauſas operis. Et primo ponit cauſam finalem, quantū ad duas vtilitates. ſ. deſtructionem erroris. vnde dicit. {Odibilé.} ps. 30. Odiui eccleſiam ma. {Ne virus} ideſt ne venenū. Et manifeſtationé veritatis. vnde dicit. {Lucernā &c.} ſumitur de Luc. 8. Nemo accendit lucernā { In candelabro} ideſt in aperto. Secundo tangit cauſam efficientem. ſ. principalem. {Deo patri} inſtrumétalem. {Compegimus} quia hoc opus, eſt quaſi cōpaginatum ex diuerſis authoritatibus. {Sudore} quocunq; defectu corporali, qui ſequitur laboré ſpiritualé. Tertio, oſtédit cauſam materialé. ibi: {Ex teſtimoniis veritatis.} ps. 113. Initio cognoui &c. Quarto, cauſam formalem quantum ad diſtinctionem librorum. {In quatuor libris.} & quantū ad modum operis. {In quo maiorum exempla.} quantum ad ſimilitudines. {Doctrinam.} quantum ad rationes. {Vipereæ.} hæreticé. heretici enim pariendo, alios in ſua hereſi pereunt, ſicut vipera. {Prodidimus.} reſerauimus. Adiicit viam. {Complexi.} amplexantes. {Impie} infidelis. {Inter vtrunque.} ſcilicet nec nimis alte, nec nimis humile, vel inter duos contrarios errores, ſicut Sabellij, & Arrij. {Non a paternis.} ſecundum illud Prouerb. 22. Non transferes terminos &c. {Non igitur debet.} Hic reddit auditorem attentum. Et primo ex vtilitate operis. {Sententias.} ſententia ſecundum Auic. eſt diffinitiua, & certiſſima conceptio. I Secundo, ex profunditate materiæ. ibi: {In hoc autem tractatu pium lectorem} qui ſecundum fidem intelligat. {Liberum correctorem} qui ſolum propter correctionem corrigat. Liber enim ſecundum Philoſophum dicitur, qui cauſa ſui eſt: & non propter odium, vel inuidiam. Tertio, ex ordinatione modi procedendi, ibi: {Vt autem quod quæritur.}

Ambr. c. 5. elicitiue ibi ijs qui ſecūdum.

† Lib. & c. vbi ſupra.

1. part. logi. cap. 2.

In proęm. metaph.

DIVISIO TEXTVS.

FINITO proœmio, hoceſt initium præſentis operis, in quo Magiſter, diuinorum nobis doctrinam tradere intendit quantum ad inquiſitionem veritatis, & deſtructionem erroris. vnde & argumentatiuo modo procedit in toto opere, & præcipue argumentis ex authoritatibus ſumptis. Diuiditur autem in duas partes. In quarū K prima inquirit ea, de quibus agendum eſt, & ordiné agendi. In ſecūda proſequitur ſuā intentioné: & in duas partes diuiditur. Secūda ibi: {Hic itaq; &c.} Ea aūt, de quibus in hac doctrina cōſiderandū eſt, cadunt in conſideratione huius doctrinæ, ſm̃ qđ ad aliquid vnū, referūtur. ſ. Deū, a quo, & ad quem ſunt, & ideo ea, de quibus agendū eſt. diuidit per abſolutū, & relatū. vnde diuiditur in partes duas. In prima ponit diuiſionem eorū, de quibus agendū eſt per abſolutū, & relatū ſm̃ cognitioné. In ſecūda ſm̃ deſideriū, ibi: {Id ergo in rebꝰ cōſiderādū &c.} Circa primū duo facit. Primo ponit diuiſioné eorū, de quibus agendū eſt, in res, & ſigna, q̃ ad cognitioné rerū ducunt. Secundo cōcludit ordiné agendi, ibi: {Cūq; his intéderit theologorū &c.} In primo tria facit. Primo ponit diuiſioné. Secūdo probat ꝑ authoritaté. {Vt.n. egregius} Tertio ponit mébrorū diuiſionis expoſitioné. ibi: {Proprie aūt hic res &c.} vbi prīo exponit qđ ſit res. Scđo qđ ſit ſignū, ibi: {Signa vero &c.} Tertio, vtriuſq; cōparatione, ibi:

{Omne

De rebus communiter agit.

D

ID ergo in rebus conſiderandum eſt, vt in eodem ait † Auguſ. quòd res alię ſunt, quibus fruendum eſt: alię, quibus vtendum eſt: aliæ, quę fruuntur, & vtuntur. Illæ quibus fruendum eſt, nos beatos faciunt, iſtis quibus vtēdum eſt, tendentes ad beatitudinem adiuuamur, & quaſi adminiculamur, vt ad illas res, quæ nos beatos faciunt peruenire, eiſque inhęrere poſſimus. Res vero quę fruuntur, & vtuntur, a nos ſumus, quaſi inter vtraſque conſtituti, & angeli ſancti. † Frui autem eſt amore inhærere alicui rei propter ſeipſam. Vti vero, id quod in vſum uenerit, referre ad obtinendum illud, quo fruendum eſt, aliàs abuti eſt, non vti. Nam vſus illicitus, abuſus, vel abuſio debet nominari. † Res ergo, quibus fruendum eſt ſunt, pater, & filius, & ſpiritusſanctus. eadem tamen Trinitas quędam ſumma res eſt, communiſque omnibus fruentibus ea, ſi tamen res dici debet, & non rerum omnium cauſa, ſi tamen & cauſa. Non enim facile poteſt inueniri nomen, quod B tantæ conueniat excellentię, niſi quod melius dicitur, Trinitas hic vnus Deus. Res autem quibus vtendum eſt, mundus eſt, & in eo creata. Vnde † Auguſtinus in eodem. Vtendum eſt hoc mundo non fruendum, vt inuiſibilia Dei, per ea, quę facta ſunt intellecta conſpiciantur, ideſt, vt de temporalibus æterna capiantur. Item † in eodem. In omnibus rebus illæ tantum ſunt, quibus eſt C fruendum, quæ ęterne, & incommutabiles ſunt, cęteris autem vtendum eſt, vt ad illarum perfruitionem perueniatur. Vnde † Auguſtinus in libro 10. de Trinitate. fruimur cogni-

† Ibidē. c. 3.

† Ibid. c. 4.

† Ibid. c. 5.

{Omne igit̃ ſignū.} {Id ergo in rebus} hic dimiſſis ſignis, ſubdiuidit res per abſolutum, & relatū ex parte deſiderij. ſ. ꝑfruibile, qđ propter ſe deſideratur, & vtile, cuius deſideriū ad aliud refertur, & diuiditur in partes duas. Primo, ponit diuiſioné. Secūdo, epilogat, & concludit intentionem, & ordinem. ibi: {Omnium igit̃, quæ dicta &c.} Prima in tres. Primo, ponit diuiſioné: Secundo, partiū manifeſtationem. ibi: {Ille quibus fruendū.} Tertio, mouet dubitationes. ibi: { Cum autem homines &c.} In ſecunda duo facit. Primo, manifeſtat diuiſionem. Secundo, ponit quādam contrarietatem, & ſoluit. ibi. { Notandum vero, quòd idē Aug.} Circa primū duo facit. Primo, manifeſtat partes diuiſionis per diffinitiones. Secundo, quantum ad ſuppoſita. { Res igitur, quibus fruēdū &c.} Circa primum quatuor facit. Primo, diffinit fruibilia per effectū. Secundo, vtibilia. ibi: {Iſtis quibus vtendum.} Tertio, diffinit vtentia, & fruentia. ibi: {Res vero, quæ fruuntur.} Quarto, diffinit vti, & frui ad ꝓbationē toti⁹. {Frui aūt &c.} Et eodem ordine procedit manifeſtando ſecundum ſuppoſita. { Notandum vero, quòd idem.} Hic ponit contrarietatem ad hæc tria. Primo, ponit diuerſam aſſignationem vti, & frui. Secūdo, concludit contrarietatem ad prędicta, ibi: {Et attende, quòd videtur.} Tertio, ponit ſolutionem, ibi: {Hæc ergo, quæ ſibi.} Et primo, ſoluit per diuiſionem: ſecundo, per interemptioné, ibi: {Poteſt dici.} {Cum autē homines.} Hic mouet dubitationes de habitudine eorum, quę pertinēt ad inuicem. Et primo quærit de vtētibus, & fruētibus, an ſint vtibilia, vel fruibilia. Secundo, de fruibilibus, ſcilicet de Deo: vtrū ſit vtens nobis, vel fruēs, ibi: {Sed cum Deus diligat.} Tertio, de quibuſdam vtibilibus, vtrum ſint fruibilia. ibi: {Hic conſiderandum eſt: vtrum virtutibus.} Quęlibet harū partium diuiditur in q̄ōné, & ſolutioné.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quęruntur tria.

Primo. De vti, & frui.
Secūdo. De vtibilibus, & fruibilibus.
Tertio. De vtentibus, & fruentibus.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Quid ſit frui ſecundum rem.
Secūdo. Quid ſit vti ſecundum rem.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum frui ſit actus intellectus.*

1. 2. qō. 11. art. 1. o. art. 2. c.

CIRCA PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd frui ſit actus intellectus. Nobiliſſimus enim actus eſt nobiliſſimæ potentiæ: altiſſima autem potentia in homine eſt intellectus. ergo cum frui ſit perfectiſſimus actus hominis, quia ponit hominem in ſuo fine vltimo, videtur quòd ſit actus intellectus.

circa finem 2. cōcio. 90. ps. to. 8.

¶ 2 Præter. Sicut dicit Auguſt. viſio eſt tota merces: ſed merces totius meriti conſiſtit in fruitione diuinitatis. ergo fruitio eſt eſſentialiter viſio, ſed viſio eſt actus intellectus, ergo & fruitio.

A ¶ SED videtur, quòd ſit actus voluntatis: actus enim determinat̃ ex obiecto: ſed obiectum fruitionis eſt fruibile, quod eſt finis vltimus. Finis autem, cum rationem boni habeat, eſt obiectum voluntatis: ergo & frui eſt actus voluntatis. II.

¶ Præter. Auguſt. diffinit fruitionem per voluntatem dicens, fruimur cognitis, in quibus &c. ergo magis videtur eſſe actus voluntatis, q̃ intellectus.

Lib. 10. de Trin. c. 10 to. 3.

ITEM VIDETVR quòd ſit actus omnium potentiarum. Præmium enim reſpondet merito: ſed homo meretur per omnes potentias. ergo & ſecundum omnes præmiabitur: ſed præmium eſt ipſa fruitio. ergo fruitio eſt omnium potentiarum. III.

¶ Præter. Auguſt. dicit, quòd homo inueniet paſcua interius in diuinitate Saluatoris, & exterius in humanitate. ergo videtur, quòd tam vires exteriores, quàm interiores fruentur.

† 1. de doctrina chriſtiana. c. 4. Tracta. 45. ſupra Ioan. fo. 9. de ſpiritu, & aīa. 9. to. 3.

† Ibid. c. 21.

¶ Sed videtur, quòd nullius potentię ſit. Omnis enim actus denominatur a potentia, cuius eſt, ſicut intelligere ab intellectu, ſed frui nō denominatur ab aliqua potentia, ergo &c.

† Lib. 10. de Trin. c. 10. to. 3.

¶ VNDE vlterius quæritur, cuius habitus actus ſit, & videtur quòd tantum charitas: ſicut enim dicitur primæ Corinth. 13. charitatis virtus perfecta eſt: ſed ſecundum Philoſophum. Fœlicitas eſt operatio virtutis perfectæ. ergo fruitio, in qua eſt tota noſtra fœlicitas, eſt actus charitatis. IIII.

10. eth. c. 8.

¶ Hoc idem videtur ex diffinitione Auguſt. inducta in litera: frui eſt amore inhærere &c.

D ¶ Sed videtur, quòd non tantum charitatis. Ad fruitionem enim tria concurrunt, perfecta viſio, plena comprehenſio, & inhęſio amoris conſumati. ergo videtur, quòd ſit actus etiam ſuccedentium fidei, & ſpei.

¶ Pręter. Secundum fruitionem coniungimur Deo, ſed omnis virtus coniungit nos Deo, cum virtus ſit diſpoſitio perfecti ad optimum, vt dicitur in 7 Phyſic. ergo fruitio eſt actus ſecundum omnem virtutem. T. com. 17.

RESPONDEO dicendum, quòd fruitio conſiſtit in optima operatione hominis, cum fruitio ſit vltima fœlicitas hominis: fœlicitas autem nō eſt in habitu, ſed in operatione[d] ſecundum Philoſophum, optima autem operatio hominis eſt operatio altiſſimæ potentiæ, ſcilicet intellectus, ad nobiliſſimum obiectum, quòd eſt Deus. vnde ipſa viſio diuinitatis ponitur tota ſubſtantia noſtræ beatitudinis. Ioan. 17. Hæc eſt vita æterna &c. E Ex viſione autem, ipſum viſum cum non videatur per ſimilitudinem, ſed per eſſentiam, efficitur quodammodo intra videntem, & iſta eſt comprehenſio, quæ ſuccedit ſpei, conſequens viſionem, quæ ſuccedit fidei, ſicut ſpes quodammodo generatur ex fide: ex hoc autem, quòd ipſum viſum receptum eſt intra videntem, vnit ſibi ipſum videntem, vt fiat quaſi quædam mutua penetratio per amorem: ſic dicitur primæ Ioann. 4. Qui manet in charitate &c. Ad vnionem autem maxime conuenientis, ſequitur delectatio ſumma, & in hoc perficitur noſtra fœlicitas, quam fruitio nominat ex parte ſui complementi, magis quàm ex parte principij, cum in ſe includat quandam delectationem. Et ideo dicimus, quòd eſt actus voluntatis, & ſecundum habitum charitatis, quamuis ſecundum ordinem ad potentias, & habitus præcedentes.

D. 270. 10. eth. c. 4.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ appetitus[d] ſemper ſequit̃ cognitioné: vnde ſicut inferior pars habet ſenſum & appetitū, qui diuiditur in iraſcibilē, & concupiſcibilē, ita ſuprema pars ha- D. 452.

ber intellectum,& voluntatem,quorum intellectus eſt altior ſecundum originem,& voluntas ſecundum perfectionem,& ſimilis ordo eſt in habitibus,& etiam in actibus,ſcilicet viſionis,& amoris.fruitio autem nominat altiſſimam operationem quantum ad ſui perfectionem.

¶ Et ſimiliter etiā patet ſolutio ad ſecundum: quia viſio non habet perfectā rationem fœlicitatis,niſi ſecundum ꝙ eſt operatio perfecta per ea, quæ ſequuntur. Perficit.n. delectatio operationem,ſicut pulchritudo iuuentutem. vt dicitur 10. Ethico. Alia duo concedimus.

†Lib.10.de trin.c.11.
Capit.4.

¶ Ad aliud dicendum, quòd inferiorum potentiarū nō poteſt eſſe fruitio ꝓprie dicta, nō enim habēt operationem circa finem vltimū, quem nō apprehendunt,cum ſint virtutes materiales, ſed ſicut nunc intellectus perficitur accipiendo ab inferioribus potētijs, ita erit in patria econuerſo, quòd perfectio, & gaudium ſuperioris partis redūdabit in inferiores potētias. vnde Auguſt.de ſpiritu& anima. Senſus vertetur in rationem, inquantum ſcilicet ſua remuneratio,& gaudium a ratione emanabit.

†1.de doct. Chriſtiana cap. 4.
c.33.to.3.

tis, in quibus ipſis propter ſe volūtas delectata conquieſcit. Vtimur vero eis, quæ ad aliud referimus,quo fruendum eſt.

Item quid interſit inter frui, & uti aliter, quàm ſupra.

C

NOTANDVM vero, ꝙ idem† Aug. in lib. 10. de Tri. aliter quàm ſupra accipiēs vti,& frui,ſic dicit. Vti eſt aſſumere aliquid in facultatem voluntatis. Frui autē eſt vti cum gaudio, non adhuc ſpei,ſed iam rei. Ideoq; omnis, qui fruitur,vtitur. aſſumit enim aliquid in facultatem voluntatis cum fine delectationis, non autem omnis qui vtitur,& fruitur,ſi id,quod in voluntatis facultatem aſſumit: non propter ipſum, ſed propter aliud appetit. Et attende, quòd† Augu. videtur dicere illos frui tantum, qui in re gaudent,non iā in ſpe, & ita in hac vita non videmur frui,ſed tantum vti, vbi gaudemus in ſpe,cum ſupra dictū ſit, frui,eſſe amore inhęrere alicui rei propter ſe, qualiter etiam multi hic adhęrent Deo.

Determinatio eorum, quæ videntur contraria.

D

G HAEC ergo, quę ſibi contradicere videntur,ſic determinamus dicentes nos,& hic,& in futuro frui, ſed ibi ꝓprie,& perfecte, & plene, vbi per ſpeciem videbimus quo fruemur. hic autem dum in ſpe ambulamus, fruimur qdē, ſed nō adeo plene. Vnde† Aug. in lib.10. de Trin. fruimur cognitis,in quib⁹ voluntas eſt &c. Idem in li.de doct.† Chriſt.ait. Angeli illo fruentes, iam beati ſunt, quo & nos frui deſidera- H mus, & quantū in hac vita iam fruimur,vel per ſpeculū, vel in enigmate tanto noſtram peregrinationem, & tolerabilius ſuſtinemus,& ardentius finire cupimus.

¶ Ad aliud dicendum, quòd humanitas Chriſti non eſt vltimus finis, vnde in viſione [d] eius non erit proprie fruitio, ſed erit quoddā accidētale gaudium,& non ſubſtātialis beatitudo.

D.272.

¶ Ad aliud dicendum,quòd quando aliquis actus eſt abſolute alicuius potentiæ,denominatur ab illa, ſicut intelligere ab intellectu:ſed quando eſt actus vnius potentiæ ſecundum ordinē ad alteram,a nulla denominatur,ſicut ſcire eſt actus rationis ſecundum ordinem ad intellectum,quia inquantū principia deducit in concluſiones:ſimiliter frui eſt actus voluntatis conſequens actum intellectus,ſcilicet aptam Dei viſionem. Alia duo concedimus.

¶ Ad alia patet ſolutio,per ea,quæ dicta ſunt, quia quāuis tria concurrant ad fruitionem,tamen in amore perficitur, vt prius dictum eſt.

In corpore.

¶ Ad vltimum dicendum,quòd aliꝫ virtutes coniungunt Deo per modum meriti, & diſpoſitionis, ſed ſola charitas per modum perfectæ vnionis.

ARTICVLVS II.

Vtrum uti, ſit actus rationis.

C

CIRCA SECVNDVM ſic proceditur. Videtur,quòd vti ſit actus rationis.Ordinare enim vnum ad alterū eſt potentię cōferentis, cuiuſmodi eſt ratio,ſed vti dicit ordinem ad finem: ergo eſt actus rationis.

1.2.q. 16. art. 1.

¶ 2 Pręt.Vt dicit Philoſophus 6.Eth.ordinatio eorū,quæ ſunt ad finem,& inuentio finis pertinent ad prudentiam:prudentia autem eſt habitus rationis,ergo & vti quod dicit talem ordinationem eſt actus rationis.

Cap.6.

¶ Sed videtur,quòd ſit actus voluntatis: quia voluntas ponitur in diffinitione eius. vti enim eſt aſſumere aliquid in facultatem voluntatis.

¶ Præter. Illud ordinatur ad finem,quod finem conſequitur: ſed frui,quod dicit conſecutionem finis eſt actus voluntatis: vt dictum eſt. ergo & vti.

In articulo antecedēte.
D.1210.

RESPONDEO. Dicēdū, ꝙ vti dicitur multipliciter.[d] Aliqn̄ enim nominat quamlibet operationē,ſecundū ꝙ dicimus vſum F alicuius rei eſſe bonum, vel malū: & ſecundum hoc vr̄ diffiniri ab Aug. vti eſt aſſumere aliquid in facultatē voluntatis,i. (vt operemur de eo, quo vtimur ad nutū voluntatis.) Aliqn̄ dicit frequētiam operationis, ſecundum quòd vſus eſt idem quod cōſuetudo, & ſic diffinit Victorinus, Vſus eſt actus frequenter de potētia elicitus. ſed vtroq; modorū iſtorū eſt actus cuiuſlibet potētiæ. Dicitur etiam aliquando vti eorum, quæ ad finē ordinātur aliquem. & ſic vti ſumitur hic quantum ad primā diffinitionē, quæ ponitur. Illud autem quod eſt ad finē inducitur ad finē ſuum tribus operationib⁹. Prima eſt operatio rationis præſtituentis finem,& ordinantis, & dirigētis in ipſum. Secūda eſt operatio voluntatis imperantis. Tertia eſt operatio virtutis motiuæ exequentis: [d] vti autem nominat exequutionem eius, quod ad finē ordinatum eſt, nō ſecundū actum proprium alicuius motiuarum virium,ſed cōmuniter pręſuppoſita ordinatione in finem. vnde eſt actus voluntatis, quæ eſt vniuerſalis motor virium ſecundum ordinem, ad rationem.

Lib. 10. de trinit. c. 11. to. 3.
†vbi ſupra c.10.
D. 1210.
†Li.1.de doctrina chriſtiana. 30.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ vti præſupponit ordinem, ſed eius ſubſtantia magis eſt in executione voluntatis.

I ¶ Ad ſecundum dicendū,ꝙ prudētia eſt perfectio rationis practicæ,ſm̄ ꝙ eſt recta. Rectitudo aūt eius, & veritas eſt, vt dr̄ 6. Ethi. ſm̄ conuenientiā cum appetitu recto, vnde prudentia nō tantum perficit ad actū,qui eſt ipſius rationis,ſed etiā ad actum voluntatis,qui regulatus eſt ratione,ſicut eligere, & ſi ſit actus voluntatis,vel liberi arbitrij, eſt tamen prudentiæ.

Eth.6.ca.3.

QVÆSTIO II.

Circa obiecta dictorum actuum.

Primo. Quæritur de fruibilibus.
Secūdo. De vtibilibus.

Quantum ad primum duo quæruntur.

Primo. Vtrum ſolo Deo ſit fruendum.
Secūdo. Vtrum vna tantum fruitione,vel pluribus.

ARTICVLVS I.

Vtrum fruendum ſit ſolo Deo.

E

K AD PRIMVM ſic proceditur.Videtur quòd nō ſolo Deo fruendum ſit:his.n.rebus fruendum eſt,vt dicitur in litera,quę nos beatos faciunt. beatitudo autē creata beatos nos facit.ergo ea fruendum eſt, non ergo tantum Deo.

12.q.11. art. 3.

¶ 2 Præt. Vltimus finis hominis eſt ſua fœlicitas; fœlicitas autē eius eſt perfectiſſima operatio, cum igitur vltimo fine fruendū ſit,operatione perfectiſſima fruendum eſt, quod etiam videtur per Philoſophum in 1.Ethi.qui dicit,quòd fœlicitas non quæritur propter aliquid aliud.& per Boetium,qui dicit,quòd beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus.

Cap.4.
3.de conſo. proſa 2.

¶ 3 Præter. Tullius dicit,honeſtum eſt,quòd ſua vi nos trahit, & ſua dignitate nos allicit: ſed quod per ſe allicit ꝓpter ſe amatur.ergo omni honeſto fruendū eſt, & ita omnibus virtutibus. ergo non tantum Deo.

1.Officiorū

4 Præt.

¶ 4 Præt. Apoſtolus ad Philemonem dicit.Itaq; frater,ego te fruar in domino. ergo etiam homine iuſto frui poſſumus; & per conſequens quolibet homine,qui eſt ad imaginem Dei, & qualibet creatura,in qua eſt veſtigium Dei.

CONTRA. Ratio dilectionis eſt bonitas; ſed omnis bonitas refertur ad bonitatē Dei, a qua fluit: & cuius ſimilitudinē gerit. ergo nihil eſt diligendum, niſi in ordine ad deum. ergo ſolo Deo fruendum eſt.

¶ 2 Præt. Prouerb. 16.dicitur. Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Deus. ergo ipſe eſt finis omnium: omnia ergo propter ipſum diligenda ſunt: & ſic idē quod prius.

† Ibi. c. 33.

Alia determinatio.

E

POTEST etiā dici, quòd qui fruitur etiā in hac vita, non tantum habet gaudium ſpei: ſed etiā rei, quia iam delectatur in eo,quod diligit,& ita iam rem aliquatenus tenet. Conſtat ergo: quia Deo debemus frui, non vti. Illo enim(vt †Auguſtinus ait) frueris, quo efficeris beatus, & in quo ſpem ponis,vt ad id peruenias. De hoc etiam idem ait in lib. de doctrina Chriſtiana. Dicimus ea re nos frui, quam diligimus propter ſe: & ea re nobis fruendum eſſe tantum, qua efficimur beati: cæteris vero vtendum: frequenter tamen dicitur frui, cum delectatione vti. Cum enim adeſt quod diligitur, etiam delectationem ſecum gerit. ſi tamen per eam tranſieris, & ad illud vbi permanendum eſt eam retuleris, vteris ea, & abuſiue non proprie diceris frui. Si vero inhæſeris, atque permanſeris,finem in ea ponens lętitiæ tuæ, tunc vere, & proprie dicendus es frui: quod non eſt faciendum, niſi in illa trinitate,ideſt,in ſummo & incommutabili bono.

RESPONDEO Dicēdum, quòd frui aliquo dicitur tripliciter. Aut ſicut obiecto: & hoc modo ſolo Deo fruendū eſt: quia ad bonitatem ipſius Dei ordinatur tota bonitas vniuerſi: ſicut bonum totius exercitus ad bonū ducis, vt dicitur 11.Meta. Alio modo ſicut habitu eliciente actum fruitionis: & hoc modo beatitudine creata, & charitate fruendum eſt. Tertio modo fruimur aliquo: ſicut inſtrumento fruitionis: & hoc modo fruimur potentia,cuius fruitio eſt actus.

Tex. 52.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ aliquid facit beatū dupliciter: vel effectiue: ſicut Deus: & hoc ſolo fruendum eſt, vel vt obiecto, vel formaliter: ſicut albedo facit album: & hoc fruendum eſt formaliter loquendo:& ſic beatitudo beatum facit.

nota
D. 621.

D ¶Ad ſcd̄m dicēdū, ꝙ obiectū oꝑationis terminat,& ꝑficit ipſam, & eſt finis eius. vnde impoſſibile eſt[d] operationem habere rōnē finis vltimi:ſed qa obiectū nō conſequitur,niſi per operationē. ideo eſt idem appetitus operationis, & obiecti. vnde ſi aliquo modo ipſa fruitione fruimur, hoc erit, inquantum fruitio nos Deo coniungit: & eadem fruitione fruemur fine, & operatione, cuius obiectum eſt finis vltimus: ſicut eadem operatione intelligo [d] intelligibile, & intelligo me intelligere.

D. 32.
D. 41. 44.

¶ Ad tertium dicendum, quòd propter ſe dicitur dupliciter. vno modo ſecundum quòd opponitur ad propter aliud: & hoc modo virtutes & honeſtum, non propter ſe diliguntur: cum etiam ad aliud referantur. Alio modo dicitur propter ſe, ſecundum quòd opponitur ad per accidens: & ſic dicitur propter ſe diligi, quod habet in natura ſua aliquid mouens ad diligendum: & hoc modo virtutes propter ſe diliguntur: quia habent in ſe aliquid vnde quærantur: etiam ſi nihil aliud ab eis,contingeret: non tamen eſt inconueniens, vt aliquid propter ſe [d]ametur:& tamen ad alterum ordinetur: ſicut dicitur in primo Ethicorum. Eſt autem aliquid, quod deſideratur, non propter aliquid, quod in ſe habet: ſed tantum ſecundum quòd ordinatur ad alterum, vt effectiuum illius: ſicut potio amara amatur, non propter aliquid, quod in ipſa eſt: ſed quia ſanitatem efficit: & huiuſmodi nullo modo propter ſe diliguntur: ſiue propter ſe dicat cauſam formalem: ſicut virtus dicitur propter ſe diligi,ſiue finalem, ſicut Deus.

D. 270.
1. Eth. c.6.

¶ Ad quartum dicendum, quòd homine iuſto, non eſt ſimpliciter fruendum, ſed in Deo: ita quòd obiectum fruitionis ſit Deus: & repręſentans ipſum gratiæ obiectum per ſimilitudinem, in qua inhabitat Deus, ſit homo ſanctus. nec tamen A ſequitur, quòd homine peccatore ſit fruendum in Deo: quia non eſt in eo gratia, quæ facit Deum inhabitare; & quæ eſt exemplar expreſſum illius ſummę bonitatis, qua fruendum eſt: & multo minus hoc ſequitur de creatura irrationali; non enim ſufficit ad hoc ſimilitudo imaginis, & veſtigii, ſed ſimilitudo gratiæ.

Vtrum hominibus ſit fruendum uel utendum.

F

CVM autem homines, qui fruuntur, & vtuntur aliis rebus res aliquæ ſint, quæritur: vtrum ſe frui debeant, an vti, an vtrunque. B Ad quod ſic reſpondet † Auguſtinus in libro de doctrina Chriſtiana. Si propter ſe homo diligendus eſt,fruimur eo: ſi propter aliud vtimur eo: videtur autem mihi, propter aliud diligendus: quod enim propter ſe diligendum eſt, in eo conſtituitur vita beata: cuius etiam ſpes hoc tempore conſolatur. In homine autem ſpes ponenda non eſt:quia maledictus eſt,qui hoc facit. ergo ſi liquide aduer- C tas, nec ſeipſo, quiſquam frui debet:quia non debet ſe diligere, propter ſe: ſed propter illud quo fruendum eſt. Huic autem contrarium videtur,quod Apoſtolus ad Philemonem loquens ait. Ita frater ego te fruar in domino:quod ita determinat† Aug. Si dixiſſet tantum te fruar & nō addidiſſet in domino: videretur finem dilectionis, ac ſpem cōſtituiſſe in eo. Sed quia illud addidit, in domino ſe fi-

†Lib. 1. c. 21.
† Ibi. c.33.

ARTIC. II.

Vtrum fruamur Deo, una fruitione.

E

CIRCA SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ non vna fruitione Deo fruamur. actus enim diſtinguunt ſecundum obiecta: ſed obiecta fruitionis, ſunt tres res diſtinctæ proprietatibus perſonalib⁹, ſcilicet, pater,filius, & ſpiritus ſanctus.ergo fruitiones ſunt tres.

¶ 2 Pręt. Operatio animæ ſiſtens in cōmuni non eſt perfecta, niſi etiam deſcendat ad propria: ſicut cognitio generis perficitur per cognitionem differentię, & multo plus deſiderium & amor ꝑficitur in particulari: ſed fruitio eſt operatio perfecta. ergo non tātum fruemur eſſentia cōmuni tribus perſonis,ſed ſingulis perſonis,& proprietatibus ipſarū: & ita videtur, quòd non ſit vna tantum fruitio.

¶ 3 Præt. Quicquid habet filius ſolet referre ad patrem a quo habet, ſicut Ioan. 7. dicitur. Mea doctrina, non eſt mea &c. Sed bonitatem accepit filius a patre naſcendo, ſicut eſſentiam. ergo & fruitionem bonitatis filij, debemus referre in fruitionem patris. ergo non eſt ęqualiter fruendum tribus perſonis: multo minus ergo nec eadem fruitione.

CONTRA. Sicut Deus trinitas,eſt vnū principium omnium, ita eſt vnus finis omnium: ſed eadem operatio communis eſt totius trinitatis, inquantum eſt vnum principium. ergo eadem eſt fruitio trium, inquantum eſt vnus finis.

¶ Pręt. Operatio fœlicitatis eſt, ad nobiliſſimum obiectum: vt dicit Philoſophus 10.Ethic.nobiliſſimum autem eſt vnum tantum: quia quod per ſuperabundantiam dicitur, vni ſoli conuenit. ergo cum fruitio ſit operatio vltimæ fœlicitatis, refertur ad vnum tantum obiectum. ergo fruimur tribus perſonis, inquantum ſunt vnum. ergo inquantum eſt vnum obiectum.

10. Et.c.10

E RESPONDEO. Dicendum, quòd vna fruitione fruimur tribus perſonis: & huius ratio eſt duplex. Vna ex parte eſſentiæ. Obiectum enim fruitionis eſt ſumma bonitas: vnde fruitio reſpicit vnamquamque perſonam, inquantum eſt ſummum bonum, vnde cum eadem numero ſit bonitas trium, eadem erit & fruitio. Alia ratio ſumitur ex parte proprietatum: ſicut enim dicit Philoſophus, qui nouit vnum relatiuorum, cognoſcit & reliquum: & ſic cum tota fruitio originetur ex viſione, vt prius dictum eſt, qui fruitur vno relatiuorum, inquantum hmōi fruitur & reliquo.perſonæ autem tres diſtinguuntur tantum, ſecundum relationes: & ideo in fruitione vnius includitur fruitio alterius: & ita eſt fruitio eadem trium: ſed prima ratio melior eſt, quę tangit rationem obiecti, a qua actus habet vnitatem.

In prędic. c. de relat. q.1. art.1. ad 2.

ET PER HOC patet ſolutio ad primum:quia tres perſonæ non diſtinguuntur ſecundum id, quòd ſunt obiectum fruitionis.

nis: immo vniuntur in eo, ſcilicet in ſumma bonitate.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd proprietate vniuſcuiuſq; perſonæ fruimur, vt paternitate: tamen paternitas, non dicit rationem fruitionis: vnde fruemur paternitate, inquantum paternitas eſt, idem re, quod ſumma bonitas: differens tamen ratione.

¶Ad tertium dicendum, quòd illa reductio, non ponit gradum bonitatis in patre, & filio, ſed tantum ordinem naturæ: & ideo non tollitur æqualitas, & vnitas fruitionis.

†ibidē etiā.

nem poſuiſſe eodemque frui ſignificauit. Cum enim vt idem Aug. †ait. homine in Deo frueris: Deo potius, quàm homine frueris.

Quæritur utrum Deus fruatur, an utatur nobis.

Ad Ephe. 2.
in eod. lib. cap. 31.
Pſalm. 15.
Vbi ſupra cap. 32.

SED cum Deus diligat nos, vt frequenter ſcriptura † dicit: quæ eius dilectionem erga nos multum commendat: quærit † Auguſt. quomodo diligit: an vt vtens, an vt fruens: & procedit ita. Si fruitur nobis, eget bono noſtro: quod nemo ſanus dixerit. ait enim † propheta. Bonorum meorum non indiges. omne enim bonum noſtrum, vel ipſe eſt, vel ab ipſo eſt. non ergo fruitur nobis, ſed vtitur. Si enim nec fruitur nobis nec vtitur, non inuenio quomodo diligat nos. Neque tamen ſic vtitur nobis, vt nos rebus alijs. Nos enim res quibus vtimur ad id referimus, vt Dei bonitate perfruamur. Deus vero ad ſuam bonitatem vſum noſtrum refert. Ille enim miſeretur noſtri propter ſuam bonitatem: nos autem nobis inuicem propter illius bonitatem. Ille noſtri miſeretur vt ſe G perfruamur: nos vero inuicem noſtri miſeremur, vt illo fruamur. Cum enim nos alicuius miſeremur, & alicui conſulimus, ad eius quidem facimus vtilitatem, eamque intuemur. Sed & noſtra fit cōſequens cum miſericordiam, quam alij impendimus, non relinquit Deus ſine mercede. Hæc autem merces ſumma eſt, vt ipſo fruamur. Item, quia bonus eſt, ſumus: & inquantum ſumus, boni ſumus. Porro autem, quia etiam iuſtus H eſt non impune mali ſumus: & inquantum mali ſumus, intantum etiam minus ſumus. Ille ergo vſus, quo nobis vtitur Deus, non ad eius: ſed ad noſtram vtilitatem refertur: ad

QVAEST. III.

C

Vtrum vtēdum ſit omnibus alijs a Deo.

DEINDE quæritur de vtibilibus.

¶Vtrum omnibus aliis præter Deum ſit vtendum. & videtur, ꝙ non. Vti enim eſt aſſumere aliquid in facultatem voluntatis. illud autem tantum eſt hoc modo aſſumptū, quod noſtræ operationi ſubiacet: non autem omnia creata ſunt talia, ſicut cœlum, & angeli, quæ non ſunt operabilia a nobis. ergo non poſſumus omnibus vti.

¶ 2 Præt. Illo vtimur, quo tendentes ad beatitudinem iuuamur: ſed creaturis impedimur frequenter: ſicut dicitur Sap. 14. Creaturæ factæ ſunt &c. ergo non omnibus poſſumus vti.

¶ 3 Præt. Si omnibus præter Deum tenemur vti. ergo quandocunque non referimus aliquid in Deum, peccamus; ſed quandocunque referamus aliquid in Deum, meremur. ergo omnis actus eſt meritorius vel demeritorius: & ſic nullus actus erit indifferens. I

¶ 4 Præt. Sequitur, quòd nullum peccatum ſit veniale: quia ſi refertur in vltimum finem, non eſt aliquod peccatum. ſi autem conſtituatur aliquis finis alius vltimus, non relatus ad finem vltimum, eſt peccatum mortale. cum igitur omnis actus rationis ſit ad aliquem finem, oportet, quòd ille finis, vel ſit finis vltimus: & ſic non eſt peccatum. vel ſit alius finis, non relatus ad finem vltimum, & ſic erit peccatum mortale. ergo nihil eſt peccatum veniale.

CONTRA. Primæ Cor. 10. Siue manducatis, ſiue bibitis omnia in gloriam &c. ergo videtur, quòd omnibus ſit vtendū.

¶Item ſicut Deus eſt perfectæ potentiæ: ita eſt perfectæ bonitatis: ſed ad perfectionem potentiæ eius pertinet, quòd nihil habeat eſſe niſi productum ab ipſo. ergo & ad perfectionem diuinæ bonitatis pertinet, quòd ametur nihil, niſi quod eſt in ordine ad ipſum.

K

RESPONDEO. Dicendum, quòd quæcunque ſunt bona, non habent bonitatem, niſi inquantum accedunt ad ſimilitudinem bonitatis diuinæ. vnde oportet cum bonitas ſit ratio dilectionis, & deſiderii: vt omnia amentur in ordine ad bonitatem primam. Omne autem quod bonum eſt, a Deo eſt. vnde quæ ab ipſo non ſunt, nec quærenda ſunt: nec eis vtendum[d] eſt. & ideo nullo peccato vtendum eſt: quia peccatum nō eſt a Deo. Pœna autem a Deo eſt: & ideo pœna vtendum eſt, & ordinanda ad finem, ſecundum quòd promouet meritum hominis ducens eum in conſiderationem ſuæ infirmitatis. & ſecundum quòd purgat peccata. Similiter etiam res mundi ab ipſo ſunt: & eis vtendum eſt: vel inquantum conferunt ad Dei cognitionem, oſtendentes ipſius magnitudinem: vel ſecundum quòd præbent ſubſidium vitæ noſtræ ordinatæ in Deum. Similiter opera noſtra, quæ mala non ſunt, ab ipſo ſunt: & propter ipſum facienda: non quòd quamlibet operationem oporteat ſemper actualiter referre in Deum: ſed ſufficit, vt habitualiter in Deo conſtituant finem ſuæ voluntatis.

D. IIII.
F

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illis creaturis non vtimur tanquam a nobis operatis: ſed ſicut in Dei cognitionem ducentibus.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd creaturæ, quantum eſt in ſe, non impediunt nos a conſequenda beatititudine: ſed ex parte noſtra, inquantum eis abutimur in eis ſiſtendo, ſicut in fine.

¶Ad tertium dicendum, quòd ſecūdum Theologum nullus actus procedēs a voluntate deliberante eſt indifferens: quia ſi refertur in Deum ſuppoſita gratia, meritorius eſt. ſi autem nō eſt referibilis, peccatum eſt. ſi vero eſt referibilis, & non referatur, vanus eſt. ocioſum autē, inter peccata apud theologum computatur.

Cōis opi. Theolog.

¶Ad quartum dicendum, quòd quamuis ille, qui peccat venialiter, non referat actu in Deum ſuam operationem: nihilominus tamen Deū habitualiter pro fine habet. vnde non ponit creaturam finem vltimum, cum diligat eam citra Deum, ſed ex hoc peccat, quia excedit in dilectione: ſicut ille qui nimis immoratur viæ: non tamen exit a via.

QVAESTIO IIII.

D

Deinde quæritur de fruentibus, & vtentibus.

Et primo. De fruentibus.
Secundo. De vtentibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum frui conueniat omnibus rebus.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Fruitio dicit deſiderium quietatum in finem: ſed omnis creatura etiam inſenſibilis, deſiderat naturaliter ſuum finem. ergo cum contingat ipſam conſequi ſuum finem, & quieſcere in eo: videtur, quòd fruitio ſit creaturæ inſenſibilis.

¶ 2 Præt. Fruitio eſt eius, quod per ſe quæritur, non relatum ad alterum: ſed bruta quærunt aliqua in quibus delectantur, & non referunt ad aliud: quia carent ratione ordinante. ergo brutorum eſt fruitio.

¶ 3 Præt. Naturali dilectione contingit aliquem diligere Deū ſuper omnia: cum naturaliter cognoſcatur eſſe ſummum bonum, & ita propter ſe amandum: ſed fruimur eo quod propter ſe amamus. ergo contingit hominem exiſtentem in naturalibus tantum, frui Deo.

¶ 4 Præt. Contingit, quòd aliquis exiſtens in peccato mortali, alicuius ſuæ actionis Deum finem vltimum conſtituat, non referens ad aliud: hoc autem eſt frui. ergo peccator etiam poteſt frui Deo.

SED ECONTRARIO videtur, ꝙ nec etiā iuſtus fruatur in via: frui enim eſt quieſcere voluntatem delectatam in cognitis propter ſe: ſed quandiu aliquis eſt in via non quieſcit. ergo quandiu eſt in via, aliquis Deo non fruitur.

¶Præt. Videtur, quòd nec etiam beati fruantur. Sicut enim habetur in litera: omne quod fruitur aliquo, eget illo: ſed quicquid

quid

eius vero tantummodo bonitatem.

Vtrum utendum, aut fruendum ſit uirtutibus.

†Eo. li. c. 33.
Lib. 13. de Trin. c. 8.

HIC conſiderandum eſt, vtrum virtutibus ſit vtēdum an fruendum. Quibuſdam videtur, quòd eis ſit vtē B dum, & non fruendum: & hoc confirmant authoritate Aug. † qui (vt prętaxatum eſt) dicit, nō eſſe fruendum, niſi trinitate, id eſt, ſummo & incōmutabili bono. Item dicunt, ideo fruendum non eſſe eis: quia propter ſe amandæ non ſunt: ſed propter æternam beatitudinem. Illud autem, quo fruendum eſt, propter ſe amandum eſt. Sed quòd virtutes, propter ſe amandæ non ſint, immo propter ſolam beatitudinem, probant auctoritate Auguſt. † qui in lib. 13. de Trin. contra quoſdam ait. Forte virtutes, quas propter ſolam beatitudinē amamus, ſic perſuadere nobis audent, vt ipſam beatitudinem non amemus: quod ſi faciunt, etiam ipſas vtique amare deſiſtimus, quando illam propter quam ſolam iſtas amauimus, non amamus. Ecce his verbis videtur Auguſtinus oſtendere, quòd virtutes non propter ſe: ſed propter ſolam beatitudinē amandæ ſint. Quod ſi ita eſt, ergo eis fruendum nō eſt. Aliis vero econtra videtur, ſcilicet, ꝙ eis fruendum ſit: quia propter ſe petendæ, & amandę ſunt: & hoc confirmāt authoritate Ambroſ. † qui ait ſuper illum locum Epiſtolæ ad Gal. Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia &c. Hic non nominat opera, ſed fructus, quia propter ſe petenda ſunt. Si vero propter ſe petenda ſunt. ergo propter ſe amanda ſunt. Nos autem harum, quæ videtur, authoritatum repugnantiā de medio eximere cupientes, dicim⁹, quòd virtutes propter ſe petendę, & amandę ſunt, & tamen propter ſolam beatitudinem, propter ſe quidem amādę ſunt: quia delectant ſui poſſeſſores, ſincera, & ſancta delectatione, & in eis pariunt gaudium ſpi- C rituale. Veruntamen, non hic eſt conſiſtendum; ſed vltra gradiendum, non hic habeat dilectionis greſſus, neque hic ſit dilectionis terminus; ſed referatur hoc ad illud ſummum bonum, cui ſoli omnino inherendum eſt: quia illud propter ſe tantum amandum eſt, & vltra illud quęrendum nihil eſt. illud enim eſt ſupremus finis. Ideo Auguſtinus † ait, quòd eas diligamus propter ſolam beatitu- D dinem, non quin eas propter ſe diligamus, ſed quia idipſum, quòd eas diligimus referimus, ad illud ſummum bonum, cui ſoli inhærendum eſt, & in eo permanendum, finiſque lętitię po-

†Amb. ſup. 5. c. ad Gal. ibid. to. 4.
†Vbi ſu. c. 8

quid eget aliquo caret illo: cum igitur beati non careant Deo: videtur, quòd non fruantur illo. Ex quo etiam concluditur, quòd nec ſeipſo Deus fruatur, cum non ſeipſo indigeat.

q. 1. ar. 1.
Plato de legibus li. 12.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt: fruitio ponit quandam delectationem in fine. delectatio autem non poteſt eſſe, niſi in cognoſcente, propter quod Plato dixit, quòd delectatio eſt generatio ſenſibilis in naturam, id eſt, quæ ſentitur naturæ conueniens: & ideo cum creaturæ inſenſibiles non cognoſcant, non delectantur nec fruunt.

¶Item: fruitio proprie loquēdo eſt tantum vltimi finis: bruta autem vltimum finem non apprehendunt, nec finem proximum poſſunt ordinare ad finem vltimum, cum careant ratione: cuius eſt ordinare. vnde non ꝓprie fruuntur.

¶Similiter, peccator ponit finem vltimū in quo non eſt. vnde cum verum finem non habeat, non vere fruitur.

¶VLTERIVS autem fruitio dicit delectationem in fine. vnde perfecta fruitio, non eſt, niſi ſit perfecta delectatio, quæ eſſe non poteſt ante conſecutionem finis, & ideo iuſtus homo, nō perfecte fruitur, ſed beati, qui conſecuti ſunt finem, vere & perfecte, & ꝓprie fruuntur.

D. 148. 221. 225. 289. 452.

¶AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd quamuis omne[d] deſiderium conſequatur cognitionem: deſiderium tamen creaturæ inſenſibilis, nō ſequitur cognitionē in ipſa exiſtentem, ſed cognitionem motoris primi (quicunq; ſit ille) ordinantis vnumquodque in ſuum finem. & ideo ſine cognitione, nec delectationem, nec fruitionem habent.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd pecora, quamuis delectentur in fine, ille tamen finis, non eſt vltimus: immo eſt relatus ad aliud, non ab ipſis, ſed a primo ordinante omnia in ſeipſum, & ideo cum non delectentur in vltimo fine ſimpliciter, ſed in vltimo apprehenſo ab eis, aliquo modo dicuntur frui, ſed improprie. E

Inf. d. 17. q. 1. ar. 3. ad 1.
Aug. 10. de Trin. 5. to. 3. elicitiue.

¶Ad tertium dicendum, quòd delectatio ſequitur operationem perfectam. perfecta autem eſt operatio, quæ procedit ab habitu. habitus autem acquiſiti vel naturales, non perficiunt ad vltimam beatitudinem patriæ, (vt ſupra habitum eſt) ſufficienter, & proxime, quia vt dicit Aug. in lib. de pœnitentia. Quodam familiari contactu ad experiendam eius ſuauitatem adiacet amanti amata creatura, ſed voluptas creatoris longe alterius generis eſt, & ideo ſine habitu gratuito, non eſt delectatio talis quæ ad fruitionem ſufficiat. Vel dicendum, quòd delectatio naturalis, non ponit aliquam operationem in actu, ſed tantum quandam naturalem inclinationem, quæ in actum reducitur per habitum charitatis.

¶Ad quartum dicendum, quòd exiſtens in mortali peccato, diligit aliquid habitualiter ſupra Deum, & ſi non in actu ſemper. & ideo non fruitur ipſo, ſed illo ad quod omnia ordinat.

¶Ad quintum dicendum, quòd eſt duplex quies, ſcilicet, quies A deſiderij, & quies motus, quies deſiderij eſt, quando deſiderium ſiſtit in aliquo, propter quod omnia facit & quęrit, & non deſiderat aliquid vlterius. & hoc modo voluntas iuſti, quieſcit in via in Deo. quies autem motus eſt, quando peruenitur ad terminum quęſitum, & iſta quies voluntatis erit in patria. hic autē quies facit pfectam fruitionem, ſed prima imperfectam.

D. 540.
Lib. 16. mora. c. 18.

¶Ad ſextum dicendum, quòd aliquid eget[d] altero dupliciter: aut ſicut eo a quo dependet ſecundum eſſe. & hoc modo omnia egēt Deo, quia ſecundū Greg. omnia in nihilum tenderēt, niſi ea manus conditoris teneret, non enim eſt tantum cauſa fieri: ſed eſſe rerū. & hoc mō beati egēt Deo. Alio modo, dicitur quis egere illo, quod nondum[d] habet: & ſic non egent.

D. 414.
Lib. 32. mora. cap. 5.
A

¶Ad vltimum dicendum, quòd hoc intelligendum eſt, quando fruens, & id quo fruitur ſunt diuerſa in eſſentia, quod nō eſt in diuina fruitione: & ideo perfecte ipſe fruitur ſeipſo, vnde Gregor. ſuper Iob. 40. Eſto glorioſus &c. dicit. Ipſe glorioſus eſt, qui dū ſeipſo fruitur, accedentis laudis indigens non eſt.

ARTIC. II.

b *Vtrū vſus cōueniat, exiſtentibus in patria.*

Bern. ſuper Cantic. ſermone 70.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd in patria nullus erit vtēs. Via enim non eſt neceſſaria habito fine. vnde Bern. Quid neceſſe eſt ſcala, tenenti iam ſolium? ſed vſus eſt eorum, quę ſunt ad finem, quæ ſe habent per modum vię. igitur in beatis conſecutis finem, non erit vſus.

Aug. vlt. de Tri. c. to. 3.

¶ 2 Præt. Vti eſt referre aliquid in alterum: ſed hoc non poteſt fieri, niſi vnum cogitetur poſt aliud, quod non videtur eſſe in patria ſecundum Auguſtinum. quia non ſunt ibi cogitationes volubiles. ergo videtur, quòd non ſit ibi vſus.

CONTRA. Conſtat, quòd in patria manet dilectio Dei, & proximi: quia charitas nunquam excidit. primæ Corinth. 13. Sed proximus, nunquam diligetur propter ſe: ſed propter Deum. ſemper ergo erit ibi dilectio vſus.

RESPONDEO. Dicendum, quòd vſus eſt eorum quę ſunt ad finem: ſed eorum quæ ſunt ad finem, quædam ſunt includentia finem, & contingentia ipſum, & hæc ſunt, quæ non repugnāt pfectioni finis: ſicut diſpoſitiones materiæ manent cum forma ſubſtantiali: & talium erit vſus in patria: ſicut perfectiones naturales, & ſeptem dona ſpiritusſancti, & alia quæ ex ſua ratione imperfectionem non dicunt. Quædam autem ſunt ad finem, ſicut diſtantia a fine: vt motus, & huiuſmodi. & iſta propter ſuam imperfectionem, non compatitur finis. vnde talium non erit vſus in patria: ſicut pœnæ, & actus fidei, & ſpei, & cibi, & huiuſmodi.

¶AD PRIMVM dicendum, quòd ſicut inuenimus in proceſſu cognitionis, quòd in cognitionem principiorum venit quis per principiata: quibus tamen habitis magis, ipſa cognoſcit quàm principiata: nec indiget principiatis ad cognitionem principiorum, quæ iam per ſe cognoſcit, neceſſario tamen principiatorum cognitionem amittit: immo illa cognitio per principia perficitur: ita eſt in proceſſu hominis in Deum, qui per creaturas in Deum venit: quo habito, creaturis non eget ad ipſum habedum, ſed per ipſum venit in perfectum vſum omnium aliorũ, ſic etiã eſt in proceſſu naturæ, quòd per diſpoſitiones acqritur forma, quæ habita eſt pricipium omnium accidentium, & ita eſt in omnibus aliis inuenire.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd cogitatio volubilis ꝓprie dicitur, quæ eſt per diſcurſum rationis, cui non offertur ſtatim quod quærit. vnde oportet, quòd inueniat procedendo ab vno in aliud. ibi autem ſtatim ſine difficultate occurret in illo diuino lumine, quicquid quæretur. vnde etiam homines intelligunt intellectu deiformi ſicut & angeli. non autem excluditur ſucceſſio cogitationum in patria: & multo minus, ordo vnius ad alterum, qui etiã ſine ſucceſſione eſſe poteſt.

¶ Aliud concedimus.

nendus, quare virtutibus non eſt fruendum. Sed dicet aliquis, frui eſt amore inhęrere alicui rei propter ſeipſam, vt prædictum eſt. Si ergo virtutes propter ſe amandæ ſunt, & eis fruendum eſt, Ad quod dicimus in illa deſcriptione, vbi G dicitur, propter ſeipſam, intelligendum eſt tantummodo, vt ſcilicet ametur propter ſeipſum tantum, vt non referatur ad aliud: ſed ibi ponatur finis: vt ſupra oſtendit Auguſt.† dicens. Si inhæſeris, atque permanſeris finem ponens lætitiæ: tunc vere, & proprie frui dicendus es, quod non eſt faciendum niſi in illa trinitate, ideſt, in ſummo, & incommutabili bono. vtendum eſt ergo virtutibus, & per eas fruendum ſummo bono, ita & de voluntate bona dicimus. Vnde Aug.†in lib. 10. de Trin. ait. Voluntas eſt per quam fruimur: ita & per virtutes fruimur, non eis, niſi forte aliqua virtus ſit Deus, vt charitas, de qua poſtea tractabitur.

†1. de doct. Chriſ.c.33.

†cap. 10.

Epilogus.

D

OMNIVM ergo, quę dicta ſunt, ex quo de rebus ſpecialiter tractauimus, hæc ſumma eſt, quòd alię ſunt, quibus fruendum eſt, alię quibus vtendum, alię quę fruuntur, & vtuntur. Et inter eas, quibus vtendum eſt, etiam

Expoſitio textus primæ diſtinctionis.

CIRCA literam quæritur de hoc, quod dicitur {Sacræ paginæ tractatores circa res, vel ſigna.} Videtur enim diuiſio eſſe incompetens: eo quòd contingit idem ſignum eſſe & rẽ; ſicut corpus Chriſti verum, & character in baptiſmo.

¶ 2 Pręt. Ipſemet dicit, quòd omne ſignum res eſt, & ita videtur, quòd diuiſio non ſit per oppoſita.

¶ 3 Item. Creaturæ omnes ſunt ſignum diuinæ bonitatis, & ita vr̃ quòd fere omnia, quæ in hac doctrina traduntur, ſunt ſigna.

¶ Ad quod dicendum, quòd iſta diuiſio non eſt data per oppoſitas res, ſed per oppoſitas rationes ſecundum abſolutum, & relatum. ſignum enim eſt, quod eſt inſtitutum ad aliquid ſignificandum. res autem eſt, quæ habet abſolutam ſignificationem, non ad aliud relatam. vnde non eſt inconueniens, ꝙ idem ſit ſignum & res reſpectu diuerſorum: ſicut etiam idem homo eſt pater, & filius. vnde patet ſolutio ad primum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd res dupliciter ſumitur in ꝓceſſu huius locutionis: ſumitur enim communiter pro omni ente, & ſic omne ſignum eſt res, ſumitur etiam magis ſtricte pro eo, quod eſt res tantum, & non ſignum, & ſic contra ſignum diuiditur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis creaturæ ſint ſignum alicuius, nihilominus tamen ad hoc principaliter non ſunt inſtitutæ. & ideo non continentur ſub ſignis, niſi ſecundum quid.

DEINDE quæritur de hoc, quòd dicitur{ Et primo de rebus, & poſt de ſignis &c.}

¶ Videtur enim quòd prius agendum eſt de ſignis. res enim per ſigna diſcuntur, vt in litera dicitur. ergo per cognitionem ſignorum deuenimus in cognitionem rerum.

¶ Ad quod dicendum, quòd hoc ſequitur, quando ſigna, & res ſunt eiuſdem ordinis, ſcilicet, quòd prius determinandum eſt de ſignis, quàm de rebus, quę per illa ſigna ſignificantur. ſic autem non ſe habent ſigna ſacramentalia ad ea, de quibus in primis tribus libris agitur. Vel dicendum, quòd alius eſt ordo ſeruandus in accipiendo cognitionem, & tradendo. accipiens enim cognitionem procedit de ſignis ad ſignata, quaſi modo reſolutorio: quia ſigna magis ſunt nota quo ad ipſum, ſed tradens cognitionem ſignorum, oportet quòd res ante ſigna manifeſtet: eo quòd ſigna ſumuntur per ſimilitudinem ad res. vnde oportet pręcognoſcere res ad cognitionem ſignorum; ad quarum ſimilitudinem ſumuntur.

DEINDE quæritur de hoc, quòd dicit: quaſi inter vtraſque conſtituit. Videtur enim ex hoc, quòd homo ſit medium inter vtibilia & fruibilia. cuius contrarium videtur ex hoc, ꝙ virtus continetur inter vtibilia. virtus autem eſt de maxime bonis ſecundum Auguſt. quibus nullus male vtitur. naturales autem potentię ſunt media bona, quibus aliquis male poteſt vti & bene. & ita videtur, quòd virtutes ſunt ſupra hominem.

Aug.de lib. arbit. c. 19. lib.2.to.1.

¶ Ad quod dicendum, quòd ordo bonorum dupliciter poteſt conſiderari: aut per comparationem ad rectitudinem vitæ. & hoc modo virtus, quę eſt ſicut cauſa ꝑ ſe talis rectitudinis, eſt maximum bonũ. potentia autem naturalis, quæ eſt ſicut materiale, ad talem rectitudinem, eſt medium, & res alię quæ ſunt exterius adminiculantes ſunt minima bona. Poteſt etiam conſiderari ordo bonorum ſecundum progreſſum in beatitudiné: & hoc modo ipſum beatificans erit maximum bonum, & participans beatitudinem erit medium, & diſponés ad ipſam erit minimum.

ITEM quæritur H de hoc. {Res alię ſunt quibus frui &c.} Omne enim quod eſt, vel eſt finis, vel eſt ad finem; ſed fruibile habet rationem finis, vtibile autem rationem eorum, quæ ſunt ad finem. ergo vtibile, & fruibile ſufficienter diuidunt res: & ita tertium membrum ſuperfluit, præcipue cum ipſe poſt dicat, quòd hominibus, qui vtentes & fruentes ſunt, vtendum eſt.

¶ Ad quod dicendum, quòd aliquid eſt ad finem ordinatum dupliciter. vel ſicut progrediens in finem. & hoc modo fruens, & vtens eſt ad finem: vel ſicut via in finem. & hoc modo vtibile eſt ad finem. vnde vtibile, non comprehendit omnia, quę ſunt ad finem, niſi valde large acceptum: nec eſt inconueniens, ſi idem contineatur ſub duobus membris, cum diuiſio ſit data per oppoſitas rationes, & non per oppoſitas res.

ITEM queritur de hoc {Vtibile eſt id quod in vſum.} Videtur quòd male notificet, quia vſum non eſt magis notum, quàm vti: & ita videtur, quòd diffinitio non ſit per magis nota.

¶ Ad quod dicendum, quòd totum hoc quòd dicitur. Id quod I in vſum venit, ponitur loco vnius dictionis, & eſt circumlocutio huius, quòd dico vtibile, quod eſt obiectum huius actus vti. actus autem conuenienter per ſuum obiectum diffinitur.

ITEM quæritur dę hoc{Non enim facile &c.}quæ ſit cauſa huius dicti.

¶ Ad quod dicendum, quòd nos imponimus nomina rebus ſecundum quòd veniunt in cognitionem noſtram, & quia nos cognitionem accipimus a rebus creatis, imponimus nomina ſecundum modum rerum creatarum. ea autem quæ ſunt in creaturis, non ſunt per eundem modum in Deo, ſed excellentiori modo: ideo nomina quæ nos imponimus non ſunt ſufficientia ad ſignificandum Deum, ſicut patet, quòd nomina ſignificantia in abſtracto, ſignificant quid imperfectum non per ſe ſubſiſtens, vt humanitas vel albedo. concreta autem ſignificant quid compoſitũ, quorum neutrum diuinæ conuenit nobilitati.

ITEM quæritur de hoc{Tanto noſtram peregr. & tole.&c.} Videtur enim contrarium, per id quod dicitur Prouerbio. 13. K Spes quæ differtur affligit animam. Et ita per hoc quod in ſpeculo cognoſcimus, & pręſentiam deſideramus, intolerabilius abſentiam ſuſtinemus.

¶ Ad quod dicendum, quòd inquantum ſpes eſt deſiderati abſentis, ſic eſt cauſa afflictionis, inquantum autem res deſiderata per ſpem, & imperfectam cognitionem aliquo modo efficitur præſens: ſic affert quandam delectationem.

DEINDE quæritur de hoc, quòd dicit. {Notandum quòd idem &c.} Vnius enim vnica eſt diffinitio ſicut, & eſſe. ergo de vti & frui, non debent dari multæ diffinitiones.

¶ Ad quod dicendum, quòd ſi inueniretur aliqua diffinitio, quę diceret eſſe rei ſecundum comparationem ad omnes cauſas ipſius proprias, eſſet perfectiſſima, & vna tantum, ſed inueniuntur diffinitiones notificantes eſſe rei plures ſecundum diuerſas cauſas. vnde aliqua datur per cauſam finalem, quędam per formalem, & ſic de aliis: inueniuntur etiam aliæ notifica-

---

tiones ſumptæ ex proprietatibus conſequentibus eſſe rei, & tales etiam poſſunt eſſe plures.

¶ Dicendum ergo quantum ad præſens pertinet, quòd prima diffinitio de frui, ſcilicet, Frui eſt amore inhęrere &c. datur per comparationem ad obiectum, & habitum elicientem actum. Secunda autem ſcilicet, Fruimur cognitis &c. datur per comparationem ad potétiam cuius eſt actus ſecundum ordinem ad potentiam præcedentem, ſcilicet cognitiuam. Tertia.ſ. Frui eſt vti cum gaudio &c. datur per ꝓprietaté conſequentem actum inquantum perfectus eſt. ſ. gaudium de re habita. Similiter dicendum, quòd prima diffinitio de vti.ſ. Vti eſt referre &c. datur per comparationem ad obiectum, & ad finem, de vti proprie dicto. Alia autem, ſcilicet. Vti eſt aſſumere &c. datur de vti communiter ſumpto per comparationem ad potentiam operantem & vniuerſaliter mouentem.

quedá ſunt, per quas fruimor, vt virtutęs, & potentię animi, quæ ſunt naturalia bona, de quibus omnibus, antequam de ſignis tractemus, agendum eſt: ac primum de rebus, quibus fruendum eſt, ſcilicet de ſancta atque indiuidua trinitate.

DISTINCTIO II.

A

De myſterio trinitatis, & vnitatis.

HOC itaq; vera, ac pia fide tenendum eſt, ꝙ trinitas ſit vnus ſolus, & verus Deus: vt ait Auguſt.†in lib.j. de Trinitate, ſcilicet pater & filius, & ſpiritusſanctus, & hæc trinitas vnius eiuſdemque ſubſtantiæ vel eſſentiæ dicitur, creditur, & intelligitur, quę eſt ſummum bonum, quod purgatiſſimis mẽtibus cernitur. Mentis enim humanæ acies inualida, in tam excellenti luce, non B figitur, niſi per iuſtitiam fidei emundetur. Idem in eodem.† Non approbo, quod in oratione dixi: Deus, qui non niſi mundos verum ſcire voluiſti. Reſponderi enim poteſt multos, non etiam mundos multa ſcire vera. De hac ergo re ſumma, & excellentiſſima cum modeſtia, & timore agendum eſt, &

†c.2.to.3.

1.Retr.c.4. tom. 1.

DEINDE circa hoc, quòd dicit. Neq; tamen ſic vtitur &c. Notandum, quòd oſtendit differentiam vſus noſtri ad vſum diuinum in duobus. ſ. in hoc, quòd nos referimus vſum noſtrum, quo operamur circa res ad vtilitatem noſtram: illæ vero non ad vtilitatem ſuam, ſed noſtram.

¶ Item ipſe refert vſum ſuum, quo rebus vtitur ad bonitatem ſuam: nos vero non ad bonitatem noſtram, ſed ipſius.

¶ Et hoc oſtendit in operibus miſericordiæ. Primo & planum eſt. Et ſecundo in operibus creationis ipſe enim propter bonitatem ſuam fecit nos: & ideo dicit. Quia bonus eſt, ſumus, & ex eo, quòd ſumus habemus bonitatem, & hoc prodeſt nobis, & ſic patet, quòd hoc opus eſt ad noſtram vtilitatem. Tertio oſtendit in opere iuſtitiæ: ipſe enim punit nos propter bonitatem ſuam: & ideo dicit { Quia iuſtus eſt, non impune mali ſumus.} Quia iuſtitia eius bonitas eius eſt: hoc etiam ad vtilitatem noſtram cedit: quia ad hoc punimur pro malo: vt a malo recedamus, & ita a non eſſe propter quod dicit {Inquantum mali ſumus.} minus ſumus, quia quanto magis mali ſumus, minus ſumus. malum enim eſt priuatio. vnde quanto multiplicatur in nobis, tanto elongat nos ab eſſe perfecto.

DEINDE quæritur de hoc, quod dicit. { Item quia bonus &c.} Videtur enim eſſe falſum: ſicut enim dicit Boetius lib. de hebdomadibus ſi remoueatur per intellectum bonitas a Deo, adhuc remanebunt alia entia & alia, ſed non bona. ergo non quia bonus eſt ſumus.

Boet.lib. de Ebdomadi. 2.cap.

RESPONDEO. Dicendum, quòd opera diuina poſſunt comparari ad diuina attributa ſicut ad cauſam efficientem exemplarem: & hoc modo ſapientia creaturæ eſt a ſapientia Dei, & eſſe creaturæ ab eſſe diuino: & bonitas a bonitate, & ſic loquitur Boetius. Sed tamen quia bonitas habet rationem finis, & finis eſt cauſa omnium cauſarum. ideo omnes iſtæ proceſſiones profectionum in creaturas attribuuntur bonitati diuinæ etiam a Dionyſio, quàmuis a diuerſis attributis exemplentur.

eod. lib.

Dionyſ. de diuinis nominib. c.4.

G

ITEM quæritur de hoc, quòd dicit. { Inquantum ſumus boni &c.} Alia enim ratio boni, & entis, & ita videtur falſum dicere.

RESPONDEO. Dicendum, quòd quàmuis bonum, & ens differant ſecundum intentiones: quia alia eſt ratio boni & entis, tamen conuertuntur ſecundum ſuppoſita: eo quòd omne eſſe eſt a bono, & ad bonum. vnde, Inquantum, non dicit idẽtitatem intentionis: ſed ęqualitaté ſuppoſitorum boni & entis.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM inquiſiuit ea de quibus agendum eſt in hoc opere: hic proſequitur ſuam intentionem, & diuiditur in duas partes. Cum enim vt ſupra dictum eſt, ſacræ doctrinæ intentio ſit circa diuina. diuinum autem ſumitur ſecundum relationem ad Deum, vel vt principium vel vt finem, ſecundum quòd Apocal.22. dicitur. A Ego ſum Alpha, & Omega, conſideratio huius doctrinæ erit de rebus, ſecundum quòd exeunt a primo, & ſecundum quòd referuntur in ipſum, vt in finem. Vnde in prima parte determinat de rebus diuinis ſecundum exitum a principio. In ſecunda ſecundum reditum in finem, & hoc in principio tertii. Aliter poteſt diuidi ſecundum intẽtionem Magiſtri: quòd in prima determinat de rebus. in ſecunda de ſignis. & hoc in quarto.

In procœm.

ITEM prima in tres. In prima de fruibilibus. In ſecunda de vtibilibus, in ſecundo libro. In tertia de his, quæ ordinant vtibilia ad fruibilia, quæ etiam partim ſunt vtibilia partim fruibilia. & hoc in tertio libro. Secundum primam diuiſionem diuiditur prima pars, in duas. In prima determinat de diuinis ſecundum exitum a principio in vnitate eſſentiæ. In ſecunda de diuinis ſecundum exitum in diuerſitate eſſentiæ. & hoc in ſecundo libro. Primus autem liber diuiditur C in duas partes: exitus enim perſonarum in vnitate eſſentiæ, eſt cauſa exitus creaturarum in eſſentiæ diuerſitate. Vnde in prima parte determinatur trinitas perſonarum in vnitate eſſentiæ, quę diſtinguitur ſecundum exitum vnius perſonæ ab alia. In ſecunda, determinantur attributa quædam, ex quorum rationibus completur cauſalitas in diuinis perſonis reſpectu productionis creaturarum, ſcilicet de ſcientia, potentia, voluntate: infra.35. diſtinctio. {Cumque ſupra diſſeruimus.} Prima diuiditur in duas partes. Primo enim inquirit trinitatem perſonarum in vnitate eſſentiæ de qua intendit. In ſecunda, proſequitur determinationem vnitatis, & trinitatis inuente: infra 8. diſtin.{Sicut de veritate &c.} Prima in duas. In prima manifeſtat veritatem. In ſecunda, excludit dubitationem.4.diſtin. { Hic oritur quæſtio &c. } Item prima in duas.} In prima inquirit modum inueſtigandi trinitatem in vnitate: In ſecunda, oſtendit trinitatem perſonarum in eſſentiæ vnitate. ibi { Proponamus ergo &c.}Modum autem inueſtigandi oſten- D dit, quantum ad tria. Primo, quantum ad inquirendum conditionem. Secundo, quantum ad intentionem. ibi { Omnes autem catholici.} Tertio, quantum ad inquirendi ordinem. ibi{Cæterum vt in libro primo &c.} Inquirentium autem conditionem in prima parte deſcribit tripliciter. Primo, quantum ad ipſorum puritatem, quæ neceſſaria eſt ad tantæ veritatis contemplationem. Secundo, quantum ad reuerentiam, & attentionem. ibi {De hac igitur re &c.} Tertio, quantum ad mutuam charitatem; quia vnus indiget alterius auxilio, propter difficultatem materiæ. ibi { Perinde omnis, qui audi. &c.}

¶ Omnes autem catholici &c. } Hic oſtendit intentionem inquirentium de trinitate. Et primo, oſtendit quid doctores intenderunt docere. Secundo, concludit quid oporteat nos tenere. ibi {Teneamus igitur &c.} Proponamus ergo &c.} Hic oſtendit trinitatem perſonarum in vnitate eſſentiæ. Et primo E per authoritates. Secundo, per rationes. Tertia diſtinctio. ibi {Apoſtolus nanque ait.} Prima in duas. Primo, oſtendit propoſitum per authoritates veteris teſtamenti. Secundo, per authoritates noui. ibi { Nunc vero poſt teſtimonia.} Prima in tres. In prima oſtendit ſpecialiter eſſentiæ vnitatem. Secundo, communiter vnitatem & trinitatem. Primo, per authoritatem legis. Secundo, prophetarum. ibi {Perſonarum quoque pluralitatem &c.} Tertio ſpecialiter perſonarum diſtinctionem. ibi{Dicendum quoq; æternã &c.} Et primo ſecundum proceſſionem filii a patre. Secundo, quantum ad proceſſionem ſpiritusſancti, ab vtroque.

QVAESTIO PRIMA.

A

Ad euidentiam eorum, quæ hic dicuntur, quinque quęruntur.

Primo. De vnitate diuinæ eſſentiæ.
Secundo. Vtrum in illa vnitate ſit inuenire diuerſitatem attributorum.
Tertio. Vtrum pluralitas rationum, ſecundum quas attributa differunt ſit aliquo modo in Deo, vel tantum in intellectu ratiocinantis.
Quarto. Vtrum illa vnitas compatiatur pluralitatem ꝑſonarum.
Quinto ſi compatitur, Vtrum pluralitas illa ſit pluralitas realis, vel rationis tantum.

attentiſſimis auribus, atque deuotis audiendum: vbi quæritur vnitas trinitatis, patris ſcilicet & filij, & ſpiritusſancti, quia neque periculoſius alicubi erratur, neque laborioſius, †aliquid quęritur, neque fructuoſius aliquid inuenitur. †Aug. 1. de Tri.c.3.t.3. Proinde omnis qui audit, & legit ea quę de ineffabili, & inacceſſibili deitatis luce dicuntur, ſtudeat imitari, atque ſeruare, quod venerabilis doctor Auguſt. †in 1.lib.de Trinit. de ſeipſo ait. cap.2. Non pigebit me (inquit) ſicubi hæſito quærere, nec pudebit ſicubi erro, diſcere. Quiſquis ergo hoc audit, vel legit, vbi pariter certus eſt mecum pergat: vbi pariter hæſitat, quęrat mecum: vbi errorem ſuum cognoſcit, redeat ad me, vbi meum, reuocet me. Itaque ingrediamur ſimul charitatis viam tendentes ad eum de quo dictum eſt, quærite faciem eius† ſemper. †Pſ.104.

ARTIC. I.

Vtrum Deus ſit tantum unus.

a

AD PRImum ſic procedit. Videtur, quòd non ſit neceſſarium ponere vnū Deum. Ab vno.n. primo, & ſimplici ꝓcedit tantum vnum ſecundum philoſophum: ſed plures bonitates inueniuntur participari in creaturis, ſicut ſapientia, bonitas, pax, & huiuſmodi. ergo videtur, quòd procedant a pluribus primis principiis, & ſic eſt ponere plures Deos, & hic videtur fuiſſe error gentilium, vt dicit Diony. lib. de diuinis nominibus: quod etiam patet ex hoc quòd ponebant vnum Deum ſapientiæ, & aliam Deam pacem, & ſic de aliis.

p.p.qō. 11. art.3. Et 1. d.24. 1. Et 1.cōt.c. 43. 8.phyſ.tex. 51. & 12. Meta.tex. 49. Cap. 11.

Tex. 18. ¶ 2 Item ſicut dicitur quarto Meta. perfectū vnumquodq; eſt, quando poteſt producere ſibi ſimile in natura: ſed diuina eſſentia eſt perfectiſſima. ergo videtur, quòd poſſit ꝓducere aliam eſſentiam ſibi ſimilem, ita quòd ſint plures diuinæ eſſentiæ.

¶ 3 ITEM prima materia, quæ eſt pura potentia eſt vna, & quanto formæ ſibi ſunt propinquiores inueniuntur pauciores numero. primo enim perficitur per quatuor formas elementares: poſt per plurimas formas miſtorum corporum. ergo in vltimo remotionis a materia, debet inueniri maxima pluralitas. & ita videtur, quòd cum Deus ſit maxime remotus a materia, ꝙ natura diuina ſit maxime multiplicata: & ſic ſunt plures dij.

CONTRA. Omnis natura, quæ inuenitur in pluribus ſecundum prius, & poſterius, oportet quòd deſcendat ab vno primo in quo perfecte habeatur. vnitas enim principiati atteſtatur vnitati principij, ſicut omnis calor originatur ab vno calidiſſimo, quod eſt ignis: ſed entitas inuenitur in pluribus ſecundum prius & poſterius. ergo oportet eſſe vnum primum ens perfectiſſimum, a quo omnia entia habent eſſe, & hic eſt Deus. eſt igitur vnus Deus.

¶ Pręt. Si ſint plures dij per eſſentiam diſtincti, oportet, quòd eorum eſſentię diuidantur ab inuicem eſſentiali differentia, ſicut quæ differunt ſpecie vel genere: vel quę differant numero. Si autem differunt genere, vel ſpecie: oportet quòd aliqua differentia differant: illa autem differentia, aut pertinet ad bonitatem, aut non: ſi non. ergo Deus in quo erat differentia, non habet puram bonitatem, & ſic non eſt purum bonum: ſi autem pertinet ad bonitatem, & illa non inuenitur in alio. ergo ille in quo non inuenitur, non erit perfectus in bonitate: oportet autem Deum eſſe ſummum bonum, quod ſit & purum, & perfectum in bonitate. ergo impoſſibile eſt eſſe plures Deos.

¶ Si dicatur, quòd illa differentia eſt eadem ſecundum ſpeciem in vtroque: ſed differens numero.

Contra. Quicquid eſt eiuſdem ſpeciei non diuiditur ſecundum numerum, niſi ſecundum diuiſionem materiæ, vel F alicuius potentialitatis. ergo & illa differentia eſt eadem ſecundum ſpeciem differens numero. oportebit ergo, quòd in Deo ſit aliquid potentiale: & ſic ens diminutum, & dependens ad aliud, quod eſt contra rationem primi entis.

¶ Præt. Eius in quo non differt ſuum eſſe, & ſua quidditas, non poteſt participari, quidditas ſua ſiue eſſentia, niſi & eſſe participetur. ſed quandocunque diuiditur eſſentia alicuius per participationē, participatur eſſentia eadem ſecūdum rationem: & non ſecundum idem eſſe. ergo impoſſibile eſt eius in quo nō differt eſſentia & eſſe, eſſentialem participationem diuidi vel multiplicari, tale autem eſt Deus: aliàs eſſet ſuum eſſe acquiſitum ab aliquo. ergo impoſſibile eſt, quòd diuinitas multiplicetur vel diuidatur, & ita erit vnꝰ tantum Deus.

RESPONDEO. Dicendum, quòd cū omnis multitudo ꝓcedat ab vnitate aliqua, vt dicit Diony. oportet vniuerſitatis multitudinem ad vnum principiū entium primum reduci, quod eſt Deus. hoc enim, & fides ſupponit, & ratio demonſtrat. c. 13 de di. no.c.đ vno & ca. 5.

Quæ fuerit intentio ſcribentium de trinitate.

OMNES autem catholici tractatores: vt in eodē lib. Auguſt. †ait, qui de trinitate, quæ Deus eſt, ſcripſerunt: hoc intenderunt ſecūdum ſcripturas docere, quòd pater, & filius, & ſpiritusſanctus vnius ſint ſubſtantiæ, & inſeparabili G æqualitate vnus ſint Deus. 1. de Trini. cap.4. Auguſt. †in li. Retractationum. vbi dixi de patre, & filio, qui gignit, & quem gignit, vnum eſt: dicendum fuit vnum ſunt: †Lib.1. c.4. tom. 1. ſicut ipſa veritas aperte loquitur dicens: Ego† & pater vnum ſumus: †Ioan.7. vt ſit vnitas in eſſentia, & in perſonis pluralitas, ideoq; non ſunt tres Dii: ſed vnus Deus, licet pater genuerit filium, & ideo filius, non ſit qui pater eſt, filiuſque a patre ſit genitus: & ideo pater non ſit, qui filius eſt, & ſpiritus H ſanctus, nec pater ſit nec filius: ſed tantum patris, & filii ſpiritus, vtrique coæqualis, & ad trinitatis vnitatem pertinens. Teneamus ergo patrem, & filium, & ſpiritumſanctum vnum eſſe naturaliter Deum, vt ait Aug.† in lib. de fide ad Petrum. †ca.1. to.3. Neque tamen ipſum patrem eſſe, qui filius, nec filium ipſum eſſe, qui B pater eſt, nec ſpiritumſanctum ipſum eſſe, qui pater eſt, aut filius. Vna eſt enim patris, & filii & ſpiritusſancti eſſentia, quam gręci homouſion vocant. in qua non eſt aliud pater, aliud filius, aliud ſpiritus ſanctus, quàmuis ſit perſonaliter alius pater, aliꝰ filius, alius ſpiritusſanctus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quàmuis bonitates participatę in creaturis ſint differentes ratione: tamen habent ordinem adinuicem, & vna includit alteram, & vna fundatur ſuper alteram, ſicut in intelligere includitur viuere, & in viuere includitur eſſe, & ideo non reducuntur in diuerſa principia: ſed in vnum, ſi etiam ordinem non haberent, non propter hoc excluderetur vnitas primi principij, quia quod in principio vnitum eſt, in effectibus multiplicatur: ſemper enim in cauſa eſt aliquid nobilius, quàm in cauſato. vnde primum principium licet ſit vnum & ſimplex re, ſunt tamen in eo plures rationes perfe- I ctionum, ſcilicet, ſapientiæ, vitæ, & huiuſmodi. ſecundum quas diuerſę perfectiones re differentes, in creaturis cauſantur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd hoc eſt de perfectione diuinæ eſſentiæ, quòd ſibi ſimilis, & ęqualis alia eſſentia eſſe nō poteſt. ſi enim ab ipſa eſſet, oporteret, quòd eſſe illius eſſet dependens ab ipſa, & ſic incideret in illam eſſentiam potentialitatis, per quam diſtingueretur ab eſſentia diuina, quæ eſt actus purus. non autem oportet, quòd quicquid eſt de nobilitate creaturæ, ſit de nobilitate creatoris, quæ ipſam improportionabiliter excedit, ſicut aliquid eſt de nobilitate canis, vt eſſe furibundum, quòd eſſet ad ignobilitatem hominis, vt dicit Diony. Dion. c. 4. lib.citati.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſimplex principium habet rationem vnitatis, & quia materia eſt potentia tantum: ideo eſt vna numero, non per vnam formam, quam habeat: ſed per remotionem omnium formarum diſtinguentium: & per eandem K rationem actus purus & primus eſt vnus, non multiplicabilis, ſicut materia multiplicatur per aduentum formarum, ſed omnino impoſſibilis ad diuerſitatem.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Deo, ſint plura attributa.

CIRCA SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd in diuina eſſentia, non ſit pluralitas attributorum. 1.d. 22.3.c. 1. 6.c. 32.

¶ 2 Illud enim eſt maxime vnum, quòd omnino a pluralitate remouetur. albius enim eſt ſecundum philoſophum, quod eſt nigro impermiſtius: ſed diuina eſſentia eſt ſumme vna quæ eſt principium totius vnitatis. ergo in ea nulla pluralitas attributorum cadere poterit. 3. Top.c.8.

¶ 3 ITEM vnius ſimplicitatis eſt operatio vna: ſed diuina eſſentia

eſſentia eſt vna, & ſimplex. ergo habet tantum vnam operationem. diuerſorum autem attributorum ſunt operationes diuerſæ, ſicut ſcientiæ ſcire, & voluntatis velle, & ſic de aliis. ergo in Deo, non inuenitur diuerſitas attributorum.

CONTRA. Sicut dicit Auguſt. Omne, quod ſimpliciter melius eſt eſſe, quàm non eſſe, Deo eſt attribuendum: ſed ſapientia, bonitas, & huiuſmodi, ſimpliciter ſunt melius eſſe, quàm non eſſe. ergo ſunt in Deo. Anſel. proſolog. c.5.

¶ Præter. Omne, quod dicitur ſecundum quid; originatur ab eo, quod eſt ſimpliciter, & abſolute: ſed inuenimꝰ, quędam eſſe perfecta non abſolute. ſed ſecundum ſuam naturam, quædam plꝰ, & quędam minus. ergo oportet eſſe aliquod perfectū abſolute, & ſimpliciter, a quo omnia alia ꝑficiantur: ſed ſicut dicit philoſophus in quinto Metaph. perfectū ſimpliciter eſt, in quo inueniuntur oēs nobilitates repertæ in omnibus generibus, & Commentator dicit ibidem, quòd hoc eſt Deus. ergo in Deo eſt reperire potentiam, bonitatem, & quicquid aliud eſt nobilitatis, in quacunque re. Tex. 21. †ca.2. to.3. Com. 21.

Quis ordo ſeruandus ſit cum de Trinitate agitur.

AETERNVM vt in li. 1. de Trin. docet Aug. †primum ſecundum authoritatem ſanctarum ſcripturarū: vtrum ita fides ſe habeat demōſtrandum eſt. C Deinde aduerſus garrulos ratiocinatores, elatiores, quàm capaciores, rationibus catholicis, & ſimilitudinibus congruis ad defenſionem, & aſſertionem fidei vtendū eſt, vt eorum inquiſitionibus ſatiſfacientes, manſuetos plenius inſtruamus, & illi ſi nequiuerint inuenire quod quærunt de ſuis B mentibus potius, quàm de ipſa veritate, vel de noſtra aſſertione conquerantur.

Teſtimonia ſanctorum de Trinitate.

PROPONAMVS ergo in medium veteris, ac noui teſtamenti authoritates, quibus diuinæ vnitatis, atque trinitatis veritas demonſtretur, ac primum ipſa legis exordia occurrant, vbi Moyſes ait. †Audi Iſrael, dominus Deꝰ C tuus, deus vnus eſt. †Deuter.6. Item, ego ſum† dominꝰ Deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti. †Exod. 20. Non erunt tibi Dii alii pręter me. Ecce hic ſignificauit vnitatem diuinæ naturæ. Deus enim, & dominus. vt ait Ambro. †in lib. de

RESPONDEO. Dicendum, quòd quicquid eſt entitatis, & bonitatis in creaturis, totum eſt a creatore. imperfectio autem non eſt ab ipſo, ſed accidit ex parte creaturarum: inquantum ſunt ex nihilo. quod autem eſt cauſa alicuius, habet illud excellentius, & nobilius. vnde oportet, quòd omnes nobilitates omnium creaturarum inueniantur in Deo nobiliſſimo modo, & ſine aliqua imperfectione, & ideo quæ in creaturis ſunt diuerſa, in Deo propter ſummam ſimplicitatem ſunt vnum. ſic ergo dicendum eſt, quòd in Deo eſt ſapientia, bonitas, & huiuſmodi, quorum quodlibet eſt ipſa diuina eſſentia, & ita omnia ſunt vnum re, & quia vnumquodque eorum eſt in Deo, ſecundum ſui veriſſimam rationem, & ratio ſapientiæ, non eſt ratio bonitatis inquantum huiuſmodi, relinquitur quòd ſunt diuerſa ratione, non tantum ex parte ipſius ratiocinantis, ſed ex proprietate ipſius rei: & inde eſt, quòd ipſe non eſt cauſa rerum omnino ęquiuoca, cum ſecundum formam ſuam producat effectus ſimiles, non vniuoce, ſed analogice, ſicut a ſua ſapientia deriuatur omnis ſapientia, & ita de aliis attributis, ſecundum doctrinam Dionyſij. Dio. de di. no. c.7. Vnde ipſe eſt exemplaris forma rerum, non tantum quantum ad ea quæ ſunt in ſapientia ſua, ſcilicet, ſecundum rationes ideales, ſed etiam quantum ad ea, quæ ſunt in natura ſua, ſcilicet attributa. Quidam autem dicunt, quòd

nota

iſta attributa, non differunt niſi penes connotata in creaturis, quod non poteſt eſſe, tum quia cauſa non habet aliquid ab effectu: ſed econuerſo. vnde Deus non dicitur ſapiens, quia ab eo eſt ſapientia, ſed potius res creata dicitur ſapiens, inquantum imitatur diuinam ſapientiam, tum quia ab æterno creaturis nō exiſtentibus, etiam ſi nunquam futuræ fuiſſent, fuit verum dicere, quòd eſt ſapiens, bonus, & huiuſmodi. nec idem omnino ſignificatur per vnum, & per aliud, ſicut idem ſignificatur per nomina ſynonyma.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pluralitas attributorum in nullo præiudicat ſummæ vnitati, quia ea quæ in aliis ſunt vt plura, in eo ſunt vnum, & remanet pluralitas tantum, ſecundum rationem, quæ non opponitur ſummæ vnitati in re: ſed neceſſario ipſa conſequitur, ſi ſimul adſit perfectio.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd operatio Dei eſt ſua eſſentia. vnde ſicut eſſentia eſt vna: ita operatio eſt vna in re: ſed pluri- D. 31. ficatur per diuerſas rationes, ſicut etiam eſt ex parte eſſentiæ, q̃ A licet ſit vna, conſiderantur tñ in ea plures rationes attributorū.

ARTICVLVS III.

Vtrum pluralitas rationum, quibus attributa differunt, ſit tantum in intellectu, uel etiam in Deo.

CIRCA TERtium ſic proceditur. Videtur, quòd pluralitas rationum ſecundum quas attributa differunt, nullo modo ſit in Deo, ſed tantum in intellectu ratiocinantis. 1.q.13.4 & pot. q.7. & 1.cont. ca.36. Dicit enim Diony. primo ca. de diui. nominibus. Omnem ſanctorum theologorū hymnum, inuenies ad bonos thearchiæ proceſſus manifeſtatiue, & laudatiue Dei nominationes diuidentem. Et eſt ſenſus, quòd nomina, q̃ in laudem diuinam ſancti aſſumunt ſecūdum diuerſos diuinitatis proceſſus, quibꝰ ipſe Deus manifeſtatᷣ diuiduntur. ergo iſta pluralitas, non eſt ex parte Dei, ſed ex parte diuerſorum effectuum; ex quibus intellectꝰ noſter Dū diuerſimode cognoſcit, & nominat.

¶ 2 Præt. Diony. dicit in epiſtola ad Gayum. Epiſt. 1. Si aliquis videns Deum intellexerit quod vidit, non ipſum vidit, ſed aliquid eorum, quæ ſunt eius. †Amb.li.1. de fid. c.1. 1.to. 2. Si ergo prædicta nomina differunt ſecundum diuerſas rationes, quas de eis intelleximus, iſtis rationibus nihil reſpondet, quòd in Deo ſit: ſed in his, q̃ Dei ſunt, ſcilicet creaturis.

¶ 3 Præt. Commentator dicit 12. meta. loquens de huiuſmodi nominibus, quòd multiplicitas, quam iſta nomina pretendunt, D eſt in Deo ſecundum intellectum, & nullo modo ſecundum rem. ergo videtur, quòd pluralitas harum rationum ſit ſecundum intellectum noſtrum tantum. Tex. 39. & 51.

¶ 4 Præt. Quicquid eſt in Deo, Deus eſt. ſi ergo iſtæ rationes ſecundum quas attributa differunt ſunt in Deo, ipſæ ſunt Deus; ſed Deus eſt vnus & ſimplex. ergo iſtæ rationes ſecundum quòd in Deo ſunt, non ſunt plures.

¶ 5 Pręt. Illud, quod in ſe eſt vnum omnibus modis, non eſt radix alicuius multitudinis in eo exiſtentis: ſed eſſentia diuina eſt vna omnibus modis, quia eſt ſumme vna. ergo non poteſt eſſe radix alicuius multitudinis, in ea exiſtentis. pluralitas ergo dictarum rationum, non radicatur in eſſentia diuina, ſed in intellectu tantum.

¶ 6 Præt. Damaſc. dicit, quòd in Deo omnia ſunt vnum præter ingenerationem, & generationem, & proceſſionem; ſi ergo ſapientia, & bonitas, & huiuſmodi attributa ſunt in Deo, ſecundum quòd in ipſo ſunt non habent aliquam pluralitatem. E ergo pluralitas rationum quam nomina ſignificant, non eſt in Deo, ſed in intellectu noſtro tantum. Lib.1.c.2. fid. orthod.

SED CONTRA Diony. vlt. ca. de diuinis nominibus dicit, quòd Deus dicitur perfectus ſicut omnia in ſeipſo comprehendens, & hoc eſt etiam quod Philoſophus, & Commen. dicit in quinto metaph. quòd Deus dicitur perfectus, quia omnes perfectiones q̃ ſunt in omnibus generibus rerū, in ipſo ſunt. Tex. 21. hæc autem perfectio, qua Deus perfectus eſt, eſt ſecundum rē, & non ſecundum intellectum tantum. ergo iſta attributa, quæ perfectionem demonſtrant, non ſunt tantum in intellectu: ſed in re, quæ Deus eſt.

¶ Pręt. Diony. 9. cap. de diui. nominibus, dicit, quòd creaturæ dicuntur Deo ſimiles, inquantum imitantur Deum, qui perfecte imitabilis non eſt a creatura: iſta autem imitatio eſt ſecundum participationem attributorum. ergo creaturæ ſunt Deo ſimiles, ſecundum ſapientiam, bonitatem, & huiuſmodi: ſed hoc non posset esse, nisi prædicta essent in Deo, secundum proprias rationes. ergo ratio sapientię, & bonitatis proprie in Deo est, & ita huiusmodi rationes, non sunt tantum ex parte intellectus.

¶ Præt. Sapientia non dicitur æquiuoce de Deo, & creatura. alias sapientia creata non duceret in cognitionem sapiētiæ increatæ. †Exod. 3. & similiter est de potentia, & bonitate, & de aliis huiusmodi, sed ea quæ prædicantur de pluribus secūdum rationes omnino diuersas, æquiuoce prædicantur. ergo aliquo modo ratio sapientiæ, secundum quòd †Exod. 15. de Deo dicitur, & de creaturis est vna, nō quidem per vniuocationem, sed per analogiam: & similiter est de aliis: sed ratio sapientię, secundum †Gen. c. 1. quòd de creaturis dicitur, non est eadem ratio, cum ratione bonitatis, & potentiæ. ergo etiam secūdum quòd ista de Deo dicuntur, non †ca. 1. to. 3. sunt eædē rationes, sed diuersæ.

¶ Præt. Sicut Deus vere est pater, ita etiam vere est sapiēs: sed ex hoc, quòd vere Deus est pater, nō potest dici, quòd ratio paternitatis sit in intellectu tantum. ergo nec ex hoc, ꝙ Deus vere est sapiēs, potest dici, quòd ratio sapientiæ sit in intellectu tantū: sed ratio paternitatis, quæ realiter in Deo est non est eadem cum ratione diuinitatis. vnde nec paternitate est Deus, nec diuinitate est pater: & tamen ista pluralitas rationum, non tollit simplicitatem diuinam, propter hoc, quòd essentia, & paternitas idem sunt in re. ergo similiter si ponamus sapientiam, & essentiam esse idem re omnino, & rationes eorum diuersas, non tolletur simplicitas diuinæ essentiæ, sed diuinæ essentiæ simplicitas est tota causa, quare ista attributa, in Deo non differunt. ergo non est inconueniens ponere, quòd sapientiæ, & bonitatis ratio in Deo est, & tamen vna non est altera, si res omnino vna ponatur. Si dicatur, quòd non est simile de relationibus personalibus, & de attributis essentialibus, quia in Deo non sunt nisi duo prędicamenta, scilicet substantia, & relatio. vnde ratio relationis est alia a ratione substātiæ, non tamen ratio sapientiæ, & aliorum absolutorum, est alia a substantia.

CONTRA. Relatio in diuinis habet duplicem comparationem, vnam ad suum correlatiuum, secundum quam ad aliquid dicitur: aliam ad essentiam, secundum quam est idem re cum ea, sed secundum id quod aliquid est idem alteri, non facit numerū cum eo. ergo quòd relationes ad aliud prædicamētū pertineant, quàm ad prædicamētū substantiæ, est per comparationem ad suum relatiuum. ergo adhuc manet eadem comparatio sapientiæ, & paternitatis ad essentiam.

Art. præc. in cor.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut supra dictum est sapientia, & bonitas, & omnia huiusmodi sunt omnino vnum re in Deo, sed differunt ratione. & hæc ratio, non est tantum ex parte ipsius ratiocinantis, sed ex proprietate ipsius rei.

¶ Ad cuius rei euidentiam vt diligenter explicetur, quia ex hoc pendet totus intellectus eorum, quæ in primo libro dicuntur, D.253. quatuor oportet videre. Primo, quid d sit ratio, secundum quam dicimus attributa ratione differre. Secundo, quomodo dicatur aliqua ratio in aliqua re esse, vel non esse. F Tertio, vtrum istæ rationes, diuersæ attributorum sint in Deo, vel non. Quarto, vtrum pluralitas istarum rationum sit tantum ex parte intellectus nostri, vel aliquo modo ex parte rei.

QVANTVM ad primum pertinet, sciendum est, quòd ratio prout hic sumit nihil aliud est, quàm id quod apprehēdit intellectus de significatione alicuius nominis, & hoc in his, quæ habent diffinitionem est ipsa rei diffinitio secundum quòd Philosoph⁹ dicit quarto Metaphys. ratio, quam significat nomen est diffinitio, Tex. 11. sed quædā dicuntur habere rationem sic dictam, q̄ non diffiniuntur, sicut quantitas, & qualitas & huiusmodi, quæ non diffiniunt, quia sunt genera generalissima. Et tamen ratio, qualitatis est id, quod significatur nomine qualitatis: & hoc est illud ex quo qualitas habet, quòd sit qualitas: vnde nō refert. vtrum illa, quę dicūtur habere rationem habeant, vel non habeant diffinitionem. Et sic patet, quòd ratio sapientiæ, quæ de Deo dicitur est id, quod concipitur de significatione huius nominis, quamuis ipsa sapientia diuina diffiniri non possit, nec tamen hoc nomen ratio significat ipsam conceptionē, quia hoc significat I per nomen sapientię: vel per aliud nomen rei, sed significat intentionem huius conceptionis, sicut & hoc nomen diffinitio, & alia nomina secundæ impositionis. Et ex hoc patet secundum, scilicet qualiter ratio dicatur esse in re, non enim hoc dicitur, quasi ipsa intentio quam significat nomen rationis sit in re, aut etiam ipsa conceptio, cui conuenit talis intentio sit in re extra animam, cum sit in anima sicut in subiecto, sed dicitur esse in re, inquantum in re extra animam est aliquid, quod respondet conceptioni animæ sicut significatum signo. Vnde sciendum, quòd ipsa conceptio intellectus tripliciter se habet ad rem, quæ est extra animam. Aliquando enim hoc, quòd intellectus concipit est similitudo rei existentis extra animam, sicut hoc quod concipitur de hoc nomine homo, & talis conceptio intellectus habet fundamentum in re immediate, inquantum res ipsa ex sua conformita- K te ad intellectum, facit, quòd intellectus sit verus, & quòd nomen significans illum intellectum, proprie de re dicatur. Aliquando autem hoc, quod significat nomen, non est similitudo rei existentis extra animam, sed est aliquid quod consequitur ex modo intelligendi rem quę est extra animam, & D.786. huiusmodi sunt intentiones quas d intellectus noster adinuenit, sicut significatum huius nominis genus, non est similitudo alicuius rei extra animam existentis, sed ex hoc quòd intellectus intelligit animal, vt in pluribus speciebus attribuit ei intentionem generis, & huiusmodi intentionis licet proximum fundamentum non sit in re, sed in intellectu, tamen remotum fundamentum est res ipsa. Vnde intellectus non est falsus, qui has intentiones adinuenit, & simile est de omnibus aliis, qui consequuntur ex modo intelligendi, sicut est abstractio mathematicorum, & huiusmodi. Aliquando vero id quod significatur per nomen non habet fundamentum in re, neque proximum, neque remotum, sicut conceptio chimerę, quia neque est similitudo alicuius rei extra animam, neque consequitur ex modo intelligendi rem aliquam naturæ. & ideo ista conceptio est falsa. Vnde patet secundum, scilicet quòd ratio dicitur esse in re, inquantum significatum nominis cui accidit esse rationem in re, & hoc contingit proprie, quando conceptio intellectus est similitudo rei.

QVANTVM autem ad tertium, scilicet vtrum rationes attributorū in Deo sunt. Sciendum est, quòd circa hoc videtur esse duplex opinio. Quidam enim dicunt vt Auicen. & Li. de inselligen. c. 1. Rabi Moyses, quòd res illa, quæ Deus Et Rab. li. 1 57. 58. est, est quoddam esse subsistens, nec aliquid aliud, nisi esse in Deo est. vnde dicunt, quòd est esse sine essentia, omnia autem alia, quæ Deo attribuuntur, verificantur de Deo, dupliciter secundum eos. Vel per modum negationis. Vel per modū causalitatis. Per modum negationis dupliciter. Vel ad remouendum priuationem seu defectum oppositum, vt dicimus Deum sapientem, vt remoueatur defectus, qui est in carentibus sapientia. Vel secundum quod aliquid ex negatione consequitur, sicut est de hoc nomine vnus, qui ex hoc ipso, quòd non est diuisus est vnus. Similiter ex hoc ipso, quòd est immaterialis est intelligens. vnde secundum eos omnia ista nomina potius sunt inuenta ad remouendum, quàm ad ponendum aliquid in Deo. Item per modum causalitatis dupliciter. Vel inquantum producit ista in creaturis: vt dicatur Deus bonus, quia bonitatem creaturis influit, & sic de aliis. Vel inquantum ad modum creaturæ se habet, vt dicatur Deus volens, vel pius inquantum se habet ad modum violentis, vel pij in modo producendi effectum, sicut dicitur iratus, quia ad modum irati se habet. Et secundum hanc opinionem sequitur, quòd omnia nomina, quæ dicuntur de Deo, & creaturis dicantur æquiuoce, & quòd nulla similitudo sit creaturæ ad creatorem ex hoc, quòd creatura est bona, vel sapiens, vel huiusmodi aliquid. & hoc expresse dicit Rabi Moyses. Secundum hoc illud, quod concipitur de nominibus attributorum, non refertur ad Deum, vt sit similitudo alicuius, quod in eo est. vnde sequitur, quòd rationes istorum D.369. D.1089. nominum, non sunt in Deo, quasi d fundamentum proximum habeant in ipso, sed remotum, sicut nos dicimus de relationibus, quę ex tempore de Deo dicuntur. huiusmodi enim relationes in Deo, secundum rem non sunt, sed sequuntur modum intelligendi, sicut dictum est de intentionibus, & sic secundum hanc opinionem rationes horum attributorum sunt tantum in intellectu, & non in re, quæ Deus est, & intellectus eas adinuenit ex consideratione creaturarum, vel per negationem, vel per causalitatem, vt dictum est. Alij vero dicunt, vt Paulo ant. Dio. vlt. de diu. no. Ansel. monol. cap. 3. Dionys. & Ansel. quòd in Deo præeminenter existit, quicquid perfectionis in creaturis est, & hæc eminentia attenditur, quantum ad tria, scilicet, quantum ad vtilitatem, quia inde sunt omnes perfectiones adunatæ, quæ non congregantur in aliqua vna creatura. Item, quantum ad plenitudinem, quia est ibi sapientia sine omni defectu, & similiter de aliis attributis, quod non est in creaturis. Item, quantum ad vnitatem, quæ enim in creaturis diuersa sunt, in Deo sunt vnum, & quia in illo vno habet omnia, ideo secundum illud vnum causat omnia, cognoscit omnia, & omnia sibi per analogiam similantur. secundum ergo hanc opinionem conceptiones, quas intellectus noster ex nominibus attributorum concipit sunt vere similitudines rei, quæ Deus est, quàmuis deficientes, & non plene, sicut est de aliis rebus, quę Deo similantur. Vnde huius rationes, non sunt tantum in intellectu, quia habent proximum fundamentum in re, quę Deus est. & ex hoc contingit, quòd quicquid sequitur ad sapientiam, inquantum huius, recte & proprie conuenit Deo. He autem opiniones, quàmuis in superficie diuersæ videantur: tamen non sunt contrarie, si quis dictorum rationes ex causis assumit dicendi. Quia primi considerauerunt ipsas res creatas A quibus imponuntur nomina attributorum, sicut quòd hoc nomen sapientia imponitur cuidam qualitati, & hoc nomen essentia cuidam rei, quæ non subsistit. & hæc longe a Deo sunt, & ideo dixerunt, quòd Deus est esse sine essentia, & quòd non est in eo sapientia secundum se. Alij vero considerauerunt modos perfectionis, ex quibus dicta nomina sumuntur: & qa Deus secūdum vnū simpliciter esse omnibus modis perfectus est, qui importantur per huiusmodi nomina, ideo dixerunt, quòd ista nomina positiue Deo conueniunt. Sic ergo patet, quòd quælibet harum opinionum non negat hoc quod alia dicit, quia nec primi dicunt aliquem modum perfectionis Deo deesse, nec secundi qualitatem, aut res non subsistentes in Deo ponerent. Sic ergo patet tertium, scilicet quòd rationes attributorum sunt vere in Deo, quia ratio nominis magis se te C net ex parte eius a quo imponitur nomen, quàm ex parte eius cui imponitur.

QVANTVM vero ad quartū. s. vtrū pluralitas istarū rōnū sit tm̄ ex parte intellect⁹ nr̄i: vel aliquo mō ex parte rei. Sciedū est, quòd ista pluralitas rōnū cōtingit ex hoc, quod res, q̄ De⁹ est: superat intellectū nostrū. Intellect⁹.n. nr̄ nō pōt vna conceptione diuersos modos pfectionis accipere: tū qa ex creaturis cognitioné accipit: in qb⁹ sunt diuersi modi pfectionum ſm diuersas formas: tū qa hoc qđ in Deo est vnū & simplr: plurificat in intellectu nr̄o ét si immediate a Deo reciperet: sicut multiplicat pcessio suę bonitatis in aliis creaturis. vnde cū Deus, ſm vnā, & eadē rē sit oib⁹ modis perfect⁹: vnā cōceptione nō pōt integre perfectioné eius apprehēdere, & per cōsequēs nec nominare, & ideo oportet, quòd diuersas cōceptiones de eo habeat: q̄ sunt diuersę rōnes, & quòd diuersa noīa imponat significātia rōnes illas. vndē noīa illa, nō sunt synonyma, inquātū significat rōnes diuersas. Si aūt intellect⁹ nr̄ Deū per seipsum videret, illi rōni posset impo- D nere nomē vnū, quod erit in pria. & iō dr̄ Zac. vlt. In illa die erit dn̄s vn⁹, & nomē eius vnū. Illud aūt nomē vnū, nō signat bonitatē tm̄, nec sapiētiā tm̄, aut aliqd hmōi: sed signata oīum istorum includeret. sed tn̄ si intellect⁹ videns Deū, p essentiā imponeret nomē rei, quā videret, & noīaret mediāte cōceptione, quā de ea habet, oporteret adhuc, ꝙ imponeret plura noīa, qa impossibile est quòd cōceptio intellect⁹ creati repńtet totā perfectioné diuinæ essentiæ. vnde de vna re visa, diuersas cōceptiones formaret, & diuersa noīa imponeret, sicut ét Chrys. dicit, quòd angeli laudāt Deū, qdā vt maiestaté, qdā vt bonitaté, & sic de aliis, in signū, quòd ipsum nō vidēt visione cōprehēdente, sed cōceptio perfecte repńtās eū est verbū increatū. & iō est vnū tm̄. Chrysost. in expo⁹. 148. Ibi laudate dn̄m de terra to. 1. Sic ergo patet, quòd pluralitas nominū venit ex hoc, quòd ipse Deus nostrū intellectū excedit. Quòd aūt De⁹ excedat intellectū nostrū est ex parte ipsius Dei, pp plenitudiné perfectionis eius, & ex parte intellect⁹ nr̄i, q deficiēter se habet ad eā cōprehēdendā. vn̄ patet, quòd pluralitas istarū rōnū, nō tm̄ est parte intellect⁹ nr̄i, E sed ét ex parte ipsius Dei. inquātū sua pfectio superat vnāquāq; cōceptioné nr̄i intellect⁹. & iō pluralitati istarū rōnū rñdet aliqd in re, q De⁹ est, nō qdē pluralitas rei, sed plena pfectio ex qua cōtingit, vt oēs istę cōceptiones ei aptent. Qui ergo dixerūt, ꝙ pluralitas ista est tm̄ ex parte intellect⁹ nr̄i: vel ex parte effectuū, quodāmodo verū dixerūt, & quodāmodo non. Si.n. hoc referat ad causam multiplicationis, sic verum dicunt, quòd est ex parte intellectus nostri, & effectuū quodammodo ex eo, quòd intellectus noster nō pōt cōcipere diuinā perfectioné vna cōceptione, sed plurib⁹, cuius vna ratio est ex hoc, ꝙ est assuefact⁹ ad res creatas. Si aūt referat ad modum quo istę rationes attribuunt Deo, falsum dicunt. non.n. ex hoc, quòd bona facit, vel qa ad modum bonorum se habet, bonus est, sed quia bonus est ideo bona facit, & alia participando eius bonitaté ad modum eius se habent. vnde si nullam creaturam fecisset, nec facturus esset ipse in se

Fide. nomen est naturæ, nomen est potestatis. Item alibi loquens Deus ad †Moysen ait. Ego sum, qui sum: & si quæsierint nomen meum, vade & dic eis, Qui est, misit me ad vos. Dicens enim: Ego sum, non nos sumus, & qui est, non qui sumus, apertissime declarauit vnum Deum solum esse. In Cantico etiam †Exodi legitur. Dominus omnipotens nomē eius, non ait domini, vnitatem volens significare. Personarum quoque pluralitatem, & naturæ vnitatem simul ostendit dominus in† Genesi dicens. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Dicens enim faciamus, & nostram, pluralitatem ostēdit personarum. dicēs vero imaginem, vnitatem essentię. Vt enim dicit Aug. †in lib. de fide ad Petrum. Si in illa natura patris, & filij, & spiritussancti, vna esset tantum persona, non diceretur faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Cum enim dicit ad imaginem, ostendit vnam naturā esse, ad cuius imaginem homo fieret, cum vero dicit nostram, ostendit eundem Deum, non vnam, sed plures esse personas.

Aperte ostendit, quòd nec solitudo, nec diuersitas, nec singularitas ibi est, sed similitudo.

G HILARIVS quoque in lib. 3. de Tri.† dicit, his verbis significari, quòd in Triuitate, nec diuersitas est, nec singularitas, vel solitudo, sed similitudo & pluralitas, siue distinctio. †Circa fin. Ait enim sic. Qui dixit: Faciamus hominē ad imaginem, & similitudinem nostram, inuicem plures esse sui similes. in eo, quòd dicit imaginem, & similitudinem nostrā ostendit. Imago enim sola non H est, & similitudo non sibi est, neque diuersitatem duobus admisceri alterius ad alterum similitudo permittit. Item idem in lib. 4.† absolutius voluit intelligi significationem hanc, non ad se tantum esse referendam, dicēdo: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. †Ante me. Professio enim consortii sustulit intelligentiam singularis: quia consortium aliquod non potest esse sibiip solitario. Neque rursum solitudo solitarij recipit, faciamus, neque quisquam alieno a se loquetur, nostram. Vterque enim sermo, scilicet faciamus, & nostram. vt solitarium eundemque non patitur, ita neque diuersum a se alienumque significat. Solitario cōuenit faciam, & meam. Non solitario vero conuenit dicere, faciamus & nostram. vterque sermo, vt non solitarium tantum, ita neque differentem, neque diuersum esse significat, nobis quoque, nec solitarius, neque diuersus est confitendus. Itaque ergo Deus ad communem sibi cum Deo, imaginem eandemque similitudinem hominē reperitur operari, vt nec significatio efficientis admittat intelligentiam solitudinis, nec operatio constituta ad eandem imaginem, vel similitudinem patiatur diuersitatem diuinitatis.

Quid ex uerbis illis intelligi debeat.

B IN his verbis †Hylarius pluralitatem personarum voluit intelligi nomine consortii, atque significauit nomine consortii vel pluralitatis, non poni aliquid sed remoueri. Pluralitas enim vel consortium personarum, cum dicitur solitudo, & singularitas, negatur. cum dicimus plures, esse personas significamus, quòd nō †Lib. 4. vbi sup.

eſt vna ſola. Ideo † Hilarius volens iſta ſubtiliter, & ſane intelligi ait. Profeſſio conſortii ſuſtulit intelligentiam ſingularitatis, non dicit poſuit aliquid. Ita etiam cum dicimus tres perſonas, ſingularitatem, & ſolitudinẽ tollimus, & quòd pater non eſt ſolus, nec filius eſt ſolus, nec ſpiritusſanctus eſt ſolus ſignificamus, & quòd nec pater tantum eſt & filius, nec pater tantum & ſpiritusſanctus, nec filius tantum, & ſpiritusſanctus. De hoc autem plenius in ſequenti agetur, vbi etiã ſecundum quid ſimiles dicantur tres perſonæ, & vtrum aliquo modo ſit ibi diuerſitas vel differentia oſtendetur.

Ad id quod ceperat redit: ut alias, ſcilicet authoritates ſupponat.

†Geneſ. 1.

G

NVnc vero ad propoſitum redeamus, & ad oſtendendum perſonarum pluralitatem, atq; eſſentiæ diuinæ vnitatem, alias ſanctorum authoritates inducamus. Moyſes dicit. † In principio creauit Deus cœlum, & terram, per Deum ſignificans patrem, per principium filium. Et quod apud nos dicitur Deus, hebraica veritas habet heloim, quod eſt plurale huius ſingularis, quod eſt, hel. Quod ergo nõ eſt dictũ hel, quod eſt Deus, ſed heloim, quod põt interpretari dii, ſiue iudices, ad pluralitatẽ

Art. añced.

†ibidem.

Diſt. 21.

talis eſſet vt poſſet vere conſiderari ſecundum omnes iſtas conceptiones, quas habet nunc intellectus noſter ipſum conſiderando. Et ſic patet quartum, quòd pluralitas iſtorum nominum, non tantum eſt ex parte intellectus noſtri formantis diuerſas conceptiones de Deo, quæ dicuntur diuerſæ rationes, vt ex dictis patet, ſed ex parte ipſius Dei, inquantum, ſcilicet eſt aliquid in Deo correſpondens omnibus iſtis cõceptionibus, ſcilicet plena & omnimoda ipſius perfectio, ſecundum quã contingit, quòd quodlibet nominũ ſignificantium iſtas cõceptiones de Deo, vere & proprie dicitur: non autem ita, quòd aliqua diuerſitas vel multiplicitas ponatur in re, quæ Deus eſt ratione iſtorum attributorum.

¶ His viſis facile eſt reſpondere ad obiecta.

In corp.

¶ Ad primvm ergo dicẽdum, quòd intentio Diony. eſt dicere, quòd ſecundum diuerſas bonitates quas creaturis influit Deus, nominatur, manifeſtatur, & laudatur, non autem ita, quòd rationes illarum bonitatum ex hoc verificentur de eo, quia creaturis eas influit, ſed magis ecõuerſo, vt dictum eſt. quàmuis enim conditio cauſæ cognoſcatur ex conditionibus effectus. non tamen conditio cauſæ verificatur propter conditiones effectus, ſed econuerſo.

1. de di. no.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd intellectus noſter, id quod concipit de bonitate, vel de ſapientia non refert in Deum quaſi in eo ſit per modum, quo ipſe concipit, quia hoc eſſet comprehendere eius ſapientiam, vel bonitatem, ſed intelligit ipſam bonitatem diuinam, cui aliqualiter ſimile eſt, quod intellectus noſter concipit eſſe ſupra id, quod de eo concipitur: vnde per huiuſmodi conceptiones, non videtur ipſe Deus, ſecundum quod in ſe eſt, ſed intelligitur ſupra intellectum, & hoc vult dicere Diony. in illa authoritate.

T.c. 39. 12, Meta.

¶ Ad tertium dicendum, quòd multiplicitas iſta attributorum, nullo modo ponitur in Deo, quaſi ipſe ſecundum rem ſit multiplex, ſed tamen ipſe ſecundum ſuam ſimplicem perfectionem, multitudini iſtorum attributorum correſpondet, vt vere de Deo dicantur, & hoc intendit Commentator.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut ratio hominis non dicitur eſſe in homine, quaſi res quædam in ipſo, ſed eſt ſicut in ſubiecto in intellectu, & eſt in homine ſicut in eo, quod præſtat fulcimentum veritati ipſius, ita etiam ratio bonitatis diuinæ eſt in intellectu ſicut in ſubiecto in Deo autem ſicut in eo, quod correſpondet per quandam ſimilitudinem iſti rationi faciens eius veritatem. vnde patet, quòd ratio procedit ex malo intellectu eius, quod dicitur.

Art. añced.

¶ Ad quintum dicendum, quòd aliquid dicitur fundari, vel radicari in aliquo metaphorice, ex quo firmitatem habet. Rationes autem intellectæ habent duplicem firmitatem, ſcilicet firmitatem ſui eſſe, & hanc habent ab intellectu, ſicut alia accidentia a ſuis ſubiectis, & firmitatem ſuæ veritatis, & hanc habent ex re cui conformantur. Ex eo enim quòd res eſt, vel non eſt, locutio, & intellectus veritatem vel falſitatem habet. Rationes ergo attributorum fundantur vel radicantur in intellectu, quantum ad firmitatem ſui eſſe, quia vt dictum eſt intellectus eſt earum ſubiectum. In eſſentia autem diuina quantum ad firmitatem ſuæ veritatis, & hoc in nullo repugnat diuinæ ſimplicitati.

1, de trinit, cap. 12.

F

¶ Ad ſextum dicendum, quòd in Deo omnia ſunt vnum re, præter ingenerationem, generationem & proceſſionem, quæ conſtituunt perſonas re diſtinctas. Non autem oportet, quòd quicquid præter iſta de Deo dicitur, ſit vnum ratione. Et ſimiliter intelligendum eſt, quod dicit Boetius, quòd ſola relatio multiplicat trinitatem, ſcilicet pluralitate reali. tunc enim aliquid eſt vnum re, & ratione multipliciter, quando vna res reſpondet diuerſis conceptionibus & nominibus, vt de ea verificentur ſicut punctum, quod cum ſit vna res; reſpondet ſecundum veritatem diuerſis conceptionibus de eo factis: ſiue prout cogitatur in ſe, ſiue prout cogitatur centrum, ſiue prout cogitatur principium linearum. & hæ rationes ſiue conceptiones ſunt in intellectu ſicut in ſubiecto, & in ipſo puncto ſicut in fundamento veritatis iſtarum conceptionum, quàmuis iſtud exemplum, nõ ſit vſquequaque cõueniens, ſicut nec alia, quæ in diuinis inducuntur.

ARTIC. IIII.

d Vtrũ in diuinis ſint plures perſonæ.

1.q. 30. 1. quodl. 7. 6. 1.d.23.4.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd in vnitate diuinæ eſſentiæ, non ſit pluralitas perſonarum. In omnibus enim creaturis ita eſt, quòd ad multiplicationem ſuppoſitorum, ſequitur multiplicatio eſſentiæ ſecundum numerum, ſicut alia humanitas eſt numero in ſorte & Platone: ſed creaturæ ſunt exemplatę a Deo. cum igitur diuinam eſſentiam impoſſibile ſit multiplicari: vt ſupra oſtenſum eſt, videtur, quòd impoſſibile ſit eſſe ibi pluralitatem ſuppoſitorum vel perſonarum.

Diſtin. 2.q. vnica art. 1.

H

¶ 2 Item. Eorum quæ ſunt idem, ſi vnum multiplicatur vel communicatur, & reliquum: ſed in Deo, idem eſt quo eſt, & quod eſt: ſiue eſſentia & ſuppoſitum: ſi ergo eſſentia non multiplicatur. ergo nec ſuppoſitum. ergo &c.

¶ 3 Item. Natura ſpeciei ad hoc multiplicatur in pluribus indiuiduis, quia non poteſt totam perfectionem habere in vno, eo quòd indiuiduum eſt corruptibile, & ſpecies incorruptibilis. vnde in incorruptibilibus eſt tantum vnum indiuiduum in vna ſpecie ſicut Sol, ſed natura diuina habet omnem perfectionem in vno ſuppoſito. ergo vanum eſt eſſe pluralitatem ſuppoſitorum, & hoc non poteſt eſſe in Deo.

Dio. de diu. no. cap. 4.

I

CONTRA. Sicut dicit Dionyſ. Bonum eſt communicatiuum ſui; ſed Deus eſt ſumme bonus. ergo ſumme ſe communicabit, ſed in creaturis non ſumme ſe communicat, quia non recipiunt totam bonitatem ſuam. ergo oportet, quòd ſit communicatio perfecta, vt ſcilicet totam ſuam bonitatem alij communicet. hoc autem non poteſt eſſe in diuerſitate eſſentiæ. ergo oportet eſſe plures diſtinctos in vnitate diuinæ eſſentiæ. Hoc idem arguitur ex perfectione diuinæ beatitudinis, quæ ponit ſummum gaudium, quod ſine conſortio haberi non poteſt. Hoc etiam arguitur ex perfectione diuinæ charitatis. perfecta enim charitas eſt amor gratuitus, qui tendit in alium, ſed non erit amor ſummus, niſi ſumme diligat. ſumme autem non diligit creaturam, quæ non ſumme diligenda eſt. ergo oportet, quòd in ipſa creatrice eſſentia, ſit ſumme diligens, & ſumme dilectus diſtincti in eſſentiæ vnitate.

K

RESPONDEO. Concedendum eſt abſque vlla ambiguitate, eſſe in Deo pluralitatem ſuppoſitorum, vel perſonarum in vnitate eſſentiæ, non propter rationes inductas, quæ non neceſſario concludunt, ſed propter fidei veritatem.

D. 465.

D. 1248.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in creatura differt eſſentia rei, & eſſe[d] ſuum: nec habet eſſentia eſſe niſi propter comparationem ad habentem eſſentiam. & ideo quando eſſentia creata communicatur, communicatur tantum ſecundum rationem ſuam, & non ſecundum eſſe, quia ſecundum illud eſſe, non eſt niſi in vno tantum habente: diuina autem eſſentia eſt idem, quod ſuum eſſe. & ideo quando communicatur eſſentia, communicatur etiam eſſe. vnde eſſentia, non tantum eſt vna ſecundum rationem, ſed ſecundum eſſe, & propter hoc poteſt eſſe vna numero in pluribus ſuppoſitis. creaturæ[d] autem quàmuis exemplentur a Deo: tamen deficiunt a repræſentatione eius.

¶ Ad ſecũdum dicendum, quòd eſſentia, & ſuppoſitum ſunt in Deo idem re, nihilominus tñ differunt ratione. ſicut de attributis

dictum

perſonarum refertur: ad quam etiam illud attinere videtur, quod diabolus per ſerpentem dixit. † Eritis ſicut dij. pro quo haberur in hebræo heloim. ac ſi diceret, Eritis ſicut diuinæ perſonæ. Ille etiam maximus prophetarum & regum Dauid: qui ſuam pręcedentibus cęteris, pręfert intelligentiam dicens. † Super ſenes intellexi: vnitatem diuinę naturæ oſtendens, ait. Dominus nomen eſt illi. non dicit domini. Alibi etiam eiuſdem vnitatem, & ęternitatem ſimul oſtendens, ait, ex perſona Dei. † Iſrael ſi me audieris, non erit in te Deus recens, neq; adorabis Deum alienum. Aliud horum, vt dicit Ambroſ. † in primo lib. de Fide, ſignificat ęternitatem, aliud vnitatem ſubſtantię indifferentis, vt neque poſteriorem patre, neque alterius diuinitatis filium vel ſpiritumſanctum eſſe credamus. Nam ſi patre poſterior eſt filius, vel ſpiritus ſanctus recens eſt, & ſi vnius nõ eſt diuinitatis, alienus eſt: ſed nec poſterior eſt, quia recens, non eſt, nec alienus, quia ex patre natus eſt filius. ex patre proceſſit ſpiritusſanctus. Alibi quoque diſtinctionem perſonarum inſinuans ait. † Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Alibi † etiam ait. Benedicat nos Deus Deus noſter: benedicat nos Deus, & me. eum omnes fines terræ. Trina.n. confeſſio Dei, trinitatem exprimit perſonarum, vnitatem vero eſſentię aperit, cum ſingulariter ſubiungit eum. † Iſaias quoque dicit, ſe audiſſe Seraphin clamantia. Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus Deus. Per hoc, quòd dicit ter ſanctus, trinitatem ſignificat, per hoc, quòd ſubdit, dominus, vnitatem eſſentię.

B

Dauid quoque ęternam filii generationem aperte inſinuat ex perſona filii ita dicens. Dominus dixit ad me, filius † meus es tu, ego hodie genui te. † De hac ineffabili generatione Iſaias ait. Generationem eius, quis enarrabit? In libro † quoq; Sap. æternitas filii cũ patre monſtratur: vbi ſapientia ita loquitur. Dominus † poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret a principio ab ęterno ordinata ſum, antem terra fieret: nec dum erant abyſſi, & ego iam concepta eram, necdum fontes, necdum montes, aut colles, & ego parturiebar: adhuc terram, non fecerat, & cardines orbis terræ, quando præparabat cœlos aderam, quãdo appendebat fundamenta terrę, cum eo eram cuncta componens, & delectabar per ſingulos dies, ludens coram eo.

C D

Ecce apertum de ęterna genitura teſtimonium, quo ipſa ſapientia perhibet ſe ante mundum conceptam eſſe, & parturiri, ideſt, genitam, & apud patrem æternaliter exiſtere. Ipſa etiam alibi ait. † Ego ex ore altiſſimi prodii, primogenita ante omnem creaturã. Micheas quoq; propheta, ęternam verbi

†Gen. 3.

†Pſal. 118.

†Pſal. 80.

†Li. 1. de fi. c. 5. to. 2.

†Pſal. 32.

Pſal. 66.

†Cap. 6.

† Pſal. 2.

† Iſai. 53.

†Prou. 8.

†Eccleſ. 24. cap. 5.

Diſtin. 2.q. vnica ar. 1. Tex.c. 39.

A

dictum eſt. vnde Commen. in 11. metaphy. dicit, quòd vita, & viuens non ſignificant idem in Deo, ſicut nomina ſynonyma, & ideo contra rationem ſuppoſiti eſt, quòd communicetur, non autem contra rationem eſſentiæ. Ideo vna eſſentia communicatur pluribus ſuppoſitis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd neceſſitas finis, eſt neceſſitas conditionata, & ex ſuppoſitione. vnde non quæritur in illis, quæ ſunt neceſſaria abſolute. & multo minus in illis, quæ ſunt per ſe neceſſaria, non habentia neceſſitatem ab aliquo. vnde dico, quòd pluralitas ſuppoſitorum in diuina eſſentia, non eſt propter aliquem finem, immo propter ſeipſam eſt neceſſario, cum ipſe Deus ſit finis omnium. vnde nõ poteſt concludi, quòd ſit vana, quia vanũ eſt quod eſt ordinatum ad finem, quem non conſequitur.

ARTIC. V.

e Vtrũ diuinæ perſonæ differant realiter aut tantum ratione.

Lib. 1. fid. ortho. c. 1.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd pluralitas ſuppoſitorum in diuinis, non ſit realis, ſed tantum rationis. Sicut enim dicit Dam. Tres perſonæ re idem ſunt, ratione autem, & cognitione diſtinguuntur. ergo videtur, quòd non ſit ibi pluralitas realis.

5. de Trin. c. 8. to. 3.

¶ 2 Præte. Auguſt. dicit, quòd tres perſonæ in nullo abſoluto diſtinguuntur, ſed tantum in his, quæ ſunt ad aliquid. res autem non eſt ad aliquid, ſed eſt abſolutum. ergo videtur, quòd tres perſonæ non ſunt tres res, & ita non eſt ibi realis diſtinctio.

¶ 3 Item perſonæ diſtinguuntur per proprietates: proprietates autem illæ non addunt ſupra eſſentiam ſecundum rem, ſed tantum ſecundum rationem. ergo videtur, quòd diſtinctio perſonarum, quam faciunt, ſit tantum diſtinctio rationis.

¶ 4 Item. Sicut paternitas, & eſſentia differunt ratione, ita ſapientia, & eſſentia. ſi ergo hoc ſufficit ad diſtinctionem realem ſuppoſitorum, videtur, quòd etiam ſecundum diuerſa attributa diſtinguantur realiter ſuppoſita, & ita ſunt tot perſonæ, quot attributa: hoc autem eſt inconueniens. ergo proprietates, non faciunt realem diſtinctionem ſuppoſitorum.

1. de doct. Chriſt. c. 5. to. 3.

CONTRA. Auguſt. dicit, Res quibus fruendum eſt ſunt pater, & filius &c. ergo tres perſonæ ſunt plures res. ergo eorum pluralitas, eſt pluralitas realis.

¶ Item. Diſtinctio rationis, non ſufficit ad diſtinctionem ſuppoſitorum: cum vnus & idem homo poſſit in ſe diuerſas rationes habere, & cum ſuppoſitum dicat quid reale. ſi ergo non eſt in diuinis niſi diſtinctio rationis, non erit ibi vera pluralitas perſonarum: quod eſt hęreticum.

Diſtin. 2.q. vnica. ar. 2.

RESPONDEO. Dicendum, quòd dicere perſonas diſtingui tantum ratione ſonat hæreſim Sabellianam: & ideo ſimpliciter dicendum eſt, quòd pluralitas perſonarum eſt realis: quo modo autẽ hoc poſſit eſſe vidẽdum eſt. Sciendum eſt igitur, quòd proprietas ꝑſonalis. ſ. relatio diſtinguens eſt idẽ re quòd diuina eſſentia: ſed differens ratione: ſicut & de attributis dictum eſt. ratio autem relationis eſt, vt referatur ad alterum. Poteſt ergo dupliciter conſiderari relatio in diuinis: vel per comparationẽ ad eſſentiã, & ſic eſt ratio tantũ, vel per comparationem ad illud quod refertur: & ſic per propriam rationẽ relationis. relatio realiter diſtinguitur ab illo. Et per comparationem relationis ad ſuum correlatiuũ oppoſitum diſtinguuntur perſonę, & non per comparationem relationis ad eſſentiam. & ideo eſt pluralitas perſonarum realis, & non tantum rationis.

In corpo.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd authoritas Damaſc. ſic intelligenda eſt ratione, ideſt, relatione. & dicitur relatio ratio, per comparationem, ad eſſentiam, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd res eſt de tranſcendentibus. & ideo ſe habet communiter ab abſoluta, & ad relata, & ideo eſt res eſſentialis, ſecundum quam perſonæ non differunt. Et eſt res relatiua ſiue perſonalis, ſecundum quam perſonæ diſtinguuntur.

E

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis relatio per comparationem ad eſſentiam ſit ratio tantum, tamen per comparationem ad ſuum correlatiuum eſt res, & realiter diſtinguens ab ipſo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd licet ſapientia ſecundum ſuam rationem differat ab aliis attributis, non tamen opponitur ad aliquod aliud attributum, cum ſapientiam bonitatem, & alia attributa, ſecum compatiatur in eodem ſubiecto, & ideo non habet rationem diſtinguendi ſuppoſita diuinæ naturæ, ſicut habent relationes oppoſitæ, ſed ſicut ſapientia diuina realiter facit effectum ſapientiæ propter veritatem rationis ipſius, quæ manet: ita relatio facit veram diſtinctionem propter rationem relationis veram, quæ ſaluatur.

EXPOSITIO TEXTVS.

SVBSTANTIAE vel eſſentiæ, quia non proprie dicitur ſubſtantia, vt infra. 8. diſtinctione dicitur. {Creditur, & intelligitur.} iſta ordinantur ſecundū quod acquiritur fides in credente. Primum enim eſt prædicatorum verbum, ſicut dicitur Roma. 10. Qūo credent &c. Secundum eſt aſſenſus fidei in ipſo credente, & vltimo per fidem deuenitur in intellectum. Iſa. 7. Niſi credideritis &c. {Purgatis mētibus} ſed diuerſimode. Ad hoc enim, quòd videatur naturali cognitione, oportet †Gene.1. mentem purgari a ſenſibilibus, & phantaſmatibus. ad hoc †Pſal.38. autem quòd per fidem cernatur, oportet mentem purgari ab erroribus, & naturalibus rationib'. Ad hoc auté, quòd †c.1. †c.6. videatur per eſſentiam, oportet mentem purgari ab omni culpa, & miſeria. {In tam excellenti luce,} loquitur de intuitu mentis, ad ſimilitudinē viſus corporalis; ſicut enim non poſſumus defigere oculum in excellens luminoſum, ita etiam mens noſtra nō figitur in ex- †Eſa. 6. cellentia diuinæ lucis, vt aliquid determinate cognoſcat, niſi per fidem. Vnde etiam philoſophi in diuerſos errores prolapſi ſunt, & ideo dicit Tex.1. Philoſophus, in ſecundo Metaphyſi. Sicut ſe habet ocul' noctuæ ad lucem ſolis, ita ſe habet intellectus noſter ad manifeſtiſſima naturæ. {Per iniuſtitiam fidei.} iuſtitia hic ſumitur pro iuſtitia generali, quæ eſt rectitudo animę in comparatione ad Deum, & ad proximum, & vnius potentiæ ad aliam, & dicitur iuſtitia fidei, quia in iuſtificatione primus motus eſt fidei, ſicut dicitur Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere &c. {Non approbo.} iſta notula affigitur ad excludendum falſum intellectum, qui poſſet ex prædictis haberi, ſcilicet, quòd Deus nullo modo a peccatoribus cognoſci poſſet. Nec periculoſius.} hoc enim eſt fundamentum totius fidei: quo deſtructo, totum edificium ſubruit. vnde etiam dicit philoſophus in primo Cœli, & mundi, quòd paruus error in prin- Tex.c.33. cipio maximus eſt in fine. {Nec fructuoſius.} cognitio enim trinitatis in vnitate eſt fructus, & finis totius vitæ noſtræ. {Vbi dixit de patre} iſta notula apponitur ad corrigendum, hoc quod poſuit in litera hoc verbum Sum, es, eſt, ſingulariter prædicari de tribus perſonis. & ratio fuit, quia ſignificat ſubſtantiam, quæ eſt vna trium perſonarum: ſed poſtea retractauit, quia quàmuis ſignificet ſubſtantiam, tamen ſignificat eam per modum actus, & actus numerantur ſecundum ſuppoſita. vnde debet pluraliter prædicari de tribus perſonis. {Prim. legis} vbi ſcilicet primo legis precepta poni incipiunt. Exod. 20. Deuter. 6. {Deus enim dominus.} videtur, quòd Deus non ſit Lib.1 fid.ortho.c.12. nomen naturæ per deriuationes huius nominis Theos, quas Dama. ponit. Dicit enim, quòd Theos, quod eſt Deus, dicitur ab ethim, quòd eſt ardere, quia Deus noſter ignis conſumens eſt.

gnitionem, & temporalé ex Maria ſimul inſinuauit dicens. Et tu Bethleem effrata, paruulus es in millibus iuda, ex te egredietur, qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio, a diebus æternitatis,

Specialia teſtimonia de ſpiritu ſancto.

DE ſpirituſancto etiam expreſſa documenta in veteri teſtamento habemus. In Geneſi † enim legitur. Spiritus domini ferebatur ſuper aquas. Et Dauid † dicit. Quo ibo a ſpiritu tuo? Et in lib. Sapientiæ dicitur. Spiritus ſanctus diſciplinę effugiet fictum, benignus eſt enim ſpiritus ſapientię. Iſaias, quoque dicit, Spiritus domini ſuper me &c.

De teſtimoniis noui teſtamenti.

NVNC poſt teſtimonia veteris teſtamenti de fide ſanctæ trinitatis, & vnitatis, ad noui teſtamenti authoritates accedamus, vt in medio duum animalium, teſtamentorum cognoſcatur †veritas, & forcipe de altari ſumatur calculus, quo tangantur ora fidelium. Dominus itaque Chriſtus vnitatem diuinæ eſſentiæ, ac perſonarum trinitatem aperte inſinuat Apoſtolis dicens.

F Deuter. 4. Dicitur etiam a Theaſte, quod eſt conſiderare vel videre, quia omnia videt. vel a Thein, quod eſt currere vel fouere, quia per omnia vadit, omnia ſaluans, & continens, quæ omnia operationem important. ergo &c.

¶ Item dominus ſecundum eſſe ſuum eſt relatiuum. ergo non ſignificat poteſtaté, ſed relationem.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd hoc nomē Deus, poteſt conſiderari dupliciter. Vel quantum ad id a quo nomen imponit, quod eſt quaſi qualitas nominis, & ſic eſt nomen operationis ſecundum Dama. Vel quantum ad id, cui imponitur, quod eſt ſubſtantia ſignificata per nomen, & ſic eſt nomen naturæ, quia ad ſignificandum diuinam naturam eſt impoſitum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd relationes fundantur ſuper aliquid quod eſt cauſa ipſarum in ſubiecto, ſicut æqualitas ſupra quantitatem, ita & dominiū ſupra poteſtatem. vnde dicit Boetius, quod dominium eſt poteſtas coercēdi ſubditos. & Diony. dicit, quòd dominium eſt non peiorum, id eſt, ſubditorū exceſſus tantum, ſed bonorum & pulchriorum omnimoda, & perfecta poſſeſſio: vera, & non cadere valens fortitudo. Ad hoc enim, quòd aliquis ſit dominus, requiruntur diuitię, & potētia, & ſuper hęc duo fundatur relatio dominij. {Perſonarū quoque plura &c.} Sciendum quòd Auguſtinus, & Hylar. ex hac authoritate, Faciamus ho. &c. nituntur oſtendere vnitatem eſſentiæ, & perſonarum pluralitatem. Exod. 4. verbis ibi poſitis, ſed differenter: quia Auguſtinus conſiderat tantum conſignificationem numeri in eis. vnde per hæc duo, Faciamus & noſtram, oſtendit trinitatem perſonarum: per hæc vero duo, imaginem & ſimilitudinem, vnitatem eſſentiæ. Hyl. autem ex quolibet horum quatuor intendit oſtendere vtrunque, hoc modo. Similitudo enim ſignificat relationem cauſatam ex vnitate qualitatis, quæ rela- K tio requirit diſtincta ſuppoſita: eſt enim ſimilitudo rerum differentium eadem qualitas. vnde ratione eius, quod cauſat ſimilitudinem oſtendit vnitatem eſſentiæ, quia eſt eadem bonitas, & ſapientia, vel quicquid aliud per modum qualitatis ſignificatur, nec poteſt ibi eſſe diuerſitas bonitatis ſecundum numerum, vt probatum eſt: ſed ex parte relationis deſignatur ſuppoſitorum diſtinctio. Et eadem eſt ratio de hoc nomine imago, quæ dicit imitationem vnius ad alterum, ſecundum aliquid vnum, & hoc tangitur vbi dicit Hylar. {Quocunque &c.} ſimiliter etiam ex parte harum duarum dictionum, Faciamus, & noſtram, accipit vtrunque, pluralitatem quidem perſonarum ratione pluralis numeri, ſed vnitatem eſſentiæ ratione conſortij, quod deſignatur in vtroque. Conſortium enim oportet, quòd ſit in aliquo vno, & quia non poteſt eſſe in diuinis vnum in ſpecie, & diuerſum in numero, oportet ꝙ ſit vnum numero, & hoc tangit ibi. {Item idem &c.} Differunt etiam quantum ad aliud, quia Aug. videtur

Ite, †baptizate omnes gentes, in nomine patris, & filij, & ſpirituſſancti, Amen. †Matth. 28. In nomine vtique ait: vt ait †Ambr. in libro primo de Fide. †Lib. 1. de fide.c. 1. to. 2. non in nominibus, vt vnitas eſſentiæ oſtendatur, per nomina tria quæ ſuppoſuit, tres eſſe perſonas declarauit. G Ipſe etiam ait. Ego, † & pater vnum ſumus, vnum dixit, vt ait †Ambroſ. in eod. lib. †Io. 10. †Lib. & ca. citatis. ne fiat diſcretio poteſtatis, & naturæ, & addidit ſumus, vt patrem filiumque cognoſcas, ſcilicet vt perfectus pater, filium perfectum genuiſſe credatur, & quòd pater & filius, vnum ſint, non confuſione, ſed vnitate naturæ. † Ioannes quoque in epiſtola canonica ait. †1.Io. c.5. Tres ſunt, qui teſtimonium H dant in cœlo, pater, verbum, & ſpirituſſanctus, & hi tres, vnum ſunt. 1. de trin.c. 12. de diu. no. Ipſe etiam in initio euangelii ſui ait. †In principio erat verbum, †Ioan. 1. & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Vbi aperte oſtendit, filium ſemper, & ęternaliter fuiſſe apud patrem, vt alium apud alium. Apoſtolus quoque aperte trinitatem diſtinguit dicens. † Miſit Deus ſpiritum filii ſui, in corda noſtra. †Gal. 4. Et alibi. †Si ſpiritus eius, I qui ſuſcitauit Ieſum habitat in nobis &c. †Rom.8. Ité alibi trinitaté, atque vnitaté euidētiſſime cōmēdat dicēs. †Quoniam ex ipſo, & †Rom.11.

Boe. 2. Edit. ſup.c.de ſpé prop.finé.

accipere ſimilitudinem, & imaginem tantum hominis ad Deū: ſed Hyla. accipit ſimilitudinem & imaginem vnius perſonæ ad aliam, & quòd homo accedat ad illam ſimilitudinem quantum poteſt. {Diuerſitas} propter diuiſionem eſſentiæ. {Singularitas} propter incommunicabilitatem diuinæ naturæ. {Solitudo} ne remoueatur ſocietas perſonarū, quæ eſt per vnionē †1. c.6.to.3 amoris. {Similitudo} contra diuerſitatem. {Pluralitas} contra ſingularitatē. {Diſtinctio} contra ſolitudinem. {Significatio efficientis} quantum ad hoc, ꝙ dicit faciam'. {Operatio conſtitutionē} in ipſum operatum. {Maximus propheta} quantum ad modum reuelationis, ꝙ eſt per intellectuale viſionem, & quantū ad priuilegium promiſſi ſeminis. {Dominus poſſedit me.} loquitur de filio inquantum appropriatur ſibi ſapientia. Dicitur autē Deus poſſidere ſapientiam, quia ipſe ſolus eam perfecte habet: poſſidetur In prologo enim, quod ad nutum habetur. vnde Philoſophus in principio metaphyſi. dicit, quòd diuina ſcientia eſt poſſeſſio diuina, & non humana. {Viarum.} ideſt, creaturarum per quas in ipſum itur. {Ordinata} ſecundum ordinem naturæ, qui eſt filij ad patrem, & ſecundum ordinem cauſæ, qui eſt ideæ ad ideatum. {Concepta} dicitur concipi, quia clauditur in vnitate eſſentiæ patris. {Parturiri.} inquantum exit a patre per diſtinctionem perſonarum. {Cardines} ideſt, extremitates terræ. Lib.3.Ethimo.c.37. ſecundum Iſido. vel cauſæ in quibus terra, & ea quæ in terris, quaſi voluuntur, & conſeruantur. {Delectabar} conſors paternæ gloriæ. {Per ſingulos dies} quantum ad rationes creaturarum, quæ in Deo ſunt. {Lux} quamuis creaturæ in ſeipſis ſint tenebræ. {Ludens} propter ocium contemplationis ſapientiæ: ſicut enim operationes ludi non appetuntur propter aliud, ſed in ſeipſis habent delectationem, ita & contemplatio ſapientiæ. {In medio duum animalium.} hoc ſumitur de Abachuc. 3. ſecundum aliam literam, & per duo animalia ſignificantur duo teſtamenta. {Forcipem de altari} hoc dicitur Iſaiæ. 6. & per forcipem, qui habet duo brachia, ſignificantur duo teſtamenta, & per calculum veritas ſacræ ſcripturæ. vnde in Pſalm. 118. dicitur. Ignitum eloquium tuum &c.

per ipſum, & in ipſo, ſunt omnia, ipſi gloria. Ex ipſo ait: vt Auguſt. †in lib. de Trinitate. dicit, propter patrem: per ipſum, propter filium: in ipſo propter ſpiritum ſanctum. Per hoc vero, quòd non ait, ex ipſis, per ipſos, & in ipſis, nec ait, ipſis gloria, ſed ipſi, inſinuauit hanc trinitatem vnum dominū Deū eſſe. Sed quia pene ſingulæ ſyllabæ noui teſtamenti hanc ineffabilis trinitatis, atque vnitatis veritatem cōcorditer inſinuāt, inductioni teſtimoniorum ſuper hac re ſuperſedeamus, & rationibus congruiſque ſimilitudinibus, ita eſſe prout infirmitas noſtra valet, oſtendamus.

DIVISIO PRIMAE PARTIS TEXTVS.

IN PARTE iſta oſtendit Magiſter vnitatem eſſentiæ, & trinitatem perſonarum per rationes, & ſimilitudines quaſdam, & diuiditur in partes duas. In prima oſtendit vnitatem eſſentiæ diuinæ per rationes naturales. In ſecunda, oſtendit trinitatem perſonarum per ſimilitudines creaturarum. ibi {Nunc reſtat oſtendere.} Circa primum tria facit. Primo, oſtendit per authoritatem Apoſtoli, probantis vnitatis diuinæ eſſentiæ poſſibilitatem. Secundo, inducit probationem. ibi {Nam ſicut ait Ambroſ.} Tertio, excludit quandam obiectionem. ibi {Cum ergo Deus vna &c.} Secunda autem pars in qua ponit probationem, diuiditur in quatuor ſecundum quatuor rationes quas ponit. harum autem diuerſitas ſumitur ſecundum vias deueniendi ex creaturis in Deum, quas Dio. ponit. 7. cap. de diuinis nominibus. dicit enim quòd ex creaturis tribus modis deuenimus in Deum, ſcilicet per cauſalitatem, per remotionem, per eminentiam. Et ratio huius eſt, quia eſſe creaturæ eſt ab altero. vnde ſecundum hoc ducimur in cauſam a qua eſt. hoc autem poteſt eſſe dupliciter, aut quantum ad id quod receptum eſt, & ſic ducimur per modum cauſalitatis, aut quantum ad modum recipiendi, quia imperfecte recipitur, & ſic habuimus duos modos, ſcilicet ſecundum remotionem imperfectionis a Deo, & ſecundum hoc, quòd illud quod receptum eſt in creatura, perfectius, & nobilius eſt in creatore, & ita eſt modus per eminentiam. ¶ Prima ergo ratio ſumitur per viam cauſalitatis, & formatur ſic. Omne quod habet eſſe ex nullo, oportet quòd

A ſit ab alio, a quo eſſe ſuum fluxerit: ſed omnes creaturæ habent eſſe ex nihilo, quod manifeſtatur ex earum imperfectione, & potentialitate. ergo oportet, quòd ſint ab aliquo vno primo, & hoc eſt Deus. ¶ Secunda ratio ſumitur per viam remotionis & eſt talis. Vltra omne imperfectum, oportet eſſe aliquod perfectum, cui nulla quidem imperfectio admiſceat, ſed corpus eſt imperfectum, quia eſt terminatum, & finitum ſuis dimenſionibus & mobile. ergo oportet vltra corpora eſſe aliquid, quod nō eſt corpus. ¶ Itē. Omne incorporeū mutabile de ſui natura eſt imperfectum. ergo vltra omnes ſpecies mutabiles, ſicut ſunt aīæ, & angeli oportet eſſe aliquod ens incorporeum, & immobile, & omnino perfectum, & hoc eſt Deus. Aliæ duæ rationes ſumuntur per viam eminentiæ: ſed poteſt dupliciter attendi eminentia, vel quantum ad eſſe, vel quantum C ad cognitionem. Tertia ergo ſumitur ratio per viam eminentiæ in eſſe, & eſt talis. Bonum & melius dicuntur per comparationem ad optimum, ſed in ſubſtantiis inuenimus corpus bonum & ſpiritum creatum melius, in quo tamen bonitas non eſt a ſeipſo. ergo oportet eſſe aliquod optimum a quo ſit bonitas in vtroque. Quarta ſumitur per eminentiam in cognitione, & eſt talis. In quibuſcunque eſt inuenire magis, & minus ſpecioſum, eſt inuenire aliquod ſpecioſitatis principium, per cuius propinquitatem aliud alio dicitur ſpecioſius: ſed inuenimus corpora eſſe ſpecioſa ſenſibili ſpecie, ſpecies autem ſpecioſiores ſpecie intelligibili. ergo oportet eſſe aliquid a quo vtraque ſpecioſa ſint, cui ſpiritus creati magis appropinquāt. {Nunc reſtat oſtendere.} hic oſtendit trinitatem perſonarum per ſimilitudines in creaturis, & primo per ſimilitudinem veſtigij. Secundo per ſimilitudinem imaginis. ibi {Nunc autem ad eam.} ¶ Circa primum duo facit. Primo enim oſtendit D per authoritatem Auguſt. quomodo in veſtigio creaturarum repræſentatur trinitas perſonarum. Secundo, ex ipſa ſimilitudine veſtigij concludit perſonarum diſtinctionem. ibi {Per conſiderationem creaturarum} vbi diſtinguit tres perſonas. Primo, quo ad nos, & hoc tripliciter ſecundum exitum noſtrum a Deo, & ſecundum reditum in ipſum, ibi ſcilicet {Principium ad quod.} Et ſecundum beneficium ipſius Dei. ibi {Vnum ſcilicet, quomodo, aut quare.} Secundo, concludit per comparationem ad omnia, ibi, ſcilicet {Deum qui dixit.} vltimo, oſtendit veſtigij repræſentationem eſſe inſufficientem, ibi {Ecce oſtenſum &c.}

DISTINCTIO III.

A

Incipit oſtendere quomodo per creaturam potuerit cognoſci creator.

B APOSTOLVS nanque ait, † quòd inuiſibilia Dei, a creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius, & diuinitas. ad Rom. 1. Per creaturā mundi intelligitur homo, propter excellentiam, qua excellit inter alias creaturas, vel propter conuenientiā quam habet cū oī creatura. hō igitur inuiſibilia Dei a ītellectu mētis cōſpicere

QVAESTIO PRIMA.

A

E

Quia autem in parte iſta oſtenditur, qualiter venitur in cognitionem Dei per veſtigium creaturarum.

Ideo duo quæruntur.

Primo. De diuina cognitione.
Secundo. De creaturarum veſtigio.

Circa primum quęruntur quatuor.

Primo. Vtrum Deus ſit cognoſcibilis a creaturis.
Secundo. Vtrum Deum eſſe ſit per ſe notum.
Tertio. Vtrum poſſit cognoſci per creaturas, & quorum ſit Deum per creaturas cognoſcere.
Quarto. Quid de Deo philoſophi per creaturas cognoſcere potuerunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Deus poſſit cognoſci ab intellectu creato.

potuit: vel etiã conſpexit, per ea quæ facta ſunt, ideſt, per creaturas viſibiles, vel inuiſibiles. A duobus enim iuuabatur, ſcilicet a natura, quæ rationalis erat, & ab operibus a Deo factis, vt manifeſtaretur homini veritas. Ideo† Apoſtolus dicit: quia Deus reuelauit illis, ſcilicet dum fecit opera, in quibus artificis aliquatenus relucet indicium. †Rom.1.

Prima ratio uel modus, quomodo potuit cognoſci Deus.

B

NAM ſicut ait Ambr.† Vt Deus, qui natura b inuiſibilis eſt, etiã a viſibilibus poſſet ſciri, opus fecit, quod opificem viſibilitate ſui manifeſtauit, vt per certum incertum poſſet ſciri, c & ille Deus omniũ eſſe crederetur, qui hoc fecit, quod ab homine impoſſibile eſt fieri. Potuerunt ergo cognoſcere, ſiue cognouerunt vltra omnem G creaturam illum eſſe, qui ea fecit, quæ nulla creaturarum facere, vel deſtruere valet. Accedat quęcunque vis, creatura, & faciat tale cœlum, & talem terram, & dicam: quia Deus eſt. Sed quia nulla creatura talia facere valet, conſtat, ſupra omnem creaturam illum eſſe, qui ea fecit, ac per hoc illum eſſe Deum, humana mens cognoſcere potuit. †Amb. ſup. 1.ca.ad Ro. circa illud, q͂d notũ eſt to.4.

1.q.12.12 AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus non ſit cognoſcibilis a creato intellectu. Dicit enim Diony. de diuinis nominibus, cap.1. quòd Deum, nec dicere, nec intelligere poſſumus. q͂d ſic probat. Cognitio eſt tantum exiſtentium: ſed Deus eſt ſupra omnia exiſtentia. ergo ẽ ſupra omnem cognitionem.

¶ 2 Item. Deus plus diſtat a quolibet exiſtentium intelligibilium notorum nobis, quàm diſtet intelligibile a ſenſibili: ſed ſenſus non poteſt intelligibile cognoſcere. ergo nec Deus poteſt a noſtro intellectu cognoſci.

¶ 3 Item. Omnis cognitio eſt per ſpeciem aliquam, per cuius informationem fit aſſimilatio cognoſcentis ad rem cognitam: ſed a Deo non poteſt abſtrahi aliqua ſpecies, cum ſit ſimpliciſſimus. ergo non eſt cognoſcibilis.

3. phyſi.41. ¶ 4 Item. Vt dicit philoſophus, omne infinitum eſt ignotum, cuius ratio eſt, quia de ratione infiniti eſt vt ſit extra accipientem ſecundum aliquid ſui, & tale eſt ignotum: ſed Deus eſt infinitus. ergo eſt ignotus.

3.deAnima tex.1. ¶ 5 Item. Philoſophus dicit, quòd ita ſe habent phantaſmata ad intellectum, ſicut colores ad viſum: ſed viſus corporalis nihil videt ſine colore. ergo intellectus noſter, nihil intelligit ſine phantaſmate. cum igitur de Deo non poſſit formari aliquod phantaſma, vt dicitur Iſaiæ. 40. Quam imaginem ponetis ei? videtur, quòd non ſit cognoſcibilis a noſtro intellectu.

CONTRA. Hierem. 9. dicitur. In hoc glorietur, qui gloriatur ſcire, & noſſe me: ſed iſta non eſt vanagloria ad quam Deus hortatur. ergo videtur, quòd poſſibile ſit Deum cognoſcere. Diſt.1.q.1. artic.1.

10.Eth.c.10 ¶ Item, Vt ſupra dictum eſt, etiam ſecundum philoſophos, vltimus finis humanæ vitę eſt contemplatio Dei. ſi igitur ad hoc homo non poſſet pertingere, in vanum eſſet conſtitutus, quia vanum eſt ſecundum philoſophum, quod ad aliquem finem eſt, quem non attendit, & hoc eſt inconueniens, vt dicitur in Pſalm. 88. Nunquid enim vanæ conſtituiſti eum? 2. Phyſ. tex. 62.

Text.7. ¶ Item, Vt dicit philoſophus, 3. de anima, in hoc differt intelligibile a ſenſibili, quia ſenſibile excellens deſtruit ſenſum. intelligibile autem maximum non deſtruit, ſed confortat intellectum. cum igitur Deus ſit maxime intelligibilis, quantum in ſe eſt, quia eſt primum intelligibile: videtur, quòd a noſtro intellectu poſſit intelligi: non enim impediretur, niſi propter ſuam excellentiam.

RESPONDEO, Dicendum, quòd non eſt hic quæſtio, vtrum Deus in eſſentia ſua immediate videri poſſit. hoc enim alterius intentionis eſt, ſed: vtrum quocunque modo cognoſci poſſit. & ideo dicimus, quòd Deus cognoſcibilis eſt, non autem ita eſt cognoſcibilis, vt eſſentia ſua comprehendatur, quia Omne cognoſcens habet cognitionem de re cognita, non per modum rei cognitæ, ſed per modum cognoſcentis: modus autem nullius creaturæ attingit ad altitudinem diuinæ maieſtatis. vnde oportet, quòd a nullo perfecte cognoſcatur, ſicut ipſe ſeipſum perfecte cognoſcit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus non eſt hoc modo exiſtens ſicut iſta exiſtentia, ſed in eo eſt natura entitatis eminenter. vnde ſicut non eſt omnino expers entitatis, ita etiam non omnino eſt expers cognitionis, quin cognoſcatur: ſed non cognoſcitur per modum aliorum exiſtentium, quæ intellectu creato comprehendi poſſunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis plus diſtet Deus a quolibet intelligibili, ſecundum naturæ proprietatem, quàm intelligibile a ſenſibili, tamen plus conuenit in ratione cognoſcibilis. omne enim quod eſt ſeparatum a materia habet ratio- F nem, vt cognoſcatur ſicut intelligibile, quod autem materiale eſt, cognoſcitur vt ſenſibile.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſpecies, per quam fit cognitio eſt potentia in cognoſcente ſecundum modum ipſius cognoſcentis. vnde eorum, quæ ſunt magis materialia, quàm intellectus, ſpecies eſt in intellectu ſimplicior, quàm in rebus. & ideo huiuſmodi dicuntur cognoſci per modum abſtractionis: Deus autem, & angeli ſunt ſimpliciores noſtro intellectu, & ideo ſpecies, quæ in noſtro intellectu efficitur, per quam cognoſcũtur, eſt minus ſimpliciter. vnde non dicimur cognoſcere ea per abſtractionẽ, ſed per impreſſionẽ ipſorum in intelligentias noſtras.

¶ Ad quartum dicendum, quòd infinitum dicitur dupliciter, ſcilicet priuatiue & negatiue. Infinitum priuatiue eſt, quod ſecundum ſuũ H genus eſt natum habere finem non habens, & tale cum ſit imperfectum ex ſui imperfectione perfecte non cognoſcitur, ſed ſecundum quid. Infinitum negatiue dicitur, quòd nullo modo finitum eſt, & hoc eſt quiddam, quod ſe ad omnia extendit perfectiſſimum, non valens ab intellectu creato comprehendi, ſed tantum attingi.

¶ Ad quintum dicendum, quòd philoſophus loquitur de cognitione intellectus connaturali nobis ſecundum ſtatum viæ, & hoc modo Deus, non cognoſcitur a nobis, niſi per[d] phantaſmata, non ſuiipſius, ſed cauſati ſui, per quod in ipſum deuenimꝰ, ſed per hoc non remouetur, quin cognitio aliqua poſſit eſſe intellectus, non per viam naturalem nobis, ſed altiorem, ſcilicet per influentiam diuini luminis, ad quam phantaſma non eſt neceſſarium. ¶ Alia concedimus. 3. de Aĩa tex. 30. D. 190.

¶ Tamen ad vltimum, quia concludit, quòd Deus etiam nunc maxime cognoſcatur a nobis, reſpondendum eſt, quòd quodammodo eſt ſimile in intellectu, & ſenſu, & quadammodo I diſſimile. in hoc enim ſimile eſt, quòd ſicut ſenſus, non poteſt in id, quod non eſt proportionatum ſibi, ita nec intellectus, cum omnis cognitio ſit per modum cognoſcentis ſecundum Boet. In hoc autem diſſimile eſt, quòd intelligibile excellens, non corrumpit ſicut excellens ſenſibile. vnde intellectus, non deficit a cognitione excellentis intelligibilis, quia corrumpatur: ſed quia non attingit, & ideo non perfecte Deum videre poteſt intellectus creatus. Boe. de cõſ. lib.5. proſ. 5.in princi.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Deum eſſe ſit per ſe notum.

1.q.2.1.0. AD SECVNDVM ſic p̄ceditur. Vr̃, ꝙ Deũ eſſe ſit p̄ ſe notũ. Illa.n. dr̃ p̄ ſe nota, quorũ cognitio naturaliter eſt nobis inſita, vt, Oẽ totum eſt maius ſua parte, ſed cognitio exiſtẽdi Deũ ſm̃ Dam. naturar̃ eſt oibꝰ inſita. ergo Deũ eſſe ẽ p̄ ſe notũ.

K ¶ 2 Itẽ. Sicut ſe habet lux ſenſibilis ad viſum, ita ſe habet lux intellectualis ad intellectũ: ſed lux viſibilis ſeipſa vr̃, immo nihil vr̃, niſi mediãte ipſa. ergo Deus ſeipſo immediate cognoſcitur. Lib. 1. fid. orth. c.1.

¶ 3 Item. Omnis cognitio eſt per vnionem rei cognitæ ad cognoſcentem: ſed Deus eſt per ſeipſum intrinſecus animæ etiam magis quàm ipſa ſibi. ergo per ſeipſum cognoſci poteſt.

¶ 4 Præt. Illud eſt per ſe notum, quod non poteſt cogitari nõ eſſe, ſed Deus non poteſt cogitari non eſſe. ergo ipſum eſſe per ſe eſt notum. probatio mediæ eſt per Anſel. Deus eſt quo maius cogitari non poteſt, ſed illud quod non poteſt cogitari non eſſe, eſt maius eo, quod poteſt cogitari non eſſe. ergo Deus non poteſt cogitari non eſſe, cum ſit illud, quo nihil maius cogitari poteſt. Poteſt aliter probari. Nulla res poteſt cogitari ſine ſua quidditate: ſicut homo ſine eo, quòd eſt animal rationale mortale, ſed Dei quidditas eſt ipſum ſuum eſſe, vt dicit Auicenna. ergo Deus, non poteſt cogitari non eſſe. Proſologiõ. ca. 15.

Secunda ratio, qua potuit cognoſci uel modus, quo nouerunt.

ALIO etiam modo Dei veritatem, ductu rationis cognoſcere potuerunt, vel etiam cognouerunt. Vt enim Auguſt.† ait in lib. de Ciuita. Dei. Viderunt ſummi philoſophi nullum corpus Deũ eſſe, & ideo cuncta corpora tranſcenderunt, quęrentes Deũ: Viderunt etiam quicquid mutabile eſt, nõ eſſe ſummum Deũ omniumq; principium, & ideo omnem animam mutabileſque ſpiritus tranſcenderunt. Deinde viderunt omne, quod mutabile eſt, non poſſe eſſe niſi ab illo, qui incommutabiliter, & ſimpliciter eſt. Intellexerunt igitur eum, & omnia iſta feciſſe, & a nullo fieri potuiſſe. Lib.8.c.6. tom.5.

Tertia ratio uel modus.

CONSIDERAVERVNT etiam quicquid eſt in ſubſtantiis, vel corpus eſſe, vel ſpiritum: meliuſq; aliquid ſpiritum eſſe, quàm corpus, ſed longe meliorem, qui B ſpiritum fecit, & corpus.

Quartus modus uel ratio.

INTELLEXERVNT etiã corporis ſpeciem intelligibilem, & intelligibilem ſpeciem ſenſibili prætulerunt. ſenſibilia dicimus, quæ viſu, & tactu corporis ſentiri, queunt, intelligibilia, quæ conſpectu mentis intelligi. Cum ergo in eorum conſpectu, & corpꝰ & animꝰ magis minuſq; ſpecio- C ſa eſſent: ſi autẽ omni ſpecie carere poſſent, oĩno nulla eſſent:

CONTRA. Ea quæ per ſe ſunt nota, vt dicit philoſophus: & ſi exterius negentur ore, nunquam interius negari poſſunt corde: ſed Deum eſſe poteſt negari corde. Pſ. 13. Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. ergo Deum eſſe non eſt per ſe notũ. ¶ Item. Quicquid eſt concluſio demonſtrationis non eſt per ſe notũ: ſed Deũ eſſe demonſtratur etiam a philoſophis. ergo Deũ eſſe, non eſt per ſe notum. Lib. de intelligentiis. cap. 1. 4.Met. tex.28. 8. Phyſic. tex. 53. Item.12. Meth.t.36.

RESPONDEO, quòd de cognitione alicuius rei poteſt aliquis dupliciter loqui, aut ſecundum ipſam rem, aut quo ad nos. Loquendo igitur de Deo, ſecundum ſeipſum eſſe eſt per ſe notum, & ipſe eſt per ſe intellectus, non per hoc, quòd faciamus ipſum intelligibile, ſicut materialia facimus intelligibilia in actu. Loquendo autem de Deo per cõparationem ad nos, ſic iterum dupliciter poteſt conſiderari. Aut ſecundum ſuam ſimilitudinẽ, & participationẽ. et hoc modo ipſum eſſe eſt per ſe notum. nihil enim cognoſcitur niſi per veritatem ſuam, quæ eſt a Deo exemplata. veritatem autem eſſe, eſt per ſe notum. Aut ſecundum ſuppoſitum, ideſt, conſiderando ipſum Deum, ſecundum quòd eſt D.458.459 in natura ſua, quid incorporeum, & hoc modo non eſt[d] per ſe notum, immo multi inueniuntur negaſſe Deum eſſe, ſicut omnes philoſophi, qui non poſuerunt cauſam agentem, vt Democritus, & quidam alij. Et huius ratio eſt, quia ea quæ per ſe nobis nota ſunt, efficiuntur nota ſtatim per ſenſum ſicut viſis toto, & parte, ſtatim cogniſcimus, quòd omne totum eſt maius ſua parte ſine aliqua inquiſitione. vnde philoſophus. 1. poſter. Principia cognoſcimus dum terminos cognoſcimus, ſed viſis ſenſibilibus, non deuenimus in Deum, niſi procedendo, ſecundum quòd iſta cauſata ſunt, & quòd omne cauſatum eſt, ab aliqua cauſa agente, & quòd primum agens non poteſt eſſe corpus, & ita in Deum non deuenimus niſi arguendo, & nullum tale eſt per ſe notum, & hæc eſt ratio Auicen. 1.Met.lec.9 1.Poſt.t.24 Lib. de intellig. c. 1.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd authoritas Damaſ. intelligenda eſt de diuina cognitione nobis inſita, ſecundum ipſius ſimilitudinem, & non ſecundum quòd eſt in ſua natura. ſicut etiam dicitur, quòd omnia appetunt Deum, non quidem ipſum prout conſideratur in ſua natura, ſed in ſui ſimilitudine: quia nihil deſideratur, niſi inquantum habet ſimilitudinem ipſius, & etiam nihil cognoſcitur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd viſus noſter eſt proportionatus ad videndum lucem corporalem per ſeipſam: ſed intellectus noſter non eſt proportionatus ad cognoſcendum naturali cognitione aliquid niſi per ſenſibilia. & ideo in intelligibilia pura deuenire, non poteſt niſi arguendo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis Deus ſit in anima per eſſentiam præſentiam & potentiam, non tamen eſt in ea ſicut obiectum intellectus, & hoc requiritur ad cognitionem. vnde etiam anima ſibiipſi præſens eſt, tamen maxima difficultas eſt in cognitione animæ, nec deuenitur in ipſam, niſi ratiocinando ex obiectis in actus, & ex actibus in potentias.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ratio Anſel. ita intelligenda eſt, poſtquam intelligimus Deum, non poteſt intelligi, quòd ſit Deus, & poſſit cogitari non eſſe, ſed tamen ex hoc non ſequitur, quòd aliquis non poſſit negare, vel cogitare Deum, non eſſe. poteſt enim cogitare nihil huiuſmodi eſſe quo maius cogitari non poſſit. & ideo ratio ſua procedit ex hac ſuppoſitione, quòd ſupponatur aliquid eſſe, quo maius cogitari non poteſt.

¶ Et ſimiliter etiam dicendum ad aliam probationem.

A ARTICVLVS III.

Vtrum Deus poſſit cognoſci ab homine per creaturas.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus poſſit cognoſci per creaturas ab homine. Ro.1. Inuiſibilia &c. creatura autem videtur homo, ſecundum expoſitionem magiſtri. ergo per creaturas ab homine põt cognoſci. 1.cont. c. 8. Et 3.c.119.

¶ 2 Item. Videtur, quòd ab angelis. Cognitio enim Dei, per creaturas fit per hoc, quòd videtur diuina bonitas relucens in creatura: ſed angelus cognoſcens res in proprio genere videt diuinam bonitatem in ipſis. ergo cognoſcit creatorem ex creaturis. Ex Aug. ib.

¶ 3 Item. Videtur, quòd etiam bruta. Nulli enim fit præceptum niſi ei, qui cognoſcit præceptũ: ſed Ion.4. dicitur, ꝙ p̄cepit dominus vermi, H quòd percuteret hederam. ergo vermis poteſt cognoſcere diuinum præceptum, & ita poteſt etiam cognoſcere præcipientem.

¶ 4 Item. Videtur, quòd etiam a peccatoribus poſſit cognoſci. Dicitur enim Ro. 1. Cum Deum cognouiſſent, non ſicut Deũ glorificauerunt. tales autem peccatores fuerunt. ergo &c.

CONTRA. Omnis effectus ducens in cognitionem ſuæ cauſæ, eſt aliquo modo proportionatus ſibi: ſed creaturæ, non ſunt proportionatæ Deo. ergo ex eis non poteſt homo in ſuam cognitionem venire.

¶ Item. Videtur, quòd nec angeli. Quod enim per ſe cognoſcitur, non cognoſcitur per aliquid aliud: ſed Deum cogno- D ſcunt angeli per ſe videntes ipſum in ſua eſſentia. ergo non co- I gnoſcunt ipſum per creaturas.

¶ Item. Videtur, quòd nec etiam a brutis. Nulla enim potentia affixa organo, habet virtutem ad cognoſcendum, niſi ſpeciem materialem. eo quòd cognitio fit in cognoſcente ſecundum modum ipſius: ſed bruta non habent virtutes cognoſcitiuas, niſi ſenſitiuas, quæ ſunt affixæ organo. ergo nullo modo poſſunt cognoſcere Deum, qui omnino eſt immaterialis.

¶ Item. Videtur, quòd nec etiam a peccatoribus. Ambroſ. enim dicit ſuper illud Matth. 5. Beati mundo corde &c. ſiqui mundo corde ſunt, Deum videbunt. ergo alij non videbunt, neque enim maligni Deum videbunt, neque is qui Deum videre noluerit, poteſt videre Deum.

RESPONDEO. Dicendum, quòd cum creatura exemplariter procedat a Deo ſicut a cauſa quodammodo ſimili, ſecundum analogiam, eo ſcilicet, quòd quęlibet creatura, eum imitatur, ſecundum poſſibilitatem naturæ ſuæ, ex creaturis po- E teſt in Deum deueniri tribus illis modis, quibus dictum eſt, ſcilicet per cauſalitatem, remotionem, eminentiam.

¶ Ad hoc autem, quòd aliquis ex creaturis in Deum deueniat, duo requiruntur, ſcilicet, quòd ipſum Deum poſſit aliquo modo capere, & ideo brutis non conuenit talis proceſſus cognitionis. Secundo, requiritur quòd cognitio diuina in eis incipiat a creaturis, & terminetur ad creatorem. & ideo angelis non conuenit Deum cognoſcere per creaturas, neque beatis hominibus, qui a creatoris cognitione procedunt in creaturas, ſed conuenit iſte proceſſus hominibus, ſecundum ſtatum viæ bonis, & malis. In expõne li. iſtiq; diſ.

¶ PRIMVM ergo concedimus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis angelus cognoſcat diuinam bonitatem relucere in creatura, non tamen ex creatura venit in creatorem, ſed econtrario.

¶ Ad tertium dicendum, quòd præceptum Dei, non deuenit ad vermem, ita quòd intentionem præcepti apprehenderet, ſed quia diuina virtute mota eſt eius ęſtimatiua naturali motu, ad explendum illud, quod Deus diſponebat.

¶ Quartum concedimus.

¶ Ad quintum dicendum, quòd creatura eſt effectus non proportionatus creatori, & ideo non ducit in perfectam cognitionẽ ipſius, ſed in imperfectam.

¶ Sextum, & ſeptimum concedimus.

¶ Ad octauum dicendum, quòd Amb. loquitur de viſione Dei per eſſentiam, quæ erit in patria, ad quam nullus malus poterit peruenire. Similiter etiam ad cognitionem fidei nullus venit, niſi fidelis, ſed cognitio naturalis de Deo cõmunis eſt bonis, & malis, fidelibus & infidelibus.

ARTIC. IIII.

d Vtrũ philoſophi naturali cognitione cognouerint trinitatem ex creaturis.

1. q. 32. 1. Boet. de tri. q. 1.4.

AD QVARTUM ſic proceditur. Videtur, quòd philoſophi naturali cognitione ex creaturis in trinitatem deuenerunt. Dicit enim Ariſt. in principio de cælo, & mundo, & per hunc quidem numerum, ſcilicet ternarium, adhibuimus noſipſos magnificare Deum vnum eminentem proprietatibus eorum, quæ creata ſunt. ſimiliter etiam Plato loquitur multa de paterno intellectu, & multi alij philoſophi.

Tex. 5. p. 10

In Parm.

¶ 2 Præt. Philoſophi potuerunt deuenire in cognitionem eorum, quæ in creaturis relucent, ſed in anima eſt expreſſa ſimilitudo trinitatis perſonarum. ergo videtur, quòd per potentias animę, quas philoſophi multum conſiderauerunt, potuerunt in trinitatem perſonarum deuenire.

Ricar. 3. de tri. c. 18.

¶ 3 Item Ricardus de ſancto Victore, dicit. Credo ſine dubio, quòd ad quamcunque explanationem veritatis, quæ neceſſe eſt eſſe, non modo probabilia, immo & neceſſaria argumenta non deſunt: ſed neceſſarium eſt cognoſcere trinitatem. ergo videtur, quòd ad ipſius cognitionem philoſophi rationem habere potuerunt. Quod etiam videtur ex probationibus ſupra inductis. diſt. 2. quibus trinitas probatur.

Art. 4.

Glo. inter lin. ibi inuis.

¶ 4 Item dicitur Rom. 1. in glo. quòd philoſophi non peruenerunt ad notitiam perſonæ tertiæ, ſcilicet ſpiritusſancti, & idẽ habetur ſuper Exod. 8. vbi dicitur, quòd magi Pharaonis defecerunt in tertio ſigno. ergo videtur ad minus, quòd ad notitiam duarum perſonarum venerunt.

CONTRA. Heb. 11. fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum argumentum, non apparentium, ſed Deum eſſe trinum, & vnum eſt articulus fidei. ergo non eſt apparens rationi.

RESPONDEO. Dicendum, quòd per naturalem rationem, non poteſt perueniri in cognitionem trinitatis perſonarum, & ideo philoſophi nihil de hoc ſciuerunt, niſi forte per reuelationem vel auditum ab aliis. Et huius ratio eſt, quia naturalis ratio, non cognoſcit Deum, niſi ex creaturis, omnia autem, quæ dicuntur de Deo, per reſpectum ad creaturas pertinent ad eſſentiam, & non ad perſonas, & ideo ex naturali ratione, non venitur niſi in attributa diuinæ eſſentiæ: tamen perſonas, ſecundum appropriata eis, philoſophi cognoſcere potuerunt, cognoſcentes potentiam, ſapientiam, bonitatem.

1. cœl. ter. D. 667.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſecundum expoſitionem Commen. Ariſtot. non intendit trinitatem [d] perſonarum in Deo ponere, ſed propter hoc, quòd in omnibus creaturis apparet perfectio in ternario ſicut in principio, medio, & fine, ideo antiqui honorabant Deum in ſacrificiis, & orationibus triplicatis. Plato autem dicitur multa cognouiſſe de diuinis legens libros veteris legis, quos inuenit in Aegypto, vel forte intellectũ paternum nominat intellectum diuinũ, ſecundum quod in ſe quodam modo cõcipit ideam mundi, quæ eſt mundus archetypus.

tc. 10. to. 3.

sup. d. 3.

Inf. 2. ſen. d. 16.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſimilitudo trinitatis relucens in anima eſt omnino imperfecta & deficiens, ſicut infra dicet Magiſter, ſed dicitur expreſſa per comparationem ad ſimilitudinem veſtigij.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſi dictũ Ricardi intelligatur vniuerſaliter, quòd omne verum poſſit ꝓbari per rationẽ: eſt expreſſe falſum, quia prima principia per ſe nota, non probantur. ſi autem aliqua ſunt in ſe nota, quæ nobis occulta ſunt, illa probantur per notiora, quo ad nos notiora autem quo ad nos ſunt effectus principiorum, ex effectibus autem creaturarum trinitas perſonarum ꝓbari non poteſt, vt dictum eſt. & ideo relinquitur, quòd nullo modo poſſit probari. & omnes rationes inductæ ſunt magis adaptationes quædam, q̃ neceſſario concludentes. remoto enim per impoſſibile intellectu diſtinctionis perſonarum, adhuc remanebit in Deo ſumma bonitas, & beatitudo & charitas.

†c. 55 circa fi. to. 1.

Art. præc.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Philoſophi non peruenerunt in cognitionem duarum perſonarum, quantum ad propria, ſed ſolum quantum ad appropriata, non inquantum appropriata ſunt, quia ſic eorum cognitio dependeret ex propriis, ſed inquantum ſunt attributa diuinæ naturæ. Et ſi obijciatur, ꝙ ſimiliter deuenerunt in cognitionem bonitatis, quæ appropriatur ſpirituiſancto, ſicut in cognitionem potentiæ, & ſapientię, quæ appropriantur patri, & filio. Dicendum, quòd bonitatem non cognouerunt, quantum ad potiſſimum effectum ipſius, incarnationem, ſcilicet & redemptionem. Vel quia non tantum intenderunt venerationi bonitatis diuinæ, quam etiam non imitabantur ſicut venerati ſunt potentiam, & ſapientiam.

QVAESTIO II. B

Deinde quęritur de veſtigio.

Circa quod quæruntur tria.

Primo. Quid ſit veſtigium.
Secundo. De partibus veſtigij.
Tertio. Vtrum in omni creatura veſtigium inueniatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum ſimilitudo Dei, in creaturis poſſit dici ueſtigium.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr, ꝙ ſimilitudo creatoris reperta in creatura, nõ pōt dici veſtigiũ. Per veſtigiũ enim res inueſtigatur, ſed diuina maieſtas eſt inueſtigabilis. vnde dicitur Ro. 11. O altitudo &c. Et pſ. 76.

Et veſtigia tua non cognoſcentur. ergo videtur, quòd ſimilitudo creatoris in creatura non ſit veſtigium.

¶ 2 Præte. Veſtigium eſt impreſſio quædam, conſequens motũ eius, cuius eſt veſtigium; ſed Deus res producit ſine aliquo ſui motu. Iac. primo. Apud quem non eſt tranſmutatio &c. ergo veſtigium non poteſt dici de ſimilitudine creaturæ, quæ a creatore producit.

¶ 3 Item. Veſtigiũ ſecundum quòd hic ſumitur inducit in cognitionem perſonarum, ſed per creaturas non poteſt haberi cognitio Trinitatis, vt dictum eſt. ergo ſimilitudo reperta ĩ creaturis nõ debet dici veſtigiũ, vel veſtigium non ducit in Trinitatẽ.

20. mor. c. 9

¶ 4 Item Greg. dicit ſup illud Iob 11. Forſitã veſtigia Dei comprehendas &c. Benignitas viſitationis, qua viam nobis oſtendit eius veſtigia dicuntur. ergo videtur, quòd veſtigiũ non ſit ſimilitudo Dei reperta in creaturis.

RESPONDEO. Dicendum, quòd veſtigium, ſecundum quòd hic ſumitur, metaphorice accipitur, & ſumitur ad ſimilitudinẽ veſtigij proprie dicti, quod eſt impreſſio quędam, confuſe ducens in cognitionem alicuius, cum non repreſentet ipſum, niſi ſecundum partem, ſcilicet pedem, & ſecũdum inferiorem ſuperficiem tantum. Tria ergo conſiderantur in ratione veſtigij, ſcilicet ſimilitudo, imperfectio ſimilitudinis, & quòd per veſtigium in rem, cuius eſt veſtigiũ deuenitur. Secundum hoc ergo, quia in creaturis inuenitur [d] ſimilitudo creatoris, per quam in ipſius cognitionem deuenire poſſimus, & eſt imperfecta ſimilitudo. ideo in creaturis dicitur veſtigium creatoris. Et quia magis deficiunt a repreſentatione diſtinctionis perſonarum, quàm eſſentialium attributorum, ideo magis proprie dicitur veſtigiũ creatura, ſecundum quod ducit in perſonas, quàm ſecundum quod ducit in diuinam eſſentiam,

D. 471. 1145. D. 1164.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diuinę viæ dicũtur inueſtigabiles, quia non ad plenum ipſius opera comprehendere poſſumus, non quòd ex creaturis nullo modo in ipſas deuenire poſſimus.

¶ Ad ſecundũ dicendum, quòd in his, quæ dicuntur per tranſlationem, ſufficit quòd attendatur ſimilitudo quantum ad aliquid, & non oportet, quòd quantum ad omnia, alias eſſet identitas, & non ſimilitudo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd per veſtigium non deuenimus in cognitionem perſonarum, niſi valde confuſe: quia per appropriata perſonis, magis quàm per ipſarum propria, ſicut patet ex litera. Appropriata autem ſunt eſſentialia, quamuis ſimilitudinem habeant cum propriis perſonarum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd vni rei poſſunt eſſe multa ſimilia. vnde non eſt inconueniens, quòd ab eodem tranſmutantur aliqua diuerſa, ſecundum diuerſas ſimilitudines. & ideo poteſt eſſe, quòd ſimilitudo reperta in creaturis dicatur veſtigium inquantum confuſe repreſentat: & opera diuinæ bonitatis in myſterio incarnationis oſtenſa, dicantur veſtigia Dei, inquantum per ea nobis via paratur ad veniendum in ipſum.

ARTICVLVS II.

b Vtrum partes ueſtigij ſint tres tantum, uel duæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd debeãt eſſe tantum duæ partes veſtigij. Veſtigium enim eſt proprietas quædam creaturæ, ſed creatura habet tantum duas partes eſſentiales, ſcilicet materiam, & formam. ergo videtur, quòd ſecundum has partes duæ tantum ſunt partes veſtigij.

¶ 2 Item videtur, quòd quatuor. Per veſtigium enim non tantum repręſentatur perſonarum Trinitas, ſed etiam vnitas eſſentiæ. ergo oportet eſſe tria reſpondentia tribus perſonis, & quartum reſpondens vnitati eſſentię.

¶ 3 Item. Veſtigium dicitur in creatura, ſecundum quòd repręſentat creatorem. cum igitur in creaturis repræſententur plurima attributa ipſius Dei, quæ participantur a creaturis, ſicut patet per Diony. videtur, quòd ſint plurimæ partes.

De diu. no. c. 9.

¶ 4 Item a diuerſis inueniuntur partes diuerſæ aſſignatę: ſicut Sap. 11. dicitur Omnia in numero pondere & menſura diſpoſuiſti. & Aug. ponit modum, ſpeciem, & ordinem: & multis alijs modis ſecundum diuerſos. Quæritur ergo de ratione diuerſitatis aſſignationum.

De natura boni. c. 23. to. 6. & etiã c. 2.

RESPONDEO, dicendum, quòd veſtigiũ inuenitur in creatura inquãtum imitatur diuinã perfectionem. Perfectio autem creaturę non ſtatim habet in ſuis principijs quæ imperfecta ſunt: ut patet in materia & forma, quorum neutrũ habet per ſe eſſe perfectũ: ſed in coniunctione ipſius creaturę ad ſuum finem. Diſtantia autem natura non coniungit ſine medio: & ideo in creaturis inuenitur principium, medium, & finis, ſecundum quæ tria ponebat Pythagoras perfectionem cuiuslibet creaturæ. Et ſecundum rationem etiam horũ trium repræſentatur in creaturis diſtinctio diuinarum perſonarum, in quibus filius eſt media perſona, ſed ſpiritusſanctus eſt in quo terminatur proceſſio perſonarum. Contingit, autem inter duo extrema eſſe plura media, & ideo contingit quòd principiũ & mediũ & finis diuerſimode poſſunt aſſignari ſecundum quòd ex his omnibus. ſ. principio medio & fine, & multis medijs, quædam poſſunt accipi vt principium, & quædam vt medium, & quædam vt finis diuerſimode combinando. & ideo contingit, quòd a diuerſis partes veſtigij diuerſimode ſunt aſſignatæ. Verbi gratia. primum quod pertinet ad perfectionem rei ſunt principia ipſius rei; vltimum autẽ eſt perfectio ipſius rei ſecũdum comparationem ſuam ad alias res, non tantum prout in ſe perfecta eſt: inter hoc autẽ multa ſunt media. Eſt enim diſpoſitio principiorum, ſiue inclinatio ad eſſe principiati. Eſt etiam limitatio principiorum ſub forma principiati, & eſt forma ipſius principiati, & eſt virtus, & operatio, & multa huiuſmodi. Poteſt ergo aſſignari veſtigium, vt pro principio ſumatur ſolum illud, quod primum eſt, ſcilicet ipſa ſubſtantia principiorum: & pro medio illud, quod eſt immediate ſequens, ſcilicet diſpoſitio principiorum, ſiue inclinatio ad eſſe principij, & pro fine illud totum, quod conſequitur: & ſecundum hoc ſumitur illud, quod dicitur Sapien. 11. Numerus, pondus, & menſura, quia numerus pertinet ad pluralitatem principiorum, pondus ad inclinationem principiorum in eſſe principiati, menſura, ad terminationem principiorum ſub eſſe creati terminat, ita quòd in iſta terminatione ſumatur, & terminatio in eſſe, & in operari, & in omnibus aliis. Item poteſt aliter ſumi, vt pro principio ſumatur ipſa ſubſtantia principiorũ, & inclinatio, & quicquid aliud pertinet ad principia, & pro medio ſumatur ipſa forma principiati: & pro vltimo ſumatur ipſa comparatio ipſius rei ad ea, quę ſunt extra rem. Et ſic ſumuntur illa verba Aug. lib. 83. quæſtionum. quod conſtat, quod diſcernitur, quod congruit. conſtat enim res per ipſa ſua principia, diſcernitur per formam, congruit per comparationem ad alterũ, & quaſi ſimiliter ſumuntur iſta, modus, ſpecies, & ordo; ita ꝙ modus pertineat ad principia determinata ſub eſſe principiati, ſpecies ad formam, ordo ad comparationem ad alterum, niſi ꝙ iſta ſunt abſtracta, & prima cõcreta. Et quaſi ſimilr̃ accipiuntur iſta, vnum, verum, & bonum, vt vnitas rei pertineat ad ſuam determinationem, prout ex principiis conſtituta eſt; & veritas ſecundum ꝙ habet formã, & bonum ſm̃ quòd ordinatur ad finẽ. Item etiam poteſt ſumi pro principio tota res, ſecũdum quòd eſt

Vt recitat Ari. 1. cel. tc. 5.

q. 18. to. 4.

viderunt eſſe aliquid, quo illa ſpecioſa facta ſunt, vbi eſt prima, & incommutabilis ſpecies, ideoque incomparabilis, & illud eſſe rerum principium rectiſſime crediderunt, quod factum non eſſet, & ex quo cuncta facta eſſent: ecce tot modis potuit cognoſci veritas Dei. Cum ergo Deus vna ſit, & ſimplex eſſentia, quæ ex nulla diuerſitate partium vel accidentium conſiſtit: pluraliter tamen dicit Apoſtolus, inuiſibilia Dei: quia pluribus modis cognoſcitur veritas Dei, per ea quę facta ſunt. Ex perpetuitate nanque creaturarum intelligitur conditor æternus, ex magnitudine creaturarum omnipotẽs, ex ordine, & diſpoſitione ſapiens, ex gubernatione bonus. Omnia autem hęc ad vnitatem deitatis pertinent monſtrandam.

Quomodo in creaturis apparet ueſtigium trinitatis.

B

NVNC reſtat oſtendere, an per ea, quæ facta ſunt, aliquod trinitatis veſtigium, vel indicium exiguum haberi poterit. De hoc Auguſt. †in 6. de Trin. Oportet vt creatorem per ea, quæ facta ſunt intellectu conſpicentes, trinitatem intelligamus. [a] Huius enim trinitatis veſtigiũ in creaturis apparet. Hęc enim quæ arte diuina facta ſunt, & vnitatem quandam in ſe oſtendunt, & ſpeciem, & ordinem. Nam quodque horum creatorum, & vnum aliquid eſt, ſicut ſunt naturæ corporum, & animarum, & aliqua ſpecie formantur, ſicut ſunt figurę, vel qualitates corporum, ac doctrinę, vel artes animarum, & ordinem aliquem petit aut tenet, ſicut ſunt pondera, vel collocationes corporum, & amores vel delectationes animarum. Et ita in creaturis pręlucet veſtigium trinitatis. [b] In illa. n. trinitate, ſumma origo eſt omnium rerum, & pulchritudo perfectiſſima, & beatiſſima delectatio. Summa autem origo, vt Auguſt.†oſtendit in lib. de vera religione, intelligitur Deus pater, a quo ſunt omnia: a quo filius, & ſpiritusſanctus, perfectiſſima pulchritudo intelligitur filius, ſcilicet veritas patris, nulla ex parte ei diſſimilis, quem cum ipſo, & in ipſo patre veneramur, quę forma eſt omniũ, quæ ab vno facta ſunt, & ad vnum referuntur. Quę tamen omnia, nec fierent a patre per filium, neque ſuis finibus ſalua eſſent, niſi Deus ſumme bonus eſſet, q & nulli naturæ, quæ ab illo bona eſſet, inuidit: & vt in bono ipſo maneret, alia quantũ vellet, alia quantum poſſet dedit. Quæ bonitas, ſpiritusſanctus intelligitur qui eſt donum patris, & filij, quare ipſum donũ Dei cum patre, & filio ęque incommutabile colere, & tenere nos conuenit. Per conſiderationem itaque creaturarum, vnius ſubſtantiæ trinitatem intelligimus, ſcilicet vnum Deum patrem, a quo ſumus, & filiũ, per quẽ ſumus: & ſpiritumſanctũ, in quo ſumus. ſ. principium ad quod recurrimus, & formam quam ſequimur, & gratiã qua reconciliamur, vnum. ſ. quo authore conditi ſumus, & ſimilitudinem eius per quam ad vnitatem reformamur: & pacem qua vnitati adhæremus. ſ. Deũ qui dixit fiat: & verbum per quod factũ eſt omne quod ſubſtantialiter, & naturaliter eſt: & donũ benignitatis eius, qua placuit quod ab eo per verbum factum eſt, & reconciliatum authori, vt non interiret. Ecce oſtenſum eſt, qualiter in creaturis aliquatenus imago trinitatis indicatur. Non. n. per creaturarum cõtemplationem ſufficiens notitia trinitatis poteſt haberi, vel potuit, ſine doctrinæ vel interioris inſpirationis eſt etiam perfecta per formam,& pro medio virtus. & pro fine operatio. & ſic ſumitur illa Diony. eſſentia, virtus, & operatio. Et ſic patet, quòd ſecundum quòd perfectio rei poteſt intelligi terminari ad diuerſa: & ſecundum quòd vnum membrum poteſt multa, vel pauca includere, inuenitur diuerſitas partium veſtigij in omnibus ſecundum vnā communē rationē principij, medij, & finis aſſignatam.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd quāuis ſint duæ partes eſſentiales creaturę, nihilominus tamen eſt accipere habitudinem vnius ad alteram, & multas etiam perfectiones conſequentes, ſecundum quas, partes veſtigij aſſignari poſſunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut in Deo eſſentia non facit numerum cū pſonis, ita & in creatura eſt, quòd tribus partibꝰ veſtigij ſubſiſtat ipſum eſſe creaturę repreſentās eſſentiam, non connumeratum tribus partibus veſtigij.

c. 8. to. 3.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd proprietates creaturarum, ex quibus ducimur in diuina attributa, quamuis ſint plura, habent tamen ordinem ad inuicem principij, medij, & finis, ſub quorum rationibus in tres perſonas ducunt qualitercunq; diuerſificentur.

† Rom. 1.

reuelatione. Vnde illi antiqui Philoſophi, quaſi per vmbram, & de longinquo viderunt veritatem, deficientes in contuitu Trinitatis, vt Magi Pharaonis in tertio ſigno: adinuamur † tamen in fide inuiſibilium, per ea quę facta ſunt.

Quomodo in anima ſit imago Trinitatis.

C

NVNC vero ad eam iam perueniamus diſputationē, vbi a in mēte humana, quæ nouit Deum, vel poteſt noſſe, Trinitatis imaginem reperiamus. vt enim Aug. in 14. lib. † de Trin. Licet humana mens non ſit eius naturę, cuius Deus eſt: imago tamen illius, quo nihil meliꝰ eſt, ibi quęrenda, H & inuenienda eſt, quo natura noſtra nihil habet melius, ideſt in mente. In ipſa enim mēte, etiam ante quam ſit particeps Dei, eius imago reperitur:

ARTICVLVS III.

c Vtrum in omni creatura ſit veſtigium.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd nō in omni creatura ſit veſtigium. Similitudo enim veſtigij diuiditur cōtra ſimilitudinem imaginis, ſed quædam creaturæ ſunt, in quibus eſt ſimilitudo imaginis, ſicut in homine. ergo in illis non eſt veſtigium.

¶ 2 Item. Veſtigium eſt ſimilitudo imperfecte repreſentans: ſed aliquæ creaturæ ſunt perfecta ſimilitudo diuinæ bonitatis: ſicut gratiæ gratum facientes, cum quibus Deus dicitur inhabitare in homine. ergo in illis non eſt veſtigium.

¶ 3 Item. Si accipiamus ſingulas partes veſtigij, quęlibet earum creatura eſt, ſicut modus, vel ſpecies. Si igitur in qualibet creatura eſt veſtigium, tūc modi erit modus, ſpecies, & ordo: & ita erit abire in infinitum, quod nec intellectus, nec natura patitur.

Lib. 1. c. 9. to. 4.

¶ 4 Item. Ambro. dicit in Exameron. Lucis natura eſt vt non ſit in numero, pondere, & menſura, ſicut alia creatura. in his autem tribus attenditur veſtigium ſecundum Auguſtinum: vt dictum eſt. cum igitur lux ſit creatura, videtur, quòd non in qualibet creatura ſit veſtigium.

De natu. boni c. 2. to. 6.
Art. antecedenti.

¶ 5 Item. Bernar. modus charitatis eſt non habere modum. ergo charitas cum ſit creatura, non habet modum, ſpeciem, & ordinem. & ſic idem, quod prius.

De diligendo Deo, in princ.
cap. 2. to. 6.

CONTRA. Sap. 11. Omnia in numero &c. Item Auguſt. lib. de natura boni loquens de modo ſpecie, & ordine dicit. vbi hęc tria magna ſunt, bonum eſt. vbi parua, paruum. vbi nulla, nullum, ſed omnis creatura eſt aliquod bonū. ergo omnis creatura habet hæc tria.

Art. præcedenti.

RESPONDEO. Dicendum, quòd veſtigium inuenitur in creatura, ſecundum quòd conſequitur eſſe perfectum a Deo, vt ſupra dictum eſt. vnde in his tantum ſimpliciter eſt inuenire veſtigium, quæ perfecta ſunt in ſe: & huiuſmodi ſunt tantum indiuidua in genere ſubſtantiæ. accidentia autem non habent eſſe, niſi dependens a ſubſtantia. vnde etiam in accidentibus nō eſt veſtigium, niſi ſecundum ordinem ad ſubſtantiam, ita quòd

F accidentia magis ſint modi, ſpecies, & ordines ſubſtantiarum, quàm ipſa habeant ſpeciem, modum, & ordinem, niſi effectiue Deus dicatur ſpecies, modus, & ordo accidentium. Tamen cum ſecundum quodlibet accidens addatur aliquod eſſe ipſi ſubſtātiæ, erit ſecundum illud eſſe aliquo modo conſiderare veſtigiū. vnde quod priuat illud accidens, priuat partes veſtigij, ſcilicet modum, ſpeciē, & ordinem, quātum ad illud eē: ſicut peccatum, quod priuat gratiam, dicitur priuatio modi, ſpeciei, & ordinis ſecūdum eſſe gratuitū, nihilominus tamē, manēt hæc tria ſecundum eſſe naturæ.

c. 11. to. 3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd in ſuperiori ſemper includitur virtus inferioris, ſicut in anima etiam eſt virtus naturæ. Anima enī eſt natura ipſius corporis, quod per ipſam mouetur, & dat ſibi eſſe naturale, & ſuper hoc habet proprias opatiōes ſuas. & ideo cum ſimilitudo imaginis ſequatur animam, ſecundum id, quod intellectualis eſt, non excluditur ab ea ratio veſtigij, quæ conſequitur ipſam, ſecundum quòd natura quædam eſt creata.

& ſi enim amiſſa Dei participatione deformis ſit, imago tamē Dei pmanet. Eo enim ipſo imago Dei eſt mens, quo capax eſt eius, eiuſque eſſe particeps pōt. Iam ergo in ea, Trinitatem quę Deus eſt, inquiramus. Ecce.n. mens ſui meminit, intelligit ſe, G diligit ſe, hoc ſi cernimus, cernimus Trinitatē, nō dum quidem Deum, ſed imaginē Dei. D Hic enim quędam apparet Trinitas memoriæ, intelligentiæ, & amoris. Hæc ergo tria potiſſimum tractemus, a memoriā, intelligentiam, & voluntatem. hæc ergo tria, vt ait Auguſt. in 10. lib. de Trin. † non ſunt tres vitæ, ſed vna vita, nec tres mentes, ſed vna mens, vna eſſentia. Memoria vero dicitur ad aliquid, & intelligentia, & voluntas, ſiue dilectio, ſimiliter ad aliquid dicitur. vita vero dicitur ad ſeipſam, & mens, & eſſentia: hæc ergo tria, eo ſunt vnum, quo vna vita, vna mens, & vna eſſentia:

¶ Et ſimiliter etiam dicendum ad ſecundum, quòd gratia gratum faciens, ſecundum id, quod additur aliis creaturis, dicitur perfecta ſimilitudo: non quidem ſimpliciter, ſed reſpectu aliarum creaturarum ſimilitudinum, ſed ſecundum id, in quo cōmunicat cum aliis creaturis habet rationem veſtigij.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aliquid dicitur modificari aliquo dupliciter, vel formaliter, & ſic res dicitur modificari ſuo I modo, qui in ipſa eſt, vel effectiue, & ſic omnia modificātur ab eo, qui modum rebus imponit: & hinc eſt, quòd Deus dicitur effectiue modus omnium rerum. ſecūdum hoc ergo dico, quòd modus creaturæ non habet modum, quo formaliter modificetur, ſed modum modificantem effectiue, & ita eſt in omnibus aliis partibus veſtigij.

¶ Ad quartum dicendum, quòd lux in ſe conſiderata, creata eſt in numero, pondere, & menſura, cum habeat finitū eſſe, & poſſe, ſicut & aliæ creaturæ: ſed reſpectu aliarum creaturarum corporalium habet indeterminatam virtutem, eo quòd per lucem omnia corpora aliquo modo informantur, & per ipſam omnia corpora inferiora perficiuntur in ſuis naturis. & hoc accidit ſibi inquantum eſt forma vniuerſalis, & primi alterantis, ſcilicet cæli, & pro tanto non dicitur in numero, pondere, & menſura eſſe creata.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd charitas poteſt dupliciter conſiderari, aut ſecundum eſſe quod habet in ſubiecto: & hoc modo K modum habet ſecundum menſuram capacitatis recipientis, vel ex natura, vel ex conatu. Aut ſecundum inclinationem in obiectum, & ſic intelligitur nō habere modum, quia obiectum cum ſit infinitum non proportionatur voluntati noſtræ. vndę nunquam tantum poteſt amare Deum, quin amplius amandus ſit, & ſe amare velit.

EXPOSITIO PRIMAE PARTIS

TEXTVS.

INVISIBILIA quantum ad attributa quibus Deus in ſe perfectus. {Virtus} ſecundum quā creaturas producit. {Diuinitas} ſecundum quòd creaturæ recurrunt in ipſum, vt in finem{ Vel inuiſibilia} Dicit quantum ad opera, {Virtus} quantum ad potentiam. {Diuinitas} quantum ad eſſentiam. {Propter excellentiam.}

Contra

Contra Angelus pręceſſit hominem, vt in Pſal. 8. Minuiſti eū paulo &c. Dicendum, quòd homo, & angelus poſſunt tripliciter conſiderari. Aut per relationem ad finem, & ſic ſunt æquales. Erunt.n. homines ſicut angeli in cælo, ſicut habetur Matth. 22. Aut quantum ad reparationem diuinam: & ſic homo maior eſt angelo, inquantum humana natura aſſumpta eſt in vnitatem perſonæ diuinæ. Aut quantum ad vtranque naturam in ſe. & ſic natura angeli nobilior ē. Vel dicēdum, quòd mundus accipitur hic, ſecundum quod eſt continentia viſibilium tantum, & ita inter creaturas mundi, quas homo excellit, non computatur angelus. {Ex perpetuitate &c.} Quia cauſa ſemper eſt nobilior cauſato. vnde ſi cauſatum eſt perpetuum, oportet quòd cauſa prima ſit æterna, & ſic de aliis. {Perfectiſſima plura.} Pulchritudo conſiſtit in duobus, ſcilicet in ſplendore, & partium proportione. veritas autem habet ſplendoris rationem, & ęqualitas tenet locum proportionis.

& quicquid aliud ad ſeipſa ſingula dicuntur etiam ſimul, non pluraliter, ſed ſingulariter dicuntur, eo vero tria ſunt, quo ad ſe inuicem referuntur.

Quomodo æqualia ſint, quia capiuntur a ſingulis omnia & tota.

AEqualia etiam ſunt, non ſolum ſingula ſingulariter, ſed etiā ſingula omnibus, alioquin non ſe inuicem caperent, ſe autem inuicem capiunt; capiūtur enim & a ſingulis ſingula, & a ſingulis omnia. Memini enim me habere memoriam, & intelligentiam, & voluntatem: & intelligo me intelligere, & velle, atq; meminiſſe: & volo me velle, & meminiſſe, & intelligere.

DIVISIO SECVNDAE PARTIS

TEXTVS.

NVNC vero iam ad eam &c.} In parte iſta oſtendit Trinitatem perſonarum, & vnitatem eſſentiæ per ſimilitudinem imaginis. & diuiditur in partes tres. In prima, oſtendit ſubſtantiam imaginis. In ſecunda, oſtendit ſecundum quid attendatur imago, ibi: {Ecce ergo mens me.} In tertia, ex ſimilitudine imaginis, ducit in Trinitatem perſonarum, ibi: {Quapropter iuxta iſtam conſiderationem. Ecce ergo mens me.} Hic inquirit ſecundum quid attendatur imago in mente. Et primo, aſſignat imaginem ſecundum potentias. D Secundo, ſecundum habitus, ibi: {Poteſt etiam alio modo.} Circa primum tria facit. Primo, partes imaginis aſſignat. Secundo, oſtendit in eis ſimilitudinem trium perſonarum, ibi: {Hæc igitur tria.} Tertio, oſtendit diſſimilitudinem, ibi: {Verūtamen caueat &c.} {Hæc igitur tria.} Hic oſtendit in tribus potentiis aſſignatis ſimilitudinem perſonarum. Et primo, inducit probationem. Secundo, ponit dictorum manifeſtationem, ibi: {Mens autem hęc &c.} Tertio, excludit obiectionem, ibi: {Hic attendendum eſt diligenter.} In primo duo facit. Primo, oſtendit ſimilitudinem quo ad perſonarum diſtinctionem, & eſſentiæ vnitatem. Secundo, quo ad perſonarum æqualitatem, ibi: {Aequalia etiam ſunt.} Quam æqualitatem oſtendit tali ratione. Quæcunque ſe includunt inuicem, ſunt æqualia: ſed quælibet dictarum potentiarum capit aliam, & quælibet capit omnes. ergo quælibet eſt ęqualis alteri, & quælibet eſt æqualis omnibus ſimul, ſicut eſt de diuinis perſonis. minorem probat. E ibi: {Totamque meam me.} Et primo, de memoria. Secundo, de intelligentia. ibi: {Similiter cum hæc tria.} Tertio, de voluntate, ibi: {Voluntas etiam} Primum oſtendit ſic. Quicquid eſt præſens memorię, illud eſt in memoria: ſed ipſa tota memoria eſt ſibi præſens. ergo totam ſe capit. Item. Quicquid intelligo, & volo, ſcio me intelligere, & velle: ſed quicquid ſcio me intelligere & velle, eſt in memoria. ergo quicquid intelligo, & volo eſt in memoria. ergo memoria capit ſe totam & intellectum, & voluntatem. Secundo, probat idem de intelligentia, hoc modo. Omne quod nō eſt ignotum eſt in intellectu: ſed quicquid eſt volitum, vel intellectum, vel in memoria exiſtens eſt non ignotū. ergo omne huiuſmodi eſt in intellectu. intelligentia ergo capit omnes tres. Tertio, oſtendit idem de voluntate. Omne illud, quo vtor eſt in voluntate mea quacunque operatione vtor, quia voluntas eſt vniuerſalis motor viriū: ſed omni eo, quo volo, vel intelligo, vel memoror, vtor. ergo A omne huiuſmodi eſt in voluntate mea, & ſic voluntas capit omnes, quo facto cōcludit ſimilitudinem, ibi: {Cum itaq; inuicē.} {Mens autem &c.} hic manifeſtat quędam quæ dixerat. Et primo, quomodo accipiatur mens. Secundo, quomodo accipiatur memoria, ibi: {Illud etiam ſciendum.} {Hic attendendum.} Hic remouet obiectionem contra illud quod dictū eſt, tres dictas potentias eſſe vnam eſſentiam. Et primo, ponit obiectum. Secundo, ſolutionem, ibi: {Sed iā videndum eſt &c.} Obiectio autem ſumitur ex duobus. Primo, ex hoc, quòd nulla proprietas eſt eſſentia eius, cuius eſt proprietas: ſed potentiæ ſunt proprietates naturales ipſius animæ. ergo non ſunt vna eſſentia animæ. Secunda ponitur ibi, {Et hæc tria &c.} Et ſumitur ex hoc, quòd iſtę potentiæ dicuntur relatiue ad inuicem. vnde & differunt ab inuicem. ergo mirum videtur, quomodo omnia poſſunt eſſe vna eſſentia. {Verūtamen ea.} Hic oſtendit diſſimilitudinem. & diuiditur in duas, ſecundum duas diſſimilitudines. Secunda ibi, {Rurſus iſtas.} {Poteſt etiam alio.} hic aſſignat imaginem ſecundum habitus. Et primo aſſignat partes imaginis. Secundo, probat ſimilitudinem, ibi: {Hæc autem tria.} Tertio, concludit ſuam intentionē, ibi: Mens itaque rationalis.} Oſtendit autem ſimilitudinem quantum ad tria. Primo, quantum ad perſonarum diſtinctionē in eſſentiæ vnitate. Secundo, quantum ad perſonarum proceſſionem, ibi: {Et eſt ipſa mens.} Tertio, quantum ad æqualitatē, ibi: {Nec minor eſt.} Quam oſtendit dupliciter. Primo, quia quanta eſt mens, tanta ſe intelligit, & amat. Secundo, quia hæc tria mutuo ſe includunt, ibi: {Sunt etiam hic &c.}

Quomodo illa tria memoria capiat.

TOtamq; meam memoriam, & intelligentiā, & voluntatem ſimul memini. Quod.n. memoriæ meæ nō memini, illud non eſt in memoria B mea. Nihil autē tā in memoria eſt, quàm ipſa memoria, totam ergo memini. Itē, quicquid intelligo, intelligere me ſcio: & ſcio me velle quicqd volo: quicquid autem memini, ſcio. Totā igitur intelligentiam, totamq; voluntatem meam memini.

Qūo illa tria tota capiat intelligentia.

C SImiliter cum hæc tria intelligo, tota ſimul intelligo: neq; enim

QVAESTIO III.

C

Ad intelligentiam huius partis duo quæruntur.

Primo. De ſubiecto imaginis.
Secundo. De partibus imaginis enumeratis.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum tantum mens ſit ſubiectum imaginis.

1. q. 93. 1. 6o.
Aug. 11. de Trinit. c. 2. & 3. to. 3.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd non tantum mens ſit ſubiectum imaginis. Auguſtinus enim oſtendit lib. de Trinita. Imaginem Trinitatis E in viſu corporali ſecūdum tria, quæ neceſſaria ſunt ad viſionem, ſcilicet res exterior, & imago eius in oculo, & intentio videntis, quæ iſta duo coniungit: viſus autem corporeus non pertinet ad mentem. ergo &c.

Lib. 3. de fi. ortho. c. 18.

¶ 2 Item. Dam. aſſignat imaginem in libero arbitrio, quod etiā non videtur eſſe de pertinentibus ad mentem.

14. de trini. cap. 8. poſt medium.

¶ 3 Item. Auguſt. Imago Trinitatis ibi, quærenda eſt in anima noſtra, quo nihil habet melius: hæc autem videtur eſſe ratio ſuperior ſecundum quam æternis contemplandis inhæret. ergo videtur, quòd in ratione ſuperiori ſit imago.

¶ 4 Item. Dion. 4. ca. de di. no. Angelus eſt imago diuina. ergo videtur, quòd non tantum in mente noſtra ſit imago.

De ſyno. in propoſitione prima.

CONTRA. Videtur, quòd in nulla creatura ſit imago. Imago enim, vt dicit Hila. eſt rei ad rem coæquandam diſcreta, & vnica ſimilitudo: ſed nulla res creata coæquat creatorem. ergo in nulla creatura poteſt imago creatoris inueniri.

RESPONDEO, Dicendum, quòd imago in hoc differt a veſti-

F a veſtigio, quòd veſtigium eſt confuſa ſimilitudo alicuius rei, & imperfecta. imago autem repræſentat rem magis determinate ſecundum omnes partes, & diſpoſitiones partium, ex quibus etiam aliquid de interioribus rei percipi poteſt. & ideo in illis tantum creaturis dicitur eſſe imago Dei,[d] quæ propter ſui nobilitatem ipſum perfectius imitantur, & repræſentāt. & ideo in angelo, & homine, tantum dicitur imago diuinitatis: & in homine ſecundum id, quod eſt in ipſo nobilius. Alia autem, quæ plus, & minus participant de Dei bonitate magis accedunt ad rationem imaginis.

D.471.
1146.

Lib. 11. vbi ſupra.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd Aug. in multis oſtendit ſimilitudinē Trinitatis eſſe: ſed in nullo eſſe perfectam ſimilitudinem, ſicut in potentiis mentis, vbi inuenitur diſtinctio conſubſtantialis, & æqualitas. conſtat enim illa tria in viſu dicta non eſſe conſubſtantialia. & ideo ſolum in mente ponit imaginem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in libero arbitrio nō poteſt eſſe perfecta ſimilitudo, cum non inueniatur ibi aliqua diſtinctio potētiarū: nec etiam eſt excellētior pars animę, cum ſit tantum operatiua. cōſtat autem, quòd contemplatiua nobilior eſt parte operatiua: ſed Damaſ. aſſignat ibi imaginem large vocās imaginem quācunq; ſimilitudinem. imitatur autem liberū arbitrium inquantum eſt primum principium ſuorum operum non potēs cogi.

Vbi ſupra.

I

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio ſuperior inhæret æternis contemplandis, inquantum ſunt regula, & norma agendorum, prout ſcilicet ex diuinis rationibus dirigimur in noſtris operibus. vnde ibi non eſt imago, ſed in illa parte, quæ æterna ſecundum ſe contemplatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd imago Trinitatis poteſt attendi tripliciter. Vel quantum ad expreſſam repręſentationem diuinorum attributorum: & ſic cum diuinæ bonitates copioſius effulgeāt in angelo, q̄ in hoīe, angelus eſt expreſſiòr imago Dei q̄ homo. vnde etiā ſignaculum dr̄ Ezech. 28. ſm̄ expoſitionem Greg. Vel quātū ad diſtinctionē perſonarū, & ſic expreſſior eſt ſimilitudo in homine q̄ in angelo: quia in angelo ſuæ potētiæ ſunt minus diſtinctæ. Vel inquantū ipſe Deus eſt principiū rerum: & ſic imago inuenitur in hoīe, & non in angelo, inquantū vnus homo eſt principiū oīum hominū, ſicut Deus oīum rerū, & inquantū aīa eſt in toto corpore tota, ſicut Deus in mundo. Sed quia iſta repręſentatio eſt quātum ad exteriora, ſimpliciter concedendum eſt, quòd angelus magis eſt ad imaginē, q̄ homo.

K

¶ Ad vltimum dicendum, quòd imago inuenitur in filio, & in creatura differenter: vt dicit Auguſt. ſicut imago Regis in filio, & in denario, filius enim Dei eſt perfecta imago patris perfecte repræſentans ipſum. creatura autem, ſecundum quòd deficit a repræſentatione, deficit a perfecta ratione imaginis. vnde etiam dicitur imago, & ad imaginem, quod de filio non dicitur. & ideo non oportet, quòd creatura ſimpliciter adæquet creatorem. hoc enim tantum verum eſt de filio, qui eſt perfecta imago: ſed ſicut ſecundum quid repræſentat, vt imperfecta imago, ita etiam ſecundum quid coæquat.

Lib. de decē cordis. c. 3. to. 9.

QVAESTIO IIII.

D

Deinde quæritur de partibus imaginis.

Et primo. De prima aſſignatione.

Secundo. De ſecunda.

Circa primā q̄runtur quinq;.

Primo. De partibus imaginis quid vnaquęq; ſit, & qualiter ab inuicem differant.

Secundo. Quomodo ſe habeant ad eſſentiā: vtrum ſint ipſa eſſentia animę.

Tertio. Quomodo ſe habeant ad inuicem: vtrū ſcilicet vna ex alia oriatur.

Quarto. De ipſis per comparationem ad obiectum, ſcilicet reſpectu cuius obiecti attēditur in ipſis imago Trinitatis.

Quinto. De ipſis per comparationem ad actum: vtrum, ſcilicet ſemper ſint in ſuis actibus dictæ potentię.

ARTICVLVS I.

a Vtrum memoria pertineat ad imaginem.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd memoria nō pertineat ad imaginē. ſicut enim dicit Aug. quod in anima reperies commune cum brutis, ad ſenſualitatem pertinet. memoria autem eſt communis nobis, & brutis, igitur cum imago non ſit in ſenſualitate: videtur, quòd memoria ad imaginem non pertineat.

12. de trini. c. 1. to. 3.

¶ 2 Item. Omnis potentia appræhendens determinatam temporis differentiam pertinet ad ſenſitiuam partem, & non ad intellectum, qui eſt vniuerſalium, quę abſtrahunt a quolibet tempore: ſed memoria concernit tempus præteritum. ergo non pertinet ad intellectiuam partē, in qua eſt imago: ſed ad ſenſitiuā.

¶ 3 Item. 11. Metaphyſ. dicitur a Commen. quia natura intellectiua diuiditur in intellectum, & voluntatem: nec vllus vnquam Philoſophus in intellectiua parte poſuit memoriam: qui tamen potentias animæ conſiderauerunt. ergo memoria non pertinet ad imaginem.

Tex. 36.

¶ 4 Item. Videtur, quòd nec intelligentia pertineat ad imaginem. Secundum enim Dion. diſtinguuntur quatuor gradus entium, ſcilicet intellectualia, rationalia, ſenſibilia, & ſimpliciter exiſtentia. homo autem non continetur ſub intellectualibus, ſed ſub rationalibus. cum igitur hic quæratur quid ſit imago, ſecundum quòd eſt in homine, videtur, quòd intelligētia ad imaginem non pertineat.

De cæleſt. hier. c. 4.

¶ 5 Item. Potentiæ diſtinguūtur per actus: ſed noſſe, & intelligere non differunt, niſi forte ſicut habere in habitu, & intueri in actu, ſecundum quę non diuerſificantur potentiæ, cum eiuſdem potentię ſit habere habitum, & elicere actum. ergo intelligentia cuius actus aſſignatur intelligere, non eſt alia potentia a memoria, cuius actus aſſignatur noſſe.

¶ 6 Item. Videtur, quòd nec voluntas: voluntas enim eſt principiū operatiuū: ſed imago quærenda eſt in parte ſuprema, quæ eſt ſpeculatiua. ergo voluntas non pertinet ad imaginem.

De ſpiritu, & anima, c. 10. to. 3.

¶ 7 Item. Auguſt. Imago eſt in potentia cognoſcendi, ſimilitudo in potentia diligendi: ſed voluntas non eſt potentia cognoſcendi, ſed magis diligendi. ergo nō pertinet ad imaginem, ſed ad ſimilitudinem.

¶ 8 Præt. Illud, quod imperat aliis, & mouet alia, eſt prius eis: ſed voluntas mouet oēs potentias alias, vt dicit Anſel. ergo eſt prior quàm memoria, & intelligentia: & ita non reſpōdet ordini perſonarum iſta aſſignatio, cum voluntas ſpiritui ſancto approprietur.

Lib. de ſimilitudinibus c. 2.

D.200.

RESPONDEO. Dicēdum, quòd omnis proprietas[d] conſequens eſſentiam animæ ſecūdū ſuam naturā, vocatur hic potentia animæ, ſiue ſit ad operādum, ſiue nō. Cum igitur natura animæ ſit receptibilis inquātum habet aliquid de poſſibilitate, eo quòd omne habēs eſſe ab aliquo, eſt poſſibile in ſe, vt ꝓbat Auic. & non ſit impreſſa organo corporali, cū habeat operationē abſolutam a corpore, ſcilicet intelligere, cōſequitur ipſam quędam proprietas, vt impreſſa retineat. vnde dicit 3. de anima, quòd anima eſt locus ſpecierum, pręter quam non tota, ſed intellectus. iſta ergo virtus retinendi, dicitur hic potentia memoriæ. vlterius: quia anima eſt immunis a materia, & omnis talis natura eſt intellectualis, conſequitur vt id, quod in ipſa tenetur, ab ea intelligatur, & ita poſt memoriam ſequitur intelligentia. Item. Quia id, quod intelligitur, accipitur, vt conueniens intelligenti: ideo conſequitur voluntas, quę tendit in ipſum conueniens, nec poteſt vltra procedere, quia voluntas eſt reſpectu finis, cum eius obiectum ſit bonum, & rei perfectio non extendatur vltra finem. Et ſecundum hoc, ſunt tres potentiæ[d] diſtinctæ abinuicem, memoria, intelligentia, & voluntas.

Lib. de intellig. c. 4.

Tex. 6.

D.721.
876.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd memoria, ſecūdum quod hic ſumitur, non eſt communis nobis, & brutis, vt patet ex authoritate Philoſophi inducta, quia ſola intellectiua anima in ſe retinet, quod accipit, ſed ſenſitiua in organo corporali.

In cor. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd æquiuocatur nomen memoriæ: memoria enim, ſecundum quòd hic accipitur, abſtrahit a qualibet differentia temporis, vt in litera dicitur, quia eſt pręſentium, præteritorum, & futurorum. vnde ſumitur hic pro memoria, quæ eſt potentia ſenſitiuæ partis: quæ habet organum in poſtrema parte capitis. & eſt theſaurus intentionum ſenſibiliū cum ſenſu, non a ſenſu acceptarum, vt dicit Auic.

Lib. de anima. par. 4. cap. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Philoſophi accipiebant potentias illas tantum, quæ ordinantur ad aliquem actum. proprietas autem retentiua ipſius animæ, nō habet aliquem actum: ſed loco actus habet hoc ipſum, quòd eſt tenere, & ideo de memoria ſic dicta non fecerunt mentionem inter potentias animæ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut dicit Diony. 7. cap. de diuin. nominibus: natura inferior ſecundum ſupremum ſui, attingit infimum naturæ ſuperioris. & ideo natura animæ in ſui ſupremo, attingit infimum naturæ angelicæ. & ideo aliquo modo participat intellectualitatem in ſui ſummo: & quia ſecundum optimum ſui aſſignatur imago in anima. & ideo potius aſſignatur ſecundum[d] intelligentiam, quàm ſecundum rationem. A ratio enim nihil aliud eſt, niſi natura intellectualis obumbrata. vnde inquirendo cognoſcit, & ſub continuo, & tempore, quod intellectui ſtatim, & plena luce confertur. & ideo dicitur eſſe intellectus principiorum primorum, quæ ſtatim cognitioni ſe offerunt.

D.768.

¶ Ad quintum dicendum, quòd intelligere, & noſſe, differunt. noſſe enim eſt notitiam rei apud ſe tenere. intelligere autem dicit intueri, quàmuis autem cuiuſlibet potentiæ ſit tenere ſuum habitum, & obiectū. hoc tamen non eſt earū, niſi inquātum eſt in eis virtus memoriæ, quæ immediate ſequitur eſſentiam naturæ, ſicut virtꝰ prioris ſemper eſt in poſteriori.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd voluntatis obiectum eſt bonum: bonum autem habet rationem finis. finis autem eſt, & contemplationis, & actionis: & ideo voluntas nō tantum ſe habet ad partem actiuam: ſed etiam ad cōtemplatiuam, vnde pertinet ad ſupremam partem animæ.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd Aug. vocat large potentiam cognoſcendi, ſiue quę ordinatur ad cognitionē ſicut memoria, ſiue qua cognoſcitur, ſicut intelligentia, ſiue quæ cognitionem cōſequitur, ſicut voluntas. potētiam autem diligendi nominat habitus gratuitos, quibus Deum meritorie diligimus. & ideo dicitur, quòd homo per peccatū amittens Dei ſimilitudinem, abiit in regionem diſſimilitudinis, ſed non amiſit imaginem.

D

¶ Ad octauum dicendum, quòd ſicut in artibus eſt, quòd illa quæ conſiderat finem imperat, & mouet artes conſiderantes ea, quæ ſunt ad finem, ſicut medicus imperat pigmentario, vt ſupra dictum eſt, ita etiam eſt in potentiis animę. voluntas enim, quia conſiderat finem, mouet alias omnes potentias, quæ ordinantur ad finem, & imperat eis actus ſuos. vnde quàmuis prior ſit in mouendo: non tamen ſequitur, quòd ſit prior in eſſe, ſicut etiam finis eſt vltimus in eſſe, & tamen mouet efficientem.

In repetitione ad 6.

ARTICVLVS II.

E

b Vtrum potentiæ animæ ſint eſſentia eius.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd eſſentia animæ ſit ſuæ potentiæ.

De ſpiri. 11
1. q. 27. 1.

¶ Primo, per hoc, quod dicitur in litera. Iſta tria ſunt vna mens, vna vita, vna eſſentia.

¶ 2 Item. Idem eſt principium eſſendi, & operandi: ſed anima eſt principium eſſendi cū ſit forma ſubſtantialis corporis. ergo per ſe ipſam eſt principium operationum. non oportet ergo eſſe potentias medias.

¶ 3 Item forma ſubſtantialis nobilior eſt, quàm accidentalis: ſed forma accidentalis facit operationes ſuas ſine aliqua virtute media. ergo & forma ſubſtantialis, & ſic idem quod prius.

¶ 4 Pręter. Materia prima eſt ſua potentia: ſed ſicut in materia eſt potentia paſſiua, ita in forma potentia actiua. ergo etiam forma eſſentialis eſt ſua potentia actiua, & ſic idem quod prius.

quicquàm intelligibilium eſt, quod non intelligam, niſi quod ignoro: quod autē ignoro, nec memini, nec volo. Quicquid autem intelligibilium non intelligo: conſequenter etiā nec memini, nec volo: quicquid autem intelligibilium memini, & volo, conſequenter intelligo.

Quomodo illa tota capiat voluntas.

VOLVNTAS mea etiam totam intelligentiam, totamque memoriam meam capit, dum vtor eo toto, quod intelligo, & memini. Cū itaque inuicem a ſingulis, & omnia tota capiantur æqualia ſunt tota ſingula, totis ſingulis, & tota ſingula, ſimul omnibus totis, & hęc tria vnum, vna vita, vna mens, vna eſſentia. Ecce illius ſummę vnitatis, atq; Trinitatis, vbi vna eſt eſſentia, & tres perſonæ, imago eſt mens humana, licet impar. Mens autem hic pro animo ipſo accipitur, vbi eſt imago illa Trinitatis. Proprie vero mens dicitur, vt ait Auguſ. † non anima ipſa, ſed quod in ea eſt excellentius, qualiter ſæpe accipitur. Illud etiam ſciendum eſt, quòd memoria nō ſolum abſentium eſt, & præteritorum: ſed etiā præſentium, vt ait Auguſt. in quartodecimo lib. de Trini. † alioquin non ſe caperet.

15. de trin. c. 7. to. 3.

†De tri. lib. 14. cap. 11.

Ex quo ſenſu illa tria dicantur unum eſſe, & una eſſentia quæritur.

HIc attēdendum eſt diligenter, ex quo ſenſu accipiēdum ſit, quod ſupra dixit, illa tria, ſcilicet memoriam, intelligentiam, & voluntatem eſſe vnum, vnam mentem, vnam eſſentiam: quod vtique non videtur verū eſſe, iuxta proprietatem ſermonis. Mens enim, ideſt ſpiritus rationalis, eſſentia ſpiritualis eſt, & incorporea. Illa vero tria, naturales proprietates, ſeu vires ſunt ipſius mentis, & a ſe inuicem differunt: quia memoria nō eſt intelligentia, vel voluntas: nec intelligētia volūtas, ſiue amor.

G

H

Quód etiam ad ſe inuicem dicuntur relatiue.

ET hęc tria etiam ad ſe inuicem referuntur, vt ait Auguſt. in nono lib. de Trini. † Mens enim amare ſe ipſam, vel meminiſſe non poteſt, niſi etiam nouerit ſe. Nā quomodo amat, vel meminit, quod neſcit? † Miro itaq; modo iſta tria inſeparabilia ſunt a ſemetipſis, & tamen eorum ſingulum, & omnia vna eſſentia eſt, cum & relatiue dicantur adinuicem.

†c. 3. to. 3.

† 9. de trin. c. 5.

Hic aperitur quod ſupra quærebatur, ſcilicet: quomodo hæc tria dicantur unum.

SED iam videndum eſt, quomodo hęc tria dicantur vna ſubſtātia, ideo ſcilicet, quia in ipſa anima vel mente ſubſtantialiter exiſtunt. non ſicut accidentia in ſubiectis, quę poſſunt adeſſe, & abeſſe. Vnde Auguſ. in lib. nono de Trinit. ait. † Ammonemur ſi vtcunq; videre poſſumus hæc in animo exiſtere ſubſtantialiter, non tanquam in ſubiecto, vt color in corpore, quia & ſi relatiue dicuntur adinuicem ſingula, tamen ſubſtantialiter ſunt in ſua ſubſtantia. Ecce ex quo ſenſu illa tria dicantur vnum eſſe, vel vna ſubſtantia. Quæ tria, vt ait Auguſt. in lib. decimoquinto de Trinit. † In mente naturaliter diuinitus inſtituta, quiſq; viuaciter perſpicit, & quàm magnum ſit in ea. Vnde poteſt etiā ſempiterna, immutabiliſq; natura recoli, conſpici, concupiſci. Reminiſcitur enim per memoriam, intuetur per intelligētiam, amplectitur per dilectionē, profecto reperit illius ſummæ Trinitatis imaginem.

† Lib. 9. de trinit. c. 4.

†De tri. lib. 15. cap. 20.

Quia in illa ſimilitudine eſt diſſimilitudo.

B

VERVNTAMEN caueat, ne hanc imaginem ab eadem Trinitate factam, ita ei comparet, vt omnino exiſtimet ſimilē, ſed potius in qualicunque iſta ſimilitudine, magnam quoque diſſimilitudinem cernat.

† Aug. ibid.

Prima diſſimilitudo.

C

QVOD breuiter oſtendi poteſt. Homo vnus per illa tria intelligit, meminit, diligit: † qui nec memoria eſt, nec intelligētia, nec dilectio, ſed hæc habet. Vnus ergo homo eſt qui habet hęc tria: non tamen ipſe eſt hæc tria. In illius vero ſumma ſimplicitate naturę, quę Deus eſt, quàmuis vnus ſit Deus, tres tamen perſonę ſunt pater & filius, & ſpirituſanctus, & hæ tres vnus Deꝰ. Aliud eſt itaque Trinitas res ipſa. aliud imago Trinitatis in

† 15. de tri. c. 22.

¶ 5 Præter. Omne illud, quod non est de essentia rei est accidens: sed sensus, & ratio, quæ sunt potentiæ quędam non sunt accidentia cum sint principia differentiarum substantialium. ergo sunt de essentia ipsius animæ.

CONTRA. Sicut se habet posse ad esse, ita se habet potentia ad essentiam: sed in solo Deo verum est dicere, quòd suũ esse sit suum posse. ergo in nullo alio sua essentia est sua potentia: & ita nec in aĩa.

¶ Præt. Omne agēs. quod agit per essentiam suam est agens primũ: vt dicit Auic. cuius ratio est: quia omne secundũ agens agit inquantum participat aliquid. & ita agit per aliquid additum essentiæ: sed anima non est agens primum. ergo non est agens per suam essentiam, sed per suã potẽtiã: ergo sua potẽtia non est sua essentia.

Lib. de intell.c.1.

†Ibid.c.24.

¶ Præt. Cũ perfectio, & perfectibilia sint proportionata, oportet, quòd ꝑfectibilia diuersarum proportionum recipiant diuersas perfectiones. organa autem corporis animati diuersa sunt diuersarum proportionum in commistione. ergo diuersimode perficiuntur ab anima. non autem quãtum ad esse, quia anima cum sit forma substantialis, dat vnũ esse toti corpori. ergo oportet, quòd diuersimode perficiantur quantum ad perfectiones consequentes esse, secundum quas, habent diuersas operationes. has autem perfectiones, quæ sunt principia operationum animæ: vocamus potentias. ergo oportet potentias animæ diuersas esse ab essentia, vtpote emanantes ab ipsa.

† Eod. lib. c.7.

†c.23.

RESPONDEO. Dicendum, quòd effectus [d] proprius, & immediatus, oportet, quòd proportionetur suæ causæ. vnde oportet, quòd in omnibus illis, in quibus principium operationis proximum est de genere substantiæ, quòd operatio sua sit substantia, & hoc solum in Deo est: & ideo ipse solus est, qui non agit per potentiam mediam differentē a sua substantia. In omnibus autem aliis operatio est accidens: & ideo oportet, quòd proximum principium operationis [d] sit accidēs, sicut videmus in corporibus, quod forma substantialis ignis nullam operationem habet, nisi mediantibus qualitatibus actiuis, & passiuis, quæ sunt quasi virtutes, & potentiæ ipsius. Similiter dico, quòd ab anima cum sit substantia nulla operatio egreditur, nisi mediante potentia: nec etiam a potentia perfecta operatio, nisi mediante habitu. Hæ autem potentiæ fluunt ab essentia ipsius animæ, quædam vt perfectiones partium corporis, quarum operatio efficitur mediante corpore, vt sensus, imaginatio, & huiusmodi. & quædam vt existentes in ipsa anima, quarum operatio non indiget corpore, vt intellectus, voluntas, & huiusmodi. & ideo dico, quòd sunt accidentia, non quòd sint communia accidentia, quæ non fluunt ex principiis speciei, sed consequuntur principia indiuidui, sed sicut propria accidentia, quæ consequũtur speciem originata ex principiis ipsius: nihil tamen sunt de integritate ipsius animæ, inquantum est totum potentiale, habens quandam perfectionem potentiæ, quæ conficitur ex diuersis viribus.

D.539.

D.51. 197.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dicitur tres potentiæ sunt vna mens &c. non est prędicatio essentialis, sed totius potestatiui de suis partibus. vnde de potẽtiis imaginis propinquius, & prius p̄dicatur mens, quia mẽtis inquantũ huiusmodi sunt istę potentiæ, in quibus cõsistit integritas imaginis;

re alia. propter quam imaginem, etiam illud, in quo sunt hæc tria, imago dicitur, idest homo, sicut imago dicitur, & tabula, & pictura, quę est in ea: sed tabula nomine imaginis appellatur, propter picturam, quæ est in ea.

Alia dissimilitudo.

RVRSVS ista imago, q̃ est homo, habens illa tria, vna persona est, illa vero Trinitas nõ vna persona est, sed tres personę, pater filii, & filius patris, & spiritus patris, & filii. Itaque in ista imagine Trinitatis nõ hæc tria vnus homo, sed vnius hominis sunt. In illa vero summa Trinitate, cuius hæc imago est, non vnius Dei sunt illa tria, sed vnꝰ Deus, & tres sunt illę personæ, non vna persona. illa enim tria non homo sunt, sed hominis sunt, vel in homine sunt. Sed nunquid possumus dicere Trinitatem sic esse In Deo, vt aliquid Dei sit, nec ipsa sit Deus? Absit ut hoc credamꝰ. Dicamꝰ ergo in mente nostra imaginē

F & minus proprie vita: quę tamen includit potentias in generali, quæ sunt principium operum vitæ. & adhuc minus proprie dicuntur vna essentia, in qua secundum id, quod est essentia nõ includuntur potentię, nisi sicut in origine, eo quòd ab essentia oriuntur potentiæ, in quibus attenditur imago. totum enim potentiale, quasi medium est inter integrale, & vniuersale. vniuersale. n. adest cuilibet parti subiectiuę secundum esse, & perfectam virtutē. & ideo proprie prædicatur de parte sua: sed totum integrale nõ adest cuilibet parti, neque secundum esse, neq; secundum virtutem. non enim totum esse domus est in pariete, neque tota virtus. & ideo nullo modo prædicatur de parte: totum autē potentiale adest cuilibet parti secundum se, & secundum aliquid virtutis, sed nõ secũdum perfectam: immo secundum perfectam virtutē adest tantum supremæ potentiæ. & ideo prædicatur quidem, sed non adeo proprie, sicut totũ vniuersale.

¶ Ad secundum dicendum, quòd essentia ipsius animæ est etiam principiũ operandi, sed mediante virtute. principium autem essendi est immediate, quia esse nõ est accidens.

¶ Ad tertium dicendum, quòd forma accidentalis est virtus alterius, per quam perducitur operatio, qui est effectus proportionatus sibi, sicut causæ proximę. forma I autem substantialis non est hoc modo proportionata operationi, vt dictum est.

In cor.ar.

¶ Ad quartum dicendum, quòd si per potentiam passiuam intelligatur relatio, vel ordo materię ad formã, tunc materia non est sua potentia, quia essentia materiæ, non est relatio. Si autem intelligatur potentia, secundum quod est principium in genere substantiæ, secundum quod potentia & actus, sunt principia in quolibet genere, vt dicitur in 12. Metaphy. sic dico, quòd materia est ipsa sua potentia. & hoc modo se habet materia prima, quæ est primum recipiens ad potentiam passiuam, sicut se habet Deus, qui est primum agens ad potentiam actiuam. & ideo materia est sua potentia passiua, sicut & Deus sua potentia actiua. omnia autem media habent vtranque potentiam participatiue: & potentia materiæ non est ad aliquam operationem, sed ad recipiendum tantum.

Tex.26,

¶ Ad quintum dicendum, quòd sensus, secundum quod est nomen potentiæ, non est principium huius differentię, quæ est K sensibile, sed secundum quod nominat naturam sensitiuam, & & ita est de aliis.

ARTICVLVS III.

c Vtrum vna potentia oriatur ex alia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd vna potentia non oriatur ex alia. Quæcunque enim simul sunt vnum ex altero non oritur: sed omnes potentiæ simul sunt in anima ex creatione. ergo vna non oritur ex alia.

1.q.77.7.

¶ 2 Præt. Omne accidens causatur ex suo subiecto, sed vna potentia non est subiectum alterius, quia accidens non est subiectum accidentis. ergo vna potentia non oritur ex alia.

CONTRA. Potentię determinantur secundum actus: sed actus vnius potẽtię sequitur naturaliter ad actum alterius potentię,

Trinitatis, sed exiguam, & qualemcunque esse, quæ summæ Trinitatis ita gerit similitudinē, vt ex maxima parte sit dissimilis. *d* Sciendũ vero est, ꝙ hęc Trinitas mentis, vt ait August. in 14. lib. de Trinit. † non propterea tantum imago Dei G est, quia sui meminerit mens, & intelligit, ac diligit se, sed qa potest etiam meminisse, & intelligere, & amare illum, a quo facta est.

† c. 12.

E

Alia assignatio Trinitatis in anima, scilicet mens, notitia, amor.

POTEST etiã alio modo, aliisque nominibus distingui Trinitas in anima, quæ est imago il- H lius summę, & ineffabilis Trinitatis. Vt enim ait August. in 9. lib. de Trini. † mens, & notitia eius, & amor, tria quędam sunt. Mens. n. nouit se, & amat se, nec amare se potest, nisi etiã nouerit se. Duo quędam sunt mens, & notitia eius. Item duo quędã sunt mens, & amor eius. Cũ ergo se nouit mēs, & amat se, manet Trinitas, s. mens,

† c.4.to.3.

tentiæ, & originatur ex ipsa, sicut intelligere, sequitur ad hoc, quòd est tenere notitiam. ergo ita est etiam in potentiis. Si dicas, quòd ordo est in actibus ratione obiectorum, & non ratione potentiarum in idem redibit, quia obiecta sunt perfectiones potentiarum, & formæ ipsarum. perfectio autē proportionatur perfectibili, & sic idem quod prius.

RESPONDEO. Dicẽdum, quòd omnis numerositas, quę descẽdit naturaliter ab aliquo vno, oportet, quòd descendat secũdum ordinem, quia ab vno nõ exit nisi vnum: & ideo cum multæ potẽtiæ egrediãtur ab essentia animæ. dicimus, quòd ĩ potẽtiis aĩæ est ordo naturalis, & cum oẽs fluant ab essentia: vna tñ fluit mediante alia: & inde ē, quòd posterior potẽtia supponit in diffinitione sui priorem, & actus posterioris depẽdet a priori. Si. n. diffiniamus intellectum, diffinietur per suum actum, qui est intelligere, & in diffinitione actus eius cadet actus prioris potentiæ, & ipsa potẽtia. Oportet. n. quòd in diffinitione huius actꝰ, qui est intelligere, cadat phantasma, quod est obiectum eius, vt in 3. de aĩa dr̃. quòd per actũ imaginationis repręsentatur intellectui. & hoc etiã videmus in accidentibus corporum, quòd omnia alia accidentia elementorum fluunt ab essentia, mediantibus primis qualitatibus.

† Ex lib. 9. de Trinita. c. 12.

† Ibidem.

Tex.38.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis sint simul tempore, nihilominus tamen vna naturaliter prior est altera.

¶ Ad secundum dicendum, quòd accidens ex seipso non habet virtutem producendi aliud accidens, sed a substantia potest vnũ accidens [d] procedere mediante alio, secundum quod illud præsupponitur in subiecto, & ita etiam accidens non potest esse per se subiectũ accidentis, sed subiectũ mediante vno accidente subiicitur alteri, propter quod dr̃ superficies esse subiectũ coloris.

D.20.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum imago attendatur in potentiis rationalibus, respectu quorumlibet obiectorum.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd imago attēdatur in istis potentiis respectu quorumlibet obiectorũ. Potentia. n. ex natura potentiæ se habet similiter ad omnia sua obiecta: sed per habitus diuersos restringitur ad hęc, vel ad illa. cum igitur assignatio primæ imaginis sit secundum potentias, non ſm habitus. videtur, ꝙ sit respectu quorũlibet obiectorũ.

1.q.93.8.

¶ 2 Præt. Aug. li. de Trin. Cum in natura mentis humanæ quærimus Trinitatem in tota quærimus non separantes actionem temporalium a cõtemplatione æternorum. omnia autem obiecta vel sunt æterna, vel temporalia. ergo respectu quorumlibet obiectorum attenditur imago.

12. de trin. c.4.to.3.

CONTRA. Ad rationem imaginis exigitur æqualitas: sed non in omnibus obiectis inuenitur æqualitas. non enim quantumcunque cognosco aliquid, tantum volo illud. ergo videtur, quòd non respectu omnium attendatur imago.

¶ Præt. Secundum istam assignationem imaginis, intelligentia sequitur memoriam: sed in illis, quæ per acquisitionem cognoscimus ex intelligentia, sequitur memoria. ergo videtur, quòd ista assignatio imaginis non attenditur respectu quorumlibet obiectorum.

amor, & notitia. Mens aũt hic nõ accipitur pro aĩa, sed ꝓ eo qđ in aĩa excellentius est. Hæc aũt tria cum sint distincta a se inuicem, dicũtur tñ esse vnum, qa in aĩa substãtialiter existũt.

Quia mens uice patris, notitia filij, amor spiritus sancti accipitur.

ET est ipsa mēs quasi parēs, & notitia eius quasi proles eius. Mens. n. cum se cognoscit, notitiam sui gignit, & est sola parens suę notitiæ. Tertiꝰ est amor, q de ipsa mente, & notitia procedit, dum mens cognoscens se, diligit se. non enim posset se diligere, nisi cognosceret se: amat etiam placitam prolem, idest notitiam suam, & ita amor quidam complexus est parentis, & prolis.

Quòd non est minor mente notitia, nec amor utroque.

NEC minor est proles parente, dum tantam se nouit mens quanta est, nec minor est amor parēte,

A RESPONDEO Dicendum, quòd sicut dictum est, imago dicit expressam repręsentationem. Expressa aũt repręsentatio est in ipsis potentiis propter quinq;. Quorum duo se tenent ex parte ipsius animæ, scilicet consubstantialitas, & distinctio potẽtiarum. & ideo se habent indifferenter respectu quorumlibet obiectorum. Alia vero tria, scilicet æqualitas, & ordo, & actualis imitatio respiciunt obiecta. vnde se habent diuersimode respectu diuersorum obiectorum. potest autē attendi in potẽtiis animæ duplex æqualitas, scilicet potentiæ ad potentiam, & potentiæ ad obiectum. Et hęc secũda æqualitas, saluatur hic diuersimode respectu diuersorũ obiectorũ. in illis. n. quę per habitũ acquisitũ discuntur, nõ seruatur ordo, vt dictum est: qa intelligendi actꝰ pręcedit actum memorandi, & iterum non est ibi actualis repręsentatio ipsius Trinitatis, ſm qđ intendit illis obiectis, quæ non exprimũt Trinitatē. seruatr̃ aũt ibi ęqualitas quędã, scilicet potentiæ ad potentiã: quia quæcunq; cõprehẽdunt vna potentia comprehenduntur alia, non quòd quicquid intelligimus simpliciter velimus: sed aliquo modo in voluntate sunt inquantum volumus nos ea intelligere, sed non seruatur æqualitas potentię ad obiectum: quia res corporales sunt D in anima nobiliori modo, quàm in seipsis, cum anima sit nobilior eis, vt dicit Augustinus. Si autem considerentur istę potentiæ respectu huius obiecti, quod est anima, sic saluatur ordo, cum ipsa anima naturaliter sit sibi præsens. vnde ex notitia procedit intelligere, & non econuerso: seruatur etiam æqualitas potentiæ ad potentiam simpliciter: quia quantum se intelligit, tantum se vult, & diligit: non sicut in aliis, quòd velit se tantum intelligere, sed simpliciter: seruatur etiam ibi æqualitas potentiæ ad obiectum: seruatur etiam ibi actualis imitatio ipsius Trinitatis, inquantum scilicet ipsa anima est imago expresse ducens in Deum. Si autem considerentur respectu huius obiecti, quòd est Deus, tunc seruatur ibi actualis imitatio, maxime autem seruatur ordo: quia ex memoria procedit intelligentia, eo quòd ipse est per essentiam in anima, & tenetur ab ipsa non per acquisitionem: seruatur etiam ibi æqualitas potentiæ ad potentiam simpliciter, sed non potentiæ ad obiectum, quia Deus E est altior, quàm sit anima. vnde dico, quòd imago quodammodo attenditur respectu quorumlibet obiectorum. verius autem respectu suiipsius, & verissime respectu huius obiecti, quod est Deus, nisi tantum, quòd deest æqualitas potentiæ ad obiectum, quæ etiam non multum facit ad imaginem.

Dist.3.q.3 art.1.

Dist.3.q.2. art.3.

10. de trin. c.6. tom.3. & de dua. animab.cõ. Manicheos c.1.to.6.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis ista assignatio imaginis, attendatur secundum potentias absolute: nihilominus tamen præcipue attenditur secundum id, quod est altissimum in eis. & hoc est respectu eorum obiectorum, quæ per sui essentiam sunt in anima.

¶ Ad secundum dicendum, quòd August. vult, quòd respectu quorumlibet obiectorum sit aliquo modo imago: sed præcipue respectu huius obiecti, quod est Deus, & quod est anima. ipse enim in multis requirit similitudinē Trinitatis: vt ad perfectam imaginem deueniat.

¶ Ad aliud patet responsio per ea, quæ dicta sunt.

Paulo ante in hoc art.

ARTI-

& prole, idest mente, & notitia, dum tantũ se diligit mēs, quãtum se nouit, & quanta est.

Quòd hæc tria in seipsis sunt.

SVNT etiam hæc singula in seipsis, qa & mēs B amans in amore est, & amor in amantis notitia: & notitia in mente noscēte est. Ecce in his tribus qualecunque Trinitatis vestigium apparet.

† Lib. 10. c.5.

Quomodo mens per ista proficit ad intelligendum Deum.

MENS itaq; rationalis considerans hæc tria, & illam vnam essentiã in qua ista sunt, extendit se ad C contemplationem creatoris, & videt Trinitatem in vnitate, & vnitatē in Trinitate. Intelligit enim vnũ Deum esse, vnã essentiã, vnũ principiũ. Intelligit. n. quia si duo essent, vel vterq; insufficiens esset, vel alter superflueret, quia si aliquid deesset vni, quod alter haberet, nõ esset ibi summa pfectio. Si vero nihil

ARTICVLVS V.

Vtrum potentiæ rationales ſint ſemper in actu reſpectu obiectorum, in quibus attenditur imago.

1.q.93.7. AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ iſtę potentiæ non ſemꝑ ſint in ſuis actib⁹ reſpectu horū obiectorū, in quibus ꝓcipue attēditur imago. Dicit.n. Philoſophus, 2. de anima t.17. ꝙ vna potētia exiſtēte in actu, altera abſtrahit̄ ab actu ſuo: ſed iſtæ tres ſunt diuerſæ potētiæ. ergo impoſſibile eſt, quòd quælibet ſemper ſit in ſuo actu reſpectu cap.1. cuiuslibet obiecti.

¶ 2 Item Philoſophus 4. Meta. t. 12. dicit, quòd nō contingit multa ſimul intelligere: ſed aīa qn̄q; intelligit qdam alia. ergo tunc non intelligit ſimul ſeipſam, & Deum.

¶ 3 Item. Ad hæc, ꝙ anima intelligat, vel videat ſm Aug. 11. de trin. c.2.to.3. reqritur intētio cognoſcētis per quam ſpecies cognoſcibilis in rē deducat: ſed qn̄q; anima intelligit ex intentione ſe intelligere. cū igitur non percipiamus nos intelligere ſemper animam, & Deum, videtur quòd intellectus noſter, non ſemper ſit in actu reſpectu horum obiectorum.

Tex.20. CONTRA. Philoſophus dicit 3. de aīa. ꝙ intellectus agens ſemper intelligit. maxime autem hoc videtr reſpectu eorū, quę ſemper ſibi ſunt præſentia, ſicut anima, & Deus. ergo videtur, quòd intellectus horum reſpectu ſemper ſit in actu.

10. de trin. c.11.to.3. ¶ Præt. Dicit Aug. quòd quicquid eſt in memoria mea illud memini: ſed anima & Deus ſemper eſt præſens memorię. ergo memoria ſemper eſt in actu eorum, & ſimiliter eſt in aliis.

De vtil. credendi c.11. to.6. RESPONDEO. Dicendum, quòd ſecundum Auguſtinū I differunt cogitare, diſcernere, & intelligere. Diſcernere, eſt cognoſcere rem per differentiam ſui ab aliis. Cogitare, autem eſt conſiderare rem ſecundum partes, & proprietates ſuas. vnde cogitare dicitur quaſi coagitare. Intelligere autē dicit nihil aliud, quàm ſimplicem intuitum intellectus in id, quod ſibi eſt præſens intelligibile. Dico ergo, quòd anima non ſemper cogitat, & diſcernit de Deo, nec de ſe, quia ſic quilibet ſciret naturaliter totam naturam animæ ſuæ: ad quod vix magno ſtudio peruenitur: ad talem enim cognitionem non ſufficit præſentia rei quolibet modo: ſed oportet, vt ſit ibi in ratione obiecti, & exigitur intentio cognoſcentis: ſed ſecundum quod intelligere nihil aliud dicit, quàm intuitum, qui nihil aliud eſt quàm præſentia intelligibilis ad intellectum quocunque modo, ſic anima ſemper intelligit ſe, & Deum indeterminate, & conſequitur quidam amor indeterminatus. Alio tamen modo ſecundum Philoſophos, intelligitur, quòd anima ſemper ſe intelligit, eo quòd omne, quod intelligitur, non intelligitur, niſi illuſtratum lumine intellectus agentis, & receptum in intellectu poſſibili. vnde ſicut in omni colore videtur lumen corporale, ita in omni D.776. intelligibili [d] videtur lumen intellectus agentis, non tamen in ratione obiecti, ſed in ratione medij cognoſcendi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc eſt intelligendum quando potentiæ operantur circa diuerſa obiecta. tunc enim vna impedit aliam in actu ſuo, vel ex toto retrahit: ſed quando ordinantur ad idem obiectum tunc vna iuuat aliam, ſicut illud, quod videmus facilius imaginamur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Philoſophus loquitur de intelligere, ſecundum quod eſt operatio intellectus completa diſtinguentis, vel cogitantis, & non ſecundum quòd hic ſumitur intelligere.

In corpore art. ¶ Ad tertium dicendum ſimiliter, quòd intentio intelligentis non requiritur ad tale intelligere, ſicut dictum eſt.

vni deeſſet quod haberet alter, cū in vno eſſent oīa, alter ſuperflueret. Intellexit ergo vnū eſſe Deū vnum oīum authorē, & vidit quia abſq; ſapientia non ſit, quaſi res fatua. & ideo ītellexit eū habere ſapiētiā, quę ab ipſo genita eſt, & qa ſapientiā ſuā diligit, intellexit ēt ibi eē amorē. G

Hic de ſummæ Trinitatis unitate.

QVapropter, iuxta iſtā conſideratione. vt ait Aug. in li. 9.† de Tri. †Lib.9.c.1. credamus patrē, & filiū, & ſpiritum ſanctū, vnum eſſe Deū, vniuerſæ creaturę conditorem, & rectorē, nec patrē eſſe filiū, nec ſpiritū ſanctū, vel patrē eſſe, vel filiū, ſed Trinitatē relatarū adinuicē perſonarū. Vt.n. ipſe ait H in lib. de fid. ad Petrū.† † c.1.to.3. Vna eſt natura, ſiue eſſentia patris, & filii, & ſpūſſancti, non vna pſona Si.n. ſic eſſet vna perſona, ſicut eſt vna ſubſtātia pr̄is, & filii, & ſpūſſancti, veraciter Trinitas nō diceret. Rurſus quidē Trinitas eēt vera, ſed vnus De⁹ Trinitas ipſa nō eſſet. ſi quēadmodū pater, & filius, & ſpiritus ſanct⁹ perſonarū ſunt abinuicē ꝓprietate diſtincti, ſic fuiſſent naturarum quoq; diuerſitate diſcreti. Fides aūt Patriarcharū, Prophetarū, atq; Apoſtolorum, vnum Deum prædicat eſſe Trinitatē. In illa ergo sācta Trinitate, vn⁹ Deus eſt pater, q ſolus eſſentialiter de ſeipſo vnū filiū genuit, & vnus filius, qui de vno patre ſolus eſſentialiter natus, & vnus ſpiritusſanctus, q ſolus eſſentialiter a patre, filioq; ꝓcedit. Hoc aūt totū nō poteſt vna perſona ideſt gignere ſe, & naſci de ſe, & procedere de ſe. Vt.n. ait Aug. in primo lib. de Tri.† † c. 1. to.3. Nulla res eſt, quæ ſeipſam gignat, vt ſit.

QVAESTIO V.

E

Vtrum hæ partes imaginis mens, notitia, & amor differant ab aliis partibus.

DEINDE quæritur de alia aſſignatione imaginis, ſ. mētę, notitia, amore. Et vr̄ quòd iſta non differat a prædicta, ſi dr̄ ꝙ iſta aſſignatur ſm habitus, illa ſm potentias. imago.n. attenditur in aīa præcipue reſpectu huius obiecti, quod eſt anima, & huius obiecti quod eſt Deus: ſed anima nō cognoſcit ſeipſam tali modo cognitionis. de quo hic loquimur mediāte habitu: ſed per ſuā eſſentiam. ergo non videtur, quod ſm aliquos habitus aſſignetur imago.

¶ 2 Præt. Nullus habitus eſt conſubſtantialis, cum omnis habitus ſit accidēs: ſed notitia, & amor sūt conſubſtātiales ipſi mēti, vt hic dr̄. ergo non ſunt habitus.

¶ 3 Item. Mens ſuperius fuit accepta nō pro habitu, ſed pro potētiarum ſubiecto. cū igitur eodem modo notificetur hic, ſicut ſupra a Magiſtro. ſ. pro eo, quod in anima eſt excellētius. vr̄, ꝙ non ſit habitus, & ita hæc aſſignatio non eſt ſecundū habitus. Supra. q.3. art.1. Diſt.2.

¶ 4 Præt. Conſtat, quòd habitus non operatur: ſed eſt principium operandi. cū igitur hic dicat, quòd mens notit ſe, & amat ſe. videtur, quòd non ſumatur pro habitu.

CONTRA. Cuilibet potentiæ reſpondet ſuus habitus. ſi igitur mens non ſit habitus, ſed ipſa eſſentia animæ, ſm quod hic ſumitur, erunt quatuor partes imaginis, ſ. mens, & tres habitus trium potentiarum, & iſta non repræſentabūt Trinitatem.

RESPONDEO. Dicendum, quòd mens multipliciter dr̄ ſm quoſdā. 4. de diu. nomin. Quandoq;.n. dr̄ ipſa natura intellectiua, ſicut Diony. vocat angelos diuinas mentes. Qn̄q; dr̄ ipſe intellectus examinās res, ſm qd̄ mēs dr̄ a metior metiris, & iuxta hoc ēt ſupra ſumitur, quòd mens eſt ſuperior pars animæ. Qn̄q; dr̄ pro memoria a reminiſcendo dicta. & ita dicunt, quòd ſumitur hic. vnde dicunt, quòd mens hic ſumitur pro habitu memoriæ, & notitia pro habitu intelligentiæ, & amor pro habitu voluntatis. Sed quia iſta opinio non procedit ſm Magiſtri intētionē, & nimis extorta eſt, ideo aliter dicendū eſt, quòd mens ſumitur hic, In litera. q.3. art.1. ſicut & ſupra, pro ipſa ſuperiori parte animę, quæ eſt ſubiectū prædictæ imaginis: & notitia eſt habitus memoriæ, & amor habitus voluntatis: & ita hęc aſſignatio ſumitur ſecundū eſſentiā, & habitus conſubſtantiales. prędicta autem ſecundū potentias. vnde in iſta non eſt tanta conformitas, ſicut in prædicta, nec ita propria aſſignatio, propter quod etiam vltimo ponitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad eſſe habitus [d] D.764. K intellectiui, duo concurrunt, ſ. ſpecies intelligibilis, & lumen intellectus agentis: quod facit eam intelligibilem in actu. vnde ſi aliqua ſpecies eſſet, quæ in ſe haberet lumen, illud haberet rationem habitus, quantum pertinet ad hoc, quòd eſſet principium actus, ita dico, quòd qn̄ ab anima cognoſcitur aliquid, quod eſt in ipſa non per ſui ſimilitudinem ſed per ſuam eſſentiam, ipſa eſſentia rei cognitæ eſt loco habitus. vnde dico, quòd ipſa eſſentia animæ, prout eſt nota a ſeipſa habet rationem habitus. & ſumitur hic notitia materialiter pro re nota. & ſimiliter eſt dicendum de amore. Vnde etiam patet ſolutio ad ſecundum, quia habitus iſti erunt conſubſtantiales, cum ſint in ipſa ſubſtātia aīæ: nec ſunt ibi alij habitus. ſi autem diceremus, quòd per notitiā, & amorem ſignificantur actus, & non habitus planius eſſet, & tunc dicerentur conſubſtantiales: ſicut & de potentiis ſupra dictum eſt. D. 3. qó. 4. art.2.

¶ Tertium, & quartum concedimus.

¶ Ad

EXPOSITIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

Pſal. 72. ANTEQVAM ſit parti. per gratiam. Imago tamen dei per.} Contra. Pſal. Domine in ciuitate tua ima. ipſorum &c. Dicendum, quòd ſicut dicit glo. ſup Pſal.4. illud Pſalmi. Signatum ē &c. Triplex ē imago dei in homine. ſ. creationis, quæ eſt ratio inquantum appropinquat ad imitationē diuinæ intellectualitatis, & dicitur imago per modum quo truncus in corporalibus poteſt dici imago. Item, alia eſt imago ſimilitudinis, quæ cōſiſtit in diſtinctione potentiarum repræſentantium Trinitatem perſonarū, & hæc aſſimilat̄ imagini in corporalibus, ſecundum quod diſtincta eſt per rationes partium. Item, eſt imago recreationis, quæ conſiſtit in habitib⁹ gratuitis & actu imitatur Deū, & hæc aſſimilat̄ imagini in corporalibus quantum ad colores & alia quæ imaginē decorant, & ſic dicta imago non remanet poſt peccata, ſed aliis duobus modis. { Quo capax. } videtur falſum. Omne enim quod capit aliquid, eſt maius, vel æquale ſibi, ſicut Auguſt. arguit de potentiis mutuo ſeſe capientibus. 10. de Tri. c.11.to.3. ergo videtur ꝙ mens noſtra non poſſit capere Deum. Si dicas quòd dicitur capere inquantum Deus eſt in anima, cum ipſe ſit in qualibet creatura per eſſentiam, præſentiam, & potentiam: uidetur etiā quòd creaturæ inſenſibiles capiant Deum. Ad quod dicendum, ꝙ mens noſtra dicitur capere Deum ſicut perfectibile ſuam perfectionem: obiectum enim operationis aliquo modo eſt pfectio operantis. mens autem noſtra habet operationem, circa Deum per cognitionem & amorem, quam non habent creaturæ irrationales. & ideo capitur a mēte ſicut a perfectibili, non tamen ſicut a perfectibili proportionato: & ideo non comprehenditur ſed attingitur, vnde non ſequitur quòd adæquetur. Memoria vero dicit̄ ad aliquid non ſecundū eſſe, ſed ſecundū dici. { Ad ſe inuicem refe. } Videtur falſum quòd memoria non dicitur ad voluntatem. Dicendum, quòd quàmuis non dicatur ad eam ſub nomine voluntatis, tamen refertur ad eam inquantum voluntas eſt memorabilis. Vel dicendum, quòd referuntur adinuicem ſecundum relationem originis inquantum vna habet naturalē ordinem ad aliam, vt dictum eſt. { Totumq; &c. } Diſt. 3.q.4. art.4. Vr̄ male dicere, quia totum dicit̄ reſpectu partium, potentiæ.n. animæ non hn̄t partes cum ſint ſimplices. Dicendum ꝙ eſt duplex quantitas. ſ. molis, vel dimēſiua, & huiuſmoi totalitas attēdit̄ reſpectu partium in quas diuiditur, eſt ēt quędam quātitas virtutis, cuius totalitas attēditur reſpectu obiectorū, & talis eſt totalitas in potentijs animę. Item: vr̄ quòd vna non ſit æqualis in omnibus, quia omne totum eſt maius ſua parte. Dicendū quòd hoc verum eſt de totalitate quātitatis dimenſiuæ, vel numeralis quæ eiuſdē rōnis ſunt, & non de totalitate quantitatis virtualis. poteſt.n. contingere quòd vna virtus pōt in tot obiecta, quot aliæ plures. quarum quęlibet in oīa illa obiecta pōt, tn̄ vna earum non tot modis pōt in illa obiecta ſicut alia.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM probauit trinitatem perſonarum in vnitate eſſentiæ authoritatibus, rationibus, & ſimilitudinibus. Hic incipit determinare quęſtiones incidentes circa prædeterminata. Diuidit̄ autē in partes duas: Cum.n. perſonarum trinitas diſtinguatur per proceſſionem vnius perſonæ ab alia. In prima, mouet qōnes, circa hanc proceſſionem quantum ad ſuppoſitum & terminū. In ſecunda, quantum ad principiū 6. diſtinct. ibi { Quæri ſolet vtrū pater. } Sciendum eſt aūt, quòd licet Magiſter moueat has quæſtiones de generatione filij a patre: tn̄ eædem quæſtiones pn̄t A fieri de proceſſione ſpiritusſancti, & ſimiliter determinantur. Prima autem pars diuiditur in duas. In prima, inquirit vtrū nomina eſſentialia concreta poſſint ſignificari vt ſuppoſitū actus generationis, vel vt terminus. In ſecunda inqrit de nominibus eſſentialibus in abſtractione ſignificantibus. 5. diſtinctione. ibi { Poſt hoc quæritur vtrum conce. } De perſonalibus enim non eſt dubium, ſuppoſita diſtinctione perſonarum per act⁹ notionales. Prima in duas. In prima determinat quæſtionē. In ſecunda obiicit contra determinata. cap. 1.to.3. ibi { Nunc ad pręmiſſa. } Circa primum inquirit: vtrum hæc ſit vera, Deus genuit deum. Et diuiditur in partes duas, ſecundum quòd duabus vijs ex iſta ꝓpoſitione procedit. Secunda incipit. ibi { Sed adhuc opponūt } Quæ diuiditur in duas. In prima ponit proceſſum ex dicta propoſitione ad impoſſibile & ſoluit: & quia in ſua ſolutione ſupponit ꝙ nomē pſonale poſſit p̄dicari de eſſētiali, vt dicatur, De⁹ eſt pater, ideo in ſecunda excludit errorem contradicentium per multas authoritates. ibi { Quidam tamen veritatis.

DISTIN. IIII.

A

Hic quæritur utrum cōcedendum ſit, quòd Deus ſe genuerit.

HIc orit̄ quæſtio ſatis neceſſaria: [a] Conſtat & irrefragabiliter verū eſt, ꝙ de⁹ pater genuit filiū. [b] Ideo q̄ritur, vtrū cōcedendū ſit, ꝙ deus genuit deū. Si .n. deus genuit deū, videtur ꝙ aut ſe deum, aut alium genuerit. Si vero aliū deum genuit, non eſt tantū vnus deus. Si aūt ſeipſum deū genuit, aliqua res ſeipſam genuit. Ad quod reſpōdentes dicimus, ſane & catholice concedi, quòd vnus vnum genuit, & quòd deus deum genuit, quia deus pater deum filiū genuit. In ſymbolo quoq; ſcriptum eſt, Lumē de lumine, deum verū de deo vero. Quod vero additur. ergo genuit ſe deum, vel aliud deum, neutrū concedendum eſſe dicimus. Quòd alium deum nō genuit manifeſtum eſt, quia vnus tantum deus eſt. Quòd autem ſeipſum non genuit, oſtendit B Auguſtinus in lib. primo de Trin. dicens. Qui putant eius potentię eſſe deum vt ſeipſum ipſe genuerit, eo plus errant, ꝙ non ſolum deus ita nō eſt. ſed nec ſpiritualis, neq; corporalis creatura. Nulla.n. res eſt quæ ſeipſam gignat vt ſit, & ideo non eſt credendum, vel dicendum, quòd deus genuit ſe.

[c] *Alia quæſtio de eodem.*

C SEd adhuc opponunt garruli ratiocinatores dicentes. Si deus pa-

QVAESTIO PRIMA.

A

Ad intellectum huius partis de duobus quæritur.

Primo. De diuina generatione.
Secundo. De diuina prędicatione.

Circa primum tria quæruntur.

D
Primo. An in diuinis ſit generatio.
Secundo. Suppoſito quòd ſic, an hæc ſit vera: Deus genuit deū.
Tertio. De aliis locutionibus, quæ ex iſta litera cōcluduntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

[a] Vtrum generatio ſit in Deo.

AD PRIMVM. ſic procedit̄. Videtur quòd in deo nō ſit generatio. 1.q.27.2.4. contr.c.14. 5.phyſ.te.4 to.7. Generatio enim eſt ſpecies mutationis ſm Philoſophum, ſed a deo remouet̄ mutatio. Iac.1. apud quem non eſt &c. ergo nec ḡnatio.

¶ 2 Præt. Quanto creaturæ ſunt nobiliores, magis accedūt ad diuinam ſiſtudinē, ſed in creaturis nobilioribus non inuenitur generatio ſicut in angelis & in corporibus cœleſtibus, ſed tn̄ in inferioribus. ergo videtur quòd nec in deo inueniatur.

E ¶ 3 Itē. Vbicunq; eſt ḡnatio, oportet ꝙ ſit aliqd in genito cōmunicatū a ḡnante: ſed ꝑ illud qd̄ ſibi a ḡnante cōicatur, non diſtinguit̄ a generante. ergo oportet ibi eſſe aliquid aliud ꝑ qd̄ ab ipſo diſtinguat̄, cum omne genitū a ḡnante diſtinctum ſit. ergo omne quod generatur eſt compoſitum, cum ſit ibi aliquid & aliquid: ſed in deo non eſt compoſitio. ergo nec generatio.

¶ 4 Item. Generatio eſt actus medius inter generantem & genitum: ſed inter patrem & filium non eſt aliquid medium, ergo videtur quòd non ſit ibi generatio.

CONTRA Iſa. vlt. Ego qui generationē tribui &c.

¶ Item, Omne quod cōicat ſe, cōicat ſe ratione actus qui eſt in ipſo: qa potentia non agit, nec cōicat ſe: ſed diuina eſſentia eſt primus & purus actus. ergo videtur ꝙ ſummæ cōicet ſe, ſed non cōicat ſe ſumme in creaturis, cum non terminetur in eadem naturam talis cōicatio. ergo videtur quòd cōmunicet ſe per generationem in filio. hæc enim eſt maxima communicatio.

RESPONDEO Dicendum, quòd generationem eſſe in diuinis ratione efficaciter confirmari non poteſt, ſicut ſupra

D. 3. q. pri. art. 4. dictum eſt, ſed authoritate, & fide tenetur. vnde ſimpliciter concedendum eſt generationem eſſe in diuinis.

¶ Sciendum tamen eſt, quòd cum omnis perfectio ſit in deo & nulla imperfectio, quidquid perfectionis inuenitur in creatura, de deo dici poteſt quantum ad id, quod eſt perfectionis in ipſa, omni remota imperfectionem. Si autem nomen imponitur ab eo quod imperfectionis eſt, ſicut lapis vel leo, tunc dicitur de deo ſymbolice vel metaphorice. Si autem imponitur ab eo quod eſt perfectionis dicitur proprie, quamuis ſecundum modum eminentiorem. Dicitur autem nomen imponi ab eo, quod eſt quaſi differentia cōſtitutiua, & non ex ratione generis: & ideo quandocunq; aliqd ſecundum ſuum genus dicit imperfectionem, & ſecundum differentiam perfectionē, inuenitur in deo quā tum ad rationem differentiæ, & nō quantum ad rationem generis: ſicut ſcientia non eſt in deo q̄tum ad rationem habitus vel qualitatis, quia ſic habet rōnem accn̄tis, ſed ſolū ſm̄ id quòd complet rōnem ſciæ.ſ. cognoſcitiuū certitudinaliter aliquorū. Similiter dico, quòd ſi accipiamus genus generationis, ſecundum quòd inuenitur in inferioribus, imperfectionis eſt. mutatio enim, quæ eſt genus ipſius, ponit exitum de potentia ad actum, & per conſequens, ponit materialitatem in genito, & per conſequens diuiſionem eſſentiæ, quæ omnia diuinæ generationi, non competunt. Si autem conſideretur ſecundum differentiam ſuam per quam complectur ratio generationis, ſic dicit aliquam perfectionem. paſſiue enim accepta dicit acceptationem eſſentię, imperfectā ſimilitudine, cuius communicationem dicit ſi ſumatur actiue, quorum neutrum imperfectionem dicit. communicatio enim conſequitur rationem actus. vnde omnis forma quantum eſt de ſe: communicabilis eſt, & ideo communicatio pertinet ad nobilitatem. Et hoc modo accepta generatione eſt per prius in Deo, & omnis generatio in creaturis deſcendit ab illa, & imitatur eam quantum poteſt, quàmuis deficiat. vnde ad Epheſ. 3. Ex quo omnis paternitas in cæ. &c. Si autem accipiatur ſecundum rationem vſitatam in nomine, ſecundum quam dicimus generationem in creaturis, ſic nō conuenit Deo niſi tranſumptiue, ſicut & alia corporalia.

ET PER hoc iam patet ſolutio ad primum, quia generatio ſecundum ſuum genus, quod eſt mutatio in diuinis, non inuenitur: vnde in Deo, non eſt mutatio, ſed operatio diuinæ naturæ, ſecundum Damaſ. differt autem operatio a motu ſecundum Phyloſophum Ethico. 10. quia operatio eſt actus perfecti, ſed motus eſt actus imperfecti, quia exiſteatis in potentia. Lib. 1. ſi. or. cap. 8.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd nulla creatura ſuſceptibilis eſt generationis ſine eo, quod eſt imperfectionis in ipſa. cum enim in omni creatura differat eſſentia[d] & eſſe: non poteſt eſſentia communicari alteri ſuppoſito, niſi ſecundum aliud eſſe, D. 461. quod eſt actus eſſentiæ in qua eſt, & ideo oportet eſſentiam creatam[d] communicatione diuidi, quod imperfectionis eſt. & ideo in perfectiſſimis creaturis, non inuenitur, ſed in his, quę magis remouentur a diuina ſimilitudine. D. 1148.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in diuina generatione, non eſt aliquid additum eſſentiæ in genito, per quod differat a generante, ſed ex hoc ipſo quòd accipit eſſentiam a generante diſtinguitur ab eo relatione dantis, & accipientis, quę relationes non differunt ab eſſentia realiter, ſed tantum ratione, vt dictum eſt, & ideo non ſequitur ibi compoſitio. D. 2. q. uni. art. 5. quod in alijs eſſe non poteſt, quia nulla relatio eſt ſubſtantia ſecundum rem in creaturis, vnde oportet quòd omne generatum ſit compoſitum, & ſic iterum patet quòd generatio in creaturis ſine imperfectione eſſe non poteſt.

¶ Ad quartum dicendum. quòd generatio realiter non eſt aliquid medium inter patrem & filium, cum generatio ſecundum rem paſſiue accepta, ſit ipſa filiatio quæ eſt proprietas filii & eſt F in filio, & cum in patre accipiatur actiue eſt ipſa paternitas quæ eſt in patre, & eſt ipſe pater, tamen ſignificat proprietatē per modum actus, & iſta ſignificatio fundatur aliquo modo ſupra rem in acceptione vnius ab altero.

ter genuit deum, aut genuit deum qui eſt deus pater, aut deum qui non eſt deus pater. a Si genuit deū qui non eſt deus pater ergo deus eſt qui non eſt deus pater, non ergo tantum vnus deus eſt. Si vero genuit deum qui eſt deus pater, ergo genuit ſeipſum. Ad quod reſpondemus determinantes illam propoſitionem quā ſic proponunt. Si deus pater genuit deum, aut deum qui eſt deus Pater, aut deum qui non eſt deus pater, hoc enim ſane, & praue intelligi poteſt: & ideo reſpondendum eſt ita. Deus pater genuit deum qui eſt ipſe pater, hoc dicimus eſſe falſum, & cōcedimus alteram, ſcilicet, genuit deum qui non eſt pater, nec tamē genuit alterum deū, nec ille qui genitus eſt, alius deus eſt quàm pater, ſed vnus deus cum patre. Si uero additur, genuit deum qui non eſt deus pater, hoc diſtinguimus, quia dupliciter poteſt intelli- G gi, genuit deum, qui non eſt deus pater, ſcilicet, deum filiū, qui filius nō eſt pater qui deus eſt, hic ſenſus verus eſt. Si vero intelligatur ſic, genuit deum qui nō eſt deus pater, ideſt qui non eſt deus qui eſt pater, hic ſenſus falſus eſt. Vnus enim, & idem deus eſt pater, & filius, & ſpiritusſanctus, & econuerſo pater, & filius & ſpiritusſanctus eſt vnus deus.

ARTICVLVS II.

b Vtrum iſta propoſitio, Deus genuit deum, ſit falſa.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ hæc ſit falſa, deꝰ genuit deū. 1. q. 39. 4. Generatio.n. importat relationem diſtinguentem pſonas, vt dictū eſt. Art. præce. ſi igit conceditur ꝙ deꝰ genuit deum, oportet ꝙ concedat, quòd deus diſtinguit a deo, & quòd Deꝰ eſt alius a deo: quod nō conceditur.

¶ 2 Pręt. Terminꝰ in prædicato poſitu, nō trahit terminum in ſubiecto poſitum extra ſuam ſignificationem, ſed tantū re- H ſtringit ipſum ratione cōſignificationis temporis. vt ſtet pro præſentibus, præteritis, & futuris, quin potius eſt econuerſo, ſecundū Boetium lib. de Trin. quòd talia ſunt predicata, qualia permiſerint ſubiecta. 1. de Trini. cap. 5. Sed hoc nomen deus, ſignificat eſſentiam. ergo per uerbum quod prędicatur non trahitur ad ſtandum ꝓ pſona, ſed ſupponit eſſentiam. hæc autem eſt falſa. Eſſentia genuit eſſentiam, vt infra dicetur. ergo & hęc, Deus genuit deū.

¶ 3 Item ſi deus genuit deum. ergo deus eſt generans, & deus eſt genitus, D. 5. q. 1. art. 1. ſed qcquid dr̄ de ſingulis perſonis, pōt dici de deo, ſed de patre dr̄ quòd eſt generans, & de filio quòd non eſt generans. ergo poteſt dici quòd deus generat, & deus non generat: quod falſum eſt. ergo & prima eſt falſa, Deus genuit Deum.

CONTRA. in ſymbolo dr̄ deum de deo genitum: ſed non generatur de deo, niſi ſicut de generāte. ergo deus generat deū.

¶ Præt. Deus dicit habentem deitatem. ergo quicquid dicitur I de habente deitatem, poteſt dici de deo: ſed poteſt dici, habēs deitatem generat habentem deitatem. ergo poteſt dici, deus generat deum.

RESPONDEO Dicēdum, quòd iſta eſt ſimpliciter vera, & concedenda: deus generat deum, ſed circa veritatem eius, eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd hoc nomen deus ſignificat eſſentiam, & ſupponit eſſentiam quantum eſt de ſe: ſed propter indefferentiam eſſentiæ ad perſonas in diuinis ex adiuncto notionali trahitur ad ſupponendum pro perſona. Alij dicunt quòd hoc nomen deus: ſignificat eſſentiam & ſupponit quantum eſt de ſe perſonam, tamen indiſtincte. vnde poteſt ſupponere vnam tantum, vel plures perſonas vnam cum dicitur, deus generat: plures, vt cum dicitur deus eſt trinitas. & hæc opinio videtur verior eſſe. Quamuis enim vt dicitur lib. de cauſis, Prop. 6. Omne nomen deficiat ſignificatione diuini eſſe, propter hoc, ꝙ nullum nomen ſignificat ſimul aliquid perfectum & ſimpliciter, quia abſtracta non ſignificant ens per ſe ſuſiſtēs, K & concreta ſignificant ens compoſitum, nihilominus tamen abiicientes id quod imperfectionis eſt, vtimur vtriſque nominibus in diuinis, abſtractis propter ſimplicitatem: concretis propter perfectionem. Vnde hoc nomen deus, ſignificat per modū perfecti & per ſe ſubſiſtentis. ſicut & hoc nomen hō. vnde ſicut & hoc nomen hō in ſe importat non tm̄ eſſentiam, ſed ēt ſuppoſitum, ſed indiſtincte, aliàs non prædicaretur de indiuiduis: ita & hoc nomen deus. Et ideo de ſe habet quòd poſſit ſupponere pro perſona, & non habet quòd ſupponat pro eſſentia ex modo ſignificandi nominis, ſed tantum ex ratione diuinæ ſimplicitatis in qua idem eſt re, eſſentia, & ſuppoſitum.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ generari ſignāt proprietatē ꝑ modū actus, actus aūt ē ſuppoſitorū tm̄. humanitas.n. nō gn̄rat, ſed homo. & ideo cum dicitur deus generat deum. locutio ſimpliciter eſt uera, quia actus non pōt referri niſi ad ſuppoſitum, ſed referri & diſtingui non ſignificant actus niſi grammatice loquendo. & ideo poſſunt referri ad eſſentiam, & ad ſuppoſitum.

& ideo non ſimplititer conceditur. deus diſtinguitur a deo, ne A diſtinctiō referatur ad eſſentiam, & præcipue cum hoc nomen deus, importet ſuppoſitū indiſtinctum, quod non diſtinguitur niſi perſonali proprietate adiūcta ut paternitate, vel filiatione.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis hoc nomen deus ſignificet eſſentiam, tamen quantum eſt de ſe ſupponit habētem eſſentiam & rē naturæ etiam nō intellectis pſonis quas fides diſtinguit. vnde poteſt ſupponere pro perſona etiam ſi ab alio non reſtringatur: & quia ſupponit perſonam indiſtincte, ideo poteſt ſtare in locutione ꝓ quacunque perſona. & ſic reddit locutionem veram. vnde in hac ꝓpoſitione. deꝰ generat deum in ſuppoſito ſtat pro patre, i appoſito ꝓ filio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen deus, proprie loquendo, nec eſt vniuerſale[d] nec ſingulare, D. 465. ſed habet aliquid de ratione vniuerſalis, ſcilicet quòd prędicatur eſſentialiter de pluribus ſuppoſitis, & inde habet ꝙ ea quæ prædicantur de ſingulis ſuppoſitis prædicantur de ipſo. Cap. 6. to. 3 habet autem de rōne ſingularis hoc quòd non multiplicatur ad multitudinem ſuppoſitorum, dicimus enim quòd pater & filiꝰ ſunt vnus deus, ſed Sor. & Plato ſunt plures homines: Ibidem. & ex parte iſta habet hoc nomen deus, quòd negatio & affirmatio opponunt contradictorie. vn̄ ſicut iſte nō poſſunt ſimul eſſe uere. Sor. currit, & nō currit. nec iſte, deꝰ generat, & non generat.

ARTICVLVS II.

c Vtrum deus genuit ſe deum, vel alium deum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Ibi 4. Videtur quòd genuit vel ſe deum vel alium deum. Idem enim & diuerſum vniuerſaliter diuidūt ens: ſed ſe, eſt relatiuum identitatis. alius autem importat diuerſitatem. ergo oportet dicere quòd genuit, vel ſe deum, vel alium deum.

¶ 2 Item. Vt ſupra dictum eſt, Hoc nomen deus, trahitur ad ſtandum per perſona ex notionali adiūcto: Art. antecedenti. ſed alius importat diſtinctionem notionalem. ergo ly alius hoc nomen deus facit ſtare pro perſona, ſed hęc eſt vera. deus genuit aliam perſonam diuinam. ergo & hæc: deus genuit alium deum.

¶ 3 Item. Videtur quòd hæc ſit vera: deus gennit ſe deum. Idem enim vt dicit Philoſophus eſt vnū in ſubſtātia ſicut æquale vnū 5. Meta. in quantitate, ſed ſicut vna magnitudo eſt patris & filij, ſic & vna ſubſtantia. ergo ſicut conceditur iſta, deus genuit æqualem deum, ita debet concedi iſta, deus genuit eundem deum. vnde ſimiliter & hæc. deus genuit ſe deum, cum ſe ſit relictum identitatis.

¶ 4 Item, Quæritur de aliis duabus propoſitionibus, ſcilicet genuit deum qui eſt deus pater, vel deum qui non eſt deus pater. Videtur enim, quòd hæc ſit falſa. genuit deum, qui eſt deus pater, qui enim cum ſit relatiuum, facit ſecūdam notitiam ſuppoſitorum: ſed iſte terminus deum, ad quem refertur, ſtabat pro perſona filij. ergo & relatiuum ſupponet perſonam filij, ſed hæc eſt falſa. filius eſt deus pater. ergo & hæc, deus genuit deum, qui eſt deus pater.

¶ 5 Item, Videt quòd etiā negatiua ſit falſa. negatio enim reſpicit terminum ſequentem formalem. ergo cū dicitur, deus genuit deum qui nō eſt deus pater, a filio quem refert relictū per negationem remouetur ly deus, qui in prædicato ponit, non tantum quantū ad ſuppoſitum, ſed quantum ad formā: & ita diuina eſſentia remouebitur a filio, cpa. 8: ibid. quod falſum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd Magiſter in litera negat vtranque præmiſſarum: Enchirid. c. 9. to. 3. eo quòd alius cum notet diuerſitatem, ponit formam ſuam circa terminū cui adiungitur, cum ſit adiectiuum, & ita deſignabitur diuerſitas in forma diuinitatis. Ly ſe autem cū ſit relatiuum idētitatis, refert idem ſuppoſitum, De tpe ſer. 124. to. 10. & ita cum dico genuit ſe deum ponitur indiſtinctio ſuppoſiti inter patrem & filium, Cap. 7. to 3 & cum dicitur genuit alium deum ponitur diuerſitas naturæ, & ideo vtraque neganda eſt.

¶ Sed ſunt aliqui q diſtinguunt iſtam. genuit alium deum, quia ly alium poteſt teneri ſubſtantiue, vel adiectiuæ. ſi adiectiue tunc erit locutio falſa, quia ponet diuerſitatem, circa hunc terminum deꝰ. ſi ſubſtantiue tunc erit conſtructio appoſitiua, & locutio erit vera & erit ſenſus: genuit alium deū qui eſt deus. Sed quia nō inuenitur quòd adiectiuū in maſculino genere ſubſtantiuetur, & maxime cum adiungitur ſibi ſubſtantiuum, ideo hæc diſtinctio non videtur multum valere niſi forte ſubintelligatur hoc participium ens, vt dicatur alium entem deum, ſed hoc erit nimis extortum, & ideo dicēdum cum Magiſtro quòd vtraque falſa eſt.

AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd idem & diuerſum E ſufficienter diuidunt ens creatum: propter hoc quòd vbicunque in creaturis eſt diuerſitas ſuppoſitorum eſt diuerſitas eſſentiæ, ſed in deo in diuerſis ſuppoſitis eſt vna eſſentia. & ideo nec identitas competit propter diuerſitatem ſuppoſitorum, nec diuerſitas propter identitatem eſſentiæ: ſed tantum vnitas.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd alius importat[d] diſtinctionem in communi, non magis perſonalem, quàm eſſentialem. D. 848. & ideo quando adiungitur termino perſonali importat diſtinctionem perſonalem, quando autem adiungitur termino eſſentiali importat diuerſitatem eſſentiæ, ſecundum exigentiam formæ illius termini, cum termini præcipue ſubſtantiales recipiant diuerſitatem & pluralitatem ex parte ſuæ formæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd idem ſignificat vnitatem in ſubſtātia, & præter hoc quia relatiuū eſt, & habet articulationē implicitā importat vnitatē ſuppoſiti, & multo plus hoc ꝓnomē

Opinio quorundā dicentium tres perſonas eſſe vnum deum, unam ſubſtantiam, ſed non econuerſo .ſ. unum deum uel vnā ſtantiam eſſe tres perſonas.

B

QVIDAM tamen aduerſarii veritatis, concedunt patrem, filium, & ſpiritum ſanctum: ſiue tres perſonas eſſe vnum deum, vnā ſubſtantiam, ſed nolunt concedere vnum deum, ſiue vnam ſubſtantiam eſſe tres perſonas, dicentes, ſubſtantiam diuinā prędicari de tribus perſonis: non tres perſonas de ſubſtantia diuina. Fides autem catholica tenet, a ac prædicat, & tres perſonas eſſe vnum deum, vnam ſubſtantiam, ſiue eſſen- C tiam, ſiue diuinam naturam: & vnum deum, ſiue eſſentiam diuinam eſſe tres perſonas. Vnde Auguſtinus in primo libro de Trinit. ita ait. Recte ipſe deꝰ trinitas intelligit beatus & ſolus potens. Ecce quàm expreſſæ dixit ipſe deus trinitas, vt oſtenderet, & ipſum deum eſſe trinitatem, & trinitatem eſſe ipſum deum. Item in eodem. In verbis illis (inquit) Apoſtoli, quibus de ad- D uentu Chriſti agens dicit. Quē oſtendet beatus, & ſolus potens, rex regum & dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem &c. nec pater proprie nominatus eſt, nec filius, nec ſpiritus ſanctus, ſed ſolus, & beatus potēs, i. vnus & ſolus deus verus, qui eſt ipſa trinitas. b Ecce & hic aperte dicit vnū ſolum verum deum, B eſſe ipſam trinitatem, & ſi vnꝰ deus ipſa trinitas eſt. ergo vnꝰ deus eſt tres perſonæ. Idem in lib. 5. de Tri. Non tres deos, ſed vnum deum dicimus eſſe ipſam præſtantiſſimam trinitatem. Idem in libro de fide ad Petrum in expoſitione ſymboli. Satis eſt chriſtiano rerum creatarum cauſam viſibilium, ſiue inuiſibilium non niſi bonitatem credere creatoris, qui eſt deus vnus & verus, nul- C lamque eſſe naturam quæ non aut ipſe ſit, aut ab ipſo, eumque eſſe trinitatem patrem .ſ. & filium & ſpiritum ſanctum. Item Aug. in ſermone de fide. Credimus vnum deum vnam eſſe diuini nominis trinitatē. Idem in lib. 6. de Tri. Dicimus deū ſolum eſſe ipſam trinitatē. Ecce his, & aliis pluribꝰ authoritatibus euidēter oñdit, dicendum eſſe, & concedendum, ꝙ vnus deus eſt trinitas, & vna D ſubſtantia tres perſonæ, ſicut econuerſo, trinitas dicitur eſſe vnus deus, & tres perſonæ dicuntur vna ſubſtantia.

ſe,quod eſt etiam relatum reciprocum,quod non eſt reperire in hoc nomine æquale. & ideo non eſt ſimile, quod pro ſimili inducitur.

¶Ad quartum dicendum, quòd Magiſter diſtinguit vtranque illarum propoſitionum.ſi enim cum dicitur,deus genuit deum qui eſt deus pater. ly pater,conſtruitur appoſitiue ad ly deus, locutio falſa eſt,quia tunc ly deus,reſtringetur ad ſtandum ꝓ perſona patris, & ſic erit ſẽſus.genuit deũ qui eſt ipſe pater, & ſic affirmatiua falſa eſt,& negatiua vera. ſi autem intelligant non per appoſitionem,ſed mediate cõiungi illi duo termini,ſcilicet deus & pater vt ſit ſenſus, genuit deum qui eſt deus,& deus eſt pater.tunc affirmatiua vera eſt & negatiua falſa. Prepoſitinus tamen dixit,quòd vtraque falſa eſt,nec ſunt contradictoriæ propter diuerſam ſuppoſitionem huius relatiui qui.in affirmatiuis enim refert tantum ſuppoſitum antecedentis, & cum antecedens ſupponat pro perſona filij,referret perſonam filij,de qua non eſt verũ dicere quòd ſit deus pater. In negatiua vero,relatiuum refert non tantum ſuppoſitum,ſed etiam eſſentiam. vnde oporteret quòd hoc prædicatum deus pater remoueretur non tantum a ſuppoſito filii, ſed etiam ab eſſentia,& ita falſa eſt. Sed quia hac diſtinctione facta adhuc habet locũ diſtinctio Magiſtri,& præcipue in affirmatiua.Et iterum quia nõ videtur neceſſarium eſſe quòd in negatiuis relatũ, referat aliter q̃ in affirmatiuis,niſi forte propter negationem cuius eſt confundere terminum & facere eum teneri ſimpliciter, quod tamen non habet reſpectu præcedentis, ſed tantum reſpectu ſequentis,ideo videtur efficacior via Magiſtri,& ſm ipſum concedendum eſt ꝙ utraq; poteſt eſſe vera & falſa,ſm cuius diſtinctionem,patet ſolo ad quartũ argumentũ.

Redit ad præmiſſam quæſtionem, ſ. an deus pater, ſe deum, an alium genuit Deum.

NVNC ad præmiſſam quæſtionem reuertamur,vbi quærebatur, an deus pater,genuerit ſe deũ, an alium deum.Ad quod dicimus neutrum fore concedendum. Dicit tamen Auguſt. in epiſtola ad Maximum, ꝙ deus pater ſe alterum genuit his verbis. Pater vt haberet filium de ſe alterum ſe,vt totus maneret in ſe, & eſſet in filio tantus,quãtus & ſolus, Quod ita intelligi poteſt,ideſt, de ſe alterum a ſe genuit, non vtique alterum deum, ſed alteram perſonam, G vel genuit ſe alterum, i. genuit alterum,qui eſt hoc quod ipſe. Nam & ſi alius ſit pater q̃ filiꝰ, nõ eſt tamen aliud, ſed vnum.

Epiſto. 66. to. 2.

¶Ad quintum dicendum,quòd quãdo duo termini contrahuntur per appoſitionem,terminus appoſitus efficitur quaſi forma ei cui apponitur. vnde ſi intelligatur appoſitiue genuit deum, qui non eſt deus pater, negatio non remouebit formam diuinitatis,ſed paternitatis a filio.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de diuina prædicatione.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Vtrum poſſit fieri prędicatio in diuinis per propoſitionem aliquam.

Secundo. Vtrum poſſit perſona prędicari de eſſentia.

ARTICVLVS I.

a Vtrum de diuinis poſſit formari propoſitio.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in diuinis non poſſit aliqua formari propoſitio, in qua aliquid de ipſo prædicetur. Veritas enim ſigni conſiſtit in conformitate ſigni ad ſignatum, ſed omnis prædicatio fit per aliquam compoſitionem,cum igitur in deo nulla ſit compoſitio, videtur quòd de ipſo nulla poſſit formari vera prædicatio.

1.q. 13.12. Et cõt. lib. 1.cap.37.

¶2 Item Dion.In deo negationes ſunt ueræ affirmationes incõpactæ.Appellatur autem incompactum illud quod non eſt debito modo ordinatum,nec eſt competens: ſed talis inordinatio inducit falſitatẽ in propõnibus.ergo vr̃ idem quod prius.

cap.2.cæl. Hierar.

CONTRA. Fidei non poteſt ſubeſſe falſum,ſed multæ propoſitiones affirmatiuę enuntiantur nobis de deo ſecundum fidem noſtram,ſcilicet quòd deus eſt trinus,& vnus. ergo videt̃, quòd de deo poſſit formari uera propoſitio.

¶Item,ſm Boetium.Nulla ꝓpoſitio eſt verior illa, in qua idẽ de ſe prædicatur:ſed quicquid eſt in diuinis eſt idem re,cum in deo ſit idem habens & habitum, & quod eſt & quo eſt.excepto quòd vna perſona nõ eſt alia.ergo videtur, quòd d̃ deo poſſint formari veriſſimæ locutiones.

F RESPONDEO dicendum, quòd enunciatio ſequitur apprehenſionem. Vnde ſecundum quod intelligimus aliqua oportet, quòd enuntiemus illa. Apprehenſio autem fit ſecundum poteſtatem apprehendentis, & ideo ea quæ ſunt ſimplicia intellectus noſter enuntiat per modum cuiuſdam cõpoſitionis ſicut ecõtrario, Deꝰ intelligit res compoſitas mõ ſimplici, & inde eſt quòd intellectus noſter de deo format propoſitiones ad modum rerum compoſitarum a quibus naturaliter cognitionem accipit.

AD PRIMVM. ergo dicẽdum, quòd intellectus noſter deficit a cognitione diuinæ maieſtatis. ſimiliter etiam & enunciatio deficit a ſignificatione perfecta:nihilominus tamen eſt veritas, inquantum intellectus formans enuntiationem accipit duo quæ ſunt diuerſa ſecundum modum,& idem ſecundum rem.vnde ſm diuerſitatem rationum format prędicatum,& ſubiectum, & ſecũdum identitatem componit.

¶Ad ſecundum dicẽdum, quòd affirmatiuæ propoſitiones pro tanto dicuntur incompactæ [d] in diuinis,quia nihil eorum quæ prædicantur de ipſo ſignificat ipſum per modum quo ipſe eſt, ſed per modum quo intellectus noſter accipit ex rebus creatis informatus. vnde oportet quòd nomina illa prædicata de deo H intelligantur prædicari remotis illis modis quibus de creaturis prædicantur.vnde Diony. Omnes diuinas prędicationes, ita docet exponere,deus eſt ſapiens,& non eſt ſapiens, ſcilicet ſicut alia,vt differat in eo ſapientia a ſapiente, ſed eſt ſuper ſapiens inquantum eſt in ipſo nobiliori modo ſapientia, quàm ſignificetur per nomen.

D.369.

Dion.de diuin.no.c.7.

ARTICVLVS II.

b Vtrum perſona poſſit prædicari de eſſentia.

AD SECVNDVM ſic proceditur,videtur quòd perſona non poſſit prædicari de eſſentia. Prædicatum enim habet rationem formę: ſed perſona eſt ſuppoſitum formæ, vel naturæ. ergo perſona non habet rationem,quòd prædicetur de natura,vel eſſentia.

1.q.39.6.

¶2 Item. Prædicatum ſemper ſignificatur ineſſe ſubiecto.perſona autem non ſignificatur vt inhęrens eſſentiæ,ſed econuerſo. I ergo perſona non poteſt prædicari de eſſentia.

¶3 Item. Superius ꝑ ſe prędicatur de ſuo inferiori, ſicut homo de Sorte,ſed Sor.accidentali prædicatione predicatur de homine.accidit enim homini eſſe Sortẽ, ſed ſicut Sor. eſt ſuppoſitũ humanæ naturæ,ita pater eſt ſuppoſitum naturæ diuinæ. ergo videt̃ ꝙ hęc non ſit vera,Deus eſt pater niſi forte per accidens.

¶4 Item ſicut dictum eſt, hoc nomen deus quantum eſt de ſe ſupponit perſonam : ſed hæc eſt falſa. vna perſona eſt pater & filius & ſpiritusſanctus. ergo hæc etiam. vnus deus eſt pater & filius & ſpiritusſanctus.

D. 4. q. 1. art. 2.

¶5 Item. Vr̃ quòd hæc ẽt ſit falſa, deꝰ eſt trinitas.nihil.n.p̄dicat̃ de hoĩe,qđ nõ p̄dicet̃ de aliquo ſuppoſito hoĩs : ſed trinitas p̄dicatur,neque de patre, neq; de filio, neq; de ſpirituſancto. ergo per eandem rationem non poteſt dici quòd deus ſit trinitas.

RESPONDEO dicendũ,ꝙ in diuinis eſt oĩno indifferẽtia naturæ ad ſuppoſitũ.& ideo nec eſt ibi vl̃e neq; particulare. & K ideo ſicut vere p̄dicatur eſſentia de ꝑſona,ita & econuerſo. Sed verum eſt quòd q̃tum ad modũ ſignificandi plus habet de proprietate propoſitio in qua prædicatur eſſentia q̃ in qua prædicatur perſona cum prædicatum ſe habeat loco [d] formę.

D.1052.

AD PRIMVM.ergo dicendum,quòd quàmuis perſona ſit ſuppoſitum : nihilominus tamen propter indifferentiam ſuppoſiti ad naturam perſona eſt ęqualis ſimplicitatis cum natura, & ideo de ſe conuerſim p̄dicantur.Et per hoc patet ſolutio ad ſecundum,quia in deo habens & habitum ſunt idem re.

¶Ad tertium dicendum, quòd in diuinis non eſt aliquid accidentale,nec eſt ibi vniuerſale & particulare. & ideo nihil dicit̃ ibi per accidens,neque per conſequens,ſicut creaturis,ſed tñ attenditur ibi alius & alius modus ſignificandi.

¶Ad quartum dicendum, quòd hoc nomen Deus, quantũ eſt de ſe,quàmuis ſupponat per perſona, nihilominus tamen non ſupponit pro aliqua perſona diſtincte, immo indeterminate, nec forma ſignificata per nomen deus a qua nomẽ imponitur

eſt proprietas perſonalis, ſed natura communis. & ideo vnitas ſignificata per hoc adiectiuum vnius, refertur ad formam diuinitatis, & non ad ſuppoſitum, ſed hoc nomen perſona imponitur a perſonali proprietate quæ eſt forma ſignificata per terminum, & ideo hoc eſt falſa, vna perſona eſt pater & filius & ſpiritusſanctus,q̃a ſignificaretur vna ꝑſonalitas trium perſonarum.

¶Ad quintum dicendum, quòd pater ſupponit perſonam diſtinctam. ſimiliter & filius & ſpiritusſanctus, ſed hoc nomen deus ſupponit perſonam indeterminatę. & ideo ratione indeterminationis aliq̃d poteſt prædicari de deo, quod de nulla diſtinctarum perſonarũ prædicatur, ſicut etiam de homine dicitur, quòd nulli ſingularium conuenit eſſe commune vel ſpeciem, vel aliquid huiuſmodi. Quòd autem plures perſonæ hominum non poſſunt ſimul prædicari de hoc nomine homo,ratio ẽ, quia plures perſonæ non ſunt vnus homo, ſicut plures perſonæ ſunt vnus deus & trinitas,& ideo cõuenienter dicit deus eſt tres perſonæ.

DISTIN. V.

Hic quæritur, an pater genuit diuinam eſſentiam, uel ipſa filium, an eſſentia genuit eſſentiam,uel ipſa nec genuit,nec genita eſt.

C

POST hæc quæritur vtrum concedendũ ſit,ꝙ pater genuit diuinam eſſentiam:vel ꝙ diuina eſſentia genuit filiũ, vel eſſentia genuit eſſentiã, an oĩno non genuit,nec genita eſt diuina eſſentia? Ad qđ catholicis tractatoribus cõſentiẽſe dimus, quòd nec pater diuinam eſſentiam, nec diuina eſſentia genuit filium,nec diuina eſſentia genuit eſſentiam. Hic autẽ nomine eſſentię intelligimꝰ diuinam naturam, quæ cõmunis eſt tribus perſonis,& tota in ſingulis. Ideo non eſt dicendum, ꝙ pater genuit diuinam eſſentiam,quia ſi pater diceretur genuiſſe diuinam eſſentiam, eſſentia diuina relatiuè diceret ad patrem,vel pro relatiuo poneretur.Si autem relatiuè diceretur, vel ꝓ relatiuo poneretur, non indicaret diuinam eſſentiam. Vt enim ait Auguſt. in 5. lib. de Trinit. quod relatiuè dicitur, nõ indicat ſubſtantiã.

Secunda ratio.

ITEM, cum deꝰ pater ſit diuina eſſentia, ſi eius eſſet genitor eſſet vtiq; genitor eius rei, quæ ipſe eſt & ita eadem res ſeipſam genuiſſet, quod Auguſt. negat, vt ſupra oſtendimus.

Tertia ratio potior.

ITEM, ſi pater eſt genitor eſſentię diuinę,cũ ipſe eẽntia diuina ſit: & deus ſit, eo ergo ꝙ generat, & eſt, & deus eſt. Ita,ergo non illud quod generatur eſt a patre deus, ſed pater eo ꝙ generat,& eſt, & deus eſt:& ſi ita eſt, nõ genito gignẽs, ſed gignenti genitꝰ cauſa eſt vt & ſit,& deus ſit. Simili rõne probat Auguſt. in lib. 7. de Tri. ꝙ pater non eſt ſapiens ſapientia quam genuit, B quia ſi ea ſapiens eſt: ea eſt, hoc enim eſt ibi eſſe quod ſapere, qđ ſi hoc eſt ibi eẽ quod ſapere non per illam ſapientiam quã genuit ſapiens pater eſt. Quid enim aliud dicimus, cum dicimus hoc illi eſt eſſe quod ſapere, niſi eo eſt, quo ſapiens eſt? Ergo quę cauſa illi eſt,vt ſapiẽs ſit.etiã ipſa illi cauſa eſt,vt ſit. Si ergo ſapientia quam genuit, illi cauſa eſt vt ſapiẽs ſit,& cauſa illi eſt vt ſit. Sed cauſam patri C qua ſit, a patre genitam nullo modo dixerit quiſquam ſapientiam. Quid enim eſt inſanius? Ita ergo ſi pater genuit eſſentiã qua eſt, eſſentia quam genuit cauſa eſt illi vt ſit. non ergo ipſam,qua eſt,eſſentia genuit. Nam in illa ſimplicitate inq̃t Auguſt. quia non eſt aliud ſapere quàm eſſe, eadem eſt ibi ſapientia quæ eſſentia. ideoque quod de ſapientia. hoc de eſſentia dicimus.Sicut ergo non genuit D ſapiẽtiam qua ſapiens eſt, ita nec eẽntiã qua eſt. Vt enim ſapientia ſapiens eſt, & potentia potens,ita & eſſentia ipſe ẽ, eademq; eſt ſapientia & potentia quę eſſentia. Patet itaque ex prædictis, quòd pater eſſentiã diuinam non genuit.

Hic uidetur aduerſari Auguſt.

HVIC aũt videtur contrarium,quod Augu. ait in lib. de fide ad Petrum. E Deus cum verbũ genuit, id quod ipſe eſt genuit, nec de nihilo, nec de aliqua iam facta conditaque materia, ſed de ſeipſo id quod eſt ipſe. Item,deꝰ pater qui ueriſſime ſe indicare animis cogniturus, & uoluit & potuit, hoc ad ſeipſum

EXPOSITIO TEXTVS.

DEVS pater ſe alterũ genuit. } Hoc dupliciter ſoluit magiſter:quia ly ſe. poteſt eſſe ablatiui caſus. & tunc ſimpliciter vera eſt: & ẽ ſenſus gen.alte. ſe. i. alterum a ſe. vel poteſt eſſe accuſatiui caſus, & tunc vel facit ſimr relationem,& ſic iterũ vera eſt, refert enim identitatẽ naturę, tamen erit impropria,vel faciet relationem perſonalẽ, & ſic eſt falſa, quia refert idẽ ſuppoſitũ.

Cap.7.to.3

¶ Poteſt tamen dici,quòd etiam ſi refert idem ſuppoſitũ, quodammodo erit vera, ſed erit emphatica locutio, vt ſit ſenſus:genuit alterũ ſe, i. ſimilem ſibi,ſicut dicit poeta. D j faciã ſine me,ne moriatur ego.

1. de Trini-cap.10.ſup. d.4.

DIVISIO TEXTVS.

HIC ponit Magiſter quæſtionem de nominibus ſignificantibus eſſentiam in abſtracto, vtrum aliquod eorum poſſit ſe habere ad generationem vt ſubiectum,uel terminus.Et circa hoc tria facit. Primo, A mouet quæſtionem.Secundo, determinat eam.ibi {Ad quod catholicis. Tertio,determinationem confirmat. ibi { Ideo non eſt dicẽdum. } & hæc diuiditur in duas partes. In prima, oſtendit quòd diuina eſſentia non habet ſe ad generationem, ſicut terminus, vt dicatur generata. In ſecũda, quòd nõ ſe habet ad ipſam ſicut ſubiectũ, vt dicatur generans, ibi {Ita etiam nõ eſt dicendum &c.} Prima i duas.In prima, inducit probationẽ. In ſecunda, excludit contrarietatem. ibi, {Huic autem uidetur.}Primum oſtendit tripliciter. Vno modo ſic:quia omne quod i diuinis generat aliquid relatiue dicitur ad illud,& econuerſo. Si igitur pater generat diuinã eſſentiam,eſſentia dicitur relatiue ad patrem, & ita non ſignificaret ſubſtantiam ſecundum Auguſtinum.

Cap.1,to.5

¶Secundo ſic,Pater eſt diuina eſſentia. ſi igitur pater generaret diuinam eſſentiã: pater generaret illud quod ipſe eſt, quod non poteſt eſſe ſecundum Auguſtinum.ibi {Item cum deus &c. Tertio ſic. pater habet eſſe per diuinam eſſentiam. ſi igitur pater generaret diuinam eſſentiam, pater haberet eſſe per id,quod eſt generatum ab ipſo: cuius contrarium videtur magis, & hoc, ibi.{Itẽ ſi pater &c.} {Ita etiam non eſt dicẽdum. } hic probat aliam partem quæſtionis,ſcilicet quòd eſſentia non ſit ſuppoſitum generationis, & hoc dupliciter,ſcilicet quòd neque eſſentia generet eſſentiam,neque generet filium,& diuiditur i duas.Primo, ponit ꝓbationes vtriuſque. In ſecunda, inducit contrarietatem, ibi {Prædictis autem &c.} hæc diuidit in duas. Primo, inducit contrarietates oſtendentes, quod eſſentia generat eſſentiam. In ſecunda, oſtẽdit quòd eſſentia generet filium. ibi { Dicitur quoque frequenter &c.} Circa primum duo facit.Primo,obiicit per auctoritates Auguſtinus. Secundo, per authoritates Hilarius.ibi{Hinc vero idem etiam. } vtraque diuiditur in obiectionem & ſolutionem. ſimiliter etiam ſequens pars diuiditur in obiectionem, & ſolutionem

Ibidem in fine cap.

Symbo. c.5 to.3.

QVAESTIO I.

A

Ad intelligentiam huius partis de tribus quæritur.

Primo. Vtrum eſſentia ſe habeat ad generationem ſicut generans.

Secundo. Vtrum ſe habeat ſicut id de quo eſt generatio.

Tertio. Vtrum ſe habeat ſicut id quod eſt terminus generationis.

Circa primum duo quæruntur.

Primo. Vtrum eſſentia generet.

Secundo. Dato ꝙ non: vtrum ſimiliter ſit in omnibus aliis eſſentialibus nominibus.

ARTICVLVS I.

a Vtrum eſſentia generet.

1.q.39.5. 1.op.c.4.5.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Videtur quòd eſſentia generet. Maior enim eſt oppoſitio affirmationis & negationis, q̃ relationis, ſed oppoſitio relationis facit in diuinis vt vna ꝑſona non ſit alia. ergo fortius faciet hoc condictio, ſed perſona patris eſt generans, ſi igitur eſſentia non generet, pater non erit eſſentia, quod eſt impoſſibile.

Infr.q.3.1.

Cap.1. in fine & cap.2. in princ.

¶ Præt. quicquid prædicatur de aliquo poteſt ſupponere illud: ſed eſſentia prædicatur de patre, & vere. ergo poteſt ſupponere pro patre, & ita poteſt recipere prędicationem patris, ergo poteſt concedi quòd eſſentia generet.

¶ 2 Item. Si eſſentia eſt pater, ergo eſt pater filii, ſed relatiua dicuntur ad conuertentiam. ergo & filius erit filius eſſentiæ. ergo eſſentia generat.

c.2.to.3.

¶ 3 Item. Eſſentia eſt res generans, ſed res generans eſt generans. ergo eſſentia eſt generans.

¶ 4 Item ſicut ſe habet eſſentia ad perſonā, ita perſona ad eſſentiam, ſed de perſona prædicatur attributa eſſentiæ, ſicut potētia bonitas &c. ergo & de eſſentia ꝓprietates perſonæ, ergo poteſt dici quòd eſſentia eſt generans.

CONTRARIVM oſtenditur per rationes Magiſtri.

indicādum genuit, ideſt, ꝙ eſt ipſe qui genuit. Ecce aperte dicit his verbis deum patrem genuiſſe illud quod ipſe eſt, illud autem quod ipſe eſt nō eſt niſi eſſentia diuina. Videtur ergo diuinam eſſentiam genuiſſe. Ad quod reſpōdemus illa verba ſic intelligenda eſſe dicentes. Pater de ſeipſo genuit illud quod ipſe eſt ideſt, filium, qui eſt illud quod pater eſt. nam quod pater eſt, & filius hoc eſt, ſed non qui pater eſt, & filius hic eſt.

Alias partes quæſtionis exequitur.

A

ITA etiam non eſt dicēdum, quòd diuina a eſſentia genuit filiū, quia cum filius ſit diuina eſſentia, iam eſſet filius res a qua generatur, & ita eadē res ſeipſam generaret. Ita etiam dicimus quòd eſſentia diuina nō genuit eſſentiam. Cum enim vna & ſumma quædam res ſit diuina eſſentia. ſi diuina eſſentia eſſentiam genuit, eadē res ſeipſam genuit, quod omnino eſſe non poteſt, ſed pater ſolus genuit filium, & a patre & filio procedit ſpiritusſanctus.

b Quæ uideantur prædictis eſſe contraria.

PRAEDICTIS autē videtur cōtrarium eſſe quod dicit Auguſtin⁹ in lib. 7. de Trin. hoc inquit eſt deo eſſe quod ſapere, vnde pater & filius ſimul ſunt vna ſapiētia, quia vna eſſentia, & ſingillatim ſapientia de ſapientia ſicut eſſentia de eēntia. Ecce his verbis aperte dicit Auguſtinus, ſapientiam de ſapientia, & eſſentiam de eſſentia: vbi videtur ſignificare, ꝙ ſapientia ſapientiam, & eſſentia eſſentiam genuerit. Idem in lib. de fide ad Petrum ait. Sic Chriſtum dei filium, ideſt, vnam ex trinitate perſonam deum uerum crede, vt diuinitatem eius de natura patris natam eſſe non dubites. Hiç videt dicere quòd natura filii ſit nata de natura patris. Idem etiam in lib. 15. de Trin. ait. Dicitur filius conſilium de conſilio, & G voluntas de voluntate, ſicut ſubſtantia de ſubſtantia, ſapientia de ſapientia, & hic videtur dicere quòd ſubſtātia ſit genita de ſubſtantia, & ſapientia de ſapientia. Sed hoc ita determinam⁹, ſapientia de ſapientia, & ſubſtantia de ſubſtantia eſt, i. filius qui eſt ſapiētia, qui eſt ſubſtantia, eſt de patre, qui eſt eadem ſubſtantia & ſapientia, & filius qui eſt diuinitas, natus eſt de patre qui eſt natura diuina. Et ut expreſſius H dicamus. dicimus filiū ſapientiam eſſe de patre ſapientia, & dicimus filium ſubſtātiam eſſe genitum de patre & a patre ſubſtantia. Quod autem ita intelligi debeat, Auguſtinus oſtendit in 7. lib. de Trin. dicens. Pater ipſe ſapientia eſt, & dicitur filius ſapientia patris, quomō dicitur lumē patris, ideſt, ſicut lumen de lumine, & vterq; vnū lumen. Sic intelligatur ſapientia de ſapientia, & eſſentia de I eſſentia, & vterque vna ſapientia & vna eſſentia. Item ideo Chriſtus dicit virtus & ſapientia dei, quia de patre virtute & ſapientia, etiam ipſa virtus & ſapientia eſt. ſicut ipſe lumen de patre lumine eſt. & ipſe fons vitæ, eſt apud deū patrem fontem vitæ. Filius ergo ſapientia de patre ſapientia eſt, ſicut filius lumen de lumine patre, & deus filius de deo patre, ut & ſingulis ſit lumen, & ſingulis ſit K ſapientia, & ſingulis ſit deus, & ſimul vnum lumē, vnus deus, & vna ſapientia. Ecce his verbis manifeſtæ aperit. Augu. ex quo ſenſu accipienda ſint prædicta verba & his ſimilia. ſ. cum dicit ſubſtantia de ſubſtātia, vel ſubſtantia genuit ſubſtantiam.

F d RESPONDEO dicendum, quòd in creaturis actus ſunt ſuppoſitorum, & eſſentia non agit, ſed eſt principium actus in ſuppoſito, non enim humanitas generat, ſed ſor. virtute ſuę naturæ, in creaturis autem eſſentia realiter differt a ſuppoſito; & ideo nullus actus proprie de eſſentia prędicatur niſi cauſaliter. in diuinis autem eſſentia realiter non differt a ſuppoſito, ſed ſolum ratione, ſiue quantum ad modum ſignificandi: q̃a ſuppoſitū eſt diſtinctum, & eſſentia eſt communis. Et ideo in diuinis, quæcunque prædicantur de ſuppoſito non ſecundum modū quo differt ab eſſentia, prædicantur etiam de eſſentia, dicimus enim quòd eſſentia creat, & gubernat, & huiuſmodi. Sed actus, qui dicitur de ſuppoſito ſecundum modum ſecundum quē differt ab eſſentia nō poteſt de eſſentia ꝑdicari, & huiuſmodi eſt actus generandi, qui prædicatur de ſuppoſito patris, ſecundum quod diſtinctum eſt a ſuppoſito filii. vnde non eſt cōcedendum quòd eſſentia generet, ſed quòd pater generat virtute d eſſentię, vel naturæ. vnde etiam dicit Damaſc. ꝙ generatio eſt opus diuinæ naturæ exiſtens.

D.38. Et 64. Et 65.

c.20.to.3.

D.417. 1147.

Cap.1.& 3. D. 666.

Lib.1.fid. orth. c.8.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd affirmatio, & negatio dicuntur maxime d opponi, quia in eis non importatur aliqua cōuenientia, i priuatiue enim oppoſitis importatur conuenientia quantum ad ſubiectum, quia nata ſunt fieri circa idem. in contrariis autem relatiuis etiam quantum ad genus, quia ſcilicet ſunt in eodem genere. vnde in vtraque oppoſitione, vtrunque extremorum ſignificatur, per modum entis, & naturæ cuiuſdam. illud autē in quo inuenitur aliquid non permiſtū contrario eſt maximum & primum in genere illo, & cauſa omnium aliorum, & ideo oppoſitio affirmationis & negationis cui non admiſcetur aliqua conuenientia eſt prima & maxima oppoſitio, & cauſa omnis oppoſitionis & diſtinctionis, & ideo oportet quod i qualibet alia oppōne includat affirmatio & negatio, ſicut primum in poſteriori. vñ plura requirūtur ad alias oppoſitiones, q̃ ad oppoſitionem contradictionis, quia ſe habent ex additione ad ipſam. vñ non oportet ꝙ ſi contrarietas nō inueniat niſi in diuerſis

D.955.

Cap.3. ibi.

in diuerſis realiter, quod affirmatio & negatio inueniatur in diuerſis realiter, immo ſufficit etiam diſtinctio rationis ad affirmationem & negationem, cum quælibet diſtinctio, vt dictum eſt includat affirmationem & negationem, & talis diſtinctio, ſcilicet rationis eſt inter eſſentiam & perſonam, ſed oppoſita relatiue aliquando requirunt diuerſitatem, vel diſtinctionē realem, & talia ſunt quę diuinas perſonas diſtinguunt: aliquādo autem diſtinctionē rationis tantum: vt cum dicitur idem eidem idē, & hoc melius dicetur ĩ tractatu de relationibus.

Non longe a princ.

D.26. q. 2. art.1.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia non prædicatur de ſuppoſito ratione modi ſignificandi in vtroque, ſed ratione indifferentię ſecundum rem ꝓpter ſimplicitatem diuinę naturæ, & ideo nō oportet quòd ſupponat patrem.

Circa finē.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dicitur eſſentia ē pater, eſt duplex locutio, ex eo quòd ly pater, poteſt teneri quaſi adiectiue vt ponat formam ſuam circa eſſentiam, & ſic falſa eſt, quia ꝓprietates non determinant eſſentiam. Vel poteſt ſumi ſubſtantiue, & tunc ſupponit pater in prædicato pro perſona patris: & ſic vera eſt, nec oportet ꝙ fiat hoc modo conuerſio. ergo filius eſt filius eſſentię, ſed ergo filius eſt filius patris, qui eſt eſſentia.

In medio libri.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum dicitur, eſſentia eſt res generans. ly res. poteſt ſupponere eſſentiam, vel perſonā, ſi eſſentiam ſic falſa eſt, q̃a ſic adiectiuum poneret formam ſuam circa eſſentiam, ſi perſonam ſic vera eſt, & tunc non ſequitur. ergo eſſentia eſt generans, quia tunc nō circa idem ponetur forma adiectiui.

Ibidem parum infra.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cum eſſentia & perſona differant in modo ſignificandi, illud quod prędicatur de perſona ratione modi ſignificandi ſecundū quòd ab eſſentia diſtinguitur non prædicatur de eſſentia, vt generans & generatū, aliàs ſimiliter etiam eſt ex parte eſſentię. illud enim quod prędicatur de eſſentia ratione modi ſignificandi quo differt a ſuppoſito diſtincto, non prædicatur de ſuppoſito, ſicut eſſentia eſt communis tribus, tamen non poteſt dici hoc de aliqua perſonarum.

Quod videtur prædictæ expoſitioni contrariam.

HVIC vero etiam id cōtrarium videtur quod Hil. ait ĩ 4. lib. de trin. Nihil inquit niſi natum habet filius, & geniti honoris ammiratio in honore generantis eſt. Cum ergo filius habeat eſſentiam: tota enim in eo eſt diuina eſſentia, videtur quòd ipſa diuina eſſentia nata ſit. Item in lib. 5. ait. Natiuitas dei nō poteſt eam ex qua profecta eſt non tenere naturam. Nec enim aliud quàm de⁹ ſubſiſtit, quòd non aliunde quàm de deo ſubſiſtit. Ecce hic dicit natiuitatem dei perfectam ex natura, & ita videtur ex his verbis atque prædictis natura dei & genita & genuiſſe. Quod apertius dicit in libro 9. de trinit. Nos inquit vnigenitum deum in forma dei manentem in natura dei manſiſſe profitemur. Nec vnitatem formę ſeruilis in naturam diuinæ vnitatis refundimus. Nec rurſus corporali inſinuatione patrem in filio prædicamus, ſed ex deo eiuſdem generis genitam naturam naturaliter in ſe gignentem habuiſſe naturam, quæ in forma naturæ ſe gignentis manens, formam naturæ & infirmitatis corporalis accepit: non enim defecerat dei natura ne eſſet, ſed in ſe humilitatem terrenæ natiuitatis manens ſibi dei natura ſuſceperat, generis ſui poteſtatē in habitu aſſumptæ humilitatis exercens. Ecce hic aperte dicit & naturam genuiſſe, & naturam genitam, & naturam aſſumpſiſſe naturam, q̄d a pleriſque negatur. Item in eodem. Nunquid vnigenito deo contumelia eſt patrem ſibi innaſcibilem deum eſſe, cum ex innaſcibili deo natiuitas vnigenita in naturam vnigenitam ſubſiſtat? Ecce & hic dicit vnigenitam naturam.

A

Quomodo ſint intelligenda prædicta verba Hilarij.

SED quia hæc verba ſane vult intelligi, ipſe idem dicit in 4. lib. Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia B nō ſermoni res, ſed rei ē ſermo ſubiectus. Hæc ergo verba ita intelligi poſſunt. Nihil habet filius niſi natum, ideſt, nihil habet ſecundum quod eſt de⁹, niſi quod naſcendo accepit, & ipſe naſcendo patris in ſe ſubſiſtentem habuit naturam. Vnde idē Hila. addit in 5. lib. Eandem naturam habet genitus quàm ille qui genuit: ita tamen vt natus non ſit illæ qui genuit. nam qūo erit paier ipſe cum C genitus ſit? Sed in his ipſis ſubſiſtat illæ qui genitus eſt, in quibus totus eſt ille qui genuit, q̃a non eſt aliunde qui genitus eſt. & ideo non refertur ad aliud, quod in vno ſubſiſtit & ex vno. Ac ſi in generatione filii & naturam ſuam, (vt ita dicam) ſequitur indemutabilis deus, indemutabilem gignens deum, nec naturam ſuam deſerit ex indemutabili deo indemutabilis dei perfecta natiuitas D ſubſiſtētem ergo in eo dei naturam intelligamus cum in deo deus inſit, nec preter eum qui eſt de⁹ quiſquam deus alius ſit, quia ipſe deus & in eo deus. Naturę ergo dei patris veritas i deo filio eſſe docetur, cum in eo deus intelligitur eſſe qui deus eſt. Eſt enim vnus in vno & vnus ab uno.

E

Quod legitur pater de ſua ſubſtantia genuiſſe filium, & filius ſubſtantiæ patris.

B

DIcitur quoque: & frequenter in ſcriptura ſacra legitur: patrem a de ſua ſubſtantia genuiſſe fi-

ARTICVLVS II.

b Vtrum actus generandi prædicetur de aliquo nominum eſſentialium.

AD ſecundū ſic proceditur. Videtur quòd actus generandi de nullo nominum eſſentialium prædicetur. Sicut.n. tres pſonæ ſunt vna eſſentia, ita etiā ſunt vnus deus, ſed ſecundum rationem Magiſtri non poteſt dici eſſentia generare ne notetur eſſentiæ diſtinctio. ergo ſimiliter non poteſt dici deus generat, ne ſequatur deorum pluralitas.

1.p.q.39. ar.4.

Ante medium.

¶ 2 Item. Perſona & hypoſtaſis & ſubſtantia non dicuntur relatiue, ſed ſecundum Magiſtrū ideo eſſentia nō poteſt dici generare, quia relatiue non dicitur, ergo ſimiliter, nec perſona, vel hypoſtaſis.

Circa finē.

¶ 3 Item. Iſta nomina natura bonitas & huiuſmodi ſūt æqualis abſtractionis ſicut eēntia. ſi igitur eſſentia propter modum ſignificādi in abſtracto non poteſt generare, ergo videtur ꝙ nec aliquod aliorū.

CONTRARIVM oſtenditur per multas auctoritates in litera.

RESPONDEO dicendum, ſicut dictū eſt, generare proprie conuenit ſuppoſito inquantum diſtinctum, & ideo quāto magis appropinquat nomen ad ſuppoſitum diſtinctum, tanto verius poteſt prædicari de ipſo actus generandi. vnde hæc eſt propriſſima. pater generat, quia imponitur nomen patris a proprietate diſtinguente. Et ſic poteſt dici: perſona generat, quia nomen perſonæ imponitur a proprietate communi, quæ dicitur perſonalitas, & conſequenter minus ꝓprie dicitur. de⁹ generat, quia quamuis claudat in ſe ſuppoſitum, non tñ ſuppoſitum diſtinctum, nec imponit nomen a proprietate diſtinguente, ſed ab eſſentia communi. In omnibus autem abſtractis etiam eſt ordo, quia quædam ordinem dicunt ad actum, ſicut virtus, bonitas, lux, natura, & huiuſmodi: & quia actus ſunt ſuppoſitorum, ideo in iſtis inuenitur dictum quòd ſapientia generat, vel natura generat, tamen huiuſmodi locutiōes nō ſunt

Ar.præced. in cor.

extendendæ: ſed pie intelligendæ. Quædam vero nomina ſunt, F quæ non dicūt ordinem ad operationem: ſed tantū imponuntur ſecundum rationem nominis ab actu ſubſtandi, ſicut ſubſtantia. vnde hoc nomē ſubſtantia, ad hoc accidit ad rationem ſuppoſiti: ſed hoc nomen eſſentia, remouetur omnino a ratione ſuppoſiti. & ideo c.2.to.3. minime poteſt dici quòd eſſentia generet. Si tamen inueniretur, eſſet exponenda: eſſentia generat, ideſt, pater q eſt eſſentia.

¶ AD PRIMVM. ergo dicēdum: quòd hoc nomen deus includit in ſe ſuppoſitum indeterminate, & ratione eius a quo nomē imponitur includit in ſe naturā. vnde ratione modi ſignificandi eſt quaſi medium inter eſſentiam & perſonam diſtinctam, c.19.to.3. & ideo nec repugnat ſibi modus eſſentiæ ratione indeterminatiōis, nec modus diſtinctæ perſonæ ratione ſuppoſiti: & ideo poteſt dici deꝰ generat, & deꝰ eſt communis tribus perſonis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd relatiuū in diuinis multipliciter dicitur: proprijſſime enim relatiuum eſt, quod ſecū dum ſuum nomē ad aliud refertur, ut pater. Aliud autem dicitur relatiuum qđ ſequitur, vel cauſat relationem ſicut generatio & generare. Aliud autem quod implicite claudit in ſe relationem, ſicut trinitas perſonas diſtinctas relatione, & hoc nomen perſona includit in ſe relationem diſtinguentem. lib.3.c.14.to.6. Aliud autem poteſt dici relatiuū inquantum ꝓ relatione ponitur ſicut deus, & etiam quædam nomina abſtracta, cuius ratio dicta eſt. In corpore.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ maioris abſtractionis eſt eſſentia q̃ bonitas vel ſapientia, quia quāuis æqualiter abſtrahāt a ſuppoſito, tamen eſſentia ſuper hoc abſtrahit etiam ab actu, illa vero dicunt ordinem ad actum.

QVÆSTIO II.

B

Deinde quæritur vtrum eſſentia ſe habeat ad generationem ſicut id de quo eſt generatio.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Vtrum filius generetur de ſubſtantia patris.
Secundo. Vtrum ſit ex nihilo.

lium. Vnde Aug. in li. de fide ad petrum ait. Pater deus de nullo genitus deo ſemel de ſua natura ſine initio genuit filiū deum ſibi æqualem: & eadem qua ipſe naturaliter æternus eſt diuinitate coæternum. Ecce hoc dicit Auguſtinus filium genitum de natura patris. Eſt autem vna natura patris & filii & ſpiritusſancti. Si ergo de natura patris genitus eſt filius: genitus eſt de natura filii & ſpiritusſancti: immo de natura triū perſonarum. Idem quoq; Auguſtinus in li. 15. de tri. dicitur Chriſtum eſſe filium ſubſtantiæ patris: & de ſubſtantia patris genitum: tractans illud verbum apoſtoli loquentis de deo patre ſic, Qui eruit nos de poteſtate tenebrarum & tranſtulit in regnum filii charitatis ſuæ. Quod inquit dictum ē filii charitatis ſuæ nihil aliud intelligatur quam filii ſui dilecti quam filii ſubſtantiæ ſuæ. Charitas quippe patris quæ in natura dei eſt ineffabiliter ſimplici, nihil aliud eſt: quam ipſa natura atque ſubſtantia: vt ſæpæ diximus: & ſæpæ iterare nō piget. Ac per boc filius charitatis eius nullus eſt alius quā q de ſubſtātia eius eſt genitus. Ecce aperte hoc dicit Auguſtinus filium eſſe genitum de ſubſtantia patris & filium ſubſtantię patris. Idem quoque Auguſtinus ī 2. lib. cōtra Maximinū hęreticum. ſubſtantiam dei genuiſſe filium: & filium genitū de ſubſtantia patris aſſerit dicens. Carnalibus cogitationibus pleni dei ſubſtantiam de ſeipſa gignere filium non putatis: niſi hæc patiatur quod ſubſtantia carnis patitur quando gignit. Erratis neſcientes ſcripturas neque virtutem dei. nullo enim modo verum filiū dei cogitatis: ſi eum natum eſſe de ſubſtantia patris negatis. Non enim iam erat hominis filius: & deo donante factus eſt dei filius: ex deo natus gratia non natura. An forte & ſi non G hominis filius erat: tamen aliqua iam erat qualiſcunque creatura: & in dei filium deo mutante conuerſa eſt? ſed nihil horū eſt, ergo aut de nihilo, aut de aliqua ſubſtātia eſt. Sed ne crederemus vos putare de nihilo eſſe dei filium: affirmaſtis non vos dicere de nihilo eſſe dei filium. De aliqua ergo ſubſtantia eſt. & ſi nō de patris, de qua ſit dicite: ſed non inuenietis. Iam ergo vnigenitum dei filiū H Ieſum Chriſtum de patris eſſe ſubſtantia non vos nobiſcum pigeat cōfiteri. Item in eodē, vtrique legimus vt ſimus in vero filio eius Ieſu Chriſto. Dicite ergo nobis: vtrum iſte verus dei filius ab eis qui gratia ſūt filii, quadā proprietate diſcretus: de nulla ſubſtantia ſit an de aliqua. Non dico inquis de nulla: nec dicam de nihilo: de aliqua ergo ſubſtantia eſt: quæro de qua? Si nō de patris I ſubſtantia eſt: aliam quare. ſi aliā nō inuenis: patris agnoſce ſubſtantiam: & filium cum patre homouſion confitere. Item in eodem. Confiteor deum patrē omnino incorruptibiliter genuiſſe: ſed qđ eſt, ipſe genuiſſe. Item dico, ꝙ ſæpę dicendū eſt: aut de aliqua ſubſtātia natus eſt dei filius: aut de nulla ſi de nulla ergo de nihilo: quod vos iam non dicitis. ſi vero de aliqua: nec tamen de patris K ſubſtantia: non eſt verus filius. ſi vero de patris ſubſtātia, vnius

ARTICVLVS I.

a Vtrum filios ſit genitus de ſubſtantia patris.

AD PRIMVM ſic procedit, videtur ꝙ filius non ſit genitus de ſubſtantia patris. 1.q.41.3 Omnis enim prępoſitio tranſitiua eſt. tranſitio autem requirit diuerſitatem, vel diſtinctionem: cū igitur filios non diſtinguatur ab eſſentia patris, non poteſt dici de eſſentia eius natus.

¶ 2 Itē. Sicut ſe habet natura humana ad Sortē: ita diuina eſſentia ad filium, ſed ſor. non poteſt dici de eſſentia humana. ergo nec filius de eſſentia patris.

¶ 3 Itē. De. ſemꝑ dicit ordinem: ſed inter filium & eſſentia non eſt ordo neque temporis, neque naturæ: cū eſſentia non ſit generans, ſed pater, neque cauſalitatis. ibidem. ergo videt̄ quòd nullo modo ſit de eſſentia patris. Si dicas quòd hoc dicitur ꝓꝑ cōſubſtantialitatem filij ad patrem. Contra. ſicut eſſentia patris eſt eſſentia filij: ita tota eſſentia filij eſt ī patre. ergo eadē ratiōe poteſt dici pater de ſubſtātia filii. ſicut econtrario.

CONTRARIVM oſtēditur per authoritates in littera. vbi ſupra.

RESPONDEO dicendum, quòd hoc præpoſitio de, propriæ deſignat principium & conſubſtantialitatem, hæc autē præpoſitio ex. ᵈdeſignat tantum ordinē principii. D.587. Vnde quicquid dicitur eſſe de aliquo, ex illo eſt, ſed non conuertitur. ſicut dicitur j. 36. di. Vnde hæc præpoſitio ex, quandoq; notat ordinem temporis tantum, vt ex mane fiat dies: quandoque ordine principii agentis. ſicut artificiata ſunt ex artifice. quandoque principium materiale: vt cultellus fit ex ferro. Sed de. cum notet conſubſtantialitatem ſemꝑ notat, vel principiū materiale, ſicut cultellus eſt de ferro, vel agēs conſubſtantiale: ſicut dicimus quòd homo filius generatur de patre ſuo, cum ſit generatio per deciſionem ſubſtantiæ. Et ſecūdum iſtum modum filius dicitur de patre & de eſſentia patris, tamen de patre ſicut de generante, & de eſſentia ſicut de principio generationis communicato. vnde etiam accedit ad ſimilitudinem ſecundum materiam, ſi a materia remoueatur totum quod eſt imperfectionis: & remaneat hæc ſola de conditionibus materiæ, quòd eſt manens in re, & per eam res ſubſiſtit, & præcipue res artificiata, quæ eſt in genere ſubſtantiæ propter ſuam

materiam

materiam & non propter ſuam formam, vt dicit Commentator in ſecundo de anima. 3. de Anima cóm. 4

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd de. vt deductum eſt, dicit conſubſtantialitatem & ordinem ad principium, & conſubſtantialitas reſpicit eſſentiam, & ordo, ratione cuius eſt tranſitio, reſpicit perſonā generantem. non. n. dicimus quòd filius ſit de eſſentia, ſed ꝙ ſit de eſſentia patris, & ideo non oportet eſſe diſtinctionem filii ab eſſentia, ſed a patre.

¶ Ad ſecundum dicē dum, quòd ſimiliter ſor. dicitur naſci de natura patris vel ſubſtātia, ſicut filius dei: tamen differenter, quia filius dei eſt de tota ſubſtantia patris, ſed ſor. eſt de parte ſubſtantię.

¶ Item. Ad aliud: quia ſor. ſubſiſtit nō tantum per eſſentiā, ſed etiam per materiam, per quam indiuiduatur natura humanitatis ī ipſo: ſed filius dei ſubſiſtit ꝑ eſſentiam patris cū eſſentia patris nō ſit pars filii, ſed totum quod eſt filius.

¶ Ad terium, dicendum ſicut ad primū.

¶ Ad quartum dicē dum, quòd non notatur ibi tantum conſubſtantialitas, ſed etiam ordo ad principium qui non ſaluatur ſi diceretur pater ē de eſſentia filii.

ARTICVLVS II.

b Vtrum filius ſit ex nihilo.

AD SECVNDVM ſic proceditur, videtur quòd filius ſit ex nihilo. Illud enim dicitur ex nihilo eſſe quod non eſt ex præiacenti materia, ſed filius eſt hmōi, quia nō ē de aliquo ſicut de materia. ergo &c.

¶ 2 Item. Quicquid non habet eſſe niſi ab alio quantum eſt in ſe, eſt non ens, cū eodem. lib. & c. citatis. inter eſſe & non eſſe non ſit medium: ſed filius non habet eſſe niſi a patre. ergo de ſe habet non eſſe: ſed omne tale ſecundum Auicen. eſt ex nihilo. 7. ſuæ Met. cap. 7. ergo filius eſt ex nihilo.

CONTRA. Omne quòd eſt ex nihilo eſt creatum, ſed filius eſt increatus. ergo &c.

¶ Item ſecundum Damaſc. lib. primo fid. orth. c. 3 Omne quod eſt ex nihilo eſt vertibile in nihil: ſed filius non eſt hmōi. ergo &c.

RESPONDEO. dicendum, quòd differt dicere aliquid non eſſe ex aliquo, & aliquid eſſe ex nihilo. Cum enim dicitur non eſſe ex aliquo ſicut ex materia, nihil ponitur, & hoc conuenit filio dei. Cum autem dicitur eſſe ex nihilo, remanet ordo A affirmatus ad nihil. Sed aliquid habet ordinem ad nihil dupliciter, ſcilicet ordinem, temporis & ordinem naturę. Ordinem temporis ex eo, quòd prius fuit non ens, & poſtea eſt ens, & hoc nulli æterno conuenit. Ordinem naturæ, quando aliquid habet eſſe dependēs ab alio, hoc enim ex parte ſui non habet niſi non eſſe, cum totum eſſe ſuum ad alterum dependeat, & quòd ē alicui ex ſeipſo naturaliter præcedit id quod eſt ei ab altero. Et ideo, ſuppoſito ꝙ cælum & huiuſmodi fuerit ab æterno, adhuc tamē eſt verum dicere quòd ē ex nihilo: ſicut probat Auic. neutro autem modo filius habet ordinem ad nihil. non enim habet ordinē temporis, quia æternus eſt, non habet ordinem naturæ, quia ſuum eſſe eſt abſolutum, non dependens ab alio.

¶ AD PRIMVM. ergo dicēdum: quòd quamuis non ſit de materia: non tamen ſequitur quòd non de aliquo, quia eſt de ſubſtantia patris, quo etiam remoto, adhuc non ſequeretur quòd eſſet ex nihilo, vt dictum eſt, In corpore. Parum ante medium. quia pater non eſt de aliquo, & tamen non eſt ex nihilo. idem autem eſt eſſe patris & filii.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd filius quāmuis totum eſſe ſuū habeat ab alio, nihilominus tamen eſſe ſuum non eſt depēdens, quia accipit a patre idem numero eſſe, quod ipſe habet. & ideo non eſt dependens eſſe ſuū, neque poſſibile, neque ex nihilo, quod neceſſario ſequeretur, ſi aliud in numero eſſe reciperet.

QVÆST. III.

C

Vtrum eſſentia ſit terminis generationis. Circa medium.

DEINDE quęritur utrum eſſentia ſit terminꝰ 1.q.39.5. generationis, videtur quòd non. Generatio enim eſt inter duos terminos, ſcilicet terminum a quo, & terminum ad quem: ſed generatio filii non habet terminum a quo: quia non eſt ex nō eſſe. ergo ēt non habet terminum ad quem.

¶ Item. Omne quod eſt terminus generationis eſt generatum per ſe vel per accidens: per ſe ſicut ipſa res generata: per accidens ſicut forma eius: ſed eſſentia nullo modo generata eſt, ſicut nec generans: quia ſequeretur diſtinctio. ergo non eſt terminus generationis.

¶ Præt. Si eſſet terminus, hoc non eſſet, niſi ſicut acceptum per genera-

eiuſdemque ſubſtantię ſunt pater & filius, Vos autem nec filium de patris ſubſtantia genitum vultis: & tamē eum nō ex nihilo, nec ex aliqua materia: ſed ex patre eſſe cōceditis. nec videtis quòd neceſſe ſit: vt qui non eſt ex nihilo, nec ex aliqua re alia, ſed ex deo. niſi ex dei ſubſtātia eſſe non poſſit: & hoc eſſe quod deus eſt, de quo eſt, id eſt, deus de deo natus eſt: quia non alius prius fuit: ſed natuta coeterna de deo eſt.

Colligens ſummam prædictorum, aperit ex quo ſenſu accipienda ſint.

HIs verbis ꝓmiſsis, innui uidetur quòd diuina ſubſtantia filiū genuerit: & quòd filius ſit genitus de ſubſtantia patris: & quòd de deo eſt natura coeterna: & quòd pater id quod ipſe eſt genuit. id autem quod ipſe eſt, eſſentia diuina eſt: & ita putari poteſt diuinam eſſentiam genuiſſe. Vehementer mouent nos hæc verba: quæ quomodo intelligenda ſint mallem magis ab aliis audire q̃ ipſe tradere: vt tamen ſine pręiudicio ac temeritate loquar, ex hoc ſenſu dicta poſſunt accipi. Natura coeterna de deo eſt, ideſt filiꝰ coeternus patri de patre eſt: ita quòd eſt eadem cum eo natura vel eiuſdem naturæ. Quē ſenſum confirmat Aug. ibidē ſubiiciēs, & quod dixerat quaſi explanans. Dicto enim natura coeterna de deo eſt: addidit non eſt aliud filius quàm illud de quo eſt ideſt vnius eiuſdēq; ſubſtantię eſt. Deinde apertius talem intellectum ex prędictis verbis fore habendum aperit in eodem li. contra Maximinū dicēs. Trinitas hæc vnius eiuſdemque ſubſtantiæ eſt: quia nō de aliqua materia vel de nihilo eſt filius: ſed de quo eſt genitus. itemque ſpiritusſanctus nō de aliqua materia vel de nihilo eſt: ſed inde eſt, vnde procedit. His vtique verbis, aperte oſtendit ea ratione dici filiū B eſſe de ſubſtantia patris, quia eſt de patre genitus: ita quòd eſt eiuſdem ſubſtantię cum eo. & ſpiritum ſanctum eſſe de ſubſtantia patris & filij: quia ab vtroque procedit: ita quòd eſt eiuſdem ſubſtantiæ.

Quòd nec filius nec ſpiritusſanctus eſt de nihilo, ſed de aliquo: non tamen de materia.

b

C OStenditur quoque ex illis uerbis filium. & ſpiritum ſanctum non eſſe de nihilo: ſed de aliquo: nec tamen de aliqua materia. Vnde etiam Hyla. ait in xii. li. de tri. Vnigenitus deus cum natꝰ ſit, patrem teſtatur authorem: cum ex manente natus eſt non eſt natus ex nihilo. & cum ante tempus natus eſt; omnē ſenſum præuenit naſcendo. Hic aperte dicitur, quòd filius non eſt natus ex nihilo. ſimiliter & D ſpiritusſanctus non eſt dicendus eſſe vel procedere ex nihilo: quia filius de ſubſtantia patris natus eſt ideſt a patre eſt. cum quo eſt eiuſdem ſubſtantiæ & eadem ſubſtātia. Ex quo ſenſu, etiam illud accipiendū eſt: pater genuit id quod eſt ipſe ideſt filium qui eſt hoc quod pater. Et hoc ita debere intelligi Aug. aperit dicens, in primo lib. contra Maximinū. Hoc pater genuit qđ eſt: alioquin nō eſt uerus filius, ſiquod eſt pater nō eſt filius. E Item ſubſtantia dei genuit filium ideſt pater ſubſtātia, genuit filium q generationem, ſed filius non accepit eſſentiam. ergo eſſentia eſt terminus generationis. probatio mediç. Accipere enim, cum non conueniat tribus perſonis eſt actus notionalis: ſed nullus actus notionalis terminatur ad eſſentiā, ſicut patet quòd pater non generat eſſentiam. ergo nec filius accepit eſſentiam.

Lib. 5. đ trinit. circa fi. Lib. 3. to. 6. cap. 15.

CONTRA. Illud in quo eſt generatio eſt terminus generationis, ſed Hila. dicit quòd natiuitas vnigenita in naturam ingenitam ſubſiſtit. ergo natura, uel eſſentia eſt terminus generationis.

D. 4. q. 1. art. 1.

¶Præt. Generatio inuenitur ĩ diuinis, vt s. dictum eſt, ſecūdum id quod eſt perfectionis in ipſa: ſed tota perfectio generationis eſt ex termino ad quem. ergo in generatione diuina eſt terminus ad quē: ſed hoc nō eſt aliud q̄ eſſentia. ergo &c.

RESPONDEO. dicendum, quòd terminus generationis ĩ creaturis poteſt accipi dupliciter, ſicut etiam & principiū. dicitur enim principium generationis ipſum generans, & huic principio correſpondet ſicut terminus ipſum genitū. Dicitur etiam principium generationis a quo incipit generatio, & hoc modo principium, vel initium generatiōis eſt priuatio formæ inducendæ, & huic principio terminus oppoſitus eſt forma per generationē inducta. Sicut etiam in dealbatione, terminus a quo eſt nigredo, & terminus ad quē eſt albedo, & ſimiliter in diuinis terminus gn̄ationis (quamuis non ſit ibi actio, uel mutatio) poteſt accipi dupliciter, ſcilicet ipſum generatum, & hoc eſt filius, vel eſſentia accepta a filio per generationē.

Cap. 9.

¶Ad primum. ergo dicendum, quòd generatio & quilibet motus totam imperfectionē habet ex termino a quo, quod eſt priuatio uel contrarium includens priuationem. & ideo in generatione diuina nō eſt terminus a quo, ſed tm̄ terminus ad quē, a quo eſt tota perfectio generationis.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia diuina nō eſt genita in filio, neque per ſe, neque per accidēs, quia eadem eſſentia eſt in generante & genito. Si autem eſſentia eſſet diuiſa, tūc ſequeretur neceſſario, quòd eſſet genita per accidens, quàmuis non per ſe, ſicut in rebus creatis.

¶Ad tertium dicendum, quòd quàmuis accipere ſit actus notionalis, poteſt tamen terminari ad eſſentiam, quod ſic patet, quia in generatione diuina ſicut in qualibet alia, eſt tria conſiderare, ſcilicet generantem, & genitum, & naturam communicatā per generationem. Poſſunt ergo verba notionalia deſignare comparationem generantis ad genitum, ſicut generare vel dare, vel generantis ad eſſentiam, uel geniti ad eſſentiam, vt accipere: vel geniti ad generantem ſicut naſci.

¶Sciendum igitur, quòd cum omne verbū notionale ſignificet actum perſonę vt diſtincta eſt, oportet quòd ſemper egrediatur a perſona diſtincta, & ideo nullum verbum tale exit ab eſſentia, vt dicatur eſſentia generare, vel dare notionaliter, vel accipere, uel naſci. Verba autem quæ deſignant comparationem generantis ad eſſentiam, uel geniti ad eſſentiam, terminantur ad eſſentiam, quia ex parte illa non ſunt diſtinctiua, & huiuſmodi verba ſunt, accipere, & dare. Sed verba quæ deſignant cōparatio-F nem geniti ad generatē, vel econuerſo ſunt diſtincta ex vtraq; parte. & ideo ex neutra parte poteſt eis adiūgi eſſentia, quia nec eſſentia generat, nec pater generat eſſentiam, quod patet etiam ex ſignificatione uerborum, quia generans inquantum generans, diſtinguitur a genito, & econuerſo. Sed dans diſtinguitur q̄dem ab eo cui dat, ſed nō ab eo qđ dat, quia aliquis poteſt dare ſeipſum. ſimiliter & accipiens diſtinguitur ab eo a quo accipit, ſed non ab eo qđ accipit de neceſſitate, aliquis enim accipere ſeipſum poteſt, ſicut ſeruus manumiſſus.

eſt eadem ſubſtantia & eiuſdē ſubſtantię: quod ſic eſſe intelligendum, Auguſtinus oſtendit dicens ad Maximinum. Sicut dicis, ſpiritus ſpiritū genuit: ita dic, ſpiritus eiuſdem naturæ vel ſubſtantię ſpiritum genuit. Item, ſicut dicis, deus deum genuit: ita dic, deus eiuſdem naturę vel ſubſtantię genuit deum. hoc ſi credideris & dixeris, nihil de hac re vlteri⁹ accuſaberis. His enim verbis aperit, quomodo prędicta debeant intelligi. Similiter: filius natus eſt de ſubſtantia patris: vel pater genuit filium de ſua natura, ſiue eſſentia ideſt de ſe natura & eſſentia genuit filiū eiuſdem eſſentiæ ac naturæ: & qui eſt eadem eſſentia ac natura. Similiter expone illud: filius ſubſtantiæ patris ideſt filius patris ſubſtantię ideſt qui eſt ſubſtantia: cum quo & fili⁹ eadem ſubſtantia eſt: quia conſubſtantialis eſt patri filius. Et hic ſenſus adiuuatur ex uerbis Aug. qui in 5. lib. de trini. ait. Tres perſonas eiuſdem eſſentiæ, vel tres perſonas vnam eſſentiam dicimus. Tres autem perſonas ex eadē eſſentia non dicimus: quaſi aliud ibi ſit qđ eſſentia eſt, aliud quod perſona. His verbis oſtenditur, non eſſe dicendum perſonam eſſe ex eſſentia, niſi ex ſenſu prędicto: qui ſenſus confirmatur ēt ex eo quòd in. 15. lib. de tri. idem Auguſtinus ait. Sicut noſtra ſcientia ſcientiæ dei: ſic & noſtrum verbum quod naſcitur ex noſtra ſcientia diſsimi-
G le eſt illi verbo dei: quod natū eſt de patris eſſentia. Tale eſt autem, ac ſi dicerem, de patris ſcientia, de patris ſapiētia. Vel quod eſt expreſsius de patre eſſentia: de patre ſcientia: de patre ſapientia. Et hoc itaque intellectu uerbum dei patris vnigenitus filius per omnia patri ſimilis & æqualis recte dicitur deus de deo lumen de lumine: ſapientia de ſapientia: eſſentia de eſſentia, quia eſt hoc omnino quod pater: non tamen pa-
H ter: quia iſte filius ille pater.

Quare uerbum patris dicatur filius natura.

VNde eſt, ꝙ ſolus vnigenitus dei dicitur fili⁹ natura: quia eiuſdem naturę eſt & eadem natura eſt cum patre. Vnde Hyl. de Chriſto loquens ait in lib. de trin. Natura filius eſt: quia eandem
I naturam quam ille qui genuit habet.

Cap. 13. t. 3

EXPOSITIO TEXTVS.

Cap. 14. ibi

SI autem relatiue di. &c.} Videtur falſum, quia hoc nomen de⁹ pro relatiuo ponit, & cum hoc indicat eſſentiam. Dicendū quòd quàmuis indicet eſſentiā ex parte ſignificati, tñ ex parte ſuppoſiti indicat perſonam: vnde tota ratio diuerſitatis in iſtis rationibus eſt, quòd non concludūt. ſimiliter de hoc nomine deus, ſicut de hoc nomine eſſentia, eſt diuerſus modus ſupponendi.

D. 4. q. 1. art. 3. Lib. 5. circa finem.

¶{Hoc ad ſe iudicandum.} Cōtra: Generatio filii, ut ſupra dictum eſt, non eſt propter aliquem finem, cum finis ſit dignior eo quod eſt ad finē. ergo non eſt propter manifeſtationem patris. Dicendū, quod ly ad hoc, eſt conſecutiuum & non finalem cauſam deſignans, manifeſtatio enim patris conſecuta eſt ad generationem filii. {Conſilium de conſi.} Contra. Cōſilium, eſt quædam quæſtio ſecundum phyloſophum: vbi autem non eſt dubitatio, ibi non eſt quæſtio. ergo in diuinis non eſt conſilium. Dicendum quòd conſilium poteſt ſumi paſſiue, quantum ſcilicet ad illum qui petit, vel accipit conſilium, & hoc non poteſt eſſe in deo, quia hoc importat dubitationem. dicitur etiam actiue quantum ad illum qui dat conſilium, & hoc modo eſt in diuinis & ſignificat abundantiam cognitionis ipſius de rebus dubiis agibilibus, de quibus eſt conſilium. {Nihil habet filius niſi natum,} ideſt, niſi quòd naſcendo accepit, ſed aliquid accepit naſcendo ſicut communicatum ſibi per natiuitatem vt eſſentiam, & aliquid, ſicut
K conſequens natiuitatem, ſecundum modum intelligendi ſicut relationem filiationis {Et ammiratio ho. ip. ge. xi.} ideſt, illæ q honorat filium ammirando ipſum, quaſi adeo magnum ſupra ſe honorat etiam patrem, & econuerſo. Io. 5. vt omnes ho. &c. {Natiuitas dei} hoc dupliciter poteſt exponi vt per natiuitatē intelligamus ipſum deum natum, vel melius poſſumus intelligere generationem paſſiuam, & dicitur generatio tenere aliquā naturam quæ per generationem inducicitur ſicut omnis motus & mutatio terminatur per terminum ad quem, a quo ſpeciem habet: uult ergo dicere. Hilar. quòd cum in omni generatione vniuoca oporteat idem eſſe principium generationis, & quòd per generationem communicatur, ſicut in generatione ignis. forma ignis eſt principium, & eadem eſt per generationem acquiſita, licet non ſecundum numerum eadem, ita oportet quòd cum generatio diuina ſit virtute naturæ diuinæ, quòd per generationem genitus accipiat naturam diuinam, & oportet quòd eandem numero, quia vt ſupra probatum eſt: diuina

d. 4. q. 1. art. 1.

natura non poteſt diuidi ſecundum numerum. {Vnitatem formæ ſecundum}, ideſt, non ponimus naturam humanam cum diuina vnum effectum in natura. {Nec rurſus corporali &c.} ideſt, hoc quod dominus dicit Ioa. 14. Ego in patrę & pater in me eſt, non debet intelligi hoc modo, vt pater ſit in filio, hoc modo quo inſinuatur, ideſt, manifeſtatur corp⁹ eſſe in corpore. Sed ex eo, ideſt, ex patre genitam naturam eiuſdem generis, ideſt, eiuſdem virtutis & rationis, ſicut humanitas eſt eiuſdem generis in ſor. & platone, ideſt, ipſum genitum habentem talem naturam dicimus. {Habuiſſe in ſe naturam gignentis.} ideſt, patris gignentis.

In dialo. 65 q.q. 8. to. 4.

¶Vel poteſt exponi natura genita, quia per generationē accepta in filio, & gignens, quia eſt principium generationis in patre. {Nunquid ingenitus deo.} hoc dicit cōtra Arrianos qui dicebant filium minorem patre, quia non eſt ingenitus ſicut pater, ſed non ſequitur, quia ipſe eſt vnigenitus patris, & per generationem totam naturā patris accepit, & hoc eſt quod dicit. In naturam vnige. &c. {Non eſt aliunde}, ideſt, ab alio quàm a patre, & ideo non refertur ad aliud, ideſt, ad aliam perſonam quàm ad patrem inquantum filius eſt, quia ad ſpiritum ſanctum refertur inquantum ſpirans eſt. Vel aliter. Aliunde, ſcilicet quàm de eſſentia patris. {Ad aliud} ſimiliter quantum ad eſſentiam, vel naturam. q. non habens diuinam naturam, ſed aliam. {In vno ſubſiſtit &c.} in vnitate naturæ diuinæ. {Ex vno,} ideſt ex patre, vel ex vnitate naturæ patris. {Ac ſic in generatione filii &c.} vult oſtendere quomodo filius ſit in patre, & econuerſo, hoc modo pater per generationem dat naturam ſuam filio. ergo cum pater immutabilis non amittit naturam, ſed ſequitur eam, quia vbi eſt natura ſua eſt & ipſe. vnde cum natura ſua ſit in filio ipſe eſt in eo. ſimiliter ecōuerſo, filius accepit naturam quam pater habet, & cum ipſe pater ſit immutabilis non dimittit naturam ſuam. vnde cum natura eadem numero, quæ filio datur remaneat in patre, filius manet in patre, & dicitur Indemutabilis ex in & demutor. aris. {In regnum filii charitatis,} coľ. 1. dupliciter exponitur, poteſt enim charitas teneri eſſentialiter, & tunc erit ſenſus filii charitatis, ſcilicet, ideſt, filii ſubſtantiæ ſuæ, quod qualiter intelligendum ſit Magiſter infra oſtendet. poteſt etiam teneri notionaliter, & tunc erit locutio emphatica, ſicut conſuetum eſt in ſcriptura, quod aliquis dicatur filius alicuius, quod maxime ſibi competit: ſicut Iſa. 5. In cornu filio olei. Ad literam, oſtendens locum oleo abundantem, & primi Re. 27. Filij mortis eſtis, ideſt, digniſſimi morte, & ſimiliter dicitur vnigenitus dei filius charitatis, quia in ipſo maxime charitas patris quieſcit. {His verbis præmiſſis &c.} hæc ex prēmiſſis authoritatibus elicit 4. propoſitiones quæ ſuæ ſententiæ videntur contrariæ, quarū vna eſt, quòd natura coæterna deo eſt, in quo videtur loqui de natura genita & hanc exponit, ibi {Vt tamen ſine priui.} Secunda eſt: pater genuit id quod ipſe eſt: quam exponit, ibi {Ex quo ſenſu &c.} Tertia eſt quòd ſubſtātia dei genuit filium, quam exponit, ibi {Item ſubſtātia dei ge. &c} Quarta eſt, quòd filius natus eſt de ſubſtantia patris, quam exponit ibi, {Similiter filius natus eſt &c.} Et addit quintam, quòd filius eſt ſubſtantia patris, quam exponit ibi. {Similiter expone illud &c.}

c. 20. to. 3. Diſt. 17.

DISTINCTIO VI.

A

Vtrum pater uoluntate ſua genuit filium, an neceſſitate, an uolens, uel nolens ſit deus.

PRAETEREA ſolet quæri: utrum pater genuerit filium voluntate an *a* neceſsitate. De hoc Oroſius ad Auguſtinum, ita ait. Voluntate pater genuit filium uel neceſsitate, ſed nec voluntate, nec neceſsitate, quia neceſsitas in deo non eſt, præire voluntas ſapientiam non poteſt. Quo circa, ut ait Auguſtinus in 15. lib. de Trini. Ridenda eſt dialectica Eunomij, a quo Eunomiani hæretici orti ſunt, qui cum non poſſet intelligere, nec credere voluiſſet vnigenitum dei filium verbum dei eſſe natura, i. de ſubſtantia patris genitum, non naturę, vel ſubſtantię dixit eſſe filium, ſed filium voluntatis dei, uolens aſſerere accedētem deo voluntatem qua gigneret filiū, ſicut nos aliquid aliquando volumus quod antea non voleba-
B mus ꝓpter quod mutabiliter natura noſtra ĩtelligitur, quod abſit vt in deo eſſe credamus. *c* Dicamus ergo verbum dei eſſe filium dei, natura, non voluntate, vt docet Auguſt. in 15. lib. de trinit. vbi quēdam catholicum hæretico reſpondentem commēdat dicens. Acute ſane quidam reſpondit hæretico verſutiſſime interroganti, vtrum deus volens, an nolens filium genuerit, vt ſi diceret no-
C lens, abſurdiſſima dei miſeria ſequæretur. Si autem volens, *a* continuo quod intendebat

ibidem.

A DIVISIO TEXTVS.

HIc Magiſter īquirit de generatione q̄tum ad principium, & diuidit in duas partes. In prima inquirit quid ſit principium generationis. Vtrum neceſſitas, vel voluntas, vel natura. In ſecunda, inquirit de cōitate principij generationis. Vtrū ſ. potētia generādi ſit cōis patri & filio, in ſequēti diſtinctione. Prima in tres. Primo enim mouet quæſtionem & determinat. Secundo, remouet dubitationē. ibi {Sed contra hoc opponitur.} Tertio, exponit determinationem. ibi {Prædicta tamen verba.} Circa primum tria facit. Primo ponit quæſtionem. Secundo determinat, ibi. {Nec voluntate.} Tertio, ex determinatione excludit errorem. ibi {Quo circa vt ait.} Vbi proponit errorem. Secundo excludit. ibi {Propter quod mutabilis. vbi primo improbat pōnē errantis. Scđo cōfirmat rōnē. ibi {Acute ſane.}

QVAESTIO I.

A

Ad intelligentiam huius partis tria quæruntur.

Primo. Vtrum pater genuit filium neceſſitate.
Secundo. Vtrum voluntate.
Tertio. Vtrum natura.

ARTICVLVS I.

D

a Vtrum pater genuit filium neceſſitate.

1. p. q. 41. 2. De poteſta. q. 2. ar. 3.

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd pater genuit filium neceſſitate. Neceſſarium enim & poſſibile diuidunt ens, ſi igitur pater nō genuit filium neceſſitate, genuit ipſum contingenter, vel poſſibiliter, quod eſt impoſſibile.

¶2 Præt. Omne ęternum eſt neceſſarium, ſed generatio filij a patre eſt æterna; ergo neceſſaria.

¶3 Præt. Sicut deus eſt ꝑ ſe bonus, ita eſt per ſe ens neceſſariū, omne enim quod eſt per participationem reducitur ad id quod eſt per ſe: ſed in per ſe bono nihil poteſt eſſe niſi bonum. ergo nec in per ſe neceſſario aliquid niſi neceſſarium, cum igitur generatio ſit in deo. ergo erit neceſſaria.

5. de Ciuit. dei. c. 10. t. 5 Te. 6.

CONTRA omnis neceſſitas eſt ratione alicuius cogentis, vel interius, vel exterius, ſed deo nō poteſt eſſe aliquid fortius. ergo ibi non poteſt eſſe neceſſitas.

E ¶Præt. Auguſt. diuidit neceſſitatem in coactionem & prohibitionem, ſed neutrum deo conuenit. ergo &c.

RESPONDEO dicendū, quòd ſm Philoſophū. 5. Meta. neceſſarium dicitur multipliciter. Eſt. n. neceſſariū abſolute, & neceſſariū ex cōditione, & hoc eſt duplex, ſcilicet ex conditione finis, vel ex conditione agentis. Neceſſarium ex conditione agentis, eſt neceſſarium per violentiam: non enim eum qui uiolenter currit neceſſe eſt currere, niſi ſub hac conditione ſi aliqs eum cogit. Neceſſarium ex conditione finis eſt illud, ſine quo non poteſt conſequi aliquis finis, vel non ita faciliter: finis aūt eſt duplex, vel ad eſſe, & hoc modo cibus, vel nutrimentum dicuntur eſſe neceſſaria, quia ſine eis non poteſt eſſe hō, uel pertinens ad bene eſſe, & ſic dicitur eſſe nauis neceſſaria eunti vltra mare, quia ſine ea exercere non poteſt actionem ſuam. Neceſſarium autem abſolute dicitur quod eſt neceſſarium per id quod in eſſentia ſua eſt, ſiue illud ſit ſua eſſentia, ſicut in ſimplicibus, ſiue ſicut in compoſitis illud principium ſit materia, ſicut dicimus hominem mori eſt neceſſarium, ſiue forma, ſicut dicimus hominem eſſe rationalem eſt neceſſarium. hoc autem abſolute neceſſarium eſt duplex, quoddam enim eſt, quod habet neceſſitatem & eſſe ab alio, ſicut in omnib' quæ cauſam habent, qđdam autem eſt cuius neceſſitas non depēdet ab alio, ſed ipm eſt cauſa neceſſitatis in omnibus neceſſariis ſicut deus. Dicendum ergo, quòd generatio i diuinis nō eſt ex neceſſitate cōditionata, ſiue conditionetur ex fine, ſiue ex agente, non ex agente, cum ipſe deus ſit primum principium & ultimis finis, ſed eſt neceſſaria neceſſitate abſoluta, ſicut ē neceſſitas primę cauſæ. Et p hoc patet ſolutio ad utranque partem: qa primæ rationes procedunt de neceſſitate abſoluta, & aliæ de neceſſitate coactionis quæ repugnat neceſſitati abſolute, & de iſta procedebat hæreticus, & ſecundum hoc negatur in litera.

ARTICVLVS II.

b Vtrum pater genuit filiū voluntate.

Ibidem. AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd pater genuit filium voluntate. Omne enim bonum eſt volitum a deo, ſicut omne verum ſcitum. ſed generatio filij eſt optimum. ergo eſt volitum a deo, & ita pater genuit filium voluntate.

¶2 Præt. In generatione humana, ita eſt: quòd principium inclinans ad generandum eſt voluntas, ſed generatio humana extrahitur a diuina. ergo & ſimiliter in generatione diuina. & ita videtur quòd pater genuit filium voluntate.

Damaſc. 1. ſi.orth.c.18 ¶3 Præt. Ori. dicit de patre loquens. Germen proferens voluntatis factus eſt verbi pater: ſed illud, quod eſt germen voluntatis, eſt natum voluntate generantis. ergo pater genuit filium voluntate.

CONTRA. Voluntas eſt principium productionis eorū, quæ per artem producuntur in rebus humanis: ſed filius non producitur a patre ſicut artificiatum. immo ſicut ars, ſed creaturæ ſicut artificiata. ergo videtur quòd pater non genuit filium voluntate, ſed voluntate creaturas produxit.

Cano. 24. ¶ Præt. Hil. lib. de ſynodis. Siquis voluntate dei filium tanquam factum dicat, anathema ſit. ergo &c.

RESPONDEO dicendum, quòd voluntas poteſt comparari ad aliqud dupliciter, aut ſicut potentia ad obiectum, aut ſicut principium. ſi comparetur ad aliquid ſicut ad obiectum, tunc omne volitum a deo poteſt dici eſſe voluntate eius, & ſic poteſt dici pater eſt deus volūtate ſua, vult enim ſe eſſe deum, & ſimiliter poteſt concedi quòd pater genuit filium voluntate. Si autem comparetur volūtas ad aliquid ſicut principium hoc poteſt eſſe dupliciter, quia aut illud ad quod comparatur ſicut principium dicit rationem principiandi. Aut dicit ipſum principiatum. Si primo mō, ſic cōparatur voluntas ad proceſſionē, D. 665. ſpiritusſ. qui procedit *d* vt amori i quo volūtas principiata oīa,

concluderet, ſcilicet non naturæ eſſe filium, ſed voluntatis. At ille vigilantiſſime, uiciſſim quæſiuit ab eo. Vtrum deus pater volens, an nolens ſit de'. vt ſi reſponderet nolens, ſequeretur grandis abſurditas, & miſeria, quam de deo credere magna eſt inſania. Si autem diceret volens reſponderetur ei. ergo & ipſe voluntate ſua deus eſt, non natura. Quid ergo reſtabat, niſi vt obmuteſceret ſua interrogatione, obligatū inſolubili vinculo ſe videns? Ex prædictis docetur, non eſſe concedendum, quòd deus voluntate, vel neceſſitate, vel volens, vel nolens ſit deus. Item quòd voluntate, vel neceſſitate, vel volens, vel nolens, genuerit filium.

b Oppoſitio contra prædicta.

SED contra hoc opponitur ſic. Voluntas dei eſt natura, ſiue eſſentia dei, quia non eſt aliud deo eſſe, aliud velle. & ideo ſicut vna eſt eſſentia triū perſonarum: ita & vna voluntas. Si ergo deus natura deus, & voluntate deus eſt & ſi verbum dei natura deus eſt, & voluntate filius dei eſt, hoc aūt facile eſt refellere. Nam & præſcientia dei, ſiue ſcientia qua ſcit vel preſcit bona & mala, diuina natura, ſiue eſſentia eſt & prædeſtinatio, ſiue voluntas eius eadem diuina eſſentia eſt, nec eſt aliud deo ſcire, vel uelle quàm eſſe, & cum ſit vnum G & idem, ſcientia dei, vel voluntas, non tamen dicitur de voluntate quicq̃d dicitur de ſcientia, & econuerſo, nec omnia illa ſua volūtate deus vult, quæ ſua ſcientia ſcit: cum ſcientia ſua nouerit tàm bona, quàm mala. voluntate autem non velit niſi bona, ſciētia quippe dei & preſcientia de bonis eſt & de malis. Voluntas vero & prædeſtinatio, de bonis eſt tantū & tamen vnum & idem eſt in H deo ſcientia, & voluntas, & pręſcientia, & prædeſtinatio. Ita cum vnum ſit natura dei & voluntas: dicitur tamen pater genuiſſe filium natura, non voluntate, & eſſe deus natura, non voluntate.

Quomodo intelligenda ſint illa verba. pater, nec uolens, nec nolens, eſt deus, nec volens, nec nolens, genuit filium.

I PRAEDICTA tamē verba, quibus prudenter dictum eſt, quòd deus

F ſcilicet amore creaturas producit & ſecundum hunc modum etiam intellectus in deo ſe habet ad generationem filij, qui procedit, vt verbum & ars. Si ſecundo modo tunc principiatum voluntatis procedit a voluntate ſecundum voluntatis conditionem, voluntas autem quantum eſt in ſe libera eſt. vñ principiata voluntatis ſunt tantum ea, quę poſſunt eſſe, vel non eſſe & hoc modo cōſtat, quod voluntas diuina comparatur ad creationē rerum, & non ad generationē filij: & hinc ē q̃ quidam diſtinguunt voluntatem in tria, ſcilicet in voluntatem accedentem, quæ ſcilicet denouo accedit operi, vel operanti, & talis nō eſt i deo, ſecundum aliquem trium dictorum modorum voluntatis, quia omnis operatio eius eſt a voluntate æterna. Item in volūtatē cōcomitātem quæ dicitur ſecundū comparationem ad obiectum tantum, & ſic eſt in deo reſpectu gñationis filij. Item in voluntatem antecedentem. & ſic dicit comparationē principij ad principiatum, & ſic eſt reſpectu creaturam.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd ratio illa procedit ſecundum comparationem voluntatis ad obiectum tantum.

¶ Ad ſecundum, dicendum quòd generatio humana non eſt æterna, & ideo poteſt habere voluntatem antecedentem, quod nō pōt eſſe in diuina.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Ori. vocat germen volūtatis id, in quo quieſcit patris beneplacitum, & hæc eſt filius ſicut ipſe dixit Matth. 3. Hic eſt filius meus dilectus &c. Aliæ autem rationes procedunt de voluntate antecedente, ſiue ſecundum comparationem principij ad principiatum.

ARTICVLVS III.

c Vtrum pater genuit filium naturaliter.

K AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd pater non naturaliter genuit filium Hil. De ſynodis. Non naturali neceſſitate ductus pater genuit filiū. ergo uidetur, quòd non ſit naturalis generatio. Can. 25.

¶2 Præt. In deo idem eſt voluntas & natura, ſed pater non genuit filium voluntate, ergo nec genuit filium natura.

¶3 Præt. Sicut ſupra habitum eſt, philoſophi per rationes creaturarum potuerunt deuenire in cognitionem diuinæ naturæ: ſed cognita natura cognoſcitur operatio naturæ. ergo potuerunt deuenire in cognitionem generationis æternæ, ſi pater naturaliter genuit filiū, cuius contrariū ſuperius eſt oſtenſum. D. 3. q. 1. art. 3. D. 3. q. 1. art. 4.

CONTRA Hil. lib. de ſynodis. Omnibus creaturis ſubſtantiam dei voluntas attulit: ſed filio natura dedit. ergo videtur, quòd pater genuit filium natura. Lib. 1. fid. orth. c. 8.

¶ Præt. Damaſc. Generatio eſt opus diuinæ naturæ exiſtens, ergo &c. D. 3. q. 1. art. 4.

RESPONDEO dicendum, quòd eſſentia diuina, vt dictum eſt, eſt principium omnium actuum diuinorum, licet eſſentia ſub ratione eſſentiæ non dicat principium actus qui eſt opera-

ratio, ſed qui eſt eſſe, ſed cum in eſſentia ſit conſiderare diuerſa attributa quæ ſunt realiter vnum in ipſa, ratione tamen diſtincta, actus refertur ad eſſentiam ſecundum hoc attributum, vel ſecundum illud quod exigit conditio actus, ſicut intelligere eſt ab eſſentia diuina inquantum ipſa eſt intellectus, & res volitæ quæ poſſunt eſſe, vel non eſſe, producunt ab eſſentia inquantū ipſa eſt voluntas, & quia de ratione generationis eſt vt producatur genitum in ſimilitudinem generantis & huius productionis principiū pertinet ad naturam quæ eſt ex ſimilibus ſimilia procreans, ideo dicitur, quòd pater natura genuit filium.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd Hila. naturalem neceſſitatem appellat quando virtute naturæ aliquid agitur, qđ eſt contrarium volūtati. ſicut fames & ſitis in nobis. vnde voluntas patitur quaſi quādam violentiam a natura, & talis neceſſitas nō eſt in deo.

¶ Ad ſecundum dicēdum, quòd quāmuis natura & voluntas ſint idem re, differūt tamen ratione, vt dictum eſt, & ideo eſſentia diuina in ratione naturę eſt principium alicuius, cuius principium non eſt ipſa eadem, prout habet rationem voluntatis.

8.Phy. tex. 34. & 12. Meta.t. 36. ¶ Ad tertium dicendum, quòd naturam contingit cognoſcere dupliciter, vel perfecte comprehendendo ipſam, & ſic Philoſophi non cognouerunt naturam diuinam, quia ſic cognouiſſent omnia opera diuina, & quæcunque ſunt in ipſa. I Vel per effectus, & ita Philoſophi cognouerunt. Quia vero creatura non perfecte repræſentat naturam diuinam, ſecundum quod eſt principium generationis æternæ & conſubſtantialis, ideo generationem diuinam quæ eſt eius operatio: non cognouerunt Philoſophi.

EXPOSITIO TEXTVS.

VOLVNTAS ſapientiam præire non poteſt.} Hoc dicit, quia ſapientia filio appropriatur.

¶ Sed contra: voluntas eſt motor aliarum virium. intelligimus enim quia volumus. ergo voluntas, videtur præcedere cognitionem ſapientiæ.

¶ Dicendum, quòd voluntatem oportet quòd præcedat aliqua cognitio. Eſt enim duplex actus voluntatis, vnus imperfectus, ſcilicet appetere, & iſtæ actus pręcedit cognitionem perfectam eorum quæ acquiruntur in cognitione. Per appetitum. n. ſciendi aliquid mouetur aliquis ad conſiderationem alicuius, E cuius cognitionem conſiderando accipit, ſed tamen hunc actum voluntatis præcedit cognitio indeterminata, qua res ſcitur in vniuerſali, & per illam cognitionem imperfectam tendit appetitus in perfectionē ipſius, ſi enim eſſet omnino ignotum non quæreretur. Eſt & alius actus voluntatis perfectus, quo voluntas quieſcit & placet ſibi in re iam habita, & ita voluntas ſciendi ſequitur cognitionem perfectam.

¶ Vtrum deus filium volens, aut nolēs genuit. Videtur, quòd neceſſarium ſit alterum dare, cum ſiat diuiſio per affirmationem, & negationem.

¶ Dicendum, quòd nolens & volens non opponuntur contradictoriæ: ſed volens, & nō volens. Differt enim nolo & non volo, quia cum dicitur non volo negatur actus, & ideo opponitur ſicut negatio ad affirmationem, ſed in hoc verbo nolo, & in toto

pater, nec volens, nec nolens eſt deus. nec volens, nec nolens genuit filium, ſiue uoluntate, vel neceſſitate, ex tali ſenſu mihi videntur accipienda, vt uoluntatem præcedentem, vel antecedentem intelligam' qualiter Eunomius intelligebat. Non enim ipſe eſt deus voluntate præcedenti, vel efficienti, uel volens prius quàm deus. nec voluntate pręcedenti, vel antecedenti genuit filium. nec prius volens quàm generans, nec prius generans quàm uolens genuit filium. Volens tamen genuit, ſicut potens genuit. & bonus genuit, & ſapiens genuit & huiuſmodi. Si enim pater ſapiens & bonus dicitur genuiſſe filium, cur non & volens? Cum ita ſit deo idem eſſe volentem, quod eſt eſſe deum, ſicut idem eſt eſſe ſapientem, quod eſt eſſe deum. Dicamus ergo, quòd pater ſicut ſapiēs, ita volens genuit filium, ſed non uoluntate præcedenti, vel antecedenti, quem ſenſum aperit Auguſtinus, & confirmat ita dicens ſuper epiſtolam ad Epheſios. De filio dei ideſt, domino noſtro Ieſu Chriſto, ſcriptum eſt: quia cum patre fuit ſemper, & nunquam eum ut eſſet voluntas paterna præceſſit, & illę quidem natura filius eſt. B

Hierony. Super 1. ca. ad Epheſ. ibi: in charitate prædeſtinans nos to. 9.

DISTIN. VII.

A

Hic quæritur: an pater potuerit, vel voluerit gignere filium.

HIc ſolet quęri a quibuſdam. Vtrū pater *a* potuerit vel voluerit generare filium. Si enim C (inquiunt) potuit, & voluit gignere filium. ergo potuit aliquid, & voluit quod nec potuit nec uoluit filius. Nam filius, nec potuit nec voluit gignere filium. Cui verſutiæ fa-

A condeclinio eius remanet actus voluntatis affirmatus, & negatio fertur ad nolitum. vnde ſenſus eſt, nolo hoc, ideſt, uolo hoc non eſſe. Vnde non oportet dici nolens, vel volens, quia lapis, nec volens eſt, nec nolens, & ſimiliter in propoſito neutrū dandum eſt. Sed danda eſt iſta, non volens, ſi volens dicat voluntatem accedētem, vel antecedentem. Si autem dicat voluntatem cōmunicantem, danda eſt iſta. volens genuit.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam oſtendit pricipiū dinæ generationis propriū, quod ē natura & nō volūtas. hic inquirit de cōmunitate principij. vtrum ſcilicet generandi potentia ſit cōmunis patri & filio, & diuiditur in duas. In prima, inquirit de communitate potentiæ generatiuę ſumptæ in concreto. In ſecunda, de communitate eiuſdē ſumptæ in abſtracto. ibi {Item quæritur a quibuſdam &c. Prima, in tres. Primo, determinat quæſtionem. Secundo: mouet dubitationem. ibi {Sed vehementer.} Tertio ponit ſolutionē. ibi {Quomodo ergo accipit &c.} Circa primum tria facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo ponit determinationē. ibi {Cui verſutie &c.} Tertio confirmat per ſimilitudinē. ibi {Ex ſimili quoque.} {Sed vehementer &c.} Hic ponit dubitationem. Et primo ponit ad vnam partem authoritatem Auguſtini. ſecundo ad partem contrariam inducit quorundam rationem. ibi {Hæc autem non videtur.} {Quomodo ergo.} D Hic ſoluit, & primo inſinuat ſoluendi difficultatem. Secundo proſequitur ſolutionem. ibi {Poteſt ergo ſic intelligi &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur duo.

Primo. De potentia generandi in deo.
Secundo. De communitate ipſius.

Circa primum tria quęruntur.

Primo. Vtrum in deo ſit potentia ad generandum.
Secundo. Quid ſit illa potētia, an ſit abſolutum aliquid, vel ad aliquid.
Tertio. De comparatione ipſius ad potentiam creandi.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum potentia generatiua ſit in deo.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in deo non ſit potentia ad generandum. Quicquid enim exit ab aliqua potētia, ſiue ſit potentia agentis, ſiue materiæ, prius eſt in potentia, quàm ſit in actu ſed generatio filij a patre non eſt huiuſmodi cum ſit æterna. ergo non exit ab aliqua potentia. ergo in deo non eſt potentia ad generandum. De potētia q. 2. art. 1. 1.p.q.41.

¶ 2 Præt. Illud quod per ſe eſt naturę non exit ab ea mediante alicile reſpõdemꝰ dicentes: poſſe, uel uelle generare filium non eſt aliquid poſſe vel uelle ſubiectum voluntati, uel potẽtię, Eſt tamen aliqua potentia, vel voluntas, ſcilicet poſſe uel velle generare filium, & ideo diſtinguenda eſt intelligẽtia præpoſiti uerbi, poſſe, vel uelle gignere filium, eſt poſſe, vel uelle aliquid, *c.* neque generatio filii aliquid eorum eſt, quę ſunt ſubiecta diuinæ potentię & uoluntati, nec eſt aliquid inter omnia, vel de omnibus, ſed ſuper omnia & ante omnia. Non enim ante voluit, vel potuit, quàm genuit: ſicut nec ante fuit, quàm genuit, quia ab æterno fuit, & ab æterno genuit. Ex ſimili quoque hoc uidere poſſumus. Pater enim poteſt eſſe pater, & vult eſſe pater, filius autem nec poteſt, nec vult eſſe pater. ergo pater poteſt uel vult eſſe aliquid, quod non poteſt vel uult eſſe filius. Non ſequiť: q̃a eſſe patrem nõ eſt eſſe aliquid, *b.* ſed eſt eſſe ad aliquid, vt in ſequenti oſtendetur.

Ponit quædam verba Auguſtini, vnde moueri poteſt auditor.

SED vehementer nos mouet quod ait Auguſtinus in libro primo, contra Maximinum, qui aſſerebat patrem potentiorem filio, eo quòd filium genuit Deum creatorem, filius autem non. Dicebatque patrem potuiſſe gignere non filium, & ideo potentiorem eſſe filio. Ad quod reſpondens Auguſtinus dicere videtur, ꝙ filius etiam potuit gignere, volens oſtendere patrem non eſſe potẽtiorem filio his verbis. Abſit vt ideo potentior ſit pater filio, ſicut putas, quia creatorem genuit pater, filius autem G tem non genuit creatorem. neque enim non potuit, ſed non oportuit. Vide & attende diligenter hęc verba. non enim non potuit, ſed non oportuit. Videtur enim dicere, ꝙ filius gignere potuit: ſed non oportuit; & ita potuit, quòd non oportuit. Quare autem non oportuit, ſubdit dicens. Immoderata autem eſſet diuina generatio: ſi genitus filius, nepotem gigneret patri, H quia & ipſe nepos niſi auo ſuo pronepotem gigneret, ſecundum veſtram mirabilem ſapientiam; impotens diceretur. Similiter etiam ille, ſi nepotem nõ gigneret auo ſuo: & pronepotem proauo ſuo: non a vobis appellaretur omnipotens, nec impleretur generationis ſeries: ſi ſemper alter ex altero naſceretur: nec eam perficeret vllus, ſi non ſufficeret vnus omnipotens. I Itaque omnipotentem genuit filium patris natura, non fecit.

Opponitur prædictis uerbis Auguſtini.

B

HOc autem non videtur quibuſdam poſſe ſtare, ſcilicet ꝙ filiꝰ potuerit gignere. Si enim filius *b.* potuit gignere, potuit eſſe pater, & ſi potuit eſſe pater, potuit ergo eſſe pater, vel ſui, uel patris, vel ſpiritus ſancti, uel alicuius alius: ſed alius non, quia nullus alius ſemper fuit. nec patris, quia pater eſt ingenitus, & innaſcibilis. nec ſui, quia nulla res ſeipſam gignere poteſt nec ſpiritus ſancti, quia naſci non potuit. Si .n. naſci potuit, potuit eſſe filiꝰ: & ita mutabilis eſſe potuit.

Hic quæritur, quomodo ſint intelligenda.

QVOMODO ergo accipietur, quod ſupra dictum eſt? Non enim non potuit gignere, ſed non oportuit. quaſi potuit, ſed non oportuit. Non eſt nobis per- B ſpicuum aperire quomodo ſit hoc verum, & ideo ſub ſilentio potius eſſet prætereundum

te aliqua potentia. ſicut anima dat tale eſſe corpori nullo mediante: ſed generatio eſt per ſe opus naturæ, vt dicit Damaſc. (Lib. 1. fid. ortho. c. 8.) ergo non eſt opus potentiæ, & ſic idem quòd prius.

¶ 3 Præt. Omnis potentia vel eſt actiua, vel paſſiua: ſed in patre non eſt potentia paſſiua ad generandum filium, quia ſm eam magis diceretur magiſter, quàm pater. Nec eſt etiam in eo potẽtia actiua. quia ſecundum Philoſophum (5. Met. tex. 17. & No. Met. tex. 2.) potentia actiua eſt principiũ tráſmutationis in aliud, ſecundum quòd eſt aliud, vnde potentia actiua exigit materiam in quam agat. Generatio autem filij non eſt ex materia. ergo videť, quòd in deo non ſit potentia ad generandum.

CONTRA Auguſtinus arguit. (3. cõtra Maximi. cap. 7 to. 6.) Si pater non potuit generare filium æqualem & coæternum ſibi, impotens fuit. ergo ex hoc videtur, quòd potentia diuina etiam ſe extendat ad generarionẽ filij.

¶ Pręterea. Omnis operatio demonſtat potentia ipſius operantis, cũ igitur actus generationis in infinitum tranſcendant productionem creaturarum: quæ tamen diuinam omnipotentiam manifeſtat, videtur quòd multo fortius (Diſt. 28.) generatio filij ſit manifeſtatiua diuinę potentiæ, & non niſi ſicut actus eius, ergo videtur quòd in deo ſit potẽtia generãdi.

RESPONDEO dicendum, quòd in creaturis aliquid ꝓducitur per potentiã naturalem & hoc producitur per ſimilitudinem naturæ ipſius producentis, (Ante medium.) ſicut homo generat hominẽ producitur etiam aliquid per potentiam rationalẽ, & hoc producitur in ſimilitudinem producẽtis quãtum ad ſpeciem non naturæ, ſed in ratione exiſtente cum omne agens agat ſibi ſimile aliquo modo, ſicut domus producitur ab artifice & recipit ſimilitudinem ſpeciei quam artifex habet in mente. Et ſecundum hos duos modos aliquid producitur à deo. Procedit enim aliquid a deo in ſimilitudinem naturæ recipiens totam naturam, nec eandem ſpeciem tantum, ſed eandẽ numero: & ſic filius procedit a patre per actum generationis. Vnde in deo eſt potentia ad generandum ſimilis potentiæ naturali. Procedit etiam aliquid a deo in ſimilitudinem ideæ exiſtentis in mente diuina, quod non recipit naturam diuinam: ſicut creaturæ. Vnde potentia operandi in creaturis eſt ſicut potentia rationalis in deo, & ſecundum iſtam potentiam attenditur dei omnipotentia in deo. perſona enim diuina quę procedit per potentiam quaſi naturalem nõ eſt aliquid connumeratum omnibus. vnde potentia generandi non continetur ſub omnipotentia.

AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd illud eſt verum E quando actus differt realiter a potentià a qua exit. tunc enim oportet quòd prius ſit in potentia, quàm in actu, uel tempore, vel natura: ſed in deo eſt omnino idem re, eſſentia, potentia, & operatio, ſed differunt tantum ratione, & ideo in diuinis non ualet.

¶ Vel dicendum, quòd in diuinis perſonis eſt tantum ordo naturæ quo ſecundum Auguſtinũ (lib. 3. cont. Maximinũ c. 12. to. 6.) aliquis eſt ex alio & non prior alio, (Lib. 3. cõtra Maximinũ. c. 14. to. 6.) vnde non poteſt concludi aliquã prioritas per hoc quòd filius generatur ex potentia patris.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd natura, vel eſſentia comparatur ad duo: ad habentem, & ad id cuius natura eſt principium. inter eſſentiam igitur & habentem eſſentiam, non cadit aliqua potentia media quantum (Ibidem.) ad actum ipſius eſſentiæ in habentem qui eſt eſſe, ſed ipſa eſſentia dat eſſe habenti. & iſte actus eſt quaſi actus primus. Egreditur etiam ab eſſentia alius actus, [d] qui eſt etiam actus (D. 64. & 89.) habentis eſſentiam ſicut agentis, & eſſentię ſicut principij agendi, & iſte actus ſecundus & dicitur operatio, & inter eſſentiam & talem operationem cadit virtus media differens ab vtroque, in creaturis etiam realiter, in deo ratione tantum, & talis actꝰ eſt generare: & ideo ſecundum modum intelligendi natura non eſt principium ipſius, niſi mediante potentia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd potentia diuina nullo modo paſſiua eſt nec etiam vere [d] actiua, (D. 494.) ſed ſuper actiua. actio .n. eius non eſt per modum motus, ſed per modũ operationis: K quæ differt a motu ſecundum Philoſophum in 10. Ethic. (Cap. 4.) ſicut perfectum ab imperfecto, & ideo non requerit materiam in quam agat, quod non poteſt eſſe in actione qua eſt cum motu, cum omnis motus ſit per exitum de potentia in actum, & ideo non oportet quòd creatio ſit ex materia, & multo minus quòd generatio diuina. vnde Aui. dicit quòd agens diuinum differt a naturali, (10. Tracta. Meth. c. 2.) agens enim naturale eſt cauſa motus. Sed agens diuinum eſt dans eſſe totum, ſicut creator mundi.

ARTICVLVS II.

b Vtrum potentia generatiua ſit ad aliquid.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd potentia generandi ſit ad aliquid. Remoto enim intellectu (1. q. 41. 5. De potent. q. 2. art. 2.) diſtinctarum perſonarum a diuinis, adhuc manet intellectus omnium quę abſolutę dicuntur, ſicut bonitas ſapientia, & huiuſmodi, ſed remoto intellectu perſonarum, non remanet potentia generandi: quia remotis perſonis remouetur generatio: & remota generatione, remouetur potentia generandi. non enim poteſt in diuinis eſſe aliquid in potentia quod non ſit actu, aliàs deus eſſet mutabilis. ergo non eſt de abſolutis: ſed de adaliquid dictis.

¶ 2 Præterea. Potentię diſtinguntur per actus: ſed generare in diuinis eſt ad aliquid dictum, quia generatio eſt proprietas ipſa relatiua, vt ſupra dictum eſt. (D. 4. q. 1. art. 2) ergo & potentia generandi.

¶ 3 Præterea. Omnis operatio propria alicuius rei egreditur a forma propria eiuſdem, ſicut comburere a forma ignis: ſed generare filium in diuinis eſt propria operatio patris. ergo principium illius erit propria forma patris, hoc autem eſt paternitas quæ relatio quædam eſt. cum igitur principium operationis ſit potentia, videtur, quòd potentia generandi ſit ad aliquid.

CONTRA. (De ſenſu, & ſenſi. lec. 5.) Cuius eſt actus, eius eſt potentia ſecundum Philoſophum, ſed ſecundum Damaſ. (Lib. pri. fid. orth. c. 8) Generatio eſt actus naturæ. ergo & potentia generandi eſt ipſius naturę. natura eſt abſolute dictum. ergo potentia.

¶ Præterea. In qualibet generatione vniuoca, idem eſt principium generationis & terminus: ſicut homo generat hoiem, ſed terminus gñationis in diuinis eſt eſſentia quæ communicatur per generationem, ut ſupra dictum eſt. (Diſt. 5. q. 1. art. 1.) ergo eſſentia etiam eſt principium generationis: & ſic videtur, quòd potentia generandi ſit eſſentiale.

RESPONDEO quidam dixerunt, quòd potentia generandi ſimpliciter eſt adaliquid non tantum ex parte actus: ſed etiam ex parte ipſius potentiæ. potentia .n. dicit relationem principij, ſed hoc nihil eſt: quia potentia non eſt relatiuũ ſm ſuum eſſe: ſed ſolum ſecundum dici. immo potentia ſignificat etiam illud quod eſt principium, & non tantum relationem principij. Sic enim quęrimus hoc de potentia generandi: principium autem cuiuſlibet operationis diuinæ, vt ſupra dictum eſt, eſt eſſentia diuina: (Diſt. 4. q. 1. art. 1.) ſed ab eſſentia egreditur aliquis actus, ſecundum quòd eſſentia eſt ſapientia, & aliquis ſecundum quòd eſt voluntas, & ſic de alijs attributis. Similiter dico, quòd proprietas realiter ſit eſſentia: eſſentia ſecundum quòd eſt ipſa paternitas, eſt principium huius (D. 983.) actus qui eſt generare, non ſicut agens, ſed ſicut quo agitur. vnde principium [d] generationis eſt eſſentiale ſub ratione relationis: vnde eſt quaſi medium inter eſſentiale & perſonale. (D. 100.) ex parte enim illa qua potentia quæ eſt media inter eſſentiam & operationẽ [d] radicatur in eſſentia eſt abſolutum: ex parte autem illa qua coniungitur operationi eſt relatiuum.

AD PRIMVM ergo dicendum quòd remoto intellectu (In corp. ar.) perſonarum, remanent ea quæ ſunt pure abſoluta, ſed huiuſmodi eſt potentia generandi, vt dictum eſt, & ideo non remanet ſubtractis perſonis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis potentiæ innoteſcant per actus, (D. 51.) non tñ oportet, quòd in eodem genere ponantur [d] potentiæ & actus, præcipue de potentijs actiuis. vnde q̃uis generare ſit ad aliquid, non tamen oportet, quòd potentia generandi ſit ad aliquid. ſed verum eſt, quòd poſſe generare, eſt poſſe ad aliquid accuſatiui caſus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd natura communis in vnoquoque operatur ſecundum conditionem ipſius, vnde anima ſenſibilis, habet in diuerſis animalibus diuerſas operationes, & etiam in diuerſis organis ſentiendi. & hoc ideo eſt: quia natura communis determinatur, & contrahitur in vnoquoque, ſecundum proprietates inuentas in illo. diuina autem natura non contrahitur, neque determinatur per proprietates ſuppoſitorum: tamen natura diuina in patre, eſt proprietas patris: & in filio eſt proprietas filii, ideo autem non contrahit, quia proprietas non eſt aliud ab eſſentia, vel I ipſa natura vt adueniat ſibi quaſi diſpoſitio contrahens, ideo etiam natura non determinatur, vel diſtinguitur, quia relatio non diſtinguitur ſecundum id quod eſt, ſed ſecundum hoc tantum comparatur ad eſſentiam, cum qua eſt idem re, ſed ſecun- A dum quòd ad alterum eſt. & ſic reſpicit perſonam & diſtinguit eam & ideo in patre eſt principium operationis ſecundum proprietatem patris, & in filio ſecundum proprietatem filij. vnde eadem operatio eſt, & naturæ communis, & propriæ formæ ipſius patris, & ideo potentia generandi, vt dictum eſt, eſt medium inter abſolutum, & relatum: (In corp. ar.) & hoc voluerunt quidã dicere, dicentes, potentiam generandi abſolutum ſi conſideretur potentia remota, vel indiſpoſita: quàmuis improprie locuti ſint, quia proprietas non diſponit eſſentiam, ſed ſuppoſitum. Et per ea quæ dicta ſunt patet etiam ſolutio ad ſequentia.

ARTICVLVS III.

c Vtrum potentia dicatur vniuoce de potentia generandi, & potentia creandi.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd potentia non dicitur vniuoce de potentia generandi & creandi. (De poté. q. 2. ar. 6. Et 4. cont. c. 13.) Potentiæ enim diſtinguntur per actus, & actus per obiecta, ſed filius dei & creaturæ non uniuocantur in aliquo. ergo nec generatio, & creatio. igitur vlterius, nec potentia generandi & creandi.

¶ 2 Præterea. Potentia creandi eſt ſimpliciter abſoluta, ſed potentia generandi eſt quodammodo ad aliquid. cum igitur C nihil vniuocetur ad abſolutum, & relatum, cum ſint in diuerſis prædicamentis, videtur quòd potentia non vniuoce dicatur de vtraque.

CONTRA. ſicut dictum eſt, (Art. antec.) potentia generandi eſt ipſa diuina eſſentia. ſimiliter etiam potentia creandi, cum deus ſit primum agens, & omnis ſua operatio ſit per ſuam eſſentiam. ergo videtur quòd vtraque ſit vna potentia: ſuppoſito quòd potentia aliquo modo de eis dicatur ſecundum prius & poſterius, quæritur quæ iſtarum potentiarum ſit prior, & videtur quòd potentia creandi. Commune enim eſt ante proprium, & eſſentiale ante perſonale, ſecundum rationem intelligendi. Sed potentia creandi eſt communis tribus perſonis: potentia autẽ generandi, videtur proprie pertinere ad perſonam patris. ergo videtur quòd potentia creandi ſit prior. Contra. Secundum ordinem actuum eſt ordo potentiarum, ſed generatio eſt prior creatione, ſicut æternum temporali, ergo & potentia generandi D eſt prior.

RESPONDEO dicendum, quòd potentia eſt medium ſecundum rationem intelligendi inter eſſentiam & operationẽ naturæ. poſſunt ergo conſiderari potentia creandi, & potentia generandi ſm quòd radicantur in eſſentia diuina. & ſic eſt vna [d] numero potentia, ne dum vniuoce dicta: (D. 495.) poſſunt etiam conſiderari ex parte qua coniungunť operationi, & ſecundum hoc potentia dicitur de eis non vniuoce, ſed ſecundum prius, & poſterius, & potentia generandi erit prior ſecundum rationẽ intelligendi quàm potentia creandi, ſicut generatio eſt prior creatione.

¶ Et ꝑ hoc patet ſolutio ad primũ, quod procedit de potentia comparata ad actum. Et ſimiliter ad ſecundum, quia potentia generandi non eſt ad aliquid niſi ex parte illa, qua coniungitur actui. Et ſimiliter ad tertium, quod procedit econtrario de potentia ſecundum quòd ſe tenet a parte eſſentiæ.

E ¶ Ad quartum dicendum, quòd commune in diuinis eſt ante proprium, quando commune per ſe accipitur ſecundum rationem intelligendi: ſed quando commune accipitur cum reſpectu ad creaturas, ratione reſpectus adiuncti, eſt poſterius quàm proprium alicuius perſonę ſecundum rationem intelligendi. Quintum concedimus.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de cõmunitate huius potentiæ, & circa hoc duo quæruntur.

Primo. Vtrum potentia generandi ſit in filio.
Secundo. Vtrum filius poſſit generare.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum potentia generandi ſit in filio.

In cor.ar.2. q.præce. De pot. q.2 art.5.

AD PRIMVM ſic proceditur. Sicut ſupra dictũ eſt, potentia gñandi includit in ſe rationẽ paternitatis: ſed paternitas non eſt in filio. ergo nec potẽtia generandi.

¶ 2 Præterea. Cum potentia dicat rationem principij, potentia generandi dicit principium generationis: ſed filio nullo modo competit eſſe principium generationis, eſſet enim principiũ ſuiipſius. ergo in filio nullo modo eſt potentia generandi.

In hac diſt. q.1. art.2.

CONTRA. Sicut ſupradictum eſt, potentia generandi eſt ipſa diuina eſſentia: ſed eſſentia patris tota eſt in filio. ergo videtur quòd etiam potentia generandi ſit in filio.

¶ Præterea. Nulla ſcientia, vel voluntas eſt patris quæ non ſit filij. ergo nec etiam aliqua potentia, cum potentia illis duobus condiuidatur: ſed potentia generandi eſt in patre, ergo & in filio.

RESPONDEO Dicendum, quòd potentia generandi dicitur tripliciter, ſecundum quòd generandi poteſt eſſe gerundium verbi imperſonalis, vel verbi perſonalis actiui, vel verbi perſonalis paſſiui. ſi ſit gerundium verbi imperſonalis, tunc potentia generandi eſt potentia, qua ab aliquo generatur, & ita eſt in filio potentia generandi, ideſt, qua a patre generatur. ſi ſit gerundium verbi perſonalis actiui, tunc potentia generandi dicitur potentia vt generet: & ſic non eſt in filio. ſi ſit grerundium verbi perſonalis paſſiui, tunc potentia generandi dicitur potentia vt generetur, & ita eſt in filio, quia eadem potentia quæ in patre eſt ut generet, eſt in filio vt generetur, & iſta diſtinctio fundatur ſuper id qđ dictum eſt, ꝙ potentia generandi eſt eſſentia diuina, a qua prout in patre eſt, paternitas ē generatio actiua, & ꝓut in filio eſt, filiatio erit gñatio paſſiua.

In cor.ar.2. q. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd potentia generandi ex parte qua coniungitur actui includit in ſe paternitatẽ, & ſm hoc non cõuenit filio: ſed ex parte illa qua radicatur in eſſentia non includit, & ita conuenit filio, ſm ꝙ generãdi eſt gerũdium verbi imperſonalis: vt ſit ſenſus, potentia generãdi eſt in filio, ideſt, eſſentia diuina per quam a patre ſit generatio.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd potentia generandi non eſt F niſi in patre, ſecundum quòd habet rationẽ principij in ſe incluſam per modum paternitatis, ſed alio modo pôt eſſe in filio ſicut dictũ eſt, & ex his etiã q̃ dicta ſunt patet ſolutio ad tertiũ.

Hac diſt. q. 1.ar.2.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ voluntas & ſcientia non habent rationem principij reſpectu generationis filij, qui procedit ꝑ modum naturæ, ſed tantũ reſpectu creaturarum, quæ producuntur a deo ſicut artificiata, ſed potentia etiam habet rationem principij ad generationem diuinam, & ideo magis poteſt trahi ad perſonale, vt ſit proprium alicuius perſonę, q̃ ſcientia & voluntas.

ARTICVLVS II.

b Vtrũ filius poſſit generare aliũ filium.

Ibidem.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ filius poſſit gñare filium aliũ. Scđm.n. potentiã nõ impedita eſt aliquid potẽs operari, ſed in filio eſt aliquo modo potẽtia gñandi, vt dictum eſt. cũ igitur potentia dei non poſſit impediri. vr̃ quòd filius poſſit generare alium filium.

Art. antec.

¶ 2 Præt. Filius ē imago patris ꝑfecte repſentans ipſum, ſcđm ꝑfectã ſimilitudinẽ: ſed pater pôt gñare. ergo videtur ꝙ ēt fili', aliás nõ perfecte aſſimilatur ſibi.

¶ 3 Præt. Quæcunq; operatio eſt alicui' naturæ cõis, ſi ē in vno ſuorũ ſuppoſitorũ ē & in alio, ſicut intelligere & rõcinari eſt operatio naturę humanæ in Sor. & Pla. ſed gñatio eſt operatio diuinę naturæ in pr̃e. ergo & in filio. videtur ergo, ꝙ filius poſſit generare filium.

¶ 4 Itẽ. Poſſe gñare ē aliqd dignitatis pr̃is alˀs non eēt ꝓprietas ꝑſonalis: ſed nulla dignitas ē in pr̃e, q̃ nõ ſit in filio cũ ſint omnino æquales in dignitate. ergo filius poteſt generare.

CONTRA. Secundum Augu. minimũ inconueniens deo eſt impoſſibile: ſed ſi filius generaret filium, ſequeretur in deo inconueniens, quia ille filius generaret alium, & ſic in infinitũ. ergo videtur quòd filius non poſſit generare.

¶ Præt. Non eſſet ibi ſumma vnio & indiſtantia æqualis, quia filius dei propinquius ſe haberet ad filium, quàm ad patrem, & hoc non videtur in diuinis competere.

¶ Præt. Qui non pôt eſſe pr̃, non pôt gñare, ſed filius non pôt eſſe pater, quia ſequeretur confuſio perſonarum. ergo &c.

¶ VLTERIVS quęritur vtrũ pater poſſit generare aliũ filiũ & vr̃ quòd ſic, quia ꝑ generationẽ ĩ nullo diminuitur eius potẽtia, ergo qua ratione pôt generare vnũ pôt & generare plures. I I

3. Phy.t.32

A RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd filius poteſt generare alium filium, ſed iſta potentia nunquam reducetur in actum propter inconueniens, quod Auguſtinus inducit in litera: ſed hoc nihil eſt, quia in perpetuis ſecundum Philoſophum non differt eſſe, & poſſe, & multo minus in diuinis. vnde quicquid non eſt in Deo non poteſt eſſe ibi: alias Deus eſſet mutabilis. vnde dicendũ ſimpliciter, quòd filius non poteſt generare filium. Et ratio huius eſt quia ille filius in nullo diſtingueret ab alio. cum enim perſonæ diuinæ non diſtinguantur ſecundum diuiſionẽ materiæ, quia non ſunt materiales, non remanet ibi alia diſtinctio, niſi per relationes originis: impoſſibile eſt autẽ, quòd vna relatio originis, ſicut filiatio, multiplicetur ſecundum numerum, quia talis multiplicatio eſſet materialis. vnde in Deo non poteſt eſſe niſi vna filiatio, & vna filiatione non conſtituitur niſi vnus filius: & ita in diuinis non poſſunt eſſe plures filij, nec plures patres, & hoc pertinet ad perfectionem filij, quia nihil de filiatione eſt extra ipſum in diuinis: vnde eſt perfectus filius. C

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in filio non eſt potentia generandi, niſi ſecundum quod radicatur in eſſentia, & non ex parte, qua coniungitur actui generandi, & ideo non ſequitur, quòd ſit actus ibi.

ca. 3. de ſpẽ in 2. editione i porph.

¶ Ad ſecundũ dicendum, quòd vbicunque eſt ſimilitudo, oportet, quòd ibi ſit aliqua diſtinctio, quia ſecundum Boetium, ſimilitudo eſt rerum differentium eadem qualitas, alias non eſſet ſimilitudo, ſed identitas. vnde inter filium, & patrẽ ſaluatur perfecta ſimilitudo, ſed remanente diſtinctione, in omnibus attributis conueniunt: ſi autem filius generaret, non remaneret diſtinctio inter patrem, & filium, cum non ſit ibi diſtinctio, niſi per relationes originis, & non poſſit ibi eſſe, niſi vna paternitas tantum, vt dictum eſt.

In corpore.

¶ Ad tertium dicendum, quòd generare non eſt actus diuinæ naturæ, niſi ſecundum quod natura diuina eſt ipſa paternitas. D & ſub tali ratione natura diuina non eſt in filio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd dignitas eſt de abſolute dictis. & ideo eadem eſt dignitas patris, & filii numero, ſicut eadem eſſentia: vnde ſicut paternitas in patre eſt eſſentia, & eadem eſſentia eſt in filio, non paternitas ſed filiatio, ita eadem dignitas numero, quæ in patre eſt paternitas, in filio eſt filiatio.

In hoc art.

¶ AD ID. quod vlterius quæritur, patet ſolutio etiam per prędicta, quia impoſſibile eſt in diuinis plures eſſe filios: hoc enim non eſt ex defectu potẽtiæ patris, ſed ex diſtinctione ſuppoſitorum diuinę naturæ, quæ tolleretur, vt dictum eſt.

In cor. arti.

EXPOSITIO TEXTVS.

IMMODERATA enim eſſet &c.} Videtur enim non eſſe inconueniens, ſi genitus ſemper alium gigneret: immo maximum bonum: quia quęlibet generatio eſſet infinitum bonum: & poteſt dici, quòd eſſet triplex inconueniens. Primo, quia ſi hoc in infinitum procederet, cum omne infinitum ſit imperfectum, generatio diuina nunquam eſſet perfecta: & hoc ſumitur ex litera. Secundo, quia non poſſet eſſe diſtinctio inter plures genitos, vt dictum eſt. Tertio, quia quamuis communicatio ſit de nobilitate, & ſimplicitate naturæ, tamen infinita communicatio non eſt, niſi ex defectu naturæ, quia enim natura non poteſt conſeruari, ſecundum æternum eſſe in vno indiuiduo intendit per infinitam ſucceſſionem indiuiduorum conſeruare perpetuitatem ſuam: ſaltem ſecundum idem in ſpetie, & hoc nullo modo Deo conuenit. { Non enim non potuit, ſed non oportuit, ideſt non ex impotentia &c. } Videtur iſta expoſitio nimis eſſe extorta, & non poſſe accipi ex verbis Auguſtini. Sed dicendum, quòd Magiſter accipit iſtam expoſitionem ex eo, quòd ly non potuit. poteſt ſumi negatiue tantum, & ſic procedebat E A obiectio: vel poteſt ſumi quaſi priuatiue, vt non potuit, ſit quaſi terminus infinitus, & tunc per hoc quod dicit: Non enim nõ potuit, negatur impotentia. Sed videtur iterum, quòd ex impotentia filii ſit, quòd non generet. ita enim arguit Auguſt. ſi pater non potuit generare filium coęternum, & coæqualem ſibi, impotens fuit. ergo videtur ſimiliter quòd ſi filius nõ potuit, impotens ſit. Dicendum, quòd generare filiũ ē de his, quæ pertinent ad rationẽ patris, & ideo nihil poſſet deeſſe de his, quę ſunt, vel pertinent de perfectione generatiõis, quin redundaret in impotẽtiam patris, ſed generare nõ pertinet ad rationem filii, immo potius eſt oppoſitum filiationi, & ideo ex hoc nõ oſtenditur filius impotens, ſicut homo non dicitur impotens, niſi ex eo, quòd non poteſt ea, quæ ad ipſum pertinent.

In cor. arti.

3. cõt. Max. c.7. to.6.

niſi me ſuper hoc aliqd loqui cogeret inſtantia quęrentium.

Hic aperitur ex quo ſenſu ſint accipienda.

POTEST ergo ſic intelligi. Non enim non potuit, ſed non oportuit, ideſt, non ex impotentia ſui fuit quòd filius non genuit, ſed ei non conueniebat, ſicut deus filius non eſt deus pater, nec tamen hoc ex impotentia ſui eſt. Nã & pater ſimiliter nõ eſt filius, nec hoc ē ex ĩpotẽtia patris. Sed quærit Maximin' Arrianorum Epiſcopus. vnde ergo eſt, quòd pater non poteſt eſſe filius, vel filius pater? non vtique ex impotentia: ſed pater proprietate generationis pater eſt, qua oportet eum non eſſe filium, & filius proprietate natiuitatis filius eſt, qua oportet eum non eſſe patrem, de quibus proprietatibus plenius poſtea tractabitur.

a Vtrum pater natura ſit potens gignere filium, & an hoc ſit aliqua potentia quæ ſit in filio.

ITEM quæritur a quibuſdam: ſi pater potens ſit natura gignere filium, & an hoc ſit aliqua potentia, quæ ſit in filio? Ad quod dicimus, quia pater non eſt potens niſi natura: eius.n. potentia natura eſt. vel eſſentia. At inquiunt illi. Si potens eſt gignere. habet ergo potentiam gignendi: filius autem non habet potentiam gignendi: ſi non poteſt gignere. habet ergo pater aliquam potẽtiam quam non habet filius. Non ſequitur. Eandem enim potentiam penitus habet filius quam & pater: qua potuit pater gignere & filius potuit gigni: eadem enim potentia eſt in filio qua potuit gigni, quę eſt in patre qua potuit gignere. Sed contra hoc opponitur. Aliud eſt poſſe gignere, G aliud eſt poſſe gigni: quia aliud eſt gignere, & aliud gigni. Hic eſt diſtinguendum. Si enim cum dicitur, aliud eſt poſſe gignere, aliud poſſe gigni, aliã ſignificas potentiam, qua pater potens eſt gignere, & aliam qua filius potens eſt gigni, falſus eſt intellectus. Si vero dicas patrem poſſe habere aliã proprietatem, ſiue notionem qua genitor eſt, & filium aliam qua genitus eſt, verus eſt intellectus, aliam enim proprieta- H tem habet pater, qua pater eſt, aliam filius qua filius eſt.

Quomodo ſit intelligendum, filius habet, uel non habet potentiam generandi.

ITa etiam cum dicitur filius non habet potentiam generandi, quam habet pater. dupliciter poteſt intelligi. Si enim dicatur non habet filius potentiam I generandi quam & pater, ideſt, qua potens ſit ad generandum, ideſt, vt genuerit, vel generet ſicut pater, verum eſt. Si vero intelligatur ſic, non habet potentiã qua poſſit gigni, uel genitus eſſe: qua eadem pater eſt potens, vt genuerit, vel vt generet, falſum eſt. Sicut dicitur: pater habet potentiam qua poteſt eſſe pater. filius vero non habet potẽtiã qua poſſit eſſe pater: & ecõuerſo. filius habet potẽtiã qua poteſt eſſe filius. pater vero nõ habet potentiã qua pôt eē fili'. habet ergo aliquam potentiam pater, quam non habet filius, & econuerſo. Abſit, quia eadem eſt potentia patris, qua poteſt eſſe pater, & filij, qua poteſt eſſe filius. Ita etiam eadem eſt voluntas, qua pater vult eſſe pater, nõ filius, & filius vult eſſe filius, non pater, & eadem eſt volun- B tas filij, qua vult eſſe genitus, & patrem genuiſſe, & patris, qua vult eſſe genitor, & filium genitum eſſe.

DISTIN. VIII.

A

De ueritate, & proprietate, & incommutabilitate, et ſimplicitate eſſentiæ Dei.

NVNC de veritate, ſiue proprietate, & incommutabilitate, atq; ſimplicitate diuinę naturæ, vel ſubſtantiæ, ſiue eſſentię agendum eſt. Eſt itaque Deus, vt ait Auguſtinus in 5. libro de Trinit. † ſine dubitatione ſubſtantia, vel ſi melius hoc appellatur eſſentia, quam Gręci vſiam vocant.

† c.2. to.3.

DIVISIO PRIMAE PARTIS TEXTVS.

OSTENSA Trinitate perſonarum in vnitate eſſentiæ, hic incipit proſequi determinationem ſuam de his, quæ pertinent ad vtrunq;: ſunt autem in diuinis tria, ſcilicet eſſentia cõmunis, perſona diſtincta, proprietas diſtinguens. diuiditur ergo hæc pars in duas. In prima, determinat de iſtis ſecundum ſe. In ſecunda, quomodo adinuicem comparantur. 33. diſt. ibi: {Poteſt ſupradicta &c.} Prima in tres. In prima, determinat de eſſentia. In ſecunda, de perſonis. 9. diſt. ibi: {Nec ad perſonarum diſtinctionem. In tertia, determinat de proprietatibus. 26. diſt. ibi: {Nunc de proprietatibus.} Prima in tres, ſecundum tria attributa eſſentiæ, quæ proſequitur. Primo enim determinat de eſſentiæ vnitate. Secundo, de incommutabilitate, ibi: {Dei etiã ſolius &c.} Tertio, de ſimplicitatẽ, ibi: {Eademque ſola &c.} Circa primum duo facit. Primo, oſtendit veritatem diuinæ eſſentię. Secundo, remouet dubitationem, ibi: {Hic diligenter aduertendum &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primam partem diſtinctionis, in qua agitur de proprietate diuini eſſe, duo quæruntur.

Primo. De ipſo eſſe diuino.
Secũdo. De menſura eius, ſcilicet æternitate.

In primo, tria quęruntur.

Primo. Vtrum eſſe Deo proprie conueniat.
Secũdo. Vtrum ſuum eſſe ſit eſſe cuiuſſibet creaturæ.
Tertio. De ordine huius nominis, qui eſt, ad alia diuina nõia.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum eſſe proprie dicatur de Deo.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd eſſe non proprie dicatur de Deo. Illud enim eſt propriũ alicui, quod ſibi ſoli conuenit, ſed eſſe non ſolũ conuenit Deo, immo etiã creaturis. ergo videtur, quòd eſſe non proprie Deo conueniat.

¶ 2 Præt. Non poſſumus nominare Deũ, niſi ſm quod ipſum cognoſcimus. vnde Damaſ. Verbum eſt angelus, ideſt nuntius intellectus: ſed nos nõ poſſumus cognoſcere Deum in ſtatu vię immediate, ſed tantum ex creaturis: ergo nec nominare: cum igitur, qui eſt, non dicat aliquem reſpectum ad creaturas, videtur, quòd non proprie nominet Deum.

Lib.1. ſi. ortho. c.18.

¶ 3 Præt. Sicut ſapientia creata deficit a ſapientia increata, ita & eſſe creatũ ab eſſe increato: ſed propter hoc nomen ſapiẽtiæ dicitur deficere a perfecta ſignificatione diuinę ſapientię, quia eſt impoſitū a nobis ſecūdum apprehenſionē creatæ ſapientiæ. ergo videtur, quod eadem ratione, nec hoc nomen, qui eſt, proprie ſignificet Deū eſſe, & ita non oportet dici magis proprium nomen eius, quàm alia nomina.

Sicut enim ab eo, quod eſt ſapere dicta eſt ſapientia, & ab eo quod eſt ſcire, dicta eſt ſciētia, ita ab eo, quod eſt eſſe, dicta eſt eſſentia. a Et quis magis eſt, q̃ ille qui dixit famulo ſuo Moyſi. :r: Ego ſum, qui ſum, & dices filiis Iſrael, Qui eſt, miſit me ad vos. Ipſe vere, ac proprie dicitur eſſentia, cuius eſſentia non nouit præteritum, vel futurum. Vnde Hierony. ad Damaſum ſcribens ait. † Deus ſolus, qui exordium nō habet, veræ eſſentiæ nomē tenet, quia in eius cōparatione, vere eſt, quia incommutabilis eſt, quaſi nō ſint quæ mutabilia ſunt. De quo.n. dicitur, fuit, non eſt: & de quo dicitur, erit, nondum eſt. Deus autem tantum eſt, qui non nouit, fuiſſe, vel futurum eſſe. Solus ergo Deus vere eſt, :b: cuius eſſentię comparatum noſtrum eſſe, non eſt.

Quæritur qualiter intelligenda ſint verba Hieronymi.

B

Hic diligenter aduertēdum eſt, quō intelligi debeant verba illa Hiero. ſ. Deus tm̄ eſt, & nō nouit fuiſſe, vel futurū eſſe, tāquā non poſſit dici de Deo fuit, vel erit, ſed tātum eſt, cum de Deo frequenter ſcriptū reperiamus, :b: fuit ab ęterno, fuit ſemper, & erit in ſecula, & huiuſmodi. Vnde videtur, quòd nō eſt tātū di-

Lib. 1. fid. orth. c. 12.
† Exo. 3.

¶ 4 Item Dama. dicit, quod qui eſt, nō ſignificat quid eſt Deus, ſed quoddam pelagus ſubſtātiæ infinitum: ſed infinitum nō eſt cōprehēſibile: & per conſequens non nominabile, ſed ignotum, ergo videtur, quod qui eſt, non ſit diuinum nomen.

† Epiſto. ad Dam. to. 2.
Vbi ſupra. cap. 12.

CONTRA. Exo. 3. Dominus dixit ad Moyſen. Si quæſierint nomen meum &c. Hoc idem videtur, per Damaſce. dicentem, quod qui eſt, maxime eſt proprium nomen Dei. Et per Rabi Moyſen qui dicit. Hoc nomen eſſe nomen Dei ineffabile, quod digniſſimum habebatur.

D.559.
D.461.
Lib. 1. fid. orth. c. 12.
Tract. 8. meta. c. 1.
Tract. 2. meta. c. 1.

RESPONDEO. Dicendū, quòd qui eſt, eſt maxime proprium nomen Dei inter alia nomina. & ratio huius poteſt eſſe quadruplex. Prima, ſumitur ex litera ex ver. Io. ſecundum perfectionem diuini eſſe. Illud enim eſt perfectum, cuius nihil eſt extra ipſum: eſſe aūt noſtrum d habet aliquid ſui extra ſe: deeſt enim aliquid, quod iam de ipſo præterit, & quod futurum eſt, ſed in diuino eſſe nihil pręterit, nec futurum eſt: & ideo totum eſſe ſuum habet perfectum, & propter hoc ſibi proprie reſpectu aliorum conuenit eſſe. Secunda ratio ſumitur ex verbis Dama. qui dicit, quòd qui eſt, ſignificat eſſe indeterminate, & nō quid eſt: & quia in ſtatu viæ hoc tantum de ipſo cognoſcimus, quia eſt, & non quid eſt, niſi per negationem, & non poſſumus nominare, niſi ſecūdum quod cognoſcimus, & ideo propriiſſime nominatur a nobis, qui eſt. Tertia ratio ſumitur ex verbis Diony. qui dicit, quòd eſſe inter omnes alias diuinæ bonitatis participationes, ſicut viuere, & intelligere, & huiuſmodi: primum eſt, & quaſi principium aliorum præhabens in ſe omnia prædicta, ſecundum quendam modum vnita, & ita etiam Deus eſt principium diuinum, & omnia ſunt vnum in ipſo. Quarta ratio poteſt ſumi ex verbis Auic. in hunc modum, ꝙ cū in omni, quod eſt, ſit conſiderare quidditatem ſuam, per quam ſubſiſtit in natura determinata, & eſſe ſuum, per quod dicitur de eo, quòd eſt in actu: hoc nomen res, imponitur rei a quidditate ſua, ſecundum Auic. hoc nomen, qui eſt, vel ens, imponitur ab ipſo actu eſſendi: cum aūt ita ſit, quòd in qualibet re creata eſſentia ſua differat a ſuo eſſe, res illa ꝓprie denominatur a quidditate ſua, & non ab actu eſſendi, ſicut homo ab humanitate: in Deo autem ipſum eſſe ſuum eſt ſua quidditas, & ideo nomen, quod ſumitur ab eſſe proprie nominat ipſum, & eſt proprium nomen eius, ſicut proprium nomen hominis, quod ſumitur a quidditate ſua.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd cum dicitur aliquid proprie conuenire alicui, hoc poteſt intelligi dupliciter, aut ꝙ ꝑ proprietatem excludatur omne extraneū a natura ſubiecti, vt cum dicitur proprium hominis eſſe riſibile: quia nulli extraneo a natura hominis conuenit, & ſic eſſe non dr̄ propriū Deo, quia conuenit etiā creaturis. Aut ſm̄ quod excluditur oē extraneum a natura prædicati, vt cū dr̄, hoc proprie eſſe aurum, quia non habet admiſtionē alterius metalli, & hoc modo eſſe dr̄ proprium Deo; quia non habet admiſtionē diuinum eſſe alicuius priuationis, vel potentialitatis, ſicut eſſe creaturæ: & ideo pro eodem in litera ſumitur proprietas, & veritas: verum enim aurum dicimus eſſe, quod eſt extraneo impermiſtum.

¶ Ad ſecundum dicendū, quòd ex creaturis contingit Deū nominari tripliciter, vno modo quando nomen ipſum actualiter connotat effectum in creatura propter relationem ad creaturā importatam in nomine, ſicut creator, & dominus. Alio modo quando ipſum nomen nominat ſecūdum ſuam rationem principium alicuius actus diuini in creaturis, ſicut ſapientia, potentia, & voluntas. Alio modo, quando ipſum nomen dicit aliquid repræſentatum in creaturis, ſicut viuens: omnis enim vita exemplata eſt a vita diuina, & ſimiliter hoc nomen, qui eſt, nominat Deum per eſſe inuentum in creaturis, quod exemplariter deductum eſt ab ipſo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum eſſe creaturæ imperfectę repræſentet diuinū eſſe, & hoc nomen, qui eſt, imperfecte ſignificat ipſum, quia ſignificat per modū cuiuſdam correctionis, & compoſitionis, ſed adhuc imperfectius ſignificatur per alia nomina; cum enim dico Deū eſſe ſapientem, tunc, cum in hoc dicto includatur eſſe, ſignificatur ibi duplex imperfectio. vna eſt ex parte ipſi⁹ eſſe concreti, ſicut in hoc nomine, qui eſt: & ſuperadditur alia ex propria ratione ſapientiæ. Ipſa enim ſapiētia creata deficit a ratione diuinæ ſapientiæ, & propter hoc maior imperfectio eſt in aliis nominibus, quam in hoc nomine, qui eſt. & ideo hoc eſt dignius, & magis Deo proprium.

vbi ſupra.

¶ Ad quartum dicendum, quòd alia omnia nomina dicunt eſſe determinatum, & particulatum: ſicut ſapiens dicit aliquid eſſe, ſed hoc nomen, qui eſt, dicit eſſe abſolutum, & indeterminatum per aliquid additum; & ideo dicit Damaſcenus, quòd non ſignificat quid eſt Deus, ſed ſignificat quoddam pelagus ſubſtantiæ infinitum, quaſi non determinatum; vnde quando in Deum procedimus per viam remotionis, primo, negamus ab eo corporalia, & ſecundo etiā intellectualia, ſecundum quod inueniuntur in creaturis, vt bonitas, & ſapientia: & tunc remanet tantum in intellectu noſtro, quia eſt, & nihil amplius: vnde eſt ſicut in quadam confuſione.

¶ Ad vltimum autem etiam hoc ipſum eſſe, ſecundum quod eſt in creaturis ab ipſo remouemus, & tunc remanet in quadam tenebra ignorantiæ, ſecundum quam ignorantiam q. antum ad ſtatum viæ pertinet, optime Deo coniungimur, vt dicit Dionyſius: & hæc eſt quædam caligo, in qua Deus habitare dicitur.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Deus ſit eſſe omnium rerum.

1. cont. cap. 26.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus ſit eſſe omnium rerum per id, quod dicit Diony. 4. capitulo cęleſt. hierar. eſſe omnium, eſt ſuper eſſe diuinitatis: hoc etiam idem dicit 5. capitulo de diuinis nominibus. Ipſe Deus eſt eſſe exiſtentibus.

¶ 2 Præter. Nulla creatura eſt per ſe, ſed per aliud: eſſe autem non eſt per aliud, quia ſi eſſet per aliud eſſe, iterum eadem quæſtio eſſet de illo, & ſic in infinitum procederet, & ita videtur, ꝙ eſſe non ſit quid cauſatum, & ita eſt Deus.

¶ 3 Præter. Ea quę ſunt, & nullo modo differunt, ſunt idem: ſed Deus & eſſe rei ſunt, & nullo modo differunt. ergo ſunt idē, probatio mediæ, quòd ſint manifeſtum eſt, quòd autem nō differant videtur: quęcunq; enim differunt aliqua differentia differunt, ſed quæcunque differunt aliqua differantia, in ſe habent aliquam differentiam, & ita ſunt compoſita: ſicut homo habet in ſe rationale. cum igitur eſſe ſit ſimplex, & ſimiliter Deus videtur, quòd non differant.

Propoſitione 2.

CONTRA. Nihil eſt magis in re quod ſit vnitum ſibi, quàm eſſe ſuum: ſed Deus non vnitur rebus, quod patet etiam per Philoſophum libro de cauſis. Cauſa prima regit omnes res, præterquam commiſceatur cum eis. ergo Deus non eſt omnium eſſe.

¶ Præt. Nihil habet eſſe, niſi inquantum participat diuinum eſſe, quia ipſum eſt primū ens, quare cauſa omnis entis, ſed omne, quod eſt participatum in aliquo eſt in eo per modum participantis, quia nihil poteſt recipere vltra menſuram ſuam: cum igitur modus cuiuſlibet rei creatæ ſit finitus, quælibet res creata recipit eſſe finitum, & inferius diuino eſſe, quod eſt perfectiſſimum. ergo conſtat, quòd eſſe creaturæ, quo eſt formaliter, non eſt diuinū eſſe.

cēdum de Deo, fuit, eſt, vel erit. Si enim diceretur tantum; fuit, putaretur, quòd deſierit eſſe. Si enim diceretur tantum, eſt, putaretur, quòd nō ſemper fuerit, ſed eſſe cœperit. Si tantum erit, putaretur non eſſe modo. Dicatur ergo, quia ſemper fuit, eſt, & erit, vt intelligatur, quia nec cępit, nec deſiit, nec deſinit, nec deſinet eſſe. De hoc Auguſt. ſuper Ioannem, ita ait. † Cum de ſempiternare proprie dicatur eſt, ſecundum nos bene dicitur fuit, & erit: fuit, quia nunquam deſiit: erit, quia nunquam deerit: eſt, quia ſemper eſt: nō præteriit, quaſi quod non maneat; non oriet, quaſi quod non erat. Cum ergo noſtra locutio per tēpora varietur, de eo vere dicuntur verba cuiuſlibet temporis, qui nullo tempore defuit, vel deeſt. vel deerit. Et ideo non mirum, ſi de ſpiritu veritatis, veritas loquens dixit per futurum. Quæcunq; audiet loquetur: audiet, ſcilicet ab eo, a quo procedit. Audire illius eſt ſcire, idem etiam eſſe. A quo ergo eſt illi eſſentia, ab illo audientia. i. ſcīa. quæ nō eſt aliud, quàm eſſentia. Audiet ergo dixit de eo, quod audiuit, & audit. i. quod ſemper ſciuit, ſcit, & ſciet. c Ecce hic dicit Aug. verba cuiuſlibet tēporis dici de eo, ſed tamē proprie eſt. Illud ergo, quod Hieronymus dicit, ita intelligendum eſt. Non nouit fuiſſe, vel futu-

Sermo 4. ſuper cant.

RESPONDEO. Sicut dicit Ber. De⁹ eſt eſſe omnium nō eſſentiale, ſed cauſale, quod ſic patet. inuenimus enim tres modos cauſæ agentis, ſcilicet cauſam æquiuoce agentem, & hoc eſt, quādo effectus non conuenit cum cauſa, nec nomine, nec ratione. ſicut ſol facit calorē, qui non eſt calidus.

¶ Item. Cauſam vniuoce agentem, quando effectus cōuenit in nomine, & ratione cum cauſa. ſicut homo generat hominem, & calor facit calorem, neutro iſtorū modorū Deus agit, quia nihil vniuoce conuenit cum ipſo. non ęquiuoce, cum effectus, & cauſa aliquo modo conueniant in nomine, & ratione ſecundum prius, & poſterius, ſicut Deus ſua ſapientia facit nos ſapientes, ita tamen quòd ſapientia noſtra ſemper deficit a ratione ſapiētiæ ſuæ: ſicut accidens a ratione entis, ſecundum quod eſt in ſubſtantia: vnde eſt tertius modus cauſa agentis analogice: vnde patet, quòd diuinum eſſe producit eſſe creaturæ in ſimilitudine ſui imperfecta: & ideo eſſe diuinum dicitur eſſe omnium rerum, a quo omne eſſe creatū effectiue, & exemplariter manat.

¶ ET PER HOC patet ſolutio ad dictum Dionyſij, quod ita intelligendum eſt, vt patet ex hoc, quod dicit ſuper eſſe: ſi enim Deus eſſet eſſentialiter eſſe creaturę, non eſſet ſuper eſſe creatū.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſe creatum non eſt per aliquid aliud: ſi ly per. dicat cauſam formalem intrinſecam, immo ipſo formaliter eſt creatura: ſi autē dicat cauſam formalē extra rem, vel cauſam effectiuam, ſic eſt per diuinū eſſe, & non per ſe.

D.508.
Tex. 13.

¶ Ad tertium dicendum, quòd prima non ſunt diuerſa, niſi per ſeipſa: ſed ea, quæ ſunt ex primis, differunt per diuerſitatem primorum, ſicut homo, & aſinus differunt iſtis differentiis diuerſis, rationale, & irrationale, quæ nō diuerſificantur aliis differentiis: ſed ſeipſis, ita etiam Deus, & eſſe creatum non differunt aliquibus differentiis vtrique ſuperadditis, ſed ſeipſis: vnde nec proprie dicuntur differre, d ſed diuerſa eſſe, diuerſum enim eſt abſolutum, ſed differens eſt relatum, ſecundum Philoſophū. 10. Metaph. Omne enim differēs aliquo differt: ſed non omne diuerſum aliquo diuerſum eſt.

ARTICVLVS III.

c Vtrū hoc nomen, qui eſt, ſit primum inter nomina diuina.

1. q. 13. ar. 11.
De bono. c. 4. de exiſtēte. c. 5.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur enim, quòd hoc nomen, qui eſt, non ſit primum inter diuina nomina. De prioribus enim prius eſt agendum, ſed Diony. prius agit de bono in lib. de diuinis nominibus, quàm de exiſtente. ergo videtur bonum prius eſſe ente.

Cap. 4.

¶ 2 Pręter. Illud, quod eſt communius, videtur eſſe prius, ſed bonum eſt communius, quàm ens, quia diuinum eſſe extendit ſe tantum ad entia, quæ eſſe participāt, bonum autem extendit ſe ad non entia, quę etiam in eſſe vocat: dicitur enim bonum a boare, quod eſt vocare, vt Commen. dicit ſuper lib. de diuin. nominibus. ergo bonum eſt prius, quàm ens.

¶ 3 Præt. Quæcunque ſunt ęqualis ſimplicitatis: vnum nō eſt prius altero, ſed ens, verum, bonum, & vnum ſunt æqualis ſimplicitatis, quod patet ex hoc, quòd ad inuicem conuertuntur. ergo vnum non eſt altero prius.

Propoſitione 4.

CONTRA. Scd̄m Diony. diuina attributa nō innoteſcūt nobis, niſi ex eorum participationibus, quibus a creaturis participantur: ſed inter omnes alias participationes, eſſe prius eſt, vt dicitur 5. cap. de diu. no. his verbis. Ante alias ipſius, ſcilicet Dei participationes, eſſe poſitum eſt, cui etiam dictum Philoſophi conſonat lib. de cauſis. Prima rerum creaturarum eſt eſſe. ergo videtur, ꝙ ſecundum rationem intelligendi in Deo, eſſe ſit ante alia attributa, & qui eſt inter alia nomina.

¶ Præter. Illud, quod eſt vltimum in reſolutione eſt primum in eſſe, ſed ens vltimum eſt in reſolutione intellectus, quia remotis oībus aliis, vltimo remanet ens. ergo eſt primum naturaliter.

vbi ſupra.
D.579.

RESPONDEO, dicendum, quòd iſta nomina ens, & bonum, vnum, & verū, ſimpliciter ſecūdum rationem intelligendi præcedunt alia diuina nomina, quod patet ex eorum cōmunitate; ſi autē cōparemus ea ad inuicē, hoc poteſt eſſe dupliciter, vel ſecundū ſuppoſitum, & ſic cōuertuntur ad inuicē, & ſunt idem in ſuppoſito, nec vnquam derelinquunt ſe, vel ſecundum intentiones eorū, & ſic ſimpliciter, & abſolute ens eſt prius aliis: cuius ratio eſt, quia ens includitur in intellectu eorum, & non econuerſo. Primum enim quod cadit in imaginatione intellectus eſt ens, ſine quo nihil poteſt apprehēdi ab intellectu: ſicut primum quod cadit in credulitate intellectus, ſunt dignitates, & pręcipue iſta. contradictoria non eſſe ſimul vera: vnde omnia alia includuntur quodāmodo in ente vnitæ, & indiſtincte: ſicut in principio, ex quo etiam habet quandam decētiam, vt ſit propriiſſimum diuinum nomen. alia vero quæ diximus, ſcilicet bonum, verum, & vnum addunt ſuper ens, non quidem naturam aliquam, ſed rationē, ſed vnum ad rationem indiuiſionis: d & propter hoc eſt propinquiſſimum ad ens, quia addit tantum negationem: verum autē, & bonum addunt relationem quādam, ſed bonum relationem ad finem: verum relationem ad formam exemplarem: ex hoc enim vnumquodq; verum dicitur, quod imitatur exemplar diuinum, vel relationem ad virtutem cognoſcitiuam. Dicimus enim verum aurum eſſe, ex eo quòd habet formam auri, quam demonſtrat, & ſic ſit verum iudicium de ipſo. Si autem conſiderentur ſecundum rationem cauſalitatis: ſic bonum eſt prius, quia bonum habet rationem cauſæ finalis, eſſe autem rationem cauſæ exemplaris, & effectiue tantum in Deo: finis autem eſt prima cauſa in ratione cauſalitatis.

¶ AD PRIMVM Dicendum, quòd Dionyſius tractat de diuinis nominibus, ſecundum quod habēt rationem cauſalitatis, prout ſcilicet manifeſtantur in participatione creaturarum; & ideo bonum ante exiſtens determinat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd bonum eſt communius nō ſecundum ambitum prædicationis, quia ſic conuertitur cū ente, ſed ſm̄ rationē cauſalitatis: cauſalitas.n. efficiens exēplaris extenditur tm̄ ad ea, quæ participant formam actu ſuæ cauſæ exēplaris: & ideo cauſalitas entis, ſm̄ quod eſt diuinum nomen extenditur tm̄ ad entia, & vitæ ad viuentia, ſed cauſalitas finis extenditur ēt ad ea, quæ nondum participant formā, quia etiā imperfecta deſiderant, & tendunt in finem nondum participantia rationem finis, quia ſunt in via ad eum: vocat.n. Diony. nō ens materiam propter priuationem adiunctam: vnde etiam dicit 4. cap. de di. no. quòd ipſum non ens deſiderat bonum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd conuertuntur ſecundum ſuppoſitum conſiderata, ſed tamen ſecundum intentionē ens eſt ſimplicius, & prius aliis, vt dictum eſt.

QVÆSTIO II.

B

Deinde quæritur de menſura diuini eſſe, quæ eſt ęternitas. Et circa hoc tria quęruntur.

Primo. Quid eſt æternitas,
Secūdo. Cui conueniat.
Tertio. Vtrum de æterno, verba diuerſorum temporum prędicari poſſint.

rum eſſe, ſed tantum eſſe, ideſt, cum dicitur de Deo, quòd fuit vel erit, non eſt intelligendum, quòd preterierit, vel futur⁹ ſit, ſed quòd exiſtat ſimpliciter, ſine aliquo temporali motu: licet enim verba ſubſtãtiua diuerſorum temporum de Deo dicãtur, vt fuit, erit, eſt, & erat: nõ tamen temporales motus eſſe diſtinguunt, ſcilicet præteritum, vel futurum, vel præteritum imperfectum, vel preteritum perfectum, vel præteritum pluſquã perfectum: ſed eſſentiam, ſiue exiſtẽtiã ſuæ diuinitatis ſimpliciter inſinuant. Deus ergo ſolus proprie dicitur eſſentia, vel eſſe. Vnde Hil. † ita ait in 7. lib. de † Ante medium libri. Trinita. Eſſe non eſt accidens Deo, ſed ſubſiſtens veritas, & manens cauſa, & naturalis generis proprietas.

De incommutabilitate hic.

C

Dei etiam ſolius eſſentia proprie. *a.* incommutabilis dicitur, q̃a nec mutatur, nec mutari poteſt. G Vnde Auguſtiuus in 5. lib. de Trinitate. *b* † c.2.to.3. Aliæ inquit eſſentie, vel ſubſtantiæ capiunt accidentia, quib⁹ in eis fiat vel magna, vel quantacũq; mutatio. Deo autem aliquid huiuſmodi accidere nõ poteſt: & ideo ſola ſubſtãtia, vel eſſentia, quę eſt Deus, incommutabilis eſt. Cui profecto maxime, ac veriſsime competit eſſe. Quod enim mutatur, nõ ſeruãt ipſum verum eſſe, & quod mutari põt, etiam ſi nõ mutetur, põt quod fuerat non eſſe. Ideoq; illud ſolum, quod non tantũ non mutatur, verum etiam omnino mutari non poteſt, veriſsime dicitur eſſe, ideſt ſubſtantia patris, & filii, & ſpũſſancti. Ideo Apoſtolus † † 1. ad Timot. 6. de Deo loquẽs ait. Qui ſolus immortalitatẽ habet. Vt enim ait Aug. † † 1. de trin. c.1.to.3. in lib. de Trini. Cum anima quodammodo immortalis eſſe dicatur, & ſit, non diceret Apoſtolus Solus habet immortalitatem, niſi quia vera immortalitas, & incommutabilitas eſt, quã nulla poteſt habere creatura, quoniã ſolius creatoris eſt. Vnde Iaco. ait. † † cap.1. Apud quem non eſt trãſmutatio, nec viciſsitudinis obumbratio. Et Dauid. † ps.101. Mutabis ea, & mutabuntur: tu autẽ idem ipſe es. Ideo Aug. ſuper Gene. † Ad literam c.20.to.3. dicit, quòd B Deus, nec per loca. nec per tempora mouetur. Creatura vero *c* per tempora, & loca, & per tẽpora moueri eſt, per affectiones commutari. Deus autem, nec loco, nec affectione mutari poteſt, qui per Prophetam ait. † †Malach.3. Ego Deus & non mutor, qui eſt immutabilis ſolus. Vnde recte ſolus dicitur habere immortalitatem. In omni enim mutabili natura (vt ait Augu-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum definitio æternitatis a Boetio poſita, ſit conueniens.

1.q.10.1. AD PRIMUM ſic proceditur: & ponitur definitio æternitatis a Boet. 5. de conſol. Proſa vlti. æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio. Sed videtur, quòd iſta diffinitio inconuenienter aſſignetur: interminabile enim dicit negationem: ſed negatio non certificat aliquid. ergo videtur, quòd in diffinitione æternitatis poni non debeat.

¶ 2 Itẽ. Prima menſura reſpondet primo menſurato, ſed primum inter menſurata eſt eſſe. ergo videtur, quòd æternitas, quæ eſt prima menſura, non debet diffiniri per vitam, ſed per eſſe.

¶ 3 Item. Simplex non habet menſuram, immo ſimpliciſſimo menſurantur omnia alia ſecundum Philoſophum: 10. Met. t.3 ſed vita diuina eſt ſimpliciſſima. ergo non reſpondet aliquid ſibi in ratione menſurę, ſed ipſa habet rationem menſurę. & ita nec æternitas, quæ rationem menſuræ dicit.

¶ 4 Item. Totum dicitur reſpectu partium, ſed de ratione durationis eſt, quòd partes eius non ſint ſimul, quia impoſſibile eſt ſimul eſſe duas durationes, niſi vna includat aliam, ſicut Auguſtinus dicit. Aug. 11. de ciuita. Dei. cap. 6. to. 5. ergo videtur duo oppoſita dicere, cum dicit tota ſimul.

¶ 5 Item. Totum includit in ſe rationem perfectionis. ergo videtur, quòd perfecta ſuperfluit.

¶ 6 Item. Aeternitas habet rationem durationis: ſed poſſeſſio nihil dicit ad durationem pertinens. ergo videtur, quòd nõ debet poni in diffinitione æternitatis ad minus in recto, & ſicut genus, quia quod ſic ponitur in diffinitione alicuius, debet dicere quid ſit diffinitum.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ęternitas dicitur quaſi ens extra [d] terminos. D.569. eſſe autem aliquod, poteſt dici terminatum tripliciter, vel ſecundum durationem totam, & hoc modo dicitur terminatum, quod habet principium, & finem, vel ratione partium durationis, & hoc modo dicitur terminatum illud, cuius quælibet pars accepta terminata eſt ad præcedẽs, præſens, & ſequens, ſicut eſt accipere in motu, vel ratione ſuppoſiti, in quo eſſe recipitur. eſſe enim recipitur in aliquo ſecundum modum ipſius: & ideo terminatur ſicut, & quælibet alia forma, quæ de ſe communis eſt, & ſecundum quòd recipitur in aliquo terminatur ad illud: & hoc modo ſolum diuinum eſſe nõ eſt terminatum, quia non eſt receptum in aliquo, quod ſit diuerſum ab eo. Dico ergo, quòd ad excludendam primam terminationem, quæ eſt principij, & finis totius durationis, ponitur interminabilis vitæ: & per hoc diuiditur æternum ab his, quæ generantur, & corrumpuntur. Ad excludendum autem ſecundã terminationem, ſcilicet partium durationis, additur tota ſimul: per hoc enim excluditur ſucceſſio partium pro qua vnaquaq; pars finita eſt, & tranſit, & per hoc diuiditur æternum a motu, & tẽpore, etiam ſi ſemper fuiſſent & futura eſſent, ſicut quidam poſuerunt. Ad excludendum tertiam terminationem, quæ eſt ex parte recipientis, additur perfecta: illud enim, in quo non eſt eſſe abſolutum, ſed terminatum per recipiens, non habet eſſe perfectum, ſed illud ſolum, quod eſt ſuum eſſe: & per hoc diuiditur eſſe ęternum ab eſſe rerum immobilium creaturarum, quæ habent eſſe participatum, ſicut ſpirituales creaturę.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſimplicia, & præcipue diuina, nullo modo melius manifeſtantur, quàm per remotionem, vt dicit Dion. De diu. no. cap.7. cuius ratio eſt, quia ipſorum eſſe, intellectus perfecte non poteſt comprehendere: & ideo ex negationibus eorum, quæ ab ipſo remouentur, manuducitur intellectus ad ea aliqualiter cognoſcenda. vnde & punctus negatione diffi- F nitur: & preterea in ratione æternitatis eſt quædam negatio in quãtum æternitas eſt vnitas, & vnitas eſt indiuiſio, & huiuſmodi, non poſſunt ſine negatione diffiniri.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd [f] viuere hic large ſumitur ad omne eſſe: ſecundum etiam quod Aug. dicit, quòd quęlibet mutatio creaturæ, aliqua mors eius eſt. Lib. de cog. veræ vitæ. c.31. to. 9. Et 3. cont. Max. c.12. tom.6. Vel dicẽdum, quòd quia in illo, qui ſolus habet ęternitatẽ, eſſe, & viuere ſunt omnino idem. ideo ratione actus, ī quo eſt æternitas, poſuit æternitatem menſuram vitæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd viuere, & eſſe dicũtur per modum actus, & quia cuilibet actui reſpondet menſura ſua. iõ oportet vt diuino eſſe, & vitę diuinę intelligatur adiacere ęternitas, quaſi menſura, quamuis realiter non ſit aliud a diuino eſſe, & quia viuere magis habet rationem actus, quàm eſſe, ideo forte diffinit æternitatem per vitam potius q̃ per eſſe.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in ſucceſſiuis eſt duplex imperfectio. vna ratione diuiſionis, alia ratione ſucceſſionis, quia vna pars non eſt cum alia parte. vnde non habent eſſe, niſi ſecundum aliquid ſui. Vt autem excludatur omnis imperfectio a diuino eſſe, oportet ipſum intelligere ſine aliqua diuiſione partium perfectum, & hoc dicit hoc nomen tota: non enim dicit ratio- H nem partium. Item: oportet ipſum intelligere ſine ſucceſſione, & hoc importatur per aduerbium ſimul.

¶ Ad quintum dicendum, quòd imperfectio eſſe poteſt conſiderari dupliciter, vel quantum ad durationem, & ſic dicitur eſſe imperfectum, cui deeſt aliquid de ſpatio durationis debitę, ſicut dicimus vitam hominis, qui moritur in pueritia imperfectam vitam, & talis imperfectio tollitur per ly tota. Eſt etiã quædam imperfectio quantum ad modũ habendi, ſicut omnis creatura habet imperfectum eſſe, & talis imperfectio tollitur per ly perfecta. vnde non ſuperfluit.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd duratio dicit quandam diſtenſionem ex ratione nominis, & quia in diuino eſſe nõ debet intelligi aliqua talis diſtenſio: ideo Boe. non poſuit durationem, 5. de Cõſo. proſa vlt. ſed poſſeſſionem, metaphorice loquens, ad ſignificandum quie- I tem diuini eſſe: illud enim dicimus poſſidere, quod quiete, & plene habemus, & ſic Deus poſſidere vitam ſuam dicitur, quia nulla inquietudine moleſtatur.

ARTICVLVS II.

b Vtrum æternitas tantum Deo conueniat.

AD SECVNDVM ſic proceditur. 1.q.10.2. Videtur, quòd æternitas non tantum Deo conueniat. Aeternitas enim nõ eſt nobilior, quàm bonitas, ſed bonitas communicatur cum creaturis, ita quòd ab vno Deo creatura ſit bona. ergo videtur, quòd ſimiliter æternitas, vt alia ab ipſo ſit æterna.

¶ 2 Præt. Dan. 12. qui ad iuſtitiã erudiũt multos fulgebũt, quaſi K ſtellæ in perpetuas æternitates: ſed plures æternitates non ſunt vnius ęterni. ergo vr̃, quòd ſint plura ęterna, & nõ tantũ Deus.

¶ 3 Præt. In p̄s. Illuminans tu mira. a mon. ęternis: ſed montes ſunt creaturę. ergo etiam creaturæ ſunt ęternæ.

¶ 4 Similiter etiam ignis inferni dicitur æternus. Matt. 25. Ite maledicti in ignem æternum. ergo &c.

¶ 5 Item. Philoſophus dicit, quòd omne neceſſarium eſt æternum: 2. Per. lec.3 & 5. Meta. t.6. ſed multa ſunt neceſſaria. ergo &c. Huic etiam conſonat, quòd dicit Aug. quòd veritas æterna eſt. 4. de trinit. c.18. to.3.

CONTRA. Aeternum eſt eſſe interminatum, vt dictum eſt, ſed ſolus Deus eſt huiuſmodi. ergo &c.

RESPONDEO. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ex prædicta diffinitione In art. præced. patet, æternitas non poteſt niſi Deo conuenire ſimpliciter, & abſolute ſ̃m perfectam rationẽ ęternitatis, ſed ſ̃m quod aliqua participant de interminabilitate ęternitatis, aliquo modo dñr æterna participatiue; qđ vero nullo mõ interminabilitatẽ participat nullo modo æternum dicitur, ſicut temporale, quod incipit, & finitur: dico ergo, quòd quibuſdam communicatur interminabilitas, ſecundum quod excludit terminum durationis ex parte poſt: & hoc modo ignis inferni dicitur æternus, quia nunquam finietur: vtrum autem aliquod æternum poſſit eſſe, ꝙ non habeat principiũ durationis quæretur in principio ſecundi. Aliquibus autem creaturis cõmunicatur interminabilitas, ſecũdum quod excludit terminationem, quæ eſt ex ſucceſſione partium, & iſtę ſunt ſpirituales creaturæ, quorum eſſe eſt totũ ſimul: ſed interminabilitas, ꝗ excludit omnem imperfectionẽ non cõicatur alicui creaturæ, cum nulla creatura poſſit eſſe pfecta ſimpliciter, ſed communicatur ſibi perfectio quædam, ſcilicet, quã nata eſt creatura attingere, vt ſit perfecta ſecundum ſuam naturam, & ſic angeli, & homines beati, ſunt perfecti: quia totum habent id, ad quod eorum natura capax eſt. vnde angeli beati, magis ſunt ī participatione æternitatis, quàm in naturalibus tantum conſiderati. Ex hoc poteſt colligi differentia inter æternitatem, æuum, & tempus: illud. n. quod habet potentiam non recipientem actum totũ ſimul, menſuratur tempore. huiuſmodi enim habet eſſe terminatum, & quantum ad modum participandi, quia eſſe recipitur in aliqua potentia, & non eſt abſolutum quantum ad partes durationis. illud autem, quod habet potentiam differentem ab actu: ſed quæ totum actum ſimul ſuſcipiat, menſuratur æuo: hoc enim non habet, niſi vnum modum terminationis, ſcilicet, quia eſſe eius eſt receptum in alio a ſe: vt dictum eſt. Hac di. q.1. art.1. illud vero, quod non habet potentiam differentem ab eſſe, menſuratur æternitate. huiuſmodi enim eſſe eſt omnimodo interminatum, vnde patet etiam, quòd æuum non eſt [d] niſi quædam æternitas participata. D.585.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis diuina bonitas ſit communicabilis, non tamen ſecundum modum altiſſimum, prout eſt in Deo: vnde ſumma bonitas non communicatur: & quia æternitas dicit eſſe ſecundum altiſſimum modum, qui eſt in Deo, ideo non communicatur, ſed eſſe abſolute ſumptum communicatur, ſicut & bonum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Daniel. accipit ibi æternitates participatas in beatis, quę erunt plures ſ̃m plures beatos.

¶ Ad tertium dicendum, quòd montes ęterni poſſunt dici ipſi angeli, qui dicuntur æterni participatiue, vt dictum eſt. In cor. art. Vel dicendum, quòd poteſt intelligi etiam ad literam de montibus corporalibus: & dicuntur æterni propter longeuitatem durationis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ignis inferni dicitur etiã æternus, inquantum participat aliquam conditionem æternitatis, ſcilicet non habere finem.

¶ Ad quintum dicendum, quòd neceſſaria ſunt æterna tantum in mente diuina, Phy. 2 tex. 4 uſq; ad 17. ſicut etiam veritates enunciabilium fuerũt ab ęterno in Deo, & non aliter, niſi ponerentur creaturæ ab æterno, ſicut Philoſophi poſuerunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum uerba temporalia poſſint dici de Deo.

1.d.4.q.2. ar.2. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd verba tẽporalia non poſſint dici de Deo. Vnicuique enim reſpõdet propria menſura: ſed tempus eſt propria menſura motus. cum igitur in Deo nullus ſit motus, videtur, quòd de Deo nullum temporale dici poſſit.

¶ 2 Item, Quãdocunque aliquid importans aliquam conditionem corporalem dicitur de Deo metaphorice, vel ſymbolicæ dicitur: ſed tempus eſt conditio conſequens ipſa corpora, quia ſequitur motum, & motus magnitudinem ſecundum Philoſo- 4. Phy. t.98 A phum. ergo videtur, quòd quandocunque aliquod verbum temporale dicitur de Deo, quòd ſit metaphorice dictum.

¶ 3 Item. Videtur, quòd tantum præſens de Deo debeat dici. Aeternitas enim, quæ eſt menſura diuini eſſe ſecundum rationem intelligendi caret ſucceſſione: ſed ſolum pręſens non includit ſucceſſionẽ. præteritum enim, & futurum dicuntur per relationem ad præſens, & non econuerſo, & relatio illa eſt in ordine ſucceſſionis. ergo ſolum præſens, de Deo debet dici.

¶ 4 Item. Videtur, quòd præteritũ. Diuinum enim eſſe eſt perfectum: ſed inter alia tempora præteritum magis ſonat perfectionem. ergo de Deo maxime dici debet.

¶ 5 Item. Videtur, quòd præteritũ imperfectum, quia Io. in principio euang. ſui, altiſſime de Deo locutus eſt: ſed ipſe ibi vtitur verbis pręteriti imperfecti tẽ- C poris ad deſignandum diuinam æternitatem: dicens. In principio erat verbum &c. ergo videtur, quòd iſta verba maxime competant ad ſignificandum diuinam æternitatem.

¶ 6 Item. Videtur, quòd futurum. Diuinum enim eſſe, maxime diſtat a defectu. cum igitur futurum remotius ſit inter alia a deficiendo: videtur, quòd maxime competat in diuinis.

RESPONDEO. Dicendum, quòd enunciatio non poteſt fieri de aliquo, niſi ſecundum quod cadit in cognitionem. Omne autem cognoſcens, cognoſcit ſecundum modum ſuum, vt dicit Boe. lib. de conſo. 5. de conſo. proſa 2. & ideo, quia ratio noſtra connaturale habet ſecundum ſtatum viæ accipere, cũ tempore propter hoc, quòd eius cognitio oritur a ſenſibilibus, quę in tempore ſunt. ideo non poteſt formare enunciationes, niſi per verba temporalia. vnde cogitur de Deo enuncians, verbis temporalibus vti: quamuis intelligat eum ſupra tempus eſſe: nihilominus tamen iſtæ locutiones non ſunt falſæ. Diuinum enim eſſe, vt dicit D Diony. præaccipit ſicut cauſa in ſe omne eſſe quantum ad id, De diu. no. cap.5. quod eſt perfectionis in omnibus, & ideo enunciamus de ipſo verba omnium temporum, propter id, quod ipſe nulli tempori deeſt, & quicquid eſt perfectionis in omnibus temporibus ipſe habet.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando verba temporalia dicuntur de Deo, intellectus noſter non attribuit diuino eſſe illud, quod eſt imperfectionis in ſingulis temporibus, ſed quod eſt perfectionis in omnibus: æternitas enim includit in ſe omnem perfectionem modo ſimplici, quę eſt in temporalibus diuiſa, & temporibus diuerſis, cum tempus imitetur perfectionem ęternitatis, quantum poteſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd aliqua dictio poteſt importare conditionem corporalem dupliciter, vel quantum ad rem ſignificatam principaliter in nomine, & tale quid non dicitur de Deo, niſi ſymbolice, ſicut leo, & agnus, & ira, & huiuſmodi, vel quantum ad modum ſignificandi, & non quãtum ad rem ſigni- E ficatam, & iſta proprie dicuntur de Deo, quãmuis non perfecte ipſum repræſentẽt, alias oĩa nomina dicta de Deo eſſent ſymbolica, quia modus ſignificandi ipſorum eſt, ſecundũ quod de creaturis dicũtur, & de talibus hæc ſunt verba, fuit & erit, quę ſignificant eſſentiam per modum actus, & conſignant tempus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quantum ad id, quod præſens non implicat ſucceſſionem, nec habet aliquid de non eſſe incluſum, inter alia proprius Deo competit, nihilominus tamen verba aliorum temporum dicuntur de Deo ſecundum id, quod perfectionis eſt in ipſis, & non ratione ſucceſſionis, vel alicuius defectus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nomine perfectionis præteritũ de Deo dr̃, & quia non eſt nouum, ſ̃m quod ipſe præteritis non defuit, nihilominus tamen intelligendum eſt, ꝙ aliqñ per p̄ſens magis deſignatur perfectio, quàm per prҿteritũ, quædam. n. ſunt quorum eſſe eſt in fieri, & horum perfectio non eſt, niſi quãdo

F

venitur ad terminum, & horū perfectio magis ſignificatur per præteritum, ſicut ſunt motus, & huiuſmodi ſucceſſiua, quædam autem ſunt, quorum eſſe conſiſtit in permanendo, & horū perfectio deſignatur magis per præſens, quàm per præteritū, quia in hoc, quòd ſunt, habent perfectionem, & præteritum dicitur ſecundum receſſum ab eſſe. vnde etiam in diuinis ea, quæ dicuntur per modum rei permanentis verius ſignantur per pręſens, vt Deus eſt bonus, & huiuſmodi: quæ autē ſignantur per modū actus verius ſignantur per præteritum, ſicut infra diſt. 9. dicit Gregor. quòd magis proprie dicimus filium natum, quàm naſci.

†3.li.c.12. to.6.

Lib.29.moral.c.1.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quo ad quid magis proprie dicitur de ipſo Deo præteritum imperfectum, quàm pręteritum perfectum, eo ſcilicet, quòd terminationem nō includit, ſicut verbū præteriti perfecti. vnde in illis, quæ ſignificantur per modum actus verius dicitur præteritum perfectum: quia horum perfectio nō poteſt ſignificari, niſi ex termino, quæ autem ſignificantur non per modum operationis verius ſignificantur per præteritum imperfectum, quia horum perfectio nō dependet ex termino.

H

¶ Ad ſextum dicendum, quòd futurum maxime remouetur a diuina prædicatione propter hoc, quòd nondum eſt, niſi in potentia. nihilominus tamen ſecundum id, quod eſt perfectionis in ipſo, ſcilicet quòd longius diſtat a deficiendo de Deo dicitur abiecta imperfectione.

EXPOSITIO TEXTVS.

NVNC de veritate &c.} Queritur cū multa ſint attributa eſſentialia, quare tantum de his tribus facit mentionem? Et dicendum, quòd magiſter intendit tantum ea tangere, quæ pertinent ad perfectionem diuini eſſe inquantum eſt eſſe perfectū. perfectio autem eſſe, poteſt attendi tripliciter, vel ſecūdum quòd excluditur priuatio, vel non eſſe, & iſta perfectio tāgitur per veritatem, vel proprietatem, quæ pro eodem ſumuntur, vt dictum eſt: vel ſecundum quod excluditur potentialitas, & quantum ad hoc ponitur immutabilitas: vel quantum ad integritatem ipſius eſſe, & quantū ad hoc ponitur ſimplicitas, quia quicquid eſt in ſimplici eſt ipſum ſuum eſſe. {Naturæ, vel ſubſtantiæ, ſiue eſſentiæ.} Sciēdum quòd iſta tria ſumuntur hic pro eodem: non enim ſumitur hic natura, ſecundum quod nominat principium alicuius actus: ſed prout dicit formam conſequentem totum. ſicut humanitas eſt natura hominis: ſimiliter ſubſtantia non ſumitur hic pro indiuiduo ſubſiſtēte in genere ſubſtantiæ: ſed ſecundum quod nominat eſſe prędicati primi, prout diuiditur contra accidens. & hoc idem eſt, quòd eſſentia non exiſtens in aliquo, ſicut in ſubiecto. {Sicut.n. ab eo, quod eſt ſapere &c.} Vr̄ econtrario debere dici, quòd ſapere procedit a ſapientia. Dicendū, quòd non loquitur ſecundū ordinem rei, ſed ſm̄ ordinem cognitionis nr̄æ, quę in habitus ex actibus venit. {Et quis magis eſt &c.} Videt̄ inconuenienter loqui, quia eſſe non ſuſcipit magis, & minus. Dicēdum, quòd magis, & minus poteſt dici aliquid dupliciter, vel quantum ad ipſam naturam participatam, quæ ſecundū ſe intenditur, & remittitur ſecundum acceſſum ad terminum, vel receſſum, & hoc non eſt, niſi in accidentibus. vel quantū ad modum participandi, & ſic etiā in eſſentialibus dr̄ magis, & minus ſecundum diuerſum modum participandi, ſicut angelus dicitur magis intellectualis, quàm homo. {Deus autem tantum eſt, qui non nouit &c.} Notitia quaſi experimentali: vt.ſ. ſucceſſiones temporum in ſuo eſſe experiatur. {Cuius eſſentiæ cōparat̄ &c.} Videtur eſſe falſum, quia eſſe noſtrum nihil eſt, niſi per comparationem ad ipſum Deum. Quia ſm̄ Greg. oīa in nihil &c. Dicendum, quòd eſſe noſtrum poteſt ad Deum comparari dupl̄r, vel ſicut ad principium a quo eſt, & ſic eſſe noſtrum eſt ſolum per hoc, quòd ad Deum comparatur, vel ſecundum cōparationē proportionis, vel æquiparãtiæ, & ſic eſſe noſtrum comparatum ad diuinum quaſi nihil eſt, quia in infinitum ab eo diſtat. {Eſſe non eſt accidens Deo.} Videtur, quòd nec alicui creaturæ, cum nihil ſit eſſentialius rei, quàm ſuum eſſe. Ad quod dicendum, ꝙ accidens dicitur hic, quòd non eſt de intellectu alicuius, ſicut rationale dicitur animali accidere, & ita cuilibet quidditati creatæ accidit eſſe, quia non eſt de intellectu ipſius quidditatis: poteſt enim intelligi humanitas, & tamen dubitari: verū homo habeat eſſe. {Sed ſubſiſtens veritas.} Excludit Hil. triplicē imp̄fectionē a diuino eſſe: eſſe enim creaturæ nō eſt aliquid per ſe ſubſiſtens: immo eſt actus ſubſiſtētis: ſed in Deo ſuum eſſe eſt ipſe Deus ſubſiſtens: & ideo dicit, quòd eſt ſubſiſtēs veritas. Itē eſſe creaturæ eſt cauſatum ab alio, & habet quātum in ſe eſt potentialitatem, & mutabilitatem: ſed eſſe diuinum eſt cauſa omnis eſſe immutabiliter permanens, & ideo dicit, quòd eſt manens cauſa. Item eſſe creaturæ differt a quidditate ſua. vnde per eſſe ſuum homo non ponitur in genere humano, ſed per quidditatem ſuam, ſed eſſe diuinum eſt ſua quidditas: & ideo per eſſe ſuum ponitur Deus in genere diuino, & ideo dicitur, quòd eſt naturalis generis proprietas.

Art.anteçe.

Li.16.mor. c.18.

G

ſtinus contra Maximinum) nō nulla mors eſt ipſa mutatio: quia facit aliquid in ea non eſſe, quod erat. Vnde & ipſa anima humana, quæ ideo dicitur immortalis, quia ſecūdum modum ſuum nunquam deſinit viuere, habet tamen quandam mortem ſuam: quia ſi iuſte viuebat, & peccat, moritur iuſtitiæ. ſi peccatrix erat, & iuſtificatur: moritur peccato, vt alias eius mutationes taceā, de quibus modo longum eſt diſputare. Et creaturarum natura cæleſtium mori potuit, quia peccare potuit. Nam & angeli peccauerunt, & dæmones facti ſunt, quorum eſt diabolus princeps, & qui non peccauerunt, peccare potuerunt, & cuicunque creaturæ rationali præſtatur, vt peccare non poſſit, non eſt hoc naturæ propriæ, ſed Dei gratiæ. Et ideo ſolus Deus, vt ait Apoſtolus, † habet immortalitatem, qui non cuiuſquam gratia, ſed natura ſua, nec potuit, nec poteſt aliqua mutatione peccare. Proinde, vt ait Auguſtinus in libro. 1. de Trinitate, ſubſtantiam Dei ſine vlla ſui commutatione mutabilia facientem, & ſine vllo ſuo tēporali motu tēporali creantē, intueri, & noſſe c licet ſit difficile, oportet. Vere ergo, ac proprie incommutabilis eſt ſola

† 1.ad Timot.6.

cap.1.to.3.

QVÆSTIO III.

C

Dei etiam ſolius &c.} Hic proſequitur de ſecūdo attributo, ſcilicet immutabilitate dicens, ſolum Deum incommutabilem eſſe: alias autem omnes creaturas aliquo modo mutabiles.

Et circa hoc tria quæruntur.

I

Primo. Vtrum Deus ſit omnino immutabilis.
Secūdo. Vtrum omnis creatura ſit mutabilis.
Tertio. De modis mutationum, quos Aug. aſſignat in litera.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Deus aliquo modo ſit mutabilis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus ſit aliquo modo mutabilis, Sap. 7. Omnibus mobilibus mobilior eſt ſapientia: ſed ſapientia diuina, de qua loquitur, eſt ipſe Deus. ergo &c.

1.q.9.t.

¶ 2 Præt. Quicquid mouet ſeipſum, mouetur a ſeipſo. Sed ſicut dicit Aug. ſuper Gen. Spiritus creator mouet ſe nec per tempus, nec per locum. ergo videtur, quòd moueatur.

Auguſt. ſuper Geneſ. ad literam. lib.8. c.20. to.3.

¶ 3 Item. Omne, quod eſt per alterum, reducitur ad illud, quod eſt per ſe, ſed inuenimus multa, quæ mouentur per alios motores. ergo oportet eſſe aliquid, quod moueatur a ſeipſo, ſed omnis creatura mota mouetur ab alio, quia a Deo. ergo Deus eſt motus a ſe.

K

¶ 4 Præt. Omne, quod exit de ocio in actum aliquo modo mouetur ſecundum Philoſophum, quia omnis operatio, quę eſt ab operante nō moto eſt ſemper, ſed Deus quandoq; creat in actu, vel infundēdo gratiam, cum prius hoc non fecerit. ergo videtur quòd ad minus ſit in eo mutatio de habitu in actum.

3.Phy.t.16

CONTRA. Mal. 3. Ego Deus & non mutor. Et Iaco. 1. Apud quem &c.

¶ Præt. Sicut probat Philoſophꝰ, Omne quod mouetur ab alio mouetur, ſi igitur illud, a quo mouetur mobile ipſum, etiā mouetur, oportet, quòd ab aliquo motore moueatur, ſed impoſſibile eſt ire in infinitum. ergo oportet deuenire ad primum motorem, qui mouet, & nullo modo mouetur, & hoc eſt Deus. ergo omnino eſt immutabilis.

8.Phy.t.35

A

RESPONDEO. Dicendum, quòd omnis motus, vel mutatio quocunq; modo dicatur, conſequitur aliquam poſſibilitatē, cum motus ſit actus exiſtentis in potentia: cum igitur Deus ſit actus purus [d] nihil habens de potentia admiſtum, nō poteſt in eo eſſe aliqua mutatio.

D.467.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd diuina ſapientia nō dr̄ mobilis, quia in ſe moueatur: ſed inquantū procedit in effectus: & iſta proceſſio non eſt ꝓprie motus, ſed quādam ſimilitudinē motus habet. in motu n. locali proceſſiuo, illud quod eſt in vno loco fit poſtmodū in alio, & deinde in alio, & ſic deinceps quouſq; cōpleatur motꝰ. ſic aūt diuina ſapientia quæ eſt exemplar rerum, facit ſimilitudinem ſuam in creatura ſecūdum ordinē: quia prius efficiūtur in participatione diuinæ ſimilitudines creaturę ſuperiores, & poſterius inferiores. vnde in hoc habet ſimilitudinē motus: quia ipſa diuina ſapientia ſecūdum ſimilitudinem ſuam efficitur in creatura. in duobus autem deficit a ratione motus. Primo, quia non eſt idē numero, quod eſt in hoc, & in illo: ſed ſimilitudo eius. Secūdo, quia non eſt ibi ordo temporis, ſecundum quod procedit in diuerſas creaturas, ſed tantum ordo naturæ: quia per prius naturaliter ſunt in participatione diuinæ bonitatis creaturæ nobiliores, & ſi non tempore, ſaltem natura: & ſic etiam intelligitur, quod Diony. dicit in principio cæl. hierar. Sed & patre luminū moto &c. & quod frequenter dicit diuinam bonitatem, vel ſapientiam procedere in creaturas.

cap.6.to.3.

cap.1.cæle. hierar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Aug. accipit large moueri, ſecundum quòd ipſum intelligere, eſt moueri quoddam, & velle, quæ proprie non ſunt motus, ſed operationes. in hoc enim verificatur dictum Platonis, qui dixit. Deus mouet ſe, ſicut dicit Commen. qui dicit, quod Deus intelligit ſe, & vult ſe. ſicut etiā dicimus, quòd finis mouet efficientem. Vel dicēdum, quòd mouet ſe in creaturarum productione, vt dictum eſt.

Vbi ſupra i 2.argu.

In Parmenide.

12. Meta.t. c.51.

D

¶ Ad tertium dicendum, quòd impoſſibile eſt aliquid mouere ſeipſum niſi ſecūdum diuerſas partes, ita quòd vna pars ſit mouens, & alia mota, ſicut etiam in animali eſt anima mouens, & corpus motum. cuius ratio eſt, quia nihil mouet, niſi ſecundum quòd eſt in actu, nec mouetur, niſi ſecundum quòd eſt in potentia. & hęc duo non poſſunt ſimul eidem ineſſe reſpectu [d] eiuſdem, & quia Deus eſt ſimplex, nō poteſt eſſe, quòd ſeipſum moueat proprie loquēdo. Quod ergo obiicitur, quòd omne mobile per aliud reducitur ad mobile per ſe, verū eſt de reductione, quæ eſt ad primum in genere illo. vnde ſecūdum Philoſophos omnia mobilia reducuntur ad primum mobile, quod dicebant motum ex ſe: quia eſt compoſitum ex motore, & moto: ſed hic vlterius oportet reducere in primum ſimplex, quod eſt omnino immobile.

Hac diſtin. q.1. art.1.

D.47.

8.Phy.t.34

E

¶ Ad quartum dicendum, quòd in omnibus, in quibus operatio differt a ſubſtantia, oportet eſſe aliquem modum motus ex hoc, quòd exit de nouo in operationem: quia acquiritur in ipſo operatio, quę prius non erat: in Deo autem, operatio ſua eſt ſua ſubſtantia. vnde ſicut ſubſtantia eſt ęterna, ita & operatio: ſed non ſequitur operationem operatum ab æterno, ſed ſecundum ordinem ſapientię, quæ eſt principium operandi.

ARTICVLVS II.

b Vtrum omnis creatura ſit mutabilis.

1.p.q.9.a.

Tex.7.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd nō omnis creatura ſit mutabilis. Omnis enim mutatio, vt dicitur in quinto Phyſicorum, eſt generatio, vel corruptio, vel motus: ſed quædam ſunt, in quibus nullū horum eſt, ſicut angeli, & huiuſmodi, quę ſunt ſeparata a materia, & motu, ſecundum Philoſophos. ergo non omnis creatura mutabilis eſt.

¶ 2 Præter. Quicquid eſt mutabile, pertinet ad conſiderationem naturalis, cuius eſt conſiderare motum: ſed ſubſtantiæ ſeparatæ a materia non conſiderantur a naturali. ergo non ſunt mutabiles.

12.Meta. t.30.

¶ 3 Præt. Quicquid mutatur, ſubiicitur mutationi: ſed formæ ſimplices non poſſunt eſſe ſubiectum, vt dicit Boet. ergo nō poſſunt mutari.

1. de trinit. c.3.

¶ 4 Præter. Sicut in litera dicitur: omnis creatura mouetur per tempus, vel per locum: ſed quædam ſunt creaturæ, quorum non eſt locus, & tempus: ſicut vniuerſale, quod ſecūdum Philoſophū eſt vbique, & ſemper: & ſicut materia prima, de qua dicit Auguſt. quòd ſucceſſiones temporū non habet. ergo non omnis creatura mutatur.

1. Poſt.t.7.

12. confeſſ. c.15.to.1.

CONTRA. Pſal. Mutabis eos, & mutabuntur.

Pſal.101.

¶ Præter. Damaſc. dicit. Omne, quod eſt ex nihilo vertibile eſt in nihil. quod enim &c. ſed omnis creatura eſt huiuſmodi. ergo &c.

Lib.1. fidei ortho c.3.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, motus quocunque modo dicatur, ſequitur potentiam: cum igitur omnis creatura habeat aliquam potentiam, vel aliquid de potentia: quia ſolus Deus eſt purus actus, oportet omnes creaturas mutabiles eſſe, & ſolum Deum immutabilem. Eſt autem conſiderare duplicem poſſibilitatem. vnam ſecundum id, quod habet res, alteram ſecundum id, quod nata eſt habere. Prima conſequitur naturam, ſecundum quod habet eſſe ab alio. omne enim quod eſſe ſuū n. ab alio habet, non eſt per ſe neceſſe eſſe, vt probat Auic. vnde quantum eſt in ſe, eſt poſſibile: & iſta poſſibilitas dicit dependentiam ad id, a quo eſt. Hæc autem poſſibilitas eſt duplex. quædam ſecundum dependentiam totius eſſe ad id, a quo eſt res ſecundum totum eſſe ſuum, & huiuſmodi eſt Deus, & hanc dependentiam, ſiue poſſibilitatem conſequitur mutabilitas quædam, quæ eſt vertibilitas in nihil, ſecundum Damaſcenum: tamen hæc non proprie mutabilitas dicitur, nec creatura ſecundum hoc proprie mutabilis eſt, & ideo Auguſtinus de hoc non facit mentionem in litera. Et huius ratio eſt duplex, quia in omni mutabili eſt inuenire aliquid, quod ſubſeruitur ei, quod per mutationem amouetur: & de hoc dicitur, quòd poteſt mutari, ſed ſi accipiamus totum eſſe creaturæ quod dependet a Deo, non inueniremus aliquid ſubſtratum, de quo poſſit dici, quòd poteſt mutari. Alia ratio eſt, quia nihil dicitur poſſibile, cuius contrarium eſt neceſſarium, vel quod non poteſt eſſe, niſi in poſſibili poſito: eſſe autem creaturæ omnino deficere non poteſt, niſi retrahatur inde fluxus diuinæ bonitatis in creaturis, & hoc eſt impoſſibile ex immutabilitate diuinæ voluntatis, & contrarium neceſſarium, & ideo ex hoc, creatura non poteſt dici ſimpliciter corruptibilis, vel mutabilis: ſed ſub conditione, ſi ſibi relinquatur. & hoc eſt, quòd dicit Greg. in Omilia. In nihilum &c. Et etiam quædam dependentia, ſiue poſſibilitas rei ſecundum partem ſui eſſe, ſcilicet formam, præſuppoſita materia, vel ex eo ꝙ eſt loco materię. & hanc poſſibilitatem ſequitur mutatio variabilitatis, ex eo quòd id, quod habet ab alio, poteſt amittere quantum eſt in ſe, niſi forte impediatur ex immutabilitate cauſę, vt dictum eſt, & hoc modo ſancti in gloria ſunt immutabiles in eſſe glorię, propter immutabilitatem diuinæ voluntatis. Secunda poſſibilitas conſequitur creaturam, ſecundum quòd non eſt perfecta ſimpliciter: ſecundum hoc. n. ſemper poſſibilis eſt ad receptionem. vnde ſecundum hoc etiam dicitur omnis creatura mutabilis, accipiendo large mutationem, ſecundum quòd omne recipere dicitur pati quoddam, & moueri, ſicut dicit Philoſophus in lib. de anima. intelligere quoddam pati eſt.

q. 3. iſtius diſt. art.1.

Tract.8.Meta.54.

Vbi ſupra.

Lib.16.moral c.18.

Art. præcedenti.

De anima lib.3.t.7.

diuinitatis eſſentia, quę ſine ſui mutatione cunctas condidit naturas.

Hic de ſimplicitate.

D

EADEM quoq; ſola proprie, ac vere ſimplex eſt, vbi nec partiū, nec accidentiū, ſeu quarūlibet formarū a vlla eſt diuerſitas, ſiue variatio, vel multitudo. Vt aūt ſcias qūo ſimplex ſit illa ſubſtātia, vt te docet Aug. in lib. 6. de Tri. † animaduerte primo quare oīs creatura ſit multiplex, & nullo mō vere ſimplex. Et primū de corporali, poſtea vero de ſpūali creatura. Corporalis vtiq; creatura ex partibꝰ cōſtat, ita vt ſit ſibi alia pars maior, alia minor, & maius ſit totum quàm pars quælibet Et in vnoquoq; corpore, aliud eſt magnitudo, aliud color, aliud figura: poteſt.n in minuta magnitudine manere idem color, & eadem figura, & colore mutato, manere eadem figura, & eadem magnitudo, ac per hoc multiplex eſſe cōuincitur natura corporis, ſimplex aūt nullo modo.

B

Hic de ſpirituali creatura oſtēdit, qūo ſit multiplex, non ſimplex.

CREATVRA quoq; ſpiritualis, vt eſt anima, in comparatione quidem corporis eſt ſimplex, ſine cōparatione vero corporis multiplex eſt & nō ſimplex, ꝙ iō ſimplex dr̄ reſpectu corporis, quia mole nō diffunditur ꝑ ſpatium loci, ſed ī vnoquoq; corpore, &

C

¶ AD PRIMVM, ergo dicendum, quòd Philoſophi conſiderauerunt tantum illam mutationem, quę eſt ſecundū variationem formę ſubſtantialis, vel accidentalis, cuius cauſa non eſt immutabilis. & hanc diuiſerunt per generationē, & corruptionem, & motum. talem autem mutationem non eſt poſſibile in angelis eſſe quātum ad id, quod in natura eorum eſt, & per hoc patet ſolutio ad ſecundum, quia naturalis non conſiderat, niſi dictam mutationem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Magiſter & Augu. loquuntur hic de creaturis, quę habēt eſſe perfectū, formæ autē non habēt eſſe perfectum, cum non ſubſiſtant in ſe, ſed in alio. Vel dicendum, quòd dupliciter dicitur aliquid mutabile, vel quia ſubiicitur mutationi, & hoc modo id tantum, quod eſt in potentia mutatur, aut ſicut id, quod remouet̃, vel abiicitur in mutatione, & ſic formæ, quæ ſunt actus, mutabiles ſunt, non hoc tamen videtur eſſe de intentione Auguſt.

in toto tota eſt, & in qualibet parte eius tota eſt, & ideo cum ſit aliquid in qualibet particula corporis exigua, quod ſentiat anima, quamuis non fiat in toto corpore: illa tamen tota ſentit, quia totam nō latet. Sed tñ nec in ipſa tota anima vera ſimplicitas eſt, cum aliud ſit artificioſum eſſe, aliud inertem, aliud acutū, aliud memorem, aliud cupiditas, aliud timor, aliud lętitia, aliud triſtitia, poſſuntque hęc, & alia huiuſmodi innumerabilia, in animę natura inueniri, & alia ſine aliis, & alia magis, alia minus, manifeſtum eſt aīæ nō ſimplicem, ſed multiplicem eſſe naturā. Nihil enim ſimplex mutabile eſt, omnis autem creatura mutabilis eſt, nulla ergo creatura vere ſimplex eſt. † Deꝰ vero etſi multipliciter dicat̃. i. multis noībꝰ ſignificet̃, vere tñ & ſumme ſimplex eſt. Dr̃. n. magnus, bonꝰ, G ſapiēs, beatus, verus, & quicquid aliud nō indigne dici vr̃. ſed eadē magnitudo eius eſt, q̄ ſapientia. Non. n. mole magnꝰ eſt, ſed virtute, & eadē bonitas, quæ ſapiētia, & magnitudo, & veritas. & non eſt ibi aliud ipſum beatum eſſe, & aliud magnū, aliud ſapientem, aliud verum, aut bonum aut omnino eſſe.

¶ Ad quartum dicendum ſimiliter, quòd materia prima, & vniuerſale, non habent in ſe eſſe completum: ſed eſſe eorum eſt in particularibus compoſitis, & ideo eſſe non mutant per ſe: ſed tantum per accidens, ſicut eſt de formis.

ARTICVLVS III.

c *Vtrum modi mutationis creaturarum conuenienter aſsignentur ab Auguſtino.*

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd Aug. inconuenienter aſſignet modos mutationis creaturarum. Secundum illud enim eſt mutatio, in quo inuenitur motus, ſicut ſecundum quantitatem, vel qualitatem: ſed in Quādo, non 5.Phyſ.t.9. eſt motus, vt dicit Philoſophus. ergo videtur, quòd nihil dicat creaturas moueri per tempora.

¶ 2 Præt. In nulla diuiſione debet vnū membrū contineri ſub alio: ſed omnis motus, qui eſt per locum eſt per tempus. ergo vr̃ inconuenienter diuidere mutationē in mutationē loci, & t̃pis.

5.Phyſ.t.9. ¶ 3 Præt. Motus ſm Philoſophū eſt in tribus generibꝰ. ſ. quantitate, qualitate, & vbi, & adhuc eſt ī ſubſtātia generatio, & corruptio ſimpl̃r, & ī oībꝰ generibꝰ generatio, & corruptio ſm qd, q oēs inueniunt̃ in creatura corporali. ergo vr̃, ꝙ diminute aſſignet multitudinē creaturarū corporaliū per vbi, ſiue ꝑ locū tm̃.

¶ 4 Præt. Tempus eſt menſura primi mobilis. ergo quod nō habet ordinem ad motum primi mobilis, non habet relationem ad tempus: ſed affectiones animarum non ordinantur ad motū cæli, nec ſubiacent ſibi. ergo inconuenienter dicit, quòd moueri per tempus eſt per affectiones mutari.

RESPONDEO. Dicendum, quòd in motu proprie accepto eſt duo reperire. ſ. continuitatē, & ſucceſſionē, ſm quòd hēt continuitatē, ſic proprie menſurat̃ per locum, quia ex continui- Tex.99. tate magnitudinis eſt continuitas motus, vt dr̃ 4. & 5. Phyſ. ſm 5.Phy.t.39 aūt quòd habet ſucceſſionē ſic proprie mēſuratur per t̃ps. vnde t̃ps dr̃ numerus motus ſm prius, & poſterius, quia aūt inueniūtur aliqui motus habētes cōtinuitatē, & ſucceſſionē, aliqui aūt[d] D.118. hñtes ſucceſſionē, ſicut motus affectionū, & etiam cogitationū: qñ. ſ. anima tranſit de vna cogitatione in aliam. inter enim illas duas intentiones cogitatas, non eſt aliqua continuitas. & ideo diuiſit mutationem creaturæ per locum, & tempus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in genere Qñ nō eſt motus, ſicut in terminante motū. nullus. n. motus terminat̃ ad qñ, ſicut ad Vbi: eſt tamen motus in qñ, ſicut in menſurante.

¶ Ad ſcd̄m dicendū, quòd diuiſio intelligenda eſt cum præciſione, vt ſic. ſ. intelligatur, quòd quædā mutatio eſt per locū, & t̃ps: quædā autem per t̃ps tm̃, quod patet ex his, quæ dicta ſunt.

¶ Ad tertiū dicendū, quòd quāuis incorporalibꝰ ſint plures motus: oēs tñ ordinant̃ ad motū localē cæli, qui eſt cauſa oīs motus corporalis. & ideo per motū localē tāguntur oēs. Vel pōt dici, ꝙ F alij motus a moto locali tāgunt̃ per mutationē, quæ eſt per t̃ps: qa ſicut Cōmē. probat in 8. Phyſ. nullus alius motus eſt ſimpl̃r Tex.55. continuus, niſi motus localis. & ipſe Augu. dicit in litera, quòd Deus creaturam corporalem mouet, & per tempus, & per locū.

¶ Ad quartū dicendū, quòd tēpus dupliciter dr̃. vno modo numerus prioris, & poſterioris inuentorū in motu cęli, & iſtud tempus continuitatē habet a motu, & motus a magnitudine, & hoc tēpore mēſurantur oīa, quę habent ordinē ad motum cæli, ſiue per ſe, ſicut motus corporales, ſiue per accidens ſicut aliquæ operationes animæ, ſecundum quòd habēt aliquam relationē ad corpꝰ. & hoc modo tm̃ accipitur a Philoſophis. Alio modo dr̃ tempus magis cōiter, numerus eius 4.Phy.t.10. qd habet quocunq; modo prius, & poſterius: & ſic dicimus eſſe tempus menſurans ſimplices conceptiones intellectus, quæ ſunt ſibi ſuccedentes, & iſtud tempus non oportet, quòd habeat continuitatem: H cum illud, ſecundum quòd attenditur motus, non ſit continuū, & ſic accipitur hic tempus, & frequenter a Theologis.

DIVISIO SECVNDAE PARTIS

TEXTVS.

EAdemq; ſola &c.} Hæc eſt ſecūda pars diſtinctionis, in qua magiſter determinat de diuina ſimplicitate, & diuiditur in partes duas. In prima, ꝓponit, quod intendit. In ſecunda, probat propoſitum, ibi: {Vt autē ſcientia &c.} quę diuiditur in duas. In prima oſtendit creaturæ multiplicitatem. In ſecunda, diuinā ſimplicitatē, ibi: {Deus vero & ſi multipliciter.} Prima, in duas. In prima excludit ſimplicitatem a creatura corporali. In ſecunda, a ſpirituali, ibi: {Creatura quoq; ſpiritualis &c.} {Deus vero, & ſi̅r &c.} Hic oſtendit diuinam ſimplicitatē: & diuiditur in partes duas. In prima oſtendit ſimplicitatem. In ſecunda, excludit omnem I compoſitionem ab ipſo, ibi: {Quia autē in natura diuinitatis.} Prima in duas. In prima, oſtendit veritatem. In ſecunda, excludit dubitationē, ibi: {Hic diligenter attendendū eſt &c.} {Quia aūt in natura &c.} Hic excludit a Deo omnē cōpoſitionem, vel multiplicitatem, & circa hoc duo facit. Primo, oſtendit ſpecialiter, quòd in Deo non eſt compoſitio accidentis ad ſubiectum. Secundo, oſtendit vniuerſaliter, quòd in ipſo nulla eſt compoſitio, ibi: {Huius autem ſimpli. &c.} Circa primum duo facit. Primo, excludit a Deo accidentium prædicationē. Secundo, cōcludit, quòd nec etiam ſubſtantia de eo proprie prædicatur, ibi: {Vnde nec proprie &c.}

QVÆSTIO IIII.

D

Ad intellectum huius partis duo quæruntur.

Primo. De diuina ſimplicitate.
K Secūdo. De ſimplicitate creaturæ.

Circa primum tria quæruntur.

Primo. Si in Deo ſit omnimoda ſimplicitas.
Secūdo. An contineatur in prædicamento ſubſtantiæ.
Tertio. Si alia prædicamenta de ipſo dicantur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus ſit omnino ſimplex.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus non ſit ſimplex omnino. Ens enim, cui non ſit additio, eſt ens cōmune prædicatū de omnibus, de quo nihil poteſt vere negari: ſed Deus non eſt huiuſmodi. ergo ad eſſe ſuum ſit aliqua additio. non eſt ergo ſimplex. 1.q.3.7. De pot. q.7.1. 1. cont. c.18.

¶ 2 Præt.

Cap. 1. ¶ 2 Præt. Boetius, lib. de hebdo. omne, quod eſt eſſe participat vt ſit. alio autem participat vt aliquid ſit: ſed Deus veriſſime eſt ens, & eſt aliquid, quia bonus, & ſapiens & huiuſmodi. ergo Deus, habet eſſe ſuum quo eſt, & ſuper hoc, habet aliquid aliud quo aliquid eſt. ergo non eſt ſimplex.

¶ 3 Itē De quocunque prædicatur aliquid, quod non eſt de ſubſtantia ſua, illud non eſt ſimplex. Sed quicquid prædi- †ca. 6. & 7. catur de aliquo poſtquam non prædicabatur, illud non eſt de ſubſtantia ſua, cū nulli rei ſubſtantia ſua de nouo adueniat. cum igitur de Deo prædicetur aliquid poſtquam non prædicabatur, vt eſſe dominum, & creatorem, quæ dicūtur de ipſo ex tempore videtur, quòd ipſe, nō ſit ſimplex.

¶ 4 Præt. Vbicunq; ſunt plures res, in vno ibi oportet eſſe aliquem modū compoſitionis, ſed in diuina natura, ſunt †ca.4. to.3. tres perſonæ realiter diſtinctæ conuenientes in vna eſſentia. ergo videtur ibi eſſe aliquis modus compoſitionis.

Qualiter cum Deus ſit ſimplex, multiplex tamen dicatur.

HIc diligenter notandum eſt, cum dicat Auguſtinus† ſolum Deum vere ſimplicem eſſe, cur dicat eundem multipliciter dici, ſed hoc non propter diuerſitatem accidentium vel partium dicit: immo propter diuerſitatem ac multitudinem nominum, quæ de Deo dicuntur, quæ licet multiplicia ſint, vnum tamen ſignificant, ſcilicet, diuinam naturam. hęc enim non ita accipiuntur, cum de illa incommutabili ęternaque ſubſtantia incomparabiliter ſimpliciore, quàm eſt humanus animus dicuntur: quemadmodum cum de creaturis dicuntur. Vnde † Auguſt. in lib. 6. de Trinit. Deo inquit hoc eſt eſſe, quod fortem eſſe, vel ſapientem eſſe, vel iuſtum eſſe: & ſi quid de illa ſimplici multiplicitate, vel multiplici ſimplicitate dixeris, quo ſubſtantia eius ſignificetur: humano autem animo non eſt hoc eſſe, quod eſt fortem eſſe, aut prudentem, aut iuſtum. poteſt B enim eſſe animus, & nullam iſtarum habere virtutum.

b Tanta eſt Dei ſimplicitas, quòd nulli prædicamentorum ſubiicitur.

QVod autem in diuina natura nulla ſit accidentium diuerſitas, nullaque penitus mutabilitas, ſed perfecta ſimplicitas, oſtendit Auguſt. † in 5. lib. de Trin. di- C cens. Intelligamus Deum quantum poſſumus ſine qualitate bonum, ſine quantitate magnum,

CONTRA. Omne compoſitum eſt poſterius ſuis componentibus, quia, ſimplicius eſt prius in ſe, quàm addatur ſibi aliquid ad compoſitionem tertij: ſed primo ſimpliciter nihil eſt prius, cum igitur Deus ſit primum principium non eſt compoſitus.

¶ Præ. Illud, quod eſt primum dans omnibus eſſe, habet eſſe non dependens ab alio. quod enim habet eſſe dependens ab alio habet eſſe ab alio, & nullum tale eſt primum dans eſſe, ſed Deus eſt primum dans omnibus eſſe ergo ſuum eſſe non dependet ab alio, ſed cuiuslibet compoſiti eſſe dependet ex componentibus, quibus remotis, & eſſe compoſiti tollitur, & ſecundum rem, & ſecundum intellectum. ergo Deus, non eſt compoſitus.

¶ Item. Illud, quod eſt primum principium eſſendi nobiliſſimo modo habet eſſe, cum ſemper ſit aliquid nobilius, in cauſa, quàm in cauſato. Sed nobiliſſimus modus habendi eſſe, eſt quo totum aliquid eſt ſuum eſſe. ergo Deus eſt ſuum eſſe, ſed nullum compoſitum totum eſt ſuum eſſe, quia eſſe ipſius ſequitur componentia, quæ non ſunt ipſum eſſe. ergo Deus, non eſt compoſitus. Et hoc ſimpliciter concedendum eſt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquid eſſe ſine additione dicitur dupliciter, aut de cuius ratione eſt, vt nihil ſibi addatur, & ſic dicitur de Deo. hoc enim oportet perfectum eſſe in ſe, ex quo additionem non recipit. nec poteſt eſſe commune, quia omne commune ſaluatur in proprio. vbi ſibi ſit additio, aut ita quòd non ſit de ratione eius, quòd fiat ſibi additio, neque quòd non fiat, & hoc modo ens commune eſt ſine additione. In intellectu enim entis, non includitur iſta conditio ſine additione, aliàs nunquam poſſet ſibi fieri additio, quia eſſet contra rationem eius, & ideo commune eſt, quia in ſui ratione non dicit aliquam additionem, ſed poteſt ſibi fieri additio, vt determinetur ad proprium. Sicut etiam animal commune dicitur eſſe ſine ratione, quia de intellectu eius non eſt habere rationem, neque non habere. aſinus autem dicitur ſine ratione eſſe, quia in intellectu eius includitur negatio rationis, & per hoc determinatur, ſecundum differentiam propriam, ita etiam diuinum eſſe eſt determinatum in ſe, & ab omnibus aliis diuiſum, per hoc quòd ſibi nulla additio fieri poteſt. vnde patet, quòd negationes dictæ de Deo, non deſignant in ipſo aliquam compoſitionem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in rebus creatis res determinatur, vt ſit aliquid tripliciter, aut per additionem alicuius differentiæ, quæ potentialiter in genere erat, aut ex eo, quòd natura communis recipitur in aliquo, & fit hoc aliquid, aut ex eo, A quòd alicui additur accidens, per quod dicitur eſſe, vel ſciens, vel albus. nullus iſtorum modorum poteſt eſſe in Deo, quia ipſe, non eſt commune aliquid, cum de intellectu ſuo ſit, quòd non addatur ſibi aliquid, nec etiam eius natura eſt recepta in aliquo, cum ſit actus purus, nec etiam recipit aliquid extra eſſentiam ſuam, eo ꝙ eſſentia ſua continet omnem perfectionē: remanet autē, quòd ſit aliquid determinatum per conditionem negandi ab ipſo omnem additionem vel conditionē. & per hoc, remouet ab eo oē illud, quod poſſibile eſt additionem recipere. vnde per ſuum eſſe abſolutum, non tantum eſt, ſed aliquid eſt, nec differt in eo quo eſt,[d] & aliquid eſſe, D.1081. niſi per modum ſignificandi, vel ratione, vt ſupra dictum eſt de attributis. dictum autem Boetij Diſtin. 2.q. vnica art.2. intelligitur de participātibus eſſe, & non de eo qui eſſentialiter eſt ſuum eſſe. ex quo patet, quòd at- †ca.1.to.3. tributa nullam compoſitionem in ipſo faciunt. ſapientia. n. ſecundum ſuam rationem, non facit compoſitionem, ſed ſecundum ſuum eſſe: prout in ſubiecto realiter differens eſt ab ipſo, qualiter in Deo non eſt vt dictum eſt. In hac diſt. q.1.ar.1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd huiuſmodi relationes, quæ dicuntur de Deo ex tempore, non ponunt aliquid in ipſo realiter, ſed tantum in creatura. contingit enim vt dicit philoſophꝰ. 5. metaphy. aliquid dici relatiue, non quòd ipſum referatur, ſed Tex. 20. quia aliquid refertur ad ipſum, ſicut eſt in omnibus: quorum vnum dependet ab altero, & non econtrario. ſicut ſcibile non eſt relatiuum, niſi quia ſcientia refertur ad ipſum. ſcibile enim non dependet a ſcientia, ſed econuerſo. Sed quia intellectus D noſter, non poteſt accipere relationem in vno extremorum, quin intelligatur in illo, ad quod refertur: ideo ponit relationem quandam circa ipſum ſcibile, & ſignificat ipſum relatiue. vnde illa relatio, quæ ſignificatur in ſcibili, non eſt realiter in ipſo, ſed ſecundum rationem tantum. in ſcientia autem realiter, ita etiam relatio importata per hoc nomen Deus, vel creator, cum de Deo dicatur, non ponit aliquid in Deo, niſi ſecundum intellectum, ſed tantum in creatura: ex quo patet, quòd diuerſitas relationum ipſius Dei, ad creaturas, non ponit compoſitionem in ipſo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt proprietas perſonalis comparata ad eſſentiam, non differt re ab ipſa. & Diſtin.2.q. vnica ar. 5. ideo non facit compoſitionem cum ea, ſed comparata ad ſuū correlatiuum, facit diſtinctionem realem, ſed ex illa parte non eſt aliqua vnio. & ideo nec compoſitio. vnde relinquitur ibi E tres eſſe res, & tamen nullam compoſitionem: ex hoc patet nomina perſonalia. nullam in Deo compoſitionem ſignificare.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Deus, ſit in prædicamento ſubſtantiæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus 1.q.3.ar.v. ſit in prædicamento ſubſtantiæ. Omne enim quod eſt, vel eſt ſubſtantia, vel accidens: ſed Deus non eſt accidens. ergo eſt ſubſtantia. cum igitur ſubſtantia prædicetur de ipſo, ſicut prædicatum ſubſtantiale, & non conuerſim, quia non omnis ſubſtantia eſt Deus, videtur, quòd de ipſo prædicetur ſicut genus, & ita Deus eſt in genere ſubſtantię.

¶ 2 Præt. Subſtantia eſt, quod non eſt in ſubiecto, ſed eſt ens per ſe, cum igitur Deo hoc maxime conueniat, videtur, quòd ipſe ſit in genere ſubſtantiæ.

¶ 4 Præt. Secundum phyloſophum 10. metaphyſ. vnumquod- Tex. 7.
que

ibidem. quę menſuratur minimo ſui generis, & dicit ibi Commen. ꝙ F illud ad quod menſurantur omnes ſubſtantiæ eſt primus motor, qui ſecundum ipſum eſt Deus. ergo Deus eſt in genere ſubſtantiæ.

Contra. Quicquid eſt in genere ſubſtantiæ, aut eſt ſicut generaliſſimum, aut eſt ſicut contentum ſub ipſo: ſed Deus non eſt in genere ſubſtantiæ ſicut generaliſſimum, q̃a prædicaretur de omnibus ſubſtãtiis: nec etiam ſicut contentum ſubſtantiæ, quia adderet aliquid, ſcilicet genus, & ita nó eſſet diuina eſſentia ſimpliciſſima. ergo Deus non eſt in genere ſubſtantiæ.

ſine indigentia creatorem, ſine ſitu præſentem, ſine habitu omnia continentem, ſine loco vbique totum, ſine tempore ſempiternum, ſine vlla ſui mutatione mutabilia facientem, nihilque patientem. Quiſquis Deum ita cogitat, & ſi nondum poteſt inuenire omnino quid ſit: pie tamen caueat quantum poteſt, aliquid de illo ſentire, quod non ſit. Ecce, ſi ſubtiliter G intendas, ex his, atque prædictis aperitur illa prædicamenta artis dialecticæ Dei naturę minime conuenire, quæ nullis ſubiecta eſt accidentibus.

c *Quia Deus, non proprie, ſed abuſiue dicitur ſubſtantia.*

VNde nec proprie dicitur ſubſtantia: vt Auguſtinus †lib. 7. de Trinitate oſtendit dicens. †ca. 4. to. 3. Sicut ab eo, quod eſt eſſe appellatur eſſentia, ita & ab eo, quod eſt ſubſiſtere ſubſtantiam dicimus: ſi tamen dignum eſt, † vt Deus dicatur ſubſiſtere. †eod. li. c. 5. Hoc enim de his rebus recte intelligitur, in quibus, vt in ſubiectis ſunt ea, quę in aliquo, vt in ſubiecto eſſe dicuntur. ſicut in corpore color, atque forma. Corpus enim ſubſiſtit, & ideo ſubſtantia eſt. E, Res vero mutabiles a neque ſimplices proprie di-

¶ Præt. Quicquid eſt in genere habet eſſe ſuum determinatum ad illud genus, ſed eſſe diuinum nullo modo terminatum eſt ad aliquod genus: quinimmo comprehendit in ſe nobilitates omnium generum, vt dicit Philoſophus, & Commen. in 5. metaph. Tex. 21. ergo Deus, non eſt in genere ſubſtantiæ. Quod ſimpliciter concedendum eſt. huius autem ratio quadruplex aſſignatur. Prima ponitur in litera ex parte nominis ſumpta. nomen ſubſtantiæ imponitur a ſubſtando: Deus autem nulli ſubſtat. Secunda ſumitur ex ratione eius, quod eſt in genere. Omne enim huiuſmodi addit aliquid ſupra genus, & ideo illud, quod eſt ſumme ſimplex, non poteſt eſſe in genere. Tertia ratio ſubtilior eſt Auicen. Tract. 5. Meta. c. 4. Et tr. 9. c. 1. Omne, quod eſt in genere habet quidditatem differentem ab eſſe, ſicut homo. humanitati enim ex hoc, quod eſt humanitas non debetur eſſe in actu: poteſt enim cogitari humanitas, & tamen ignorari an aliquis homo ſit. H Et ratio huius eſt, quia commune, quod prædicatur de his, quæ ſunt in genere prædicat quidditatem, cum genus, & ſpecies prædicentur in eo, quod quid. illi autem quidditati, non debetur eſſe niſi per hoc, quòd ſuſcepta eſt in hoc vel in illo. D.675. Et ideo quidditas [d] generis, vel ſpeciei, non communicatur ſecundum vnum eſſe omnibus: ſed ſolum ſecundum vnam rationẽ communem. vnde conſtat, quòd eſſe ſuum, non eſt quidditas ſua: in Deo autem eſſe ſuum eſt, quidditas ſua: aliter etiam accideret quidditati, & ita eſſet acquiſitum ſibi ab alio, & non haberet eſſe per eſſentiam ſuam. & ideo Deus, non poteſt eſſe in aliquo genere. Quarta cauſa eſt D.464. ex [d] perfectione diuini eſſe, quæ colligit omnes nobilitates omnium generum. vnde ad nullum genus [d] determinatur vt obiectum eſt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Deus ſimpliciter I non eſt accidens, nec tamen omnino proprie poteſt dici ſubſtantia, tum quia nomen ſubſtantiæ dicitur a ſubſtando, tum quia ſubſtantia quidditatem nominat, quæ eſt aliud ab eſſe eius. vnde illa eſt diuiſio entis creati. Si tamen non fieret in hoc vis, largo modo poteſt dici ſubſtantia, quæ tamen intelligitur ſupra omnem ſubſtantiam creatam, quantum ad id, quod eſt perfectionis in ſubſtantia, vt non eſſe in alio, & huiuſmodi. & tunc eſt idem in prædicato, & in ſubiecto, ſicut in omnibus, quæ de Deo prædicantur: & ideo non ſequitur, quòd omne, quod eſt ſubſtantia ſit Deus, quia nihil aliud ab ipſo recipit prædicationem ſubſtantiæ ſic acceptæ, ſecundum quod dicitur de ipſo, & ita propter diuerſum modum prædicandi, D.110. non dicitur ſubſtantia de Deo, & creaturis vniuoce, [d] ſed analogice. Et hæc poteſt eſſe alia ratio, quare Deus non eſt in aliquo genere, K quia ſcilicet nihil de ipſo, & de aliis vniuoce prędicatur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd iſta diffinitio ſecundum Aui. Tract. 2. Me 2. c. 1. & tract. 3. cap. 8. non poteſt eſſe ſubſtantiæ. ſubſtantia eſt, quæ non eſt in ſubiecto. Ens enim non eſt genus. hæc autem negatio, non in ſubiecto nihil ponit: vnde hoc quod dico ens non eſt in ſubiecto, non dicit aliquod genus, quia in quolibet genere oportet ſignificare quidditatem aliquam, vt dictum eſt, In corp. ar. de cuius intellectu, non eſt eſſe, ens autem non dicit quidditatem, ſed ſolum actum eſſendi, cum ſit principium ipſum. & ideo non ſequitur eſt non in ſubiecto. ergo eſt in genere ſubſtantiæ. Sed hoc Deo In corp. ar. non conuenit, vt dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd menſura proprie dicitur, in quantitatibus. dicitur enim menſura illud, per quod innoteſcit quantitas rei, & hoc eſt minimum in genere quantitatis, vel ſimpliciter vt in numeris, quę menſurantur vnitate, quæ eſt minimum ſimpliciter, aut minimum ſecundum poſitionẽ noſtram, ſicut in continuis, in quibus non eſt minimum ſimpliciter. vnde ponimus palmam loco minimi ad menſurandum pannos, vel ſtadium ad menſurandum viam. Exinde tranſumptum eſt nomen menſuræ ad omnia genera, vt illud quod eſt primum in quolibet genere, & ſimpliciſſimum & perfectiſſimum, dicatur menſura omniũ, quæ ſunt in genere illo, eo ꝙ vnumquodq; cognoſcitur habere de veritate generis plus, & minus, ſecũdum qđ magis accedit ad ipſum vel recedit, vt album in genere colorum, ita etiam in genere ſubſtantiæ, illud quod habet eſſe perfectiſſimum, & ſimpliciſſimum dicitur menſura omnium ſubſtantiarum ſicut Deus. vnde [d] non D. 1174. oportet, quòd ſit in genere ſubſtantiæ ſicut contentum, ſed ſolũ ſicut principium habens in ſe omnem perfectionem generis: ſicut vnitas in numeris, ſed diuerſimode, quia vnitate non menſurantur, niſi numeri: ſed Deus eſt menſura non tantum ſubſtantialium perfectionum, ſed omnium, quæ ſunt in omnibus generibus, ſicut ſapientiæ virtutis & huiuſmodi: & ideo quàmuis vnitas contineatur in vno genere determinato ſicut principium, non tamen Deus.

ARTICVLVS III.

c *Vtrum alia prædicamenta de Deo dicantur.*

H AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur etiam, quòd alia prædicamenta de Deo dicantur. De quocunque enim prædicatur ſpecies, & genus: ſed ſcientia quę eſt ſpecies qualitatis inuenitur in Deo, & magnitudo, quæ eſt ſpecies quantitatis. ergo & quantitas, & qualitas.

¶ 2 Præte. Philoſophus in 4. metaph. dicit: Tex. 7. vnum in ſubſtantia facit idem, in quantitate æquale, in qualitate ſimile; ſed in Deo dicitur vere æqualitas & ſimilitudo. ergo oportet de eo dici aliquid per modum qualitatis, & quantitatis. ſicut ſcientiam vel magnitudinem.

¶ 2 Præt. Natura generis propriiſſime reperitur in eo, in quo primo eſt, ſed Deus eſt primum agens. ergo in eo actio præcipue inuenitur.

¶ 4 Pręt. Quanto aliquid eſt debilioris eſſe, tanto magis repugnat ſumme perfectioni: I ſed inter omnia alia entia relatio habet debiliſſimum eſſe, vt dicit Commen. 11. metaph. Tex. cõ. 19. vnde etiã fundatur ſuper alia omnia entia, ſicut ſupra quantitate æqualitas, & ſic de aliis: cum igitur in diuinis inueniatur relatio, multo fortius alia prædicamenta.

Contra. Auguſt. Omne, quod de Deo dicitur, aut ſecundum ſubſtantiam, aut ſecundum relationem dicitur, 5. de Trin. c. 8. to. 3. & ita alia prædicamenta, non erunt in diuinis, hoc etiam habetur ex authoritate Auguſt. in litera.

Reſpondeo. Dicendum, quòd quicquid inuentum in creaturis de Deo prædicatur: prædicatur eminenter, vt dicit Dionyſi. Dio. 7. de diu. nom. ſicut etiam eſt in omnibus aliis cauſis & cauſatis. vnde oportet omnem imperfectionem remoueri ab eo, quod in diuinam prædicationem venit, ſed in vnoquoque 9. prædicamentorum duo inuenio, ſcilicet rationem accidentis, & rationem K propriam illius generis, ſicut quantitatis vel qualitatis. Ratio autem accidentis imperfectionem continet, quia eſſe [d] accidentis eſt in eſſe, D. 11. & dependere & compoſitionem facere, cum ſubiecto per conſequens. vnde ſecundum rationem accidentis nihil poteſt de Deo prædicari. Si autem conſideremus propriam rationem cuiuſlibet generis, quodlibet aliorum generum pręter ad aliquid, importat imperfectionem, quantitas. n. habet propriam rationem in comparatione ad ſubiectum: eſt enim quantitas menſura ſubſtantiæ, qualitas diſpoſitio ſubſtantiæ, & ſic patet in omnibus aliis. vnde eadem ratione remouentur a diuina prædicatione, ſecundum rationem generis, ſicut remouebantur per rationem accidentis. Si autem conſideremus ſpecies ipſarum, tunc aliqua ſecundum differentias completiuas, important aliquid perfectionis, vt ſcientia, virtus, & huiuſmodi. & ideo iſta prędicantur de Deo, ſecundum propriam rationem ſpeciei, & non ſecundum rationem generis. ad aliqd

autem

D.1086. autem etiam ſecundum rationem generis, non importat [d] aliquã dependentiam ad ſubiectum: immo refertur ad aliquid extra, & ideo etiam ſecundum rationem generis in diuinis inuenitur, & propter hoc tantum remanent duo modi prędicandi in diuinis, ſcilicet ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum relationem. non enim ſpeciei [d] D.671. contenta in genere debetur aliquis modus prædicandi, ſed ipſi generi.

¶ Ad primvm ergo dicẽdum, quòd ſicut dictũ eſt. in cor. ar. ſcientia non prædicatur de Deo, ſecundum rationem generis: ſed ſecundum propriam differentiam, quæ complet rationem ipſius. D.474. vnde [d] non prædicatur vniuoce de Deo, & de aliis: ſed ſecundum prius, & poſterius.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in diuinis, quædam dicuntur habere modum quantitatis vel qualitatis, non quia ſecundum talem modum prædicentur de Deo, ſed ſecundum modum, quo inueniuntur in creaturis, prout nomina a nobis impoſita ſunt, modum habent qualitatis, & quantitatis, ſicut etiam Damaſc. Lib. 1. fidei ortho. c. 12. dicit, quòd quędam dicuntur de Deo, ſicut aſſequentia ſubſtantiam, cum tamen prout in ipſo eſt nihil ſit aſſequens.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actio, ſecundum quod eſt prædicamentum dicit aliquid fluens ab agente, & cum motu, ſed in Deo, non eſt aliquid medium ſecundum rem inter ipſum, & opus ſuum, & ideo non dicitur agens actione, quæ eſt prędicamentum, ſed actio ſua eſt ſubſtantia. de hoc tamen plenius dicetur in principio ſecundi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd debilitas eſſe relationis conſideratur ſecundum inhærentiam ſui ad ſubiectum: Diſtin. 1. q. vnica. ar. 2. quia non ponit aliquid abſolutum in ſubiecto, ſed tantum per reſpectum, ad aliud. vnde ex hoc habet magis, quòd veniat in diuinam prędicationem: quia quanto minus addit tanto minus repugnat ſimplicitati.

QVÆSTIO V.

E

Deinde quæritur de ſimplicitate ex parte creaturæ.

Et circa hoc tria quęruntur.

Primo. Vtrum aliqua creatura ſit ſimplex.
Secũdo. Vtrum anima ſit ſimplex, quia hoc habet ſpecialem difficultatem.
Tertio. Vtrum ſit tota in qualibet parte corporis.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum aliqua creatura ſit ſimpiex.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd aliqua creatura ſimplex ſit. Forma enim eſt compoſitioni contingens ſimplici & inuariabili eſſentia cõſiſtens: ſed forma eſt creatura. ergo &c.

¶ 2 Præter. Reſolutio intellectus, non ſtat quouſque inuenit compoſitionem ſiue ſint ſeparabilia ſecundum rem ſiue non, multa enim ſeparantur intellectu, quæ non ſeparantur actu, cap. 2. ſecundum Boet. lib. de Hebdo. illud ergo in quo vltima ſtat reſolutio intellectus eſt omnino ſimplex: ſed ens commune eſt huiuſmodi. ergo &c.

¶ 3. Præter. Si omnis creatura eſt compoſita, conſtat, quòd non eſt compoſita, niſi ex creaturis. ergo & componentia ſua erunt compoſita. igitur vniuerſaliter in infinitum, quod natura & intellectus non patitur, vel erit deuenire ad prima componentia ſimplicia, quæ tamen creaturæ ſunt. ergo &c. Si dicatur, quòd illa componentia, non poſſunt eſſe ſimplicia, quia habent habitudinem concretam, quòd ſint ab alio. Contra. Illud quod eſt extrinſecum rei, non facit compoſitionem, cum re ipſa. Sed agens eſt extrinſecum a re. ergo per hoc quòd res eſt ab aliquo agente, nó inducitur in ipſa aliqua compoſitio.

1. de tri. c. 3 Contra. Boet. In omni eo, quod eſt citra primum, differt, & quod eſt, & quo eſt, ſed omnis creatura eſt citra primũ. ergo eſt compoſita ex eſſe, & quod eſt.

¶ Præt. Omnis creatura habet eſſe finitum, ſed eſſe non receptum in aliquo, non eſt finitum: immo abſolutum. ergo omnis creatura habet eſſe receptum in aliquo, & ita oportet quòd A habeat duo ad minus, ſcilicet eſſe, & id quod eſſe recipit.

Reſpondeo. Dicendum, quòd omne quod procedit a Deo, in diuerſitate eſſentiæ deficit a ſimplicitate eius: ex hoc autem quòd deficit a ſimplicitate, non oportet, quòd incidat in compoſitionem. ſicut ex hoc, quòd deficit a ſumma bonitate, non oportet, quòd incidat in ipſam aliqua malitia. Dico ergo quòd creatura eſt duplex, quædam enim eſt, quæ habet eſſe cõpletum in ſe, ſicut homo & huiuſ modi. & talis creatura ita deficit a ſimplicitate diuina, ꝙ incidit in compoſitionem. B cum enim in ſolo Deo eſſe ſuum ſit ſua quidditas, oportet quòd in qualibet creatura, vel in corporali, vel in ſpirituali inueniatur quidditas, vel natura ſua. & eſſe ſuum, quod eſt ſibi acquiſitum a Deo, cuius eſſentia eſt ſuum eſſe, & ita componitur ex eſſe, vel quo eſt, & quod eſt. Eſt etiam quædam creatura, quæ non habet eſſe in ſe, ſed tantum in alio, ſicut materia prima, ſicut forma quælibet, ſicut vniuerſale. non enim eſt eſſe alicuius, niſi particularis ſubſiſtentis in natura, & talis creatura, non deficit a ſimplicitate, ita quòd ſit compoſita. Si enim dicatur, quòd componitur ex ipſa ſua natura, & habitudinibus quibus refertur ad Deum, vel ad illud cum quo componitur: item quæritur de illis habitudinibus, vtrum ſint res vel non, & ſi non ſunt res, non faciunt compoſitionem: ſi autem ſunt res, ipſæ non referuntur habitudinibus aliis, ſed ſeipſis, quia illud quod per ſe eſt relatio, non refertur per aliam relationem. vnde oportebit deuenire ad aliquid, quod non eſt compoſitum, ſed tamen deficit a ſimplicitate primi. & defectus iſte perpenditur ex duobus, vel quia eſt diuiſibile in potentia, C vel per accidens, ſicut materia prima, & forma, & vniuerſale. vel quia eſt componibile alteri, quòd diuina ſimplicitas, non patitur. Et per hoc patet ſolutio ad ea quę obiecta ſunt, primę enim rationes procedebant de illis creaturis, quæ non habent eſſe completum, quæ non componuntur ex aliis ſicut ex partibus, & aliæ duę procedebant de creaturis, quę habent eſſe completum.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum anima ſit ſimplex.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd anima ſit ſimplex. Sicut enim dicit Phyloſophus ſecundo de anima. 1. q. 75. ar. 1 Et 2. cõt. g. c. 49. c. 65. Tex. 2. Anima enim eſt forma corporis, ſed ibidem dicit, quòd forma, neque eſt materia, neque compoſitum. ergo anima non D eſt compoſita.

¶ 2 Pręt. Omne quod eſt compoſitum habet eſſe ex ſuis componentibus. Si igitur anima ſit compoſita, tunc ipſa in ſe habet aliquod eſſe, & illud eſſe nunquam remouetur ab ea, ſed ex coniunctione animæ ad corpus relinquitur eſſe hominis. ergo eſſe hominis eſt eſſe duplex, ſcilicet eſſe animæ, & eſſe coniuncti, quod non poteſt eſſe, cum vnius rei ſit vnicum eſſe.

¶ 3 Præt. Omnis compoſitio, quæ aduenit rei poſt ſuum eſſe completum eſt ſibi accidentalis. Si igitur anima eſt compoſita ex ſuis principiis habens in ſe eſſe perfectum, compoſitio ipſius ad corpus erit ſibi accidentalis. Sed compoſitio accidentalis terminatur ad vnum per accidens. ergo ex anima & corpore non efficitur, niſi vnum per accidens, & ita homo non eſt ens per ſe: ſed per accidens.

Contra. Boet. Nulla forma ſimplex poteſt eſſe ſubiectum, ſed anima eſt ſubiectum, & potentiarum, & habituum & 1. de tri. c. 3. ſpecierum intelligibilium. ergo non eſt forma ſimplex.

E ¶ Præt. Forma ſimplex, non habet eſſe per ſe, vt dictum eſt, Ar. præced. in cor. ſed illud, quod non habet eſſe niſi per hoc, quòd eſt in altero, non poteſt remanere poſt illud, nec etiam poteſt eſſe motor, quàmuis poſſit eſſe principium motus, quia mouens eſt ens perfectũ in ſe. vnde forma ignis, non eſt motor, vt dicitur. 8. phyſicorum. Text. 40. Anima autem manet poſt corpus, & eſt motor corporis. ergo non eſt forma ſimplex.

¶ Præt. Nulla forma ſimplex habet in ſe, vnde indiuiduetur. cum omnis forma ſit de ſe communis. ſi igitur anima eſt forma ſimplex, non habebit in ſe vnde indiuiduetur: ſed tantum indiuiduabitur per corpus. remoto autem eo, quod eſt cauſa indiuiduationis tollitur indiuiduatio. ergo remoto corpore, non remanebunt animæ diuerſę, ſecundum indiuidua, & ita non remanebit, niſi vna anima, quæ erit ipſa natura animæ.

Reſpondeo, Dicendum, quòd hęc eſt duplex opinio. quidam cuntur ſubſtantiæ. Deus autem ſi ſubſiſtit vt ſubſtantia, proprie dici poſſit, ineſt in eo aliquid tanquam in ſubiecto, & non eſt ſimplex. Nephas autem eſt dicere, vt ſubſiſtat Deus, & ſubſiſtit bonitati ſuæ: & illa bonitas, non ſubſtantia ſit vel potius eſſentia: neque ipſe Deus ſit bonitas ſua: ſed in illo ſit tanquam in ſubiecto. Vnde manifeſtum eſt, Deum abuſiue ſubſtantiā vocari: vt nomine vſitatiore intelligatur eſſentia: quod vere ac proprie dicitur, ita vt fortaſſe ſolum Deum dici opor

quidam enim dicunt, quòd anima eſt compoſita ex materia, & forma, quorum etiam ſunt quidam dicentes eandem eſſe materiam animæ, & aliorum corporalium, & ſpiritualium. Sed hoc non videtur eſſe verum, quia nulla forma efficitur intelligibilis, niſi per hoc, quòd ſeparatur a materia, & ab appendentiis materiæ. hoc autem non eſt, inquantum eſt materia corporalis perfecta corporeitate, cũ ipſa forma corporeitatis ſit intelligibilis per ſeparationem a materia. vnde illæ ſubſtantiæ, quæ ſunt intelligibiles per naturam non videntur eſſe materiales. alias ſpecies rerum in ipſis, nõ eſſent ſecundum eſſe intelligibile. vnde Auicen. dicit, quòd aliquid dicitur eſſe tract. 3.c.8. intellectiuum, quia eſt immune a materia. Et propterea materia prima prout conſideratur nuda ab omni forma, non habet aliquam diuerſitatem, nec efficitur diuerſa per aliqua accidentia ante aduentum formæ ſubſtantialis, cum eſſe accidentale, non pręcedat ſubſtantiale: vni autem perfectibili debetur vna perfectio. ergo oportet, quòd prima forma ſubſtantialis perficiat totam materiam, ſed prima forma, quæ recipitur in materia eſt corporeitas a qua nunquam denudatur: vt dicit Commen. in 1. phyſic. ergo forma corporeitatis eſt in tota materia: Tex. cõ. 63. & ita materia non erit niſi in corporibus. Si enim diceres, quòd quidditas ſubſtātiæ eſſet prima forma recepta in materia. adhuc redibit in idem, quia ex quidditate ſubſtantiæ materia non habet diuiſionem, ſed ex corporeitate, quam conſequuntur dimenſiones quantitatis in actu, & poſtea per diuiſionem materiæ, ſecundum quod diſponitur diuerſis ſitibus acquiruntur in ipſa diuerſæ formæ. ordo enim notabilitatis in corporibus videtur eſſe ſecundum ordinem ſitus ipſorum. ſicut ignis eſt ſuper aerem. & ideo non videtur, quòd anima habeat materiam: niſi materia æquiuoce ſumatur. Alij dicunt, quòd anima eſt compoſita ex quo eſt, & quod eſt. differt autem quod eſt a materia, quia quod eſt, dicit ipſum ſuppoſitum habens eſſe, materia autem non habet eſſe, ſed compoſitum ex materia, & forma. vnde materia non eſt, quod eſt, ſed compoſitum. vnde in omnibus illis in quibus eſt compoſitio ex materia, & forma, eſt etiam compoſitio ex quo eſt, & quod eſt. in compoſitis autem ex materia & forma, quo eſt poteſt dici tripliciter. Poteſt enim dici quo eſt, ipſa forma partis, quæ dat eſſe materiæ. poteſt etiam dici, quo eſt, ipſe actus eſſendi, ſcilicet eſſe. ſicut quo curritur eſt actus currendi. poteſt etiam dici quo eſt, ipſa natura, quæ relinquitur ex coniunctione formæ, cum materia, vt humanitas, præcipue ſecundum ponentes, quòd forma quæ eſt totum, quæ dicitur quidditas non eſt forma partis, de quibus eſt Auicen. cum autem de ratione quidditatis, vel eſſentiæ, non ſit tract.5.c.3. quòd ſit compoſita vel compoſitum: conſequens poterit inueniri, & intelligi aliqua quidditas ſimplex, non conſequens compoſitionem formæ, & materiæ. Si autem inueniamus aliquam quidditatem, quæ non ſit compoſita ex materia & forma, illa quidditas aut eſt eſſe ſuum, aut non. ſi illa quidditas ſit eſſe ſuũ. D.1081. ſic erit eſſentia [d] ipſius Dei, quæ eſt ſuum eſſe, & erit omnino ſimplex. Si vero non ſit ipſum eſſe, oportet, quòd habeat eſſe acquiſitum ab alio. ſicut eſt omnis quidditas creata, & quia hæc quidditas poſita eſt non ſubſiſtere in materia non acquireretur ſibi eſſe in altero. ſicut quidditatibus compoſitis: immo acquiretur ſibi eſſe in ſe, & ita ipſa quidditas erit hoc quod eſt, & ipſum eſſe ſuum erit quo eſt, & quia omne quod non habet aliquid a ſe eſt poſſibile reſpectu illius. huiuſmodi quidditas cum habeat eſſe ab alio, erit poſſibilis reſpectu illius eſſe, & reſpectu eius a quo eſſe habet, in quo nulla cadit potentia, & ita in tali quidditate inuenietur potentia, & actus, ſecundum quod ipſa quidditas eſt poſſibilis, & eſſe ſuum eſt actus eius. Et hoc modo intelligo, in angelis compoſitionem potentiæ & actus, & de quo eſt, & quod eſt. & ſimiliter in anima. vnde angelus vel anima poteſt dici quidditas, vel natura vel forma ſimplex: inquantum eorum quidditas, non componitur ex diuerſis: tamen aduenit ſibi compoſitio horum duorum, ſcilicet quidditatis, & eſſe.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima non eſt compoſita ex aliquibus, quæ ſint partes quidditatis ipſius. ſicut nec quælibet alia forma, ſed quia anima eſt forma abſoluta, non D. 169. dependens a materia, quod conuenit ſibi propter [d] aſſimilationem, & propinquitatem ad Deum, ipſa habet eſſe per ſe, quod non habent aliæ formæ corporales. vnde in anima inuenitur compoſitio eſſe, & quod eſt, & non in aliis formis, quia ipſum eſ-F ſe non eſt formarum corporalium abſolute. ſicut eorum qui ſunt, ſed compoſiti.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd anima ſine dubio habet in ſe eſſe perfectum, quàmuis hoc eſſe non reſultet ex partibus componentibus quidditatem ipſius, nec per coniunctionem corporis efficitur ibi aliquod aliud eſſe, immo hoc ipſum eſſe, quod eſt animæ per ſe: fit eſſe coniuncti, eſſe enim coniuncti, non eſt niſi eſſe ipſius formæ, ſed verũ eſt, quòd alię formæ materiales, propter earum imperfectionem, non ſunt per G illud eſſe, ſed ſunt tantum principia eſſendi. Et per hoc etiam patet ſolutio ad tertium, quia compoſitio, quæ aduenit animæ poſt eſſe completum, ſecundum modum intelligendi, non facit aliud eſſe, quia ſine dubio illud eſſe eſſet accidentale. & ideo non ſequitur, quòd homo ſit ens per accidens.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſi Boet. loquitur de ſubiecto Vbi ſup. reſpectu quorumcunque accidentium, dictum eſt verum de forma, quę eſt ita ſimplex, quòd etiam eſt ſuum eſſe ſicut eſt Deus, & talis ſimplicitas, nec in anima, nec in angelo eſt. Si autem loquitur de ſubiecto reſpectu accidentium: quę habent eſſe firmum in natura, & quæ ſunt accidentia indiuidui, tunc eſt verum dictum ſuum etiam de forma ſimplici: cuius quidditas, non componitur ex partibus. Sunt enim quædam accidentia, quę non habent eſſe vere, ſed tantum ſunt intentiones rerum naturalium. & huiuſmodi ſunt ſpecies rerum, quæ ſunt in anima. H Item accidentium habentium eſſe naturæ, quoniam conſequuntur naturam indiuidui, ſcilicet materiam per quam natura indiuiduatur, ſicut album, & nigrum in homine. vnde etiam non conſequuntur totam ſpeciem, & talibus accidentibus non poteſt ſubijci anima. Quædam autem habent eſſe naturæ, ſed conſequuntur ex principiis ſpeciei. ſicut ſunt proprietates conſequentes ſpeciem, & talibus accidentibus poteſt forma ſimplex ſubijci, quæ tamen non eſt ſuum eſſe ratione poſſibilitatis, quę eſt in quidditate eius: vt dictum eſt. & talia accidentia ſunt potentiæ animæ, ſic enim & punctus & vnitas habent ſuas proprietates. in corp. art.

¶ Ad quintum dicendum, quòd omnis forma eſt aliqua ſimilitudo primi principij, qui eſt actus purus. vnde quanto forma magis accedit ad [d] ſimilitudinem ipſius, plures participat de perfectionibus eius: D. 172. inter formas autem corporum magis appropinquat ad ſimilitudinem Dei, anima rationalis, & ideo participat de nobilitatibus Dei, ſcilicet quòd intelligit, & quòd poteſt mo-I uere, & quòd habet eſſe per ſe, & anima ſenſibilis minus & vegetabilis adhuc minus. & ſic deinceps. Dico igitur, quòd animæ non conuenit mouere vel habere eſſe abſolutum inquantũ eſt forma, ſed inquantum eſt ſimilitudo Dei.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ſecundum prędicata in anima, non eſt aliquid quo ipſa indiuiductur. & hoc intellexerunt, qui negauerunt eam eſſe hoc aliquid, & non quòd non habeat per ſe abſolutum eſſe. Et dico, quòd non indiuiduatur niſi ex corpore. vnde impoſſibilis eſt error ponentium animas prius creatas, & poſtea incorporatas, quia non efficiuntur plures niſi ſecundum quod infunduntur pluribus corporibus. Sed quàmuis indiuiduatio animarum dependeat a corpore, quãtum ad ſui principium, non tamen quantum ad ſui finem: ita ſcilicet, quòd ceſſantibus corporibus, ceſſet indiuiduatio animarum. Cuius ratio eſt, quòd cum omnis perfectio infundatur materiæ ſe-K cundum capacitatem ſuam: natura animæ ita infundetur diuerſis corporibus, non ſecundum eandem nobilitatem & puritatem. vnde in vnoquoque corpore habebit eſſe terminatum ſecundum menſuram corporis. hoc autem eſſe terminatum quãuis acquiratur animæ in corpore, nõ tamen ex corpore, nec per dependentiam ad corpus. vnde remotis corporibus adhuc remanebit vnicuique animę [d] eſſe ſuum terminatum ſecũdum D. 65. Et 175. De anima p.1.c.3. affectiones vel diſpoſitiones quæ conſecutæ ſunt ipſam prout fuit perfectio talis corporis, & hæc eſt ſolutio Auic. & poteſt manifeſtari per exemplum ſenſibile. Si.n. aliquid vnum non retinens figuram diſtingnatur per diuerſa vaſa: ſicut aqua q̃n vaſa remouebuntur non remanebunt proprie figure diſtinctę: ſed remanebit vna tantum aqua: ita eſt de formis materialibus, quæ non retinent eſſe per ſe. Si autem ſit aliquid retinens figuram quod diſtinguatur ſecundum diuerſas figuras per diuerſa inſtrumenta, etiam remotis illis remanebit diſtinctio figurarũ, vt patet in cera: & ita eſt de anima quæ retinet eſſe ſuũ poſt corporis deſtructionem, qđ ẽt manet in ipſa eſſe indiuiduatũ & diſtinctũ.

teat eſſentiam. Eſt enim vere ſolus: quia incommutabilis eſt,

Quòd non eſt in Deo, aliquid quod non ſit Deus.

HVIVS autem eſſentiæ ſimplicitas, ac ſinceritas tanta eſt, quòd non B eſt in ea aliquid, quod non ſit ipſa: ſed idẽ eſt habens, & quod habetur. Vnde Hilarius † in 7. lib. de Trini. ait. Non ex compoſitis (inquit) Deus, qui vita eſt ſubſiſtit: neque qui virtus eſt ex infirmis continetur, nec qui lux eſt, ex obſcuris coaptatur, nec qui ſpiritus eſt, ex diſparibus formis eſt: totum quod in eo eſt, vnum eſt. Item † Hilarius in 8. lib. de Trinit. Non humano modo Deus ex compoſitis eſt, C vt in eo aliud ſit, quod ab eo habetur, aliud ſit ipſe, qui habeat, ſed totum vita eſt natura, ſcilicet perfecta, & infinita, & non ex diſparibus conſtituta, ſed viuens ipſa per totum. De hoc eodem Boet. † in lib. de Trinit. ait. Quocirca, hoc vere eſt vnũ, in quo nullus numerus: nullum in eo aliud præter id quod eſt. neque enim ſubiectum fieri poteſt. Auguſt. † quoque in lib. de fide ad Petrum dicit. In Dei D ſubſtantia, nõ eſt aliquid, quod non ſit ſubſtantia, quaſi aliud ſit ibi ſubſtantia: aliud quod accidit ſubſtantię, ſed quicquid ibi intelligi poteſt, ſubſtantia eſt. Verum † hæc dici poſſunt, & facile credi: videri autem niſi puro corde omnino non poſſunt. Item Auguſtinus † in 15. lib. de Trinita. Sic habetur in natura vniuſcuiuſque trium, vt qui habet hoc, ſit quod habet: ſicut immutabilis, ſimplexq; ſubſtantia. Vnde Iſidorus † ait. Deus ſimplex dicitur, ſiue non amittendo quod habet, ſiue quod aliud non eſt ipſe, & aliud quod in ipſo eſt. & cum tantæ ſimplicitatis, atque ſinceritatis ſit natura diuina, eſt tamen in ea perſonarum trinitas. Vnde † Auguſtinus in xj. libr. de Ciuitate Dei ait. Non propter hoc naturam ſummi boni ſimplicem dicimus, quia pater eſt in ea ſolus, aut filius in ea ſolus, aut ſpirituſſanctus ſolus, ideſt, quia eſt ſola iſta nominum trinitas ſiue ſubſiſtentia perſonarum, ſicut Sabelliani putauerunt: ſed ideo ſimplex dicitur, quia eſt hoc quod habet: excepto quòd relatiue, quęque perſona ad alteram dicitur, nec eſt ipſa. Nam vtique pater habet filium, ad quem relatiue dicitur, nec tamen ipſe eſt filius, & filius ha-

ARTICVLVS III.

Vtrum anima ſit tota in toto, & tota in qualibet parte.

1.q.76.8. quodl.10.5 2.6.g.c.72. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd anima non ſit tota in qualibet parte corporis. Cũ enim anima ſit forma ſimplex, totalitas eius attenditur, ſecundum potentias: ſed non in qualibet parte corporis, ſunt oẽs eius potentiæ. ergo non eſt tota, in qualibet parte corporis.

¶ 2 Præte. Animal eſt, quod eſt compoſitum ex anima, & corpore: ſi igitur anima eſſet in qualibet † parũ poſt medium. parte corporis tota, quælibet pars corporis eſſet animal, ſicut q̃libet pars ignis eſt ignis. ergo &c.

¶ 3 Præt. Conſtat quòd anima influit † poſt med. vitam corpori: ſi igitur anima eſſet tota in qualibet parte corporis, quælibet pars corporis immediate acciperet vitam ab anima, & ita vita vnius partis, non penderet ab alia: qđ videtur falſum, quia vita totius corporis dependet ex corde. † Cap. 3. ergo &c.

¶ 4 Præte. Corpus habet diuerſas partes diſtinctas: ſi igitur aĩa eſſet in qualibet parte corporis † De fide, & ſymbo. c.9. to.3. tota: tota eſſet in pluribꝰ locis ſimul. hoc autem non videtur conuenire niſi Deo. ergo &c.

CONTRA. Forma ſubſtantialis, adeſt cuilibet parti materiæ. non enim perficit tantum totum, ſed ſingulas partes: ſed anima eſt forma ſubſtantialis corporis animati. ergo eſt in qualibet parte eius tota.

¶ Præt. Videmus, quòd anima æqualiter cito ſentit læſionem in qualibet parte corporis: hoc autem non eſſet, niſi anima adeſſet cuilibet parti. ergo anima eſt tota in qualibet parte corporis.

RESPONDEO. Dicendum, quòd quidam poſuerunt animam dupliciter poſſe conſiderari. aut ſecundum ſuam eſſentiam, aut ſecundum quod eſt quoddam totum potentiale. Si primo modo, ſic dicebant ipſam non eſſe in toto corpore, ſed in aliqua parte eius, ſcilicet corde, & per cor viuificare totum cor-E pus per ſpiritus vitales procedentes a corde. Si ſecundo modo, ſic anima conſideratur, vt quædam potentia integrata ex omnibus particularibus potentiis, & ſic tota anima eſt in toto corpore, & non tota in qualibet parte corporis: immo ſicut dicit Tex.9. Phyloſophus ſecundo de anima. partes animæ ſe habent ad partes corporis: ſicut tota anima ad corpus totum. vnde ſi pupilla eſſet animal: viſus eſſet anima eius. Huius autem poſitionis cauſa, fuit duplex falſa imaginatio. Vna eſt, quia imaginati ſunt animam eſſe in corpore ſicut in loco, ac ſi tantum eſſet motor, & non forma, ſicut eſt nauta in naui. Alia eſt quia imaginati ſunt ſimplicitatem animæ eſſe ad modum puncti, vt ſit aliquid 6.de Trini. cap.6.to.3. indiuiſibile habens ſitum indiuiſibilem: & vtrunq; horum ſtultum eſt. Et ideo dicendum cum Aug. quòd anima ſecundum D.170. eſſentiam ſuam conſiderata, tota eſt in qualibet [d] parte corporis. Alber.lib. de quatuor coęuis. c.8. Idem dicit Alber. non tamen tota ſi accipiatur ſecundum totalitatem potentiarum: ſic enim eſt, tota in toto animali. & ratio huius eſt, quia nulli ſubſtantiæ ſimplici debetur locus, niſi A ſecundum relationem, quam habet ad corpus. anima autem comparatur ad corpus: vt eius formatio, a qua totum corpus, & quælibet pars eius habet eſſe, ſicut a forma ſubſtantiali, & tamen potentias eius, non omnes partes corporis participant, immo ſunt aliquæ potentiæ, quibus non eſt poſſibile perfici aliquid corporeũ, ſicut potentiæ intellectiuæ. Aliæ autem ſunt, quæ poſſunt eſſe perfectiones corporum: non tamen eas oẽs influit anima in qualibet parte corporis, cũ non quælibet pars corporis ſit eiuſdem armo † ca.17.to.3 niæ & cõmiſtionis, & nihil recipitur in aliquo, niſi ſecundũ proportionem recipientis: & ideo non eandem perfectionem † 1.de Sum. bono. c.1. recipit ab anima auris, & oculus, cum tamen quælibet pars recipiat eſſe. vnde ſi conſideretur anima prout eſt forma, & eſſentia, eſt in qualibet parte corporis tota. Si autem prout eſt motor ſecundum potentias ſuas, ſic eſt tota in toto, & in diuerſis partibus ſe- † ca.10.to.5 cundum diuerſas potentias.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd cum dicimus totam animam eſſe in qualibet parte corporis, intelligimus per totum, perfectioné naturæ ſuæ, & non aliquam totalitaté partium. totum enim & perfectum eſt idé: vt dicit phyloſophꝰ in tertio phyſic. Tex. 64.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd perfectibile debet eſſe proportionatum ſuæ perfectioni. anima autem quàmuis ſit forma ſimplex: eſt tamen multiplex in virtute, ſecundum quod ex eius eſſentia oriuntur diuerſæ potentiæ, & ideo oportet corpus proportionatum ſibi, habere partes diſtinctas ad recipiendum diuerſas potentias. vnde etiam anima dicitur eſſe actus corporis organici: & quia non quælibet pars animalis habet talem diſtinctionem, non poteſt dici animal. ſed animę minus nobiles, quæ habent paruam diuerſitatem in potentiis perficiunt etiam corpus, quod eſt quaſi vniforme in toto & partibus. & ideo ad diuiſionem partium efficiuntur diuerſæ animæ actu in partibus. ſicut etiam in animalibus anuloſis, & plantis, non tamen ante diuiſio-E nem in huiuſmodi animalibus, quælibet pars dicitur animal, niſi in potentia. ſicut nullius continui pars eſt, niſi in potentia. vnde nec pars ignis eſt aliquid actu, niſi poſt diuiſionem.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd viuere in animali dicitur duplex. vno modo viuere eſt ipſum eſſe viuentis, ſicut dicit Phyloſophus ſecundo de anima. Tex. 13. Viuere viuentibus eſt eſſe, & hoc modo anima immediate facit viuere quamlibet partem corporis, inquantum eſt eius forma. alio modo dicitur viuere pro operatione animæ, quam facit in corde prout eſt motor, & talis eſt vita, quæ defertur per ſpecies vitales, & talem vitam influit primo in cor, & poſtea in omnes alias partes, & inde eſt, quòd læſo corde perit operatio animæ in omnibus partibus corporis. & per conſequens eſſe ipſarum partium, quod conſeruatur per operationem animę.

¶ Ad quartum dicendum, quòd anima non eſt in corpore, vel in partibus corporis ſicut in loco, ſed ſicut forma in materia, & ideo non ſequitur, quòd ſit in pluribus locis.

EXPOSITIO TEXTVS.

Text.14. ALIVD timor aliud le. } Videtur per hoc non deſignari compoſitio animæ, cum iſta ſecundum Philoſophum libro primo de anima, ſint paſſiones coniuncti.

bet patrem, nec tamen ipſe eſt pater. In quo vero ad ſemetipſum dicitur, non ad alterum. hoc eſt quod habet, ſicut ad ſemetipſum dicitur viuus habendo vitam, & eadem vita ipſa eſt. propter hoc vtique natura hæc dicitur ſimplex, quòd non ſit aliud habens, & aliud id quod habet, ſicut in cæteris rebus eſt. Non enim habens liquorem liquor eſt, nec corpus color: nec anima ſapientia eſt. Ecce quanta eſt identitas, quanta eſt vnitas, & immutabilitas, ſimplicitas, puritas diuinæ ſubſtantiæ, iuxta infirmitatis noſtræ valitudinem aſſignauimus.

Et dicendum, quòd amor, & timor, & huiuſmodi oīa dicūtur dupliciter, vel ſecūdum corporalem paſſionē. & ſic ſunt paſſiones coniuncti, nec remanent in anima ſeparata. vel ſecundum quòd conſiſtunt in apprehenſione, & affectione intellectiua: & ſic accidunt ipſi animę, ſecundum ſe, & ſunt in ipſa poſt ſeparationē a corpore. vnde etiā Philoſophus ſeptimo ethicorum, & vndecimo meta. c.17. & 11. Met.10.39. ponit delectationē etiam in natura diuina. {Sine indigentia creator. } Hoc ideo dicit, quia omnia alia agentia ab ipſo, agunt propter finem alium a ſe, & ideo acquiſitione illius finis indigent: ipſe autem Deus propter ſeipſum omnia facit, vt dicitur Prouerb.16. Vniuerſa propter ſe &c. & ideo agit ſine indigentia. {Sine habitu omnia conti. } hoc ideo dicit, quia habitus eſt eorum, quæ circa corpus adiacent, in quibus quodammodo ipſum corpus eſt: ſicut in veſtimento, cum autem continere, dicatur alio modo in corporalibus, quàm in ſpiritualibus, quia in corporalibus, quod ineſt continetur ab eo, in quo eſt, ſicut aqua a vaſe, in ſpiritualibus autem, quod ineſt continet illud, in quo eſt, ſicut anima corpus. Deus, qui eſt in rebus ſicut continens ipſas, non dicitur in eis eſſe, ſicut habens habitum in habitu, vt includatur ab eis. eſt enim intra omnia non incluſus, & ideo quàmuis ſit in omnibus ſicut continens; non tamen omnia ſe habent ad ipſum per modum habitus. {Non ex compoſitis Deus &c.} Ad intellectum huius literæ ſciendum eſt, quòd quando aliquid ſubſtantialiter componitur ex partibus, perfectio eſt ipſius compoſiti, & non alicuius partium, ſicut forma non habet eſſe, nec materia, ſed totum compoſitum, in Deo autem inuenitur perfectio, & quantum ad eſſe, & quantum ad bene eſſe. quantum ad eſſe, quia vita eſt. vnde ſi vita diuina eſſet alicuius vt compoſiti: oporteret, quòd ea ex quibus illud componeretur, non eſſent viuentia, & quia vita non habet aliquid admiſtum, quod non ſit vita, ſicut nec eſſe, vt dicit Boe. lib. de Hebdo. ideo non Cap. 1. poteſt eſſe vt Deus, qui non tantum viuit per vitam, ſed ipſemet eſt vita: ſit ex aliquibus compoſitis adinuicem ad conſtitutionem alicuius tertij. quantum ad bene eſſe conſideratur diuina perfectio, quantum ad [d]tria. D.460. Primo, quantum ad poteſtatem, & ſecundum hoc ipſe Deus dicitur virtus, & non tantum habens virtutem. vnde non poteſt eſſe, quòd componatur ex aliquibus, quia in componentibus non eſſet virtus illa, & ita componeretur ex infirmis, ideſt, carentibus virtute, quæ eſt totius. virtus autem non habet aliquid admiſtum ſicut nec eſſe, ſed habens virtutem poteſt habere infirmitatem admiſtam. Secundo, quantum ad pulchritudinem, & ſic Deus dicitur lux. ſi autem iſta lux ſequeretur compoſitionem aliquam, componentia non eſſent lucentia ſicut videmus, quia ex congregatione diaphani efficitur corpus lucidum, vt cryſtallus, cum tamen partes diſperſæ, non haberent prius luciditatem, nihil autem obſcurū in Deo poteſt eſſe, qui eſt lux, ſicut nec non eſſe in eſſe, Tertio, quantum ad naturæ ſubtilitatem. dicitur enim ſpiritus eſſentialiter. vnde formalitas ſua, ſiue quidditas, non eſt ex aliquibus diſparibus, ideſt, diſſimiliter ſe habentibus ad formalitatem, ſicut humanitas ex anima, & corpore, per quam homo formaliter eſt. { Viuens per totum. } quia nihil eſt in eo, niſi vita.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit Magiſter ea, quæ pertinent ad vnitatem eſſentiæ. hic determinat ea, quæ pertinent ad diſtinctionem perſonarum, & diuiditur in partes duas. In prima determinat de perſonis diſtinctis. In ſecunda de nominibus, quibus & perſonarum diſtinctio, & eſſentiæ vnitas deſignatur. 22. diſt. {Poſt prædicta differendum.} Prima in duas. In prima determinat de perſonis, quantum ad ipſarum diſtinctionem. In ſecunda, quantum ad earum ęqualitatem. 19. diſtin.

DISTINCTIO IX.

A

De diſtinctione perſonarum.

NVNC ad diſtinctionem perſonarū accedamus. Teneamus ergo, vt docet Augu. †in lib. de fide ad Petrum †cap.1.to.3: G patrem, & filiū, & ſpiritumſanctum, vnum eſſe naturaliter Deum, nec tamen ipſum patrem eſſe, qui filius eſt, *a* nec ipſum filium eſſe, qui pater eſt, nec ſpiritumſanctum eſſe, qui pater eſt, aut filius. Vna enim eſt eſſentia patris, & filij, & ſpiritusſancti: in qua non eſt aliud pater, aliud filius, aliud ſpiritusſanctus, quàmuis perſonaliter ſit alius pater, alius filius, alius ſpiritusſanctus.

Hic de coæternitate filij cum patre.

B

GEnitus eſt enim a patre filiꝰ, & ideo alius: *a* nec tamen ante fuit pater, quam filius, coeternæ ſunt enim ſibi tres perſonę.

Argumentatio Arrianorum.

SEd contra hoc, inquit, hæreticus, vt refert Ambroſ. in primo †lib. de Fide. Omne quod natum eſt, principium habet, & ideo quia filius natus eſt, principiū habet, & eſſe cepit, quod hęreticorum ore ſic dictum eſt. Nam ipſe Arrius, vt meminit Auguſt. †in lib. 6. de Trinitate dixiſſe fertur. Si filius eſt, natus eſt, ſi natus eſt, erat quando non erat filius.

Reſponſio Auguſtini catholica.

QVi hoc dicunt, nō intelligunt etiam natum eſſe de †Deo ſempiternū eſſe, vt ſit coeternus patri filius, ſicut ſplendor, qui gignitur ab igne, atq; diffunditur, coeternꝰ eſt illi, & eſſet coeternus ſi ignis eſſet æternus.

Oppoſitio Auguſtini contra hæreticum.

ITem, ſi Dei filius inquit Auguſtinꝰ †virtus, & ſapientia Dei eſt, nec vnquam fuit Deus ſine virtute, & ſapientia, coeternus eſt Deo B patri filius. Dicit autem Apoſtolus† Chriſtum eſſe Dei virtutem, & Dei ſapientiam, aut ergo non fuit, quando non fuit filius, aut aliquando Deus non habuit virtutem, & ſapientiam, quod dementis eſt dicere. Conſtat enim, quia ſemper habuit ſapientiam, ſemper ergo habuit filium.

†Ibidem. †1. Cor.1

Reſponſio Ambroſii, ad idem authoritate fulta.

C

EIdem quoque Arrianicæ quæſtioni † Ambroſius in hunc modum reſpondet. Ego, inquam, filium natum eſſe confiteor, quod reliquum eſt infidelitatis, horreſco. Scriptum eſt enim in veteri teſtamento, vt vel vnum ex pluribus dicam. Ante† me non fuit alius Deus, & poſt me non erit. Quis ergo hoc dicit, pater, an filius? Si filius ante me, inquit, non fuit alius Deus. Si pa- D ter poſt me, inquit, non erit, hic priorem, ille poſteriorem: non habet. Inuicem enim in ſe,

†vbi ſupra. †Eſa. 43.

{Nunc poſtquam coeterni.} prima in duas. In prima determinat de generatione filij, per quam diſtinguitur a patre. In ſecunda de proceſſione ſpiritusſancti, per quam diſtinguitur, ab vtroque 10. diſ. {Nunc vero poſt filii.} Prima in duas. In prima aſſerit veritatem. In ſecunda excludit errorem. ibi {Sed contra inquit.} Eſt autem error Arrij, qui poſuit generationem, non eſſe ab æterno. vnde ſequebatur, ꝙ per eam diſtingueretur filius a patre eſſentialiter. {Sed contra inquit.} Hęc pars diuiditur in duas. In prima ponit errorem, & rationem erroris, quæ talis eſt. Omne quod naſcitur, aliquando non fuit. ad hoc enim naſcitur, vt H ſit, ſed filius eſt natus a patre. ergo aliquando non fuit, & ita non eſt coæternus patri. In ſecunda excludit. ibi { Qui hoc dicit. } & diuiditur in tres partes. Primo, obuiat per rationes Auguſt. Secundo, per Ambro. rationes. ibi { Eidem quoque. } Tertio, per rationes Hylæ. ibi {Et vt ait Hyla.} Circa primum duo facit. Primo, Auguſt. ſoluit rationem. Secundo, improbat poſitionem. ibi {Item ſi Dei filius.} Soluit autem rationem interimendo hanc. Omne quod natum eſt, aliquando non fuit, quod manifeſtatur per ſimile in corporalibus, quia ſplendor oritur ab igne, nec ignis eſt prius tempore, quàm ſplendor. Improbat autem poſitionem tali argumento. Chriſtus eſt Dei virtus, & ſapientia. 1. Cor. 1. ſed Deus pater nunquam fuit ſine virtute, & ſapientia. ergo Deus pater nunquam fuit ſine filio. {Eidem quoque.} hic excludit prædictum errorem per verba Ambroſ. & diuiditur in duas. In prima excludendo errorem, aſtruit diuinę generationis æternitatem. In ſecunda inquirit quibus verbis ęternitas conuenientius deſignetur. ibi {Hic quæ- I ri poteſt.} Prima in duas. In prima probat poſitionem. Secundo, reſpondet ad rationem. ibi { Si quæris a me. } improbat autem poſitionē duabus viis. Prima eſt per authoritatem Iſa. 43. Ante me non eſt &c. & patet in litera. Secunda eſt per rationem. ibi {Item dic, inquam mihi, quòd. } & eſt talis, quandocunque eſt pater eſt filius. Si igitur non ſemper fuit filius, Deus omnipotens, non ſemper fuit pater, & aliquando factus eſt pater. hoc autem non poteſt eſſe ſine ſui mutatione. ergo ipſe mutatus eſt, quod hæreticus non conceſſit. Sed quæritur a me. } hic ſoluit obiectionem. Et circa hoc duo facit. Primo, obuiat oſtendendo incomprehenſibilitatem diuinæ generationis. In ſecunda, arguit Magiſter pręſumptionem, quorundam nitentium comprendere, & ſoluit authoritate, quam pro ſe inducunt. ibi { Quidam tamen de inge. } Obuiatio Ambroſ. habet hunc modum. Illa probatio nihil valet, quæ non magis ſe habet ad vnam partem, quàm ad aliam: ſed ratio hæretici innitebatur huic, quòd non poterat inueniri, ab homine modus ge- K nerationis diuinæ, ſi ponatur ab æterno eſſe. Sed eadem dubitatio remanet, ſi ponatur, non ab æterno eſſe, quia generatio illa eſt inenarrabilis, & incomprehenſibilis. ergo obiectio hæretici nihil probat. {Hic quæri poteſt.} hic oſtendit quibus verbis æternitas generationis deſignari debeat. Et circa hoc quatuor facit. Primo, probat per authoritates Grego. & Auguſt. quòd debet ſignari per verba pręteriti temporis, propter perfectionem ipſius. Secundo, inducit contrarietatem per verba eorum. ibi {Eorum vero. } Tertio, ſoluit. ibi {Sed ne tanti.} Quarto confirmat ſolutionem per verba Hyla. ibi {Hylæ quoque &c.} & vltimo concludit, quæſtionis veritatem. ibi {Dicamus ergo &c. } { Et vt ait Hyl. } hic excludit errorem per verba Hyla. Et duo facit. Primo, improbat poſitionem. Secundo, ſoluit obiectionem. ibi { Sed inquiet hæreticus. } improbat autem hoc modo. Sicut pater ſe habet ad generationem, ita pater æternus ad æternam generationem. Sed Deus eſt pater ęternus, vt hæretici concedunt. ergo & generatio qua generat fuit ſemper, & ab æterno. Sed ab æterno generare eſt æternum naſci. ergo & filius ab æterno eſt natus, & per hoc etiam reſpondet ad rationem ipſorum diſtinguendo hanc, Omne quod natum eſt, cepit eſſe. Si enim intelligatur de eo, quod naſcitur a nō ſemper gignente, ſicut eſt in creaturis, verū eſt: ſi de eo quod naſcitur a ſemper gignente, falſum eſt.

QVAEST. I.

A

Circa hanc partem queruntur duo.

Primo. De diſtinctione filij a patre. Secundo. De coeternitate.

†Li.1.de fide.c.5.to.2 Circa primum duo queruntur.

Primo. Vtrum propter diſtinctionem poſſit dici filiꝰ aliꝰ a patre. Cap.1.to.3

Secundo. Vtrum pater, & filius ꝓpter eandem diſtinctionem, poſſunt dici plures ęterni.

ARTIC. I.

a Vtrum filius ſit alius a patre.

†Ibidem. 1.p.q.31.2 AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd filius, non ſit alius a patre. Alius enim ſecundū Priſ. eſt relatiuū diuerſitatis ſubſtantiæ: Lib.2.ca.de ꝓnomine. ſed pater, & filius ſunt vnius ſubſtantiæ. ergo filius non poteſt dici alius a patre.

¶ 2 Item. Vnitas ſubſtantiæ impedit, quòd filius non poteſt dici aliud eſſe a patre, propter diuerſitatem ſignificatam per ly aliud: ſed alius, & aliud non differunt, niſi ſecundum modum ſignificandi, quia alius maſculine, aliud neutraliter ſignificat, cum igitur modus ſignificandi, non variet ſignificationem, videtur quòd nec etiam alius a patre dici poſſit.

¶ 3 Præt. Si filius dicitur alius a patre, hoc non eſt, niſi quia filius eſt a patre: ſed pater eſt a ſeipſo. ergo pater erit alius a ſeipſo.

¶ 4 Præte. Proprietas ſecundum Por. non facit alietatem: ſed In prædicabilib. ca.de differen. magis alteritatem: pater autem non diſtinguitur a filio, niſi per proprietatem relationis. ergo pater non poteſt dici alius a filio, ſed alter.

CONTRA. Quæcunq; diſtinguuntur realiter vnum eorum eſt alia res ab alio: ſed pater & filius, vt ſupra dictum eſt: Diſtin.2.q.vnica.ar.5. diſtinguuntur realiter. ergo pater eſt alia res a filio, & eodem modo poteſt dici eſſe alius a filio. hoc etiam videtur per verbum Auguſt. in litera.

RESPONDEO. Dicendum, quòd in diuinis inuenimus tria, ſcilicet eſſentiam, perſonam, proprietatem, quibus aptantur tria genera. Eſſentiæ enim, quia communis eſt, & indiſtincta aptatur neutrum genus, quod eſt informe, non importans ſexus diſtinctionem. Perſonæ vero quæ eſt diſtincta, & ſignificatur, vt aliquid exiſtens in natura diuina aptatur maſculinum genus, quod eſt genus diſtinctum, & non fœmininum A propter imperfectionem. Proprietati autem, quæ ſignificatur per modum formæ, aptatur genus fœmininum: ſic[d] etiam eſſentiæ aptari poteſt, inquantum eſſentia ſignificatur vt forma, & D.598. ideo propter vnitatem eſſentiæ, non poteſt dici pater aliud a filio, ſed propter diſtinctionem perſonæ dicitur alius. Illud autem videtur magis eſſe adaptatio, quàm expreſſio proprietatis locutionis. Vnde dicendum aliter, quòd hoc cōtingit, quia neutrum genus ſubſtantiuatur, & ideo importat diuerſitatem ſimpliciter, & abſolute, quæ eſt diuerſitas eſſentiæ. Sed maſculinum genus, & fœmininum, tenetur adiectiue. vnde ponunt diuerſitatē circa terminos perſonales, q in locutione ponuntur, cum dicitur, filius eſt alius a patre, & hoc explicabitur in ſolutionibus argumentorum.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd alius ſemper ſignificat diuerſitatem ſubſtantiæ: ſed ſubſtantia dicitur dupliciter. Quandoque. n. ſumitur pro eſſentia, ſicut eſt in vſu latinorum. Quandoque pro ſuppoſito eſſentiæ, vel pro re naturę primi prędicamenti, quæ dicitur hypoſtaſis, apud græcos, & hoc ſecundo modo, non eſt eadem ſubſtantia patris, & filij, quia ſic ſubſtantia ſignificat perſonam, & hac ratione, poteſt dici alius.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd neutrum genus ſubſtantiuatur, & non maſculinum. ſubſtantiuum autem ſignificationem ſuam habet abſolutam: ſed adiectiuum ponit ſignificationem ſuam circa ſubiectum, quando autem aliquid dicitur [d]abſolute intelligitur de eo, quod ſimpliciter eſt, ſicut ens abſolute D. 8. dictum, ſignificat ſubſtantiam: & ideo quia alietas eſſentiæ eſt ſimpliciter alietas, ideo neutrum genus ſubſtantiuatum importat alietatem eſſentiæ. Sed genus maſculinum, quia adiectiue tenetur, ponit alietatem circa ſuum ſubiectum. vnde ſi terminus perſonalis eſt ſuum ſubſtantiuum, deſignat diſtinctionem perſonarum. & ideo hæc eſt vera. pater eſt alius a filio. Si autem ſit terminus eſſentialis, deſignat diuerſitatem ſubſtan- E tiæ. vnde hæc eſt falſa. pater eſt alius Deus a filio. Et ſimiliter neutrum[d] adiectiue ſumptum, quando adiungitur termino D. 81. perſonali importat alietatem perſonæ, vt cum dicitur, pater eſt aliud ſuppoſitum a filio. vnde hoc non contingit ex variata ſignificatione, ſed ex eo, quòd alietas ſignificata in maſculino, & neutro, non ad idem refertur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hęc eſt impropria, pater eſt a ſe, & exponenda eſt per negationem, ideſt, non eſt ab alio. iſta autem eſt propria. filius eſt a patre. vnde non eſt ſimile.

¶ Ad quartum dicendum, quòd proprietas in diuinis non tantum eſt proprietas, ſed etiam ſubſiſtens. paternitas enim eſt ipſe pater, & ideo proprietas facit alium magis proprie, quàm alterum: de hoc tamen infra plenius habebitur. Diſ.26.q.2. art.2.

ARTIC.

ARTICVLVS II.

Vtrum pater, & filius poſſint dici plures æterni.

1.p.q.39.3. Et 1.d.33.4.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd pater & filius non poſſint dici plures, æterni, per id quod habetur in ſymbolo Atha. Et tamen non tres æterni &c.

5. de Trini. c.8. to.5.

¶ 2 Præt. Auguſt. Quicquid in diuinis ad ſe dicitur, ſingulariter de tribus, & nõ pluraliter prędicatur, ſed æternus ad ſe dicitur. non enim eſt relatum. ergo ſingulariter de tribus dicitur, & non pluraliter.

†vbi ſup. circa princ.

¶ 3 Præt. Sicut vna deitas eſt trium perſonarum, ita etiam eſt vna æternitas, cũ æternitas ſit ipſa diuina ſubſtantia, ſed non poteſt dici. pater & filius ſunt plures dij propter vnitatem diuinitatis. ergo nec etiam ꝓpter vnitatem æternitatis poteſt dici: pater, & filius ſunt æterni. Sed contra eſt, quod habetur in ſymbolo Atha. quòd tres perſonæ ſunt ſibi coæternæ. Si dicas, quòd hoc eſt, quia Deus eſt ſubſtãtiuum, ſed æternus eſt adiectiuum, & ideo ætern⁹ recipit pluralem numerum, ſecundum numerum ſuppoſitorum.

† ibid. circa medium.

1. de Trin. cap. 10.

CONTRA. Adiectiuum ſignificatur, per modum accidentis, ſed in Deo, non poteſt eſſe aliquod accidens, quia ſicut dicit Boe. lib. de trinit. cætera prædicamenta cum in diuinam venerint prædicationem mutantur in ſubſtantiam. ergo non poteſt, ibi eſſe adiectiuum.

¶ Pręt. Adiectiuum trahit numerum a ſubſtantiuo: ſed æternus eſt adiectiuum, cum ergo pater, & filius ſint plures quidam, videtur, quòd debeant dici æterni.

D. 927.

D. 17.

RESPONDEO, Dicendum, quòd hæc eſt differentia inter adiectiua, & ſubſtantiua, quia ſubſtantiua ſignificant per modum ſubſtantiæ, & ideo ſignificant rem ſuã abſolute, & ideo ſubſtantiuum, non [d] dicitur in plurali numero, niſi formatio ſua numeretur. Adiectiuum autem ſignificat per modum accidentis, quod non habet eſſe abſolutum, nec vnitatem, ſed eſſe ſuum, & vnitas ſua dependet ex eo cui inhæret. Vnde etiam non multiplicatur ſecundum numerum per diuiſionem alicuius, quod ſit pars ſui, ſicut ſpecies ſubſtantiarum multiplicantur per indiuidua, ſecundum diuiſionem materiæ: ſed accidens [d] multiplicatur ſecundum diuiſionem ſubiecti, in quo eſt, Vnde hæc albedo eſt alia ab illa inquantum hæc eſt huius, & illa illius: & ideo adiectiuum non habet numerum pluralem, niſi ex parte ſuppoſitorum. Dicendum igitur, quòd omnes termini ſignificantes ſubſtantiam per modum ſubſtantiæ, ſicut ſu n

Dam.1. fid. orth. c.11.

F ſubſtantiua, non prædicantur in plurali de tribus perſonis, eo quòd formatio ſignificata, ſcilicet ipſa eſſentia diuina, non diuiditur. Termini vero ſignificantes ſubſtantiam adiectiue per modum inhærentis, vel aſſequentis ſubſtantiam, vt dicit Damaſc. prædicantur in plurali de tribus perſonis, propter pluralitatem ſuppoſitorũ: ſed tamen in talibus terminis, qui ſignificant ſubſtãtiam adiectiue eſt ordo. Quædam enim ſignificãt, vt inhærenter, non ſignificantes ſubſtantiam, quãtum ad modum ſignificãdi, quẽ grammatici conſiderant dicentes, nomẽ ſignificare ſubſtantiam, cum qualitate, ſicut verba & participia, & iſta nullo modo debent prædicari in ſingulari, quia ſignificat per modum actus, qui non ſignificatur, niſi vt inhærens. Quædam autem ſignificant ſubſtantiam, quãtum ad modum conſideratũ a grammaticis, ſicut nomina adiectiua. Omne enim nomen ſignificat ſubſtantiã, & qualitatẽ, ſed formæ, quæ eſt qualitas ſignificat, vt inhærentem; & talia poſſunt magis prædicari ſingulariter, & præcipue, quia poſſunt ſubſtantiuari, ſicut æternus, & huiuſmodi. Quando tamen talibus adiectiuis additur per cõpoſitionẽ aliqua prępoſitio, denotans habitudinem perſonæ ad perſonam, magis trahuntur ad ſuppoſitum, & tunc nunquã debent prędicari in ſingulari, ſed tãtum in plurali, ſicut coæternus.

DICO igitur ad primum, quòd ſi æternus ſubſtãtiue ſumatur, tunc prædicatur in ſingulari de tribus, & ſic accipit Athan. Si adiectiue, tunc prędicatur pluraliter: ſed coæternus ſemper debet pluraliter prædicari, propter habitudinem per- K ſonæ ad perſonam, quam importat.

In cor. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut dictum eſt: adiectiua non habent numerum ex ſeipſis, ſed ex ſuis ſuppoſitis, & ideo æternus, quàmuis non numeretur ex ſeipſo: quia abſolutum eſt, tamen prædicatur in plurali propter pluralitatem ſuppoſitorum, quæ relatiua ſunt. Et per hoc patet ſolutio ad tertium, quia Deus non eſt adiectiuum, vt recipiat numerum ab alio, ſicut æternus. vnde non poſſet pluraliter prædicari, niſi propter pluralitatem ſuæ formæ: quam pluralitatem non eſt in Deo ponere.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis ſecundum rem non ſit accidens in diuinis: tamen, quantum ad modum ſignificandi poteſt aliquid, vt adiacens ſignificari, vel aſſequens ſubſtantiam, & inde ſunt adiectiua in diuinis.

& pater in filio, & filius in patre cognoſcitur. Cum enim patrem dixeris, eius etiam filium deſignaſti, quia nemo ipſe eſt pater ſibi, cum filium nominas, ét patrem fateris, quia nemo ipſe ſibi filius eſt: itaque nec filius ſine patre, nec pater poteſt eſſe ſine filio. Semper ergo pater, ſemper & filius eſt.

Inuectio Ambroſij in hæreticos.

ITem dic, †inquam, hęretice mihi, fuit ne quando Deus omnipotens, pater non erat, & Deus erat? Nam ſi pater eſſe cœpit: Deus ergo primo erat, & poſtea pater factus eſt: quomodo ergo immutabilis Deus eſt? Si enim ante Deus, poſtea pater fuit, vtique generationis acceſſione mutatus eſt: ſed auertat Deus hanc amentiam, quia ſemper habuit ſapientiam, ſemper habuit filium.

Ineffabile eſt, quomodo filius ſit, & non habet priorem patrem, ſicut modus generationis in intelligibilis eſt, & ineffabilis.

†Philip.4.

SEd quæris a me, inquit Ambroſ. †quomodo ſi filius ſit: non priorem habeat patrem, quæro inquit abs te, qũo, vel qñ filium putes eſſe generatum? Mihi enim impoſſibile eſt generationis ſcire ſecretum, mens deficit: vox ſilet, non mea tantum, ſed & angelorum ſupra poteſtatem, & ſupra angelos, & ſupra Cherubin, & ſupra Seraphin, & ſupra omnẽ ſenſum eſt, quia ſcriptum eſt. Pax †Chriſti ſupra omnem ſenſum eſt. Et ſi pax Chriſti eſt ſupra omnem ſenſum, quomodo tanta generatio, non eſt ſupra omnem ſenſum? Tu ergo manum ori admoue. ſcrutari non licet ſuperna myſteria, licet ſcire, quòd natus ſit; non licet diſcutere, quomodo natus ſit. illud negare, non mihi licet. hoc quęrere G metus eſt. Ineffabilis enim eſt illa generatio. Vnde † Iſaias. Generationem eius, quis enarrabit?

†53.c.

Quidam præſumunt diſcutere generationis ſeriem.

†In fi. c.3.

QVidam tamen de ingenio ſuo pręſumentes, dicunt, illam generationem poſſe intelligi, & alia huiuſmodi, inhærentes illi authoritati Hieronymi ſuper Eccle- H ſiaſten. † In ſacris ſcripturis, quis, ſæpiſſime non pro impoſſibili, ſed pro difficili ponitur, vt ibi. Generationem eius quis enarrabit? ſed hoc non dicit Hieronymus ideo quòd generatio filij ęterna plene intelligi, vel explicari poſſit, a quoquam mortalium, ſed quia de ea aliquid intelligi, vel dici poteſt, quidam tamen hoc accipiunt I dictum de temporali generatione Chriſti.

b Vtrum debeat dici ſemper gignitur, uel ſemper genitus eſt filius.

†Lib.29. mor.c.1.

†ſuper 78.

†Matt. 5.

†ſup. Pſ.2. ibi. Ego hodie genui te to.8.

HIc quæri poteſt, cum generatio filij a patre, nec principium habeat nec finem, quia æterna eſt, vtrũ debeat dici filius ſemper gignitur, vel ſemper genitus eſt. vel ſemper gignetur. De hoc Gregorius † ſuper Iob ait. Dominus Deus Ieſus in eo, quòd virtus, & ſapientia dei eſt, de patre ante tempora natus eſt: vel potius, quia nec cepit naſci, nec deſijt. dicamus † verius ſemper natus; non autem poſſumus dicere ſemper naſcitur, ne imperfectus eſſe videatur. At vero, vt æternus deſignari valeat, & perfectus ſemper dicamus, & natus, quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & ſemper ad ęternitatem, quàmuis per hoc ipſum. quòd perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expreſſione deuiamus, quia quod factum non eſt, nec poteſt dici proprie perfectum: ſed balbutiendo, vt poſſumus, excelſa dei reſonamus. Et domin' noſtrę infirmitatis verbis condeſcendens. †eſtote, inquit perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt. Super illum locum etiam Pſalmi, Ego hodie genui te. De hac, itaque generatione filij loquitur Auguſtinus † ita. Quanquam per hoc, quòd dicit hodie, etiam poſſet intelligi dies ille, quo Chriſtus ſecundum hominem natus eſt, tamen, quia hodie præſentiam ſignificat, atque in æternitate, nec pręteritum quicquam eſt, quaſi eſſe deſierit, nec futurum, quaſi nondum ſit, ſed præſens tantum, quia quicquid æternum eſt, ſemper eſt: diuinius tamen intelligitur de ſempiterna generatione ſapientiæ Dei. Ecce his verbis oſtendit Auguſtinus, quòd generatio filij ſemper eſt, nec præterijt, nec futura eſt, quia ęterna eſt. ideo enim dixit genui, ne nouum putaretur, ſcilicet ne videretur incepiſſe. hodie dixit, ne præterita generatio videretur. Ex his ergo verbis prophetæ, vt ait Ioannes † Chryſoſtomus, nihil aliud manifeſtatur, niſi quia ex ipſa eſſentia patris ſemper genitus eſt filius.

†Hom.2. ad Heb.1. in fi. to.4.

B *Origenes uidetur dicere contrarium ait enim, quòd ſemper generatur filius a patre.*

†ſup.11. ca. Hier. hom. 6. circa hu.

†Prou. 8.c.

ORigenes vero ſuper Hieremiam dicit, † quòd filius ſemper generatur a patre, his verbis. Saluator noſter eſt ſapientia dei. ſapientia vero eſt ſplendor æternæ lucis. Saluator ergo noſter ſplendor eſt claritatis. ſplendor au- C tem non ſemel naſcitur, & deſinit, ſed quotiens ortum fuerit, lumen, ex quo ſplendor oritur, totiens oritur ét ſplendor claritatis. Sic ergo Saluator ſemper naſcitur. Vnde ait in libro † ſapiẽtiæ. Ante oẽs colles generat me Dominus: nõ vt quidam male legunt, generauit. His verbis aperte oſtendit Origenes ſane dici poſſe, & debere, ſemper filius naſcitur, quod videtur contrarium illi verbo Gregorii pręmiſſo, ſcilicet, non poſſumus dicere ſemper naſcitur. D

Exponit præmiſſa uerba Gregorij, ne putetur inter doctores eſſe contrarietas.

SEd ne tanti authores ſibi in tanta re contradicere videant, illa Gregorij E verba benigne interpretemur. Dominus (inquit) Ieſus ante tẽ-

QVAESTIO SECVNDA.

B

Deinde quæritur de coæternitate, filij ad patrem.

Et quęruntur duo.

Primo. Vtrum pater, aliquo modo ſit prior filio.

Secundo. Si non ſed generatio eſt ęterna: quibus verbis ſignificari debeat.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum pater ſit prior filio.

op.1.c.2.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd pater ſit prior filio. Sicut ſe habet corruptio ad deſitionem, ita ſe habet generatio ad inceptionem: ſed omne, quod corrumpitur deſinit eſſe. ergo omne, quod generatur incipit eſſe per generationem. ergo filius cepit eſſe & ita eſt poſterior patre.

¶ 2 Præt. Nihil accipit aliquid, niſi qđ non habet: ſed omne quod generatur, accipit eſſe a generante. ergo omne, quod generatur ante generationem, non habet eſſe, & ſic idẽ quod prius.

¶ 3 Præter. Principiũ naturaliter prius eſt eo cuius eſt principium, ſed pater eſt principium filij. ergo, & ſi non tempore, ſaltem natura eſt prior ipſo.

¶ 4 Item. Dare eſſe eſt aliqua dignitas: ſed pater dat eſſe ſuum filio. ergo ad minus, dignitate pater eſt prior filio.

Tex. 51.

CONTRA. Omne illud quo aliquid eſt prius, non eſt ſimpliciter primum. ſi ergo filio eſſet pater prior, filius non eſſet ſimpliciter primum: ſed omnes dicunt deum eſſe primum principium, ſicut dicit Philoſophus primo metaphyſice. ergo filius non eſſet deus, quod Arriani concedunt.

In hac diſt. q.1. ar.1.
In p̄dicam. c. de Relat.

RESPONDEO, Dicendum, quòd pater nullo modo eſt prior filio, neque duratione, neque natura, neque intellectu, neque dignitate: in patre enim, & filio non poſſumus, niſi duo conſiderare. Vel id quod abſolutum eſt, & hoc vtrique commune eſt. vnde ex hoc vnus, non habet prioritatem ad alium, cum eſſentia diuina, non ſit diuiſibilis, vt ſupra oſtenſum eſt. Vel id quod eſt ad aliquid: relatiuorum autem eſt ſimul eſſe natura ſecundum philoſophum, & etiam tempo- A re, quia poſita ſe ponunt, & perempta ſe perimunt: & etiam intellectu, cum vnum per alterum diffiniatur, quàmuis enim in hominibus ille, qui eſt pater ſit prior eo, qui eſt filius, vt Sor. Platone. nihilominus tamen, iſta duo relatiua, inquantum relatiua ſunt, pater, & filius, ſimul ſunt omnibus modis prædictis. vnde patet, quòd pater nullomodo poteſt eſſe prior filio, neque ſecundum id quod abſolutum, neque ſecundum id quod ad aliquid eſt.

Diſt. 4.q.1. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd generatio, quæ opponitur corruptioni, eſt mutatio, & tali generationi ſemper annexa eſt inceptio, ſed generatio, prout eſt in diuinis, non eſt mutatio, vt ſupra dictum eſt, ſed operatio naturæ diuinæ, prout eſt in patre. Et quia naturalis operatio ſemper ſequitur id cuius eſt, cum natura diuina, in patre ſit æterna, & generatio erit ęterna.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd illud quod accipit aliquid, non habet illud a ſe, non tamen ſequitur, quòd non habeat illud ſimpliciter, quia poteſt eſſe, quòd illud accipere, nunquam inceperit, & ita fili⁹ accepit eſſe a patre, nec habet eſſe a ſe, ſed ab æterno a patre accepit eſſe.

¶ Ad tertium dicendum, quòd principium poteſt dupliciter conſiderari, vel id, quod eſt principiũ, & hoc eſt prius naturaliter eo, cuius eſt principium, vel ſecundum relationem principij, & ſic eſt ſimul naturaliter cum principiato. ſi igitur eſſet aliquis, ab eodem habens, quòd ſit aliquis, & quòd ſit ad aliquid, omnino ſimul eſſet naturaliter, cum eo ad quod diceretur, & quia in diuinis pater ab eodem habet, quòd ſit aliquis, & quòd ſit pater, eſt ſimul natura cum filio, non ſolum inquantum eſt pater, ſed ſimpliciter.

¶ Ad quartum dicendum, quòd proprietas, qua pater dat eſſe eſt dignitas ſua, ſed quia dignitas eſt de abſolutis, ideo eadem dignitas eſt in patre, & filio, & eadem dignitas, quæ in patre eſt paternitas, in filio eſt filiatio: ſicut paternitas in patre eſt diuina eſſentia, vel diuina bonitas, & eadem eſſentia in numero, vel bonitas eſt filiatio in filio.

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

ARTICVLVS II.

b Vtrum generatio diuina debeat ſignificari per tempus præſens.

1.d.8.q.2.a.3

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd generatio diuina debeat ſignificari per præſens tempus. Prę ſens enim maxime æternitati cõpetit, eo quòd non habet ſucceſſionem, ſed generatio diuina eſt æterna. ergo debet ſignificari per præſens tempus.

Tract. 6. Meta. c. 2.

¶ 2 Præterea. Auicenna diſtinguit duplex agens: quoddam quod eſt cauſa fiendi tantum, & iſtud non influit in rem, niſi dum eſt in fieri: quoddam autem quod eſt principium eſſendi, & hoc agens, non ceſſat ab influendo in cauſatum ſuum, quandiu habet eſſe, conſtat autem, quòd pater non eſt principium filij, ſicut principiũ fiendi, quia filius, non eſt factus, ſed ſicut principium eſſendi, quia dat ſibi eſſe. ergo quandiu filius habet eſſe, pater dat ſibi eſſe, quæ datio eſt generatio: cum igitur filius veriſſime dicatur ſemper eſſe, & magis, quàm fuiſſe, verius diceretur ſemper naſci, q̃ ſemper natus.

CONTRA. Illud quod eſt ſemper in fieri eſt imperfectum: ſed quod ſemper naſcitur ſignificatur ſemper, vt in fieri. ergo ſignificatur, vt imperfectum. ergo non proprie dicitur filius, ſemper naſci, cum ab eo ſecludatur omnis imperfectio.

¶ Præter. Omne illud quod conſequitur generationem ſecundum modum intelligendi, eſt quaſi terminus generationis: ſed relatio filiationis cõſequitur generationem ſecundum modum intelligendi. ergo ſe tenet ex parte termini generationis. Sed terminus generationis, non ſignificatur per præſens: ſed per præteritum. ergo filius verius dicitur natus, quàm naſcens.

†paulo poſt medium.

Diſt. 8.q.2. ar. 3.
Diſt.4.q.1. ar.1.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut dictum eſt ſuperius. nullum verbum alicuius temporis perfecte æternitatem repræſentat. vnde cum generatio filij ſit æterna, vt dictum eſt, F non ſufficienter exprimitur per verbum alicuius temporis. vnde per diuerſorum temporum verba ſignificari poteſt, vt quicquid eſt perfectionis, in quolibet tempore diuinę generationi attribuatur, & omnis imperfectio excludatur: cum igitur in omni inferiori generatione, vel in quocunque fieri ipſum eſſe ſit imperfectum, qa huiuſmodi nõ ſunt niſi in fieri: & perfectio non eſt niſi quando fieri terminatur, & tunc eſſe non retinet generatio creaturæ, ſicut etiã in termino motus non eſt motus: in diuina tamen generatione inuenitur ſimul & perfectio, & eſſe. vnde ad ſignificandum eſſe diuinæ generationis: quod nunquã tranſit, poſſumus vti verbo præſentis temporis: vt dicamus filium generari a patre: ad ſignificandum vero generationis perfectionẽ poſſumus verbo præteriti temporis vti, vt dicamus filiũ natum: vt autem vtrunque concludatur ſimul, ſcilicet perfectio & eſſe generationis, cõuenientiſſime dicitur ſemper natus: vt per ſempiternitatem ſignificetur eſſe generationis indeficiens, & per præteritum tempus ipſius perfectio. Si autem diceremus ſemper naſcitur, deſignaretur ſolum eſſe generationis ĩdeficiẽs: ſed non perfectio: & ideo melius dicitur ſemper natus quàm ſemper naſcens. in aliis autem diuinis quæ non ſignificantur, vt in fieri conuenientius vtimur pręſenti tempore.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd quamuis præſens æternitati conueniat maxime, quia ponit eſſe in actu, tamen in illis quæ per modum fieri ſignificãt, importat ĩperfectionem: quia talia dum habent eſſe imperfecta ſunt, & ideo in talibus cõueniẽtius vtimur præterito, præcipue ſi addatur aliquid ad indeficiẽtiam deſignandam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd per illam rationẽ probatur, quòd eſſe diuinæ generationis nunquam tranſeat, & hoc ſignificatur per præſens, tamen ex modo ſignificandi, quia ſignificatur, quòd per modum fieri importatur quędam imperfectio, & ideo oportet vti preterito tempore, & hoc ſequentia argumenta concludunt.

pora de patre natus eſt: vel potius quia nec cepit naſci, nec deſiit, dicamus verius ſemper natus.

Quæſtio de ipſis verbis Gregorij.

SEd quomodo verius dicitur hoc, ſcilicet quòd filius ſemp natus eſt, quàm illud, ſcilicet, quòd de patre ante tempora natus eſt? Illud enim ſincera & catholica fides tenet, ac prædicat, vt iſtud. Quare ergo ait dicamus verius? cum vtrũque pariter ſit verum, niſi quia volebat hoc intelligi ad maiorem euidentiam: & expreſsionem veritatis dici quàm illud? His etenim verbis, omnis calumniandi verſutis hereticis obſtruitur aditus, quibus Chriſti ſecũdum deitatẽ generatio ſine initio & ſine fine eſſe ac perfecta mõſtratur. Non autem adeo aperte monſtratur veritas cum dicitur: filius ante tempora genitus eſt de patre, vel filius ſemper naſcitur de patre: & ideo dicit Grego. quòd non poſſumus dicere ſemper naſcitur. Non inquam ita conuenienter, non ita congrue ad explanationem veritatis: poteſt tamen dici ſi ſane intelligatur. Semper enim naſcitur filius de patre, vt ait Origenes: non quòd quotidie iteretur illa generatio: ſed quia ſemper eſt: ſemper ergo naſcitur, ideſt natiuitas eius ſempiterna eſt.

Quòd filius ſemper generatur probat ex dictis Hilarij.

HIlarius quoque dicit filium naſci, ex patre in libro ſeptimo de Trinitate, †His verbis. Viuens Deus, & naturæ æternæ viuentis poteſtas eſt, & quòd cum ſacramento ſcientiæ ſuæ, ex eo naſcitur, non potuit aliud eſſe, quàm viuens. †nam cum ait, Sicut me miſit viuens pater, & ego viuo propter patrem, docuit vitam in ſe per viuentem patrem ineſſe. Ecce hic habes; quia filius naſcitur de patre. G Item in eodem, †cum dicit Chriſtus, Sicut pater habet vitam in ſe, ſic† & filio dedit vitam habere in ſemetipſo, omnia viua ſua ex viuẽte teſtatus eſt. Quòd autem ex viuo, viuum natum eſt, habet natiuitatis profectum ſine nouitate naturæ. Non enim nouum eſt, quod ex viuo generatur in viuum, quia nec ex nihilo eſt, & vita, quæ natiuitatem ſumit ex vita, neceſſe eſt per naturæ vnitatem, & H perfectæ natiuitatis ſacramentum, vt in viuente viuat, & in ſe habeat vitam viuentem. Ecce hic habes, quia generatur ex viuo viuens filius. Item in eodem. † In Deo totum, quod eſt, viuit. Deus enim vita eſt, & ex vita non poteſt quicquam eſſe niſi viuum, neque ex deriuatione, ſed ex virtute natiuitas eſt. Ac ſi dum totum, quod eſt viuit, & dum totum, quod ex eo naſcitur, virtus eſt. I Habet natiuitatem filius, non de mutatione, & hęc dicit, quia naſcitur. Item in nono libro de Trinitate. Donat† pater filio tantum eſſe, quantum eſt ipſe, cui innaſcibilitatis eſſe imaginem ſacramento natiuitatis impartit, quem ex ſe in ſua forma generat. hic dicit, quia generat pater filium.

†Ioan. 6.
† Ibidem.
†Ioan. 5.
†parũ poſt.
† Li. 9. poſt medium.

Breuiter docet, quid de hoc concedendum ſit.

K DIcamus ergo, filium natum de patre ante tempora, & ſemper naſci de patre, ſed congruentius ſemper natum, & eundem fateamur ab æterno eſt, & patri coæternum, ideſt, authori. Pater enim generatione author eſt filij, vt in ſequenti oſtendetur. Vt ergo pater eſt æternus, ita & filius eſt æternus: ſed pater ſine authore, filius vero non; quia pater innaſcibilis, filius natus: & vt ait Hilarius in duodecimo lib. de trinitate, B Aliud eſt ſine authore ſemper eſſe ęternum, aliud patri, ideſt, authori eſſe coæternum. Vbi autem pater author eſt, ibi natiuitas eſt, quia ſicut natiuitas ab authore eſt, ita & ab æterno authore, æterna natiuitas eſt. Omne autem, quod ſemper eſt, et æternum eſt; ſed non tamen omne, quod ęternum eſt, etiam innatum eſt; quia quod ab ęterno naſcitur, C habet æternum eſſe, quod natum eſt: quod autem non natum eſt, id cum æternitate nõ natum eſt. Quod vero ex æterno natum eſt, id ſi non æternum natum eſt, iam non erit, & pater author æternus. Si quid ergo ei, qui ab ęterno patre natus eſt, ex æternitate defuerit, idipſum authori, non eſt ambiguum defuiſſe, quia ſi gignenti eſt infinitum gignere, & naſcenti infinitum etiam naſci eſt. D medium enim quid inter natiuitatem dei filij, & generationem dei patris: nec ſenſus nec rõ admittit, quia & in generatione natiuitas eſt, & in natiuitate generatio eſt, quia ſine vtroque neutrum eſt. vtrunque ergo ſine interuallo ſui eſt.

Argumentatio hæretici.

SEd inquiet hæreticus. Omne quod natum eſt, non ſemper fuit, quia in id natum eſt, vt eſſet. Nemo ambigit, quin ea, quæ in rebus humanis nata ſunt, aliquando non fuerint: ſed aliud eſt ex eo naſci, quod non ſemper fuit; aliud eſt ex eo natum eſſe, quod ſemper eſt. ibi nec ſemper fuit qui pater eſt, nec ſemper pater eſt, & qui non ſemper eſt pater, non ſemper genuit. vbi autem ſemper eſt pater, ſemper filius eſt. Quod ſi ſemper deo patri proprium eſt, quòd ſemper eſt pater, neceſſe eſt filio ſemper eſſe proprium, quòd ſemper eſt filius. Quomodo ergo cadet in intelligentiam noſtram, vt non ſemper fuerit, cui proprium eſt ſemper eſſe, quod natum eſt? Natum ergo vnigenitum deũ confitemur: ſed natum ante tempora: nec ante eſſe, quàm natum, nec ante natum, quàm eſſe, quia naſci quod erat, iam non naſci eſt, ſed ſeipſum demutare naſcendo. hoc autem humanum ſenſum, & intelligentiam mundi excedit. non hoc capit ratio humanæ intelligentię, ſed prudentiæ fidelis profeſsio eſt.

EXPOSITIO TEXTVS.

1.Cor.1.

DIcit autem Apoſt. Chriſtum Dei virt. &c. } Contrarium loquitur de eſſentiali ſapientia, aut de ſapientia genita. ſi de eſſentiali, conſtat, quòd illa eſſet in patre etiam ſi filius non eſſet: ſicut & eſſentia, ſed de ſapientia genita ſupra ab Auguſtino dictum eſt, diſtinctio. quinta, quòd pater non eſt ſapiens ſapientia, quam genuit: ergo etiam ſi filius non eſſet, non ſequeretur, quòd pater ſapiens non eſſet, & ita videtur ratio Auguſtini nihil valere. Et dicendum, quòd loquitur de ſapientia eſſentiali, ſecundum quòd eſt appropriata filio. in appropriato autem, inquantum huiuſmodi intelligitur ratio proprij, & ſic procedit Auguſtinus. Vel poteſt melius dici, quòd loquitur de ſapientia genita: nõ enim dicit, quòd per illam ſapiẽtiam pater ſit ſapiens, ſed quòd illam ſapientiam habeat. inconueniens autem eſt dicere, Deum nunc habere aliquam ſapientiam, quam nõ ſemp habuit: Quia hoc poneret mutationem in ipſo. { Quomodo igitur immutabilis &cæt. } Videtur, quòd hoc non ſequatur. Quia ſecundum Philoſophum in ad aliquid non eſt motus, & ita ex aduentu relationis, non poteſt concludi aliqua mutabilitas.

† parum ante med.

5.phyſic. Tex. 10.

¶ Præter. Deus per hoc, quòd dat eſſe creaturæ dicitur creator, & per hoc, quòd dat eſſe filio dicitur pater: ſed non ſequitur ipſum eſſe mutabilem, quàmuis modo ſit creator, & ab æterno non fuerit. ergo etiam non ſequeretur, quòd eſſet mutabilis ſi non ſemper pater fuiſſet.

¶ Ad primum eſt dicendum, quòd quamuis in ad aliquid non ſit motus ſicut in eo, quod terminat motum per ſe, vt quantitas, & æqualitas ſunt termini motus per ſe, tamen relationes nouæ non poſſunt innaſci realiter in aliquo niſi per motum: quàmuis enim relatio, non ſit terminus motus, per ſe tamen conſequitur motum. ſicut augmentum conſequitur æqualitas.

Diſt.7.q.2. art. 1.
D. 1089.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt, Relatio quà deus relatiue dicitur ad creaturam, non eſt realiter in ipſo deo: ſed in ipſa creatura, quæ mutatur. paternitas autem realiter eſt in ipſo deo, quia eſt proprietas conſtitutiua perſonæ. vnde non poſſet eſſe de nouo pater ſine mutatione ſui. { Vox, ſcilicet non mea tantum &c. } Vox angelorum hæc dicitur, quam exprimunt corporaliter in corporibus aſſumptis, vel ipſa ſpiritualis locutio ipſorum dicitur, ſecundum quod conceptiones ſuas ordinant ad innoteſcendum. Alibi tamen hoc habet quæri in ſecundo: { Scrutari non licet. } Vt quis tranſcendere velit limites fidei de temporali generatione: quæ quidem inquantum terminatur ad vnionem in perſona dei, tamen A quodammodo eſt viſibilis, ex parte ipſius corporis aſſumpti, quod de virgine tractum eſt. { Quotiens ortum fuit lumé &c. } Hæc ſimilitudo relata ad æternam regenerationem intelligenda eſt, non ſecundum interruptionem actus, quæ in ortu luminis corporalis lumen facit, eo quòd ſol corporalis non ſemper pręſens eſt, ſed ſecundum continuationem tantum. { Viuens deus, & natura æterna &c. } In his verbis intendit Hilarius concludere filium a patre genitum viuentem eſſe, ſicut cuiuſlibet naturæ intranſibilis, vel ęternæ eſt poteſtas viuentis, ideſt, vt viuum producat, ſecundum quòd ipſa viuit; ſed deus viuens eſt. ergo poteſtas ſua eſt, vt viuum ex ſe generet. Vel ſic. In quolibet viuo inuenitur poteſtas, quæ debetur viuo: ſed deus eſt viuens. ergo in eo inuenitur poteſtas, quæ debetur viuo. hæc autem eſt vt viuum ex ſe producat. ergo filius, qui ex eo producitur, viuens eſt. primi igitur ſyllogiſmi maiorem ſubticet: minorem ponit, ibi { Viuẽs deus &c. } Concluſionem quæ eſt maior ſecundi tangit cũ dicit. { Et naturæ æternæ &c. } Ideſt naturæ æternæ eſt poteſtas viuentis, ideſt, quæ debetur viuenti. Secundi ſyllogiſmi minorem ſubticet. Concluſionem ponit ibi in his verbis lateri. { Qui cum ſacramento ſcientiæ &c. } Filius, qui naſcitur ex patre, cuius natiuitatis ſecretam ſcientiam ſolus pater habet comprehendendo. non poteſt ergo eſſe aliud, quàm viuens &c. Et ſumitur hoc ſacramentum prout dicitur ſacrum ſecrętum. { Omnia viua ſua &c. } ideſt, omnia attributa, quorum quodlibet in filio viuit. { Perfectum natiuitati. } ideſt, perfectam rationem, & nomen natiuitatis. { Non enim nouum &c. } in his enim quæ per tranſmutationem generantur, quàmuis generatio, quæ eſt B a viuente terminetur ad viuum, tamen in principio generationis, quod generatur non eſt viuum: ſed filius dei ſemper viuus eſt. ergo non per deciſionem, vel mutationem genitus eſt: & ita oportet, quòd vita patris eademque numero in filio ſit: & propter hoc ſubiungit, quòd neceſſe eſt, vt in viue. vi. ſcilicet filius in patre, inquantum filius eſt vita patris, qui in patre viuit: & eodem modo, in ſe habeat vitam viuentem, id eſt, eſſentiam patris qui eſt vita viuens. { Cui innaſcibili eſſe &cæt. } Ideſt, ſui innaſcibilis, non enim filius patrem in innaſcibilitatem imitatur. { Si gignenti eſt infinitum &cæt. } Infinitum ſumitur hic negatiue, non priuatiue: generatio enim paſſiua vel actiua, nullo fine terminatur, vel comprehenditur, non tamen dicenda eſt infinita per modum quantitatis ſicut tempus vel motus: quia ſic nunquam eſſet perfecta.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit Magiſter de generatione filij a patre. Hic determinat de proceſſione ſpirituſſancti ab vtroque. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de proceſſione eius æterna. In ſecunda de temporali. 14. diſtin. {Præt. Diligenter annotandũ.} Prima in tres. In prima determinat proceſſionis modum. In ſecunda proceſſionis principiũ. 11. diſtin. {Hic dicendum eſt ſpiritum.} Tertio, differentiam proceſſionis ad generationem. 13. diſtin. {Poſt hoc conſiderandum.} Prima in duas. In prima oſtendit proceſſionis modum. In ſecunda, ex modo procedendi concludit proprium procedentis nomen. ibi {Hic notandum eſt, quòd ſicut.} Prima in duas. In prima, oſtendit per authoritatẽ canonis, quòd ſpirituſſanctus procedit, vt amor. In ſecunda, oſtendit idẽ per authoritates ſanctorum. ibi {Nunc vero, quod incepimus.} Circa primum tria facit. Primo, ſecundum verba Auguſt. appropriat amorẽ de deo dictum, 1. Ioan. 4. Deus charitas eſt, ſpirituiſancto. Secundo, ponit appropriationis ſimilitudinem. ibi {Pluribus enim exemplis.} Tertio, inducit appropriationis authoritatem. ibi {Sed Dei verbum.}

DISTIN. X.

A

Hic de ſpirituſancto agitur, & primo, quod ſit amor patris, & filii dicit.

NVnc poſt filij æternitatem de ſpirituſancto quantum deo donante videre conceditur, diſſeramus. ::: Spirituſſanctus amor eſt, ſiue charitas, ſiue dilectio patris, & filij. Vnde Auguſtinus † in decimoquinto libro de Trinitate ait. Spirituſſanctus, nec patris eſt ſolius; nec filij eſt ſolius, ſed amborum, & ideo communem qua inuicem, ſe diligunt pater, & filius, nobis inſinuat charitatem.

†c. 17. to. 3.

Quia ſpirituſſanctus proprie dilectio dicatur, & tamen trinitas ſit dilectio.

IOannes autem in epiſtola canonica, † ait, Deus charitas eſt. non dixit ſpirituſſanct⁹ charitas eſt, quod ſi dixiſſet, abſolutior eſſet ſermo, & non parua pars quæſtionis deciſa. Sed quia dixit, Deus charitas eſt, incertum eſt, & ideo quęrendum eſt, vtrum deus pater ſit charitas; an filius, an ſpirituſſanctus; an deus ipſa Trinitas, quia & ipſa non tres dij: ſed deus eſt vnus. Ad quod G Auguſtinus † in eodem libro ita dicit. Neſcio, cur ſicut ſapientia, & pater dicitur, & filius, & ſpirituſſanctus, & ſimul omnes, non tres, ſed vna ſapientia, non ita & charitas dicatur pater, & filius, & ſpirituſſanctus, & ſimul omnes vna charitas. Non ideo tamen quiſquam nos inconuenienter ęſtimet charitatem appellare ſpiritumſanctum, quia & deus pater, & deus filius poteſt charitas nuncupari, H ſicut proprie verbum dei, etiam ſapientia dei dicitur, cum pater, & ſpirituſſanctus ſint ſapientia. Si ergo proprie aliquis horum trium charitas nuncupari debet, quis aptius, quàm ſpirituſſanctus? vt ſcilicet in illa ſimplici ſummaque natura, non ſit aliud ſubſtantia, & aliud charitas: ſed ſubſtantia ipſa ſit charitas, & ipſa charitas ſit ſubſtantia, ſiue in patre, ſiue

†1. cap. 4.

†ibidem.

QVÆSTIO PRIMA.

A

Ad intellectum huius partis quinque quæruntur.

Primo. Vtrum ſpirituſſanctus procedat vt amor.
Secundo. Vtrum ſit amor, quem pater habet in filium, & econtrario.
Tertio. Vtrum ſit nexus, vel vnio patris, & filij.
Quarto. Vtrum ex proceſſione ſua poſſit dici proprie ſpirituſſanctus.
Quinto. De numero perſonarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum ſpirituſſanctus procedat ut amor.*

1. q. 37, 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpirituſſanctus non procedat, vt amor. Quia ſpirituſſanctus procedit vt perſona in ſe ſubſiſtens. amor autem non ſignificat aliquid per modum ſubſiſtentis, immo per modum inhærentis formæ, vel paſſionis. ergo &c.

¶ 2 Præte. Nunquam natura communicatur, niſi per actum naturæ: ſed amor non ſignificat actum naturæ, ſed magis voluntatis. ergo cum per proceſſionem ſpirituſancti communicetur tota diuina natura perſonæ procedenti, videtur, quòd ſpi- F rituſſanctus, non procedat, vt amor.

¶ 3 Præter. Non eſt idem modus proceſſionis creaturæ, & perſonæ diuinæ. Sed creaturæ procedunt a deo per actum voluntatis, cuius opus eſt creatio ſecundum Damaſcenum. ergo nulla perſona diuina procedit, per modum amoris, qui eſt actus voluntatis.

Lib. 1. fid. orth. c. 8.

¶ 4 Item. Modus proceſſionis perſonę eſt proprius perſonæ procedẽti, quia per proceſſionem diſtinguitur vna perſona ab alia: ſed amor eſt cõmune tribus perſonis, vt dicitur in litera. ergo nullla perſona, vt amor procedit.

¶ 5 Præt. Non eſt idem appropriatum & proprium, quia appropriatum ſumitur iuxta rationem proprij. Vnde ſapientia, quæ appropriatur filio, nulli perſonæ propria eſt, ſed amor, vt dicitur in litera, eſt appropriatũ ſpirituſſancto. ergo non eſt proprius modus ſuæ proceſſionis vt ꝓcedat vt amor.

CONTRA. imago creata, quæ eſt in anima, repræſentat trinitatem in creatura, ſed in imagine creata procedit, aliquid per modum notitię, & aliquid per modũ amoris. ergo. Cum igitur in trinitate increata procedat filius per modum notitiæ, erit alia perſona procedens per modum amoris.

I ITEM cognitio perfecta, non eſt, niſi adiungatur voluntas: ſed ſicut ſe habet intellectus ad voluntatem, ita & verbum ad amorem: ergo verbum non erit perfectũ ſine amore, ſed verbum dei perfectum eſt. ergo & aſſociatur ſibi amor perfectus, & hic eſt ſpirituſſanctus.

4. phyſic. Tex. 10.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in proceſſione creaturarum duo eſt conſiderare, ex parte ipſius creatoris, ſcilicet naturam ex cuius plenitudine, & perfectione omnis creaturę perfectio, & efficitur, & exemplatur, vt ſupra dictum eſt. Et voluntatem, ex cuius liberalitate, non naturæ neceſſitate, hæc omnia creaturæ conferuntur. Suppoſita autem ſecundum fidem noſtram proceſſione diuinarum perſonarum in vnitate eſſentiæ, ad cuius probationem ratio ſufficiens, non inuenitur, oportet proceſſionem perſonarum, quæ perfecta eſt, eſſe rationem & cauſam proceſſionis creaturæ. Vnde ſicut proceſſionem K creaturarum naturæ diuinæ perfectionem imperfecte repræſentantium reducimus in perfectam imaginem diuinam, perfectionem pleniſſime continentem, ſcilicet filium, tanquam in principium, & quaſi naturalis proceſſionis creaturarum a Deo ſecundum ſcilicet imitationem naturæ, exemplar & rationem, ita oportet, ꝙ inquantum proceſſio creaturæ eſt ex liberalitate diuinę volũtatis reducatur in vnum principium, quod ſit quaſi ratio totius liberalis collationis; hæc autem eſt amor, ſub cuius ratione oĩa a volũtate conferuntur, & iõ oportet aliquã perſonã eſſe in diuinis procedentẽ ꝑ modũ amoris. & hæc eſt. ſ. ſ. Et inde eſt, ꝙ q̃dã philoſophi totius naturæ amorẽ principiũ poſuerunt.

D. 2. q. vnic. ar. 1.

Diſt. 7. q. 2. art. 1. D. 1089.

De Emped. vt intelligere hic San. Tho. vt recitatur eius opi. 8. phyſ. Tex. 2.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet amor, inquantum amor non dicat quid perfectum, & ſubſiſtens, tamen inquantum eſt Dei amor a quo omnis imperfectio remouetur, habet, quòd ſit perfectum quid, & ſubſiſtens, & ſimile eſt de verbo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut per primum ꝓceſſum naturæ cõicat̃ tota natura diuina cũ ſit perfect⁹, ita & ꝑ primũ ꝓceſſum voluntatis, q̃ eſt ratio omnis proceſſionis voluntarie a deo

communicatur tota voluntas: & quia in Deo, idem eſt voluntas, & natura, nec tota voluntas, quę infinita eſt, poſſet eſſe niſi in natura infinita, & non niſi boni infiniti, quaſi obiecti æquantis infinitam voluntatem. Vnde, nec amor, qui eſt ratio voluntatis poteſt eſſe niſi infinit⁹, ideo oportet etiam cõicari naturã. Vnde amor, quàmuis non dicat cõicationẽ naturæ, inquantum eſt amor. dicit tñ inquãtũ eſt amor Dei, & primus proceſſus diuinæ voluntatis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ creatura procedit a voluntate ſicut res operata ꝑ voluntatem: ſed [d] ſpũs ſanct⁹: ſicut rõ cuiuſlibet operis voluntatis: ſicut ẽt filius producit, vt ars oĩum eorũ, q̃ per intellectum diuinũ cõſtituta ſunt.

D. 665.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd amor in diuinis tripliciter ſumitur. Quandoque enim ſumitur eſſentialiter. quandoque perſonaliter. quãdoque notionaliter. Quando ſumitur eſſentialiter, non dicit aliquam proceſſionem, vel relationem realem, ſed tantum rationis, ſicut etiam cum de Deo dicim⁹ intelligens, & intellectum: eadem enim perſona poteſt eſſe intelligens, & intellecta. Quando autem dicitur perſonaliter, tunc importatur proceſſio, & relatio realis, & ſignificatur ipſa perſona ſiue res procedens: ſicut amor, eſt quoddam procedens. Quando dicitur notionaliter ſignificat ipſam rationem proceſſionis perſonæ, quia amor non tantum eſt procedens, ſed etiam dicit rationem, ſub qua alia procedunt. Secundum ergo, quod eſt eſſentiale eſt commune tribus. ſed appropriatur ſpirituiſancto. vt cum dicitur, Deus charitas eſt. 1. Io. 4. Secundum autem ꝙ eſt perſonale, eſt proprium ſpirituſſancti. & dicitur, quòd ſpirituſſanctus procedit, vt amor. Secundum autem, quòd eſt notionale, eſt quædam relatio, vel notio communis patri, & filio, quæ etiam dicitur communis ſpiratio, & hoc modo ſignificatur amor in hoc verbo diligunt: cum dicitur, pater & filius diligunt ſe ſpirituſancto.

¶ Ad quintum dicendum, quòd amor ſecundum quod eſt proprium, non eſt appropriatum. Sapientia autem ita eſt appropriata, quòd nunquam poteſt eſſe proprium. Et ratio huius eſt, quia ſapientia non ſignificatur per modum alicuius exeuntis ab aliquo, ſed per modum quieſcentis in ſubiecto, & ideo ſemper eſt eſſentialis, & nunquam perſonalis. Sed amor ſignificatur per modum exitus: nihilominus tamen ſignificat aliquid abſolutũ. Exitus autem ille poteſt intelligi, vt realis, vel ſecundum rationem tantum. Ex parte ergo, qua ſignificat aliquid abſolutum eſt eſſentiale, & tunc relatio, vel exitus importatus, erit rationis tantum, ſicut cum dicitu r, idem eidem idem. Quando autem ille exitus ſignificatur non tantum vt rationis, ſed vt realis, tunc amorem ſignificat perſonalem.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum ſpirituſſanctus ſit amor, quem habet pater in filium.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpirituſſanctus, non ſit amor, quem pater habet in filium, vel ecõtrario. Quicquid enim procedit in aliud tendens, non procedit vt per ſe ſubſiſtens, ſed ſpirituſſanctus procedit, vt perſona ſub- A ſiſtens per ſe. ergo non procedit in filium.

¶ 2 Item. Quod procedit in aliquid recipitur in illo, niſi ſit ex defectu recipientis: ſed in filio, non eſt aliquis defectus. ſi ergo ſpirituſſanctus procedit a patre, vt in filium, filius recipit ſpiritumſanctum: ſed quicquid filius recipit a patre, recipit per generationem. ergo proceſſio per quam ſpirituſſanct⁹ procedit a patre in filium, eſt generatio, vel etiam prius ſecundum rationem, ſicut quod includitur in illa.

¶ 3 Præte. Et ſi filius aliquid accipiat a patre, tamen pater nihil accipit a filio. ergo cũ illud in quod eſt aliquid, ſe habeat in ratione recipientis, nullo modo poterit dici ſpirituſſanctus amor quẽ habet filius in patrem.

CONTRA. Omnis amor ꝓcedit ab amante in amatum: ſed ſpirituſſanct⁹ eſt amor, vt ſupra dictum eſt. ergo videtur cum pater amet filium, & ecõtrario. quòd ſpirituſſanctus ſit amor patris in filium, & econtrario.

Art. antecedenti in reſpõſione ad quartum.

¶ Præt. Hoc videtur per authoritatẽ Hiero in litera.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in proceſſione ſpiritus ſancti, eſt conſiderare duo, ſcilicet proceſſionem ipſam, & modum procedendi. Et quia ſpirituſſanctus procedit vt res diſtincta, & per ſe exiſtens, non habet ex proceſſione ſua inquantum proceſſio eſt, quòd ſit a patre in filium: vel econtrario, ſed quòd ſit in ſe ſubſiſtens. Si autem conſideretur mo- D dus proceſſionis, quia procedit vt amor, vt dictum eſt, cum amatum ſecundum rationem intelligẽdi ſit id, in quod terminatur amor, & amans a quo exit amor, cum pater amet filium, poteſt dici amor patris in filium, & cum filius amet patrem, amor filij in patrem.

Art. præcedent. ad ſecundum:

ET PER hoc patet ſolutio ad primum, quia ſpirituſſanctus, non habet vt ſit amor vnius perſonę in aliam ex hoc, quòd eſt perſona procedens, ſed ex hoc, quòd procedit, vt amor.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd cum dicitur filius amari a patre, non prędicatur ſecundum rem, quòd filius aliquid a patre accipiat, ſed quòd terminetur in ipſum actus amoris, & ideo hoc quod dicitur eſſe ſpirituſſanctus amor patris in filium, non pertinet ad generationem: ſed ad ſpirituſſancti proceſſionem. Et per hoc patet ſolutio ad tertium, quia ſicut cum dicitur, quòd pater habet amorem in ſeipſum non ſignificatur ibi aliqua terminatio, vel acceptio ſecundum rem: ſed tantum ſe- E cundum modum ſignificandi, ita etiam cum dicitur ſpirituſſanctus amor filii in patrem, non ponitur, quòd pater aliquid accipiat, niſi quòd ſecundum modum ſignificandi in ipſum terminatur amor filii, ſicut in amatum.

ARTICVLVS III.

c *Vtrum ſpirituſſanctus ſit unio patris, & filij.*

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpirituſſanctus nõ ſit nexus, vel vnio patris, & filii: Q̃d enim eſt diſcretum, & diſtinctum ab aliquibus, non eſt vnitiuum ipſorum: ſed ſpirituſſanctus eſt diſtinctus a patre, & filio. ergo nõ eſt vnio vtriuſque.

in filio, ſiue in ſpirituſancto, & tamen ſpirituſſanctus charitas proprie nuncupetur? Ecce his verbis aperte oſtendit Auguſtinus, quòd in Trinitate, charitas aliquando refertur ad ſubſtantiam, quæ cõmunis eſt triũ perſonarum, & tota eſt in ſingulis, aliquando ſpecialiter ad perſonam ſpirituſſancti: ſicut ſapiẽtia Dei, aliquando pro ſubſtantia diuina. aliquando pro filio proprie accipitur, & hoc in multis fieri reperitur.

Exemplis confirmat eadem nomina, & proprie, & uniuerſaliter accipi.

PLuribus enim exemplis doceri poteſt multa rerum vocabula, & vniuerſaliter † poni, & proprie quibuſdam rebus adhiberi: ſicut legis nomine, aliquando ſimul omnia veteris inſtrumenti ſignificantur eloquia; aliquando autem ꝓprie vocatur † lex, quę per Moyſen data eſt. Multa alia ſuppetunt exempla, ſed in re aperta, vitanda eſt longitudo ſermonis. Sicut ergo vnicum Dei verbum proprie vocamus nomine ſapientiæ: cum ſit vniuerſaliter & ſpirituſſanctus, & pater ipſa ſapientia. ita ſpirituſſanctus proprio vocabulo, charitas nuncupatur: cum ſit pater, & filius vniuerſaliter charitas.

† Ibidem.

† Ioan. 1.

B

Authoritatem ponit, quòd filius proprie dicatur ſapientia.

SEd Dei verbum, ideſt, vnigenitus Dei filius, aperte dictus eſt Dei ſapientia † ore Apoſtoli † dicentis; Chriſtum Dei ſapientiam, & Dei virtutem. Spiritus autem ſanctus, vbi ſit dictus charitas inuenimus, ſi diligenter Ioan. † Apoſtoli eloquium ſcrutemur, qui cum dixiſſet, Diligamus inuicem, quia dilectio ex C Deo eſt, adiunxit, Et omnis, qui diligit, ex Deo natus eſt, quia Deus dilectio eſt. Hic manifeſtauit ſe dixiſſe eam dilectionẽ eſſe Deum, quam dixit ex Deo. De⁹ ergo ex Deo eſt dilectio, ſed quia, & filius ex Deo patre nat⁹ eſt, & ſpirituſſanctus ex Deo patre ꝓcedit, quẽ poti⁹ eorum hic debeamus dictum accipere eſſe

† Ibidem.

† 1. Cor. 1.

† 1. Ioan. 4.

¶2 Præt. Nexus vel vnio, habet quasi rationem medij inter ea quæ vniuntur, vel connectuntur: sed spiritussanctus, non est media in trinitate persona, sed tertia. ergo nō est vnio, vel nexꝰ.

¶3 Præt. Nexus dicitur quo aliqua nectuntur, sed siue hoc intelligatur effectiue siue formaliter, illud quo aliqua nectuntur habet aliquam rationem principij annexam. ergo cum spiritus nullo modo sit principium patris, & filij: immo econtrario, non poterit dici nexus, vel vnio vtriusque.

Dio.c.4. de i.no.

Contra. Dion. lib. de diu. nom. c. 4. Amorem siue diuinū siue angelicū &c. Dicamus vnitiuam quandam, & concretiuam accipimus virtutem: sed spiritussanctus est amor patris, & filij. ergo est vnio ipsorum. Hoc etiam videtur ex authoritate Apostoli Ephes. 4. solliciti seruare vnitatem spiritus, in vinculo pacis: & ita amor habet rationem vinculi, & nexus.

dilectionem, merito quæritur. Pater enim solus ita Deus est, vt non sit ex deo, & ideo dilectio, quæ ita est Deus, vt ex deo sit, non ipse pater est, sed aut filius, aut spiritussanctus. Sed in consequentibus, cum Dei dilectionem cōmemorasset Io. qua dilexit nos, & hinc hortatus esset, vt & nos inuicem diligamus, atq; ita in nobis Deus maneat: quia vtique dilectionem deum dixerat: statim volens de hac re apertius aliquid eloqui, inquit, In hoc cognoscimus, quia in ipso manemus, & ipse in nobis, quia de spiritu suo dedit nobis. Spiritus itaque sanctus de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere, & ipsum in nobis. hoc autem facit dilectio. Ipse ergo Deus est dilectio. Deus ergo spiritussanctus, qui procedit ex deo significatur, vbi legitur. Deus dilectio est: & dilectio ex deo est. Ecce his verbis aperte dicit Augustinus, spiritumsanctum esse charitatem patris, & filij, & intantum quoq; sermonem pro- G duxit, vt videtur dixisse spiritū sanctum, nō solum esse dilectionem patris, & filij, qua se inuicem & nos diligunt: sed etiam dilectionē, qua diligimus Deū: sed vtrum ipse sit charitas, qua nos diligimus Deum, in sequenti explicabitur.

Respondeo, Dicendum, quòd amor semper ponit complacentiam amantis in amatum. Quando autem aliquis placet sibi in aliquo, trahit se in illud, & coniungit se illi quantum potest, ita vt illud efficiatur suum, & inde est, quòd amor habet rationem vniendi amantem, & amatum. Et quia spiritussanctus procedit vt amor, ex modo processionis habet vt sit H vnio patris, & filij. Possunt enim pater, & filius considerari, vel inquantum conueniunt in essentia, & sic inuenitur in essentia. Vel inquantum distinguuntur in personis, & sic vniuntur per consonantiam amoris: quia & si per impossibile poneretur, quòd non essent vnum per essentiam, ad perfectam iocunditatem oporteret in eis intelligi vnionem amoris.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd ex ipsa processione spiritussanctus habet, quòd procedat vt persona: sed ex modo processionis habet, quòd sit vinculum, vel vnio amantis, & amati. Vtrum autem pater, & filius diligant se spiritusancto infra quæretur.

Dist. 32. q. 1. ar. 1. & 2.

¶Ad secundum dicendum, quòd inquantum procedit a duobus, habet quòd sit tertia in trinitate persona. Sed ex modo procedendi, quòd sit vnio vtriusque personæ.

I ¶Ad tertium dicendum, quòd pater, & filius dicuntur vniri spiritusancto, non effectiue, sed quasi formaliter: sed forma est duplex. Quædam enim manens, & quiescens in his, quorum est forma, & sic per modum formæ se habet ad personas diuina essentia, & sic vniuntur formaliter amore essentiali. Et etiam aliquid formaliter vniens, non quasi inhærens, sed sicut procedens ab vtroque vnitorum, ac si diceremus, aliqua duo corpora vniri per aliquem liquorem ab eis procedentem, & ita pater & filius, vniuntur spiritusancto. vnde non sequitur, quòd sit principium patris, & filij, sed econuerso. Hoc tamen magis discutietur, quando quæretur: vtrum pater, & filius diligant se spiritusancto.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum persona procedens per modum amoris, proprie dicatur spiritußanctus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd persona, quæ procedit vt amor, non proprie dicatur spiritussanctus. Illud enim, quod est commune tribus personis, non efficitur proprium, nisi aliquo ꝓprio adiuncto. Sed spiritus conuenit tribus personis. Ioan. 4. Spiritus est Deus. Sanctus autem quod additur est etiam commune, & non proprium. ergo videtur, quòd spiritussanctus, non sit proprium nomen alicuius personæ.

¶2 Præt. Personæ distinguuntur per relationem originis: sed huiusmodi relationes, secundum modum intelligendi, consequuntur processiones personarum. ergo quælibet persona debet denominari, secundum processionem aliquam. Sed F spiritussanctus, nullam processionem, vel processionis modum exprimit. ergo non videtur esse nomen alicuius personæ. Si dicas, quòd dicitur spiritussanctus, quia procedit vt amor, scilicet ad similitudinem eius, quod dico duo amantes conspirant sibi in amore, per osculum oris: vnde fit respiratio. Contra: secundum hoc, nomen spiritus, sumeret ex similitudine spiritꝰ corporalis: sed omne tale nomen dicitur de Deo metaphorice, & non proprie: nec secundum prius. Cum igitur nomina personalia inueniantur in diuinis proprie, & etiam per prius, quàm in creaturis: vt dicit Ephe. 3. Ex quo omnis paternitas &c. videt, quòd per istum modum, nulla persona diuina debeat nominari spiritussanctus.

¶3 Prę. Sicut processio, quæ est ꝑ modum amoris est sancta, ita illa quæ est per modum naturę. ergo sicut non dicitur filius sanctus, ita non debet dici spiritussanctus.

Di. 17.

In contrarium est tota Scriptura, & totus vsus Ecclesiæ, quæ tertiam in trinitate personam sic nominat.

Respondeo, Dicendum, quòd spiritus est nomen positum ad significandum subtilitatem alicuius naturæ. vnde dicitur tam de corporalibus, quàm de incorporeis. Aer enim spiritus dicitur propter subtilitatem, & exinde attractio aeris, & expulsio dicitur inspiratio, & respiratio: & exinde ventus etiam dicitur spiritus, & exinde etiam subtilissimi vapores, per quos diffunduntur virtutes animæ, in partes corporis dicuntur spiritus. Et similiter incorporea propter suam subtilitatem dicũtur spiritus: sicut dicimus duos spiritum, & angelum, & animam. Et inde est etiam, quòd dicimus duū homines amantes se, & concordes, esse vnius spiritus, vel conspiratos, sicut etiam dicimus eos esse vnum cor, & vnam animam: sicut dicitur Ethic. 9. proprium amicorum est, vnam animam in duobus corporibus esse. Subtilitas autem dicitur per remotionem a materialitate. vnde ea, quæ habent multum de materia, vocamus grossā, sicut terrā. & ea, quæ minus, subtilia, sicut aerem & ignem. Vnde cū remoueri a materia magis sit in incorporeis & maxime in Deo, spiritualitas secundum rationem significationis suæ per prius inuenitur in Deo, & magis in incorporeis, quàm corporalibꝰ, quàmuis forte secundum impositionem nominis, spiritualitas magis se teneat ad corporalia, eo quòd nobis qui nomina imposuimus, eius subtilitas magis est manifesta. Secundum hoc igitur dico, ꝙ spiritus, inquantum nominat subtilitatem naturæ, cōe est tribus ꝑsonis: sed duplici ratione nominatur spiritussanctus a spiritualitate. Vna & præcipua est vt credo, quia per ipsum, & dona ipsius in participationem diuinæ spiritualitatis trahimur, inquantum a temporalibus remouemur. vnde contemptores temporalium spirituales dr̄, & hoc conuenit sibi, inquantum procedit, vt amor, qui habet rationē primi doni, in quo omnia dona donantur. Alia ratio est, quia est amor patris in filium, quo se diligunt, & amantem & amatum dicimus in spiritu vniri.

Cap. 11.

K ¶Ad primum ergo dicendum, quòd hoc, quod dico spiritussanctus, potest dupliciter considerari: vel, quantum ad virtutem vocabulorum, & sic conuenit toti trinitati, prout sumitur in virtute duarum dictionum, vel inquantum ad impositionem ecclesiæ, per quam hoc impositum est ad significandū vnā personam: quasi circumlocutio vnius nominis: propter defectū vocabulorum, quia linguæ nostræ deficiunt a narratione Dei, & sic proprie conueuit spirituisancto. Et rationem conuenientiæ assignat Augu: in litera. Quia enim est communitas patris, & filij decet, vt communi nomine nominetur.

¶Ad secundū dicendū, ꝙ ex ratione suæ ꝓcessionis. s. s. procedit vt amor, & inquātū est amor cōuenit sibi, ꝙ noīetur per spūalitatem, vt dictū est. & sic aliquo modo nomen spiritussancti, quendam modum processionis exprimit, quia amoris. In cor. ar.

¶Ad tertium dicendū, ꝙ spiritus per prius dicitur de diuinis, ꝗ de corporeis, sicut prædictum est, & ideo obiectio, illa nõ tenet: nec credo ab illa similitudine spiritumsanctum vocari. In cor. ar.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ sicut dicit Dion. 12. cap. de di. no. Sāctitas est ab omni immunditia libera, & perfecta, & immaculata munditia, & ideo conuenienter sanctitas spiritualitati adiungitur, quæ etiam a materialitate separationem dicit: vt sic, per spiritualitatem designetur separatio a materia, & per sanctitatem a materialibus defectibus.

¶Vel dicendū, ꝙ natura semper eodem modo operatur, & iō in opere naturæ, nō est inuenire rectum, & non rectum, sicut in opere voluntatis. Et ideo conuenienter sanctitas, quæ rectitudinem voluntatis importat, adiungitur processioni amoris, & non generationi, quæ est opus naturæ.

b *Restat ostēdere, quod proposuerat, scilicet, quomodo spiritußanctus sit amor, quo pater a filio, & filius a patre diligitur.*

NVnc ergo, quod incepimus ostendere curemus, scilicet spiritum sanctum dilectionem esse siue amorem patris, & filij, quo scilicet pater diligit filiū, & filius patrem. De hoc Hieronymus† super 17. Psal. ait. Spiritussanctus nec pater est, nec filius, sed dilectio, quam habet pater in filium, & filius in patrem. August.† quoque in 6. li. de Trini. ait. In omnibus æqualis est patri filius, & est vnius eiusdemque substantiæ. †Quapropter, etiam spiritussanctus, in eadem vnitate substantiæ, & ęqualitate subsistit.

†In princ. to. 8.

†ca. 4. in fi.

†ibi. c. 5. t. 3 1. q. 30. 2. & 4. cont. c. 26.

c *Hic aperitur, quid sit spiritußanct.*

SIue enim sit vnitas amborum, siue sanctitas, siue charitas, manifestū est, quòd non aliquis duorum est, quo vterque coniungitur, quo genitus a gignente diligatur, genitoremque suum diligat, sintque non participatione, sed essentia sua, neque dono superioris alicuius, sed suo proprio seruantis vnitatem spiritus in vinculo pacis. Ecce hic habes spiritumsanctū esse, quo filius diligitur a patre, & pater a filio, & quo illi duo seruant vnitatem pacis. Spiritus† ergo sanctus. vt ait Augu. in eodem, commune est aliquid patris, & B filij, quicquid illud est. At ipsa communio consubstantialis, & coæterna est, quæ si amicitia conuenienter dici potest, dicatur: sed aptius dicitur charitas, & hæc quoque substantia, quia Deus substantia, & Deus charitas est. Tria ergo sunt, & non amplius: vnus diligēs eum, qui de illo est, & vnus diligens eum de quo est, & ipsa dilectio. quę si nihil est, quomodo Deus dilectio est? Si non est substantia, C quomodo Deus substantia est?

†5. de Trin, cap. 5.

d *Quòd sicut spiritussanctus communis est patri, & filio, ita commune nomen habet propriū.*

HIc notandum est, quòd sicut spiritussanctus in trinitate specialiter dicitur charitas, quæ est patris, & filij vnio, ita & nomē tenet proprie, quod patri, & filio communiter quodammodo congruit. Vnde Augustinus† in 15. libro D de Trinitate. Si charitas (inquit) qua pater diligit filium &

†ca. 19. to. 3

ARTIC. V.

e Vtrum tantum tres personæ sint in diuinis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd non sint tantum tres personę in diuinis. in diuinis enim nō plꝰ distat voluntas, & natura, quàm intellectus: sed alia persona est procedens per modum voluntatis, vel amoris ab illa, ꝙ procedit per modum naturæ, vel generationis. ergo adhuc debet esse alia, quæ procedat per modū intellectus.

¶2 Prę. Sicut pater diligit filium, ita etiā diligit spiritumsanctum, sed amor quo pater diligit filium est vna persona. ergo & amor quo diligit spiritumsanctum est vna persona, & ita sunt plures, quàm tres.

¶3 Item. Sicut est perfecta bonitas & liberalitas in patre, & filio, ita & in spiritusancto, sed propter summam bonitatem & liberalitatem conuenit patri, quòd naturam suam communicet alij, quia bonum est communicatiuum sui. ergo eadem ratione spiritussanctus communicabit naturam suam perfecta communicatione: sed non perfecte communicat creaturæ. ergo communicabit alij diuinæ personæ.

¶4 Item. In deo non tantum est natura & voluntas, sed plura alia attributa, quorum vnumquodque habet rationem principij: sed voluntati & naturæ respondet aliqua processio inquantum habent rationem principij. ergo etiam & alijs attributis respondebunt aliæ processiones secundum quas multiplicabuntur personæ multo plures, quàm tres.

Sed contra. Videtur quòd sit tantum duæ. Personæ enim non distinguuntur nisi secundum relationes originis. Sed relatio originis est secūdum quam aliquis est ab alio. ergo videtur quòd sit tantum vna persona, quæ sit ens ab alia, & reliqua a qua est alius. ergo sunt tantum duę personæ.

Respondeo, Dicendum, quòd non sunt nisi tres personæ in diuinis. Et ratio huiꝰ est, quia in diuinis propter essentiæ simplicitatem, non potest esse distinctio, secundū aliquid absolutum, sed secundum relationem, & tantum secundum relationem originis. vt infra probabitur.

Dis. 26. q. 2. ar. 2.

¶Item. Relatio originis nō potest constituere personam si significet in communi, sed oportet quòd significet aliquid proprium & determinatum. Habet enim se loco differentiæ consti- A tutiuæ respectu personæ, quam oportet esse propriam.

¶Item. Quia persona est nomen dignitatis oportet quòd illa relatio sit ad dignitatem pertinens. sic ergo oportet tria considerare in constituentibus personas, scilicet quòd sit relatio originis, quòd sit propria, quòd sit ad dignitatem pertinens. Relatio autem originis in communi importatur in his duobus, qui ab alio, & a quo alius. Hoc etiam, quod dico a quo aliꝰ est quidem ad dignitatem pertinens, sed commune est. Vnde oportet ad hoc, ꝙ cōstituat personam, ꝙ determinetur ꝑ specialem modum originis. In diuinis autem, non potest esse nisi duplex modus originis, secundum quod omne agens diuiditur in agēs a natura, & agens a volūtate, & istæ actiones inuētæ in creaturis, vt supra dictum est, reducunť in causam, & exemplar in duas processiones in diuinis, quarum vna est, per modum naturæ, & vocatur generatio, & alia per modū volūtatis, & vocatur spiratio, vt supra dictū est. Oportet igitur, ita specificare a quo alius per generationem, a quo alius per spirationē. Hæc autem duo non habent repugnantiam, quia idem potest esse principium plurīū diuersis modis. Vnde ex hoc, non cōstituentur duę personæ, sed vna tantū, quia nihil habet virtutem distinguendi: nisi quod habet aliquam rationem oppositionis. Sic igitur habemus vnam personam, a qua est aliquis per generationem, & spirationem sicut pater. si autem accipiamus aliud, scilicet qui est ab alio, quàmuis importet relationem originis, tamen non sufficit ad constituendam personam. tum quia commune est, tum quia nihil dignitatis importat. Esse enim ab alio potest aliquid vel nobili, vel ignobili modo. Vnde oportet ad hoc, quòd constituatur persona, quòd determinetur per specialem modum ad dignitatem pertinentem, & isti sunt tantum duo in diuinis, & ideo oportebit ita dicere, qui est ab alio per generationem, & qui est ab alio per spirationem. Ista autem duo, non possunt vni conuenire, quia vna res habet tantum vnum modum, quo oritur E ex alio. Non enim idem in specie, est a natura & ab arte, nec per putrefactionem, d & seminationem: & ideo erit vna persona, quæ est ab alia per generationem, & hic est filius, & alia, quæ est ab alia per spirationem, & hic est spiritussanctus. Et cum istæ relationes, non possint multiplicari secundum numerum, ita quòd remaneat vnitas in specie, eo quòd non est ibi aliqua diuisio materialis, oportet, quòd sint tantum tres personæ.

Dist. 4. q. 1. ar. 1.

Ibidem. vbi supra.

D.214

¶Ad primum igitur dicendum, quòd processio intellectus, & naturæ habent quandam similitudinem, per quam distinguuntur, a processione per modum voluntatis. Potest enim aliquid procedere ab vno, vel a pluribus. Quod autem procedit per modum naturæ, procedit vt ab vno, si illud perfectum sit. & similiter, quod procedit per modum intellectus: non enim plures homines habent vnam conceptionem in numero. Et ita filio, qui est tantum ab vno, ſcilicet a patre, attribuitur vterque modus: procedit enim per modum naturæ vt filius, & per modum intellectus vt verbum. ſed voluntas tendit in alium, & poteſt eſſe reciprocatio, vt ex duobus vna voluntatis ꝓcedat conformitas, quæ eſt vnio vtriuſque. Et ideo procedere per modum voluntatis conuenit ſpirituiſancto, qui procedit a duobus vniens eos, inquantum ſunt diſtinctę perſonæ. Inquantum. n. ſunt vna eſſentia, vniũtur per eſſentiam, & ſecũdũ hoc eſt inter eos amor eſſentialis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut eſt in inferioribus, ꝙ non alio actu potentia fertur in obiectũ, &ᵈ in actum ſuum. D. 32. & 41. & 44. eodem enim actu intellectꝰ intelligit ſe, & intelligit ſe intelligere. ita etiam cum ſpirituſſanctus procedat vt amor, quo pater amat filiũ, non oportet, quòd ſit aliꝰ amor, quo amet illũ amorẽ, & præcipue cum ille amor, non differat ab iſto, niſi ſecundum numerũ, & non ſecundum rationem, & talis diuerſitas in diuinis, non poteſt eſſe, vt ſupra probatum eſt.

Diſt. 9. q. 1. ar. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd liberalitas, & bonitas ſunt eſſentialia, eſſentialia autem non ſunt principia actuum notionalium, niſi ſecundum quòd ipſa eſſentia eſt idem re, quod ꝓprietas, vel notio, vt ſupra dictum eſt. Diſt. 2. q. vnica. ar. 3. Vnde bonitas vel liberalitas in patre, non eſt principium generationis: niſi inquantum bonitas eſt ſua paternitas, in filio autem bonitas non eſt paternitas, ſed filiatio. Vnde eadem bonitate, & liberalitate pater generat, & filius generatur, & pater ſpirat, & ſpirituſſanctus ſpiratur. Li. 3. cõtra maxim. ca. 18. to. 6. Vnde ſecundum Auguſtinum: cum dico de quo eſt, eſt quæſtio originis, & non æqualitatis, ſed cum quæritur qualis, vel quantus. Et ideo per hoc, quòd ſpirituſſanctus, non producit aliam perſonam, non eſt minoris liberalitatis, vel bonitatis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omnia attributa diuina ſunt principium productionis per modum efficientis exemplaris: ſicut bonitatem omnia bona imitantur, & eſſentiam omnia entia, & ſic de aliis. Vnde omnis illa proceſſio eſt per modum naturæ: & ideo, non oportet eſſe plures modos proceſſionis in diuinis.

In cor. ar. ¶ Ad vltimum patet ſolutio per ea, quæ dicta ſunt.

EXPOSITIO LITERAE.

SPIRITVSSANCTVS amor eſt &c.} Hęc tria ſe habent ex additione adinuicem. Amor enim dicit ſimplicem inclinationem affectus in amatum. Vnde etiam quandoque paſſionem dicit, ſecundum ꝙ eſt in parte ſenſitiua, & ſic amor etiam in irrationabilibus inuenitur. Dilectio autem prȩſupponit electionem ſicut ipſum nomen oſtendit. Vnde tantum rationabilium eſt: ſed charitas ponit quandam vehementiam dilectionis, inquantum dilectũ ſub ineſtimabili precio habetur, ſecundum quòd res multi prȩcij caræ dicuntur. In hac diſt. ar. 3. {Siue enim ſit vnitas &c.} Vnitas dicitur, inquantum eſt nexus patris, & filij, vt dictum eſt. ſed ſanctitas dicitur, inquantum procedit proceſſione voluntatis, in qua conſiſtit tota ſanctitas.

patrem diligit filius, ineffabiliter communionem demonſtrat amborum, quid conuenientius, quàm vt ille dicatur ꝓpriè charitas, qui ſpiritus eſt communis amborum? Hoc enim ſanius creditur, & intelligitur, vt non ſolum ſpirituſſanctus charitas ſit in illa :e: Trinitate, ſed non fruſtra propriè charitas nuncupetur, G propter illa quæ dicta ſunt, ſicut non ſolus in illa trinitate, vel ſpiritus eſt, vel ſanctus, quia & pater ſpiritus, & filius ſpiritus, & pater ſanctus, & filius ſanctus, & tamen ipſe non fruſtra dicitur ſpirituſſanctus. Qui. n. eſt communis ambobus, id vocatur ipſe propriè, quod ambo communiter. Alioquin, ſi in illa Trinitate ſolus ſpirituſſanctus eſt charitas: profecto, & filius, H non ſolius patris: ſed etiam ſpirituſſancti filius inuenitur. †Coloſ. 1. Ait enim †Apoſtolus de Deo patre.. Tranſtulit nos in regnum filij charitatis ſuæ. Si ergo non eſt in illa trinitate charitas dei, niſi ſpirituſſanctꝰ, filius eſt etiã ſpirituſſancti. Sed quia hoc abſurdiſſimum eſt, reſtat, vt non ſolus ibi ſit charitas ſpirituſſanctus: ſed propter illa de quibus ſatis diſſerui, propriè ſic vocat.

F

DIVISIO TEXTVS.

HIc determinat de proceſſione ſpirituſſancti, quantũ ad ſuum principium, & diuiditur in duas partes. In prima oſtendit ſpiritumſanctum procedere a patre, & filio. In ſecunda inquiritur: vtrum æqualiter ab vtroq; procedat. 12. diſtinc. {Item quȩritur, cum ſpirituſſanctus.} Prima in duas. In prima probat veritatem. In ſecunda excludit errorem. ibi {Græci tamẽ dicunt.} Quæ diuiditur in duas. In prima oſtendit Grȩcorum controuerſiã. In ſecũda reducit ad concordiam intellectus. ibi {Sciendum tamen eſt.} Prima in duas. In prima ponit obiectionem Græcorum. In ſecunda ſolutionem. ibi {Nos autem illa verba &c.} {Sciendum tamen.} Hic oſtendit Græcorum concordiam ad latinos, quantũ ad ſenſum, quàmuis in verbis ſit differentia, & circa hoc duo facit. Primo, oſtendit quòd Græci concedunt ſpiritũſanctũ eſſe a filio in ſuo æquiualenti, quia ſcilicet concedunt eum eſſe filij. Secundo, oſtendit per multas authoritates doctorũ Græcorum, quòd etiam concedunt ſpiritum ſanctum expreſſe eſſe a filio. ibi {Vnde & quidam eorũ.}

DISTINCTIO XI.

A

Quòd ſpirituſſanctus procedit a patre, & a filio.

HIc dicendum eſt ſpiritumſanctum a patre eſſe, & filio, *a.* & procedere a patre, & filio, quod multi hæretici negauerunt. Quòd autem de vtroq; procedat, multis diuinorum eloquiorum teſtimoniis comprobatur. Dicit. n. Apoſtolus. †Miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda veſtra. Ecce †hic dicitur ſpiritus filij. & alibi. Qui autem ſpiritum Chriſti non †habet, hic non eſt eius. Ipſe etiam filius de ſpirituſſancto dicit in †euangelio. Quem ego mittam vobis a patre. Patris autem ſpiritus dictꝰ eſt, vbi legitur. Si ſpiritus †eius, qui ſuſcitauit Chriſtum a mortuis habitat in vobis. Et ipſe Chriſtus dicit. Non †enim vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritꝰ patris veſtri qui loquitur, & in alio loco, quem mittet pater in nomine meo. †Et alibi, ipſe filius de ſpirituſancto, ait. †De patre procedit. His & aliis pluribus authoritatibus oſtenditur, ꝙ ſpiritus ſanctꝰ a patre, & filio procedit.

†Gal. 4. †Augu. 15. de Trin. ca. 26. adducit ad idem. †Ioan. 10. †Ioan. 15. †Rom. 8. †Mar. 13. †Ioan. 14. †Ioan. 15.

I

QVAESTIO PRIMA.

A

Ad intelligentiã huius partis quatuor quȩruntur.

Primo. Vtrum ſpirituſſanctus procedat a patre, & filio.

Secũdo. Dato, quòd ſic. Vtrum procedat ab eis, inquantum ſunt vnum, vel inquantum ſunt plures. Et ſi inquantum vnum.

Tertio. Quȩritur. Vtrum inquantum ſunt vnum in eſſentia, vel inquantum ſunt vnum in aliqua notione.

Quarto. Vtrum poſſint dici pater, & filius vnus ſpirator.

ARTLCVLVS PRIMVS.

a Vtrum ſpirituſſanctus procedat a patre & filio.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Videtur, ꝙ ſpi. ſ. nõ procedat a filio: ſed tñ a patre. Diony. de di. no. c. 2. Dicitur q̃dẽ, eſt fontana deitatis filius, & ſ. ſ. deigenæ deitatis, ſi K ita oportet dicere pullulatiões ſunt diuinæ naturæ: & ſicut flores, & ſicut diuina lumina a ſãctis eloquiis accepimꝰ, ſed pullulatio, nõ ẽ a pullulatione, nec flos a flore. ergo nec. ſ. ſ. a filio.

1. q. 3. ar. 2.

¶ 2 Præt. In legẽda B. And. dr̃. Pax vobis, & vniuerſis, q credunt in vnũ Deũ patrẽ, & in vnũ filiũ eius do. no. Ieſum. & in vnum ſpũmſcm̃ procedentẽ ex pr̃e, & in filio ꝑmanẽtẽ. qđ aũt ꝑmanet. in aliquo ꝓcedẽs ab alio, nõ procedit ab eo, in quo ꝑmanet, aľs nõ diceretur manere in eo. ergo ſpũsſan. non procedit a filio.

quodl. 4. 7. & de po. q. 10. 4. op. 2. cap. 4.

¶ 3 Itẽ. Dam. ſ. ſ. ex patre dicimꝰ, & ſpũm pr̃is noĩamus. ex filio autem ſpũm nõ dicimus. ſpũm vero filij nominamus. ergo &c.

1. fid. orth. cap. 11.

¶ 4 Itẽ. Hoc vr̃ ꝑ quaſdã ſĩitudines. Spũs. n. corporalis quo verbũ vocale ꝓferť, nõ ꝓcedit a verbo, immo vtrunq; a loquente. ergo nec ſpi. ſ. procedit a filio, qui eſt verbũ, ſed vtrunque a patre.

¶ 5 Item. Ex ſole procedit ſplendor, & calor, ita quòd neutrum ex altero, ſed filius eſt ſplendor patris. Heb. 1. ſpirituſſan. autem eſt ſicut calor, cum ſit amor, ergo &c.

¶ 6 Item. Videmus, quòd illud, quod procedit corporaliter: procedit ex vno loco in alium, & non ex illis duobus. ergo & ſpiritusſanctus procedit ex patre in filium, & non ex patre, & filio.

¶ 7 Item. Hoc videtur ratione. Nullum enim ſimplex poteſt eſſe a duobus, aliàs. n. effectus eſſet ſimplicior cauſa, quod eſt impoſſibile: ſed ſpiritusſanctus eſt ſimplex. ergo non eſt a duobus.

¶ 8 Pręt. Spiritusſanctus non minus conuenit cum patre quàm filius, nec minoris eſt dignitatis. ſi igitur filius communicat cum patre inſpiratione ſpiritusſancti, videtur, quòd ſpiritusſanctꝰ cõmunicet cum patre in generatione filij: & hoc eſt falſum, ergo & primum.

¶ 9 Præter. Aut pater ꝑfectè ſpirat ſpiritumſanctum, aut non. Si non, ergo eſt aliqua imperfectio in patre, quod eſt impoſſibile. Si perfectè, ergo ſuperfluus eſt alius ſpirans: in diuinis autem nihil eſt ſuperfluum. ergo filius non ſpirat ſpiritumſanctum.

IN CONTRARIVM ſunt multæ authoritates in litera poſitæ.

Quòd Græci non concedunt ſpiritum ſanctum procedere a filio.

GRAECI tamen dicunt, ſpiritum ſanctum procedere tantum a patre, & non a filio. Quod ideo dicunt, quia veritas in euangelio fidem integre continente, B de proceſsione ſpiritus loquẽs, ſolum patrem commemorat dicens. Spiritus, qui a patre procedit. †Et etiam ideo, quia in principalibus conciliis, †quæ apud illos celebrata ſunt, ita ſymbola eorum ſubiunctis anathematibus ſancita ſunt, vt nulli de Trinitatis fide aliud docere, vel aliter prædicare, quàm ibi continetur, liceat. In quibus quidem ſymbolis, cum ſpiritusſanctus, commemoretur procedere a patre, & nõ a filio, C quicunque inquiunt a filio eum procedere addunt, anathema incurrunt: vnde & nos arguunt anathematis reos. Addunt etiã ad aſſertionem ſuæ opinionis, & in teſtimonium noſtræ damnatiõis de ſymbolo fidei, quòd ſecundum traditionem prædictorum conciliorum: Leo tertius Romȩ tranſcriptum in tabula argentea poſt altare beati Pauli poſita, poſteris reliquit, pro amore (vt ipſe ait) & cautela fidei orthodoxȩ. In quo quidem ſymbolo, in proceſsione ſpiritus, ſolus commemoratur pater, his verbis, Et in ſpiritum ſanctum dominum, & viuificatorem, ex patre procedentem, cũ patre, & filio coadorandum, & glorificãdum &c. Illud eſt ſymbolum, quod in Miſſa cãtatur, æditum in Niceno concilio. In fine cuiꝰ ſubiũctũ eſt, Qui aliud docuerit, vel aliter prædicauerit anathema ſit. Ideoque Græci, nos anathematizatos dicũt, quia dicimus ſpiritumſanctum a filio procedere, quod ibi non continetur. Quod enim ſecundum nos ibi dicitur, qui a patre, filioque procedit, alterum à Latinis eſt additum. ſ. filioq;.

† Ioan. 15. † Niceno, Epheſino, Calcedo. & Conſtanti.

¶ Idem oſtenditur per ſimilitudinem, quia in anima eſt imago Trinitatis, ſed amor in anima, qui repræſentat ſpiritumſanctum. procedit a notitia, quæ repræſentat filium. ergo in diuinis ſpiritusſanctus procedit a filio.

¶ Item. Omnis amor procedit ab amante: ſed ſpiritusſanctus Vbi ſupra. amor eſt patris, & filij ſecundum authoritatem Dam. inductã, vt amor ipſorum. ergo procedit ab vtroq;.

RESPONDEO, Dicendum ſimpliciter, quòd ſpiritusſanctus procedit a filio. Hoc enim remoto, ineuitabiliter remouetur diſtinctio filii, & ſpiritusſancti. Cum enim diuinæ perſonæ ſecundum nihil abſolutum diſtinguantur, oportet, quòd omnis ipſarum diſtinctio ſit ſecundum relationes originis. Vnde ſi ſpiritusſanctus, & filius non diſtinguerentur per hoc, quòd vnus eſt ab alio, oporteret, quòd vterque eſſet vna perſona. Nec hoc remoto poſſet dici, quòd diſtinguerẽtur perſonaliter filius, & ſpiritusſanctus per diuerſum modum procedendi a patre, vt quod filius procederet per modum naturæ, & ſpiritusſanctus per modum voluntatis. Ille enim modus diuerſus, aut diceret diuerſitatem per oppoſitionem relationis: & ſic rediret idem, quod prius. Aut diceret diuerſitatem in abſolutis, & tunc vel realem diuerſitatem, & ſic eſſet compoſitio in Deo, vel diuerſitatem rationum, & ſic non poſſet eſſe inter filium, & ſpiritum ſanctum, niſi diuerſitas rationis. D. 2. q. vni. art. 5. Et hoc non ſufficit ad diſtinctionem perſonarum, vt ſupra dictum eſt. Et ideo cum filius nõ ſit a ſpirituſancto, relinquitur, quòd ſpiritusſanctus ſit a filio.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd locutiones illæ ſunt In princip. ſymbolicę, & ideo ex eis non procedit argumento: ſicut idem Diony. dicit in epiſtola ad Titum. Quia ſymbolica theologia non eſt argumentatiua. Et non ſimilitudo quantum ad aliquid, ſcilicet, quòd flores ſunt ab vno, non tamen quãtum ad omnia.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſpiritusſanctus dicitur manere in filio, non quòd non ſit diſtinctus ab eo: ſed quia virtus ſpiratiua eſt in patre, & a patre eſt in filio, ſicut & omnia, quæ filius habet, & ibi manet, & non procedit vlterius, quia ſpiritusſanctus non habet virtutem ſpirandi, vt ſcilicet ſpiret, ſed vt ſpi Diſt. 7. q. 2. art. 2. retur, vt ſupra dictum eſt de potentia generatiua filii.

¶ Vel dicendum, quòd intelligitur de filio ſecundum naturam aſſumptam, in quo nihil fuit contrarium gratię ſpiritusſancti. & ideo in ipſo dicitur quieſcere, ſicut etiam dr̃ habitare in ſcis.

A ¶ Ad tertium dicendum, quòd Dama. in hac parte non creditur, quia dicitur fuiſſe tempore illo, quo incȩpit controuerſia ſuper hac quȩſtione inter Grȩcos, & Latinos: tamen non negat quin ſit ex filio, ſed dicit ſe non concedere, quòd ſit a filio, quia adhuc apud eos in dubio vertebatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd verbum eſt duplex, ſcilicet vocale, & verbũ mẽtis, & duplici verbo reſpõdet duplex ſpiritꝰ. Verbo enim volubili reſpondet ſpiritus corporalis, verbo mentali ſpiritus amoris intimi. Vnde dico, quòd verbum ſecundum generationem æternã eſt ſimile verbo mẽtali. & ideo a verbo procedit ſpiritusſanctus, ſicut a verbo mentali amor. Sed filius ſecundũ quòd carnẽ aſſumpſit, hẽt ſimilitudinẽ verbi vocalis, & ſicut formatio vocis fit per aerem reſpiratum: ita incarnatio verbi facta eſt operatione ſpiritusſancti.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd in illa ſimilitudine ſupponitur falſum. calor enim ꝓcedit ex ſplẽdore ſecundum Philoſophos: vnde dicit Auic. 6. de naturalibus. Par. 3. ca. 1. quòd ſol non facit calorem in inferioribus, niſi mediante ſplendore.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd proceſſio dicitur propriè in diuinis, ſicut & generatio. Vnde non ſumitur a ſimilitudine proceſſionis localis, quia hoc eſſet metaphoricè dictum: ſed dicit exitum a principio. Non autem omne, quod eſt a principio procedit in aliud, ſed aliquid procedit, vt in ſe ſubſiſtens, & ita procedit ſpiritusſanctus a patre, & filio.

D ¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd ſimplex non poteſt procedere a pluribus, quæ ſunt diuerſa per eſſentiam, quorum ſunt diuerſæ operationes. Sed pater, & filius virtute vnius naturæ ſpirant ſpiritum ſanctum vnica ſpiratione: & ideo, qui ſpiratur eſt ſimplex r

¶ Ad octauum dicendum, quòd non poteſt ſpiritusſanctus cõmunicare patri in generatione filii duplici ratione. Primo, quia filius procedit per modum naturæ, quia per actum generationis, & actus naturæ eſt vnius tantum. Sed ſpiritusſanctus procedit vt amor per modum voluntatis: ſed plures vniũtur in voluntate ad aliquem actum: & ideo ſpiritusſanctus poteſt eſſe a patre, & filio. Alia ratio eſt, quia repugnaret proprietati ſpiritusſancti, qua ſcilicet procedit a patre, & filio, vt amor. non enim poteſt eſſe, quòd duo ſint principium ſibiinuicem. Vnde ſicut pater filio non communicat paternitatem, vt ſeipſum generet, ita nec ſpiritusſanctus, vt filium generet. Sicut eſt inconueniens, quòd aliquid generetur ex ſeipſo, ita etiam vel plus, E quòd aliquid generetur ab eo, cuius eſt principium.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd pater perfectè ſpirat ſpiritumſanctum: ſed quia omnis perfectio patris communicatur filio, quæ non repugnat ſuæ proprietati, cum nihil diſtinguat inter eos, niſi originis relatio, oportet, quòd ſicut cõicat ſibi perfectionem diuinitatis, ita etiam perfectionem ſpirandi. vnde non eſt propter imperfectionem patris, quòd filius ſpiret, ſed propter perfectionem filii, qui habet totam perfectionem patris. Eodem enim modo poſſet argui, quòd filius non eſſet Deus, vel quòd non crearet.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre, & filio inquantum ſunt unum.

1.par.q.36. ar.4. & 1.d. 29. ar.4.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpiritusſactus procedit a patre, & filio, non inquantū ſunt vnum. Spiritusſanctus enim procedit ab eis, vt nexus, vel vnio quædam: ſed nexus eſt diſtinctorum. ergo procedit ab eis, vt diſtincti ſunt.

¶ 2 Item. Pater, & filius diligunt ſe, & inquantū ſunt vnū in eſſentia, & inquātum ſunt diſtinctæ perſonæ. Si enim per eſſentiam diſtinguerentur adhuc diligerent ſe. Diligunt autem ſe inquātum ſunt vnum in eſſentia amore eſſentiali. ergo inquantum ſunt diſtincti in perſonis amore ab eis procedente: ſed hic amor eſt ſpiritusſanctus. ergo ſpiritusſanctus procedit ab eis inquantum ſunt diſtinctę perſonæ.

† cap. 1.

Ioan. 15.

¶ 3 Itē. Actus ſunt ſuppoſitorum. ſi ergo ſpirare eſt actus patris, & filij, oportet, quòd ſit actus eorum, inquantum ſunt ſuppoſita diſtincta: ſed ſpiritusſanctus procedit ab eis per actum ſpirationis. ergo procedit ab eis inquantum ſunt perſonæ diſtinctæ.

CONTRA. Pater, & filius diſtinguuntur paternitate, & filiatione. ergo ſi ſpiritusſanctus procedit ab eis inquantum ſunt perſonæ diſtinctæ, procedet a patre inquantum habet paternitatem: & a filio inquantum habet filiationem. ergo paternitate pater refertur ad ſpiritumſanctum: ſed pater paternitate refertur ad filium. ergo eadem relatione, ſcilicet paternitate refertur ad filiū, & ſpiritumſanctum, & eadē erit proceſſio vtriuſq;, quod ſtare non poteſt.

¶ Item, vt dictum eſt. Nullum ſimplex procedit a pluribus, niſi in eſſentia vniantur, & operatione: ſed ſpiritusſanctus eſt ſimplex. ergo procedit a patre & filio, inquantum ſunt vnum.

Diſt. 8. q. 5. art. 2.

RESPONDEO, Dicendum, quòd omnis actus refertur ad duo originaliter, ſcilicet & ad agentē, & ad principium actionis. Agens autem eſt ipſum ſuppoſitum, vt homo, vel ignis: & principium actionis eſt aliqua forma in ipſo ſubſtantialis, vel accidentalis. Dico ergo ly, inquantum, poteſt dicere conditionem agentis, vel principium actionis. ſi dicat conditionem agentis, vel operantis, ſic procedit ſpiritusſanctus a patre, & filio, inquantum ſunt plures, & inquantum [d] ſunt diſtinctæ perſonę, quia ab eis pluribus, & diſtinctis procedit. Si autem dicat conditionem principij actionis: ſic dico, quòd procedit ab eis inquantum ſunt vnum. cum enim vna operatio non ſit, niſi ab vno principio, oportet aliquid eſſe vnum in patre, & filio, quod eſt principium huius actus, qui eſt ſpirare, qui eſt vnus, & ſimplex, quo vna & ſimplex perſona ſpiritusſnacti procedit.

D. 1062.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad totum. Quid autem ſit illud vnum commune in patre, & filio, patebit in ſequenti articulo.

Reſponſio ubi determinantur prædicta.

NOs autem illa verba ſic determinamꝰ. Qui aliud docuerit, vel aliter prædicauerit, ideſt contrarium docuerit, vel contrario modo prædicauerit, anathema ſit. Aliud ergo pro oppoſito poſuit, qualiter & Apoſtolus in epiſtola ad Galatas. † Si quis aliud euangelizauerit, ideſt cōtrarium, anathema ſit, non dicit ſi quis addiderit. nam ſi illud diceret, ſibiipſi (vt ait Auguſtinus) prȩiudicaret. qui cupiebat venire ad quoſdam, quibus ſcribebat, ſicut ad Theſſalonicenſes, vt ſuppleret, quæ illorum fidei deerant, ſed qui ſupplet, quod minus erat, addit: non quod inerat, tollit. Qui autem prætergreditur fidei regulam, non incedit in via, ſed recedit a via. Ad illud autē, quod de euangelio opponunt, reſpondemus ita: quia cum dicat in eo veritas ſpiritumſanctum a patre procedere, non addit ſolo, & ideo etiam a ſe procedere non negat, ſed ideo patrem tantum nominat, quia ad eum ſolet referre etiam quod ipſius eſt, quia ab illo habet.

F

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre, & filio, inquantum ſunt unum natura.

Quòd Græci in ſenſu conueniant nobiſcum, & uerbis differant.

SCIENDVM eſt tamen, quòd Græci confitentur ſpiritumſanctum eſſe filii, ſicut & patris, quia & G Apoſtolus ait. † Spiritum filij. Et veritas in euangelio. † Spiritum veritatis. Sed cum non ſit aliud ſpiritumſanctum eſſe patris, vel filii, quàm eſſe a patre, & filio, etiam in hoc in eandem nobiſcum fidei ſententiam conuenire videntur, licet in verbis diſſentiant.

Gala. 4.
Ioan. 16.

Authoritatibus Græcorum oſtenda ſpiritumſanctum etiam procedere a filio.

H VNDE etiam quidā eorum catholici doctores, intelligentes vnā, eandemq; fore ſententiam prædictorum verborum, quibus dicitur ſpūſſanctus procedere a filio, & eſſe filii, profeſſi ſunt ſpiritumſanctum etiam procedere a filio. Vnde Athanaſius in ſymbolo fidei. Spiritusſanctus a patre, & filio: non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. Ecce I ſpiritumſanctum aperte dixit procedere a patre, & filio. Dydimus etiam eorum maximus doctor, in libro de ſpirituſancto. & ſpiritumſanctum a filio procedere dicit. Saluator, inquit, qui eſt veritas: non enim loquetur a ſe metipſo: hoc eſt, ſine me, & ſine meo, & patris arbitrio, quia inſeparabilis eſt a me, & a patris voluntate, quia ex ſe non eſt, ſed ex patre, & ex me eſt: hoc enim ipſum, quod ſubſiſtit, & loquitur a patre, & a me, illi eſt. Item ſpiritusſanctus, qui eſt ſpiritus veritatis, ſpirituſque ſapientię, non poteſt audire a filio loquente, quę neſcit, cum hoc ipſum ſit, quod profertur a filio, ideſt procedens Deus de Deo, ſpiritus veritatis procedens a veritate, cōſolator manans ex conſolatione. Item: Cyrillus Epiſcopus in epiſtola Neſtorio directa, ait, Spiritus intelligitur per ſe, ſecundum quod ſpiritus eſt, & non filius: ſed tamen non eſt alienus ab eo. Spiritus enim veritatis nominatur, & profluit ab eo, ſicut ex Deo patre. Ioannes quoque Chryſoſtomus in homelia quadam de expoſitione ſymboli, ſic B ait. Ipſe eſt ſpiritus procedens de patre, & filio, qui diuidit dona propria, prout vult. Item in alia homelia. Credendum eſt ſpiritumſanctum patris eſſe, & filii. Iſtum ſpiritumſanctum dicimus patri, & filio coæqualem, & procedentem de patre, & filio: hoc credite, ne colloquia mala corrumpant bonos mores. Ecce a doctoribus Græcorum aperta habemus teſtimonia, quibus C ſpiritusſanctus a patre, & filio procedere oſtenditur. omnis ergo lingua cōfiteatur ſpiritūſanctum procedere a patre, & filio.

† Li. 2. ſuper illud Ioan. 16. non loquetur a ſe metipſo in to. 9. Hieron.

† Hom. 1. in fin. to. 5.

† Hom. 2. in ſymb. ante med. to. 5. D. 550.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpiritusſanctus procedat a patre, & filio, inquantum ſunt vnū in natura. Natura enim non communicatur, niſi per actū naturæ: ſed ſpiritusſanctus procedendo accipit totam naturam diuinam, ſicut filius naſcendo. ergo principium actꝰ, quo communicatur ſibi natura diuina, eſt natura. ergo &c. Et hoc idem videtur per Anſel. qui dicit, quòd ridiculū eſt dicere, quòd propter relationem tota eſſentia patris, & filii, ſit in ſpiritusſancto, & non potius propter eſſentiam.

De proceſſione ſpiritus ſancti.

¶ 2 Præt. Spiritusſanctus procedit, vt amor: amor autem dicit proceſſum voluntatis. ergo ſpiritusſanctus procedit a patre, & filio, inquātum ſunt vnum in voluntate: ſed voluntas cum ſit de abſolutis, tenet ſe ex parte naturæ. ergo &c.

¶ 3 Præt. Cum proprietas recipiat numerum a ſuppoſito, impoſſibile eſt duorum ſuppoſitorum eſſe eandem numero proprietatem, vel notionem: ſed pater, & filius ſunt ſuppoſita diſtincta. ergo non poſſunt conuenire in aliqua vna notione: & ita ſpiritusſanctus non procedet a patre, & filio, inquantum ſunt vnum in notione aliqua. reſtat ergo, quòd inquātum ſunt vnum in eſſentia.

SED CONTRA. In vnitate diuinæ eſſentiæ communicat non tantum filius, ſed etiam ſpiritusſanctus. Si igitur pater, & filius ſpirāt ſpiritumſanctum, inquantum ſunt vnum in natura, oportet, quòd etiam ſpiritusſanctus ſimul cum eis ſpiret ſeipſum, quod eſt impoſſibile. ergo & primum.

¶ Si dicas, ꝙ repugnat proprietas ſpiritusſancti. Contra. proprietates non diſtinguunt, nec determinant eſſentiam, ſed tantum perſonam. ergo quicquid conuenit eſſentiæ in perſona K patris, & filii, conuenit etiam in perſona ſpiritusſancti.

RESPONDEO, Dicendum, quòd pater, & filius ſpirant ſpiritumſanctum, inquantum ſunt vnum in potentia ſpiratiua. Potentia autem ſpiratiua (ſicut & ſupra dictum eſt) dicit aliquid quaſi medium inter eſſentiam, & proprietatem, eo quòd dicit eſſentiam ſub ratione [d] proprietatis: ſic enim actus notionalis ab eſſentia egreditur, non ſicut ab agente, ſed ſicut ab eo, a quo agitur. Generatio enim non egreditur ab eſſentia inquantum eſt eſſentia, ſed inquantum eſt paternitas. Et ſi iſta duo, ſcilicet eſſentia, & paternitas differrent in diuinis, egrederetur ab vtroque generatio, ſed a paternitate immediate, & ab eſſentia, ſicut a primo principio. Similiter dico, quòd ſpiratio egreditur ab eſſentia, non ſicut a ſpirante, ſed ſicut a principio ſpirationis, inquantum habet rationem alicuius notionis, quæ eſt communis patri, & filio, quę dicitur communis ſpiratio, & ita ſpiratiua potentia dicit eſſentiam ſub ratione talis proprietatis. Et ideo dico, quòd procedit ſpiritusſanctus a patre, & filio, inquantum ſunt vnum in eſſentia, & in aliqua notione, ſcilicet in communi ſpiratione. Et propter hoc, ſoluenda ſunt argumenta ad vtranque partem.

Diſt. 7. q. 1. art. 2.
D. 983.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura communicatur per actum naturę, communiter loquendo, ſed determinata communicatio debet eſſe per actum naturæ ſub aliqua propria ratione acceptæ, & ideo communicatio, quæ eſt per ſpirationē, eſt actus diuinæ naturæ, inquantum habet rationem ſpirationis. Et hoc intendit Anſel. quòd impoſſibile eſt dicere, quòd proceſſionis, quę terminatur in naturā, non ſit aliquo modo natura principiū, cum ſit ibi quaſi cōmunicatio vniuoca. Deus enim procedit a deo, ſicut ignis ab igne.

¶ Et per hoc patet ſolutio etiam ad ſecundum, quia eadē eſt ratio de voluntate, & eſſentia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diuerſorum ſuppoſitorum, ſecūdum eſſentiam diſtinctorum, non pōt eſſe notio vna: ſed ſi eorū ſit eſſentia vna, erit & operatio vna. Et quia relatio ſecundum intellectum innaſcitur ex aliqua operatione, per conſeqūens erit & relatio vna: & ita pater, & filius poſſunt cōuenire in vna proprietate relatiua.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ab eſſentia, inquantum eſt eſſentia, non eſt actus ſpirandi: ſed inquantum habet rationem talis proprietatis, ſcilicet communis ſpirationis. Et quia rationem hanc non habet eſſentiam in ſpiritu ſancto: ideo non ſequitur, quòd ſpiritusſanctus per eſſentiam ſuam ſpiret.

¶ Ad quintum dicendum, quod ſi proprietas in perſona eſſet aliud ab eſſentia, de neceſſitate determinaret ipſam per ſe, vel per accidens: ſed quia eſt idem quod eſſentia ſecundum rem: ideo non aduenit ſibi, vt reſtringens, vel determinans eam, & tamen ſecūdum vnam proprietatē eſt principium vnius actus, cuius non eſt principium ſecūdum rationem alterius proprietatis, ſicut patet etiam, quòd eſt principium huius actus velle, ſecundum rationem voluntatis, & huius actus ſcire, ſecundum rationem ſcientiæ: & tamen eſſentia per hoc non determinatur realiter, neque diſtinguitur. Et ideo, cum ſecundum rationem communis ſpirationis eſſentia in patre, & filio, ſit principium actus notionalis, quo ſpiritumſanctum ſpirant, non oportet quòd in ſpirituſancto eadem eſſentia ſit principium eiuſdem actus, cum eſſentia diuina in ſpirituſancto non ſit communis ſpiratio, ſicut in patre, & filio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum pater, & filius ſint unus ſpirator.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd pater, & filius ſint vnus ſpirator. Per hoc enim non importatur niſi vnitas in actu ſpirandi: ſed vno actu ſpirant pater, & filius. ergo ſunt vnus ſpirator, ſicut vnus Deus propter vnitatem deitatis.

¶ 2 Præter. Sicut pater, & filius conueniunt in actu creandi, ita etiam in actu ſpirandi: ſed propter illam conuenientiam pater, & filius dicuntur vnus creator. ergo eadem ratione debent dici vnus ſpirator.

¶ 3 Pręter. Principium dicit relationem conſequentem ad actum, quo eſt principium: ſed pater, & filius dicuntur vnum principium ſpiritusſancti, vt infra habebitur. ergo etiam dici debent vnus ſpirator.

Diſtin. 29. quæſt. vnic. art. 4.

CONTRA. Quicunque ſpirant ſunt ſpirantes: ſed pater, & filius ſpirant ſpiritumſanctum. ergo ſunt ſpirantes. ergo A etiam ſunt ſpiratores ſpiritusſancti.

RESPONDEO, Dicendum, quòd actus recipit numerum a ſuppoſitis: vnde etiam verbum ſignificans ſubſtantiam per modum actus, dicitur de pluribus perſonis pluraliter, quamuis ſit eſſentia vna, ſicut Ioan. 10. Ego & pater vnum ſumus. Actus autem ſignificatur etiam in verbo, & in participio, & in nomine verbali: ſed tamen participiū plus accedit ad ſubſtantiā, quàm verbum, & adhuc nomē verbale magis, quàm participiū. Et ideo nō præſumimus dicere, quòd pater, & filius ſpiret ſpiritūſanctum, vel quòd ſint ſpirās, vel quòd ſint ſpirator, ſed ꝙ ſpirent, & ſint ſpirantes, [d] & ſint ſpiratores, quamuis ſit actus vnus, quo ſpirant, tamen ſecundum quod vnumquodq; eorum magis accedit ad ſignificandum actum, minus proprie poteſt in ſingulari prædicari.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd quamuis actus ſit vnus, tamen quando ſignificatur, vt actus egrediēs a pluribus ſuppoſitis, oportet quòd ſignificetur pluraliter. Actus enim trahit numerum a ſuppoſitis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd creatio eſt actus trium perſonarum, non ſecūdum quòd diſtinctæ ſunt: ſed ſecundum quod vniuntur in eſſentia, quia etiam per intellectum remota diſtinctione perſonarum, adhuc remanebit creatio. Et ideo dicimus, quòd pater, & filius, & ſpiritusſanctus, ſunt vnus [d] creator, quamuis non dicamus, quòd ſint vnus creans, quia nomen verbale plus recedit ab actu, quàm participium, ſed ſpiratio eſt D actus conueniens pluribus ſuppoſitis quodammodo, ſecūdum quod diſtinguuntur, vt ſupra dictum eſt. Et ideo etiam in nomine verbali, oportet, quòd actus pluraliter ſignificetur.

D. 411.

In corpore.

¶ Ad tertium dicendum, quòd principium non nominat aliquem actum, ſed tantum relationem: & quia pater, & filius referuntur vna relatione ad ſpiritumſanctum: ideo dicuntur vnum principium ſpiritusſancti, ſed non vnus ſpirator.

EXPOSITIO LITERAE.

MISIT DEVS ſpiritum filii &c.} Hæc probatio non videtur ſufficiens, quia Gręci confitentur ſpiritumſanctum eſſe filii, ſed nō a filio. Sed dicendum, quòd cum oporteat genitiuum in aliqua habitudine conſtrui, non poteſt alia inueniri, niſi habitudo originis, q̃a ſola talis relatio perſonas diſtinguit: & ideo oportet concedere, quòd ſpiritusſanctus a filio oriatur. { Quem ego mittam &c.} E Videtur etiam hæc probatio inſufficiens, quia hic loquitur de temporali proceſſione ſpiritusſancti, quam Græci a filio eſſe cōcedunt, non autem æternam. Sed dicendum, quòd cum temporalis proceſſio includat æternam, vt infra dicetur, oportet, quòd a quo procedit temporaliter, etiam ab æterno procedat. { Qui aliud docuerit &c.} Hæc Magiſter bene exponit, aliud pro contrario ſumens; quod enim non eſt contrarium ſacræ ſcripturæ, veritas eius eſt, ſecūdum Anſel. nec poteſt eſſe, quòd omnia credenda explicite in illo ſymbolo cōtineantur, in quo de deſcenſu ad inferos nulla mentio ſit. Proceſſio autem ſpiritusſancti continetur ibi implicite, inquantum ibi continetur diſtinctio perſonarum, quæ aliter eſſe non poſſet, vt dictum eſt. Sed quærunt Græci quomodo fuerunt Latini auſi hoc addere. Ad quod dicendum, quòd neceſſitas fuit, ſicut eorum error oſtendit, & authoritas Romanę eccleſiæ ſynodum congregandi, in qua exprimeretur aliquid, quod implicite in articulis fidei continebatur.

D. 15. q. 4. art. 3.

De proceſ. ſpiritusſancti in prin.

Diſt. 9. q. 1. art. 1.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO, quòd ſpiritusſanctus procedit a patre, & filio. Hic inquirit: vtrum ſit aliquis ordo reſpectu iſtius proceſſionis inter patrem, & filium. Et diuiditur in tres partes. In prima excludit ordinem temporis. In ſecunda, ordinem dignitatis, vel poteſtatis, ibi: {Non tractandum.} In tertia, aſtruit ordinem naturæ, ibi: {Tamen in 15. lib.} In primo, tria facit. Primo, mouet quæſtionem. Secundo, ponit obiectionem hęretici, ibi: {Quod nititur.} Tertio, ponit ſolutionẽ, ibi: {His, & huiuſmodi quęſtionibus &c.} {Nunc tractandum.} Hic excludit ordinẽ dignitatis, vel poteſtatis: oſtẽdens, ꝙ ſpirituſſanctus non plenius procedit a patre quàm a filio. Et primo, mouet quæſtionem. Secundo, ponit ſolutionem, ibi: {Ad quod dicimus &c.} {Tamen in 15.} Hic aſtruit ordinem naturæ. Et diuidit in quatuor partes, ſecũdum quatuor, quæ oſtendunt authoritatẽ ſpirationis in patre. Primo, per hoc, quòd dicitur ſpirituſſanctus a patre prĩcipaliter ꝓcedere. Secundo, ex hoc, quòd dicitur proprie procedere de ipſo, ibi: {Ex eodem ſenſu.} Tertio, per hoc, quòd dicitur ſpirituſſanctus eſſe a patre per filiũ, ibi: {Forte iuxta hãc.} Quarto, per hoc, quod in proceſſione ſpirituſſancti, aliquãdo ſolus pater nominatur, ibi: {Inde eſt etiam quòd veritas.}

† c.26.to.3.

DISTIN. XII.

A

Vtrum ſpirituſſanctus prius, uel plenius procedat a patre, quàm a filio.

ITEM quæritur cum ſpirituſſanctus a patre procedat, & filio: G vtrum ſpirituſſanctus prius, vel magis proceſſerit a patre quàm a filio, quod nititur hæreticus oſtendere ita dicens. Si proceſsit ſpirituſſanctus a patre, proceſsit vtique aut nato iam filio, aut non nato filio. Si vero iam nato filio proceſsit, ante natus eſt filius, quàm proceſsit ſpirituſſanctus. a Pręceſsit igitur natiuitas filii proceſsionem ſpirituſſancti: ſi autem proceſsit a patre, non nato, H filio ante proceſsit, quàm filius genitus fuerit.

b Reſponſio Aug. ad id, quod primo quærebatur, ſcilicet, an prius a patre, quàm a filio proceſſerit.

HIS, & huiuſmodi quæſtionibus magis laborioſis, quàm fructuoſis, reſpondet Auguſtinus in quintodecimo libro de Trinitate † dicens. In illa ſumma Trinitate, quæ Deus eſt interualla tẽporum nulla ſunt, per quæ poſſet oſtendi, aut ſaltem requiri: vtrum prius de patre natus ſit filius, & poſtea de ambobus proceſſerit ſpirituſſanctus. Nunquid ergo poſſumus quærere: vtrum iam proceſſerat ſpirituſſanctus de patre, quando natus eſt filius, an nondum proceſſerat, & illo nato de vtroq; proceſsit? Non poſſunt prorſus iſta ibi quæri: vbi ex tempore nihil inchoatur, vt conſequenti perficiatur in tempore. Ideo qui poteſt intelligere ſine tempore generationem filii de patre, intelligat ſine tempore proceſsionẽ ſpirituſſancti de vtroque. Ecce his verbis abſoluta eſt quæſtio illa, qua quærebatur: vtrum prius proceſſerit ſpirituſſanct⁹ a patre, quàm a filio.

Hic agitur de eo, quod ſecundo quærebatur, ſcilicet, an magis, uel plenius proceſſerit a patre, quàm a filio.

NVNC tractandum eſt, quod ſecundo quęrebatur, ſcilicet: an plenius, vel magis procedat ſpirituſſanct⁹ a patre, quàm a filio. I Ad qđ dicimus, quia ſicut non ante procedit a patre, q̃ a filio: ita non magis, vel plenius procedit a patre, quàm a filio. Auguſt. tamen in quiutodecimo libro de Trinita. † dicit, quòd ſpirituſſanctus principaliter ꝓcedit de patre. Non fruſtra, inquit, in hac Trinitate non dicitur verbum Dei, niſi filius, nec donũ Dei, niſi ſpirituſſanctus, nec de quo genitum eſt verbum, & de quo procedit principaliter ſpirituſſanctus, niſi De⁹ pater. Ecce audiſti, quia ſpirituſſanctus principaliter procedit a patre, ſed ne te hoc turbaret ipſe continuo, ex quo ſenſu hoc dixerit, aperit ſubdẽs. Iõq; addidi principaliter, quia & de filio ſpirituſſanctus procedere reperitur, ſed hoc quoque illi pater dedit non iam exiſtenti, & nondũ habenti, ſed quicquid vnigenito verbo dedit, gignendo dedit. Sic ergo genuit eum, vt etiam de illo donum cõe procederet, & ſpirituſſanctus ſpirit⁹ eſſet amborum. Ecce expoſuit ipſemet quomodo principaliter ſpiritus procedat a patre, non quia prius, vel magis procedat a patre, quàm a filio, ſed quia cum procedit a filio, hoc ipſum habet filius a patre.

Ex eodem ſenſu dicitur ſpirituſſanctus proprie procedere a patre.

EX eodem ſenſu etiam dicitur procedere ꝓprie de patre. Vnde † Hiero. in expoſitione catholicæ fidei, Niceniq; ſymboli ait. Credimus in ſpiritumſanctum qui de patre procedit proprie. Item, ſpiritumſanctum verum deum inuenimus in ſcriptura, & de patre eſſe proprie. & item de patre filius, & ſpirituſſanctus proprie, & vere de patre procedit. Ecce aperte dicit ſpiritumſanctum proprie eſſe de patre, & proprie procedere a B patre, quod non eſt ita intelligẽdum tanquam prius, vel plenius a patre procedat, quàm a filio: ſed quia hoc habet pater a ſe non ab alio, vt de ipſo ſit, & procedat ſpirituſſanctus, filius autem non a ſe: ſed a patre hoc habet, vt de ipſo ſit, & procedat ſpirituſſanctus.

c Ex eodem ſenſu dicitur ſpirituſſanctus eſſe, & mitti a patre per filium.

C FORTE etiã iuxta hanc intelligẽtiam dicitur ſpirituſſanctus mitti per filium, & a patre eſſe per filium. Vnde Hilar. ad deum patrem de ſpirituſancto, & filio loquens in duodecimo libr. de Trinit. † ait. In ſpirituſancto tuo, ex te profecto, & per eum miſſo. Item: ante tempora vnigenitus tuus ex te natus manet: ita quòd ex te per eum ſpiritus ſanctus tuus eſt, quod & ſi ſenſu D non percipiam, tamen teneo conſcientia. In ſpiritualibus enim rebus tuis hebes ſum. Itẽ in eodem. † Conſerua hanc oro fidei meæ religionem, vt quod in regenerationis meæ ſymbolo profeſſus ſum, ſemper obtineam te patrem, ſcilicet & filiũ tuum vna tecum adorem ſpiritum ſanctum tuũ, qui ex te per

QVÆSTIO PRIMA.

A

Ad intellectum huius partis tria quæruntur.

Primo. Vtrum generatio filii præcedat aliquo modo proceſſionem ſpirituſſancti.
Secũdo. Vtrum ſpirituſſanctus prius, vel plenius procedat a patre, quàm a filio.
Tertio. Vtrum procedat a patre mediante filio.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum generatio ſit prior proceſsione.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd generatio præcedat proceſſionem. Principium enim proceſſionis ad minus naturaliter, eſt prius proceſſione: principium autem proceſſionis ſpirituſſancti eſt filius, qui eſt terminus generationis, vt ſupra dictum eſt. ergo generatio præcedit proceſſionem.

Diſt.5.q.2. art. 1.

¶ 2 Item. Cum ſint duo agentia in rebus creatis, ſcilicet natura, & propoſitum, vel voluntas. Actio naturæ præcedit actionem voluntatis, quia actio voluntatis fundatur ſuper actionem naturæ. Sed generatio filij eſt a patre per modum naturæ; F proceſſio ſpirituſſancti ab vtroque per modum voluntatis. ergo generatio eſt prior proceſſione.

¶ 3 Pręter. In anima eſt imago Trinitatis, in qua proceſſus notitiæ a mente præcedit proceſſum amoris: ſed proceſſus notitiæ repræſentat generationem filij, proceſſus amoris proceſſionẽ ſpirituſſancti. ergo vt prius.

SED CONTRA eſt quod dicitur in litera, quòd ſpirituſſanct⁹ non procedit iam nato filio, quod oporteret ſi natiuitas proceſſionem præcederet.

¶ Præter. Sicut ſe habet filius ad patrem in ratione ordinis, ita ſpirituſſanctus ad filium: ſed pater nullo modo prior eſt filio, vt ſupra oſtẽſum eſt, nec itellectu, nec dignitate, nec tempore. ergo nec filius ſpirituſancto prior eſt. ergo nec generatio ꝓceſſione: quia ſicut ſe habet filius ad ſpiritumſanctum, ita generatio ad proceſſionem.

Diſt.9.q.2. art.1.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſecundum Aug. in diuinis non eſt aliquis ordo, niſi ordo naturæ: ordo autem naturæ eſt: quo aliquis eſt ex alio, non quo aliquis eſt prior altero. & ideo in diuinis nullo modo poteſt aliqđ altero prius dici. Et ratio huius eſt, quia in diuinis nõ poteſt conſiderari, niſi id, quod abſolutum eſt. & hoc vnum eſt, & indiuiſibile, in quo prioritas, vel poſterioritas non inuenitur, vel id, quod ad aliqđ dicitur: horum autẽ, quę ad aliquid dicuntur natura eſt, vt ſint ſimul tempore, intellectu, natura. Et ideo dicimus, quòd generatio non eſt prior proceſſione aliquo modo, qui poſſit ad diuina referri: ſed tantũ ſecundum modum intelligendi, qui eſt in intellectu noſtro tantum, accipiente generationem, & proceſſionem in diuinis ſecundum ſimilitudines repertas in creaturis, quę deficiẽtes ſunt ad repręſentandum generationem, & proceſſionem, prout ſunt in diuinis.

Lib.3.cont. Maxim.14. to.6.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd principium ſecundum relationẽ principii, non eſt eo prius, cuius eſt principium aliquo modo, ſed id, quod eſt principium naturaliter eſt prius. ſi autem ille, qui eſt principium, ipſa relatione ſit quis, vel per- K ſona diſtincta, omnis prioritas remouetur ab eo reſpectu illius, cuius eſt principium, & ita cum filius, vt ſupra dictum eſt, ipſa ſua relatione ſit perſona diſtincta, nullo modo eſt prior ſpirituſancto: ſed verum eſt, quòd propter ordinem naturæ ſpirituſſanctus eſt a filio: quamuis enim communis ſpiratio non ſit proprietas perſonalis filii, eſt tamen ipſa perſona filii, ſicut bonitas diuina eſt ipſe Deus, & prima proceſſio correſpondens ſibi eſt proprietas perſonalis ſpirituſſancti.

Diſt.9.q.2. art.1.

¶ Ad ſecundum dicendum, & tertium, quòd rationes illæ deficiunt ex hoc, quòd ſimilitudines inuentæ in creaturis non perfecte repręſentant ea, quæ ſunt in Deo: & hoc patet in propoſito, quia non inuenitur aliqua creatura, quæ ab eodem habeat, quòd ad aliquid dicatur, & ſit in ſe ſubſiſtens.

ARTICVLVS II.

b Vtrũ ſpirituſſanctus magis procedat a patre, quàm a filio.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpirituſſanctus magis procedat a patre, quàm a filio. Sicut enim dicit Philoſophus in libr. de cauſis. Omnis cauſa primaria plus eſt influens in ſuum cauſatum, quàm cauſa ſecundaria: ſed filius eſt quaſi ſecũda cauſa, pater autem quaſi primum principium, quod non eſt de aliquo. ergo ſpirituſſanct⁹ magis ꝓcedit a patre, q̃ a filio.

In prima ꝓpoſitione.

ca.17.to.3.

¶ 2 Item. Philoſophus in primo Poſteriorum. Propter quod vnumquodq; & illud magis: ſed filius hoc qđ eſt principium ſpirituſſancti habet a patre. ergo pater magis eſt principium, q̃ filius.

Tex.5.

¶ 3 Pręter. Illud, quod eſt principiũ alicuius principaliter, & proprie, videtur eſſe magis eius principium, quàm illud, quod non eſt ita: ſed ſicut dicitur in litera, ſpirituſſanctus procedit a patre principaliter, & proprie, non aũt dr̃ hoc đ filio. ergo &c.

¶ 4 Præt. Spirituſſanctus non habet aliquid, quod non habeat a patre: habet autem aliquid, quod non habet a filio: hoc ſcilicet, ꝙ procedit a patre. ergo ſpirituſſanct⁹ magis procedit a patre, quàm a filio.

CONTRA eſt quod dr̃ in litera.

¶ Præt. Vbi eſt ſumma æqualitas, non põt eſſe magis & plenius: ſed inter patrẽ & filium eſt ſumma æqualitas, ergo ſpirituſſanctus non põt eſſe magis ab vno, quàm ab alio.

† Ad Cyrillum, cuius initium eſt, Credim⁹ in vnum deũ. tom. 4.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſpirituſſanctus, nec prius, nec plenius, nec magis procedit a patre, quàm a filio. Et ratio huius tota eſt, quia pater, & filius ſunt vnum principium d ſpirituſſancti, & vbi eſt vnitas, non poteſt eſſe diſtinctio plenitudinis.

D.1062.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pater quamuis dicatur principium filij, & ſpirituſſancti, tamen non poteſt dici cauſa proprie loquendo. Cauſa enim ſemper ponit diuerſitatem eſſentiæ: ſicut patet in omnibus, ſed principium aliquod, a quo aliquid fluit eſt conſubſtantiale rei, cuius eſt principium: ſicut dicimus, quòd punctum eſt principium lineæ, & cor principium animalis, & fundamentum domus, & ideo propter conſubſtantialitatem pater dicitur principium, ſed non cauſa.

Præter. Cauſatum habet dependentiam ad cauſam, ſed principium importat originem quandam, ſecundum quòd dicitur principium, ex quo incipit aliquid.

Item quamuis dicatur principium, non tamen poteſt dici primum, quia ibi non eſt aliquid prius, & poſterius, vt dictum eſt: A vnde patet, quòd illa authoritas non eſt ad propoſitum, quia pater nec eſt cauſa, nec primaria reſpectu filii, & ſpirituſſancti, ſi tamen in hoc non fiat vis, adhuc pater, & filius reſpectu ſpirituſancti non ſe habent ſicut duo principia, ſed ſicut vnum. & ideo nullus gradus inter eos inuenitur in ſpirando ſpiritumſanctum.

Diſt.9.q.2. art.1.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod dictũ Philoſophi verificatur quando illud, quod conuenit alicui propter aliquid aliud, eſt diuerſum in vtroque, & præcipue quãdo vnum eſt cauſa alterius eſſentiali ordine cauſæ: tunc enim cauſalitas ſua eſt reſpectu totius ſpeciei, & nõ vnius indiuidui tantum, vt dicit Auic. ſicut calor eſt magis in igne, quàm in corpore miſto, quia ꝓpter ignẽ eſt in corpore miſto, ſed quãuis filius habeat a patre hoc, quòd ſpirat ſpiritũſanctũ, nihilominus tamen, nõ eſt hoc diuerſum in patre, & filio, quia eadem virtutem ſpiratiuam, quam pater habet, filio communicat: & ideo per illam æqualiter pater, & filius ſpiritum ſanctum ſpirant. Et ſi etiam non eſſet vna numero, ſed ſpecie tantum, ratio nõ valeret: ſicut patet in omnibus vniuocis generationibus: non enim pater Sortis plus influit in filium Sortis, quàm Sortes.

Vt ſupra.

9.meta.c.2.

† In fine.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſpirituſſanctus dicitur eſſe principaliter a patre, quia in patre eſt authoritas ſpirationis, a quo etiam habet filius virtutem ſpiratiuam, & non propter aliquem ordinem, vel gradum prioritatis, vel poſterioritatis patris, & filii. ſimiliter etiam propter eandem rationem dicitur proprie procedere a patre, maxime cum hæc ꝓpoſitio. A. apud Græcos notet relationem E ad primam originem. Vnde apud eos non dicitur, quòd lacus ſit a riuo, ſed quòd eſt a fonte; & inde eſt etiam, quod non concedunt, quòd ſpirituſſanctus ſit a filio, ſed a patre: nihilominus tamen non eſt dicendum, quin etiam a filio proprie procedat, qui cum patre eſt vnum principium ſpirituſſancti, non autem ſic riuus, & fons ſunt vnum principium laci.

† Vbi ſupra.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſpirituſſanctus non aliter, nec alia proceſſione procedit a patre, quàm a filio: vnde proceſſio ſpirituſſancti tota eſt a filio, ſicut etiam tota eſt a patre: vnde nõ ſequitur, quòd alia res ſit in ſpirituſancto, quæ non ſit a filio. Sed verum eſt, quòd illa proceſſio non eſt a filio ſecundum omnem ſui habitudinem: ſed hoc in nullo derogat plenitudini proceſſionis. Accidit enim proceſſioni ſpirituſſancti, quòd ſecundũ habitudinem, qua eſt a filio, ſit a patre, non quia a filio eſt ſpirituſſanctus, ſed quia filius eſt a patre vnigenitum tuum eſt, promereat. Ecce aperte dicit ſpiritumſanctum a patre per filium, & mitti & eſſe, quod non eſt intelligendum quaſi a patre per filium minorem mittatur, vel ſit: ſed quia ex patre, & filio eſt, & mittitur ab vtroque, ſed hoc ipſum habet filius a patre vt ab ipſo, & ſit, & mittatur ſpiritusſanctus. Hoc ergo voluit ſignificare Hila. † †Vbi ſupra. diſtinctionem faciens in locutione, vt oſtenderet in patre eſſe authoritatem. Inde eſt etiam, quod veritas oſtendens patrem eſſe authorem proceſsionis, qua procedit ſpiritusſanctus a filio dixit in euangelio. De patre procedit, cum de patre, & filio procedat ſpiritusſanctus. Vnde Auguſtinus † †15. de tri. c.27.to.3. quęrit ſi de patre, & filio procedit ſpiritusſanctus, cur filius dixit de patre procedit? Cur putas, niſi quia ſolet ad eū referre, etiā quod ipſius eſt, ſicut & de quo & ipſe eſt: ſicut ait, Mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me? Si igit hic intelligit eius doctrinā, quam tamen dixit nō ſuam, ſed patris, quanto magis illic intelligendus eſt ſpiritusſanctus de ipſo procedere, vbi ſic ait, De patre procedit, vt non diceret de me non procedit a quo autem habet filius, vt ſit deus. Eſt enim de deo deus ab illo habet vtique, vt etiam de illo procedat ſpiritusſanctus. Et ideo ſpiritusſanctus vt etiā de filio procedat, ſicut procedit de patre, ab ipſo habet patre. Quapropter, qui poteſt intelligere in eo, quod ait filius, Sicut habet pater vitam in ſemetipſo, G ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo, non ſine vita exiſtenti, iam filio vitam patrem dediſſe, ſed ita eum ſine tempore genuiſſe, vt vita, quam pater filio gignendo dedit, coęterna ſit vitę patris, qui dedit: intelligat etiam ſicut habet pater in ſemetipſo vt de illo procedat ſpiritusſanctus, ſic dediſſe filio, vt de illo procedat idem ſpiritusſanctus, & vtrunque ſine tempore. Ita ergo dictū eſt, ſpiritumſanctum H de patre procedere, vt intelligatur etiam, quod procedit de filio de patre eſſe & filio. Si enī quicquid habet de patre, habet filius, de patre habet vtiq; vt de illo procedat ſpiritusſanctus: ſed nulla ibi tempora cogitentur, quæ habent prius, & poſterius, quia ibi omnino nulla ſunt.

ARTICVLVS III.

e Vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre mediante filio.

1.p.q.36. art.3. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quod ſpiritusſanctus procedat a patre mediante filio. Illud enim per quod aliquid procedit, videtur eſſe mediū in proceſsione. Sed ſpiritusſanctus ꝓcedit a patre ꝑ filiū, ergo ꝓcedit a patre mediante filio.

¶ 2 Præt. Conſtat, quod tertium non exit a primo, niſi ꝑ medium, ſed ſpiritusſanctus dicitur eſſe tertia perſona in trinitate. ergo non procedit a patre, qui eſt principium non de principio, niſi mediante filio.

¶ 3 Præter. In imagine creata, amor repræſentat ſpiritumſanctum, & notitia filium: ſed amor nō procedit a mente, niſi mediante notitia. ergo nec ſpiritusſanctus a patre, niſi filio mediante.

SED CONTRA. Videtur, ꝙ immediatius ꝓcedit a pr̄e, q̄ a filio. Immediatum enim dicitur principium principalius, quam mediatum, vt patet in primis propoſitionib⁹, quæ immediate dicuntur: 1.Poſt.t.5. ſed ſpiritusſanctus procedit principaliter a patre. ergo immediatius procedit ab ipſo, quam a filio.

RESPONDEO, Dicendum, quod omne medium aliquo modo diſtinguitur ab his, inter quæ medium dicitur, cum autem in ſpiratione pater, & filius ſint duo ſpirantes, inquantum ſunt vnum in potentia ſpiratiua poſſumus loqui de actu ſpirationis per comparationem ad ipſos ſpirātes, vel ad principium ſpirandi, ſicut virtute, cuius fit ſpiratio. Si autem conſideremus ipſum principium, ſcilicet potentiam ſpiratiuam, cum in hoc non diſtinguantur pater, & filius, non poteſt dici ſpiratio eſſe a patre mediante filio. Si autem conſideremus ipſos ſpirantes, qui diſtincti ſunt, & ſecundum hoc præbent ſuppoſitum ſpirationi: ſic eſt ibi mediatio, ſecundum quod eſt ibi ordo naturæ, quia filius eſt ex patre, & ſpiritusſanctus ſimul a patre, & filio: 5. de trinit. c.7. vnde dicit Ricardus, quod generatio in diuinis eſt a patre immediate, ſed proceſſio ſpiritusſancti quodammodo eſt mediate, & quodammodo immediate. Immediate quantum ad virtutē ſpiratiuam, quæ eſt vna patris, & filii. Et iterum quantum ad ipſum ſuppoſitum patris, quod immediate eſt principium proceſſionis, quia ipſe ſimul & filius ſpirant. Sed mediate inquantum filius, qui ſpirat, eſt a patre.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quod per hoc, quod dicitur, ſpiritumſanctum procedere a patre per filium deſignatur authoritas in patre reſpectu filii: quia filius habet a patre, quod ſpiritumſanctum ſpiret. ex hoc autem non ponitur mediatio aliqua, niſi ex parte ſuppoſitorum, quę diſtinguuntur per hoc, quod vnum eſt ab alio ratione cuius in vno eſt authoritas reſpectu alterius.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod ſpiritusſanctus vno modo, vt dictum eſt, procedit a patre mediante filio, ſed hoc non excludit, quin etiam immediate a patre procedat, vt dictum eſt. In cor. art. Art. præce.

¶ Ad tertium dicendum, quod imago quæ eſt in anima, F deficienter repræſentat Trinitatem: notitia enim eſt omnino diſtincta a mente: & ideo ſimpliciter amor a mente mediante notitia procedit. Sed in diuinis perſonis, filius, non quantum ad omnia diſtinguitur a patre: & ideo ſecundum aliquid non eſt ibi mediatio.

¶ Ad quartum dicendum, quod quando ſunt multæ cauſæ agentes ordinatę poſſunt dupliciter cōſiderari: ſecundū quod eſt duo inuenire in agente, ſcilicet ipſum agens, quod exercet actionem, & virtutem ipſius, quę eſt principiū actionis in ipſo. Si igitur conſiderent cauſæ agentes ordinatę ſecundum rationem agētis, cuius eſt agere: tunc quanto agens eſt poſterius, tanto magis eſt proximū D.504. & immediatum ad actionem, & ad id, quod per actionem educitur: ſi autē cōſiderentur quantum ad virtutē, quæ eſt principium operationis, quanto cauſa eſt magis prima, tanto eſt magis immediata, eo quod agēs ſecundum, non agit, niſi inquantum eſt motum a primo: & ſecundum quod virtus primi eſt in ipſo. Vnde oportet, vt ſemper, reſoluatur virtus vltimi agentis in virtute agentis primi, verbi gratia, quod planta generat plantam, hoc habet a virtute ſolis, & ꝙ ſol moueat ad generationē plantæ, I habet a virtute motoris ſui, quicunque ſit ille: & inde eſt, quod quia deus eſt agens primum, ipſe immediatius ſe habet ſecundum virtutem ſuam ad quamlibet operationem naturæ, quam aliquod agens naturale. Et inde eſt etiam, quod propoſitiones primæ dicuntur immediatę, quia pr̨edicatum non coniungitur ſubiecto per virtutem alterius cauſæ præcedentis. Inde eſt etiam, quod hæc præpoſitio per, quæ denotat cauſam mediam, quandoque notat authoritatem in recto, quandoque in obliquo. In recto, vt cum dicitur, Rex facit hoc per balliuū. tunc enim mediatio attenditur quantum ad ipſos operantes. In obliquo, cum dicitur, Præpoſitus facit hoc per regem. Hic enim cōſideratur mediatio quantum ad virtutem, quæ eſt principium operationis. Virtus enim ſuperioris eſt quaſi medium, per qđ operans ſuę operationi coniungitur. In patre autem & in filio non eſt accipere diſtinctionem quantum ad principium operationis, K quia illud eſt idem in vtroq;, ſcilicet diuina potentia, ſed ſolum quantum ad operantes, qui ſunt adinuicem diſtincti. Et ideo, cum in patre ſit authoritas, dicitur pater operari per filium; & nullo modo filius per patrem. Inde eſt etiam, ꝙ ſecundum aliquem modum filius eſt medium in operatione patris, ſed pater nullo modo in operatione filii.

EXPOSITIO TEXTVS.

AVT IAM nato, aut non nato.} Videtur, quod neceſſarium ſit alterum dare, quia differunt per affirmationem, & negationem. Et dicendum, quod vtraque iſtarum eſt duplex, ex eo quod cum dicitur ſpiritusſanctus procedit a patre iam nato filio, participium poteſt deſignare tempus præteritum. Aduerbium nunc proximū ante præſens tempus, & ſic eſt falſa, quia ſignificatur quod generatio

A filij duratione proceſſionem ſpiritusſancti præcedat: & in hoc ſenſu negatiua eſt vera: ſi negatiue ſumatur, vt feratur negatio ad totum, & non ad participium tantum. Si autem participium deſignat perfectionem natiuitatis, & aduerbium nunc æternitatis, & ſic vera eſt, quia exiſtente perfecta generatione filii eſt ab æterno proceſſio ſpiritusſancti, & in hoc ſenſu negatiua falſa eſt. {Aut plenius, vel magis &c.} Hæc duo differunt, vt plenius dicatur ꝓcedere ab illo, a quo plura recipit, ſed magis ab illo, qui de maiori virtute ad eius proceſſioné operat. {Principaliter procedit &c.} videtur eſſe falſum. quia ſi a patre principaliter. ergo ſecundario a filio. Et dicē dum, quod principaliter non dicit gradum virtutis, ſed ordiné originis, quia a patre filius habet, quod ſpiritumſanctum ſpiret.

DISTIN. XIII.

A

Quare ſpiritusſanctus cum ſit de ſubſtantia patris, non dicatur filius, uel genitus, ſed tantum procedens.

POST hæc conſiderandum eſt, quantum a ta B libus, quales nos ſumus intelligi poteſt cum ſpiritusſanctus procedat de patre, & ſit de ſubſtantia patris, cur non dicatur eſſe natus: a ſed potius procedere. & cur non dicatur filius? Quare autem ſpiritusſanctus non dicatur, vel ſit natus: & ideo non ſit filius, Auguſtinus oſtendit in quintodecimo libro de Trinit. † †c.27.to.3. dicens, Si ſpiritusſanctus filius diceretur amborum vtique filius diceretur, quod abſurdiſsimum eſt: filius quippe nullus eſt duorum, niſi patris, & matris. Abſit autem vt inter Deum, & patrem, & Deum filium tale aliquid ſuſpicemur. Abſurdiſsime ergo filius diceretur amborum, ideſt patris, & filii: amborum enim filius diceretur, ſi eū ambo genuiſſent, quod abhorret omnium ſanorum ſenſus, non ergo ab vtroq; eſt genitus, ſed procedit ab vtroque amborum ſpiritus. His verbis oſtenditur: cur ſpiritusſanctus cum ſit de patre, non tamen dicatur genitus, vel filius.

Cum ſpiritusſanctus non dicatur genitus, cur filius dicatur procedere.

CVM autem ſpiritusſanctus non dicatur genitus, ſed tantum procedens, quæri ſolet: cur non dicitur filius tantum genitus, ſed & procedens, ſicut ipſe in euangelio Ioannis ait. † †c.15. Ego ex Deo proceſsi, vel exiui, & veni in mundum. Non ergo tantum ſpiritusſanctus procedit a patre, C ſed etiam filius. Ad quod dicimus, quod cum vterque procedat a patre diſsimiliter tamen. Nam ſpiritusſanctus, vt ait Auguſtinus in 5. libro de Trini. † †c.14.to.3. procedit a patre non quomodo natus, ſed quomodo datus, vel donum: filius autē proceſsit naſcendo, exiit vt genitus. Ac per hoc, illud eluceſsit, vt po-

DIVISIO TEXTVS.

POſtquàm determinauit de proceſſione æterna ſpiritusſancti quantum ad modum, & principium, hic determinat de ipſa per comparationem ad generationem, & diuiditur in partes duas. In prima inquirit: vtrum ſpiritusſanctus procedens poſsit dici genitus, vt filius. In ſecunda: vtrum poſſit dici ingenitus, ibi: {Nunc conſiderandum.} Prima, in duas. Primo, oſtēdit, quod ſpiritusſanctus procedens non poteſt dici filius. Secundo, inquirit differentiam generationis filij, & proceſſionis ſpiritusſancti, ibi: {Inter generationem vero.} Circa primum duo facit. Primo inquirit, vtrum ſpiritusſanctus poſſit dici genitus. Secundo, cum non dicatur genitus, ſed procedens: quare filius non tātum dicitur genitus, ſed etiam procedens, ibi. {Cum autem ſpiritusſanctus} Vtraq; pars diuiditur in quęſtionem, & reſponſionem {Inter generationem &c.} Hic inquirit differentiam generationis, & proceſſionis. Et circa hoc duo facit. Primo, determinat quęſtionem quantum ad id, quod ſcire poſſumus, ſcilicet, quod ſpiritusſanctus procedit, & non gignitur: filius autem procedit, & gignitur. Secundo, quantum ad id, quod perfecte ſcire nō poſſumus, qualiter ſcilicet differunt proceſſio, & generatio, quia cum vtrunque ſit ineffabile, vtriuſque modum plene comprehendere non valemus, ibi: {Quid autem inter naſci &c.} {Nunc conſiderandum.} Hic oſtendit, quod ſpiritusſanctus ſicut nec genitus, ita nec ingenitus dici debet. Et primo, oſtēdit veritatem. Secundo, remouet obiectionem, ibi: {Hieronymus tamen.} vbi tria facit. Primo, inducit contrarietatem. Secundo, ponit ſolutionem, ibi: {Sed vt iſta.} Tertio, ponit ſolutionis confirmationem, ibi: Quod autem Hierony. &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Ad intelligentiam huius partis, quatuor quæruntur.

Primo. Vtrum in Deo ſit aliqua proceſſio.
Secūdo. Si eſt vtrum ſit vna tantum, vel plures.
Tertio. Qualiter duæ proceſſiones nominari debeant.
Quarto. Si ſpiritusſanctus, qui procedit, non dicatur genitus: vtrum debeat dici ingenitus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum proceſſio ſit in Deo.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quod in Deo nō ſit proceſſio. 1.p.q.27. art.1. Et de poten. q.10 arti.1. Proceſſio enim dicit motum quendam proceſſiuum: omnis autem motus indigentię, & imperfectionis eſt, & Deo non competit. ergo in Deo non eſt proceſſio.

¶ 2 Item. Proceſſio dicit exitum vnius ab alio: exitus autē eſt per diſtantiam exeuntis ab eo, ex quo exit, cum igitur in diuinis perſonis ſit omnino indiſtantia: videtur, quod ibi non ſit proceſſio.

¶ 3 Pręter. Omnis proceſſio eſt ab aliquo in aliquid, ſed diuinæ perſonæ cū ſint per ſe ſubſiſtentes, non ſunt ab aliquo in aliquid. ergo videtur, quod non conueniat eis procedere.

CONTRA. Ioan. 15. Cum venerit paracletus, quem ego mittam a patre ſpiritum ve. qui a patre proce. ergo &c.

¶ Præter. In anima eſt imago Trinitatis: ſed in anima inuenitur notitia procedere a mente, & amor ab vtroque. videtur ergo, quod ſit proceſſio etiam in diuinis perſonis.

RESPONDEO, Dicendum, quod proceſſio dicitur dupliciter. Vno modo dicit motum localem, qui proprie eſt motus animalis motu progreſſiuo, & talis proceſſio non poteſt eſſe in D diuinis, niſi metaphorice loquendo: ſecundum ſimilitudinem enim talis proceſſionis dicitur diuina ſapiētia, vel bonitas procedere in creaturas, ſecundum quod ſimilitudinem ſuam gradatim efficit in illis, ſecundum quem modum quædā Deo aliis ſimiliora ſunt. Alio modo dicitur proceſſio eductio principiati a ſuo principio, & cum in diuinis perſonis vna ſit ab alia, ſicut a principio, per modum iſtum, proprie eſt proceſſio in diuinis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod in creaturis quælibet proceſſio eſt per aliquem motum, vel mutationé, quia nec aliquid localiter procedit, niſi per motum. Nec aliquid a cauſa ſua egreditur, niſi aliqua mutatione contingente circa ipſum, a quo egreditur, ſi ſit de eſſentia eius, vel ſaltem circa id, quod egreditur. In diuinis autem eſt origo vnius perſonæ ab alia, ſine aliqua mutatione, vt ſupra de generatione dictum eſt, Diſt.4.q.1. art.1. cum nihil prædicetur de Deo, ſecundum id, quod imperfectionis eſt in ipſo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod quamuis in diuinis perſonis E non ſit diſtantia ſecundum locum, neque ſecundum eſſentiam: eſt tamen diſtinctio in perſonis, ſecundum proprietates perſonales. & hoc ſufficit ad rationem proceſſionis.

¶ Ad tertium dicendū, ꝙ proceſsio localis eſt in aliquid, ſicut in terminum motus, ſed quod procedit a cauſa, non oportet, ꝙ in alterum procedat, & ſic ſumitur proceſſio in diuinis.

ARTICVLVS II.

b Vtrum proceſsio diuina ſit tantum una.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quod in diuinis vna tantum ſit proceſſio. 1.p.q.27.3. 4. Et 4. cō c1.14. Di. q.2.ar.2. Sicut enim paternitas notat proprietatem originis, vt a quo eſt aliquis, ita proceſsio, vt qui eſt ab alio, ſed ſupradictum eſt, quod in diuinis non poteſt

teſt, ſcilicet: cur ſpiritusſanctus etiam non ſit filius, cum & ipſe a patre exeat: ideo ſpiritus non dicitur filius, quia neque natus eſt, ſicut vnigenitus; neque factus, vt per Dei gratiam in adoptionem naſceretur, ſicut nos.

b *Quod non poteſt diſtingui a nobis inter generationem filii, et proceſſionem ſpiritusſancti.*

INTER generationem vero filii, & proceſſionem ſpiritusſancti, dum hic viuimus, diſtinguere non ſufficimus. Vnde Auguſtinus Maximino præmiſſam quæſtionem refricanti, ſcilicet quęrẽti: cur ſpiritusſanctus non diceretur filius, cum de patris eſſet ſubſtantia, reſpõdens ſic ait. Quęris a me, ſi de ſubſtantia patris eſt filius, de ſubſtãtia patris, eſt etiã ſpũſſanctus, cur vnus filius & alius non ſit filius. Ecce reſpondeo ſiue capias, ſiue non capias: de patre eſt filius, de patre eſt ſpiritusſanctus, ſed ille genitus eſt, iſte procedens. Ideo ille filius eſt patris, de quo eſt genitus: iſte autẽ ſpiritus eſt vtriuſq;, quoniã de vtroque procedit: ſed ideo cum de illo loqueretur ait, De patre procedit, quoniam pater ꝓceſsionis eius eſt author, qui talem filium genuit, & gignendo ei dedit, vt etiam de ipſo procederet ſpiritusſanctus. Nam niſi procederet etiam de ipſo, nõ diceret diſcipulis, † Accipite ſpiritumſanctum, eumque inſufflando daret, G vt a ſe quoque procedere ſignificans aperte oſtenderet flando, quod ſpirando dabat occulte. Quia ergo ſi naſceret̃ non tm̃ de pr̃e, nec tãtum de filio, ſed de ambobus vtiq; naſceretur, ſine dubio filius diceretur amborum. Ac per hoc, quia filius amborum nullo modo eſſet, non oportuit naſci eum de ambobus: amborum eſt ergo ſpiritusſanctus procedendo de ambobus.

†Lib.3.cõt. Maximinũ. c.14.to.6.

† Ioan. 20

H *Hic dicit, quòd non ualet inter duo illa diſtingui.*

QVID autem inter naſci, & procedere interſit: † de illa excellentiſsima natura loquens explicare quis poteſt? Non enim omne, quod procedit, naſcitur: quamuis omne procedat, quod naſcitur: ſicut non omne quod bipes eſt, homo eſt, quamuis bipes ſit omnis, I qui homo eſt: hoc ſcio. diſtinguere autem inter illam generationem & hanc proceſsionem neſcio, nọ valeo, non ſufficio. Ac per hoc, quia illa & iſta eſt ineffabilis, ſicut propheta de filio loquens ait. Generationem eius quis enarrabit? ita de ſpiritusſancto veriſsime dicitur. proceſsionem eius quis B enarrabit? Satis ſit ergo nobis, quia non eſt a ſeipſo filius, ſed ab ipſo de quo natus eſt, nõ eſt a ſeipſo ſpiritusſanctus, ſed ab illo de quo procedit, & quia de vtroque procedit ſicut iam oſtendimus. De ſpiritusſancto quomodo ipſe de deo ſit, nec tamen ipſe filius ſit, quoniam procedendo non naſcendo legitur eſſe de deo, iam ſuperius quantum viſum eſt, diſputauimus.

†Ibid.Aug.

Eſa. 53.

d *An ſpiritusſanctus debeat dici ingenitus.*

NVnc conſiderandũ eſt, cũ ſpiritusſanctus non ſit genitus: vtrum debeat dici ingenitus. Ad quod dicimus, ſpiritumſanctum nec genitum: nec ingenitum debere dici. Vnde Augu. ad Oroſiũ ait: ſpiritumſanctũ, nec genitum, nec ingenitum fides certa declarat: quia ſi dixerimus ingenitum duos, patres affirmare videbimur: ſi autem genitum, duos filios credere culpamur. Sicut enim ſolus filius dicitur genitus, ita & ſolus pater dicitur ingenitus, eo quòd ab alio non ſit. Vnde Augu. † in 15. lib. de Tri. Pater inquit. ſolus nõ eſt de alio, ideo ſolus appellatur ingenitus, nõ quidẽ in ſcripturis, ſed in conſuetudine diſputantium, & de rẽ tanta ſermonem qualem valuerint proferentium. Filius autem de patre natus eſt, & ſpiritusſanctus de patre principaliter & communiter de vtroq; C procedit. Ideoque, cum ſpiritumſanctum genitum non dicamus, dicere tamen non audemus ingenitum, ne in hoc vocabulo, vel duos patres in illa trinitate, vel duos qui nõ ſunt, de alio quiſpiam ſuſpicetur. Ecce his verbis aperte oſtẽdit, ſpiri. ſan. nec genitum, nec ingenitum debere dici.

†65.q.q.2. to.4.

c.26.to.3.

teſt eſſe, niſi vna paternitas. ergo nec niſi vna proceſsio.

¶ 2 Præter. In omnibus habentibus vnam naturam in ſpecie, non eſt niſi vnus modus, quo natura illa communicatur: vnde etiam dicit Commen. octauo Phyſic. quòd mures, qui generantur ex putrefactione terræ, & qui generantur ex ſemine, non ſunt eiuſdem ſpeciei. Sed per proceſsionem perſonarum communicatur natura diuina, quæ eſt vna tantum non ſolũ in ſpecie, ſed ẽt in numero. ergo nõ eſt niſi vnus modus proceſsionis in diuinis.

Texc.46.

¶ 3 Præter. Operationes, vel actus diſtinguuntur ad inuicem penes terminos, & penes principia. Sed proceſſio in diuinis eſt ſemper ab eodẽ principio. quia omnis proceſſio eſt virtute naturæ ipſius producentis: eſt etiam ad eundem terminum per proceſſionem acceptum, quia in proceſsione diuina ſemper accipitur diuina natura. ergo videtur quòd nõ ſit, niſi vna proceſsio in diuinis.

¶ 4 Præter. Si ſunt duæ proceſsiones, aut differentiam habebunt ex parte eſſentiæ, aut ex parte relationum, cum nõ ſint plura in diuinis: ſed ex parte eſſentię non inuenitur diuerſitas, niſi rationis ſecũdum pluralitatem attributorum: diuerſitas autem rationis nõ cauſat pluralitatem realem, qualem oportet eſſe proceſſionum duarum, ſecũdum quas duæ perſonę realiter diſtinctæ procedunt. ergo ex parte eſſentiæ, non poteſt ſumi realis diuerſitas proceſſionum. Similiter nec ex parte relationum: relationes enim ſecundum rationem intelligendi conſequuntur proceſſiones: eo enim filius eſt, quia a patre procedit, ergo videtur, quòd nullo modo poſſunt eſſe proceſſiones plures in diuinis.

CONTRA. Secundum vnam proceſſionem eſt vnus tantum procedens: ſed in diuinis ſunt duæ perſonæ procedentes, ſcilicet filius, & ſpiritusſanctus, vt habetur in litera. ergo videtur, quòd oportet eſſe duas proceſſiones.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam dicunt, quòd iſtæ duæ proceſſiones realiter diſtinguuntur, nec oportet quærere quo diſtinguantur: quia ſunt prima diſtinguentia perſonas, ſicut nec quærimus quo diſtinguuntur rationale, & irrationale. Sed hoc non videtur conueniens, quia generatio, & proceſſio nullam habent oppoſitionem adinuicem: omnis autem diſtinctio formalis eſt ſecundum aliquam oppoſitionem. Et præterea, proceſſio, & generatio ſignificantur per modum operationum. hoc autem non conuenit, vt per operationes, vel motus, diſtinguantur operantia, vel operata, ſed magis econuerſo: quia actiones differunt ſpecie ſecundum formas agentium, vt calefacere, & infrigidare, & motus ſecũdum terminos. Et ideo alii dicunt, quòd differentia ſumitur ex hoc, quòd generatio eſt proceſſio naturę, & proceſſio ſpiritusſancti eſt proceſſio voluntatis. Sed hoc etiam non competit, quia voluntas, & natura in diuinis ſolum ratione diſtinguuntur: vnde talis diſtinctio, realis diſtinctionis ratio eſſe non poteſt, quia principium non eſt debilius principiato. Et præterea, ſecundum hoc proceſſio intellectus, ſecundum quam dicitur verF bum, eſſet alia a proceſſione naturæ, ſecundum quam dr̃ filius. Et ideo dicendum, quòd in diuinis non poteſt eſſe aliqua realis diſtinctio, & pluralitas, niſi ſecundum relationes originis. Et ideo ſecundum hoc, nos oportet inueſtigare pluralitatem procedentium, & proceſſionum. Dico igitur ſecundum hoc, quòd eſt in diuinis aliqua proceſſio, ſecundum quam, vna perſona procedit ab vna: & hęc eſt proceſſio generationis, ſecundum quam filius eſt a patre, & ideo dicitur eſſe a patre, & ideo per modum dicitur eſſe naturæ, vel intellectus: procedit enim vt filius, & vt verbum, quia in vtroque modo iſtarum proceſſionum, ſcilicet naturæ, & intellectus, eſt vnius ab vno proceſſio. Item, eſt aliqua proceſſio in diuinis, quæ eſt ſimul a duobus, ſcilicet ab eo, qui procedit, & ab eo, a quo procedit: & hęc diſtinguitur a prima ſecundum originẽ, quia iſta ſecunda proceſſio eſt a præcedente ſecũdum proceſſionem prędictam, quæ eſt per modum naturæ, & inde eſt, quòd iſta proceſſio dicitur per modum voluntatis eſſe, quia per conſenſum ex duobus volentibus poteſt vnus amor procedere: & ſecundum iſtos modos diuerſos originis, producuntur plures perſonæ relatione originis diſtinctę, ſcilicet filius, qui eſt a patre, & ſpiritusſanctus, qui eſt ab vtroque. vnde concedo, quòd niſi ſpiritusſanctus eſſet a filio, non eſſet aſſignare diſtinctionẽ realem inter filium, & ſpiritumſanctum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd paternitas dicit modum determinatum originis, qui vlterius non poteſt multiplicari ſecundum diuerſam rationem originis, ſed tantum ſecundum materiam, vt diuerſificetur in numero: ſed proceſſio dicit originem in communi, & poteſt ſecundum duos modos originis determinari, ſcilicet, quòd ſit proceſſio vnius ab vno non procedente, & quòd ſit proceſſio etiam a procedente: plures modi non poſſunt inueniri, qui diſtinguantur ex ratione originis: & ideo non poſſunt eſſe plures proceſſiones in diuinis, quàm duæ. Si enim acciperetur proceſſio ab vno procedente, vel pluribus, non eſſet differentia, niſi ſecundum vnum, & plura quæ differentia nullo modo ad originem pertinet: ſicut ſi diuideretur K greſſibile, non per bipes, & quadrupes, ſed per album, & nigrum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in natura creata eſt duplex communicatio; vna, quæ eſt per modum naturę: & alia, quæ eſt per modum amoris, non autem in vtraque communicationum communicatur natura, ſed tantum in ea, quæ eſt per modum naturæ: ex imperfectione autem voluntatis creatæ eſt, quòd non poteſt communicari per eam natura, quia illud, quod procedit per modum voluntatis, ſcilicet amor, non eſt hypoſtaſis per ſe ſubſiſtens, ſicut in diuinis: & ideo ex perfectione diuinæ naturæ eſt, quòd communicetur non tantum per actum naturæ, qui eſt generatio, ſed per actum voluntatis, qui eſt conſenſus amoris.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diſtinguuntur proceſſiones in diuinis & penes principium, & penes finem. Vt enim ſuperius dictum eſt, q̃uis natura diuina ſit principium generationis in patre, non tamen abſolute ſub ratione naturæ, ſed ſub rõne paternitatis.[d] Et ſilr̃ a natura diuina inquantum eſt natura, q̃ acquiritur in filio per gñationẽ, non habet filius quòd ſit filius, ſed ab eo ꝙ natura in filio, ſm̃ rem eſt ipſa filiatio, & ita patet, quòd ipſę relationes ſe habent aliquo mõ vt principium, & vt terminus ad ipſas ꝓceſſiones.

D.983.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd cum ſm̃ proceſſiones diſtinguãtur perſonæ, quæ realiter plures ſunt, non poteſt dici, quòd proceſſiones re non differunt, ſed ratione tantum. nihil enim cauſat diſtinctionem maiorem formaliter loquẽdo, q̃ ſit diſtinctio qua diſtinguunt̃ ipſa adinuicem, ſed ſicut proprietates ꝑſonales, ſm̃ quòd cõparantur ad eſſentiã ſunt idem re, quia ſunt diuina eſſentia, a qua tm̃ ratione differunt, ſecũdum aũt, quòd ad aliquid dicuntur ſunt, ſm̃ rem plures, & ita etiã de proceſſionibus. quia ſcđm quòd comparãtur ad naturã, vt principium, vel termin⁹, non diſtinguunt̃ niſi ratione, ſm̃ quod dr̃ in deo, voluntas & natura ratione differre, ſed quia comparãtur etiam ad proprietates relatiuas, ſicut ad principiũ, vel terminum, vt dictũ eſt, ideo ex hoc etiam habent realem differentiam.

Diſt.2.q.1. art.5

¶ Quòd ergo obijcitur, quòd relationes conſequuntur ꝓceſſiones, vnde magis videtur, quòd proceſſiones diuerſæ cauſent diuerſitatem relationum, quàm econuerſo, vel ad minus erit ibi circulatio.

¶ Dicendum, quòd relatio in diuinis non tm̃ habet, quòd ſit relatio, ſed etiam, quòd ſit perſonalis, ideſt, conſtituens perſonam, & ex hoc habet quaſi actum differentiæ conſtitutiuæ, & formæ proprie ipſius perſonæ, cuius eſt operatio generationis, vel ſpirationis, & ideo non eſt inconueniens, quòd ſm̃ relationis rationẽ, relationes conſequantur ipſas proceſſiones, & recipiant differentiam ab eis, ſm̃ autem, quòd ſunt formę propriæ ipſarum perſonarum, cauſent differentiam proceſſionum.

ARTICVLVS III.

Vtrum proceſſio ſpiritusſancti debeat dici proceſſio, vel generatio.

1.p.q.27. ar.4.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ proceſſio ſpi. ſancti non debet nominari proceſſio, ſed generatio. Si.n. non ſit generatio, tunc contra generationẽ diuidit: ſed nullum cõe diuiditur contra proprium. cum igitur proceſſio ſit cõmunis generationi & proceſſionis ſpi. ſancti: videtur quòd ꝓceſſio ſpi. ſancti non debeat nominari proceſſio.

¶ 2 Præt. Sicut generatio filij dicit ſpecialem modũ originis, ita & proceſſio ſpi. ſancti, alias non eſſet proprietas conſtitutiua perſonę, vt prius dictum eſt: ſed proceſſio non dicit aliquem ſpecialem modum originis, vt dictum eſt. ergo modus originis ſpiritusſancti non debet per proceſſionem nominari.

Arti.antec. Art.1.iſtius Diſt.

¶ 3 Præt. Sicut filius accipit totam naturam, & ſubſtantiã patris, ita & ſpiritus ſanctus: ſed illa proceſſio, ſecundum quam aliquis accipit naturam eius a quo procedit, dicitur generatio, ẽt in inferioribus. vt patet inducendo in ſingulis. ergo videtur, ꝙ proceſſio ſpiritusſancti, debet dici generatio.

A ¶ 4 Præt. Dama. dicit, diffiniens gñationem ſic. Generatio eſt diuinæ naturæ opus exiſtens, vt viſionẽ quod gñatur non ſuſcipiat, & vt neque deus prior, neque poſterior ſit: ſed proceſſio ſpi. ſan. eſt opus diuinæ naturæ &c. ergo vr̃ ꝙ ſit gñatio. Quod aũt ſit opus diuinæ naturę, & nõ volũtatis, probat̃ per Hyl. qui dicit, ꝙ omnib⁹ creaturis ſubſtãtiã voluntas attulit, ſed filio natura dedit, ſed ſpi. ſan. nõ eſt creatura, & ita non habet ſubſtantiam per voluntatem: ſed per naturam patris.

Lib.1. fidei ortho.c.8.

De ſyno.in propoſi.24.

CONTRA. Quicquid procedit ꝑ modum gñationis, ꝓcedit vt genitum, pręcipue in rebus viuentibus: ſed ſpi. ſan. non procedit vt genitus, aľs eſſent duo filii in trinitate, quod non poteſt eſſe. ergo proceſſio ſpi. ſan. non debet dici generatio.

RESPONDEO. dicendum, ꝙ in diuinis eſt accipere cõe, & ꝓprium, q̃uis non ſit accipere vľe, & particulare. Ad hoc. n. ꝙ ſit vľe, & particulare, exigit aliqua diuerſitas realis. vt ſ̃ dictum eſt, quidditatis cõicabilis, & eſſe quod ꝓprium eſt. Et talis diuerſitas non põt eſſe in diuinis, ſed eſt ibi accipere cõe, & proprium dupľr, ſ. ſcđm rem, & ſm̃ rõnem. Sm̃ rẽ, ſicut dicim⁹ eſſentiã eẽ cõem trib⁹ ꝑſonis, & vnãquãq; perſonam diſtingui, per id quod ſibi eſt proprium. Secundũ rõnem aũt, ſicut qñ intellectus nr̃ in diuinis accipit aliqd, & q̃tum ad rõnem cõem, D vel indeterminatã, quantum ad rõnem determinatam & propriã, quia vtrunq; ad dignitatẽ pertinet, & ratio generis, & rõ differentiæ. Sicut in diuinis eſt ratio cognitionis quæ cõmunis eſt, & ratio ſcientiæ, quæ propria eſt, & determinata, nec tamen vnum eſt genus alterius, ſecũdum ꝙ in Deo ſunt. Ita dico, quòd proceſſio, dr̃ ſecundum rationem cõem originis, generatio autẽ ſecundum determinatam originis rationem. Vnde ſe habent ſicut cõe & proprium, non tamen ſicut genus & ſpecies.

Diſt. 9. q. vni.ar.1.

AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd proceſſio, ſecundum quòd ſumitur in communi ratione, non condiuiditur generationi, ſed prout ſumitur, ſecundum determinatum modum proceſſionis, qui ſpi. ſancto competit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd frequenter inuenimus, quòd aliquod proprium denominatur nomine cõmuni, ſicut omne conuertibile dicitur proprium, ſiue ſignificet quid eſt res, ſiue non: ſed tamen hoc nomen ſibi ſpecialiter retinet illud conuer E tibile quòd ſubſtantiã non ſignificat, quia non addit aliquid nobilitatis quo nominari poſſit. Non autem ſic dicimus in propoſito, non enim origo ſpi. ſancti nominatur communi nomine, quia nihil addit ſecundum rationem, ideſt, communem, vel minus quàm generatio filij, cum ſpiritus ſanctus filio ſit æqualis in dignitate,

¶ Sed huiuſmodi aſſignantur tres rationes. Prima eſt: quia ſpiritusſanctus maxime accedit ad proceſſionem, non enim tantum ipſe procedit ſicut & filius, ſed a procedẽte procedit, quod filio non competit.

¶ Secunda eſt, quia cum proceſſio dicatur dupliciter, ſcilicet ſecundum motum localem, & ſcđm exitum [d] cauſati a cauſa, vterq; modus aliquo modo competit origini ſpi. ſancti. Inquãtum enim procedit, vt perſona diſtincta, ſic ſua proceſſio habet ſimilitudinem ad exitum cauſati a cauſa. Inquantum autem procedit vt amor, qui tendit in alterum nõ ſicut in recipiens, ſed ſicut in obiectum, habet ſimilitudinẽ cum ꝓceſſione locali,

D.1064.

quæ eſt ex aliquo in aliquid. Pater enim amat filium amore, qui eſt ſpi. ſanctus. Filio autem non competit proceſſio, niſi ſecundum vnum modum, ſcilicet exitum a cauſa.

¶ Tertia ratio, & credo ꝙ melior eſt, quia in rebus creatis inuenimus aliquid in ſe ſubſiſtēs, procedere per modum naturæ: & hoc dicimꝰ generari. vñ ſm̄ hoc potuimꝰ ꝓceſſionem filii proprio noīe noīare, ſ. generationis noīe. Sed non inuenimus aliquid in creaturis per ſe ſubſiſtens, ꝓcedere ꝑ modum amoris, ſicut ſpi. ſanctus procedit. Et ideo iſtā proceſſionē non potuimꝰ nominare nomine proprio, ſed tātum communi.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ꝓceſſio amoris inquātum hmōi non habet ꝙ ꝑ ipſam natura aliqua cōicetur, ſed hoc habet inquantum eſt in diuinis: vbi non pōt eſſe aliquid imperfectū. Et ideo ſpiri. ſanctus ſm̄ rōnem proceſſionis, cōiter loquēdo, nō habet, ꝙ cōicetur ſibi natura, & ideo talis ꝓceſſio non pōt dici generatio ſcd̄m ſuam propriā rōnē. Ex ipſa. n. ratione generationis eſt, quòd 5. de Tri. 7. to. 3. vbi ſ. natura genito cōicetur, quāmuis. n. diuerſitas rationis nō ſufficiat ad realē proceſſionum differentiā, ſufficit tñ ad differentē nominationē.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ natura non ē principiū proceſſionis [d] ſpi. ſancti ſub ratione D.665. naturæ, ſed ſub ratione voluntatis a qua procedit amor. & ideo ſua proceſſio nō dr̄ natiuitas, cum natiuitas a natura dicatur. Nec tamen exhoc ſequitur, ꝙ ſpi. ſanctus ſit creatura. Voluntas enim comparatur, vt principium ad ipſa principiata, & ſic comparatur ad creaturas. Vel ad ipſam rationem principiandi, Diſt. 10. q. 1. ar. 3 & ſic comparatur ad amorem, qui eſt ſpirituſſanctus ſicut intellectus ad artē, vt ſuperius dictum eſt.

Quòd Hieronymus dicit ſpirituſſan. ingenitum, quod videtur. ꝓdictis aduerſari.

HIeronymus tamen in regulis diffinitionum contra hæreticos ſpi. ſan. dicit īgenitum his verbis. Spirituſſan. pater nō eſt, ſed ingenitus, atq; infectus. pater nō eſt, quia patris eſt, & in patre eſt, proceſſionem habet ex patre & non natiuitatem. Filius non eſt, quia genitus non eſt. Ecce his verbis dcitur. ſpi. ſan. eſſe ingenitus: quod vr̄ aduerſari præmiſſis verbis Auguſtini.

Determinatio ſecundum diuerſas acceptiones.

SEd vt iſtam quæ videt̄ repugnātiā de medio abigamus, dicimus ꝙ Hieron. aliter accepit nomen ingeniti, & aliter Aug. Accepit. n. Aug. ingenitum qui, vel qđ † ab alio non eſt, & ſm̄ hoc de ſolo patre dr̄. Hiero. vero ingenitū dicit nō genitū, & ſm̄ hoc de ſpir. ſancto poteſt dici, cum ſpi. ſanctus non ſit genitus.

Ex his verbis Hieron. oſtendit ex quo ſenſu dixerit ſpiritumſanctum ingenitum.

QVòd autem Hierony. ita acceperit oſtenditur ex verbis ſuis, quibus in eodem tractatu vtitur, faciens talem diuiſionē. Omne quod eſt, aut īgenitum eſt, aut genitum, aut factum. Eſt ergo quod nec natum eſt, nec factū. & eſt quod natnm eſt, & factum non eſt: & eſt quod nec natum eſt, nec factum eſt, & eſt quod G factum, eſt & natum non eſt, & eſt quod factum eſt, & natum eſt, & renatum eſt. & eſt quod factum eſt, & natum eſt, & renatum non eſt. Nunc propoſitorum ſingulis rebus ſubſiſtentiā deſtinemus. Quod ergo nec natum, nec factum eſt pater eſt. non enim ab aliquo eſt: quod autem natum eſt, & factum non eſt, filius eſt: qui a patre genitus eſt, non factus eſt, H quod iterum, nec natum, nec factum eſt ſpirituſſan. eſt: qui a patre procedit, quod etiam factum eſt, & natum non eſt cælū & terra &c. quę ſunt inſenſibilia: quod autem factum & natum, & renatum eſt, homo eſt, quod vero factum eſt, & natum ē, & renatū non eſt, animalia ſunt. Ecce his verbis oſtendit Hieronymus ſe ingenitum accipere non genitum. aliter enim non eſſet præmiſſa diuiſio vera, ſcilicet omne qđ eſt: I aut ingenitum, aut geuitū, aut factum eſt. atque in diuiſionis huius proſecutione, in aſſignatione ingeniti, vbiq; ponit nō natum.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum ſpirituſſanctus debeat dici ingenitus.

1. p. q. 33. ar. 4. AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpi. ſanctus debet dici ingenitus. Et primo per auctoritatem Hieronymi in litera.

¶ 2 Præt. Terminus infinitus conuertitur cum negatione, ſuppoſita exiſtentia ſubiecti, ſicut non homo, non eſt homo. quicquid enim eſt, & non eſt homo, eſt non homo: ſed ingenitus eſt terminus infinitus. ergo cum ſpiritusſanctus ſit, & non ſit genitus, videtur quòd ſit ingenitus.

¶ 3 Præt. ingenitum, aut dicit relationem, aut abſolutum: ſed non dicit relationem notionalem, quia tunc non poſſet dici eſſentia ingenita. ergo videtur, quòd ſit de abſolutis, & ita videtur conuenire ſpirituiſancto.

SED IN CONTRARIVM eſt, quod dicitur in litera, ꝙ ſolus pater ingenitus eſt. ergo non ſpi. ſanctus.

RESPONDEO. Dicendum, quòd in diuinis proprie loquēdo D.1059. nihil pōt dici priuatiue, quia ad rationem priuationis [d] exi F gitur, quòd aliquid ſit aptum natum habere quod non habet. hoc autem deo competere non poteſt. Vnde oportet, quòd ingenitus ſumatur negatiue, & non priuatiue. Sed negatio quædā negat in genere determinato, & hæc habet aliquid ſimile priuationi, inquantum ponitur aliquod determinatum genus. Et ēt quædam negatio extra genus, & hæc eſt abſoluta negatio: qa nullum genus determinat.

¶ Dico ergo, quòd ingenitus ſi dicat negationem extra genus, tunc conuenit omni ei, qđ eſt, & qđ non eſt ab alio per generationē, ſiue ſit ab aliquo alio, ſiue non, & ſiue ſit creatum, ſiue increatum Et ſm̄ hoc, poſſumꝰ dicere patrem ingenitum & ſpi. ſanctū, & eſſentiam diuinā, & primas creaturas quę non exierunt in eſſe per generationē. Si autem ſit negatio in genere, hoc poteſt eſſe dupliciter, ſecundum, quòd in diuinis accipitur. Vel in genere diuinæ naturæ, & ſic adhuc conuenit patri ſpi. ſancto, & eſſentiæ. Vel in genere principij in natura diuina, & ſic nō conuenit niſi patri, & tunc erit notio patris. Principium enim aliquod poteſt innoteſcere. aut ſecundum quòd aliquid eſt ab illo, & ſic pater innoteſcit per generationem, & ſpirationem actiuam, aut ſecundum quòd nō eſt ab alio: & ſic eſt notio patris ingenitus.

AD PRIMVM. vbi ſup. ergo dicēdum, quòd Hieron. accipit ingenitum, ideſt, non genitum: ſecundum ꝙ negatio eſt extra genus vel in genere diuinæ naturæ, & non in genere principij.

¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ negatio termini infiniti, non ē negatio in aliquo genere determinato, ſed tantum in genere entis. & ideo poteſt dici de omni ente, cui non conuenit affirmatio, ſed negatio quæ negat in aliquo genere determinato, non poteſt dici extra illud genus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ingenitus ſecundum quòd cōuenit tantum patri, dicit notionem patris: & ſic non conuenit K eſſentiæ, ſecundum autem quòd cōuenit eſſentiæ & ſpirituiſancto, non dicit aliquam notionem: nec etiam aliquid de abſolutis: quia ſic etiam conueniret filio, ſed remouet notionem quādam, ſcilicet generationem paſſiuam.

EXPOSITIO TEXTES.

ABSIT autem, vt inter deum &c. {Sic enim proceſſio ſpirituſſancti materialiter videtur: quia pater ſe habet ad generationem vt principium actiuum: mater autem vt materiale, quia materiā miniſtrat. {Neſcio} ſcilicet per artem acquiſitam. {Non valeo.} per naturalē virtutem vel induſtriam. {Non ſufficio.} per defectum vſus vel exercitij. {Omne quod eſt, aut ingenitum &c.} Sciendum eſt quòd iſtius diuiſionis membra variantur materiali multiplicatione, & non formali, & ideo vnum membrum bis repetitur, inquantum duobus conuenit, ſcilicet patri & ſpirituiſancto.

DIVISIO TEXTVS.

HIc incipit Magiſter, determinare de temporali proceſſione ſpi. ſancti. Et diuidit̄ in partes duas. In prima determinat proceſſionem tpalem ſpi. ſancti. In ſecunda, determinat nomen ſpi. ſancti, quod rōnem temporalis proceſſionis oſtendit in 15. diſt. ibi. {Hic quęritur, cū ſpi. ſanctus per quem &c.} Prima, ī duas. In prima determinat de tēporali ꝓceſſione in communi. In ſecunda, quantum ad ſpeciales modos miſſionis in 16. di. {Nunc de ſpi. ſancto vide.} Prima in duas. In prima, oſtendit ſpi. ſanctum a patre, & filio, temporali proceſſione procedere. In ſecunda, inquirit, vtrū a ſeipſo tēporali proceſſione procedat. Cap. 27. to. 3. 15 diſt. {Hic conſiderandum eſt &c.} Prima, in duas. In prima oſtēdit proceſſionem ſpi. ſancti temporalē eſſe a patre, & filio. In ſecunda, excludit errorem, circa intellectū temporalis proceſſionis. ibi {Sunt autem aliqui.} Circa primū duo facit. Primo, determinat veritatē temporalis proceſſiōis, quantum ad principium a quo procedit, oſtendens per Aug. quòd procedit a patre & filio. Secundo, oſtendit veritatem, quantum ad hoc, quòd ab eis dicitur procedere temporaliter. ibi {De temporali autem.} {Sunt autē aliqui.} Hic excludit errorem dicentium, in proceſſione temporali ſpi. ſanctum non dari, ſed tantum dona eius. Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit ſpiritumſanctū, qui deus eſt, temporali proceſſione dari. ſecundo, ex hoc oſtendit, quod nullus homo ſpi. ſanctum dare poteſt. ibi {Hic quæritur, vtrū ſancti &c.} Et circa hoc duo facit. Primo, mouet quæſtionem, & determinat eam, oſtēdens quòd nullus homo ſpi. ſanctum dare poteſt, nec etiam Chriſtus, ſecundum quod homo. Secundo, obijcit in contrarium, & ſoluit. ibi {Sed nunc videtur contrarium.}

QVAESTIO I.

A

Ad intellectum huius partis tria quæruntur.

Primo. De proceſſione temporali, ſecundum ſe.
Secundo. Ratione cuius ſpiritusſanctus temporaliter procedere dicatur, vel ſecundum quid fiat.
Tertio. A quo fiat.

Circa primum duo quæruntur.

Primo. Vtrum ſit aliqua temporalis proceſſio ſpi. ſancti.
Secundo. Vtrum ponat in numerum cum æterna.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum aliqua proceſſio ſpirituſſancti, ſit temporalis.

1. p. q. 43. art. 7. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd nulla proceſſio ſpi. ſancti, ſit temporalis. Sicut enim generatio eſt proprietas æterna filij, ſecundum quam diſtinguitur a patre: ita proceſſio ſpi. ſancti eſt proprietas ſm̄ quā diſtinguit̄ a patre & filio, ſed generatio filii non dicitur temporalis, niſi ſecundum naturam aſſumptam. cum igitur ſpi. ſanctus nullam aſſumpſerit naturam, nec aſſumet, videtur quòd nulla ſit eius proceſſio temporalis.

DISTIN. XIIII.

A

Quòd gemina eſt proceſſio ſpirituſſancti.

PRAETERRA diligēter annotandum eſt, ꝙ gemina eſt proceſſio ſpi. ſancti, æterna v3. quæ ineffabilis ē, quæ a patre, & filio ęternaliter, & ſine tpe proceſſit, & a tpalis quæ a patre, & filio ad ſanctificādā creaturam ꝓcedit, & ſicut ab æterno coīter, ac ſimul procedit a patre & filio: *b* ita & in tēpore cōiter, & ſimul ab vtroque procedit ad creaturam non diuiſim a patre in filium, & a filio ad creaturam. Vnde Augu. in 15. lib. de Trini. ait. Spiritus ſanctus non de patre procedit in filium, & de filio procedit ad ſanctificādam creaturam: ſed ſimul de vtroque procedit: quàmuis hoc filio pater dederit, vt ſicut de ſe, ita etiam de illo procedat.

De temporali proceſſione ſpirituſſancti ſpecialiter agitur.

DE temporali aūt proceſſione, Beda in Homilia dñicæ primæ poſt Aſcenſ. ita loquitur. Cum gratia ſpi. ſancti datur hoībus B profecto mittitur ſpiritus a patre, mittitur & a filio, procedit a patre, procedit & a filio, qa eius miſſio eſt ipſa proceſſio. His verbis oſtendit aperte donationem gratiæ ſpi. ſancti dici proceſſionem, vel miſſionē eiuſdem, ſed cum donatio, ſiue datio non ſit niſi temporalis: conſtat, quia & hæc proceſſio, ſiue miſſio tēporalis eſt. Hanc quoque temporalem ſpirituſſancti proceſſionem Augu. in C 15. lib. de Tri. inſinuat dicens, ſpi. ſanctū ꝓceſſiſſe a Chriſto, quando poſt reſurrectionē inſufflauit in diſcipulos, his verbis cum reſurrexiſſet Chriſtus a mortuis, & apparuiſſet diſcipulis īſufflauit &, ait. Ac-

A ¶ 2 Præt. Omne illud, cui conuenit aliquid temporaliter eſt mutabile, vel variabile hoc autem ſpi. ſancto non conuenit, cum ſit verus deus. ergo nec temporalis proceſſio.

¶ 3 Præt. Secundum Phyloſophum lib. de cauſis. Inter rem propoſitione 31. cuius ſubſtantia, & operatio eſt in tempore, & inter rem cuius ſubſtantia, & operatio eſt in momento æternitatis, ē res media, cuiꝰ operatio eſt in tēpore, & ſubſtantia in ęternitate. Rē autem illā cuius ſubſtantia, & operatio eſt in æternitate, In prin. to. 7. dicit ſubſtantias ſeparatas, & præcipue deum. cum igitur ꝓceſſio ſit operatio ipſius dei. ſiue actiuæ, ſiue paſſiuæ intelligatur, videtur quòd non ſit in tempore, & ita nec temporalis dici debeat.

¶ 4 Pręt. Illud, qđ eleuat hominem ſupra tempus non poteſt dici temporale, ſed ꝑ proceſſionem ſpirituſſancti in hominem, Cap. 26. to. 3. eleuatur homo ſupra omnia temporalia: quia ſecundum Aug. inquantum 4. de Trini. c. 20. to. 3. aliquod æternū mente capimus, non in hoc modo ſumus. ergo non debet dici temporalis.

¶ 5 Præt. In proceſſione 5. de Tri. c. 15. & 16. & 2. de Trini. cap. 5. temporali, quæ etiam miſſio dicitur, includitur intellectus proceſſionis æternæ ſecundum Auguſt. ſed denominatio debet fieri a digniori. igitur, & ſi in proceſſione eſſet aliquid tēporale, non deberet dici tpalis, ſed æterna.

CONTRARIVM dicitur per authoritates in litera.

¶ Prętereà. Cōtingit aliquem ex tempore habere ſpiritumſanctum, qui prius non habuit, ſed ſpirituſſanctus non habetur niſi vt procedens a patre & filio, cum ſit donum vtriuſque, D ergo eſt eius aliqua proceſſio temporalis ſecundum quam procedit ad ſanctificandum creaturam, vt in litera dicitur.

RESPONDEO dicendum, quòd quàmuis in perſonis diuinis proprie loquendo, dicatur proceſſio ſecundum rationem exitus a principio, qui non neceſſario tendit in aliud, tamen proceſſio ſpi. ſancti ex modo ſuæ proceſſionis habet inquantū, ſcilicet, procedit vt amor, quòd in alium tendit, ſcilicet in amatum ſicut in obiectum. Et quia proceſſiones perſonarum æternæ, ſunt cauſa & ratio totius productionis creaturarum, ideo oportet quòd ſicut gñratio filii eſt ratio totius productionis creaturæ ſecundum quod dicitur pater in filio omnia feciſſe, ita etiam amor patris tendens in filium vt in obiectum ſit ratio in qua deus omnem effectum amoris creaturis largiatur, & inde, eſt ꝙ ſpirituſſanctus qui eſt amor, quo pater amat filiū. eſt etiam amor, quo amat creaturam impartiendo ſibi ſuam perfectionē. Poterit [d] ergo proceſſio iſtius amoris dupliciter con D. 1064. E ſiderari. Vel ſecundum quod tendit in obiectum æternum, & ſic dicetur æterna proceſſio. Vel ſecundum quod procedit vt amor in obiectum creatum, inquantum, ſcilicet per illum amorem creaturę aliquid a deo confertur, & ſic dicetur proceſſio temporalis, ex eo quòd ex nouitate effectus conſurgit noua relatio creaturæ ad deum, ratione cuius, oportet deum ſub noua habitudine ad creaturam ſignificari, vt patet in omnibus quæ de deo ex tempore dicuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd generatio de ratione ſui non dicit reſpectum, niſi ad eum a quo eſt generatio. Hoc autē dupliciter poteſt eſſe in filio. Aut, ſicut a quo accipit diuinam naturam, & ſic eſt generatio æterna a patre. Aut, ſicut a quo accipit naturam humanam, & ſic eſt temporalis generatio a matre. Proceſſio autem ſpi. ſancti vt dictum eſt, non ſolum dicit reſpectum ad principium a quo procedit, ſm̄ quem Diſt. 13. q. vnica, art. 2 æterna tm̄modo eſt, ſicut & generatio, ſed etiam importat reſpectum ad eum in quem procedit, ſm̄ quē tpalis dici poteſt

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd inquantum per amorem qui eſt ſpiritusſanctus, aliquod donum creaturæ confertur, nulla mutatio, vel variatio fit in ipſo amore, ſed in eo cui per amorem aliquid datur: ſi tamen mutatio, & non potius perfectio dici debet. Et ideo ille temporalis reſpectus, non ponitur circa ſpiritumſanctum realiter, ſed ſolum ſecundum rationem, realiter autē in creatura quę mutatur, ſicut fit cum dicitur, Deus dn̄s ex tēpore.

Ioan, 10.

Luc. 6

¶ Ad tertium dicendum, quòd operatio diuina dupliciter poteſt conſiderari. Vel ex parte operantis, & ſic eſt æterna, vel quātum ad effectum operationis, & ſic poteſt eſſe temporalis: ſed tamen quia deus non agit per operationem, quæ ſit media inter ipſum & operatum, ſed ſua operatio eſt in ipſo, & ē tota ſua ſubſtantia, ideo operatio eius, eſſentialiter æterna eſt, ſed effect⁹ tpalis.

¶ Ad quartum dicēdum, quòd aliquid poteſt dici temporale multipliciter, vel quia ſubiacet variationi tēporis, & hoc modo proceſſio non dicitur temporalis, etiam quātum ad effectum gratiæ: uel, quia habet initiū in tempore, & ſic gratia dicitur temporalis, & eadem ratione ꝓceſſio rōne effectus.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ aliqđ cōiunctū non pōt affirmari niſi ꝑ vtraque parte, ſed negari pōt ꝑ altera parte tantū, ſicut patet in veritate & falſitate copulatiuæ propoſitionis. Et quia temporale, claudit in ſe quandā negationem cum affirmatione, ſcilicet aliquādo eſſe, & pri⁹ non fuiſſe, æternum autem importat tantum affirmationem eſſendi, ideo coniunctum non poteſt dici æternum niſi vtrū que æternum ſit. tēporale autē dici poteſt etiam ſi alterum ſit tantum temporale, ſicut creator importat diuinam operationem, & connotat effectum in creatura actualiter, ratione cuius, deus non dicitur creator ab æterno: ſed ex tempore.

†cap. 26

†Matth. 28.

ARTICVLVS II.

b Vtrum proceſſio temporalis diſtinguatur realiter ab æterna.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd temporalis proceſſio ponat in numerum cum æterna vt ſit alia, & alia proceſſio. Aeternum enim & temporale nō poſſunt idē eſſe in eſſentia, ſed quæ differunt per eſſentiam ſimpliciter multiplicantur, & numerantur. ergo æterna proceſſio, & temporalis ſimpliciter ſunt duæ.

¶ 2 Item, idem nō eſt ſignum ſui ipſius, ſed proceſſio temporalis ſm̄ Aug. eſt ſignum æternæ. ergo non ſunt vna proceſſio.

lib. 5. de Trini. cap. 15. to. 3. & 2. de Tri. c. 5.

5. Met. tex. 21.

¶ 3 Præt. Cū vna dicatur ꝓceſſio æterna & alia temporalis, aut hoc erit, quia eſſentialiter differunt, aut quia vna addit ſuper aliam. Sed æterna non poteſt addere ſupra temporalē, quia ſic temporalis, eēt naturaliter prior æterna. Nec etiam, temporalis poteſt ſe habere ex additione ad æternam, cū æterno; quia perfectum eſt, cui nihil ſit addibile. ergo relinquitur, quòd eſſentialiter differant, & ita ſimpliciter ſunt duę.

¶ 4 Præterea. Sicut filius ſe habet ad generationem paſſiuam, ita & ſpiritusſanct⁹ ad proceſſionem paſſiuam: ſed propter æternam generationem, & temporalem, filius dicitur habere duas natiuitates, & bis natus. ergo & ſpiritusſanctus, dicitur habere duas proceſſiones.

CONTRA. proceſſio ponit aliquid in ipſo procedente: ſed proceſſio temporalis inquantum eſt temporalis, nihil ponit circa ſpi. ſan. ergo oportet, ꝙ in proceſſione temporali, eſſentialiter includatur æterna. ergo non differunt eſſentialiter, nec ſimpliciter ſunt plures.

¶ Item. Ea quæ non ſunt eiuſdem rationis, nō connumerantur adinuicem: ſed temporale, & æternū non ſunt eiuſdem rationis. ergo non poteſt dici ꝙ ſunt duæ, proceſſiones, temporalis, & æterna.

RESPONDEO. Dicendum, quòd cū proceſſio ſemper dicat reſpectum procedētis ad illum a quo procedit, ſpi. ſanctus aūt ad patrē non refert niſi rōne æterna, oportet, quòd nulla proceſſio ſpi. ſancti ſit alia eſſentialit̄ ab æterna, ſed pōt ſibi aduenire aliquis reſpectus, alius ex parte ei⁹ in quem eſt, ſicut in amatum, & ratione illius dicitur tpalis.

¶ Dicendum, ergo ꝙ eſt vna proceſſio eſſentialiter ꝓp̄ reſpectum vnum procedentis ad id, a quo procedit, quem principaliter importat. Proceſſio autem eſt duplex, vel gemina ratione duorū reſpectuū in duo obiecta, ſ. in ęternum & tpale, quorum vnus, ſ. ęternus, realiter eſt in ipſo procedente. Alius aūt ſm̄ rationem tm̄ in ſpi. ſanctum, ſed ſm̄ rem in eo, in quem ꝓcedit. Horum tm̄ reſpectuum, primus includitur in ſecundo, ſicut ratio & cauſa eius. vn̄ ſecūdū ſe habet ex additione ad primum.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ proceſſio non dr̄ tpalis, ſm̄ id qđ eſt, ſed rōne reſpectus ad creaturam, tpalis dr̄, vt dictū eſt.

cipite ſpiritum ſanctum, vt eū etiam de ſe procedere oſtenderet, & ipſe eſt virtus quæ de illo exibat: vt legitur in euangelio, & ſanabat omnes. Et vt oſtenderet hanc proceſſionem ſpiritusſancti nō eſſe aliud quàm donationem, vel dationem ipſius ſpiritusſancti, addit. poſt reſurrectionem dominus Ieſus bis dedit ſpiritum ſanctum. ſemel in terra propter dilectionem proximi. & iterum de cælo propter dilectionem dei, quia per ipſum donū, diffunditur charitas in cordibus noſtris, qua diligimus deum, & proximum.

Quòd aliqui dicūt ſpiritum ſanctum non dari, ſed dona eius.

B

SVNT autem aliqui q dicunt ſpiritūſanctū ipſum deum nō dari, *b* ſed dona eius quæ nō ſunt ipſe ſpiritusſanctus. Et vt aiunt, ſpiritusſanctus dicitur dari cum gratia eius, quæ tamen non eſt ipſe, datur homini, & hoc dicunt Bedam ſenſiſſe in ſuperioribus verbis, quibus dicit ſpiritumſanctum procedere cum ipſius gratia datur hominibus, tanquam non ipſemet detur, ſed eius gratia.

Quòd ipſe ſpiritusſanctus qui deus eſt, & datur, & mittitur.

SED quòd ipſe ſpiritusſanctus qui deus eſt, & tertia in trinitate perſona detur, aperte oſtendit Auguſt. in 15. lib. de Trini. ita dicens. eundem ſpiritumſanctum datum cum inſufflaſſet Ieſus, de quo mox ait. † Ite baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & ſpiritusſancti, non debemus ambigere. Ipſe ergo eſt qui etiam de cælo datus eſt die Penthecoſtes: quomodo ergo deus non eſt qui dat ſpiritumſanctum, immo quātus deus eſt qui dat deum? Ecce his verbis aperte dicit ſpiritumſanctum, ipſum ſcilicet deum dari hominibus G a patre & filio, & quòd ipſe ſpiritusſanct⁹, qui deus eſt, ac tertia in trinitate perſona nobis detur, noſtriſque infundatur, atque illabatur mētibus, aperte oſtendit Ambro. in lib. 1 de ſpiritusſancto dicēs. † Licet multi dicantur ſpiritus, quia legitur, qui facit angelos ſuos ſpiritus, vnus tamen eſt dei ſpiritus. † Ipſum ergo vnum ſpiritum, & Apoſtoli, & Prophetæ ſunt conſecuti: ſicut etiam vas electionis dicit: quia vnum ſpi- H ritum † potauimus quaſi eum, qui non queat ſcindi, ſed infundatur animis & ſenſibus illabatur, vt ſecularis ſitis reſtringat ardorem, qui ſpiritusſanctus non eſt de natura rerum corporalium, nec de ſubſtantia inuiſibilium creaturarum His verbis aperte dicit ſpiritumſanctum ipſum qui creatura non eſt infudi mentibus noſtris. Item in eodem. Omnis mutabilis eſt creatura, I ſed non mutabilis ſpiritus ſanctus. Quid autem dubitem dicere, quia datus eſt ſpiritusſanctus cum ſcriptum ſit, charitas dei diffuſa eſt in cordibus † noſtris per ſpiritumſanctum, qui datus ē nobis. Qui cum ſit inacceſſibilis natura, receptibilis tamen propter ſuam bonitatē nobis eſt complens virtute oīa, ſed q ſolis participet iuſtis. ſimplex ſubſtātia opulētus virtutibus, vnicuique præſens diuidens de K ſuo ſingulis, & vbique totus.

†ibi c.4. t.a

†Pſal. 103.

†1. Cor. 12.

†Rom. 5

In hac diſt. art. 1. iſtius quæſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd proceſſio temporalis dicitur eſſe ſignum æternæ, quantum ad effectum ex quo conſurgit reſpectus ille temporalis, ſecundum quem proceſſio temporalis dicitur, effectus autem huius proceſſionis eſt amor gratuit⁹ qui eſt ſimilitudo quædā amoris increati, qui eſt ſpirit⁹ ſanc. & per conſequens ſignum eius.

D. 569.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd quàmuis æterno, ſecundū rem nihil ſit addibile, nihilominus tn̄ ęternū poteſt d intelligi in aliqua habitudine ſe habere ad aliquod tēporale: quæ tamē habitudo non ponitur realiter, circa ipſum ęternū, vt dictū eſt, Et q̄a intellectus poteſt repræſentari per nomen, quia voces ſunt notæ earū quæ ſunt in anima paſſionū: ideo poteſt æterno imponi aliquod nomen, prout intelligitur ſub illa habitudine ſicut de⁹ dr̄ dn̄s ex tpe: ita ēt dr̄ proceſſio temporalis.

Ibidem. 1. periher. in prol.

¶ Ad quartum dicendum, quòd generatio filij temporalis, & æterna diſtinguitur, etiam ſecundum reſpectum ad principiū a quo ſunt: quia æterna eſt a patre & temporalis a matre, et ſecundum diuerſas naturas, & ideo vna realiter non eſt alia, ſed de proceſſione non eſt ſimile, vt dictum eſt.

Art. antec.

¶ Quintum, concedimus.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd proceſſio temporalis, & æterna, conſideratæ ſecundum reſpectum procedentis ad principium a quo eſt, ſunt omnino idem ne dum eiuſdem rationis, & ex hac parte non numerantur. Sed conſideratæ ſecundum reſpectum ad id, in quod eſt proceſſio per modum dictum, non ſunt eiuſdem rationis, ſcilicet per vniuocationē: ſed analogice. quia vnū eſt ratio alterius, & ita poſſunt connumerari, ſicut etiam dicimus deum & hominem duas res.

QVÆSTIO II.

B

Deinde quęritur, ſecundum quid attendatur proceſſio temporalis.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Vtrum, ipſe ſpiritusſanctus, ſecundum proceſſionem temporalē detur, vel tm̄ dona eius, vel vtrunque.

Et ſi vtrunque, quæritur,

Secundo. Secundum quæ dona dicatur ſpiritumſanctum dari, vel procedere temporaliter.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum ſpiritusſanctus temporaliter detur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd ipſe ſpiritusſanctus non procedat temporaliter, vel detur. Illud enim quod ſecundum ſe, eſt vbique non videtur vſquam, ſecundum ſe procedere, ſed ſpiritusſanctus cum ſit deus eſt vbique. ergo non poteſt in quemq̄ procedere.

¶ 2 Si dicas, quòd poteſt eſſe ſecundum aliquem modum in aliquo ſecundum quem prius non erat, adhuc habetur propoſitum: quia ſecundum Diony. & auth. lib. de cauſis. deus eodem modo ſe habet ad omnia, quàmuis non omnia eodem modo ſe habeant ad ipſum: ſed iſte modus diuerſus in creaturis eſt ex diuerſis perfectionibus, quas ex deo cōſequuntur. ergo videtur quòd ex hoc, quòd ſpi. ſan. dicitur aliter eſſe in iſto q̄ prius non fuit, non propter aliud eſſe, niſi quia aliquem effectum conſequitur iſte quem prius non conſequebatur, & ſic tota datio, vel proceſſio refertur ad dona, & non ad ipſum ſpiritumſanctum.

Dio. de di. no. c. 3. propoſit. 24.

In hac diſt. q. 1. ar. 2.

¶ 3 Item, vt dictum eſt, proceſſio temporalis, nihil ſecundum rem addit ex parte ipſius procedentis ad proceſſionem æternā: ſed ſecundum proceſſionem æternam, ipſe ſpiritusſanctus non A procedit in aliquam creaturam. ergo nec ſecundum temporalem, quantum ex parte ipſius ſpi. ſancti: ſed ſolum quantum ad dona ipſius.

¶ 4 Præt. Conſtat quòd virtus infuſa non eſt deficientior in operibus meritorijs, q̄ virtus acquiſita in operibus politicis: ſed virtus acquiſita ſufficiētior dirigit hominem in omnibus ciuilib⁹. ergo infuſa, in omnibus meritorijs. non igitur oportet. vt videtur quòd cum virtute infuſa ipſe ſpiritusſanct⁹ detur: ſed, vel ſolus ſpiritusſanctus, vel ſola virtus.

CONTRA. Rom. 5. dr̄. Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per ſpiritumſan. &c. ergo vr̄ quòd vtrunq; detur.

¶ Præt. Amor habet rationem primi doni, quia ī ipſo omnia ex liberalitate conferuntur. cū igitur ſpiritusſan. ſit amor. videtur, quòd habeat rationem doni: ſed non niſi: quia datur. ergo videtur, quòd ipſe ſpiritusſan. det̄.

C ¶ VLTERIVS, quæritur circa hoc ſi vtrunque datur. quid per prius datur. Et videtur, quòd ſpiritusſanct⁹ quia per ipſum dant̄ alia. Et quia habet rationem primi doni. I

¶ Sed econtrario, videtur ꝙ dona per prius: quia dona ipſius diſponunt nos ad hoc, quòd ipſum habeamus, diſpoſitio autem prior eſt eo ad quod diſponitur. ergo &c.

RESPONDEO dicendum, quòd ipſemet ſpi. ſan. procedit temporali proceſſione, vel datur, & non ſolum dona eius. Si enim conſideremus proceſſionem ſpi. ſancti ex parte eius a quo procedit, non eſt dubium quin ſecundum illum reſpectum ipſemet ſpi. ſanctus procedat. Si autem conſideremus proceſſionem, ſecundum reſpectum ad id in quo procedit, tunc ſicut dictum eſt, reſpectus iſte in ſpi. ſancto ponitur: non quia ipſe realiter referatur, ſed quia alterum refertur ad ipſum. Cum igitur in acceptione donorum ipſius, non ſolum relatio noſtra terminetur ad dona: vt ipſa tantum habeamus: ſed etiam ad ſpi. ſanctum: quia aliter ipſum habemus, q̄ prius, nō tantum dicentur D dona ipſius procedere in nos: ſed etiam ipſemet. ſecundum hoc enim ipſe dicitur referri ad nos, ſecundum quod nos referimur in ipſum. Et ideo procedit ipſe in nos & dona ipſius: quia & dona eius recepimus: & per eadem ad ipſum nos aliter habemus, inquantum per dona eius, ipſi ſpirituiſancto coniungimur: per donum nos ſibi aſſimilans.

In hac diſt. q. 1. ar. 1.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd cum dicitur deus eſſe vbique importatur quædam relatio dei ad creaturam, quæ quidem realiter non eſt in ipſo: ſed in creatura. Contingit autem ex parte creaturę iſtas relationes multipliciter etiam diuerſificari, ſecundum diuerſos effectus: quibus deo aſſimilatur, & inde eſt, quòd ſignificatur vt aliter ſe habens ad creaturam, quàm prius. Et propter hoc ſpi. ſan. qui vbique eſt ſm̄ relationem creaturæ ad ipſum, poteſt dici de nouo eſſe in aliquo: ſm̄ nouam relationem ipſius creaturę ad ipſum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quàmuis ille modus aliter ſe ha- E bendi, diuerſificetur ex diuerſis donis receptis in creatura, tamen relatio creaturæ non ſiſtit in donis illis: ſed vlterius tendit in eum per quem illa dona dantur. & ideo poſſumus ſignificare nos alio modo habere ſpiritumſanctum, & ſpiritumſanctum aliter a nobis haberi: & hoc ſignificatur cum dicitur ipſemet in nos procedere, vel nobis dari.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non dicitur ipſemet in nos procedere: quia circa ipſum aliquid fiat: ſed quia ex eo quòd nos ad ipſummet aliter nos habemus, ipſe poteſt ſignificari ſub alio reſpectu ſe habere ad nos. Et ita dicitur in nos procedere quantum ad illum reſpectum quem proceſſio ponit ad id in quod eſt proceſſio: licet non quantum ad illum quem ponit ad id a quo eſt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd virtus infuſa eſt multo ſufficientior, quàm virtus acquiſita, & ex ratione ſuæ perfectionis habet, quòd nos maxime deo coniungat & aſſimilet: ſm̄ quam coniunctionem innaſcitur nobis nouus reſpectus ad deum.

Incircunſcriptus ergo eſt, & infinitus ſpiritusſanctus, qui diſcipulorum ſenſus ſeparatorū infundit: quem nihil poteſt fallere. Angeli ad paucos mittebantur, ſpiritus autem ſanctus populis infundebatur. Quis ergo dubitet, quin diuinum ſit, quod infunditur ſimul pluribus, nec videtur? Vnus eſt ſpiritus ſanctus qui datus eſt omnib⁹, licet ſeparatis apoſtolis. Et hic aperte dicit Amb. quòd ſpi. ſanct⁹, qui eſt ſubſtātia ſimplex cum ſit vnus datur pluribus. Alia quoque authoritate hoc idem aſtruitur. ſ. quòd ſpi. ſanctus, qui eſt filio æqualis hominibus detur. Ait. n. Aug. de verbis Apoſtoli. † Si charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui dat⁹ eſt nobis, a quo dat̄? Ab illo q dedit dona hominibus, quę dona? Spiritum ſanctum, qui tale dat donum qualis eſt ipſe. magna eſt miſericordia eius do- B num dat æqualem ſibi, quia donum eius ſpiritus ſanctus eſt. ꝑmiſſis his & aliis pluribus authoritatib⁹ aperte mōſtratur, quòd ſpiritus æqualis patri & filio nobis datur, nec ideo tamen minor eſt patre, & filio. Vnde Auguſt. in 4. lib. de Trin. † Non ideo minorem eſſe ſpiritum ſanctum: quia eum pater miſit, & filius arbitrandum eſt.

† Aug. de verbo. Dn̄i ſeru. 43. to. 10. ad. Roma. 5.

†c. vlt. to. 3.

vnde quanto ſufficientior eſt, tanto magis in ipſa ſpiritusſanctꝰ procedere dicitur, & cum ipſa. vtrum autem oporteat aliquod donum creatum dari cum ſpi. ſancto, erit quæſtio infra.

Diſt. 18. q. vnica, ar. 3.

¶ Alia duo concedimus.

¶ Ad id quod vlterius quæritur, dicendum quòd ordo aliquorū ſm naturā pōt dupliciter cōſiderari. Aut ex parte recipientis vel materiæ, & ſic diſpoſitio eſt prior q̄ id ad quod diſponit, & ſic per prius recipimus dona ſpi. ſancti, q̄ ipſum ſpiritum: quia per ipſa dona recepta ſpirituiſancto aſſimilamur. Aut ex parte agentis & finis, & ſic quod propinquius erit fini & agenti dicit̃ eſſe priꝰ: & ita per prius recipimus ſpiritumſanctū quàm dona eius: quia & filiꝰ per amorem ſuum alia nobis donauit. & hoc ē ſimpliciter eſſe prius.

c.26.to.3.

Act. 8.

An viri ſancti & eccleſiæ Prælati dent, vel dare poſſint ſpiritum ſanctum.

C

Hic quæritur, vtrum & viri ſancti dēt, vel dare poſſint alijs ſpiritū ſanctum. Quem ſi aliis dāt, cū eiꝰ donatio ſupra ſit dicta proceſſio, videtur ab eis ꝓcedere ſpiritusſan. vel mitti, ſed creator a creatura nō ꝓcedit, vel mittit̃. Reſtat ergo, vt ipſi nō dent ſpiritū ſanctum, nec dare poſſint. Vnde Aug. in 15. lib. de Trin. Non aliquis diſcipulorum Chriſti dedit ſpiritum ſanctum. Orabant quippe, vt veniret in eos, quibus manum imponebant, non ipſi eum dabāt, quem morē in ſuis præpoſitis etiam nūc ſeruat eccleſia. Denique & Simon magus offerēs apoſtolis pecuniā, nō ait. date & mihi hanc poteſtatem vt dē ſpiritum ſanctum, ſed cuicunque inquit, impoſuero manus accipiat ſpiritum ſanctū: quia G nec ſcriptura ſuperiꝰ dixerat. Videns autē Simon, quia apoſtoli darent ſpritum ſanctum, ſed dixerat. videns aūt Simon, quia per impoſitionem manuū apoſtolorum daretur ſpiritus ſanctus. Ecce his verbis oſtendit Auguſt. nec apoſtolos, nec alios eccleſiæ ꝑlatos dediſſe, vel dare ſpiritum ſanctum.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum proceſſio temporalis ſpiritusſancti attendatur, ſecundum omnia dona.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ſecundum omnia dona proceſſio temporalis ſpiritusſancti attendatur. Omne .n. donum quod creaturæ confertur ex liberalitate diuinę voluntatis ꝓcedit, ſed ratio conferendi per liberalitatem eſt amor. ergo videtur, quòd ſecundum quælibet dona creaturæ collata, ſpiritus ſanctus detur, vel procedat.

¶ 2 Præt. In collatione cuiuſlibet doni creatura ſecundum aliquem reſpectum ſe habet ad deum, ſecundum quem prius non habebat. aſſimilatur enim ſibi ſecundum participationem illius perfectionis: quam de nouo a deo recepit, ſed hoc erat ſpiritumſanctum temporaliter procedere, quod ſignificari ſpiritumſanctum in habitudine aliqua ad creaturam, ex eo quòd creatura nouo modo referebatur ad ipſum. ergo videtur quòd ſpiritusſanctus etiam ſecundum dona naturalia mittatur, & nō tantum ſecundum gratum facientia.

4. de Trini. c.20.to.3.

¶ 3 Præt. Secundum Aug. Mitti eſt cognoſci, quòd ab alio ſit, ſed aliquis ſine gratia gratum faciente poteſt cognoſcere ſpiritumſanctum ab alio eſſe per fidem informem. ergo videtur, ꝙ proceſſio temporalis nō ſemper ſit ſm donum gratum faciens.

¶ 4 Præt. Rabanus dicit, quòd ſpiritusſanctus datus eſt apoſtolis ad operationem miraculorum. hoc autem donum non eſt gratum faciens, ſed tantum gratis datum. ergo etiam ſecundum hęc dona poteſt attendi temporalis proceſſio ſpiritusſancti.

CONTRA. Sapientia. 1. Spiritusſanctus diſciplinæ effugiet fictum. Quicunque autem caret gratia gratum faciente pro ficto habetur. ergo in nullum talem ſpirituſſ. procedit.

¶ 5 Præt. Spiritusſanctus non procedit in aliquem niſi quem inhabitat deus, ſicut in templo ſuo, quia per ſpiritumſanctum efficitur quis templum dei. 1. Corin. 6. Sed in nullo dicitur habitare deus niſi per gratiam gratum facientem. ergo ſm hoc donum, tantum temporalis proceſſio ſpiritusſancti attenditur.

RESPONDEO dicendum, quòd in exitu creaturarum a primo principio attenditur quædam circulatio, vel regiratio, eo quòd omnia reuertuntur ſicut in finem in id, a quo ſicut a principio prodierunt. Et ideo oportet, vt per eadem quibus eſt exitus a principio & reditus in finem attendatur.

Diſt. 13. q. 1. art. 1.

Lib. de vera relig. c. 55. cir. fi. to. 1.

Hilar. 2. de Tri. i princ.

¶ Sicut igitur, dictum eſt, quòd proceſſio perſonarum eſt ratio productionis creaturarum a primo principio, ita etiam eſt eadem proceſſio ratio redeundi in finem. Quia per filium & ſpiritumſanctum ſicut & cōditi ſumus: ita etiam & fini vltimo coniungimur, vt patet ex verbis Auguſt. poſitis in 3. diſtinct. vbi dicit. Principium ad quod recurrimus, ſcilicet patrem, & formam quam ſequimur, ſcilicet filium &c. & Hyla. dicit infra 31. diſt. Ad vnum initiabile omnium initium per filium vniuerſa referimus. Secundum hoc ergo proceſſio diuinarum F perſonarum in creaturas poteſt conſiderari dupliciter. Aut inquantum eſt ratio exeundi a principio, & ſic talis proceſſio attenditur ſecundum dona naturalia in quibus ſubſiſtimus, ſicut dicitur a Diony. Diuina ſapientia, vel bonitas in creaturas procedere, ſed de tali proceſſione non loquitur hic. Poteſt etiam attendi inquantum eſt ratio redeundi in finem. & ſic eſt ſecundum illa dona tantum: quæ proxime coniungunt nos fini vltimo, ſcilicet Deo: quæ ſunt gratia gratum faciēs & gloria, & de iſta proceſſione loquimur hic. Sicut enim in generatione naturali generatum non coniungitur generanti in ſimilitudine ſpeciei, niſi in vltimo generationis, ita etiam in participationibus diuinæ bonitatis non eſt immediata coniunctio ad deum per primos effectus, quibus in eſſe naturæ ſubſiſtimus, ſed per vltimos, qbꝰ fini adhæremus; & ideo cōcedimus ſpi. ſanc. nō dari, niſi ſm dona gratum facientia.

4. de di. no.

AD PRIMVM, ergo dicendum, quòd quàmuis in collatione donorum naturalium, vel gratis datorum attendatur magna liberalitas, tamen perfectio liberalitatis attenditur in his, H quæ ultimæ perfectioni coniungunt, & iſta ſunt quæ immediate ordinant nos in finem, & ideo ſecundum iſta dona præcipue ſpiritusſancti proceſſio attenditur.

¶ Ad ſecundum dicēdum, quòd in proceſſione ſpiritus, ſecundum quod hic loquimur: prout ſcilicet, claudit in ſe dationem ſpiritusſancti non ſufficit, quòd ſit noua relatio qualiſcunq; eſt creaturæ ad deum, ſed oportet quòd referatur in ipſum ſicut ad habitum: quia quod datur alicui habetur aliquo modo ab illo. Perſona autem diuina non poteſt haberi a nobis niſi, vel ad fructum perfectum, & ſic habetur per donum gloriæ, aut ſecundum fructum imperfectum, & ſic habetur per donum gratiæ gratum facientis. Vel potius ſicut id, per quod fruibili coniungimur, inquantum ipſæ perſonæ diuinæ quadam ſui ſigillatione in animabus noſtris relinquunt quædam dona, quibus formaliter fruimur, ſcilicet amore & ſapientia, propter quod ſpiritus- I ſanctus dicitur eſſe pignus hæreditatis noſtræ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non qualiſcunque cognitio ſufficit ad rationem miſſionis, ſed ſolum illa quę accipitur ex aliquo dono appropriato perſonæ, per quod efficitur in nobis cōiunctio ad deum, ſecundum modum proprium illius perſonæ, ſcilicet per amorem, quando ſpiritusſanctus datur. vnde cognitio iſta eſt quaſi experimentalis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis operatio virtutum non ſit donum gratum faciens, tamen cum dono gratum faciente conferri poteſt. Et quia Apoſtoli hoc donum non ſine gratia gratum faciente acceperunt, ideo dicuntur temporaliter accepiſſe ſpiritumſanctum in collectione huius doni.

QVAESTIO III.

C

Vtrum ſpiritusſanctus detur a viris ſanctis.

K

DEINDE q̃ritur a quo ſpi. ſanctus ꝓcedit. Et q̃ritur hic: vtrum ſpi. ſanc. detur a ſanctis viris. alia .n. quæ ad hanc inquiſitionem pertinent infra dicentur. Videtur autem, quòd ſancti viri ſpi. ſanctum dare poſſunt. Remiſſio .n. peccatorum non fit niſi per ſpi. ſanctū, ſed ſancti viri poſſunt remittere peccata. Io. 20. Quorum remiſeritis peccata &c. ergo videtur quòd poſſunt dare ſpiritum ſanc.

Diſt. 16. q. vnica. ar. 2.

¶ 2 Præt. Gratia ſpi. ſan. eſt ſicut lumen ſpūale, ſed vnū corpus illuminatū lumine corporali poteſt & aliud illuminare. ergo, & vnus exñs in gratia poteſt alteri gratiam conferre.

¶ 3 Præt. Qui dat occaſionem damni, damnum dediſſe videtur. ergo qui facit aliquid, quo facto conferretur gratia ſpiritus ſancti, videtur gratiam ſpiritus ſancti conferre, ſed miniſtri eccleſiæ ſacramenta diſpenſant in quibus gratia ſpiritusſancti datur. ergo videtur, quòd ſpiritumſanctum dare poſſint.

Cato libro de moribus

CONTRA. Dans, nunquam eſt inferior eo quod datur. Sed quilibet miniſter eccleſiæ, eſt inferior ſpiritusſancto, & quaſi inſtrumentum ipſius. ergo nullus talis, ſpiritumſanctum dare poteſt.

¶ Præterea. Spiritusſanctus non datur niſi in gratia gratum faciente: gratiam autē talem nulla creatura conferre poteſt. ergo nec ſpiritum ſanctū. Probatio medię. nullum īfinitum poteſt eſſe a potētia finita: gratia autem habet quandam virtutem infinitam, inquantū ſcilicet ipſi deo, qui eſt infinitus coniungit. ergo cum omnis potentia creaturæ ſit finita, gratia gratum faciens a nulla creatura conferri poteſt.

In hac diſt. q. 1. ar. 2.

RESPONDEO Dicēdum, quòd nulla creatura poteſt dare ſpiritumſanctum, ſed ſolus deus. Cum enim in proceſſione temporali, vt dictum eſt, duo ſint, ſcilicet reſpectus ęternꝰ, quo ſpiritusſanctus exit a patre & filio, & reſpectus temporalis, q cōſurgit ex eo quòd creatura per donum ſuſceptum nouo modo ſe habet ad ipſū, conſtat, quòd neutro modo poteſt ab aliqua creatura ꝓceſſio tēporalis ſpiritusſancti intelligi: quod enim a nulla creatura ſpiritusſanctus ꝓcedat ſecundum relationem ęternam, nulli dubium eſt. Similiter etiam, nulla creatura gratiam gratū facientem, in qua ſola ſpiritusſanctus datur, conferre poteſt: cuius ratio poteſt dupliciter aſſignari. Primo, quia cum omnis operatio creaturę præſupponat potentiam materiæ, impoſſibile eſt quod aliqua creatura aliquam formam producat[d] in eſſe, quæ non educitur de potentia materiæ: & inde eſt, quòd anima rationalis a ſolo deo creatur. Et quia gratia gratum faciens eleuat hominē ſupra totum eſſe naturæ: inquantum elicit actum & ordinat in finem, in quem natura per ſua principia attingere non poteſt, non eſt perfectio educta de potentia materiæ, & ideo a ſolo deo confertur. Alia ratio pōt eſſe, quia cum omnis actio ſit ſm aliq̄ ſimilitudinem in per ſe agentibus, ſm quod vr̃ ꝙ vnumquodque agit ſibi ſimile, oportet, ſi aliqua ꝑfectio acquiſita ī aliquo immediate coniungat alicui ſicut ſimilitudo ipſius, quòd immediate ab ipſo producatur. Et quia per gratiam efficimur ipſi deo coniuncti, & nō mediante aliqua creatura, ideo oportet, quòd gratia immediate a deo in nos procedat. Tertia ratio, pōt etiam ſumi ex virtute ipſius gratiæ, ex qua eliciuntur in nobis actus meritorii, qui ducunt in infinitum bonum, ſicut obiectio tangit: & ex eo quòd in omnibus agētibus ordinatis per modū agētis & inſtrumenti, ultima ꝑfectio attribuitur primo agenti: ſicut forma ſubſtantialis non eſt per calorem ignis, qui eſt quaſi inſtrumentum, ſed per virtutem cæleſtem.

D.643.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ miniſtri eccleſiæ non remittunt peccata authoritate, vel per modum efficientis, ſed ſolus deus. qui dicit Iſa. 43. Ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me. Remittunt autem per modum miniſterii, & ideo & poſſunt dici miniſtri collationis ſpiritusſancti, ſed non datores: quia hoc importat authoritatem.

¶ Ad Sedm dicendū, quòd lumen ſpirituale eſt nobilius & potētius quàm lumen corporale, & ex ſua dignitate habet ꝙ a nullo creato poteſt produci ſicut & anima[d] rationalis, vt dictum eſt.

D. 178

In cor. huiꝰ art.

A ¶ Ad tertium dicendum, quòd ille, qui dat occaſionem damni, videtur dānum feciſſe interpretatiue, ſed non proprie, & tamē qui dat occaſionem dāni facit aliquid proportionatum & ſufficiens, ad hoc quòd dānum ſequatur, ſed nulla operatio miniſtri in ſe conſiderata prout exit a miniſtro eſt proportionata & ſufficiens, vt ſequatur ſpiritusſancti donatio, ſed ſolū hoc habet ex diuina inſtitutione & dignatione, & ideo tota cauſalitas in deum refertur.

Quòd non poſſunt dare ſpiritum ſanctum hic docet.

Et qđ plus eſt non poſſe etiam dare dicit in eodem lib. †ſubdens de Chriſto. Scriptum eſt, quòd acceperit a patre promiſſionē ſpiritusſancti, & effuderit: in quo vtraque natura monſtrata eſt, humana, ſcilicet & diuina. accepit quippe vt homo, effudit vt deus. Nos autē accipere quidem hoc donum poſſumus pro modulo noſtro, effundere vero ſuper alios, non vtiq; poſſumus, ſed vt hoc fiat deum ſuper eos a quo id efficitur, inuocamus. His verbis, expreſſe dicit nos ſpiritum ſanctum nō poſſe ſuper alios effundere, ideſt, aliis dare.

†Ibidem.

Quòd videtur contrarium.

Sed huic videtur contrarium, quod Apoſtolus ad Galat: de ſe loquēs ait. † Qui tribuit vobis ſpiritum: & operatur virtutes in vobis. Ecce euidenter dicit ſe tribuiſſe ſpiritum: ſed intelligendum eſt Apoſtolum dixiſſe hoc, non quia haberet poteſtatem & auctoritatem dandi ſpiritum ſanctum, ſed quia miniſterium habuit, in quo dabatur a deo ſpiritusſanctus. Vt .n. ait Auguſt. † ſuper eundem locum exponens illud Apoſtoli verbum: Ab Apoſtolo prædicata eſt eis fides, in qua prædicatione aduētum & præſentiam ſpiritusſancti ſenſerant: ſicut illo B tempore in nouitate inuitationis ad fidem, etiam ſenſibilibꝰ miraculis præſentia ſancti ſpiritus apparebat, vt in Actibus Apoſtolorum legitur. † Aperte hic oſtendit, quomodo illis ſpiritum ſanctū tribuerit Apoſtolus, nō vtique ipſum mittendo in eos, ſed prædicando eis fidē Chriſti, quam illis recipientibus, quòd ſpiritusſanctus in eis eſſet aliquibus ſignis viſibilibꝰ monſtrabatur. Non ergo homi- C nes quantuncunq; ſancti, dare poſſunt ſpiritumſanctum.

Cap. 3.

†Ad Galat. 3. to. 4.

DISTIN. XV.

A

Vtrum ſpiritus ſanctus detur a ſeipſo.

Hic conſiderandum eſt, cum ſpi. ſcūs detur hominibꝰ a patre & filio, quod eſt ipſum tp̄aliter procedere ab utroque uel a mitti, utrum ēt a ſeipſo detur: ſi datur D a ſe, & procedit uel mittit̃ a ſe.

EXPOSITIO TEXTVS.

Non diuiſim a patre, &c.} Videtur ſibi cōtradicere: quia ſ dixit duas eſſe proceſſiones. Et dicēdū, quòd non ſunt ſimpliciter duæ, vt dictū eſt, ſed una alteram īcludit, & hoc in uerbis iſtis datur intelligi, & etiam aliud, ſcilicet, quod pater immediate ſpirat ſpiritū ſanctum ſicut filius, non ſolum quantum ad uirtutem, ſed etiā quantum ad ſuppoſitum, ſicut duo hoīes aliquid ſil̄ opantes.

Diſt. 13. in litera.

Cap. 2.

Art. antece.

¶ Vt eum etiam de ſe &c.} Videtur quòd hoc non ſit neceſſarium, quia ſpiritus ſanctus etiam a ſeipſo temporaliter datur & procedit, non tamen ex hoc oſtendit̃ quod a ſeipſo ſit. Dicendum, quòd cū dicitur ſpiritusſanctus a ſe dari, totum hoc refertur ad donū in quo ſpiritusſanctus datur, & non ad ipſam perſonam procedentem, quia ſpiritusſanctus non eſt a ſeipſo ſicut a principio originante: ſed cum per flatum corporalē ſpiritusſanctus ſignificaretur, oſtendebatur quòd etiam ipſa perſona ſpiritusſancti a filio procedebat{ Et ipſe eſt virtus &c. } Videtur falſum dicere, quia virtus appropriatur filio, vt habetur infra. 1. Corinth. 1. Chriſtum dei virtutem &c. Et dicendum, quòd virtus poteſt[d] & patri & filio & ſpiritui ſancto appropriari, ſecundum diuerſas rationes. patri quidem, inquantū virtus ad perfectionem poteſtatis pertinet, quę patri appropriatur. Filio uero, inquantum eſt media inter eſſentiam & operationem, ita quòd, res per ſuam virtutem operatur, ſicut pater per filium. Inquantum autem facit opus bonum & operātem, ſic appropriatur ſpiritui ſancto, cui appro- E priatur bonitas, vel quantum ad effectum uirtutis, qui eſt aliquod beneficium præſtitum ex liberalitate diuina, cuius collectionis ratio, eſt amor.

Diſt. 31. q. 2 art. 1.

D. 233.

DIVISIO PRIMAE PARTIS TEXTVS.

Oſtenſo quia ſpiritusſanctus procedit tp̄aliter & datur a patre & filio. Hic inquirit, vtrum etiam a ſeipſo detur vel mittat̃: et diuiditur in partes duas. In prima, oſtendit quod ſpi. ſcūs & datur & mittitur a ſeipſo. In ſecunda, inducit ſimilitudinē de miſſione filij. ibi {Ne aūt mireris.} Oſtendit aūt in prima partes duas. Primo, ꝙ ſpi. ſcūs a ſe detur. ſ. per Augu. authoritatem, & per duas rōnes quarum vna talis eſt. Quidqđ pōt pr̃ & filius, pōt & ſpi. ſcūs. Sed pater & filius poſſunt dare ſpi. ſcm̄. ergo &c. Alia eſt. Quicquid operatur pater & filius, operatur ſpi. ſcūs, & ſic vt prius. Hæ rōnes iſtæ habent efficaciā ꝑ effectum cōnotatū in miſſione & datione ſpi. ſci. ex parte creaturæ. Operatio .n. & potentia reſpectu creaturæ, eſt cōis oībus tribꝰ pſonis. {Ne aūt mireris [illegible]

Inducit miſſionem filij ad notificãdum miſſionem ſpiritusſan. et diuiditur in partes duas. In prima, determinat de filij miſſione in communi. In ſecunda, quantum ad ſpeciales modos. ibi {Hic quæritur: vtrum ſemel tantum.} Prima, in duas. In prima, mouet quæſtionem de miſſione filij duplicẽ: qualiter, ſcilicet intelligatur, & a quo mittatur. In ſecũda, ſoluit ibi {Quo circa quęrendum} Et hęc diuidit in duas. In prima, ſoluit quãtum ad miſſionis modum. In ſecunda, q̃tũ ad miſſionis principium. ibi {Et quod a ſpiritu ſancto.} Et hęc diuiditur ĩ duas. In prima, oſtendit ꝙ non ſolum filius miſſus eſt a patre: cap.19.to.3 ſed ẽt a ſpirituſancto. In ſecunda, oſtendit ꝙ etiam a ſeipſo. ibi {Deinde oſtendit.} Et hæc in duas. In prima, oſtendit filiũ eſſe datum a ſeipſo. In ſecunda oſtendit filium eſſe miſſum a ſeipſo. ibi {Quòd autem a ſeipſo.} Et circa hoc tria facit. In prima, oſtendit veritatem. In ſecunda, cõcludit intentionem ſuam. ibi {Ex ſupradictis aperte.} In tertia, excludit obiectionem. ibi {Sed adhuc opponitur.}

Ad quod dicimus. quia ſpiritꝰ ſanctus & deus eſt & donum, ſiue datũ. & ideo dat & datur: dat quidem inquantum deus, & datur inquantum donũ. B Cum autem donatio ſiue datio ſpiritusſancti ſit operatio dei: & communis ſit & indiuiſa operatio trium perſonarum, donat itaque ſpiritusſanctus non tantum a patre & filio, ſed etiã a ſeipſo. Vnde Aug. in 15. lib. de Trin. ait. quòd ſeipſum dat. Sicut (inquit) corpus carnis nihil eſt aliud quàm caro, ſic donũ ſpiritusſancti nihil eſt aliud quàm ſpiritus ſanctus. In tantum ergo donum dei eſt, inquãtum datur eis quibus datur. apud ſe autem deus eſt, & ſi nemini datur, quia deus erat patri & filio coęternus antequam cuiquam daretur. Nec quia illi dant & ipſe datur, ideo minor eſt illis. Ita enim datur ſicut dei donum, vt etiam ſeipſũ det ſicut deus. Non enim dici poteſt non eſſe ſuæ poteſtatis. de quo dictum eſt, Spiritus vbi vult ſpirat. Ecce aperte dicit quòd ſpiritusſanctus ſeipſum dat. Si enim ſpiritusſanctus ſeipſum dare non poteſt, G & eum pater dare poteſt, & filius, poteſt vtique aliquid pater & filius, quod non poteſt ſpiritusſanctus. Item ſi pater & filius dant ſpiritum ſanctũ, nec ipſe dat: aliquid ergo pater operat & filius, quod non operatur ſpiritusſanctus. dat ergo ſpiritusſanctus ſeipſum. Si autem ſeipſum dat, tũc & a ſeipſo procedit & mittitur: quod vtique verum eſt. Nam proceſſio temporalis ſpiritusſancti vel H miſſio, ipſius eſt donatio & ipſa dei operatio. procedit ergo ſpiritusſanctus temporaliter a ſe & mittitur a ſe, quia datur a ſe.

QVAESTIO PRIMA.

A

Ad intellectum huius partis de tribus quæritur.

Primo, De miſſione, ſecundum ſe.
Secundo, De ipſa ex parte miſſi.
Tertio, De eadem ex parte mittentis.

Circa primum duo quęruntur.

Primo, Vtrum miſſio, aut datio conueniat diuinis ꝑſonis.
Secundo, Quid ſignificet, vtrum eſſentiam, vel notionem.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum miſſio conueniat diuinis perſonis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd miſſio non conueniat diuinis perſonis. 1.par.q.43. art.1. Miſſio enim videtur dicere quandam loci mutationem, ſecundum quod dicimus nuntium mitti ad aliquem locum. Sed diuinis perſonis quæ vbique ſunt, non conuenit aliqua loci mutatio. ergo nec miſſio. K

¶ 2 Præte. Super illud Ezech. 16. Conuertens reſtituam eos &c. dicit Hiero. To.5 Quod cõiunctum eſt & in vno corpore copulatum, mitti non poteſt: ſed vna perſona coniuncta eſt alij maiori vnione, quàm aliqua copulatio corporalis. ergo vna perſona non poteſt mitti ab alia.

¶ 3 Item. Nihil pertinens ad inferioritatem, poteſt dici de vna perſona reſpectu alterius, cũ non ſint gradus in trinitate. vnde dicit Damaſ. lib.3.ſi.ort. cap.14. quòd Chriſtus non eſt obediens patri, niſi ſecundum quòd homo; miſſio autem & datio videntur importare quandam inferioritatem in miſſo & dato. ergo neutrum conuenit diuinæ perſonæ.

¶ 4 Item. Conſtat quòd diuina perſona eſt in infinitum dignior, quàm aliquis angelus: ſed angeli ſuperiores qui ſunt aſſiſtentes, ſecundum Dion. Diony. 13. cæl.H.erar. non mittuntur ad nos propter ſuam dignitatem. ergo multo minus diuinæ perſonæ mittuntur,

F IN CONTRARIVM ſunt autem plurimæ auctoritates canonis & ſanctorum, in litera.

RESPONDEO, Dicendum, quòd miſſio, vel datio ratione ſuę ſignificationis dicit exitum alicuius vt miſſi ab aliquo ſicut a mittente, & ad aliquem terminum. Iſte autem exitus in creaturis, eſt, ſecundum diſtantiam corporalẽ miſſi a mittente. & in comparatione ad terminum ponit in miſſo eſſe vbi nõ fuit prius. Quia autem oĩs imperfectio amouenda eſt ab his quæ in diuinam prędicationem veniũt, ideo miſſio in diuinis intelligitur non ſecundum exitum localis diſtantiæ, nec ſecundum aliquam nouitatem aduenientẽ ipſi miſſo, vt ſit vbi prius non fuerat, ſed ſecundum exitũ originis ab aliquo, vt a principio, & ſecundũ nouitatem aduenientem ei ad quem ſit miſſio, vt nouo modo perſona miſſa in eo eſſe dicatur. Ex quo patet, quòd miſſio de ratione ſui differt a proceſſione & datione. Proceſſio enim inquantũ proceſſio, dicit realem diſtinctionem & reſpectum ad principium a quo procedit, & nõ ad aliquem terminũ. Datio autem nõ importat diſtinctionem dati a principio a quo datur: quia idem poteſt dare ſeipſum, ſed tantum ab eo cui datur, vt ſupra dictum eſt. Sed miſſio ponit diſtinctionem in miſſo & ad principium & ad terminum. Diſt. 14. q. 2.ar.1 Et ideo cum dicitur, ſpiritusſanctus mitti, includitur in ſignificatione miſſionis, vterque reſpectus, ſcilicet temporalis & æternus. Aeternus, prout a patre & filio procedit: & temporalis, ꝓut ſignificatur in habitudine ad creaturam quæ nouo modo ad ipſum ſe habet. I

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quàmuis ſpiritusſanctus qui vbique eſt, non poſſit eſſe vbi non fuerat loci mutatione circa ipſum intellecta, tamẽ, poteſt eſſe aliquo mõ quo prius non fuerat mutatione facta circa illud, in quo eſſe dicitur, & in hoc ſaluatur ratio miſſionis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Glo. Hiero. intelligitur de miſſione creaturę quæ ſit per loci mutationem, quæ non poteſt eſſe niſi eius quod localiter ſeparatur: ad diuinam aũt miſſionẽ ſufficit diſtinctio perſonarum in eſſentiæ vnitate. vbi ſ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd obedientia eſt proprie reſpectu præcepti, quod proprie ad dominium pertinet, vnde patet, quòd obedientia gradum importat dignitatis, vnde non poteſt dici de perſona filij, vel ſpiritusſancti ſecundum diuinitatem, mittere autem non ponit gradum dignitatis, ſed authoritatem principij in vno, reſpectu alterius, qui ab illo exit, & iſte ordo eſt in diuinis perſonis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non ſecundum eandem rationem miſſio dicitur de angelo, & de diuina perſona. Angelus enim miſſus localiter mouetur, cum ſit vbi prius non fuerat, qa cum ſint in cælo, non ſunt in terra. vnde miſſio talis aliquam indignitatem, vel inferioritatem gradus ponit circa miſſum, non autem miſſio diuinæ perſonæ a qua omnino loci mutatio excluditur. Et præterea effectus ille ad quem eſt miſſio perſonę diuinæ etiam immediate ᵈ eſt ab ipſa perſona, ſcilicet gratia gratum faciens, vt dictum eſt. D.680. Effectus autem ſuperiorum angelorum efficitur in nos, mediantibus inferioribus angelis ſecundum Diony. Diſt. 14.q. 2.art.2. & ideo non dicuntur ipſi ſuperiores angeli ad nos mitti, ſed inferiores ᵈ qui circa nos immediate operantur, De cæleſt. Hierar. cap. 13. ſicut etiam nec miſſio diuinæ perſonæ eſt ſecundum illas perfectiones, quas creatura a deo recipit, agente aliqua media creatura. D.161.

ARTI-

ARTICVLVS II.

A

Vtrum miſſio ſignificet notionem.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd miſſio ſignificet notionem. Dicit enim Beda in quadam Homil. Homi. pri. dñicæ poſt Aſcenſ. in princ. to.7. quòd miſſio ſpiritusſancti eſt eius proceſſio, ſed proceſſio eſt notionale. ergo & miſſio.

¶ 2 Præt. Quicqd importat originem in diuinis, eſt notionale, quia eſſentia diuina nõ originatur, nec aliquam perſonam originat: miſſio autem, vt dictum eſt, In ar. antc. importat exitum originis ab alio ſicut a principio. ergo eſt notionale.

CONTRA. Secundũ Dion. De diu. no. cap. 2. Omne nomẽ cõnotans effectum aliquẽ in creatura, dictum de deo pertinet ad communitatem eſſentiæ: ſed miſſio importat effectum aliquẽ in creatura, vt dictum eſt. ergo ſignificat eſſentiam.

¶ Pręt. Nulla notio communis eſt filio & ſpirituiſancto: ſed miſſio cõmunis eſt vtrique. vterq; enim legitur miſſus, vt in litera dicitur. ergo miſſio non dicit aliquam notionem.

RESPONDEO Dicendum, quòd q̃dam nomina ſunt in diuinis, quæ ſignificant tantum perſonam, vt pater & filius. quædam quæ tantum ſignificant eſſentiam, ſicut hoc nomen eſſentia. quædam quæ ſignificant vtrunque, ſicut dictum eſt, de potentia generandi & ſpirandi. Diſt.7.q.1. art.2. Et ita dico, quòd miſſio eſt & eſſentiale & notionale, ſecundum aliud & aliud. Secundum enim reſpectum quem importat miſſio ad ſuum principium, eſt notionale, ſecundum autem reſpectum quem importat ad effectum in creatura eſt eſſentiale. Sed circa hoc eſt duplex opinio. quidam enim dicũt, quòd principaliter ſignificat notionẽ, ex conſequenti eſſentiã ſecundum effectum connotatum. Alij dicunt econuerſo, & hoc mihi videtur verius eſſe, conſiderata virtute vocabuli. Miſſio enim ſecundum rationem ſui nominis, non dicit exitum ab aliquo, ſicut a principio a quo miſſio eſſe habeat, ſed ſolum in ordine ad effectum miſſionis ponitur authoritas alicuius ad miſſum. Seruus enim qui mittitur a domino, non exit ab ipſo ſecundum ſuum eſſe, ſed ſicut a principio mouente ipſum per imperium ad hunc actum. Sed quia in diuinis perſonis non poteſt eſſe authoritas reſpectu miſſi, niſi ſecundum originem eſſendi, ideo ex cõſequenti, importatur relatio originis in miſſione, ſecundum quam eſt notionale, & principaliter importatur ordo ad effectum miſſionis, ſecundum quem eſt eſſentiale. Sed in proceſſione temporali eſt econuerſo, quia proceſſio ſecundum rationem ſuam, prout ſumitur in diuinis, dicit exitũ a principio originante, & non dicit ordinem ad effectum niſi ex conſequenti, ſcilicet quantum ad modum proceſſionis, qui eſt temporalis, vt dictum eſt, Art. antec. & ideo proceſſio temporalis videt eſſe principaliter notionale, & ex conſequenti ſignificare eſſentiam ratione connotati effectus. Dico autem, quòd hic accedit plus ad eſſentiam, quàm miſſio, vt patet ex dictis. Ibid. vbi ſ.

ET PER HOC patet ſolutio ad tria prima argumenta.

¶ Ad quartum dicendum, quòd notio poteſt ſignificari in diuinis dupliciter. aut proprie ſicut paternitas, vel innaſcibilitas: aut communiter, ſicut eſſe ab alio, vel a quo eſt alius, & hoc modo ſignificatur notio in miſſione, & ideo cõmunis ᵈ eſt in duabus perſonis ab alio exiſtentibus. D.931.

Non eſt mirum, ſi ſpiritusſanctus dicatur mitti vel procedere a ſe, cum etiam filius dicatur mitti a ſe.

C

NE autẽ mireris, quòd ſpiritusſanctus dicitur a mitti vel ꝓcedere a ſe. Nam & de filio dei dicit Aug. in 2. lib. de Tri. c,5.to.3. Quòd non tantum a patre miſſus eſt, ſed etiam a ſeipſo & a ſpiritusſancto, quærens quomó filius vel ſpiritusſanctus ſit miſſus, cum vterque ſit vbique tanquã deꝰ. Nam vterq; (inquit Aug.) legitur miſſus. de ſpiritusſancto enim legitur, Ioan.14. Quem mittet pater in nomine meo. Et item. Ioan.16. Si abiero mittam eum ad vos. Et filius de ſe dicit. Ibid. vbi ſ. Exiui a patre, & veni in mundum. Et Apoſtolus dicit. Galat. 4. Miſit deus filium ſuũ. In propheta autem dictum eſt ex perſona dei. Hiere. 23. Cælum, & terrã ego impleo. Itaque vbique deꝰ eſt, vbique ergo eſt filius, vbiq; eſt etiam ſpiritusſanctus. Illuc ergo miſſus eſt filius & ſpiritus ſanctus vbi erant.

Quomodo intelligenda ſit miſſio vtriuſque.

QVo circa, quærendum eſt quomodo intelligatur miſſio filij vel ſpiritusſancti. Pater enim ſolus (inquit Aug. in eodem) nuſquam legitur miſſus ſed filius B & ſpiritusſanctus. Et de filio primum videamus quomodo miſſum eum Apoſtolus dicat. Galat. 4. Miſit deus filium ſuum factum ex muliere. vbi ſatis oſtendit eo ipſo miſſum filium, quo factum ex muliere. proinde mitti a patre ſine ſpiritusſancto nõ potuit, quia pater intelligitur miſiſſe eum cùm fecit ex fœmina, quod vtique non fecit ſine ſpiritusſancto. Ecce hic dicit filium miſſum a patre & ſpiritu ſancto. C

b Quòd a ſpiritusſãcto filius ſit miſſus, authoritatibus confirmatur.

ET quid a ſpiritusſancto filius ſit miſſus: vt ait Aug. in eodem, authoritatibus confirmatur. Ipſe

QVAESTIO II.

B

Vtrum miſſio conueniat omnibus perſonis.

DEINDE quæritur cui cõuenit mitti. Et videtur quòd toti trinitati. Sicut enim dicit Dama. Lib.pri.ſid. orth.c.2. in diuinis oĩa vnũ ſunt ꝑter in generationẽ, Lege ꝑter. ibidem. generationem & proceſſionẽ: ſed miſſio nullum horum eſt. ergo videtur, ꝙ toti trinitati conuenit.

¶ 2 Præt. Miſſio diuinæ perſonę intelligitur, ſecundum hoc quòd ipſa perſona ꝑ miſſionem manifeſtatur. vnde dicit Auguſt. 4. de Trini. c.20.to.3. quòd mitti eſt cognoſci ꝙ ab alio ſit, ſed effectꝰ in creatura qui ſit per miſſionẽ, manifeſtat totam trinitatem, ſicut cauſatum ſuam cauſam. ergo videtur ꝙ tota trinitas mittat.

¶ 3 Pręt. Sicut dona appropriata filio, & ſpirituiſãcto ſunt cõmunicabilia creaturæ, ſcilicet ſapientia, bonitas: ita & dona appropriata patris, ſcilicet potentia: ſed ratione illorum donorũ appropriatorum eis, cap.38. dicuntur ſpiritusſanctus & filius mitti. ergo eadem ratione & pater.

¶ 4 Item. Vbicunq; eſt filius, vel ſpiritusſanctus, eſt & pater, ſed ſpiritusſanctus, vel filius dicuntur mitti, quia nouo modo D exiſtunt in aliqua creatura. ergo videtur quòd ſimul cum eis pater mittatur, & ita toti trinitati conuenit mitti.

SED CONRTA. Videtur quòd ſolus filius mittatur. ſicut enim dicit Auguſt. Mitti eſt cognoſci, quòd ab alio ſit, ſed cognitio appropriatur filio qui eſt verbum & ſapientia patris. Ergo ſolus filius videtur mitti. 4. de Trini. c.20.to.3.

¶ Item. Videtur quòd ſolus ſpiritusſanctus. Omnia enim dona ſpiritualia pertinent ad manifeſtationem ſpiritus, vt habetur. 1.Corin.12. Vnicuique &c. Sed per miſſionem manifeſtatur perſona diuina. ergo videtur quòd ſolus ſpiritus mittatur in omnibus donis.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt, In hac diſt. q.1.art.1. in omni miſſione oportet, quòd ponatur aliqua authoritas alicuius ad ipſum miſſum: in diuinis autem perſonis nõ eſt authoritas niſi ſecundum originem, & ideo nulli perſonæ diuinæ conuenit mitti niſi ei, quæ eſt ab alio, reſpectu cuius, poteſt in alio deſignari authoritas, E & ideo ſpiritusſanctus & filius, dicuntur mitti & non pater, vel trinitas ipſa

AD PRIMVM. Ergo dicendum, quòd in miſſione includitur intellectus proceſſionis & generationis implicite, quantũ ad id, quod commune eſt eis, ſcilicet eſſe ab alio, quàmuis non quantum ad propriam rationẽ generationis, vel proceſſionis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in miſſione non tantum eſt effectus doni creati creaturæ collati ſed etiam, vt dictum eſt, In cor. ar. ponitur authoritas alicuius principij reſpectu ipſius miſſi. vnde in miſſione perſonæ cognoſcitur perſona ab alia eſſe ſecundũ Auguſt. vbi ſupra. & quia hoc non conuenit toti trinitati, nec ipſi patri, ideo non poteſt dici pater vel trinitas mitti. Et præterea effectus ille magis appropriatur vni perſonæ, quàm alij, ſecundum quem una perſona dicitur mitti, & non alia.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd potentia quæ appropriatur patri, non habet rationem, vt pertineat ad reditum in finem, ſed magis pertinet ad exitum a principio: dicit enim potentia rationem principij, & ideo non pertinet ad miſſionem quæ fit ad reuocandum rationalem creaturam in deum.

In cor. ar. 2. q. præce.
De pot. q. 2 art. 5.

¶ Et præterea, pater in quo eſt prima authoritas, non poteſt deſignari mitti, quia reſpectu eius nulla habetur authoritas.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum pater ſit in filio, & fili⁹ in patre & vterq; in ſpirituſancto, quando filius mittitur ſimul & venit pater & ſpirituſſanctus, ſiue intelligatur de aduẽtu filij in carnem cũ ipſe dicat Ioan. 8. Et non ſum ſolus &c. ſiue intelligatur de aduentu in mentem. cũ ipſe dicat Io. 14. Ad eũ veniemus &c. Et ideo aduentus vel inhabitatio cõuenit toti trinitati, quæ nõ dicuntur niſi ratione effectus, cõiungentis ipſi trinitati, quàmuis ille effectus ratione appropriationis poſſit ducere magis in vnam perſonam quàm in aliã: ſed miſſio ſuper hoc addit authoritatem alicui⁹ reſpectu ꝑſonæ, quæ mitti dicitur, & ideo non poteſt conuenire niſi perſonæ, quæ eſt ab alio principio.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd quàmuis cognitio approprietur filio, tamen donum illud ex quo ſumitur experimẽtalis cognitio quę neceſſaria eſt ad miſſionem, non neceſſario appropriatur filio, ſed quandoque ſpirituiſancto ſicut amor.

Lib. 3. c. 1. to. 2.
Ibid. c. 2.
Iſaia 9.
Iſai. 61.
Luc. 4.

Chriſtus dicit per Iſaiam. Nũc miſit me dominus & ſpiritus eius. de hoc Amb. in lib. 3. de ſpirituſancto, ita ait. Quis eſt qui dicit. Miſit me dominus & ſpiritus eius: niſi qui venit a p̃re vt ſaluos faceret peccatores ideſt, Chriſtus? ergo & pater filium miſit & ſpiritus. Idem in eodem. Datus eſt a patre, vt Iſaias dicit. Puer natus eſt nobis & filius datus eſt nobis. Datus eſt audeo dicere, & a ſpiritu: qa & a ſpiritu miſſus eſt. Dicit enim filius dei. Spiritus domini ſuper me: ꝓp quod vnxit me: euãgelizare pauperibus miſit me, ꝑdicare captiuis remiſſionem &c. quod cum de libro Iſaiæ legeret, ait in euangelio. hodie completa eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris, vt de ſe dictum ſignificaret. Bene autem dixit ſuper me, quia quaſi filius hominis, & vnctus eſt & miſſus ad prædicandum. Nam ſecundum diuinitatem non ſuper Chriſtum eſt ſpirit⁹, ſed in Chriſto. Ecce ex his verbis oſtendit Ambr. filium eſſe miſſum & datum nobis. non tamen a patre, ſed etiam a ſpirituſancto.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd in dono, duo eſt conſiderare, ſcilicet rationem doni, & ſic manifeſtat omne donum ſpirituſanctum inquantum habet rationem primi doni, ſecundum quod eſt amor: aut ſecundum ſpeciem doni, & ſic aliquod donum manifeſtat ipſum filium ſicut ſapientia, vel ſciẽtia.

QVÆSTIO III.

C

Deinde queritur de miſſione per comparationem ad mittentem.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Vtrum alicui perſonæ conueniat quòd mittat ſe, vel procedat a ſe, vel det.
Secundo. Vtrum filius mittatur a ſpirituſancto.

ARTICVLVS PRIMVS.

[a] Vtrum aliqua perſona mittat ſe, uel det.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd nulla perſona det ſe, vel mittat ſe. Dans enim ſemper videtur habere authoritatem reſpectu dati: ſed nulla perſona habet authoritatem reſpectu ſuiipſius. ergo videtur, quòd nulla perſona det ſe.

Diſt. 14.

¶ 2 Item, Supra dixit Magiſter, quòd homines non poſſunt dare ſpiritumſanctum, quia ab eis non procedit: ſed nulla perſona procedit a ſeipſa, aliàs eſſet principium ſuiipſius, ergo nulla perſona ſeipſam dare poteſt.

In hac diſt. q. 1. ar. 2.

¶ 3 Item, Sicut dictum eſt, miſſio ponit exitum ipſius miſſi a mittente: ſed nulli perſonæ conuenit exire a ſeipſa, ergo nulli perſonæ conuenit mittere ſe.

In hac diſt q. 1. art. 2.

F ¶ 4 Item, Sicut dictum eſt, proceſſio principaliter importat reſpectum perſonæ ad principium, a quo diſtinguitur: ſed nulla perſona diuina diſtinguitur a ſeipſa. ergo nec a ſe procedit.

¶ 5 Præt. Hæc præpoſitio. A. importat habitudinem principij: ſed nulla res eſt principium ſuiipſius, ergo: & ſi cõceditur quod aliqua perſona mittit ſe, non debet concedi ꝙ mittatur a ſe.

Quòd filius ſit datus etiam a ſeipſo.

DEINDE oſtendit eſſe datum etiam a ſeipſo ita dicens † in eodem lib. cũ .n. nõ diffinitũ fuerit per Prophetam, a quo da- G tus ſit filius, oſtenditur datus gratia trinitatis, vt etiam fili⁹ ipſe dederit. Ecce hic dicit, ꝙ filius ſe dedit: quia trinitas eũ dedit. Si autem filius a ſe datus eſt. a ſe ergo miſſus eſt & a ſe proceſſit, & hoc vtique verũ eſt & concedi oportet, cũ eius miſſio ſit diuina operatio.

Quòd filius ſit miſſus a ſe.

D

H QVÒD autem a ſe mittatur Auguſt. aſtruit in lib. 2. de Trin. †dicens. Forte aliquis cogat vt dicamus etiam a ſeipſo miſſum eſſe filium, quia & Marię conceptus & partus, operatio trinitatis eſt. Sed inquit aliquis: quomodo pater eum miſit, ſi ipſe ſe miſit? Cui reſpondeo quærens vt dicat: quomodo eum pater ſanctificauit, ſi ipſe ſe ſanctificauit? Vtrumque enim dominus ait. Quem pater inquit ſanctificauit, & miſit in hunc mũdum Et alibi. Ego pro eis ſanctifico meipſum. Item quæro, quomodo pater eum tradidit. ſi ipſe ſe tradidit? Vtrunque .n. legitur. Credo quòd reſpondebit ſi probe ſapit, quia vna voluntas eſt patris & filii, & inſeparabilis operatio. Sic ergo intelligat illam incarnationem, & ex virgine natiuitatẽ in qua filius itelligitur miſſus, vna eademque operatione patris & filii inſeparabiliter eſſe factã, non inde ſeparato ſpi. ſancto. ergo a patre & filio miſſus eſt idem filius, qa a patre & a verbo eius factum eſt. vt mitteretur, ideſt incarnatus, hominibus appareret. Non enim miſſus eſt mutãdo locum, quia in mundo erat, quapp pater inuiſibilis, vna cũ filio ſecum inuiſibili, eundem filium viſibilem faciẽdo, miſiſſe eũ dictus eſt. Qui ſi ita viſibilis fieret, vt cũ patre inuiſibilis eſſe deſiſteret, .i. ſi in ſubſtãtia inuiſibilis verbi in creaturam viſibilem mutata, & tranſiens verteretur, ita miſſus a patre intelligeretur filius, vt tantũ miſſus, non etiã cum patre mittẽs inueniretur. Cur vero ſic accepta eſt forma B ſerui, vt maneret incommutabilis forma dei: manifeſtũ eſt, quòd a patre & filio, non a parentibus factum ſit quòd appareret in filio. i. ab inuiſibili patre cũ inuiſibili filio, idem ipſe filius viſibilis mitteretur.

Summatim colligit, quæ ex prædictis aſſumuntur.

EX ſupradictis aperte mõſtratur quòd filius miſſus eſt a patre, & a C ſpirituſãcto, & a ſeipſo, & quę ſit ipſa miſſio, ſcilicet incarnatio, ideſt, quòd fact⁹ eſt homo, ꝑ qđ viſibilis apparuit, quod ẽ opus commune patris & filii & ſpirituſſancti.

c. 20. to. 3.
†vbi s. c. 2

CONTRA. Auguſt. 4. de Trin. ſicut generari eſt filiũ eſſe a patre, ita filium cognoſci eſſe a patre, eſt filium mitti: ſed iſta cognitio poteſt cauſari a filio. ergo & miſſio filij poteſt eẽ a filio. Item: hoc videtur ex his quæ in litera dicuntur.

D. 901.
In hac diſt. q. 1. ar. 1.
†c. 5. to. 3.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum differentiã donationis [d] miſſionis & proceſſionis ſuperius aſſignatam diuerſimode oportet i hac quæſtione loqui. Si enim accipiamus donationem, ſiue dationem de ratione dationis non videtur plus eſſe niſi quòd datum libere a dante habeatur. Hoc autẽ põt eſſe dupliciter, aut ſicut aliquis libere ſeipſum habet, vel aliquid quod in ipſo eſt. Aut ſicut libere aliquis habet ſuam poſſeſſionem, vel id reſpectu cuius, dominium habet, ſecundũ quod habere multis modis dicitur. Vnde de ratione dationis non eſt, quòd ponat aliqua authoritas reſpectu ipſius dati. poteſt enim aliquis & I ſeipſum ex amore dare alicuius in amicum, niſi ſpecificetur datio, ſecundum ſpecialem modum habendi, qui eſt ſecundum dominium, talis donatio nulla eſt reſpectu diuinorum. Et ideo donatio non exigit aliquam rationem principij reſpectu ipſius dati. Vnde dari, poteſt conuenire & eſſentiæ diuinę, prout dicimus, quòd pater dat eſſentiam ſuam filio, & poteſt conuenire patri, vt dicatur, pater ſeipſum dare, & ſimiliter filio, & ſpiritui ſancto. nec notabitur, aliqua diſtinctio dantis ad datum, niſi forte ſecundum rationem, ſicut intelligentis ad intellectum: & ſic concedimus ſimpliciter, quòd perſona dat ſe, & datur a ſe.

¶ Sed circa miſſionem eſt maior difficultas quàm atteſtatur opinionum diuerſitas. Quidam enim dicunt, quòd omnes tales ſunt falſæ, Spiritus ſanct⁹ mittit ſe. vel, Filius mittit ſe. Et dicunt rationes Magiſtri non valere, quia cum miſſio includat in ſe notionem, nõ oportet quòd in potentia vel operatione miſſionis, tres perſonæ conueniant, ſicut nec in generatione vel potentia generandi. K Et dicunt etiam non eſſe ſimile de miſſione in carnem, ſecundum quam filius ſeipſum mittere dicitur: quia in illa miſſione, natura creata aſſumitur in vnitatem diuinæ perſonę, quod non contingit in aliis miſſionibus. Et ſi in authoritate aliqua inuenitur, quòd ſpiritus ſanctus mittat ſe, gloſandum eſt, ideſt, a ſpiritu ſancto eſt effectus, in quo ab alio cognoſcitur eſſe. Sed quia ſancti communiter talibus locutionibus vtuntur, & præcipue Aug. & Magiſter hoc concedunt: ideo alii dixerunt, quòd miſſio aliquando proprie ſumitur, aliquando improprie. Quando miſſio ſumitur proprie, importat diſtinctionem miſſi a quo fit miſſio. & ideo hoc modo non poteſt dici, quòd ſpiritus ſanctus mittat ſe. Communiter autem ſumitur, & improprie miſſio, pro influentia vel datione, & ſic dicunt ſpiritum ſanctum mittere ſe, quia dat ſe, vel quia inſpirat ſe, & hæc opinio eſt Præpoſitini, & Altiſiodorẽſ. Et qa hæc opinio parum uidetur recedere a prima, ideo dixerunt alii quòd proprie dicitur ſpirituſſanctus ſe mittere, & huic conſentiendum

Altiſio. lib. 1. ſuæ ſummæ. c. 7.

In hac diſt. q. 1. ar. 1.

tiendum videtur ſi virtus nominis attendatur. Miſſio enim, vt dictum eſt, importat duo, ſcilicet miſſum eſſe ab alio, ratiõe authoritatis quam importat, & iterum effectum, ſecundum quod nouo modo in aliqua creatura ſpi. ſanctus dicitur. Vnde ſenſus eſt, ſpirituſſanct⁹ mittitur, ideſt, eſt ab aliquo, & fit nouo modo in aliquo, nulla tamẽ mutatione facta circa ipſum, vt prius dictum eſt. Notandum eſt autem, quòd diuerſimode verificat locutio, quando aliquod coniunctũ prædicatur de aliquo ſecundum eſſe, & quando ſecundum fieri. Quando .n. prædicatur ſecũdum eſſe, oportet quòd vtrunq; illorum i eſſe dicatur, vt ſi dicã, Sor. eſt homo albus, oportet eũ eſſe hominem & album eſſe, niſi alterũ diminuat rationem alterius, vt cum dicitur Homo mortuus. Sed quando prædicatur coniunctum ſecundum fieri, ſufficit ꝙ alterum in fieri ꝑdicetur, vt ſi dicam. Sor. eſt nunc factus homo albus, ſufficit ad veritatẽ huius locutionis, ꝙ ſit nunc fact⁹ albus, quàmuis non ſit factus homo.

In hac diſt. q. 1. ar. 11.
Ioan. 10.
Ioan. 17.

¶ Item notandum ẽ, quòd quãdo aliquod compoſitum prædicatur de aliquo ſecũdum fieri, diuerſimode ſe habet in faciente & in facto, quia ex parte facti, oportet, quòd vtrunque prædicetur ſecundum eſſe, & ſi non vtrunque ſecundum fieri, vt ſi dicam, Iſte eſt factus homo albus, oportet eum eſſe hominem & eſſe album, niſi alterum ſit diminuens, non autẽ oportet, quòd fiat homo, ſed ſufficit quòd fiat album. Ex parte autem facientis, qa faciens non refert ad factũ, niſi ſm id qđ fit in ipſo: ſufficit ꝙ faciens dicatur facere alterum tantum, vt ſi dicam, pictor facit parietem album, non oportet quòd faciat eum eſſe parietem, & eſſe album, ſed ſufficit ſi facit eſſe eum album tantum. Dico igitur, quòd miſſio, quia ponit miſſum eſſe in aliquo eo modo quo prius non erat, & ſic fieri in illo, ſecundum illũ modum importat quandam factionem, non dico realem factionẽ, ſed rationis tantum, quæ terminatur ad relationem rationis, & non rei, ſicut dicitur, Deus factus refugiũ. Senſus ergo eſt, ſpiritus ſanctus eſt miſſus, ideſt, factus eſt ens ab alio exiſtens in creatura per gratiam. Vnde oportet ad hoc, vt dicatur, miſſus, quòd & ſit ab alio, & fiat in aliquo, ſecundum nouam habitudinem. Propter quod pater non poteſt dici mitti, quia non eſt ab aliquo. Si autem accipiamus ex parte mittentis, tunc mittere ſpiritumſanctum nihil aliud eſt, q̃ facere ſpiritumſanctum exiſtentem ab alio eſſe in aliquo ſecundum nouam habitudinem, & ideo cuicunque perſonæ conuenit facere alterum iſtorum, ſcilicet quòd ſit in aliquo ſecundum nouam habitudinem dicetur mittere ſpiritumſanctum, quàmuis non ſit principium ſpirituſſancti, ſecundum quod eſt ab aliquo. Et quia tota trinitas facit ſpiritumſanctum eſſe in aliquo ſecundum nouam habitudinem propter donum collatum totius trinitatis. ideo tota trinitas dicitur mittere ſpiritumſanctum, & ipſe ſeipſum mittit, & ipſe a ſe mittitur ſub eodem ſenſu.

Ibid. vbi s.

I ¶ VETERIVS ſi loquamur de proceſſione, habebit minus de proprietate, & minus proprie dicetur ſpiritumſanctum procedere a ſe quàm mitti a ſe: ſed tamen, quia proceſſio temporalis, vt dictum eſt, ponit nouam habitudinem ad creaturam in quam procedit, & omnis nouitas pertinet ad aliquam factionẽ. ideo etiam ſecundum proceſſionem temporalem ſpiritumſanctus ab alio eſt, & exiſtens nouo modo in aliquo. Et ſic ſub eodẽ ſenſu concedetur, ꝙ ſpi. ſanctus procedat a ſe temporaliter.

AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd non eſt de ratione dationis, ꝙ ponatur aliqua authoritas reſpectu dati: niſi quãdo datur aliquid quod habetur per modum dominij, & talis datio non eſt in diuinis, vt dictum eſt.

In cor. ar.

A ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd neutrum horum homines efficiunt, quæ in miſſione importantur, quia nec gratiam conferunt, nec ab eis ſpi. ſanctus ꝓcedit. & ideo nullo modo poteſt homo mittere ſpiritumſanctum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd miſſio non ponit tantum exitum, ſed cum hoc aliquid aliud, ſcilicet eẽ in creatura ſecundũ nouam habitudinẽ. Et quàmuis ſecundũ alterum, ſcilicet exitum nõ referatur ad ſe ſicut ad principiũ: tamen ſm utrunque cõiunctum refert ad ſe ſicut ad principiũ: ipſe enim facit ſe exiſtentem ab alio, ſecũdum nouam habitudinem eſſe in aliquo, ratione perfectionis quam illi confert.

In hac diſt. q. 1. ar. 2.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd quàmuis proceſſio importet tantũ reſpectum ad perſonam a qua habet eſſe, tamen proceſſio temporalis, vt dictum eſt, importet reſpectum ad creaturam in quam procedit, & huius ratione, temporaliter dicitur procedere a ſe, ſicut & mitti a ſe.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd ipſe ſpirituſſanct⁹ quàmuis non ſit principium ſuiipſius ſimpliciter, tamen ipſe facit ſe exiſtentem ab alio eſſe in aliquo, ſecundum nouam habitudinem. Et ſm hoc, totum coniunctum refert in ſe, ſicut in principium ratione alterius tm̃, ut patet ex p̃dictis.

In hoc ar.

ARTICVLVS II.

[b] Vtrum ſpirituſſanctus mittat, uel det filium.

2. de Trini. c. 5. to. 3.

D AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ſpirituſſanctus non det, vel mittat filium. Auguſt. enim dicit exire filium a patre & venire in mundum, hoc eſt filium mitti a patre, ſed filius non exit a ſpirituſancto. ergo nõ mittit̃ ab ipſo.

¶ 2 Item, ſicut filius ſe habet ad patrem, ita ſpirituſſanctus ad filium, ſed filius nullo modo mittit patrem. ergo nec ſpirituſſanctus filium.

Lib. 3. c. 2.

CONTRA. Iſa. 48. Et nunc miſit me dominus, & ſpiritus eius, & exponit Glo. de filio. ergo mittit̃ a patre, & ſpi. ſancto.

¶ Item, Amb. lib. de ſpirituſancto. Datus filius eſt a patre, ut Iſa. dicit 9. Filius datus eſt nobis. Datus eſt, audeo dicere & a ſpirtiuſancto, quia a ſpi. ſancto miſſus eſt. ergo &c.

RESPONDEO dicendum, quòd quiddam diſtinguunt triplicem miſſionẽ filij. Vnam, qua miſſus eſt in carnem. Aliã, qua mittitur in mentem. Tertiam, qua mittitur ad prędicandũ, & ſecundum hanc vltimam miſſionem, dicunt filium miſſum a E ſpirituſancto, nõ autem ſecundum duas primas, ſed ſolum a patre. Cuius ratio eſt ſecundum eos, quia miſſio ad prædicandũ poteſt conuenire Chriſto ratione humanæ naturæ, cuius aſſumptio præſupponitur. Sed duæ primæ miſſiones referuntur ad ipſam perſonam filij, quia miſſio in carnem conuenit ipſi perſonæ ſecundum ſe, & non ratione humanæ naturæ, cuius aſſumptio conſequitur miſſionem ſecundum intellectum; ſicut effectus cauſam: & ſicut terminus motum. Et ſimiliter in mentem non mittitur ratione humanæ naturæ, & quia ſpirituſſanctus non habet authoritatem reſpectu perſonæ filij, ſed tantum reſpectu naturæ aſſumptæ: ideo concedunt tertiam miſſionem filij eſſe a ſpi. ſcõ, & non duas primas. Sed quia vt dictum eſt: non requiritur de neceſſitate quòd in mitente ſit authoritas reſpectu miſſi, ſed tantum efficentia reſpectu eius, ſecundum quod miſſus dicitur mitti: ideo concedimus, quòd ſpirituſſanctus, & tota trinitas miſit filium, ſecundum quamlibet miſſionem, & præcipue cum Aug. expreſſe dicat eum miſſum a ſpirituſancto

In hac diſt. q. 1. art. 2.

loquens

ſequens de miſſione in carne. in 2 de Trini. Mitti inquiens a patre ſine ſpiritusſancto non potuit; quia pater intelligitur eum miſiſſe, cum fecit eum ex fœmina, quod vtique non fecit ſine ſpiritusſancto.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando pater dicitur mittere filium: in mittente intelligitur auctoritas reſpectu miſſi, non inquantū eſt mittens, ſed inq̄tum eſt pater. & ideo filium mitti a patre eſt ipſum exire a patre: non autem oſtenditur auctoritas in mittente, cū ſeipſum filius mittere dicit̃, vel cum ſpiritusſanctus eum mittat. & ideo filium mitti a ſe, vel a ſpiritoſancto, non eſt ipſum exire a ſe, vel a ſpiritusſancto.

2. de Trini. c.50. to. 3.

Quæſtio: cur dicat a meipſo non ueni.

SEd adhuc opponitur: ſi filius a ſeipſo miſſus eſt. cur ergo ait, a meipſo non veni? Ad hoc Aug. reſpondet in 2. lib. de Trini. dicens, hoc dictum eſſe, ſecundū formam ſerui, ſecūdum quam non fecit, vt mitteretur, ideſt, non eſt operatus incarnationem, ſed ſecundum formā dei,

¶Ad ſecūdū. ergo dicēdū, ꝙ fili⁹ nō pōt mittere p̄rem: qa p̄r nō pōt mitti, cū nō ſit ab alio: ſi ab alio eēt & mitti poſſet, & fili⁹ eū mitteret.

EXPOSITIO PARTIS TEXTVS.

SI enim ſpiritusſanctus ſeipſum dare nō poteſt &c.} Hic ponit Magiſter duas rationes ad oſtēdendum, quòd ſpi. ſanctus dat ſe, quarum prima ſumitur ex parte potentiæ. ſecunda, ex parte operationis, quorum vtrunque commune eſt tribus perſonis. Sed videtur, quòd non valeant: quia nos dicimus, quòd pater poteſt generare filium, & generat. filius aūt non pōt, nec gn̄at, nec tñ aliqua diuiſio p̄tatis, aut operationis ſequit̃: & ſit̃r videtur in propoſito.

¶Sed dicendum, ꝙ ſi dare & procedere temporaliter eſſet tantū ſecundum relationem æternæ originis, rationes non valerent, ſicut nec de generatione: ſed quia hoc includit etiam efficientia reſpectu quorundam effectuum in creatura, qui communiter ſunt a tota Trinitate: ideo rationes neceſſario concludunt.

DIVISIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

HIc quæritur. Vtrum ſemel &c.} Hic determinat de miſſione filii, ſecundum ſpeciales modos ipſius. Et diuiditur in partes duas. In prima, determinat veritatem. In ſecunda, remouet obiectionem. ibi {Hic quęritur: cum pater.} Prima in duas. In prima, diſtinguit duos modos miſſionis filij. In ſecunda aſſignat ipſorū drīam. ibi {Ecce diſtincti ſunt.} Prima in duas. In prima, mouet quæſtionem. In ſecunda, ponit ſolōnem. ibi {Ad quod dicim⁹ &c.} {Ecce diſtincti.} Hic aſſignat differentiam inter duos modos aſſignatos. Et diuiditur in duas, ſecundū duas differentias quas aſſignat. Secunda, ibi. {Præt. Notādum eſt.} {Hic q̄ritur.} Hic excludit obiectionem. Et circa hoc tria facit. Primo, mouet obiectionem. Secundo, ponit ſolutionē. ibi {Ad quod di.} Tertio, ex ſolutione improbat quorundam errorem, quem primo, ponit. ibi {Ideoq; pu.} Secundo improbat. ibi {Quòd Aug. &c.}

QVÆSTIO IIII.

D

Ad intellectum huius partis de duobus q̄ritur.

Primo. De miſſione filij inuiſibili, ſecundum ſe: quia de viſibili dicetur in tertio.
Secundo. De miſſone ꝑ cōparationē ad eos, ad quos ſit miſſio.

Circa primum tria quęruntur.

Primo. Vtrum, miſſio inuiſibilis conueniat filio.
Dist. 1. q. 2. art. 2. Secundo. Vtrum, ſit diſtincta a miſſione ſpi. ſancti inuiſibili.
Tertio. Vtrum, aliqua miſſio ſit æterna: ſicut proceſſio eſt æterna, & temporalis.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum filius inuiſibiliter mittatur in mentem.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd filius inuiſibiliter in mentem non mittatur. Ad miſſionem enim diuinæ perſonæ requiritur, quòd cognoſcatur ipſa perſona adueniens, & præcipue in miſſione ſapientiæ, quam nullus habens ignorat, ſed adueniente F filio non cognoſcitur eius aduentus. Iob. 9. Si venerit ad me non intelligo. ergo videtur, quòd filius non mittatur in mentē.

¶ 2 Item, miſſio eſt idem quod proceſſio temporalis, vt ſupra dictum eſt: ſed ſicut ſupra diximus, proceſſio non habet, quòd dicatur temporalis, niſi ſecundum reſpectum in quem eſt, quē reſpectum hebet proceſſio ſpiri. ſancti, ex ipſo mō ꝓceſſionis, inq̄tum procedit ut amor. Cū igit̃ ꝓceſſio filii ex ſuo mō, nō habeat reſpectum vt in quem: ſed ſolum vt a quo, videtur ꝙ proceſſio temporalis filio non conueniat, & ita nec miſſio.

Dist. iſta q. 1. art. 1.
Ibidem.

Vtrum ſemel tantum miſſus ſit filius, an ſæpæ.

HIc quæritur, vtrum ſemel tantum miſſus ſit filius an ſæpæ mittat̃. Si enim miſſio filij ipſius tantū incarnatio eſt cum ſemel tantum incarnatus ſit, & ſemel tā- G tum videtur miſſus: at ſi ſæpæ mittitur, eſt & alia ei⁹ miſſio, q̄ incarnatio. Sed quæ ē illa? nunquid æterna genitura miſſio eius dicenda eſt, an etiam alia miſſio quærenda eſt?

a Quòd duobus modis dicitur filius mitti.

AD quod dicim⁹, quòd duobus modis dicitur filius mitti pręter B illam ᶜ æternam genituram quę ineffabilis eſt, ſecundum quam etiam miſſus poſſet dici, vt videtur quibuſdam: ſed melius, & verius ſecundum eā dicitur genitus. pręter eam ergo duobus modis dicitur mitti, ſcilicet, vel cum viſibiliter mundo apparuit carne indutus, vel cum ſe in animas pias ſic transfert, vt ab eis percipiatur, ac cognoſcatur. Hos duos miſſionis modos Auguſt. aperte diſtinguit in 4. lib. de Trini. dicens. † Non enim ipſo quòd de patre natus eſt, miſſus dicitur filius: ſed vel eo quòd apparuit huic mundo verbum caro factum. Vnde dicit. † A patre exiui, & veni in mundum, vel eo quòd ex tempore cuiuſquā mēte percipitur, ſicut dictum eſt, de ſapientia. † Emitte illam de cęlis ſanctis tuis, & a ſede magnitudinis tuę, vt mecum ſit & mecum laboret, ideſt, ceat me laborare. Et tunc vnicuique mittitur cum a quoq̄ cognoſcitur, atque percipitur quantum cognoſci, & percipi poteſt pro captu, vel proficien

†c.20. to. 3.
†Io. 1. & 16.
† Sap. 9.

¶3 Pręt. Perſona diuina nō mittitur niſi in donis gratię gratum facientis: ſed dona pertinentia ad intellectum quæ appropriantur filio, non ſunt gratum facientia, cū ſint coīa bonis & malis, vt dicitur. 1. Corin. 13. Si habuero omnem ſcientiam &c. ergo filius non dr̄ mitti inuiſibiliter in donis ſibi appropriatis, & ita nullo mō.

IN CONTRARIVM eſt quod habetur. Sap̄. 9. Mitte illā ſapientiam de cælis, ſcilicet tuis &c. Non autem loquitur de ſapientia eſſentialiter dicta, quia illa non mittitur, cum non ſit ab alio. ergo loquitur de ſapientia genita, quæ eſt filius.

¶ Item, Augu. Sicut filium generari, eſt ipſum eſſe a patre; ita H filium mitti, eſt cognoſci, quòd ſit a patre. hoc autem contingit: ergo & filium mitti.

Libro 4. de Trini. c.20. to. 3.

RESPONDEO dicēdum, quòd ſicut in exitu rerū a principio, dicitur bonitas diuina in creaturas procedere, inquantū repræſentatur in creatura per ſimilitudinem bonitas diuina in ipſa recepta. Ita in reductione rationalis creaturæ ī deum, intelligitur proceſſio diuinæ perſonæ, quæ & miſſio dicitur inquantum propria relatio ipſius perſonæ diuinæ, repręſentatur in anima per ſimilitudinem aliquam receptam, quæ eſt exemplata & originata ab ipſa proprietate relationis æternæ. Sicut proprius modus quo ſpi. ſanctus refertur ad patrem eſt amor, & propri⁹ modus referendi filium in patrem eſt, quia eſt verbum ipſius, manifeſtans ipſum. vnde ſicut ſpi. ſanctus inuiſibiliter procedit in mentem per donum amoris, ita filius per donum ſapientiæ, in quo eſt manifeſtatio ipſius patris, qui eſt vltimū ad qđ recurrimus. Et quia ſecundum receptionem horum duorum, effici- I tur in nobis ſimilitudo ad propria perſonarum: ideo ſecundum nouum modum eſſendi: prout res eſt in ſua ſimilitudine, dicuntur perſonæ diuinæ in nobis eſſe, ſecundum quòd nouo modo eis aſſimilamur, & ſm̄ hoc vtraque proceſſio dicitur miſſio.

VLTERIVS ſicuti prædicta originantur ex proprijs perſonarum: ita etiam effectum ſuum non conſequuntur, vt coniungantur fini niſi virtute diuinarum perſonarum: quia in forma impreſſa ab aliquo agente, eſt virtus imprimentis. Vnde in receptione huiuſmodi donorum, habentur perſonæ diuinæ nouo modo quaſi ductrices in finem, vel coniungentes. Et ideo, vtraque proceſſio dicitur datio, inquantum eſt ibi nouus modus habendi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad rationem miſſionis non requiritur, quòd ſit ibi cognitio actualis perſonę ipſi⁹, ſed tantum habitualis: inquantum, ſcilicet in dono collato, qđ eſt habitus, repræſentatur proprium diuinæ perſonæ: ſicut in ſimilitudine: & ita dicit̃, quòd mitti eſt cognoſci, quòd ab alio K ſit per modum repreſentationis. Sicut aliquid dicitur ſe manifeſtare, vel facere cognitionem de ſe: inquantum ſe repræſentat in ſui ſimilitudine, ſed tamen me habere actuale donū in quo perſona diuina detur, nō poſſum ſcire certitudinaliter in actu, propter ſimilitudinem actuum moralium ad actus meritorios, & ſi poſſim ex aliquibus ſignis conijcere, niſi per reuelationem fiat certitudo. & ideo dicit Iob. Si venerit &c. quia certitudinaliter gratia gratum faciens, in qua eſt aduentus diuinæ perſonæ, cognoſci non poteſt: quàmuis ipſum donum perceptum ſit in ſe ſufficienter ductiuum in cognitionem aduenientis perſonæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd proprium ſpi. ſancti quod eſt amor, poteſt dupliciter habere reſpectum ad creaturam, vel vt ad obiectum, vel ſecundum rationem principij exemplaris ad principiatum exemplatum: ſed proprium filij vnam tantum habere poteſt relationem dictarum, ſcilicet illam quæ eſt ſecundum rationem principij, & hoc ſufficit ad proceſſionem temporalem filij, quàmuis ſecundum plura poſſit attendi reſpectus temporalis in proceſſione ſpiritusſancti: & ita etiā miſſio vtrique conuenire poteſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quando aliquid participatur, non ſecundum ſuum actum perfectum, ſed ſecundum aliquem modum, non dicitur ꝓprie haberi ſicuti aīalia habēt aliquem modum prudentiæ, non tamen dicuntur prudentiā habere: qa nō habent actum rationis, qui proprie ē actus prudentiæ, ſcilicet ipſa electio. vnde magis habent aliquid ſimile prudentiæ, quàm prudentiam. Videmus autē in cognitione duos gradus. Primum, ſecundum quòd cognitio ᵈ intellectiua tendit in vnum. Secundum, prout verum accipit vt conueniēs, & bonum, & niſi ſit aliqua reſiſtentia ex tali cognitione ſequitur amor, & delectatio, quia ſecundum Philoſophū 7. Ethi. Delectatio conſequitur operationem perfectam non impeditam. Vnde felicitas contemplatiua eſt quando aliquis peruenit ad vltimam operationem intellectus, & ipſam ſine impedimento exercet. Conſtat autem, quòd in proceſſione verbi æterni eſt cognitio perfecta, ſecūdum omnem modum, & ideo ex tali notitia procedit amor. vnde dicit Auguſt. Verbum, quòd inſinuare intendimus, cum amore notitia eſt. Quandocunque igitur habetur cognitio ex qua non ſequitur amor. gratuitus, non habetur ſimilitudo verbi, ſed aliquid illius. Sed ſolum tunc habetur ſimilitudo verbi, quando habetur cognitio talis. ex qua procedit amor: qui coniungit ipſi cognito, ſecundum rationem conuenientis. Et ideo non habet filium in ſe inhabitantem niſi qui recipit talem cognitionem. hoc autem non poteſt eſſe ſine gratia gratum faciente. Vnde conſtat, quòd ſimpliciter & proprie loquendo filius, nec datur, nec mittitur, niſi in dono gratię gratum facientis, ſed in alijs donis quę pertinent ad cognitionē, participatur aliquid de ſiſitudine verbi.

D. 106.
cap. 14.
9. de Trini. c.10. to. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum miſſio filij diſtinguatur a miſſione ſpiritusſancti.

Dist. 14

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd miſſio filij diſtinguatur a miſſione ſpiritusſancti. Miſſio enim eſt temporalis proceſſio, vt ſupra dixit Magiſter. Sed alia eſt ratio proceſſionis filij, alia ratio proceſſionis ſpiritusſancti: quia ſpiritusſanctus procedit vt amor, filius vt verbum. ergo & alia ratio miſſionis.

¶2 Item, Omne quod conuenit aliquibus, ſecundum prius & poſterius, non conuenit eis ſecundum eandem rationem. Sed ſpiritusſancto cōuenit datio ꝑ prius, quàm filio: quia habet rationem primi doni. ergo alia eſt ratio dationis in vtroque. ergo & miſſionis, cum miſſio ſit ipſa datio.

¶ 3 Præt. Dona in quibus datur filius, & ſpiritusſanctus ſunt diuerſa, & non dependentia adinuicem. Sed eorum quæ non dependent adinuicem vnum poteſt eſſe ſine alio. ergo miſſio filij poteſt eſſe ſine miſſione ſpiritusſancti, & econuerſo: & ita ſunt diſtinctę etiam ſecundū tēpus miſſionis.

¶ 4 Præt. Videmus ſenſibiliter quoſdam ſimplices feruentes eſſe in amore diuino, qui tamen ſunt valde hebetes in cognitione diuinæ ſapientiæ, & econuerſo, cum igitur miſſio filij ſit ſecundum donum ſapientiæ, & miſſio ſpiritusſancti ſit ſecūdum donum amoris: videtur quòd vna miſſio ſine alia poſſit eſſe.

Dist. 14

CONTRA. Miſſio ſpiritusſancti, eſt ad ſanctificandum creaturam, vt ſupra dixit Magiſter. Si igitur miſſio filii quæ eſt etiam in gratia gratum faciente, cuius eſt ſanctificare, eſſet alia a miſſione ſpiritusſancti, eēnt duę miſſiones ad ſanctificandum creaturā rōnalē, & ita altera ſuperflueret, quod nō inuenit in operibus diuinis. ergo vna miſſio non diſtinguitur ab alia.

A RESPONDEO dicendum, quòd de diſtinctione miſſionum filij & ſpiritusſancti, tripliciter contingit loqui: aut quantum ad ipſarum diuerſitatem realem, aut quantum ad rationem miſſionis, aut quantum ad earum ſeparationem. Si primo modo, cum in miſſione duo conſiderentur, ſcilicet exitus perſonæ miſſæ ab alia, & effectus ſecundum quem nouo modo in creatura, perſona diuina eē dicitur. vtroque autem modo miſſio filij eſt alia a miſſione ſpiritusſancti, ſecundum rem. Quia & generatio qua fili⁹ exit a patre, eſt alia a proceſſione ſpiritusſancti qua exit ab vtroque. Similiter donū ſecundum quod, perficit intellectum, ſcilicet ſapientia, ſecundum quod, attenditur miſſio filij, eſt aliud a dono quod perficit affectum, vel voluntatem, ſecundum quod attenditur miſſio ſpiritusſancti. Si autem ſecundo modo de earum diſtin- C ctione loquamur, hoc autem poteſt eſſe dupliciter, aut ſecundum rationem propriam vtriuſque, aut ſecundum communē: ſi ſecundum communem, tunc eadem ratio eſt miſſionis filij & ſpiritusſancti quantum ad vtrunque, quia & eſſe ab alio commune eſt vtrique, & ſimiliter eſſe nouo modo in creatura. Sed ſecundum propriam rationem vtrunque differt. quia & propria ratio proceſſionis filij non eſt propria ratio proceſſionis ſpiritusſancti, cum ille procedat vt amor, & hic ut filius, vel verbum: & ſimiliter proprius modus quo filius dicitur eſſe in creatura non eſt proprius modus quo ſpiritusſanctus eſt, quinimmo, vnus per ſapientiam, alter per amorē. Si autem tertio modo, tunc dico, quòd vna miſſio nūquam eſt ſine alia: quia amor ſequitur notitiam, notitia perfecta, ſecundum quam eſt, & miſſio filij ſemper inducit in amorem. & ideo ſimul infunduntur, & ſimul augmentantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis ſit alia D proceſſio ſecundum rem, conueniunt tamē in quodam communi, ſecundum rationem quod eſt eſſe ab alio.

Dist. 13. q. vnica art. 1.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vt prius diximus, in diuinis non eſt prius & poſterius, tamen exitus ſpiritusſancti præſuponit exitum filij, ſecundum ordinem naturæ, & ex parte iſta, ſi liceret ita loqui poſſemus dicere, quòd miſſio filij ex parte exitus importati, eſt prior miſſione ſpiritusſancti: ſed hoc eſſet ſecundum rationem propriam utriuſque, & non ſecundum rationem communem. Si autē conſiderentur iſtę miſſiones quantum ad effectum in creatura. hoc dupliciter. Vel ex parte ipſius dantis, vel mittentis. Vel ex parte ipſorum donorum in quibus ſit miſſio. Si ex parte donorum, tunc ſimpliciter naturaliter notitia præcedit amorem, & ex parte illa miſſio filij miſſionē ſpiritusſancti, ſed hoc erit ſecundum rationis propriæ conſiderationem & non communis, ſicut omnes ſpecies motus æqualiter conueniunt in ratione communi motus: tamen ſecundū eſſe ſuum proprium, motus localis eſt prior alijs motibus. Si E autem ex parte dantis, cum primum mouens & inclinans ad dandum ſit ipſe amor, ſic datio ſpi. ſancti eſt prior datione filij, ſed hoc non ita exprimitur in ratione miſſionis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dona in quibus mittitur filius, & ſpiritusſanctus conſequuntur ſe inuicem neceſſario, vt ſupra oſtenſum eſt, & ideò ratio procedit ex falſis.

¶ Ad quartum dicendum, quod illa notitia ex qua procedit amor, viget in feruentibus diuino amore, quà, ſcilicet cognoſcunt diuinam bonitatem inquantum eſt finis: & inquantum eſt largiſſime in eos profluens ſua beneficia, & talem notitiam perfecte non habent qui amore ipſius non accenduntur.

In corpore.

¶ Ad quintum dicendum, quod utraque miſſio ordinatur ad finem vnum vltimum, ſcilicet coniungere deo, ſed effectus vtriuſque miſſionis differt ſecundum duo, quę inueniuntur in rationali creatura, quibus deo coniungitur, ſcilicet intellectus, & affectus, & ita neutra ſuperfluit, tis ī deum, vel perfecte in deo animæ rationalis.

Quòd secundum alterum semel, & secũdum alterum sit ſæpe miſſus: & secundum alterum, ut ſit homo, & ſecundum alterum, ut ſit cum homine.

E

ECce diſtincti ſunt duo modi miſſionis filij, & ſecundum alterum ſemel tantum miſſus eſt dei filius, ſecundum alterum ſæpe miſſus eſt, & mittitũ quotidie. Nam ſecũdum alterum miſſus eſt, vt ſit homo, quod ſemel tãtum factum eſt, ſecundum alterum vero mittitur, vt ſit *a* cũ homine, quomó quotidie mittitur ad ſanctos, & miſſus eſt, etiam ante incarnationem ad omnes ſanctos q ante fuerunt, & etiã ad angelos. Vnde Aug. de filio, i. de ſapientia patris† loquẽs in 4.lib. de Tri. ait. Cap.20. G Aliter mittitur ſapiẽtia, vt ſit cũ homine, aliter miſſa eſt, vt ſit hõ. *b* In animas. n. ſanctas ſe transfert, & amicos dei, & prophetas conſtituit: ſicut etiam implet ſanctos angelos, ſed cũ venit plenitudo tẽporis miſſa eſt nõ vt impleret angelos, nec vt eſſet angelus, nec vt eſſet cũ hominibus, uel in hominibus tantũ, vt antea in patrib' erat, & in ꝓphetis. ſed vt ipſum verbum fieret caro, ideſt, homo.

Quòd ſecundum alterum modum dicitur miſſus in mundum. ſecundum alterũ non.

PRæterea notandũ eſt, quòd cum his duob' modis mittatur fili', ſecũdum alterum dicitũ miſſus in mundum. ſecundum alterũ vero nõ. Eo enim modo miſſus in mundum dicitur quo viſibilis mũdo apparuit. Vnde Aug. in eodem lib. ait. Cum ex tp̃e cuiuſquam mente percipitur mitti quidem dicitur, ſed non in hunc mundũ. Non.n.ſenſibiliter apparet, i. corporeis ſenſibus præſto eſt. Nam & nos, ſecundum quod mente aliquid æternũ capimus *c* non in hoc mundo ſumus: & omnium iuſtorum ſpiritus etiam in carne viuentium, inquantum diuina ſapiunt, nõ ſunt in hoc mundo. Ex p̃dictis liquet, quòd præter ineffabilem geniturã duobus modis mittitur filius, ſ. cum viſibiliter apparuit, vel inuiſibiliter percipitur mente.

Cur pater non dicitur miſſus, cum ab aliquo cognoſcitur ſicut filius.

B

HIc quæritur cur, pater non dicitur miſſus cũ ex tẽpore a quoquam cognoſcitur ſicut filius? Ad qđ dicimus: quia in eo eſt principii authoritas. quæ non habet de quo ſit a quo filius eſt, & ſpiritus ſanctus. Pater enim eſt, vt ait Aug. in eodem. lib. principium diuinitatis totius, vel ſi melius dicitur deitatis, quia principiũ eſt filij & ſpi. ſancti. C Nam vt ait Aug. in eodem. †Si voluiſſet etiam deus pater per ſubiectã creaturam viſibiliter appareret, abſurdiſſime tamẽ, aut a filio quẽ genuit, aut a ſpi. ſancto q de illo ꝓcedit miſſus

ARTICVLVS III.

c Vtrum miſſio poſſit eſſe æterna.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, q miſſio poſſit eſſe æterna, ſicut dicit Grego. Homil. 26. in nocte Paſchæ. to. 2. Eo mittitur filius, quo generatur, ſed generatio eius eſt æterna: ergo, & miſſio.

¶ 2 Item, Sicut miſſio dicit reſpectum a quo eſt, & in quem: In hac diſt. q.1.art.2. ita & proceſſio amoris, vt ſ dictum eſt: ſed proceſſio amoris eſt æterna a patre in filium. ergo, & miſſio poteſt eẽ æterna.

¶ 3 Præt. Sicut miſſio dicitur per reſpectum ad creaturam: ita & donum, ſed donum ſpi. ſancti dicitur ab æterno. ergo, & miſſio poteſt dici æterna.

CONTRA eſt illud, quod Augu. in litera dicit: Non eo, quòd de patre natus eſt, dicitur filius miſſus &c.

¶ Pręt. Miſſio ſemper ponit nouum modum exiſtendi in aliquo ipſius miſſi: ſed nihil nouum eſt æternum: ergo non eſt æterna: ſed tm̃ temporalis, & hoc ſimpliciter concedendum eſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Greg. poteſt tripliciter exponi. Vno modo, quòd loquatur de generatione temporali ipſius filij, ſecundum quam dicitur miſſus in carne. Secundo modo, vt ly eo, non ſit aduerbium, ſed ablatiui caſus: vt ſit ſenſus. ab eo a quo generatur mittitur, & hoc verum eſt. Tertio modo, vt loquatur non de miſſione in actu: ſed ſecundũ aptitudinem, ex hoc enim filius eſt, vt ita dicam, miſſibilis, quo a patre per generationem exiuit. Eſſe enim ab alio non dicit totam rationem miſſionis, vt patet ex dictis.

Ibid. vbi ſ. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd proceſſio amoris quàmuis ſit in aliquem, non tamen ponit nouum modum exiſtendi in illo, & ideo poteſt eſſe æterna: ſed miſſio ponit nouitatem exiſtendi in aliquo, & ideo non poteſt eſſe æterna. Et propter hoc, quàmuis poſſit cõcedi aliquo modo, quòd ſpi. ſanctus procedat a patre in filium ab æterno, non tamen conceditur, quòd mittatur a patre in filium ab æterno.

¶ Ad tertium dicendum, quòd miſſio eſt nomen verbale, vnde importat actualem relationem ad creaturam, ſed donum imponitur ab aptitudine donandi, & ideo non importat actualem reſpectum ad creaturam, propter quod ab æterno ſpiri. ſanctus dicitur donum, non autem miſſus, ſicut nec datus.

QVÆSTIO V.

E

Deinde quæritur de miſſione filij, per comparationem ad eos ad quos mittitur.

Et circa hoc tria quæruntur.

Primo. Ad quos fiat miſſio filij, vel ſpirituſſancti.
Secundo. Suppoſito, quòd ad omnes ſanctos: Vtrũ, plenius poſt incarnationem, quàm ante.
Tertio. De effectu inuiſibilis miſſionis: Vtrum, faciat eos ad quos mittitur, non in hoc mundo eſſe.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum miſſio fiat ad creaturas irrationales.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd miſſio fiat etiam ad creaturas irrationales, eſt enim miſſio ad ſanctificandum creaturam: vt dictum eſt, Diſt. 14. q. 2. ar. 2 ſed quædam creaturæ irrationales dicuntur ſanctificari, vt templum, & vaſa. ergo, & ad eas fit miſſio.

¶ 2 Item. In nullo poteſt eſſe gratia, niſi miſſio ad ipſum fiat: ſed in ſacramentis continetur gratia, & tamẽ ſunt in ſenſibiles creaturæ. ergo ad eas fit miſſio.

F ¶ 3 Item. Filius non tantum procedit, vt verbum manifeſtans patrem per modum cognitionis: ſed etiam, vt repræſentans patrem ſecundum ſimilitudinem naturæ, ſed omnes creaturæ, et inſenſibiles habent ſimilitudinem generationis filij, inquantũ procedunt in aliqua imitatione diuinæ naturæ, ſecundum attributa participata: ſicut rationalis creatura participando ſapientiam, habet ſimilitudinem ipſius inquantum procedit, vt verbum. ergo cũ ratione iſtius aſſimilationis dicatur fili' mitti ad rationales creaturas, inquãtum eſt verbum, eadem ratione debet mitti ad irrationales, inq̃tum eſt filius.

CONTRA. Miſſio diuinæ perſonæ eſt tantum ſecundũ gratiam gratum facientem, vt dictum eſt, Ibid. vbi ſ. huius autem creaturæ rationales tantum capaces ſunt. ergo ad eas tantum fit miſſio.

II ¶ VLTERIVS, Quæritur, vtrum ad omnes ſanctos H ratione augmenti gratiæ, dicatur mitti filius, vel ſpi. ſanctus. Et videtur, quòd non. Quia miſſio dicit nouum modũ exiſtendi perſonæ diuinæ in creatura, ſed per gratiæ augmentum non dicitur aliomodo, deus eſſe in ſanctis, quàm prius. ergo ad eos non fit miſſio diuinæ perſonæ.

¶ Præt. Miſſio perſonæ fit ad reuocandum rationalem creaturam, vt Magiſter dicit, ſed non reuocantur niſi errantes. ergo cum ſancti non ſint errantes, ad eos non fit miſſio.

¶ Contra. Spirituſſanctus miſſus eſt ad Apoſtolos in Penteco. in viſibili miſſione, ſed miſſio viſibilis demonſtrat inuiſibilem. ergo etiam & inuiſibiliter: ſed ipſi prius habebant gratiam. ergo ſecundum augmentum gratiæ in ſanctis, dicitur ad eos mitti filius, vel ſpirituſſanctus.

III ¶ VLTERIVS. Quęritur, vtrum ad angelos, & ad alios beatos fiat miſſio ſpi. ſancti. Videtur, quòd non. Miſſio enim ſemp eſt ſecundum aliquem effectum gratię, cui in eo mittitur, ſed I in angelis, & beatis qui deuenerunt ad terminum vitæ, neque datur de nouo gratia, neq; augetur. ergo ad eos non fit miſſio.

¶ Item, Non eſt idem nuntius, & ad quem fit miſſio: ſed in miſſione filij & ſpirituſſancti angeli ſe habent, vt nuntij: quia cuſtodiunt, & ſuggerunt. ergo videtur, quòd ad eos non fiat miſſio: quia ſic oporteret ire in infinitum.

¶ Sed contrarium, habetur ex litera.

IIII ¶ VLTERIVS. Quæritur, vtrum ad Chriſtum ſecundum quod homo poſſit fieri miſſio. Videtur, quòd non. miſſio enim ſemper eſt ad diſtans, ſed humana natura nunq̃ fuit in Chriſto diſtans a diuina, immo a principio conceptionis ſuæ fuit coniuncta per vnionem, & per plenitudinem omnis gratiæ. ergo videtur quòd ad eum non fiat miſſio.

¶ Præt. Miſſio eſt ad ſanctificandum creaturam, ſanctificatur autem quod non eſt ſanctum, cum igitur Chriſtus nunq̃ fuerit non ſanctus: videtur quòd ad eum non poſſit fieri miſſio.

K ¶ Contra. Miſſio ſpi. ſancti eſt ipſa datio, ſed ſpirituſſanctus datus eſt Chriſto, vt dicitur Ioan. 3. Non .n. ad menſurã &c. ergo ad eum fit miſſio.

¶ Præt. Miſſio viſibilis eſt ſignum inuiſibilis: ſed ad Chriſtum facta ẽ miſſio viſibilis ſpirituſſancti in colũbæ ſpecie. Matth. 3. ergo & inuiſibilis.

RESPONDEO dicendum, quòd cum miſſio diuinæ perſonæ ſit ſolum in donis gratiæ gratum facientis, ad illos ſolum fit miſſio, quibus huiuſmodi dona conferri poſſunt, & ideo concedimus, quòd ad omnes rationales creaturas poteſt fieri miſſio, niſi ſint deprauatæ per obſtinationem in malo, ſicut dæmones & damnati, & non ad irrationales creaturas.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ſanctificari tripliciter dicitur. Vno modo, ſecundum quòd ſanctum dicitur mundum, prout ſanctificatio dicitur emundatio a peccato per gratiam. Alio modo, ſecũdum quod ſanctum dicitur firmum, dicitur ſanctificatio, & confirmatio in bono per donũ gratiæ, vel gloriæ. Et iſtis duobus modis eſt tantum in rationali creatura,

&

& ſecundum hos tantum fit miſſio. Tertio modo dicitur ſanctificatio, ſecundum quòd aliquid accommodatur ad vſum diuini cultus, quem decet omnis munditia, & hoc modo dicũtur templum, & vaſa ſanctificari.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in ſacramentis non habetur gratia ſicut in ſubiecto gratiæ, ſed ſicut in inſtrumento in quo confertur gratia, De hoc tamẽ habebitur in quarto. Diſt. 1. q. 1. ar. 1. vnde ſanctificatio ſacramentorum pertinet ad tertium modum, ſ̃m quem non fit miſſio.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd miſſio pertinet ad reditũ creaturæ ī finem, & ideo non poteſt eſſe miſſio, niſi ſecũdum illa quę poſſunt dicere relationem in finẽ: ſed generatio filii in 4. de Trini. 20. quãtum filius eſt, dicitur tantum ſecundum exitum a principio, & ideo ſecundum rationem illam non pertinet ad miſſionem, ſed magis ad creationem, ſecundũ quod res æducuntur in eſſe, prout dicitur, quòd per filium oĩa facta ſunt: ſed ratio verbi & amoris poſſunt ſe habere ad vtrũque, & ideo ratio verbi & amoris pertinet ad creationem, & ad miſſionem.

¶ Et præterea, imitatio diuinæ naturę quam filius perfecte accipit, eſt etiam ſecundum primos effectus quibus in eſſe naturę ſubſiſtimus: qui non ſufficiunt ad talem coniunctionis rationem, qualem miſſio requirit.

¶ Quartum concedimus.

¶ Ad id quod vlterius quæritur dicendum, quòd filius & ſpirituſſanctus dicuntur mitti ad ſanctos ſecundum augmentum gratiæ. Sed augmentum gratiæ poteſt eſſe dupliciter, aut ſecundum intentionem eiuſdem virtutis tantum, & ratione huius augmenti non dicitur noua miſſio, aut ſecundũ quod per augmentum gratiæ perficit in nouum vſum, vel actum gratiæ, & ſecundum hoc dicitur ſpi. ſanctus & filius mitti noua miſſione, verbi gratia. Notitia talis quę habetur de deo, vt ex ea procedat amor ſufficit ad rationem miſſionis filij. Quando autem, ita notitia per inſpirationem eleuatur, vt etiam diuina myſteria cognoſcat, ſic datur in dono prophetiæ. Et ſimiliter eſt de ſpi. ſancto, quia amor charitatis quicunque ſufficit ad miſſionem ſpi. ſancti, ſed quando virtus amoris excreſcit, vt ratione amoris cõferatur ſibi aliquis alius vſus gratiæ, vt miracula facere, vel ſine difficultate omnem tentationẽ vincere, vel aliquid huiuſmodi. tunc dicitur eſſe noua miſſio ſpi. ſancti. Quidam tamen dicunt quòd in omni, augmento gratiæ gratum facientis, eſt miſſio diuinæ perſonæ, quod etiam facile poteſt ſuſtineri.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd quàmuis non ſit alius modus accipiendo generales modos, tamen eſt ſecundum aliquem ſpecialem modum inquantum, ſecundum ſpecialẽ vſum gratiæ aſſimilat ſibi illum ad quem fit miſſio. Vel etiam eſt in eo pleniori modo, & hoc ſufficit ad miſſionem quantum ad ſecundam opinionem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd reuocare aberrantem accidit miſſioni ex parte eius ad quẽ fit miſſio qui eſt in culpa. miſſio enim determinat terminum ad quem, vt ſcilicet per miſſionẽ gratia conferatur, non autem ex ratione miſſionis determinaĩ terminus a quo, ſiue ſit ſtatus culpę: ſiue ſit ſtatus naturalium tantum, vel etiam ſtatus minoris gratiæ. Vel dicendum, quòd quàmuis non reuocet actu errantem, tamen gratia facit, ne erret, & hæc eſt quædam reuocatio ab errore.

¶ Ad id quod vlterius quęritur de angelis & beatis, dicẽdum, quòd viſio quæ eſt eſſentialis beatitudini, & charitas, & huiuſmodi quæ pertinent ad præmium ſubſtantiale non augentur A in eis ex quo iam beati ſunt effecti, ſed per hoc non tollitur qn aliquę reuelationes nouæ fiant in eis, cũ quantuncunque perficiatur eorum cognitio in infinitum a dei cognitione excedat, & ſecundum illas nouas reuelationes conſurgũt ad dei amorẽ, non quidem vt magis ament, ſed vt ſub alia ratione eorũ amor *d* dirigatur in deum. D.308.

¶ Dicendum igitur ad primum, quòd angelis facta eſt miſſio filij & ſpiri. ſancti in ipſa collatione gratiæ, vel gloriæ. Vlterius etiam fit ad eos miſſio filij & ſpi. ſancti poſtquàm beati ſunt effecti ſecundũ nouas reuelationes, & nouos mõs amandi. Et per hoc patet reſponſio ad primũ: quia quàmuis non fiat ad eos miſſio ſecundum augmẽtum gratiæ intenſiue, fit tamen ſecundum qđ quodãmodo eorum gratia extenſiue ad plura augetur ex nouis reuelationibus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in eadem miſſione non ẽ idem nuntius, & ad quem fit miſſio, ſed 4. lib. đ Tri c. 21. to. 3. in diuerſis nõ eſt incõueniens. Dico igitur, quòd in miſſione diuinarum perſonarum ad nos angeli ſunt miſſi, vel nuntij, nõ tanquàm ipſi menti illabentes, ſed per miniſterium exterius. In miſſione vero quæ fit ad eos, non ſunt ipſi ſicut nuntij, niſi forte, ſecundũ quod ſuperiores angeli cooperantur diuinis perſonis in illuminatione inferiorum, ſed tamen non erit abire in infinitum, quia eſt deuenire ad ſupremos angelos qui immediate lumen diuinę reuelationis recipiunt.

¶ Ad id quod vlterius Quęritur de Chriſto, dicendum, quòd non eſt dubium quin ad humanã naturam in Chriſto miſſus D ſit dei filius miſſione viſibili quæ eſt in carnem. Sed vtrum ad Chriſtum ſecundum quod homo eſt mittatur filius inuiſibiliter, vel ſpi. ſanctus viſibiliter, vel inuiſibiliter, dubium eſt. Quidam enim dicunt, quòd ad ipſum nulla inuiſibilis miſſio facta eſt. Cuius rationem aſſignant. Quia Chriſtus ab initio cõceptionis ſuæ plenus fuit omni gratia. vnde gratia in eo nullo modo *d* fuit augmentata. Et ideo neque ratione collationis gratię, neque ratione augmenti põt ad eum fieri miſſio inuiſibilis, ſed D. 312. miſſio viſibilis ſpi. ſancti ad ipſum facta eſt ad manifeſtationẽ interioris gratiæ, & non alicuius miſſionis interioris quę aliquam nouitatem in gratia importaret.

¶ Alij dicunt & verius, vt videtur, quòd ad animam Chriſti facta eſt miſſio inuiſibilis in collatione gratiæ quam in initio ſuæ conceptionis accepit, ſed poſtmodum nulla miſſio ad eum facta eſt, quia nulla circa ipſius gratiam innouatio facta eſt.

¶ Ad primum dicendum, quòd humana natura quàmuis tem E pore non fuerit ante vnionem, tamen prius eſt ipſam conſiderare ſecundum intellectum in ſe quàm, vt vnitam, & ideo ad ipſam fit miſſio filij per gratiã vnionis: quæ dicitur miſſio in carnem. Similiter etiam ſecundum quod intelligitur vnita, adhuc eſt diſtans a diuina natura, ſecundum conditionem naturę, quàmuis non ſecundum vnitatem perſonæ, & ideo ad naturam humanam ẽt vnitam põt fieri miſſio per gratiam inuiſibilem in mentẽ, quàmuis tempore, natura gratia nõ præcedat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſanctificare eſt ſanctum facere: ſanctum autem facere contingit dupliciter, vel ex non ſancto, vel ex ſancto. Ex non ſancto dupliciter. Vel priuatiue, ideſt, quòd primum fuerit natum habere ſanctitatem non habens: & ſic ſanctificari non conuenit Chriſto. Vel negatiue, & ſic conuenit Chriſto ex non ſancto fieri ſanctum ſecundum humanam naturam, quæ prius quàm eſſet, ſancta non erat: & hoc ſufficit ad rationem miſſionis. Ex ſancto autem fieri ſanctum, eſt dupliciter. Vel ex minus ſancto facere magis ſanctum, & in tali ſanctificatione adhuc ſaluatur ratio miſsionis. Sed talis ſanctificatio, vel miſsio, Chriſto non competit, vel ſecundum continuationem ſanctitatis, vt ſit ſanctificari, in ſanctitate continuari, ſed hoc proprie non dicitur. Vnde hæc ſanctificatio non ſufficit ad rationem miſsionis, quia non ponitur aliqua innouatio, quãuis talis ſanctificatio Chriſto cõueniat; vt ipſe dicit Ioan. 17. Ego pro eis ſanctifico meipſum.

¶ Ad tertium, ſecundum aliam opinionem poteſt dici, quòd non omnis datio eſt miſsio, ſed illa quæ fit alicui præexiſtenti, quãuis hoc non multum habeat rationis.

In cor. ar.
†c.2.to.3

¶ Ad quartum, patet reſponſio per prędicta.

dicereť. Congruẽter aũt ille dr̃ miſſus, q in carne apparuit miſiſſe, aut ille q̃ ĩ ea nõ apparuit.

Putauerunt quidam filium et ſpiritum ſanctum minorem patre: quia miſsi dicuntur.

IDeoq; putauerũt quidam hæretici, cum pr̃ non ſit miſſus, ſed filius & ſpi. ſan. patrẽ eẽ maiorẽ, ac filiũ minorẽ eſſe & ſpir. ſan. atq; patrẽ quaſi maiorẽ miſiſſe vtrunq; quaſi minorem, qđ Aug. improbat in 4. lib. de Tri. illis contradicens. † Non ideo inq̃t, arbitrandũ eſt, minorem eſſe filium, ꝙ miſſus eſt a patre: nec ideo minorẽ ſpũmſanctũ, quia & pater eum miſit & fili⁹. Siue. n. ꝑꝑ viſibilem creaturã, ſiue ꝑꝑ principii cõmendationem, non ꝓpter inæqualitatẽ, vel imparilitatem, vel diſsimilitudinẽ ſubæ, in ſcripturis hæc G poſita intelliguntur. Non ergo ideo pater dicitur miſiſſe filiũ, vel ſpiritumſanctum, ꝙ ille eẽt maior, & illi minores, ſed maxime ꝑꝑ auctoritatẽ principii cõmendandã, & quia in viſibili creatura nõ ſicut ille apparuit. Ecce oſtẽſum eſt, quæ ſit miſsio filij, & quibus modis mittatur.

ARTICVLVS II.

b Vtrum miſsio inuiſibilis fuerit plenior poſt incarnationem, quàm ante.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd miſsio inuiſibilis non plenior fuerit poſt incarnationem, quàm ante. Miſsio enim fit per quandam irradiationem diuinæ bonitatis in donis gratiæ gratum facientis: ſed ſol corporalis, cui bonitatem diuinam Diony. aſsimilat 4. cap. de diui. no. ſemper æqualiter irradiat. ergo videtur, quòd miſsio omni tempore æqualiter fiat.

Aug. lib. de bono coniugali c.21. to.6.

¶ 2 Præt. Aug. dicit quòd cælibatus Ioan. non præfertur coniugio Abraæ, & ita videtur, quòd ſancti no. te. non ſint maioris meriti, quàm ſancti ve. te. ſed plenitudo miſsionis attendiť, ſecundum copiam gratiæ, quæ eſt principium merendi. ergo videtur, quòd non plenius ſit facta poſt incarnationẽ, quàm ante. Hoc etiam videtur, quòd ſancti ve. te. proponuntur nobis in exemplum perfectæ virtutis, ſicut patet ad Hæbr. 11. vt Iob proponitur in exemplum patientiæ, Abraam in exemplum fidei, & ſic de aliis.

c.20.to.3.

CONTRA. Augu. 4. de Trini. exponens illud Ioa. 7. Nondum erat ſpiritus datus &c. quomodo hoc intelligitur niſi ꝙ illa datio ſpiritus, vel miſsio futura erat, qualis nunquam ante fuerat? non enim antea nulla erat, ſed non talis erat. ergo videtur quòd poſt incarnationem plenior fuerit.

¶ Præt. Tempus incarnationis dicitur tempus plenitudinis. Gala. 4. Non autem niſi propter plenitudinem gratiæ. ergo vr̃ ꝙ plenius gratia collata ſit, & miſsio facta hoc tp̃e, q̃ ante.

RESPONDEO dicendum, quòd de miſsione poſſumus loqui dupliciter. Vel ex parte ipſius mittentis, & ſic cum apud ipſum nulla ſit tranſmutatio, æqualis ſit miſsio in omni tempore, niſi forte ſecundum prædeterminationem ſapientiæ, & præſcientiæ ſuæ, ſecundum quod præordinauit ſine ſui mutatione ſm diuerſas cõgruitates temporum, aliquid vno tp̃e facere, & non alio. Vel ex parte eorum, ad quos fit miſsio, & ſic illi q magis ſunt parati ad perceptionẽ grę̃, pleniore grãm conſequunť.

¶ Dicendum igitur, quòd quia per aduentum Chriſti remotũ eſt obſtaculum antiquæ damnationis, totum humanum genus effectum eſt paratius ad perceptionẽ gratiæ, q̃ ante, tum ꝓpter ſolutionem precij, & victoriam diaboli. tum etiam propter doctrinam Chriſti, per quam clarius nobis innoteſcunt diuina, & ideo loquendo communiter, plenior facta eſt miſsio poſt incarnationem, quàm ante: quia de plenitudine eius omnes accepimus. Sed verum eſt, ꝙ quaſi ad aliquas ſpeciales perſonas eſt in ve. te. pleniſsima facta miſsio, ſecundum perfectionem virtutis, & ipſi tamen de plenitudine Chriſti acceperunt inquantum in fide mediatoris ſaluati ſunt, ſecundum Auguſt.

Augu. lib. de peccato origi. lib. 2. ca. 24. to. 7. ſiue de gratia Chriſti lib. 2. c. & to. citatis.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd illa ratio procedit ex parte ipſius mittentis, qui quantum in ſe eſt, ſemper æqualiter ſe habet ad gratiam conferendam.

¶ Ad ſecundum, ꝙ ſancti ve. teſta. dupliciter poſſunt conſiderari. Vel quantum ad gratiam perſonalem, & ſic per fidem mediatoris conſecuti ſunt gratiam æquæ plenam his, qui ſunt in F no. te. & multis plus & multis minus. Vel ſecundum ſtatum naturę illius temporis, & ſic cum adhuc continerentur obnoxij diuinæ ſententiæ pro peccato primi parentis, nondum ſoluto precio, erat in eis aliquod impedimentum, vt non ad eos, ita plena miſsio fieret, ſicut fit in no. teſta. etiam per traductionem in gloriam, in qua omnis perfectio naturę amouetur.

ARTICVLVS TERTIVS.

c Vtrum per miſsionem inuiſibilem efficimur ne ſimus ĩ hoc mũdo.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ per miſsionem inuiſibilem efficimur, ꝙ non in hoc mundo ſimus. Qui enim eſt in cælis, nõ eſt in mundo: ſed Apoſtolus in perſona omnium ſanctorum dicit Phi. 3. Noſtra conuerſatio in cælis eſt. ergo videtur quòd ſancti ad quos fit miſsio, non ſint in mundo

Bernardus in tracta. de præcepto & diſpenſatione cir. fi.

¶ 2 Item Aug. dicit, Quòd anima verius eſt vbi amat, quàm H vbi eſt, ſed eſſe eſſentialiter in aliquo, eſt veriſsimus mod⁹ eſſendi in eo. ergo ſancti eſſentialiter ſunt in cæleſtibus quæ amant.

¶ 3 Præt. Cum anima ſit ſubſtãtia incorporalis, non determinatur ad locum niſi per accidens. ibi ergo erit anima eſſentialiter, vbi eſt per accidẽs: ſed in ſuo obiecto eſt anima per accidẽs ſicut in ſua materia. ergo eſſentialiter eſt, vbi eſt ſuum obiectũ.

¶ 4 Nos dicimus angelos eſſe in aliquo loco, propter hoc, ꝙ ibi operantur, ſed operatio animæ eſt circa obiectum. ergo anima eſſentialiter eſt, vbi eſt ſuum obiectum.

CONTRA. Forma nunquam excedit id, cuius eſt forma: ſed anima eſt forma eſſentialis corporis. ergo non eſt eſſentialiter niſi vbi eſt corpus: corpus autem nunquam eſt extra mundum, quandiu viuimus. ergo miſsio inuiſibilis non facit nos in hoc mundo non eſſe.

Diſt. 8. q. 5. art. 2.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ anima noſtra comparať ad duo, ſ. ad corpus cui dat eſſe ſubſtantiale, per quod ẽt ipſa eſt. non enim eſt aliud animæ eſſe, quàm hoc quod corpori dat, vt I ſupra dictum eſt. Comparatur ẽt ad obiectum ſuum a quo recipit eſſe ſecundum perfectionem ſecundã, quod eſt eſſe accidentale. Et ideo, anima eſſentialiter eſt, vbi ẽ corpus ſuum, ad quod habet eſſentialem relationem. Vbi autem eſt obiectum ſuum, non eſt eſſentialiter, ſed ſolum per quadam cõformitatẽ, prout dicitur, ꝙ ſcientia eſt aſsimilatio ſcientis ad rem ſcitam.

ET HOC modo intelligitur, quod dr̃ in litera ſm, ꝙ aliqđ æternum mente percipimus, non in hoc mundo ſumus: quia non conformatur affectus noſter, & intellectus mundanis reb⁹ caducis, ſed cæleſtibus, & æternis. & ſic etiam intelligẽdum eſt, quod Apoſtolus dicit. Noſtra conuer. eſt.

Philip. 3.

¶ Vnde patet reſponſio ad primum.

¶ Ad ſecundũ dicendum, ꝙ quàmuis eſſe ſubſtantiale aĩæ ſit in cõiunctione ad corpus, tñ tota nobilitas ipſius eſt, ſm ꝙ p act⁹ ſuos nobiliſsimos, ſuis ꝑfectionibus coniungitur. Et ideo Aug. dicit animam verius eſſe vbi amat, quia ibi eſt, ſecundum ſuum K nobilius eſſe, quod eſt ſecundum perfectionem vltimam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd locus non conuenit animæ niſi per accidens, tñ ad hoc ꝙ in loco eſſentialiter eſſe dicať oportet ꝙ etiã eſſentialiter cõiũgať ei, ratione cuius ſibi locus attribuiť, ſed anima non coniungiť obiecto ſuo eſſentialiter, ſed tm̃ ſm ſimilitudinem ipſius receptã in anima, quia lapis nõ eſt in aĩa, ſed ſpecies lapidis, ſcđm Philoſ. cui ẽt ſpeciei, ſiue intentioni, cõiungitur anima, non q̃tum ad eſſe primum qđ eſt ſubſtantiale, ſed q̃tum ad eſſe ſecundum, quod eſt eſſe accidentale. Et ideo ratione obiecti ſui, non dr̃ anima eſſentialiter eſſe in loco.

3. de anima tex. 38.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ operatio angeli in res corporales eſt operatio actiua, & ideo oportet, ꝙ p̃ virtutẽ ſuam quæ non ſeparatur ab eſſentia ſua, coniungatur corpori in quod operať, ſicut motor mobili, ſed operatio animæ intellectualis in rem quam cognoſcit. & diligit eſt operatio non actiua, ſed receptiua, & ideo non oportet, quòd coniungatur ei eſſentialiter, ſed quòd intentio illius recipiatur in ipſa anima.

EXPOSITIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

A

SECVNDVM quam etiam miſſus poſſet dici: quia ex ipſo, ꝙ filius a patre eſt, conuenientiam habet, vt ab eo mittať, vt miſsio ñ ſm actũ miſsionis intelligatur, ſed ſecundum aptitudinem ad miſſionẽ. {Et tunc vnicuique &c.} Hoc intelligendum eſt non tantum de cognitione ſpeculatiua, ſed quæ eſt etiam quodãmodo experimentalis, quod oſtendit hoc, quod ſequitur. {Atque percipitur.} quod proprie experientiã in dono percepto demonſtrat. Dicitur autem anima rõnalis in Deum proficiens quantum ad ſtatum viæ perfecta in Deo, quãtum ad ſtatum patrię: vbi vtraque miſsio complebitur propter ꝑfectam cognitionem & perfectum amorem. {Quomodo quotidie mittitur ad ſanctos.} Non quòd ei, qui gratiam habet, quotidie miſsio fiat, ſed per hoc oſtenditur nullum tempus eſſe determinatum miſsioni ſpiritusſancti, vel filij, ad quod diuina liberalitas coaptetur. {Principium totius diuinitatis &c.} Hoc poteſt exponi dupliciter. Vt in totalitate deitatis perfectio deſignetur, & ſic principium totius deitatis pater dicitur, inquantum eſt principium filij, in quo eſt perfecta deitas: ſed hoc intentioni Auguſtini non competit, quia per hunc modum etiam filius totius diuinitatis principium diceretur: quia ſpiritusſanctus, cuius eſt principium perfectam diuinitatem habet. Vnde melius exponitur vt deſignetur totalitas diuinarum perſonarum quantum ad numerum: vt ſic intelligatur principium totius diuinitatis, quia in omnibus perſonis diuinis ipſe eſt principium: non quòd ſui ipſius principium ſit: ſicut & fundamentum dicitur principium totius domus, quamuis non ſuiipſius, ideo vero melius dicitur principium deitatis, quàm diuinitatis: quia diuinũ a Deo denominatur: vnde diuinitas importat participatam deitatem, & non per eſſentiam, qualiter in Deo eſt.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de proceſsione temporali ſpiritusſancti in communi: hic deſcendit ad ſpeciales modos miſsionis. Et diuiditur in partes duas. In prima, determinat de miſsione viſibili. In ſecunda, de inuiſibili decimaſeptima diſtinctione, ibi: {Iam nunc accedamus.} Prima in duas. In prima, diſtinguit duos modos proceſsionis temporalis ſpiritusſancti. In ſecunda, oſtendit differentiam ipſius ad viſibilem miſsionem filij, ibi: {Sed prius quærendum.} Et hęc in duas. In prima, oſtendit differentiam per hoc, quòd filius ſecundum viſibilem miſsionem minor patre dicitur, non autem ſpirituſancto. In ſecunda, ex conſequenti oſtendit alium modum, quo pater maior filij dici poteſt, quam propter miſsionem viſibilem, ibi: {Hilarius videtur dicere.} Circa primum duo facit. Primo, oſtendit, quòd filius propter miſsionẽ viſibilem minor patre dicitur, non autem ſpi. ſancto. Secundo, oſtendit, quòd propter eãdem viſibilem miſsionem filius ſeipſo, & ſpirituſancto minor dici poteſt, ibi: }Notandum autem, quòd filius &c.

DISTIN. XVI.

A

De miſsione ſpiritusſancti, quæ fit duobus modis uiſibiliter, & inuiſibiliter.

NVNC de ſpirituſancto videndum eſt præter illam ineffabilem, & B æternam proceſsionẽ, qua procedit a patre, & filio, & non a ſeipſo, quæ ſit eius temporalis proceſsio, quæ dicitur miſsio, ſiue datio. Ad quod dicimus, quòd ſicut filius duobus modis dicitur mitti. Vno quo viſibiliter apparuit. altero, quo inuiſibiliter caſtis mẽtib⁹ percipitur: ita & ſpiritusſanctus a patre, & filio, ac ſeipſo duobus modis procedere, ſiue mitti, ſiue dari dicitur: vno viſibiliter, altero inuiſibiliter. Datus enim eſt viſibilis creaturæ demonſtratione: ſicut in die Penthecoſtes, aliiſque vicibus: & datur quotidie inuiſibiliter illabendo mentibus fidelium.

a Prius de illo modo miſsionis, qui fit uiſibiliter.

ET PRIMO agamus de illo miſsionis modo, qui fit viſibili ſpecie. de hoc Auguſt. in ſecundo libro de Trinit. † ita ait. In promptu eſt intelligere de ſpirituſancto, cur miſſus ipſe dicatur. a Facta eſt enim quædam creaturæ ſpecies ex tempore, in qua viſibiliter oſtenderetur ſpiritusſanct⁹, ſiue cũ in ipſum dominum corporali ſpecie columbæ deſcendit, ſiue cũ in die Penthecoſtes factus eſt ſubito de cælo ſonus, quaſi ferretur flatus vehemens, & viſæ C ſunt illis linguæ diuiſæ, ſicut ignis, qui & inſedit ſuper ſingulos eorum. Hęc operatio viſibiliter expreſſa, & oculis oblata

QVÆSTIO PRIMA.

A

Ad intelligentiam huius partis quatuor quæruntur.

Primo. De ipſa miſsione viſibili ſecundum ſe.

Secũdo. Ad quos fieri debeat.

Tertio. Quibus ſpeciebus.

Quarto. Per quos miſsio viſibilis adminiſtrata ſit.

ARTICVLVS PRIMVS.

†c.5.to.3.

a Vtrum miſsio viſibilis cõueniat diuinæ perſonæ.

†Matth. 3.
†Act. 2.

AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur, quòd miſsio viſibilis diuinæ perſonæ non competat. Miſsio enim eſt, vt prius dictum eſt, ſecundum quod diuina perſona aliquo nouo modo eſt in aliquo, quo prius nõ fuit: ſed in nulla creatura viſibili poteſt eſſe aliquo modo, quo prius non fuerit: eſt enim in omnibus creaturis eſſentialiter, potentialiter, præſentialiter: & præter hoc eſt in ſanctis mentibus per gratiã, quo modo in aliquo viſibili corporeo eſſe non poteſt. ergo videtur, quòd miſsio viſibilis non ſit eſſe.

Di. 15. q. 1. art. 1.

¶ Si dicis quòd eſſe in illis creaturis viſibilibus alio modo eſt, quia ſicut in ſigno.

¶ Contra. Omnis effectus repræſentans cauſam ſuam eſt ſignum illius, quo in ipſam poteſt deueniri: ſed omnes creaturæ repræſentant ipſum Deum tanquam cauſam per imaginem D vel veſtigium. ergo ſecundum hoc in omnibus creaturis mittetur viſibiliter, nec alio modo erit in illis viſibilibus creaturis, in quibus mitti dicitur, quàm prius.

¶ Præter. Ratio ſacramenti eſt, quòd in ipſo ſit Deus, ſicut in ſigno viſibili. ſi igitur propter hoc dicitur viſibiliter mitti: quia in rebus viſibilibus eſt, ſicut in ſignis: tunc illæ res eſſent ſacramenta, & in omnibus ſacramentis eſſet miſsio viſibilis.

¶ Præter. Aug. dicit in litera, quòd ex hoc ſpiritusſanctus viſibiliter mitti dicitur, quòd facta eſt quędam ſpecies creaturæ ex tempore, in quo viſibiliter oſtenderetur: ſed in apparitionibus ve. te. in viſibilibus creaturis oſtendebantur diuinæ perſonæ, ſicut ipſi Habraæ. Ge. 18. ergo ſecundum hoc videtur, quòd miſsio viſibilis non ſit aliud, quàm apparitio.

¶ Si dicitur, quòd miſsio viſibilis oſtendit miſsionem inuiſibilem, quod non facit apparitio.

E ¶ Contra. Per miſsionem inuiſibilem efficitur aliquis dignus Dei amore: ſed nemo ſcit vtrum amore, vel odio dignus ſit. Eccle. 9. nec videtur, hoc vtile ſcire, quia aliàs non eſſet ita homini occultatũ. ergo videtur, quòd nulla viſibilis apparitio fiat ad miſsionis interioris manifeſtationem.

¶ Præter. Nihil poteſt manifeſtari per aliquid, niſi ſufficienter illud ducat in ipſum: ſed nulla creatura viſibilis ducit ſufficienter in cognitionem gratię inuiſibilis. ergo videtur, quòd inuiſibilis miſsio per viſibiles ſpecies non manifeſtetur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut proceſsio temporalis non eſt alia, quàm proceſsio ęterna eſſentialiter: ſed addit aliquẽ reſpectũ ad effectum tẽporalem: ita ẽt miſsio viſibilis nõ eſt alia eſſentialiter ab inuiſibili miſsione ſpiritusſancti: ſed addit totam rationem manifeſtationis per viſibile ſignum.

¶ Ad rationẽ ergo viſibilis miſsionis ſpi. ſancti tria cõcurrũt. ſ. quòd miſſus ſit ab aliquo, & quòd ſit in alio ſm aliquẽ ſpecialẽ modum,& quòd vtrunque iſtorum per aliquod viſibile ſignum oſtendatur,ratione cuius tota miſſio viſibilis,dicitur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum,quòd illa viſibilis creatura ſecundum quā miſſio dicitur viſibilis aliter ſe habet in miſſione viſibili filij,& in miſſione viſibili ſpiritusſancti. Quia in miſſione filij ſe habet non ſolum,vt per quod,vel in quo oſtenditur miſſio: ſed etiā vt ad quod fit miſſio, quia naturam humanam viſibilem aſſumpſit in vnitatem perſonæ, ſecundum quam aſſumptionem,viſibiliter in carnem mitti dicitur. Et ideo in ipſa natura viſibili, quodam nouo modo exiſtit, ſcilicet per vnionem, non tantum in anima, ſed etiam in corpore. Et in miſſione viſibili ſpiritusſancti illa creatura viſibilis non ſe habet, vt ad quod fit miſſio: ſed ſolū vt oſtendens miſſionem inuiſibilem factam in aliquem, & ideo nō oportet,quòd in illa creatura viſibili ſit nouo modo, niſi ſicut in ſigno: ſed eſt nouo modo in eo, ad quem fit miſſio.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quāuis omnis creatura ſignificet Deum eſſe & bonitatem ipſius: nō tamen ſignificat ipſum eſſe per gratiā in aliquo,niſi ad hoc ſpecialr̃ inſtituatur, ſicut illæ creaturæ viſibiles,ad hoc ſpāliter factæ ſunt,vt in eis pñtia.ſ.ſ.inſinuetur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ per ſacrã ſignãtur pñtia diuinæ inhabitationis:ſicut in ſignis inſtitutis,nō ad tp̄s: ſed ſemper:ſed illę creaturæ viſibiles,non fuerūt inſtitutę,vt ſignarent gratiā diuinæ inhabitationis ſemper,ſed ſolum in illo tp̄e determinato,& iō non eſt ſile. Vel alr̃ dicendū, & melius, ꝙ ſacrã ve.le.ſignabāt quidē gratiā affuturā,ſed non pñtē,eo ꝙ in eis gr̃a nō conferebatur. Sacrã vero no.le.nō tm̄ ſunt ſigna:ſed ēt cauſę quodāmodo. & iō non ſignãt gratiā,vt iā habitā,ſed vt per ſacrã inducendā, ſed illæ ſpēs ſunt tm̄ ſigna pñtis gratiæ, & non cāę. ſicut patet ꝙ circa Xp̄m,ad quē viſibilis miſſio facta eſt,nihil gratiæ inuiſibilis effectū eſt. Vn̄ ēt oēs ad quos miſſio viſibilis facta eſt,grām habēt:nō aūt oēs qb' ſacrã conferunt,gratiā ſuſcipiūt:quia cālitas ſacramentorum impeditur. ſignificant enim gratiam, nō vt exiſtentem, ſed vt cauſandam quodammodo per ipſa.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ miſſio viſibilis includit in ſe apparitionē,& ſuper hoc aliquid addit.ſ.rōnem miſſionis,q̄ in duobus conſiſtit,vt dictum eſt. Vnde de rōne apparitionis, non eſt niſi quòd aliquod diuinū in ſigno viſibili manifeſtetur, non autem ꝙ manifeſtetur origo vnius perſonæ ab alia,nec inhabitatio ſm̄ ſpālem modū eſſendi,in eo cui fit apparitio, vel in aliquo alio. ſicut patet in apparitione facta Habrae, q̄uis.n.apparuerūt tres ad manifeſtādū numerū pſonarū: tn̄ ordo vnius pſonę, ſm̄ quē eſt ab alio,in illo ſigno viſibili nō manifeſtabatur. & inde eſt, ꝙ apparitio poteſt patri conuenire,non autem miſſio viſibilis.

In corp. ar.

¶ Ad quintum dicendū, ꝙ nullus per ſe pōt ſcire vtrū dignus ſit odio vel amore, ſed pōt ſibi diuinitus pp̄ aliquā vtilitatē manifeſtari,& nō ſolū ſibi ſed aliis ēt:qa qd̄ eſt vni vtile,nō eſt vtile omnibus. vnde non oportet quòd ſi vni reueletur, ꝙ omnibus.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quāmuis vna creatura viſibilis, non ſufficiat ad hoc,quòd ducat in cognitionem inuiſibilis miſſionis,tamen ex ſua nouitate excitat videntes in admirationē, & inquiſitionem, & tunc inquirentibus per gratiam inuiſibilem, & per doctrinam prędicatoris exterius poteſt miſſio inuiſibilis deſignata edoceri.

mortalibus,miſſio ſpiritusſancti dicta eſt,nō vt appareret eis ipſa ſubſtantia, qua & ipſe inuiſibilis,& incommutabilis eſt, ſicut pater, & filius: ſed vt exterioribus viſis, corda hominum commota, a temporali manifeſtatione venientis ad occultam æternitatem ſemper præſentis cōuerterentur. Ecce his verbis aperit Aug. illum modum miſſionis,qui viſibiliter exhibetur, cum tamen ipſe ſpiritus in ſui natura non videatur. Qui nec in illis creaturis magis erat, quàm in aliis, ſed ad aliud. In illis enim erat,vt per eas ad homines veniens oſtenderetur eſſe in illis, b ad quos creaturę illæ veniebant. Non enim ſpiritusſanctus temporali motu tūc venit, vel deſcēdit in homines, ſed per tēporalem motum creaturæ ſignificata eſt ſpiritualis, & inuiſibilis ſpiritusſancti infuſio. Et vt apertius dicam, per illum modum miſſionis ſpiritus ſancti corporaliter exhibitum monſtrata eſt ſpiritualis, & interior miſſio ſpiritusſancti,ſiue donatio, de qua agendum eſt.

Cum filius ſit minor patre ſecundum formam creatam, in qua apparuit, cur non & ſpirituſſanctus ſimiliter?

SED prius quærendum eſt,cum filius dicatur minor patre ſecundū miſſionem, qua in forma creata apparuit: cur ſpiritusſanctus non dicatur ſimiliter minor patre, cum in forma creata apparuerit? Nam de filio, quòd minor ſit ſecundum formam, qua miſſus apparuit, aperte oſtendit Aug. in 4.lib.de Trini. † dicens. Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere,factum ſub lege vſque adeo paruum, vt factum,itaque eo miſſum quo factum. fateamur ergo factū minorem,& intantum minorem, inquantum factum: & intantū factum,inquantum miſſum. Ecce habes,quia filius inquantum eſt miſſus,ideſt factus minor eſt patre. Cur ergo ſpiritusſanctus nō dicitur minor patre, cum & creaturam aſſumpſerit, in qua apparuit? Quia aliter ſpiritusſanctus aſſumpſit creaturam,in qua apparuit,aliter filius. Nam filius accepit per vnionem, ſpiritus vero non. Filius enim accepit hominem ita vt fieret homo, ſpiritus vero ſanctus non ita accepit columbam,vt fieret columba. De hoc Aug. in 2.lib. de Trinit. †ita ait. Ideo nuſquā ſcriptum eſt, quòd Deus pater maior ſit ſpiritusſancto,|vel ſpiritusſanctus minor patre, quia nō ſic eſt aſſumpta creatura, in qua apparet ſpiritusſanctus, ſicut aſſumptus eſt fili' hominis, in qua forma, ipſius Dei verbi perſona pręſentaretur, non vt haberet verbum Dei, ſicut alij ſancti ſapiētes, ſed quòd ipſum verbū erat. Aliud eſt enim verbum in carne, aliud verbum caro, ideſt,aliud eſt verbum in homine, aliud eſt verbum homo. Caro enim pro homine poſita eſt in eo,quòd ait,verbum caro factum eſt. Non ergo ſic aſſumpta eſt creatura, in qua apparuit ſpiritusſanctus, ſicut aſſumpta eſt caro illa. & humana forma ex virgine Maria. Nō enim columbam, vel illum flatū, vel illum ignem beatificauit,ſibiq; in vnitatem perſonę coniunxit ſpiritusſanctus in æternū. Aperte ex prædictis oſtenſum eſt, ſecundum quid filius minor dicatur patre, & quare filius dicat̃ patre minor, & nō ſpūſanctus.

†ca. 19.to.3 Galat. 4.

†c.6.to.3.

Quòd filius, ſecundum quod homo factus eſt non modo patre, ſed ſpirituſancto, & etiam ſeipſo minor eſt.

NOTANDVM aūt quòd filius,ſecundum quod homo factus eſt, non tātum patre,ſed ſpirituſancto, & etiam ſe ipſo minor dicitur. Et quòd etiam ſeipſo minor dicatur ſecundum formam ſerui, Aug. oſtendit in 1.lib. de Tri.† dicens. Errauerūt homines ea, quæ de Chriſto ſecundum hominem dicta ſunt ad eius ſubſtātiā, quę ſempiterna eſt, trāſferentes. Sicut illud, quod ipſe dominus ait. † Pater maior me eſt,quod propter formam ſerui veritas dicit, ſecundum quem modum etiam ſeipſo minor eſt filius:quomodo.n non etiā ſeipſo minor eſt factus,qui ſeipſum exinaniuit formam ſerui accipiens? Non enim ſic accepit

†c.7.8.& 9. to.3.

† Ioan. 10.

ARTICVLVS II.

b Vtrum miſſio viſibilis debuerit fieri ad patres veteris teſtamenti.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur etiam ꝙ ad patres ve. te. miſſio viſibilis fieri debuerit. Miſſio.n.viſibilis eſt ſignum inuiſibilis miſſionis, ſed ad patres vet. teſt. facta eſt miſſio inuiſibilis, vt ſupra dictum eſt. ergo videtur, quòd etiam viſibilis fieri debuerit.

Diſtin. 15 q.5.ar.2.

¶ 2 Præt. Conſtat ꝙ gratia no. teſta. eſt gratia plenitudinis, inquantum de plenitudine Chriſti omnes accipimus. Si igitur ad illos de primitiua eccleſia propter gratiæ plenitudinem miſſio ſpiritusſancti fiebat:videt̃ quòd etiam ad oēs fideles fieri debuerat.

¶ 3 Præt. Per viſibiles miſſiones,& viſibilia ſigna, apoſtoli notitiā fidei in multos diffuderunt. ſicut dr̃ Marci vlt. Illi aūt pfecti &c. Sed ſicut illi tenebant ad pdicationē fidei, ita etiā & prælati noſtri tp̄is. ergo videt̃ ꝙ ad eos etiam miſſio viſibilis fieri debebat.

¶ 4 Præt. Conſtat, quòd beata virgo pleniſſimam gratiam habuit inter omnes puras creaturas. ſi igitur miſſio viſibilis fit ad oſtendendum plenitudinem gratiæ inhabitantis. videtur, ꝙ ad ipſam fieri debuerit miſſio ſpecialis.

ECONTRARIO, Videtur, quòd ad Chriſtum non debuit fieri miſſio. Miſſio enim viſibilis, eſt ſignū inuiſibilis miſſionis:ſed ad Chriſtum nulla miſſio inuiſibilis ſpiritusſancti facta eſt,niſi forte in principio ſuæ conceptionis. ergo videtur, ꝙ poſtmodum nulla miſſio viſibilis ad eum fieri debuerit.

RESPONDEO, Dicendum,quòd ſicut in miſſione inuiſibili ſpiritusſancti ex plenitudine diuini amoris redundat gr̃a in mentem,& per illum effectū gratiæ accipitur cognitio illius perſonæ diuinæ experimētalis ab ipſo,cui fit miſſio: ita in miſſione viſibili attenditur alius gradus redundantię, inquantum ſcilicet gratia interior propter ſui plenitudinē quodāmmodo redundat in viſibilem oſtenſionem,per quā manifeſtatur inhabitatio diuinæ perſonæ, non tm̄ ei,cui fit miſſio, ſed etiā aliis. Vnde oportet, quòd ad miſſionem viſibilem duo concurrant, ſcilicet,quòd ſit gratiæ plenitudo in illis,ad quos fit miſſio, et vlterius, ꝙ plenitudo ordinetur ad alios, vt per aliquem modū gr̃a abūdans redundet in eos,propter quod manifeſtatio gratiæ interioris non tm̄ habēti,ſed ēt aliis fit:& ideo Chriſto primo, & poſtmodū apoſtolis miſſio viſibilis.ſ.facta eſt:qa per eos pluries gratia diffuſa eſt, ſecundū quod per eos eccleſia plātata eſt.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ quāmuis aliqui patres ve.te.gratiam pleniſſimam acceperint perſonalem,tamen quia nondum erat tempus gratiæ propter impedimentum originalis peccati,a quo nondum morte Chriſti natura humana remedium acceperat:ideo non debuit ſignificari plenitudo gratiæ,vt præſens:ſed tantum vt futura in apparitionibus,& legalibus ſacramentis. Vel ex alia parte non erat tunc tempus ſpiritualis propagationis, per quam ſpirituali modo diuerſæ gētes in Dei cognitione regenerantur: ſed carnali propagatione cultus diuinus a patribus in filios procedebat: & ideo non debuit ſignificari gratia per miſſionem viſibilem,quæ ſignificat gratiam tendentem in alios.

¶ Ad ſecundum dicendum,quòd fideles primitiuæ eccleſię,erāt quaſi ſemen quoddam ſpirituale, per quos debuit pullulare fides in omnibus gentibus:& ideo ad eos viſibilis miſſio facta eſt ad oſtendendum,quòd per eos plantanda erat eccleſia in cognitione Dei per vniuerſum mundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd duplici ratione, non oportet modo fieri miſſionem viſibilem,ſicut tūc. Primo,quia iſte eſt naturalis ordo, quòd ex viſibilibus in inuiſibilia veniatur: vnde primis tanquam adhuc rudibus in Dei cognitione ſigna viſibilia oſtendebantur. Sed iam modo innoteſcente: & publicata fide,ſufficit cognitio in inuiſibilibus ſignis, quæ ſunt dona gratiarum mentibus infuſa: videm' enim aliquid proficere nouæ plantulæ, quod poſtmodum ſibi nō adhibetur quādo ad perfectū venit. Alia ratio eſt, quia ſigna illa, & viſibiles miſſiones fuerunt quaſi argumentum confirmans fidei veritatē: illius autem, cuius probatio ſemel perfecte facta eſt, non oportet probationē iterari: ſed ex ſuppoſitione prioris probationis procedere; ita etiam non oportet, quòd per noua ſigna modo fides pbetur:ſed per ea,quę tunc facta ſunt.

¶ Ad quartum dicendum,quòd inter alios,qui fuerunt de primitiua eccleſia in die Penthecoſtes,etiam beatę Virgini viſibilis miſſio ſpiritusſancti facta eſt: ſed quāuis ſingularem plenitudinem gratiæ conſecuta ſit,tamen nō fuit ad ipſam facta miſſio viſibilis ſpecialis,quia non ordinabatur gratia ſua ad plantationem eccleſiæ per modum doctrinæ, & adminiſtrationis ſacramentorum, ſicut per Apoſtolos factum eſt: vnde Apoſtolus dicit primæ ad Thimoth. ſecundo. Mulierem in eccleſia loqui non permitto.

¶ Ad quintum dicendum, quòd miſſio viſibilis oſtendit miſſionem inuiſibilem non ſemper tunc fieri, ſed ſufficit ſi etiam prius facta fuerit. Quarę autem tunc miſſio viſibilis ad Chriſtum facta ſit,dicetur infra.

Art. ſequē.

ARTICVLVS III.

c Vtrum miſſio viſibilis fiat tantum in ſpecie corporali.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur,quòd miſſio viſibilis non ſolum fiat in ſpecie corporali. Eſt enim triplex miſſionis genus,ſcilicet corporalis, imaginaria, & intellectualis,vt dicitur in glo. Iſid. 1. Per quamlibet autem harum poteſt fieri diuinorū manifeſtatio. ergo videtur, quòd ſicut eſt miſſio aliqua, quæ fit ſecundum viſionem intellectualem, ſcilicet per gratiam inuiſibilem: & aliqua, quæ fit ſecundum corporalem, ſcilicet ſecundum ſpecies corporales,ita etiam fit aliqua ſecundum viſionem imaginariam per ſpecies imaginarias.

In princ. capitis.

¶ 2 Præter. Quanto aliquid nobilius eſt,tanto nobiliores proprietates habet:ſed nobilioribus proprietatibus creatura nobilior diuinam bonitatem repræſentat. ergo cum miſſio viſibilis, ſit ad manifeſtandum diuinas perſonas, videtur, quòd ſemper per creaturas nobiliſſimas fieri debet, vt per ſtellam, vel aliquid huiuſmodi: & non per columbam, vel ignem.

¶ 3 Præter. Spiritum veritatis non decet aliqua fictio: ſed ſpiritusſanctus eſt ſpiritus veritatis, vt dicitur Ioan. quintodecimo. Ergo non decet, quòd per aliquas ſpecies, quibus non ſubſit, rei veritas appareat: & ita videtur, quòd columba illa, in qua apparuit verum animal fuerit, & linguę & ignis, veræ linguæ, & verus ignis. Quod non videtur, quia non comburebat ignis, & columba peracto illo officio, reuerſa eſt in priſtinam materiam, vt ſancti dicunt. Et præterea ſi eſſent verę res, non ducerentur in aliud.

¶ 4 Præter. Spiritusſanctus vnus eſt, vt dicitur primę Corinth. decimo. Vno ſpiritu potati ſumus: ſed ſignum debet reſpondere ſignato. ergo videtur, quòd in vno tantum ſigno ſpiritusſanctus apparere debuerit.

¶ 5 Præter. Sicut ſpiritusſanctus inuiſibiliter mittitur in mētem, ita & filius, & per vtranque miſſionem ordinatur aliquis ad plantationem eccleſiæ. cum igitur miſſio viſibilis ad hoc oſtendendum facta ſit, videtur, quòd ſicut ſpiritusſanctus viſibilibus ſignis ad aliquos miſſus eſt, ita & filius etiam ſine hoc, quòd carnem aſſumpſit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, miſſio viſibilis fit ad ſignificandum plenitudinem gratiæ redundantis in multos: propter quod, manifeſtatio talis aliis etiam fit. Redundat autem gratia dupliciter, ſcilicet per inſtructionem,& per operationem, ſecundum quòd ſe habet aliquo modo ille, in quo eſt gratiæ plenitudo efficienter ad gratiam. Vterque autem modus redundantiæ fuit in Chriſto. Ipſe enim per doctrinam ſuam nos in Dei cognitionem adduxit, vt dicitur Ioan. primo. Vnigenitus, qui eſt in ſinu &c. Ipſe etiam gratiam dedit, inquantum Deus effectiue, & inquantum homo per modum meriti. Vnde ad ſignificandum redundantiam gratiæ ipſius in nos, per modum operationis facta eſt miſſio viſibilis ad ipſum in baptiſmo, quia tunc ipſe nihil accipiens a baptiſmo tactu, ſuæ mundiſſimæ carnis vitam regenerantem contulit aquis, efficienter vt Deus, & meritorie, vt homo. Et ideo in ſpecie columbæ facta eſt ad eum miſſio ſpiritusſancti, ad ſignificandum fęcunditatem ſpiritualem, quia columba animal fęcundiſſimum eſt. Propter quod etiam pater apparuit in ſono vocis naturalem filiationem ipſius proteſtans dicens. Hic eſt filius meus dilectus &c. Ad cuius filiationis ſimilitudinem per baptiſmalem gratiam in filios adoptionis regeneramur, vt dicitur Romanorum octauo. Quos præſciuit, & prędeſtinauit conformes fieri imagini filii eius &c. Ad inſinuandam vero redundantiam gratiæ ex ipſo in alios per modum doctrinæ apparuit ſpiritus ſuper ipſum in nube lucida, cuius eſt lumen ſpargere. Iob. 37. Nubes ſpargunt lumen ſuum. In quo ſignatur effuſio doctrinæ per prædicationem ſecundum Gregorium. Et hoc in transfiguratione, vt dicitur Matth. 17. ſecundum gloſſam Auguſtini,& Bern. Et ideo cum vox patris tunc ſuper ipſum intonuit, Hic eſt filius meus dilectus. additum eſt: Ipſum audite. Vnde patet, quòd non oportet fieri viſibilem miſſionem ad Chriſtum a principio conceptionis ſuæ: ſed tunc quando incœpit eius gratia in alios redundare. ſimiliter etiam apoſtolis bis facta eſt viſibilis miſſio ſpiritusſancti. Primo,

D.iſta. arti anteced.

Mar. 17.

Greg.li.17. mora.c.22. Aug. lib.an not.in Iob. ca.37. to.4.

ad inſinuandum redundātiam gratiæ, ex ipſo per, modum operationis, in adminiſtratione ſacramentorum in ſpecie flatus, vt legitur Ioan. 20. Vnde & ibi dicitur. Quorum remi. &c. Vt oſtenderetur, quia talis authoritas non deuenit in eos, niſi ex influxu capitis, ſcilicet Chriſti. In Chriſtum autem deuenit immediate ab ipſo patre, & propter hoc in ipſo ſignificabatur hæc authoritas, per volatum columbę deſuper aduenientis. In apoſtolis autem, per ſpeciē flatus a Chriſto procedentis. Secundo, facta eſt ad eos miſſio viſibilis, ad inſinuandam redundantiam per modum doctrinę: & hoc in die Pentecoſt. vt legitur Actuū 2. Et ideo apparuit ſuper eos ī linguis igneis: verbis, vt eſſent profluī, & charitate feruidi, zelantes proximorum ſalutem.

† c. 1. to. 3.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ viſio imaginaria dicitur proprie reuelatio, & non apparitio, vel miſſio, & huiuſmodi viſiones prophetis ſæpe factæ ſunt. In miſſione enim viſibili oſtenditur præſentia gratiæ inhabitantis: ſpecies autem, quæ eſt in imaginatione, non eſt neceſſario rei præſentis, ſicut ſpecies, quæ eſt in ſenſu: & ideo per corporales ſpecies exteriori viſioni ſubiectas, magis debet manifeſtari interior miſſio, quàm per imaginarias.

† Ep̄la 66. to. 2.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quanuis in nobilioribus creaturis diuinæ perfectionis ſimilitudo, quo ad attributa eſſentialia magis inueniatur expreſſa: tamen quo ad exitum vnius perſonæ ab alia, & quantum ad modum proceſſionis donorum a Deo, & effectus ipſorum, poteſt etiam in ignobilioribus creaturis ſimilitudo conuenientior attendi, ſicut fœcunditas in columba, & locutio in lingua: & hoc oportuit per miſſionem viſibilem ſignificari. Vel dicendum ſecundum Diony. 5. cap. cæl. hiera. quod inferiores creaturæ eo ipſo, quo magis diſtant a participatione diuinarum perſonarum, conuenientius per ea diuina manifeſtantur, vel ſignificantur: quia non poteſt ex hoc aliquis error prouenire, propter manifeſtam diſtantiam eorum a diuinis, qui error poſſet contingere, ſi per nobiles creaturas diuina ſignificarentur: de facili enim poſſet aliquis errare credens aliquod numen eſſe in ſtella, vel in aliqua nobiliori creatura.

D. 362. ¶ Ad tertium dicendum, quòd columba illa non fuit[d] verum, & naturale animal: ſed tantum ſimilitudo columbę viſibiliter oſtenſa in aliqua materia ad hoc præparata. Vnde etiam peracto officio in priſtinam materiam eſt reuerſa. Nec fuit ibi aliqua fictio, quia illa ſimilitudo columbę non oſtendebatur ad manifeſtandum aliquam veritatem in ipſa columba, ſed ad manifeſtandas proprietates inuiſibilis miſſionis. Et ideo non fuit ibi falſitas ſigni, quia ſignatum reſpondebat ſigno, & res ſimilitudini, ſicut aliquis loquens per metaphoricas locutiones, non mentitur: non enim intendit ſua locutione ducere in res, quæ per nomina ſignificantur, ſed magis in illas, quarum illæ res ſignificatæ per nomina ſimilitudinem habent, & ſimiliter de igne. Sed natura viſibilis, in qua filius apparuit, aſſumebatur ad eſſe, & non tantum ad ſignum. Et ideo oportuit, quòd verum eſſe hominis haberet.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſpecies illæ, in quibus ſpiritus ſanctus apparuit, ſignificant effectus ſpirituſſancti, ſecundū quos ſpirituſſanctus dicitur multiplex, quāuis ſubſtātialiter ſit vnus, vt dicitur Sap. 7. Et ideo ſecundum plures ſpecies apparuit, & pluries. Sed quia natura viſibilis, in qua filius apparuit, aſſumpta eſt ad eſſe vnum in perſona filij Dei, ſicut eſt vnum eſſe perſonæ, ita eſt vna tantum talis miſſio.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd apparitio ſub aliena ſpecie, quę includitur in miſſione viſibili, non competit, niſi eo, quòd non habet ſpeciem, per quam corporaliter videri poſſit. Miſſio autē F viſibilis: vt dictum eſt, non debuit eſſe ante tempus gratiæ: tempus autem gratiæ incepit, quando filius Dei carnem aſſumpſit. Et quia inſeparabiliter aſſumpſit, ideo tēpore, quo conuenit fieri viſibilem miſſionem, ſemper habet ſpeciē viſibilē propriā, in qua videri pōt: vnde nunq̄ cōpetit ſibi miſſio viſibilis, niſi vna, quę eſt in natura aſſumpta. Quare aūt ſpi. ſctūs naturam nō aſſumpſerit in vnitatem perſonæ quæretur in tertio.

Art. antece.

Dist. 1. q. 2. art. 3.

formam ſerui, vt formam Dei amitteret, in qua erat æqualis patri. In forma ergo Dei, vnigenitus patris eſt æqualis patri. In forma ſerui etiam ſeipſo minor eſt. Non ergo immerito ſcriptura dicit vtrunque, ſcilicet, & æqualem patri filiū, & patrem maiorem filio. Illud enim propter Dei formam, hoc autem propter formam ſerui intelligitur. De hoc eodem in libro ſecundo de Trinita. † ait. Dei filius æqualis eſt patri ſecundum Dei formam, in qua eſt, & minor patre ſecundum formam ſerui, quam accepit, in qua non modo patre: ſed etiā ſpirituſancto, nec hoc tantum: ſed etiam ſeipſo minor inuentus eſt, propter quam, vt idem ait in libro cōtra Maximinum: hic etiam non tantum patre, ſed etiam ſeipſo, ſpirituque ſancto minor factus eſt: & etiam minoratus eſt paulo minus ab angelis. Eſt ergo Dei filius, vt ipſe ait in ſecundo libro de Trinitate. † Deo patri natura ęqualis, habitu minor, ideſt in forma ſerui quam accepit. His authoritatibus aperte oſtenditur, G filius ſecundum formam ſerui minor patre, & ſeipſo, & ſpirituſancto.

† 1. de Trin. 7. to. 3.

Hilarius aliter dicit, ſcilicet, quòd pater ſit maior, nec filius tamen minor.

HILARIVS autem dicere videtur, quòd pater ſit maior filio, nec tamen filius ſit minor patre. Pater enim dicitur maior propter authoritatē, quia in eo eſt H auctoritas generationis, ſecundum quā ipſe filius dicit, Pater maior me eſt. & Apoſtolus. † Donauit ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Cum ergo ait pater maior me eſt, hoc eſt, ac ſi diceret, donauit mihi nomen. Si ergo, inquit Hilarius in libro nono de Trinitate. † Donantis auctoritate pater maior eſt, nunquid per doni confeſſionem filius minor eſt? Maior itaque donans eſt, ſed minor iam non eſt, cui vnum eſſe donatur: ait enim. † Ego & pater vnum ſumus: ſi non hoc donatur Ieſu, vt confitendus ſit in gloria Dei patris minor patre eſt. Si autem in eadem gloria ei donatur eſſe, qua pater eſt: habes, & in donantis authoritate, quia maior eſt. & in donati confeſſione, quia vnum ſunt. Maior itaque pater filio eſt, & C plane maior, cui tantum donat eſſe quantus eſt ipſe, cui innaſcibilitatis imaginem ſacramento natiuitatis impartit, quem ex ſe in forma ſua generat. Audiſti lector, quid ſuper hoc dicat Hilarius, cuius verba vbicunque occurrerint diligenter nota, pieque intellige.

† Ad Phil. 2.

† Post med.

† Ioan. 10.

ARTIC. IIII.

Vtrum ſpecies miſſionis viſibilis, ſint formatæ miniſterio angelorum.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd illæ ſpecies viſibiles, miniſterio angelorū formatę non ſint. Dicit. n. Aug. 3. de Tri. ꝙ ſermones Dei in no. te. non per angelos, ſed ꝑ ipſum Deū facti ſunt. ergo illa locutio, ſiue ille ſonꝰ qui in nouo teſtō factus eſt, Hic ē fi. meꝰ di. non eſt per angelos formatus, & eadē ratione, nec alia, q̄ ad miſſionem pertinent viſibilem.

c. 10. to. 3.

Matth. 17.

¶ 2 Præt. Corpori, quod per angelum formatur, vnitur angelus ſicut motor mobili: ſi igitur illæ ſpecies per angelos formatæ ſunt, tunc ſunt corpora aſſumpta ab angelis. ergo in eis non dicetur mitti diuina perſona, ſed angelus.

¶ 3 Item, Sicut viſibilis miſſio filij facta eſt per corpus aſſumptum, ita miſſio viſibilis ſpirituſſancti per huiuſmodi ſpecies. Sed corpus Chriſti aſſumptum, angeli nullo modo formauerūt. ergo nec ſpecies illas viſibiles.

CONTRA. Greg. 3. moral. loquēs de illa voce, qua pr̄ reſpondit filio, Et clarificaui, & clarificabo. Io. 12. ita dicit. Nimirū de cæleſtibus loquens verba ſua, q̄ ab hominibus audiri voluit, I rationali adminiſtrante creatura formauit, & eadem ratio eſt de aliis. ergo videtur, quòd omnes adminiſtratę ſunt per angelos.

li. 28. mor. Cap. 2.

¶ Item ſecundum Dion. Hæc eſt lex diuinitatis, vt vltima a primis per media perficiantur: ſed angeli ſunt medij inter Deum, & creaturam corporalem. ergo videtur, quòd operationes, quæ fiunt in corporales creaturas, fiant miniſterio angelorum.

Dion. cæle. hiera. c. 15.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in hoc eſt duplex opinio. Quidam dicunt, quòd in hoc differunt miſſiones noui teſtamenti ab apparitionibus veteris teſtamenti, quòd apparitiones ve. teſta. factæ ſunt per angelos, vt ſancti cōmuniter volunt: miſſiones autem no. teſta. factę ſunt immediate per diuinas perſonas. Quapropter, in illis ſpeciebus, diuinæ perſonæ mitti dicuntur, & non angeli. Alij dicunt econtrario, quòd vtrunque angelorum miniſterio perfectum eſt. Videtur autem, quòd vtrique quantum ad aliquid verum dicant. In vtroque enim, ſcilicet apparitione ve. teſta. & miſſione viſibili, eſt duo conſiderare, ſcilicet illud, quod exterius apparet, & aliquid, quod interius efficitur, vel factum ſignatur: K ſed tamen diuerſimode, quia in apparitione ve. teſta. illud exterius apparens, non refertur vt ſignum ad illud, quod interius eſt: ſed ad aliquid aliud, ſicut ad ſignādum Trinitatem, vel aliquid huiuſmodi: vnde illud, quod interius eſt, nihil aliud eſt, quàm ipſa cognitio, vel illuminatio animæ de rebus, quæ per ſigna exteriora ſignificantur. Et quia illuminationes diuinæ deſcendunt in nos ſecundum Diony. per angelos, ideo miniſterio angelorum in illis apparitionibus vtrunque factum eſt, ſcilicet & quod exterius eſt, & quod interius: & ideo nullo modo eſt ibi miſſio diuinę perſonæ, quæ tantum attenditur ſecundum immediatum effectū ipſius perſonæ diuinę. In miſſione autem viſibili, illud, quod exterius apparet, eſt ſignum eius quod interius eſt factum, vel tunc, vel prius: vnde interius non ponitur tantum aliqua cognitio: ſed aliquis effectus gratię gratum facientis, qui eſt immediate a diuina perſona; ratione cuius, diuina perſona mitti dicitur. Vnde in miſſione viſibili illud, quod eſt interius immediate ſine miniſterio A angelorum effectū eſt, propter quod ratione illius effectus perſona diuina mitti dicitur, ſed quantum ad id, quod eſt exterius, angeli miniſterium habent, vt Greg. dicit.

Dio. c. 5. cæleſt. hierar. in princ. & Cap. 4.

Vbi ſupra.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd Augu. loquitur de ſermone, quē filius Dei in corpore aſſumpto ꝑtulit, quē conſtat immediate a Deo eſſe prolatū.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quāuis angelus habeat operationē in creatura exterius apparente, non tamen habet in effectu interiori: & ideo ratione eius perſona diuina mitti dicitur. Nec eſt inconueniens, vt ꝑſona diuina ſimul & angelus mittatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd corpus aſſumptum eſt vnitum ipſi perſonæ diuinę, vnione ad vnū eſſe perſonale. Vnde non decuit propter ſuam dignitatem, vt non a Deo formaretur: non autem ſimilis ratio eſt in aliis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd dictū Greg. referēdum eſt tantū ad illud, quod exterius eſt, & non quātum ad interius ſignatum.

¶ Ad quintum dicēdum, ꝙ dictū Dion. habet veritatē ī effectibus, q̄ a creatura poſſunt eſſe: non aūt talis effectus eſt gratia: & ideo quantum ad interius, quod eſt in miſſione viſibili angeli non habent operationem, ſed ſolùm quantum ad exterius.

25. cap. cæl. hierar.

EXPOSITIO TEXTVS.

SED ETIAM minoratur paulo minus ab angelis.} Sed contra eſt, quod dicitur in glo. Hebr. 5. Natura humana, quam filius Dei aſſumpſit, nihil melius eſt, niſi ſolus Deus. Sed dicendum, quòd dicitur minoratus ſecundum quid, ſcilicet propter corporis paſſionem: non autem propter naturæ aſſumptæ inferioritatem, quantum ad illud indiuiduum, in quo eſt aſſumpta, quàmuis non vniuerſaliter ſit verum de humana natura, quòd angelis non ſit inferior. {Hila. aliter dicere videtur.} Videtur hoc eſſe impoſſibile: quia magis, & minus relatiue dicuntur. ergo ſi pater eſt maior, filius eſt minor. Ad quod quidam dicunt, quòd pater dicitur eſſe[d] maior filio: quia plures habet notiones, nec tamen filius eſt minor, quia vna notio patris, ſcilicet innaſcibilitatis nō habet correſpondentem notionem in filio, ex qua filius minor dici E poſſit: ſed hoc nec proprietas locutionis admittit. Tum quia ſecundum relationes non attenditur æqualitas, vel inæqualitas, vt infra ex verbis Auguſtini habebitur. Tum, quia ex pluribus proprietatibus nulla res maior dicitur: ſed ex maiori quantitate. Eſt etiam præter intentionem Hilarij, vt verba ſequentia oſtendunt. Et ideo aliter dicendum eſt, quòd dans, & recipiens poſſunt comparari dupliciter: vel quantum ad id, quod datur: vel quantum ad rationē dationis. Si primo modo, ſic dans aliquando inuenitur eo maius, cui dat, quando ſcilicet non tantum recipit recipiens, quantum eſt in dante: & aliquādo ęquale quando tantundem recipitur: ſicut etiam in generatione vniuoca: nunquam autem dans poteſt eſſe minus. Si autem conſiderentur ſecundo modo, ſic dans ex eo, quod datur, habet dignitatem quandam: ſed accipiens nullam imperfectionem habet ex hoc, quod accipit, niſi imperfecte accipiat: & ideo ſi comparemus patrem ad filium, quantum ad id, quod filio a patre datur, neque pater maior, neque filius minor dicitur. Si autem quantum ad rationem dationis: ſic dignitas dantis patri non ſubtrahitur, ratione cuius maior dicitur, vt maior magis ſonet perfectionem dignitatis, quàm cōparationē magnitudinis: ſed quia filius perfecte recipit quicquid pater habet, nulla minoratio ſibi cōuenit: & ideo etiā nullum nomen minorationis filio pōt cōuenire. Et quāuis patri attribuatur authoritas a ſanctis: tñ filio nō attribuitur ſubauthoritas: ſed ē per abuſum loquentiū ꝑſumptū, & hoc ſonant verba Hil. dicentis. quòd maior eſt donans: ſed non eſt minor, cui vnum eſſe donatur. {Innaſcibilitatis.} Sic expone. Cui. ſ. filio pater. Impartitur. i. dat eſſe. Imaginem innaſcibilitatis. i. ſui innaſcibilis. Et hoc ſacramento natiuitatis, ideſt ſacra, & ſecretą natiuitate.

Glos. interlinearis ad Hebr. 7.

D. 617.

Dist. 19.

9. de Trini. post med.

DISTIN. XVII.

De miſſione ſpirituſſancti, qua inuiſibiliter mittitur.

IAM nunc accedamus ad aſsignandā miſsionē ſpirituſſancti, qua B inuiſibiliter mittitur in corda fidelium. Nam ipſe ſpirituſſanctus, qui Deus eſt, ac tertia in trinitate perſona, vt ſupra oſtēſum eſt, † a patre, & filio, ac ſeipſo temporaliter procedit, id eſt mittitur, ac donatur fidelibus, ſed quæ ſit iſta miſsio, ſiue donatio, vel quomodo fiat, conſiderandum eſt.

† Dist. 16.

C *Præmittitur quiddam ad hanc oſtenſionem neceſſarium, ſcilicet, quòd ſpirituſſanctus eſt charitas, qua Deum diligimus, et proximum.*

A

HOC autem, vt intelligibilius doceri, ac plenius perſpici valeat, ꝑmittēdū eſt quiddam ad hoc valde neceſſarium. Dictum quidem eſt ſupra, & ſacris auctori-

DIVISIO TEXTVS.

POſtquàm determinauit de miſſione viſibili ſpi. ſancti. Hi determinat, de miſſione eiꝰ inuiſibili. Et diuidit in duas partes. In prima, determinat veritatem, ſ̄m ſuā opin. Secūdo determinat obiectiones ī cōtrariū factas, ibi: {Hic q̄rit̄ ſi charitas} Circa primū tria facit. In prima, prædicit intentionē. In ſecunda, proponit veritatē, ibi: {Vt aūt intelligibilius &c.} In tertia, D inducit probationē, ibi: {Ne autē in re tanta &c.} Et hæc diuiditur in duas, ſ̄m duo, quæ probat. Primo, probat charitatem eſſe ipſum ſpi. ſanctum. Secundo, probat ſpi. ſanctū tunc dari nobis, qñ nos facit Deū diligere, ibi: {Tunc. n. nobis &c.} Prima, in duas, In prima, probat charitatē eſſe ſpi. ſanctum. In ſecunda, excludit quandā miſſionem, ibi: {Sed ne forte.} Circa primū duo facit. Primo, oſtendit charitatem eſſe Deum. Secundo, ſpecialiter ipſam eſſe ſpiritumſanctum, ibi: {Cum autem fraterna.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Ad intellectū huius partis quinq; quæruntur.

Primo. Vtrum charitas ſit aliquid creatum in anima.
Secūdo. Vtrum ſit ſubſtantia, vel accidens.
Tertio. Ad quam menſuram detur.
E Quarto. Vtrum poſſit cognoſci ab habente ipſam.
Quinto. Vtrum ipſa charitas ſit ex charitate diligenda.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum charitas ſit aliquid creatum in anima.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas non ſit aliquid creatum in anima. Agens enim, quod ſine medio operatur perfectius eſt, q̄ illud, qđ non agit, niſi per medium: ſed ſpirituſſanctus operatur in nobis velle, & perficere in actibus meritoriis, ſecundum Apo. Qui enim ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt. Ro. 8. ergo cum ipſe ſit perfectiſſimus agens: videtur, quòd non moueatur ad hāc operationem per aliquem habitum creatū medium.

22. q. 23. 2. Et de vir. q. 2. art. 1.

¶ 2 Item. Sicut anima ſe habet ad corpus, vt vita ipſius: ita ſe habet Deus ad animam, vt dicit Auguſt. ſed anima non viuificat corpus per aliquam formam mediam. ergo nec ſpirituſſanctus animam per habitum medium.

Aug. de verbis Aposto. sermo. 30. to. 10.

¶ 3 Prǽter. Eſſe gratię immediatius eſt a Deo, & propinquius, quàm eſſe naturæ: ſed Deus in creatione non eſt vſus aliquo medio, quando naturam inſtituit. ergo nec in creatione, quando gratiam infundit.

¶ 4 Hoc etiam oſtenditur ex dignitate charitatis. omnis enim creatura ē vanitas. ſi ergo charitas ē creatura, vanitas erit; ſed vanitas non coniungit veritati, nec confirmat in veritate. ergo charitas non cōiūgeret nos Deo, quod falſum eſt.

¶ 5 Prǽter. Nullum lum finitum eſt virtutis infinitæ, cum virtus fluat ab eſſentia; ſed omnis creatura finita eſt. ergo nullius creaturæ virtus infinita eſt: ſed virtus charitatis infinita eſt, quia mouet per infinitam diſtantiam; cōiungit enim creaturam creatori, & facit de peccatore iuſtum. ergo videt, ꝙ non ſit creatūra.

¶ 6 Item. Nulla creatura eſt dignior, ꝙ aīa Chriſti, ſed charitas eſt dignior, ꝙ anima Chriſti: quia ipſa charitate anima Chriſti bona eſt. ergo charitas non eſt creatura.

¶ 7 Prǽter. Maiori bono debetur maior amor: ſed Deus eſt infinitum bonum, & infinita fecit pro nobis: igitur debemus ſibi infinitum amorem: ſed amor, quo diligimus Deū eſt charitas. ergo charitas ē quid infinitū. ergo nō eſt creatura.

¶ 8 Prǽter. Omne creatum eſt in prædicamento aliquo: ſed quicquid continetur in decem generib' eſt aliqua natura: ſi ergo charitas gratia ſit quid creatum, erit natura quædam: ſed natura adueniens naturæ non facit, niſi naturam. ergo anima habens charitatem, ſi charitas ſit quid creatum nō habebit, niſi eſſe naturæ: ſed per charitatē poteſt mereri. ergo natura aliqua per ſe poterit in actus meritorios, quod eſt hæreſis Pelagiana. videtur ergo, quòd charitas non ſit quid creatum.

CONTRA. Omne, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis: ſed amor increatus, qui eſt ſpiritusſanctus participatur in creatura. ergo ſecundum modum ipſius creaturæ: ſed modus eius eſt finitus. ergo oportet, quòd recipiatur in creatura aliquis amor finitus: ſed omne finitum eſt creatum. ergo in anima habente ſpiritumſanctum, eſt aliqua charitas creata.

¶ Item. Omnis aſſimilatio fit per formam aliquam: ſed per charitatem efficimur cōformes ipſi Deo, qua amiſſa, dicitur anima deformari. ergo videtur, quòd charitas ſit quædam forma creata manens in anima.

¶ Prǽter. Conſtat, quòd Deus aliquo modo eſt in ſanctis, quo non eſt in creaturis, ſed iſta diuerſitas non poteſt poni ex parte ipſius Dei, qui eodem modo ſe habet ad omnia. ergo videtur, quòd ſit ex parte creaturæ, ſcilicet, quòd ipſa creatura habeat aliquid, quod alia non habent. Aut ergo habet ipſum diuinum eſſe, & ſic omnes iuſti aſſumerentur a ſpiritusſancto in vnitate perſonæ, ſicut natura humana aſſumpta eſt a Chriſto in vnitatem perſonæ ipſius filii Dei, quod non poteſt eſſe; Aut oportet, F quòd illa creatura, in qua ſpeciali modo Deus eſſe dicitur: habeat in ſe aliquem effectum Dei, quem alia non habent. iſte autem effectus non poteſt eſſe tantum actus, quia ſic in iuſtis dormientibus non eſſet alio modo, quàm in aliis creaturis. ergo oportet, quòd ſit aliquis habitus: oportet igitur aliquem habitū charitatis creatū eſſe in anima, ſecundum quem ſpiritusſanct' ipſam inhabitare dicitur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd tota bonitas ipſius animæ eſt ex charitate: vnde quantum bona eſt, tantum habet de charitate, & ſi charitatem non habeat, nihil eſt, ſicut dicitur. 1. Cor. 13. Conſtat autem quòd per charitatē anima nō habet minus de bonitate in eſſe gratiæ, quàm per virtutem acquiſitā in eſſe politico. Virtus autē politica duo facit: quia facit bonum habentē, & opus eius bonum reddit, multo fortius igitur hoc facit charitas. Neutrum autem horum effici poterit, niſi charitas ſit habitus creatus. Conſtat.n. quòd omne eſſe a forma aliqua inhærente eſt, ſicut eſſe albū ab albedine, & eſſe ſubſtantiale a forma ſubſtantiali: ſicut igitur non poteſt intelligi, quòd paries ſit albus ſine albedine inhærente: ita non poteſt itelligi, quòd anima ſit bona in eē gratuito ſine charitate, & gratia informante ipſam. Similiter etiam, cū actus proportionetur potentiæ operatiuæ, ſicut effectus propriæ cauſæ, īpoſſibile eſt intelligere, quòd actus perfectus in bonitate ſit a potentia non perfecta per habitum, ſicut etiam calefacere non poteſt eſſe ab igne, niſi mediante calore. Et ideo cum actus charitatis perfectionem quandam habeat ex hoc, quòd eſt meritorius omnibus modis, oportet ponere charitatem eſſe habitum creatum in anima, quæ quidem efficienter eſt a tota Trinitate: ſed exemplariter manat ab amore, qui eſt ſpiritusſanctus: & ideo frequenter inuenitur, quòd ſpiritusſanctus ſit amor, quo diligimus Deum, & proximum, ſicut etiam dicitur a Dion. quòd eſſe diuinum eſt eſſe omnium rerum, inquantum.ſ. ab eo omne eſſe exemplariter K deducitur. Magiſter tamen vult, quòd charitas non ſit aliquis habitus creatus in anima; ſed quòd ſit tātum actus, qui eſt ex libe. arbitrio moto per ſpūmſanctū, quē charitatem dicit.

Cap. 4. cæleſt. Hierar.

¶ Ad cuius explanationem, quidam dixerunt, quòd ſicut lux dupliciter poteſt conſiderari. Vel prout eſt in ſe, & ſic dicitur lux. Vel prout eſt in extremitate diaphani terminati, & ſic lux dicitur color, quia hypoſtaſis coloris eſt lux, & color nihil aliud eſt, quàm lux incorporata. Ita dicūt, quòd ſpiritusſanctus, prout in ſe cōſideratur, Spiritusſanctus, & Deus dicitur. Sed prout conſideratur, vt exiſtens in aīa, quam mouet ad actū charitatis, dī charitas. Dicunt.n. quòd ſicut filius vniuit ſibi naturā humanā ſolus, quamuis ſit ibi operatio totius Trinitatis, ita ſpiritusſanct' ſolus vnit ſibi voluntatē, quāuis ibi ſit operatio totius trinitatis. Sed hoc nō pōt ſtare, qa vnio humanæ naturæ in Chro terminata eſt ad vnum eſſe perſonę diuinæ: & ideo idem actus numero eſt perſonæ diuinæ, & naturę humanę aſſumptę: ſed voluntas alicuius ſancti, non aſſumitur in vnitate ſuppoſiti ſpiritusſancti. Vnde cum operatio a ſuppoſito vnitatem habeat, & diuerſitatem, non poteſt eſſe, quòd intelligatur eſſe vna operatio voluntatis, & ſpiritusſancti, niſi per modum, quo Deus operatur ī qualibet re: ſed iſte mod' non ſufficit ad ōpationis pfectionē, qa ōpatio conſequitur conditiones cauſæ proximæ in neceſſitate, & contingentia, & perfectione, & huiuſmodi, & non primę cauſæ. Vnde non eſt intelligere, quòd ſit operatio perfecta voluntatis, per quam vniatur ſpiritusſancto, niſi ſit ibi habitus perficiens potentiam operatiuā. Nec poteſt eſſe ſimilitudo actus voluntatis ad ſpiritumſanctum niſi ſit ſimilitudo ſpiritusſancti in anima per aliquam formā, quæ eſt principium actus, quo ſpiritui ſancto cōformetur, quia act' ad hoc nō ſufficit, vt dictū eſt.

In cor. arti.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd in gratificatione animæ, eſt conſiderare duplicem operationem ſpiritusſancti. Vnam, quæ terminatur ad eſſe ſecūdum actum primum, qui eſt eſſe gratū in habendo habitum charitatis. Aliam, ſecundum quam operatur actum ſecundū, qui eſt operatio mouens voluntatem in opus dilectionis: & vtroque modo oportet incidere mediū, non propter indigētiam, vel defectum ipſius ſpiritus operātis, ſed propter neceſſitatem animæ recipientis: ſed diuerſimode, quia quo ad primum effectum, qui eſt eſſe gratiæ, charitas eſt medium per modum cauſæ formalis: quia nullum eſſe poteſt recipi in creatura, niſi per aliquam formam. Ad effectum autem ſecundum, qui eſt operatio, eſt medium charitas in ratione cauſæ efficientis, ſecundum quod virtutem, quæ eſt principium operandi, reducimus in cauſam agentem, quia etiam non eſt poſſibile aliquam operationem perfectam a creatura exire, niſi principium illius operationis ſit perfectio potentiæ operantis, prout dicimus habitum elicientem actum, eſſe principium eius.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd anima comparatur ad corpus non tantum vt cauſa agens, ſecundum quod eſt motor corporis, ſed etiam vt forma: vnde formaliter ſeipſa facit viuere corpus, ſecundum quod viuere dicitur eſſe viuentium. Deus autem non eſt forma ipſius animæ, vel voluntatis, qua formaliter viuere poſſit: ſed dicitur vita animę, ſicut principium exemplariter influens vitam gratię ipſi. Similiter dicendum de luce, quòd lux poteſt dupliciter conſiderari. Vel prout eſt in ipſo corpore lucido: & ſic ſe habet ad illuminationem aeris, vt principium efficiēs, nec illuminat niſi per formam luminis influxam ipſi diaphano illuminato. Vel prout eſt in diaphano illuminato, & ſic eſt forma ipſius, qua formaliter eſt lucidum. Deus autem, dicitur eſſe illuminans lux per modum lucis, quæ eſt in ipſo corpore lucenti per ſe, & non per modum, quo illuminatum formaliter illuminatur a forma lucis in ipſo recepta: ſed A illi lumini recepto aſſimilatur charitas, vel gratia recepta in anima.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnino ſimile eſt de creatione, & recreatione: ſicut enim Deus per creationem contulit rebus eſſe naturæ: & illud eſſe eſt formaliter a forma recepta in ipſa re creata, quæ eſt quaſi terminus operationis ipſius agentis: & iterum forma illa ꝙ eſt principiū operationum naturalium, quas Deus in rebus operatur: ita etiam & in recreatione Deus confert animæ eſſe gratiæ, & principium formale illius eſſe eſt habitus creatus, quo etiam perficitur operatio meritoria, quam Deus in nobis operatur: & ita iſte habitus creatus, partim ſe habet ad operationem ſpiritusſancti, vt terminus, & partim, vt medium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd charitas inquantum eſt ex nihilo, habet ꝙ ſit vanitas: ſed inquantum procedit a Deo, vt ſimilitudo ipſius, non habet rationē vanitatis, immo coniungendi ipſi Deo.

¶ Ad quintum dicendum, quòd aliquid dicitur facere dupliciter. Vel per modum efficientis, ſicut pictor facit parietem album: vel per modum formæ, ſicut albedo facit album. Facere igitur de peccatore iuſtum vel Deo coniūctum, eſt ipſius Dei, ſicut efficientis, & ipſius charitatis, ſicut formę. Vnde non poteſt cōcludi, quòd charitas ſit virtutis infinitæ: ſed ſolum, quòd eſt effectus virtutis infinitæ.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd nobilitas aliquorum poteſt attēdi dupliciter, vel ſimpliciter, vel ſecūdum quid, Videtur autem ſimpliciter dignius eſſe, quod ſecundum ſuum eſſe nobilius eſt: & hoc modo, anima Chriſti, & anima cuiuſcunque iuſti eſt nobilior, quàm charitas creata, quæ habet eſſe accidentis. Videtur etiam aliquid dignius ſecundum quid, quod ſecūdum aliquod dignius eſt. & hoc modo charitas creata eſt nobilior, quàm anima Chriſti. In quolibet enim genere actus eſt nobilior, quàm potentia, quantum ad illud genus: vnde ſicut albedo corporis E Chriſti quantum ad hoc eſſe, quod eſt eſſe album, eſt nobilior, quàm ſit corpus Chriſti: ita etiam ſcientia eius creata eſt nobilior, ꝙ̄ anima eius quantum ad hoc, ꝙ eſt eſſe ſcientē, qđ eſt eſſe ſecundū quid. Et ſimiliter charitas quantum ad tale eſſe, quia ſe habet in eſſe illo ad animam Chriſti, ſicut actus ad potentiam.

¶ Ad ſeptimum dicendum, ꝙ ſm Phil. 8. Eth. nunꝗ in quibuſdā amicitiis contingit æquiualens reddere: ſed ſufficit ad æquitatē amicitiæ illud, quod eſt poſſibile reddi, ſicut filius nunquam poteſt patri carnali reddere aliquid æquiualēs ei, quod ab ipſo accepit, ſcilicet eſſe & doctrinam, & nutrimentum: multo minus diuinis beneficiis, & bonitati ſuę poſſumus reddere amorē ęquiualentem: vnde nō ſequitur, quòd amor, quo Deum diligimus, ſit infinitus quantum ad ſubſtantiam actus, ſed infinitatem habet ex hoc, quòd obiectum amoris omnibus aliis præponitur: ſed ſufficit, quòd amemus cum amore commenſurato nobis.

Cap. 10.

---

bus oſtenſum, † quòd ſpiritusſanctus amor eſt patris, & filij, quo ſe inuicem amant & nos. His autem addendum eſt, quòd ipſe idem ſpūſanctus eſt amor, ſiue charitas, qua nos diligimus Deum, & proximum, quæ charitas cum ita a eſt in nobis, vt nos faciat diligere Deum, ac proximum: tunc ſpiritusſanctus dicitur mitti, ac dari nobis, & qui diligit ipſam dilectionem, qua diligit proximum in eo ipſo Deum diligit, quia ipſa dilectio Deus eſt, ideſt, ſpiritusſanctus.

† Diſt. 10.

Authoritatibus ita eſſe confirmat.

NE autem in re tanta aliquid de noſtro influere videamur ſacris authoritatibus, quod dictum eſt, corroboremus. De hoc autem Auguſtinus in octauo libro de Trinit. † ait. Qui proximum diligit, conſequens eſt, vt ipſam præcipue dilectionem diligat. Deus autem dilectio eſt; conſequens ergo eſt, vt pręcipue Deū diligat. Item in eodem. † Deus dilectio eſt, vt ait Ioannes Apoſtolus: vt quid ergo imus & currimus in ſublima cælorum, & ima terrarum quærentes eum, qui eſt apud nos, ſi nos velimus eſſe apud eum? Nemo dicat, nō noui quid diligam, diligat fratrem, & diligat eandem dilectionem. Magis enim nouit dilectionē, qua diligit, quàm fratrem, quem diligit. Ecce iam poteſt notiorem deum habere, quàm fratrem, plane notiorē, quia præſētiorem, quia interiorem, quia certiorem. Amplectere dilectionem deū, & dilectione amplectere proximum. Ipſa eſt dilectio, quæ omnes bonos G angelos, & omnes dei ſeruos cōſociat vinculo ſanctitatis: quāto ergo ſanctiores ſumus, quanto a tumore ſuperbiæ inaniores :c: tanto ſumus dilectione pleniores, & quo niſi deo eſt plenus, qui plenus eſt dilectione? His verbis ſatis oſtendit Auguſtinus, quòd dilectio ipſa, qua diligimus deum, vel proximū, deus eſt. Sed adhuc apertius in eodem libro † ſubdit dicens. Dilectionem fraternam quantum H commendet Ioannes Apoſtolus, attendamus. † Qui diligit, inquit, fratrem in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt: manifeſtum eſt, quòd iuſtitiæ perfectionē in fratris dilectione poſuerit. Nam in quo ſcandalum nō eſt, vtique perfectus eſt; & tamen videtur dilectionem dei tacuiſſe, quod nunquam faceret, niſi quia in ipſa fraterna dilectione vult intelligi deum. Apertiſsime enim in eadē epi- I ſtola paulopoſt dicit ita. † Dilectiſsimi, diligamus inuicem, quia dilectio ex deo eſt, & omnis, qui diligit ex deo natus eſt, & cognouit deum, qui nō diligit non cognouit deum, quia Deus dilectio eſt. Iſta contextio ſatis aperte declarat eandem ipſam fraternam dilectionem. Nam fraterna dilectio eſt, qua diligimus inuicem non ſolum ex Deo, ſed etiam Deum eſſe tanta Ioannis authoritate ſcilicet prædicari. Cum ergo de dilectione diligim' fratrem de Deo diligimus fratrem: nec poteſt fieri, :c: vt eandem dilectionem non præcipue diligamus, qua fratrē diligimus, quoniam Deus dilectio eſt. Item, qui non diligit fratrem non eſt in dilectione: & qui non eſt in dilectione, non aſt in Deo, quia Deus dilectio eſt. Ecce apertiſſime dicit fraternam dilectionem Deum eſſe.

† c.7.to.3.

†Cap. 7. p.

† 1. Ioan. 4.

† c.8.lib.8. to.4.

† 1. Ioan. 2.

† 1. Ioan. 4.

† 1. Ioan. 4.

Quòd fraterna dilectio cum ſit Deus, non eſt pater, vel filius, ſed ſpiritusſanctus tantum. C

CVm autem fraterna dilectio ſit Deus, nec pater eſt, nec filius, ſed tantum ſpiritusſanctus, qui proprie in Trinitate dilectio, vel charitas dicitur. Vnde Auguſt. in libro decimoquinto de Trinita. † Si in donis Dei nihil maius eſt charitate, & nullum eſt maius donum Dei, quàm ſpiritusſanctus, quid conſequentius, eſt quā vt ipſe ſit charitas, quæ dicitur & De' & ex Deo. ita.n. ait Ioan. † Dilectio ex deo eſt. & paulopoſt. Deus dilectio eſt. vbi manifeſtat eam ſe dixiſſe charitatem, vel dilectionem domini, quam dixit ex deo: deus ergo ex deo eſt dilectio. Item in eodem Ioan. † volens de hac re apertius loqui. † In hoc, in- B quit, cognoſcimus, quia in ipſo manemus; & ipſe in nobis, quia de ſpiritu ſuo dedit nobis. Spiritus itaque ſanctus, de quo dedit nobis facit nos in deo manere, & ipſum in nobis: hoc autem facit dilectio. ipſe eſt igitur deus dilectio eſt. Ex his apparet, quòd ſpiritusſanctus dilectio eſt, vel charitas.

† Cap. 19.

† 1. Ioan. 4.

† c.17. Aug.

† 1. Ioan. 4.

Quòd non eſt dictum per cauſam illud. Deus charitas eſt, ſicut illud, tu es patientia mea, & ſpes mea.

SEd ne forte aliquis dicat illud dictū eſſe per expreſſionem cauſæ. Deus charitas eſt, eo ſcilicet, quòd charitas ſit ex deo, & non ſit ipſe deus, ſicut dicitur, deus noſtra patientia, & ſpes, non quòd ipſa ſit iſta, ſed quia iſta ex eo ſunt. Occurrit Auguſtinus oſtendens, non hoc eſſe dictum per cauſam, ſicut illa in D 15. libro de Trinitate, † ita dicens. Non dicturi ſumus, quòd quidam dicunt, ſcilicet charitatem non propterea eſſe dictam

† c.17. to.3.

De duabus naturis, in princ.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd natura dicitur multipliciter ſecundum Boetiũ: dicitur.n.vno modo natura omne quod eſt vel ſubſtantia, vel accidens, & hoc modo gratia eſt natura quædam. Alio modo dicitur natura, quòd eſt principium motus, & quietis ipſius, in quo eſt: vnde illud dicitur eſſe naturale, vel quod cauſat a principiis naturalibus, vel cauſari poteſt: & hoc modo charitas non eſt natura, quia per principia naturalia creaturæ non poteſt cauſari, & ſecundum hunc modum dicit Pelagius, per naturalia ſola hominem poſſe in actus meritorios.

ARTIC. II.

Vtrum charitas ſit accidens.

AD SECVNdũ ſic procedit. Videtur, ꝙ charitas non ſit accidens. Nullum enim accidens extenditur vltra ſuum ſubiectum: ſed charitas extenditur vltra ſuũ ſubiectum, quia charitate etiã alios amamus. ergo videtur, quòd charitas non ſit accidens.

¶ 2 Item. Omne accidens eſt cauſatũ a ſubſtantia, quia ſecundum Auic. ſubiectum eſt, quod eſt in ſe completum, præbens alteri occaſionem eſſendi; ſed charitas non cauſatur a principiis animæ, in qua eſt. ergo videtur quòd non ſit accidens.

Tract.2.meta.c.1.

¶ 3 Præt. Nullum accidens eſt melius, & nobilius ſuo ſubiecto, ſed charitas eſt melior, quàm anima. ergo non eſt in anima, ſicut accidens in ſubiecto. Probatio mediç, Propter quod vnũquodq; & illud magis: ſed aĩa eſt bona propter charitatẽ. ergo charitas eſt melior.

Tex.19.

¶ 4 Item. Agens ſemper eſt honorabilius patiente ſecundum philoſophum in 3. de anima: ſed charitas agit in animam mundando ipſam a peccatis. ergo eſt honorabilior anima, & ita idem quod prius.

CONTRA. Quicquid poteſt adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem eſt accidens. charitas eſt huiuſmodi. ergo &c.

D.12. q.v.artic.2. Art. antec

RESPONDEO, Dicendum, quòd omne illud quod[d] aduenit alicui poſt eſſe completum, aduenit ſibi accidẽtaliter, niſi forte aſſumatur ad participationem ipſius eſſe ſubſtantialis, ſicut dictum eſt ſupra. 8. diſtin. de anima: ſed hoc tamen non ſufficit, vt dicatur accidens in ſe. poteſt enim aliquid in ſe ſubſtantia eſſe, & aduenire alicui accidentaliter ſicut veſtimenta, ſed ſi adueniat poſt eſſe completum vt forma inhærens, de neceſſitate eſt accidens, & quia poſt eſſe naturale animæ aduenit ſibi charitas, vt forma perficiens ipſam ad eſſe gratiæ, prout dictum eſt, ideo oportet, quòd ſit accidens.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd idem accidens numero nunquam extenditur vltra ſubiectum ſuum, ideſt, vt ſit in alio ſicut in ſubiecto, ſed bene extenditur extra ſubiectum ſuum ſicut ad obiectum operationis, ſed diuerſimode in operatione actiua, & paſſiua. Quia in actiua extenditur ad obiectum extrinſecum, imprimens ſimilitudinem formæ ſuæ in ipſo. ſicut patet, quòd calor ignis actiue calefacit aliud corpus, F & eſt operatio actiua. ſimiliter etiam quando eſt operatio paſſiua, extenditur in aliud obiectũ extrinſecũ, cuius ſimilitudo in ipſo recipitur: & ita anima per habitum ſciẽtiæ ſcit ea, quę ſunt extra ipſam: & per habitum amoris eadem amat.

D.21.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſubiectum diuerſimode[d] ſe habet ad diuerſa accidentia. Quædam autem ſunt accidentia naturalia, quæ creantur ex principiis ſubiecti, & hoc dupliciter. Quia vel cauſantur ex principiis ſpeciei, & ſic ſũt propriæ paſſiones, q̃ conſequuntur totam ſpeciem, Vel ex principiis indiuidui, & ſic ſunt communia conſequentia principia naturalia indiuidua. Sunt etiam quædam accidentia per violẽtiam inducta, ſicut calor in aqua, & iſta ſunt repugnãtia principiis ſubiecti. Quædam autẽ ſunt, quæ quidẽ cauſantur ab extrinſeco non repugnãtia principiis ſubiecti, ſed magis perficiet a ipſa, ſicut lumen in aere, & ita etiã charitas in anima eſt ab extrinſeco.

¶ Tamen ſciendum, quòd omnibus accidentibus communiter loquendo, ſubiectum eſt cauſa quodammodo, inquantum, ſcilicet accidentia ineſſe ſubiecti ſuſtentantur: non tamẽ ita, quod ex principiis ſubiecti omnia accidentia educatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd eadem ratione poſſet probari, quòd nulla perfectio animæ eſſet accidens, nec aliqua ꝑfectio corporis, quia vnumquodque perfectibile habet bonitatem ex ſua perfectione.

¶ Dicendum eſt igitur, quòd ſimpliciter anima eſt melior charitate, & quodlibet ſubiectum ſuo accidente, ſed ſecundum quid eſt econuerſo. Cuius ratio eſt, quia eſſe ſecundum Dion. 5. c. de diui. nominibus, eſt nobilius omnibus aliis, quæ conſequuntur eſſe: vnde eſſe ſimpliciter eſt nobilius, quam intelligere, ſi poſſet intelligi intelligere ſine eſſe. Vnde illud, quod excedit in eſſe ſimpliciter, nobilius eſt omni eo, quod excedit in aliquo de conſequentibus eſſe, quamuis ſecundum aliud poſſit eſſe minus nobile. Et quia anima, & quælibet ſubſtãtia habet nobilius eſſe, K q̃ accidẽs, ideo ſimpliciter nobilior eſt, ſed quantũ ad aliqđ eſſe, vel ſm aliqđ accidẽs, põt accidẽs eſſe nobilius, q̃a ſe hẽt ad ſubſtantiã, ſicut actus ad potentiã, & hanc bonitatẽ cõſequentẽ hẽt ſubſtantia ab accidentibus, ſed non ad bonitatẽ primã eſſendi.

¶ Ad quartum dicendũ, quòd charitas non dr̃ agere in animam per modum efficientis, ſed ſolum formaliter, & ſecundum id, quod forma eſt, quantum ad eſſe ſecundum, nobilior eſt.

ARTICVLVS III.

c Vtrum charitas detur ſecundum capacitatẽ naturalium.

22. q.24. artic.3. Gloſ. interlinearis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas detur ſecũdum capacitatem naturalium. Ita dicitur Matth. 25. Dedit vnicuique ſecundum propriam virtutem, ibi glo. Hiero. Non pro largitate vel parcitate, alij plus, vel minus recipiunt, ſed ſecundum virtutem recipientium. Sed ante aduentum charitatis, non intelligitur, niſi virtus, quæ eſt ſecundum naturalia. ergo videtur, quòd ſecundum capacitatem naturalium charitas infundatur.

2. de anima. tex.24.

¶ 2 Item, Sicut ſe habet forma ſubſtantialis ad eſſe naturæ, ita charitas ad eſſe gratię: ſed forma ſubſtantialis datur ſecũdum capacitatem materiæ, vt dicit Plato. ergo & charitas datur ſecundum capacitatem naturæ, quæ per eam perficitur.

¶ 3 Præt. Sicut gloria præſupponit gratiam, ita gratia præſupponit naturam. Sed gloria datur ſecũdum modum gratię, vt qui plus habet de capacitate, plꝰ etiam de gloria recipiat. ergo videtur, quòd etiam charitas detur ſecundum capacitatem naturę, vt qui meliora naturalia habet, maior ſibi charitas infundatur.

¶ 4 Item. In quibuſcunq; inuenitur perfectio eiuſdem rationis, videtur eſſe idem modus conſequendi illam perfectionem, cum vnaquæq; res proprium modum habeat. Sed charitas inuenitur i hominibus, & angelis ſecundum rationem eandem, quod patet ex actu, & fine, cum igitur angeli cõſecuti ſint maiorem charitatem, & meliora gratuita, ſecundum gradum naturalium, videtur etiam quod in hominibus ita ſit.

CONTRA. natura angelica altior eſt, & ſublimior, quàm natura humana. Sed aliqui homines, ſecundum gradum gratiæ aſſumuntur ad ſublimius præmium, quàm angeli, cum ſecundum Gregorium ad ſingulos ordines angelorum, aliqui homines aſſumantur. ergo videtur, quod perfectiones gratiæ, & gloriæ, non dentur ſecundum menſuram naturalium. Hoc idem videtur per hoc, quod dicitur Prouerbio. 30. ſtella matutina inter. Vbi dicit Gregor. quod gratia maior infunditur, ſecundum quod ad habendam gratiam, aliquis magis nititur.

Eccleſ.50. Hom.17. ſuper Ezech. to.2.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum Deus habeat ſe æqualiter ad omnia, oportet quòd diuerſitas donorum receptorum ab ipſo, attendatur, ſecundum diuerſitatem recipientium. Diuerſitas autem recipientium attenditur, ſecundum quòd aliquid eſt magis aptum, & paratum ad recipiendum, ſicut autem videmus in formis naturalibus, quòd per diſpoſitiones accidentales, ſicut calorem, & frigus, & huiuſmodi, materia efficitur magis, vel minus diſpoſita ad ſuſcipiendum formam, ita etiam in perfectionibus animæ ex ipſis operibus animæ, anima efficitur habilior, vel minus habilis ad conſequendum perfectionem ſuam. Sed tamen differenter ſe habent operationes animæ, ad perfectiones infuſas, vel acquiſitas. Acquiſitę enim perfectiones ſunt in natura ipſius animæ, in potentia, non pure materiali, ſed etiam actiua, qua aliquid eſt in cauſis ſeminalibus. Sicut patet, quòd omnis ſcientia[d] acquiſita eſt in cognitione primorum principiorum, quæ naturaliter nota ſunt, ſicut in principiis actiuis ex quibus concludi poteſt. Et ſimiliter virtutes morales ſunt in ipſa rectitudine rationis, & ordine, ſicut in quodam principio ſeminali. vnde Philoſophus ſeptimo ethico. dicit eſſe quaſdam virtutes naturales, quæ ſunt quaſi ſemina virtutum moralium. Et ideo operationes animæ ſe habent ad perfectiones acquiſitas, non ſolum per modum diſpoſitionis, ſed ſicut principia actiua. A Perfectiones autem infuſę ſunt in natura ipſius animæ, ſicut in potentia materiali, & nullo modo actiua, cum eleuent animam ſupra omnem ſuam actionem naturalem. Vnde operationes animæ ſe habent ad perfectiones infuſas ſolum ſicut diſpoſitiones. Dicendum eſt igitur, quòd menſura, ſecundum quam datur charitas, eſt capacitas ipſius animæ, quæ eſt ex natura ſimul, & diſpoſitione, quæ eſt per conatum operũ, & quia ſecundum eundem conatũ magis diſponitur natura melior: ideo qui habet meliora naturalia dummodo ſit par conatꝰ magis recipiet de perfectionibus infuſis, & qui peiora naturalia, quandoque magis recipiet, ſi adſit maior conatus.

D.1103. cap.5.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd virtus recipientis, non eſt conſideranda ſecundum naturam tantum, ſed etiã ſecundum diſpoſitionem conatus aduenientem naturæ, & ita etiam eſt in formis ſubſtantialibus reſpectu materię, vnde patet ſolutio ad ſecundum.

¶ Ad tertium dicendum, quod ipſa gratia eſt diſpoſitio naturæ ad gloriam, vnde nõ requirit, quòd interueniat alia diſpoſitio inter charitatem, & gloriam, ſed inter naturam, & gratiam cadit conatus medius, quaſi diſpoſitio.

D ¶ Ad quartum dicendum, quòd in angelis non eſt aliquid, quod contendat ad motum naturæ intellectualis: ex quo[d] conatus naturæ retardetur, ſicut in natura hominis eſt natura ſenſitiua, quæ tendit in contrarium de ſe motus naturæ intellectiuę, ſcilicet delectabile ſecundum ſenſum, niſi cogatur, & reguletur ab ipſa: & ideo in angelis eſt diuerſitas ſecundum diuerſitatem naturæ. Hæc tamen melius in ſecundo dicentur.

D.1158. Diſt.3. q.p. art.4.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum charitas certitudinaliter ab habente cognoſcatur.

De ver. q.10 arti.10. Quodli.8. art.4.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas certitudinaliter ab habente cognoſcatur. Ita enim dicitur in litera. Magis nouit quis dilectionem, qua diligit, quàm E fratrem quem diligit: ſed fratrem ſuum certitudinaliter cognoſcit, ergo multo magis charitatem, qua ipſum diligit.

Lect. 20. cõtra Platonẽ

¶ 2 Item. Philoſophus dicit ſecundo Poſteriorum, quòd inconueniens eſt habere nos nobiliſſimos habitus, & nos lateant. Sed charitas eſt habitus nobiliſſimus. ergo videtur, quòd ab habente certitudinaliter cognoſcatur.

¶ 3 Pręter. Quicunque habet fidem, ſcit ſe habere fidem: ſed fides non magis eſt pręſens, quàm charitas. ergo & qui habet charitatem ſcit ſe habere illam.

¶ 4 Item. Quicquid cognoſcitur ab anima, cognoſcitur ab ea per hoc, quòd pręſens ſibi efficitur per ſimilitudinẽ: ſed magis eſt p̄ſens animæ, qđ eſt in ipſa eſſentialiter, quàm qđ eſt per ſui ſimilitudinem. ergo cum charitas eſſentialiter ſit in anima, videtur quòd certius cognoſcatur ab habente, quàm res exteriores, quę per ſui ſimilitudinem cognoſcuntur.

¶ 5 Præt. Charitas eſt quoddam lumen ſpirituale, vt habetur 1. Io. 1. Qui diligit fratrem, in lumine manet: ſed lux ſeipſa vĩ. ergo vĩ, ꝙ ſimiliter charitas, & ſic certius, quàm alia cognoſcat.

CONTRA

---

† Pſal.70. † Pſal.61.

Deum, quòd ipſa charitas ſit ipſa ſubſtantia, quæ Dei digna ſit nomine, ſed quòd donũ ſit Dei, ſicut dictũ eſt de Deo, tu es patiẽtia mea. Nõ ideo vtiq; dictũ eſt, Tu es patientia mea, ꝙ Dei ſubſtantia eſt noſtra patientia: ſed quia ab illo nobis eſt. Vnde alibi, † Ab ipſo eſt patiẽtia mea hunc enim ſenſum ſtatim refellit ſcripturarum ipſa locutio: tale eſt enim, Tu es patientia mea, quale eſt, Domine ſpes mea, & Deus meus miſericordia mea, & multa ſimilia: Non eſt autem dictum, Domine charitas mea, aut tu es charitas mea, aut Deꝰ charitas mea, ſed ita dictum eſt. Deus charitas eſt, ſicut dictum eſt: Deus ſpiritus eſt, qui hoc non diſcernit intellectum a domino, non expoſitionem quęrat a nobis. non enim apertius quicquam poſſumus dicere. Deus ergo charitas eſt. Ex prędictis clareſcit, quòd ſpirituſſanctus charitas eſt, qua diligimus Deum & proximum. Vnde facilius eſt nobis oſtendere quo ſpirituſſanctꝰ mittatur, ſiue detur nobis.

d Quomodo ſpirituſſanctus mittatur, vel detur nobis.

† c.17.to.3. † c.17. † Ad Ro.5. † c.18. † 1.Cor.13

HVNC enim mitti, vel dari dicitur, cum ita in nobis eſt, vt faciat nos diligere Deum, & proximum, per quod manemus in Deo, & Deus in nobis. Vnde Auguſtinus, hunc modum miſſionis inſinuans in quintodecimo de Trinit. † ait, Deus ſpirituſſanctus, qui procedit ex Deo cum datus fuerit homini accẽdit eum ad diligendum Deum, & proximum, & ipſe dilectio eſt. Non enim habet homo vnde diligat Deum, niſi ex Deo. G Ecce quomodo datur, vel mittitur nobis ſpirituſſanctus, ſecundum quod dicitur datum, ſiue donum: quod donum Auguſtinus cõmendat, explanans apertius quomodo detur in eodẽ libro. † Dilectio, inquit, Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, vt Apoſtolus ait, † per ſpiritumſanctũ, qui datus eſt nobis. Nullum eſt iſto Dei dono excellentius. † hoc ſolum eſt, qđ diuidit inter filios regni, & filios perditionis: dantur & alia per ſpiritum munera, H ſed ſine charitate nil proſunt: niſi ergo tãtum impartiatur cuiq̃ ſpirituſſanctus vt eum Dei, & proximi faciat amatorem, a ſiniſtra non transfertur ad dextram: nec ſpiritus ſanctus proprie dicitur donum niſi propter dilectionem, quam qui non habuerit, † etſi loquatur omnibus linguis, & habuerit prophetiam, & omnẽ ſcientiam, & omnem fidem, & I diſtribuerit omnem ſubſtãtiã ſuam, & tradiderit corpus ſuum ita vt ardeat nihil ei prodeſt. Quãtum ergo bonum eſt, ſine quo ad æternam vitam neminem tãta bona perducunt? ipſa vero charitas, vel dilectio (nã vnius rei nomen eſt) vtrunq; perducit ad regnum. Dilectio ergo, q̃ Deus eſt, & proprie ex Deo eſt, ſpirituſſanctus eſt: per quem diffunditur in cordibus noſtris deus charitas, per quam nos tota inhabitat trinitas. Quocirca rectiſſime ſpirituſſanctus, cum ſit deus vocatur, et donum dei: quod donũ ꝓprie, quid niſi charitas intelligendum eſt, quæ perducit ad eum, & ſine qua quodlibet aliud dei donum non perducit ad deum, Ecce hic aperitur, quod ſupra dictum erat, † D.10. ſcilicet, quòd charitas ſit ſpirituſſanctus, & donum excellentius, & quomodo hoc donum, ideſt, ſpirituſſanctus detur nobis, ſcilicet, cum ita impartitur alicui, ideſt, ita habet eſſe in aliquo, vt eum faciat dei, & proximi amatorem, quod cum facit, tunc dicitur dari ſiue mitti alicui, & tunc ille dicitur proprie habere ſpiritumſanctum.

B Vtrum concedendum ſit, quòd ſpirituſſanctus augeatur in homine, & magis, vel minus habeatur vel detur.

HIc quæritur: ſi charitas ſpirituſſanctus eſt: i: cũ ipſa augeatur, & minuatur in homine, & magis vel minus per diuerſa tempora habeatur, vtrum concedendum ſit, quòd ſpirituſſanctus augeatur, vel minuatur in homine magis, vel minus habeatur. Si enim in homine augetur, & magis, vel minus datur, vel habetur, mutabilis eſſe videtur. Deus autem omnino immutabilis eſt. Videtur ergo, quòd vel ſpirituſſanctus, non ſit charitas, vel charitas non augeatur, vel minuatur in homine. C Item charitas, non habenti datur vt habeat, & habenti vt plenius habeat. Si ergo ſpirituſſanctus charitas eſt & non habenti datur vt habeat, & habenti vt plenius habeat: ſed quomodo datur non habenti, cum ipſe vt deus ſit vbique, & in omnibus creaturis totus? & quomodo plenius datur vel habetur ſine ſui mutatione?

b Reſponſio ad primam quæſtionem.

HIs itaq; reſpōdemus dicentes, quòd ſpiritus ſanctus ſiue charitas, penitus immutabilis eſt: nec in ſe augetur vel minuitur, nec in ſe recipit magis vel minus: ſed in homine vel potius homini augetur & minuitur, & magis vel minus datur vel habetur: ſicut deus dicitur magnificari & exaltari in nobis: qui tamen in ſe nec magnificatur nec exaltatur. Vnde Propheta. † Accedat homo ad cor altum, & exaltabitur deus. Super quem locum ait authoritas. † Deus nō in ſe, ſed in corde hominis grandeſcit. Sic igitur ſpiritusſanctus homini datur, & datus amplius datur, ideſt, augetur, & magis ac minus habetur, & tamen immutabilis exiſtit.

Reſponſio ad ſecundam.

CVmque vbique ſit & in omni creatura totus, ſunt tamen multi qui eum non habent. Non enim omnes habent ſpiritumſanctum in quibus eſt. alioquin & irrationales creaturę haberent ſpiritumſanctū: quod fidei pietas nō admittit.

Authoritate confirmat utranque reſponſionem.

G VT autem certius fiat quod diximus, authoritate firmam' quòd ſpiritusſanctus magis & minus percipiatur & homini augeatur, & non habenti detur: & habenti vt plus vel plenius habeatur Auguſt. † oſtendit ſuper Io. dicens. Sine ſpiritusſancto conſtat Chriſtum nos diligere & eius mandata ſeruare non poſſe, & id nos poſſe atque agere tanto minus, quanto
H illum percipimus minus: tanto vero amplius quanto illum percipimus amplius. Ideoque nō ſolum non habenti, verum etiā habenti non in caſſum promittitur. non habenti quidem ut habeatur: habenti autem ut amplius habeatur. Nam ſi ab alio minus & ab alio amplius nō haberetur, ſanctus Heliſeus ſancto Helyæ non diceret. † Spiritus qui eſt in te, duplo ſit in me. Chriſto autem qui eſt dei fi-
I lius, non ad menſuram datus eſt ſpiritus. neq; enim ſine gratia ſpiritusſanctus eſt mediator dei & hominū, homo Chriſtus. Quia. n. eſt vnigenitus filius equalis patri, nō eſt gratię ſed naturæ, ꝙ autem in vnitatem perſonæ vnigeniti aſſum-
B ptus eſt homo, gratiæ eſt nō naturæ: d: Cęteris autem ad mēſuram datur, & datus additur, donec vnicuiq; pro modo ſuæ perfectionis propria menſura cōpleatur. Ecce expreſſum hēs, ꝙ ſpiritusſanctus magis & minus datur vel accipitur, & homini datus augetur, & habenti & non habenti datur: quia ſpiritusſanctus eſt charitas, quę nō habenti datur, & in habente augetur, & proficit: imo vt verius & magis proprię loquar, homo in ea proficit, & deficit aliquando, & tūc ipſa dicitur proficere vel deficere, quæ tamen non ꝓficit, nec deficit in ſe: quia deus eſt. Vnde Aug. in hom. 9. ſuper epiſtola in Ioan. † ait. Probet ſe quiſque quantum in illo profecerit charitas, vel potius, quantum ipſe in charitate profecerit. Nam ſi charitas Deus eſt, nec proficit, nec : e : deficit. Sic ergo dicitur proficere in te charitas: quia tu in ea proficis. Ecce quomodo intelligēdum ſit, cum dicitur ſpiritusſanctus augeri in nobis: quia nos in eo, ſcilicet proficimus: ſic & alia huiuſmodi.

Quia aliqui dicunt ſpiritumſanctum non eſſe charitatem, qua diligimus Deum & proximum.

SVPRA dictum eſt, ꝙ ſpiritusſanctus charitas eſt patris, & filij, quia ſe inuicem diligunt & nos,
C & ipſe idem eſt charitas, quæ diffunditur in cordibus noſtris ad diligendum Deum & proximum, horum alterum omnes catholici cōcedunt. ſ. quòd ſpiritusſanctus eſt charitas patris & filij. Quia autem ipſe idem

---

CONTRA. Per charitatem, quæ eſt in aliquo, efficitur dignus dei amore: ſed vt dicitur Eccleſiaſt. 9. Nemo ſcit &c. ergo videtur, quòd nullus ſciat ſe habere charitatem certitudinaliter.

¶ Præt. Apoſtolus dicit 1. Cor. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: cum ergo nullum maius ſignum poſſit haberi de charitate, quàm non habere conſciētiam peccati mortalis, & hoc non ſufficit, videtur, quòd per nullum ſignum poſſit aliquis certitudinaliter ſcire ſe habere charitatem.

RESPONDEO,
Tex. 1. Dicendum, quòd ſecūdum Philoſophū ſecundo Metaphyſ. aliquid dicitur eſſe difficile ad cognoſcēdum dupliciter, uel ſecūdum ſe uel quo ad nos. Dicēdum eſt igitur, quòd ea quæ
†Pſ. 63. per eſſe ſuum non
†Gloſ. Caſſiodori. ſunt vnū in materia, quātū in ſe eſt, ſunt
ibidem. maxime nota, ſed quo ad nos ſunt difficillima ad cognoſcēdum: propter quod
Vbi ſup. dicit Philoſoph' ibidem, quòd intellect' noſter ſe hēt ad manifeſtiſſima naturæ: ſicut oculus veſpertilionis ad lucem ſolis. Cuius ratio eſt: quia cum intellectus noſter potentialis ſit in potentia ad omnia intelligibilia & ante intelligere non ſit in actu aliquod eorum, ad hoc quod intelligat actu, oportet quòd reducatur in actum per ſpecies acceptas a ſenſibus, illuſtratas lumine intellectus agentis: quia
Tex. 32. ſicut dicit Philoſophus tertio de anima: ſicut ſe habent colores ad uiſum, ita ſe habent phantaſmata ad intellectum potentialē. vnde cum naturale ſit nobis procedere ex ſenſibilibus ad intelligibilia ex effectibus in cauſas, ex poſteriorib' in priora ſecundum ſtatum uiæ, quia in patria alius modus erit intelligendi, & ideo eſt quòd potentias animæ & habitus, non poſſumus cognoſcere niſi per actus, & actus per obiecta. In actu autem animæ eſt plura conſiderare, ſcilicet ſpeciem ipſius actus quæ eſt ab obiecto, & modum, & effectum. Si igitur accipiamus actum charitatis qui eſt diligere Deum & proximum, ex ſpecie actus non diſcernitur: utrum ſit a potentia imperfecta, vel perfecta per habitum. quia ad idem obiectum ordinatur potentia & habitus: ſicut ſcientia & intellectus poſſibilis. Modus autem quem ponit habitus in opere eſt facilitas & delectatio: ut dicit
Cap. 3. Philoſophus ſecundo Ethi. quòd ſignum habitus oportet accipere fientem in opere delectationem. Per iſtum autem modum non diſcernitur: vtrum ſit ab habitu charitatis infuſo, uel ab habitu acquiſito. Effectus autem proprius dilectionis ſecundum quod eſt ex charitate eſt in uirtute merendi. hoc autem nullo modo cadit in cognitionem noſtram niſi per reuelationem. Et ideo nullus certitudinaliter poteſt ſcire ſe habere charitatem. Sed poteſt ex aliquibus ſignis probabilibus conīcere charitatē etiam increatam, quæ Deus eſt, quandiu uiuimus per ſpeciem non videmus, ut dicitur 1. Corinth. 13. Quāmuis quidam aliter dicant, quòd ipſam charitatem quæ Deus, eſt in nobis videmus, ſed uiſio eſt adeo tenuis, ſcilicet, quòd nec uiſio poteſt dici, nec aliquis percipit ſe videre, eo quòd uiſio ipſius Dei quaſi confunditur & admiſcetur in cognitione aliorum: ſicut etiam dicunt quòd anima ſemper ſe intelligit: ſed tamen non ſemper
F de ſe cogitat. hoc autem quomodo intelligendum eſt, ſupra diſtin. 3. dictum eſt.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd auctoritates Aug. Diſt. 3. q. 1. arti. 2.
in litera poſitę loquuntur de cognitione ex parte ipſius cognoſcibilis, & nō ex parte cognoſcentis.

¶ Ad ſecundum dicendum: quòd Philoſophus ibi loquitur de habitibus nobiliſſimis partis cognitiuę. Sed iſtorum habituum actus perfecte exprimūt ſuos habitus quantum ad id, quod eſt proprium eis, ſicut in actu ſcientiæ eſt certitudo per cauſam, in qua expreſſe ſcientia demōſtrat: & multo plus eſt hoc in intellectu principiorum. Et iō, qui habet ſcientiam ſcit ſe habere quamuis non ecōuerſo: quia aliqui ſe credunt habere, qui nō
Tract. 74. ſuper Ioann. to. 9. habēt. Semper enim ad rectum menſuratur obliquū. Et ideo
3. ethi. c. 9. ſecundum Philoſophum in Ethi. Virtuoſus eſt menſura in operibus humanis: quia illud eſt bonum, quod virtuoſus appetit, & ſimiliter etiam eſt de rectitudine intellectus, quia illud eſt verū, quòd videtur habenti rectum intellectū non autem, quod videtur cuilibet.

¶ Et per hoc patet etiam ſolutio ad tertium, quia actus fidei per ipſum obie-
4. Reg. c. 2. ctum, quod eſt creditum, diſtinguitur ab actibus aliorum habituum, vel potentiæ imperfectæ, quę non poteſt per ſe in tale obiectum, & ideo habens fidem ſcit ſe illam habere.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquid cognoſcatur ab anima non ſufficit, quòd ſit ſibi præſens quocunque modo: ſed in ratione obiecti. Intellectui autem noſtro nihil eſt ſecundum ſtatum viæ præſens, vt obiectum, niſi per aliquam ſimilitudinem ipſius, vel ab ipſo effectu acceptam, quia per effectus deuenimus in cauſas. Et ideo ipſam animam, & potentias eius, & habitus eius non cognoſcimus niſi per actus, qui cognoſcuntur per obiecta: niſi largo modo velimus loqui de cognitione, vt Auguſtinus loquitur, ſecundum quòd intelligere nihil aliud eſt, quàm præſentialiter intellectui quocunque modo adeſſe.

¶ Ad quintum dicendum, quòd per hoc, quòd charitas creata, vel increata eſt lux, oſtenditur, quòd in ſe cognoſcibilis ſit: ſed non cognoſcitur ab intellectu noſtro in ſe, niſi per effectum
K ſuum ratione iam dicta. In corp. ar.

ARTICVLVS V.

e Vtrum charitas ſit ex charitate diligenda.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas non ſit ex charitate diligenda. Quatuor enim tantū ſunt 22. q. 25. artic. 1.
diligenda ex charitate: ut in tertio dicitur, ſcilicet Deus, proxi- diſti. 27. q.
mus, anima, corpus: ſed charitas nullum horum eſt. ergo &c. vnica art. 7.

¶ 2 Item. Nulla res denominat ſeipſam, quia albedo non dicitur alba: ſed dilectum denominatur a dilectione. ergo dilectio non diligitur, nec charitas charitate amatur.

¶ 3 Præt. Sicut ſe habet ſenſus ad ſentire, ita ſe habet affectus ad diligere: ſed ſenſus proprius non ſentit ſe ſentire. ergo nec affectus diligit ſuam dilectionem. charitas autem eſt in affectu. A
ergo charitas ex charitate non diligitur.

¶ 4 Præt. Omne quod diligitur aliqua dilectione diligitur. Si igitur actus charitatis amatur, oportet, quòd aliquo alio actu ametur, & ille eadem ratione erit diligendus. ergo hoc modo ducitur in infinitum, quod non eſt ponendum. ergo videtur, quòd charitas non ſit ex charitate diligenda.

CONTRA eſt, quod habetur in litera ex verbis Auguſt. Qui proximum diligit, conſequens eſt, vt ipſam præcipue dilectionem diligat: ſed proximus diligēdus eſt ex charitate. ergo & charitas.

¶ Item, Proximus non eſt diligendus ex charitate, niſi inquantum habet imaginem Dei: ſed expreſſius repreſentat Deū charitas, quàm imago naturalis quæ eſt in anima. ergo videtur quòd ipſa ſit magis ex charitate diligenda.

RESPONDEO, Dicendum, quòd aliquid eſt diligibile dupliciter. Vel ſicut ratio dilectionis. Vel ſicut obiectum, ſicut
†Tra. 9. ſuper Epi. Io. to. 9. etiam color videtur vt obiectum, & lumen vt ratio, per quam color eſt viſibilis in actu. Sicut autem eodem actu vide-
D. 754. Et 829. tur color & lux, ita etiam eodem actu diligitur d quod amatur ut obiectum, & vt ratio obiecti. Sciēdum eſt igitur, quòd charitas poteſt tripliciter ſumi, vel pro charitate increata, quæ ſpiritusſanctus eſt: vel pro charitate habituali, vel pro actu charitatis. Quodlibet autem iſtorum eſt ratio diligendi, & poteſt eſſe obiectum dilectionis, ſicut proximum diligimus inquantum in
D ipſo Deus inhabitat, & habitum charitatis habet, & actum exercet, & ſic diliguntur vt ratio diligibilis. Si autem conſiderentur in ſe, ſic adhuc diliguntur ut obiectum dilectionis. Sic autē non diligitur charitatis habitus vel actus dilectione amicitiæ vel beniuolentiæ, quę inanimatorum eſſe nō poteſt, vt Philoſophus.
cap. 1. 8. Ethico. dicit. Sed dilectione cuiuſdam complacentiæ ſecundum quod diligere dicimur illud, quod approbamus, & quod eſſe volumus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd charitas eſt quodammodo medium inter Deum & proximum: quia eſt ſimilitudo Dei, & etiam eſt ratio diligendi ipſum proximum, & ideo conſequitur ad dilectionem vtriuſque.

¶ Ad ſecundum dicendum quòd denominatio propriæ eſt ſecundum habitudinem accidentis ad ſubiectum, ſic autem dilectum non denominatur a dilectione: ſed magis ſicut obiectum, & ideo ratio non procedit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in potentiis materialibus hoc contingit quòd potentia non reflectitur ſuper ſuum actū propter hoc, quòd determinata eſt ſecundum compilationem organi. viſus enim particularis non poteſt cognoſcere niſi illud, cuius ſpecies ſpiritualiter in pupilla poteſt recipi, & ideo viſus nō poteſt comprehendere ſuum actum. Si autem hoc eſſet neceſſarium, in omnibus, quòd actus cuiuſlibet potentiæ nō cognoſceretur a propria potentia: ſed a ſuperiore, tūc oporteret, vel quòd in potentiis animæ iretur in infinitum, vel remaneret aliquis actus animæ imperceptibilis. Et ideo dicendum, quòd potentię immateriales reflectuntur ſuper ſua obiecta, quia intellectus intelligit ſe intelligere, & ſimiliter voluntas vult ſe velle, & diligit ſe diligere. Cuius ratio eſt, quia actus potentiæ immaterialis non excluditur a ratione obiecti. obiectum enim voluntatis eſt bonum, & ſub hac ratione, diligit voluntas omne quod diligit, & ideo poteſt diligere actum ſuum inquantum eſt bonus: &
Propo. 15. ſimiliter eſt ex parte intellectus, & propter hoc, libro de cauſis dicitur, quòd cuiuſcunque actio redit in eſſentiam agentis per quandam reflexionem, oportet eſſentiam eius ad ſeipſam redire, ideſt, in ſe ſubſiſtentem eſſe non ſuper aliud delatam, ideſt, non dependentem a materia.

¶ Ad quartum dicendum, quòd actus dilectionis ſecūdū quod tendit in alterū, conſtat quòd differt numero ab actu dilectionis qui in alio diligitur, ſiue diligat ut obiectum, ſiue vt ratio diligendi. Sed quia etiam animam ſuam poteſt aliquis ex charitate diligere poteſt etiam ex charitate actum ſuę charitatis diligere. Et tunc diſtinguēdum eſt, quia, vel dilectio fertur in actum dilectionis proprium, ſicut in rationem dilectionis tātum. Et ſic conſtat, quòd eodem actu numero Di. 10.
diligis diligens & actus eius, & ſic idem actus diligitur per actum, qui eſt ipſe, Vel diligit ut obiectum dilectionis, & ſic eſt alius actus dilectionis numero, qui diligitur, & quo diligitur. Sicut patet planius in actu intellectus. Cum. n. actus diſtinguantur per obiecta, oportet dicere diuerſos act', qui terminantur ad obiecta diuerſa. Vnde ſicut ſunt diuerſi actus quib' intellectus intelligit equum & hominem, ita ſunt diuerſi actus in numero, quo intelligit equum & quo d intelligit actum illis ſub ratione actus. Nec eſt inconueniens, quòd in actibus animæ eatur in D. 32. & 41. & 103. & 104. & 624
infinitum in potētia: dummodo actus non ſint infiniti in actu. Vnde etiam Auicenna concedit non eſſe impoſſibile quin relationes conſequentes actum animæ, multiplicentur in infinitū. 3. Met. c. 10

EXPOSITIO PRIMAE PARTIS TEXTVS

COnſequēs eſt, ut ipſa prędicta &c.} Hoc intelligitur & de dilectione creata & increata. Qui enim diligit aliquem. vult ſe diligere illum, & ita actum dilectionis ſuæ diligit & in ipſo diligitur ipſa dilectio increata, ſicut exemplar in exemplato, quia nihil eſt bonum, vel diligibile, niſi ſecundum quod eſt in eo ſimilitudo boni increati.{ Magis enim nouit dilectionem &c.} Totum quod ſequitur de certitudine dilectionis, ſiue de habitu creato intelligatur, ſiue de dilectione increata, exponitur ſecundum quod aliquid dicitur certum ex ſe, & non ex parte cognoſcentis: ſed actus dilectionis etiam ex parte cognoſcentis notus eſt: ſed utrum ex tali habitu procedat, incertum eſt.{ Et quo niſi Deo plenus eſt.} Hoc ideo dicitur, quia cum dono charitatis etiam ipſe ſpiritus
E ſanctus datur ſecundum quod nouo modo inhabitare dicitur creaturam per nouam ſimilitudinem ſuiipſius in ea.{ Qui dili- 1. Io. 2.
git, fratrem &c.} lumen comparatur charitati, non quantum ad virtutem manifeſtationis, quia ſic magis ad dona pertinet intellectus. Sed quantum ad virtutem actionis, ſicut enim lumen eſt forma vt motiua in tota natura: eo quòd eſt qualitas primi alterantis, ita charitas mouet, & informat omnia dona inquantum eſt ſimilitudo primi doni quod eſt ſpiritusſanctus. {Ipſam fraternam dilectionem ſolum &c.} hoc enim quod dicitur. Nam fraterna, interponitur per parentheſim. dicitur autē fraterna dilectio Deus eſſe, prędicatione cauſali per modū quo
Diony. dicit, quòd eſſe diuinum eſt eſſe omnium, quia ab eo om- Dio. 4. c. de cœl. Hier.
ne eſſe traducitur & exemplatur.{ Non dicturi ſumus charitatem &c.} in hoc differt charitas ab aliis virtutibus ſecundum intentionem Magiſtri & Auguſt. quia aliæ uirtutes, quæ in ſe aliquid imperfectionis important in habente: ut fides patiētia & huiuſ-

huiuſmodi. ita ſunt a Deo, ꝙ in deo, non ſunt per eſſentiam. Charitas autem, quę nihil imperfectionis habet, etiam de deo eſſentialiter prædicatur, & ab eo in nobis eſt. Nec tamen ſequitur, quòd illa charitas, quæ forma mentis noſtræ eſt ſit illa eadem numero, quæ eſſentialiter de deo dicitur: ſicut etiam eſſe dicitur de deo proprie: nec tamen illud eſſe eſt idem numero, cum noſtro eſſe. { Nullum enim iſtorum diuido &c.} Videtur hoc eſſe falſum: quia ſapientia ponitur excellentiſſimum donorum.

¶ Ad quod dicendum, quòd ſecundum quòd dona con diuiduntur virtutibus, ſapientia digniſſimum donorum dicitur. Et hanc dignitatẽ habet a charitate cui ſemper cõiungitur, ſecundum quam diuinam veritatem ſaporat. Si autem donum vniuerſaliter ſumatur pro omni eo, quod ex dei munere poſſidemus: ſic charitas ſimpliciter potiſſima ẽ, quæ nos fini coniungit.

ſit charitas, qua diligimus deũ, & proximum a pleriſque negatur. Dicunt enim, ſi ſpirituſſanctus charitas eſt patris, & filij & noſtra. eadem ergo charitas eſt, qua deus diligit nos, & qua nos diligimus eum. Hoc autem, ſanctorum authoritates negare videntur. Dicit enim †c. 32. to. 3. Auguſt.† in lib. de ſpiritu & litera. Vnde eſt dilectio, niſi vnde, & ipſa fides, ideſt, a ſpirituſancto? Non enim eſſet in nobis, niſi diffunderetur, in cordibus per ſpiritumſanctum. Charitas autem dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris. non qua ipſe nos diligit, ſed qua nos facit dilectores ſuos: ſicut iuſtitia dei dicitur, qua nos iuſti eius munere efficimur, & domini ſalus, qua nos ſaluat, & fides Chriſti, qua nos fideles facit. His verbis videtur monſtrari diſtinctio inter charitatem, qua nos deus diligit, & qua nos diligimus, & ſicut iuſtitia noſtra dicitur dei, non quòd ipſe ſit iuſtus ea: ſed quia ea nos iuſtos facit. Similiter & fides, & ſalus. ſic videtur dicta charitas dei, quæ eſt in nobis, G non quòd ipſe ea diligat: ſed quia ea nos diligere facit. De hoc etiam idem † in lib. 15. de trini. ait. Cum Ioannes commemoraſſet dei dilectionem, non qua nos eum, ſed qua nos ipſe dilexit. & miſit filium ſuũ litatorẽ ꝓ peccatis noſtris &c. Ecce, & hic videtur manifeſte diuidere dilectionem qua nos diligimns deum ab ea, qua ipſe diligit nos. Si ergo inquiunt ſpirituſſanctus dilectio eſt, qua H deus diligit, & qua nos diligimus, duplex dilectio eſt, immo duo diuerſa eſt, quod abſurdum, & a veritate longe eſt. Nõ eſt ergo dilectio, qua nos diligimus, ſed qua Deus tantum diligit.

DIVISIO SECVNDAE PARTIS

TEXTVS.

Hic queritur ſi ſpirituſſanctus &c.} In parte iſta Magiſter obijcit contra prædeterminata. Et diuiditur in partes duas. In prima, obijcit per rationem. In ſecunda per authoritates. ibi { Supradictum eſt, quòd ſpirituſſanctus.} Prima in tres. Primo, ponit obiectionem. Secundo, reſponſionem. ibi {His itaque reſpondeo.} In tertio reſponſionis confirmationem. ibi { Vt autem certius.} Obiectio autem eſt duplex, vt patet in litera, & ſimiliter ſolutio. {Supradictum eſt.} Hic obijcit per authoritates, & diuiditur in tres partes, ſecundum tria quę contra Magiſtrum ex authoritatibus eliciuntur. Primum eſt, ꝙ alia eſt dilectio, qua nos diligimus deum, & deus diligit nos. dilectio autem qua deus diligit nos, eſt ſpirituſſanctus. ergo dilectio, qua nos diligimus deum eſt aliud, quàm ſpirituſſanctus. Secundum eſt, quòd dicitur charitas eſſe ex deo, ſicut & fides, ſed fides eſt ex deo, ita quòd non eſt deus. ergo & charitas, & hoc ponit ibi { Si aliud eſt inquiunt.} Tertium eſt, quòd charitas dicitur affectio, vel motus mentis, ſed ſpirituſſanctus, non eſt huiuſmodi. ergo &c. & hoc ponit ibi { Aliasquoque.} Quælibet harum partium diuiditur in obiectionem, & ſolutionem.

QVAESTIO II.

B

Ad intelligentiam huius partis quinque quæruntur.

Primo. Vtrum charitas augeatur.
Secundo. De modo augmenti.
Tertio. Vtrum quolibet actu augeatur.
Quarto. Vtrum ſit aliquis terminus augmenti.
Quinto. Vtrum diminuatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum charitas augeatur.

22. q. 24. 4. Ad primum ſic proceditur. Videtur, quòd charitas, non augeatur. Nihil augetur, niſi quantum: ſed nullum ſimplex eſt quantum, quia omne quantum eſt diuiſibile. charitas autem eſt ſimplex habitus, & ita non eſt quantum, per ſe, nec ſimiliter per accidens, cum eius ſubiectum, ſcilicet anima, ſit etiam indiuiſibile. ergo non augetur. Si dicis quòd quanta eſt, non quantitate molis, ſed virtutis:

¶ 2 Contra. Quantitas virtutis diuiditur, ſecundum obiecta in quę virtus poteſt: ſed in omnia obiecta charitatis poteſt quælibet charitas, quantumcunq; parua. ergo non augetur, ſecundũ quantitatem virtutis.

¶ 3 Item. Cum augmentum ſit ſpecies motꝰ, quicquid augetur mouetur, & quod eſſentialiter augetur, eſſentialiter mouetur: ſed quod mouetur. eſt corpus, vt probat Philoſophus, 6. physic. tex. 32. †cap. 17. & qđ naturaliter mouetur corrumpitur, cum igitur charitas, non corrumpatur, quia Charitas, nunquam excidit. 1. Cor. 13. nec ſit corpus mobile, videtur quòd nõ eſſentialiter augeatur.

¶ 4 Item. Cuius cauſa ſemper ſe habet eodem modo illud; neque augetur, neque minuitur, nec aliquo modo variatur: ſed cauſa immediata charitatis deus eſt, qui ſemper eodem modo ſe habet. ergo charitas, non variatur per augmentum.

¶ 5 Præt. Conſtat, quòd augmentum qualitatis, non poteſt reduci, ad aliquam ſpeciem motus, niſi ad alterationem. Sed alteratio, vt probat Philoſophus in ſeptimo phyſico. non eſt, Tex. 20. niſi circa partem animæ ſenſitiuam, & circa obiecta eius. cum ergo charitas qualitas ſit, & ſit in parte intellectiua, aliquando eſſet in angelis, qui ſenſitiua carent: videtur, quòd non augeatur.

Contra. Auguſtinus dicit Charitas, cum fuerit nata nutritur, cum fuerit roborata perficitur: omne autem in quo progreſſus, ſecundum diuerſos gradus attenditur augetur. ergo &cæt. Tract. 5. ſupra Epiſto. Ioan. to. 9.

I ¶ Pręt. Peractum deuenimus in cognitionem habitus: ſed contingit actum charitatis intenſiorem fieri. ergo etiam & charitas augeri poteſt.

Reſpondeo, Dicendum, quòd quidam poſuerunt charitatem eſſentialiter, non augeri, & horum fuit quadruplex opinio. Quidam enim dixerunt, vt Magiſter in litera, quòd charitas, ſecundum ſe non augetur: ſed dicitur augeri in nobis, inquantum nos in charitate proficimus, & hoc quia ponit charitatem eſſe ſpiritumſanctum, in quem variatio, non cadit. Sed hoc non poteſt ſtare. Quia non eſt intelligibile, quòd nos in charitate, quæ ſpirituſſanctus eſt proficiamus, niſi aliquid fiat in nobis, quod prius, non fuit, & hoc non poteſt eſſe tantum actus: cum omnis actus ſit ex virtute aliqua, & actus perfectus quali ſpiritusancto vnimur, eſt a virtute perfecta per habitum. Alij dixerunt, quòd charitas eſſentialiter, non augetur, ſed dicitur augeri, inquantum magis firmatur K in ſubiecto, ſecundum ipſam radicationem. Sed ex hoc etiam ſequitur ipſam augeri eſſentialiter. Nulla enim forma poteſt intelligi magis firmari, in ſubiecto, niſi per hoc quòd habet maiorem victoriam ſuper ſubiectum ſuum. augmentum autem victorię redundat in augmentum virtutis, & per conſequens in augmentum eſſentiæ, quia virtus, ſi non eſt ipſa eſſentia, oportet quòd ſit ab eſſentia, & commenſuretur ſibi ſicut effectus cauſæ proximæ. Alij dixerunt, quòd charitas eſſentialiter, non augetur, ſed adueniente maiori charitate minor charitas, quæ inerat, deſtruitur. Hoc etiam non poteſt ſtare, quia nulla forma deſtruitur, niſi vel ex contrario agente, vel per accidens ex corruptione ſubiecti, cum igitur ſubiectum charitatis maneat, & charitas adueniens charitati inuentæ, non contrarietur: non poteſt eſſe, quòd deſtruatur, nec per ſe, nec per accidens, ſicut ignis paruus a magno igne propter conſumptionem materię. Alij dixerunt, quòd charitas, non augetur, niſi quantum ad feruorem. Sed hoc etiam non poteſt ſtare, quia feruor charitatis dupliciter accipitur. proprie & metaphorice. Metaphorice, ſecundum quòd dicimus charitatem eſſe calorem, & intenſionem actus charitatis metaphorice dicimus feruorem, ſecundum quòd Dionyſius ponit feruidum in amore angelorũ. Dio. c. 4. de di. nom. Sic autem feruor acceptus, eſt per ſe cõſequens eſſentiã charitatis. vnde non poteſt in tali feruore fieri augmentum, niſi ipſa charitas eſſentialiter augeatur, cũ ſimul varietur res, & omnia, quæ per ſe conſequuntur ipſam. Alio modo dicitur feruor, prout eſt in parte ſenſitiua. cum enim vires inferiores, ſequãtur motum ſuperiorum, ſi ſit intenſio, ſicut videmus, quòd ad apprehenſionem mulieris dilectę totum corpus exardeſcit, & mouetur, ita etiam quando affectus ſuperior mouetur in deum conſequitur, quędam impreſſio, etiam in virtutibus ſenſitiuis, ſecũdum quam incitantur ad obediendum diuino amori. Intenſio autem iſtius feruoris, non ſufficit ad augmentum charitatis, quia ſecundum augmentum iſtius feruoris, non attenditur quantitas meriti, cum conſiſtat in diſpoſitione corporis. Vnde magis feruentes, non ſemper magis merentur. Sed ille, qui dicitur creſcere in charitate, creſcit etiam in merito, ſi ſit in ſtatu merendi. Et ideo D. 1051. dicendum, quòd charitas [d] eſſentialiter augetur. Sciendum tamen eſt, quòd augeri nihil aliud eſt, quam ſumere maiorem quantitatem. vnde ſecundum quòd aliquid ſe habet ad quantitatem, ita ſe habet ad augmentum. Quantitas autem dicitur dupliciter: quædam virtualis, quædam dimenſiua. Virtualis quantitas, non eſt ex genere ſuo quantitas, quia non diuiditur diuiſione eſſentię ſuæ, ſed magnitudo eius attenditur, ad aliquid diuiſibile extra, vel multiplicabile, quod eſt obiectum, vel actus virtutis. Sed ex genere ſuo eſt, vel forma accidentalis, in genere qualitatis, vel forma ſubſtantialis, quæ tamen non eſt maior, vel minor. Et ideo, augmentum ſecundum quantitatem virtutis, non pertinet ad ſpeciem motus, quæ augmentum dicitur: ſed magis ad alterationem, & hoc modo augetur charitas, & aliæ qualitates. Quantitas autem dimenſiua eſt quorundam per accidens, ſicut albedinis, quæ dicitur quanta ſecundum quantitatem ſuperficiei, vt in prædicamentis dicitur. c. de quant. Vnde non augetur, niſi per accidens: ſed per ſe inuenitur in corporibus, quæ per ſe augentur. Hoc autem contingit dupliciter. Quia aliquando illud quod ſumit maiorem quantitatem, mouetur de quantitate minori in maiorem. Aliquando autem eſt ſine motu ipſius, quod augeri dicitur. vnde non quælibet pars augetur, ſicut quælibet pars moti, per ſe mouetur. Et hoc contingit, quando efficitur maior quantitas per additionem quantitatis, ſicut quando additur lignum ligno, vel linea lineę. vnde hoc eſt augmentum, ſed non motus augmenti. Quòd autem moueatur, aliquid ad maiorem quantitatem contingit dupliciter: vel ita quòd quantitas ſit per ſe terminus motus, vel quòd conſequatur terminum. Quando per ſe quantitas eſt terminus motus oportet, quòd ſit ibi additio ad totum, & quòd ad quamlibet partem, vt totum augeatur, & quælibet pars eius, ſicut eſt in animali, & in planta, & tunc proprie eſt motus augmenti. Vnde motus augmenti, non eſt niſi in habentibus nutritiuam. Conſequitur autem terminum motus, quando eſt ad formam aliquam, quam conſequitur aliqua quantitas. Cuilibet enim formæ debetur quantitas determinata, & quia motus, non A ſpecificatur, niſi ab eo, quod eſt per ſe terminus motus, ideo talis motus: non dicitur per ſe motus augmenti, ſed vel generatio ſi ſit forma ſubſtantialis: ſicut quando ex aere fit ignis, vel alteratio, quando eſt forma accidentalis, ſicut in rarefactione aeris patet.

Reſponſio ad prædicta determinans authoritates.

His reſpondemus prædictarum authoritatũ verba determinantes, hoc modo. Charitas dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non qua ipſe nos diligit, ſed qua nos diligere facit &c. His verbis, non diuiditur nec diuerſa oſtenditur charitas, qua Deus nos diligit ab ea, qua nos diligimus, ſed potius, cum ſit vna atque eadem charitas, & dicatur ipſa dei charitas diuerſis de cauſis, & rationibus Dei charitas in ſcripturis appellari oſtenditur. Dicitur enim dei charitas, vel quia deus ea diligit nos, vel quia nos ea ſuos dilectores facit.

Determinatio primæ auctoritatis.

Cum ergo ab Apoſtolo † dicitur charitas Dei diffundi in cordibus noſtris, non eſt dicta charitas Dei, qua diligit nos, ſed qua facit nos diligere, B ideſt, non ibi appellatur charitas dei, eo quod deus ea nos diligit, ſed eo, quòd nos ea ſui dilectores facit. Et quòd ea rõne poſſit dici charitas Dei, quia nos ea diligere facit ex ſimili genere locutionis oſtenditur: ſicut dicitur iuſtitia Dei, qua nos iuſtificat, & domini ſalus, qua nos ſaluat, & fides Chriſti, qua nos fideles facit. † Rom. 5.

Determinatio ſecundæ.

C Similiter & aliam exponimus authoritatem, vbi ait, dilectionẽ dei commemorari, non qua nos eum, ſed qua ipſe dilexit nos, ac ſi diceret: commemorat dile-

Ad primum ergo dicẽdum, quòd charitas, quamuis non habeat quantitatem dimenſiuam, neque per ſe, neque per accidens, quia ſubiectum etiam eiꝰ non eſt quantum, tamen in ea quantitas virtutis eſt. ratione cuius augeri dicitur. ſicut & albedo, & calor.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quantitas virtutis attenditur dupliciter; vel quantum ad numerum obiectorum, & hoc eſt per modum quantitatis diſcretę: vel quantum ad intenſionem actus ſuper idem obiectum, & hoc eſt ſicut quantitas continua, & ita excreſcit virtus charitatis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd charitas non dicitur augeri, [d] quaſi ſubiectũ augmenti, cum ſit accidens: D. 315 ſed quia ſecundum ipſam attẽditur augmentum; ſicut etiam quantitas augeri dicitur, & albedo variari, quando aliquid per albedinem variatur. Nec oportet, quòd ſi eſſentialiter augetur, quòd deſtruatur. Dicitur enim aliquid ſecundum eſſentiam ſuam moueri dupliciter: vel quia eſſentia eſt per ſe terminus motus: & ſic moueri [d] per eſſentiam, eſt eſſentiam D. 909 amittere, & corrumpi: vel quia eſt ſecundum aliquid coniunctum eſſentiæ, quod eſt per ſe terminus motus, ſicut dicitur aliquid moueri eſſentialiter, dum ſecundum locum mouetur: quia D ſecundum ſuam eſſentiam in loco eſt. Et ſic eſſentiale augmentum dicitur, quod eſt ſecundum quantitatem eſſentiam conſequentem, manente vna, & eadem eſſentia ſub diuerſa quantitate, ſiue quantitas ſit ipſa eſſentia rei, ſicut quantitas virtutis eſt idem cum ipſa virtute: & tamen mouetur per ſe loquendo, ſecũdum quantitatem, ſecundum maiorem, & minorem perfectionem virtutis, nec tunc per ſe ſecundum eſſentiã mouetur, quia eſſe ſuum retinet, ſiue ſit aliud ab eſſentia: ſicut patet in augmẽto corporali. Nec oportet, quòd omne, quod mouetur ſit corpꝰ, niſi accipiatur de motu naturali, qualis non eſt motus animę.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quanuis cauſa efficiens charitatis ſit in ſe immobilis: tamen ſecundum ordinem ſapiẽtiæ ſuæ poteſt alicui maiorem charitatem præbere, pro beneplacito ſuę voluntatis, & ſecundum quod aliquis diuerſimode ſe ad charitatem præparat, qui etiam ſe habet aliquo modo ad charitatẽ, vt cauſa materialis recipiens: ad cuius diuerſitatem etiam ſequitur variatio in effectu.

E ¶ Ad quintum dicendum, quòd cum alteratio paſſiua includat in intellectu ſuo paſſionem, ſicut duplex eſt paſſio, ita & duplex eſt alteratio. Dicitur enim communiter paſſio vno modo omnis receptio: ſecundum etiam quòd intelligere pati dicitur. Et ſic etiam alteratio ſecundum iſtam paſſionem conſiſtit in qualibet variatione circa receptionem alicuius qualitatis. Et hoc modo poteſt eſſe alteratio, etiam in ſubſtantiis pure intellectualibus. et ſic alteratio poteſt eſſe in charitate. Alio modo dicitur proprie paſſio, quando abiicitur aliquid a ſubſtantia, & hoc eſt ex actione contrarij tranſmutantis. Et ſecundum iſtam paſſionem alteratio dicta non eſt, niſi circa ſenſibilia, & circa ſenſibilem partem animæ per ſe: & circa intellectum per accidens quantum ad illas qualitates, quæ in parte intellectiua ex ſenſibus oriuntur, ſicut ſunt omnes habitus acquiſiti, quorum non eſt charitas.

ARTICVLVS II.

b Vtrum charitas augeatur per additionem.

22.q. 24.5. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas augeatur per additionem. Philoſophus enim dicit primo de generatione. Tex. 32. augmentum eſt præexiſtenti quātitati additamentum. Si igitur charitas augetur, oportet quòd præexiſtenti charitati alia charitas addatur.

¶ 2 Item. Nihil poteſt augere charitatem, niſi deus, qui dedit, ſed deus non agit aliquid in anima de nouo, niſi per nouum influxū: non poteſt autē intelligi nouus in fluxus, niſi aliquid de nouo infundatur. ergo videtur, quòd charitas augeatur per hoc, quòd alia charitas de[d] nouo infuſa præſenti addatur.

ctionem Dei: non ſecundum quòd nos ea diligimus deum: ſed ſecundum quòd ipſe ea diligit nos. Sed aliud eſt inquiunt quod magis vrget. dixit enim ſupra Augu. † quòd dilectio eſt a ſpirituſancto a quo fides. †De ſpiritu & litera. vbi ſup. Sicut ergo fides, non eſt ſpirituſſanctus a quo eſt: ita nec charitas. quomodo enim charitas ſpirituſſanctus eſt, ſi ab ipſo eſt? Nam ſi ab ipſo eſt, & ipſe eſt. ergo ſpiritus a ſeipſo eſt. Ad quod dicimus: ſpirituſſanctus quidem a ſeipſo non eſt: ſed tamen & a ſeipſo datur nobis, vt ſupra dictum eſt. Dat enim ſeipſum nobis ſpirituſſanct'. & ex hoc ſenſu dictum eſt, quòd charitas ab ipſo eſt in nobis, & tamen ipſa ſpirituſſanctus eſt. fides autem eſt a ſpirituſancto, & non eſt ſpirituſſanctus, quia donum, vel datum, ſolummodo G eſt, non Deus dans.

Quòd alias inducunt rationes, & auctoritates ad idem probandum.

ALias quoque inducunt rationes ad idem oſtendendum, ſcilicet quòd

¶ 3 Item. Si non augetur per additionem nouæ charitatis a Deo, non videtur poſſe augeri, niſi per receſſum a contrario charitatis. Sed contra, augmentum charitatis poteſt eſſe in illis, in quibus nihil eſt de contrario charitatis: ſicut in angelo, & homine in ſtatu innocentiæ. ergo videtur, quòd iſto modo charitas, non augeatur, ſed prædicto modo.

¶ 4 Præt. Videtur ſecundum hoc, quòd Deus, non eſt cauſa augmenti charitatis, ſed homo, qui ſe a contrario charitatis refrenat ſicut a concupiſcentia, & hoc eſt inconueniens. ergo videtur, quòd non augeatur, niſi per additionem.

CONTRA. Simplex ſimplici additum, nihil maius efficit, vt probat Philoſophus: ſed charitas eſt quid ſimplex. ergo 1. de generatione. Tex. 8. per additionem charitatis ad charitatem, non efficitur maior charitas.

¶ Præt. Secundum Dionyſ. 5. cap. de diu. nom. tantum diſtat inter ipſas dei participationes, & participantes, quòd participatio, cap. 5. de di. no. quanto ſimplicior eſt, tanto nobilior, participans vero quanto maiorem habet compoſitionem donorum participatorum, tanto nobilius eſt. ſicut eſſe eſt nobilius, quàm viuere, & viuere, quàm intelligere. ſi vnum ſine altero intelligatur. Omnibus enim eſſe præeligeretur, ſed quod habet plura ex his melius eſt. Sed charitas eſt quædam participatio diuinæ bonitatis. ergo quanto compoſitior eſt per additionem charitatis ad charitatem minus valebit. igitur ſi charitas augetur per additionem, quanto magis augetur, minus erit eligenda. hoc autem eſt ridiculum. ergo non augetur per additionem.

RESPONDEO, Dicendum, quòd eorum qui ponunt charitatem eſſentialiter augeri, dicta reuertuntur in duas opiniones, quarum vna eſt, quòd augetur per additionem charitatis ad charitatem. Alia eſt, quòd augetur per intenſionem ſecundum acceſſum ad terminum, & in hoc reuertitur, quòd quidam dicunt charitatem augeri, per multiplicationem ſui in anima, ſicut lux in aere. lux enim non augetur, niſi per intenſionem, ſicut aliæ qualitates. Primam autem poſitionem non poſſum intelligere, quia in omni additione oportet intelligere duo diuerſa, quorum vnum alteri additur. Si autem intelligantur duæ charitates, aut intelligentur diuerſæ, ſecundum ſpeciem, aut ſecundum numerum. Conſtat, quòd non ſecundum ſpeciem, cum omnes charitates, ſint in eadem ſpecie virtutis. Diuerſitas autem ſecundum numerum eſt ex diuerſitate materię, ſicut hæc albedo differt ab illa numero, quia eſt in diuerſo ſubiecto. vnde non poteſt qualitas addi qualitati, niſi per hoc, quòd ſubiectum ſubiecto additur. Charitas autem quæ poteſt addi, nunquam fuit in alio ſubiecto, antequam in In hac diſ. quæſt. 1. ar. 1. iſto. & ſecundum hoc, quod eſt in iſto non differt numero ab alia charitate, in eodem exiſtente, vt probatum eſt. vnde nullo modo eſt intelligere, ibi additionem. Sed iſta poſitio prouenit ex falſa imaginatione, quia augmentum charitatis imaginati ſunt ad modum augmenti corporalis, in quo fit additio quantitatis ad quantitatem. Et ideo dico, quòd quando charitas augetur, nihil ibi additur: ſicut Philoſophus etiam dicit Tex. 84. in quarto phyſico. quòd aliquid efficitur magis album, vel magis calidum, non per additionem alicuius albedinis, vel caloris, F ſed quia illa qualitas, quæ prius inerat, intenditur, ſecundum propinquitatem ad terminum. Hæc autem intenſio contingit diuerſimode, in qualitatibus ſimplicibus, & compoſitis primis, & ſecundis. Qualitates enim compoſitę, vel ſecundę, intenduntur ſecundum intenſionem qualitatum primarum, ſicut ſapor, & ſanitas, & alia huiuſmodi, ſecundum intenſionem caloris, & frigoris, humoris, & ſiccitatis. Qualitates autem primę, & ſimplices, intenduntur ex cauſis ſuis, ſcilicet ex agente, & recipiente. Agēs enim intendit reducere patiens de potentia in actum ſuæ ſimilitudinis, quantumcunque poteſt: ſicut autem, non calidum eſt potentia caloris, ita minus calidum eſt potētia reſpectu magis calidi. Vnde ſicut per potentiam calidi efficitur de non calido calidum, non quòd ponatur ibi aliquis calor, ſed quia calor, qui eſt in potentia educitur in actum, ita etiam efficitur magis calidum per actionem calidi, inquantum educitur calor, qui inerat vt actus imperfectus, in maiorem perfectionem, & maiorem aſſimilationem agentis: & hoc contingit, ſecundum quòd potentia ſubiecta actui, quæ H quidem quantum in ſe eſt, ad multa ſe habet, magis ac magis terminatur ab actu illo. Vel quia augetur virtus agentis, ſicut ex coniunctione plurium luminarium intenditur illuminatio. Vel ex parte ipſius materiæ, ſecundum quòd magis efficitur ſuſceptibilior illius actus, ſicut aer quanto plus attenuatur fit ſuſceptibilior luminis. Intenſio autem charitatis, non contingit ex hoc, quòd virtus agentis fortificetur, ſed tantum ex hoc, quòd natura recipiens, quæ quantum in ſe eſt, diſpoſitionem quandam habet, ſecundum quòd eſt in potentia ad plura, magis ac magis præparatur ad ſuſceptionem gratiæ, ſecundum quòd ex dicta multitudine, ſcilicet confuſione potentialitatis, in vnum colligitur per operationes, quibus ad charitatem ſuſcipiendum præparatur, vt prius dictum eſt. Arti. 1. iſti* quæſtio. Et ideo Diony. perfectum ſanctitatis ſemper deſignat, per hoc, quod eſt exparſa vita in vnicam conſurgere. Et ſic patet, quòd augmentum charitatis ſimile eſt augmento qualitatū naturalium: licet origo eius differat ab origine illarum. Cuius ratio eſt, quia I qualitates naturales educuntur de potentia materiæ, quarum inchoationes, quaſdam materię Deus opere creationis indidit, & ideo quando in actum procedunt, eſt exitus de imperfecto ad perfectum. Dona autem gratuita, non educuntur, quaſi de potentia naturæ, quia nihil eſt in potentia naturali, quod per agens naturale educi non poſſit. Et ideo origo gratiæ eſt per nouam infuſionem, ſed augmentum eius eſt per hoc, quòd de imperfecto ad perfectum, actus infuſus educitur.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd propoſitio philoſophi intelligitur de augmento corporali, quod fit ſemper per additionem quantitatis, quia in hac materia ab ipſo proponitur.

D. 31. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd deus vna & eadem[d] operatione agit in omnia, quæ ſunt, quàmuis forte illa operatio differat ſolum ſecundum rationem, ſecundum quod exit a ratione diuerſorum attributorum, vel diuerſarum idearum. Vnde dico, quòd vna, & eadem operatione infunditur gratia, & augetur: K nec eſt diuerſitas, niſi ex parte recipientis, quod ex illa operatione plus minuſue recipit, ſecundum quod ad eam diuerſimode præparatur, ſicut eadem irradiatione ſolis efficitur aer clarus, & magis clarus depulſis nebuloſis vaporibus, qui receptionem luminis impediebant. vnde non oportet, quòd ſit ibi alia, & alia claritas.

¶ Pręt. Etiam ſi eſſent duæ operationes, non oporteret, quòd terminarentur ad duo diuerſa, ſecundum ſubſtantiam, ſed primo terminaretur ad eſſe charitatis imperfectæ. Secundo, ad eandem charitatem, ſecundum perfectionem, ſecundum quod aliquid educitur de imperfecto, ad perfectum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non eſt de ratione intenſionis alicuius qualitatis, quòd ſit per remotionem a contrario, ſed hoc accidit qualitati, ſecundum quod ineſt in ſubiecto participante contrarium. Sed hoc eſt de neceſſitate intenſionis, quòd qualitas

---

qualitas educatur de imperfecto ad perfectum ſicut patet de diaphano, in quo nihil eſt contrarium luci, quòd poteſt lumen intendi, ſecundum crementum virtutis illuminantis. Hæc autem imperfectio eſt ex potentialitate ipſius naturæ, quæ ſubijcitur perfectioni, & actui. Cum enim omnis potentia receptiua ad multa ſe habeat ſecundū iſtā multitudinem ipſi' diſſimile eſt principio agenti, quod eſt terminatum ad actū vnum, & ſecundum quòd iſta confuſio potentialitatis magis ſubijcitur actui, perfectior perficitur actus, & ipſum perfectum magis efficitur vnum, & magis aſſimilatum principio agenti. Hęc autem confuſio potentialitatis, eſt in qualibet natura creata, ſecundum quod nōdum eſt perfecta per actum. Vnde etiam per iſtum modum ponit Diony. cap. 3. cæleſt. hierar. purgationem in angelis, ſcilicet ſecūdum qđ remouentur a confuſione diſſimilitudinis.

charitas, nó ſit ſpirituſſanctus, quia charitas affectio mētis eſt & motus animi. ſpirituſſanctus vero non eſt affectio animi, vel motus mentis: quia ſpirituſſanctus immutabilis eſt, & increatus: non eſt ergo charitas.

Quòd charitas eſt motus, vel affectus animi.

QVòd autem charitas ſit affectio animi, & motus mentis authoritatibus confirmat. Dicit enim Auguſt. † in tertio libro de doctrina Chriſtiana. †c. 10. 10. 3. Charitatem voco, motum animi ad fruendum deo propter ipſum, & ſe ac proximo propter Deum. Idem in lib. de moribus eccleſiæ catholicę, tractans illud verbum † Apoſtoli. †Rom. 8. Nec mors, nec vita ſeparabit nos a charitate Dei. †Charitas Dei, inquit, hic dicta eſt virtus, †c. 11. 10. 1. quæ animi noſtri rectiſſima affectio eſt, quæ coniungit nos Deo, qua eum diligimus. Ecce his verbis exprimitur, quòd charitas eſt affectio, & motus animi. ac per hoc, non videtur eſſe ſpirituſſanctus. B

Reſponſio determinans authoritates.

AD. quod dicimus hoc ita eſſe †dictum, †Pſal. 70. ſicut dicitur Deus eſt ſpes noſtra, & patientia noſtra, quia facit nos ſperare, & pati. Ita charitas dicitur eſſe motus ſiue affectio animi, quia per eam mouetur, & afficitur animus ad C diligendum Deum. non autem mireris ſi charitas cum ſit ſpirituſſanctus, dicatur mot' men

¶ Ad quartum dicendum, quòd eodē modo ſumus cauſa augmenti gratiæ, ſicut & cauſa ipſius gratiæ, ſcilicet per modum diſpoſitionis tantum. Sed efficientia vtrobique eſt ex parte ipſius Dei, ſicut patet ex his, quæ ſupra dicta ſunt. In corp. ar.

ARTICVLVS III.

Vtrum charitas augeatur quolibet actu.

22.q.24. art. 6. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas quolibet actu augeatur. Vbi enim eadem cauſa eſt, & idem effectus. Sed omnes actus charitatis ſunt eiuſdem ſpeciei, quantum ad eſſe morale, ſicut omnes actus fortitudinis. ergo cum aliquis actus charitatis charitatem augeat, videtur etiam quòd quilibet actus.

¶ 2 Item. Quod facere poteſt maius, poteſt etiam facere minus: ſed quolibet actu charitatis meretur, quis vitam ęternam. ergo & poteſt mereri augmentum chatitatis.

¶ 3 Præt. Quilibet actus charitatis eſt longe potentior quantum ad eſſe gratię, quàm actus qui ſunt ex naturalibus tantum, ſed per actus, qui ſunt tantum ex naturalibus homo præparatur per modum diſpoſitionis ad recipiendum gratiam. ergo multo magis, per quemlibet actum charitatis diſponitur ad charitatis augmentum.

CONTRA. Ex eiſdem principiis, ex quibus aliquid naſcitur, & augmentatur: ſed vnus actus, non ſufficit ad diſpoſitionem, vt charitas infundatur. ergo nec ad hoc vt augeatur. Probatio medie: Maiorem cauſalitatem habet actus noſter ad virtutem acquiſitam, quàm ad charitatem infuſam: ſed vnus actus, non ſufficit ad generationem virtutis acquiſite, quinimmo 2. Ethi. c. 1. ex frequenti bene agere ſit homo bonus ſecundum Philoſophum. ergo multo minus vnus actus ſufficit diſponere ad charitatem.

¶ Item ſecundum augmentum charitatis augetur etiam præmium ſubſtantiale: ſed non quolibet actu charitatis augetur pręmium ſubſtantiale. Dicitur enim communiter, quòd pluribus operibus in charitate factis, non plus meretur, quis quantum ad augmentum præmij ſubſtantialis, quàm vno actu ex æquali charitate facto. ergo non quolibet actu charitatis charitas augetur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd non eodem modo ſe habet actus informatus charitate ad augmentum charitatis, & actus præcedens charitatem ad habendam charitatem. Actus enim qui eſt ex charitate ordinatur ad augmentum charitatis, & per modum diſpoſitionis, & per modum meriti, ſed actus A præcedens charitatem ordinatur, ad conſequendum charitatem ſolum per modum diſpoſitionis, vt ſupra dictum eſt, Art. anced. & non per modum meriti, quia ante charitatem nullum poteſt eſſe meritum. Neuter autem actus ordinatur ad habendam, vel augmentandam charitatem, per modum alicuius efficientiæ, ſicut actus noſtri, ad habendum habitus, acquiſitos. Sciendum eſt igitur, quòd actus, qui præcedit charitatem quandoque vnus ſolus diſponit vltima diſpoſitione, vt infundat charitas, ſecundum [d] immobilitatem diuinę bonitatis, D. 311. & 316. per quam vnicuique largitur, ſecundum quod pręparatum eſt ad recipiendum. Quandoque autem vnus actus, non diſponit niſi diſpoſitione remota. & ſequens actus magis diſponit, & ſic deinceps, ſecundum quod ex multis bonis actibus peruenitur ad vltimam diſpoſitionem, inquantum actus ſequens, ſemper agit in virtute omnium præcedentium, vt patet in guttis cauantibus lapidem, quòd non quilibet aufert aliquid de lapide, ſed omnes pręcedentes diſponunt, & vna vltima agens in virtute omnium præcedentium, inquantum ſcilicet, inuenit materiam diſpoſitam per præcedentes, complet cauationem. Hoc autem ideo contingit, quia homo eſt dominus ſui actus. Vnde poteſt agere, ſecundum totam virtutem naturæ ſuæ, vel ſecundum partem, quod non contingit in illis, quæ agunt ex neceſſitate naturæ. ſemper enim agunt tota virtute ſua. Quando ergo ita eſt, quod homo non habens charitatem ex tota virtute bonitatis naturalis ſibi inditæ mouetur ad charitatem: tunc vnus actus diſponit [d] cum vltima diſpoſitione, D. 314 vt charitas ſibi detur. Quando vero non D ſecundum totam virtutem, ſed ſecundum aliquid eius præparatur ad charitatem: tunc actus non eſt ſicut diſpoſitio vltima, ſed remota, & per plures actus poterit peruenire ad diſpoſitionem vltimam. Similiter dico ex parte alia, quòd quando actus charitatis procedit ex tota virtute habentis, & quantum ad virtutem naturæ, & quantum ad virtutem habitus infuſi: tunc vnus actus diſponit, & meretur augmentum charitatis, vt ſtatim fiat. Quando autem non ſecundum totam virtutem procedit actus ille, tunc eſt vt diſpoſitio remota, & poterit tunc per plures actus peruenire ad augmentum charitatis, non tamen de neceſſitate: quia homo quantumcunque ſit diſpoſitus poteſt non agere, ſecundum rationem diſpoſitionis illius, quod non contingit in diſpoſitionibus, non voluntariis ratione iam dicta. Paulo ſup.

AD PRIMVM, igitur dicendum, quòd non eodem modo ſe habet quilibet actus charitatis, eo quòd vnus poteſt eſſe magis E intenſus, & etiam vnus poteſt eſſe diſponens in virtute plurium præcedentium, vt dictum eſt. & ideo non ſequitur idem effectus. In cor. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd præmium ſubſtantiale vitæ æternæ ordinatur, ſicut finis ad actus charitatis, & commenſuratur adinuicem, non ſecundum æquiperantiam: ſed ſecundum proportionem. Vnde actui charitatis debetur præmium ſubſtantiale, & actui maioris charitatis, maius præmium. Vnde quilibet actus charitatis, inquantum eſt informatus tali habitu ordinatur ad præmium ſubſtantiale: non tamen ad augmentum præmij: ſicut nec ad augmentum charitatis, ſecundum quod charitas remanet primum principium merendi, ſed ſolum ſecundum quod augmentum charitatis pertinet ad perfectionem præmij.

¶ Ad tertium iam patet, reſponſio per id, quod dictum eſt: quia actus charitatis excedit actum præcedentem charitatem in hoc quòd habet virtutem merendi: & ita accedit plus ad cauſalitatem charitatis, quàm actus præcedens charitatem. Vbi ſupra.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ad hoc, quòd aliqua perfectio introducatur, duo requiruntur. Vnum ex parte introducentis, vt ſua operatio commenſuretur, ſecundum æqualitatem perfectioni introducendæ. Non enim ex parua calefactione inducitur calor ignis, ſed ex tali calefactione, quę habet æqualem virtutem ad minus ex ſuo principio calori ignis. Aliud ex parte recipientis, vt diſpoſitio ſua proportionetur eodem modo perfectioni inducendæ. Contingit autem quandoque, ſicut in operibus animę, quòd aliquid diſponitur. & pfectioné recipit a ſeipſo, vt in ſcientia, & virtute patet. Vnde ad perfectam diſpoſitionem ſufficit, quòd anima operetur, ſecundum virtutē proportionatam illi perfectioni, quæ inducenda eſt, & quia tota capacitas animæ vix ſufficit ad receptionem tantæ perfectionis, quanta eſt charitas, niſi Deus de ſua liberalitate ſuppleret: ideo ad hoc, quòd ſit in anima vltima diſpoſitio ad charitatem requiritur actus, qui ſit ſecundum totam virtutem ſuam, & iſte ſufficit quantum in nobis eſt. Sed minor non ſufficit ad talem diſpoſitionem. Vlterius in illis perfectionibus, in quibus qer actum animæ, non tantum eſt diſpoſitio: ſed etiam ipſa perfectio exigitur, quòd actus ipſius animæ ſit proportionatus, & æqualis in virtute ipſi perfectioni introducendæ. Omnis autem habitus de ratione ſua habet, quòd ſit difficile mobilis, ideſt, habet firmitatem quandam. Vnde quando vna actio animæ habet firmitatem, inducit habitum, ſicut patet, quòd vna demonſtratio propter ſui certitudinem, & firmitatem facit habitum ſcientiæ. Quando autem vnus actus, non habet firmitatem, non ſufficit vnus: ſed oportet, quòd ſint plures. Vnde ex vno argumento dialectico, non generatur opinio, ſed ex pluribus congregatis. Ita etiam quia actus voluntatis humanæ, non habet firmitatem, cum voluntas indeterminate ſe habeat ad multa. habitus virtutum politicarum, qui acquiruntur per actus voluntatis, non poſſunt acquiri tantum per vnum actum: ſed oportet quòd multi conueniant. Habitus autem charitatis, non habet firmitatem per actum animæ, ſed a cauſa ſua, quę Deus eſt. & ideo vnus actus voluntatis poteſt ſufficere ad hoc, quòd charitas infundatur, & ſimiliter ad hoc, quòd augeatur.

†Sapien. 8.

tis, cum etiam in libro †Sapientiæ, dicatur de ſpiritu Sapientiæ, quæ attingit a fine vſque ad finem, qui eſt actus mobilis, certus, incoinquinatus, quod non ideo dicitur, quòd Sapientia ſit aliquid mobile, vel actus aliquis, ſed quia ſui immobilitate omnia attingit, non locali motu, ſed vt vbique ſemper ſit, & nuſquam incluſa teneatur. Sic ergo charitas dicitur motus animi, non quòd ipſa ſit motus, vel affectio, vel virtus animi, ſed quia per eam, quaſi eſſet virtus afficitur mens, & mouetur. Sed ſi charitas ſpirituſſanctus eſt, qui operatur in ſingulis prout vult, cum per eum mens hominis afficiatur, & moueatur ad credendum, vel ſperandum, & huiuſmodi, ſicut ad diligendum. quare non ſic G dicitur charitas motus, vel affectio mentis, ad credendum vel ſperandum, ſicut ad diligendum? Ad quod ſane dici poteſt, quia alios actus, atq; motus virtutum operatur charitas, ideſt, ſpirituſſanctus mediantibus virtutibus, quarum actus ſunt, vtpote actū fidei, id eſt, credere fide media, & actum ſpei, ideſt, ſperare media ſpe. Per fidem enim & ſpem, prædictos operatur actus. diligendi vero actum per ſe tantum ſine alicuius virtutis medio operatur, ideſt, diligere. Aliter ergo hunc actum operatur, quàm alios virtutum actus. Ideoque differenter de hoc, & de aliis loquitur Scriptura, quæ iſtum ſpecialiter charitati tribuit. Eſt ergo charitas vere ſpirituſſanctus. vnde Auguſtinus† pręmiſſum Apoſtoli verbum tractans in eodem libro, charitatem dicit eſſe bonū, quo nil melius eſt. & per hoc ipſam eſſe Deum ſignificat dicens. Si nulla res †ab eius charitate nos ſeparat, quid eſſe non ſolum melius, ſed etiam certius hoc bono poteſt? Ecce dicit, quia charitate nihil B eſt melius. charitas ergo ſpirituſſanctus eſt, qui eſt Deus, & donum Dei, ſiue datum, qui diuidit ſingulis fidelibus dona. nec ipſe diuiditur, ſed indiuiſus ſingulis datur. Vnde Aug. †vbi Ioan. dicit non ad menſurā dari Chriſto ſpiritum ait. cæteris vero diuiditur, non quidem ipſe ſpiritus, ſed dona eius.

†de mori Eccleſ. c. to.1.
†Tract. 74. ſup Io. to.9 Io. 3.

In reſp. ad 2. iſtius art.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quando eſt talis actus charitatis, qualis requiritur ad augmentum charitatis, tunc etiam augetur præmium ſubſtantiale, quod debetur charitati maiori conſequenti actum, non charitati, quæ eſt radix actus. Non autem omnes ſunt tales, vt dictum eſt, & ideo ad multitudinem actuum, non ſequitur de neceſſitate augmentum præmij ſubſtantialis.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum augmentum charitatis habeat, aliquem terminum.

22.q.24. ar.7.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd augmentum charitatis habeat aliquem terminum. Perfectio enim non excedit capacitatem perfectibilis, ſed capacitas animæ finita eſt. ergo non poteſt recipere, niſi perfectionem finitam, ſed omnis motus qui eſt ad finitum, finitus eſt. ergo augmentum charitatis, quod eſt ad perfectionem animę eſt finitū.

5. Phyſico. Tex. 47. & 6. phy. tex. 31.

¶ 2 Præt. Nihil ordinate mouetur, ad id quod conſequi, non poteſt ſecundum philoſophum: ſicut, qui non poteſt eſſe in Aegypto, non mouetur ordinatę ad eundum illuc, ſed in infinitum diſtans nullus poteſt conſequi, cum nullus motus poſſit eſſe, ſecundum diſtantiam infinitam. ergo nullus motus eſt infinitus: ſed augmentum charitatis eſt quidam motus. ergo venit ad aliquem terminum.

In.3. d.13.
De concep. virg. c.18.

¶ 3 Præt. Sicut infra dicit Magiſter gratia Chriſti, nihil poteſt etiam Deus maius facere: ſed ſi augmentum charitatis, & gratiæ eſſet in infinitum, qualibet charitate poſſet eſſe aliqua maior. ergo non eſt infinitum. Et ſimiliter poteſt dici de beata Virgine, de qua dicit Anſel. quòd ea puritate nituit, qua maF ior ſub Deo nequit intelligi. Et ſimiliter etiam de beatis, quorum charitas augeri non poteſt. Per quę omnia videtur, quòd augmentum charitatis veniet ad terminum aliquem, qui augeri non poteſt.

CONTRA. augmentum charitatis eſt, ſecundum maiorem aſſimilationem ad Deum: ſed quantumcunque aliquis accedat ad Dei ſimilitudinem ſemper in infinitum diſtat ab eo. ergo ſemper magis poteſt accedere, & ita videtur, quòd augmentum charitatis, ſit in infinitum.

¶ Præte. Quando charitatis actus procedit a maiori charitate maioris eſt virtutis in merendo, ſed actus charitatis imperfecte meretur augmentum charitatis. ergo multo magis merebitur, quando charitas magis perficietur, & ita augmentum charitatis, nunquam ſtabit.

D.313.

RESPONDEO, Dicendum, quòd de termino [d] augmenti charitatis dupliciter poſſumus loqui. Aut quantum ad id quod eſt: aut quantum ad id quod poteſt eſſe. Sicut etiam dicimus quòd ſummum malum, non eſt quo non poſſit eſſe aliquid peius, tamen aliquid eſt ſumme malum, quo nihil eſt peius. Similiter H dico, quòd augmentum charitatis peruenit ad aliquem terminum, vltra quem charitas, non augetur in quolibet homine, non tamen peruenit ad aliquem terminum, vltra quem non poſſit augeri. Cuius ratio eſt ex parte eius, quod mouetur, ſecundum hoc augmentum, & ex parte eius, ad quod mouetur. Id autem ad quod mouetur anima in augmento charitatis eſt ſimilitudo diuinæ charitatis, cui aſſimilatur, ad quam cum infinita ſit in infinitum poteſt accedi plus, & plus, & nunquam adęquabitur perfecte. Ex parte autem eius, quod mouetur eſt, quòd ipſa anima, quantum plus recipit de bonitate diuina, & lumine gratię ipſius: tanto capacior efficitur ad recipiendum: & ideo quanto plus recipit tanto plus poteſt recipere. Cuius ratio eſt, quia potentię materiales ſunt terminatæ, & finitæ, ſecundum exigentiam materiæ: & ideo non poſſunt recipere, niſi ſecundum proportionem materię. potentiæ autem immateriales, non limitantur ex materia, ſed magis ſecundum quantitatem bonitatis diuinæ in eis perceptæ. I Vnde quanto plus additur de bonitate tanto magis eſt de potentia ad capacitatem. ſicut patet de exemplo philoſophi de ſenſu, & intellectu. 3. de anima: Dicit enim quòd ſenſus a fortibus ſenſibilibus corrumpuntur, & non augetur eorum capacitas, quia ſunt potentiæ materiales: ſed intellectus quanto magis intelligit difficilia tanto etiam plus poteſt: ita etiam quanto natura ſpiritualis plus recipit de charitate plus poteſt recipere. Tex. 7. Quidam autem comparantes capacitatem ſubſtantiæ ſpiritualis capacitati ſubſtantiæ materialis dixerunt, quòd eſt terminus in augmento charitatis, ſecundum capacitatem naturæ, ſcilicet, quòd tantum recipit de charitate, quòd impleatur capacitas prima quę erat ex natura, nec poteſt plus recipere. Et ponunt exemplum de aere, qui habet terminum ſubtilitatis ſuæ, quem non excedit. vnde poteſt in eo intendi lumen, ſecundum quod magis, & magis depuratur a vaporibus permiſtis, ſed quando peruenitur ad puritatem naturæ ſuæ, non poteſt amplius purificari, nec illuminari ab eodem illuminante. K Sed non eſt ſimile de capacitate ſubſtantiæ materialis, & ſpiritus, vt dictum eſt.

In hac diſt. q.1. ar.3.
D.202.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd quàmuis capacitas animæ ſit [d] finita in actu, tamen poteſt plus, & plus in infinitum elongari, ſecundum quòd plus, & plus recipit. Nunquam tamen erit infinita, nec recipiet perfectionem infinitam: ſicut etiam patet in additione numeri, qui in infinitum eſt impoſſibilis, nunquam tamen eſt, aliquis numerus infinitus in actu, quia potentia additionis numerorum, vt dicit Commen. in 3. phyſico. non eſt vna, ſed ſemper ex noua additione efficitur alia potentia in numero, ſecundum quòd efficitur noua ſpecies numeri. Tex. 68. Vnde quælibet potentia poteſt exire, in actum, non tamen poteſt eſſe, vt omnes exeant in actum, quia in quolibet actu additur etiam potentia. Et ita eſt etiam hoc de capacitate animæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quodlibet augmentum charitatis terminatum eſt, & eſt ad terminum quem conſequi poteſt homo: ſed tamen ille terminus, cum non ſit actus purus eſt permiſtus potentiæ. vnde adhuc poteſt eſſe aliud augmentum numero, & ita in infinitum augmentum ſuccedere augmento. & hoc modo intelligitur augmentū charitatis interminatū.

diſt. 17. q.1. ar.2. q.3.

¶ Ad tertium dicendum, quòd gratia Chriſti, quàmuis ſecundum eſſenciā eſſet finita, tamen ſecundum quid fuit infinita, inquantum ſcilicet erat diſpoſitio congruitatis ad vnionem, & inquantum concurrebat in operationem Chriſti, qui erat virtutis infinitę ex hoc, ꝙ erat perſona diuina, & aliis modis, vt dicetur in tertio. Et ex hoc habebat, ꝙ non poterat augeri. Ad illud, quod obijcitur de beata virgine dicendum eſt, ꝙ differt puritatis augmentum & charitatis. Augmentum enim puritatis eſt, ſecundum receſſum a contrario, & quia in beata Virgine fuit depuratio ab omni peccato, ideo peruenit ad ſummum puritatis, ſub Deo tamen in quo non eſt aliqua potentia deficiendi, quę eſt in qualibet creatura quantum in ſe eſt. Charitatis autem augmentum eſt, per acceſſum ad diuinam bonitatem, & ideo non habuit beata Virgo ſummam charitatem, qua maior non poſſit intelligi, quia etiam profecit in charitate & gratia. Ad illud, quod obijcitur de beatis dicendum, quòd charitas non augetur in eis, propter conditionem ſtatus, quia non ſunt in via, ſed in termino viæ. vnde datur eis premium, ſecundum illud, quod charitas in ſtatu viæ in eis creuit.

ARTICVLVS V.

e Vtrum charitas minuatur.

2.2. q. 24. ar. 10.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd charitas minuatur. Contraria enim nata ſunt fieri circa idem: ſed augmentum, & diminutio ſunt contraria, cum igitur charitas augeatur: videtur, quòd minuatur.

In Enchir. c.121. to.3. 10. conf. 29. to.1.

¶ 2 Item. Aug. dicit, vbi magna cupiditas, ibi parna charitas. Et alibi. Minus te amat, qui aliquid tecum amat: ſed contingit cupiditatem augeri. ergo etiam charitatem cōtingit minui.

15. de trin. c.18. to.3.

¶ 3 Præte. Veniale peccatum eſt malum culpæ: ſed omne malum aliquod bonum adimit ſibi oppoſitum, cum igitur malo culpæ opponatur bonum gratiæ, vel charitas: adimet veniale peccatum bonum charitatis: ſed non adimit totum, quia ſic excluderet a regno. ſola enim charitas diuidit inter filios regni, & perditionis, ſecundum Augu. & ſic eſſet mortale. ergo adimit aliquid eius. ergo diminuit ipſam.

de ſpū, & aīa c.17. to.3.

¶ 4 Item. Secundum quod aliquis ſe diſponit ad charitatem, & gratiam ſecundum hoc ſibi Deus infundit, quia ſecundum Auguſt. lumen diuinæ gratiæ omnibus pręſens eſt. Sed quòd aliqui non ſuſcipiant eam eſt. quia auertunt ſe ab illo: ſicut qui claudit oculos ad lumen ſolis: ſed contingit, quòd aliquis minus diſponit ſe ad charitatem, quàm prius fecerat. ergo minus participabit de lumine gratiæ & de charitate.

Text.37.

CONTRA. quęlibet charitas creata eſt finita: ſed omne finitum, ſecundum philoſophum primo phyſico. conſumitur per ablationem, ablato quodam ſemper, & ſemper. ſi igitur veniale diminuit aliquid de charitate ſequens etiam diminuet, & ſic multiplicatis venialibus tota charitas tolletur, ſed charitas non tolletur, niſi per mortale peccatum. ergo multa venialia fient vnum mortale, quod nullus ponit. Si dicas, quòd in iſta ablatione eſt ſicut in diuiſione continui, quæ eſt in infinitum, ſi fiat ſecundum eandem proportionem, & non ſecundum eandem quantitatem.

¶ CONTRA. Quando eſt diuiſio ſecundum eandem proportionem, illud quod poſt aufertur ſemper eſt minus eo, quod A prius auferebatur, ſicut ſi primo auferatur tertia pars lineæ, & poſtea tertia illius reſidui, & ſic deinceps, ſemper acceptum poſt, erit minus ſecundum quantitatem. Sed ꝙ ſequens veniale, non habet minorem virtutem, quam primum poteſt contingere. ergo adimet de charitate, quantum & primum, & ita ex toto charitas conſumetur per ablationem.

D. 435

RESPONDEO, Dicēdum, quòd charitas, non poteſt diminui eſſentialiter, niſi forte per ſucceſſionem, ita ſcilicet quòd deſtruatur charitas, quæ ineſt per mortale peccatum, & poſtmodum minor infundatur, per minorem præparationem. Et cauſa huius eſt, quia cauſa diminutionis charitatis, non poteſt ſumi ex parte [d] Dei, cū nullus defectus reducatur in ipſum, qui eſt actus completus ſicut [illegible] cauſam, oporteret ergo, ſi charitas diminuatur, quòd diminutionis cauſa ex parte noſtra ſuſcipiatur. Defectus autem contingens ex parte noſtra, vel eſt C ex ceſſatione actus, vel ex inordinatione. Ex ceſſatione actus, non poteſt remitti charitas, ſicut habitus virtutum acquiſitarum, ſecundum id quod in ſe eſt. Firmitas enim charitatis ipſius, non eſt ex actu noſtro, ſed ex principio influente, vt dictum eſt. In hac diſt q.2. ar.1. Vnde ceſſantibus actibus, manet nihilominus idem robur charitatis. Sed verum eſt, quòd per actus frequentes diſponuntur omnes vires animę, & membra corporis rediguntur in obſequium charitatis, in quo conſiſtit feruor, vt dictum eſt, In hac diſt q.1. ar.2. & ideo ex ocio teſcit charitatis feruor. Habitus autem acquiſitarum virtutum, robur & firmitatem habent ex noſtris operibus. vnde ceſſantibus operibus, remittitur robur virtutis etiam in ſe. Inordinatio autem actus, vel eſt circa finem, vel circa ea, quæ ſunt ad finem. Si circa finem, ita ſcilicet quòd finis tollatur, ſic charitas, ſecundum quam adhæretur fini, tollitur. & hoc fit per mortale peccatum. Si autem circa ea, quæ ſunt ad finem, ita ſcilicet quòd finis remāneat, & inordinate D aliquis immoretur circa ea quæ ſunt ad finem, talis inordinatio, quę eſt peccati venialis, non attingit charitatem, quæ eſt ſecundum adhæſionem finis, & ideo nihil diminuit de ipſa. Sed verum eſt, quòd ſicut ea quæ ſunt ad finem diſponunt ad finem, ita inordinatio in eis eſt diſpoſitio ad inordinationem, quæ eſt circa finem, ſecundum quod dicimus, quòd veniale peccatum eſt diſpoſitio ad mortale. Vnde per huiuſmodi venialia, diſponitur quis ad amiſſionem charitatis. Et inde eſt, quòd charitas dicitur diminui, quantum ad radicationem, & feruorem [f], & non quantum ad eſſentiam. Quantum ad radicationem quidem, ſecundum quod fit diſpoſitio ad contrarium. vnde minuitur firma inhæſio charitatis. Secundum feruorem vero, prout impeditur obedientia inferiorum virium ad ſuperiores, ex quo dictus feruor cauſabatur.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd contraria nata ſunt fieri circa idem, niſi alterum naturaliter inſit. Et dicitur naturaliter ineſſe, quando conſequitur cauſas eius. E Vnde dico, quòd augmentabilitas, quia ex parte ſuſcipientis, & influentis poteſt eſſe aliqua cauſa augmenti, & non diminutionis, vt dictum eſt. In corp. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd commenſuratio cupiditatis & charitatis per oppoſitum, poteſt intelligi dupliciter. Vel quantum ad ipſum fieri charitatis, vel quantum ad eſſe. Si quantum ad fieri, tunc verum eſt, quòd quanto per actus inordinatos magis dominatur in eo cupiditas, minus diſponitur ad charitatem, vel augmentum eius, quia ad habendum charitatem, vel ad perficiendum in ea diſponuntur actus noſtri. Si quantum ad eſſe, tunc cum actus noſtri, non ſint cauſa eſſe ipſius charitatis ex inordinatione actuum per cupiditatem, nihil derogatur charitati quantum ad ſuum eſſe, ſeu ſolum quantum ad feruorem, ſecundum quod dehabilitantur inferiores partes a charitatis obedientia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd veniale non pōt adimere aliqd de charitate, quia non attingit ad illā partē aīæ, vbi eſt charitas.

Sicut enim ſuperior pars intellectus, eſt in conſideratione principiorum per ſe notorum, per quæ alia cognoſcuntur: vnde quantumcunque dubitatio oriatur circa concluſiones, de certitudine principiorum nihil minuitur, ita etiam ſuperior pars affectus eſt in adhæſione finis, propter quem omnia diliguntur. Vnde quæcunque inordinatio cõtingit circa illa, quæ ſunt ad finem, ipſa non minuitur inhæſio finis, quæ eſt per charitatem, niſi ponatur finis contrarius. Vnde veniale, quia non ponit finem indebitum, nõ attingit ad illud ſupremum affect⁹, vbi eſt charitas. Sed ſicut veniale, non eſt peccatum ſimpliciter, ſed ſolum inquãtũ eſt diſpoſitio ad mortale, ita etiam priuat bonum, quod ſe habet vt diſpoſitio ad charitatem, ideſt, feruorem qui contingit in ſtabilitate actus ex diligenti obedientia, vel ſubiectione inferiorum virium ad ſuperiorem partem affectus, in qua eſt charitas.

An concedendum ſit, quòd per donum donentur dona.

Hic queritur cum ſpirituſſanctus per quem dona diuiduntur, ipſe ſit donum: vtrum concedendum ſit quòd per donum diuidãtur, aut dentur dona. Ad quod dicimus, quòd per donum quod eſt ſpirituſſanctus ſingulis propria diuiduntur. & ipſum communiter omnes boni habent. Vnde† Auguſt. in 15. libro de Trinit. ait, per donum, quod eſt ſpirituſſanctus in commune omnibus membris Chriſti multa dona, quæ ſunt quibuſq; propria, diuiduntur. Non enim ſinguli quique habent omnia, ſed hi illa, alii alia, quamuis ipſum donum a quo cuique propria diuidunt, omnes habeãt, ideſt ſpi. ſanctum. Ecce aperte dicit per donum dona dari.

†c.19.to.3.

DISTINCTIO XVIII.

A

G *Vtrum ſpirituſſanctus eadem ratione dicatur donum & datum, ſiue donatum.*

Præterea diligẽter cõſiderandum eſt, cum ſpirituſſanctus dicatur donum & datum: vtrum eadem ratione vtrumque nomen ei conueniat, quod vtique videri poteſt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd diſpoſitio ad charitatem eſt ſecundum actus inferiorum virium, prout operantur circa ea quæ ſunt ad finem. ſicut per ea quæ ſunt ad finem deuenitur in finem. Habito etiam fine, non indigetur his, quę ſunt ad finem. Vnde quæcunque inordinatio fit circa ea, non redundat in deordinationem finis, niſi per modum diſpoſitionis. ſicut etiam cognitio principiorum primorum, determinatur in nobis per ſenſus, qui ſi etiam deſtruantur, non minuitur certitudo principiorum, quæ non eſt acquiſita, ſed naturaliter inſita. & ſimiliter eſt de charitate infuſa.

EXPOSITIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

Sicut Deus dicitur magnus, & excelſus in nobis.} Inquantum ſcilicet magnos nos, & altos in ſe facit, quod non poteſt eſſe, niſi ſecundum ampliorem perceptionem bonitatis ipſius, & ideo oportet redire in hoc, quod aliquod creatum a Deo in nobis ponatur. {Sunt tamen multi, qui eum non habent.} illi enim eum tantum habere dicuntur, quorum eſt vt hæreditas, qui ipſo fruuntur, vel in ſpe, vel in re. {Sine ſpirituſancto conſtat Chriſtum &c.} Hoc poteſt dupliciter intelligi. Vel ita, quòd ſine ſpirituſancto a nobis habito per charitatem, per charitatis donum non poſſumus præcepta Dei implere, vel Chriſtum diligere, & hoc verum eſt meritorie. Vel ſine ſpirituſancto, quocunque modo operante in rebus, & ſic verum eſt, quòd nec homo, nec aliqua creatura ſine ſpirituſancto operationem aliquam habere poteſt. Sed hoc non eſt de intentione Auguſt. 4. Reg. 2. {Spirituſſanctus, qui eſt in te duplo &c.} Videtur hoc non eſſe ad propoſitum, quia vt notula exponit, hoc intelligitur, quia petiit duplex donum, ſcilicet prophetiæ, & miraculorum, quę in Helia erant, & quòd non petierit magis ſpiritumſanctum habere. Sed dicendum, quòd etiam iſta expoſitione ſtante, probatur intentio Auguſt. quia ſi omnes acciperent eum æqualiter, ſi ipſe ſpiritumſanctum habebat: non eum in ſe fieri petiuiſſet. Et ſi non habebat, vel ſe habere neſciebat, ſimpliciter ſpiritumſanctum petiuiſſet. Vnde per hoc, quòd ſpiritumſanctum habere ſicut in Helia erat petiit, oſtendit Heliam multis excellentiis ſpiritumſanctum habere. Propria menſura comple.} dicitur eſſe propria menſura vniuſcuiuſque, & ex parte ipſius Dei, quantum ipſe vnicuique prædeſtinauit, & ex parte ipſius, qui recipit conſiderata ſimul capacitate naturaliũ, & conatu eius. In hac diſt. q.1.ar.3. {Supra dictum eſt, quòd ſpirituſſanctus &c.} Nota, quòd auctoritates, quæ contra Magiſtrum inducuntur, tria dicunt. Quædam enim primo inductæ, dicunt aliam eſſe charitatem, qua Deus diligit, & qua nos diligimus. Quod Magiſter exponit. Aliam eſſe rationem, vel ſecundum modum intelligendi, & non ſecundum rem. Aliæ vero ſecundo intro- F ductę dicunt dilectionem a ſpirituſancto eſſe, & ita cum ſpirituſſanctus, non ſit a ſe charitas nobis data, non erit ſpirituſſanctus. Sed ipſe reſpondet, quòd quàmuis ſpirituſſanctus non ſit a ſe, tamen datur a ſe, & ſecundum hunc modum charitas dicitur a ſpirituſancto. Sed hæc reſponſio eſt inſufficiens, quia non tantum dicitur charitas datur a ſpirituſancto, ſed & eſt ab eo: quod de ſpirituſancto concedi, nõ poteſt. Aliæ tertio introductę dicũt, charitatem eſſe motum, vel affectum mentis, quod ſpirituiſancto, non conuenit. Sed ad hoc reſpondet, ꝙ iſta prædicatio eſt ꝑ cauſam, eo quòd charitas, motus vel affectionis mentis cauſa eſt, qui eſt diligere. Et hęc expoſitio vera eſt, quamuis non ſecundum intentionem Magiſtri. charitas enim eſt cauſa affectionis ſicut habit⁹ eliciens actum, & nõ ſolum ſicut mouens animam ad actum dilectionis, vt ipſe intendit. Vnde conſequenter mouet quæſtionem, cum ſpirituſſanctus, qui charitas ab eo dicitur moueat H animam ad omnes actus virtutum, quare ſpecialiter dicitur mouere ad actum dilectionis. Et reſponſio ſua patet in litera: ſed eius, quod in ſolutione ſupponit cauſam non aſſignat, ſcilicet quòd ſpirituſſanctus cauſet hunc actum, qui eſt diligere, nullo habitu mediante. vnde quo ad hoc remanet inſoluta.

DIVISIO TEXTVS.

Poſtquam determinauit de temporali proceſſione ſpirituſſancti. Hic determinat nomen, quod ſibi competit ſecundum rationem, quod temporaliter procedit, ſcilicet donum. Diuiditur ergo in duas partes. In prima determinat de dono, ſecundum quod dicitur de ſpirituſancto per comparationem ad alia dona. In ſecunda, determinat de hoc nomine donum de ſpirituſancto dicto, per comparationem ad hoc nomen datum, quod etiam de ipſo dicitur, ibi: {Pręterea diligen- I ter conſider.} Et hęc diuiditur in duas. In prima inquirit: vtrum eadem ratione ſpirituſſanctus dicatur donum & datum, & obiicitur ad vtranque partem. In ſecunda, determinat quęſtionem, ibi: {Ad quod dicimus, quòd ſcilicet,} Et hæc diuiditur in duas. In prima, oſtendit differentiam doni ad datum, ſecundum quod de ſpirituſancto dicuntur, quantum ad id, quod in ipſo dono eſt. In ſecunda, quantum ad id, cuius eſt donum, ibi: {Et ſecundum hoc, quòd ſempiternæ.} In dono autem duo conſiderantur, ſcilicet relatio, vel proprietas, ſecũdum quam dicitur donum, & proceſſio, ex qua ſecundum rationem intelligendi conſequitur talis ratio. Primo ergo aſſignat differentiam ex parte relationis. Secundo, ex parte proceſſionis, ibi: {Et notandum, quòd ſicut filius.} Prima in duas. Primo, oſtendit, quòd donum dicitur ſpirituſſanctus in eadem relatione, vel notione, qua dicitur ſpirituſſanctus. In ſecundo, mouet quæſtionem, & determinat eam, ibi: {Sed quæritur, cui donabilis &c.} {Et notandum &c.} Hic aſſignat differentiam ex K parte proceſſionis. Et diuiditur in tres. In prima, oſtendit differentiam, quia ſpirituſſanctus proceſſione, qua donum eſt, habet eſſentiam diuinam, non autem inquantum datum eſt. In ſecunda, mouet quæſtionem & ſoluit eam, ibi: {Hic oritur quæſtio.} In tertia, inducit quandam concluſionem, ibi: {Ex prædictis patet &c.} ſcilicet, quòd nomen doni conuenit ſpirituiſancto per proceſſionem æternam, & nomen dati ſecundum proceſſionem temporalem. {Et ſecundum hoc, quòd ſempiterna.} Hic oſtendit differentiam quantum ad id, cuius eſt donum, & diuiditur in duas partes. In prima, aſſignat differentiam. In ſecunda, mouet duas quæſtiones. Primam ibi: {Hic quæritur: vtrum filius.} quam ſoluit. Secundam ibi: {Poſt hoc quæritur: vtrum ſpirituſſanctus.} Cuius ſolutionem differt.

QVÆSTIO PRIMA.

A

Circa hanc partem quinque quæruntur.

Primo. Vtrum donum ſit eſſentiale, vel perſonale.
Secundo. Vtrũ ſit proprium ſpirituſſancti.
Tertio. Vtrum per hoc donum omnia dona dentur.
Quarto. Vtrum ſpirituſſanctus proceſſione, qua donum dicitur, etiam De⁹ dicatur.
Quinto. Vtrum poſſit dici donum noſtrum.

Quare ita eſſe uidetur.

Cum enim idem ſit ſpiritumſanctũ dari, & ſpiritumſanctum donari, ex eadem ratione videtur ſpirituſſanctus dici datum & donũ. hoc etiam videtur Augu. ſignificare † in lib. 15. de trini. cum ait. Spirituſſanctus intantum donum Dei eſt, inquantum datur eis, quibus datur. apud ſe autem Deus eſt. & ſi nemini detur. Ecce aperte dicit ſpiritum ſanctum donum appellari, quia datur. Si autem ex eo tãtum appellatur donum, quia datur, nõ ab æterno fuit donum, quia non datur niſi ex tempore.

†c.19.to.3.

Reſponſio, quare datum uel donatum dicatur ſpirituſſanctus.

A

Ad quod dicimus, quia ſpirituſſanctus & donum dicitur, & datũ, ſiue donatum: ſed datũ ſiue donatum ex eo tantũ dicitur, quia datur vel donatur, quod habet tantum ex tempore.

Hic quare donum.

Donum vero dicitur, nõ ex eo tantum quòd donetur: ſed a ex proprietate quam habuit ab æterno. vnde & ab æterno fuit donum. ſempiterne enim donum fuit: non quia daretur, ſed quia proceſsit a patre & filio. Vnde Auguſt. in libro 4. † de Trinitate ait. Sicut natum eſſe eſt filio a patre eſſe, ita ſpirituiſancto donũ dei eſſe, eſt a patre procedere & a filio. Hic aperte oſtenditur, quòd ſpirituſſanctus eo donum eſt, quòd proceſsit a patre & filio: ſicut filius eo eſt a patre, quòd natus eſt ab eo. Non eſt enim filio idẽ B eſſe a patre & ſpiri. ſan. i. non ea proprietate filius dicitur eſſe a patre, qua ſpi. ſanctus. nam filius dicitur eſſe a patre, quia genitus eſt ab eo: ſpi. ſctũs vero dicitur eſſe a patre & a filio, quia ſpirituſſanctus eſt donum patris & filij. i. quia procedit ab vtroque, *b* eo enim dicitur ſpirituſſanctus quo donum, & eo donum quo procedens. Vnde Auguſt. in † lib. 5. de tri ait. Spirituſſanctus qui non eſt trinitas, ſed in trinitate intelligitur in C eo quòd proprie dicitur ſpirituſãctus, relatiue dicitur, cum & ad patrem & ad filium refertur: quia ſpirituſſanctus & patris, & filij, ſpiritus eſt, ſed ipſa relatio non apparet in hoc nomine. apparet autem cum dicitur donum dei. Donũ eſt enim patris & filij, quia & a patre procedit, & a filio. Ecce his verbis aperte oſtenditur eadem relatione dici ſpiritumſanctum, & donum. donum autem; quia D procedit a patre, & filio. proprietas ergo qua dicitur ſpirituſſanctus vel donũ, proceſsio ipſa eſt. de qua poſt plenius agemus, cum alijs. Cum ergo ab æterno proceſſerit ab vtroque, & ab æterno donum

†c.20.to.3.

†c.11.to.3.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum donum, ſit nomen eſſentiale.

1.p.q.28. ar.1.

Ad primum ſic proceditur. Videtur, quòd donum ſit nomen eſſentiale. Omne enim nomen connotans effectum in creatura, ſignificat diuinam eſſentiã vt communiter dicitur. Sed hoc nomen donum, connotat effectum in creatura. dicitur enim ſpirituſſancti donum, inquantum eſt donabilis creaturæ in aliquo effectu. ergo eſt eſſentiale.

¶ 2 Præte. Nullum nomen perſonale cõuenit eſſentiæ, quia eſſentia, nec genita eſt nec gignens: ſed eſſentia diuina dicitur donata eſſe filio a patre. vt dicitur Philippenſ. 2. Donauit illi nomẽ &c. Quod etiam accipit ex verbis Hil. ſupra poſitis. 16. diſt. vlti. ca. ergo donum eſt nomen eſſentiale.

¶ 3 Item. Spirituiſancto conuenit eſſe donum, inquantum procedit, vt amor: ſed amor in diuinis etiam eſſentialiter dicitur, vt habetur ex verbis Auguſt. ſupra diſt. 10. poſitis. ergo videtur, quòd & donum. diſ.10. i lit.

¶ 4 Præt. Quicquid habetur ab aliquo, hoc dicitur eſſe datum, vel donatum: ſed non intellecta diſtinctione perſonarum adhuc poſſemus habere Deum ad fructum, & non habemus hæc a nobis. ergo eſſet datum nobis, quicquid autem intelligitur in diuinis, excluſa per intellectum diſtinctione perſonarum eſt eſſentiale. ergo donum eſt eſſentiale. Aug. 15. de tri. c. 17. t. 3

Contra. Quicquid conuenit alicui perſonæ ſecundum rationem originis, non eſt eſſentiale, ſed notionale. Donum autem dicitur ſpirituſſanctus, inquantum ab æterno procedit, vt dicitur in litera. ergo non eſt eſſentiale, ſed perſonale.

Reſpondeo, Dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt, diſt.15.q.3. ar.1. dare, vel donare dicitur dupliciter. Vno modo illud quod habetur per modum dominij, vt poſſeſſio. Alio modo illud, quod habetur quaſi intrinſecum ſibi, ſicut aliquis habet ſeipſum, vel materiam ſuam, vel qualitatem. Quàmuis autem in diuinis perſonis, non ſit dominium vnius reſpectu alterius, tamen eſt ibi authoritas principij. Dicendum igitur, quòd datio A poteſt importare authoritatem reſpectu dati, & ſic donum, vel datum eſt notionale. Poteſt etiam non importare authoritatem, ſed tantum hoc, quòd id quod datur, libere habeatur. Et hoc modo ipſa eſſentia dicitur dari, vel donari. Et ſecundum hoc, donum, vel datum, non eſt perſonale, ſed eſſentiale, tamen ſemper importat diſtinctionẽ dantis ad eum cui datur, quàmuis non ad id quod datur.

¶ Ad primum igitur dicendum, ꝙ nomen poteſt connotare effectum in creatura dupliciter. Vel ſecundum rationem principij tantum, & quia eadem eſt operatio totius trinitatis, oportet quòd tale nomen cõmune ſit toti trinitati, & ad eſſentiam pertinens. Vel ita, quòd cum ratione principij, reſpectu creaturę, etiam aliquid aliud importet. Et tunc, quàmuis ſecundum reſpectum ad creaturã det intelligere eſſentiam ex conſequenti, ſicut cauſa intelligitur in effectu: tamen ſecundũ aliud, quod ſignificat, poteſt ad perſonam pertinere, ſicut aſſumere carnem importat, & operationẽ, quæ communis eſt trib⁹ perſonis, & terminum operationis, in quem terminata eſt aſſumptio, quod proprium eſt perſonæ filij: & ideo ſibi ſoli conuenit. Similiter dico, quòd donum præter reſpectum, quem importat ad illud cui donabile eſt, importat reſpectum ad illum a quo eſt, ſicut a principio reſpectu eius authoritatem habente, & ex hac parte eſt notionale.

¶ Ad ſm dicendũ, ꝙ ſi dare importet auctoritatem reſpectu dati in dante, ſic eſſentia non dr̃ dari, ſed alio modo, vt dictum eſt. In corp. ar.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad tertium, quia amor eſſentialis, quàmuis ſit habens rationem primi doni, in quo alia dona dantur: tamen reſpectu eius non poteſt denotari auctoritas, & ideo ratione prędicta, amor non poteſt dici donari, ſecundum quod authoritas importatur in donante reſpectu dati.

E ¶ Et ſimiliter etiam dicendum ad quartum, quia donum in cuius ratione importatur auctoritas, non remanet non intellecta diſtinctione perſonarum.

ARTICVLVS II.

b Vtrum donum ſit proprium ſpirituſſancti.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd donum non ſit proprium ſpirituſſancti. Tẽporalis. n. proceſſio, vel miſſio ſpirituſſancti, dr̃ eius donatio. Sed filius mittit ſicut ſpir. ſan. & habet aptitudinẽ ad miſſionem a ꝓceſſione æterna, ſicut ſpi. ſan. vt patet ex dictis. ergo filius põt dici donũ, ſicut ſpi. ſan. 1.p.q.38. ar.2. diſt.15.q.4. ar.2.

¶ 2 Pręt. Cum perſonæ diſtinguantur ꝑ proceſſiones æternas, nomẽ proprium pſonæ põt deſignari in actũ proceſſionis: ſicut filius deſignatur in generatione, inquantum eſt filius : ſed nomen doni, non deſignatur in proceſſione ęterna, quia ſecundum eam, pater non dicitur donare donum, ſicut dicitur generare filium . ergo videtur, quòd non ſit proprium ſpirituſſancti.

¶ 3 Item . Propria perſonarum dicunt tantum relationem, q̃a in abſolutis diuinæ perſonę, non diſtinguútur : ſed donum, non dicit tantum relationem, immo aliquid aliud, quod datur . ergo videtur, ꝙ non ſit nomen propriū ſpirituſſancti . †c.15.to.3.

¶ 4 Præte. Spirituſſanctus, non habet niſi vnam notioné, quæ eſt eius proceſſio : ſed alio modo innoteſcit ſpirituſſanctus, inquantum eſt donum, & inquã tum eſt procedens, ergo videtur, quòd notio qua donū dicitur, non ſit propria ſpirituſſancti, & ita nec nomē doni . †cap. 16. Li.15.c.17.

In contrarium eſt, quod dicit Aug. lib. de Trini. Quia ſicut in trinitate ſolus filius dicitur verbum, ita ſolus ſpirituſſanctus dicitur donum : ſed quod cõuenit ſoli alicui perſonę eſt proprium ſibi. ergo nomen doni proprium eſt ſpirituſſancti .

Reſpondeo, Dicendum, quòd donum, & datum differunt, vt in litera dicitur, & horū differentia poteſt attendi quantum ad tria, ſcilicet quantum ad conſignationem. Datum enim conſignificat tempus, cum ſit participium ; donum autem non, cū ſit nomen. Inde eſt, †Eſa. 9. quòd donum competit magis diuinis, quæ ſine tépore ſunt quàm datum . vnde donum poteſt eſſe æternum, ſed non datum .

4. ethi. c. 2. ¶Item. Quantum ad ſignificationem, quia donare addit ſupra dare. Donum enim vt dicit Philoſophus, eſt datio irreddibilis, non quę recompenſari non valeat, ſed illa quæ recompenſationem non quærit . vnde donum importat liberalitatem in dante . Item quantum ad modum ſignificandi : quia donum importat aptitudinem ad dandum . Datum autem importat dationem in actu. Aptitudo autem ad dandum, poteſt attendi dupliciter. Vel ex parte ipſius dati, quaſi paſſiua, ſicut calefactibile ad calefactionem aptitudinem importat . Vel ex parte dantis, quia actiua, & talis aptitudo eſt ſecundum rationem, qua aliquid datur liberaliter . Ratio autem omnis liberalis collationis eſt amor: quod enim propter cupiditatem datur vel propter timorem, non liberali datione datur, ſed talis datio magis dicitur quęſtus, vel redẽptio . Quia igitur ſpirituſſanctus eſt amor ex ratione ſuę proceſſionis habet in ſe, & quòd detur, & quòd ſit ratio dandi . vnde eſt donum per ſe, & primo. Alia autem quæ dantur, non ſunt dona, niſi ſecundum quòd participant aliquid amoris, vt ex amore data. Si igitur colligantur tres dictæ rationes doni, adiuncta auctoritate dantis ad donum , patet quòd in trinitate donum ſpirituſancto conuenit, ſecundum ſuam pro- F ceſſionem æternam, inquantum procedit vt amor, qui eſt ratio liberalis collationis. Vnde ſicut amor eſt ſibi ꝓprium, ita donū.

¶Ad primum igitur dicendū, ꝙ donum non importat miſſionem in actu, ſed rationem liberalis collationis vel dationis . Quæ q̃uis ſit idem re, quod miſſio in diuinis perſonis, tñ differunt rõne. Vnde q̃uis filius detur, vel mittatur, tñ rõ liberalis dationis eſt amor, qui eſt ſpi. ſan. & iſta rõ nõ pertinet ad filiū. vñ nõ ꝓprie põt dici donū, etſi dicatur datus .

¶ Ad ſm̃ dicendū, ꝙ ſicut dictum eſt, proceſſio filij nominatur etiam quantum ad proprium ſuū modū. ſ. nomine ſuę generationis, & iõ ex ꝓpria ſua ꝓceſſione, põt trahi ſua ꝓprietas. ſ. filius. Sed proceſſio. ſ. ſ. nõ hẽt nomen quãtū ad modū ſuæ proceſſionis propriū. Vñ ex actu ꝑſonali quo ſignãt procedere, nõ põt trahi ad propriū pertinẽs ad modū proceſſionis, ſm̃ quòd dicitur amor, vel donum . Diſt. 13. q. vnica. ar. 3. †vbi ſup. cap. 15.

¶Ad tertiū dicendū, ꝙ hoc nomẽ donum vel datū, præter relationẽ ex q̃ dr̃ donū vel datū, dat intelligere rẽ quadã q̃ dat̃, q̃uis forte, non ſicut partẽ ſignationis nominis, q̃a ſubiectum nõ includit̃ in ſignificatione nois ſignificãtis accidẽs cõcretiue. vt dicit Com. 5. Meta. q̃uis Auic. cõtrariū ſenſerit. Tex. 14. Auic. 6. naturaliū par. 1. c. 2. Sed ad rõnẽ dati, vel doni, nihil refert vtrū illa res data ſit ĩ hoc genere vel in illo, & ſm̃ ꝙ coartat̃ donū cõditionibus prædictis, oportet ꝙ res illa data, relationẽ ſignificet, quia donū vt rõ dãdi eſt amor, nec amor põt dari, vt reſpectu cuius habeatur auctoritas, niſi perſonalis, quæ ad aliquid eſt .

¶Ad quartum dicendū, ꝙ ſicut eſt in eſſentialibus, ꝙ vna eſſentia cõis eſt bonitas, & ſapientia, & omnia alia attributa, ſm̃ diuerſas rationes : ita etiam in perſonalibus, quia vna proprietas, vel notio, ſecundum rem differt ſm̃ diuerſas rationes ſignifican- K di in nomine : ſicut proprietas verbi alio modo ſignificatur dū dicitur filius, & dum dicitur verbum. Ita etiam proprietas ſpirituſancti poteſt ſm̃ diuerſas rationes, diuerſis nominibus ſignificari, & poteſt eſſe, quòd ſecundum rationem intelligendi, vna illarum rationem conſequatur ad aliam , ſicut etiam eſt in eſſentialibus attributis , quòd voluntas pręſupponit intellectum. vnde ratio doni conſequitur rationem amoris ſimili modo .

Articvlvs III.

Vtrum per donum, quod ſpirituſſanctus eſt, dentur omnia dona.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur, quòd per donum, quod eſt ſpirituſſanctus, non dentur omnia dona . Sicut. n. dicit philoſophus. 5. phyſ. Alterationis nõ eſt alteratio, Tex. 10.

fuit . Non ergo ſpirituſſanctus eo tantum dicitur donum, quia donatur : nã & ante fuit donū, quàm donaretur . Vnde Augu. in 5. lib. †de Tri. Semper procedit ſpirituſſanctus, & non ex tẽpore, ſed ab æternitate procedit : ſed quia ſic procedebat vt eſſet donabile, iam donū erat antequam eſſet cui daretur. G Aliter enim intelligitur cum dicit̃ donum, aliter cum dicitur donatum , nam donum poteſt eſſe etiam antequam detur. donatū autem niſi datum fuerit , nullo modo dici poteſt . Sempiterne ergo ſpirituſſanctus † eſt donū, temporaliter autem donatum. His verbis aperte oſtenditur, ꝙ ſicut ſpirituſſanctus , ab æterno procedit , ita ab ęterno donum eſt : non quia donaretur a patre filio , vel a filio patri , ſed quia H ab æterno proceſsit donabilis.

Quæritur cui donabilis .

Sed quęritur cui donabilis : vtrum patri & filio, an tantum nobis qui nondum eramus ? Si autem nõ erat donabilis patri & filio, ſed tantum nobis , & ex eo donū erat, quia ſic donabilis procedebat , videtur ꝙ filius eadẽ I ratione ſemper donum fuerit, quia a patre proceſsit ab æterno donabilis nobis in tẽpore. Nam & de filio legitur, † ꝙ datus eſt nobis . Ad quod dicim⁹, quia ſpirituſſanctus nobis tantum non patri uel filio donabilis proceſsit , ſicut & nobis tantum datus eſt : & filius uere datus eſt nobis, & ab æterno proceſsit a patre: non ut donabilis tantum , ſed ut genitus , qui & donari poſſet . proceſsit ergo ut genitus & donabilis, ſed ſpirituſſanctus non procedit ut genitus , ſed tantum ut donū : donum autem ſemper fuit non ſolum quia donabilis , ſed quia proceſsit ab utroque , & quia donabilis fuit . Vnde Auguſtinus † in quinto libro de Trinitate . Eo ipſo , quòd daturus eum erat Deus , iam donum erat, etiam antequam daretur . & ideo donabilis eſt, ſed aliter donabilis , quàm filius . Nam & aliter datus , & aliter proceſſit , quàm filius . Filij enim proceſſio genitura eſt, uel natiuitas. Spirituſſancti uero proceſſio, natiuitas non eſt , utraque uero ineffabilis eſt .

d *Quòd ſicut filius naſcendo accepit , non tantum ut eſſet filius , ſed etiam eſſentia , ita & ſpirituſſanctus procedendo accepit , non tantum ut eſſet donum; ſed etiam ut eſſet eſſentia .*

Et notandum , quòd ſicut filius naſcendo accepit , non tantum ut filius ſit ; ſed omnino ut ſit , & ut ipſa ſubſtantia ſit , ita & ſpirituſſanctus a patre , & filio procedendo , ac-

alias in infinitum abiretur . Si ergo donum datur per donum , ibitur in infinitum , & hoc non eſt ponere . ergo videtur, quòd dona , non dentur per aliud donum .

¶ 2 Præt. Vt ſupra habitum eſt ex verbis Hila. ipſa eſſentia diuina eſt data a patre filio . Si igitur omne datum datur per ſpiritumſanctum, tunc eſſentia datur filio, ꝑ ſpirituſan. & hoc eſt inconueniens, q̃a ſpirituſſanctus eſſet principium filij . ergo videtur, quòd per hoc donum, nõ dentur omnia dona . d. 16. Hilar. 9. de Trin. poſt med.

¶ 3 Item. Filius eſt etiam datus nobis Iſa. 9. Sed ſpirituſſanctus , non habet aliquam rationem principij reſpectu filij . ergo videtur , quòd non omne datum datur per hoc donum . †c. 15. to. 3.

¶ 4 Præt. Nihil datur per donum aliquod , niſi illud donum detur. Sed multa dantur nobis a Deo, in quibus non datur ſpirituſſanct⁹. Sicut data naturalia , & gratiæ gratis datæ . ergo videtur , quòd non omnia dona dentur per hoc donum .

Contra eſt, quod in litera dicit̃ .

¶ Præt. Illud quod eſt primum in quolibet genere, eſt cauſa omniū , quæ ſunt in genere illo, vt habetur ex verbis philoſophi in 2. Meta. †c. 26. to. 3. Text. 4. ſed ſpirituſſanctus, habet rationem primi doni, inquantum ipſe eſt amor patris, & filij. ergo videtur, quòd per hoc donū omnia dentur .

Reſpondeo, Dicendum, quòd aliquid dicitur dari multipliciter . Quandoque ex ipſa proprietate naturæ, ſecundum quod dicimus , quòd ignis dat calorem ſuum, & ſol ſplendorem, & huius dationis non eſt principium voluntas. Quandoque ex voluntate , vt principio dationis . Et hoc contingit dupliciter . Quandoque enim per dationem intenditur aliqua vtilitas ipſius dantis . Vel quantum ad remotionem mali , ſicut quando aliquid datur ex timore, & talis datio dicitur redemptio . Vel quantum ad acquiſitionem alicuius boni , & talis datio eſt proprie quęſtus, vel venditio . Quandoque autem non intenditur vtilitas aliqua in ipſo dante, & hæc datio dicitur liberalis, & proprie dicitur donatio . Conſtat autem , quòd illa datio in qua intenditur vtilitas dantis, nunquam competit Deo . vnde ipſa ſingulariter dicitur liberalis, quia in omnibus aliis dantibus, intenditur aliqua vtilitas in dante, vel boni temporalis , vel ſpiritualis . Vnde nulla datio eſt pure liberalis ; vt dicit Auicen. niſi Dei , & operatio ipſius . Tract. 5. metaph. cap. 4. 4. c. de diui. no. Ratio autem liberalis dationis eſt amor, qui ſecundum Diony. mouet ſuperiora ad prouiſionem minus habentium . Et quia ſpirituſſanctus eſt amor : ideo ipſe eſt ratio omnium eorum datorum . quorum principium eſt diuina voluntas , ſicut ſunt omnia data creaturis.

¶Ad primum igitur dicendum, quòd philoſophus intendit dicere , quòd alteratio non terminatur ad alterationem per ſe loquendo , non tamen intendit dicere, quòd vna alteratio non poſſit eſſe cauſa alterius . & ita etiam vnum donum poteſt eſſe cauſa alterius , & non ibitur in infinitum, quia erit deuenire ad primum donum , quod datur per ſeipſum , & non per aliud donum ſpirituſancti .

A ¶ Ad ſecundum dicendum , quòd datio illa, qua pater dat eſſentiam filio, eſt datio ex proprietate naturę . vnde ad illam dationem, comparatur natura vt principium , & non voluntas, vt ſupra dictum eſt. & ideo talis datio, non eſt per ſpiritumſanctū. diſt. 15. q. 3 ar. 1.

¶ Ad tertium dicendum , quòd quamuis ſpirituſſanctus , non ſit principium filij, eſt tamen principiū effectus , ſecundum quem filius dicitur dari , vel mitti . & ideo etiam ipſe filius eſt datus per donum, quod eſt ſpirituſſanctus, ſcilicet ꝑ amorem. vnde dicitur Ioã. 3. Sic Deus dilexit mundū &c.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd quamuis omnia dona , & naturalia & gratuita , dentur nobis a Deo per amorem , qui eſt primum donum, non tamen in omnibus donis datur ipſe amor , ſed tantum in dono, qđ eſt ſimilitudo illius amoris , ſcilicet , in dono charitatis. Cū enim dicitur, quòd alia dona dãtur per donum amoris, qui eſt ſpirituſſanctus , præpoſitio per, non notat cauſam ex parte recipientis, vt ſit ſenſus , per hoc , ꝙ recipit donum amoris , recipit alia dona : ſed notat habitudinem cauſæ ex parte dantis , qui per hoc , quòd amat creaturam ſuam, omnia data dat. †c. 2. to. 3. †d. 26.

Articvlvs IIII.

d *Vtrum eadem proceſſione ſpirituſſanctus habeat , quòd ſit donum , & Deus .*

Ad Qvartvm ſic proceditur . Videtur , quòd non eadem proceſſione , ſpirituſſanctus habeat , quòd ſit Deus , & quòd ſit donum . Non enim eſt eadem ratio communis, & proprij . Sed donum E eſt proprium ſpirituiſancto , Deus autem eſt commune . ergo non eſt idem donum , & Deus .

¶ 2 Præter. Quicquid habet ſpirituſſanctus , per proceſſionem , ſecundum rationem intelligendi conſequitur ipſam proceſſionem . Sed deitas non eſt conſequens proceſſionem , quia non procedit , neque per ſe , neque per accidens , ſicut etiam non generatur . ergo videtur , quòd ſpirituſſanctus , non habet per proceſſionem , quòd ſit Deus .

Contra . Spirituſſanctus non eſt Deus , niſi inquantum habet deitatem : ſed per proceſſionem recepit totam deitatem a patre . ergo proceſſione eſt Deus .

Reſpondeo , Dicendum, quòd ſicut in filio eſt ſignificare proprietatem eius per modum relationis , vt cum dicitur filiatio , & per modum exitus vel emanationis , vt cum dicitur generatio paſſiue, vel natiuitas, ita eſſet etiam in ſpirituſancto, ſi nomina eſſent poſita : ſed ꝓp defectum nominū vtimur eodem

cepit , non tantum vt ſpirituſſanct⁹ ſit , vel donum, ſed etiam vt omnino ſit , & vt ſubſtantia ſit . quod vtique non accepit , ex eo quòd datur : nam cum non detur niſi ex tempore , ſi hoc haberet, ex eo quòd datur , accepiſſet ergo ex tempore , vt eſſet . B Vnde Auguſt. † in quinto libro de Trinitate . Filius non hoc tantum habet naſcendo, vt filius ſit , ſed omnino , ut ſit . Quæritur ergo, utrum ſpirituſſanctus , eo quod datur , habeat non tantum ut donum ſit , ſed omnino ut ſit . quod ſi non eſt niſi quia datur , ideſt , ſi non habet eſſe , niſi eo quòd datur , ſicut filius naſcendo habet non tantum, ut ſit filius ; quod relatiue dicitur , ſed omnino vt ſit ipſa ſubſtantia : quomodo iam C ſpirituſſanctus erat ipſa ſubſtantia , cū non prius daretur , quàm eſſet cui daretur ? Non ergo eo , quòd datus : ſed procedendo habet ut ſit donum , & ut ſit eſſentia , ſicut filius , non eo quòd datus eſt , ſed naſcendo accepit , non tantum ut ſit filius , ſed ut ſit eſſentia . Vnde Auguſtinus in 15. libro de Trinitate † ait . Sicut filio præſtat eſſentiam ſine initio temporis , ſine ulla mutabilitate naturæ de patre generatio , D ita ſpirituiſancto præſtat eſſentiam , ſine ullo initio temporis , ſine ulla mutabilitate naturæ , de utroq; proceſſio .

Quòd ex prædictis uidetur , quòd filius , non tantum ſit filius natiuitate , ſed etiam de ſimili , eſſentia , & ſpirituſſanctus proceſſione .

Hic oritur quæſtio : ſi filius naſcendo habet nõ tantum ut ſit filius , ſed ut ſit eſſentia , & ſpirituſſanctus procedendo , non tantum ut ſit donum , ſed ut ſit eſſentia : ergo & filius natiuitate eſſentia eſt , & ſpirituſſanctus proceſſione eſſentia eſt , cum alibi dicatur , quòd nec pater eo pater eſt , quo Deus , nec filius eo filius , quo Deus , nec ſpirituſſanctus eo donum , quo Deus , quia ut ait Auguſt. † in ſeptimo libro de Trinitate : His nominibus eorum relatiua oſtenduntur , non eſſentia . Vnde poſt plenius agemus .

Reſponſio .

Ad quod breuiter reſpõdentes dicimus , quia nec filius natiuitate eſſentia eſt , ſed tantum filius , nec ſpirituſſanct⁹ ꝓceſſione eſſentia nomine ad ſignificandum emanationem ipſius, & proprietatem, vel relationem, ſcilicet nomine proceſſionis. Dico igitur, quòd proceſſio poteſt dicere emanationem ſpirituſſancti, vel relationem, ſiue proprietatem eius. Si relationem, vel proprietatem, ſic ſpirituſſanctus proprietate ſua, formaliter loquendo, eſt ſpirituſſanctus, & donum, & amor, non autem Deus: ſicut nec filius filiatione eſt Deus formaliter loquendo, ſed filiatione eſt filius, & deitate Deus, & ſapientia ſapiens. Si dicat emanationem, tũc poteſt dici, quòd ſpirituſſanctꝰ ſua ꝓceſſione eſt Deus, & donum, ſicut etiam filius ſua natiuitate eſt filius & Deꝰ: ſed diuerſimode, quia deitas ſe habet ad generationem ſolũ, vt accepta per generationem, ſed filiatio, ſecũdum rationem intelligendi, eſt conſequens generationem. Et ſimili ratione conceditur, quòd filius naſcendo, accipiat diuinitatem, & non ſolum ita, quòd gerundiuum importet cõcomitantiam, vt dicitur de aliquo currendo eſt homo, ſed importat ordinẽ ad acceptum, vt ſit ſenſus: filius naſcendo accepit deitatẽ, ideſt, per natiuitatẽ accepit diuinitatem. Et ſimiliter ẽ de proceſſione ſpirituſſancti. hæc autem plenius dicta ſunt ſup.

diſt. 10. q. vnica. ar. 4.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ nõ eodem modo formaliter, ſecũdum rationem ſpirituſſanctus eſt Deus, & donum, ſed per eãdem emanationem habet vtrunque: quia ſicut filiꝰ nihil habet niſi quod naſcendo accepit, ita & ſpirituſſanctus nihil habet, niſi quod procedendo accepit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia diuina, nõ accipit nouum eſſe in ſpirituſancto per proceſſionem, cum vnum & idem ſit eſſe trium perſonarum, & ideo non procedit, neque per ſe, neque per accidens, neque etiam proceſſionem conſequitur, ſed hoc, quod ſpirituſſanctus habeat deitatem, conuenit ei ex ſua proceſſione.

eſt, ſed tantum donum, & tamen vterque, ille naſcendo, iſte procedendo, accepit vt eſſet eſſentia. Non enim vt ait Hilarius † in lib. 5. de trinitate, per defectionem, aut protenſionẽ, aut deriuationẽ ex Deo, Deus eſt, ſed ex virtute naturæ in naturam eandem, natiuitate ſubſiſtit filius: & ex virtute naturæ in naturam eãdem, proceſſione ſubſiſtit ſpiritusſanctus.

†circa fin.

Exponit uerba Hilarij.

QVÒD itaque intelligi poteſt: ex patre qui eſt virtus ingenita, naturam quam habet eandem filius natiuitate, ideſt naſcendo, & ſpiritusſanctus proceſſione, ideſt procedendo habet. H Vnde ipſe idem apertius eloquẽs, quod dixerat aperit ſubdens. Natiuitas, inquit, Dei, † non poteſt non eam de qua profecta eſt naturam tenere. Non enim aliud quàm Deus ſubſiſtit, quod non aliunde, quàm de Deo ſubſiſtit. Ecce his verbis aperitur, quomodo accipiẽdum ſit illud: de patre generatio præſtat eſſentiam filio: & de vtroque proceſſio præſtat eſſentiam ſpirituiſancto: non quia ille eſſentia ſit filius, & iſte eſſentia ſit ſpiritusſanctus, immo proprietate perſonali: ſed quia & ille naſcendo, & iſte procedendo eſſentiam habet eandem, & totam que in parte eſt.

† 5. de trin, circa fin.

ARTICVLVS V.

c Vtrum ſpirituſſanctus poſſit dici donum noſtrum.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſpirituſſanctus poſſit dici donum noſtrum. Donum enim dicitur ſecundum reſpectum ad creaturam: ſed eis, quæ important reſpectum ad creaturam poteſt addi meum, vel noſtrum, vt creator noſter. ergo videtur, quòd ſpirituſſanctus poſſit dici donum noſtrum.

¶ 2 Item. Sanctus nihil adimit de ratione huius, quod dicitur ſpiritus: ſed dicitur ſpiritus noſter, vt ſpiritus Helye. ergo videtur, quòd poteſt dici ſpirituſſanctus noſter.

F ¶ 3 Item. Sicut filius importat relationem æternam, a qua imponitur, ita & pater: ſed dicitur pater noſter. ergo etiam poteſt dici filius noſter.

¶ 4 Præte. Quicquid datur nobis eſt noſtrum, ſed filius datus eſt nobis. ergo eſt filius noſter.

¶ 5 Præte. In Deo idem eſt deitas, & Deus, & ſapientia, & bonitas, & oĩa huiuſmodi: ſed dicit Deꝰ noſter. ergo ẽt põt dici Deus ſapientia nr̃a, vel eſſentia nr̃a.

SED econuerſo. Videtur, ꝙ non põt dici Deus noſter. In pronomine, n. nr̃m, vel meũ, importatur aliqua habitudo, vel relatio creatoris, ad creaturã, ſed Deus ẽ nomen abſolutũ, & nomen naturæ, vt dicit Amb. ergo vr̃, ꝙ nõ põt dici Deꝰ nr̃.

Lib. 1. de fi. de. c. 1. to. 2

RESPON. Dicendum, quòd Deus, nõ poteſt habere aliquã relationẽ ad nos, niſi ꝑ modũ principij. Cum aũt cauſæ ſint quatuor, ipſe nõ eſt cã materialis noſtra, ſed ſe habet ad nos in ratione efficiẽtis, & finis, & formę exẽplaris, non aũt in ratione formæ inhærẽtis. Conſiderãdũ eſt igitur in nominibꝰ diuinis, ꝙ omnia illa nomina, q̃ importãt rationem principij, per modum efficientis, vel finis, recipiũt additionem dictorũ pronominum, ſicut dicimus, creator noſter, & bonum noſtrum. Ea autem, quæ dicũtur per modũ formæ inhærentis, non recipiunt dictorum pronominũ additionem. et talia ſunt nomina omnia diuina, q̃ in abſtracto ſignificãtur, quæ omnia ſignificantur per modum formæ, vt eſſentia, bonitas, & huiuſmodi. vnde in talibus non poteſt fieri additio. Non. n. poſſum dicere, quòd Deus ſit eſſentia noſtra, vel ſubſtantia, vel aliquid huiuſmodi: tamen in iſtis nominibus conſiderandus eſt q̃dã ordo, quia q̃dã horũ abſtractorũ importãt rationẽ principij efficientis & exemplaris, vt ſapientia, & bonitas, & huiuſ- K modi. q̃nq; fit additio dictorũ pronominũ, vt cũ dicimus Deus eſt ſapientia noſtra cauſaliter, per modum quo dicitur ſpes noſtra, quia per eius ſapientia efficit in nobis ſapientia, exẽplata a ſua ſapientia, ꝑ quã ſapientes ſumus formalr̃. Quædã aũt non importãt rationem principij, niſi forte exemplaris, & talibꝰ non cõſueuit fieri dicta additio. Non. n. conſuetũ eſt dici quòd Deꝰ ſit eſſentia noſtra, vel ſubſtãtia noſtra. Tñ ẽt q̃nq; iſtis nominibus, fit talis additio ꝑꝑ habitudinem principij exemplaris, ſicut Dio. dicit. 4. cap. cęl. hier. quòd eſſe omniũ eſt ſuper eſſe deitatis, licet huiuſmodi locutiones magis ſint exponendæ, q̃ extẽdẽdæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd donũ importat quandam relationem in actu. ſ. ad dantem, & quandam ſolum in aptitudine, quantum eſt in ratione ſui nominis. ſ. ad eum cui datur. Et ideo poteſt ſemper dici donum dantis: ſed non eſt eius, cui datur, niſi quando ſibi eſt datum in actu: & propter hoc dicimus datum noſtrum, & non donum noſtrum.

Quòd ſpirituſſanctus dicitur donum, & donatum ſecundum prædictos duos proceſſionis modos.

EX predictis patet, ꝙ ſpirituſſanctus ſempiterne donum eſt, & tpaliter datũ, vel donatum: G ex quo apparet illa diſtinctio geminæ proceſſionis, de qua ſupra egimus. nam ſecundũ alterã ꝓceſſionem dicitur donatum vel datum, ſecundum alteram vero, dicitur donum.

c Secundum hoc, ꝙ donum eſt, refertur ad patrem & filium, ſecundum quod datum, ad eum qui dedit, & ad eos quibus datum eſt.

H ET ſecundum hoc, quòd ſempiterne donum eſt, refertur ad patrem, & filium, ſecundum hoc vero, ꝙ dicitur datum vel donatum, & ad eum qui dedit refertur, & ad eos quibus datur, & eius dicitur eſſe qui dat, & illorũ, quibus datur. Vnde Auguſt. † in 5. lib. de tri. ait. Quod datum eſt, & ad eum qui dedit refertur, & ad eos, quibus dedit. itaque ſpirituſſanctus, non tantum patris, & filij, qui dederunt, ſed I etiam noſter dicitur, qui accepimus. ſpiritus ergo & Dei eſt, qui dedit: & noſter, qui accepimus: non ille ſpiritus noſter quo ſumus, q̃a ipſe ſpiritus eſt hominis qui in ipſo eſt: quãuis & illũ ſpiritũ qui hominis dr̃, vtiq; accepimus, ſed aliter ille: aliter iſte nr̃ dicitur. Aliud eſt

†c. 14. to. 3.

¶ Ad

A ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſpirituſſanctus eſt quædam circumlocutio inuenta, ad exprimendum perſonam ſpiritusſancti: ipſe autem inquantum eſt perſona ſubſiſtens, non importat relationem principij, ſed magis eius, qui eſt a principio, & ideo non poteſt dici ſpirituſſanctus noſter. Sed ſpiritus importat rationem principij, inquantum a ſpiritu ẽ inſpiratio, propter quod poteſt dici ſpiritus noſter.

¶ Ad tertium dicendum, quòd pater importat rationẽ principij, filius autẽ nõ, ſed magis eius, quod eſt a principio, & iõ non poteſt dici filiꝰ noſter, ſicut dicitur pater noſter, quàmuis etiam non dicatur pater noſter, ꝓut imponitur nomen a paternitate æterna, ſic enim eſt pater ſolius filij naturalis.

¶ Ad quartũ dicendum, quòd quàmuis filius datus ſit nobis, non tamen datꝰ eſt nobis in filium, ſed in doctorem, vel ſaluatorem, & ideo poteſt dici ſaluator noſter, ſed non filiꝰ noſter. Et ſi obijciatur: eſt filius & eſt noſter. ergo eſt filiꝰ noſter. patet, quòd ẽ fallacia accidentis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſapientia in abſtracto ſignificat id quo aliquis eſt formaliter ſapiens, & propter hoc ratione prædicta, non poteſt proprie dici, quòd ſit ſapientia, niſi per modum, qui dictus eſt.

In corp. ar.

¶ Ad vltimum dicendum, ꝙ Deus quamuis ſignificet eſſentiam diuinam quantum ad id cui imponitur, tamen quantum ad id a quo imponitur nomen: ſignificat operationem, vt ſupra dictum eſt, ex verbis Damaſc. Et ideo poteſt dici Deus noſter. Tamen diuerſimode poteſt dici Deus omnium, & iuſtorum. Deus enim dicitur omnium propter relationem principij, inquantum ſcilicet eſt creator omnium. Dicitur autem Deus iuſtorum ſpecialiter, ſecundum rationem finis, quem contingunt. Et ideo dicitur etiam ab eis haberi. Alia enim licet ordinentur in ipſum ſicut in finem, non tamen conſequuntur ipſum niſi iuſti, qui coniunguntur ſibi per gratiam, & gloriam. & ideo etiam omnium communiter dicitur, vel finis, vel aliquid huiuſmodi. Sed abſolute dicitur de iuſtis, quia Deus eſt eorum, quia habent ipſum, ſicut ſuam hæreditatem, & per quendam modum paſſionis.

primo fidei ortho. c. 12 ſup d. 2. in expoſit. literæ.
In expoſit. literæ.

enim quod accepimus, vt eſſemus, aliud quod accepimus, vt ſancti eſſemus. Quòd autem ſpirituſſanctus noſter dicatur, ſcriptura oſtendit. Scriptum eſt enim de Ioan. † quòd in ſpiritu Helyę veniret. Ecce dictus eſt Helyæ ſpiritus, quem accepit Helyas, ſcilicet ſpiritus ſanctus. Et Moyſi ait dominus. Tollam de ſpiritu tuo, † & dabo eis, ideſt, dabo illis de ſpiritusſancto, quem iam tibi dedi. Ecce & hic dictus eſt ſpiritus Moyſi. Patet ergo, quòd ſpirituſſanctus, noſter dicitur ſpirituſſanctus, quia nobis datus, & datus vtique ad hoc, vt ſancti eſſemus: ſpiritus vero creatus, ad hoc eſt datus, vt eſſemus.

†Luc. 1.
†Num. 11.

An filius cum ſit nobis datus, poſſit dici noſter, vt ſpirituſſanctus.

HIc quęritur, vtrum & filius, cum ſit nobis datus, dicatur vel poſſit dici noſter. Ad quod dicimus, quòd filius dicitur noſter panis, noſter redemptor, & huiuſmodi. ſed noſter filius non dicitur, quia filius dicitur tantum relatiue ad eum, qui genuit: & ideo noſter filius, non poteſt dici, ſed patris tantum. In eo autem, quod dicitur datus, & ad eum qui dedit, & ad eos, quibus datus eſt refertur, vt ſpirituſſanctus, qui etiam cum in ſcriptura, vt ſupra dictum eſt, dicatur ſpiritus noſter, vel ſpiritus tuus, vel illius, vt de Moyſe, & Helya dictum eſt, nuſquam tamen in ſcriptura occurrit ita dici ſpirituſſanctus noſter, vel tuus, B vel illius, ſed ſpiritus noſter, vel tuus ſpiritus, vel illius, quia ſpirituſſanctus eo dicitur, quo donum, & vtrunque relatiue dicitur ad patrem & filium: & hoc ſempiterna relatione. Si tamen aliquando dicitur donum noſtrum, accipitur donũ pro donato, vel dato. Cum vero donum accipitur eo modo, quo ſpirituſſanctus, donum tantum patris, & filij dicitur non hominis: ita & filius ſub C hac appellatione, non poteſt dici noſter, vt dicatur filius noſter, ſicut nec dicitur ſpirituſſanctus noſter, & tamen de filio dicitur, panis noſter; & de ſpiritu, ſpiritus noſter. Ille noſter panis, quia nos reficit, nobis datus. iſte noſter ſpiritus, quia nobis inſpirat a patre, & a filio, & in nobis ſpirat ſicut vult. Vnde Auguſt. † in quinto libro de Trinit. ait, quod de patre natum eſt, ad patrem ſo- D lum refertur, cum dicitur filius, & ideo filius patris eſt, & non noſter. † Dicimus tamen, & panem noſtrum da nobis, ſicut dicimus ſpiritum noſtrum.

†c. 14. to. 3.
†Matth. 6.

EXPOSITIO TEXTVS.

NON enim ſinguli, quicquam habent.} Sciendum quòd ſanctis donum, non ſolum increatum commune eſt, ſed etiam dona ad gratiam gratum facientem pertinentia, quæ ſimul infunduntur, & ſine quibus ſpirituſſanctus non habetur: ſed dona gratis data, dantur magis ad manifeſtationem, ſcilicet recepti, quàm ad coniungendum ſpiritui, & hoc propter vtilitatem aliorum. 1. Corinth. 12. & diuiduntur diuerſis prout competit vtilitati eccleſiæ. Sed ipſa relatio, non apparet in hoc nomine &c.} Videtur hoc eſſe falſum, quia ſicut dicitur donum dationis, ita ſpi. ſpirationis. Sed dicendum, quòd in nomine ſpiritus, non importatur relatio, niſi per accidens ex modo ſignificandi prout ſignificatur, vt terminus actionis alicuius. Sed in nomine doni importatur relatio, etiam quantum ad ſignificationem, quia hoc ipſum donare, vnde nomen doni ſumitur, magis pertinet ad genus relationis, quàm etiam actionis: quia dare nihil eſt aliud, quàm ſuũ alterius facere. Nomen etiam ſpiritus imponitur ad ſignificandum ſubſtantiã ratione alicuius proprietatis, ſcilicet ſubtilitatis, vt ſupra dictum eſt. vnde & aerem ſpiritum dicimus & animam, ſed nomen doni, non imponitur ad ſignificandum ſubſtantiã: ſed ad ſignificãdum, aliquid circa ſubſtantiam, quod conſequitur dationem, vnde non reducitur ad prædicamentũ ſubſtantiæ. {Non enim ait Hilar. &c.} Hic Hila. a diuinis perſonis excludit tres modos emanationis qui ſunt in diuerſitate ſubſtantiæ. Vnus eſt, quando aliquid generatur ex re corrupta, vt vermis ex carne putrefacta, vel aer ex aqua, & hoc notat cum dicit. {Per defectionem.} Secundus, quando producitur ex re manente cõiuncta ſibi, ſicut ramus ex arbore. Et hoc tangit, cum dicit. {Protenſione.} Tertius eſt, quando producitur aliquid ex re manente, ſed ſeparata ab ea, vt riuus, ex fonte, vl ex ſilice. Et hoc tangit cum dicit. {Deriuatione, vel deciſione.} Et ſic etiam homo eſt ex homine, quorum nullus diuinis perſonis conuenit. {Sed ex virtute naturæ.} Non tanquam generante, ſed tanquam principio generationis per modum formæ. {Subſiſtit filius natiuitate.} ideſt, naſcitur ſubſiſtens. {In naturam eandem.} Non ſolum ſpecie ſicut in aliis generationibus vniuocis, ſed numero. {Natiuitas, inquit Dei &c.} E Hęc expoſita eſt ſuperius. 5. diſt. {Non ille ſpiritus noſter, quo ſumus &c.} Sciendum, quòd in ſpirituſancto ſumus, non quidem formaliter, ſed effectiue, ſed ſpiritu creato, quæ eſt anima ſumus formaliter. Spirituſancto autem ſumus ſancti effectiue, & formaliter, ſecundum quòd per charitatem, quæ eſt exemplatum amoris, qui eſt ſpirituſſanctus, formaliter ſanctificamur, & per hoc nobis ſpirituſſanctus coniungitur. {Tollam de ſpiritu tuo.} Numeri. 11. Hoc enim non dicitur, quia Moyſi gratia minorata eſſet, quantum ad ſtatum habitus, ſed quantum ad vſum ſolicitudinis, aliis in ſui auxilium ſubſtitutis. {De ſpiritu etiam ſuo.} Dicitur illis collatum, non quia perſona ſpirituſancti diuiſibilis ſit, vel quòd habitus gratiæ de ſubiecto, in ſubiectum transferri poſſit, & diuidi, ſed quia acceperunt minorem gratiam, quàm Moyſes habuerat, & ad ſimiles actus, & quaſi ex gratia Moyſi propagatam, inquantum eis gratiam talem orando impetrauit. {Poſt hoc quęritur: vtrum ſpirituſſanctus.} Iſtam quęſtionem ſoluet Magiſter in. 30. diſt.

diſtin. 10. q. vnic. ar. 4
De trin. circa fin.
In expoſit. literæ.

DIVISIO PRIMAE PARTIS TEXTVS. F

POSTQVAM determinauit Magiſter de perſonis diuinis, quantum ad earum diſtinctionem, per relationes æternas: hic incipit determinare de ipſis quantũ ad earum æqualitatem. Diuiditur autẽ hæc pars in duas. In prima, oſtendit æqualitatem perſonarum. In ſecunda, mouet quandam dubitationem, quæ oritur ex quibuſdam locutionibus, quibus in ſua probatione, vſus fuerat. 21. diſt. ibi { Hic quæritur quomodo trahens.} Prima in duas. In prima, oſtendit ſecundum quid attendenda ſit perſonarũ æqualitas. In ſecunda, ſecundum illa ꝑſonarum æqualitatem oſtendit, ibi {Quòd autem æternitate &c.} Circa primum duo facit. Primo, oſtendit, ꝙ æqualitas perſonarum attenditur, quãtum ad æternitatẽ, magnitudinem, & poteſtatem. Secundo, oſtendit qualiter iſta tria ſe habent ad inuicem, ſcilicet, ꝙ ſunt idem ſecũdum rem, quod diuina eſſentia. ibi { Cumq; enumerentur &c.} {Quòd autem æternitate.} Hic oſtendit propoſitum, & diuiditur in tres partes. In prima, ex prædictis relinquit æqualitatem perſonarum, quantum ad ęternitatem. In ſecunda, oſtendit earum æqualitatẽ quãtum ad magnitudinem. ibi { Nunc ſupereſt oſtendere.} In tertia, quantum ad poteſtatem 20. diſt. n. ibi {Nunc oſtendere reſtat &c.} Nunc ſupereſt &c. Hic oſtendit perſonarum æqualitatem, quantum ad magnitudinem. Et primo, oſtendit æqualitatem in magnitudine. Secundo, inducit quandam concluſionem. ibi: {Propterea cum Deus dicitur trinus.} Prima in tres, ſecũdum tres vias, quibus ꝓbat ęqualem magnitudinem trium perſonarum. Primo, oſtendit ex mutua inhęſione. Secundo, ex remotione eorum, quæ inæqualitatem facere poſſent. ibi {Sed iam nũc ad proba.} Tertio, ex ratione diuinę ſimplicitatis, & veritatis. ibi {Sciendum eſt igitur tantam &c.} Circa primum tria facit. Primo, manifeſtat propoſitũ. Secundo, proponit intentũ. ibi {Sciendũ igiť eſt &c.} Tertio, ponit ęqualitatis ſignũ. ibi {Et inde eſt ꝙ pater.

†ſup. d. 15.

†diſt. 15.

†infra d. 30

†ca. 1. to. 3.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quęruntur duo.

Primo. De ęqualitate.
Secundo. De illis in quibus attenditur ęqualitas.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. An in diuinis ſit ęqualitas.
Secundo. An ibi ſit mutua æqualitas.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum æqualitas ſit in diuinis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ æqualitas nõ ſit in diuinis. ſicut. n. dicit Philoſophus in 5. metaph. vnum in quantitate facit æquale. Sed in deo, non eſt quantitas, vt ſup. dixit Auguſt. ꝙ eſt ſine quãtitate magnus. ergo videtur, quòd non ſit æqualitas. ibi.

¶ 2 Præte. Quicqd ẽ in diuinis de abſolutis ſignat diuinam ſubſtãtiã: ſed ſm vnitatẽ ſubſtãtię attẽdiť idẽtitas, & nõ ęqualitas. ergo videť, quòd per hoc, quod probatur vna eſſentia triũ perſonarum, magis probetur identitas, quàm æqualitas.

¶ 3 Item. Qualitas magis ſe hẽt ad ſpũalia, q̃ quãtitas, qa q̃dã ſpẽs qualitatis, vt ſcientia, & virtus, & hmõi, inueniunť in ſubſtãtiis ſpũalibus. nõ aũt ſpẽs, quãtitatis, niſi forte numerꝰ ſm quẽ non attẽdiť hęc æqualitas ꝑſonarũ. ergo cũ ſm qualitatẽ potiꝰ ſit ſimilitudo, q̃ æqualitas. vr̃ ꝙ iſta cõuenietia in eſſentialibus magis dicenda ſit ſimilitudo, q̃ æqualitas.

¶ 4 Præt. Ois æqualitas dicit ꝓportionẽ, & cõmẽſurationẽ quãdã, ſed infinitorũ nõ eſt aliqua cõmenſuratio nec proportio. cũ igiť diuinæ ꝑſonæ infinitæ ſint, non videtur in eis eſſe æqualitas.

IN contrariũ eſt, quod in ſymbolo dicitur. Et totę tres perſonę coęternę ſibi ſunt, & coęq̃les.

RESPONDEO, Dicendũ, quòd ſicut dicit Philoſophus, vnum in ſubſtantia facit idem, vnũ in quantitate facit æquale. vnum in qualitate facit ſimile. Quàmuis autem in diuinis, nõ ſit qualitas, vel quãtitas, ſecundum cõem rõnẽ gñis, ſunt tñ ibi aliquę ſpẽs qualitatis, ſm ꝓprias rationes ſuas, quãtũ ad dr̃ias cõſtitutiuas. & ſilr aliquę ſpẽs quãtitatis, ſm id qđ eſt ꝓpriũ eis, vt magnitudo & duratio: & iõ rõne eorũ dr̃ ĩ K diuinis æqualitas, & ſilitudo. Sicut aũt ea q̃ ſignãť ꝑ modũ qualitatis, vt ſapiẽtia, & hmõi, nõ ſunt aliud, ſm rẽ ab eſſentia, ſed ſolũ, ſm rõnẽ, ita ẽt ſilitudo, & idẽtitas ĩ diuinis differũť ſm rõnẽ, & non ſm rẽ. & ſilr eſt de æqualitate. Et inde eſt, ꝙ diuerſimode inueniť æqualitas, & ſilitudo in diuinis ꝑſonis, & ĩ aliis rebꝰ. In aliis. n. æqualibꝰ nõ eſt eadẽ quãtitas, ſm eſſẽtiã, ſed ſolũmõ ſm cõmẽſurationẽ, & ſilr vna qualitas ſm ſpẽm, quia in eis eſt aliud qualitas, & eſſentia, q̃ reſpicit eſſe ſicut actũ ꝓpriũ, qualitas autẽ vel quãtitas, nõ dr̃ ꝑ reſpectũ ad eſſe, ſed tñ dicũt qdditatẽ alicuius gñis. Vñ põt dici vna q̃titas, vbi nõ ẽ vnũ eſſe, ſed nõ põt dici vna eſſentia abſolute, niſi vbi ẽ vnũ eſſe. & hoc ẽ vbi ẽ eadẽ eſſentia ſm numerũ. Et ĩde ẽ, ꝙ ad rõnẽ æqualitatis, vnitas ſm numerum, non requiritur, ſed ad idẽtitatem requiriť vnitas, ſecundũ numerum. In diuinis autem perſonis, idẽ eſt magnitudo, & ſapientia, quod eſſentia. vnde æqualitas, & ſimilitudo perſonarum, attenditur ſecundũ eadẽ ſapiẽtiã numero, & magnitudine.

1. pa. q. 42. art. 1. Et. 1. d. 24. q. 2. & d. 31. Tex. 16. 5. de trin. c. 1. to. 3. ſup. diſ. 8.

Athanaſij.

Tex. vbi ſupra.

¶ Ad

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd æqualitas non cauſatur ex vno in quantitate ſolum ſecundum rationem quantitatis communem, ſed etiam ſecũdum rationem alicuius ſpeciei quantitatis. Ad rationem enim æqualitatis ſufficit, quòd ſit vnitas numeri, vel etiam temporis. Et ita cum in diuinis ſit ratio aliquarum ſpecierũ quãtitatis, poteſt ibi eſſe æqualitas proprie. Sed quia qđ inuenitur in pluribus, conuenit eis, ſm id, qđ eſt eis cõe, & nõ ſm qđ eſt eis ꝓpriũ: ideo põt melius dici, quòd æqualitas conſequitur rationem quantitatis in communi, quæ conſiſtit in quadam diuiſibilitate: vnde rõ quantitatis inuenitur ꝓprie in illis, quæ ſecundum ſe diuiduntur: & ſic Deo non conuenit. Inuenitur etiam quodammodo in illis, quorum diuiſio attenditur, ſecundum ea, quæ extrinſecus ſunt, ſicut virtus dicitur diuiſibilis, & quantitatis rationem habens ex ratione, & diuiſione actuũ, & obiectorum. Et talis ratio quantitatis, ſcilicet virtualis Deo cõuenit: & per conſequens æqualitas.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ratione iam dicta patet, quòd identitas ponit vnitatẽ in eſſentia ſecundum numerum: & quia in rebus creatis, ex quarum conſideratione nomina imponimꝰ, etiam illa, quæ de Deo prædicantur, vnitas eſſentiæ non eſt, niſi in eodẽ ſuppoſito: ideo identitas nullã importat diſtinctionẽ in ſuppoſito, ſed magis vnitatem: vnde filius non poteſt dici maſculine loquendo, idem patri, ſed neutraliter tantum: vt vnitas ad eſſentiam referatur: æqualitas vero, & ſimilitudo, quæ important vnitatem quantitatis, vel qualitatis non ſecundum eſſentiam, vel eſſe, quantum eſt de ſui ſignificatione, non important vnitatem quantitatis, vel qualitatis in numero: ſed ſufficit, quòd ſint idem ſpecie. Hæc autem vnitas eſt in diuerſis ſuppoſitis: et ideo æqualitas, & ſimilitudo ſimul cum vnitate importãt diſtinctionẽ: & propter hoc dicimus filium ſimilem patri, vel ęqualẽ: non tñ eundẽ. E Et inde eſt, ꝙ potius Magiſter de æqualitate, q̃ de identitate determinauit: quia in identitate importatur tãtum vnitas eſſentię. Nec etiam ſecundum quemlibet modum diuinis perſonis competit, ſcilicet maſculine: ſed in æqualitate importatur vtrunque, & vnitas eſſentię per modum quantitatis ſignatæ, & perſonarum diſtinctio.

In cor. arti.

† Diſt. 9.

Diſt. 9.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis in ſimilitudine ſimiliter importetur vtrunq;, vt patet ex verbis Hila. in ſecunda diſ. poſitis, quòd ſimilitudo ſibiipſi nõ eſt: tamẽ æqualitas addit aliquid ſupra ſimilitudinem, & includit eam quando dicitur de diuinis perſonis. Cum enim in diuinis non niſi quantitas ſit virtutis, quę fundatur in qualitate, in vnitate talis quantitatis ponitur vnitas qualitatis, & priuatur intenſionis exceſſus, vt patet, quia quæcunque æqualia ſunt in colore, ſunt etiam ſimilia, ſed non conuertitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd æqualitas eſt ſpecies proportionis: A eſt enim æqualitas proportio aliquorum, habẽtium vnã quãtitatem. Dico igitur de qualitate, ſicut de quibuſdam aliis, quod prędicatur de Deo quantum ad rationem differentiæ, quod eſt habere vnam quantitatem, & non quantum ad rationem generis, quæ conſiſtit in commenſuratione quantitatis. Vnde dico, quòd diuina magnitudo nullo modo eſt menſurabilis, vel menſurata, nec ab alio, nec a ſe. Primo, quia mẽſuratio ponit terminationem, & diuina magnitudo non habet terminũ, intra, nec extra: & ideo infinita dicitur, non quidem per extenſionẽ priuatiue: ſed per negationem termini. Secundo, quia commenſuratio nõ eſt vnius quantitatis ad ſe, ſed duarũ: & nulla alia magnitudo põt eſſe ęqualis ſibi: pater autem & filius, non habent aliam, & aliam magnitudinem: ſed vnã & eãdem ſecundum quam æquales dicũtur, & ita diuinæ magnitudini nihil diuerſum ab ipſa commenſuratur. Tertio, quia ſicut omnis motus reducitur ad mouens, quod non eſt motum neque a ſe, neque ab alio, ita omnis menſuratio reducitur ad vnum primum, quod nullo modo eſt menſuratum, ſed eſt omnium menſura: & hoc Deus eſt, vt etiã Commentator dicit. 10. Metaph.

Tex. c. 7.

ARTICV. II.

b Vtrum æqualitas in diuinis ſit mutua.

†c. 1. to. 3.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd non ſit ibi mutua ęqualitas. Ita etiam dicit Diony. 10. cap. de dinomi, quòd in cauſa, & in cauſatis, non recipimus cõuerſionem ſimilitudinis, & ęqualitatis: ſed quãuis in diuinis perſonis nõ ſit cauſa, & cauſatum: eſt tamen ibi principium, & quod eſt de principio. ergo videtur, quòd filius, qui eſt a patre, ſicut a principio ſit ſimilis, & æqualis patri, ſed non econuerſo.

Capi. 9. de di. no.

¶ 2 Præter. Vnumquodque eſt æquale illi, quo non eſt minus: & nihil eſt ęquale illi, quo eſt maius: ſed ſupra dixit Hila. Filius nõ eſt minor patre, & tamen pater eſt maior filio. ergo filius eſt æqualis patri: ſed non econuerſo.

Diſt. 16.

¶ 3 Item. Cum nihil ſibiipſi ſit ęquale, omne quod æquale dicitur, præſupponit aliquid, cui æquale dicatur: ſed filius ſecundum ordinem naturæ præſupponit patrem: non autem pater præſupponit aliquid. ergo videtur, quòd filius ſit æqualis patri: & non econuerſo.

CONTRA Eſt quod in ſymbolo dicitur tres perſonæ coæternæ ſibi ſunt, & coæquales. ergo eſt ibi mutua ęqualitas.

Athanaſij.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum æqualitas fundetur in vnitate quantitatis, idem eſt aliquid eſſe æquale alicui, quòd habere quantitatem illius, & eſſe ſimile, quòd habere qualitatem illius. Qualitas autem alicuius dicitur, quam proprie, & plene habet. Contingit autem quandoque, quòd qualitas illa perfecta eſt in vtroque: vnde vtriuſque dici poteſt: & ſecundum hoc in talibus poteſt dici, quòd vtrunque alteri ſimile eſt.

Quan-

Vtrum ſpirituſſanctus ad ſeipſum referatur.

POſt hæc quęritur: vtrũ ſpirituſſanctus ad ſeipſum referatur. hoc. n. videť ex prædictis poſſe probari. †Si enim quod datur, refertur ad eum qui dat, & ad eum cui datur, & ſpirituſſanctus datur a ſeipſo, vt prædictum eſt. †ergo refertur ad ſeipſum. Cuius quęſtionis determinationem, in poſterũ diſferimus, donec † tractemus de his, quæ relatiue dicuntur de Deo ex tempore, in quibus datum & donatum continentur.

DISTIN. XIX.

A

Hic de æqualitate trium perſonarum.

NVNC, poſtquam coæternitatem trium perſonarum pro modulo facultatis noſtrę inſinuauimus, iam de earundem :æqualitate aliquid ſupereſt eloqui. Fides enim catholica ſicut coęternas ita & :b: coæquales tres perſonas aſſerit. Aequalis eſt enim in omnibus patri filius, & patri, & filio ſpirituſſanctus, quia vt Auguſt. † in lib. de fide ad Petrum. Breuiter aperiens quomodo intelligatur ęqualitas docet: nullus horum alium aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine: aut ſuperat poteſtate, quia nec filio, nec ſpirituiſancto, quantum ad naturę diuinæ vnitatem pertinet, aut anterior, aut maior eſt pater, nec filius ſpirituſancto. Aeternum quippe, & ſine initio eſt, quòd filius de patris natura extitit, & æternum & ſine initio eſt, quòd ſpirituſſan- G ctus de natura patris, filiique procedit. Ob hoc ergo, tres recte vnum credimus, & dicimus Deum: quia vna prorſus ęternitas, vna immenſitas, vna naturaliter trium perſonarum eſt diuinitas. Ecce breuiter aſſignauit Augu. in quo trium perſonarum conſiſtat ęqualitas, ſcilicet, quia alia aliam non excellit, aut æternitate, aut magnitudine, aut poteſtate.

H

Quòd æternitas & magnitudo, & potentia in Deo ſunt unum, licet ponantur quaſi diuerſa.

B

CVmq; enumerẽtur iſta quaſi diuerſa, in Deo tamen vnum, & idem ſunt, ſcilicet eſſentia diuina ſimplex, & incommutabilis. vnde Auguſt. †in 7. lib. de Trin. Non alio magnus, alio Deus eſt: ſed eo magnus, quo Deus eſt, quia I non aliud illi eſt magnum eſſe, aliud Deum eſſe. Eadem quippe eius magnitudo eſt, quæ virtus, & eadem eſſentia, quæ magnitudo. Pater ergo & filius ſimul vna eſſentia, & vna magnitudo. Ita etiam & potentia Dei eſſentia diuina eſt, vnde Augu. in 7. lib. confeſsionum. Voluntas, & potẽtia dei, deus ipſe eſt. a Aeternitas quoq; dei eſſentia diuina eſt: quod Aug. oſtendit ſuper illum locum Pſal. In generatione, & generationem anni tui, dicens. Eſt generatio generationum, quæ non tranſit collecta de omnibus generationibus, ideſt ſanctis: in illa erunt anni dei, qui non tranſeunt, ideſt æternitas dei. Non enim aliud ſunt anni dei, aliud ipſe: ſed anni Dei æternitas dei eſt: æternitas vero ipſa dei ſubſtantia, eſt nihil habens mutabile. Incũcuſſe ergo teneamus, quòd vnum, idemque eſt, ſcilicet eſſentia diuina æternitas dei, potentia, magnitudo. Et tamen conſueuit ſcriptura hęc, & his ſimilia quaſi diſtincte ponere. In his ergo verbis trium æqualitatem perſonarum breuiter complexus eſt Aug. quia alius alium, nec æternitate, nec magnitudine, nec potẽtia ſuperat. Quòd autem æternitate aliqua trium perſonarum aliam non excedat, ſupra oſtenſum eſt, vbi coęternitas trium perſonarum inſinuata eſt.

†ca. 1. to. 3.

†c. 4. to. 1.

† Sup pſal. 101. concio 2. to. 8.

Hic de magnitudine, quòd ea aliqua perſonarum aliam non excellit.

C

NVNC ergo ſupereſt oſtendere, quòd magnitudine, vel potentia alius alium non excedat. & prius de magnitudine videamꝰ.

Quod nõ eſt maior una perſona alia, nec maius aliquid duæ, quàm una, nec tres, uel duæ, quàm una.

a

B SCIENDVM eſt ergo, quia pater non eſt maior filio, nec pater, vel filius maior ſpirituſancto, nec maius aliquid duæ perſonæ ſunt ſimul quàm vna, nec tres ſimul maiꝰ aliquid, quàm duæ, nec maior eſt eſſentia in tribus, quàm in duabus, nec in duabus quàm in vna: quia tota eſt in ſingulis. Vnde Ioannes Damaſcenus † ait. Confitemur deitatis naturam omnem, perfecte eſſe C in ſingula ſuarum hypoſtaſeon, ideſt perſonarum, omnem in patre, omnem in filio, omnem in ſpirituſancto. Ideoque perfectus deus pater, perfectus deꝰ filius, perfectus deus ſpirituſſanctus.

†Lib. 3. fid. orth. c. 6.

Quomodo dicitur deus pater eſſe in filio, & filius in patre, et ſpiritus ſanctus in utroq;, & ſingulus in ſingulis.

b

D AT inde eſt, quòd pater dicitur eſſe in filio, & filius in patre, & ſpirituſſanctus in vtroque, & ſingulus in ſingulis. Vnde Aug. in libro de fide † ad Petrum.

Quandoq; autem qualitas aliqua est proprie, & plene in vno: & in alio est tantum quædam imitatio illius, secundum aliquã participationem: & tunc illa qualitas non dicitur vtriusque: sed eius tantum, quod eam plene possidet. Et tunc illud, quod non plene habet, dicetur simile ei, quod plene habet, & non econuerso: vt si dicam[a], ꝙ pictura est similis homini, & non ecõuerso. Non enim dicitur, quòd homo sit similis suæ imagini, proprie loquẽdo. Vlterius assimilari supra hoc, quod est similem[d] esse, ponit D.850. Et 1164. quẽdam motum, & accessum ad vnitatẽ qualitatis, & similiter adæquari ad quãtitatem. In diuinis autem personis, non est aliquis motus: sed loco motus est ibi acceptio, prout dicitur vna persona ab alia accipere: vnde nõ potest esse assimilatio, vel adæquatio, nisi secundum rationem acceptionis. Dico igit, quòd quia magnitudo, vel bonitas est plene in qualibet diuinarum personarũ, quælibet psona põt dici æqualis, vel similis alij. Sed quia vna persona accipit ab alia, & non econuerso, ideo persona accipiẽs potest dici adæquari, vel assimilari illi personæ, a qua accipit, D.321. & non econuerso.[d] Concedimus igitur inter patrem, & filium esse mutuam similitudinẽ, vel ęqualitatem, quia pater est similis filio, & econuerso. Non autem mutuam adæ- D.80. 415. & 471. quationem, [d] vel assimilationem: quia filius adæquatur patri, & assimilatur, & non econuerso.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd Diony. loquitur in causatis illis, quæ non perfecte recipiunt similitudinem suæ causæ, quòd non est in diuinis personis, quia tota plenitudo patris est in filio: & ideo potest ibi dici mutua similitudo, vel æqualitas. Vbi supra. Vnde Dion. ibidem dicit, quòd in coordinatis, idest æqualibus possibile est similia sibiinuicem esse, & conuertere ad alterutram similitudinem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per hoc, quòd dicitur pater maior filio, non ponitur aliquis gradus magnitudinis, sed tantum ordo auctoritatis. Vnde per hoc non remouetur mutua ęqualitas, sed tantum mutua adæquatio.

D.617. ¶ Ad tertium dicendum, quòd [d] æqualitas non de necessitate præsupponit aliquid aliud, sed supponit. Vnde non oportet quòd illud quod dicitur ęquale, habeat aliquem ordinem, vel prioritatis vel principij ad illud cui æquale dicit, vel ecõuerso.

QVÆSTIO II.

B

Deinde quęritur de illis in quibus attenditur illa æqualitas.

Et circa hoc quæruntur duo.

D. 43. q. 1. art. 1. Primo. De æternitate.
Secũdo. De magnitudine, quia de potentia infra quæretur.

Propter vnitatem naturalem totus pater in filio, & spiritusancto est: totus quoque spiritussanctus in patre, & filio est, nullus horum extra quemlibet ipsorum est, propter naturæ diuinæ vnitatem. Ecce hic aperit aliquatenus. Non enim potest plene tantum ab homine reserari archanum, ex qua intelligentia dicatur singula personarum tota esse in aliis. Vnde etiã Hilarius ista interius perquirens in libro tertio † de Trinitate ait. † In princ. Affert plerisque obscuritatem sermo domini cum dicit. † Ego in patre, & pater in me est. † Ioan. 14. nec immerito: natura enim intelligentiæ humanæ rationem dicti huius nõ capit, nec exemplum aliquod rebus diuinis cõparatio humana præstabit: sed qđ nõ intelligibile est homini, Deo esse possibile est. Cognoscendum itaque, atque intelligẽdum est quid sit illud. Ego in patre, & pater in me est, si tamen comprehẽdere hoc ita vt est, valebimus, vt quod natura rerum pati non posse æstimatur, id diuinę veritatis ratio consequatur. Patrem igitur in filio, & filium in patre esse plenitudo diuinitatis in vtroque perfecta est, quia plenitudo diuinitatis est in filio, quod in patre est, hoc & in filio est, quod

F De æternitate præter ea, quæ supra dis. 8. quæsita sunt, duo quæruntur.

Primo. Quid sit ęternitas secundum rem.
Secũdo. Quomodo se habeat ęternitas ad ęternitatem.

in ingenito est, hoc in genito: alter ab altero, & vterque vnũ: is scilicet, qui est nihil habens, quod non sit etiam in eo, a quo est: non duo vnus, sed alius in alio, quia non aliud in vtroque, vt vnũ sint in fide nostra vterq;, non vnus, nec eundem vtrunq;, nec aliud confitemur: quia deũ G ex deo natum, nec eundem natiuitas, nec aliud esse permittit. Eandem ergo in vtroque, & virtutis similitudinem, & deitatis plenitudinem confitemur, quia veritas dicit. † Ego in patre, & pater in me est. † Ioan. 14. Omnia enim filius accepit a patre: nam si partem eiusdem, qui genuit, accepit. ergo neuter perfectus est: deesset enim ei vnde decesit, nec plenitudo erit in eo, qui ex portione constiterit. Neuter er- H go eorum perfectus est, si plenitudinem suam, & eum, qui genuit, amittit: nec qui natus est, consequitur. Fateamur ergo, quòd filius est in patre, & pater in filio, deus in deo, vt idem Hilar. ait in septimo libr. † de Trinitate. † Prope fin. Non per duplicem conuenientium generum coniunctionem, nec per insitam capacioris substantię naturam: sed per naturę vnitam similitudinem per natiuitatem naturę vi- I uentis ex viuente natura: dum res non differt, dum naturam

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum æternitas sit substantia Dei.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quòd æternitas non sit ipsa diuina substantia. Nihil enim est causa suiipsius: sed Deus est auctor ęternitatis, vt dicit August. lib. 83. questionum: q. 23. to. 4. & est etiam ante æternitatem, sicut causa eius, vt dicitur lib. de causis. Propos. 2. ergo videt, quòd æternitas non sit ipse Deus.

¶ 2 Item. Vnumquodque mensuratur primo sui generis: sed primum esse est diuinum esse. ergo per eius mensuram mensuratur omne esse. Sed esse temporalium mensuratur per tempus, & euiternorũ per æuũ. ergo videtur, cum vnius non sit nisi vna mensura, quòd æternitas sit idem secundum rem, quod æuum, & tempus.

¶ 3 Pręter. In omnibus participationibus diuinæ bonitatis, est communitas in nomine, & in ratione cuiusdam analogię inter perfectionem participatã a creatura, & principium communicationis in Deo, sicut se habet bonitas creaturæ cum bonitate increata: sed secundum Diony. sicut Deus dicitur sapiens, inquantum implet alios sapientia, Cap. 7. de diui. no. & 10. ita per hoc dicitur ęternus, quòd est causa ęui, & temporis. 10. cap. de di. no. ergo videtur, ꝙ æuum, & tẽpus debeant dici æternitas.

¶ 4 Item. Mensura est proportionata mensurato: sed omne esse in se consideratum indiuisibile est: quia nihil habet ad mistum, vt dicit Boe. lib. de hebdo. Cap. i. & quamdiu res manet esse suum substantiale non variatur, quamuis accidentia varientur. Cum igitur esse temporalium mensuretur tempore, videtur quòd tẽpus sit mensura indiuisibilis, & permanens, & sic non differat K ab æternitate.

¶ 5 Pręter. In quocunque est inuenire successionem illud mensuratur tempore: sed esse euiternorum, sicut angeli, & substãtiæ cæli, non mensuratur tempore. ergo videtur, quòd eorum esse non habeat successionem: & ita videtur, quòd non differat ab æternitate.

RESPONDEO, Dicendum, quòd diuersitatem æternitatis temporis, & ęui, quidam voluerunt accipere, quòd tempus habet principium, & finem. Aeuum principium habet, & non finem. Aeternitas nec principium, nec finem: sed secũdum hoc non attenditur essentialis eorum diuersitas, quia posito, quòd tempus nunquam inceperit, nec nunquam finiatur, adhuc tempus non erit æternitas, vt dicit Boe. Lib. 5. de cõsol. prosa vltima. Supposito etiam, quòd angeli semper fuerint, æuum adhuc differret ab ęternitate. Quid tamen veritatis habeat ex his, quæ dicentur, patebit. Sciendum est igitur, quòd tria prædicta nomina significant durationem In hoc arti.

quandam.

quandam. Duratio autem omnis attenditur, secundum quod aliquid est in actu: tandiu enim res durare dicitur, quamdiu in actu est, & nondum est in potentia. Esse autem in actu contingit dupliciter. Aut secundum hoc, quòd actus ille est incompletus, & potentię permistus, ratione cuius vlterius in actum procedit, & talis actus est motus: est enim motus actus existentis in potentia, secũdum quod huiusmodi, vt dicit Philosophus. 3. phyſ. t. 6. Aut secundũ quod actus non est permistus potentiæ, nec additionem recipiens perfectionis: & talis actus, est actꝰ quietus, & permanens. Esse autem in tali actu contingit dupliciter. Vel ita, quòd ipsum eẽ actu, quod res habet sit sibi acquisitũ ab alio: & tunc res habens tale esse est potentialis respectu huius actus, quem tamen perfectum accepit. Vel esse actu est rei ex seipsa, ita quòd est de ratione quidditatis suæ, & tale esse, est esse diuinum in quo non est aliqua potentialitas respectu huius actus. Sic igitur patet, ꝙ est triplex actꝰ. Quidam cui non substernitur aliqua potentia, & tale est esse diuinum, & operatio eius: & huic respondet loco mensuræ æternitas. Est alius actus, cui substat potentia quædam: sed tamen est actus completus acquisitus in potentia illa, & huic respondet ęuum. Est autem alius, cui substernitur potentia, & admiscetur sibi potentia ad actum completum secundum successionem, additionem perfectionis recipiens, & huic respondet tempus. Cum igitur vnicuique rei respondeat propria mensura: oportet, quòd secundum conditionẽ actus mensurati accipiatur essentialis differentia ipsius mensuræ. Inuenitur autem in actu, qui motus est successio prioris, & posterioris. Et hęc duo, scilicet prius, & posterius, secundum quod numerantur per animam, habent rationem mensuræ per 4. phyſ. tex. 101. modum numeri, quæ tempus est. Vnde dicit Philosophus, quòd tempus est numerus motus, secundum prius, & posterius. Et est numerus numeratus, & non numerus simpliciter. Sicut enim dicimus, quòd duo canes est numerus numeratus, & duo est numerus simpliciter. Ita etiam numerus prioris, & posterioris in motu est numerus numeratus, qui est tẽpus. Ex quo patet, quòd illud, quod est de tempore quasi materiale fundatur in motu, scilicet prius, & posterius: quod autem est formale, completur in 4. phy. t. 98. operatione animæ numerãtis, propter quod dicit Philosophus. Quòd si non esset anima, non esset tempus. Sic igitur de ratione huius mensuræ, quę est tempus, sunt duo, scilicet, quòd accipiantur ibi plura ad minus duo: vel duo nunc, inter quæ est tempus: vel duo tempora continuata per vnum nunc, & quòd illa sint succedentia. Continuitas etiam accidit tempori ex ratione motus, quem mensurat. Vnde si aliquis motus esset non continuus nunc habens ordinem ad motum continuum cæli, tempus mensurans illum motum non esset continuum. Ex quo patet, quòd tempore non mensuratur, nisi id, quod includitur in tempore, & secundum principium, & finem. Motus enim cæli, 8. phyſ. t. 7. & si ponatur semper fuisse secundum Philosophum: tamẽ vnaquæque reuolutio, vel pars reuolutionis, quę mensuratur tem-

dei non degenerat natiuitas: dum non aliud aliquid ex deo, quàm deus nascitur: dum nihil in his nouum est, nihil alienum: nihil separabile. Ecce his verbis, prout humana permittit infirmitas, intelligi potest, ex quo sensu Christus dixerit se esse in patre, & patrem in se. Ex eodem sensu etiam intelligitur spiritussanctus esse in vtroque, & singula personarum in singulis: quia scilicet in singulis est eadem plenitudo diuinitatis, & vnita similitudo naturæ, quia non est maior diuina natura in aliqua harum personarum, sed vnius, & indifferentis naturæ sunt hæ tres personæ. Ideoque altera in altera esse dicitur, vt prædictum est. Vnde etiam Ambros. † prædictorum verborum sententiam nobis aperiens super epistolam secundam ad Corinth. ait. † Amb. sup 2. ad Corin. c. 5. ibi, deus erat in 10. to. 4. Per hoc intelligitur pater esse in filio, & filius in patre, quia vna est eorum substantia. Ibi est enim vnitas, vbi nulla diuersitas. Ecce trium illustrium virorum testimoniis, scilicet August. Hila. atque Amb. in idem concurrentibus, reuelatione spiritussancti in eis loquentis, pie credere volentibus ostẽditur, tamen quasi per speculum, & in enigmate, qualiter accipiendum sit cum dicitur, pater in filio esse, vel filius in patre, vel spiritussanctus in vtroque.

Ad id, quod cœperat redit, ut ostendat, scilicet, quòd magnitudine unus non superat alium.

B SED iam nunc ad propositum redeamus, cœptoq; insistamus, ostendentes, quòd magnitudine nulla trium personarũ aliã superat: quia nulla maior aliis, nec maius aliquid sunt duæ, quàm vna, nec tres quàm duę, nec maior deus, quàm singuli eorum, quia singulus illorum perfectus est, nec est, quo crescat illa perfectio.

C *Quòd nulla personarum pars est in Trinitate.*

D

NEC est aliqua trium personarum pars dei, vel diuinæ essentiæ, quia harum verus, & plenus deus est, & tota, & plena diuina essẽtia est: a & ideo nulla istarũ in trinitate pars est: vnde Aug. in libro quarto † contra Maxi. hæreticum sic ait. † c. 10. to. 6. Putas deum patrem cum filio, & spiritusan- D cto vnum deum non posse esse.

A pore secundum prius, & posterius accepta in ipsa principium habet, & finem, secundum hoc iterum est, quòd tempus habet principium, & finem: quia non est mensura, nisi habentis principium, & finem. In actu autem illo, qui est actus completus, nõ est intelligere prius, & posterius, nec aliqua plura, & ita nec successionem: vnde mensura, quæ respõdet eis non est per modum numeri: sed magis per modum vnitatis. Sicut ergo prius, & posterius tẽporis, prout intelliguntur numerata, complent rationem temporis, ita permanentia actus, secundum quod intelligitur in ratione vniꝰ, quod habet rationẽ mesurę, complet rationem æui, & æternitatis. Sed quia esse euiternorum est acquisitũ ab alio: ideo æuum mensurat esse, quod habet principium: non autem ęternitas, quæ mensurat esse, quod non est acquisitũ ab alio. Et secũdum hoc potest sustineri dicta differentia: licet nõ vniformiter sumpto principio, quia æternitas respicit illud esse, quod nõ habet principium efficiens. Aeuum autẽ quod habet tale principium: tempus vero respicit actum, qui habet principium, & finem durationis, vt mensuratur tempore.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ sicut patet ex prædictis: In cor. arti. D. 585. æuum [d] nihil aliud est, quàm æternitas quædam participata: vnde non inueniũtur authores antiqui multum curasse de differentia æui, & ęternitatis: propter hoc Diony. vtitur vno pro alio: vnde si proprie accipiatur causa, & actor: Deus dicitur esse actor æternitatis, non qua ipse æternus est: sed ęternitatis participatæ, quæ æuũ est: sicut dicimus, quòd ipse est causa omnis bonitatis non suæ, sed eius, quę ab ipso in creaturas effluit, sicut a principio. Posset etiam dici, quamuis non ita bene, quòd causa communiter accipitur pro omni eo, quod est etiam prius secundum rationem: cum enim essentia diuina secundum intellectum sit prius quàm esse suum, & esse prius quàm æternitas, sicut mobile est prius motu, & motus prior tempore. Dicetur ipse Deus esse causa suæ æternitatis secundum modum intelligendi, quamuis ipse sit sua æternitas secundum rem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd omnibus illis, in quibus inue- E nitur diuersa ratio mensurandi: oportet esse diuersas mensuras proprias: non enim eodem modo mẽsurantur panis, & vinum. Vnde cum diuersa ratio mẽsurandi sit in diuersis actibus: oportet, quòd respondeant eis diuersæ mensuræ propriæ: veruntamen vna earum potest ordinari ad aliam, sicut ad primam mensuram, & excedentem. Vnde sicut diuinum esse est mensura omnis actus, ita æternitas est mensura omnis durationis excedens, & non coæquata: sed præter hoc oportet habere alias proprias mensuras propter diuersos modos mensurandi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diuina bonitas participatur in diuersis secundum diuersos modos: perfectioni autem participatæ duplex nomen imponitur. Vel secundum rationem communem perfectionis illius: & tunc nomen est commune, & ipsi principio communicanti, & omnibus participantibus secundum analogiam, sicut bonitas, entitas, & huiusmodi. Vel secundum

dum proprium modum, quo recipitur, vel eſt in aliqua creatura, vt patet, quòd cognitio participatur a Deo in omnibus cognoſcentibus, & hoc nomen ſenſus, imponitur ad ſignificãdum cognitionem, ſecundum aliquem modum determinatum habendi ipſam: & propter hoc, non eſt commune omnibus: ſimiliter æternitas nominat durationem ſecundum illum modum, quo eſt in principio ſuo. & ideo aliæ durationes participatæ non dicuntur nomine æternitatis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd tempus per ſe eſt menſura[d] D.1151. motus primi: vnde eſſe rerum temporalium non menſuratur tempore, niſi prout ſubiacet variationi ex motu cæli. Vnde dicit T.c.101. Commẽtator quarto Phyſico. quòd ſentimus tempus, ſecundum quod percipim⁹ nos eſſe in eſſe variabili ex motu cæli. Et inde eſt, quòd omnia, quæ ordinantur ad motum cæli, ſicut ad cauſam, cuius primo menſura eſt tempus, menſurantur tempore, & quicunque ſentit quamcunque variabilitatẽ, quę cõſequitur ex motu cæli, ſentit tempus, quãuis nõ videat ipſum motum cęli.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd quamuis actus, qui menſuratur æuo, ſit totus ſimul ſine ſucceſſione, hoc eſſe tamen eſt ab alio. & in hoc ab æternitate æuum diſcernitur, vt prius dictum eſt. Diſt.8.q.2. art.2.

Times enim, ne pater ſit pars vnius dei, qui conſtat ex tribus. noli hoc timere, nulla enim fit partium in deitatis vnitate diuiſio: vnus eſt deus pater, & filius, & ſpirituſſanctus, ideſt ipſa Trinitas, vnus eſt deus. ergo inquis, deus pater, eſt pars dei. abſit. Tres enim perſonæ ſunt, pater, & filius, & ſpirituſſanctus: & hi tres, quia vnius ſubſtantię ſunt, vnum ſunt: & ſumme vnum ſunt, vbi nulla naturarum, nulla eſt diuerſitas voluntatum. Si enim natura vnum eſſent, & conſenſione vnum non eſſent, non ſumme vnum eſſent: ſi vero natura diſpares eſſent, vnum non eſſent. Hi ergo tres, qui vnum ſunt propter ineffabilem coniunctionem deitatis, qua ineffabiliter copulantur, vnus deus eſt. Pars ergo Trinitatis eſſe non poteſt, quicunque vnus eſt in tribus. In trinitate ergo, quæ deus eſt, & pater deus eſt, & filius Deus eſt, & ſpirituſſanctus deus eſt: & ſimul hi tres vnus deus: nec huius Trinitatis tertia pars eſt vnus, nec maius aliquid duo, quàm vnus, ibi eſt: nec maius aliquid ſunt omnes, quàm ſinguli, quia ſpiritualis non corporalis eſt magnitudo. Qui poteſt capere capiat, qui autem nõ poteſt, credat, & oret vt quod credit, intelligat. Verum eſt enim, quod dicitur per prophetam: Niſi credideritis, nõ intelligetis. His verbis aperte oſtendit indifferentem magnitudinem trium perſonarũ. Item in eodem. † Tu nempe dixiſti vnum deum, non ex partibus G eſſe compoſitum, & hoc de patre tantum vis intelligi. Ille inquis, virtus eſt ingenita ſimplex, & tamen in hac ſimplici virtute multa videris commemorare cum dicis: Deus deum genuit, bonus bonum genuit, ſapiens ſapientem, clemens clementem, potens potentẽ. Nunquid ergo bonitas, & ſapientia, & clementia, & potẽtia partes vnius ſunt virtutis, quã ſimplicem eſſe dixiſti? Si dixeris partes ſunt, ſimplex ergo virtus H ex partibus conſtat. Et ſimplex iſta virtus, te diffiniente, vnus eſt deus. ergo deum ex partibus compoſitum eſſe dicis? non dico, inquis. non ſunt ergo partes. Si ergo in vna perſona patris, & illa inuenis, quæ plura videntur, & partes non inuenis, quia vna virtus ſimplex eſt. quãto magis pater, & filius, & ſpirituſſanctus, & propter indiuiduam deitatem vnus deus eſt, & propter vniuſcuiuſque pro- I prietatem tres perſonæ ſunt: &

† Ibidem.

ARTICVLVS II.

Vtrum nunc æternitatis ſit ipſa æternitas.

1. p. q. 10. art.2. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd nunc æternitatis, non ſit ipſa æternitas. Nunc enim æternitatis temporis, & æui, videtur vnum eſſe, quod ſignificatur, cum dicitur, quando motus eſt, & angelus eſt, & Deus eſt: ſed æternitas Art.antece. non eſt tempus, vt dictum eſt. ergo nunc æternitatis, quod eſt idem, quòd nunc temporis, non eſt idem, quòd æternitas.

¶ 2 Item. Omne nunc eſt indiuiſibile: ſed æternitas eſt diuiſibilis: quod videtur ex hoc, quod in litera inducitur: In generatione, & generatione anni: & loquitur de duratione ęternitatis. ergo videtur, quòd nunc æternitatis non ſit æternitas.

5.de conſo. proſa vlt. & 1.de Trini. c.9. ¶ 3 Item. Nunc ſtans facit æternitatem, vt Boe. dicit. Et ita nũc eſt cauſa æternitatis: ſed non poteſt idem eſſe cauſa ſuiipſius. ergo non eſt idem æternitas, & nunc æternitatis.

¶ 4 Præter. Sicut ſe habet nunc temporis ad tempus, ita ſe habet nunc æternitatis ad ęternitatem: ſed nunc temporis nõ eſt tempus, ſicut nec punctus eſt linea. ergo nec nunc ęternitatis eſt æternitas.

CONTRA. Aeternitas eſt ipſe Deus: ſed in diuina eſſentia non eſt aliqua realis diuerſitas. ergo non differt ibi, nunc ęternitatis, & ęternitas.

4.Phyſ.tex. 101. RESPONDEO, Dicendum, quòd ſecundum Philoſophum, tempus eſt menſura ipſius motus, & nunc temporis eſt menſura ipſius mobilis. Vnde, ſicut eſt idem mobile ſecundum ſubſtantiam in toto motu, variatur tamen ſecundum eſſe, ſicut F dicitur, quòd Sortes in foro eſt alter a ſeipſo in domo, ita nunc eſt etiam idem ſecundum ſubſtantiam in tota ſucceſſione temporis, variatum tantum ſecundum eſſe, ſcilicet ſecundum rationem, quam accepit prioris, & poſterioris: ſicut autem motus eſt actus ipſius mobilis inquantum mobile eſt: ita eſſe eſt actus exiſtentis, inquantum ens eſt. Vnde quæcunq; menſura menſuretur eſſe alicuius rei, ipſi rei exiſtenti reſpondet nunc ipſius durationis, quaſi menſura: vnde per nunc æui menſuratur ipſum exiſtens, cuius menſura eſt æuum, & per nunc æternitatis menſuratur illud ens, cuius eſſe menſurat ęternitas: vnde ſicut ſe habet quilibet actus ad id, cuius eſſe eſt act⁹, ita ſe habet quęlibet duratio ad ſuũ nunc. Actus autem ille, qui menſuratur tempore, differt ab eo, cuius eſt actus ſecundum rem, quia mobile non eſt motus, & ſecundum rationem ſucceſſionis, qa mobile non habet ſubſtantiam de numero ſucceſſiuorũ, ſed permanentium. Vnde eodem modo tẽpus a nunc temporis differt dupliciter, ſcilicet ſecũdum rẽ, quia nunc non eſt tempus, & ſecũdum ſucceſſionis rationẽ, quia tempus eſt ſucceſſiuũ, & non nunc temporis. Actus autem, qui menſuratur æuo, ſcilicet ipſum eſſe[d] D. 742. & 130.&555. æuiterni, differt ab eo, cuius eſt actus re quidem, ſed non ſecundum rationem ſucceſſionis, quia vtrunque ſine ſucceſſione eſt. Et ſic etiam intelligenda eſt differentia æui ad nunc eius. Eſſe autem quod menſuratur æternitate[d], eſt idem re cum eo, cuius eſt actus, D.573. ſed differt tantum ratione: & ideo ęternitas, & nunc æternitatis non differunt re, ſed ratione tantum, inquantum ſcilicet, ipſa æternitas reſpicit ipſum diuinũ eſſe, & nunc æternitatis quidditatem ipſius rei, quæ ſecundum rem nõ eſt aliud, quàm ſuum eſſe, ſed ratione tantum.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd non eſt idem nunc ęternitatis temporis, & æui. Et quando dicitur: Quando eſt motus, eſt angelus, & Deus, poteſt ſignificari tripliciter nunc, vel æternitatis, vel æui, vel temporis. Si ſignificetur nunc temporis, tunc dicetur motus eſſe in illo, ſicut in propria menſura. Angelus autem, & Deus, non ſecundum rationem menſurationis, ſed K magis ſecundum concomitantiam quandam, prout æternitas, & æuum cum tempore ſimul ſunt, nec ſibi deficiunt. Si autem ſignificetur nunc æternitatis, tunc dicitur Deus eſſe in illo, ſicut in menſura propria, & adæquata: angelus autem & mobile, ſicut in menſura excedenti. Si autem ſignificetur nunc æui, reſpondebit angelo, ſicut menſura adæquata, & Deo ſecundum cõcomitantiam, & mobili, ſicut menſura excedens.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd æternitas indiuiſibilis eſt. Et quòd pluraliter aliquando ſignificetur, hoc poteſt eſſe dupliciter: vel ſecundum quod participatur in diuerſis, pręcipue in beatis, vt dicitur Dan. 12. Qui ad iuſti. eru. mul. vel ratione menſuræ inferioris, cui per ſe accidit diuiſio, ſcilicet ratione temporis. Vnde eſt ſenſus. Anni æternitatis, ideſt æternitas, ſub qua poſſibile eſſet contineri plurimos annos, ſicut in menſura excedenti.

¶ Ad

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut eſſe ſecundum rationem intelligendi, conſequitur principia ipſius entis quaſi cauſa, ita etiam menſura entis ſe habet ad menſuram eſſendi, ſecundum rationem cauſæ. Vnde nunc æternitatis ſecundum rationem, videtur eſſe cauſa æternitatis: ſed ex hoc non oſtenditur diuerſitas in re, ſed tantum in ratione, ſicut nec inter ipſum diuinũ eſſe, & ipſum ens.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd non eſt ſimilis ratio de tempore, & nunc temporis, & de æternitate, & nunc æternitatis: & ratio aſſignata eſt.

propter perfectionem ſingulorum, partes vnius dei non ſunt? Virtus eſt pater, virtus eſt fili⁹, virtus eſt ſpirituſſanctus. hoc verum dicis: ſed quòd virtutem de virtute genitam, & virtutem de virtute procedentem non vis habere eandem naturam, hoc falſum dicis: & hoc contra fidem rectam, & catholicam dicis. His verbis aperte docetur, quòd tres perſonæ illæ non ſunt partes dei, vel diuinæ eſſentię, nullaq; illarum Trinitatis pars dicẽda eſt, nec vna aliàs vlla maior aliis.

Cum dicimus tres perſonas eſſe unam eſſentiam, nec ut genus de ſpeciebus, nec ut ſpeciem de indiuiduis prædicamus: quia non eſt eſſentia genus, & perſona ſpecies, uel eſſentia ſpecies, & perſona indiuiduum.

B

HIc adiiciendum eſt, quòd tanta æqualitas eſt trium perſonarũ, atque indifferens magnitudo, quòd cum dicamus tres perſonas vnam eſſe eſſentiã, vel ſubſtantiam, nec vt genus de ſpeciebus, nec vt ſpeciem de indiuiduis prædicamus. Non enim eſſentia diuina genus eſt, & tres perſonę ſpecies, vel eſſentia diuina ſpecies, & tres perſonę indiuidua. Quod Auguſt. rationibus probabilibus, atque irrefragabilibus aperte demõſtrat in libro ſeptimo † de Trinitate ita dicens. Si eſſentia genus eſt, ſpecies autem perſona, vt nonnulli ſentiunt, oportet appellari tres ſubſtantias, vt appellantur tres perſonæ, ſicut cum ſit animal genus, & equus ſpecies, appellantur tres equi, iidemq; B tria animalia: nõ enim ſpecies, ibi pluraliter dicitur, & genus ſingulariter, vt ſi diceretur tres equi ſunt vnum animal: ſed ſicut tres equi ſpeciali nomine, ita tria animalia generali nomine dicuntur. Cum ergo tres perſonas vnam eſſentiam eſſe fateamur, nõ tres eſſe eſſentias, cum tres equi tria animalia dicantur, non vnum: patet, nomine eſſentiæ non ſignificari genus, nec noĩe perſonæ ſpeciem.

† c.6.to.3.

C

Hic probat, quòd non dicitur ut ſpecies de indiuiduis.

SI vero dicunt nomine perſonæ non ſpeciem ſignificari, ſed aliquod ſingulare, atque indiuiduum, & nomine eſſentiæ ſpeciem intelligi, ut perſona non dicatur, ſicut homo: ſed quomodo dicitur hic homo, uelut Abraam, Iſaac, & Iacob, uel D quis alius, qui etiam digito pręſens demonſtrari poſſit, ſic quoque illos eadem ratio confutabit. Sicut enim dicuntur Abraã, Iſaac, & Iacob tria indiuidua, ita tres homines, & tria

QVAESTIO III.

C

Deinde quæritur de magnitudine. Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum magnitudo Deo conueniat, & quid ſit.

Secundo. De ſigno æqualitatis in magnitudine diuinarum perſonarum, ſecundum quod in ſe eſſe dicuntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum magnitudo competat Deo.

AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur, quòd magnitudo Deo non competat. Magnitudo enim eſt quædã conditio materiæ: ſed nulla conditio materialis de Deo dicitur, niſi metaphorice. ergo videtur, quòd magnitudo Deo non conueniat, niſi metaphorice.

¶ 2 Præter. Magnum & paruum ex oppoſito diuiduntur: ſed ſecundum Philoſophum, omne paruum eſt magnum, ſicut & Tex.9. omne paucum eſt multum, vt decimo Metaphy. dicit. ergo videtur etiam, quòd omne magnum ſit paruum: ſed Deus non eſt paruus, ergo non eſt magnus.

¶ 3 Item. Magnitudo eſt quantitas continua: ſed in Deo non poteſt eſſe continuatio cum ſit ſimplex, & indiuiſibilis. ergo nec magnitudo.

¶ Si dicas, quòd in Deo eſt quantitas virtutis, ſecundum quam dicitur magnus.

¶ Contra. Deus ſecundum virtutem ſuam dicitur potẽs: ſed hic diuiditur potentia contra magnitudinem. ergo non intelligitur de magnitudine virtutis.

CONTRA. Eſt quod dicitur in pſ.146. Magnus Deus, & magna virtus eius &c.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in Deo non poteſt eſſe quantitas, niſi virtutis, & cum æqualitas attendatur ſecũdum aliquam ſpeciem quantitatis, æqualitas non erit niſi ſecundum 6.Ethi.c.2. Tex.18. virtutem. Virtus autem ſecundum Philoſophum, eſt vltimum in re de potentia. Vnde etiam dicitur in ſeptimo Phyſic. quòd virtus eſt perfectio quędam, & tunc vnumquodque perfectum eſt, quãdo attingit propriam virtutem: omnibus igitur illis modis, quibus contingit pertingere ad vltimum, eſt conſiderare virtutem rei. A Hoc autem contingit tripliciter. Primo, in operationibus, in quibus contingit gradus perfectionis inueniri. Vnde dicitur habere virtutem ad operandum, quod attingit completam operationem, prout dicitur 2. Ethic. quòd virtus eſt, quæ Cap.5. bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Secundo, etiam reſpectu ipſius eſſe rei, ſecundũ † c.6.to.3. quòd etiam Philoſophus dicit primo cæli, & mundi. Tex.103. quòd aliquid habet virtutem, vt ſemper ſit. Item ſecundum plenitudinem perfectionis reſpectu ipſius entis, ſecũdum quod attingit vltimum naturę ſuæ. vnde etiam virtus circuli dicitur ſecundum Philoſophum, 1.phy.t.5. quando attingit complete diffinitionem ſuam. Si igitur virtus diuina cõſideretur ſecundum perfectionẽ ad opus, erit virtus potentiæ operatiuę. Si autem conſideretur perfectio quantum ad ipſum eſſe diuinum, virtus eius erit æternitas. Si autem conſideretur quantum ad complementum p̄fectionis ipſius naturæ diuinæ, erit magnitudo. Quod patet ex hoc, quòd ipſe † Vbi ſupra Aug. probat æqualitatem in magnitudine ex hoc, quòd tota plenitudo naturæ patris eſt in filio. Secũdum quẽ etiam modum, 6.de trinit. c.8.to.3. Auguſt. dicit, quòd in his, quæ non mole magna ſunt, idem eſt maius eſſe, quod melius, ſecundum quod etiam dicimus aliquem hominem eſſe magnum, qui eſt perfectus in ſciẽtia, & virtute. Et ſicut omnipotentiæ ſuæ virtute, omnes potẽtias operatiuas fundat, & in eis operatur, ita per virtutem æternitatis ſuæ inſtituit, & firmat omnem durationem, & per virtutem magnitudinis ſuę omnia implet, & continet.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd magnitudo ſecundum rationem generis ſui, quod eſt quantitas, eſt conditio materiæ: & ſecundum hoc non prædicatur de Deo, ſed ſecundum rationem differentiæ ſuæ, quæ conſiſtit in ratione completio- E nis, prout dicimus aliquem ex paruo fieri magnum, quando attingit completam quantitatem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quantitas continua diuiditur in infinitum: ſed non in infinitum augetur: & ideo ratione diuiſionis infinitę, quodlibet paruum[d] D.977. poteſt habere minus, in cuius reſpectu videtur magnum: ſed tamen non quolibet magno eſt aliquod maius, reſpectu cuius poſſit dici minus, ſicut patet in quantitate cęli. Nihilominus tamen, ſi magnum & paruum non dicatur ſecundum relationem, ſed abſolute, prout conſideratur quantitas determinata ad aliquam ſpeciem, ſic quamuis quodlibet minus ſit maius: non tamen quodlibet minus eſt paruum, nec quodlibet maius eſt magnum, vt dicit Philoſophus Tex.9. tertio cæli, & mundi. Nihilominus tamen, ſciẽdum, quòd Deus ſicut dicitur magnus, ita etiam dicitur paruus, vt dicit Dionyſ. 9.cap.de di.no. & accipit paruum pro ſubtili, ſecundum quod ipſe penetrat omnia, etiam profundas cogitationes, & ſecundum quod dicitur, quòd principia ſunt parua quantitate, & magna virtute.

¶ Ad

animalia. cur ergo pater, & filius, & ſpiritusſanctus ſi ſecundum genus, & ſpeciem, & indiuiduum iſta diſſeruimus, non ita dicūtur tres eſſentiæ, vt tres perſonæ?

Alio modo probat idem.

ALIO quoque modo idē probat Aug. ſcilicet, quòd eſſentia diuina non eſt genus, nec perſonæ ſpecies, vel eſſentia non eſt ſpecies, nec perſonę indiuidua. Vna, inquit, eſſentia nō habet ſpecies, ſicut vnum animal non habet ſpecies. pater ergo & filius, & ſpiritusſanctus nō ſunt tres ſpecies vnius eſſentię. diuina ergo eſſentia genus non eſt. Sed nec ſpecies eſt eſſentia diuina, & perſona indiuidua, ſicut homo ſpecies eſt: indiuidua autem Abraam, Iſaac, & Iacob. Si enim eſſentia ſpecies eſt vt homo, ſicut non dicitur vnus homo eſſe Abraam, Iſaac, & Iacob: ita nō dicetur vna eſſentia eſſe tres perſonæ: non itaque ſecundum genus, & ſpecies iſta dicimus.

Non ſecundum materialem cauſam dicuntur tres perſonæ una eſſentia.

NOTANDVM etiā, quòd eſſentia diuina nō eſt materia trium perſonarum, vt Auguſt. † in eodem docet tanquam ſecundum communem, eandemque materiam tres perſonæ dicantur eſſe vna eſſentia, ſicut ex eodem auro ſi fierent tres ſtatuę, diceremus tres ſtatuas vnum aurum: non autem ſic Trinitatē, ideſt, tres perſonas dicimus vnam eſſen- G tiam, & vnum deum, tanquam ex vna materia tria quædam ſubſiſtant. In ſtatuis enim ęqualibus, plus auri eſt tres ſimul, quam ſingulę, & minus auri eſt vna, quàm duę. In illa vero eſſentia Trinitatis, nullo modo ita eſt. non ergo ſecundum materialem cauſam tres perſonas vnam dicimus eſſe ſubſtātiam, vel eſſentiam ſicut tres ſtatuę dicuntur vnum aurum.

H *Nec ita dicuntur tres perſonæ una eſſentia, ut tres homines una natura, uel unius naturæ.*

HIC quoque addendum eſt, quòd tres perſonas non ita dicimus vnam eſſentiā eſſe, vt Aug. † in eodem ait, vel vnius eſſentię, ſicut dicimus aliquos tres homines eiuſdem ſexus, & eiuſdē temperationis corporis, eiuſdēq; animi, vnam eſſe naturam vel vnius naturæ. Nam in his I rebus, non tantum eſt vnus homo, quantum tres homines ſimul: & plus aliquid ſunt homines duo, quàm vnus homo, ſicut & in ſtatuis eſſe diximus, at in deo non eſt ita. Nō enim maior eſſentia eſt pater, & filius ſimul, quàm ſolus pater, vel ſolus filius: ſed tres ſimul illæ perſonę æquales ſunt ſingulis. Ex præmiſſis patet, quòd tres perſonæ dicuntur diuina eſſentia, nec ſecūdum materialem cauſam, vt B tres ſtatuæ vnum aurum, nec ſecundum complexionis ſimilitudinem, vt tres homines vnius naturę, nec vt genus prędicatur de ſpecieb', vel vt ſpecies de indiuiduis. i. continens de contentis, maius de minoribus.

Quæ uidentur aduerſari prædictis.

HIS autē videntur aduerſari, quæ quidam ſacræ ſcripturæ tractatores catholici, in ſuis ſcriptis tradiderūt, in quibus ſignificare videntur, quòd eſſentia diuina ſit quiddam cōmune, & vniuerſale, velut ſpecies, tres vero perſonæ ſunt tria particularia, .i. tria indiuidua, numero differentia. Vnde Io. Damaſ. † inter doctores Græcorū magnus, in lib. quem de Tri. ſcripſit, quē & Papa Eugenius transferri fecit, ait. Cōmunia, & vniuerſalia prędicantur de ſubiectis ſibiipſis particularibus. Cōe ergo ſubſtantia eſt, particulare vero hypoſtaſis. i. perſona. particulare autem dicitur, non quòd partē naturę habet, ſed particulare numero, vt atomus. i. īdiuiduū. Numero. n. & non natura differre dicuntur hypoſtaſes. Item in eod. † Subſtātia ſignificat cōem & circumplectiuā ſpēm homohydeon. i. ſimiliū ſpecie, hypoſtaſeon. i. pſonarū, vtputa, Deus homo. hypoſtaſis autem indiuiduum demonſtrat. ſ. patrem, filium, ſpi. ſanctum, Petrum, Paulum, & huiuſmodi. Ecce aperte dicit ſubſtantiam eſſe vniuerſale, hypoſtaſim vero particulare: & quòd deus eſt ſpecies vt C homo, & quòd pater, & filius, & ſpiritusſanctus ſunt indiuidua, ſicut Petrus, Paulus, eo quòd numero differant, quę præmiſſę ſententię Auguſt. penitus cōtradicere videntur. quid ergo dicemus ad hoc? Hoc vtique dicere poſſumus, atque debemus, quòd ea, quę Aug. tradidit ſuperius, ſine omni hęſitatione tenenda ſunt.

† 3. ſi. orth. in prin. c. 6.

† Dam. vbi ſupra.
ὁμοειδῶν.
ὑποστάσεων.
ὑπόστασις.

¶ Ad tertium dicendum, quòd continuitas ſequitur magnitudinem dimenſiuam. Non autem magnitudinem virtutis, quæ ſola debet in Deo intelligi.

In cor. arti. ¶ Ad quartum, patet iam ſolutio per ea, quæ dicta ſunt: quia virtus non tantum dicitur reſpectu operationis, ſecundū quod hic accipitur potentia, ſed etiam aliis modis, vt dictū eſt. Vbi ſupra.

ARTIC. II.

b Vtrum pater ſit in filio, & econuerſo.

† vbi ſupra. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd pater non ſit in filio, nec econuerſo. Philoſophus enim in quarto Phyſico. aſſignat octo modos eſſendi in: quorū nullus poteſt aptari ad hoc, quòd pater in filio eſſe dicatur, vel econuerſo. neque enim eſt ſicut totū in partibus, neq; ſicut ecōuerſo. Neque ſicut genus in ſpeciebus, neque ſicut econuerſo. neque ſicut in loco. neque ſicut forma in materia. neq; ſicut in mouente, ſicut regnum eſt in rege. neque ſicut in fine optimo, vt de facili poteſt probari. ergo pater nō eſt in filio. Tex. 23.

¶ 2 Præte. Eorum, quorum vnum eſt apud alterum, vt diſtinctū ab ipſo, vnū non eſt in altero: ſed filius eſt apud patrē, vt dicitur Io. primo. Et verbū erat apud Deum. ergo videtur, quòd pater non ſit in filio, nec econuerſo. † Lib. & cap. citatis.

¶ 3 Item. In diuinis non eſt niſi relatio originis: ſed hæc præpoſitio in, importat aliquam habitudinem. ergo in diuinis non poteſt importare niſi relationem originis: ſed non eandm relationem habet filius ad patrem, & pater ad filium. ergo vel non vterque eſt in altero, vel eodem modo.

CONTRA. Vbicunque eſt eſſentia patris eſt pater: ſed tota eſſentia patris eſt in filio, & econuerſo. ergo pater eſt in filio, & econuerſo.

¶ Præt. In vno relatiuorum intelligitur aliud: ſed pater, & filius ſunt relatiua. ergo videtur, quòd pater ſit in filio, & econuerſo.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in diuinis perſonis eſt duo conſiderare, ſcilicet eſſentiam, quæ eſt vna & eadem, & relationes, quibus diſtinguuntur: & ſecundum vtrumq; pater dicitur eſſe in filio, & econuerſo, ſecundum diuerſorum aſſignationes. Secundum enim tres doctores, qui in litera inducūtur, ſcilicet Aug. Hila. Amb. hoc dicitur propter eſſentiæ vnitatem, quia eſſentia patris eſt in filio, & pater non deſerit naturam ſuā, vnde vbi eſt natura ſua, ibi eſt ipſe, ſicut patuit etiam ex verbis Hil. ſupra diſt. v. induc. ſed ſecundum Dam. hoc intelligitur ſecūdum rōnem relationis, put in vno relatiuorū intelligit aliud. Lib. 3. ſi. ortho. c. 6.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ſtricte accipiendo, non omnes modi, quo aliquid eſt in aliquo, continentur in illo octo, niſi per quandam ſimilitudinis reductionem, ſicut eſſe in tempore reducitur ad illum modum, quo aliquid dicitur eſſe in loco, quia vtrunque eſt, ſicut menſuratum in menſura, ſic etiam F per quādam ſimilitudinem ille modus poteſt reduci ad aliquē illorum. Si enim hoc accipiatur quantum ad vnitatem eſſentiæ, tunc pater dicitur eſſe in filio, propter hoc, quòd eſſentia patris in filio eſt: vnde ad illum modum reducitur, ad quem reduceretur, ſi eſſentia in filio eſſe diceretur: hoc autem eſt per modum, quo natura communis eſt in aliquo ſuppoſito, & reducitur ad illum modū, quo genus eſt in ſpecie, quamuis in diuinis non ſit genus, & ſpecies, vt īfra patebit. Diſt. 25. q. vnica. ar. 3. Si autem accipiatur quantum ad relationem, tunc reducetur ad illum modum, quo aliquid eſt in aliquo, ſicut in principio mouente, & efficiente: quamuis. n. pater non ſit principium efficiens filij, tamen eſt originans ipſum. Vnde filius eſt in patre, ſicut originatum in originā te, & econuerſo, pater in filio, ſicut originans in originato, ſed adhuc magis proprie dicitur in diuinis filius in patre, etiam ex parte relationis, quàm in humanis, quia filius ex ipſa relatione eſt pſona ſubſiſtens: ſua enim relatio eſt ſua perſonalitas, quod in aliis rebus nō cōtingit.

† vbi ſupra. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vna perſona dicitur eſſe apud aliam ratione diſtinctionis: ſed dicitur eſſe in alia, vel quantum ad eſſentiam, vel quantum ad intellectum relationum, quia in vna intelligit alia, quāuis vnum relatiuum ab altero ſit diſtinctum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſi accipiatur pater eſſe in filio propter vnitatem eſſentiæ, eodem modo eſt pater in filio, & filius in patre: & tunc hæc præpoſitio in, nō importabit aliquam relationem realem, ſed tantum relationem rationis, qualis eſt inter eſſentiā, & perſonam, ſecundum quam eſſentia dicitur eſſe in perſona. Si autē hoc accipiatur ex parte relationis, tūc eſt alius, & alius modus, vt dictum eſt, ſecundum diuerſam habitudinem patris ad filiū, & filij ad patrem. In reſp. ad primum.

K EXPOSITIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

IN GENERATIONE & generationē anni tui. } Pſal. 101. Aeternitas per annos Dei intelligitur, non propter ſui multitudinem, cum ſit vna & ſimplex: ſed inquātum virtute comprehendere poteſt magnam multitudinem inferioris menſurę, quæ diuiſibilis eſt. Sicut etiam dicimus ante mundum tempus fuiſſe, non quidem in re, ſed ſecundum imaginationem, prout imaginamur tpis, quod cum mundo incœpit poſſibilem fuiſſe additionē fieri ex parte ante, quæ additio tota ſub æternitate continetur. { Confitemur diuinitatis naturam omnem. } ideſt totam, & perfectam, & ſimile in ſequentibus accipiendum eſt. { Nec exemplum aliquod rebus diuinis &c. } Verū eſt, quòd ſufficienter diuina demonſtret. Quia in qualibet ſimilitudine inuenitur maior diſſimilitudo, vt ſupra, ſecūda diſt. dictū eſt. { Sed quòd ītelligibile eſt homini &c. } cum enim diuina natura, & virtus, quæ infinita eſt noſtrum intellectū excedit, nihil quod intelligere poſſimus eſt, quòd Deus facere non poſſit: ſed multa, quę intelligere non poſſumus, facere poteſt, & in ipſo eſſe poſſunt, & ſunt: non enim in eo poteſt eſſe aliquid, quod nō ſit, nec eſt aliquid, quod non eſſe poſſit, quia mutabilis eſſet, ſi ſibi aliquid poſſet addi, vel ſubtrahi { Id diuinę veritatis rō &c. } quaſi dicat: ſufficiat nobis ad credendum quaſi ratio vel mediū probans diuina veritas, ex qua nobis ſacra ſcriptura tradita eſt, quamuis ex rerum naturis ratio ſumpta diſſentire videatur. { Patre igitur in filio &c. } Sic cōſtrue, patrem eſſe in filio, & filium in patre. { Perfecta plenitudo &c. } ideſt ex hoc quòd plena diuinitas in vtroque eſt, ſequitur, quòd pater ſit in filio, & econuerſo: quod probat cōſequenter cum dicit. { Quia plenitudo &c. } & rō ſua talis eſt. Plenitudo diuinitatis in vtroque oſtendit, quòd quicquid eſt in vno, eſt in alio, quia ſi vni deeſſet, quod alter haberet, neuter perfectus eſſet, quia dās deitatem, daret partem ſubſtantiæ ſuæ, & ita vterque, ſcilicet pater dans, & filius recipiens, haberet terminum deitatis: & ita patet, quòd niſi totum quod vnus habet, alter accipiat plenitudo diuinitatis in vtroque eſſe nō poteſt. Sed ad hoc, quod eſt totum, quod eſt in patre, eſſe in filio, ſequitur patrem eſſe in filio, quia vbicunque eſt tota natura patris, ibi eſt pater. ergo ad plenitudinem deitatis in vtroque, ſequitur patrem eſſe in filio, & econuerſo. Similiter etiam conſtruēdum eſt hoc, quod dicit. { Quia plenitudo deitatis in filio, hoc eſt, quod in patre eſt, } ideſt ad plenitudinem deitatis, hoc ſequitur. { Nec eadem natiuitas. } qa nihil a ſeipſo naſcitur. { Nec aliquid eſſe permittit. } qa nihil naſcitur ex aliquo viuo, niſi ad minus eandem naturam in ſpecie accipiat. hoc modo vt nomen filiationis cōſequatur. Vnde cum diuina natura non poſſit multiplicari in diuerſa ſecundum numerum, eo quòd eſt immaterialis, reſtat, vt eandem numero naturam accipiat. Et ita aliud non eſt, ſed alius. { Non per duplicem conuenientiam generum &c. } ſicut coniungūtur alia ſimilia in genere, vt equus, & aſinus, vt procreetur noua ſpecies. { Nec per infinitam &c. } ſicut in arbore inſeritur ramus alterius arboris. { Sed per naturæ vnitam ſimilitudinem } ideſt cōuenientiam in vna natura ſecūdum numerum. Si enim in vna natura ſecundum ſpeciem tantum eſſet conuenientia, diceretur ſimilitudo, ſed nō vnitas. { Per neceſſitatem viuæ naturæ } ideſt filij, qui eſt viuens natura. { Ex viuente natura. } patre, qui eſt viuens natura. { Dum res } ſcilicet eſſentialis. { Nō differt. } { Dum natura Dei non degenerat natiuitas. } ſicut eſt, quando propter indiſpoſitionem materiæ non recipitur ſpecies agentis, completa in patiente, ſed degenerat in aliud genus.

DIVISIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

SED IAM ad propoſitum redeamus. } Hic oſtendit ſecundo modo æqualitatem in magnitudine diuinarum perſonarum, remouendo ea, quæ inæqualitatem facere poſſent. Et diuiditur in partes duas. In A prima, oſtendit veritatem. In ſecunda, ſoluit quandam contrarietatem, ibi: { His autem videtur ad. } Prima in duas. In prima oſtendit, quòd diuinæ perſonæ non conueniunt in eſſentia, ſicut in toto. In ſecunda, oſtendit quòd non conueniunt in eſſentia, ſicut in parte, ibi: { Notandum etiam, quòd eſſentia. } Prima in duas. In prima oſtendit, quòd perſonæ diuinæ non cōueniunt in vna eſſentia, ſicut partes in toto integrali. In ſecunda, quòd non cōueniunt in eſſentia, ſicut partes in toto vniuerſali, ibi: { Hic adiiciēdum eſt. } Primum oſtendit dupliciter ex verbis Aug. Primo ſic. vbicunq; eſt totum integrale, oportet eſſe partes diuerſas per eſſentiam: ſed in diuinis perſonis non eſt eſſentiæ, vel naturę diuerſitas. ergo non ſunt partes vnius naturę, quaſi integrantes ipſam. Secundo, ibi: { Vel in eodem. } oſtendit idem per ſimile, qa ſicut in vna perſona, ſcilicet patris, inueniūtur plura attributa, vt bonitas, ſapientia, & huiuſmodi, ita in natura diuina inueniuntur plures perſonæ: ſed pater nō dicitur eſſe compoſitus ex pluribus attributis, ſicut ex partibus qa ſimplex eſt. ergo pari ratione, quia natura diuina ſimplex eſt, non erit compoſita ex perſonis, ſicut ex partibus. { Hic adiiciendum. } Hic oſtēdit, quòd perſonę non conueniunt in eſſentia, ſicut in toto vni- D uerſali, & probat hoc dupliciter. Primo ſic. Omne genus prædicatur pluraliter de pluribus ſpeciebus ſimul acceptis, vel de pluribus indiuiduis ſub illis ſpeciebus contentis, ſicut homo, & aſinus ſunt animalia, & duo homines duo animalia: ſed eſſentia non prædicatur in plurali de tribus perſonis: nō enim dicimus, quòd tres perſonę ſunt tres eſſentiæ, ſed vna eſſentia. ergo tres perſonæ nō conueniunt in vna eſſentia, ſicut ſpecies in genere. Eadem ratione probat, quòd nec ſicut indiuidua in ſpecie, ibi: { Si vero dicunt } Secundo, ibi: { Alio quoque modo. } probat idē ſic. Nihil vnum exiſtens habet ſub ſe ſpecies, ſicut genus, vel indiuidua ſicut ſpecies: ſed eſſentia diuina eſt vna numero. ergo neque ſe habet ad perſonas, ſicut genus ad ſpeciem, neque ſicut ſpecies ad indiuidua. { Sciendum eſt &c. } Hic oſtēdit, quòd tres perſonæ non conueniunt in eſſentia, ſicut in parte. Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit quòd non cōueniunt in ipſa, ſicut in parte materiali. Secundo, quòd non conueniunt in ipſa, ſicut in proprietate formali, ibi: { His quoque addendum. } Primum ſic E probat. In omnibus, quę conſtituuntur ex vna materia, ſicut anuli ex auro, plus eſt de materia in pluribus, quàm in vno: ſed non plus eſt de eſſentia diuina in tribus perſonis, quàm in vna tantum. ergo neque ſe habet ad perſonam, ſicut materia. Eodē modo oſtendit, quòd non conueniunt in ipſa, ſicut in proprietate formali, ſicut dicimus homines eiuſdem complexionis eſſe vnius naturæ, quia in his maius aliquid ſunt duo, quàm vnus quod non eſt in diuinis perſonis. { Ex his autem videtur &c. } Hic ſoluit contrarietatem. Et circa hoc duo facit. Primo, inducit contrarietatem ex verbis Dama. qui videtur dicere, quòd eſſentia eſt ſicut ſpecies, & perſonæ ſicut particularia. Secundo, ponit ſolutionem, ibi: { Hæc autem, quę hic dicuntur. } Et circa hoc duo facit. Primo, exponit qualiter intelligendum ſit, quòd eſſentia eſt ſicut ſpecies prædicata de perſonis, ſicut de partib': quia ſcilicet, hoc dicitur ſecundum ſimilitudinem quandam, & non ſecundum proprietatem. Secundo, oſtendit qualiter intelligendum ſit, quod dicit perſonas numero differre, quia ſcilicet ſunt relationibus diſtinctæ, vt vna non ſit altera, & non per eſſentiam diuinam, vt quod eſt in vna, non ſit in alia, ibi: { Quod autem Ioannes dicit &c. } { Sciendum eſt igitur &c. Hic probat tertio æqualitatem magnitudinis perſonarum, ex ratione veritatis ſic. Vbicunque eadem eſt veritas, & magnitudo non eſt maior magnitudo, & veritas ſecundum rem. ergo vbi nō eſt maior veritas, nec maior magnitudo. Sed non magis verū eſt, tres perſonas eſſe, quàm vnam tantum. ergo non eſt maior magnitudo trium perſonarum, quàm vnius tātum. { Præter. cum Deus } Hic concludit ex dictis, quòd Deus quāuis dicatur Trinus, nō tamen dicendus eſt triplex. In illis enim rebus inuenitur triplicitas, vbi tria excedunt vnum in magnitudine: ſed tres perſonæ non excedunt vnam in magnitudine. ergo non eſt dicenda triplicitas trium perſonarum, reſpectu vnius.

Quòd ſane poſſunt intelligi, quæ Ioannes dicit, & quomodo, oſtendit.

HAEC autem quæ hic dicuntur, licet in ſermonis ſuperficie aliquid a fide alienum reſonare videantur, ſane tamen intelligi queunt, piumque lectorem, atque intellectorem plurimum efflagitant, in quorum explanatione mallem ſilens alios audire, quàm loquendo maliuolis detrahendi occaſionem præſtare. Videtur tamen mihi ita poſſe accipi cum ait. † Subſtantia eſt commune, & hypoſtaſis eſt particulare, non ita hæc accipit cum de deo dicantur, ut accipiuntur in philoſophica diſciplina, ſed per ſimilitudinem eorum, quæ a philoſophis dicuntur, locutus eſt, vt ſicut ibi commune, vel vniuerſale dicitur, G quod prędicatur de pluribus: particulare vero vel indiuiduū: quod de vno ſolo, ita hæc eſſentia diuina dicta eſt vniuerſale, quia de omnibus perſonis ſimul, & de ſingulis ſeparatim dicitur: parriculare vero ſingula

† Dam. vbi ſupra.

QVÆSTIO IIII.

D

Hic quæritur de duobus ſecūdum duas rationes, quę in hac lectione habentur.

Circa primam probationem quęruntur duo.

Primo. Vtrum in diuinis ſit totum integrale.
Secūdo. Vtrum ſit ibi totum vniuerſale.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum in diuinis ſit totum integrale.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd in diuinis ſit totum integrale. Vbicunque enim eſt quantitas aliqua, ibi eſt ratio totius integralis, cum omnis quantitas in partes diuiſibilis ſit: ſed in Deo eſt quantitas virtutis. ergo eſt ibi totum integrale.

¶ 2 Præter. Sicut quantitas continua integratur ex ſuis partibus, ita & numerus: ſed in diuinis eſt numerus perſonarum, ſcilicet ternarius, cuius pars quædam eſt vnum, & duo. ergo videtur, quòd ſit ibi totum integrale.

¶ 3 Item. Quicquid eſt aliquid alicuius, & non eſt illud, eſt pars integralis illius: ſed pater eſt aliquid Trinitatis, & non eſt Trinitas. ergo eſt pars integralis Trinitatis.

¶ 4 Præter. Ex ſola natura nunquam conſtituuntur res naturę, & præcipue vbi ſunt plures res naturæ in vna natura: ſed in vna natura diuina ſunt plures res naturæ, ſcilicet pſonæ: ergo oportet, quòd ad conſtitutionem perſonæ aliquid aliud naturæ diuinæ adueniat: & ſic erit ibi aliquid integratum ex pluribus.

CONTRA. Omne totum integrale eſt cōpoſitum ex partibus: ſed in Deo nulla eſt compoſitio, ſed ſumma ſimplicitas, vt ſupra habitum eſt. Diſt. 8. q. 4. art. 1. ergo in diuinis non eſt totum integrale.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ratio totius integralis conſiſtit in compoſitione. Ratio autem partis integralis habet imperfectionem annexā, quibus diuina ſimplicitas & perfectio repugnat: vnde non poteſt [d] ibi eſſe totum integrale, & pars. D. 974.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd quantitas virtutis non attenditur ſecundum diuiſionem virtutis intrinſecus, ſed magis attenditur eius diuiſio reſpectu exteriorum. Vel ſecundum numerum obiectorum, vel ſecundum intenſionem actus, vel ſecundum modos agendi: vnde patet, quòd in quātitate virtutis non eſt ratio totius, & partis integralis, quia partes integrales ſunt intra ſuum totum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in diuinis, vnitas vel dualitas non eſt pars ternarij, niſi ſecundum rationis acceptionem. Cuius ratio eſt, quia alio modo eſt numerus in rebus diuinis, & in rebus creatis, & alio modo vnitas. Cum enim vnum ſit, quod eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum ab aliis: cum vnumquodque autem creatū per eſſentiam ſuam diſtinguatur ab aliis, ipſa eſſentia F creati, ſecundū quod eſt indiuiſa in ſe, & diſtinguens ab aliis, eſt vnitas eius, & plures vnitates conſtituentes numerum perſonarum creaturarum, ſunt plures eſſentiæ congregatæ ſecundum numerationem, ita quòd nihil eſt in vna, quòd ſit in alia ſecundum numerum idem: ſic ergo numerus in rebus creatis habet rationē diſtinctionis, & cuiuſdam coaceruationis diſtinctorū per eſſentiam, & ex hoc habet rationem toti⁹ integralis. Vnitas autē perſonalis eſt ipſa ꝓprietas relatiua, diſtiguēs vnā perſonam ab alia, & nō eſſentiam ipſius, perſonæ: vnde tres perſonę nō ſunt differentes per eſſentiā cum vna numero eſſentia ſit in tribus perſonis. Et ideo nō poteſt ibi eſſe coaceruatio: ſed tantum diſtinctio. Et propter hoc, numerus non habet rationem totius integralis, niſi forte ſecundum quod in intellectu coadunantur rationes proprietatum perſonalium: ſed per hoc non erit integratio alicuius rei: ſed in ratione tantum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hæc eſt falſa, Pater eſt aliquid Trinitatis, ſi intelligatur partitiue: ſignificaretur enim, quòd haberet partem eſſentiæ Trinitatis ex hoc, quòd aliquid cum ſit neutrum, eſſentiam ſignificat. Sed hæc eſt vera: Eſt aliquis Trinitatis, H ex quo non poteſt concludi, quòd ſit pars Trinitatis, niſi ſecundum rationem, quia ſcilicet non eſt tot perſonæ, quot eſt Trinitas, quia Trinitas eſt tres perſonæ, & non pater.

¶ Ad quartum dicendum, quòd naturæ diuinæ nihil additur ad conſtituendum rem naturæ, cum in Deo idem ſit, quo eſt, [d] D. 1081. & quod eſt, ſiue qui eſt. Diſtinctio autem non eſt ex ratione naturæ: ſed ex ratione proprietatis relatiuæ, quæ quidem ſecundum quod comparatur ad eſſentiam, eſt ratio tantum, & non re ab ipſa differens. Prout autem comparatur ad correlatiuum cui opponitur, facit realem diſtinctionem perſonæ, vt ſupra dictum eſt. Diſtin. 9. q. vnic. art. 1.

ARTICVLVS II.

b Vtrum in diuinis ſit totum uniuerſale.

I AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd in diuinis ſit totū vniuerſale. Quicquid enim prędicatur de aliquo ſubſtantialiter, & non conuerſim, prædicatur de ipſo, vt totum vniuerſale de parte ſubiectiua: ſed eſſentia diuina, vel Deus hoc modo ꝑdicatur de patre: pater. n. eſt eſſentia diuina: ſed nō quicunq; eſt eſſentia diuina eſt pater. ergo ibi eſt totum vſe.

¶ 2 Præt. Vniuerſale, & particulare differunt, ſicut cōe, & ꝓpriū: ſed in diuinis inuenitur cōe & proprium, quia eſſentia eſt cōis, & relatio eſt propria perſonæ. ergo eſt ibi vſe & particulare.

¶ 3 Item. Supra diſt. 5. ex verbis Hila. habitum eſt, quòd filius Dei generis ſui poteſtatē in habitu aſſumptæ humilitatis exercuit: genus autem ſuum nominat naturam ſuam. ergo videtur, quòd eſſentia ſit genus, & vniuerſale reſpectu perſonarum.

¶ 4 Præter. Scientia eſt ſpecies cognitionis: ſed de Deo vtrunq; dicitur, ſcilicet, quòd cognoſcit, & ſcit: ergo videtur, quòd in diuinis ſit totum vniuerſale.

CONTRA. Vbicunque eſt vniuerſale, & particulare, K particularia ſunt potentia in ſuis vniuerſalibus, ſicut differentię in genere: ſed in diuinis non eſt aliquid in potentia. ergo non eſt ibi vniuerſale, & particulare.

¶ Præt. Omne ſuperius eſt pars integralis conſtituens diffinitionem inferioris: vnde dicit Porphy. quòd genus ſe habet ad ſimilitudinem materiæ, In præd. c. de diff. & differentia ad ſimilitudinem formę, & ſpecies ad ſimilitudinē cōpoſiti: ſed in diuinis non eſt totū integrale & pars. ergo etiam nec totum vſe, & pars ſibi reſpondens.

RESPONDEO, Dicendū, quòd in diuinis non poteſt eſſe vniuerſale, & particulare. 2. par. logicę. c. 2. Et huius ratio poteſt quadruplex aſſignari. Primo, quia ſecūdum Auic. vbicunq; eſt genus, [d] & ſpēs, D. 675. & 464. oportet eſſe quidditatem differentē a ſuo eſſe, vt prius dictū eſt. & hoc in diuinis non cōpetit. Secundo, quia eſſentia [d] vſis non Diſt. 8. q. 1. art. 1. eſt eadem numero in ſuis inferioribus, ſed ſecundum rationem tantum, eſſentia autem diuina eſt eadem numero in pluribus D. 634. perſonis.

perſonis. Tertio quia vniuerſale exigit pluralitatem in his, quæ ſub ipſo continentur, vel in actu, vel in potentia. In actu, ſicut eſt in genere, quod ſemper habet plures ſpecies. In potentia, ſicut in aliquibus ſpeciebus, quarum forma quantum eſt de ſe, poſſibilis eſt inueniri in multis, cum omnis forma ſit de ſe communicabilis, ſed quòd inueniatur tātum in vno ē ex parte materię debitæ illi ſpeciei, quæ tota adunatur in vno indiuiduo, ut patet in ſole, qui conſtat ex tota ſua materia, & iſta pluralitas eſt ſecundum numerum, qui numerus ſimpliciter eſt fundatus in ſubſtātiali diſtinctione. Tres autem perſonæ, non numerantur tali numero, vt dictum eſt, Arti. antec. & ideo eſſentia nō habet rationem vniuerſalis. Quarto, quia particulare ſemper ſe habet ex additione ad vniuerſale. In diuinis autem propter ſummam ſimplicitatem non eſt poſſibilis additio, & ideo, nec vniuerſale, nec particulare.

quælibet perſonarum, quia nec de aliis cōiter, nec de aliqua aliarum ſingulariter ꝑdicatur. ꝓp ſimilitudinem ergo ꝑdicationis, ſubſtantiā dixit vniuerſale, & perſonas particularia, vel indiuidua, propter hoc idē ēt eandem diuinam eſſentiam dixit eſſe ſpeciem cōem, & circumplectiuam ſimilium ſpecie perſonarū, quia ſicut hæc ſpecies homo, de ſuis prædicatur indiuiduis: velut de Petro, Paulo, & aliis, nec iſta ſpecie differunt, ſed conueniunt, ita deus de tribus prædicatur perſonis, quæ in diuinitate non differūt, ſed per omnia cōueniunt. Hāc ergo ſimilitudinē inter res ſempiternas, & res tēporales perpēdens Ioannes: vniuerſitatis & particularitatis nomina, q̄ rebus tpalibus proprie conueniunt, ad res ęternas trāſtulit. Aug. vero maiorē videns diſsimilitudinē q̄ ſimilitudinē īter res ꝑdictas, ab excellentia trinitatis ꝑdicta noīa remouit.

B

Ex quo ſenſu dixerit perſonas differre numero.

QVòd aūt Ioannes dicit hypoſtaſes differre numero, non natura, in eo ꝙ non differre natura ait, veriſsime & ſine ſcrupulo loquit̄. Qđ vero dicit differre numero, cauendū eſt qūo intelligat̄, diuerſis enim modis dicuntur aliqua differre numero.

AD PRIMVM igitur, quòd modus prędicandi proportionatur ipſis rebus, de quibus ſit prędicatio, cum ſecundum Hilar. ſermo ſit rei ſubiectus. 4. de Trini. ante med. Vnde ſicut nulla res in creaturis inuenitur ſimilis ex toto vnitati eſſentię in tribus perſonis, Sed ſecundum aliquid: ita etiam nullus modus prædicandi in creaturis eſt ſimilis huic modo prædicandi quo eſſentia, vel deus de tribus perſonis prædicatur. Dico igitur, quòd ſecundū id qđ tactum eſt in obiectione, habet ſimilitudinē cū mō ꝑdicandi totius vſis, ſed differt ſecundū alia, que ſupra dicta ſunt. In corp. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd commune quantum eſt de ſe, non determinat rei cōmunitatem, vel rationis, ſicut vniuerſale, & ideo eſſentia poteſt dici communis, non autem vſis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Hila. loquitur ad ſimilitudinē creaturarum, prout communiter loquendo dicimus, genus hominum, vnum genus eſſe, ſecūdum quòd eſt multitudo aliquorum ſe habentium ad vnum principium: ita etiam dicitur genus diuinum ipſa pluralitas perſonarum, ſecundum ordinem emanationis ab vno principio, qui eſt pater.

¶ Ad quartum dicendū, quòd in creaturis quædam inueniuntur, quæ tam ſecundum rationem generis, quàm ſecundum rationem ſpeciei dicunt aliquid perfectionis. Vnde attribuitur deo vtrumque, ſecundum propriam rationem, ſicut patet in cognitione, & ſcientia. Et hæc quidē q̄uis in creaturis ſe habeāt ſicut genus & ſpecies, tn̄ in diuinis non ſic ſe habent, qa vnum ſm rem nihil addit ſuper alterum, ſed ſolum ſm rationem.

QVÆSTIO V.

E

Circa ſecundam probationem, quæritur de veritate.

Et quæruntur tria.

Primo, Quid ſit veritas
Secūdo, Vtrum omnia ſint vera vna veritate, quæ eſt veritas increata, ſiue prima.
Tertio, De conditionibus veritatis, ſcilicet æternitate, & incommutabilitate eius.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum veritas ſit eſſentia rei.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd veritas ſit idem quod eſſentia rei. De ver. q. 1. art. 1. 2. c. 5. to. 1. Dicit enim Aug. lib. Soliloquiorum, ꝙ verum eſt id, quod eſt. Et ab alijs, dicitur quòd verū eſt indiuiſio eſſe, & eius quod eſt. ergo vnumquodque dicitur verum, ſecundum ꝙ habet eſſe: eſſe autem eſt actus eſſentię. ergo cum vnumquodq; veritate formaliter ſit verum, videtur ꝙ omnino idem ſit veritas & eſſentia.

A ¶ 2 Præt. Quæcunq; differunt re, vel rōne, vnum pōt intelligi ſine altero, vnde ēt ſm Boe. lib. de Hebdo. pōt intelligi deus nō Cap. 2. intellecta eius bonitate: ſed eētia rei non pōt intelligi ſine veritate. ergo eētia rei & veritas nō differūt neq; re, neq; rōne.

¶ 3 Item. Quicquid differt ſecundum rōnem ab ente, ſe habet ex additione ad illud: Dama. vbi ſupra. ſed quod habet ſe ex additiōe ad aliquid contrahit, & determinat illud, ſicut ſe habet hō ad aīal. Cum igitur verum non contrahat ens: † vbi ſupra. quia verū & ens conuertuntur, videtur ꝙ veritas neq; re, neq; ratione ab eſſentia differat.

¶ 4 Præt. Anſel. dicit, quòd veritas eſt lib. de veri. cap. 12. rectitudo ſola mente perceptibilis. Conſtat autem, † vbi ſupra. ꝙ loquit̄ metaphorice de rectitudine, quia rectitudo proprie dicta, ē paſſio continui. Sed bonitas, & iuſtitia, ſecundū propriā rōnē habēt, ꝙ ſint rectitudo ſola mente perceptibilis. ergo videt̄, quòd veritas re, & ratione ſit idem quod bonitas, & iuſtitia.

C CONTRA. Contingit aliquid verum dicere & de ente & de non ente: ſed nō entia non habent eſſentiam. cum ergo omne verum veritate ſit verum, videtur quòd veritas non ſit idem quòd eſſentia.

¶ Præt. Veritas eſt ſola mente perceptibilis, vt patet, per Anſel: Ibidem. ſed illud, quod eſt ſola mente perceptibile non eſt in ſenſibilibus, ſed tantū in intelligibilibus, eſſentia autē eſt vtriuſq;. ergo eſſentia & veritas non ſunt idem.

¶ Item. Veritas & falſitas ſunt tantum in complexis, quia ſingulū incomplexorum neq; verū, neq; falſum eſt: ſed eſſentia eſt rerum incomplexarum. ergo non eſt idem quòd veritas.

¶ Item. Veritati opponitur falſitas: ſed falſitatem contingit inuenire in entibus ſicut dicimus aurum falſum, ſed de ente non dicitur non ens, ergo falſum non eſt idē, quod non ens. ergo nec veritas eſt idem, quod eſſentia: quia ſi contrariū de cōtrario nō prædicatur, vt idem, nec oppoſitum de oppoſito.

D RESPONDEO, Dicendum, quòd eorum, quæ ſignificantur nominibus, inuenitur triplex diuerſitas. Quædā enim ſunt quæ ſecundū eſſe totū completū ſunt extra animā, & huiuſmodi ſunt entia completa, ſicut homo & lapis. Quædam autē ſunt, quæ nihil habent extra aīam, ſicut ſomnia & imaginatio chimeræ. Quædam autem ſunt, quę habent fundamentū in re extra animam, ſed complementū rationis eorum quantū ad id, quod eſt formale eſt per operationem animæ, vt patet, in vſi. Humanitas enim eſt aliquid in re, non tamen ibi habet rationē vniuerſalis, cum non ſit extra animam aliqua humanitas multis cōmunis, ſed ſecundū quòd accipitur in intellectu adiungitur ei per operationem intellectus intentio, ſm quam dicitur ſpecies. Et ſimiliter eſt de tempore, quod habet fundamentum in motu. ſ. prius & poſterius ipſius motus, ſed quantum ad id, quod eſt formale in tēpore. ſ. numeratio, completur per operationē intellectus numerantis. Similiter dico de veritate, quòd habet fundamentum in re, ſed ratio eius completur per actionē intellectus E quando. ſ. apprehenditur eo modo quo eſt. Vnde dicit Philoſophus 6. metaphyſice, ꝙ verū & falſum ſunt in anima, ſed bonū & malū in rebus. Cum autem in re ſit quidditas eius & ſuum eſſe, veritas fundatur in eſſe rei magis quā in quidditate, ſicut & nomē entis ab eſſe imponitur, & in ipſa operatione [d] intellectus accipiētis eſſe rei ſicut eſt per quādā ſimilationē ad ipſum, D. 43. completur relatio adæquationis in qua cōſiſtit ratio veritatis. Vnde dico, quòd ipſum eſſe rei eſt cauſa veritatis ſecundū quòd eſt in cognitione intellectus. Sed tamen ratio veritatis per prius inuenitur in intellectu quā in re, ſicut etiā calidū & frigidū, & alię cauſæ ſanitatis ſunt cauſa ſanitatis, quæ eſt in animali, & tn̄ animal per prius dicitur ſanum, & ſigna ſanitatis & cauſa ſanitatis dicuntur ſana, ſecundū analogiam ad ſanum, quod de animali dicitur. Vnde dico, quòd verū per prius dicitur de veritate intellectus, & de enuntiatione dicitur inquantum eſt ſignum illius veritatis, de re dicitur inquantum eſt cauſa.

Quibus modis dicantur differre numero, & ſecundum quem modum perſonis conuenire poſſet.

Dicuntur enim aliqua differre numero, quando ita differũt, vt hoc non ſit illud, nec aliquid quod illud eſt, vel in ipſo eſt: qualiter differunt Socrates, & Plato & huiuſmodi, quæ apud Philoſophos dicuntur indiuidua, vel particularia. iuxta quem modum non poſſunt dici tres perſonę differre numero. Dicuntur quoq; differre numero quę in enumeratione, ſiue computatione non ſibi adiunguntur, ſed a ſe inuicem diſcernuntur, vt cum de aliquibus rebus loquẽtes dicimus, vna, duę, tres, Et ſecundum hunc modum forte dixit Ioannes hypoſtaſes. ideſt, perſonas differre numero. Poſſumus enim dicere, G pater eſt vnus, & pater & filius ſunt duo, & pater & filius & ſpirituſſanctus ſunt tres. Et item: hæc perſona eſt vna, & hęc, & illa ſunt duæ, & hæc & illa & alia, ſunt tres. Conuenientius tamen tres illæ perſonæ, proprietatibus tantum diſtingui dicuntur, de quarum diſtinctione, ſecundum proprietates in ſequenti tractabitur.

Vnde res dicitur vera, quę nata eſt de ſe facere veram apprehenſionem quantum ad ea, quę apparent exterius in ipſa, & ſimiliter dicitur falſa res, quæ nata eſt facere, quantum ad id quod apparet exterius de ipſa, falſam apprehenſionem, ſicut auricalcum dicitur aurum falſum. Et inde eſt etiam, quòd homo dicitur falſus, qui dictis, vel factis oſtendit de ſe aliud quàm ſit, & per oppoſitum intelligitur veritas, quę eſt virtus in dictis & factis conſiſtens, vt dicit Philoſo. 5. Metaph. tex. 34. Vtraque autem veritas, ſcilicet intellectus & rei reducitur ſicut i primum principium in ipſum deum, quia ſuum eſſe, eſt cauſa omnis eſſe, & ſuum intelligere, eſt cauſa omnis cognitionis. Et ideo ipſe eſt prima veritas, ſicut & primum ens: vnumquodque enim ita ſe habet ad veritatem ſicut ad eſſe, vt patet Paulo ſupe. ex dictis. Et inde eſt, quòd prima cauſa eſſendi, eſt prima cauſa veritatis, & maxime vera, ſcilicet deus, vt probat Philoſophus Tex. 4. 2. Metaphyſ. Veritas autem enunciationis reducitur in prima principia per ſe nota, ſicut in primas cauſas, & præcipue in hoc principium, quòd affirmatio, & negatio, non ſunt ſimul vera, vt 2. parte logicæ c. 4. dicit Auice. Sic ergo patet quomodo diuerſæ diffinitiones de veritate dantur. Quędam enim veritatis diffinitio datur ſecundum hoc, quod veritas completur in manifeſtatione intellectꝰ, ca. 36. to. 1. ſicut dicit Auguſtinus lib. de vera relig. Veritas eſt qua oſtenditur id quod eſt. Hilar. 5. de Tri. añ me. Et Hilar. Verum eſt declaratiuum, aut manifeſtatiuum eſſe. Quædam autem datur de veritate, ſecundum 2. ſolilo. c. 5 to. 1. quòd habet fundamentum in re, ſicut illa Auguſt. Verum eſt id quod eſt. Et alia magiſtralis, Verum eſt indiuiſio eſſe & eius Tracta. 7. Meta. c. 1. quod eſt. Et alia Auic. Veritas cuiuſque rei, eſt proprietas ſui eſſe quod ſtabilitum ei eſt. Quædam autem datur, ſecundum commenſurationem eius quod eſt in intellectu ad id, quod eſt in re, ſicut dicitur. Veritas eſt adæquatio rei ad intellectum: & 2. ſoliloq. 5 to. 1. Auguſt. Verum eſt quod ita ſe habet, vt cognitori, videtur ſi velit, & poſſit cognoſcere. Quædam autem datur de veritate, ſecundum quòd appropriatur filio, cui etiam appropriatur cognitio, ſcilicet ab Auguſt. lib. de vera relig. Cap. 36. Veritas eſt ſumma ſimilitudo principij, quæ ſine vlla diſſimilitudine eſt. Quędam autem datur de veritate, comprehendens omnes veritatis acceptiones, ſcilicet. Veritas eſt rectitudo ſola mente perceptibilis. In rectitudine tangitur commenſuratio, & in hoc, quòd dicitur ſolamente perceptibilis, tãgitur id, quod complet rationem veritatis. Paulo ſupe. Patet etiam ex dictis, quòd veritas addit ſupra eſſentiam, ſecundum rationem, ſcilicet ordinem ad cognitionem, vel demonſtrationem alicuius.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd eſſe dr̃ dupliciter. Vno modo, ſecũdum quòd ens ſignificat eſſentiam rerum put diuiditur per 10. genera. Alio modo, ſecundum quòd eſſe ſignificat compoſitionem quam anima facit, & iſtud ens Philo- 5. Metaph. tex. 14. ſophus appellat verum. Et ſimiliter Auguſt. cum dicit, quòd verum eſt id, quod eſt. q. d. verum eſt quando dicitur de eo, quod vbi ſupra. eſt. et ſimiliter intelligitur quod dicitur. Verum eſt indiuiſio eſſe & eius quod eſt. Et ſi in negatiuis ſit veritas quæ non conſiſtit in compoſitione, ſed in diuiſione: tamen veritas negatiue fundatur ſupra veritatem affirmatiue, cuius ſignum eſt, quòd nulla negatiua probatur niſi per aliquam affirmationem. Vel poteſt dici, quòd diffinitiones iſtæ dantur de vero non ſecundum completam ſui rationem, ſed ſecundum illud quod fundatur in re.

¶ Ad ſecundũ dicendum, quòd ſicut bonitas dicit rationem per quã eſſentia ordinatur ad appetitũ, ita veritas dicit rõnem per quam eſſentia ordinat̃ ad intellectum. Vnde ſicut nullum eſſe appetitur, amota ratione boni, ita nullum eſſe intelligitur amota ratione veri: nihilominus tamen, alia eſt ratio veri, & alia ratio entis. Dupliciter enim dicitur aliquid non poſſe intelligi ſine altero. Aut ita quòd vnum non poſſit intelligi ſi non ponatur alterum eſſe, & ſic dicitur, quòd eſſe non poteſt intelligi ſine vero, ſicut etiam nõ poteſt intelligi ſine hoc, quòd F eſt eſſe intelligibile. Siue ita, quòd quandocunque intelligitur vnum intelligatur alterum. ſicut quicunque intelligit hominẽ intelligit animal̄. Et hoc mõ eſſe, poteſt intelligi ſine vero, ſed non econuerſo: quia verum non eſt in ratione entis, ſed ens in ratione veri, ſicut poteſt aliquis intelligere ens; & tamen non intelligit aliquid de ratione intelligibilitatis, ſed nunquam poteſt intelligi intelligibile, ſecundum hanc rationem, niſi intelligatur ens. vnde etiam patet, quòd ens eſt prima conceptio intellectus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd verum addit ſupra ens ſicut & bonum, & vnum. Nullum tamen eorum addit aliquam differentiam contrahentem ens, ſed rationem, quæ conſequitur omne ens, ſicut vnum addit rationem indiuiſionis, [d] & bonum rationẽ D. 79. finis, & verum rationem ordinis ad cognitionem, & ideo hæc quatuor conuertuntur ens, bonum, vnum & verum.

H ¶ Ad quartum dicendum, quòd rectitudo dicitur de bonitate iuſtitia, & veritate, metaphorice, & ſecundum diuerſas rationes. Inuenitur enim in recto quædam æqualis proportio principij, medij, & finis, vnde ſecundum hoc, quòd aliquis in diſtribuendo, vel communicando menſuram, æqualitatis iuſtitiæ ſeruat, vel menſuram præcepti legis, dicitur rectitudo iuſtitiæ. Secundum autem quòd aliquid non egreditur commenſurationem finis, dicitur rectitudo bonitatis. Secundum autẽ, quòd non egreditur ordinem commenſurationis rei & intellectus, dicitur rectitudo veritatis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſecundum Auice. de eo quòd Tractat. 2. Metaph. c. 1 nullo modo eſt, non poteſt aliquid enuntiari, ad minus enim oportet, quòd illud de quo aliquid enuntiatur, ſit apprehenſum, & ita habet aliquod eſſe ad minus in intellectu apprehendente, & ita conſtat, quòd ſemper ueritati reſpondet aliquod eſſe, nec oportet quòd ſemper reſpondeat ſibi eſſe in re extra animam, cum ratio veritatis compleatur in ratio- I ne animæ.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quàmuis eſſe ſit in rebus ſenſibilibus, tamen rationem eſſendi, vel intentionem entis, ſenſus non apprehendit, ſicut nec aliquam formam ſubſtantialẽ, niſi per accidens, ſed tantum accidentia ſenſibilia. Ita etiam q̃uis veritas ſit in rebus ſenſibilibus, prout dicit̃ eſſe veritas in rebus, tamen intentio veritatis ſolo intellectu percipitur. Vel dicendum, quòd quàmuis res ſenſibiles ſenſu comprehendantur, tamen earum adæquatio ad intellectum ſola mente capitur, & pro tanto dicitur, quòd veritas eſt ſola mente perceptibilis.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd cum ſit duplex operatio [d] D. 758. intellectus: vna quarum dicitur a quibuſdam imaginatio intellectus, quam Philoſophus tertio de anima nominat intelli- 3. de anima tex. 21. gentiam indiuiſibilium, quæ conſiſtit in apprehenſione quidditatis ſimplicis, quæ alio etiam nomine formatio dicitur. K Alia eſt quam dicunt fidem, quę conſiſtit in compoſitione, vel diuiſione propoſitionis. Prima operatio reſpicit quidditatem rei. Secunda reſpicit eſſe ipſius. Et quia ratio [d] veritatis funda- D. 1162. In corp. tur in eſſe, & non in quidditate, vt dictum eſt. Ideo veritas, & falſitas proprie inuenitur in ſecunda operatione, & in ſigno eius, quod eſt enuntiatio, & non in prima, vel ſigno eius, quod eſt diffinitio, niſi ſecundũ quid, ſicut etiam quidditatis eſſe eſt quoddam eſſe rationis, & ſecundum iſtud eſſe dicitur veritas in prima operatione intellectus, per quem etiam modum dicitur diffinitio vera. Sed huic veritati non adiungitur falſitas per ſe, quia intellectus habet verum iudicium de proprio obiecto, in quod naturaliter tendit, quod eſt quidditas rei, ſicut & viſus de colore: ſed per accidens admiſcetur falſitas, ſcilicet ratione affirmationis, vel negationis annexæ, quod contingit dupliciter. Vel ex comparatione diffinitionis ad diffinitum: & tunc dicitur diffinitio falſa reſpectu alicuius, & non ſimpliciter: ſicut diffinitio circuli eſt falſa de triangulo.

Nunc vero ad inceptum redeamus, quę dicta ſunt repetentes, vt ſæpius verſando, familiarius innoteſcant.

Quòd vna perſona non eſt maior alia, nec tres ſimul quàm una, & hoc ratione oſtendit catholica.

Sciendum eſt ergo, tantam eſſe æqualitatem in trinitate, vt ait Auguſtinus in 8. lib. de Trin. vt nõ ſolum pater nõ ſit maior quàm filius. ſed nec pater & filiꝰ ſimul maius aliquid ſint, quàm ſpirituſſanctus, aut quælibet perſona minus aliquid ſit quàm ipſa trinitas. Quòd autem ita ſit aliquo modo, ſi fieri poteſt, demõſtrandum eſt. Quantum ergo ipſe creator adiuuat, attendamus, inquit Aug. in eodẽ, quomodo in hac trinitate duæ, vel tres perſonæ non ſunt maius aliquid quàm vna earum.

Ratione ſubtiliſſima utitur, ad oſtendendum quòd ita ſit.

E

B Quòd ibi magnum dicitur, aliunde magnũ non eſt. quàm eo quo vere eſt: quia ibi magnitudo ipſa veritas eſt, *a* & veritas eſſentia. Non ergo ibi maiꝰ eſt quod verius non eſt. Non autem verius eſt pater, & filius ſimul, quàm pater ſolus, vel filius, non ergo maiꝰ eſt aliquid vterque ſimul, quàm ſingulus eorum, & quia æque etiam vere eſt ſpirituſſanctꝰ, ideo pater & C filius ſimul nõ ſunt aliquod maius, quàm ipſe, quia nec verius ſunt. Item, in eſſentia veritatis, hoc eſt uerum eſſe, quod

Vel in reſpectu partium definitionum adinuicem, in quibus implicatur impoſſibilis affirmatio, ſicut definitio vacui, quòd eſt locus, in quo nullum corpus eſt, & hæc definitio dicitur falſa ſimpliciter, vt in 5. metaphy. dicitur, Tex. 34. ſed hoc non contingit niſi in quidditatibus compoſitorum: quia in quidditatibus rerum ſimplicium, nõ deficit intellectꝰ niſi †Diſt. 26 ex hoc, quòd omnino nihil intelligit, vt in 9. Metaphyſic. Tex. 22 dicitur. Secundæ autem operationi admiſcetur falſitas etiã per ſe: non quidem quantum ad primas affirmatiões, quas naturaliter intellectus cognoſcit, vt ſunt dignitates, ſed quantũ ad conſequentes: q̃a rationem inducendo contingit errare per applicationem vnius ad aliud. In corp. ar. Patet igitur ex dictis, quòd verum proprie loquendo, quod inuenitur tantum in cõplexis, non impedit conuerſionem veri, & entis: quia quælibet res in complexa habet eſſe ſuum: q̃d non accipitur ab intellectu niſi per modum complexionis, & ideo ex ipſa ratione quam addit verum ſupra ens, ſcilicet ordinem ad intellectum, ſequitur iſta differentia, quòd verum ſit complexorum, & ens dicatur de re extra animam incomplexa.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd ſicut dictum eſt, ens eſt prima conceptio intellectus, In corp. vnde enti nõ poteſt aliquid opponi per modum contrarietatis, vel priuationis, ſed ſolum per modum negationis, quia ſicut ipſum non fundatur in aliquo, ita nec oppoſitum ſuum, oppoſita enim ſunt circa idem: ſed vnũ, verum, & bonum, ſecundum proprias intentiones fundantur ſupra intentionem entis, & ideo poſſunt habere oppoſitionem contrarietatis, vel priuationis fundatę ſuper ens, ſicut & ipſa ſuper ens fundantur. Vnde patet, quòd non eodem modo ſe habet verum, & falſum, & malum, & bonum, ſicut ens & non ens, niſi accipiatur non ens particulariter pro remotione alicuius, cui ſubſternitur aliquod ens, vnde ſicut quælibet priuatio entis particularis fundatur in bono: & falſum fundatur in aliquo vero ſicut in aliquo eſſe. Vnde ſicut illud in quo eſt falſitas, vel malitia, eſt aliquod ens, ſed non eſt ens completum, ita etiam illud quod eſt malum, vel falſum, eſt aliquod bonum, vel verum incompletum.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnia ſint vera veritate increata.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd omnia ſint vera vna veritate, quę eſt veritas increata. Sicut enim dictum eſt, in ſolutione præcedentis articuli, verum dicitur analogice de illis in quibus eſt veritas, ſicut ſanitas de omnibus ſanis: ſed vna eſt ſanitas numero a qua denominatur animal ſanum ſicut ſubiectum eius, & medicina ſana ſicut cauſa eius, & vrina ſana, ſicut ſignum eius. ergo videtur, quòd vna ſit veritas qua omnia dicuntur vera.

2 ¶ Præt. Omnis rectitudo attenditur per aliquam menſurã: ſed veritas eſt rectitudo quædam. cum igitur videamus omnibus temporalibus reſpondere vnum tempus quaſi menſuram, videtur etiam quòd omnibus veris reſpondeat vna veritas, ſecundum quam dicantur vera.

3 ¶ Præt. Sicut ſe habet bonitas ad bona, ita ſe habet veritas ad vera: ſed omnia ſunt bona vna bonitate. Vnde Auguſtinus 8. de Trini. c. 3. to. 3. lib. de Tri. Bonus eſt homo, bona eſt facies, bonum eſt, hoc & illud tolle hoc & illud, & videbis bonum; omnis boni. Vnde vr̃ quòd ſit vna bonitas numero in omnibus participata ſe- A cundum quam dicunt̃ bona. ergo videtur, quòd ſimiliter omnia dicantur vera vna veritate, quæ eſt veritas increata.

4 ¶ Si dicas ꝙ oĩa dicuntur vera, veritate increata exẽplariter.

¶ Contra. Vniuſcuiuſque formæ exemplar eſt in Deo, quod eſt creatrix eſſentia. Si igitur hoc ſufficeret vt omnia dicerentur vera veritate increata: quia exemplãtur ab ipſa, videtur quòd ſimiliter omnia poſſent dici colorata: q̃a exemplantur colore, qui eſt in deo exemplariter, quod eſt inconueniens.

CONTRA. mala fieri eſt verum: ſed nullum malum eſt a Deo. ergo uidetur, ꝙ non omnia vera ſint vera veritate icreata. ibi. c. 1. to: 1

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt, ratio Arti. antec. veritatis in duobus conſiſtit, in eſſe rei, & in apprehenſione virtutis cognoſcitiuę proportionata ad eſſe rei. Vtrunque autem horum quàmuis vt dictum eſt, reducatur in deum ſi- Diſt. 8. q. 1. art. 1. cut in cauſam efficientem & exemplarem: nihilominus tamen, quælibet res participat ſuum eſſe creatum, quo formaliter eſt, & vnuſquiſque intellectus participat lumen, per quod recte de re iudicat, quod quidẽ eſt exemplatum a lumine increato. Habet etiam intellectus ſuam operationem in ſe, ex qua completur ratio veritatis. Vnde dico, quòd ſicut eſt vnum eſſe diuinum quo omnia ſunt, ſicut a principio effectiuo exemplari: nihilominus tamen in rebus diuerſis eſt diuerſum eſſe, quo formaliter res eſt, ita etiam eſt vna veritas. ſ. diuina, qua omnia vera ſunt ſicut principio effectiuo exemplari. nihilominus ſunt plures veritates in rebus creatis quibus dicuntur veræ formaliter.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd aliquid dicitur ſe- D cundum [d] analogiam tripliciter. D. 547. Vel ſecundum intentionem tantum & non ſecundum eſſe: & hoc eſt quando vna intentio refertur ad plura per prius & poſterius: quæ tamen non habet eſſe niſi in vno: ſicut intentio ſanitatis refertur ad animã, vrinam, & dietam diuerſimode, ſecundum prius & poſterius: non tamen ſecundum diuerſum eſſe: quia eſſe ſanitatis non eſt niſi in animali. Vel ſecundum eſſe & non ſecundum intentionem: & hoc contingit quando plura parificantur in intentione alicuius communis, ſed illud commune nõ habet eſſe vnius rationis in omnibus, ſicut omnia corpora parificantur in intentione corporeitatis. Vnde logicus, qui conſiderat intentiones tantum dicit, hoc nomen corpus de omnibus corporibus vniuoce prædicari, ſed eſſe huius naturæ non eſt eiuſdem rationis in corporibus corruptibilibus & incorruptibilibus. Vnde quantum ad metaphyſicum, & naturalem, qui conſiderant res ſecundum ſuum eſſe, nec hoc nomen corpus, nec ali- E quid aliud dicitur vniuoce de corruptibilibus, & incorruptibilibus. vt patet. 10. Metaphy. ex Philoſopho & Commen- Tex. c. 5. tatore. Vel ſecundum intentionem & ſecundum eſſe, & hoc eſt quando neque parificatur in intentione communi neque in eſſe, ſicut ens dicitur de ſubſtantia & accidente, & de talibus oportet quòd natura communis [d] habeat aliquod eſſe in vno- D. 975. quoque eorum de quibus dicitur, ſed differens ſecundum rationem maioris, vel minoris perfectionis. Et ſimiliter dico, quòd veritas, & bonitas, & omnia huiuſmodi, dicuntur analogice de Deo, & creaturis. Vnde oportet, quòd ſecundum ſuum eſſe omnia hæc in Deo ſint: & in creaturis ſecundum rationem maioris perfectionis, & minoris, ex quo ſequitur cum non poſſint eſſe ſecundum vnum eſſe vtrobique, quòd ſint diuerſę veritates.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd cum veritas ſit quædam rectitudo, & commenſuratio, oportet quòd in ratione veritatis In cor. arti. intelligatur mẽſura, & ſicut dictum eſt, oportet eſſe cõmenſurationem rei ad intellectum, vt compleatur ratio veritatis. Res F autem diuersimode se habent ad diuersos intellectus: quia intellectus diuinus est causa rei; vnde oportet, quòd res mensuretur per intellectum diuinum, cum vnumquodque mensure- Ansel. de ver. c. 11. tur per suum primum principiũ, & ideo dicit Anselmus, quòd res dicitur esse vera quando implet hoc, ad quod est ordinata in intellectu diuino. Sed res se habẽt ad intellectum nostrum sicut causa, inquantum scilicet in- D. 355. & 873. tellectus accipit [d] a rebus, & inde ẽ quòd scientia nostra non mensurat res, sed mẽsuratur ab eis, vt di- Text. 5. citur, 10. Metaphy. Non enim ita ideo est in re, q̃a sic videtur nobis, sed magis quia ita est in re, verum est, quod videtur nobis. Sic ergo intellectus diuinus est, vt mensura prima non mensurata. Res autem, est mensura secunda, mensurata. Intellectus autem noster, est mensuratus, & non mensurans. Dico igitur, quòd prima mẽsura veritatis est vna tantum, sed mensuræ secundæ, scilicet ipsę res sunt plures, vnde D. 108. sunt plures veritates. Et si non esset nisi vna [d] mensura veritatis, adhuc non sequeretur, ꝙ esset tñ vna veritas, quia veritas non est mensura, sed commensuratio, vel adęquatio, & respectu vnius mensuræ possunt esse diuersæ commensurationes in diuersis, vnde non est simile de tempore, quia tempus est ipsa mensura.

est esse, & hoc est esse, quod est magnum esse: hoc est ergo magnum esse, quod verum esse, qđ ergo ibi æque verũ est, & ęque magnum est, quod ergo ibi pl' veritatis non habet, non habet plus magnitudinis plus autem veritatis non habet qđ verius non est. G Non est autem verius vna persona quàm alia, vel duę q̃ vna, vel tres simul q̃ singula. nõ ergo plus veritatis hẽt vna q̃ alia, vel duę q̃ vna, vel tres simul quàm singula. Sic ergo & ipsa trinitas non est maius aliquid quàm vnaquæque ibi persona, sed tàm magnũ quàm singula. Non enim ibi maior est quę verior non est, vbi ipsa veritas est magnitudo. Ecce modo conuenienti, & ratione catholica ostensum est, quomo- H do indifferens sit magnitudo triũ personarũ: quia nec vna maior est alia: nec duæ maius aliquid q̃ vna: nec tres simul maius aliquid, quàm singula.

Quòd deus non est dicendus triplex, sed trinus.

PRæterea cum deus dicatur Trinus, non tamẽ debet dici triplex. ibi enim nõ est triplicitas, vbi summa est vnitas, & indifferẽs æqualitas. Vnde Augustinus in lib. 6. de Trinit. ait. Non quoniam deus trinitas est, ideo triplex putandus est: alioquin minor esset pater solus, vel filius solus, quàm simul pater & fili'. Cum itaque tantus est solus pater, vel solus filius, vel solus spiritussanctus, quantus est simul pater, & filius, & spiritussanctus, nullo modo dicendũs est triplex deus: nõ enim pater cũ filio & spiritusancto maior deus est, quàm singuli eorum: quia nõ est quo crescat illa perfectio, perfectus autem est, & pater, & filius & spiritussanct', & perfectus dicitur deus singulus eorum, & ideo trinitas potius, q̃ triplex dici debet.

Quòd non est ita in rebus corporeis, vt in trinitate.

IN rebus corporeis nõ tantum est vna quantum tres simul, & pl' sunt duę, q̃ vna res. In trinitate vero summa, tantũ est vna persona quantum tres simul & tantum sunt duæ quantum vna, & in se infinitæ sunt, quia non est finis magnitudinis earum. Ac per hoc aperitur, quòd superi' dictum est, scilicet quomodo B & singula sunt in singulis, & omnia in singulis, & singula in omnibus, & omnia ĩ omnibus, & vnum in omnibus est, & vnũ omnia. Ecce iam ostendimus sufficienter, qualiter in trinitate, aliqua persona aliam non superat in magnitudine.

¶ Ad tertium dicendum, quòd similiter dico de bonitate, quòd est vna bonitas, qua sicut principio effectiuo exemplari omnia sunt bona. Sed tamen bonitas qua vnumquodque formaliter est bonum, diuersa est in diuersis: sed quia bonitas vniuersalis non inuenitur in aliqua creatura, sed particulata, & secundum aliquid, ideo dicit Augustinus, quòd si remoueamus omnes rationes particulationis ab ipsa bonitate, remanebit in intellectu bonitas integra, & plena, quæ est bonitas diuina, quæ videtur in bonitate creata sicut exemplar in exemplato.

¶ Ad quartum dicendum, quòd exemplar rerum est in deo dupliciter. Vel quantum ad id quod est in intellectu suo, & sic secundum ideas est exemplar intellectus diuinus omnium quę ab ipso sunt, sicut intellectus artificis per formam artis omniũ artificiatorum. Vel quantum ad id, quod est in natura sua sicut ratione suæ bonitatis qua bonus, est exemplar omnis bonitatis, & similiter est de veritate. Vnde patet, quòd non eodem modo deus est exemplar coloris, & veritatis: & ideo obiectio non procedit.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd quàmuis malum non sit bonum, nec sit a deo, nihilominus intelligere malum bonum est, & a Deo est, & ideo veritas quæ consistit in commensuratio- Amb. ꝫ 12. ca. 1. ad Corint. circa illud. ꝓpter q̃ notũ vobis facio. to mo 3. ne intellectus ad priuationem existentem extra animam, bo- K na est, & a Deo, & ideo dicit Ambrosius, quòd omne verum a quocunque dicatur, a spiritusancto est.

ARTICVLVS III.

Vtrum sint plures veritates æternæ.

1. p. q. 16. ar. 7. de verit. q. 1. art. 5. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd sint plures veritates ęternæ. Sicut patet ex dictis. Diuersarum propositionum diuersæ sunt veritates: sed pater est deus, filius est deus, sunt duæ propositiones. ergo & sunt duæ veritates, sed vtrunque istorum ab æterno est verum. ergo plures veritates, sunt æternæ.

2. soliloq. c. 18. & 19. to mo. 1. ¶ 2 Præterea. Omnia quæcunquæ fuerunt, sunt, & erunt: deus ab æterno præsciuit, quæ constat, quòd plura sunt: sed deus non præsciuit nisi verum, ergo plura vera sunt ab æterno.

¶ 3 Item. Augu. 83. quæst. Probat animam esse immortalem per hoc, quòd est subiectum veritatis, quæ est æterna: sed constat quòd veritas, quæ est in intellectu nostro sicut in subiecto, non est veritas diuina per essentiam. ergo videtur, quòd plures veritates sint æternæ. Quòd autem veritas sit æterna sic probatur. Omne illud ad cuius remotionem sequitur positio eius, est æternum: sed si negatur veritas esse, ponitur esse. ergo veritas est æterna. Probatio medię. Si veritas nõ est, veritatem esse est falsum: sed si affirmatio est falsa, negatio est vera. ergo veritatem non esse erit verum: sed non est verũ nisi in aliqua veritate. ergo aliqua veritas est.

¶ 4 Præt. Illud quod non põt intelligi nõ esse est æternũ, quia cap. 7. to. 3. q̃cquid põt non esse, potest intelligi non esse: sed veritas non potest intelligi non esse, quia quicquid intelligitur, intelligitur per iudicium veritatis. ergo videtur, ꝙ veritas quę est in intellectu sit æterna, & immutabilis.

¶ 5 Præterea. Idem videtur de veritate enuntiationis. Si enim veritas enuntiationis mutetur, vel destruatur, hoc erit, vel per destructionem signi, vel per destructionem rei: sed neutro modo destruitur, vel mutatur. ergo veritas enuntiationis est immutabilis & æterna. Probatio mediæ. Nõ existente signo, rectum est rem signari: sed veritas est rectitudo, & veritas signi est rectitudo significationis, ergo si nõ sit enunciatio, vel quodcunque signum veritatis, adhuc remanebit veritas signi. Similiter probatur, quòd non mutetur ex mutatione rei, quia, vt di- Arti. 1. isti' q. ad sc̄dm ex Ansel. ctum est, vnumquodque habet veritatem quando implet id ad quod est ordinatum in mente diuina, sed cessante cursu Sortis, adhuc ista enunciatio, Sortes currit, facit id ad quod ordinata est in mente diuina, quia significat Sortem currere. ergo videtur quòd destructa, vel mutata re, non mutatur neque destruitur veritas signi.

¶ 6 Pręterea. Idem videtur de veritate quæ est in re, quia ut dicit Augustinus. Pereunte vero, non perit veritas: sed veritas 2. solilo. 15 to. 1. rei non posset destrui, vel mutari nisi per mutationem rei. ergo videtur, quòd nullo modo pereat.

¶ 7 Item. Omne totum est maius sua parte, est quædam veritas quæ nullo modo videtur mutabilis, & similiter multa huiusmodi. ergo vr̃, ꝙ sint plures veritates æternæ immutabiles.

CONTRA. August. dicit quòd vera ęternitas, & sola im- De natura boni c. 1. & seqnt. to. 6. & de vera Innocen. c. 3. to. 3. mutabilitas in deo est: sed veritas Dei est vna tantum sicut & essentia. ergo videtur, quòd sit vna tantum veritas æterna, & immutabilis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd est vna tantum veritas æterna, s. veritas diuina. Cum enim ratio veritatis in actione compleatur intellectus: & fundamentum habeat ipsum esse rei, iudicium de veritate sequitur iudicium de esse rei, & de intellectu. Vnde sicut esse vnum tantum est æternum, scilicet diuinũ, I ita vna tãtum veritas. Similiter de mutabilitate veritatis idem dicendum est, quod de mutabilitate essendi, vt ante supra di- Art. antec. ctum est, simpliciter immutabile non est nisi esse diuinum, vnde simpliciter immutabilis veritas est non nisi vna, s. diuina. Esse autem aliarum rerum quarundam dicitur mutabile mutatione variabilitatis, sicut est in contingentibus, & horum etiam veritas mutabilis est & contingens. Quorundam vero esse est mutabile solum secundum vertibilitatem in nihil, si sibi relinqueretur: & horum veritas similiter mutabilis est per vertibilitatem in nihil, si sibi relinqueretur. Vnde patet, quòd nulla veritas est necessaria in creaturis. Similiter etiam si loquaris de veritate secundum quòd ratio eius completur in ratione intellectus, patet ꝙ nullus intellectus est æternus, & inuariabilis ex natura sua, nisi intellectus diuinus. Ex quo etiam patet, ꝙ sola veritas vna q̃ in Deo est, & quę de' est, est æterna & imutabilis.

A AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut trium personarum vna est essentia, qua quælibet habet esse, quàmuis sint plures proprietates quibus distinguuntur, quæ tñ oẽs non differunt secundum rem ab essentia: ita etiam est vna veritas trium personarum ex parte ipsius rei, de qua fit enuntiatio. Sed quòd sint enunciationes plures veræ, est p̃ intellectum nostrum. Vnde veritas quæ est in istis enunciationibus quæ formaliter sunt, vel quæ est in intellectu nostro nõ est æterna, sicut, nec propositiones, nec intellectus noster æternus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd rationes ideales rerũ, quæ sunt in deo ab æterno, non sunt aliud, secundũ rem ab ipso intellectu & essentia diuina. Vnde sicut veritas essentiæ est vna secundum rem: ita etiam veritas omnium illarum rationum, & non multiplicatur, nisi secundum respectum ad diuersas res. Vnde ex hoc non probatur, quòd sint plures veritates ab æterno, sed solum hoc, quòd sit vna veritas plurium, secundum rationem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd si anima non esset, nec aliquis intellectus creatus, veritas secundum quòd consistit in operatione animæ, non esset. Posset tamen remanere, secundũ quod fundamentum habet in re. Remaneret etiam intentio veritatis intellecta in deo. Vnde cum anima nõ sit æterna, nec aliq̃s intellectus creatus anteq̃ hæc essent, nulla verita creata erat. Et si obiicitur veritas non est, ergo veritatem esse est falsum, quantum ad illud tempus in quo non erat veritas creata: Dico quòd non sequitur, quia quando non est veritas, nec etiam falsitas est. hoc autem quòd non sit veritas, vel falsitas, non est ex defectu veritatis, vel falsitatis quantum ad intentiones ipsarũ, sed ex defectu eorum in quibus veritas habet esse. Sicut enim dicimus de vniuersalibus, quę sunt incorruptibilia & æterna, quia non corrumpuntur nisi per accidens, scilicet quantum ad esse quod habent in alio, quod potest non esse: ita etiam est de veritate, & falsitate, quòd consideratæ secundum intentiones suas, non accidit eis corruptio per se, sed solum secundum esse quod habent in alio, & ex hoc procedit probatio August. quia omnis virtus, quæ apprehendit rationem intentionis alicuius, oportet quòd sit virtus non obligata ad corpus, nec dependens a corpore, eo quòd virtutes apprehensiuæ, quæ sunt impressæ in organis corporalibus, vt patet in sensibus, nõ apprehendunt intentionem rationis, vt rationem hominis, vel coloris, sed tantum apprehendunt huiusmodi, secundum quòd sunt particulata. Virtus autem quæ non dependet a corpore, est incorruptibilis, & ita probatur quòd anima intellectiua est immortalis ex eo quòd apprehendit veritatem. Virtutes enim sensitiuæ q̃uis sint veræ in suis apprehensionibus, non tamen apprehendunt rationem sue veritatis, sicut facit intellectus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd aliquid non posse intelligi nõ esse, contingit dupliciter, vel ex parte ipsius intellecti, vel ex parte intelligentis. Ex parte intellecti, sicut illud quod de ratione sua habet esse, sicut est deus, cuius esse est sua quidditas per quã intelligitur. Ex parte intelligentis sicut non potest intelligi res sine actu intelligendi: vnde si actus intelligendi non esset, nihil posset intelligi, vnde non potest intelligi actus intelligendi non esse. Vtroque modo veritas non potest intelligi nõ esse, quia verum habet in ratione sua esse, secundum quod fundatur in re, & habet in ratione suą actum intellectus, secundum quòd completur in anima. Tamen ex hoc nõ sequitur, quòd sit æterna nisi sub hac cõditione si ab æterno fuisset intelligere, quàmuis enim non possit intelligi de veritate non esse, ita scilicet ꝙ apprehendatur intentio veritatis, & non apprehendatur esse, tamen possibile est, nec istum intellectum esse, nec illud esse in quo veritas fundatur, sicut aliquando fuit, sed illa veritas sola est æterna: quę fundatur in esse æterno & intellectu æterno.

¶ Ad quintum dicendum, quòd vtroque modo veritas enunciationis potest mutari, si enim nulla enunciatio esset, veritas enunciationis non esset.

¶ Et quod obiicitur, quòd adhuc rectum esset rem significari i Dicimus, quòd verum est, sed eñ illa rectitudo nihil est aliud, q̃ signabilitas rei, & hoc non ponit veritatem signi in actu, sed tantum in potentia. Similiter etiam quando mutatur res, mutatur veritas enunciationis. Vnde secundum Philosophum, ea- In prædic. c. de subis. dem propositio quandoque potest esse vera, & quandoq; falsa.

In sexta ꝓprietate. Et quod vlteri' obijcitur, quòd implet illud ad quod ordinatum est in mente diuina, Dicendum. quòd enunciatio potest dupliciter considerari. Vel vt res quædam, & sic est in ipsa veritas rei, sicut in qualibet re, quando implet illud ad quod ordinata ẽ in mente diuina, & talis veritas manet in ipsa, etiã mutata re. Vel vt signum talis rei, & sic veritas eius est per adæquationẽ ad rem illam. Mutata autem re, tollitur adęquatio signi ad signatum, sine aliqua mutatione ipsius signi, quod manifestum est in relationibus posse contingere, vnde veritas enunciationis non manet.

¶ Ad sextum dicendum, quòd pereunte re vera, perit veritas quantum ad illud esse quod habet in re illa. Sed tamen potest C remanere intentio veritatis, secundum esse quod habet in alia re, vel secundum esse quod habet in anima. Quæ omnia si auferantur, non remanebit veritas nisi in deo: nec ille defectus accidit veritati per se, sed per accidens, vt dictum est, quia secundũ Arti. 2. isti' quæstionis. In prædic. c. de subic. Philosophum, Destructis primis substantijs, impossibile est a i quod cæterorum remanere, quàmuis vniuersalia sint per se incorruptibilia.

¶ Ad septimum dicendum similiter, quòd veritas propositionum necessariarũ potest deficere per accidens, quantum ad esse quod habet in anima, vel in rebus, si res illæ deficerent, tunc enim non remanerent istæ veritates nisi in deo, in quo sunt vna & eadem veritas.

EXPOSITIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

D SI ERGO in vna persona patris illa inuenis &c.} Videtur, quòd ipse arguat a maiori affirmando. Magis enim videtur, quòd in vna persona simplicitas inueniatur, quàm in duabus simul acceptis. Respondeo dicẽdum, quòd est locus a minori, quia agit in vna persona patris, & accipit ea quę sunt diuersa secundum rationem, vt sapientiam virtutem & huiusmodi: sed in duabus personis patris & filijs accipit hoc quod est vnum secundum rationem, scilicet naturam diuinam, quæ secũdum numerum etiam multiplicari non potest. {Sicut tres statuæ dicuntur vnum aurum.} Videtur hoc esse falsum, quia materia non pręedicatur de composito, cum sit pars. Et dicendum, quòd hoc est verum in naturalibus, quorum materia non est tota substantia eorũ, sicut in artificialibus quę ordinantur in genere substantiæ per suam materiam, vt Commen. dicit in 2. de anima. Formæ enim Tex. c. 8. artificiales, accidentia sunt. {Substantia significat cõmunẽ &c.} E idest, substantia quæ communis in diuinis dicitur, se habet ad modum speciei quę colligit plura indiuidua. Sic enim in essentia tres personæ vniuntur, non ita quòd in diuina essentia sit species, vt Magister exponit. {Dicuntur enim aliqua differre numero &c.} Ratio huius distinctionis hæc est: quia diuersitas, secundum numerum in his, quę simpliciter numerantur est ex diuisione essentiæ, vnde vnum indiuiduum non est alterum, nec aliquid, quod est in vno, idem numero est in alio, sed numerus in diuinis personis consequitur distinctionem relationum, quæ quidem distinguunt supposita, sed non diuidunt essentiam, & ideo pater non est filius, sed tamen quod est in patre, est etiam in filio. {Præterea cum deus dicatur trinus &c.} Huius ratio est, quia triplicitas est quædam proportio contenta sub multiplicitate, quæ est inæqualitatis species, & ideo vbi est triplicitas, oportet inæqualitatem esse.

tionem rei ad intellectum, vt compleatur ratio veritatis. Res autem diuerſimode ſe habent ad diuerſos intellectus: quia intellectus diuinus eſt cauſa rei; vnde oportet, quòd res menſuretur per intellectum diuinum, cum vnumquodque menſuretur per ſuum primum principiũ, & ideo dicit Anſelmus, quòd res dicitur eſſe vera quando implet hoc, ad quod eſt ordinata in intellectu diuino. Sed res ſe habẽt ad intellectum noſtrum ſicut cauſa, inquantum ſcilicet intellectus accipit [d] a rebus, & inde ẽ quòd ſcientia noſtra non menſurat res, ſed mẽſuratur ab eis, vt dicitur, 10. Metaphy. Non enim ita ideo eſt in re, q̃a ſic videtur nobis, ſed magis quia ita eſt in re, verum eſt, quod videtur nobis. Sic ergo intellectus diuinus eſt, vt menſura prima non menſurata. Res autem, eſt menſura ſecunda, menſurata. Intellectus autem noſter, eſt menſuratus, & non menſurans. Dico igitur, quòd prima mẽſura veritatis eſt vna tantum, ſed menſuræ ſecundæ, ſcilicet ipſę res ſunt plures, vnde ſunt plures veritates. Et ſi non eſſet niſi vna [d] menſura veritatis, adhuc non ſequeretur, ꝙ eſſet tm̃ vna veritas, quia veritas non eſt menſura, ſed commenſuratio, vel adęquatio, & reſpectu vnius menſuræ poſſunt eſſe diuerſæ commenſurationes in diuerſis, vnde non eſt ſimile de tempore, quia tempus eſt ipſa menſura.

Anſel. de ver. c. 11.
D. 355. & 873.
Text. 5.
D. 108.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſimiliter dico de bonitate, quòd eſt vna bonitas, qua ſicut principio effectiuo exemplari omnia ſunt bona. Sed tamen bonitas qua vnumquodque formaliter eſt bonum, diuerſa eſt in diuerſis: ſed quia bonitas vniuerſalis non inuenitur in aliqua creatura, ſed particulata, & ſecundum aliquid, ideo dicit Auguſtinus, quòd ſi remoueamus omnes rationes particulationis ab ipſa bonitate, remanebit in intellectu bonitas integra, & plena, quæ eſt bonitas diuina, quæ videtur in bonitate creata ſicut exemplar in exemplato.

¶ Ad quartum dicendum, quòd exemplar rerum eſt in deo dupliciter. Vel quantum ad id quod eſt in intellectu ſuo, & ſic ſecundum ideas eſt exemplar intellectus diuinus omnium quę ab ipſo ſunt, ſicut intellectus artificis per formam artis omniũ artificiatorum. Vel quantum ad id, quod eſt in natura ſua ſicut ratione ſuæ bonitatis qua bonus, eſt exemplar omnis bonitatis, & ſimiliter eſt de veritate. Vnde patet, quòd non eodem modo deus eſt exemplar coloris, & veritatis: & ideo obiectio non procedit.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd quàmuis malum non ſit bonum, nec ſit a deo, nihilominus intelligere malum bonum eſt, & a Deo eſt, & ideo veritas quæ conſiſtit in commenſuratione intellectus ad priuationem exiſtentem extra animam, bona eſt, & a Deo, & ideo dicit Ambroſius, quòd omne verum a quocunque dicatur, a ſpirituſancto eſt.

Amb. s̃ 12. ca. 1. ad Corint. circa illud. ꝑpter q̃d notũ vobis facio. tomo 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſint plures veritates æternæ.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſint plures veritates ęternæ. Sicut patet ex dictis. Diuerſarum propoſitionum diuerſæ ſunt veritates: ſed pater eſt deus, filius eſt deus, ſunt duæ propoſitiones, ergo & ſunt duæ veritates, ſed vtrunque iſtorum ab æterno eſt verum. ergo plures veritates, ſunt æternæ.

1. p. q. 16. ar. 7. de verit. q. 1. art. 5.

¶ 2 Præterea. Omnia quæcunquæ fuerunt, ſunt, & erunt: deus ab æterno præſciuit, quæ conſtat, quòd plura ſunt: ſed deus non præſciuit niſi verum, ergo plura vera ſunt ab æterno.

2. ſoliloq. c. 18. & 19. tomo. 1.

F ¶ 3 Item. Augu. 83. quæſt. Probat animam eſſe immortalem per hoc, quòd eſt ſubiectum veritatis, quæ eſt æterna: ſed conſtat quòd veritas, quæ eſt in intellectu noſtro ſicut in ſubiecto, non eſt veritas diuina per eſſentiam. ergo videtur, quòd plures veritates ſint æternæ. Quòd autem veritas ſit æterna ſic probatur. Omne illud ad cuius remotionem ſequitur poſitio eius, eſt æternum: ſed ſi negatur veritas eſſe, ponitur eſſe. ergo veritas eſt æterna. Probatio mediç. Si veritas nõ eſt, veritatem eſſe eſt falſum: ſed ſi affirmatio eſt falſa, negatio eſt vera. ergo veritatem non eſſe erit verum: ſed non eſt verũ niſi in aliqua veritate. ergo aliqua veritas eſt.

¶ 4 Præt. Illud quod non põt intelligi nõ eſſe eſt æternũ, quia q̃cquid põt non eſſe, poteſt intelligi non eſſe: ſed veritas non poteſt intelligi non eſſe, quia quicquid intelligitur, intelligitur per iudicium veritatis. ergo videtur, ꝙ veritas quę eſt in intellectu ſit æterna, & immutabilis.

cap. 7. to. 3.

¶ 5 Præterea. Idem videtur de veritate enuntiationis. Si enim veritas enuntiationis mutetur, vel deſtruatur, hoc erit, vel per deſtructionem ſigni, vel per deſtructionem rei: ſed neutro modo deſtruitur, vel mutatur. ergo veritas enuntiationis eſt immutabilis & æterna. Probatio mediæ. Nõ exiſtente ſigno, rectum eſt rem ſignari: ſed veritas eſt rectitudo, & veritas ſigni eſt rectitudo ſignificationis, ergo ſi nõ ſit enunciatio, vel quodcunque ſignum veritatis, adhuc remanebit veritas ſigni. Similiter probatur, quòd non mutetur ex mutatione rei, quia, vt dictum eſt, vnumquodque habet veritatem quando implet id ad quod eſt ordinatum in mente diuina, ſed ceſſante curſu Sortis, adhuc iſta enunciatio, Sortes currit, facit id ad quod ordinata eſt in mente diuina, quia ſignificat Sortem currere. ergo videtur quòd deſtructa, vel mutata re, non mutatur neque deſtruitur veritas ſigni.

Arti. 1. iſti° q. ad ſcd̃m ex Anſel.

¶ 6 Pręterea. Idem videtur de veritate quæ eſt in re, quia ut dicit Auguſtinus. Pereunte vero, non perit veritas: ſed veritas rei non poſſet deſtrui, vel mutari niſi per mutationem rei. ergo videtur, quòd nullo modo pereat.

2. ſolilo. 15 to. 1.

¶ 7 Item. Omne totum eſt maius ſua parte, eſt quædam veritas quæ nullo modo videtur mutabilis, & ſimiliter multa huiuſmodi. ergo vr̃, ꝙ ſint plures veritates æternæ immutabiles.

CONTRA. Auguſt. dicit quòd vera ęternitas, & ſola immutabilitas in deo eſt: ſed veritas Dei eſt vna tantum ſicut & eſſentia. ergo videtur, quòd ſit vna tantum veritas æterna, & immutabilis.

De natura boni c. 1. & ſeqnt. to. 6. & de vera Innocen. c. 3. to. 3.

RESPONDEO, Dicendum, quòd eſt vna tantum veritas æterna, ſ. veritas diuina. Cum enim ratio veritatis in actione compleatur intellectus: & fundamentum habeat ipſum eſſe rei, K iudicium de veritate ſequitur iudicium de eſſe rei, & de intellectu. Vnde ſicut eſſe vnum tantum eſt æternum, ſcilicet diuinũ, ita vna tãtum veritas. Similiter de mutabilitate veritatis idem dicendum eſt, quod de mutabilitate eſſendi, vt ante ſupra dictum eſt, ſimpliciter immutabile non eſt niſi eſſe diuinum, vnde ſimpliciter immutabilis veritas eſt non niſi vna, ſ. diuina. Eſſe autem aliarum rerum quarundam dicitur mutabile mutatione variabilitatis, ſicut eſt in contingentibus, & horum etiam veritas mutabilis eſt & contingens. Quorundam vero eſſe eſt mutabile ſolum ſecundum vertibilitatem in nihil, ſi ſibi relinqueretur: & horum veritas ſimiliter mutabilis eſt per vertibilitatem in nihil, ſi ſibi relinqueretur. Vnde patet, quòd nulla veritas eſt neceſſaria in creaturis. Similiter etiam ſi loquaris de veritate ſecundum quòd ratio eius completur in ratione intellectus, patet ꝙ nullus intellectus eſt æternus, & inuariabilis ex natura ſua, niſi intellectus diuinus. Ex quo etiam patet, ꝙ ſola veritas vna q̃ in Deo eſt, & quę de' eſt, eſt æterna & imutabilis.

Art. antec.

eſt eſſe, & hoc eſt eſſe, quod eſt magnum eſſe: hoc eſt ergo magnum eſſe, quod verum eſſe, qđ ergo ibi æque verũ eſt, & ęque magnum eſt, quod ergo ibi pl' veritatis non habet, non habet plus magnitudinis plus autem veritatis non habet qđ verius non eſt. Non eſt autem verius vna perſona quàm alia, vel duę q̃ vna, vel tres ſimul q̃ ſingula. nõ ergo plus veritatis hẽt vna q̃ alia, vel duę q̃ vna, vel tres ſimul quàm ſingula. Sic ergo & ipſa trinitas non eſt maius aliquid quàm vnaquæque ibi perſona, ſed tãm magnũ quàm ſingula. Non enim ibi maior eſt quę verior non eſt, vbi ipſa veritas eſt magnitudo. Ecce modo conuenienti, & ratione catholica oſtenſum eſt, quomodo indifferens ſit magnitudo triũ perſonarũ: quia nec vna maior eſt alia: nec duæ maius aliquid q̃ vna: nec tres ſimul maius aliquid, quàm ſingula.

Quòd deus non eſt dicendus triplex, ſed trinus.

G Præterea cum deus dicatur Trinus, non tamẽ debet dici triplex. ibi enim nõ eſt triplicitas, vbi ſumma eſt vnitas, & indifferẽs æqualitas. Vnde Auguſtinus in lib. 6. de Trinit. ait. Non quoniam deus trinitas eſt, ideo triplex putandus eſt: alioquin minor eſſet pater ſolus, vel filius ſolus, quàm ſimul pater & fili'. Cum itaque tantus eſt ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus H ſpirituſſanctus, quantus eſt ſimul pater, & filius, & ſpirituſſanctus, nullo modo dicendũs eſt triplex deus: nõ enim pater cũ filio & ſpirituſancto maior deus eſt, quàm ſinguli eorum: quia nõ eſt quo creſcat illa perfectio, perfectus autem eſt, & pater, & filius & ſpirituſſanct', & perfectus dicitur deus ſingulus eorum, & ideo trinitas potius, q̃ triplex dici debet.

Quòd non eſt ita in rebus corporeis, vt in trinitate.

In rebus corporeis nõ tantum eſt vna quantum tres ſimul, & pl' ſunt duę, q̃ vna res. In trinitate vero ſumma, tantũ eſt vna perſona quantum tres ſimul & tantum ſunt duæ quantum vna, & in ſe infinitæ ſunt, quia non eſt finis magnitudinis earum. Ac per hoc aperitur, quòd ſuperi' dictum eſt, ſcilicet quomodo B & ſingula ſunt in ſingulis, & omnia in ſingulis, & ſingula in omnibus, & omnia ĩ omnibus, & vnum in omnibus eſt, & vnũ omnia. Ecce iam oſtendimus ſufficienter, qualiter in trinitate, aliqua perſona aliam non ſuperat in magnitudine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut trium perſonarum vna eſt eſſentia, qua quælibet habet eſſe, quàmuis ſint plures proprietates quibus diſtinguuntur, quæ tñ oẽs non differunt ſecundum rem ab eſſentia: ita etiam eſt vna veritas trium perſonarum ex parte ipſius rei, de qua fit enuntiatio. Sed quòd ſint enunciationes plures veræ, eſt ꝑ intellectum noſtrum. Vnde veritas quæ eſt in iſtis enunciationibus quæ formaliter ſunt, vel quæ eſt in intellectu noſtro nõ eſt æterna, ſicut, nec propoſitiones, nec intellectus noſter æternus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd rationes ideales rerũ, quæ ſunt in deo ab æterno, non ſunt aliud, ſecundũ rem ab ipſo intellectu & eſſentia diuina. Vnde ſicut veritas eſſentiæ eſt vna ſecundum rem: ita etiam veritas omnium illarum rationum, & non multiplicatur, niſi ſecundum reſpectum ad diuerſas res. Vnde ex hoc non probatur, quòd ſint plures veritates ab æterno, ſed ſolum hoc, quòd ſit vna veritas plurium, ſecundum rationem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſi anima non eſſet, nec aliquis intellectus creatus, veritas ſecundum quòd conſiſtit in operatione animæ, non eſſet. Poſſet tamen remanere, ſecundũ quod fundamentum habet in re. Remaneret etiam intentio veritatis intellecta in deo. Vnde cum anima nõ ſit æterna, nec aliq̃s intellectus creatus anteq̃ hæc eſſent, nulla veritas creata erat. Et ſi obiicitur: veritas non eſt, ergo veritatem eſſe eſt falſum, quantum ad illud tempus in quo non erat veritas creata: Dico quòd non ſequitur, quia quando non eſt veritas, nec etiam falſitas eſt. hoc autem quòd non ſit veritas, vel falſitas, non eſt ex defectu veritatis, vel falſitatis quantum ad intentiones ipſarũ, ſed ex defectu eorum in quibus veritas habet eſſe. Sicut enim dicimus de vniuerſalibus, quę ſunt incorruptibilia & æterna, quia non corrumpuntur niſi per accidens, ſcilicet quantum ad eſſe quod habent in alio, quod poteſt non eſſe: ita etiam eſt de veritate, & falſitate, quòd conſideratæ ſecundum intentiones ſuas, non accidit eis corruptio per ſe, ſed ſolum ſecundum eſſe quod habent in alio, & ex hoc procedit probatio Auguſt. quia omnis virtus, quæ apprehendit rationem intentionis alicuius, oportet quòd ſit virtus non obligata ad corpus, nec dependens a corpore, eo quòd virtutes apprehenſiuæ, quæ ſunt impreſſæ in organis corporalibus, vt patet in ſenſibus, nõ apprehendunt intentionem rationis, vt rationem hominis, vel coloris, ſed tantum apprehendunt huiuſmodi, ſecundum quòd ſunt particulata. Virtus autem quæ non dependet a corpore, eſt incorruptibilis, & ita probatur quòd anima intellectiua eſt immortalis ex eo quòd apprehendit veritatem. Virtutes enim ſenſitiuæ q̃uis ſint veræ in ſuis apprehenſionibus, non tamen apprehendunt rationem ſue veritatis, ſicut facit intellectus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd aliquid non poſſe intelligi nõ eſſe, contingit dupliciter, vel ex parte ipſius intellecti, vel ex parte intelligentis. Ex parte intellecti, ſicut illud quod de ratione ſua habet eſſe, ſicut eſt deus, cuius eſſe eſt ſua quidditas per quã intelligitur. Ex parte intelligentis ſicut non poteſt intelligi res ſine actu intelligendi: vnde ſi actus intelligendi non eſſet, nihil poſſet intelligi, vnde non poteſt intelligi actus intelligendi non eſſe. Vtroque modo veritas non poteſt intelligi nõ eſſe, quia verum habet in ratione ſua eſſe, ſecundum quod fundatur in re, & habet in ratione ſua actum intellectus, ſecundum quòd completur in anima. Tamen ex hoc nõ ſequitur, quòd ſit æterna niſi ſub hac cõditione ſi ab æterno fuiſſet intelligere, quàmuis enim non poſſit intelligi de veritate non eſſe, ita ſcilicet ꝙ apprehendatur intentio veritatis, & non apprehendatur eſſe, tamen poſſibile eſt, nec iſtum intellectum eſſe, nec illud eſſe in quo veritas fundatur, ſicut aliquando fuit, ſed illa veritas ſola eſt æterna: quę fundatur in eſſe æterno & intellectu æterno.

¶ Ad quintum dicendum, quòd vtroque modo veritas enunciationis poteſt mutari, ſi enim nulla enunciatio eſſet, veritas enunciationis non eſſet.

¶ Et quod obiicitur, quòd adhuc rectum eſſet rem ſignificari: A Dicimus, quòd verum eſt, ſed tñ illa rectitudo nihil eſt aliud, q̃ ſignabilitas rei, & hoc non ponit veritatem ſigni in actu, ſed tantum in potentia. Similiter etiam quando mutatur res, mutatur veritas enunciationis. Vnde ſecundum Philoſophum, eadem propoſitio quandoque poteſt eſſe vera, & quandoq; falſa. Et quod vlteri' obiicitur, quòd implet illud ad quod ordinatum eſt in mente diuina, Dicendum. quòd enunciatio poteſt dupliciter conſiderari. Vel vt res quædam, & ſic eſt in ipſa veritas rei, ſicut in qualibet re, quando implet illud ad quod ordinata ẽ in mente diuina, & talis veritas manet in ipſa, etiã mutata re. Vel vt ſignum talis rei, & ſic veritas eius eſt per adæquationẽ ad rem illam. Mutata autem re, tollitur adęquatio ſigni ad ſignatum, ſine aliqua mutatione ipſius ſigni, quod manifeſtum eſt in relationibus poſſe contingere, vnde veritas enunciationis non manet.

In prædic. c. de ſubis. In ſexta ꝓprietate.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd pereunte re vera, perit veritas quantum ad illud eſſe quod habet in re illa. Sed tamen poteſt C remanere intentio veritatis, ſecundum eſſe quod habet in alia re, vel ſecundum eſſe quod habet in anima. Quæ omnia ſi auferantur, non remanebit veritas niſi in deo: nec ille defectus accidit veritati per ſe, ſed per accidens, vt dictum eſt, quia ſecundũ Philoſophum, Deſtructis primis ſubſtantijs, impoſſibile eſt aliquid cæterorum remanere, quàmuis vniuerſalia ſint per ſe incorruptibilia.

Arti. 2. iſti' quæſtionis. In prædic. c. de ſubis.

¶ Ad ſeptimum dicendum ſimiliter, quòd veritas propoſitionum neceſſariarũ poteſt deficere per accidens, quantum ad eſſe quod habet in anima, vel in rebus, ſi res illæ deficerent, tunc enim non remanerent iſtæ veritates niſi in deo, in quo ſunt vna & eadem veritas.

EXPOSITIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

D SI ERGO in vna perſona patris illa inuenis &c.} Videtur, quòd ipſe arguat a maiori affirmando. Magis enim videtur, quòd in vna perſona ſimplicitas inueniatur, quàm in duabus ſimul acceptis. Reſpondeo dicẽdum, quòd eſt locus a minori, quia agit in vna perſona patris, & accipit ea quę ſunt diuerſa ſecundum rationem, vt ſapientiam virtutem & huiuſmodi: ſed in duabus perſonis patris & filijs accipit hoc quod eſt vnum ſecundum rationem, ſcilicet naturam diuinam, quæ ſecũdum numerum etiam multiplicari non poteſt. {Sicut tres ſtatuæ dicuntur vnum aurum.} Videtur hoc eſſe falſum, quia materia non prędicatur de compoſito, cum ſit pars. Et dicendum, quòd hoc eſt verum in naturalibus, quorum materia non eſt tota ſubſtantia eorũ, ſicut in artificialibus quę ordinantur in genere ſubſtantiæ per ſuam materiam, vt Commen. dicit in 2. de anima. Formæ enim artificiales, accidentia ſunt. {Subſtantia ſignificat cõmunẽ &c.} E ideſt, ſubſtantia quæ communis in diuinis dicitur, ſe habet ad modum ſpeciei quę colligit plura indiuidua. Sic enim in eſſentia tres perſonæ vniuntur, non ita quòd in diuina eſſentia ſit ſpecies, vt Magiſter exponit. {Dicuntur enim aliqua differre numero &c.} Ratio huius diſtinctionis hæc eſt: quia diuerſitas, ſecundum numerum in his, quę ſimpliciter numerantur eſt ex diuiſione eſſentiæ, vnde vnum indiuiduum non eſt alterum, nec aliquid, quod eſt in vno, idem numero eſt in alio, ſed numerus in diuinis perſonis conſequitur diſtinctionem relationum, quæ quidem diſtinguunt ſuppoſita, ſed non diuidunt eſſentiam, & ideo pater non eſt filius, ſed tamen quod eſt in patre, eſt etiam in filio. {Præterea cum deus dicatur trinus &c.} Huius ratio eſt, quia triplicitas eſt quædam proportio contenta ſub multiplicitate, quæ eſt inæqualitatis ſpecies, & ideo vbi eſt triplicitas, oportet inæqualitatem eſſe.

Tex. c. 8.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM probauit æqualitatem perſonarũ in magnitudine, hic oſtendit earum ęqualitatem in poteſtate. Et diuiditur in partes duas. Primo, proponit intentum. Secundo, propoſitum probat rationibus Aug. ibi {Nihil inquit patre minus.} Et hęc diuiditur in duas. In prima Augu. probat ꝓpoſitũ per authoritatem. In ſecunda ꝑ rationem. ibi {Item alio mõ ꝓbat filiũ. Circa primũ duo facit. Primo.n. ponit ꝓbatio Aug. Secũdo, refellitur duplex hæreticorum reſponſio. ibi. {Tu autem hoc de potentia.} Probatio talis eſt. Si filius minus habet in poteſtate, quàm pater, non omnia habet, q̃ pater habet, ſed omnia quę pater habet, filius habet, vt dicit Ioan. 17. ergo non habet minus in poteſtate quàm pater, & ita eſt æqualis patri in poteſtate. {Tu autem &c.} Hic refellũtur reſponſiones hæretici. Et diuiditur in duas partes, ſecundum duas reſponſiones. Secũda. ibi {Sed inquis pater a nemine potentiã accepit.} Prima reſponſio hæretici ad authoritatẽ inductã, eſt talis. Verũ eſt ꝙ quicquid hẽt pr̃ habet filius, ſicut bonitatem, ſapientiam, potẽtiam, & huiuſmodi. Sed non tantum habet de vnoquoque, quantum pater. Hoc enim non videtur haberi ex auctoritate inducta. Quod refellit Aug. hoc modo. Omnia quæ habet pater, habet filius, ſed omnipotentiã habet pater. ergo & filius, & ſic tantundem habet de potentiã. Reſponſio ſecunda talis eſt, & ſi fili⁹ habet omnia quæ pater, tamen hoc ipſo pater potentior oſtenditur quòd hoc filio dedit. Quod refellit Aug hoc modo. Verum eſt quòd pater potentiam filio dedit, aut ergo dedit ſibi æqualem, vel non, ſi æqualem, tunc ſicut pater eſt omnipotẽs, & filius omnipotens. ſi non ęqualem, ergo non omnia quę pater habet, filius habet. {Item, alio mõ.} Hic ponitur ſecũda probatio ꝑ rationẽ. Et circa hoc tria facit. Primo, ponit rõnem. Secundo, cõfirmat ꝑ ſimilitudinẽ. ibi {Hoc aũt per ſimilitudinẽ humanã &c.} Tertio refellit hęretici reſponſionẽ. ibi {Sed forte dices eo ipſo pr̃.} Probatio talis eſt. Si pater genuit filium minorẽ ſe in poteſtate, aut potuit eũ gignere æqualẽ & noluit: aut voluit, ſed non potuit. Si potuit, ſed non voluit, inuidus fuit, ſi voluit, ſed non potuit, oĩpotens nõ fuit, quorũ vtrunq; eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt filiũ non eſſe æqualẽ patri in ptãte, & ad hoc inducit ſimilitudinem de generatione humana, vt patet in litera. {Sed forte dicet.} Hic refellit reſponſionẽ hæretici. Poſſet enim dicere, quòd eo ipſo quo filius eſt a patre, eſt inæqualis ſibi. Quod refellit Aug. ſic. Aequalitas & inæqualitas attenditur ſecũdum quantitatem, & non ſecundum relationem, ſed in hoc quod dicimus filium eſſe a patre, nõ deſignat niſi relationem originis. ergo ex hoc non oſtenditur inæqualitas patris ad filium.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur tria.

Primo. An filius ſit omnipotens.
Secũdo. An ſit æqualis patri in omnipotentia.
Tertio. Vtrum ſit aliquis ordo inter patrem & filium.

DISTINCTIO XX.

A

Oſtenſo, quòd aliqua perſonarum aliam non ſuperat magnitudine, nũc oſtendit quod alia non excedit aliam, potentia.

NVnc oſtendere reſtat, quomodo aliqua harum perſonarum aliã non excellat potentia, vt ſicut vna & indifferens eſt magnitudo trium, ita vna & indifferens monſtretur potentia trium. Sciendum eſt ergo quòd non eſt potentior pater filio, nec filius, vel pater, ſpirituſancto. Nec maiorem potentiam habent duo vel tres ſimul, quàm ſingulus eorum, quia nec plus põt pater ſimul, & filius, quàm ſolus ſpiritusſanctus. Nec hi tres ſimul pl⁹ poſſunt quàm ſingulus eorum, quia omnipotentiã *a* quam habet pater, & filius accepit naſcendo, & ſpiritusſanctus procedẽdo. Quod Aug. rationibus & authoritatibus probabiliter aſtruit in libro contra Maximinum, qui dicebat patrem meliorem, ac potentiorem filio.

b Quòd non poteſt minus filius, quàm pater.

G NIhil ĩquit patre min⁹ habet ille qui dicit. Omnia quæ habet pater, mea ſunt. Nam ſi minus habet in poteſtate aliquid quàm pater, non ſunt eius omnia quę habet pater. Sed eius ſunt oĩa, quæ habet pater, tantã ergo habet poteſtatẽ fili⁹ q̃tam pater. Aequalis ergo eſt patri. Nõ.n. poteſt qui accepit, ĩæqualis eẽ ei qui dedit. Tu aũt hoc de potentia ſapis, quòd potens ſit H filius, ſed potẽtior pr̃, ut ſcd̃m doctrinã veſtrã, potens potẽtẽ potuerit generare vel gignere, & non oĩpotens oĩpotentem. habet ergo pater oĩpotẽtiam, quã non habet filius, & ſi hoc ẽ, falſum eſt qd̃ ait filius, Omnia quæ habet pater, mea ſunt.

F

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum filius ſit omnipotens,

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd filius non ſit omnipotens. Potentia enim, vt dictum eſt, dicitur ſecũdum virtutem ad opus. Sed aliqua operatio eſt, quæ pertinet ad omnipotentiã patris, in quam non poteſt filius, ſcilicet generatio actiua. nõ enim filius poteſt generare, vt ſupra habitũ eſt. ergo videtur ꝙ non ſit oĩpotens.

Diſt. 7. q. 1 ar. 1.
1. cõt. Max.
Diſt. ead. q. 2. ar. 2

¶ 2 Præt. Deus dicitur omnipotens, qa omnia poteſt quod ſimpliciter poſſibile eſt, ſed maximũ poſſe patris oſtenditur in generatione filij. Maius enim eſt generare filium in infinitum quàm creare cælum & terram. cum igitur iſtud poſſe filio detrahatur, videtur quòd non ſit omnipotens.

3. cõt. Max. 12. to. 6
Ioan. 17.

¶ 3 Si dicas, quòd poſſe generare non eſt aliquid, ſed ad aliquid, & ita quãuis filius non poſſit generare, non tamen ſequitur, ꝙ nõ poſſit oĩa.

¶ 4 Contra. cum dico omnia icludo vniuerſaliter oĩa entia, ſed relatiua cõtinenẽ in entibus. ergo videtur quòd diſtributio ẽt fiat pro relatiuis.

¶ Si dicas, quòd intelligitur reſpectũ omnium creatorum, & non reſpectu eorum quæ in deo ſunt.

I Contra, ſecundum hoc ratio Auguſt. in litera poſita nihil valeret. Arguit enim, quòd ſi pater non potuit generare filium, æqualem ſibi non fuit omnipotentes. ergo videtur quòd omnipotentia patris, etiam ad generationem filii ſe extendat, ſed filius non poteſt generare. ergo non habet omnipotentiam.

IN CONTRARIVM eſt, quod in ſymbolo dicitur. Omnipotens pater, oĩpotens filius, omnipotentes ſpiritusſcũs, &c.

Athanaſij

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſine omni dubio concedendum eſt filium dei omnipotentem eſſe, ſicut & pater, & tamen dicimus quòd filius non poteſt generare. Vnde ad intellectum hui⁹ videndum eſt quòd deus dicitur omnipotens: quia omnia poteſt, & quicquid eſt aliquid vel ens poteſt deus. Sed notandũ, quòd relatio alio modo dicitur eſſe aliquid quàm alia entia. In aliis enim entibus vnumquodque dicitur dupliciter eſſe, & quantum ad eſſe ſuum, & quantum ad rationem quidditatis ſuæ: ſicut ſapientia ſecundum eſſe ſuum aliquid ponit in ſubiecto. Et ſimiliter ſecundum rationem ſuam ponit naturã quandam in generatione qualitatis. Sed relatio^d^ eſt aliquid ſm̃ eſſe ſuum, quod habet in ſubiecto, ſed ſm̃ rationem ſuam nõ habet quòd ſit aliquid, ſed ſolũ ꝙ ad aliud referatur. vnde ſm̃ rõnem ſuam non ponit aliquid in ſubiecto, propter quod Boe. dicit, quòd relatiua nihil prædicant de eo de quo dicuntur. Inde etiam eſt quòd inuenitur aliquid relatum in quo eſt tantũ relatio rationis. & non ponitur ibi aliquid ſecundum rem. ſicut cum ſcibile refertur ad ſcientiam. Et hoc eſt verum, tam in relationibus quæ de deo dicuntur quàm de illis quæ in creaturis ſunt. Sed diuerſimode: quia relatio quæ habet eſſe in creatura habet aliud eſſe quàm ſit eſſe ſui ſubiecti. vnde eſt aliquid aliud a ſuo ſubiecto. ſed in deo nihil eſt quod habeat eſſe aliud ab ipſo. eſſe enim ſapientiæ eſt ipſum eſſe diuinum, & non ſuperadditum. & ſimiliter eſſe paternitatis. Vnde relatio, quantum ad eſſe ſuum, ſecundum quem ſolum modum, debetur ei quòd ponat aliquid, eſt eſſentia diuina. Sed ſecũdum rationem ſuam per quam habet diſtinguere vnam perſonam ab alia, non debetur ei ꝙ dicat aliquid, ſed potius ad aliqnid. Vnde quãuis pr̃ habeat paternitatẽ, quã filius non hẽt, & pñitas ſit aliquid, non tñ pr̃ hẽt aliquid, quod filius non habeat. Sicut pñitas eſt

D. 1086.
1. de Trini. cap. 11.

eſſentia, filius non habet paternitatem, ideo tamen non ſequitur, quòd pater eſſentiam aliquam habeat qua careat filius. Si autem pater haberet ſapientiam, & non filius, haberet aliquid pater quod non haberet filius: quia ſapientia dicit aliquid in ſapiente, etiam ſecundum rationem ſuam. Similiter dico, quòd cum generare in diuinis ſit relatio quædã & ſit aliquid, quàmuis pater poſſit generare, & non filius, nõ ſequitur quòd poſſit aliquid pater quòd non poſſit filius. Sed bene ſequereẽ, ſi pater poſſet intelligere & non filius, quod pater poſſet aliquid quod nõ poſſet filius, ſicut pater eſt pater. & eſſe patrem eſt aliquid eſſe, & tamen cum filius non ſit pater, nullum eſſe eſt patris, quod non ſit filij: quia omne eſſe in diuinis eſt eſſentiæ: & ſimiliter omne ad aliqd eſt ibi ſecũdum rationem eſſentiæ, vel ſecundum rationem attributorum.

AD PRIMVM. ergo dicendũ, quòd generatio ſignificat, relationem per modum operationis, & etiã eſt operatio aliqua diuinæ naturæ ſecundum Dama. Et quàmuis, generatio non conueniat filio, non tamen ſequitur quòd aliqua operatio conueniat patri, quæ non conueniat filio. vna enim & eadem operatione pater generat, & filius naſcitur, ſed hæc operatio eſt in patre, & filio, ſecundum aliam, & aliam relationem.

lib. 1. ſi. ort. cap. 8.

¶Ad ſcd̃m dicendũ, quòd nullũ poſſe detrahitur filio, ſed illo eodem poſſe quo pater generat, filius generatur, vt ſ̃ dictũ eſt.

In cor. arti.

¶ 3 Ad tertium dicendum quòd ſub omnibus comprehenditur ad aliquid, quantum ad hoc, quòd habet eſſe, ſic enim ad aliquid eſt aliquid de omnibus, ſed non quantum ad rationem ad aliquid, ſecundum quod ad aliud refertur. ſic enim non habet quòd ſit aliquid ſimpliciter.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omnipotentia dei poteſt comparari ad aliquid: Vel ſicut ad operatum: Vel ſicut ad operationem, ſicut ad operatum non comparatur ad aliquid quod in ipſo ſit: quia in deo nihil eſt factum. & ſic omnipotentia eſt reſpectu creaturarum ſolum, ſed comparatur ſicut ad operationẽ ad hoc quod in ipſo eſt, præcipue cum nulla operatio ſit ipſius quæ ſit extra eſſentiam eius. Vnde omnipotentia patris extenditur, & ad generare, & ad intelligere, & creare, & breuiter ad omnia, quæ perfectionis ſunt, & propter hoc patet, ꝙ ratio Aug. efficax eſt. Nec tamen ſequitur quòd filius non ſit omnipotens, ſi non poteſt generare filium æqualem ſibi, ratione prædicta, Sequeretur tamen in patre, quia patri non deeſt relatio, quæ ſignificatur in generatione actiua. vnde ſi negaretur ab eo perfectio generationis, oporteret quòd eſſet defectus in ipſa operatione inquantum operatio eſt, & hoc redundaret in defectum potentiæ. Sed a filio remouetur actiua generatio non niſi ratione relationis importatæ: relatio autem inquantum hmõi nullum ordinem ad potentiam habet, vt ex dictis patet.

Diſtin. 2. q. vni. art. 5

Hoc uerum fatebatur hæreticus, ex quo progrediebatur ad falſa.

SED inquis. † Pater a nemine potentiã accepit, filius autem a patre. Fatemur & nos filium accepiſſe potentiam ab illo de quo natus eſt potens. patri vero potentiam nullus dedit, quia nullus eum genuit. Gignendo enim dedit pater potẽtiam filio, ſicut omnia quæ habet in ſubſtantia ſua, gignendo dedit ei, quem genuit de ſubia.

†vbi ſ, lib, 3 cap. 12

Quæſtio Auguſtini, qua arctat hæreticum.

SEd quæritur, vtrum ei tantã quanta ipſi eſt potẽtiam, pater filio dederit an minorem. Si tanta non ſolum potentem, ſed etiã omnipotentẽ genuiſſe oĩpotẽs intelligitur. Si vero minorem, q̃uo omnia quæ habet pater filij ſunt? Si pr̃is oĩpotentia filij nõ eſt, non oĩa ꝓculdubio q̃ habet pr̃ filij ſunt. At oĩa q̃ habet pr̃ filij ſunt: oĩpotẽtia ergò patris, etiam eſt filij. Nõ eſt ergo pater potentior filio.

†ibidem

Aliter probat filium æqualem patri.

ITem alio modo ꝓbat filium æqualẽ patri contra Maximinum, ita dicens. † Tu dicis, quòd pater genuit filiũ minorẽ ſeipſo, in quo, & patri derogas, qui ſi filium vnicum minorẽ genuit, aut non potuit, aut non voluit gignere æqualem. Si dicis, quia non voluit, cum inuidum eſſe dixiſti. Si aũt nõ potuit, vbi eſt omnipotentia dei patris? Prorſus ad hunc articulum res colligitur, vt deus pater ęqualem ſibi gignere filium, aut non potuerit, aut noluerit. Si non potuit, infirmus. Si noluit, inuid⁹ inuenitur. Sed vtrunq; hoc falſum eſt. Patri ergo filius verus ęqualis eſt. Genuit ergo pater ſibi ęqualem filium, & ab vtroque procedit, vtrique ęqualis ſpiritusſanctus. Si enim formã ſuam † (vt ait Aug. contra eundem) pater in vnico filio plenã gignere potuit, nec tamen plenam genuit, ſed minorem, cogimini patrem inuidum dicere. Plenum ergo deum, & ęqualem ſibi genuit filium.

†3. c. 7. to. 6
†ibid. c. 15

ARTICVLVS II.

b Vtrum filius ſit æqualis patri.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd filius non ſit æqualis patri in omnipotentia. Sicut enim infra dicitur, potẽtia appropriatur patri, non autem filio. ergo videtur quòd magis patri quàm filio cõueniat, & ſic non ſunt æquales in potentia.

Diſt. 31. q. art. 2.

¶ 2 Præt. Inter habere aliquid ab alio perſonaliter & eſſentialiter, & nõ habere aliquid ab alio, nec perſonaliter, nec eſſentialiter medium eſt habere aliqd ab alio perſonaliter, & non eſſentialiter: ſed non habere aliqd ab alio nec perſonaliter, nec eſſentialiter, quod conuenit patri, dignitatis & authoritatis eſt, habere autẽ aliquid ab aliquo ꝑſonaliter & eſſentialiter, quod creaturæ competit, minorationem ponit & defectũ creaturę reſpectu creatoris. ergo cum medium ſapiat naturã extremorũ, videtur quòd habere ab alio perſonaliter, & non eſſentialiter, quod filio competit ſecundum aliquid ſit dignitatis, quod eſt, ſcilicet non hãre ab alio eſſentialiter, & ſecundum aliquid ponat defectum & minorationem, quod eſt ab alio habere perſonaliter, & ſic filius eſt minus potens quam pater.

¶ 3 Item, Ita videm⁹ ĩ creaturis: quòd nihil receptũ ab aliquo eſt æque potens illi a quo recipitur ſicut lumen in aere non eſt æque potẽs lumini in ſole: ſed potentia eſt recepta in filio a patre. ergo videtur, quòd filius non ſit æqualis patri D in potentia.

¶ 4 Præt. Illud quod agit per alium, videtur eſſe potentius eo per quod agit: ſed pater agit per filium & non econuerſo. ergo pater eſt potentior filio.

CONTRA. Potentia radicatur in eſſentia: ſed eſt vna eſſentia patris & filij numero. ergo & vna potentia. ergo non eſt aliqua inæqualitas in potentia, cum omnis inæqualitas diuerſitatem ponat, ſicut enim vnum in quantitate facit æquale, ita diuerſum, facit inæquale. quod concedimus.

AD PRIMVM Igitur dicendum, quòd potentia appropriatur patri, non quia magis ſibi conueniat quàm filio, ſed qa maiorem ſimilitudinem habet cum proprietate patris, quàm cum proprietate filij. potentia enim habet rationem principij, & pater eſt principium non de principio.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd habere eſſentialiter & perſonaliter ab alio, importat defectum ſolum quãtum ad hoc, quod E eſt habere ab alio eſſentialiter, i. in diuerſitate eſſentiæ, ex hoc enim cauſatur inęqualitas magnitudinis & potentialitatis, qa inæqualitatis cauſa eſt diuerſitas, ſicut vnitas æqualitatis, vt dictum eſt, & quantum ad hoc filius non eſt medium inter patrẽ & creaturam, immo æquali & eadem dignitate conuenit filio, ſicut & patri non habere ab alio eſſentialiter.

In argu. ſed contra iſti⁹ arti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in inferioribus quandoque recipitur aliquid in eadem virtute, quę eſt in eo a quo recipitur, quando ſcilicet recipiens eſt proportionatum ad recipiendum totam virtutẽ dantis, ſicut patet in omni generatione vniuoca, vt quãdo homo generat hominem & ignis ignem. Quandoque aũt non recipitur tota virtus, & hoc eſt ex defectu recipientis, quod non eſt proportionatum ad recipiendum totum quod agens influere põt, ſicut corpora inferiora ſe habent ad actionem ſolis. Vel forte ex defectu agentis, cuius virtus eſt deficiens a cõicatione ſuæ ſimilitudinis, ſicut vna ſcintilla non poteſt calefacere aliquod lignum, etiam multum diſpoſitum.

Sed in diuinis non eſt defectus ex parte dantis, neque ex parte accipientis: cum vna & eadem ſit virtus vtriuſque: & ideo quantam potentiam pater habet, tantam accipit filius ab eo.

Diſt. 15. q. vnica, ar. 4. ¶ Ad quartum dicendum, quòd cum dicitur pater operari per filium, non ponitur aliquis gradus poteſtatis, ſed ſignatur authoritas in patre, vt dictum eſt.

Per ſimile oſtendit, quòd non minorẽ pater filium genuit.

HOc autem per ſimilitudinem humanã, ita eſſe demonſtrat inquiens. †Homo pater ſi potuiſſet æqualem filium genuiſſet. Quis ergo audeat dicere, quòd hoc omnipotens non potuit? addo etiam. Si poſſet homo maiorem melioremque ſeipſo gigneret filium: ſed maius, vel melius deo quicquam eſſe non poteſt. deus ergo cur non æqualem, vt ais, filiũ genuit, cui nec anni neceſſarij fuerunt ꝑ quos adimpletur æqualitas, nec omnipotentia defuit? an forte noluit? ergo (quod abſit) inuidit: ſed non inuidit, æqualem ergo genuit filium. Credamus ergo filium ei eſſe ęqualem.

Opinionem hæretici ponit, vt deſtruat.

SEd forte dices, eo ipſo pater eſt maior filio: quia de nullo genit⁹. genuit tamen æqualem. Ad quod cito reſpondebo, immo ideo non eſt pater maior filio, quia ęqualẽ ſibi genuit. Originis .n. q̃ſtio eſt iſta: quis de quo ſit, Aequalitatis autem qualis, aut quantus ſit: quod eſt dicere. Ad originem pertinet quæſtio qua quæritur, quis de quo ſit, G ad ęqualitatem vero illa qua quæritur: qualis aut quantus quis ſit. Nec cum dicitur fili⁹ a patre genitus. oſtenditur inæqualitas ſubſtantię, c ſed ordo naturæ, non quo alter prior eſſet altero, ſed quo alter eſt ex altero. Non ergo ſecundũ hoc, quòd pater genuit, & filius genitus eſt, vel ſpiritusſanctus ab vtroque procedit, æqualitas, vel inęqualitas ibi exiſtit: quia H non ſecundum hoc alia perſona alii ęqualis, vel inæqualis dicitur. Ecce ęqualitas trinitatis & vna eademq; ſubſtantia, quãtum breuiter potuimus demõſtrata eſt in ſuperioribus, qualiter, ſcilicet, aliqua trium perſonarum quamlibet aliam, nec ęternitate, nec magnitudine, nec potentia excellat.

ARTICVLVS III.

c *Vtrum in diuinis perſonis ſit ordo.*

†ibidem. 1. q. 42. ar. 3 AD TERTIVM ſic proceditur, Videtur quòd in diuinis perſonis nõ ſit ordo. Vt enim dicit Auguſt. lib. de Trini. 19. de ciui. dei cap. 13. to. 5. Ordo eſt parium diſpariumq; ſua cuiq; tribuens loca diſpoſitio: ſed in diuinis ꝑſonis non competit aliqua localis diſpoſitio. ergo videtur ꝙ nec ordo.

1. cap. 4 ¶ 2 Præt. Boetius dicit lib. de Trin. Eos ſequitur differentia deitatis, qui in trinitate gradus conſtituunt: ſed vbicunq; eſt, ordo eſt aliquis gradus. ergo ſi in diuinis perſonis eſt ordo, videtur quòd ſequatur diuerſitas deitatis: hoc autem eſt im eo. lib. c. 13 poſſibile. ergo perſonæ diuinæ non habent ordinem.

¶ 3 Præt. Vbi eſt eadem æternitas, ſimplicitas, & dignitas, non videtur eſſe aliquis ordo, æternitas .n. æqualis excludit ordinem temporis, ſimplicitas æqualis ordinẽ cauſæ ad cauſatum, & partis ad totum, & æqualis dignitas ordinem dignitatis, ſed in patre & filio eſt eadem numero æternitas, ſimplicitas, & dignitas. ergo non eſt aliquis ordo.

¶ 4 Item. Quicquid eſt in diuinis, aut ſignificat eſſentiã, aut notionem: ſed ordo non pertinet ad eſſentiam diuinam in qua nulla eſt diſtinctio, nec ad notionem, quia nulla notio communis eſt tribus perſonis ſicut ordo. ergo videtur quòd in diuinis perſonis non ſit ordo.

CONTRA. Vbicunque eſt pluralitas ſine ordine, ibi eſt confuſio: ſed in diuinis perſonis eſt pluralitas & non confuſio. ergo ibi eſt ordo.

¶ Hic etiam videtur, quòd ſpi. ſanctus dicitur tertia in trinitate perſona, & hoc dicit aliquem ordinem.

II. ¶ VLTERIVS, Quæritur, an ſit ibi ordo naturæ, & videt̃, quòd non, quia omnis ordo importat aliquam diſtinctionem: ſed in natura diuina nulla eſt diſtinctio. ergo nec naturæ diuinę eſt aliquis ordo, & ita in diuinis ꝑſonis nõ eſt ordo naturæ.

¶ 2 Pręt. Natura diuina eſt idem quod eſſentia: ſed nihil eſt dictu, quòd in diuinis perſonis ſit ordo eſſentiæ. ergo nec naturæ.

¶ In contrarium eſt, quod in litera dicitur.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ordo in ratione ſua includit tria, ſcilicet rationẽ prioris & poſterioris, vnde ſecundũ omnes illos modos poteſt dici eſſe ordo aliquorum, ſecundum quos aliquis altero prius dicitur, & ſecundum locum, & ſecundum tempus. & ſecundum omnia huiuſmodi. Includit etiam diſtinctionem, quia non eſt ordo aliquorum niſi diſtinctorum, ſed hoc magis præſupponit nomen ordinis, quàm ſignificet. Includit etiam tertio rationem ordinis, ex qua etiam ordo in ſpeciem trahitur. Vnde vnus eſt ordo ſecundum locum, alius ſecundum dignitatem, alius ſecundum originem, & ſic de aliis, & iſta ſpecies ordinis, ſcilicet ordo originis, competit diuinis perſonis. Vnde dico, quòd ordo originis ſignatur cum dicitur Text. 5. ordo naturæ, ſecundum quòd dicitur natura a Phi. 5. Metaphy. ex qua pullulat pullulans primo. Vnde nomen naturæ importat rationem originis, & ſic iſta duo nomina, ordo naturæ, F ſumuntur in vi vnius nominis, ad ſignificandum ſpeciem ordinis, quę quidem ſpecies ſaluatur in diuinis perſonis quantum ad rationem differentiæ, ſcilicet originem, & non quantum ad rationem generis, ſcilicet prioritatem, & poſterioritatem, vt in pluribus aliis dictum eſt. Paulo ſuperiu. Et hoc patet ex diffinitione Auguſt. 3. cõtra Maxi. 14. to. 6. quam ponit, quòd ordo naturæ eſt quo aliquis eſt ex alio, ſin quo ponitur differẽtia originis, & non prior alio, in quo remouetur ratio generis. Vnde non eſt cõcedendum, quòd ſit ibi ordo ſimpliciter, ſed ordo naturę.

AD PRIMVM. Igitur dicendum, ꝙ illa diffinitio Augu. datur de ordine ſecũdum locum, qui diuinis perſonis non cõpetit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd grad⁹ dicit quandam ſpeciem ordinis, ſcilicet ſecundum dignitatẽ, vel perfectionem, vel locum, & nullus horum competit diuinis perſonis: & ideo, nec gradus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa ratio procedit de ordine quantum ad rationẽ † a diſt. 19. hucuſque. generis, prout ponit prius, & poſterius, ꝙ nullo modo diuinis competit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc nomen ordo, ſignificat notionem, non tamen in ſpeciali, ſed in cõmuni, quę determinatur ſm̃ diuerſa adiuncta, vt cum dicitur, ordo patris ad filium, ſignificatur I notio quæ eſt paternitas, & cum dicitur ordo filij ad patrem, ſignificatur notio, quæ ẽ filiatio, & ſimiliter patet in alis, & ſimiliter etiam eſt de hoc nomine principium, quod aliam notionem ſignificat, cum dicitur pater principium filij, & cum dicitur principium ſpiritusſancti.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ordo originis ſufficit, vt confuſio non ponat̃, & ad hoc ꝙ ſpiritusſan. dicatur tertia ꝑſona.

¶ Vnde patet ad ſolutio ſextum.

¶ AD ID, quod vlterius quæritur dicendum, ꝙ eſt ibi ordo naturæ, non tamen ita, quòd natura ordinetur, vel quòd pater naturaliter prior ſit filio: ſed ita, quòd dicat rationem ordinis, ſecundum quòd in natura importatur origo. Et q̃uis ſecundum rem ſit idem diuina natura, quòd eſſentia, tamen ratio originis non importatur in nomine eſſentiæ, ſicut in nomine naturæ, ratione enim differunt, & ideo non poteſt dici ordo eſſentiæ ſicut ordo naturę.

K ¶ Et per hoc patet reſponſio ad ea, quę obiiciuntur.

EXPOSITIO TEXTVS.

NAM ſi minus habet in poteſtate &c.} Videtur ꝙ ratio Aug. non valeat, ſed mutet quid, in quantum, ſic arguens. Omnia quæ habet pater, habet filius. ergo filius non habet minorem potẽtiam q̃ pater. Nec etiam videtur valere hoc, quod poſtea de omnipotentia inducit, quia omnipotentia etiam nominat quantitatem potẽtiæ, & ideo idem peccatum videtur eſſe vtrobique. Sed dicendum, quòd quàmuis non valeat ex modo arguendi, valet tamẽ ex natura rei de qua argumentum ſumitur: non enim poteſt hoc quod habet pater filius habere, niſi idem in numero non mutatum, vnde oportet, quòd quantum eſt in patre, tantum ẽt ſit in filio. {Si autem dicis, quia non voluit eum inuidũ &c.} Texi. 11. Videtur quòd non ſequitur, quia per eundem modum poſſet probari, quòd nullam creaturam meliorem quàm fecit, facere potuiſſet. Sed dicendum, quòd non eſt ſimile, quia ſi negatur rei illud quod ſibi debetur, inuidiæ eſt. non autem ſi non datur

quod ei non debetur: filio autem ex natura deitatis æqualitas generantis debetur, vnde inuidia eſſet ſi ſibi ſubtraheretur. non autem debetur creaturę, ſecundum naturam ſuam amplior perfectio, quàm illud quod conſequitur principia naturæ: vnde ſi aliquid in natura rationali ſupperadditur, gratiæ imputatur, vnde etiam ſine inuidia ſubtrahi poſſet. {Aequalitas autem qualis, aut quantus ſit &c.} Videtur hoc eſſe falſum, quia vnitas qualitatis nõ cauſat ęqualitatem, ſed ſimilitudinem, vt in 5. Metaphy. Philoſ. dicit. Sed dicendum quòd in diuinis non Diſt. 19. & diſt. 20. attẽditur æqualitas, niſi ſecundum quantitatem virtutis. hæc autem quantitas in qualitate fundatur, & ideo dicitur ſecundum qualitatẽ æqualitas attendi.

DISTINCTIO XXI.

A

Quæritur, quomodo poſſit dici ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus ſpiritusſanctus, cum ſint inſeparabiles.

HIc oritur quęſtio, trahens originẽ ex prædictis. Dictum eſt .n. ſupra, quòd tantus eſt ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus ſpiritusſanctus, quãtum ſimul illi tres, & quòd duæ, vel tres perſonæ ſimul, non ſunt maius aliquid, quàm vna perſona ſola. a Ideo quærit Auguſt. in 6. lib. c. 7. to. 3. de Trini. Quomodo hæc ſane dici poſſint, cum nec pater ſit ſolus, nec filius, nec ſpiritusſanctus, ſed inſeparabiliter, & fili⁹ cum patre, & pater cum filio, & ſpiritusſanct⁹ cum vtroque. Inſeparabiles enim ſũt hę tres perſonæ. Ad quod ita reſpõdet ibidem. Aug. in eodem. † Solum Deum patrem dicimus, non quia ſeparatur a filio, vel ſpiritu ſancto, ſed hoc dicentes ſignificamus, quia illi ſimul cum eo non ſunt pater. Solus enim pater pater eſt: quod non dicitur, quia ipſe ſit ſolus, ideſt, ſine filio, vel ſpirituſancto. ſed per hoc filius & B ſpiritusſanct⁹ a paternitatis cõſortio excluduntur. Ita & cum dicitur ſolus filius, filius eſt: vel ſolus ſpiritusſanctus, ſpiritusſanctus eſt: non diuiditur filius a patre, vel ſpiritusſanctus ab vtroque, ſed a conſortio filialis proprietatis excludũtur pater & ſpiritusſanctus. et a conſortio proceſſibilis proprietatis, excluduntur pater, & filius. Cum ergo dicitur, tantus eſt ſolus pater, q̃tum ſimul illi tres: C per hoc quod dicitur ſolus, nõ ſeparat̃ pater ab alijs, ſed hic eſt ſenſus, ſolus pater, ideſt, pater, qui ita pater eſt. quòd nec filius, nec ſpi. ſan. tant⁹ eſt &c.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSA æqualitate perſonarum, quia vſus fuit Magiſter quibuſdam locutionibus in ſua propoſitione, in quibus dictiones excluſiuæ terminis perſonalibus addebantur, vt cum dicitur: ſolus pater tãtum habet de potentia, quantum omnes tres ſimul, & ſimilia: ideo in parte iſta inquirit de veritate omnium locutionum, qualiter huiuſmodi dictiones excluſiuæ nominibus diuinis adiungi poſſint. Diuiditur ergo in partes duas. In prima, inquirit vtrum dictio excluſiua poſſit adiungi nomini perſonali in ſubiecto, poſito cum prædicato perſonali. In ſecunda, inquirit vtrum poſſit adiungi nomini perſonali, quando prædicatur de ipſo eſſentiale, verbi gratia, ſolus pater eſt deus. ibi {Poſt hoc q̃ritur vtrum ſicut &c. Et hæc in duas. In prima, oſtendit, quòd huiuſmodi locutiones non ſint cõcedendæ ſimpliciter, vt cum dicitur, Solus pater eſt deus. In ſecunda, oſtendit quòd ſecundum aliquem intellectũ concedi poſſunt, & ſi concedantur, non ſequitur inconueniens. ibi {Verum tamen, vt ait Aug.} Prima in duas. In prima oſtendit ꝙ dictio excluſiua non poteſt poni ex parte ſubiecti, quando nomen eſſentiale de perſona prædicatur, vt cum dicitur, Solus pater eſt deus. In ſecunda oſtendit, quòd nec addi poteſt ex parte prædicati, vt dicatur, Pater eſt ſolus deus, quàmuis quidam contrarium dicant, quorum dicta authoritatibus Auguſt. refellit. ibi {Atque ſolum hoc in parte ſubiecti &c.} Et hęc in duas. In prima, oſtendit quòd nomen eſſentiale adiunctum dictioni excluſiuæ, nõ poteſt prędicari de ſingulis perſonis, vt dicatur, pater eſt ſolus deus, & filius eſt ſolus deus, ſed de omnibus ſimul, vt dicatur, trinitas eſt ſolus deus. In ſecvda, inquirit quomodo talis prædicatio de trinitate verificari poſſit. ibi {Sed iterum quęritur quomodo &c.}

QVÆSTIO I.

A

Hic quæruntur duo.

Primo. Vtrum, dictio excluſiua poſſit in diuinis addi ex parte ſubiecti.
Secũdo. Vtrum, ex parte prædicati.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum poſſit addi ex parte ſubiecti termino eſſentiali, cum prædicato eſſentiali, vel perſonali.
Secundo. Vtrum poſſit addi termino perſonali cum prædicato eſſentiali.

A ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum iſta propoſitio, Solus deus eſt deus, ſit falſa.*

AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur, quòd hæc ſit falſa: Solus deus eſt deus. Omne enim 1. p. q. 31. ar. 3. adiectiuum ponit rẽ ſuam circa ſuũ ſubſtãtiuum, ſed ſolus eſt quoddam adiectiuum. ergo cum dicitur, Solus deus implicat ſolitudinem circa deum: ſed ſicut dicit Hilar. & habitũ eſt ſupra diſt. 2. Nobis neque ſolitarius eſt deus, neque diuerſus cõfitendus. ergo videtur quòd hæc ſit falſa, Solus deus eſt deus.

¶ 2 Præt. Hoc nomen Deus, intantum habet naturam termini communis, vt quod de deo dicitur, de omnib⁹ perſonis dicatur, vt cum dicitur, de⁹ creat: vel ſaltem de aliqua, vt cũ dicitur, de⁹ generat. vnde poteſt fieri deſcenſus ſub hoc nomine deus, in ſubiecto poſito pro aliqua perſonarum. Si igitur hæc eſt vera, ſolus deus eſt deus, aliqua iſtarum erit vera: ſolus pater eſt deus, vel ſolus filius eſt deus, vel ſolus ſpiritusſanctus: ſed quælibet harum falſa eſt. ergo & prima.

¶ 3 Item. Secundum Philoſ. ſolum idem eſt, quod non cum alio: ſed deo præcipue poſt rerum creationem nunq̃ conuenit 7. Metaph. tex. 20. cum alio nõ eſſe, quia in participatione ſui eſſe res creando adduxit. ergo non poteſt dici aliquo modo ſolus deus.

D CONTRA. Proprium eſt quod conuenit vni ſoli: ſed eſſe diuinum, vel omnipotentem, eſt proprium deo. ergo ſolus de⁹ eſt deus uel omnipotens.

II. ¶ VLTERIVS. Quæritur de iſta, Solus deus eſt pater, videtur enim eſſe falſa, quia id quod in alio inuenitur, non poteſt alicui ſoli ineſſe: ſed paternitas, non tantum eſt in deo, ſed etiam in hominibus & quodammodo in angelis, vt dicit Diony. ergo c. 2. de diui. nom. non poteſt dici quòd ſolus deus eſt pater.

¶ Contra. De quocunque prædicatur commune præciſe, prædicatur cum pręciſione, & proprium ſi de ipſo prædicetur. ſi .n. ſolum corpus eſt coloratum, ſequitur ſolum corpus eſſe album, ſi ſupponatur album de corpore prædicari: ſed deus eſt ſicut cõ Diſt. 19. q. 4. ar. 2. mune reſpectu trium perſonarum, vt ſupra habitum eſt ex verbis Dama. Dam. lib. 3. cap. 6. ergo ſequitur, ſi ſolus deus eſt deus, cum deus ſit pater, quòd ſolus deus ſit pater.

RESPONDEO. Dicendum quòd ſecundum Philoſ. ſolũ 7. Metaph. tex. 20. idem eſt, quod non cum alio in quo conſortium remouetur. E Poteſt igitur hæc dictio ſolus, remouere conſortium ſimpliciter, vel reſpectu alicuius. Et dicitur ſimpliciter remouere conſortium, quando tollitur aſſociatio alterius, quod ſit eiuſdem naturę & conditionis cum ipſo, ſicut dicimus aliquem hominem eſſe ſolum in domo, q̃uis ibi ſint multa alia animalia, & dicimus aliquem religioſum incedere ſolum, cum ſine ſocio ſui ordinis vadit, multis etiam ipſum comitantibus, & tunc ſolus, idem eſt quod ſolitarius: & eſt etiam dictio cathegorematica implicans ſolitudinem circa ſubiectum, ſicut & quodlibet aliud adiectiuum, & ita nullo modo poteſt accipi in diuinis, quia vna perſona ſemper habet conſortium ſocietatis alterius perſonæ connaturalis, & ſimilis ſibi. Si autem excludat conſortium reſpectu alicuius determinati, tunc dictio eſt ſyncathegorematica, importans aliquem ordinem, vel habitudinem vnius ad alterum, ratione negationis implicitæ, magis quàm implicans formam aliquam: & ſecundum hoc dico, quòd hæc eſt duplex. Solus deus creat. quia, vel remouet conſortium alterius a forma ſubiecti ſubintellecta implicatione, quod eſt, vel qui eſt, & tunc eſt ſenſus, ſolus deus, ideſt, ille qui ita eſt deus, quòd præter ipſum nullus alius eſt deus, creat, & ſic uera eſt. Vel remouet conſortium in participatione prædicati, & in hoc etiam ſenſu, vera eſt. Eſt enim ſenſus, quòd nullus alius præter deum creet. Et idem eſt iudicium de hac, Solus pater eſt pater, vel ſolus pater generat. Omnes enim huiuſmodi ĩ primo ſenſu ſunt falſę, & in duobus alijs veræ. Ibid.c.9.

Ex qvo patet reſpõſio ad primum, quod procedit ſecundum primum ſenſum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut dicunt ſophiſticæ, dictio excluſiua immobilitat terminum cui adiungitur ratione negationis implicitæ. Vnde non ſequitur, Solus homo eſt rationalis. ergo ſolus Sor. Non enim omne quod eſt aliud a Sorte eſt aliud ab homine. Vnde negatio ĩplicita in dictione excluſiua ad plura ſe extendit quando adiungitur proprio, quàm quando adiungitur communi: ſed verũ eſt quòd ratione affirmationis poſſet fieri deſcẽſus. Vnde cum iſta, Solus deus eſt deus, habeat duas expoſitiuas, vnam affirmatiuam, deus eſt deus, & alteram negatiuã. ſcilicet hanc. alius a deo non eſt deus: ſub affirmatiua poteſt fieri deſcenſus, vt dicatur, pater eſt deus & non ſub negatiua, alius a patre non eſt deus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut dictum eſt, hęc dictio ſolus, priuat conſortium, & quàmuis creaturis exiſtentibus non poſſit ad eo remoueri conſortium, reſpectu huius quod eſt eſſe: tamen poteſt remoueri conſortium, reſpectu proprię ſuę operationis quæ eſt creatio, & etiam reſpectu propriæ ſuæ naturæ, vnde ſecundum Hila. remota diſtinctione perſonarum, etiam creaturis exiſtentibus, deus dicitur ſolitarius. Quàmuis enim hęc non eſſet vera, Solus deus eſt, hæc tamen vera eſſet, deus eſt ſolus, ideſt, ſolitarius. In cor. art. 4. de Trini. ante med.

¶ Quartum concedimus, quod procedit ſecundum tertium ſenſum.

Ad id, quod vlterius quæritur, an hæc ſit vera, Solus deus eſt pater, dicendum, quòd ſecundum tres ſenſus tripliciter poteſt iudicari. Si enim hæc dictio ſolus, implicet ſolitudinem circa deum, locutio falſa eſt. ſi autem importat excluſionem a forma ſubiecti vera eſt, & eſt ſenſus. Deus præter quem non eſt alius, eſt pater. Si autem remoueat conſortium a participatione prædicati, dico quòd eſt duplex. Quia in nomine patris poteſt intelligi tantum proprietas paternitatis, prout prædicatum formaliter tenetur, & ſic falſa eſt, quia paternitas non tantum in deo eſt, ſed etiam in hominibus: Vel ipſa perſona ſubſiſtens diſtincta paternitate, & ſic eſt vera, & hoc modo probatur & improbatur. Tamen ſciendum, quòd paternitas non eſt eiuſdem rationis, ſecundum vniuocationem in deo & in creaturis, quàmuis ſit eadem ratio, ſecundum analogiam, quæ quidem aliquid habet de identitate rationis, & aliquid de diuerſitate. Vnde etiam ſi prædicatum ſumatur formaliter, tamen poteſt aliquo modo vera eſſe, Solus deus eſt pater, & ſecundum eundem modum loquendi quo dicitur Matth. 19, Nemo bonus niſi ſolus deus.

Similiter intellige cũ dicitur, ſolus eſt filius, vel ſolus eſt ſpirituſſanctus. Solus ergo pater dicitur, vt ait Aug. in eodẽ, qa non niſi ipſe ibi pater eſt, & ſolus filius, quia non niſi ipſe ibi filius eſt, & ſolus ſpirituſſanct⁹, quia non niſi ipſe ibi ſpirituſſanctus eſt.

b *Vtrum poſſit dici, ſolus pater eſt deus, Solus filius eſt deus, uel Solus ſpi. ſanctus eſt deus, vel pater eſt ſolus deus, uel filius eſt ſolus deus, uel ſpi. ſanctus eſt ſolus Deus.*

POſt hoc quæritur, vtrũ ſicut dicitur, Solus pater eſt pater, vel ſolus filius eſt filius, ita poſſit dici, Solus pater eſt deus, vel ſolus filius eſt deus. ita & de ſpirituſancto, aut pater eſt ſolus deus, filius eſt ſolus deus. Ad quod dicimus, quòd pater & filius & ſpiritusſanctus dicitur & eſt vnus deus. Et hęc trinitas ꝓprie ſimul dicitur ſolus deus eſſe, ſicut ſolus ſapiens, ſolus potens, ſed non videtur debere dici a nobis verbis noſtris vtentibus, niſi vbi ſermo authoritatis occurrit. Solus pater eſt deus, vel pater eſt ſolus deus, ita de filio & ſpirituſancto dicimus. Vnde Auguſt. in 6. libro de Trin. ait. Quoniam oſtendimus quomodo poſſit dici, Solus pater, vel ſolus filius, cõſideranda eſt illa ſententia qua dicitur, non eſſe G ſolum patrem deum verum ſolum, ſed patrem & filium & ſpiritumſanctum. Ecce habes, quia non ſolus pater dicendus eſt eſſe ſolus verus deus. Item, in eodem. Si quis interroget, vtrum pater ſolus ſit deus, quo modo reſpondebimus nõ eſſe, niſi forte, ita dicamus, eſſe quidem patrem deum, ſed non eũ eſſe ſolum deum, eſſe autem ſolum deum dicamus patrem, & filiũ & ſpiritumſanctum. H Ecce & hic habes, quia pater non debet dici ſolus deus, atq; hoc ſolum in parte ſubiecti tantum accipere quidam volunt. In parte vero prædicati, ſi ſit. concedunt ꝙ pater eſt ſolus deus. Sed ex verbis Auguſt. videtur oſtẽdi, quòd proprie ſolus de⁹ dici debeat tota trinitas, & hæc trinitas, vt ait Auguſt.† contra Maximinum intelligitur cum Apoſt. dici. Beatus & ſolus potens. Et ibi. Soli ſapienti deo. 3.lib.c.12. & 13.to.6. 1.ad.tim.6 c.Rom.16. & 1.Thi.1.

F

ARTICVLVS II.

b *Vtrum iſta propoſitio, Solus pater eſt deus, ſit vera.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videt, quòd hæc ſit vera. Solus pater eſt deus, vel ſolus filius eſt deus. Sicut enim eſſe deum conuenit tribus perſonis, ita & eſſe altiſſimum: ſed de filio legitur, Tu ſolus altiſſimus. ergo poteſt dici ſolus filius eſt deus. 1.p.q.31. art.4. c.9.to.3.

¶ 2 Præt. Hęc, Sol⁹ pater eſt deus, habet duas expoſitiuas, vnam indefinitã, vel ſingularem, quæ conuertitur ſicut particularis affirmatiua, ſcilicet hæc, pater eſt deus, aliam negatiuam vniuerſalem, ſcilicet null⁹ alius a patre eſt deus. vtraque harum conuertitur ſimpliciter. Sed hæc eſt vera, ĩ aliquo ſenſu, ſolus deus eſt pater. ergo a ſimplici conuerſa hæc erit vera, Solus pater eſt deus. c.9.vbi s.

¶ 3 Præt. Si hæc eſt falſa, Solus pater eſt deus, hoc nõ erit niſi quia per dictionem excluſiuam excludũtur aliæ perſonę diuinæ a participatione prædicati: ſed per dictionem excluſiuã adiunctam patri nõ excluduntur filius & ſpirituſſanctus. ergo I hæc eſt ſimpliciter vera, ſolus pater eſt deus. Media probatur per authoritatem Auguſt. in litera qui dicit. Si de ſolo patre prædicta dicerentur, non tamen excluderetur filius nec ſpirituſſanctus, quia hi vnum ſunt. Probatur etiam per rationẽ ſic. Maior eſt vnio filij ad patrem quàm partis ad totum: ſed dictio excluſiua adiuncta toti, non excludit partem. non enim ſequitur. Solus Sor. eſt albus. ergo pes eius non eſt albus. ergo cum excluſio fiat ratione diuerſitatis, videtur quòd nõ excludatur filius per dictionem excluſiuam adiunctam patri.

¶ 4 Præt. Dictio excluſiua non remouet a conſortio niſi hoc, quod eſt ſeparatum ab eo cui adiũgitur: ſed filius eſt in patre vt ſupra probatum eſt. ergo cum dicitur. Solus pater non excluditur filius. Diſt.9.q.1. art.1.

¶ 5 Præt. Dictio excluſiua adiuncta antecedenti, non excludit conſequens. non enim ſequitur, Solus homo currit. ergo animal non currit, vel ſolum animal non currit, ergo homo non currit, K ſed filius ſequitur ad patrem, & ecõuerſo. vt habitum eſt ex Amb. diſt. 9. ergo videtur quòd cum dicitur ſolus pater non excludatur filius, nec econuerſo, & ita hæc erit vera, Solus pater eſt deus.

Contra Eſt quod in litera dicitur.

¶ Præterea. Huius propoſitionis, Solus pater eſt deus, vna expoſitiua eſt. Nullus alius a patre eſt deus: ſed hęc eſt falſa, quia filius qui eſt alius a patre eſt deus. ergo hęc eſt falſa, Solus pater eſt deus.

Reſpondeo dicendum, quòd ſecundum quoſdam dictio excluſiua adiuncta vni relictorum in creaturis, non excludit alterum. non enim ſequitur tantum pater eſt. ergo filius nõ eſt: quia ad vnum relatiuorũ ſequitur alterum. Sed hoc videtur eſſe falſum: qa dictio excluſiua adiuncta ſuppoſito excludit omne aliud ſuppoſitum vnde cum filius ſit aliud ſuppoſitum a patre, excluditur filius, cum dicitur ſolus pater. Nec hoc impe-

dirur

ditur per hoc, quòd vnum ſine altero eſſe non poteſt: quia generatio, etiam non poteſt eſſe ſine alteratione, & loci tranſmutatione, & tamen cum dicitur, ſola generatio eſt, excluditur omnis alia mutatio.

¶ Præt. Quàmuis relatiua conſequantur ſe in eſſe, non tamẽ conſequunt ſe in alijs prædicamentis. Non enim ſequitur, ſi pater eſt muſicus, quòd filius eſt muſicus. Et præterea, cũ ſolus ſit determinatio ſuppoſiti excludit omne aliud ſuppoſitum. Diuerſitatem autem ſuppoſitorum, non tollit relatiuorum conſecutio. Vnde non eſt aliqua ratio, quare reſpectu horum prędicatorum, vnum non excluderetur per excluſionẽ adiunctã alteri. Et ideo dicendum eſt, quòd dictio excluſiua adiũcta patri, excludit filium, quãtum pertinet ad oppoſitionem relationis. Tamen intelligendum eſt, quòd diuerſimode ſe habet in creaturis, & in diuinis quantum ad duo. Primo, quia in creaturis pater & filius non ſunt vnũ in eſſentia. vnde filius eſt alius a patre & aliud, quod tñ nõ eſt verum ĩ diuinis. Secũdo, qa ĩ creaturis per paternitatem additur nouum eſſe, quod eſt eſſe accidentale, & non idem, quod eſt ſubiecti. In diuinis autem paternitas non addit ſecundum rem aliud eſſe, quàm eſſe eſſentiæ, in quo pater & filius cõicant. Cum ergo loquimur in humanis, dicentes ſolus pater, excluditur omnibus modis filius: quia filius eſt alius & aliud a patre. Et præterea, ſi eſſet vnum in eſſentia cum patre, adhuc excluderetur ab illo inquantum eſt alius D a patre, ſecũdum eſſe relationis ſuperadditum eſſentiæ, vnde ſecundum quid eſſet aliud a filio, quàmuis in eſſentia conuenirẽt. Sed in diuinis, pater & filius ſunt vnum in eſſentia, & tamen diſtinguuntur relationibus, & tamen illæ relationes non addunt aliquid ſecundum rem ad eſſentiam. Vnde ratione illius diſtinctionis, nullo modo poteſt dici filius aliud a patre, ſed tãtum alius. Vnde, cum dicitur ſolus pater, poteſt intelligi fieri excluſio alius maſculine, & ſic excluditur filius, & hoc magis proprium eſt conſiderata conſignificatione vocabulorum. Vel alius neutraliter, & ſic non excluditur filius: quia filius non eſt aliud a patre, cum eſſentia diuina quæ eſt in filio ſit totum id quod eſt pater & nõ aliqua pars eius. Secundum hoc ergo, hęc eſt diſtinguenda, ſolus pater eſt deus, per tres ſenſus prædictos: Quia ſi ſolus implicet ſolitudinem circa patrem, falſa eſt. Si autem excludit a forma ſubiecti, ſic vera eſt: & eſt ſenſus, ille qui eſt pater præter quem nullus alius eſt pater, eſt deus. Si autẽ fiat excluſio a participatione prædicati, ſic eſt duplex. Quia cũ ſolus ſit idem quod non cum alio, vel excludit alium maſculine, & ſic eſt falſa, & ſic primo negat eam Auguſtinus. Vel excludit aliud, & ſic eſt vera, quia ſic non excluditur filius qui non eſt aliud a patre, & ſic poteſt concedi, vt patet ex dictis Aug. ſupra poſitis.

Ad primvm, ergo dicendum, quòd iſta, ſolus filius eſt altiſſimus. eſt diſtinguenda, ſicut & prima, & in aliquo ſenſu eſt vera, & in aliquo falſa. Et præterea, hoc quod dicitur, Tu ſolus altiſſimus, &c. Intelligendum eſt cum toto hoc quod conſequitur, Cum ſancto ſpiritu, &c. Et hoc eſt abſolute verum, ꝙ ſolus filius cum patre & ſancto ſpiritu eſt altiſſimus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd hæc. Solus deus eſt pater, quantum ad hanc expoſitiuam, deus eſt pater, conuertitur ſimpliciter ſic. pater eſt deus. Similiter alia, nullus alius a deo eſt pater, conuertitur ſimpliciter, ſed eius conuerſa non eſt, A nullus alius a patre eſt deus, cum non ſit idem in ſubiecto & prædicato, ſed magis iſta, pater non eſt alius a deo, quæ quodammodo vera eſt, vt ſupra dictum eſt, & ex hoc non ſequitur, ꝙ ſolus pater ſit deus, In corp. ar.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dicitur ſolus pater, excluditur filius, ſi ſolus dicat idem quod nõ cum alio maſculine. Si autem dicat idem quod non cum alio neutraliter non excluditur, & ſic intelligitur dictum Aug. quod patet ex hoc quod dicit: quia hi tres vnum ſunt. Et ad id quod objicitur de parte & conſeq̃nte, & de hoc ꝙ vnus eſt in alio, patet quòd non ſequitur: quia pars non eſt aliud ſuppoſitum quàm totum, immo includitur in ſuppoſito totius, ſimiliter hoc conſequens quod eſt animal non eſt aliud ſecundum ſuppoſitum ab homine. Et ideo quàmuis pater ſit in filio per vnitatem eſſentię, & quantum ad intellectum relationis, tamen relatio inquantum habet rationem oppoſitionis diſtinguit patrem a filio ſecundum ſuppoſitum.

Et ibi. Inuiſibili ſoli deo, non enim hęc de ſolo patre accipiẽda ſunt, vt contendebat Maximin⁹ & alii hæretici, ſed de trinitate ſicut & illud. Solus habet immortalitatem, 1.ad Ti.6. quia ſecundum rectam fidem, ipſa trinitas eſt vnus ſolus deus, beat⁹, potens, ſapiens inuiſibilis. Vnde Auguſtinus in eodem. cap. 13. Cum vnus deus ſit trinitas hæc ſit nobis ſolutio queſtionis, ut intelligamus ſolum deum ſapientẽ, ſolum potentem patrem & filium & ſpiritumſanctum: qui eſt vnus & ſolus deus.

Quomodo trinitas dicatur ſolus deus, cum ipſa ſit cum ſpiritibus & animabus ſanctis?

B

SEd iterum quæritur, C a quomodo ipſam trinitatẽ dicimus ſolum deum, cum ſit cum ſpiritibus, & animabus ſanctis? Ad quod reſpondet Aug. in 6. lib. de Tri. ita dicens. cap.7.to.3. Trinitatem dicimus deum ſolum, quàmuis ſemper ſit cum ſpiritibus & animabus ſanctis, ſed ſolum dicim⁹, quia non aliud quàm ipſa trinitas deus eſt. Nõ enim illi, cum illa deus ſunt, vel aliqua alia, ſed ipſa trinitas tantum, non illi, vel alia deus eſt.

B b *Etſi de ſolo patre prædicta dicerentur, non tamen excluderetur filius & ſpirituſſanctus.*

VErum tñ, vt ait Aug. & ſi de ſolo patre ꝑdicta dicerentur, non tamen excluderetur filius, vel ſpirituſſanctus, ſcilicet, quia hi tres vnũ ſunt, 3.cont.Maxim.ca.13. tom.6 ſicut in apocalypſi de filio legitur, cap.19. ꝙ habet nomẽ ſcriptum quod nemo ſcit niſi ipſe, nõ enim inde ſeparatur pater, vel ſpirituſſanctus. Et cum dicitur, Nemo nouit patrem niſi filius, Matth.11. non inde ſeparatur pater & ſpirituſſanctus, quia inſeparabiles ſunt. Aliquando etiam nominãtur pater, & filius, & tacetur ſpirituſſanctus, vt veritas

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur, quomodo poſſit addi ex parte prædicati dictio excluſiua, in diuinis.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Vtrum hæc ſit vera, Trinitas eſt ſolus deus.
Secũdo. Vtrum ſit hæc vera, Pater eſt ſolus deus.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum iſta propoſitio, Trinitas eſt ſolus deus. ſit uera.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd hæc ſit falſa, Trinitas eſt ſolus dominus. Solus. n. eſt diſpoſitio ſubiecti, ſicut & omnis, ſed hæc dictio omnis, incongrue additur ad prædicatum. ergo videtur quòd etiam hæc dictio ſolus. Ibidem.

2 ¶ Prætetea, ſecundum philoſophũ, Nomina tranſpoſita, & verba, idem ſignificant, ſi ergo hæc ẽ vera. trinitas eſt ſolus deus hæc etiam erit vera. Trinitas eſt deus ſolus. 2. Periher. lect. 3 E

3 ¶ Præt. Hæc dictio ſolus eſt ſyncathegorematica & importat negationem: ſed negatio debet pręcedere compoſitionem, vel aliquid quod negetur. cum autem dicitur ſic. pater eſt ſolus deus, nihil ſequitur. ergo videtur, quòd locatio ſit falſa vel incongrua, & ſic idem quod prius.

4 ¶ Præt. Termini in prædicato tenentur formaliter, ſed ſolitudo non conuenit formæ: quia forma quãtum eſt de ſe, communicabilis eſt, ergo videtur quòd non debeat poni ex parte prædicati, & ſic idem eſt quod prius.

Contra eſt, quod habetur in litera.

Reſpondeo, Dicendum, quòd iſtę dictiones excluſiuæ ſolus, & tantum in hoc differunt, quòd tantum, cum ſit aduerbium, & ſimiliter ſolum determinat actum verbi: quia aduerbium eſt adiectiuum verbi. Vnde cum verbum ratione compoſitions coniungat prædicatum ſubiecto, & ad vtrunque ſe habeat, congrue poſſunt iſta aduerbia tàm ad ſubiectum, quàm ad prædicatum adiungi. Sed hæc dictio ſolus, cum ſit nomen priuans conſortium, eſt determinatio eius, cum quo cõſortium poteſt haberi. Habetur autem conſortium cum eo cui aliquid conuenit, & hoc ſignificatur vt ſubiectum, vnde proprie eſt diſpoſitio ſubiecti. Secundum hæc igitur, dicunt quòd eſt impropria, trinitas eſt ſolus deus, quia ſi ly ſolus, proprie tenetur, non additur ad prędicatum. Si autem teneatur per ly tantum, ſuperflue additur predicato eſſentiali, vel ſubſtantiali, vt ſi diceretur, Sortes eſt tãtum homo: quia per dictionem excluſiuam, non poteſt excludi niſi natura extranea ab eo cui adiungitur. Et hoc itelligitur etiam ex ipſo pdicato ſubſtantiali: ex hoc enim ꝙ dicitur Sor. eſt homo intelligitur quòd non eſt aſinus vel equus. Et ſimiliter dicũt quòd ſuperflue additur cum dicitur[d] trinitas eſt tantum deus: niſi addatur vnus, vel aliquis alius terminus accidentalis, qui poſſit ineſſe, vel non ineſſe, quia ſic excluderetur oppoſitum vnitatis, quod eſt pluralitas. Et dicunt quòd intentio Auguſt. non eſt dicere, quòd hoc quod dico ſolus deus, prædicetur de trinitate, vt Magiſter innuit, ſed cum dicitur ſolus deus, ſupponitur trinitas & non pater, vel filius. Sed hoc non videtur multum neceſſarium. Quàmuis ly ſolus, ſit diſpoſitio ſubiecti, non tamen oportet, quòd addatur ſemper ad ſubiectum, quia illud etiam quod in prædicato ponitur, poteſt ſignificari, vt ſuppoſitum alicui naturæ, vel proprietati, ratione cuius poteſt ab eo priuari conſortium, vt ſi diceretur, Sortes eſt ſolus homo ſedens. Similiter dico in propoſito, quòd alio modo prædicatur hoc nomen deus de tribus perſonis, & hoc nomen homo, de Sorte, & Platone. Cum enim non prædicetur de vtroque niſi id quod vtrique commune eſt: vtriq; autem nõ eſt commune niſi natura humana quæ in ſe conſiderata non eſt quid ſubſiſtens, conſtat quòd iſte terminus homo, non prædicet aliquam rem ſubſiſtentem, ſed ſolum naturam inhęrentem, & vt inhærentem, & ideo non poteſt ſibi fieri additio huius dictionis ſolus, quæ priuat conſortium. Naturæ enim communis non eſt, vt ipſa habeat conſortium, ſed in ipſa conſortium habeatur. Sed iſte terminus deus, prædicat naturam diuinam de tribus perſonis, quæ etiam in ſe eſt habens eſſe ſubſiſtens, nulla perſonarum diſtinctione intellecta. Vnde quàmuis prædicet naturam diuinam, vt naturam diuinam, & non vt quid ſubſiſtens, nihilominus tamen hoc quod prædicat, quid ſubſiſtens eſt. & ideo habet rationem, vt in ipſa ſit conſortium prout ſignificatur in quo eſt, & ut ipſius ſit conſortium, ſecundum aliquid ſibi conueniens, prout ſignificatur, vt quid eſt. Vnde poteſt ſibi addi hæc dictio ſolus in prædicato, tanquàm rei ſubſiſtenti, & excludet omnia extranea a participatione formę prædicati, vt ſit ſenſus. Trinitas eſt ſolus deꝰ, ideſt, trinitas eſt ille deus præter quem nullus alius eſt deus, & expreſſior erit veritas eius, ſi aliqđ aliud addatur, vt ſi dicatur, trinitas eſt ſolus verus deus, vel ſolus vnus deus.

ad patrem loquens ait. Vt cognoſcant te & quem miſiſti Ieſum Chriſtum, eſſe vnum verũ deum. cur ergo, inquit Auguſt. tacuit de ſpirituiſancto? quia conſequens eſt, vt vbicunque nominatur vnus, ſicut pater & filius, tanta pace vni adhærens, intelligatur etiam ipſa pax, quàmuis non commemoretur. Vno ergo iſtorum nominato, etiam reliqui intelliguntur, quod in pluribus ſcripturæ locis occurrit.

Ad primum igitur dicendum, quòd diuerſimode hæc dictio omnis, eſt diſpoſitio ſubiecti, & hęc dictio ſolus, quia per hãc dictionem omnis, ratione diſtributionis importatur quædam diuiſio ſubiecti, & multiplicatio ratione contentorum. Vnde incongrue additur his ſub quibus non eſt accipere aliquam multitudinem ſuppoſitorum, vt terminis ſingularibus. Et propter hoc etiam ex parte prędicati poni non poteſt, quia prædicatum ſumitur formaliter, & in forma communi vniuntur ſuppoſita, non diſtinguuntur. Solus autem non dicit aliquam diuiſionem, ſed tantum remouet conſortium reſpectu alicuius quod conuenit rei ſubſiſtenti: vnde ſi prędicetur aliqua res ſubſiſtens conuenienter poteſt ſibi addi ſolus, ſicut cum prædicatur hoc nomen deus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd cum hęc dictio ſolus ex parte prędicati ſequitur ſuum ſubſtantiuum, ſemper implicat ſolitudinem. Tunc enim excluditur conſortium ſimpliciter, & nõ reſpectu alicuius determinati, cum nihil ſequatur. Et ideo q̃uis concedatur hæc: trinitas eſt ſolus deus, non tamen conceditur proprie loquendo: trinitas eſt deus ſolus, & hoc accidit

F ratione negationis importatæ. Vnde nõ eſt idem iudicium đ hoc nomine ſolus, & de hoc nomine albus, differt enim negatio poſtpoſita, & præpoſita termino.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in hac propoſitione, trinitas eſt ſolus deus, vel ſolus verus deus, intelligitur duplex compoſitio. Vna principalis quæ eſt importata per verbum, & alia intelligitur i hoc nomine deus prout ſignificatur habẽs deitatem. Vnde ratione huius compoſitionis poteſt fieri excluſio, ſecundum ꝙ aliquid excluditur a participatiõe formæ prædicati, quæ conuenit rei ſubſiſtenti prædicatæ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc nomen deus, nõ prædicat naturam diuinam ſolum per modum formę ſicut alia prædicata ſubſtantialia, prout ſignificatur natura diuina, vt quo eſt, ſed vt rem ſubſiſtentem, prout ſignificatur, vt quod eſt, & ſecundum hoc poteſt ei addi ſolus. Dictum enim eſt ſupra, quòd hoc nomen deus, partim habet rationem termini communis & partim [d] rationem termini ſingularis.

Diſt. 19. q. 4. art. 2. D. 465.

DISTINCTIO XXII.

A

De nominum differentia, quibus vtimur loquentes de deo.

G Poſt prædicta, nobis diſſerendum videtur de nominum diuerſitate, quibus, loquentes de vnitate, ac trinitate ineffabili, vtimur. Deinde demonſtrandum eſt, quibus modis de ea aliquid dicatur. Illud ergo præcipue teneamus, *c* quædam eſſe nomina diſtincte ad ſingulas perſonas pertinentia vt ait Augu. in. 8. lib. de Trinit. quę de ſingulis tantum dicuntur perſonis. Quædam vero vnitatem eſſentiæ ſignificantia ſunt, quæ & de ſingulis ſingillatim, & de omnibus cõiter dicuntur. *b* Alia vero ſunt, quę tranſlatiue, ac per ſimilitudinem de deo dicunt. *d* Vnde Ambr. in lib. 2. de fide. ait. Quo purius niteat fides, tripartita videtur deriuanda di-

† Lib. 8. in prin. prolo. to. 3.

†Amb. lib. 2. de fid. in proœ. to. 2.

H

ARTICVLVS II.

b Vtrum pater ſit ſolus deus.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd pater ſit ſolus deus. Omne enim quod prædicatur de tribus perſonis ſimul ſumptis eſt prædicatum eſſentiale: ſed hoc quod dico ſolus, eſt huiuſmodi. Dicitur enim trinitas eſt ſolus deus. ergo videtur cum omne prædicatum eſſentiale poſſit dici de patre, quòd poſſit dici pater eſt ſolus deus.

¶ 2 Præt. Pater eſt deus & non eſt aliud quàm deus. ergo eſt ſolus deus.

¶ 3 Item. Conſtat, quòd non eſt niſi vnus ſolus deus: ſed ille deus præter quem non eſt alius deus eſt pater. ergo pater eſt vnus ſolus deus.

Contra eſt, quod in litera dicitur.

I Reſpondeo dicendum, quòd cum dicitur pater eſt ſolus deus: hæc dictio ſolus quàmuis ex parte prędicati ponatur, tamen poteſt intelligi ex parte ſubiecti, vt cum dicitur, eſt homo albus, intelligitur homo eſt albus, & tunc erit idem iudiciũ de hac ſicut & de illa, quæ ſupra dicta eſt, ſolus pater eſt deus. Si autem intelligatur ex parte prędicati, tunc vno modo poteſt intelligi, quòd ly ſolus, ponatur pro tantum. & ſic erit vera. Nec erit ſuperflua additio: quia filius quàmuis ſit deus, non tamen eſt tantum deus: quia eſt etiam homo, quod de patre dici non poteſt, cum tamen pater humanam naturam aſſumere potuerit, ſed ſic non accipitur hic. Si autem ly ſolus, ſumatur proprie, tunc habet proprietatem iſta locutio, ſecundum quòd hoc prędicatum deus, non tantum prædicat naturam deitatis vt formam, ſed vt quid ſubſiſtens. Dico igitur, quòd cum dicitur, pater eſt ſolus deus, locutio eſt duplex. Quia ly ſolus: poteſt excludere omne aliud a patre a participatione formę prędicati K & ſic vera eſt. ſic enim non excluditur filius, neque ſpirituſſanctus, qui non ſunt aliud a ſuppoſito patris. Si autem excludat alium maſculine: tunc eſt falſa, in quo tamen ſenſu uera eſt iſta, trinitas eſt ſolus deus, quia cum ly deus prædicet non tantum naturam, ſed etiam ſuppoſitum, quando prædicatum de trinitate prædicat ſuppoſitum totius trinitatis, & ideo etiam ſi fiat excluſio ratione alterius ſuppoſiti, vera eſt: quia nullum aliud ſuppoſitum extra trinitatem, ſicut nec alia natura deus eſt. Sed cum dicitur: pater eſt deus, ly deus, prædicat ſuppoſitum patris, vnde ſi fiat excluſio reſpectu eiꝰ quod eſt aliud ſuppoſitum a patre, eſt falſa, & in hoc ſenſu negatur: Si autem eius quod eſt aliud in natura a patre, vera eſt.

Art. antec.

Ad primum igitur dicendum, quòd ſecundum quòd ly ſolus excludit ſuppoſitum extraneum & non ſolum extraneã naturam, ad plura extendit ſe negatio implicita cum dicitur, pater eſt ſolus deus, quàm cum dicitur: trinitas eſt ſolus deus. Quia in hac cum dicitur: pater eſt ſolus deus, excluditur etiam ſuppoſitum filij & ſpirituſſancti. Et ideo hæc eſt falſa, ſecundum illum intellectum, Pater eſt ſolꝰ deus, quàmuis hæc ſit vera. Trinitas eſt ſolus deus. Nec hoc eſt ratione prædicati eſſentialis, ſed ratione negationis excludentis ſuppoſitum illudi.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſi ly ſolus, proprie ſumatur, non eſt illa expoſitio eius, ſed magis eſſet expoſitio eius, ſi ſolus ſumeretur pro tm: & in hoc ſenſu conceſſa ẽ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſi ly ſolus, proprie ſumatur, per illud argumẽtum nõ probatur, ꝙ ſit vera, pater eſt ſolꝰ deꝰ: ſed magis, ꝙ iſta eſt vera, ſolꝰ deus eſt pater, & hæc ſecundum aliquem ſenſum ſupra conceſſa eſt. Si autem aſſumatur pater eſt ille deus, præter quem non eſt alius, hæc propoſitio eſt multiplex, quia hoc relatiuum, quem, poteſt referre diſtinctum ſuppoſitum patris, vt ſit ſenſus: pręter patrẽ non eſt alius. Et ſi intelligatur nõ eſt alius deus, verum eſt quia filius non eſt alius deus a patre: ſi autẽ intelligatur pręter patrẽ nõ eſt alius qui ſit deus falſa eſt, quia filius eſt alius a patre, qui tamen eſt deus. Si vero relatiuum referat ſuppoſitum indiſtincte, ſecundum quòd ſupponit hoc nomen deus, cum dicitur deꝰ eſt vnus, tunc eſt vera in omni ſenſu, & ſic patet, quòd non concludetur propoſitum niſi per modum quo, propoſitio dicta conceſſa eſt in diſtinctione ſupra poſita.

EXPOSITIO TEXTVS.

Nemo nouit patrem niſi filius &c. } Videtur quòd Augu. male exponit, quia nemo idem eſt quod nullus homo, ſub hoc autem non continentur pater & ſpi. ſanctus de quibus hoc nomen homo non prædicatur, & ita videtur, quòd inconuenienter ſubiungat Auguſt. {Non tamen ſeparatur &c.} Ad hoc dicunt quidam, quòd hæc dictio niſi, non ponitur exceptiue, ſed aduerſatiue vt ſit ſenſus: nullus purus homo nouit patrẽ notitia comprehenſionis, ſed tantum filius. Sed poteſt melius dici, quòd hæc dictio nemo, habet aliquid ex proprietate ſignificationis, & aliquid ex vſu nominis. Ex proprietate ſignificationis habet, quòd nemo ſignificet idem quod nullus homo, & ita ſub hac diſtributione non includitur perſona patris, vel ſpirituſſancti. Sed quia homo eſt ſecundum quod habet intellectum, nec aliquid habens intellectum eſt nobis ad ſenſum manifeſtum niſi homo, ideo ex vſu loquentiũ habet, quòd nemo diſtribuat pro omni intellectuali natura, & ita ſub diſtributione poteſt fieri deſcenſus ad perſonas diuinas, angelicas, & humanas.

DISTINCTIO XXII.

DIVISIO TEXTVS.

Poſtquam determinauit Magiſter de his quæ pertinent ad vnitatem eſſentię, & trinitatem perſonarũ, hic determinat de nominibus quibus & eſſentiæ vnitas, & perſonarum pluralitas deſignatur. Diuiditur autem in partes duas. In prima ponit diuiſionem diuinorum nominum, vt oſtendat quòd pluraliter & quòd ſingulariter de diuinis perſonis prædicetur. In ſecunda, oſtendit qualiter vnitas & pluralitas in diuinis accipiatur. ibi {Hic diligenter inquiri oportet.} 24. diſt. Prima in duas. In prima ponit vniuerſalem diſtinctionem diuinorum nominum. In ſecunda, agit de quodam nomine, quod ſpecialem difficultatem affert, ſcilicet de hoc nomine perſona, quod non videtur aliorum naturam ſequi. 23. diſt. ibi {Prædictis tamen adijciendum. Prima, in duas. In prima, oſtendit diuerſitatem diuinorum nominum. In ſecunda, ponit quaſdã regulas, ex quibus colligi poteſt, qualiter vnumquodque prædicetur. ibi {Sciendum eſt igitur quòd illa. Prima in duas. In prima, ponit trimembrem diſtinctionem diuinorum nominum, ſecundum Ambr. & Aug. In ſecunda, addit tres modos diuinorum nominum, & concludit eſſe 6. differentias eorũ quę de deo dicũtur. ibi. {His adijciendũ &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quatuor.

Primo. Vtrum deus ſit nominabilis.
Secũdo. An aliquod nomen proprie ei conueniat, vel omnia nomina de eo tranſumptiue dicantur.
Tertio. Vtrum ſit nominandus vno tantum nomine, vel pluribus, vel etiam omnibus.
Quarto. Quæritur de multiplicatione diuinorum nominũ in litera poſita.

A

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum deus ſit nominabilis.

Ad primum ſic proceditur. Videtur, quòd deus non ſit nominabilis per id quod dicit Diony. pri. cap. de diu. no. de deo loquens. Omnibus autẽ vniuerſaliter incomprehenſibilis eſt, & neq; ſenſus eiꝰ eſt, neque phantaſma, neq; opinio, neque nomen, neque ſermo, neque tactus, neque ſcientia: hoc etiam, videtur per hoc quod dicit Philoſ. lib. de cauſis. Cauſa prima B ſuperior eſt narratione & deficiunt linguæ a narratione eius.

1. p. q. 13. artic. 1. & 1. cont. g. c. 31

Propoſi. 6.

¶ 2 Item. Omne nomen eſt ſignum alicuius formæ exiſtentis in anima, ſecundum Philoſophum: ſed ſicut dicit Auguſt. deus qui omnem formam ſubterfugit intellectui peruius eſſe non poteſt. ergo uidetur, quòd nullo nomine poſſit nominari.

In prolo. 1. perther.

¶ 3 Præt. Si nominatur, aut nominatur per nomen, aut per pronomen, aut per verbum, aut per participium: ſed nõ poteſt nominari per nomen, cum omne nomen ſignificet ſubſtãtiam cum qualitate, in deo autem nulla eſt compoſitio ſubſtantiæ & qualitatis. Nec per verbum, nec per participium, quæ tempus cõſignificant quod a deo longe eſt. Nec per pronomen, cum pronominis ſignificatio determinetur per demonſtrationem, vel relationem: demonſtratio autem fit mediantibus accidentibus quæ in deo non ſunt, & relatio eſt antedictæ rei recordatio, & ſic per relationem ſignificari non poteſt niſi aliquid aliud præſupponatur, vel prænominetur. ergo videtur, quòd nullo modo C poſſit nominari.

Contra. in Pſal. dicit. Dominus nomen illi. & Exod. 3. Si quæſierint nomen meum &c.

Pſalm. 67.

¶ Præt. Omne quod cognoſcitur poteſt etiam voce ſignificari. Sed nos aliquo modo cognoſcimus deum, vel per naturalem cognitionem. ergo poſſumus eum nominare.

Reſpondeo, Dicendum, quòd cum voces ſint ſigna intellectuum, ſecundum Philoſophum, idem iudicium eſt de cognitione & nominatione eius, vnde ſicut deum imperfecte cognoſcimus: ita etiam imperfecte nominamus quaſi balbutiendo, vt dicit Grego. Ipſe autem ſolus ſeipſum comprehendit, & ideo ipſe ſolus ſeipſum perfecte nominauit, vt ita dicam, verbum coæquale ſibi generando.

vbi ſupra.

Grego. ex lib. 10. mor. cap. 4. & 5.

Ad primum igitur dicendum, quòd omnes authoritates quæ dicunt deum eſſe innominabilem, intendunt dicere, ꝙ nullũ nomen exprimit perfecte ipſum deũ, qđ ſignificat in ver- D bis Philoſophi, qui dicit, quòd linguæ deficiunt a narratione eius, & quod alibi dicit, cauſa prima ſuperior eſt omni narratione & ſupra omne id, quod nominatur.

Lib. de cẽis propõe 6.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſi Auguſt. intelligat de forma corporali, ſic planum eſt, quòd deus non habet formam corporalem, nec oportet quòd omne quod nominatur formam corporalem habeat. Si autem intelligat de forma abſolute, tũc dicitur omnem formam ſubterfugere, non quia ipſe in ſe non ſit vere forma, cum ipſe ſit purus actus [d] & ſimplex, & prima forma ſecundum Boe. lib. dę Tri. ſed quia quancunque formam intellectus concipiat, deus ſubterfugiat illam ſua eminentia. Si. n. intellectus noſter apprehendit ſapientiam, ipſe deus in ſapientia ſua excedit omnem ſapientiam a nobis intellectam. Et ideo concludit, quòd non eſt peruius noſtro intellectui, ita quòd in ipſum ire perfecte comprehendendo poſſit. Propter quod etiã Diony. dicit, quòd quicquid de ipſo affirmamus, poteſt etiam E de ipſo negari: quia ſibi non competit ſecũdum hoc, quod nos intelligimus & nomine ſignificamus, ſed excellentius.

D. 467. 1. de Trini. cap. 3.

ca. 2. cæleſt. Hierar.

¶ Ad tertium dicendum, quòd poteſt ſignificari & nomine & pronomine & verbo & participio. Cum enim dicitur, quòd nomen ſignificat ſubſtantiam cum qualitate, non intelligitur qualitas & ſubſtantia proprie, ſecundum quòd logicus accipit prædicamenta diſtinguens. Sed grammaticus accipit ſubſtantiam quantum ad modum ſignificandi, & ſimiliter qualitatẽ: & ideo quia illud quod ſignificatur per nomen, ſignificatur vt aliquid ſubſiſtens, ſecundum quòd de eo poteſt aliquid prædicari: quãuis, ſecundum rem non ſit ſubſiſtens, ſicut albedo dicit, quòd ſignificat ſubſtantiam ad differentiam verbi, quod non ſignificat, vt aliquid ſubſiſtens. Et quia in quolibet nomine eſt conſiderari id a quo imponitur nomen, quod eſt quaſi principium innoteſcendi, ideo quantum ad hoc habet modum qualitatis, ſecundum quòd qualitas, vel forma eſt principium cognoſcendi rem. Vnde ſecundum Philoſ. 5. Metaphy. vno modo forma ſubſtantialis qualitas dicitur. Nec refert quantum ad ſignificationem

Tex. 9.

tionem nominis, vtrum principium innotescendĩ sit idem re cũ eo, quod nomine significatur, vt in abstractis: Vel diuersum, vt in hoc nomine homo. Et quia deus seipso cognoscitur, ideo potest significari per nomen quod habeat qualitatem quantum ad rationem, a qua nomen imponitur, & substantiam quantũ ad id cui imponitur. Similiter dicendum est de pronomine, qđ etiam p pronomen significari potest, vt habetur Exo.3. Ego sum q̃ sum. Et quanuis non possit demõstrari quãtum ad sensum, tamẽ potest demonstrari quantum ad intellectum, secũdum id quod intellectus de ipso apprehẽdere potest. Potest ẽt significari per pronomen relatiuum cum ponatur ipsum significari per nomen qđ relatiuum referre potest. Similiter etiam per verbum, vel participium potest significari, vt cum dicĩt, quòd ipse est intelligens, vel potens, vel huiusmodi. Et tamẽ verba, & participia dicta de ipso, non significant aliquid temporale in ipso. c.16.to.3. Sed verum est quòd quãtum ad modũ significandi quo tempus significant, deficiunt a repsentatione ipsi⁹.

stinctio. Sunt.n. nomina quædam, quæ euidenter proprietatem personamque deitatis ostẽdunt. Et sunt quędam, quæ perspicuam diuinæ maiestatis exprimunt veritatem. Alia vero sunt, quæ translatiue & per similitudinem de Deo dicuntur. G Proprietatis itaq; indicia sunt; generatio, filius, verbũ, & huiusmodi: Vnitatis vero ęternæ sapientia, virtus, veritas, & huiusmodi. Similitudinis vero splendor, character, speculũ, & huiusmodi.

Præmissis addit quædam esse nomina, quæ temporaliter Deo conueniunt, & relatiue dicuntur.

His adijciẽdum est, quæ H dam etiã nomina esse, vt Aug ait in 5.lib. de Trin. quæ ex tempore deo conueniunt, & relatiue ad creaturã dicuntur, quorum quædam de omnibus dicuntur personis, vt dominus, creator, refugium: Quædam autem non de omnibus, vt donatus, datus, missus.

De hoc nomine trinitas addit.

Præterea, est vnum no- I men quod de nulla p̃sona singillatim dicitur, sed de omnib⁹ simul, idest, trinitas, quod non dicitur secũdum substantiam, sed quasi collectiuum pluralitatẽ designat personarum.

ARTICVLVS II.

b Vtrum aliquod nomen possit dici proprie de deo.

1.p.q.13.3. Et 1. cont. g.c.33

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd nullũ nomen de deo proprie dici possit. Nihil enim proprie dicitur de aliquo, qđ veri⁹ negatur de ipso quàm affirmetur, sed secundum Diony.2. ca.cęle. Hierar. verius omnia nomina quæ de Deo dicuntur de ipso negantur quàm affirmantur, vnde dicit quòd negationes in diuinis sunt vere affirmationes incompactæ. ergo &c.

¶ 2 Præter. Deum non possumus nominare, nisi secundum quòd ipsum cognoscimus: sed non cognoscimus ipsum nisi ex K effectibus suis, vel per viam causalitatis, vel per viam negationis, vel per viam eminentię. ergo non potest nominari a nobis nisi ex creaturis. Sed quandocunque nomen creaturæ prædicatur de Deo non est vera prædicatio nisi intelligatur metaphorice, vel transumptiue, vt cum dicitur, deus est leo, uel deus est lapis. ergo uidetur, quòd nullum nomen proprie dicatur de deo, sed metaphorice.

¶ 3 Præt. Magis differt sapientia creata, uel esse creatum a deo, quàm differat floritio prati a risu hominis; sed ratione huius diuersitatis pratum nõ dicitur ridere nisi metaphorice. ergo uidetur, quòd etiam deus nõ possit dici sapiens, uel aliquid aliud nisi metaphorice.

¶ 4 Præt. Quandocunque aliquod nomen importans aliquã corporalem conditionem dicitur de deo, dei dignitati repugnãtem, non potest dici nisi metaphorice, & eadem ratione quandocunque conditionem deo non conuenientem importet, non poterit de Deo proprie dici: sed omne nomen a nobis impositum F importat aliquam conditionem diuinę dignitati repugnãtem: vt patet in verbis, quæ consignificant tempus, & in nominibus quæ vel in abstracto dicuntur, vt scientia, & humanitas, quę dicunt quid imperfectum, & non in se subsistens: uel in concreto, quę important quandam compositionem: quorum neutrum Deo competit. ergo videtur ꝙ nihil proprie de deo dicatur.

De alijs nominibus, quæ temporaliter deo congruunt, & non relatiue dicuntur.

Svnt etiam quædam nomina, q̃ ex tempore deo conueniunt, nec relatiue dicuntur, vt humanatus, incarnatus, & huiusmodi. Ecce sex nominum differentias assignauimus, quibus vtimur loquentes de deo, de quibus singulis agendum est.

Quòd illa nomina quæ ad singulas pertinent personas, proprie relatiue dicuntur, ea vero quæ vnitatem essentiæ significant, ad se dicuntur, & de singulis & de omnibus communiter dicuntur personis, & singulariter non pluraliter in summa accipiuntur.

SCIENDVM est ergo, quòd illa quæ proprie ad singulas personas pertinent, relatiue adinuicem dicuntur, sicut pater & filius, & vtriusque donum spiritussanctus. Ea vero quæ vnitatem essentię significant, ad se dicuntur, & ea quæ ad se dicũtur, substantialiter vtique dicuntur, & I de omnibus communiter, & de singulis singillatim dicũtur personis, & singulariter, non pluraliter accipiuntur in summa, vt deus bonus, potens, magnus, & huiusmodi. Quæ autem relatiue dicuntur, substantialiter nõ dicuntur. Vnde Augu. in 5. lib. de Trinit. ait. Quicquid ad se dicitur, prętantissima illa, & diuina sublimitas substantialiter dicitur. Quod autem ad aliquid dicitur, non substantialiter dicitur, sed relatiue. Tantaque est vis eiusdem substantiæ, in patre & filio & spiritusancto, vt quicquid de singulis ad seipsos dicitur, non pluraliter in summa, sed singulariter accipiatur. Dicimus enim, pater est deus, & filius est deus, & spiritusanctus est deus, quod secundum substantiam dici nemo dubitat: non tamen dicimus hanc trinitatem esse tres deos, sed vnum deum. Ita dicit pater magnus: filius magn⁹, & spi. sanctus magnus, nõ tamen tres magni, sed vnus magnus. Ita etiam omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotẽs spiritussanctus, non tamen tres omnipotentes, sed vn⁹ omnipotens†. Quicquid ergo ad seipsum dicitur deus, & de singulis personis similiter dicitur, & B simul de ipsa trinitate, non pluraliter, sed singulariter dicitur. Et quoniam non est aliud deo esse, & aliud magnum esse, sed hoc idem est illi esse, quod est magnum esse†. Propterea sicut nõ dicimus tres essentias, sic non dicimus tres magnitudines, sed vnam essentiam, & vnam magnitudinem.

CONTRA. quicquid dicitur de aliquibus per prius & posterius, magis proprie conuenit ei, de quo per prius dicĩr, sicut ens p prius conuenit substantiæ q̃ accidenti: sed quædã sunt, quæ per prius dicũtur de Deo q̃ de creaturis, sicut paternitas, sicut habetur Ephe.3. Ex quo omnis paternitas &c. & eadem ratione bonitas &c. ergo videtur quòd huiusmodi nomina etiam magis p̃prie dicantur de ipso quàm de creaturis.

¶ Præterea. Hoc vr̃ per Diony. q distinguit nomina symbolica .i. metaphorice dicta ab alijs diuinis nominibus. c.1.de.diu.nom. Et ita videtur, quòd non oĩa dicantur transumptiue. Quod etiam videtur ex diuisione Aug.& Ambr. in litera.

RESPONDEO dicendum: quòd quãuis oĩs perfectio, quę in creaturis est exemplariter a Deo descẽdat, sicut a principio præhabente in se vnice omniũ perfectiones: nulla tñ creatura potest recipere illam perfectionem secundum illum modum quo in Deo est. Vnde fm modum recipiendi deficit a perfecta repręsentatione exemplaris. cap. 6.& 8. to. 3. Et ex hoc etiã in creaturis est quidam gradus secundum quòd quidem, quibusdam plures perfectiones & nobiliores a Deo consequuntur, & plenius participantur: & ex hoc in nominibus est duo considerare: rem significatam, & modum significandi. Considerandum est igitur K quòd cum nomina sint imposita a nobis, qui Deum non nisi ex creaturis cognoscimus, semper deficiunt a diuina repræsentatione quantum ad modum significandi: quia significant diuinas perfectiones per modum quo participantur in creaturis. Si autem consideremus rem significatam in nomine, quę est id ad quod significandum imponitur nomen. Inuenimus quædam nomina esse imposita ad significandũ principaliter ipsam perfectionem exemplatam a Deo simpliciter, non concernendo aliquem modum in sua significatione. Et quædam ad significandum perfectionem receptam secundum talem modum participandi: verbi gratia, omnis cognitio est exemplata a diuina cognitione, & omnis scientia a diuina scientia. Hoc igitur nomen sensus, est impositum ad significandum cognitionem per modũ illum quo recipitur materialiter fm virtutem coniunctam organo. Sed hoc nomen cognitio, non significat aliquem modũ participandi in principali sua significatione. Vnde dicendum est, quòd omnia illa nomina quæ imponũtur ad significandum perfectionem aliquam absolute, proprie dicũtur de Deo, & per prius sunt in ipso quantum ad rem significatã, licet non quantum ad modum significandi, vt sapientia, bonitas, essentia, & omnia huiusmodi, & hæc sunt de quibus dicit Ansel. Ansel. monolog.c.14. quòd simpliciter, & omnino melius est esse, quàm non esse. Illa autem quæ imponuntur ad significãdum perfectionem aliquam exẽplatam a Deo, ita ꝙ includant in sua significatione imperfectum modum participandi, nullo modo dicuntur de Deo proprie. Sed tamen ratione illius perfectionis possunt dici de deo metaphorice, sicut sentire, videre, & huiusmodi. Et similiter est de omnibus aliis formis corporalib⁹, vt lapis, leo & huiusmodi. Omnia enim imponuntur ad significandũ formas corporales, secundum modum determinatum participandi esse, vel viuere, vel aliquam diuinarum perfectionum.

AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ cũ in nomine duo sint: modus significandi & res ipsa significata, semper secundum alterum potest remoueri a deo, vel secundum vtrunque, sed non potest dici de deo, nisi secundum alterum tantum. Et quia ad veritatem, & proprietatem affirmationis requirtur, quòd totum affirmetur, ad proprietatem autem negationis sufficit, si alterum tantum desit: c.2.cæl.Hierar. ideo dicit Diony. quòd negationes sunt absolute veræ, sed affirmationes non nisi secundum quid. Quia quantum ad significatum tantum, & nõ quantum ad modum significandi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quàmuis non nominemus deum nisi ex creaturis, non tamen semper nominamus ipsum ex perfectione quæ est propria creaturæ, fm proprium modũ participandi illam, sed etiam possumus nomen imponere ipsi perfectioni absolute, non concernendo aliquem modum significandi in ipso significato, quod est, q. obiectũ intellectus quanuis oporteat in consignificato semper modum creaturæ accipere ex parte ipsius intellectus, qui natus est ex rebus sensibilibus accipere conuenientem intelligendi modum: & hæc proprie dicuntur de deo, vt dictum est.

In cor. art. ¶ Ad tertium dicendum, quòd sapientia creata magis differt a sapientia increata quantum ad esse, quod consistit in modo habendi, quàm floritio prati a risu hominis, sed quantum ad rationem a qua imponitur nomen, magis conueniunt, quia illa ratio est vna secundum analogiam, per prius in deo, per posterius in creaturis existens. Et secundum talem rationem significatam in nomine, magis attenditur veritas, & proprietas locutionis, quàm quantum ad modum significandi, qui datur ex cõsequenti intelligi per nomen.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quandocunque conditio corporalis importatur a principali significato, non potest nomen dici de Deo nisi metaphorice, sed hoc quod in modo significandi importetur aliqua imperfectio, quæ deo non competit, non facit prædicationem esse falsam vel impropriam, sed imperfectam: & propter hoc dictum est, quòd nullum nomen perfecte deum repræsentat.

ARTICVLVS III.

c Vtrum Deus habeat tantum vnum nomen.

1. cont. g. cap.32 4. de Trini. ante med.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd deus non habeat nisi vnum nomen. Nomen enim debet respondere rei significatę per nomen, cum sicut dicit Hilar. rei sit sermo subiectus: sed in deo est summa vnitas, sine aliqua diuersitate. ergo non nominatur nisi vno nomine.

¶ 2 Præterea. Non est nisi duplex modus prędicandi in diuinis, scilicet vel substantialiter, vel relatiue, sed nomina non possunt diuersificari nisi vel quantum ad id quod significatur, vel quantum ad modum significandi, ergo videtur quòd, vel tantum vnum debeat esse propter vnitatem rei, vel ad plus duo propter duos modos prædicandi.

A ¶ 3 Præt. Si dicas quòd pluralitas nominum diuinorum est, secundum quòd ex diuersis creaturis nominatur.

¶ Contra. Ipse deus est principium a quo effectiue & exemplariter est omnis creatura. Si ergo secundum diuersitatem creaturarum multiplicantur diuina nomina, tunc omniũ creaturarum nomina de ipso dici possent, qđ falsum est. ergo videtur quòd ex creaturis non sit diuersitas diuinorum nominũ.

¶ 4 Si di. quòd multiplicantur, secundum rationem tantum.

¶ Contra. Diuersitas rationis est diuersitas, secundum intellectum, sed diuersitas intellectus imponentis nomina nisi subsit aliquod diuersum in re, non causat multitudinẽ nominum, †Ibid.c.10. nisi secundum quòd nomina synonyma multiplicantur. ergo secundum hoc, omnia nomina diuina, essent synonyma, quod Cõment. expresse negat C in 11. Metaphys. Tex.co.39. & 51. dicens, quòd hæc nomina viuens, & vita, non differunt in deo sicut nomina synonyma, multo minus viuens & sapiens: & ita videtur, quòd non differant diuina nomina, secundum acceptionem intellectus significantis tantum, & sic idem quod prius.

CONTRA, est qđ in scriptura dicitur. Inueniuntur de ipso multa nomina diuina.

¶ Præte. Nullum nomen sufficit ad exprimendam diuinam perfectionem: sed aliquid perfectionis datur nobis intelligi p vnum nomen quod non datur per aliud. ergo videtur, quòd vt magis nobis diuina perfectio innotescat, quòd pluribus nominibus a nobis nominandus sit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd multiplicitas nominum potest dupliciter cõtingere. Vel ex parte intellectus, quia cum nomina exprimant intellectum, contingit vnum & idem diuersis nominibus significari, secundum quòd diuersimode in intellectu accipi potest. Et inde est, quòd deum possumus no- D minare, & secundum quòd in se est, & secundum id quod est ad creaturas se habens. Et hoc dupliciter, vel secundum negationes quibus conditiones creaturarum a deo remouentur: et inde veniunt nomina negatiua, quæ multiplicationem recipiunt ex creaturarum conditionibus, quæ de deo negantur, & præcipue quæ consequuntur vniuersaliter omnem creaturam, vt immensus, increatus &c. vel secundum relationem Dei ad creaturam, quę tamen realiter in Deo non est, sed in creatura: et inde veniunt illa nomina diuina, quæ important habitudinem ad creaturam, vt dominus, rex, & huiusmodi.

¶ Item, Multiplicitas nominum potest contingere ex parte rei secundum quòd nomina rem significant: et inde veniunt nomina exprimentia id quod in deo est. In Deo autem non est inuenire aliquam realem distinctionem nisi personarum, quæ sunt tres res, & inde venit multiplicitas nominum personaliũ E significantium tres res. Sed præter hoc est etiam in deo inuenire distinctionem rationum, quæ realiter & vere in ipso sunt, sicut ratio sapientiæ & bonitatis, & huiusmodi. Quæ quidem omnia sunt vnum re & differunt ratione, quæ saluatur in proprietate & veritate, ita prout dicim⁹ Deum vere esse sapientẽ, & bonum, & non tantum in intellectu ratiocinantis: et inde veniunt diuersa nomina attributorum, quæ omnia, quamuis significent unam rem, non tamen significant unam, secundum unam rationem: & ideo non sunt synonyma.

ET PER hoc patet responsio ad primum, quia quàmuis sit unitas in re essentiali, est tamen pluralitas in re personali, & in rationibus quibus diuersimode una essentia significari potest, & in diuersa acceptione intellectus, secundum quæ omnia diuina nomina multiplicantur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd aliter diuiditur æquiuocum, analogum, & uniuocum. Aequiuocum enim diuiditur, secundũ res significatas. Vniuocum uero diuiditur secundum differentias. Sed analogum diuiditur secundum diuersos modos. Vnde cum ens prædicetur analogice de 10. generibus, diuiditur in ea, secundum ſm diuerſos modos. Vnde vnicuiq; generi, debet proprius modus p̄dicandi. Et quia in diuinis non ſaluantur niſi duo genera quantum ad rõnem cõem generis, ſ.ſubſtantia, & adaliquid, & ideo dicuntur in diuinis duo modi p̄dicandi. Vnumquodque aũt genus diuiditur vniuoce in ſpecies contentas ſub genere, & ideo ſpeciebus non debetur proprius modus prædicandi. Et ꝓp hoc q̃uis quædã contenta in p̄dicamẽto qualitatis dicant de deo ſm rationem ſpeciei, nõ tñ afferũt nouum modum p̄dicãdi, & ſi afferunt nouam rõnem ſignificãdi: vnde q̃uis in deo non ſint niſi duo modi p̄dicandi, ſunt tñ plures rõnes ſignificandi ſm quas diuina nomina multiplicari poſſunt.

Quòd deus magnus eſt, ea magnitudine quæ deus eſt, ſic de bonitate, & de omnibus quæ ſecundũ ſubſtantiam dicuntur.

†Ibidem. DEus.n.non eſt magnus ea magnitudine, quæ non eſt quod ipſe, vt quaſi particeps eius ſit, alioqn, maior eſſet illa magnitudo, q̃ deus. Deo autem non eſt aliquid maius, ea ergo magnitudine magnus eſt, qua ipſe eſt. Ideoque nec tres magnitudines dicimus, ſed vnam magnitudinem, nec tres magnos, ſed vnum magnũ, quia non participatione magnitudinis deus magnus eſt, ſed ſeipſo magno magnus eſt, qa ipſe eſt ſua magnitudo. Ita & de bonitate, & ęternitate, & omnipotẽtia dei dicendum eſt, & de omnibus G omnino quæ de deo poſſunt ꝓnuntiari ſubſtantialiter, quib' ad ſeipſum dicitur, non tranſlatiue, ac per ſimilitudinem, ſed proprie: ſi tñ de illo ꝓprie aliquid ore hominis dici põt. Ecce aperte docuit, ꝙ nomina vnitatem diuinæ maieſtatis ſignificantia, & ad ſe dicuntur de deo, ideſt ſine relatione, & de omnibus perſonis communiter, & de ſingulis diuiſim dicuntur, nec pluraliter, ſed ſingulariter in ſumma accipiuntur. Illa vero nomina, quę proprie ad ſingulas pertinent perſonas, relatiue non ſubſtantialiter dicũtur. Quòd enim proprie ſingula in Trinitate perſona dicitur, vt ait Aug.in eodẽ,† nullo modo ad ſeipſam, ſed ad aliam inuicem, vel ad creaturã dicitur. Et ideo relatiue, non ſubſtantialiter dici manifeſtum eſt.

† Ibid.c.11.

In cor.arti. ¶Ad tertium dicendum, ꝙ vt patet ex p̄dictis: quędã nomina dicuntur proprie de deo, quæ quantum ad ſignificata per prius ſunt in deo q̃ in creaturis, vt bonitas, ſapientia, & hmõdi. Et horum diuerſitas non ſumitur per reſpectum ad creaturas, immo potius econuerſo: Quia ex hoc ꝙ ratio ſapientiæ & bonitatis differt in deo diuerſificatur in creatis bonitas, & ſapientia, nõ tm̃ ratione, ſed ẽt re. Sed verum eſt, ꝙ diuerſitas talium nominũ prout p̄dicantur de deo, innoteſcit nobis ex diuerſitate eorum in creaturis. Quædã vero nomina p̄dicantur de ipſo tranſumptiue, & hæc multiplicantur ſm diuerſas creaturas, quarũ nomina in deũ tranſumuntur. nec tñ oportet, ꝙ ex omnibus nominibus creaturarũ ſignificetur. Quædã enim ſunt, quæ important deformitatẽ & defectum, cuius deus nõ eſt author, & p̄cipue ſi ſit defectus culpę. Vnde nõ poſſumus dicere deũ peccatorẽ, vel diabolum, quod eſt nomẽ naturæ deprauatæ, q̃uis trãſumptiuę dicatur leo, vel agnus, vel etiã iratus.

¶ Ad quartũ dicẽdum, ꝙ differunt nomina attributorum, ſm rõnem, non tñ, quæ ſit ſolũ in ratiocinante, ſed quæ ſoluatur in ipſa re, ſm veritatẽ & proprietatẽ rei. Quod ſic patet. Omnia enim huiuſmodi dicuntur de deo, & creaturis non ęquiuoce, ſed ſm vnam rõnem analogice, vnde cum in creatura ratio ſapientiæ non ſit ratio bonitatis, oportet ꝙ ẽt hoc in deo ſit verum. Sed in hoc differt, ꝙ in deo idem ſunt re, in creaturis autẽ In reſponſione ad tertium p̄cedẽtis arti. differunt re & non rõne, & qualiter poſſit eſſe ſupra dictum eſt.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum diuiſio nominũ dei poſita ab Amb. ſit inſufficiẽs.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ diuiſio Amb. Ambr. in litera Magri. ſit inſufficiens. Trinitas enim & perſona ſunt quædam diuina nomina, quæ nec pertinent ad vnitatẽ maieſtatis, nec proprie alicui pſonę cõueniũt, nec trãſlatiue đ deo dicunt. ergo etc.

¶ 2 Præt. Quædam nomina ſunt, quæ dicuntur de deo negatiue, vt increatus immenſus. Hæc autem cum nihil de deo prędicent, nec ad proprietatem perſonarũ pertinere videtur, nec ad maieſtatem deitatis. conſtat ẽt, ꝙ nec tranſlatiue dicũtur, quia non conueniunt creaturis, vt ex eis in diuinam prædicationem tranſumantur. ergo videtur, ꝙ diuiſio ſit inſufficiens.

¶3 Item. Maieſtas deitatis & proprietas perſonalis conſtat, ꝙ ęterna ſunt: ſed quædam dicuntur de deo ex tempore, vt dominus & huiuſmodi. ergo videtur, ꝙ nec ad maieſtatẽ deitatis pertinent, nec ad proprietatem perſonalem: conſtat ẽt quòd nec tranſlatiue dicuntur, videtur igitur, ꝙ ſub diuiſione Ambro. nõ contineantur. ergo inſufficiens eſt.

Dama.de fide ort.c.12 ¶ 4 Præt. Dama. ponit aliam diuiſionem diuinorũ nominũ dicens, ꝙ quędam ſignificant pelagus ſubæ infinitum, & non quid eſt, ut hoc nomen, qui eſt. Quoddam aũt eſt nomẽ operationis, ut deus. Quædã aũt ſignificant id quod aſſequitur ſubſtantiam, vt iuſtus, bonus, & huiuſmodi: quędam vero habitudinem ad ea, a quibus diſtinguitur. ſ. ad creaturas, quædam ſignificant id quod nõ eſt, vt incorporeus, immenſus, & huiuſmodi.

c.1.de diui. nomi. ¶5 Item Diony. ponit multiplicem diuiſionem diuinorum nominum. Magiſter autem in litera ſuper trimembrẽ diuiſionem Ambro. inducit alias tres differentias diuinorum nominum, & efficiuntur in vniuerſo. 6. Quæritur ergo de aſſignatione harum diuiſionum.

F RESPONDEO. Dicendum, quòd prima diuiſio trimembris, quæ in litera ponitur, ſufficienter comprehendit omnia diuina nomina, & eſt trium ſanctorum Auguſt. Ambro. Diony. Ipſe enim met diuidit diuina nomina in ea, quæ tranſlatiue dicuntur, quæ appellat ſymbolicam theologiam, & in ea quę proprie dicuntur, quæ ſcilicet per prius in deo ſunt, & hoc diuidit in vnicam theologiam, quantum .ſ. ad ea, quę prædicant de tribus perſonis cõmuniter, & in diſcretam theologiam quãtum ad ea, quę ad ſingulas perſonas pertinent. Ex quo etiam patet in prõptu ſufficientia huius diuiſionis, quia deus, vel nominatur per id, quod prius in ipſo eſt, & ꝑ poſterius in creaturis, vel per ſimilitudinem a creaturis ſumptam. Si ſecũdo modo, ſic ſunt ea quę translatiue dicuntur. Si primo modo, hoc erit dupliciter: illud enim quod per prius in deo eſt, vel eſt commune, & ſic pertinet ad maieſtatis vnitatem: uel eſt proprium perſonæ, & ſic pertinet ad diſtinctionem trinitatis.

H AD PRIMVM. Ergo dicendum, quòd hoc nomen trinitas, quàmuis non explicite dicat proprium alicuius perſonæ, tamen implicite includit omnia propria perſonarum, inquantũ eſt quaſi collectiuum perſonarum. Similiter etiam hoc nomen perſona, quàmuis non imponatur ab aliqua proprietate perſonali ſpeciali, imponitur tamen a perſonalitate, quæ dicit proprietatem in communi, & quodammodo etiam dicit ſubſtantiam, vt infra patebit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd negatio qualibet cauſatur ex aliqua affirmatione. Dist. 26. q. 1.arti. 1. Et ſic etiam in diuinis ratio negatiuorum nominum, fundatur ſupra rationem affirmatiuorum, ſicut hoc quod dicitur incorporeus, fundatur ſuper hoc quod eſt eſſe ſimplex. Vnde patet, quòd nomina negatiua reducuntur ad vnitatem eſſentię, ſicut increatus, & immenſus. Vel ad diſtinctionem perſonarum, ſicut ingenitus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis huiuſmodi nomina non ponãt aliquid temporaliter in deo, quia relationes I illæ temporales, realiter in creaturis ſunt, & in deo ſolum ſecundum rationem, tamen inquantum innaſcuntur ex operationibus dei i creaturas, dant intelligere aliquid quod in deo eſt abſolute, ſicut relatio dominij dat intelligere in deo poteſtatem, qua vniuerſam creaturam gubernat. Vnde patet etiam, quòd iſta nomina reducuntur ad illa, quæ pertinent ad vnitatem maieſtatis, ſicut creator, dominus, & huiuſmodi; Vel ad diſtinctionem perſonarum, ſicut miſſus, incarnatus, & huiuſmodi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd diuiſio Dama. reſpicit tantum vnum membrum prædictæ diuiſionis. omnia enim quæ ponit pertinent ad vnitatem maieſtatis. Vnitas autem maieſtatis, poteſt nominari dupliciter, vt patet ex dictis, Arti. añdic. Vel ſecundum id quod in deo eſt, vel ſecundum acceptionem intellectus, qui accipit ipſum ſecundum aliquam comparationem ad creaturam. Si nominetur deus quantum ad id quod in ipſo eſt, erit triplex diuerſitas nominum, ſecundum tria, quę in K vnaquaque re inueniuntur, ſcilicet eſſentia, virtus, & operatio, quæ quidem in alijs realiter differunt, in ipſo autem ſunt vnũ re, & diſtincta, ratione. Et ſecundum eſſentiam accipitur hoc nomen qui eſt, & ſecundum virtutem, accipiuntur ea quæ ſe habent per modum aſſequentium ſubſtantiam, vt iuſtus, ſapiens, & huiuſmodi, et ſecundum operationem nomina operationis vt deus. Si autem nominetur deus per acceptionem intellectus in comparationem ad creaturam, & hoc erit dupliciter. Vel inquantum ea quæ ſunt creaturæ remouentur ab ipſa, & ſic erunt nomina negatiua. Vel ſecundum quòd importatur in nominibus aliquis reſpectus cauſalitatis ad creaturam, cuius conditiones a deo remouentur. & ſic erunt illa nomina quæ important habitudinem ad alia, a quibus deus diſtinguitur per eſſentiam. In cor.arti. Diuiſio autem diuinorum nominum, quam Dionyſius ponit patet, ex prędictis, quòd eſt eadem cum diuiſione Ambroſ. niſi quòd Dionyſ. vlterius nomina pertinentia ad vnitatem, maieſtatis, multiplicat ſecundum diuerſas proceſſiones in creaturis repertas, quibus nominatur deus illis perfectionibus per prius in Deo exiſtentibus, vt bonus, ſapiẽs, exiſtẽs, & huiuſmodi. Magiſter autem in tribus differentiis, quas addit, ſpecificat diuiſionem Ambr. quantum ad quoſdam ſpeciales modos, qui tamen poſſunt reduci ad diuiſionem Ambr. Quod enim pertinet ad ꝓprietates deitatis. vel nominat determinate proprium alicuius perſonæ, vt pater, & filius: vel colligit omnia propria perſonarum, vt hoc nomen Trinitas, qđ ſignificat proprietatem perſonæ ſecundum quendam ſpecialem modum. Similiter etiam quæ pertinent ad vnitatem maieſtatis, & ꝓprietatem diuinitatis conueniunt Deo vel ab æterno, vel ex tempore. Si ex tẽpore: vel dicuntur relatiue ſecundum nomen, vt dominus, miſſus, & huiuſmodi, vel non referuntur ad aliud ſecundum nomen, vt incarnatus, & huiuſmodi. Et ſic patet, quòd ea quæ Magiſter addit, continẽtur in diuiſione Ambr. per reductionem: non tamen ſimplex, ſed In cor.arti. ſecundum quid, vt patet ex dictis.

EXPOSITIO TEXTVS.

DIfferendum nobis videtur de nominum &c.} Videtur quòd hoc ad ipſum non pertineat: quia non eſt eiuſdem ſcientię conſiderare res & nomina. Sed dicendum, quòd vt ſupradictum eſt, theologia in- In prol. artic.3. quantum eſt principalis omnium ſcientiarum aliquid in ſe habet de omnibus ſcientijs. Et ideo non ſolum res, ſed nominum ſignificationes pertractat: quia ad ſalutẽ conſequẽdam non ſolum eſt neceſſaria fides de veritate rerum: ſed etiam vocalis confeſſio per nomina. Ro. 10. Corde creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem. {Similitudinis vero ſplendor &c.} videtur hoc eſſe falſum: quia ſecundũ Aug. Super Gen. ad literam. lib.4. c.28. to.3. lux magis proprie dicitur in ſpiritualibus quàm in corporalibus: & ita ſplendor non cõtinetur inter metaphorica. Sed dicendum, quòd lux quantum ad rem ſignificatã proprie eſt in corporalibus nec in ſpiritualibus, niſi metaphorice dicitur: ſed quantum ad rationem a qua nomen imponitur quæ conſiſtit in manifeſtatione, magis proprie eſt in ſpiritualibus: ſed hoc melius dicetur in ſecundo. Dist. 13. q. vnic.arti.2. {Vt incarnatus humanatus &c.} hoc dicitur: quia ſecundum nomen ad aliud nomen non referuntur quamuis implicitam relationem contineant, ſecundũ quòd vnionem in ſuo intellectu includunt. {Sciendũ eſt igitur &c.} Hic ponit quaſdã regulas de nominibus pertinentibus ad vnitatem eſſentiæ: & quaſdam de proprietatibus pertinentibus ad proprietatem perſonarum. De pertinentibus ad vnitatem eſſentiæ ponit quatuor. Prima eſt, quòd a ſe, & abſolute dicuntur. Secunda, quòd ſignificant ſubſtantiam, Tertia, quòd de ſingulis perſonis dicuntur. Quarta. quòd de omnibus ſunt dicenda in ſingulari & non in plurali. De pertinentibus ad proprietatem perſonarum ponit tres. Prima eſt, quòd relatiue dicuntur. Secũda, quòd non prædicant diuinam ſubſtantiam. Tertia eſt, quòd non de omnibus perſonis dicuntur. {Quæ vnitatem eſſentiæ ſignificant ad ſe dicuntur.} Contra: dominus relatiue dicitur, & tamen ad eſſentiæ vnitatem pertinet. Sed dicendum, quòd non importat relationem, quæ realiter in Deo ſit, ſed ſecũdum Dist. 30. q. vnic.arti.3. rationem tantum, vt infra dicetur. {Quod ad aliquid dicitur non ſubſtantialiter &c.} videtur hoc eſſe falſum, quia relationes in diuinis ſunt ipſa diuina eſſentia. Sed dicendum, quòd realiter quidem ſunt ipſa diuina eſſentia, ſed ſecundum rationẽ nõ. Et quia ſaluantur in diuinis ſecundum rationem generis, ideo retinent ſpecialem modum, qui debetur ipſi generi, & non ſpeciei. Alia vero, vt bonitas, & ſapientia, quamuis ſecundum rationem ab eſſentia differant, quia tamen ratio generis quam conſequitur modus prædicandi in diuinis non ſaluatur, ideo ſecundum modum prædicandi a ſubſtantia non differunt, ſed ſubſtãtialiter prædicatur. {Non tamen tres magni &c.} hoc intelligendum eſt ſi ſubſtantiue ſumatur. Si autem adiectiue, ſic prædicari poteſt pluraliter, quia numerũ a ſuppoſitis trahit. {Deus.n. A nõ eſt magnus &c.} hic vult probare, quòd magnitudo de Deo ſubſtantialiter dicatur: quod enim ſubſtantialiter non eſt magnum, magnum dicitur participatione alicuius magnitudinis, quę ſubſtantia non eſt, ſed illa magnitudo, cuius participatione aliud magnum dr̃ maior eſt eo, quod per ipſum magnũ dicitur. ergo omni eo, qđ non ſubſtantialiter magnum eſt, aliquid maius eſt: Deo autẽ nihil eſt maius. ergo ipſe ſubſtantialiter magnus eſt. Sed vr̃, quòd hæc ratio non valeat, quia concretum de abſtracto nõ prędicatur, vt album de albedine. Vnde nõ videtur, vt ex eo, quòd dicitur magnũ accidẽtaliter, maior ſua magnitudo dicatur. Et præterea in eadem magnitudine non eſt accipere maius, vel minus, illud autem quod participat magnitudine, nõ habet niſi magnitudinem participatam. ergo non poteſt dici minor, quàm ſit ipſa magnitudo. Eſt dicendum quòd Aug. vult hanc rationem cõmuniter concludere de omnibus, quæ de Deo dicuntur in aliis rebus accidens ſignificantibus: & ideo oportet aſſumere hoc pro medio, quòd abſtractum prædicetur magis, C quàm concretum. Hoc autem ſic intelligendum eſt, vt dicatur id eſſe maius, quod verius rationem magnitudinis habet: & ſimiliter albius, non quod plus habet de albedine, vel quod magis proprie album: ſed cui verius conuẽnit ratio albedinis. Semper autem principalior prædicatio eſt, quæ eſt per eſſentiam, quàm quæ eſt per participationem. Et ideo albedo, quæ recipit prædicationem albedinis vere per modum eſſentialem, vt dicatur albedo eſt albedo, dicitur magis vere prędicationem albedinis recipere. quàm res alba, quamuis nõ eodem modo recipiat, quia rem albam dicimus albam, ſed albedinem dicimus albedinem. Nõ enim quod eſt in cauſato, oportet eſſe in cauſa eodem modo, ſed eminentiori, & ſic exponit Diony. 2.c.de di.no. circa fin. ſic dicens. Viuere ſi quis dicat vitam, aut illuminari lumen, nõ recte ſecundum meam rationem dicit, ſed ſecundum alium modum iſta dicũtur, quia abundanter, & ſubſtantialiter ea, quæ ſunt cauſatorum, prius inſunt cauſis, & dicit cauſam vitam, vel lumen: D cauſatum viuens, vel illuminatum.

DISTINC. XXIII.

A

De hoc nomine quod eſt perſona, quod cum ſecundum ſubſtantiam dicatur, tamen pluraliter non ſingulariter in ſumma accipitur.

B PRAEDICTIS adiiciendum eſt, quòd cũ omnia nomina, quæ ſecũdum ſubſtantiam de Deo dicũtur, ſingulariter, & non pluraliter de omnibus in ſumma dicãtur perſonis, vt ſupra oſtenſum eſt: d Eſt tñ vnũ nomen.ſ.perſo-

† Dist.22.

DISTINCTIO XXIII.

DIVISIO TEXTVS.

POSITA diuiſione nominum diuinorum. Hic excludit Magiſter quoddam nomen a generalitate nominum, ſcilicet hoc nomen perſona, quod quidem ſecundum ſubſtantiã dicitur, tamen pluraliter prædicatur. Et diuiditur in partes duas. In prima, ponit exceptionẽ. In ſecunda, inquirit exceptionis rationẽ, ibi: {Ideo oritur hic.} Circa primum duo facit. Primo, excipit hoc nomẽ perſona ab aliis diuinis nominibus, quæ ſecundum ſubſtantiam dicuntur. Et quia nihil poteſt excipi ab aliquibus, niſi in illis cõtineatur, Secundo, oſtẽdit hoc nomen perſona, ſignificare ſubſtantiã, ibi: E {Quòd aũt perſona &c.} {Ideo hic oritur} Hic inquirit rõnem exceptionis, & diuiditur in partes duas. In prima, inquirit quare hoc nomen perſona, de plurib' perſonis pluraliter p̄dicetur. Secundo, inquirit quare alia eſſentialia nõia pluraliter non prędicentur, ibi: {Sed quare hic cum dicamus &c.} Circa primum duo facit. Primo, mouet quæſtionem. Secũdo, ponit reſpõſionẽ, ibi: {Quod volumus.} Vbi duo facit. Primo, oſtendit neceſſitatẽ imminentẽ Latinis, quare oportet aliquod nomẽ ſm ſubſtãtiã dictũ pluraliter p̄dicari. ſ. hoc nomen perſona. Scđo, oſtẽdit eandẽ neceſſitatem Græcis imminere, vt nomen ſignificans ſubſtantiam pluraliter prædicetur. ſ. hypoſtaſis, ibi: {Qua neceſſitate &c.} {Sed quærit hic.} Hic inquirit rationem, quare alia nomina eſſentialia, non prædicentur pluraliter. Et primo, inquirit de hoc nomine eſſentia, ibi: {Verũ & hic.} Et circa hoc duo facit. Primo, aſſignat rationẽ. Secũdo, probat quoddam quod in ratione ſuppoſuerat, quòd in Deo nõ eſt diuerſitas, propter qđ eſſentia pluraliter non prædicatur, nec ſingularitas, propter qđ perſona in plurali prædicatur, ibi: {Iam ſufficienter vt puto.

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic quatuor queruntur.

Primo. De diſtinctione horum nominum eſſentia, ſubſiſtentia, ſubſtantia, & perſona: & de nominibus eis in Græco reſpondentibus, quæ ſunt vſia, vſioſis, hypoſtaſis, proſopon.

Secundo. Vtrum nomen perſonæ proprie in diuinis dicatur.

Tertio. Vtrum ſignificet ſubſiſtētiā, vel relationem.

Quarto. Si aliquo modo ſubſtantiam ſignificat: vtrū pluraliter prædicetur.

na, quod ſecundum ſubſtātiam dicitur de ſingulis perſonis, & pluraliter non ſingulariter in ſumma accipit. Dicimus enim, pater eſt perſona, filius eſt perſona, ſpiritusſanctus eſt perſona, & hoc ſecundum ſubſtantiā dicitur. Nec tamen dicitur, pater, & filius, & ſpiritusſanctus, ſunt vna perſona, ſed tres perſonæ. Hoc ergo nomen excipitur a prędicta regula nominū, quę ſecundum ſubſtantiam de deo dicuntur, quia cum hoc ad ſe dicatur, & ſecundum ſubſtantiam, pluraliter tamen, non ſingulariter in ſumma accipitur.

Authoritas, quòd perſona ad ſe dicatur, & ſecundum ſubſtantiam.

Quòd autem perſona ſecundum ſubſtātiam dicatur Aug. oſtendit in ſeptimo lib. de Trin. † dicēs. Non eſt aliud deum eſſe, aliud perſonā eſſe, ſed omnino idem. Item in hac Trinitate cum dicimus perſonam patris: nō aliud dicimus, quàm ſubſtantiam patris. Quocirca, vt ſubſtantia patris ipſe pater eſt, non quo pater eſt, ſed quo eſt, ita & perſona patris, non aliud quàm ipſe pater eſt. Ad ſe quippe dicitur perſona, non ad filium, vel ſpiritumſanctum, ſicut ad ſe deus dicitur, & magnus, & bonus, & iuſtus, & huiuſmodi. Et quemadmodum hoc illi eſt eſſe, quod deum eſſe, quod magnum eſſe, G quod bonum eſſe, ita hoc eſt illi eſſe, quod perſonam eſſe. Ecce expreſſe habes, quòd perſona ſecundum ſubſtantiam dicitur, vt cum dicitur, pater eſt perſona, hic ſit ſenſus. Pater eſt diuina eſſentia. Similiter cum dicitur, filius eſt perſona, ſpiritusſanctus eſt perſona, ideſt eſſentia diuina.

H

Cur pater, et filius, & ſpiritusſanctus, non dicantur una perſona, ut una ſubſtantia, & unus Deus.

In Deo oritur hic quęſtio difficilis quidem, ſed non inutilis, qua quæritur. Cur non dicantur hi tres vna perſona, ſicut vna eſſentia, & vnus deus? quam quęſtionem Auguſtinus diligenter tractat, atque congrue explicat in ſeptimo lib. de Trin. † ita dicens.

† Lib. 7. de Trinit. c. 6. to. 3.

Articvlvs primvs.

a Vtrum ſubſtantia, ſubſiſtentia, eſſentia, perſona dicta de Deo ſint ſynonima.

1. p. q. 13. artic. 4. & 1. d. 2. q. 1. 3. Et de potē. q. 7. artic. 6. Et 1. cont. cap. 36.
† c. 6. to. 3.
Boe. in princip. prædic. ſubſtan.
ὀυσία

Ad primum ſic proceditur. Videtur, quòd dicta nomina nullam diſtinctionem habeāt: ſed ſint quaſi ſynonyma. Sicut enim Boe. dicit in commen. ſuper prædicamenta. Vſia ſignificat ſubſtantiam compoſitam: ſed ſubſtantia compoſita eſt indiuiduum ſubſiſtēs in genere ſubſtantię, quod ſignificatur nomine ſubſtantiæ, vel hypoſtaſis, vel perſonæ. ergo videtur, quòd hoc nomen eſſentia, vel vſia, non differant ſecundum ſignificationem ab aliis.

¶ 2 Præter. Non ſubſiſtit, niſi illud, quod habet in ſe eſſe cōpletum: ſed eſſe completum nō inuenitur, niſi in particulari, quia vniuerſalia non habent eſſe præter particularia, niſi in anima, quod eſt eſſe incompletum. Cum igitur particulare in genere ſubſtantiæ dicatur hypoſtaſis, vel ſubſtantia prima, videt̃, quòd ſubſiſtentia ſit idem quod ſubſtantia.

¶ 3 Pręter. Cum vtrumque importet poſitionem alicuius ſub aliquo. ergo idem quod prius.

Ante med.

¶ 4 Item. Boe. lib. de dua. nat. dicit, ꝙ hoc noīe hypoſtaſis, non vtuntur Græci, niſi pro indiuiduo rationalis naturæ: ſed indiuiduum rationalis naturæ dr̃ perſona. ergo videtur, quòd hypoſtaſis, & proſopon, vel ſubſtantia, & perſona ſint omnino idem.

¶ 5 Præt. Sicut Græci dicūt tres hypoſtaſes, ita nos dicimus tres ſubſiſtentias: non aūt tres ſubſtantias dicimus, ſicut ipſi tres vſioſes. ergo videtur, quòd idem ſit ſubſiſtentia apud nos, quod hypoſtaſis apud Græcos, cuius contrariū Boe. dicit lib. de dua. nat.

Ibidem.

In contrarivm eſt authoritas Boe. lib. de dua. nat. in vna perſona Chriſti, qui ſignificationes horū noīum diſtinguit. Et etiam authoritas Mar. Tulij, quam ibi Boe. inducit.

Respondeo, Dicēdum, quòd quatuor dicta noīa ſm ſignificationem differunt. Sed horum differentia differenter a diuerſis aſſignatur. Quidam.n. ſumunt horum differentiam ex hoc, ꝙ in diuinis eſt aliquid cōe, & aliquid diſtinctū. Et cōe pōt ſignificari, vt quo eſt, & ſic eſt eſſentia. Vel vt quod eſt, & ſic eſt ſubſiſtentia: vel aliter, quia Deus pōt ſignificari, inquantum dat oībus eſſe, & ſic dr̃ eſſentia: vel inquantū habet eſſe ſufficiēs nullo indigens, & ſic dr̃ ſubſiſtentia. Diſtinctum ſimiliter poteſt ſignificari, vel in concretione: & ſic eſt nomen perſonæ, vel in abſtractione, & ſic eſt nomen hypoſtaſis: vel aliter, quia pōt ſignificari, vt diſtinguibile, & ſic ſignificatur nomine hypoſtaſis: vel vt F diſtinctum, & ſic ſignificatur nomine perſonæ. Vel aliter, quia vel ſignatur vt diſtinctū aliqua proprietate determinata ad nobilitatem pertinente, & ſic eſt nomen perſonæ: vel diſtinctū abſolute quacunq; proprietate, & ſic eſt nomen hypoſtaſis: ſed iſte modus non ſoluit quæſtionem, quia ſi etiam nulla eſſet diſtinctio ī diuinis, adhuc iſta nomina dicerentur de Deo, & non idem ſignificarent, ſicut nomina ſynonyma. Et præterea etiam quantum ad quædam, falſum eſt. non.n. dicitur Deus eſſentia ex eo, quòd det eſſe, ſicut nec ſapiēs ex eo, quòd dat ſapientiam. quinimmo econuerſo: ex eo, quòd Deus eſſentiam habet, eſſe in creaturas infundit, & ſic de aliis: ſicut ēt ignis ex hoc, quòd calorem habet, calefacit, & non econuerſo, quamuis diuina ſapientia, & eſſentia per eſſe, & cognoſcere creaturę communicatum nobis innoteſcat. Similiter etiā in diuinis cum Deus ſit actus purus, non permiſtus potentiæ, non eſt aliquid in eo ſignificabile per modū potentiæ non coniunctę actui, & actus vt diſtinguibile, & diſtinctū. Nec iterum verum eſt, quòd hoc nomē hypoſtaſis, ſignificet id quod proprium eſt in abſtractione. Hoc enim modo ſignificatur nomine proprietatis, ſicut nomine paternitatis, quæ ſignificatur non vt hypoſtaſis, I ſed vt in hypoſtaſi ens. Alij ſumunt dr̃iam horum nominū ſm diſtinctionē rationis, quo eſt, & quod eſt. Quorū quidam dicunt, ꝙ tria horum ſignificant, quo eſt vel ſubſtantiā ſuppoſiti, ita ꝙ eſſentia ſignificat ſubſtātiam, ſiue naturam generis: ſubſiſtentia naturam ſpeciei: hypoſtaſis naturā indiuidualē: & quartum. ſ. perſona ſumitur ſm id, quod eſt, & ſignificat ſubam quæ eſt ſuppoſitum. Alij dicunt ecōuerſo, ꝙ vnū ſignificat, quo eſt. ſ. eſſentia, & tria ſignificant, quod eſt diuerſimode, qa hoc nomen ſubſtantia, ſignificat quod eſt per reſpectum ad naturā, vel eſſentiā. Hoc nomen ſubſiſtencia, ſignificat qđ eſt per reſpectum ad indiuiduationē: ſed hoc nomen perſona, ponit ſpecialē rōnē ad ꝓprietatem pertinentē ad dignitatē: ſed de primis duobus eſt econuerſo ſm Boe. hęc.n. dr̃ia ſumpta eſt ſm Aug. & Hier. Alij dicunt, ꝙ duo ſignificāt quo eſt, eſſentia quidem ſignificat, quo eſt, vel naturam cōem, prout non eſt prædicabilis, vt conſideratur, cum dicitur homo eſt ſpecies. Sed ſubſiſtentia ſignificat naturam cōem, vt prędicabilis eſt ſecundum Boe. Alia duo ſignificant K quod eſt, & eo modo differunt, ſicut in proximo dictū eſt. Sed quia quodlibet horum nominum præter hoc nomen, perſona, inuenitur quandoq; poni pro quo eſt: & quandoq; poni ꝓ quod eſt: ideo nō vr̃ eſſe eſſentialis diſtinctio eorum ſm aliquē dictorum modorum. Ideo aliter dicēdū eſt ſm Boet. vt ſumatur dr̃ia horum nominum, eſſentia, ſubſiſtentia, ſubſtantia ſm ſignificationem actuum, a quibus imponuntur. ſ. eſſe, ſubſiſtere, ſubſtare. Patet.n. ꝙ eſſe commune quoddam eſt, & non determinat aliquem modum eſſendi: ſubſiſtere autem dicit determinatum modum eſſendi: prout. ſ. aliquid eſt ens per ſe, non in alio, ſicut accidens: ſubſtare autē idem eſt quod ſub alio poni. Inde patet, quòd eſſe dicit id, quod eſt cōe omnibus generibus: ſed ſubſiſtere, & ſubſtare id, quod eſt proprium primo prędicamento ſm duo, quæ ſibi cōueniunt, quòd ſcilicet ſit ens in ſe completum. & iterum quòd omnibus aliis ſubſternatur accidentibus. ſ. quæ in ſubſtātia eſſe habent. Vnde dico, quòd eſſentia dicitur, cuius

Boe. vbi ſupra.
Secundum Auguſtinū.
Hierony. in expoſition. ſymboli ad Dam. to. 4.
Ibidem.
Vbi ſupra.

---

actus eſt eſſe, ſubſiſtentia, cuius actus eſt ſubſiſtere: ſubſtantia cuius actus eſt ſubſtare. Hoc autem dicitur dupliciter, ſicut in ſingulis patet. Eſſe enim eſt actus alicuius: vt quod eſt, ſicut calefacere eſt actus calefacientis: & eſt alicuius, vt quo eſt, ſcilicet quo denominatur eſſe, ſicut calefacere eſt actus caloris.

† c. 9. to. 3.
In princip. prēd. ſubſtātiæ.
D. 1140.
vbi ſupra.
ὀυσίωσις.

¶ Sciendum eſt autem, quòd ſi aliquid conſequitur aliqua plura conuenientia adinuicem, non poteſt denominari aliquid ſecundum alterum illorum, quāuis etiam illud ſit principium totius, ſed per totum: verbi gratia, ſapor conſequitur calidum, & humidum, prout aliquo modo conueniunt, & quamuis calor ſit principium ſaporis, ſicut effectiuū, non tamen aliquid denominatur ſapidum a calore, ſed a ſapore, qui complectitur ſimul calidum & humidum aliquo modo cōuenientia. Similiter dico, quòd cum eſſe cōſequitur compoſitionem materiæ, & formæ, quāuis forma ſit principium eſſe: non tamē denominatur aliqđ ens a forma, ſed a toto: & ideo eſſentia non dicit formam tantum, ſed in compoſitis ex materia, & forma dicit totū: & hoc ēt dicit̃ quidditas, Et natura rei: & ideo dicit Boet in prædicamētis, quòd vſia ſignificat compoſitum ex materia & forma. Sed iſta natura ſic conſiderata, quamuis dicat compoſitum ex materia & forma, non tamen ex hac materia demonſtrata determinatis accidentibus ſubſtante, in qua indiuiduatur forma, quia huiuſmodi compoſitum dicit hoc nomen Sor. hæc autem materia demonſtrata, eſt ſicut recipiens illam naturam communem. Et ideo natura, vel eſſentia ſignificatur dupliciter, ſcilicet vt pars, ſecundum quod natura communis ſumitur cum præciſione cuiuſlibet ad naturam communem non pertinentis. Sic enim materia demonſtrata ſuperuenit in compoſitionem ſingularis[d] demonſtrati, ſicut hoc nomen humanitas: & ſic non prædicatur nec eſt genus, nec eſt ſpecies: ſed ea formaliter denominatur homo. Vel ſignificatur vt totum, ſecundum quod ea, quæ ad naturam communem pertinent, ſine præciſione intelliguntur: ſic enim includitur in potentia etiam materia demonſtrata in natura communi: & ſic ſignificatur hoc nomine homo, & ſignificatur vt quod eſt: Et vtroq; modo inuenitur hoc nomen eſſentia. Vnde quandoq; dicimus Sortem eſſe eſſentiam quandam: quandoque dicimus, quòd eſſentia Sortis non eſt Sor. & ſic patet, quòd eſſentia quandoq; dicit quo eſt, vt ſignificatur nomine humanitatis, & quandoque quod eſt, vt ſignificatur hoc nomine homo. Similiter etiam ſubſiſtere eſt actus alicuius, vt quod ſubſiſtit, vel vt quo ſubſiſtit. Cum autem ſubſiſtere dicat eſſe determinatum, & tota determinatio eſſendi conſequatur formam, quæ terminus eſt: conſtat, quòd aliquid denominatur ſubſiſtēs per primam formam, quæ eſt in genere ſubſtantiæ, ſicut album per albedinem, & animatum per animam, & ideo in prædicamentis dicit Boet. quòd vſioſis, vel ſubſiſtentia, eſt forma accipiens ſubſiſtentiam, pro quo ſubſiſtitur. Si autem accipiatur ſubſiſtentia pro eo, quod ſubſiſtit, ſic proprie dicitur illud, in quo per prius inuenitur talis natura hoc modo eſſendi. Et cū per prius inueniatur in ſubſtantia, ſecundum quod ſubſtantia eſt, & deinceps in aliis, A ſecundum quod propinquius ſe habent ad ſubſtantiam: conſtat, quòd nomen ſubſiſtentiæ per prius conuenit generibus, & ſpeciebus in genere ſubſtantię, vt dicit Boe. lib. de dua. natu. & indiuiduis non conuenit habere tale eſſe, niſi inquātum ſunt ſub tali natura communi. Quāuis enim genera, & ſpecies non ſubſiſtant, niſi in indiuiduis quorum eſt eſſe, tamen determinatio eſſendi ſit ex natura, vel quidditate ſuperiori. Similiter hypoſtaſis, vel ſubſtantia dicitur dupliciter: vel id, quo ſubſtatur: & quia primū principium ſubſtandi eſt materia: ideo dicit Boe. in prædic. quòd hypoſtaſis eſt materia: vel quod ſubſtat, & hoc eſt in indiuiduum in genere ſubſtātiæ per prius. Genera enim & ſpecies, non ſubſtant accidentibus niſi ratione indiuiduorum. & ideo nomen ſubſtātiæ primo, & principaliter cōuenit particularibus ſubſtantiis ſecundum philoſophum, & ſecundū Boe. lib. de dua. nat. Sic ergo patet differentia iſtorum triū dupliciter, quia ſi accipiatur vnumquodque vt quo eſt, ſic eſſentia ſignificat qdditatem, vt eſt forma totius: vſioſis, formam partis, hypoſtaſis, materiam. Si autem ſumatur vnumquodq; vt quod eſt, ſic vnum & idem dicetur eſſentia, inquātum habet eſſe, ſubſiſtentia, inquantum habet tale eſſe, D ſcilicet abſolutum, & hoc per prius conuenit generibus, & ſpeciebus, quàm indiuiduis, & ſubſtantia, ſecundum quod ſubſtat accidentibus, per prius conuenit indiuiduis, quàm generibus, & ſpeciebus.

Circa med.
† c. 4. to. 3.
In princip. prēd. ſubſtā tiæ.
In prædic. cap. de ſubſtantia.

Vlterivs, Hoc nomen perſona, ſignificat ſubſtantiam particularem, prout ſubiicitur proprietati, quæ ſonat dignitatem: & ſimiliter proſopon apud Græcos: & ideo perſona non eſt niſi in natura intellectuali: Et ſecundum Boet. ſumptum eſt nomen perſonæ a perſonando, eo quòd in tragœdiis, & comœdiis recitatores ſibi ponebant quandam laruam ad repræſentandum illum, cuius geſta narrabant decantando. Et inde eſt, quòd tractum eſt in vſu, vt quodlibet indiuiduum hominis, de quo poteſt talis narratio fieri, perſona dicatur: & ex hoc etiam dicitur proſopon in Græco a pro, quod eſt ante, & ſopos, quod eſt facies, quia huiuſmodi laruas ante facies ponebant.

De duabus natur. ante medium.
πρόσωπον.

E ¶ Ad primvm igitur dicendum, quia particulare ſignificat compoſitum ex materia, & forma demonſtrata: ſed vniuerſale in ſubſtantiis compoſitis, ſignificat etiam compoſitum ex materia, & forma, ſed non demonſtrata, ſicut homo ex anima, & carne, & oſſe, non tamen ex his carnibus, & ex his oſſibus. Vnde non oportet, quòd vſia ſignificet idem, quod particularis[d] ſubſtantia, immo ſe habet ad vtrunq;. Et ideo, omne quod eſt in genere ſubſtantiæ poteſt dici vſia, ſiue ſit vniuerſalis ſubſtantia, ſiue particularis.

D. 1137.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſubſiſtere duo dicit, ſcilicet eſſe, & determinatum modum eſſendi: & eſſe ſimpliciter non eſt, niſi indiuiduorum: ſed determinatio eſſendi eſt ex natura, vel quidditate generis, vel ſpeciei: & ideo quamuis genera, & ſpecies non ſubſiſtant, niſi in indiuiduis, tamen eorum proprie ſubſiſtere eſt, & ſubſiſtentiæ dicuntur,

Cur non hæc tria ſimul vnam perſonam dicimus, ſicut vnam eſſentiam, & vnū deum: ſed dicimus tres perſonas, cum tamē tres deos, aut tres eſſentias non dicamus? Quia volumus, vel vnum aliquod vocabulum ſeruare huic ſignificationi, qua intelligitur Trinitas, ne omnino taceremus interroganti, quid tres eſſent, cum tres eſſe fateamur. Cum ergo quæritur: quid tres? vt ait Auguſt. in 5. lib. de Trinit. † Magna prorſus inopia humanum laborat eloquium, dictum eſt tamen, tres perſonę, non vt illud diceretur, ſed ne taceretur omnino. Non enim rei ineffabilis eminentia, hoc vocabulo explicari valet. Ecce oſtendit, qua neceſſitate dicatur pluraliter perſonę, videlicet vt hoc vno nomine quærentibꝰ, de tribus reſpondeamus.

Qua neceſſitate dictum ſit, tres perſonæ a Latinis, & a Græcis tres hypoſtaſes, vel ſubſtantiæ.

Qva neceſſitate, non ſolum Latinus ſermo, ſed etiam Gręcus, eadem pene ſuper hac re laborās nominum penuria coartatur: vnde Auguſt. quid a Gręcis, vel Latinis neceſſitate de ineffabili Trinitate dictum ſit aperiens in ſeptimo lib. de Trinit. † ait. Loquendi cauſa de ineffabilibus, vt fari aliquo modo poſſemus, dictum eſt a Græcis, vna eſſentia, tres ſubſtantiæ, ideſt B vna vſia tres hypoſtaſes. Aliter enim Græci accipiunt ſubſtantiam, quàm Latini. A Latinis autem dictum eſt, vna eſſentia, vel ſubſtantia, tres perſonæ, quia non aliter in ſermone noſtro, ideſt Latino, eſſentia, quàm ſubſtantia ſolet intelligi. Et vt intelligatur ſaltem in enigmate, placuit ita dici, vt cum quæreretur quid tria ſint, aliquid diceretur, quę tria eſſe fides vera pronuntiat. Cum & patrem non dicit eſſe filium, C & ſpiritum ſanctum, ſcilicet donum dei, nec patrem dicit eſſe, nec filium. Cum ergo quæritur, quid tria, vel quid tres, conferimus nos ad inueniendum aliquod nomen, quo complectamur hæc tria. Neque occurrit animo, quia ſupereminentia diuinitatis, vſitati eloquij facultatem excedit. Verius enim cogitatur deus quàm dicitur, & verius eſt, quàm cogitatur.

quamuis & particulare dicatur, ſed poſterius, ſicut & ſpecies ſubſtantiæ dicuntur, ſed ſecundæ.

¶ Ad tertium dico, quòd ſubſtantia dicitur, inquantum ſubeſt accidenti, vel naturæ communi; ſubſiſtere vero dicitur aliquid inquantum eſt ſub eſſe ſuo, non quòd habeat eſſe in alio ſicut in ſubiecto.

† Ibidem. ¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc nomen hypoſtaſis apud græcos aliud habet ex proprietate ſignificatiõis, & aliud ex vſu. Ex proprietate enim ſignificationis habet, quòd ſignificet quamlibet ſubſtantiam particularem. ſed ex vſu accommodatum eſt nobilioribus ſubſtãtiis, & ideo ipſi vtuntur eodẽ modo hoc nomine hypoſtaſis, ſicut nos vtimur hoc nomine perſona, ſed talis vſus, non eſt apud nos in hoc nomine ſubſtantia.

¶ Ad quintum dicendum, quòd apud nos nomen ſubſtantiæ ęquiuocatur. Quandoq; enim ponitur pro eſſentia, ſecundum quod nos dicimus diffinitionem ſignificare ſubſtãtiam rei. Quandoq; ponitur pro ſuppoſito ſubſtantiæ, ſicut dicimus ſortem eſſe ſubſtantiam quandam. & ideo vt tolleretur malus intellect⁹, ſancti noluerunt vti hoc nomine ſubſtantia pro ſuppoſito ſicut Gręci vtuntur, ſed transmutauerunt, & poſuerunt ſubſiſtentiam reſpondentem hypoſtaſi, & ſubſtantiam reſpondentem vſioſi, quàmuis ſit econuerſo, ſecundum veritatem ſignificationis. magis enim curauerunt vitationem errorum, quàm proprietatem nominum.

Quid hoc nomine tres ſignificetur.

PATER ergo, & filius, & ſpiritusſanctus, ſcilicet quoniã tres ſunt, quid tres ſint quæramus, quid commune habeant. Non enim poſſunt dici tres patres, quia tantum pater ibi pater eſt; nec tres filij, cum nec pater ibi ſit filius, nec ſpiritusſanctus, nec tres ſpiritusſancti, quia ſpiritusſanctus propria ſignificatione, qua donum Dei dicitur, nec pater eſt, nec filius. Quid ergo tres? Si tres perſonæ eſſe dicuntur; commune eſt eis id, quod perſona eſt. Certe enim quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & ſpiritusſanctus eſt perſona, ideo tres perſonæ dicuntur. Propterea ergo dicimus tres perſonas, quia commune eſt eis, id quod perſona eſt. Ex prędictis aperte intelligi poteſt, qua neceſſitate dictum ſit a latinis, tres perſonæ, cum perſona ſecundum ſubſtantiam dicatur. Vnde & tribus commune eſt id, quod perſona eſt, ideſt, hoc nomen perſona.

ARTICVLVS II.

b Vtrum nomen perſona dicatur proprie de Deo.

1. p. q. 29. art. 3. Arti. antec. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd nomen perſonæ, non proprie dicatur in diuinis. Perſona enim ſignificat hominem laruatum, vt dictum eſt. cuius figura repræſentatur: ſed hoc non poteſt Deo conuenire niſi metaphorice. nec etiam habet figuram, quæ repræſentari poſſit, vt dicit Iſa. 40. Cui ſimilem &c. ergo nomen perſonæ proprie non conuenit Deo.

¶ 2 Præte. In tota natura, perſona videtur dicere maximam compoſitionem, quia in indiuiduo hominis concurrunt, quaſi omnes naturæ ad conſtitutionem eius, vel ex parte animæ, vel ex parte corporis. vnde etiam cum omnibus commune habere dicitur. Sed deus eſt ſumme ſimplex. ergo videtur, quòd nomen perſonæ ſibi non conueniat.

Diſtinc. 8. 5. lib. de tri, cap. 1. & li. 7. c. 4. to. 3. ¶ 3 Item. Perſona dicitur, quæ ſubſtat alicui proprietati, vel ſubſiſtit: ſed ſicut ſupra dictum eſt, ex verbis Auguſt. Deus non dicitur proprie ſubſtare alicui, quod in ipſo eſt. ergo non proprie dicitur perſona.

¶ 4 Præt. Perſona dicit ſubſtantiam particularem vel ſingularem: ſed particulare, vel ſingulare Deo non competit. ergo videtur, quòd nec perſonæ nomen.

CONTRA. Quia perſona dicitur, quaſi per ſe vna: ſed hoc maxime Deo conuenit. ergo videtur, quòd & nomen perſonæ.

¶ Item. Perſona dicit, quid completum exiſtens in natura intellectuali: ſed hoc Deo competit. ergo vr̄ ꝙ & nomẽ perſonæ.

F RESPONDEO, Dicendũ, ꝙ nomen perſonæ proprie cõuenit Deo, tamen non eodem modo, ſicut eſt in creaturis, ſed quodam nobiliori modo, ſicut eſt in omnibus aliis, quæ de Deo & creaturis dicuntur. Saluatur enim ratio perſonæ in diuinis, ſm̄ quod habet eſſe per ſe ſubſiſtens in natura intellectuali.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd in ſignificatione nominis duo [d] ſunt cõſideranda, ſcilicet id a quo imponitur nomen ad ſignificandum, & id, ad quod ſignificãdum imponitur. D. 926. Contingit autem quãdoq;, quòd ſubſtantia alicuius rei nominat ab aliquo accidente, quod non conſequitur totam naturã, de qua nomẽ illud dicitur, ſicut lapis dicitur ex eo, quòd lædit pedẽ: nec tamen omne lædens pedem eſt lapis, vel econuerſo. Et ideo iudicium de nomine non debet eſſe ſecundum hoc, a quo imponitur; ſed ſecundum id, ad quod ſignificandum inſtituitur. Vnde quàuis nomen perſonæ ſit impoſitum a dicta repræſentatione, tamen eſt impoſitum ad ſignificandum ſubſtãtiam completam, in natura intellectuali ſubſiſtentem, & hoc Deo conuenit, quamuis non conueniat ſibi illud, a quo nomen imponitur.

Quare non dicimus tres Deos eſſe patrem, & filium, & ſpiritumſanctum, ut dicimus tres perſonas, cum id, quod Deus eſt, ſit eis commune, quia pater eſt Deus, & filius eſt Deus, & ſpiritusſanctus eſt Deus.

G SED quæritur hic, cum dicamus patrem, & filium, & ſpiritumſanctum eſſe tres perſonas, quia cõmune eſt eis quod perſona eſt, ideſt, quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & ſpiritusſanctus eſt perſona, cur non dicamus ſimiliter tres deos: cum & pater ſit deus, & filius ſit deus, & ſpiritusſanctus ſit deus? † vbi ſupra. Quia ſcilicet illud ſcriptura contradicit, hoc autem & ſi non dicit, H non tamen contradicit. Vnde Auguſt. hanc mouens quæſtionem, atque diffiniens in libro ſeptimo de Trinita. † ita ait. † Cap. 4. Si ideo dicimus patrem, & filium, & ſpiritũſanctum eſſe tres perſonas, quia commune eſt eis id, quod perſona eſt, cur nõ etiam tres deos dicimus? Certe, vt prædictum eſt, quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, &

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd illa compoſitio accidit perſonę præter rationem ſuam. Quia enim perſona dicit quid I completum in natura intellectuali, & in natura humana non inuenitur complemẽtum, niſi per maximam compoſitionem, ideo per accidens ſignificat compoſitionem in natura. Si autem perfectionem intellectualem inueniret in corpore ſimplici, ſicut eſt ignis, diceretur perſona: & ideo diuina ſimplicitas nõ repugnat perſonalitati.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in Deo ſecundum rem nihil ponitur ſub aliquo: ſed tantum ſecundum modum intelligendi, prout intelligitur ſubſtans proprietati, ſiue perſonali, ſiue eſſentiali, ſecundum quod dicitur ſubſtantia, & eſſe ſub, ſecundum quod dicitur ſubſiſtentia, nihilominus tamen, quia ſecundum rem nihil ibi eſt ſub alio: ideo Ricard. de Sancto Victor. Lib. 4. de trinit. c. 20. volens proprie loqui dicit, quòd perſonæ diuinæ non ſubſiſtũt, ſed exiſtunt, inquantum ſcilicet diſtinguuntur proprietatibus originis, ſecũdum quas vna eſt ex alia, quibus nõ ſupponuntur per modum ſubiecti, & ideo diuinas perſonas non dicit eſſe ſubſiſtentias, ſed exiſtentias.

¶ Ad quartum dicendum, quòd proprie loquendo, in diuinis non eſt particulare, quia particulare dicitur eo quòd particulatur in ipſo natura communis, cuius partem accipit ſecundum virtutem, qua poteſt eſſe in pluribus, quamuis accipiat totam rationem eius, ſed in patre eſt natura diuina ſecundum totam virtutem ſuam: vnde non poteſt dici particulare, niſi forte ſolum ſecundum rationem numeralis multitudinis, vt ſupra dictum eſt, & patet ex verbis Damaſce. Diſt. 19. q. 4. art. 2. Dam. 2. fid. orth. c. 6. Similiter etiam hoc nomen Deus, non poteſt eſſe particulare, vel ſingulare, cum de pluribus ſuppoſitis prædicetur, & materia careat, quæ ſingularitatis principium eſt: vnde perſona dicetur de Deo, non ſecundum rationem particulationis, vel ſingularitatis, ſed ſecundum rationem completionis, ſecundum quod nominat quid completum ſubſiſtens, vel exiſtens in natura intellectuali.

ARTICVLVS III.

c Vtrum perſona ſignificet ſubſtantiam

1. q. 29. artic. 4. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd perſona ſignificet ſubſtantiam. Primo, per authoritatem Aug. in litera, qui hoc expreſſe videt dicere.

De dua. na. ante med. ¶ 2 Præter. Hoc videtur per diffinitionem Boe. dicit enim quòd perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia: ſed ſubſtantia ſignificat quid abſolutum, & nõ relatiuum. ergo videtur, quòd nomẽ perſonæ non ſignificet relationem.

¶ 3 Præter. Omne relatiuum ſecũdum nomen ſuũ ad aliud refertur: ſed hoc nomen perſona, non refertur ad aliud ſecundum nomen. ergo non ſignificat relationem.

¶ 4 Itẽ. Quid, quærit de ſubſtantia, vel eſſentia: ſed ſicut in litera dicitur, hæreticis quærentibus, quid tres ſunt, Pater, & filius, & ſpiritusſanctus: Reſpondent, qđ eſt nomẽ perſonæ. ergo perſona ſignificat eſſentiam.

¶ 5 Præter. Perſona dicitur quaſi per ſe vna: ſed vnum ſignificat eſſentiam, ergo videtur, quòd perſona eſſentiam ſignificat.

†vbi ſupra. CONTRA, 2. de Trin. c. vnico. Boet. lib. de Trinita. Omne nomẽ, quod ex perſonis originẽ capit, certum eſt ad ſubſtantiam nõ pertinere: ſed nullum nomen ita capit originem ex perſonis, ſicut pſona. ergo &c.

¶ Præter. In nullo abſoluto diſtinguitur pater a filio: ſed ſolum in relatione: diſtinguitur autem in perſona. ergo perſona non ſignificat aliquid abſolutũ, ſed relationem: prima probatur ex ſimplicitate diuina, & perfectionẽ totius Trinitatis.

¶ Item. Ad quodcunque genus reducitur inferius, & ſuum ſuperius: ſed ſub hoc communi, quod eſt perſona, continetur pater, & filius, & ſpiritusſanctus. ergo cum pater ſignificat ad aliquid, & perſona ſimiliter.

RESPONDEO, Dicendum, quòd de ſignificatione perſonæ inuenitur multiplex doctorum ſententia. Quidam enim dicunt, quòd eſt nomen ęquiuocum: & quidam, quòd eſt nomen vniuocum: æquiuocatio autem huius nominis, tripliciter a diuerſis aſſignatur. Quidam enim aſſignant multiplicitatem nominis ſecundum diuerſitatem temporis, quia ante quęſtionem hæreticorum ſignificabat eſſentiam diuinam, prout erat diſtincta ab aliis eſſentiis. Sed poſt quæſtionem hæreticorum mutata fuit eius ſignificatio, vt in ſingulari ſignificet eſſentiam, & in plurali relationem: ſed poſt tempus Boet. ſignificat relationem ſecundum vſum modernorum, & in ſingulari, & in plurali: ſed hoc non videtur rationabile, quia plurale non eſt niſi geminatum ſingulare: vnde eadem eſt ſignificatio in ſingulari, & plurali ſub diuerſa conſignificatione. Item conſtat, quòd vſus variatus iſtius nominis, non eſt rationabilis. Vnde oportet, quòd in ſignificatione ipſius nominis attendatur aliquid, ſecundũ quod eo ſic, vel ſic vti poſſumus. Alij aſſignant multiplicitatem huius A nominis ſecundũ diuerſa ſignificata, non ex diuerſitate temporis, ſed ex propria ſignificatione nominis. Dicunt enim ſimpliciter, quòd quandoque ſignificat eſſentiam, quandoque hypoſtaſim, quandoque proprietatem, ſicut infra Magiſter ſentire videtur: Diſt. 26. ſed nullum iſtorum videtur complete dicere ſignificationem perſonæ, immo perſona videtur omnia includere: dicit enim quid ſubſiſtens in natura aliqua, & diſtinctũ aliqua ꝓprietate. Alij aſſignant multiplicitatem ex adiuncto: dicunt enim, quòd quando per ſe ſumitur, ſignificat ſubſtãtiam: ſed ex adiuncto partitiuo, vel numerali termino trahitur ad ſignificationem relationis, vt cũ dicitur, duæ perſonę, vel alia perſona. Sed hoc non videtur, quia nomina ſignificantia ſubſtãtiam abſolute, non recipiunt talium additionem: non enim dicim⁹ plures Deos vel alium Deum. Item, qui dicunt, quòd eſt nomẽ vniuocum, ſimiliter variantur. Quidam.n. dicũt, quod in ſua ſignificatione claudit vnum tantum, ſcilicet ſubſtantiam, & ſignificat ſubſtãtiã, nõ quæ eſt eſſentia, ſed quæ dicitur hypoſtaſis, vel ſubſtantia prima, vt dictum eſt. Art. 1. iſtius diſt. Sed hoc non videtur ſufficere, quia nihil abſolutum in diuinis numeratur: vnde ſi nullo modo relationem importaret, non poſſet in plurali prædicari. Alii dicunt, quòd in ſua ſignificatione includit duo, ſed vnũ principaliter, & quaſi in recto, & aliud ſecundario, & quaſi in obliquo, & horum eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd ſignificat relationem in recto, & ſubſtantiã in obliquo: & quidã dñt econuerſo. Alij dicunt, quòd claudit in ſua ſignificatione duo principalr̄, ſ. ſubſtantiã, & proprietatem, & iſti iterũ diuerſificantur. Quidam.n. dicunt, quòd proprietas illa ponitur circa ſubſtantiam, vt diſtinguens ipſam: vnde dicunt, quòd ſignificat ſubſtantiã ꝓprietate diſtinctã: ſed qualiter abſolutũ diſtinguatur in diuinis, non facile eſt videre. Alii p̄terea dicunt, ꝙ ſignificat duo principaliter, & vnum illorũ non ponitur circa alterũ, quia E ꝓprietas quam ſignificat, non diſtinguit ſubſtantiã. Sed qualiter vnũ nomen poſſit plura ſignificare, niſi ex eis aliquid vnum efficiatur aliquo modo, nõ plene videtur: & ideo vt videatur quid veritatis ſit in ſingulis opinionibus, & in quo deficiant, videndũ eſt, ꝙ perſona, vt dictum eſt, ſignificat indiuiduã ſubſtantiã: Vbi ſupra. ſed indiuiduũ dupliciter põt ſignificari. Vel per nomen ſecũdæ intentionis, ſicut hoc nomen indiuiduum, vel ſingulare, quod nõ ſignificat rem ſingularẽ, ſed intentionem ſingularitatis. Vel per nomen primæ intentionis, quod ſignificat rẽ, cui conuenit intentio particularitatis, & ita ſignificatur hoc nomine perſona, ſignificat enim rem ipſam, cui accidit intentio indiuidui. Secundum hoc ergo dupliciter poſſumus loqui de ſignificatione perſonę. Vel per ſe, ſcilicet quid hoc nomen perſona, ſecundum ſe ſignificet: vel per accidens, ſecundũ quod accipitur in tali, vel in tali natura. Per ſe quidem ſignificat ſubſtantiam intellectua-

ſpiritusſanctus eſt perſona: ideo tres perſonæ dicũtur. Quia ergo pater eſt deus, & filius deus, & ſpiritusſanctus deus, cur non dicuntur tres dij? Ecce propoſuit hanc quęſtionem. Attende quid reſpõdeat ſubdẽs: an ideo non dicuntur tres dij, quia ſcriptura non dicit tres deos? Sed B nec tres pſonas alicubi Scripturę textus cõmemorat. An ideo licuit loquendi, diſputandiue neceſſitate tres perſonas dicere, non quia Scriptura dicit, ſed quia ſcriptura nõ contradicit? Si autem diceremus tres deos, † Deut. 6. cõtradiceret ſcriptura dicens, Audi Iſrael. De⁹ tuus, deus vn⁹ eſt. Ecce abſolutio quæſtionis, quare potius dicamus tres perſonas, quàm tres deos, quia ſcilicet illud non contradicit Scriptura.

Alia quæſtio: cur non dicimus tres eſſentias, ut tres perſonas, cum ſcriptura non contradicat.

VERVM & hic alia emerget quęſtio, quam Auguſt. cõſequenter annectit, dicens. † Cur, inquit, & tres eſſentias non licet dicere, quod ſimiliter ſcriptura ſicut non dicit, ita non contradicit? At ſi dicis, quòd propter vnitatem trinitatis non dicuntur tres eſſentiæ, ſed vna eſſentia, quęro: cur non propter eãdem vnitatem trinitatis dicãtur vna perſona, & non tres perſonæ? Vt enim eſt illis commune nomen eſſentiæ, ita vt ſingulus qſque dicatur eſſentia, ſic illis cõmune eſt perſonę vocabulum. Quid igitur reſtat, niſi vt fateamur loquendi neceſſitate, a Gręcis, & Latinis parta hęc vo- B cabula, aduerſus inſidias, vel errores hęreticorum? Cumque conaretur humana inopia loquendo proferre ad hominum ſenſus, quod in ſecretario mentis de deo tenet, ſiue per piam fidem, ſiue per qualemcunque intelligentiam, timuit dicere tres eſſentias, ne intelligeretur in illa ſumma æqualitate vlla diuerſitas. Rurſum, non poterat dicere, non eſſe tria quædam. Quod quia dixit Sabellius, in hęreſim lapſus eſt. Quę- C ſiuit ergo, quid tria diceret, & dixit, tres pſonas, ſiue tres ſubſtantias ſecundum Græcos.

a Sicut nos dicimus tres perſonas, ita Græci tres ſubſtantias, quas dicunt hypoſtaſes, aliter accipientes ſubſtantiã, quàm nos.

QVOD enim de perſonis ſecundum noſtram, hoc de ſubſtantiis ſe- D cundum conſuetudinem Græcorum oportet intelligi. Sic enim illi dicunt tres ſubſtãtias vnam eſſentiã, ideſt tres hypoſtaſes vnam vſiam, quemadmo-

F lem indiuiduam quæcunque sit illa, & qualitercunque indiuiductur. Si autem accipiatur persona humana significat hoc, quod est subsistens in tali natura, & distinctum tali distinctione, qualis competit naturę humanę, scilicet per naturam determinatam. Et sic loquimur hic de significatione personæ, prout dicitur persona diuina, & secundum hoc significabit hoc quod est distinctum existens in natura diuina.

¶ Vt ergo videamus quid sit ibi distinctum, & quomodo competat sibi ratio personæ, notandum est, quòd secundum necessitatē fidei, quæ in Deo tres, & vnum confitetur, oportet ponere aliquid commune, secundū quod sunt vnum: & aliqd proprium, quod est distinguens, ex qua distinctiōe sunt tres. Et illud cōmune est essentia, vel natura diuina, prout significatur nomine diuinitatis. Et illud distinguens est relatio vt paternitas. Et qa in diuinis nō est aliqua cōpositio, ideo oportet, quòd deitas intelligatur secundū rem idē quod deus, & paternitas idem, quòd pater. Si ergo accipiamus ista quatuor, scilicet deitatē, Deum, patrem, paternitatem, constat, quòd ipsi deitati, put sic significatur, vt natura quędam, non conuenit ratio personæ dupliciter. Primo, quia non significatur, vt per se subsistens. Secundo, quia est commune pluribus, & persona significat distinctum qd. Similiter hoc nomē Deus, non habet rationem personæ, quia quàmuis significetur, vt subsistens non habet rationem distinctionis, quia sicut pater, & filius conueniunt in hoc, quod est deitas, ita conueniunt in hoc, quod est Deus. Sed verum est, quòd si tolleretur pluralitas personarum, & per consequens communitas huius nominis Deus, hoc nomen Deus, significaret personam quandam distinctam ab omnibus aliis naturis proprietatibus essentialibus: vnde hoc nomen Deus, significaretur, vt persona quędā. Similiter etiam paternitas cum non significaretur vt quid subsistēs, nec vt distinctum, sed vt distinguens, non significatur per modum personæ. Similiter pater, quàmuis significetur, vt quid distinctū, non tamen significatur vt subsistens in natura aliqua, sed magis vt subiectum cuidam proprietati: vnde sicut album de ratione nominis sui non est nomen personæ, ita nec pater, sed inquantum pater, & Deus sunt idem, non quidem sicut accidens, & subiectum, sed per omnimodam rei indifferentiam, sic pater inquantū est pater Deus, habet vt sit persona. Et ideo dico, quòd persona in diuinis significat relationem per modum substātiæ. Ipsa enim relatio, quæ est distinguens est distinctū, quia paternitas est pater. Et quia persona significat quid distinctū existens in natura aliqua, ideo constat, quòd significat relationē, inquantum ipsa relatio est ipsum relatū: & inquātū ipsum relatum est subsistens in tali natura. Et ideo patet, quòd persona significat relationem per modum substantiæ, nō quæ est essentia, sed quæ est suppositum habens essentiam. Et ex hoc patet, quòd omnes opiniones secundum aliquid, verum dixerunt. Qui enim dixerunt, quòd est æquiuocum, & quandoque significat vnum, quādoq; aliud, pro tanto verum dixerunt, quòd cum in persona includatur, & proprietas, & hypostasis, & essentia: & hæc nō differunt realiter in Deo, quod significat relationē, vt hypostasim. Significat enim essentiam, quæ est hypostasis: & significat etiā proprietatē, quæ est ipsum suppositū distinctum. Vnde quādoque potest poni pro vno, quandoque pro alio: sed hoc accidit personę ex hoc quòd in diuinis omnia prædicta vnum sunt secundum rem. Similiter qui dixerunt, quòd significat tantum hypostasim, attenderūt modum secundum quem significat nomen, qa significat per modū subsistentis in natura aliqua, quamuis significet ipsum distinctum, quod est ipsa relatio distinguens. Similiter, qui dixerunt, quòd significat substātiam in recto attenderunt substantiam, quæ est hypostasis distincta proprietate. qui autem dixerunt econuerso, attenderunt substantiam, quæ est essentia. & qui dixerunt, quòd significat hypostasim, & proprietatem ponit circa eā, non acceperunt hypostasim ex parte, qua subsistit naturæ diuinæ, vt significatur hoc noie Deus, quod indistinctè tribus personis conuenit: sed ex parte illa, qua hypostasis est ipsa relatio, distinguēs hypostasim, quia in Deo idem est distinguens, & distinctum. Et econuerso considerauerunt hypostasim, vel substantiam, qui dixerunt, quòd proprietas non ponitur circa substantiam, vt distinguens ipsam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd August. attendit significationem personæ quantum ad modum significandi, & non quantum ad id, quod significatur: & ideo quàmuis significetur relatio, quia tamen significatur per modum substantiæ, ideo dixit, quòd significat substantiam: & quia vlterius substantia in Deo est idem, quod essentia, ideo consequitur, vt significet etiam essentiam, secundum quod pater est Deus, & etiā ipsa deitas.

¶ Et per hoc patet responsio ad secūdum de diffinitione Boet.

K ¶ Et similiter ad tertium, quia quàmuis significet relationem, non tamen significat per modum relationis, & ideo non refertur secundum nomen ad aliud.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quid quandoque quærit de essentia, vt cum quæritur quid est homo, animal rationale mortale. Quandoque quęrit ipsum suppositum, vt cum quæritur qd natat in mari? Piscis respondetur. Et ita etiam fuit responsum hæreticis quærentibus, quid tres personæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cum dicitur persona, quasi per se vna non significatur vnitas essentialis, sed magis vnitas personæ, quæ est ex proprietate: & ideo illa ratio non est ad propositum.

¶ Et per hoc etiam patet responsio ad ea, quę in contrarium obiecta sunt, quæ procedūt quantū ad id, quod significat hoc nomen psona. Inuenim⁹. n. in diuinis quatuor modos significādi. A Aliquid enim significat absolutū per modū absoluti, vt Deus. aliquid relationem per modum relationis, vt pater. aliquid absolutum per modum relationis, vt potētia generandi. & aliquid relatū per modum absoluti, vt persona. & hoc accidit inquantum relatio essentialiter est ipsa substantia diuina &c.

dum nos dicimus tres personas vnam essentiam, vel substantiam. Quanquam & illi si vellent, sicut dicunt tres substantias tres hypostases, possent dicere tres personas tria prosopa. Illud autem maluerunt dicere, quia fortasse secundum lingue suæ consuetudinem aptius dicitur.

Quòd in Trinitate non est diuersitas, nec singularitas, vel solitudo, sed vnitas, & trinitas, & distinctio, & identitas.

IAM sufficienter, vt puto, ostensum est, qua necessitate dicamus tres personas, & quare non similiter tres deos, vel essentias, quia scilicet in altero obuiat scriptura, in altero diuersitatis intelligentia: quia ibi nulla penitus est diuersitas, sicut nec singularitas, vel solitudo, sed vnitas, & trinitas. Vnde Augustinus in libro octauo de Tri. † ait. Humana inopia quærens quid diceret tria, dixit tres personas, vel substantias. Quibus nominibus, non diuersitatem voluit intelligi, sed singularitatem noluit, vt non solum ibi vnitas intelligatur, ex eo, quòd dicitur vna essentia, sed trinitas ex eo, quòd dicuntur tres personæ. Hilarius quoque in libro octauo de Trinitate, † ait. Dominus dicit, Qui me videt, videt & patrem. † Cum hoc dicitur, excluditur singularitas atque vnici, idest solitarij intelligentia. Nam, nec solitarium sermo significat, & indifferentem tamen naturam professio docet. Visus est enim in filio pater, per naturæ vnitam similitudinem. G Vnum sunt enim natus, & generans: vnum sunt, neque vnus. Non itaque solitarius filius est, nec singularis, nec dispar. Item in eodem. Sicut in patre, & filio credere duos deos impium est, ita patrem, & filium singularem deū prædicare sacrilegum est. Nihil in his nouum, nihil diuersum, nihil alienum, nihil separabile est. De hoc etiam Augustinus in libro quęstionum veteris, ac nouæ legis, ait. H Vnus est deus, sed non singularis. Item Ambrosius in libro de Fide ait. Quod vnius est substantię separari non potest: & si non sit singularitatis, sed vnitatis, deus vnus cum dicitur, nequaquam deitatis Trinitatem excludit. Et ideo, non quod singularitatis, sed quod vnitatis est, prædicatur. Ecce ex prædictis ostenditur, quia nec singularis, nec diuersus, nec vnicus, I vel solitarius confitendus est deus, quia singularitas, vel solitudo, personarum pluralitatem excludit, & diuersitas vnitatem essentiæ tollit. Diuersitas inducit separationem diuinitatis, singularitas adimit distinctionem Trinitatis. ideo Ambros. in secundo libro de Fide, † ait. Non est diuersa, nec singularis æqualitas: nec iuxta Sabellianos patrem, filiumque confundens: nec iuxta Arrianos, patrem, filiumque secernens. Pater enim & filius distinctionem habent, separationem vero non habent. Item in eodem. Pater, & filius diuinitate vnum sunt, nec est ibi substantiæ differentia, nec vlla diuersitas. Alioquin, quomodo vnum deum dicimus? diuersitas enim plures facit. Constat ergo ex predictis, quia in Trinitate nulla est diuersitas: si tamen aliquando in scriptura inuenitur dictum tres diuersę personæ, & huiusmodi, diuersas dicit distinctas.

† c. 4. to. 3.
† Prope finem.
† Ioan. 14.
† q. 122. to. 4.
† 1. de Fide ad Gratianum ca. 2. to. 2.
† vbi supra.

Quòd non debet dici Deus multiplex.

B ET sicut in Trinitate nō est diuersitas, ita nec multiplicitas, & ideo non est dicendus deus multiplex, sed trinus, & simplex. Vnde Ambrosius in primo libr. de Fide. † ait. Est in patre, & filio, non discrepans, sed vna diuinitas, nec confusum quod vnum est, nec multiplex esse potest, quod indifferens est. Multiplex itaque deus non est.

† Lib. 1. de Fide cap. 2. to. 2.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum persona prædicetur pluraliter in diuinis.

1. p. q. 30. art. 1.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd persona non prædicetur pluraliter. Vt enim ex litera habetur esse tres personas est esse tria quædam: sed non conceditur, quòd pater, & filius, & spiritussanctus sint tria, sed vnum. ergo videtur, quòd non possint dici tres personę.

¶ 2 Præter. Persona significat existens substantialiter in natura aliqua: sed distinctio proprietatum non diuersificat id, quod substantialiter est in natura aliqua. ergo videtur cum pater, & filius, & spiritussanctus non distinguantur, nisi proprietatibus, quòd non possint dici tres personæ.

¶ 3 Item. Proprietates personales non magis substantialiter sunt in Deo, quàm proprietates essentiales, vt bonitas, sapientia, & huiusmodi: sed proprietates essentiales non faciunt personas plures. ergo nec proprietates relatiuæ.

¶ 4 Præter. Sicut hoc nomen Deus, significat habens naturam diuinam, sic hoc nomen persona significat subsistens in diuina natura: sed propter vnitatem diuinæ naturæ non potest dici, quòd sint plures Dij, ergo quòd nec eadem ratione sint plures personæ.

CONTRA est quod in litera dicitur, & quod communis vsus ecclesię habet.

¶ Pręter. Hoc videtur per Ricar. qui dicit, timentes vbi nō est timor: rectè timerent personas secūdum substantiam dici. si persona tantum esse substantiale significaret, nec aliquid consignificaret, ratione cuius dicit, quòd multiplicantur personę.

4. de trinit. c. 19.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut dictum est, persona dicit aliquid distinctum subsistens in natura intellectuali. Vnde vbicunque ponuntur aliqui distincti habentes naturam intellectualem, ponuntur plures personæ. Nec interest ad pluralitatem personarum: vtrum habeant eandem naturam, nec ne. Diuisio enim naturæ in pluribus personis in hominibus accidit. Tum ex imperfectione naturæ humanæ, quæ non est suum esse: sed accipit ipsum in supposito suo. Vnde in diuersis suppositis est secundum diuersum esse. Tum etiam ex modo distinctionis, quia personæ humanæ distinguuntur per materiam, quæ est pars essentiæ. Vnde oportet personam distinctam vnam essentiam non habere, quorum neutrum est in diuinis personis: vnde tres psonę sunt subsistētes in vna natura.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd August. accipit largo modo tria per tres: sicut etiam Hilar. lib. de synod. dicens, quòd per substantiam sunt tria: per consonantiam vnum, accipiens substantiam pro hypostasi. Vel dicendum, quòd non sunt tria simpliciter, sed tria quædam, scilicet tria supposita.

7. de trinit. c. 6. to. 3. Ante med.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in creaturis diuersitas proprietatum non facit plures personas, quia proprietas non est persona subsistēs: sed in diuinis proprietates sunt ipsæ personę subsistentes, quia & paternitas est ipse pater, & esse patrem, & esse Deum non est aliud, & aliud esse. Non enim est aliud esse patris, quod nō sit esse filii: & ideo ad numerum proprietatum personalium, sequitur numerus personarum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd proprietates essentiales etiam sunt subsistentes: sed tamen vna non habet rationem, quòd distinguatur ab alia secundum rem, sed solum secundum rationem: sed proprietates relatiuæ habent hoc ex virtute oppositionis: Vnde sicut pater est quid subsistens, ita & bonus: sed pater, & filius est alius, & alius subsistens, sed bonus, & sapiēs est vnū & idem subsistens: vnde de singulis personis omnia ista dicuntur: & ideo proprietates essentiales non faciunt numerum personarum, quia numerus sequitur distinctionem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nomina substantiua non recipiūt d pluralitate, nisi ex multiplicatiōe formæ, a qua imponūtur: & quia deitas a qua imponit hoc nomen Deus, non multiplicatur: ideo nec etiam ipsum nomen, quod a tali forma imponit. sed nomen personæ imponitur a forma personalitatis, quæ dicit rationem subsistēdi naturæ tali: & ideo vbi sunt plures subsistentes, sunt plures personalitates, & plures personæ.

D. 917.

EXPOSITIO TEXTVS.

NON est aliud deo esse &c.} C Hoc non dicitur solum quantum ad identitatem rei, quia hoc in Deo non est nisi vnum esse: sed etiam secundum rationem, quia ex hoc ipso, quòd habet esse subsistens in natura diuina, persona in Deo dicitur. Istud tamen esse rationis, cuius causa per se conuenit est relatio, prout est subsistens distincta, cū nihil aliud tale possit poni in diuinis. Et ideo quantum ad modum significandi, persona est de substantialibus. Quantum vero ad, id quod nomine personæ in diuinis supponitur, pertinet ad relatiua. { Non aliud dicimus, quàm substantia patris.} Vt tamen nomine substantiæ non essentia, sed hypostasis intelligatur hic sit sensus. Pater est essentia diuina. Hoc magister de suo addit, quia ex verbis August. expresse non habetur, & tamen quodammodo verum est, non ratione significationis nominis, sed ratione identitatis rei, quia in diuinis est idem hypostasis, quod essentia secundum rem. { Non vt illud diceretur &c.} Videtur quòd secundum hoc non proprie dici possunt tres personæ. D Sed dicendum, quòd de Deo nihil proprie dici potest ex verbis nostris, quod diuinam veritatem perfectè exprimat, tamen per modum, quo alia de Deo dicimus, etiam hoc necessitate cogente, in vsum relationis venit, cum enim per scripturam canonicam traditum non inueniatur, non attentassent tali modo relationis vti, nisi necessitas cogisset. vnde necessitas magis est excusatio pręsumptionis, quàm falsitatis. { Verius enim cogitatur Deus &c.} Videtur falsum, quia multa de Deo dicimus ore, quæ corde non intelligimus, vt etiam infra per Chryso. habetur. Sed dicendum, quòd quàmuis ad talia, quæ intellectum excedunt cor non perueniat intelligendo veritatem, tamen per fidem tenet, quam verbis perfectè exprimere non valet. Quomodo tamen aliquid verius dicitur, quàm intelligitur, vel econtrario, infra dicetur dist. 39. { Quia scriptura non contradicit.} Hoc videtur nihil esse, quia similiter scriptura non contradiceret, si diceremus vnam esse personam. Sed dicendum, quòd August. non assignat totam rationem. E quia hoc non est causa, quare proprie, & vere dici possit: sed quare fidei pietati non repugnat, vt sic loquamur proprietate significationis obseruata. { Timuit dicere tres essentias &c.} In essentia enim non intelligitur aliquid, per quod ad relationem trahi possit sicut inuenitur distinctio per se. vnde pluralitas rerum non saluaretur in distinctione relationum: sed exigeret diuisionem in absolutis. { Cum hoc dicitur, excluditur singularis &c.} Hil. ex authoritate inducta vult probare, & vnitatem essentiæ, & pluralitatem personarum. Ex hoc enim quòd pater separatim a filio nominatur, intelligitur distinctio personarū. Et ideo dicit, quòd ex hoc excluditur intelligentia singularis, scilicet ne Deus singularis putetur, quasi deitas in vno tantum supposito inueniatur. { Atque vnici.} quasi non sit consortium diuinarum personarum per vnionem amoris. Vnitatem autem essentiæ probat consequentia visionis, quia qui videt filium, videt & patrem.

Chry. to. 4. hom. 2. c. 1.
q. 1. art. 1.

DISTIN. XXIIII.

A

Quid ſignificetur his nominibus, unus uel una, duo uel duæ, tres uel tria, trinus uel trinitas, plures uel pluralitas, diſtinctio uel diſtinctæ, cum his utimur de Deo loquentes.

Hic diligenter inquiri oportet, cum in Trinitate non ſit diuerſitas, vel ſingularitas, nec multiplicitas, vel ſolitudo, quid ſignificetur his nominibus, ſcilicet, vnus vel vna, duo vel duæ, tres vel tria, trinus vel trinitas, plures vel pluralitas, diſtinctæ vel diſtinctio, cum dicitur vnus Deus, duę perſonę vel tres perſonæ, plures perſonę, diſtinctæ ſunt perſonæ, vel cum dicitur: diſtinctio perſonarum, pluralitas perſonarum, trinitas perſonarum, & huiuſmodi. Videmur enim hoc dicētes, numerorum quantitates, & rerum multitudinem, vel multiplicitatem in Deo ponere. Quid ergo iſta ibi ſignificent, ipſo de quo loquimur aperiente, inſinuare curemus.

Magis illa dicuntur ad excludendum ea, quæ non ſunt in Deo, quàm ad ponendum aliqua.

C

Si diligenter præmiſsis authoritatum verbis, intendimus, vt dictorum intelligentiam capiamus, magis videtur horum verborum vſus, introductus ratione remouendi, atque excludendi a ſimplicitate deitatis, quę ibi non ſunt, quàm ponendi aliqua.

a Quid per unum ſignificetur, cum dicitur, unus Deus.

G Cum enim dicitur, vnus deus, multitudo deorum excluditur: *b*: nec numeri quantitas in diuinitate ponitur, tanquam diceretur, Deus eſt, nec multi ſunt, vel plures dij. Vnde Ambroſ. in libro de Fide, † ait. Cum vnum dicimus deum, vnitas excludit numerum deorum, nec quantitatem in deo ponit, quia nec numerus, nec quantitas ibi eſt.

† Lib. 1. c. 2. to. 2.

Quo ſenſu dicitur, unus eſt pater, uel unus eſt filius.

H Similiter cum dicitur: vnus eſt pater, vel vnus eſt filius, & huiuſmodi, ratio dicti hæc eſt, ꝙ non ſunt multi patres, vel multi filij, ita & de ſimilibus. Item cum dicimus plures eſſe perſonas, ſingularitatem, atque ſolitudinem excludimus, nec diuerſitatem, nec multiplicitatē ibi ponimus, quaſi diceretur. Sine ſolitudine, ac ſingularitate perſonas confitemur. Vnde I Hilarius in quarto † libro de Trinitate ſic ait. Dixit deus, † Faciamus hominem ad imaginē, & ſimilitudinē noſtram. Quæro nunc, an ſolum deum ſibi locutum exiſtimes, an hunc ſermonem eius intelligas ad alterum extitiſſe? Si ſolum fuiſſe dicis, ipſius voce argueris dicentis, faciamus, & noſtram. Suſtulit .n. ſingularitatis ac ſolitudinis intelligētiam profeſſio conſortij: quia aliquod cōſortium eſſe non poteſt ipſi ſolitario, neque ſolitudo ſolitarij, recipit faciamus, nec alieno a ſe, diceret noſtram. Attende lector his verbis, & vide: quia nomine cōſortij pluralitatem ſignificauit. Profeſsio ergo cōſortij, eſt ꝓfeſsio pluralitatis: quam profeſſus eſt dicens, Faciamus, & noſtram: pluraliter enim vtrūque dicitur. Sed hac profeſsione pluralitatis, nō diuerſitatem vel multitudinē poſuit, ſed ſolitudinem & ſingularitatem negauit. Sic ergo cum dicimus plures perſonas, vel pluralitatem perſonarum: ſingularitatis & ſolitudinis intelligentiam excludimus.

† Parū ante medium

† Gen. 1.

d Quid per ternarium ſignificetur cum dicitur, tres perſonæ.

Ita etiā cum dicimus tres perſonas, nomine ternarij, non quantitatē numeri in deo ponimus, vel aliquam diuerſitatem, ſed intelligentiam, nō ad alium niſi ad patrem & filiū & ſpiritumſanctum dirigendā ſignificamus: vt ſit huius dicti intelligētia. Tres perſonę ſunt: vel tres ſunt pater, & filius, & ſpirituſſanctus. i. nec tātum pater, nec tantum filius, nec tantū pater & filius ī deitate ſunt, ſed etiam ſpirituſſanctus, & nō alius ab his. Similiter non tantum eſt ibi hęc perſona, vel illa, vel hæc & illa: ſed hæc & illa & illa & non alia. Et hoc fore ita intelligendum † Aug. ſatis oſtēdit vbi dicit: quòd illo nomi- B ne, non diuerſitatem intelligi voluit, ſed ſingularitatē noluit.

†7. de trin. c. 4. to. 3.

Quid per duo cum dicitur: duæ perſonæ, vel pater & filius duo ſunt.

Similiter cum dicitur duo ſunt, pater, & filius: non dualitatis quantitatem ibi ponimus: ſed hoc ſignificamus, quòd non eſt tantum pater, nec tantū filius, ſed pater & filius: & hic non eſt C ille, ita & de aliis huiuſmodi. Ita etiam cum dicimus: pater & filius ſunt duæ perſonæ, hoc ſignificamus, quòd non tātum pater eſt perſona: nec tantum filius eſt perſona: ſed pater eſt perſona, & filius eſt perſona: & hęc non eſt illa.

Ex quo ſenſu dicitur in perſonis diſtinctio vel perſonæ diſtinctæ.

B

Cum autem dicimus di- D ſtinctæ ſunt perſonæ vel diſtinctio eſt in pſonis, confuſionem atque permiſtionem excludimus, & hāc non eſſe illā ſignificamus. Cūq;

DIVISIO TEXTVS.

POſITA diuiſione diuinorum nominum, & oſtenſo, quòd quædam pluraliter in diuinis prædicantur, & quædam ſingulariter tantum: inquirit Magiſter hic đ nominibus ſignificantibus vnitatem, & pluralitatem qualiter in Deo accipiantur. Et diuiditur in partes duas. In prima, determinat de ipſis nominibus ſignificantibus vnitatem, & pluralitatem ſecundum ſe. In ſecunda, oſtendit qualiter termini ſignificantes pluralitatē, poſſunt addi huic nomini perſona, ibi { Præter. Conſiderandum. } 25. diſtin. Prima in tres. In prima, mouet quęſtionem. In ſecunda, ſoluit eam, ibi: { Si diligenter pręmiſſis. } In tertia, ſoluit quandam obiectionem, ibi: { Hic non eſt prætermittendum. } { Si diligenter &c. } Hic ſoluit quæſtionem. et circa hoc tria facit. Primo, ponit ſummam ſolutionis in generali. Secundo, ſpecificat quantum ad nomina ſignificantia vnitatem, ibi: {Cum enim dicitur vnus Deus.} Tertio, quantum ad nomina ſignificantia pluralitatem, ibi: {Item cum dicimus.} Circa primum duo facit. Primo, oſtendit quid ſignificet hoc nomen vnus, quando termino eſſentiali adiungitur. Secundo, quid ſignificet, quādo termino perſonali adiungitur, ibi: {Similiter cum dicitur &c.} { Item cum dicimus. } Hic oſtendit, quid ſignificent in diuinis nomina pertinentia ad pluralitatem. Et circa hoc tria facit. Quædam enim nomina pertinent ad pluralitatem, ſignificantia ipſam pluralitatem, quorum ſignificationem primo exprimit. Quædam vero ſignificant id, quod eſt principium pluralitatis, ſicut diſtinctio, & diſcretio, quorum ſignificationem ſecundo exponit, ibi: {Cum autem dicimus diſtinctæ.} Quædam vero eſt quaſi continens pluralitatem, ſicut hoc nomen Trinitas, quod eſt collectiuum perſonarum, cuius ſignificationem tertio explanat, ibi: { Cum vero dicitur Trinitas. } Circa primum duo facit. Primo, exponit nomina ſignificantia pluralitatem in communi, ſicut hoc nomen plures. Secundo, nomina ſignificantia pluralitatem in ſpeciali, ibi: {Ita & cum dicimus &c.} Vbi primo exponit nomen pertinens ad ternarium perſonarum. Secūdo, nomen pertinens ad binarium, ibi: {Similiter cum dicimus duo ſunt pa.} Non enim alia ſpecies numeri in Deo inuenitur. {Cum autem dicimus.} Hic exponit nomina ſignificātia id, quod eſt principium pluralitatis. Et primo, nomen diſtinctionis. Secundo, nomen diſcretionis, ibi: {Ita etiam cum dicuntur &c.}

F

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur duo.

Primo. De nominibus ſignificantibus vnitatem, & pluralitatem in diuinis.

Secundo. De nominibus ſignificantibus ea, quæ ſunt pluralitati annexa.

Circa primum quęrūtur quatuor.

Primo. Vtrū vnitas ſit in diuinis, vt Deus vere vnus dici poſſit.

Secundo. Vtrum ſit ibi aliquis numerus.

Tertio. Si vtrunque eſt ibi: vtrum nomina ſignificātia vnitatem, & pluralitatem prædicent aliquid poſitiue ī Deo, vel tantum remouēdo, vt in litera dicitur.

Quarto. Si ponūt aliquid aliquo modo. quid ſignificent: vtrum eſſentiam, vel notionem.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrū Deus poſſit dici unus.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd Deus nō poſſit dici vn⁹. Principium enim determinatū alicuius generis, nō inuenitur niſi in habētibus naturam illius generis, ſicut anima non inuenitur niſi in rebus viuentibus: ſed vnitas eſt in genere quātitatis ſicut principium, ſicut & punctus. ergo cum quantitas non ſit in Deo, videtur, quòd nec vnitas.

1. p. q. 11. ar. 3. & 1. d. q. 2. ar. 1. Et 1. cōt. c. 43.

¶ 2 Præter, Secundum Boetium, vnitas eſt potētia omnis numerus; vnde omnes paſſiones numerorum inueniuntur vnitæ in K vnitate: ſed in Deo non eſt aliqua potētia ad multitudinem numeri. ergo videtur, quòd non ſit ibi vnitas. In Arith. c. 7.

¶ 3 Pręter. nihil poteſt dici vnum, niſi quod eſt in ſe terminatum, & diſtinctum ab aliis; vnde vnitas conſequitur actum formæ terminantis: ſed Deus non poteſt dici in ſe terminatus: nihil enim eſt terminatum, niſi cuius eſſentiam termini circumplectuntur, quod Deo non competit. ergo videtur, quòd non poſſit dici vnus.

¶ 4 Præter. Omne quod eſt vnum, eſt connumerabile alteri, ſed Deus non eſt connumerabilis alicui creaturæ, tū quia creatura, & Deus in nullo modo conueniunt, quia hoc eſſet prius vtroque, nec inueniuntur aliqua connumerari, niſi quæ in aliquo conueniunt, ſicut dicimus duos homines, vel duos equos: tum quia quod alteri connumeratur eſt pars pluralitatis reſultantis, & exceditur ab ea, quod Deo non competit. ergo Deus non poteſt dici vnus.

CONTRA eſt, quod dicitur Deut. 6. Audi Iſrael, dominus Deus tuus, Deus vnus eſt.

¶ Præt. Secundum philoſophum: illud quo menſurantur omnia quæ ſunt alicuius generis, eſt vnum illius generis: ſed Deus eſt primum, quo menſurantur omnes ſubſtantię: vt dicit Commen. in 10 meta, ergo videtur, quòd ſit vnum in genere ſubſtantiæ.

10. met. tex. 4.

Tex. cō. 7.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Deus ſumme, & veriſſime vnus eſt. Secundum enim quòd aliquid ſe habet ad indiuiſionem, ita ſe habet ad vnitatem, quia ſecūdum philoſophū, ens dicitur vnum, in eo quod non diuiditur. Et ideo illa, quæ ſunt indiuiſa per ſe, verius ſunt vnum, q̄ illa, quæ ſunt indiuiſa per accidens, ſicut albus, & ſor. quę ſunt vnum per accidens. Et inter illa, quę ſūt vnum per ſe, verius ſunt vnū, quæ ſunt indiuiſa ſimpliciter quàm quę ſunt indiuiſa reſpectu alicui⁹ vel generis, vel ſpeciei, vel proportionis: vnde etiam non dicuntur ſimpliciter vnum, ſed vnum, vel in genere, vel in ſpecie, vel proportione: & quod eſt ſimpliciter indiuiſum dicitur ſimpliciter vnū, quod eſt vnum numero. Sed in iſtis etiam inuenitur aliquis gradus. Aliquid enim eſt, qđ quamuis ſit indiuiſum in actu, eſt tamen diuiſibile potētia, vel diuiſione quantitatis, vel diuiſione eſſentiali, vel ſecundum vtrumque. Diuiſione quantitatis, ſicut quod eſt vnum continuitate. diuiſione eſſentiali, ſicut in compoſitis ex forma & materia: vel ex eſſe, & quod eſt. diuiſione ſecundum vtrunque, ſicut in naturalibus corporibus. Et quòd aliqua horum non diuidantur in actu eſt, ex aliquo in eis præter naturam compoſitionis, vel diuiſionis, ſicut patet in corpore cœli, & huiuſmodi, quāmuis non ſint diuiſibilia actu, ſunt tamen diuiſibilia intellectu. Aliquid vero eſt, quod eſt indiuiſibile actu & potētia, & hoc multiplex eſt. Quoddam enim habet in ſui ratione, aliquid pręter rationem indiuiſibilitatis, vt punctum, quod præter indiuiſionem importat ſitum. Aliquid vero eſt, quod nihil aliud importat, ſed eſt ipſa ſua indiuiſibilitas, vt vnitas, quæ eſt principium numeri, & tamen inhęret alicui, quod non eſt ipſamet vnitas, ſcilicet ſubiecto ſuo. Vnde patet, quòd illud in quo nulla eſt compoſitio partium, nulla dimenſionis continuitas, nulla accidentium varietas, nulli inhærens, ſumme & vere vnum eſt, vt concludit Boet. Et inde eſt, quòd ſua vnitas eſt principium omnis vnitatis. & menſura omnis rei. Quia illud quod eſt maximum, eſt principium in quolibet genere, ſicut maxime calidum omnis calidi, vt dicitur ſecundo metaphyſ. & illud quod eſt ſimpliciſſimum, eſt menſura in quolibet genere. vt 10. metaphyſic. dicitur.

5. Metaph. tex. 8.

de vnita. & vno. c. 1.

Tex. 4.

Tex. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnum dupliciter dicitur. Eſt enim vnum quod cōuertitur cum ente, & eſt vnum quod eſt principium numeri. loquendo de vno, quod conuer- A titur cum ente, non eſt determinatum ad genus quantitatis, immo inuenitur in omnibus entibus. & ſicut Deus eſt ens, non aliquo eſſe, quod non ſit ipſe, ita etiam eſt vnus, non aliqua vnitate, quę non ſit ipſe, ſed per eſſentiam ſuam, & ideo maxime vnum eſt. Loquendo autem de vno, quod eſt principium numeri, non poteſt trāſumi in diuinam prædicationem, quātum ad genus ſuum, quod eſt quantitas, ſed quantum ad differentiam ſuam, quę ad perfectionem ꝑtinet, ſicut indiuiſibilitas, & prima ratio menſurandi, vel aliquid huiuſmodi.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum Auicen. vnitas & numerus, quæ cōſiderat arithmeticus non ſunt illa vnitas, & multitudo, q̄ inueniuntur in omnibus entibus, ſed ſolum ſecundum quod inueniuntur in rebus materialibus, ſecundū quod pluralitas cauſatur ex diuiſione continui. ex hoc enim poſſunt inueniri omnes illę paſſiones in numeris, quæ arithmetici demonſtrant, ſicut multiplicatio, & aggregatio, & huiuſmodi, quæ fundantur ſupra diuiſionē infinitam continui. Vnde, eſt infinitas in numero, ſecundum philoſophum in 3. phyſico. & ideo etiam talis vnitas eſt potentia omnis numerus. Nihilominus tamen, intelligendum eſt, quòd in Deo eſt omnis numerus ſecūdum potentiam, nō quidem paſſiuam, ſed actiua, ſecundum quod ipſe velut omniū cauſa, præaccepit in ſe omnium numerum, ſecundum Dio. prout omnia in ipſo dicuntur eſſe, ſicut in principio efficiente, & exemplari, ſed ſic non procedit obiectio.

Tract. 3. meta. c. 5.

Tex. 55.

c. 5. de diui. nomi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Deus eſt aliquid determinatum in ſe, aliàs non poſſent de ipſo negari conditiones aliorum entium. nec dicitur determinatum ens, quia aliquo termino finitus ſit, ſed quia per excellentiam ſui eſſe, quod eſt ſimpliciſſimum, additionem non recipiens, ab omnibus aliis diſtinguitur.

E ¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis Deus, & creatura non conueniant in aliquo vno, ſecundū aliquem modum conuenientiæ, tamen eſt conſiderare communitatem analogiæ inter Deum, & creaturam, ſecundum quod creaturæ imitantur ipſum prout poſſunt. Vnde aliquo modo poteſt connumerari aliis rebus, vt dicatur, quòd Deus, & angelus ſunt duæ res: non tamen ſimpliciter, & proprie, ſicut creaturæ adinuicem connumerantur, quæ vniuoce in aliquo vno conueniunt. Et ex hoc non ſequitur, quòd Deus ſit pars alicuius. vel quòd Deus, & angelus ſint aliquid maius quàm Deus, ſed quòd ſint plures res.

ARTICVLVS II.

b Vtrum in Deo ſit aliquis numerus.

1. de tri. c. 3

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd in Deo non ſit aliquis numerꝰ. Sicut enim dicit Boe. lib. de tri. Hoc vere vnum eſt, in quo eſt nullus numerꝰ, & loquitur de deo, qui ſumme vnũ eſt. ergo videtur, q̃ non ſit in eo aliquis numerus.

addimus: diſtinctę ſunt perſonæ proprietatibus, ſiue differentes proprietatibus: aliam eſſe hanc perſonam, & aliam illam ſuis proprietatibus ſignificamus. *a* Et cum dicimus: aliam & aliam, non diuerſitaté, vel alienationem ibi ponimus, ſed confuſionem Sabellianam excludimus.

Quomodo ibi accipiatur diſcretio.

ITA & cum dicuntur diſcretæ perſonæ, vel cũ dicitur, diſcretio in perſonis eſſe, eandem intelligentiam facimus. Eodem enim modo ibi accipitur diſtinctio, quo diſcretio. Et congrue dicitur ibi eſſe diſcretio, vel diſtinctio, non diuerſitas, vel diuiſio ſiue ſeparatio. Vnde † Ambroſ. in libro primo de Trinit. Non eſt

Iſid. 3. Ethimo. c. 5.

¶ 2 Præt. Secundum Iſido. numerus dicitur quaſi vnicus metus, ſcilicet diuiſionis: ſed in Deo non eſt G diuiſio. ergo nec numerus.

¶ 3 Item. Vbi inuenitur numerus, & paſſiones numeri: ſed aggregatio, & multitudo, & huiuſmodi quæ ſunt paſſiones numeri, non inueniuntur in Deo. ergo nec numerus.

Tex. 20. & 25.

¶ 4. Præt. Numerus eſt multitudo menſurata per vnum, vt dicitur. 10. Meta. ſed Deus eſt menſura, non menſurata, ſed omnia menſurans. ergo videtur, quòd numerus in diuinis, non competat.

CONTRA, eſt quod habetur. 1. Io. 5. Tres ſunt, qui teſtimonium dant &c. ſed tres dicit aliquem numerum. ergo videtur, quòd ibi ſit numerus.

¶ Præt. Vbicunque eſt diſtinctio, vel diſcretio ibi eſt aliquis numerus: ſed dicimus diuinas perſonas eſſe diſcretas vel diſtinctas. ergo in diuinis perſonis eſt numerus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut ratio vnitatis cõſiſtit in indiuiſione, ita & ratio numeri, vel multitudinis conſiſtit in diuiſione, vel diſtinctione aliqua. Vnde ea, quæ inuenimus diuiſa ſimpliciter, dicimus eſſe multa ſimpliciter, & quæ inuenimus diuiſa ſecundum quid, dicimus eſſe multa, ſecundum quid. Diuiſio autem ſimpliciter attenditur, vel ſecundum eſſentiam ſiue formam, vel ſecundum quãtitatem ſeu materiam: vnde ea, quæ differunt ſecundum eſſentiam, dicimus eſſe multa, vt hominem, & lapidem, & ſimiliter duas partes lineæ, iam diuiſæ dicimus duas lineas. Diuiſio autem ſecundum quid eſt quę attenditur ſecundum proprietates rei, ſicut dicimus hominem album eſſe alium, & diſtinctum a ſe nigro, & ad huc magis ſecundum quid in illis, in quibus attenditur diuerſitas relationum, ſecundum rationem tantum, ſicut punctus ſi diceretur multiplex, ſecundum quod eſt principium plurium linearum. Sciendum eſt igitur, quòd in diuinis non eſt numerus ſimplex, qui eſt per diuiſionem eſſentię, vel quantitatis, ſed eſt numerus quidam, ſcilicet numerus relationum, non tamen relationum exiſtentium in Deo ſecundum rationem tantum, ſed realiter in ipſo ſubſiſtentium. Vnde numerus diuinarum perſonarum eſt medius inter numerum, qui eſt numerus ſimpliciter, & numerum, qui eſt in relatione tantum, ſicut punctus dicitur multiplex, ſecundum rationem tantum. Eſt enim minus de ratione numeri, in numero perſonarum, quàm in numero ſimpliciter, & plus quàm in numero, qui eſt ſecũdum rationem tantum. Si autem comparemus numerum perſonarum ad numerum proprietatum abſolutarum, qui eſt in creaturis, habebũt ſe ſicut excedentia & exceſſa. Si enim attendatur ratio diſtinctionis inuenitur maior diſtinctio, in proprietatibus abſolutis creaturarum, quàm in diuinis perſonis, quia color, & ſapor diſtinguuntur ſecundum aliud & aliud eſſe accidentale, ſed in diuinis perſonis eſt vnum & idem eſſe trium perſonarum. Si autem conſideretur perfectio diſtinctorum, ſic numerus perſonarum excedit, quia relationes in diuinis ſunt ſubſiſtentes perſonæ. Vnde ad numerum relationum, ſequitur numerus perſonarum, non autem ad numerum proprietatum in creaturis, quia proprietates in creaturis, non ſunt ſubſiſtentes, ſed tantum inhærentes.

Vbi ſup.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd Boet. loquitur de vnitate eſſentiali, & in eſſentia nullus numerus cadit: ſed tantum in perſonis, qui etiam non eſt numerus abſolute, ſed numerus quidam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis diuiſio, non ſit proprie in Deo, tamen ibi eſt perſonarum diſtinctio, quę ſufficit ad rationem talis numeri, qualis in Deo, ponitur.

Tract. 3. meta. c. 5.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aggregatio, & huiuſmodi ſunt paſſiones numeri, qui conſequitur diuiſionem continui, vt Aui. dicit, & hunc numerum conſtat in Deo non eſſe.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in numero abſoluto, pluralitas habet quandam compoſitionem, & aggregationem, quæ eſt F minus certa, quàm vnum quod eſt principium ipſius: & ideo non ſolum quantum ad intellectum, ſed etiam quantum ad rem, eſt menſurabilitas multitudinis talis per vnitatem. Sed in numero relationum, vel perſonarum, non eſt aliquis ordo certitudinis, vel compoſitionis in re, & ideo numerus in Deo, non eſt multitudo menſurata, niſi forte ſecundũ acceptionem intellectus tantum, qui cõponit etiam quæ cõpoſita non ſunt, ſecundum quod diuerſa ex eis intelligit, ſecũdum quod etiam ꝓpoſitiones affirmatiuas, in diuinis format.

ARTICVLVS. III.

c Vtrum vnitas, & numerus ponant aliquid in diuinis, vel remoueant.

1. p. q. 30. artic. 3. & quodl. 10. ar. 1.

3. Tract. meta. c. 6.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd vnitas & numerus, aliquid ponant in diuinis, & non dicantur ſecundum remotionem tantum. Si enim per vnum remouetur aliquid, non remouetur niſi pluralitas, & ſimiliter ſi per pluralitatem remouetur aliquid, non remouetur niſi vnitas. Si ergo vtrunque dicatur per remotionem, tunc vtrunque non erit niſi remotio remotionis, ſed priuatio priuationis nihil eſt niſi ſecundum intellectum, qui poteſt ſic multiplicari in infinitum, ſicut dicit Auicen. ergo ſecundum hoc, numerus & vnitas non eſſent realiter in Deo, ſed in ratione intelligentis tantum, & ſic H non poſſent dici plures perſonę, nec plures rationes, quod videtur hæreticum.

¶ 2 Præt. Omnis priuatio, vel negatio diffinitur per poſitionem. ſi igitur vnitas priuat multitudinem, vel numerum, in diffinitione vnitatis cadit numerus, vel multitudo.

¶ 3 Item. Cum multitudo dicatur per remotionem vnitatis oportet, quòd in diffinitione eius ponatur vnitas, & ita erit circulus in diffinitione, quod non poteſt eſſe, quia ſic idem erit prius, & poſterius, notius & minus notum.

5. meta. tex. 17.

¶ 4 Pręte. Si vnum dicatur ſecundum negationem, dicetur per negationem diuiſionis, vt dicit philoſophus. quòd vnum eſt, quod non diuiditur: ſed diuiſio videtur in intellectu ſuo habere multitudinem, quia omne diuiſum eſt multiplicatum. ergo in diffinitione vnitatis cadit multitudo, nec vnquam poteſt diffiniri multitudo, niſi accipiatur in diffinitione eius vnitas. ergo videtur, quòd erit circulus, vt prius.

¶ 5 Præte. Priuatio, nunquam conſtituit habitum, nec econ- I uerſo, & ſimiliter nec affirmatio negationem, nec vnum contrariorum alterum: ſed multitudo conſtituitur ex vnitatibus. ergo videtur, quòd vnitas, non priuet multitudinem, nec econuerſo.

¶ 6 Item. Quicquid dicitur de Deo, & creatura nobiliori modo eſt in Deo, quàm ſit in creatura, ſed numerus, & vnitas in creaturis, non ſunt per modum remotionis tantum, ſed per modum poſitionis, cum numerus ſit quædam ſpecies quantitatis, & vnitas principium illius, & iterum cum ſe habeant ſicut menſura, & menſuratum. ergo cum nobilius ſit eſſe, quàm non eſſe. videtur etiam quòd in Deo, poſitiue aliquid prędicent.

10. meta. tex. 8.

CONTRA. Secundum Philoſophum, vnum opponitur multitudini, ſicut priuatio habitui: ſed priuatio non prædicat aliquid poſitiue. ergo nec vnum: ſed ex vnitatibus conſtituitur numerus. ergo nec numerus, aliquid poſitiue prædicat.

5. meta. tex. 8.

¶ Præt. Philoſophus dicit, quòd vnum dicitur ex eo, quod non diuiditur: ſed hoc eſt negatio tantum. ergo videtur, quòd vnum K nil poſitiue prędicet, & eadem ratione nec numerus ex vnitatibus conſtitutus.

3. Tract. meta. c. 6.

2. Meta. Tex. 7. & to. 8.

D. 79

RESPONDEO, Dicendum, quòd de quidditate vnitatis inuenitur diuerſitas, & inter philoſophos, & inter magiſtros. Auic. enim dicit, quòd vnum quod conuertitur cum ente eſt idem quod vnum, quod eſt principium numeri, & multitudo, quæ eſt numerus eſt, idem quod multitudo, quæ diuidit ens, & ſic vult, quòd vtrunque aliquid poſitiue addat ſupra ea, quibus adiungitur, eo quòd in vno intelligitur eſſe non ſolum, ſicut in ſubiecto, ſed ſicut illud quod clauditur in intellectu ſuo. Vnde vnum, eſt quoddam eſſe, quod non diuiditur. Et iſtud eſſe non dicit, quòd ſit eſſe ſubſtantiæ, quia ſic non inueniretur in accidentibus vnitas, & numerus. Nec etiam eſt eſſe commune ad ſubſtantiam, & ad accidens, quia ſic inueniretur aliquis numerus, qui non eſſet accidens. Sed dicit, quòd eſt eſſe accidentis, & per illud eſſe adueniens poſt eſſe completum ſubſtantiæ dicitur ſubſtantia vna: ſicut per eſſe albedinis dicitur eſſe ſubſtantia alba: & inde probat quòd numerus eſt accidens tantum. Et ſecundum hoc, vnitas dicit intentionem accidentalem, & ex aggregatione talium intentionum efficitur numerus, qui eſt ſpecies quantitatis. Et hanc poſitionem ſequentes, quidam theologi, dicunt, quòd vnitas & numerus transferũt in diuinam prędicationem, non quantum ad eſſe accidentis, vel quantitatis, ſed quantum ad rationem propriam vnitatis, vel numeri: & ita poſitiue, aliquid in Deo prædicant, ſicut ſcientia, & bonitas, & alia, quæ ſic de Deo dicuntur. Alij Philoſophi, ſcilicet Ariſt. & Auer. dicunt, quòd vnum & multa quæ diuidunt ens, non ſunt idem cum vno, quod eſt principium numeri, & cum multitudine, quæ eſt ſpecies quantitatis. Et hoc rationabile eſt. Non enim conuenit, aliquid contentum ſub inferiori, eſſe differentiam ſuperioris, ſicut rationale non eſt differentia ſubſtantiæ. vnde nec multitudo, quæ eſt ſub quantitate poteſt eſſe differentia entis ſimpliciter. Dicunt ergo, quòd vnum quod conuertitur, cum ente nihil poſitiue addit ad id cui adiungitur. eo quòd res, non dicitur eſſe vna per aliquam diſpoſitionem additam, quia ſic eſſet abire in infinitum, ſi iſta etiam diſpoſitio cũ ſit vna per aliquam aliam vnitatem vna eſſet. Vnde dicũt, quòd vnum claudit in intellectu ſuo ens commune. & addit rationem[d] priuationis, vel negationis cuiuſdam ſuper ens, id eſt, indiuiſionis. Vnde ens, & vnum conuertuntur ſicut quæ ſunt idem re, & differunt per rationem tantum, ſecundum quod vnum addit negationem ſuper ens. Vnde, ſi conſideretur ratio vnius, quantum ad id quod addit ſupra ens, non dicit niſi negationem tantum. Et eadem ratione multitudo, non addit ſupra res multas, niſi rationem quandam, ſcilicet diuiſionis. Si enim vnum dicitur ex eo, quòd non diuiditur, ita multa dicuntur ex eo, quòd diuiduntur.

5. meta. tex. c. 12. & Aui. 2. Tra. 3. met. c. 5.

Tex. 8.

Tract. 3. meta. c. 6.

¶ Prima autẽ ratio diuiſionis, ſecundum quam aliquid ab aliquo diſtinguitur eſt in affirmatione, & negatione: & ideo multitudo dicit in ratione ſua negationem, ſecundum ſcilicet, quod multa ſunt, quorum vnum non eſt alterum, & huiuſmodi diuiſionis, hoc modo acceptæ in ratione multitudinis negatio importatur in ratione vnius. Et ſic accepta, vnum & multa ſunt de primis differentiis entis, ſecundum quod ens diuiditur in vnum & multa, & in actum & in potentiam. Vndę ſic accepta, non determinantur ad aliquod genus. & ſic hæc multitudo ſic accepta, non eſt numerus, qui eſt ſpecies quantitatis, nec hoc vnum ſic acceptum, eſt vnum quod eſt principium numeri, ſed ſecundum prædictos Philoſophos Ariſtote. Auerro. & Auicen. vnum ſecundum quod eſt principium numeri ponit aliquid additum ad eſſe, ſcilicet eſſe menſuræ. Cuius ratio primo inuenitur in vnitate, & deinde conſequenter in aliis numeris, & deinceps de quantitatibus continuis. & deinde tranſlatum eſt, hoc nomen ad alia omnia genera, vt dicit Philoſophus. 10. Metaph. Quidam vero medium inter vtrunque tenent, conſentientes Ariſtote. in hoc, quòd vnum quod conuertitur cum ente, non addit aliquid poſitiue ſupra id cui adiungitur. Auicen. vero in hoc, quòd dicit vnum, ſecundum quod eſt principium numeri, & ſecundum quòd conuertitur cum ente eſſe idem, & non differre niſi ratione, & ſic ſecundum eos non additur aliquid poſitiue, ſupra id cui adiungitur. Ratio autem eorum, quòd vnum vtroque modo differat tantum ratione eſt. Cum enim vnum ſequatur actum formæ diſtinguentis, ex hoc quòd forma dat eſſe, habet vnum, quod conuertitur cum ente. ſed ex ſecundo actu formæ, qui eſt diſtinguere ab aliis habet, quòd ſit principium numeri, & quòd computetur in genere accidentis, quia iſta diſtinctio, ſecundum rationem ſequitur eſſe completum. Sed hoc non poteſt ſtare: quia ſi vnitas, quæ eſt principium numeri, dicatur ſecundum rationem priuationis, tunc non erit aliquid niſi in anima, ita etiam nec numerus, cuius eſt principium. vnde non poſſet eſſe ſpecies in aliquo genere. Eſt ergo differentia inter duas opiniones primas, quia prima non diſtinguit inter vnum & multa, prout ſunt in genere quantitatis, & prout ſunt primæ differentiæ entis. Secunda autem opinio diſtinguit, vt dictum eſt. & hanc credo eſſe veriorem. Dico ergo ſecundum hanc, quòd numerus, & vnitas, ſecundum quod ſunt in genere quantitatis, non inueniuntur, niſi in quibus inuenitur commenſuratio quantitatis, vnde inuenitur tantum in rebus habentibus quantitatem continuam. vnde Philoſophus dicit, quòd numerum cognoſcimus diuiſione continui. Et hic tantum numerus eſt ſubiectum arithmetici, vt etiam Auicen. dicit. Vnde iſte nu- A merus, & vnitas non venit in diuinam prædicationem, ſed tantum vnum & multitudo, ſecundum quod ſunt de illis quæ conſequuntur vniuerſaliter ens. Et ita huiuſmodi termini nihil addunt in diuinis, ſecundum rationem ſupra id de quo dicuntur, niſi rationem negationis tantum, ſecundum quod Magiſter dicit in litera.

Paulo ſup.

10. meta. tex. 2. Tract. 3. met. c. 5.

†Ambr. 1. de trin. c. 2. to. 2.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd in multitudine negatio eſt, ſecũdum q̃d vna res diſtinguitur ab alia per negationem: vnde in multitudine eſt negatio, vel priuatio realis, ſecundum quod vna res non dicitur eſſe alia: & huiuſmodi diſtinctionem per negationem, negat negatio importata in ratione vnitatis: vnde dico, quò negatio iſta, in qua perficitur ratio vnita- B tis, non eſt niſi negatio rationis tantum. Omnis enim reſpectus qui eſt entis ad negationem, vel ad non ens, non eſt niſi rationis. Vnde relatio, quæ refertur ens ad non ens, non eſt niſi tantum in ratione: & ſimiliter priuatio, quæ de ente negatur non ens eſt in ratione tantum, vt priuatio priuationis, vel negatio negationis. Et ſic patet, quòd non ponimus diſtinctionem in diuinis perſonis ſecundum rationem tantum, quia dicimus, quòd vna perſona realiter non eſt alia.

In corp. ar.

D. 546

10. meta. tex. 9.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vt ex prædictis patet, vnum non importat negationem, niſi in ratione. Vnde, ſecũdum rem magis ſe habet ad poſitionem quàm multitudo, in qua importatur realis[d] negatio, ſecundum quam res a re diſtinguitur. Et ideo vnum in intellectu eſt prius quàm multitudo, quàmuis ſecundum ſenſum, vel imaginationem ſit econuerſo, vt dicit Philoſophus: quia ſic cõpoſita priora ſunt ſimplicibus, & diuiſa indiuiſis: & ideo in diffinitione vnius, non cadit multitudo, ſed il- C lud quod eſt prius ſecundum intellectum vnitate. Primum enim quod cadit in appræhenſione intellectus eſt ens, & non ens, & iſta ſufficiunt ad diffinitionem vnius, ſecũdum quod intelligimus vnum eſſe ens, in quo non eſt diſtinctio per ens, & non ens: & hęc ſcilicet diſtincta per ens, & non ens, non habent rationem multitudinis, niſi poſtquàm intellectus vtrique attribuit intentionem vnitatis, & tunc diffinit multitudinem id, quod eſt ex vnis, quorum vnum non eſt alterum, & ſic in diffinitione multitudinis cadit vnitas, licet non econuerſo.

Tract. 3. meta. c. 6.

Tex. 20.

Tex. c. 1.

In reſponſ. ad primũ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hæc eſt vera diffinitio vnius, vnum eſt ens quod non diuiditur: quàmuis Auic. nitatur eam improbare ratione inducta. Eſt enim duplex diuiſio, ſcilicet diuiſio ſecundum quantitatem: & talis diuiſio conſequitur rationem multitudinis, eo quòd rationem multitudinis communiter acceptæ, ſequitur ratio numeri, prout eſt ſpecies quantitatis, ſecundum quod addit rationem menſuræ: vnde dicit Philo- D ſophus decimo metaph. quòd numerus eſt multitudo menſurata per vnum, & rationem numeri ſequitur intellectus diuiſionis continui. Ratio enim diuiſionis, & quantitatis, & menſuræ ſecundum Commen. 10. Metaph. prius inuenitur in quantitate diſcreta, quàm in quantitate continua: & talis diuiſio non ponitur in diffinitione vnius, quod conuertitur cum ente. Eſt etiam quædam diuiſio ſecundum formam, vel eſſentiam, ſecundum quod vna res per formam ſuam diuiditur ab alia. & iſta diuiſio primo inuenitur in affirmatione, & negatione, quæ ſecundum intellectum præcedit rationem vnius, vt dictum eſt: & ſic patet, quòd non erit circulus in diffinitione.

In corp. ar.

Tex. 24.

In corp. ar.

¶ Ad quartum dicendum, quòd vnum dupliciter dicitur, ſcilicet quod eſt principium numeri, & quod conuertitur cum ente. Loquendo de vno, quod eſt principium numeri, vt dictum eſt: ponit aliquid additum ſupra ens, quod dicitur vnum, ſcilicet rationem menſuræ: vnde hoc vnum, poteſt dupliciter conſi- E derari: aut ſecundum id, quod eſt: aut ſecundum id, quod conſequitur ad intellectum eius, ſcilicet relationem quandam. Si ſecundo modo, ſic opponitur multitudini numerali relatiue, ſicut principium ad principiatum, ſicut punctus ad lineam, & ſicut pars ad totum, & magis proprie ſicut menſura ad menſuratum. Si primo modo, tunc dupliciter, quia vel conſiderabitur ipſum vnum cum præciſione, ſcilicet, quòd eſt tantum vnitas, & ſic habebit diſparatam oppoſitionem menſurę ad alios numeros: quilibet enim numerus ſecũdum quidditatem ſuę ſpeciei, habet ſpecialem rationem menſuræ, ſicut ſpecies oppoſitę ſunt diſparatæ: & talis oppoſitio reducitur ad contrarietatem, ſicut principium, quia ſpecies diſparatæ diſtinguuntur differentiis contrariis, quibus primo diuiditur genus: vt probatur 10. Metaph. Vel ſine præciſione, & ſic vnitas nullam oppoſitionem habet ad numerum, ſed eſt conſtituens ipſum. Si autem loquimur de vno, quod conuertitur cum ente, ſic vnum habet rationem priuationis, vt dictum eſt: reſpectu diuiſionis, quæ ſaluatur in multitudine, & ita opponitur multitudini, ſicut priuatio habitui, Tex. 9. tui, vt dicit Philoſophus 10. Metaph. Vnde etiam æquale opponitur magno, & paruo ſicut priuatio. Nec vnum eſt priuatio illius multitudinis, quam conſtituit. ſed multitudinis, quę negatur eſſe in ipſo, quod dicitur vnum. Non enim de ratione ſua, vnum priuat omnem diuiſionem, ſed ſufficit ad rationem eius, quæcunque diuiſio remoueatur. Et inde poteſt eſſe, quòd vnum eſt pars multitudinis, & ꝙ ipſa multitudo dicitur quodãmõ vnũ, prout ſcilicet aliqd non diuiditur, ad minus ſecundum intellectum aggregantem, ſicut etiam ipſum malum non eſt omnino expers boni, quia non priuatur quodlibet bonũ, per malum.

ipſe pater, qui filius; ſed inter patrem, & filium expreſſa diſtinctio eſt.

Quomodo trinitas ibi accipiatur.

CVm vero dicitur trinitas; id ſignificari videtur, quod ſignificatur G cum dicitur, tres perſonæ, vt ſicut non poteſt dici, pater eſt tres perſonę, vel filius eſt tres perſonę, ita non debet dici, pater eſt trinitas, vel filius eſt trinitas.

Hoc videtur contrarium eſſe prædictis.

HIc non eſt prętermittendum, quòd cum ſupra dictum ſit, Deũ nec ſingularem, nec multiplicem eſſe confitendum, idq; ſanctorum authoritatibus ſit confirmatum. In contrarium videtur ſentire† Iſid. dicens. †7.ethim.4 Diſtinguendum eſt inter Trinitatem, & vnitatem. Eſt enim vnitas ſimplex, & ſingularis; trinitas vero multiplex & numerabilis; quia trinitas eſt trium vnitas. Ecce vnitatem dicit eſſe ſingularem: B & trinitatem multiplicem, & numerabilem. Sed ad hoc dicimus, quia ſingularem accepit ſicut & alij accipiunt vnum, multiplicem vero, & numerabilem, ſicut alij dicunt trinum.

DISTIN. XXV.

A

Quid ſignificatur, cum dicitur pluraliter tres perſonæ, uel duæ perſonæ.

PRæterea conſiderãdum eſt, cum hoc nomen perſona, vt prædictum

¶Ad quintum dicendum, quòd multitudo numeralis, quæ eſt ſpecies quantitatis, ponit aliquid in creaturis. Hæc autem non transfertur in diuina, niſi forte ſecundum rationem diſtinctionis, quam habet ex ratione multitudinis ſimpliciter. Multitudo vero, quæ diuidit ens, non addit accidens poſitiue ſupra ens, ſed rationem diſtinctionis tantum, ſecundum quod vna nõ eſt altera, & ſic 4 etiam in diuinis.

ARTICVLVS IIII.

d *Vtrum unum, & numerus ſignificent eſſentiam.*

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd huiuſmodi dictiones ſignificent diuinam eſſentiam. Quicquid enim ad ſe dicitur in diuinis ſubſtantialiter dicitur, & eſſentiam ſignificat: ſed huiuſmodi dictiones, ſecundum ſuum nomen non referuntur ad aliud, ſed ad ſe dicuntur. ergo ſunt eſſentialia.

1.de tri.c.6 ¶2 Præt. Secundum Boe. omnia prędicamẽta mutantur in ſubſtantiam, cum in diuinam prædicationem venerint præter ad aliquid: ſed numerus & vnitas videntur ad quantitatem pertinere. ergo ſunt eſſentialia. Si dicas, quòd ſignificant eſſentiam, quando adiunguntur termino eſſentiali: vt cum dicitur vnus Deus, & notionem quando adiunguntur perſonali, vt cũ dicitur vnus pater.

¶3 Contra. Quæcunque dicuntur, non ſecundum vnam rationem, ęquiuoce dicuntur: ſed non eſt eadem ratio vnitatis perſonalis, & eſſentialis, ſicut nec eſt eadem ratio diſtinctionis perſonalis. ergo videtur, quòd æquiuoce de eis dicantur.

¶4 Item. Vnum pertinet ad eſſentiam. vnde dicimus, quòd pater, & filius ſunt vnum propter eſſentiæ vnitatem, ſed cum multitudo conſtituatur ex vno, ad quodcunque genus pertinet ſignificatio vnius, & ſignificatio multitudinis. ergo videtur, ꝙ etiam omnia nomina ſignificantia diſtinctionem, vel pluralitatem, ſignificent eſſentiam.

CONTRA. Quicquid eſſentialiter dicitur, de ſingulis perſonis prędicatur: ſed termini numerales non prædicantur de patre, non enim poteſt dici, quòd pater ſit duo, vel tres. ergo videtur, quòd non ſignificent eſſentiam, & ita nec vnum, quod eſt pluralitatis principium.

Art.antece. hac diſ.ar.1 hac queſt. RESPONDEO, Dicendum, quòd vt patet ex dictis, in diuinis, non eſt aliqua vnitas, & multitudo, niſi ſecundum quod vnum, & multa diuidunt ens commune. Et hoc modo: vt dictum eſt, non addunt aliquid ſupra ens de quo dicitur vnitas, vel multitudo, niſi ſecundum rationem. Vnde ſicut ens communiter ſe habet ad abſoluta, & relatiua, & ſimiliter diſtinctio, & indiſtinctio, quæ ſecundum rationem adduntur, ita & vnum, & multa, quæ diuidunt ens commune. Et ideo ſecundum quod diuerſis adiunguntur, ſignificant eſſentiam, vel notionem. Vnitas enim eſſentialis eſt ipſa eſſentia diuina, ſecundum quod eſt indiuiſa, & vnitas perſonalis patris eſt vnitas proprietatis, ſecundum quod non eſt diuiſa. Et ſimiliter multitudo, vel pluralitas perſonarum ſunt ipſæ perſonæ ſecundum quod ſunt diſtinctę, & quia non eſt ibi aliqua diſtinctio eſſentiarum ideo nec aliqua pluralitas eſſentialis.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd huiuſmodi dictiones, ſecundum rationem quam addunt eis de quibus dicuntur, non ponunt relationem nec aliquid, & ideo ſecundum nomina quę imponuntur ab huiuſmodi rationibus, non referuntur ad F aliud, ſed quantum ad illud circa quod ponitur iſta ratio, poſſunt importare, & abſolutum & relatum.

Ar.2.hac q. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vt dictum eſt pluralitas, non venit in diuinam prædicationem ex multitudine, quæ eſt ſpecies quantitatis, & ideo ratio non procedit.

¶Ad tertium dicendum, quòd ratio vnitatis ponit ens indiuiſum ſimpliciter. vñ abſtrahit a quolibet modo diſtinctionis. vnde ſecundum vnam rationẽ communem dicitur perſona vna, & eſſentia vna, quàmuis ſit non vna ratio diſtinctionis in ſpeciali, †diſt. 23. ſ vnde ex hoc non habetur, quòd æquiuoce prædicetur.

¶Ad quartum dicẽdum, quòd ſicut ens abſolute dictum intelligitur de ſubſtantia, ita vnum abſolute dictum, prout ſignificatur in neutro genere quod ſubſtantiuatur, importat vnitatem abſolute, & ſignificat vnitatem ſubſtantiæ: ſed talis vnitas non conſtituit numerum perſonarum, ſed conſtitueret numerum eſſentiarum, ſi eſſet ibi. Sed in maſculino genere non ſignificat vnitatem abſolute, ſed ponit vnitatem circa terminum, cui adiungitur, quia adiectiuum eſt. vnde importat vnitatem conuenientem illi termino. Et ideo, cum dicitur vnus Deus, importat vnitatem eſſentialem. & cum dicitur, vnus pater, importat vnitatem perſonalem. & hæc vnitas conſtituit numerum perſonarum, qui ad H relationem pertinet. Et per hoc patet reſponſio ad aliud, quod in contrarium obijciebatur.

QVÆSTIO II.

B

Deinde quęritur de nominibus, quæ ſunt pluralitati annexa.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. De his, quæ ſe habent ad pluralitatem, ſicut principium.
Secundo. De nomine trinitatis, quòd conſequitur pluralitatem, quaſi collectiuum.

I

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum in Deo ſit diuerſitas.*

De pote. q.9. art.8. De Synod. ante med.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd in Deo ſit diuerſitas. Sicut enim vnum in ſubſtantia facit idem, ita multitudo in ſubſtantia facit diuerſitatem: ſed dicit Hil. quòd pater, & filius & ſpiritusſanctus, ſunt quidem per ſubſtantiam tria, per conſonantiam vero vnum. ergo eſt ibi diuerſitas.

¶2 Præter. Sicut vnum dicitur ex eo, quòd non diuiditur, ita multa, vel plura dicuntur ex eo, quòd diuiduntur: ſed pater, & filius ſunt plures. ergo videtur, quòd ibi ſit diuiſio.

¶3 Item. Alienum denominatur ab alio: ſed filius eſt alius a patre. ergo poteſt etiam dici alienus.

Lib.3. fid. ortho.c.6. ſup. d. 19.

¶4 Item. Videtur, quòd poſſit dici ſingularis, quia ſingulare K ſignificat aliquid demonſtratum, ſubſiſtens in natura communi: ſed hoc modo eſt pater. vnde ſupra dixit Damaſce. quòd ſe habet ſicut indiuiduum. ergo videtur, quòd poſſit dici ſingularis.

¶5 Præter. Videtur, quòd poſſit dici vnicus, per hoc quod cantat eccleſia. trinum Deum vnicumque, cum fauore prędicat.

¶6 Item. Videtur, quòd non poſſit ibi eſſe diſcretio. Diſcretum eſt enim quædam differentia quantitatis: ſed in diuinis, non eſt quantitas. ergo nec diſcretio. Et quęratur generaliter, quid de huiuſmodi poſſit concedi in diuinis.

RESPONDEO. Dicendum, quòd circa fidem trinitatis, fuerunt duę hæreſes, ſcilicet Arrij, qui induxit pluralitatem eſſentiæ, & Sabellij, qui abſtulit pluralitatem perſonarum, quorum vtrumque concedit fides catholica. & ideo ea oportet concedere, quæ vtrique hęreſi aduerſantur, & ea negare, quæ vtrique ſunt conſona. Vnde contra Arrium quatuor ponit eccleſia, ſcilicet eſſentię vnitatem. & ex hoc confitetur Deum vnum, & negat diuerſitatem. Secundo, eſſentiæ diuinæ ſimplicitatem, & ideo confitetur ſimplicem, & negat multiplicitatem, vel diuiſionem, quæ ponit rationem totius, & partis, quæ ſimplicitati aduerſantur, & ſimiliter ſeparationem. Tertio, ponit ſimilitudinẽ in natura deitatis, ꝓut ſignificatur, vt forma quædam, & ideo prædicat filium ſimilem patri, & negat alienum, quia alienũ dicitur, quod eſt extraneum a natura alicuius. Quarto, ponit indiuiſam virtutem, & magnitudinẽ trium perſonarum, & ideo ponit æqualem, & negat diſparem, vel inæqualem. Similiter contra Sabellium quatuor ponit. Primo, naturæ cõmunicationem pluribus ſuppoſitis, & ideo prædicat pluralitatem., & excludit ſingularitatem. Secundo, ponit quòd iſta pluralitas, non eſt tantum rationis, ſed etiam rei, quia ſunt tres res, & ideo prędicat diſcretionem, & excludit vnicum. Tertio, ponit in iſtis rebus perſonalibus eſſe ordinem originis, & ideo prædicat diſcretionem, quę ordinem quendam importat, & excludit confuſionem. Quarto, ponit tres perſonas vnitas ſocietate quadam amoris, qui eſt ſpiritusſanctus, & ideo prædicat conſonantiam, vt patet ex Hil. & excludit ſolitudinem.

Vbi ſup. ¶AD PRIMVM igitur dicendum, quòd vnum in ſubſtantia prout ſignificat eſſentiam facit idem, & ſimiliter multitudo in ſubſtantia, quę eſt eſſentia facit diuerſum: ſed cum dicit Hilar. Vbi ſup. quòd ſunt per ſubſtantiam tria, accipit ſubſtantiam pro hypoſtaſi, non pro eſſentia.

Hac diſ.q.1. ar. 2. ¶ Ad ſecũdum dicendum, quòd vbi eſt numerus ſimpliciter, ibi eſt diuiſio, vel per eſſentiam, vel per quantitatem, ſed talis numerus, non eſt in diuinis: ſed numerus quidam, vt dictum eſt, & ad iſtum numerum ſufficit diſtinctio relationum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis filius dicatur alius a patre, non tamen dicitur alienus, quia hoc ſonat inextraneitatem naturę: Denominatur enim alienum ab alietate naturæ, & non ab alietate ſuppoſiti.

¶Ad quartum dicendum, quòd perſona diuina, non poteſt dici ſingularis proprie, quia ſingulare eſt cuius eſſentia eſt incommunicabilis. eſſentia autem patris, non eſt incommunicabilis.

¶Ad quintum dicendum, quòd ratione dicta, non poteſt Deus dici vnicus, & ſi inueniatur improprie accipitur vnicus ꝑ vno, & ita gloſandæ ſunt omnes authoritates tales, in quibus aliquod prædictorum ponitur.

¶Ad ſextum dicendum, quòd diſcretio non ſaluatur in diuinis quantum ad rationem quantitatis: ſed ſolum quantum ad rationem ordinis.

¶ Ad quæſtionem patet reſponſio per iam dicta.

ARTICVLVS, II.

b *Vtrum trinitas ſit nomen eſſentiale.*

1.p.q.31. art.1.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd trinitas ſit nomen eſſentiale. Quicquid enim ad aliud non refertur eſt eſſentiale: ſed trinitas, ſecundum nomen ſuum eſt huiuſmodi. ergo &c.

¶ 2 Præt. Quicquid prædicatur de ſingulis perſonis, & de omnibus ſimul ſingulariter, & nõ pluraliter, eſt eſſentiale: ſed hoc nomen trinitas videtur huiuſmodi eſſe: quia trinitas dicitur, quaſi trium vnitas, & illa vnitas ſignificat diuinam eſſentiam. Vnde cum poſſit dici pater eſt eſſentia, & vnitas eſſentiæ poteſt dici, quòd eſt vnitas trium, & ita quod eſt trinitas, & ſimiliter filius, & ſpiritusſanctus, & hi tres ſunt vna trinitas, & non plures trinitates. ergo videtur, quòd ſit eſſentiale. Si dicas, quòd non, quia eſt collectiuum perſonarum.

Lib.5.de cõſidera. parũ poſt med. ¶ 3 Contra. Secundũ Bern. Inter omnes vnitates, arcem tenet vnitas trinitatis, ſed inter omnes vnitates eſt minor illa quam importat nomen collectiuum. ergo videtur, quòd non ſit collectiuum, & ita nullo modo ſignificat relationem.

1.de trin. c.12. CONTRA eſt quod dicit Boet. lib. de tri. quòd ipſum nomen trinitatis, ad relationem pertinet. ergo non eſt eſſentiale.

RESPONDEO. Dicendum, quod in nomine trinitatis importatur vnitas, & numerus quidam. Sed vnitas in diuinis A dicitur dupliciter, ſcilicet vnitas eſſentialis, & vnitas perſonalis. Vnde quidam dicunt, quòd nomen trinitatis importat vnitatem perſonalem, & ſecundum eos ſic exponitur, trinitas quaſi ter vnitas, quia ſunt ibi tres vnitates perſonales, & ſecundum hoc abſolute relationem ſignificat. Alij dicunt, quòd vnitas importata, eſt vnitas eſſentialis, & ſic iſti exponunt, trinitas, ideſt, triũ vnitas. ſicut etiam Iſid. in litera exponit. Vnde & hoc videtur conuenientius eſſe, cum nos a trinitate nominemus Deum trinum, & non poteſt dici ter vnus, quia cum dicitur Deus vnus, ſignificatur vnitas eſſentialis, & ſecundum hoc, trinitas ſignificat vtrunque, ſcilicet vnitatem eſſentiæ, & diſtinctionem perſonarum.

In hac diſt. q.1. ar.3.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd trinitas quantum ad id, ad quod ſignificandum imponitur, non ſignificat relationem, ſed numerum. vnde ſecundum nomen, ad aliud non refertur. Sed quantum ad ea circa quæ ponitur numerus iſte in diuinis ſignificat ipſas relationes, quę ſolum in diuinis numerantur, & non addit aliquid ſecundum rem; ſed tantum rationem negationis, vt dictum eſt, & hoc conuenit trinitati, ſcilicet quòd ſit ad aliquid, non inquantum eſt trinitas, ſed inquan- C tum eſt trinitas diuina. vnde habet relationem implicitam.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd hęc eſt falſa. pater eſt trinitas. Quamuis enim hoc nomen trinitas propter modum ſignificandi, quia ſignificatur in abſtracto: ſignificet vnitatem eſſentię in recto, & numerum perſonarum in obliquo, quantum ad etymologiam nominis, prout dicitur trinitas trium vnitas, tamen quãtum ad impoſitionem nominis eſt econuerſo. Impoſitum eſt enim nomen ad ſignificandum ab ipſo numero, qui in nomine importatur. Vnde quantum ad veram nominis ſignificationem idem ſignificatur, cum dicitur trinitas, ac ſi diceretur tres perſonæ vnius eſſentiæ, ſicut magiſter exponit. Vnde patet, quòd pater non poteſt trinitas dici. Similiter cum dicitur, Deus eſt trinus, ſignificatur, quòd eſt habens tres perſonas in vna eſſentia. vnde ly Deus ſupponit tunc, vel eſſentiam, vel ſuppoſitum indiſtinctum.

D. 358 ¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen Trinitas, habet ali- D quid ſimile cum nomine collectiuo, non tamen eſt vere collectiuum. In collectiuo enim eſt duo[d] conſiderare, ſcilicet multitudinem eorum, quæ colliguntur, quæ ſimpliciter ſunt per eſſentiam diuiſa: & id, in quo colliguntur, quæ eſt minima vnitas. Sed in nomine Trinitatis eſt econuerſo, quia illud, in quo colligũtur tres perſonæ, eſt maxima vnitas, ſcilicet vnitas eſſentiæ: perſonę autem quæ colliguntur, habent minimum de ratione realis multitudinis: tamen eſt aliqua ſimilitudo, inquantum eſt aliquis numerus, & aliqua vnitas vtrobique: vnde ſupra dixit Magiſter, quòd eſt quaſi collectiuum. Diſt. 19.

EXPOSITIO TEXTVS.

QVIA nec numerus, nec quantitas ibi eſt. } per hoc patet, quòd Magiſter intendit, quòd vnitas, & multitudo non prædicant aliquid ſuperadditum rebus, quibus adiungũtur, niſi ſecundum quòd ſunt in ge- E nere quantitatis. & hoc modo de Deo non prædicantur. { Faciamus hominem ad imagi. & ſimilitu. &c. } hoc eſt expoſitum ſupra diſtinc. 2.

DISTINCT. XXV.

DIVISIO TEXTVS.

DETERMINATO Diſtin. 25. de nominibus ſignificãtibus vnitatem, & pluralitatem in diuinis: conſequenter determinat Magiſter de nomine, quod additionem recipit, & pluraliter conſignificatur qualiter hoc poſſit eſſe. ſcilicet de hoc nomine perſona, quid ſignificat, quando pluraliter ſignificatur. Diuiditur ergo pars iſta in duas. In prima inquirit: vtrum ſicut ſingulariter prolatum hoc nomen perſona, ſignificat eſſentiam, ita & quando pluraliter conſignificatur. In ſecunda, ponit quæſtionis ſolutionem, ibi: { Quibuſdam videtur. } Circa primum duo facit. Primo, mouet quæſtionem. Secundo, inducit rationem ad alteram partem,

tem, ibi: {Perſona enim vt ſupra &c.} Quæſtio autem ſua, quaſi ad duo deducit inconuenientia. Cum enim perſona in ſingulari ſignificet eſſentiam, vt ſupra dixerat: aut in plurali ſignificat eſſentiam, aut non. Si eſſentiam, ergo videtur, quòd dicere plures perſonas nõ eſt aliud, quàm dicere plures eſſentias. Si aliud. ergo nomen perſona eſt ęquiuocum in ſingulari, & plurali, †diſt. 23. quod videt̃ eſſe inuſitatum, {Perſona enim &c.} Hic ponit rationes ad alteram partem, ſcilicet quòd tam in ſingulari, quàm in plurali eſſentiam ſignificet. Quòd enim in ſingulari eſſentiam ſignificat, probat ex his, quæ ſupra dixerat. Quòd in plurali etiam eſſentiam ſignificat. probat duabus rationibus. Prima talis eſt ſecũdum Augu. cum dicimus tres perſonas ſignificamus. id quod cõmune eſt patri, & filio, & ſpirituiſancto: ſed nihil eſt commune eis, niſi eſſentia. ergo ſignificatur eſſentia nomine perſonæ pluraliter ſumptæ. Secundam ponit. ibi {Aliter etiam poteſt} & eſt talis. Quid, quærit de eſſentia: ſed interrogantibus, quid tres, reſpõſum eſt tres pſonę pluraliter. ergo pluraliter eſſentiã ſignificat. †ſup.d.23. †7. de trin. c.6. to.3. {Quibuſdã videtur &c.} Hic ſoluit. Et circa hoc duo facit. Primo, ponit quorundam ſolutionem, & improbat eam. Secundo, ponit ſolutionem ſuam. ibi {Sciendum eſt igitur} ſolutio iſtorum erat, quòd hoc nomen perſona in plurali ſignificaret eſſentiam, nec tamen ſequebatur, quòd eſſent tres eſſentiæ: ſed quòd pater, & filius, & ſpiritusſanctus ſunt tres habentes illud commune, quod eſt eſſentia. & ſimiliter exponebant cum dicitur, alia eſt perſona patris &c. ideſt, alius eſt pater a filio, quorum vterque eſt perſona. Sed Magiſter inducit alium modum loquendi, quem non poſſunt ſic exponere. Dicitur enim ab Auguſt. quòd filius eſt alius a patre in perſona, vel perſonaliter. {Sciendum eſt igitur &c.} Hic ponit ſuam ſolutionem. Et primo, ponit ſolutionem. Secundo, ex ſolutione inducit quandam concluſionem, quaſi epilogum. ibi {Ex prædictis colli. &c.} Circa primum duo facit. Primo, exponit, quid ſignificet nomen perſonæ, cum pluraliter profertur, adiuncto termino numerali. Secundo, quid ſignificet, quando adiungitur termino partitiuo. ibi {Nunc inſpiciamus.} Primo, ponit expoſitionem. Secundo, reſpondet ad rationes in contrarium factas. ibi {Et hic ſenſus adiu. &c.} dicit ergo Magiſter, quòd ſolitudo, quãuis in ſingulari ſignificat eſſentiam, in plurali ſignificat hypoſtaſim. vnde ſenſus eſt, tres perſonæ, ideſt, tres hypoſtaſes. etiam hoc confirmat authoritate Aug. {Et hic ſenſus.} Hic reſpondet ad obiectiones in contrarium factas. Et circa hoc duo facit. Primo, reſpondet ad obiectiones. Secundo, excludit quandam dubitationem. ibi {Non autem remo.} Prima in duas ſecundum duas rationes. Secundam ſoluit. ibi {Ad hoc autem illi & cæt. {Nunc inſpiciamus.} Hic exponit ſignificationem perſonæ, quando adiungitur termino partitiuo, vt eſt alius. Hoc autem contingit dupliciter. Vel ita, quòd diſtinctio importetur circa perſonam, vt cum dicitur. {Alia eſt perſona &c.} & tunc dicit, quòd ſignificat hypoſtaſim. Vel, quòd perſona deſignet rationem diſtinctionis, vt cum dicitur: alius, eſt perſona, vel perſonaliter &c. & tunc dicit, quòd ſignificat proprietatem, q̃uis in vtroq; vtrũq; ſignari poſſit. {Ex pdictis.} Hic cõcludit, ꝙ nomẽ F pſonę tripl'r dr̃, & cõfirmat authoritate Ioannis, & aliorũ ſcõrũ.

eſt, ſecundum ſubſtantiam dicatur, quæ ſit intelligentia dicti; cum pluraliter profertur tres perſonæ, vel duę perſonæ, & cum dicitur: Alia eſt perſona patris: alia eſt perſona filij: alia eſt perſona ſpiritusſancti. Sicut enim in his locutionibus, perſonę vocabulum, eſſentię intelligentiam facit, plures eſſentias confiteri videmur, & ita plures Deos. Si vero eſſentiæ ſignificationem ibi non tenet; alia eſt huius nominis ratio, cũ dicitur. Pater eſt perſona, vel filius eſt perſona. & alia cum dicitur: Pater, & filius & ſpiritusſanctus ſunt tres perſonæ. & cum dicitur. Alia eſt perſona patris: alia filij, & huiuſmodi.

Quòd videtur, ſecundum eſſentiam dici: alia eſt perſona patris, alia filij, ſiue tres perſonæ, ut cum dicitur, pater eſt perſona, filius eſt perſona.

PErſona enim, vt ſupra ait Auguſt. †ad ſe dicitur, & idem eſt Deo eſſe perſonam quod eſſe: ſicut idem eſt ei eſſe, quod Deum eſſe. Vnde manifeſte colligitur, quòd eſſentiam diuinam prædicamus dicentes. Pater eſt perſona, filius eſt perſona. ſpiritusſanctus eſt perſona, ideſt eſſentia diuina, & omnino vnum & idem ſignificatur nomine perſonæ, ideſt diuina eſſentia cum G dicitur: pater eſt perſona, & filius eſt perſona, quod ſignificatur nomine Dei cum dicitur, pater eſt Deus, filius eſt Deus: ita etiam idem ſignificatur cũ dicitur, Deus eſt deus: & Deus eſt perſona. Vtroque enim nomine eſſentia diuina intelligitur: quia vtrumque ſecundum ſubſtantiam dicitur. Cum vero dicitur pater & filius & ſpiritusſanctus ſunt tres perſonæ: a quid nomine perſonæ ſignificamus? an eſſentiam? H Hoc enim videtur ſi ſupra poſita verba Auguſt. †diligenter ſcrutemur. Supra enim dixit, quòd ideo tres perſonas dicimus, quia id quod perſona eſt: c: commune eſt tribus. Et item, quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & ſpiritusſanctus eſt perſona. ideo tres perſonæ dicuntur. Videtur ergo eandem tenere ſignificationem hoc nomen perſona, cũ dicitur tres perſonę: quam habet, cum dicitur. Pater eſt perſona: filius eſt perſona: ſpiritus ſanctus eſt perſona: quia vt oſtẽdit Aug. hoc dicitur. i. tres perſonæ propter illud: quia id qđ perſona eſt: commune eſt eis. B Id ergo quod commune eſt eis, ideſt patri, & filio, & ſpiritui ſancto: videtur ſignificari nomine perſonæ: cum dicitur tres perſonæ.

Aliter etiam uidetur poſſe oſtendi: quòd ſecundum eſſentiam dicatur: etiam cum pluraliter profertur.

ALiter etiam videt̃ poſſe oſtendi, quòd ibi nomine perſonę ſignifi- C cetur eſſentia cum dicitur, tres perſonæ. vt enim ſupra dixit Auguſt. Ea neceſſitate dicimus tres perſonas, vt reſponderemus quęrẽtibus, quid tres, vel quid tria. Cum ergo quæritur, quid tres, vel quid tria: conuenienter reſpõdetur, cum dicitur tres perſonę. At cum quæritur, quid tres, vel quid tria, per quid de eſſentia quæritur. Non enim inuenitur, quid illi tres ſint, niſi eſſentia. Si ergo quęſtioni recte reſpondemus, oportet vt reſpondendo eſſentiam ſignificemus, alioquin non oſtendimus, quid tres ſint. Si vero reſpondentes eſſentiam ſignificamus; ipſam eſſentiam perſonę nomine intelligimus, cum dicitur tres perſonę.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntu quatuor.

Primo. De diffinitione perſonæ.
Secundo. Vtrum vniuoce in Deo, & in creaturis, inueniatur.
Tertio. De communitate ipſius reſpectu perſonarum diuinarum.
Quarto. Vtrum tres perſonæ, ſint tres res, vel tres entes.

ARTIC. I.

a Vtrum diffinitio perſonæ poſita a Boe. ſit competens.

AD PRImum ſic proceditur. 1. p. q. 29. ar. 1. & 2. Et ponitur diffinitio pſonæ a Boe. li. de du. na. Ante med. Prima eſt, rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. Videtur, quòd hæc diffinitio ſit incompetens. †diſt. 23. ibid. c. 4. Diffinitio enim debet eſſe conuertibilis cum diffinito: ſed ratio pſonæ inuenit̃ in Deo & in angelis, & hominibus. hæc autem diffinitio perſonæ, non conuenit diuinis perſonis, vt dicit Magiſter in tertio, decima diſt. De duabꝰ nat. ante med. ergo videtur, quòd diffinitio ſit incompetens.

¶ 2 Præt. Sicut diffinitio ſe habet ad rem, ita partes diffinitionis I ad partes rei: ſed diffinitio ſignificat rem diffinitam. ergo & partes diffinitionis ſignificant partes rei: ſed in diuinis perſona eſt ſimplex, non habens partes. ergo talis diffinitio ſibi non competit.

¶ 3 Item. Quod prædicatur de aliquo in recto, non debet poni in diffinitione eius in obliquo: ſed intellectualis natura prædicatur de perſona in recto: dicimus enim quod Sor. eſt quædã natura intellectualis, vel rationalis. ergo videtur, quòd male dicitur rationalis naturæ.

¶ 4 Præt. Differentia propria alicuius generis, non inuenitur extra genus illud: ſed rationale eſt differentia animalis. ergo non inuenitur, niſi in animalibus: ſed perſona inuenitur in angelis, & Deo, qui non continentur in genere animalis. ergo rationale, non debet poni in diffinitione perſonæ.

¶ 5 Item. Vbi ſup. Perſona in aſſignatione Boet. & Tullij coordinatur eſſentiæ ſubſiſtentiæ, & ſubſtantię: ſed in Deo, idem eſt natura, & eſſentia. ergo magis debuit dicere rationalis eſſentiæ, K quàm naturę.

¶ 6 Præt. Indiuiduationis principium eſt materia, ſed in aliquibus inuenitur perſona, in quibus nihil eſt de materia, adminus in Deo. ergo indiuiduum, non debet poni in diffinitione perſonæ.

¶ 7 Item. Subſtantia in vſu latinorum æquiuocatur ad eſſentiam, & hypoſtaſim, cum ergo dicitur: perſona eſt ſubſtantia indiuidua: Subſtantia aut ponitur pro eſſentia, aut pro hypoſtaſi. Si pro hypoſtaſi, hypoſtaſis autem eſt ſubſtantia particularis, aut indiuidua: videtur, quòd ſuperflue additur indiuidua. Si pro eſſentia, cum indiuiduatio ponatur circa ſubiectum, quæ indiuiduatio in diuinis eſt per diſtinctionem proprietatis: ſequeretur, quòd proprietas diſtinguit eſſentiam. Et præterea, cum multiplicato diffinito multiplicetur diffinitio, ſicut plures homines ſunt plura animalia rationalia &c. ſequetur quòd plures perſonæ ſunt plures eſſentiæ: quod videtur inconueniẽs.

¶ 8 Pręt. Perſona aut eſt nomen ſubſtantiæ, vel accidentis. Sed non poteſt dici, quòd ſit nomen accidentis: quia ſubſtantia De dua. natu. ante medium. ponitur in ſua diffinitione in recto. Et hoc etiam patet per Boe. qui ſeparat perſonam a genere accidentiũ. ergo eſt nomen ſubſtantiæ. Sed accidentia non ponuntur in diffinitione ſubſtantię. Cum igitur indiuiduum nominet accidens: quia dicit intentionem quãdam, ſicut & nomen generis & ſpeciei, vbi ſup. videtur quòd inconuenienter ponit̃ in diffinitione perſonæ, quaſi differentia ſubſtantiæ.

D.24. q.2. art.2. RESPONDEO dicendum, quòd vt ſupra dictũ eſt, hoc nomen perſona ſecundum ſuam communitatem acceptũ, non eſt nomen intentionis, ſicut hoc nomẽ ſingulare, vel genus & ſpecies: ſed eſt nomen rei, cui accidit aliqua intentio. ſ. intentio particularis, & in natura D.23. ibid. c.6. determinata. ſ. intellectuali, vel rationali. Et ideo in diffinitione perſonæ ponuntur tria. ſ. genus illius rei, quod ſignificatur nomine perſonæ, dum dicitur ſubſtantia. Et differentia per quam cõtrahitur ad naturam determinatam, in qua ponitur res, quæ eſt perſona in hoc quod dicitur, Rationalis naturæ. Et ponitur etiam aliquid pertinens ad intentionẽ illã, ſub qua ſignificat nomen perſonæ rem ſuam. non. n. ſignificat ſubſtantiam rationalem abſolute: ſed ſecundum quod ſubintelligitur intentio particularis. & ideo additur indiuidua.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ea quæ ponuntur in iſta diffinitione, poſſunt dupliciter conſiderari. Vel ſtricte ſecũdum proprietatem vocabulorum, & ſic, ut patebit, non conuenit diuinis perſonis, vt dicit Magiſter: vel large & ſic conuenit perſonæ in quacũq; natura intellectuali ponitur, & ita accipit vbi ſup. D Boe. vnde etiam ibi inquirit diffinitionẽ perſonæ ad oſtendendum qũo in Chriſto ſit vna perſona, in quo conſtat nõ eſſe, niſi perſonam diuinam increatam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum Auicen. dupliciter diffinitio poteſt conſiderari, vel ſecundum id quod ſignificatur per diffinitionem, vel ſm̃ intentionem diffinitionis. Si primo modo, tunc idem eſt ſignificatũ per diffinitum & diffinitionem. Tex.28. Vnde dicit Philoſophus 4. meta. quòd ratio quam ſignificat nomen eſt diffinitio, & ſic diffinitio & diffinitum ſunt idem: & hoc modo ea, quæ ponuntur in diffinitione in recto, non ſunt partes diffinitionis. i. rei per diffinitionem ſignificatę, ſicut nec diffiniti. Si. n. cum dicitur animal rationale mortale, animal eſſet pars hominis, non prædicaretur de toto: cum nulla pars integralis de toto prædicetur. Vnde animal dicit totum, & ſimiliter rationale mortale. Et ideo homo non dicitur eſſe ex animali & rationali & mortali, ſed dicitur eſſe animal rationale mortale. Sed genus ſignificat totum, vt non deſignatum, & differentia vt deſignans, & diffinitio vt deſignatum, ſicut & ſpecies quæ differũt, E verbi gratia, corpus ſecundum quòd eſt pars animalis & genus Trac.5. Meta.c.5. differt, vt Auicen. dicit. Cum. n. ratio corporis in hoc conſiſtat quòd ſit talis naturæ, vt in eo poſſint deſignari tres dimenſiones. Si nomine corporis ſignificetur res huiuſmodi, vt in ea poſſint deſignari tres dimenſiones ſub hac conditione, vt ſuperueniat alia perfectio, quæ compleat ipſam in ratione nobiliori: ſicut eſt anima, ſic eſt corpus pars animalis, & ſic non prædicatur de animali. Si vero nomine corporis ſignificetur res habens talem naturam ex quacunque forma ipſam perficiente, vt poſſint in ea deſignari tres dimenſiones, tunc corpus eſt genus & ſignificabit totum: quia quæcunq; forma ſumetur ſpecialis nõ erit extra hoc, per quod ratio corporis conditionabatur: ſed tamen indiſtincte, eo quòd non determinetur, vtrum ex tali vel tali forma dictam rationem habeat: ſed cum dicitur animatum A deſignatur forma per quam talem rationem recipit, quàmuis etiam aliquid plus recipiat ab anima quàm rationem corporis, & ita differentia eſt deſignans, & tunc ſpecies, erit deſignatum. Sed verum eſt, quòd in compoſitis genus & differentia, quàmuis nõ ſint partes, tamen a partibus rei fluunt: quia genus fluit a materia quàmuis non ſit materia: & dĩa a forma, quãuis forma nõ ſit differentia: ſed forma ſit principiũ illius: & ſic diffinitio cõpoſita oſtendit realem compoſitionem. In ſimplicibus autem & præcipue in Deo, compoſitio quæ eſt in diffinitione, non reducitur in aliquã compoſitionem rei: ſed ſolum ſecũdum rationem, quæ fundatur in veritate rei ſicut aliquis diffiniẽs Deum diceret, quòd, eſt ſubſtantia intellectualis, diuina vel aliquid huiuſmodi. Vnde quodcunque iſtorum nominum quod diceret in diffinitione, haberet verã ſignationẽ ĩ Deo. & ſignificatio vnius non eſſet ſignatio alterius, & tamen diuerſitas ſignationũ non fundaretur ſuper aliquam diuerſitatẽ rei. Et inde eſt, quòd ſicut eſſe rei ſimplicis intellectus enuntiat per compoſitionum affirmatiuam plurium nominum, cum tamen in re nulla ſit cõpoſitio, ita etiam quidditatem rei ſimplicis in qua non eſt compoſitio deſignat per plura nomina, quibus ſubeſt in re pluralitas rationum, & non diuerſitas rei. Et ſecundum hoc, ea quę ponuntur in diffinitione perſonæ diuinæ, non ſunt maioris ſimplicitatis quantum ad rem, quàm ipſa perſona, ſed ſolum ſecundũ rationem. Si autem conſideretur diffinitio ſecundum ſuam intentionem, ſic diffinitio non eſt diffinitum: ſed ductiuum in cognitionẽ eius, & ſic etiam diffinitio eſt compoſita ex pluribus intentionibus: quarum nulla prædicatur de ipſa, nec econuerſo, quia intentio generis non eſt intentio diffinitionis: ſed D hoc non eſt niſi ſecundum intellectum, qui adinuenit has intentiones, & ſic nõ eſt inconueniens in diuinis ponere [d] totum D.974. & partem ſecũdum operationem intellectus, ſicut etiam in propoſitione quæ de Deo formatur, ſubiectum eſt pars totius propoſitionis.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd vt ex prędictis patet, eſſentia vel natura dupliciter poteſt ſignificari. Vel vt pars, ut ſignificatur nomine humanitatis, & ſic natura vel eſſentia, non poteſt prædicari de perſona in recto, ſicut nec humanitas de ſor. Vel ſicut totum, vt ſignificatur nomine hominis, & ſic prædicatur de perſona. Dicimus enim quòd Sor. eſt homo. Hic autem accipitur rationalis natura ſecũdum primum modum, prout eſt principium differentiæ & non differentia, ſicut rationalitas quæ nõ poſſet poni in diffinitione hominis in recto ſed in obliquo, vt ſi diceretur quòd eſt animal rationalitatem habens, vel aliquid huiuſmodi. Natura autem ſignata in rebus cõpoſitis, etiã realem differentiam habet ad perſonam, inquantum ſcilicet na E turæ ſit additio alicuius vt materiæ demonſtratę per quam natura cõmunis generis vel differẽtię indiuiduatur. Sed in ſimplicibus & præcipue in Deo, cum nulla ſit additio ſecundum rem, non eſt realis [d] differentia naturę vt ſic ſignificatę ad perſonam: ſed ſolum quantum ad modum ſignificandi, propter quod D.114. & 417. & 46. & 466. & 1147. cadit in diffinitione diuinæ perſonæ in obliquo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd rationale dupliciter dicitur. Quandoque enim ſumitur ſtricte & proprie, ſecundum quòd ratio dicit quandam obumbrationem intellectualis naturę: ut dicit Iſaac. quòd ratio oritur in vmbra intelligentię. Quod patet ex hoc, quòd ſtatim non offertur ſibi veritas: ſed per inquiſitionem diſcurrendo inuenit, & ſic rationale eſt differentia animalis, & Deo non conuenit nec angelis. Quandoque ſumitur communiter pro qualibet congnitione virtutis non impreſſę in materia, & ſic conuenit communiter Deo, angelis, & hominibus

Homi. 10. in die Epiph. to. 2.
Dio. c. 15. de cœ. hier.
Boe. de duabus nat. ante med.

bus. vnde etiam Greg. nominat angelum animal rationale, & Diony. etiam dicit, quòd ſenſibile, & rationale ſunt in angelis ſupereminenter, quàm in nobis, & rationem etiam inter diuina nomina connumerat, & ſic accipit Boe.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſecundum Boet. natura vno modo dicitur vnamquamque rem informans ſpecifica differentia, & ideo nomẽ naturæ, non nominat eſſentiam abſolute, ſed ſecundum quod determinatur ad aliquod genus, vel ad aliquam ſpeciem, & ideo quia perſona non nominat ſubſtantiam ſubſiſtentem, niſi in determinato genere, ſcilicet intellectualis naturæ: ideo potius poſuit naturam quàm eſſentiam.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd in indiuiduatione, ſecundum quod eſt in rebus compoſitis, eſt duo conſiderare, id eſt, indiuiduationis cauſam quæ eſt materia, & ſecundum hoc, in diuina non transfertur, & ſecundum, ſcilicet rationem indiuiduationis, quæ eſt ratio incõmunicabilitatis, prout, ſcilicet aliqđ vnum, & idem in pluribus non diuiditur, nec de pluribus prædicatur nec diuiſibile eſt, & ſic conuenit Deo. vnde ẽt Ricar. loco indiuidui poſuit incommunicabile.

2. de Trin. cap. 12.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd ſubſtantia dicitur quatuor modis. vno modo ſubſtantia idem eſt, quod eſſentia. & ſic ſubſtantia inuenitur in omnibus generibus, ſicut & eſſentia, & hoc ſignificatur, cum quæritur, quid eſt albedo, color. alio modo ſignificat indiuiduum in genere ſubſtantię, quod dicitur ſubſtantia prima, vel hypoſtaſis. Tertio modo dicitur ſubſtantia ſecunda. Quarto modo dicitur ſubſtantia communiter, prout abſtrahit a ſubſtantia prima, & ſecunda, & ſic ſumitur hic, & per indiuiduum, quaſi per differentiam trahitur ad ſtandum pro ſubſtantia prima, ſicut cum dicitur animal rationale mortale ſignificat animal naturam animalis, prout abſtrahitur ab omnibus ſpeciebus, & per differentiam additam trahitur in determinatam ſpeciem. Quidam tamen dicunt, quòd ſumitur pro hypoſtaſi ſubſtantia, & cum de ratione perſonæ ſit triplex incommunicabilitas, ſcilicet qua priuatur communitas vniuerſalis, & qua priuatur communitas particularis, quam habet in conſtitutione totius, & qua priuatur communitas aſſumptibilis coniuncti rei digniori, prout dicimus, quòd natura humana non eſt perſona in Chriſto. per nomen hypoſtaſis tollitur ratio vniuerſalis, & particularis, & per additionem indiuidui tollitur communicabilitas aſſumptibilis, ſed primum melius eſt, quia hoc non poteſt trahi de ſignificatione vocabulorum. Et præterea adhuc remanet obiectio, qualiter ſumatur ſubſtantia in diffinitione hypoſtaſis, cum dicimus, quòd hypoſtaſis eſt ſubſtantia indiuidua.

In corp. ar.

¶ Ad octauum dicendum, quòd vt patet ex dictis perſona, non nominat intentionem, ſed rem, cui accidit illa intentio, & ideo non nominat accidens: ſed ſubſtantiam, nec hoc quod eſt indiuiduum eſt differentia ſubſtantiæ, quia particulare, non addit aliquam differentiam ſupra ſpeciem. Sed tamen particulare ef- F ficitur indiuiduum, per aliquod principium eſſentiale, quod quidem in rebus compoſitis eſt materia, & in rebus diuinis eſt relatio diſtinguens: & quia eſſentialia principia ſunt nobis ignota, frequenter ponimus in diffinitionibus aliquid accidentale, ad deſignandum aliquid eſſentiale, & ſic etiam nomen indiuidui, quod eſt nomen accidentis, ponitur ad deſignandũ principium ſubſtãtiale per quod fit indiuiduatio. Sciendum tamen eſt, quòd de p̄ſona dãtur aliæ diffinitiones. vna eſt Ricardi, qui corrigens diffinitionem Boet. ſecũdum illum modum, quo perſona dicitur in Deo, ſic diffinit perſonã. Perſona, eſt diuinæ naturæ incõmunicabilis exiſtentia, quia rationale, & indiuiduum, & ſubſtantia, non proprie competũt in diuinis quantum ad communem vſum nominũ. Alia datur a Magiſtris ſic. Perſona eſt hypoſtaſis diſtincta proprietate ad nobilitatem pertinente, & quaſi in idem redit: niſi quòd hęc ſumitur per comparationem ad proprietatem diſtinguentem, & cui ſubſtat perſona, & illa Boe. per comparationem, ad naturam, ad quorum vtrumque perſona comparationem habet &c.

†c. 1. to. 3.
4. de Trin. cap. 18.
†circa med.

Opinio quorundam, qui putant eſſentiam ſignificari nomine perſonæ, cum dicimus tres perſonas.

†7. de tri. c. 4. to. 3.
†Lib. 7. c. 8.

QVibuſdã uidetur, quòd nomine perſonæ ſignificetur eſſentia, cum G dicitur tres perſonæ. Propterea quia Aug.† dicit: ideo dici tres perſonas, quia commune eſt eis id quod eſt perſona, ut ſit talis intelligentia. Pater, & filius, & ſpirituſſanctus ſunt tres perſonę, ideſt ſunt tres id habentes commune, quod eſt perſona, ideſt tres ſunt, quorũ quiſque eſt perſona, ideſt eſſentia. Sed quomodo iuxta hanc intelligentiam dicetur: alia eſt perſona patris, alia filii? Et hoc etiam ita volunt intelligere, ſci- H licet alius eſt pater, & alius eſt filius, id tamen commune habẽtes, quod eſt perſona. Et hoc confirmant authoritate Augu. qui in 7.†lib. de Trinit. ait. Tres perſonas eiuſdem eſſentiæ, vel tres perſonas vnam eſſentiam dicimus. Tres autem perſonas ex eadem eſſentia non dicimus, quaſi aliud ibi ſit, quod eſſentia eſt, aliud quod perſona eſt. Hac authoritate, & præmiſſis, conantur aſſerere in prædictis I locutionibus, nomẽ perſonę eſſentiam ſignificare. Sed quid reſpondebunt, ad id quod ipſe Augu. in lib. de fide ad Petrum dicit, ſcilicet quòd alius eſt pater in perſona, ſiue perſonaliter, alius perſonaliter filius, alius perſonaliter ſpirituſſanctus? Quomodo enim alius perſonaliter pater; alius perſonaliter filius; alius perſonaliter ſpirituſſanctus, ſi in eſſe perſonam omnino conueniunt, ideſt ſi perſona eſſentiæ tantum intelligentiam facit? Ideo non nobis videtur, aliter hoc poſſe dici congruentius iuxta catholicorum doctorum authoritates.

Quòd hoc nomen perſona tripliciter in trinitate accipitur, & hæc eſt utilis, & catholica doctrina de perſona, & perſonis.

SCiendum eſt igitur, ꝙ hoc nomen perſona, multiplicem intelligentiam facit, non vnam tantum. Et vt Hil. ait in lib. 4. de Trinit. Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res: ſed rei ſermo ſubiectus eſt. Diſcernentes ergo dicendi cauſas huius nominis, ſcilicet perſona, ſignificationem diſtinguimus dicentes, quòd hoc nomen, ſcilicet perſona proprie ſecundum ſubſtantiam dicitur, & eſſentiã ſignificat, ſicut ſupra oſtendit Auguſt. cum dicitur. Deus eſt perſona, pater eſt perſona. Quadam tamen neceſſitate, vt ſupra dixit Augu. tranſlatum eſt hoc nomen, vt pluraliter diceretur tres perſonæ, cum quæreretur: quid tres, vel quid tria. vbi non ſignificat eſſentiam, id eſt, naturam diuinam. quæ communis eſt tribus perſonis, ſed ſubſiſtentias, vel hypoſtaſes ſecundum græcos. Græci quippe, vt ſupra dixit Auguſt. aliter accipiunt ſubſtantiã, ideſt hypoſtaſim, aliter nos. Nos enim ſubſtantiam dicimus eſſentiam ſiue naturam. perſonas autem dicimus ſicut illi dicunt ſubſtantias, ideſt hypoſtaſes. Sic ergo nos ita accipimus perſonas: vt illi accipiũt ſubſtantias, vel hypoſtaſes. At illi aliter accipiunt hypoſtaſes, quàm nos ſubſtantiam: aliter ergo nos accipimus perſonas, quàm ſubſtantiam. Cum ergo dicimus tres perſonas, non ibi perſonæ nomine eſſentiam ſignificamꝰ. Quid ergo dicimus? Dicimus quia tres perſonę ſunt, ideſt, tres ſubſtantiæ, ſcilicet tres entes, pro quo Græci dicunt tres hypoſtaſes.

Oſtendit verba Auguſtini conuenire huic ſententiæ.

B ET hic ſenſus adiuuatur ex verbis Auguſtini p̄miſſis, ſi interius intelligãtur. Quia enim pater eſt perſona, ideſt eſſentia, & filius eſt perſona, & ſpirituſſanctꝰ eſt perſona: ideo dicuntur tres perſonę, ideſt tres ſubſtantię, tres entes: non enim poſſunt dici tres ſubſiſtentiæ, vel entes, niſi ſingulus eorum eſſet perſona, ideſt, eſſentia. Quia ergo eis commune eſt id, quod eſt perſona, ideſt eſſentia: ideo recte C dicũtur tres perſonæ, ideſt, ſubſiſtentiæ, vel ſubſiſtẽtes, vt ſicut eſſentia, quę eis eſt communis: vere ac proprie eſt; ita illi tres vere, ac proprie ſubſiſtẽtiæ, vel entes, intelligantur. Ideoq; Auguſt. cauſas dictorũ diſcernens: dicit tres perſonas eſſe vnam eſſentiam, vel eiuſdem eſſentiæ: non ex eadem eſſentia, ne aliud

†7. de Trin. c. 4. to. 3.

ARTICVLVS II.

b Vtrum perſona dicatur uniuoce de Deo, & creaturis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd perſona vniuoce dicatur de Deo, & creaturis. Quantumcunque enim aliqua differant, vniuoce conuenire poſſunt in negatione aliqua: ſicut hoc quod eſt, non eſſe lapidem, vniuoce conuenit Deo, & homini: ſed ratio perſonę conſiſtit in negatione: eſt enim indiuidua ſubſtantia. ergo videtur, quòd vniuoce conuenit Deo, & creaturis conueniat.

K ¶ 2 Præt. Quicquid prædicatur de aliquibus ſecundum vnum nomen, & vnam rationem, vniuoce eis conuenit: ſed nomen perſonæ, & diffinitio aſſignata conuenit Deo, & creaturis. vt patet per Boe. ergo videtur, quòd vniuoce dicatur.

De duab. natu. ante med.

¶ 3 Item. Si non dicitur vniuoce, aut dicitur ęquiuoce, aut analogice. Sed non æquiuoce, quia omnia quæ in diffinitione ponuntur, non æquiuoce dicuntur de Deo, & creaturis, vt ex dictis patet. Nec etiam analogice, quia nihil analogice dictum de Deo, & creaturis, p̄ prius eſt in creatura, quàm in Deo: ſicut hoc nomen perſona, quod a creaturis tranſlatum eſt ad diuina. ergo perſona vniuoce dicitur de Deo, & creaturis.

Ar. pręced.

CONTRA. Quæcunque non conueniunt in vno genere generaliſſimo, non poteſt de eis aliquid vniuoce dici: ſed Deus, cum non ſit in genere, non conuenit cum creatura in genere, nec in ſpecie, nec in accidente, cum ſubiectum eſſe non poſſit, vt Boe. probat lib. de Tri. & ſic de aliis. ergo nec perſona, nec aliquid de Deo, vniuoce & creaturis dicitur.

1. de tri. c. 3.

¶ Præte. Perſona ſignificat diſtinctum in natura aliqua. Sed non eſt eadem ratio diſtinctionis in diuinis, angelis, & hominibꝰ, quia in diuinis eſt diſtinctio per ſolas relationes originis, in angelis per proprietates abſolutas, in hominibus vtroque modo, vt dicit Ricardus. ergo perſona ęquiuoce dicitur de his.

Vbi ſup. c. 14.
†diſt. 23.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ perſona dicitur de Deo, & creaturis, non vniuoce, nec æquiuoce, ſed ſecundum analogiam, & quãtum ad rem ſignificatam p̄ priꝰ eſt i Deo, quàm in creaturis, ſed quãtum ad modum ſignificandi eſt econuerſo: ſicut eſt etiam de omnibus aliis nominibꝰ, quę de Deo, & creaturis analogice dicuntur.

†diſt. 23.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ indiuiduum, quamuis, ſecundum rationẽ nominis importet negationẽ quandam, tamen talis negatio fundatur ſuper aliquam rem, ſcilicet ſuper diſtinctionẽ alicuius principij diſtinguentis, in quo non vniuocatur Deus, & creatura. Et præterea, in diffinitione perſonæ, non tantum ponitur hoc nomen indiuiduum, ſed etiã ſubſtantia, & quædã alia quę Deo, & creaturis vniuoce cõuenire non poſſunt. niſi forte diceretur, quòd perſona eſt nomen accidentis, ſcilicet intentionis, & non nomen rei, & quòd ſubſtantia ponitur in diffinitione perſonæ, ſicut ſubiectum in diffinitione accidentis, vt cum dicitur, ſymum eſt naſus curuus. Sed hoc eſt contra intentionem Boet. qui venatur differentiam perſonæ, per diuiſionem ſubſtantiæ.

Vbi ſup. 2. Meta. tex. 4.
D. 107

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum Philoſophum, quorundam rationes nihil prohibet, non vniuocas eſſe. vnde ſicut nomen perſonę, non vniuoce dicitur de Deo, & creaturis, ſed analogice[d]: ita etiam & diffinitio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen perſona, quantum ad rem ſignificatam, prius & verius eſt in Deo, quàm in creaturis. vnde eſt in illis analogice: ſed quantum ad modum ſignificandi, & impoſitionem nominis, familiarius cõuenit creaturis.

¶ Quartum concedimus.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ratio perſonę importat diſtinctionem in communi. vnde abſtrahitur a quolibet modo diſtinctionis, & ideo poteſt eſſe vna ratio analogice in his, quæ diuerſimode diſtinguuntur.

ARTICVLVS III.

c Vtrum perſona ſit commune tribus perſonis.

1. p. q. 36. ar. 4.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd perſona non ſit commune in trinitate. Quicquid enim communiter conuenit tribus perſonis ſignificat eſſentiam, & ſingulariter prædicatur, vt ſapientia, bonitas, & huiuſmodi: nec in ipſo perſonæ diſtinguuntur: ſed perſona pluraliter prædicatur in trinitate, & in perſona, pater & filius diſtinguuntur. ergo perſona non eſt commune in trinitate.

¶ 2 Præt. Omne commune, quod eſt de ratione alicuius ſe habet ſicut vniuerſale. ſi igitur perſona ſit commune patri, & filio, & non ſit extra rationem vtriuſque, quia alias eſſet accidẽs, A videtur quòd ſit vniuerſale: ſed totum vniuerſale, non eſt in diuinis. ergo perſona non eſt commune. Si dicas, quòd eſt commune, ſecundum rationem, & non ſecundum rem.

¶ 3 Contra, Quia etiam in vniuerſali, non eſt eadem ratio numero, vt eadem humanitas in diuerſis particularibus: ſed ſolum eadem ſecundũ rationem. ergo videtur, quòd hoc nõ impediat rõnem vl̃is.

¶ 4 Præt. Illud quod de ſe habet rationẽ incõmunicabilis, nõ poteſt dici cõmune: quia hæc ſunt oppoſita. ſed perſona habet rationẽ incõmunicabilis. ergo videt̃, quòd non poſſit eſſe communis.

CONTRA, eſt quod in litera dicitur ab Aug.

¶ Præt. Nihil poteſt connumerari alicui, niſi in eo, quod eſt commune vtrique.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ eſt duplex communitas. ſ. rei, & rationis. Et dico communitatẽ rei, quando aliquid vnũ & idem numero, cõuenit pluribus, & talis cõmunitas naturæ, non eſt niſi in diuinis perſonis, nec aliqua talis communitas eſt in trinitate niſi eſſentiæ, & eorũ quæ ad eſſentiã pertinent, vt attributorum, & operationũ, & negationũ, & relationum eſſentialiũ. Communitas aũt rationis eſt, ſecundum quam perſona communis dicitur in Trinitate. hoc autem diuerſimode aſſignatur a diuerſis. Quidam enim dicunt, quòd eſt commune[d] ſecun- D dum rationem negationis, eo quòd in diffinitione perſonæ cadit indiuiduum, quod dicit negationem. Vnde dicunt, quòd talis communitas rationis, quæ eſt per negationem tantum, nõ facit vniuerſale. Sed hoc non videtur ſufficiens, quia perſona de ratione ſua, non dicit negationem tantum, ſed etiam poſitionem quandam. Vnde alij dicunt, quòd eſt communitas ſecundum rationem proportionis, ſicut dicimus, quòd ſicut ſe habet rector in ciuitate, ita nauta in naui: & ſic dicunt, quòd perſona eſt communis patri, & filio, quia ſicut pater ſe habet vt ſubſiſtens ad naturam diuinam, ita & filius. Alij dicunt, quòd eſt communitas ſecundum rationem intentionis. ſicut dicitur, quòd color, & animal conueniunt in intentione generis. Sed hæc duo dicta, in idem referuntur, quia communitas intentionum, non eſt niſi ſecundum proportionem communis ad proprium, vel econtrario. Et hoc etiam non videtur ſufficere, quia perſona non tantum nominat intentionem, vel habitudinem alicuius ſubſiſtentis ad naturam communem, ſi- E cut hoc nomen ſuppoſitum, vel particulare, vel aliquid huiuſmodi: ſed magis nominat illam rem, cui accidit talis intentio. vnde communitas perſonæ in diuinis, non poteſt eſſe ſecundum communitatem talis habitudinis, vel intentionis, ſed iſta communitas eſt, qua hoc nomen ſuppoſitum commune eſt tribus p̄ſonis. Et ideo aliter dicendũ, ꝙ p̄ter has cõitates q̃ aliquo modo includunt in cõitate p̄ſonæ, eſt ibi cõitas rõnis fundata in re: ſicut dicimus, quòd rõ aĩalis eſt cõis homini, & aſino, ſed rõ fundata in re eſt duplex: quia q̃dam eſt cõis ſicut ratio animalis, & q̃dam eſt ſpecialis, ſicut ratio hominis. Sic etiam eſt in diuinis, ꝙ cum realiter ſit ibi relatio, eſt ibi cõis ratio relationis.

D. 367. & 634. & 635

¶ Item. Cum realiter ſit ibi paternitas, eſt ibi ſpecialis ratio paternitatis realiter. vnde relatio eſt communis paternitati, & filiationi ſicut ratio communis in rationibus ſpecialibus. nõ tñ ex hoc ſequitur, quòd relatio ſit vl̃e ad paternitatem, & filia-

F tionem: quia omne vniuerſale eſt ſecundum aliud, & aliud eſſe in ſuis inferioribus; ſed in diuinis, non eſt niſi vnum eſſe. Vnde, idem eſſe relationis eſt in paternitate, & filiatione. Vnde communis ratio in diuinis, non poteſt diſtingui per eſſe: ſed ſolum per ſpeciales rationes, & inde eſt, quòd nihil vnum ſecundum ſpecialem rationem poteſt numero multiplicari i diuinis. Ita dico de perſona, quòd perſona in diuinis ſignificat communiter rationem diſtincti ſubſiſtentis in tali natura, & pater ſignificat relationem ſpecialem diſtincti ſpeciali ratione ſubſiſtentis in natura cõmuni, & ſimiliter filius: & inde patet, quòd perſona ſecundum rem, non eſt communis patri, & filio, quia non eſt numero vna perſona vtriuſq; ſicut vna numero eſsẽtia. ſed ſicut habens rationem cõmunẽ eſt cõmune habentib⁹ rationes ſpeciales, & proprias, in quibus diſtinguuntur, nec tamen eſt vniuerſale, quia non eſt ſecundũ aliud, & aliud eſſe in patre, & filio.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ perſona nõ eſt communis communitate rei ſicut eſſentia, & ideo quàmuis ſecundum rem, non differat ab eſſentia, non tamen ſignificat per modum eſſentię, & ſimiliter cum dicitur, quòd pater diſtinguitur a filio in perſona non intelligitur, quòd ſit diſtinctio in ratione communi perſonæ. ſed ſolum in ratione ſpeciali, quæ eſt ratio patris.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd perſona non eſt de ratione patris ſi proprie accipiatur, quia in diuinis, non proprie eſt diffinitio ſicut nec genus, & ſpecies. Si tamen in hoc nõ ſtat vis, tunc dicendum, quòd ſi ſit de ratione patris: non tamen eſt ſecundum aliud eſſe in patre, & filio, & ideo non eſt commune eis per modum vniuerſalis: ſed ſecundum rationem tantum. & per hoc patet ſolutio ad tertium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis id quod eſt perſona ſit incommunicabile; nihil tamen prohibet intentionem perſonæ eſſe communem, ſicut Sor. eſt incommunicabilis, & tamen ratio indiuidui, vel intentio communis eſt, ſicut econtrario, & intentio generis deſignatur, vt particularis, quando contrahitur ad hoc genus: ſimiliter etiam ratio perſonæ, inquantum perſona eſt, quàmuis non nominet intentionem particularem, tamen eſt communis, eo quòd non dicit ſpecialem rationem diſtinctionis, ſed generalem: ſicut etiam indiuiduum vagum, vt aliquis homo eſt aliquo modo commune, prout non dicit hanc vel aliam rationem indiuiduationis, ſed indiuiduationem tantum in communi.

intelligatur, ibi eſſe perſona aliud eſſentia. Tres enim perſonę, ideſt ſubſiſtentię, vna ſunt eſſentia, & vnius eſſentiæ: non autem ſunt vna pſona, vel vnius perſonę: licet perſona ſecundum ſubſtantiam dicatur aliquando. Nam ſi hoc diceretur, confuſio fieret in perſonis. G

Obiectioni illorum hic reſpondet qua nituntur probare perſonas ſecundum eſſentiam accipi, quia reſpondemus quærentibus quid tres, uel quid tria.

AD hoc autem quod illi dicunt, cum quæritur, quid tres, vel quid tria, de eſſentia quęritur, quia non inuenitur, quid illi tres ſint, niſi eſſentia. H per hoc volentes nos inducere; vt nomine perſonæ eſſentiam intelligamus, cum reſpondemus tres perſonas; ita dicimus. Indubitabiliter verum eſt, quia non inuenitur vnũ aliquid quod illi tres ſint, niſi eſſentia. Vnum enim ſunt illi tres, ideſt, eſſentia diuina. Vnde veritas ait. Ego & pater vnum ſumus. Verumtamen, cũ quęritur, quid tres, vel quid tria; non de eſſentia quæritur, nec ibi quid ad eſſentiam refertur. I Sed cum fides catholica, tres eſſe profiteretur; ſicut Ioannes in Epiſtola canonica ait. Tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo, quærebatur, qd illi tres eſſent, ideſt, an eſſent tres res: & quæ tres res, & quo nomine illæ tres res ſignificarentur. & ideo loquendi neceſſitate inuentum eſt hoc nomen perſona, ad reſpondendum, & dictum eſt tres perſonæ.

Ioan. 14.

1. Ioan. c. 5.

Quid tres res, & quid una res hic dicitur.

d

NON autem te moueat, quòd diximus tres res. Non enim hoc dicentes, diuerſarum rerum numerum ponimus in trinitate: ſed ita tres res dicimus, vt eaſdem eſſe vnam quandam ſummam rẽ confiteamur. Vnde Auguſt. in libro primo de doctrina Chriſtiana ſic ait. Res quibus fruendum eſt, nos beatos faciunt. Res ergo quibus fruendum eſt, ſunt, pater, & filius, & ſpirituſſanctus. Eademq; trinitas vna quędam ſumma res eſt, communiſque fruentibus ea: ſi tamen res, & non rerum omnium cauſa ſit. Non enim facile poteſt inueniri nomen, quod tantæ excellentiæ conueniat: niſi quòd melius dicitur trinitas hæc vnus Deus. Sicut ergo tres res dicuntur, & hæ ſunt vna res; ita tres ſubſtantiæ dicuntur, & hæ ſunt vna eſſentia. Ecce oſtenſum eſt, quæ ſit intelligentia huius nominis perſona, cum dicimus tres perſonas.

Ex quo ſenſu dicatur: alia eſt perſona patris; alia filij; alia ſpirituſſancti.

NVNC inſpiciamus, vtrũ ſecundum eandem rationem, & cauſam dicatur: alia eſt perſona patris, alia filij: alia ſpirituſſancti. Quod vtiq; ſane itelligi põt, vt ſit ſenſus talis. Alia eſt ſubſiſtentia, vel hypoſtaſis patris, alia ſubſiſtentia filii, alia ſubſiſtentia ſpirituſſancti. Et alia ſubſiſtentia pater, alia filius, alia ſpirituſſanctus.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum tres perſonæ poſſint dici tres res.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd tres perſonę, non poſſint dici tres entes, vel tres res. Quicquid enim abſolute prædicatur in diuinis, hoc ſingulariter de tribus prædicatur: ſed ens & res dicuntur abſolute. ergo &c.

¶ 2 Præt. Sicut eſt vna deitas patris & filij, ita vnum eſſe, & vna quidditas: ſed vna quidditas, & vnum eſſe, non dicit niſi vnus Deus. ergo eadem ratione, non debent tres perſonę dici tres entes, vel tres res, cum nomen entis imponatur ab eſſe, & nomẽ rei a quidditate, vt dicit Auic.

†cap. 3. to 3

Tract. 6. Meta. c. 5.

¶ 3 Item. Pater & filius, non diſtinguuntur, niſi relationibus: ſed relatio, quantum ad reſpectũ, quo diſtinguit, non habet, quòd ponat aliquid. ergo videtur, quòd ex hoc, quòd relationib⁹ diſtinguuntur, nõ poſſint dici tres entes, vel tres res.

¶ 4 Præt. Damaſc. dicit, quòd tres perſonę, re non differunt, ſed ratione, & cognitione diſtinguuntur: ſed quęcunque diſtinguuntur ſola ratione, nõ ſunt tres res. ergo &c.

Lib. 1. fid. orth. c. 11.

CONTRA. Auguſ. dicit, res quibus fruendum eſt &c. ergo &c.

Lib. 1. de doctrina Chriſt. c. 3. to. 3.

¶ Præt. Quęcunque realiter diſtinguuntur, ſunt plures res: ſed pater, & filius, & ſpirituſſanctus realiter diſtinguuntur. ergo &c. Probatio mediæ: Sicut ratio ſapiẽtię eſt in Deo, ita ratio paternitatis realiter; ſed propter realem rationem ſapientię dicitur De⁹ K realiter ſapiens. ergo & eadem ratione dicetur realiter pater. ergo realiter relatus. ergo & realiter diſtinctus, quia hæc inuicem per ſe conſequuntur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſecundum Auicen. vt ſupra dictum eſt. Hoc nomen ens, & res differunt, ſecundum quod eſt duo conſiderare in re, ſcilicet quidditatem, & rationem eius, & eſſe ipſius, & a quidditate ſumitur hoc nomen res. Et quia quidditas poteſt habere eſſe, & in ſingulari, quod eſt extra animam, & in anima, ſecundum quod eſt apprehenſa ab intellectu: ideo nomen rei, ad vtrumque ſe habet, & ad id quod eſt in anima, prout res dicitur a reor reris, & ad id quod eſt extra animam, prout res dicitur, quaſi aliquid ratum, & firmum in natura. Sed nomen entis ſumitur ab eſſe rei. & ideo cum vnum, & idem ſit eſſe trium perſonarum: ſi ens ſumatur ſubſtantiue, non poteſt pluraliter prædicari de tribus perſonis, quia forma d a qua imponitur. ſ. eſſe, non multiplicatur in eis. Si aũt ſumaẽ participialiter,

Diſt. 2. q. 1. art. 3.

D. 927

& adiectiue, ſic pluraliter prędicari poteſt, quia huiuſmodi recipiunt numerum a ſuppoſitis, & non a forma ſignificata, vt dictum eſt. Sed quidditas, ſiue forma, a qua ſumitur nomen rei in diuinis, conſideratur dupliciter. Aut vt forma abſoluta, vt eſſentia, vel deitas: & huiuſmodi, quæ non multiplicantur in diuinis: vnde & nomen rei, quod a tali forma ſumitur pluraliter non prædicatur, ſed ſingulariter, prout dicitur, quòd pater, & filius ſunt vna res. Eſt etiam in diuinis quædam forma relatiua, vt paternitas, quæ ſecundum rationem non ſolum in intellectu exiſtentem, ſed etiã extra eſt alia a filiatione: vnde ſecundũ quod ab hac relatione ſumitur nomen rei, res pluraliter prędicatur, vt ſint ibi plures tales formæ relatiuæ, & ſecundũ hoc dicimus, quòd pater, & filius, & ſpirituſſanct⁹ ſunt tres res, non tantum in anima, ſed etiam extra animam habentes firmitatem in natura.

Diſ. 22. q. 1. art. 1.

†7. de Trin. c. 4. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd nomen entis nullo modo ſumiẽ ab aliqua relatione: ſed ab eſſe, quod abſolutũ eſt ſimpliciter in diuinis: & ideo nõ prædicatur pluraliter ex forma ſua, ſed ex ſuppoſito, prout eſt adiectiuum, vel participium: ſed nomẽ rei imponitur a qdditate, vel forma, q̃ poteſt eſſe, & abſoluta, & relata: & ideo poteſt pluraliter prędicari, quamuis ſecundum nomen ad aliud non referatur, quia ad rationem rei accidit abſolutum, vel relatum, ſicut animali accidit, quòd ſit rationale, & irrationale.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quãuis ſit vnum eſſe, ſicut & deitas, tamen ens eſt adiectiuum, & Deus eſt ſubſtantiuum: vnde non eſt eadem ratio. Si autem per quidditatẽ intelligitur non ſolum natura abſoluta, ſed ratio, vel intentio cuiuſcunque, vel ſubſtantiæ, vel accidentis, vel relationis, ſic in diuinis quamuis ſit vna quidditas abſoluta: tamen ſunt plures rationes relationum realium: & ita plures quidditates quodammodo, quamuis hoc non poſſit proprie concedi, quia quidditas, & eſſentia, & diffinitio, eſt ſimpliciter tantum ſubſtantiarum, vt probat Philoſophus 7. Meta. & inde eſt, quòd nomen rei prædicari poteſt pluraliter, & ſingulariter.

¶ Ad tertium dicendum, quòd relatio quamuis non ponat ex A illo reſpectu aliquid abſolutum, tamen ponit relationis rationem realiter in Deo exiſtentem: & ideo ex hoc poteſt dici res, & ex pluribus relationibus oppoſitis plures res.

¶ Ad dictum Dama. reſponſum eſt ſupra diſtinct. 2. 4. articulo vbi gloſſatur ratione, ideſt relatione: & dicitur relatio ratio, per comparationem ad eſſentiam.

Quomodo hæc intelligantur. alius in perſona pater, alius filius, alius ſpirituſſanctus.

DEinde quæritur, utrum ſecundum eandem rationem accipiatur cũ dicitur. Alius eſt pater in perſona, alius in pſona filius, alius in perſona ſpirituſſanctus, ſiue alius perſonaliter pater, alius perſonaliter filius, alius perſonaliter ſpirituſſanct⁹. Ad quod dicimus, quia etſi poſsit eodem modo accipi, congruentius tamen ex ratione dicti alia variatur intelligentia, vt hic pſonæ nomine, proprietas perſonę intelligatur, vt ſit ſenſus talis. Alius eſt in perſona, vel perſonaliter pater, ideſt ꝓprietate ſua, pater alius eſt quàm filius, & filius proprietate ſua, alius quàm pater. Paternali enim ꝓprietate diſtinguitur hypoſtaſis patris, ab hypoſtaſi filij, & hypoſtaſis filii, filiali proprietate diſcernitur a patre, & ſpituſſanctus ab vtroque proceſsibili proprietate diſtinguitur.

Qũo ſecundum hunc modum etiam in prædictis locutionibus poteſt accipi.

HOc etiam modo ſane poteſt accipi perſona in præmiſsis locutionibus cum dicitur. Alia eſt perſona patris, alia filij, ideſt alia eſt proprietas qua pater eſt pater, alia qua filius eſt filius, alia qua ſpirituſſanctus eſt ſpirtuſſanctus. Ita etiam nomine perſonę quidã proprietates intelligere volunt, cum dicuntur tres perſonæ, ſed melius eſt, vt ſubſiſtentias, vel hypoſtaſes intelligamus, cum dicimus tres perſonas. Ex prędictis colligitur, quòd nomen perſonæ in trinitate, triplicem te- B net rationem. Eſt enim vbi facit intelligẽtiam eſſentię, & eſt vbi facit intelligentiam hypoſtaſis, & eſt vbi facit intelligentiam proprietatis.

Authoritatibus ſanctorum oſtendit quod dixit.

QVÒD autem ſecundum ſubſtantiam dicatur, & eſſentiam aliquando ſignificet, ſupra ex di- C ctis Auguſ. aperte oſtendimus. Quòd vero pro hypoſtaſi atq; proprietate accipiatur, ex authoritatibus ſanctorum oſtendi oportet, ne coniecturis noſtris aliquid auſi dicere videamur. De hoc Hieron. in expoſitione fidei catholicę ad Damaſum, † ita ait. Non eſt prorſus, aliquis in Trinitate gradus, nihilque quod inferius, ſuperiuſue dici poſsit: ſed tota diuinitas ſui perfectio- D ne æqualis eſt, vt exceptis vocabulis, quę proprietatem indicant perſonarum, quicquid de vna perſona dicitur, de tribus poſsit digniſsime intelligi, atque vt confutantes Arrium vnam, eandemque trinitatis dicimus eſſentiam, vel ſubſtantiam, & deum vnum in tribus perſonis fatemur. Ita etiam impietatem Sabellij declinantes, tres perſonas expreſſas ſub proprietate diſtinguimus, non ipſum ſibi patrem, ipſum ſibi fi- E lium, ipſum ſibi ſpiritumſanctum eſſe dicentes, ſed aliam patris, aliam filii, aliam ſpirituſſancti eſſe perſonam. Non enim noĩa tantũmodo, ſed ẽt noĩum

In expoſitione ſymboli ad Damaſum. to. 4.

EXPOSITIO TEXTVS.

QVibuſdã videtur, quòd nomine perſonæ &c.} Iſta opinio erronea eſt, qa ſi eſſentia, & perſona omnino idem ſignificant, & quantum ad modum ſignificandi, & quantum ad rem ſignificatam, oportet ſicut dicimus tres perſonas, ita dicere tres eſſentias, aut ſi hoc eſt falſum, & illud. Sicut enim exponũt tres perſonæ, ideſt tres id habentes cõmune, quod eſt perſona, ita poſſunt exponere tres eſſentiæ, ideſt tres id habẽtes commune, qđ eſt eſſentia. Nec põt dici, quòd hoc dictũ eſt propter inſtãtiã hæreticorum, quia ad id, quod falſum eſt concedendũ, nulla neceſſitas cogere debet. Et prætereà ceſſante neceſſitate, debuit ille modus loquendi ceſſaſſe.

A diſtin. 23 hucuſque.

{Quidam tamen neceſſitate &c.} videẽ hoc nihil eſſe, quod dicit, quia cum plurale non ſit niſi ſingulare geminatum, non poteſt aliud eſſe ſignificatũ in ſingulari, quàm in plurali. Sed dicendum, quòd in ratione nominis tam in ſingulari, quàm in plurali hypoſtaſim ſignificat: ſed pp idẽtitatẽ ſm rẽ hypoſtaſis, & eſſentiæ in diuinis, pſona põt poni pro eſſentia i ſingulari, nõ aũt in plurali, q̃a repugnat vnitati eſſentiæ: vnde iſta diſtinctio, quã Magiſter ponit magis attendiẽ ſm vſum nominis, q̃ ſm diuerſam ſignificationẽ eius.

{Tres perſonas eſſe vnam eſſentiã &c.} Huius ratio eſt, quia eſſentia, & perſona poſſunt conſiderari ſecundum quòd ſunt idem re in diuinis, & ſic dicimus tres perſonas vnam eſſentiã, & ſecundum ꝙ ratione differunt, & ſic dicimus eas eſſe eiuſdem eſſentiæ, non tamen ex eadẽ eſſentia, quia hæc præpoſitio ex, denotat habitudinem cauſę efficientis, vel materialis: ſed in genitiuo poteſt intelligi habitudo cuiuſlibet cauſæ, & quia eſſentia ſe habet ad perſonam per modum cauſæ formalis, ideo dicuntur perſonę vnius eſſentię, & non ex eſſentia vna. {Vt hoc perſonæ nomine &c.} hoc non dicitur quantum ad proprietatem ſignificationis: ſed quantum ad identitatem rei, quia in Deo idem eſt proprietas diſtinguens, & perſona diſtincta ſecundum rem: & ideo nomen perſonæ pro proprietate poni poteſt: & communiter variatur acceptio huius nominis perſona, in illis locutionibus: quia cum dicimus, alia eſt perſona, vel plures pſonę, ſignificatur perſona vt numerata, & diſtincta, & ideo conuenienter accipitur pro hypoſtaſi. {Sed cum dicitur, alius eſt in perſona, vel perſonaliter &c.} ſignificatur ratio diſtinctionis; & hoc conueniẽtius aptatur ad proprietatẽ. {Non eſt prorſus aliquis in trinitate gradus &c.} Cõtra. Aug. 9. confeſſ. Pater & filius, non differunt in ſubſtantia, ſed tantum in gradu. ¶ Pręter. Sub denotat gradum: ſed in filio dicitur eſſe ſubauthoritas. ergo &c. Et dicẽdum, quòd cũ gradus importat ordinem dignitatis ſecundum ſub & ſupra: in diuinis proprie gradus non poteſt concedi; vnde dicitur in glo. Exo. 20. ſuper illud. Non aſcendes ad altare meum per gradus: per gradus ad altare aſcendit, qui filium minorem, patrem maiorem facit. Auguſtinus autem large gradum pro ordine accipit, ſicut cauſam pro principio: ſubauthoritas autem non inuenitur a ſanctis in filio poſita, vnde non videtur proprie eſſe dictum.

† Diſt. 23.

† Lib. 3. fid. orth. c. 6.

† Ad Damaſum vbi ſu-

DISTINCTIO. XXVI.

DIVISIO TEXTVS.

Poſtquam determinauit Magiſter de eſſentia, & perſonis. hic determinat de ꝓprietatibus, quibus perſonæ diſtinguuntur. Diuiditur aũt in partes duas. In prima, determinat de proprietatibus propriis perſonarum. In ſecunda, de appropriatis perſonis, 31. diſt. ibi: {Præt. cõſiderari oportet.} Prima in duas. In prima, determinat de proprietatibus perſonalibus. In ſecunda, de proprietatibus pſonarũ, q̃ nõ ſunt perſonales. 28. di. Prima in duas. In prima, determinat de proprietatibus pſonalibus. In ſcd̃a, cõparat noĩa ſignificantia perſonas. 27. di. ibi: {Hic quęri poteſt.} Prima in duas. In prima, determinat de hypoſtaſi, quæ ſubſtat ꝓprietatibꝰ, ſicut diſtinctũ diſtinguẽti. In ſecũda, determinat de proprietatibus, quibus hypoſtaſes diſtinguuntur, ibi: {Iã de proprietatibus.} Et hæc diuiditur in duas. In prima, aſſignat perſonales ꝓprietates perſonarũ. In ſecunda, remouet quaſdam dubitationes, ibi: {Hic q̃ritur quõ.} Circa primũ duo facit. Primo, aſſignat perſonaliũ ꝓprietatũ numerũ. Secundo, aſſignat prædicãdi modũ quantũ ad tria. ſ. ꝙ nõ p̃dicãtur ſubſtantialiter, ſed relatiue. Et ꝙ non prædicantur accidentaliter, & ꝙ non prædicantur tẽpaliter, ſed ab æterno. & confirmat per authoritates ſanctorum, ibi: { Quo circa ſciẽdũ &c.} {Hic quæritur quõ.} Hic remouet primo dubitationes. Et primo, quantũ ad proprietatẽ filij. Secundo, quantum ad proprietatem ſpiritusſancti, ibi: {Ita etiã de ſpiritu.} Et hæc diuiditur in duas. In prima, remouet dubitationem. In ſecũda, excludit errorem, ibi: {Quidã tñ pu.} Circa primum duo facit. Primo, remouet dubitationem de proprietate ſpiritusſancti. ſecundum quod ſignificatur nomine doni. Secũdo, prout ſignificatur nomine ſpiritusſancti, ibi: {Hic quęri poteſt &c.

QVAEST. I.

A

Hic quæruntur duo.

Primo. De hypoſtaſi.

Secundo. De proprietatibus.

Circa primum duo q̃runtur.

Primo. Vtrum hypoſtaſis ſit in diuinis, & quid ibi ſignificet.

Secundo. Vtrum abſtractis per intellectum proprietatibus perſonalibus, remaneant hypoſtaſes diſtinctæ.

Cuius initium, Quoniam vetuſtos. to. 2.

ARTICVLVS I.

a Vtrũ hypoſtaſis proprie dicatur in diuinis.

AD primum ſic proceditur. Videtur, ꝙ hypoſtaſis nõ ſit in diuinis proprie dicẽda. Primo, per hoc quod Hiero. dicit in litera, quòd hoc nomen non eſt bonę ſuſpitionis, & ꝙ venenũ ſub melle latet.

¶ 2 Præt. Sicut dicit Boet. hypoſtaſis nominat ſubſtantiã ſubiectam accidentibus: ſed Deus non ſubſtat alicui accidenti, vt ſupra dixit Aug. ergo non proprie poteſt dici hypoſtaſis.

De dua. na. ante med.

¶ 3 Item. Hypoſtaſis nominat rẽ naturæ, quę alicui naturę ſupponitur: ſed in omni re naturæ videſ, ꝙ natura ſit maioris ſimplicitatis, q̃ ipſa res naturæ, & ꝙ res naturę addit aliquid ſupra naturã: alias ſicut eſt vna natura, ita eſſet vna res naturę: ſed vbicũq; eſt additio, ibi eſt cõpoſitio. ergo vr̃, ꝙ omnis hypoſtaſis ſit cõpoſita: ſed in Deo nõ eſt aliqua cõpoſitio. ergo nec hypoſtaſis.

De Trin. 1. diſt. 8. q. 5.

K ¶ 4 Præt. Omnis hypoſtaſis eſt ſubſiſtẽtia, & eſſentia: quia omne quod ſubſtat ſubſiſtit. & eſt: ſi igitur in Deo eſt hypoſtaſis, illa hypoſtaſis erit ſubſiſtentia, & eſſentia, quod non videtur, quia dicimus tres hypoſtaſes, non autem tres eſſentias, vel ſubſiſtentias ſecundum Boet. ergo videtur, quòd hypoſtaſis in diuinis nihil ſit.

Ibidem.

¶ 5 Præt. omne quod eſt in diuinis, aut eſt abſolutũ, aut ad aliquid. Sed hypoſtaſis non videtur in diuinis ſignificare abſolutum: quia nihil abſolutum in diuinis diſtinguitur ſecundum Aug. & Boe. hypoſtaſis autem diſtinguitur. Nec etiam eſt ad aliquid: quia relatio in diuinis eſt diſtinguens: & hipoſtaſis eſt diſtinctum. ergo videtur quòd hypoſtaſis non ſit in diuinis.

Aug. de fid. ad Petrum. c. 1.
Boet. 2. de Trin. c. 1.

¶ 6 Præt. omne indeterminatũ ſe habet ad determinatũ ſicut poſſibile & materiale: ſed pſona ſe habet ad hypoſtaſim ſicut determinatũ ad interminatũ: vel ſicut diſtinctum ad diſtingibile vt quidam dicunt; eo quòd perſona eſt hypoſtaſis proprietate diſtincta

proprietates, ideſt perſonas, vel vt Gręci exprimunt, hypoſtaſes, ideſt ſubſiſtentias confitemur. Nec pater filii, vel ſpiritusſancti, perſonam aliquando excludit: nec filius, vel ſpiritusſanctus patris nomẽ, perſonãq; recipit: ſed pater ſemper pater, & filius ſemper filius, & ſpiritus ſanctus ſemper ſpiritusſanctus. Itaq;, ſubſtantia vnum ſunt, ſed perſonis, ac nominibus diſtinguuntur. Ecce hic aperte dicit Hieron. proprietates eſſe perſonas, & perſonas eſſe ſubſtãtias. Vnde manifeſtum fit, quod diximus, ſcilicet perſonæ nomine ſignificari, & hypoſtaſim, & proprietatem. Ioan. etiam Damaſc. perſonas dicit eſſe hypoſtaſes, & eas dicit entes. ita inquiens. In deitate vnam naturam confitemur, & tres hypoſtaſes ſecundum veritatem entes, ideſt perſonas.

DISTIN. XXVI.

A

De proprietatibus perſonarum, ſed prius de hoc nomine hypoſtaſis.

NVnc de proprietatibus perſonarum, quas frequenter in hoc tractatu commemorauimus, aliquid loqui nos oportet. a Sed primum audiamus quid de hoc nomine hypoſtaſis, Hier. dicit. Ait. n. ſub hoc nomine venenũ latere, ſed hoc dicit ſecundum quòd hæretici eo vtebantur, vt ſimplices ſeducerent, ſcilicet pro perſona, & pro eſſentia, vt ſiue diceretur vna tantum hypoſtaſis, ſiue tres, minus peritos ad inconueniens deducerent, cum non erat hoc nomen G ita apud catholicos vulgatum, nec ita eius ſignificatio determinata, vt modo. Et ideo Hieronymus dicit, hoc nomine nõ vtendum fore, ſine diſtinctione, vel expoſitione: tunc ſcilicet quando cum hæreticis contendebatur, ita ſcribens de fide catholica ad Damaſum Papam. Ab Arrianorum præſule, hypoſtaſion, nouellum nomen, a me homine Romano exigitur. Interrogamus, quid tres hypoſtaſes arbitrentur H intelligi Tres perſonas ſubſiſtentes aiunt. Reſpondemus nos ita credere, non ſufficit eis ſenſus. Ipſum nomen efflagitant, quia neſcio quid veneni in ſyllabis latet. Clamamus. Si quis tres hypoſtaſes, ideſt tres ſubſiſtentes perſonas non confitetur, anathema ſit. Si quis autem hypoſtaſim vſiam intelligens, non tribus perſonis vnam hypoſtaſim indicit, alienus a I Chriſto eſt, qui ſcilicet tres hypoſtaſes dicens, ſub nomine pietatis tres naturas conatur aſſerere. Sufficiat nobis dicere vnã ſubſtantiã, & tres perſonas ꝑfectas æquales, taceamus tres

diſtincta ad dignitatem pertinente. ergo cum in diuinis nihil ſit materiale, & potentiale, vel incompletum, videtur, quòd in diuinis non ſit hypoſtaſis.

Diſt. 25, q. 1. ar. 1.

CONTRA, Sicut ſupra dictum eſt. Idem dicunt Græci hypoſtaſim, quod nos perſonam, ſed perſona proprie dicitur in Deo, & pluraliter de tribꝰ, & ſingulariter de ſingulis. ergo & ſimiliter hypoſtaſis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd vt ex dictis patet, & ex verbis Boe. hypoſtaſis apud græcos, eſt principaliter indiuiduũ ſubſtãtiæ, quod nos ſubſtantiam primam dicimus. hoc autem eſt aliquid cõpletum, & diſtinctũ, & incommunicabile in natura ſubſtãtiæ. vnde hypoſtaſis diuina erit illud, quod ẽ per ſe ſubſiſtens diſtinctum, & incommunicabile. Nihil autem abſolutũ eſt diſtinctum in diuinis: ſed ſolum id qđ eſt ad aliqd, & ſicut eſſentia eſt ipſum quod eſt ſecundum rem: ita realiter relatio diſtinguẽs eſt ipſum diſtinctũ, & cũ relatio ſit idẽ ſm̃ rẽ, quod eſſentia: ipſum diſtinctum relatione erit idem ſm̃ rẽ, qđ ſubſiſtẽs, in eſſentia, vel natura diuina, & hoc ſignificat nomen hypoſtaſis. Vnde dico, quòd nomẽ hypoſtaſis in diuinis ſignificat relationem, vt diſtinctam, per modum ſubſiſtentis in natura diuina, vt dictum eſt de nomine perſonę; ſed differt, quia hypoſtaſis de rõne ſua non includit determinatam rõnem diſtinctionis: ſed nomen perſonę ſpecialẽ includit diſtinctionis rõnem, quę ad dignitatẽ pertinet; prout dicit qđ ſubſiſtens in natura nobili. ſ. intellectuali, quãmuis hoc idẽ dicat nomen hypoſtaſis ex vſu gręcorũ vt Boe. dicit. Sed hoc nomen pater, vlterius ſignificat diſtinctum, exprimendo ſpecialẽ, & determinatam rõnem diſtinctionis ad nobilitatem pertinentem. ſ. relationem paternitatis. Ex hoc patet, quòd iſta quatuor ſe habent conſequenter. Hypoſtaſis. n. dicit ſubſiſtens diſtinctũ quocũq; modo. Hypoſtaſis diuina dicit ſubſiſtens diſtinctum relatione, quia alia diſtinctio non poteſt eſſe in diuinis. Perſona dicit diſtinctum diſtinctione relationis ad dignitatem pertinentis. Pater in diuinis dicit ſubſiſtens diſtinctum relatione ad nobilitatem pertinente, quę eſt paternitas.

Ibidem.

De duab. natu.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd nomen rñdens hypoſtaſi lingua latina. ſ. ſubſtantia, equiuocatur ad eſſentiam, & ad ſubſtãtiam primam: & ideo ne fieret occaſio deceptionis, noluit Hierony. vti nomine hypoſtaſis ante notam & determinatam eius ſignificationem: ne ex diſtinctione hypoſtaſis, diſtinctionem eſſentię ſimplices, heretici decipiendo arguerent.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd quãuis ſm̃ rem in diuinis nõ ſit aliquid ſub alio, vel ſubſtans alij per modum accidentis: tñ intelligitur aliquid ſubſtare quantum ad modum ſignificandi, ſm̃ quod etiam dicit Dam̃. quòd in diuinis quędam ſignificant id quod conſequitur ſubſtantiam, vt bonitas, ſapientia, paternitas & huiuſmodi, & ſecundum hoc poteſt dici ibi nomen hypoſtaſis.

Lib. 3. fid. orth. c. 6.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hypoſtaſis in Deo eſt res naturę. Sciendum eſt. n. quòd indiuiduũ ſubſtantię dicitur dupliciter. vel ex eo quòd ſubſtat naturę. vel ex eo quòd ſubſtat accidentibus & proprietatibus, & quantum ad vtrũq; poteſt ſignificari per nomen primę intentionis, vel per nomen ſecũdę intentionis. Per nomen primę impoſitionis ſignificatur, vt ſubſtat naturę hoc nomine res naturę: & per nomen ſecundę impoſitionis hoc nomine, quod eſt ſuppoſitum. Similiter inquantum ſubſtat proprietati, ſignificatur nomine primę impoſitionis, quod eſt nomen hypoſtaſis vel perſonę: & nomine ſecundę impoſitionis, qđ eſt ſingulare vt indiuiduum, quę cũ ꝓprie non ſunt in diuinis, quia exprimũt determinatum modũ diſtinctionis, qui eſt ꝑ materiam: ſed loco horum dr̃ ibi incõmunicabile. Nec tñ oportet, quòd natura ſit aliquid ſimplicius, quàm ipſa res naturę: quia in ſimplicibus ſecundum Aui. quidditas ſimplicis eſt ipſum ſimpliciter: ſed differt tantum quãtum ad modum ſignificandi: quia quidditas ſignificatur vt forma, & ipſa res ſimpliciter ſignificatur vt ſubſiſtens, & diſtinctio in re naturę, nõ eſt ex parte naturę: ſed ex parte relationum oppoſitarũ ſubſiſtentium in natura illa.

Tract. 5. Meta. c. 5.

¶ Ad quartum dicendum, quòd perſona, vt dictum eſt, nõ diſtinguitur in diuinis ex parte naturę, vel ex parte ipſius eſſe: ſed ſolum ex parte proprietatũ. vnde illa nomina, quæ dicuntur ſecundum reſpectum ad proprietatem, pluraliter prædicantur, ſicut hypoſtaſis & perſona, quæ autem dicuntur per reſpectum ad eſſe, prædicantur ſingulariter, vt ſubſiſtentia & eſſentia: quamuis nomen ſubſiſtentiæ apud vſum ſanctorum, ſumatur pro d hypoſtaſi, vt prius dictum eſt. Sed quædam ſunt nomina, quæ dicunt reſpectum ad naturam communem: quæ etiam pluraliter prædicantur, vt res naturæ & ſuppoſitum: quia quamuis non dicant reſpectum ad proprietatem per modum formæ: tamen inquantum nominant aliquid diſtinctum ſub natura communi, ſignificant in diuinis relationes vt ſubſiſtentes. Subſiſtentia autem & eſſentia, non nominat diſtinctum. vnde etiam per prius ſunt in generibus, & ſpeciebus, quàm in indiuiduis, ſecundum Boet. & ideo ſi proprie accipiantur, pluraliter non prædicantur, ſicut eſt apud Græcos.

Diſt. 25. q. 1. ar. 4.

D. 64. & 65.

De duab. natu.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hypoſtaſis, vt dictum eſt, ſignificat in diuinis relationem per modum ſubſtantiæ: quia ſicut propter ſimplicitatem, idem eſt in Deo eſſentia & eſſe: ita etiam idem eſt in eo relatio diſtinguens & diſtinctum relatione: ſed E differunt ſecundum modum ſignificandi, qui fundatur in re, quia vtrunque nomen habet veram ſignificationem ſuam in Deo: & ideo differunt etiam, quantum ad modum ſupponendi: quia ſuppoſito vno non ſupponitur aliud. ſicut enim dicimus quòd Deus generat, & deitas non generat: ita dicimus, quòd hypoſtaſis diſtinguitur, & relatio diſtinguit.

In corp. ar.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ſicut nomen perſonæ ſignificat quid diſtinctum in diuinis: ita & nomen hypoſtaſis: ſed nomen perſonæ determinat ſpecialem modum diſtinctionis, ſcilicet per proprietatem nobilem, quod nomen hypoſtaſis non determinat, vnde ſe habent, quaſi ſicut ſuperius & inferius: ſicut aliqua ſubſtantia eſt quodammodo magis communis, quàm aliquis homo. Sed iſta determinatio, & indeterminatio communis, & proprij, in rebus compoſitis, reducitur ad materiale, & forma-

hypoſtaſes ſi placet. Nomẽ hoc non bonæ ſuſpitionis eſt, cum in eodem verbo ſenſus diſſentiũt. Aut ſi rectum putatis; tres hypoſtaſes cum interpretationibus ſuis debere nos dicere, non negamus: ſed mihi credite, venenum ſub melle latet. Transfigurat enim ſe angelus B Sathanæ in angelum lucis. His verbis, non negat vtendum eſſe nomine hypoſtaſis: ſed hæreticos eo praue vſos oſtendit, contra quos cautela opus erat in diſtinctione ſignificatiõis, alioquin ſibi contradiceret, qui ſupple tres hypoſtaſes confitetur.

† 2. Corin. cap. 11.

De proprietatibus perſonarum, & de nominibus earum relatiuis.

B

IAm de proprietatibus perſonarũ videam': a quę etiam notiones ſiue relationes in ſcriptura plerunque dicuntur in illa ſancta Trinitate, quæ ideo a nobis repetitur, vt cordi noſtro tenacius infigatur. Ait Aug. in lib. de fide ad Petrum: aliud eſt genuiſſe, quàm natũ eſſe, aliudq; eſt procedere, quàm genuiſſe, vel natum eſſe. b. Vnde manifeſtum eſt, quòd alius eſt pater, alius filius, alius ſpiritusſanctꝰ. Et eſt proprium ſolius patris; non quia non eſt natus ipſe: ſed quia vnum filium genuerit, propriumque ſolius filij: non quia ipſe non genuit, ſed quia de patris eſſentia natus eſt. Proprium vero ſpiritusſancti eſt, non quia nec natꝰ eſt ipſe, nec genuit, ſed quia ſolus de patre filioque ꝓcedit. c. Ecce breuiter aſſignauit tres proprietates trium perſonarum; quarum vna non eſt alia. Hoc enim ſignificauit cũ dixit. Aliud eſt genuiſſe, quàm natum eſſe: aliudq; procedere, ideſt, alia proprietas ſiue notio eſt generatio, & alia natiuitas, alia proceſſio, quæ aliis nomi- C nibus dicuntur paternitas, filiatio. Has proprietates deſignant nomina perſonarũ, ſcilicet pater, filius, & ſpiritusſanctus, quæ relatiua ſunt, & ad ſe inuicem dicuntur, quia notant relationes, quæ non ſunt Deo accidentales; ſed in ipſis perſonis, ab ęterno, ſunt immutabiliter, vt non modo appellationes, ſint relatiuæ, ſed etiam relatio-

† ca. 1. to. 3.

le ſecundum rem, eo quòd ratio generis fluit a materia, & ratio differentię a forma, vt dictum eſt. ſed in rebus ſimplicibus, non habet aliquid reſpondens in re, quod ſit indeterminatum, quaſi materiale, & forma adueniente determinetur, ſed eſt ſolū quantum ad modum ſignificandi, inquantum vtrumque illorum eſt vere ſignificare in diuinis.

ARTIC. II.

b *Vtrum remotis relationibus per intellectum, hypoſtaſes remaneant diſtinctæ.*

De pot. q. 8. art. 4. Et 1. p. q. 40. ar. 3 Augu. 5. de tri. c. 5. to. 3 AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd remotis relationib⁹, per intellectum, remaneant hypoſtaſes diſtinctę. Sicut enim dicit Auguſt. In omni qđ ad alterum dicitur, eſt accipere aliquid, quod per ſe dicitur, quia relatum, non eſt relatum tantum, ſed etiam eſt aliquid. †c. 4. to. 3. Si igitur hypoſtaſis ſecūdum relationem, ad aliqd dicitur, videtur, ꝙ præter intellectum relationis, ſit aliquid intelligere ſubſiſtēs, & ita remotis proprietatibus relatiuis per intellectum, videtur, quòd remaneant ipſæ hypoſtaſes ſubſiſtentes.

¶ 2 Præt. Hypoſtaſis in diuinis eſt perfectior, quàm ſit in creaturis, ſed in creaturis remoto per intellectum, vel ſecundum rem hoc, quod vna hypoſtaſis ad aliam dicitur, adhuc remanent ipſæ hypoſtaſes, ſicut Sor. & Plato. ergo videtur, quòd etiam in diuinis.

¶ 3 Item. Omne, quod cadit in diffinitione alicuius poteſt intelligi, non intellecto illo, ſicut remoto per intellectum rationali, per quod homo conſtituitur, intelligitur animal, quod in diffinitione hominis ponitur, ſed perſona eſt hypoſtaſis proprietate diſtincta, ad dignitatem pertinēte. ergo remota per intellm proprietate relatiua. adhuc remanet hypoſtaſis diſtincta.

¶ 4 Præte. Pater habet, quòd eſt quis, & quòd eſt pater. Aut igitur ab eodem, aut ab alio. Si ab eodem, tunc cum paternitate ſit pater, paternitate erit quis: ſed in filio non eſt paternitas. ergo filius non erit quis, quod eſt falſum. ergo oportet dare alterum, quod non ab eodem habeat. Remoto igitur a patre hoc, quo pater dicitur, adhuc remanet, quòd eſt quis: ſed quis nominat hypoſtaſim. ergo remota relatione remanet hypoſtaſis diſtincta.

6. de tri. c. 2. & 3. CONTRA. Sicut dicit Auguſt. In omnibus pater, & filius vnum ſunt, præter ea, quæ ad aliquid dicuntur. remoto igitur per intellectum hoc, quo pater ad alterum dicitur, remanet ſolum id in quo pater, & filius vniuntur, ſed hoc non poteſt eſſe diſtinctum in diuinis. ergo remota relatione per intellectū, non remanent hypoſtaſes diſtinctę. hoc idem videtur per Boe. qui dicit, quòd in diuinis ſola relatio multiplicat trinitatem. 1. de trin. c. 12.

RESPONDEO, Dicendū, ꝙ duplex eſt opinio. Quidam dicūt, ꝙ ſicut eſt in creaturis, quòd remotis relationibus, & proprietatibus remanent ipſæ hypoſtaſes ſeipſis diſtinctę, ita eſt ēt in diuinis. Vnde dicunt, quòd abſtracta perſonalitate, id eſt, relatione conſtituente perſonam, remanet hypoſtaſis. Sed hoc nō
F videtur poſſe ſtare ſm fidei ſuppoſitionē, propter duo. Primo, quia cū pluralitas ſemper cauſetur ex aliqua diſtinctione, & diſtinctio oīs, vel eſt per eſſentiam, vel per quantitatē, vel per relationem, impoſſibile eſt in Deo eſſe aliquā diſtinctionē, niſi quā cauſat relatio. vnde remotis relationib⁹ per intellectum, ſimul tollitur ipſe intellectus diſtinctionis. Secundo, quia in diuinis nihil prædicatur ſicut accidens, vel ſicut forma inhęrens alicui præexiſtenti. vnde quicquid ſignificatur per modū formæ totū ē ſubſiſtēs. Vnde ſicut remota eſſētia p intelſm nō remanet aliqd, quaſi recipiēs illā eſſentiā, qa ipſamet eſſentia eſt ſubſiſtens. ita etiā remota bonitate p intellectū non remanet aliqd, quaſi recipiens bonitatem, qa ipſa bonitas eſt ſubſiſtens, & ſiſr remota relatione p intellectū, non relinquitur aliqd quaſi ſubſtratū illi relationi, ſed ipſamet relatio ē res ſubſiſtēs. Vñ abſtracta relatione proprie loquendo, nihil manet, neq; abſolutum neq; relatū; neq; hypoſtaſis, neq; eſſentia. Sed verū eſt, ꝙ eſſentia pōt intelligi, nō intellecta bonitate, vt dicit Boe. li. de hebd. & ſiſr pōt intelligi eſſentia, nō intellecta paternitate, vel relatione, ſicut Iudęi intelligūt, ſed nō p modū abſtractionis; ſed non poteſt intelligi, quòd in diuinis remoueatur relatio, & remaneat aliquid ſubſiſtens relationi, quia ipſamet ibi ſubſiſtit. Et ideo concedimus cum aliis, quòd remota relatione, non manet hypoſtaſis diſtincta in diuinis, tum quia non manet diſtinctio, tum quia non manet ſubſiſtens relationi. Sed verum eſt, quòd ſi nunquam eſſent relationes, quas fides diſtinguit, Deus eſſet, & ſubſtantia, & perſona ex hoc, quòd ſubſiſteret in eſſe ſuo, & ſubſtaret proprietatibus eſſentialibus, quibus ab eſſentiis aliis diſtingueretur.

Lib. 2. poſt med. †circa med.

¶AD PRIMVM igitur dicendum, quòd in diuinis eſt accipere, & abſolutū, & relatum, ſed relatio nō aduenit abſoluto ſicut diſtinguens ipſum: ſed per omnimodam identitatem rei. Sed id quòd diſtinguitur relatione eſt ipſa relatio, & hoc poteſt
K ſignificari per modum ſubſiſtentis, & ſic ſignificatur nomine perſonæ, vel hypoſtaſis, vt patet ex dictis.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd in creaturis hypoſtaſes diſtinguuntur per materiam, & proprietates diuerſæ ſunt oſtendentes diſtinctionem: ſed in diuinis hypoſtaſes non diſtinguuntur niſi per relationem, quia non eſt ibi inuenire, aliquam realem alietatem, niſi quæ eſt ſecundum oppoſitionem relatiuam. vnde ſicut in creaturis ſubtracta per intellectum diuiſione materiæ, & quantitatis, non remanent hypoſtaſes diſtinctę. ita etiam in diuinis ſubtracta oppoſitione relatiua. Art. antec.

¶Ad tertium dicendum, quòd hypoſtaſis ponitur in diffinitione perſonæ, quia perſona addit aliquid ſupra hypoſtaſim, non quidem relationē, quia relatio eſt de intellectu hypoſtaſis diuinæ, ſicut de intellectu perſonæ, ſed addit determinatam rationē relationis, ſcilicet pertinens ad dignitatem, & ideo remota relatione, neq; hypoſtaſis intellectus, neq; perſonæ manet in

nes, ſiue notiones in rebus ipſis, ſcilicet in perſonis ſint.

Quòd non omnia, quæ de Deo dicuntur, ſecundum ſubſtantiam dicuntur. quædam enim ſecundum relationem dicuntur, nihil tamen ſecundū accidens.

QVo circa, ſciendum eſt, non omne quod dicitur de Deo, dici ſecundum ſubſtantiam, quia quædam dicuntur ſecundum relationem, quæ non eſt accidens, quia non eſt mutabilis. Vnde Auguſ. in 5. lib. de Tri. ait. †Nihil in Deo ſecundum accidens dicitur: quia nihil ei accidit. Nec tamen omne quod dicitur ſecundum ſubſtantiam de Deo dicitur. In rebus creatis, atque mutabilibus, quod non ſecundum ſubſtantiā dicitur: reſtat vt ſecundum accidens dicatur. In deo autem, nihil quidem ſecundum accidens dicitur: quia nihil in eo mutabile eſt, aut amiſſibile. Nec tamen omne, quod dicitur de deo, ſecundum ſubſtantiam dicitur. Dicitur enim ad aliquid, ſicut pater ad filium, & filius ad patrem, quod non eſt accidens, qa & ille ſemper eſt pater, & ille ſemper eſt filius, & ita ſemper, quia ſemper natus eſt filius, nec cepit vnquam eſſe filius. Quòd ſi aliquādo eſſe cepiſſet, aut aliquando deſineret eſſe filius, ſecundum accidens diceretur. Et quia pater, non dicitur pater, niſi ex eo quòd eſt ei filius, & filius non dicitur filius, niſi ex eo ꝙ habet patrem, non ſecūdum ſubſtantiam hęc dicuntur: ſed adinuicem iſta dicuntur, neque
G tamen ſecūdum accidens, quia & quòd dicitur pater, & quòd dicitur filius, & æternum atque incōmutabile eſt eis. Ecce apte his verbis oſtenditur, quædam dici de deo ſecundum ſubſtantiam, quædam ſecundum relationem: nihil tamen ſecundum accidens. Oſtenditur etiam proprietas patris eſſe, quòd habet filium, & proprietas filij, quòd habet patrem. :a: Ideoque cum dixit ęternum & incōmutabile eſſe, quòd pater dicitur, & ꝙ fi-
H lius dicitur, ita intelligi voluit, id eſt, proprietas, qua pater eſt pater, & proprietas, qua filius eſt filius, ęterna eſt & incōmutabilis: b: quia & pater ſemper pater, & filius ſemper filius. Vnde, & Hilarius proprietates perſonarum aſſignans in lib. 12. de Tri. ait. Si ſemper patri propriū eſt, ꝙ ſemper eſt pater: neceſſe eſt ſemper filio ꝓprium eſſe, vt ſemper ſit filius. Vbi. n. ſemper pater eſt, ſemper & filius eſt. er-
I go, qui non ſemper pater eſt, nō ſemper genuit. Item in eodem. Nato deo, manifeſtum eſt, proprium eſſe, quòd filius eſt.

diuinis, quia etiam ex hoc ipſo, quòd ponitur hypoſtaſis diuinā ponitur ſubſiſtens in proprietate nobili. Vnde ratio nobilitatis quam addit perſona, includitur in hoc, quòd eſt diuina hypoſtaſis. vnde ſicut hypoſtaſis humana nihil minus dicit, quàm perſona: ita nec hypoſtaſis diuina.

¶Ad quartum dicēdum, ꝙ paternitate habet pater, ꝙ eſt qs & quòd eſt pater. Nō tñ ſeqtur ꝙ filius, nō ſit qs, quia hoc quo pater habet paternitatem, filius hēt filiationē, q̄ ēt ē relatio. Vnde abſtracta relatione, neq; pr̄ eſt qs, neq; filius eſt qs; ſed tñ vterque eſt qs ſua relatione, ſicut vterque eſt perſona ſua ꝑſonalitate, & tñ perſonalitas vnius non eſt perſonalitas alterius, & hoc qūo ſit pater ex prædictis de cōitate perſonæ. Diſt. 25. q. 1. ar. 3.

QVAEST. II.

B

Deinde quæritur de ꝓprietatibus.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. An relationes ſint in diuinis.
Secundo. Vtrum ſolis relationibus originis perſonæ diſtinguantur.
Tertio. De numero relationum notionum, & proprietatum, & qualiter hæc differant.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum relationes diuinæ, ſint omnino nihil.*

1. p. q. 28. art. 2. Lib. 1. c. 16. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd in diuinis relationes omnino nihil ſint. Sicut enim dicit Boe. lib. de Tri. Cuncta, quæ in diuinam prædicationem veniunt mutantur in ſubſtantiam, ad aliquid vero, omnino non prædicatur, ſed quicquid eſt in Deo prædicatur de ipſo. ergo relationes, non ſunt in Deo.

¶ 2 Pręte. Ipſe dicit, ꝙ relationes, quibus pater refertur ad filiū, & filius ad patrem, ſunt ſimiles relationibus, quibus aliquid ad ſeipſum refertur, vt cum dicitur idem eidem idem. ſed tales relationes nihil ſecundum rem ponunt in eo de quo dicuntur, vt videtur dicere Philoſophus in 5. metaph. ſed ſunt ſolum ſm intellectum. ergo videtur, ꝙ relationes, non ſunt realiter in Deo. Tex. 20.

¶ 3 Item. Omne, quod aduenit alicui, & recedit ex ſola habitudine alterius ad ipſum ſine omni ſua mutatione, non ponit aliquid in ipſo. Nihil enim poteſt aduenire alicui de nouo ſinē ſui mutatione, vel per ſe, vel per accidens: ſed relationes hoc modo adueniunt, & recedunt, ſicut per mutationem alterius efficitur columna immobilis dextra, & ſiniſtra, ſicut mortuo filio aliquis deſinit eſſe pater, nulla mutatione circa ipſum facta. ergo videť quòd relationes huiuſmodi, omnino nihil ſunt in diuinis.

¶ 4 Præt. Si relatio eſt in diuinis, aut eſt idē quod eſſentia, aut aliud. Si idem quod eſſentia, tunc cum eſſentia ſit vna in omnibus, & relatio erit vna in omnibus, vel ſi perſonæ diſtinguūtur relationibus diſtinguentur etiam in eſſentia, quod eſt hæreſis Arrij. Si aliud. ergo facit compoſitionem cum eſſentia: quod non poteſt eſſe. ergo relatio omnino non eſt in diuinis.

¶ 5 Item. Simpliciſſima ſeipſis diſtinguuntur. ſed perſonę diuinæ ſunt ſimpliciſſimæ. ergo ſeipſis diſtinguuntur. ergo videtur, quòd non diſtinguantur aliquibus relationibus.

CONTRA. Omne, quod eſt in Deo, vel eſt abſolutum, vel eſt ad aliquod aliud: ſed perſonæ diuinę, non diſtinguun-
A tur in aliquo abſoluto, quia in abſolutis tres perſonæ vnum ſunt. ergo vel non diſtinguuntur, vel relationibus diſtinguuntur. ſi igitur relationes non ſunt realiter in diuinis: ſed ſecundum rationem tantum, tunc pater, & filius, non realiter diſtinguuntur, & ita ſequetur hęreſis Sabellij. oportet ergo relationes in diuinis ponere.

¶ Præter. Pater refertur ad filium, & ad ſpiritumſanctum: ſed non eodem modo ad vtrumque: qa ad vnum generando, ad alium ſpirando. ergo videtur, quòd oporteat ī vna perſona, ſignificare plures relationes, quibus ad alteram referatur: ſicut in vna eſſentia plures perſonas. ergo ſicut in diuinis non tantum ponimus eſſentiam, ſed etiam perſonas: quia inuenimus plures perſonas in vna eſſentia, ita oportet ponere etiam relationes.

RESPONDEO, Dicendum, quòd apud omnes catholicos certum eſt relationes eſſe, in diuinis. Sed in poſitione relationum inueniuntur diuerſæ doctorum ſententiæ. Quidam dixerunt, vt Poretani, quòd relationes in diuinis, ſunt tantum aſſiſtentes. Quidam vero dixerunt, quòd relationes in diuinis ſunt ipſæ perſonæ, & quòd aliquando in abſtracto ſignificantur, hoc eſt ſolum propter modum loquendi, ſicut dicimus rogo benignitatem tuam, id eſt, te benignum, & ſimiliter reſoluendę ſunt omnes illę locutiones, in quibus relationes, vel proprietates in abſtracto dicuntur. Alij
D dicunt, quòd relationes ſunt perſonæ, & ſunt in perſonis etiam ſecundum veritatem rei, & non ſolum quantum ad modum loquendi, & omnes iſti, ſecundum aliquid verum dixerunt. Sed tamen vltima opinio continet totam veritatem. Et ad huius intellectum ſciendum eſt, quòd vt ſupra dictum eſt in relatione, ſicut in omnibus accidentibus eſt duo conſiderare, ſcilicet eſſe ſuum, ſecundum quod in ſubiecto fundatur, ſecundum quod ponit aliquid in ipſo, prout eſt accidens, & rationem ſuam, ſecundum quam ad aliud refertur, ex qua in genere determinato collocetur, & ex hac ratione, non [d] habet quòd ponat aliquid in eo de quo dicitur, ſicut omnes aliæ formæ abſolutæ ex ipſa ſua ratione habent, quòd aliquid in eo de quo dicuntur ponant. Et ideo inueniuntur quædam relationes, nihil ponentes in eo de quo dicuntur. Et hoc attendentes quidam Philoſophi dixerunt, quòd relatio non eſt aliquod vnum genus entium, nec eſt aliquid in rerum natura: ſed eſt tantum quidam reſpectus, reſperſus in omnibus entibus, &
E quòd relationes ſunt de intentionibus ſecundis, quę non habent eſſe, niſi in anima. Cui etiam Poretanorum opinio conſentire videtur. Sed hoc falſum eſt, quia nihil quod eſt ens tantum in anima, in genere determinato collocatur. Vnde diſtinguendum eſt inter relationes. Quædam enim ſunt, quę habent aliquid in re, ſupra quod eſſe eorum fundatur, ſicut æqualitas fundatur ſupra quantitatem, & huiuſmodi relationes, aliquid realiter in re ſunt. Quædam vero ſunt, quæ non habent fundamentum in re de qua dicuntur, ſicut dextrum, & ſiniſtrum in illis, in quibus non ſunt determinatæ iſtę poſitiones, ſecundum naturam, ſicut in partibus animalis. Ibi enim ſcilicet in animali, iſtę relationes realiter ſunt, quia fundantur in diuerſis virtutibus determinatarum partium, ſed in aliis non ſunt, niſi ſecundum rationem habitudinis vnius ad alterum, & ideo dicuntur relationes

Diſt. 8. q. 4. art. 3.
D. 1086.
12. Meta. Tex. cō. 19. apud Auer.

Quare dicatur eſſe proprium vnigeniti, quòd eſt filius Dei, cum etiam homines ſint filij Dei.

HIc quæritur, quomodo dicatur propriū nato Deo, quòd eſt Dei fili⁹, vel genitus ex Deo, cum etiam homines filij Dei dicantur, & ſint, ſecundum, illud, Filij excelſi omnes. Et ad Moyſen. de populo Iſrael dominus ait. Filius meus primogenitus Iſrael. Sed magna eſt diſtantia. Homines enim filij Dei ſunt factura, non natiuitatis proprietate. Deus autem filius originis proprietate filius eſt, & veritate natiuitatis; non factura, vel adoptione, & illi quidem ante ſunt, quàm filij Dei ſunt. fiunt enim filij; non naſcuntur filii Dei. Vnde Hilarius ſolum Deum natum originis proprietate Dei, filium oſtendens, inter ipſum, & homines filios Dei euidentiſſime diſtinguit, in libro duodecimo de Trinitate, ita †dicens. Vero Deo patri, qui ex Deo naſcitur vere filius eſt, & nos quidem filii Dei ſumus: ſed per facturam. Fuimus enim aliquando filii iracundiæ, ſed filii Dei per adoptionem effecti ſumus, potius quàm naſcimur, & quia omne quod fit, antequā fiat non fuit, nos cum filii non fuiſſemus; efficimur. Ante. n.
B filii non eramus; ſed per gratiam facti ſumus, non nati, neque generati, ſed acquiſiti. acquiſiuit enim nos Deus ſibi, & per hoc dicitur nos genuiſſe. Genuiſſe enim Deū filios, nunquam cum proprietatis ſignificatione cognoſcimus dici. Ex adoptione enim homo factus eſt filius Dei, non ex generatione, neque ei proprietas eſt: ſed nuncupatio, ac per id non vere filius eſt: quia nec proprie natus dicitur; nec ſemper fuit fi-
C lius. Vnigenitus autem Deus, nec fuit aliquando non filius, nec fuit aliquid antequam filius, nec quicquam ipſe niſi filius. atque ita, qui ſemper eſt filius, naſcibilitatis proprietate, ac veritate filius eius eſt ſolius, qui genuit, &

†Pſal. 81.
†Exod. 4.
†Non lōge a princ.

ille tantum qui genuit pater ipſius eſt: quia ſicut ille filius origine; ita ille pater generatione.

Quòd homo dicitur filius trinitatis, & trinitas poteſt dici pater hominum.

HOmo vero, qui filius Dei eſt, factura: non tantum patris, ſed & filij, & ſpiritusſancti filius eſt, ideſt, totius trinitatis, & trinitas ipſa pater eius dici poteſt. Vnde Auguſt. † in quinto libro de Trinit. dicit. †cap. 5. Non poteſt dici trinitas pater, niſi forte tranſlatiue ad creaturā propter adoptionem filiorum. Quod enim ſcriptum eſt, Audi Iſrael, dominus Deus tuus, Deus vnus eſt, †Deut. 6. non vtique excepto filio, aut ſpiritusſancto oportet intelligi; H quem vnū dominum Deū noſtrum recte dicimus, etiam patrem noſtrum per gratiam, ſuam nos, regenerantē. De hoc etiam Hilarius in ſexto libro de Trinita. ait. †parū post med. Omnibus per fidem Deus, pater eſt; quibus eſt pater per eam fidem, qua Ieſum Chriſtum Dei filium confitemur. Ecce oſtenſum eſt, quare proprium dicatur eſſe naſci dei, qui filius eſt; quia ſcilicet ipſe ſolus natus proprie dicitur. Vnde † Hilarius in libro tertio de Trinit. ait. †Non lōge a princip. Dominus dicens, clarifica filium tuum, †Ioan. 17. non ſolo nomine cōteſtatus eſt ſe eſſe filium, ſed & proprietate. G Nos filij Dei ſumus, ſed non talis hic filius. Hic enim verus, & proprius eſt filius origine; non adoptione: veritate, non nuncupatione: natiuitate, non creatione.

Quòd ſpiritusſanctus proprie dicitur donum Dei, quia proprietate eſt donum, ut filius natiuitate, & utroque modo dicitur relatiue, & ſecundum eandem relationem.

ITa etiam de ſpiritusſancto dicendum eſt, qui proprie dicitur donum Dei, cum tamen, & alia plura ſint dona Dei. Sed ſpiritusſanctus, ita proprietate immutabili, & æterna donum eſt, ſicut filius proprietate eſt filius. Eo enim dicitur donum, quo ſpiritusſanctus: & vtroque vtique nomine relatiue dicitur. Eademque relatione dicitur ſpiritusſanctus, & donum, licet ipſa relatio non appareat in hoc nomine ſpiritusſanctus, ſicut in hoc nomine donum. Vnde Auguſt. in quinto libro de Trinit. † ait. †c. 11. to. 3. Spiritusſanctus, qui non eſt trinitas, ſed in trinitate intelligitur, in eo quod proprie dicitur ſpiritusſanctus relatiue dicitur, cum & ad patrem, & ad filiū referatur, quia ſpiritusſanctus & patris, & filij ſpiritus eſt. Sed ipſa relatio nō apparet in hoc nomine. Apparet autem cum dicitur donum dei. Donum eſt enim patris, & filij, quia & a patre procedit, & a filio: ergo ſpiritusſanctus ineffabilis quædā patris, C filiique cōio eſt. Et ideo fortaſſe ſic appellatur, vt iam diximus, nec iterare piget, quia patri & filio poteſt eadem appellatio conuenire. Nam hoc ipſe proprie dicitur, quod illi communiter. Quia etiā pater ſpiritus, & filius ſpiritus, & pater ſanctus, & filius ſanctus. Vt ergo ex nomine quod vtrique cōuenit vtriuſque communio ſignificetur, vocatur donum amborum ſpiritusſanctus. B Ecce habes, quare ſpiritusſanctus proprie dicatur donum: et ꝙ relatiue dicitur, ſiue donum, ſiue ſpiritusſanctus. Et quòd nomē ſibi proprium tenet, quod communiter patri, & filio conuenit, ſed diuiſim. Et eſt ſciendum, quòd cū pater, vel filius dicitur ſpiritus, ſiue ſanctus, neutrum relatiue dicitur, ſed ſecundum ſubſtantiam.

An pater, vel filius, vel trinitas ipſa, poſſit dici ſpiritusſanctus.

HIc quæri poteſt: vtrū pater, vel filius, vel etiam ipſa Trinitas, poſsit dici ſpiritusſanct', ſicut

---

rationis. Et hoc contingit quatuor modis, ſcilicet quòd ſint relationes rationis, & non rei. In hoc art. paulo ſup. Vno modo, vt dictum eſt, quando relatio non habet aliquid in rei natura, ſupra quod fundetur, & inde eſt, quòd quandoque contingit, quòd relatio realiter eſt in vno, & non in altero, quia in vno habet motum quendam, ſupra quem fundatur, quem non habet in alio, ſicut eſt in omnib' illis relationibus, quibus Deus ad creaturam refertur, quæ quidem realiter ſunt in creatura, & non in Deo. Secundo modo, quando relatio non habet aliquam realem diuerſitatē inter extrema ſicut relatio identitatis, & ideo hoc nihil ponit ſecūdum rem, ſed ſolum ſecūdum rationem, vt cum dicitur, idem eidem idem. Tertio modo, quando deſignať relatio aliqua entis ad non ens, vt cum dicitur, ꝙ nos ſumus priores illis, qui futuri ſunt. iſta enim prioritas, non eſt aliqua relatio ſecundum rem, ſed ſolum ſecundum rationē, quia relatio realis exigit vtrunque extremorū in actu. Quarto modo, qñ ponitur relatio relationis. ipſa enim relatio per ſeipſam refertur. & nō per aliā relationem. vnde in creaturis paternitas non coniungitur ſubiecto per aliquā relationem mediam. Tract. 3. meta. c. 10. 5. Meta. Tex. 20. Et hos vltimos duos modos ponit Aui. primi duo poſſunt etiam extrahi ex verbis Philoſophi. Cum igiť iſtæ relationes paternitas, & filiatio habeant fundamentum aliquod in re. ſ. ipſam naturam, quæ communicatur ſm communicationem naturæ, I conſtat ꝙ ſunt realiter in Deo, & propter ſimplicitatem ſunt idem quòd perſonæ in quibus ſunt, & propter veritatem relationū oportet, ꝙ alio modo ſignificentur. Primi igitur attendentes in relationibus ſolū id, quod ad alterū eſt, & non fundamentū, quod habent in re: dixerunt relationes aſſiſtentes eſſe, quaſi ex habitudine alterius aduenientes. Secundi attendentes fundamentū rei, & ſimplicitatē diuinā dixerunt, ꝙ relationes non ſunt in perſonis, ſed ſunt ipſæ pſonæ. Tertij autē conſiderantes vtrūq; dixerunt, ꝙ ſunt in perſonis propter veram rationem relationis, & quòd tamen ſunt perſonæ propter ſimplicitatem; ſicut deitas eſt in Deo, & tamen eſt Deus.

AD PRIMVM igitur dicēdū, ꝙ dictū Boet. intelligiť de ad aliquid, prout ad alterū eſt. ſic.n. non prædicat aliquid in re de qua dicitur: ſed ponit aliquid extra; ſed tamen aliquæ relationes, quantum ad eſſe ſuum, aliquid in re, de qua dicūtur ponūt.

¶ Ad ſecūdum dicendum, quòd in relatione identitatis duo eſt conſiderare. ſ. illud reſpectu cuius dicitur identitas. ſ. ipſa eſſentia, K ſicut æqualitas reſpectu quantitatis, & id cuius eſt identitas, quod dicitur idem, ſm vnam eſſentiam. ſicut æquale, qđ habet vnam quantitatē. Et quia ēt vnū numero eſt eſſentia, quam pater filio cōicat: ideo ſimilitudo eſt harū relationum, cum relatione idētitatis, quantū ad id cuius reſpectu dicuntur: ſed non eſt, quantum ad ea, quæ inuicē referuntur ſm illud. vnde etiam filius, non dicitur idem patri maſculine, ſed neutraliter. D. 527

¶ Ad tertiū dicendum, ꝙ qñcunq; aliquid quod eſt de rōne rei tolliť oportet ꝙ ipſa res auferať: ſicut remoto rōnali deſtruitur homo. Ad rōnē aūt relationis, q̃ habet fundamētū in re duo cōcurrūt. ſ. fundamētū rei, quod eſt quātitas, q̃ eſt cā huius relationis. eſt ēt aliud de rōne eius. ſ. reſpectus ad alterū. & vtroq; mō contingit in realibus relationibus deſtruiť relationem'. vel per deſtructionē quātitatis. vnde ad hāc mutationē quātitatis ſeqť F per accidēs mutatio relationis. vel ēt ſm quod ceſſat reſpectus ad alterum remoto illo, ad quod referebatur. & tūc relatio ceſſat nulla mutatione facta in ipſa. vnde in illis, in quibus non eſt relatio niſi, ſm hunc reſpectum, veniunt & recedunt relationes ſine aliqua mutatione eius, quod refertur.

¶ Ad quartū dicendum, ꝙ relatio realiter eſt idē, qđ eſſentia, ſed differūt ſolū rōne, ſicut ēt bonitas ab eſſentia, & ex illa rōne relatio hēt ꝙ diſtinguat in diuinis, quod non conuenit eſſentiæ.

¶ Ad quintū dicendū, ꝙ ēt perſonæ diuinæ ſeipſis diſtinguunť, inquātū perſonæ ſm rē. ſunt ipſę relationes. Sed ſicut perſona quantū ad modū ſignificandi, non eſt idē quod relatio, ita etiam ſeipſis non diſtinguūtur ſed relationib': ſicut Deus per ſeipſum ē deus, q̃uis deitate ſit Deus, quia ipſe eſt ſua deitas.

ARTIC. II.

b Vtrum relationes originis diſtinguant hypoſtaſes.

AD SECVNDVM ſic proceditur. De pot. q. 8 ar. 3. Et 1. p. q. 40. ar. 2. Videtur, ꝙ relationes originis, nō diſtinguāt hypoſtaſes. Quod. n. ſm intellectū ſeqť ſubſtātiā, nō pōt eſſe principiū alicuius diſtinctionis in ſubſtantiis: ſeu relatio eſt de aſſequentib' ſubſtātiā in Deo, ſaltē ſm intellectū, ſicut bonitas, & ſapientia: vt dicit Dam. lib. 3. fid. or. c. 6. cum igitur hypoſtaſis ſit ſubſtantia videtur, quòd diſtinctionem hypoſtaſum relatio non facit.

¶ 2 Præt. Ordo diſtinguentiū debet rńdere ordini diſtinctorū: ſed inter omnes diſtinctiones rerū, prima eſt diſtinctio diuinarū perſonarū, cū ſit proceſſio perſonarū cā proceſſionis creaturarū, vt ſupra habitū eſt. ergo videtur, ꝙ cum primū in entibus ſit ſubſtātia, ꝙ principiū illi' diſtinctionis nō ſit relō, ſed ſubſtātia. Diſ. 14. q. 1. art. 1.

¶ 3 Itē. Relatio nō habet virtutē diſtinguēdi, niſi ſm quod habet oppoſitionis rōnem, ſed rationem oppoſitionis non habet niſi ſm quod ad alterū eſt. ergo non diſtinguit, niſi ſm ꝙ ad alterum eſt: ſed ſm quod ad alterum eſt, non habet relatio quòd ſit res aliqua, vel ſubſtantia, vel hypoſtaſis. ergo relatio non poterit facere diſtinctionem realem hypoſtaſum.

¶ 4 Præt. Cum multæ ſint aliæ relationes, q̃ relationes originis, quare ſm eas tm̄ diuinę pſonæ diſtinguunť: q̃a in diuinis ē inuenire ēt æqualitatē, & ſimilitudinē, & hmōi, q̃ relationes q̃dam ſunt. vñ ſi iſtæ nō diſtinguūt, videtur eadē rōne, quòd nec illæ.

CONTRA. Minimę diſtinctioni debet rńdere ꝓ principio illud, quod minimum habet de ente, & quod minimam compoſitionem facit. Sed inter omnia alia relatio eſt debilioris eſſe, vt dicit Com. 10. Metaphy. adeo quòd quidam reputauerunt eam eſſe de intentionibus ſecundis, vt dictum eſt. Tex. c°. 19. Art. antec. ergo videtur, quòd maxime competat ad diſtinctionem perſonarum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam dicunt, quòd principium diſtinctionis hypoſtaſum diuinarum non eſt relatio, immo hypoſtaſes ſeipſis diſtinguuntur per ſolam originem: relationes autem manifeſtant diſtinctionem, ſicut in creaturis proprietates, non faciunt differre ſecundum numerum: immo talis differentia cātur ex diuiſione materię, ſed proprietates tantum manifeſtant eam. Sed hoc non poteſt eſſe: quia quæ ſeipſis diſtinguuntur, ex ſeipſis habent aliquā rationē diſtinctionis, ſicut ſubſtantia diſtinguitur a quantitate, per id quod eſt in intellectu vtriuſque, quod eſt eſſe ſubſiſtens, & eſſe menſuram, & huiuſmodi. Si autem conſiderentur duæ hypoſtaſes: hypoſtaſis, inquantum hypoſtaſis non habet in intellectu ſuo, vnde ab alia diſtinguatur, cum vtraq; ſit hypoſtaſis. ergo oportet, quòd hoc habeat inquantum eſt hypoſtaſis per aliquam determinationem in ipſa, vel ſecundum determinatam materiam, ſicut in creaturis, quod non poteſt eſſe in Deo: vel ſecundum aliquid aliud: ſi autem dicatur, quòd hæc eſt ſola origo, per quam determinate efficiť hæc hypoſtaſis. Aut per originē, intelligitur ipſa relatio originis, & hoc eſt quod ponimus. Aut origo, vt ſignificatur per modū operationis: & ſic nullo modo habet, quòd diſtinguat hypoſtaſes: immo, quòd ſit ab hypoſtaſi diſtincta, quia omnis operatio eſt indiuiduorum diſtinctorum ſecūdum Philoſophū. 2. Metaph. in prolo. Et ideo dicimus, quòd nihil aliud eſt principium diſtinctionis in diuinis, niſi relatio. Cuius ratio eſt, quia omnis diſtinctio, vel diuiſio eſt, vel per quantitatem, vel per formam ſecundum Philoſophum 5. Metaph. Tex. 12. Secundum quantitatem vel materiam, diuiſio in diuinis non eſt, cum non ſit ibi quantitas, & materia. Omnis autem diſtinctionis formalis principium eſt aliqua oppoſitio: vt largo modo ſumatur oppoſitio, ſecūdum quod etiam imperfectum, & perfectum opponuntur, inquantum in vno eſt negatio, vel priuatio alterius. In omnibus autem oppoſitionibus alterum eſt, vt perfectum, alterum vt imperfectum præter relationem, quod patet per ſe in affirmatione, & negatione, & priuatione, & habitu. Patet etiam in contrarietate, quia ſecundum Phyloſophum Phyſ. primo. Tex. 49. Semper alterum cōtrariorum eſt ſicut nobilius, & alterum ſicut vilius, & ſicut priuatio, vt album & nigrum, frigidum & calidum, & huiuſmodi omnia: & ideo nulla talis diſtinctio poteſt eſſe in diuinis, vbi eſt omnimoda perfectio In relatiuis autem neutrum eſt, ſicut priuatio alterius, vel defectum aliquem importans. Cuius ratio eſt, quia in relatiuis non eſt oppoſitio ſecundum id, quod relatiuum in aliquo eſt: ſed ſecundum id, quod ad aliud dicitur. Vnde quamuis vna relatio habeat annexam negationem alterius relationis in eodem ſuppoſito, non tamen iſta negatio importat aliquem defectum, quia defectus non eſt niſi ſecundum aliquid, quod in aliquo natum eſt eſſe: vnde cum id, quod habet oppoſitionem relatiuam ad ipſum, ſecundum rationem oppoſitionis non ponat aliquid, ſed ad aliquid, non ſequitur imperfectio, vel defectus: & ideo ſola talis oppoſitio competit diſtinctioni perſonarum.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd relatio diuina habet aliquid inquantum eſt relatio, & aliquid inquantum eſt diuina: inquantum enim diuina habet, quòd ſit ſubſiſtens hypoſtaſis, quia ibi nihil eſt accidens, nec aliqua forma inhærens nō ſubſiſtens: vnde quamuis ex hoc, quòd eſt relatio, non habeat, quòd diſtinguat hypoſtaſim, quia ſic omnis relatio hoc faceret, tamen habet hoc inquantum eſt relatio diuina: ſic enim non aſſequitur ſubſtantiam, immo eſt ipſa ſubſtantia.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ordo diſtinctionis poteſt dupliciter conſiderari: vel quantum ad quantitatem diſtinctionis, vel quantum ad dignitatem, & cauſalitatem. Si quantū ad quantitatem diſtinctionis, ſic diſtinctio diuinarum hypoſtaſum eſt minima diſtinctio realis, quæ poſſit eſſe, vt ſupra habitum eſt: In cor. arti. & ideo tali diſtinctioni competit ens minimū, ſcilicet relatio. Sed quātum ad ordinem dignitatis, & cauſalitatis, illa diſtinctio excellit omnes diſtinctiones: & ſimiliter relatio, quæ eſt principium diſtinctionis, dignitate excellit omne diſtinguens, quod A eſt in creaturis, non quidem ex hoc, quòd eſt relatio: ſed ex hoc quòd eſt relatio diuina. Excellit etiam cauſalitate, quia ex proceſſione perſonarum diuinarum diſtinctarum, cauſatur omnis creaturarum proceſſio, & multiplicatio, vt ſupra habitum eſt. Diſt. 14. q. 1. art. 1.

¶ Ad tertium dicēdum, quod quamuis relationi ex hoc, quòd ad alterū dicitur, non debeatur, quòd ſit res quædam: eſt tamen res aliqua, ſecundum quod habet fundamētum in eo, quod refertur; & ex hoc vlterius habet inquantum eſt diuina quòd ſit hypoſtaſis, vel ſubſtantia: & ideo facit realem hypoſtaſum diſtinctionem, ſicut ſapientia ex hoc, quòd eſt ſapientia, non habet, quòd ſit ſubſtantia, & tamen quia ſapientia diuina eſt ſubſtantia, Deus ſubſtantialiter eſt ſapiens. Et ideo cōſiderandum eſt, quòd vbi eſt relatio ſecundum habitudinē tantum, & non ſecūdum aliquod eſſe naturale, ibi non requiritur diſtinctio ſuppoſitorum ſecundum rem, ſed ſolum ſecundum rationem, vt cum dicitur idem eidem idē. Quādo autem eſt ibi relatio non ſolum ſecundum habitudinē, ſed ſecundum eſſe naturale, requiritur diſtinctio ſuppoſitorum etiam realiter, vt æqualis æquali æqualis, ſed vbi ipſa relatio nō tantum eſt realiter; ſed etiam eſt ipſa ſubſtantia relati, ibi non tantum requirit, ſed facit etiam ſuppoſitorum diſtinctionem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quia relatio non habet eſſe naturale, niſi ex hoc, quòd habet fundamentum in re, & ex hoc collocatur in genere: inde eſt, quòd differentiæ relationum eſſentiales ſumuntur ſecundum differentias aliorum entium: vt D patet ex Philoſopho 5. metaphy. Tex. 20. vbi dicit, quòd quædam fundantur ſupra quantitatem, & quædam ſupra actionem: & ſic de aliis. Inde eſt, quòd ſecundum ordinem eorum, in quibus fundantur relationes: eſt etiam ordo relationum. Sicut ergo videmus in his, quæ diſtinguūtur per eſſentiā, quòd principia ſubſtantiæ ſunt diſtinguentia vt materia, & forma, & aliæ res accidentales ſunt ſigna manifeſtantia diſtinctionem, ita eſt in his, quę diſtinguuntur per relationem, quòd relationes, quæ fundantur ſupra naturam rei ſunt diſtinguentia, & aliæ relationes ſunt ſigna diſtinctionis. Relationes autem habentes fundamentum in natura rei ſunt relationes originis; paternitas enim fundatur in communicatione naturæ: & ideo ſancti ponunt, quòd paternitate, & filiatione, pater, & filius diſtinguuntur. Sed ęqualitas, & ſimilitudo demonſtrant diſtinctionem: vnde Hilar. Diſt. 25. ſupra, per ſimilitudinem diuinarum perſonarum diſtinctionem probauit.

E

ARTICVLVS III.

c Vtrum notiones ſint tantum quinque.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd non ſint tantum quinque notiones: 1. p. q. 32. ar. 3. quod enim innaſcitur alicui ex ſola habitudine alterius ad ipſum, multiplicatur ſecundum multitudinem eorum, quæ ad ipſum comparatur, quia ad multiplicitatem cauſe ſequitur pluralitas in effectu: ſed relationes innaſcuntur ex ſola habitudine alterius ad aliquem. ergo tot erunt relationes in Deo, quot ſunt creaturæ, quæ comparationem ad ipſum habent.

¶ 2 Præter. In Deo fuerunt ab ęterno ſecundum Auguſ. rationes rerum creandarum, quæ non differunt ab inuicem, niſi relationibus ſecundum reſpectum ad creaturam. ergo videtur, quòd quot sunt creaturæ, quarum rationes sunt in Deo, tot sunt ibi etiam relationes.

¶ 3 Item, Diuinæ personę non tantum comparantur adinuicem secundum naturam, quam vna ab alia accipit, sed etiam secundum alia attributa; sed in omnibus illis comparationibus intelliguntur aliquæ relationes, vel ęqualitatis, vel similitudinis. ergo videtur, quòd tot sunt relationes, quot sunt ibi attributa.

¶ 4 Præter. Ex omni operatione innaſcitur aliqua operantis relatio ad id, circa quod ē operatio: ſed in Deo ſecūdum rationem diſtinguūtur plures operationes, vt eſt velle, intelligere, & huiuſmodi. ergo ſicut operationem generationis conſequuntur ſecūdum intellectum relationes originis, ita & ad alias operationes conſequentur aliæ relationes, ſicut intelligentis ad intellectum, & volentis ad volitum, & ita multiplicabuntur relationes ſecundum numerum operationum.

¶ 5 Item. Sicut pater, & filius conueniunt in hoc, quòd comparantur ad ſpiritumſanctum, vt principium, ita filius, & ſpiritusſanctus conueniunt in hoc, quòd comparantur ad patrem, ſicut ad principium: ſed communis ſpiratio eſt quædam relatio conueniens patri, & filio. ergo eſſe a patre erit alia relatio communis filio, & ſpirituiſancto, & ita ſunt plures, quàm quinque.

Arti.pręce. ¶ 6 ECONTRA Videtur, ꝙ ſint pauciores, quia vt dictum eſt, proprietates ſunt ſubſiſtentes perſonæ, ergo ſunt ibi ꝓprietates tot, quot ſunt perſonæ ſubſiſtentes: ſed perſonæ ſubſiſtentes non ſunt niſi tres. ergo proprietates non ſunt niſi tres.

RESPONDEO, Dicendum, quòd notionis proprietatis, & relationis differentia poteſt tripliciter aſſignari. Primo, quantum ad rationem ſignificationis, & ſic ſciendum eſt, quòd paternitas dicitur relatio, ſecundum quod ad filium refertur, dicitur autem proprietas inquantum ſoli patri cōuenit, dicitur notio inquantum eſt principium formale innoteſcendi patrem. Secundo, quantum ad ordinem intelligendi, quia cū nihil poſſit eſſe principium innoteſcendi aliquid, niſi ſit ſibi proprium; intellectum notionis præcedit intellectus proprietatis. Et quia ꝓprietas non cōuenit, niſi rei diſtinctæ ab aliis, & diſtinctio in diuinis non eſt, niſi per oppoſitionem relationis, intellectum proprietatis in diuinis præcedit intellectus relationis. Tertio, quantum ad numerum, quia notiones ſunt quinque, ſcilicet paternitas, filiatio, proceſſio, innaſcibilitas, communis ſpiratio. Harum autem, quatuor tantum ſunt proprietates, quæ vni perſonę tantum conueniunt, ſcilicet paternitas, innaſcibilitas, quę conueniunt tantum patri: filiatio quæ conuenit tantum filio, proceſſio quæ conuenit tantum ſpirituiſancto. Communis autem ſpiratio, non poteſt dici proprietas ſimpliciter, quia conuenit duabus perſonis, ſed ſecundum quid, ſecundum quòd aliquid dicitur eſſe proprium ad aliquid: eſt enim proprium patris, & filij reſpectu ſpiritusſancti. Harum etiam notionum quatuor ſunt tantum relationes, ſcilicet paternitas, filiatio, proceſſio, communis ſpiratio. Innaſcibilitas non proprie dicitur relatio, niſi per reductionem, ſecundum quòd negatio reducitur ad genus affirmationis: vt non homo ad genus hominis. Harum autem proprietatum, vel notionum, vel relationum, tres tantum ſunt perſonales, ſcilicet conſtituentes perſonas: vnde habent quaſi actum differentiæ conſtitutiuę, ſcilicet paternitas, filiatio, proceſſio. Aliæ duæ ſunt proprietates perſonæ, ſed nō perſonales. Harum autem notionum quinque, ſufficiētia ſic patet. Ad hoc enim, quòd aliquid dicatur notio perſonæ, tria requiruntur. Primo, quòd ad originem pertineat: quia relationibus originis perſonę diſtinguuntur. Secundo, quòd pertineat ad dignitatem, quia perſona eſt hypoſtaſis diſtincta proprietate ad dignitatem pertinente. Tertio, quòd dicat aliquid ſpeciale, quia commune non eſt ſufficiens principium innoteſcendi. Dico igitur, quòd pertinens ad originem poteſt ſignificari, vel affirmatiue, vel negatiue. Si affirmatiue, vel dicetur ſecundum rationem principij, vt a quo alius. vel ſecundum rationem eius, quod eſt a principio, vt qui ab alio. Vtrunque iſtorum dicit originem in communi; vnde neutrum poteſt eſſe notio. Oportet ergo, quòd F determinetur ſecundum ſpecialem modum originis, qui non eſt niſi dupliciter, vt ſupra probatum eſt, ſcilicet per modum naturæ, & per modum amoris, Diſ.13.q.1. art.2. & ſecundum vtrumque habemus duas relationes; vnam, quæ deſignat rationem principij, & alteram quę deſignat rationem eius, quod eſt a principio, & ſic ſunt quatuor notiones, ſcilicet paternitas, & filiatio quātū ad modum originis naturæ: proceſſio, & communis ſpiratio quātum ad modum originis amoris. Si ſignificatur negatiue, vel negatur ratio principij, vel ratio eius, quod eſt a principio. Si negatur ratio principii, non eſt ad dignitaté pertinens, & ideo non poteſt eſſe notio ſpiritusſancti, nec eſſe principium alicuius perſonæ diuinæ. Si negaŕ ratio eius, quod eſt a principio. aut in ſpeciali, aut in generali: ſi in ſpeciali, non poteſt eſſe notio, quia quanto affirmatio eſt magis ſpecialis, tanto notio oppoſita eſt magis communis, ſicut non homo eſt magis commune quàm non animal, quia omne non animal eſt non homo: ſed non conuertitur. Si in generali, ſic erit negatio ſpecialis, & ad dignitatem pertinens: vnde faciet notionem patris, quæ eſt H innaſcibilitas, quæ ſignificat non eſſe ab alio, ſecundum quòd eſt proprietas patris. Quare autē dicatur innaſcibilitas per priuationem natiuitatis, ſpecialiter infra dicetur.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd relationes [d] illæ, quæ ſignificantur in deo ex habitudine creaturarum ad ipſum, nihil realiter ponunt in Deo, vt ex prędictis patet, & ideo non ſequitur, quòd ſecundum hoc in infinitum multiplicentur relationes realiter in Deo exiſtentes. Diſ.28.q.1 art.1. D.1089. Diſ.26.q.2. art.1.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd relationes illę, ſecundū quas attenditur diſtinctio idearum, non ſunt fundatę in eſſe diuino, ſed in intellectu eius: vnde realiter non habent eſſe in Deo, ſed ſolum ſunt intellectæ ab ipſo, ſicut forma aſini, & forma equi, & huiuſmodi: & non ſicut bonitas, & ſapientia in ipſo habent eſſe.

¶ Ad tertium dicendum, quòd æqualitas, & ſimilitudo non addunt aliquam relationem realem ſuper paternitatem, & filiationem: & ratio huius infra dicetur 31. diſt. q.1.art.1.

I ¶ Ad quartum dicendum, quòd relationes, quibus non ſubeſt aliqua realis diſtinctio in re, quæ refertur, non eſt relatio realis. Vnde quandocunq; aliqua operatio reflectitur in ſuppoſitum operans ex reali operatione, non innaſcitur aliqua realis relatio, ſed rationis tantum: & ideo cum dicitur, quòd Deus, vel anima intelligit ſe, non importatur ibi aliqua realis relatio, ſed rationis tantum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd eſſe ab [d] aliquo, non dicit determinatum modum originis: D.931. & ideo non dicit ſpecialem notionem, ſed ſaluatur in duabus notionibus, ſcilicet filiatione, & proceſſione, cum quibus non ponit in numerum, ſicut nec aliquod commune cum propriis, quę ſub eo continētur, ſed communis ſpiratio dicit determinatum modum originis: ſecūdum quam pater, & filius ſunt principium ſpiritusſancti: & ideo dicit ſpecialem notionem.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quælibet proprietas in diuinis, & quicquid eſt ibi, eſt ſubſiſtens: non tamen oportet, quòd ſint K tot res ſubſiſtentes, quot ſunt proprietates, ſed quot oppoſitio exigit realiter diſtinguens. Vnde ſicut in Deo bonitas, & ſapientia eſt ſubſiſtens, non tamen alia, & alia res eſt ſubſiſtens, quia non habent oppoſitionem, ita etiam communis ſpiratio eſt ſubſiſtens, non tamen eſt alia, & alia res ſubſiſtens, quàm paternitas & filiatio, quia non habent oppoſitionem ad eam: vnde in vna re ſubſiſtente cum vtroque eſſe poteſt. Nec tamen conſtituit perſonam, in qua eſt: quia præſupponit ſecundum ordinem naturæ paternitatem, & filiationem, ſicut & proceſſio præſuppponit generationem: & ideo non eſt perſonalis notio, & ſimiliter nec innaſcibilitas, cum non habeat oppoſitionem ad paternitatem in eadem re ſubſiſtente eſſe poteſt: & quia negatio importata, cōſequitur ſecundum intellectum in ea poſitioné principij, ideo non conſtituit perſonam, ſed eſt in perſona conſtituta per paternitatem.

disiunctim dicitur & ſpiritus, & ſanctus. De hoc Auguſtinus in quinto libro de Trinitate, † ſic ait. †c.11.to.3. Trinitas nullo modo poteſt dici filius: ſpiritus vero ſanctus poteſt quidem vniuerſaliter dici ſecundum id, quod ſcriptum eſt, quoniam deus ſpiritus eſt. Itaque pater, & filius, & G ſpūſſcūs, qm̄ vnus deus eſt, & vtiq; deus ſcūs eſt, & Deus ſpūs eſt, poteſt appellari trinitas, & ſpiritusſanctus: ſed tamen tunc ſpiritusſanctus relatiue non dicetur, ſed ſecundum eſſentiam, quia proprie ſpiritusſanctus, qui non eſt trinitas, ſed in trinitate, dicitur relatiue.

Quidam putant ſpiritumſanctum non dici relatiue ad patrem, & filium, quia non uiciſſim reſpondent ſibi uocabula, ſed falſo.

QVIDAM tamen putant ſpiritumſanctum, vel donum, non dici relatiue ad patrem, vel ad filium. Si enim inquiunt, hæc relatiue ad ſe dicuntur, ſuis inuicem ſibi reſpondent vocabulis: vt ſicut dicitur pater, filii pater, & filius patris filius, ita dicatur pater ſpiritusſancti, vel doni pater, & ſpiritusſanctus, vel donum, patris ſpiritus, vel donum. ſed non ita eſt in omnibus relatiuis. Non enim omnia, quæ relatiue dicuntur, ſuis a ſe inuicem reſpondent vocabulis. B Vnde Auguſtinus horum elidens opinionem in quinto libro de Trinitate. † †c.12.to.3. Non te moueat, inquit, quoniam diximus ſpiritumſanctum non ipſam Trinitatem: ſed eum, qui eſt in Trinitate relatiue dici, licet non ei reſpondeat viciſsim vocabulum eius, ad quem refertur. Dicimus enim ſpiritumſanctum patris, ſed non viciſſim dicimus patrem ſpiritusſancti, ne filius eius intelligatur ſpiritusſanctus. C Item dicimus ſpiritūſanctum filii, ſed non dicimus filium ſpiritusſancti, ne pater eius intelligatur ſpiritusſanctus. In multis enim relatiuis hoc contingit, vt non inueniatur vocabulum, quo ſibi viciſsim reſpondeant. Cum ergo dicimus donum patris, & filii, non quidem poſſumus dicere patrem doni, aut filium doni. Sed vt hæc viciſsim reſpōdeant, dicimus donum donatoris, & donatoré doni, D quia hic potuit inueniri vſitatum vocabulum, illic nō potuit. Donum ergo donatoris, & donator doni cū dicimus, relatiue vtrūq; adinuicem dicimus, donator tamen non fuit Deus, niſi ex tēpore, cum ſpiritusſanctus ſit donum, etiam ab æterno.

EXPOSITIO TEXTVS.

NIHIL quidem ſecundum accidens.} Videtur ratio hęc non valere}, quia multa ſunt accidentia inſeparabilia, quæ ſemper conſequuntur ſubiectum inamiſſibiliter. Ad quod dicendum, quòd omne ſubiectum accidentis poteſt intelligi ſine accidente, quamuis quandoque accidés īſeparabiliter ſequatur ſubiectū, & ideo, quia ipſum ſuppoſitum relationis non poteſt intelligi ſine relatione, cum ipſa relatio ſit ſuppoſitū ſubſiſtens, nō poteſt eſſe accidens. In omni enim accidente, quod aduenit: eſt quędam compoſitio ſubiecti ad accidens, propter quod, ſine eo intelligi poteſt, & vbi eſt compoſitio, eſt mutabilitas quantum ad naturā compoſitionis, quia omne quod compoſitum eſt, diuiſibile eſt, niſi aliqua cauſa impediatur. {Item, omnes enim homines filij Dei ſunt fac.} ideſt creatione, non tamen omnis creatura habet nomen filiationis: ſed ſolum illa, quæ ad imaginem eſt. Vel melius. Homo dicitur filius factura etiā per adoptionem, qa cum prius non eſſet filius, fact⁹ eſt filius, & non habet hoc ex origine natiuitatis ſuæ, quòd ſit filius Dei, ſicut habet æternus filius. Et hæc expoſitio conſonat ſequentibus. De hac filiatione adoptionis dicetur in tertio. Diſ.10.q.2 art.1. {Nec quicquam proprie, niſi filius.} Hoc dicit, quia filiatio eſt tota ſubſtantia ipſius: vnde eſſentia diuina non excluditur, quia eſſentia diuina in filio eſt filiatio. {Origine, non adop.} Hoc eſt contra Neſtorium, & Fotinum, qui dicebant aliam eſſe perſonam Dei, & hominis: & ita ſequitur, E quòd filius hominis non ſit filius Dei naturaliter, ſed per adoptionem. { Veritate non nuncupata. } Contra Sabellium, qui dixit his nominibus pater, & filius, nullam diſtinctionem in re ſubiacere. {Natiuitate non cre.} Contra Arrium, qui dixit Dei filium creaturam. Diſ.18.q.1. art.2. Alia patent ex his, quæ dicta ſunt de ſpirituſancto.

DISTINCTIO XXVII.

DIVISIO TEXTVS.

POSITIS tribus perſonalibus proprietatibus diuinarum perſonarum: hic Magiſter determinat de ipſis proprietatibus in comparatione ad nomina perſonarum. Et diuiditur in partes tres. In prima, oſtendit, quòd in omnibus perſonalibus nominibus prædictæ proprietates deſignantur. In ſecūda, proponit generalem regu- A lam ad inueniēdum huiuſmodi nomina, quæ proprietates perſonarum deſignant, ibi: {Et eſt hic quędam aduertenda. } Prima in duas. In prima oſtendit, quòd dictæ proprietates deſignantur in nominibus perſonalibus conſuetis, ſcilicet nomine patris, & filij, & ſpiritusſancti. In ſecunda oſtendit, quòd deſignantur etiam aliis nominibus perſonas ſignificantibus, ibi: {Hic non eſt præter mittendum.} Prima in duas. In prima oſtendit, quòd prædicta nomina proprietates perſonarum deſignant. In ſecunda ſubiungit rationem, ibi: {Illæ enim proprietates. } quæ ſcilicet, determinant perſonas: vnde in nominibus perſonarū intelliguntur, ſicut determinans in determinato. Prima in duas. In prima oſtendit, ꝙ nomina perſonarum deſignāt proprietates prædictas. In ſecūda oſtendit, ꝙ non eſt omnino idē modus ſignificandi in nominibus proprietatum, & nominibus perſonarum, ibi: { Non tamen videtur.} Circa primum tria facit. Primo, mouet quæſtionem. Secundo, ponit obiectionem ad alteram partem, ibi: {Videtur, quòd non ſint. } Tertio, ponit ſolutionem, ibi: { Ad quod ſine præiudi. &c.} {Et eſt hic aduer.} Hic ponit regulam ad inueniendum nomina perſonalia. Et circa hoc tria facit. Primo, ponit regulā. Secundo, mouet quæſtionem circa regulam, & ſoluit eā, ibi: { Quærit hic, cū dŕ Deus &c.} Tertio, ex ſolutione quaſi elicit quādam cōcluſionem, ibi: {Et eſt ſciendum, quòd ſecundum no.}

DISTIN. XXVII.

A

An eaſdem proprietates aſſignent Aug. & Hilar. & an iſtæ ſint, quæ dicuntur paternitas, & filiatio, & proceſſio.

HIc queri poteſt: vtrū proprietates, quas Hilarius ſupra aſsignauit, †Diſt.26. ſcilicet, quòd pater ſemper eſt pater, & filius ſemper eſt filius, ſint illæ eædem proprietates, quas Auguſtinus † ſuperius diſtinxit, †Ead. diſt. dicēs proprium eſſe patris, quòd genuit filium, & proprium filij, quòd genitus eſt a patre, & ſpiritusſancti, quòd ab vtroque procedit: ac deinde: vtrum & iſtæ ſint illæ, quæ dicuntur paternitas, filiatio, & proceſſio. Videtur quòd non ſint eædem proprietates, quas ponit Hilarius: & illæ quas ponit Auguſtinus. Si enim eædem ſunt, idem eſt ergo patri eſſe patrem, & genuiſſe filium, quod vtique quidam concedunt. Si autem hoc eſt, cui ergo conuenit, vt ſit pater, ei conuenit genuiſſe filium. Natura ergo diuina ſi pater eſt, genuit filium. Si vero non genuit, pater non eſt. Sed quis audeat dicere, aut quòd ipſa genuit filium, aut quòd ipſa pater non ſit? Si autem ipſa pater eſt, nec filium genuit, non eſt ergo idē dicere aliquid eſſe patrem, & gignere filium. [a] Et ita non videbitur vna, eademq; eſſe proprietas.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur duo.

Primo. De ipſis notionibus, vel proprietatibus.
Secūdo. De nominibus perſonalibus, & præcipue de verbo.

Circa primum duo quæruntur.

Primo. Qualiter proprietates adinuicem differant.
Secūdo. Vtrum proprietates, vel relationes, operationes perſonales ſm̄ intellectum præcedant, vel econuerſo.

ARTICVLVS PRIMVS.

[a] Vtrum proprietates adinuicem diſtinguantur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd proprietates adinuicem nō diſtinguantur. Nulla enim eſt diſtinctio in diuinis, niſi ſecundum originem: ſed vna proprietas non oritur ab alia, quia ſicut eſſentia non generat, ita nec proprietas. ergo proprietates adinuicem non diſtinguuntur.

¶ 2 Præter. Relatio eſt medium inter duo extrema; ſed inter duos terminos eſt vna via media ſecundum rem, quamuis differat ſecundum rationem, ſicut eſt eadem via a Thebis ad Athenas, & econuerſo, vt dicit Philoſoph⁹ 3. Tex. 21. Phyſic. ergo videtur quòd vna relatione referatur pater ad filium, & filius ad patrē, & ita ad minus paternitas, & filiatio ſunt vna relatio.

¶ 3 Item. In diuinis nihil inuenimus diſtinctum ſecundum rem, niſi per oppoſitionem relatiuā; ſed ſicut inter attributa eſſentię, vt bonitatem, & ſapientiam, non inuenitur aliqua oppoſitio, ratione cuius de ſeinuicē prędicātur, quia bonitas, ē ſapientia, & ecōuerſo: Ita etiam proprietates vnius ꝑſonę non habent aliquam oppoſitionē adinuicem, aliàs nō poſſent in eodē ſuppoſito eſſe. ergo videtur, quòd nō ſint plures ſecundum rē, & quòd vna prædicetur de alia, vt dicatur: paternitas eſt innaſcibilitas, & econuerſo.

¶ 4 Præter. Non magis diſtat ratio verbi a ratione filii, quàm ratio ingeniti a ratione patris. Sed eadem notio deſignatur nomine verbi, & filij, vt in litera dicitur. ergo videtur, quòd ſimiliter eadem notio deſignetur nomine ingeniti, & nomine patris, & ſic innaſcibilitas, & paternitas eſt vna, & eadem notio.

¶ 5 Item. Vnius perſonæ ad aliam perſonam in diuinis non eſt niſi vna relatio: ſed nomine patris, generationis, & paternitatis, importatur relatio patris ad filium. ergo videtur, quòd omnia iſta in diuinis idem ſunt, quod eſt contra Magiſtrum in litera.

Diſ. 26. q. 1. art. 3. RESPONDEO, Dicendum, quòd in diuinis, vt ſupra dictum eſt, ſunt quinque notiones, non tamen ſunt quinque res, ſed ſolum tres res, ſcilicet pater, & filius, & ſpiritusſanctus. Ad cuius intellectum ſciendum eſt, quòd in illo proprie aliqua Tex. 47. multiplicantur, & non vnum ſunt, cuius differentiis propriis diſtinguuntur, vt dicit Philoſophus 5. Metaphyſ. & 4. Phyſic. verbi gratia, ἰσοσκελὴς iſoſceles, ideſt triangulus duorum æqualium laterum: & ἰσόπλευρος iſopleuros, ideſt triangulus æquilaterus, diſtinguuntur differentiis trianguli: & ideo non dicimus, quòd ſunt vnus triangulus, ſed plures: non autem diſtinguuntur propriis differentiis figuræ, immo ſub vna figuræ differentia incidunt, quod eſt habere tria latera: & ideo dicuntur vna figura, quæ eſt triangulus: & ideo non poteſt dici, quòd ſunt plures res, niſi de illis, quæ per differentiam rei diſtinguuntur. Differentia autem rei in diuinis non eſt niſi per oppoſitionem relationis: & ideo nō poterit dici, quòd ſunt plures res, niſi ſecundum quòd exigit iſta oppoſitio. Vnde paternitas, & filiatio ſunt duæ res, & ſimiliter pater, & filius. Sed paternitas, & communis ſpiratio non ſunt duę res, quia non opponuntur relatiuę, ſed tantum duæ relationes, quia diſtinguuntur differentiis relationis, inquantum eſt relatio. Cum enim relatio dicatur ſecundum reſpectum ad alterum, differentiæ relationis erunt, ſecundum quod eſt ad diuerſa, & ideo quia paternitate pater refertur ad filium, & communi ſpiratione ad ſpiritumſanctum, communis ſpiratio, & paternitas ſunt duæ relationes, & ſimiliter ſunt duæ notiones, inquantum eſt alia, & alia ratio innoteſcendi patrem in vna, & alia.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd oppoſitio ſecundum originem per prius ſecundum intellectum eſt in relationibus originis, quàm in ipſis perſonis, quæ abinuicem oriũtur, quia perſonæ non opponuntur, niſi ſecundum quòd huiuſmo- F di relationes habent: & ideo relationes oppoſitæ ſeipſis diſtinguuntur, ſicut differentiæ conſtitutiuæ, ſed perſonæ relationibus, ſicut ſpecies differentiis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quidam dixerunt, vt Auic. Tractat. 3. Meta. c. 10. dicit, quòd eadem numero relatio eſt in vtroque extremorum, quod non poteſt eſſe, quia vnum accidens non eſt in duobus ſubiectis: & ideo dicendum, quòd in vtroque extremorum eſt vna relatio differens ab alia in quibuſdam ſecundũ ſpeciem, ſicut in illis quæ diuerſis nominibus vtrinque nominantur, vt paternitas, & filiatio: ſed in quibuſdam non differunt ſpecie, ſed numero tantum, ſicut quando vtrunq; eſt vnum nomen, vt in ſimilitudine, & æqualitate: & tunc relatio, quæ eſt in vno, ſicut in ſubiecto, eſt in altero, ſicut in termino, & ecōuerſo: & ideo relatio ſecundum eſſe ſuũ, prout in re fundamentũ habet non eſt mediũ, ſed extremum: ſed ſecundum reſpectum eſt medium: vnde patet, quòd realiter diſtinguuntur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut attributa eſſentialia non ſunt plures res, ita nec proprietates vni perſonæ conuenientes, ſed ſunt vna res, quæ eſt illa perſona: ſed tamen quia relatio manet in diuinis etiam ſecundum communem rationem generis, manet etiam relationis diſtinctio, inquantum eſt relatio. Et ideo poteſt dici, quòd ſunt plures relationes, & vna relatio de alia non prędicatur. Non ſic autem eſt in eſſentialibus, quę non manent ibi ſecundum communem rationem generis: vnde non diſtinguuntur ſecũdum rationem I alicuius communis, cuius ratio in Deo ſit, ſi tamen accipiatur commune reale, vt ſignificatur nomine primæ impoſitionis: Si vero accipiatur commune rationis, quod ſignificatur nomine ſecundæ impoſitionis, ſic commune eſt omnibus, quòd ſint attributa: & ideo quia diuidunt vnum commune rationis, ſecundum hoc, non prędicantur de inuicem. Non enim dicimus, quòd hoc attributum ſit illud attributum, ſed quòd eſt aliud attributum ab illo: ſed quia non diuidunt vnum commune reale, ideo ratione diuinæ ſimplicitatis ſecundum quodcunque nomen primæ impoſitionis de ſe inuicem prædicantur, vt dicatur: hæc res eſt illa res, vel etiam propriis nominibus, vt ſapientia eſt bonitas.

¶ Ad quartum dicendum, quòd verbum & filius non diſtinguũtur differentia relationis, quia vtrunque dicit relationem eiuſdem ad idem: & propter hoc non importantur nomine verbi, & filij duę relationes, ſed vna: ſimiliter nomine doni, & amoris, ſed diſtinguuntur tantum, ſecundum quòd habent K fundamentum in re, prout vnum fundatur in emanatione naturæ, ſcilicet filius, & aliud in emanatione intellectus, ſcilicet verbum, quæ in Deo non niſi ratione differunt: & ideo verbum & filius, differunt ſolum ratione, & non relatione: ſed ingenitus, & pater, non reſpectu eiuſdem dicuntur: & ideo conſtat, quòd non eſt vna relatio, vel notio.

¶ Ad quintũ dicendũ, ꝙ ſicut eſt in eſſentialibus, quod idem eſt ſecundum rem diuina operatio, & Deus, & deitas: ſed diſtinguũtur ſecũdum rationem tantum fundatam in re, ita etiam eſt in perſonalibus, quòd idem eſt ſecũdum rem operatio perſonalis, & perſona, & proprietas conſtituēs perſonam, ſed differunt tm̄ ſecundum rationem, & modum ſignificandi. Vnde dico, ꝙ eadē ratio ſignificatur ꝑ hæc tria, pater, paternitas, generatio, ſed pr̄ ſignificat illam per modum hypoſtaſis, vel perſonæ: paternitas per modum proprietatis, generatio per modum operationis.

ARTICVLVS III.

b Vtrum operatio perſonalis præcedat ſecundũ rationem relationem perſonæ.

1. p. q. 40. art. 2. Et de potē. q. 10. ar. 3. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd operatio perſonalis præcedat ſecundum intellectum, relationē perſonæ. Generatio enim, vt dictum eſt, Diſt. 5. q. 1. art. 1. ſignificat operationem perſonalem: ſed Magiſter in litera dicit, quòd ideo eſt pater, quia genuit. ergo videtur, quòd generatio ſecundum intellectum, præcedat relationem patris.

¶ 2 Præt. Relatio paternitatis, & operatio generationis ſe conſequuntur. aut ergo paternitas ē principium huius operationis, quæ eſt generatio, vt ſcilicet quia pater eſt, ideo generat, aut conſequitur ipſam per modum effectus relicti ab ipſa, vt ſcilicet quia generat eſt pater: ſed paternitas non eſt principium ipſius operationis, quia vt dicit Lib. Monolog. c. 41. Anſel. eo quòd eſt deus, generat, & non eo quòd eſt pater. ergo videtur, quòd paternitas cōſequatur generationem, ſecundum intellectum.

¶ 3 Item. Omnis relatio ſecundum intellectum conſequitur illud in quo fundat̄, ſicut æqualitas conſequitur quantitatem: ſed ſecundum Philo- Tex. 20. ſophum 5. Metaphyſ. paternitas & filiatio fundantur in operatione. ergo paternitas ſequitur operationem generationis, ſecundum intellectum.

¶ 4 Præt. Sicut ſe habet generatio actiua ad patrem, ita ſe habet generatio paſſiua, vel natiuitas ad filium, ſed filiatio nullo modo pręcedit natiuitatem ſecundum intellectum, ſed ſemper conſequitur. ergo nec paternitas generationem actiuam, ſed cōſequitur eā. ergo videtur, quòd etiam paternitas, ſecũdum intellectum generationem actiuam ſequatur.

1. Meta. in Prol. CONTRA. Operatio, ſecundum Philoſophum, eſt indiuiduorum diſtinctorum, vel ſingularium: ſed non eſt diſtinctum quid in diuinis niſi per relationem. ergo intellectum operationis perſonalis præcedit intellectus relationis.

¶ Præt. Principium operationis proprię alicui⁹ oportet, quòd ſit forma propria eius: ſed generatio eſt propria operatio patris, cum igitur nulla forma patris potentiæ ſit propria niſi paternitas, videtur, quòd paternitas ſit principium generationis in patre, & ita præcedit ſecundum intellectum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſecundum illos, qui dicunt, quòd relationes non diſtinguunt, nec conſtituunt perſonas, ſed tantum manifeſtant conſtitutas & diſtinctas, relatio conſequitur operationem perſonalem abſolute, ſecundum intellectum: ſed quia non inuenitur aliquid diſtinguēs perſonas & conſtituens eas niſi relatio ſecundum rationem ſuæ oppoſitionis, ideo dico, quòd relatio inquantum eſt conſtituens perſonam, præcedit ſecundum intellectum operationem. Secundũ hoc ergo dico, quòd ipſa relatio poteſt tripliciter conſiderari. Vel inquantum eſt relatio abſolute, & ex hoc non habet, quòd præcedat operationem, immo magis quòd ſequatur. Vel inquã tum eſt relatio diuina quæ eſt conſtituens perſonam, & eſt ipſa perſona ſubſiſtens, & ſic præcedit ſecundum intellectum operationem. Vel inquantum eſt ipſa operatio perſonalis, & ſic ſunt ſimul ſecundum intellectum, & idem.

A AD PRIMVM igitur dicendum, quòd cum dicit Magiſter, quòd quia genuit eſt pater, accipit generationē non prout ſignificatur per modum operationis, ſed prout ſignificatur per modum proprietatis conſtituentis perſonam, & ſic ſecundum intellectum præcedit perſonam conſtitutam & diſtinctam. Sic enim generationem pro paternitate ponunt, ſicut etiam ſupra præcedenti diſt. Vel dicendum, quòd attendit ad relationem, ſecũdum quòd relatio eſt, & non ſecundum quòd eſt relatio diuina conſtituens perſonam, & diſtinguens. Vel poteſt meli⁹ dici, quòd in hoc ꝙ dicit quòd eſt pater, qa genuit, non importatur aliquis ordo per modũ cauſæ, ſed poti⁹ identitas relationis, vnde etiam ipſe dicit, quòd ideo eſt filius, quia genitus, & quia filius ideo genit⁹, ex verbis Auguſt. 5. de Trini. c. 7. to. 3.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vt ſupra dictum eſt, Diſt. 7. q. 1. art. 1. principium generationis in diuinis, nō poteſt eſſe tantum natura, nec iterum tantum proprietas, ſed natura diuina, prout eſt in patre, vel proprietas quæ eſt paternitas. Vnde Anſel. Anſel. vbi ſ. non dicit totũ quod exigitur ad principium generationis. Vt. n. totum cōplectamur, oportet dici, ꝙ non tãtum quia deus eſt D generat, vel quia pater, ſed quia deus pater.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de relatione ſecundum rationē relationis abſolute, ſed hæc relatio quæ eſt paternitas, habet aliquid vltra, quia cum ſit diuina, conſtituit perſonam, & eſt ipſa perſona conſtituta, ratione cuius præcedit ſecundum intellectum operationem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non eſt ſimilis ratio in patre & filio, quia forma propria generati, nullo modo eſt principiũ generationis actiuę vel paſſiuę, ſed cōſequēs & quaſi terminus, & ideo filiatio nullo modo præcedit intellectum natiuitatis, ſed forma generantis propria eſt principium generationis actiuę, & ideo oportet, quòd præcedat intellectum generationis.

QVÆSTIO II.

B

Deinde quæritur de verbo.

Et circa hoc tria quæruntur.

Primo. Vtrum verbum proprie ſit in diuinis.
Secũdo. Vtrum dicatur eſſentialiter, vel perſonaliter tm̄.
Tertio. Vtrum in verbo importetur reſpectus ad creaturã.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uerbum dicatur proprie in diuinis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd verbũ nō proprie in diuinis dicatur. Omne enim nomen quod ſignificat corporalem operationem, nō poteſt deo conuenire metaphorice: ſed verbum eſt huiuſmodi, dicit̄ enim a verberatione aeris, vt dicit Priſcianus. Lib. 1. c. de verbo. ergo verbum proprie de deo non dicitur.

¶ 2 Præt. Inter omnia, quæ apud nos ſunt, verbum videtur magis eſſe tranſiens, vel de magis tranſeuntibus, nec eſt quid ſubſiſtens,

Reſponſio ubi oſtendit eaſdem eſſe proprietates.

AD quod ſine præiudicio aliorum dicimus, quòd eaſdem proprietates notauit vterque, licet diuerſis verbis. Quod enim Hilar. † ait, ita intelligi debet. † 12. de tri. circa med. G Proprium patris eſt, quòd ſemper pater eſt, ideſt, proprietas patris eſt, qua ſemper pater eſt. Semper vero pater eſt, quia ſemper genuit filium. Ita & proprium filij eſt, quòd ſemper filius eſt, ideſt proprietas filij eſt, qua ſemper filius eſt. Filius vero ſemper eſt, quia ſemper genitus eſt. Ergo proprietas, qua pater pater eſt: eſt, quia ſemper genuit. Et hæc eadem dicitur paternitas, vel generatio. H Et proprietas, qua filius ſemper eſt filius, eſt quia ſemper genitus eſt a patre, & hęc eadem dicitur filiatio, vel genitura, vel natiuitas, vel origo, vel naſcibilitas. Sic & proprietas qua ſpiritusſanctus eſt ſpiritusſanctus, vel donum, eſt quia procedit ab vtroque: & hæc eadem dicitur proceſsio. In præmiſsis ergo locutionibus, eædem ſignificatę ſunt proprietates.

Quomodo non eſt omnino idem dicere eſſe patrem, & genuiſſe, uel habere filium, ita & de aliis.

NEc tamen videtur nobis omnino eſſe idem dicere aliquid eſſe patrem, & genuiſſe filium, vel aliquid eſſe filium, & habere patrem, vel eſſe ſpiritumſanctum, & procedere ab vtroque. alioquin pater non eſſet nomen hypoſtaſis, ideſt perſonę, ſed proprietatis tantum: ſimiliter filius, & ſpiritusſanctus. Et ita non per tria nomina ſignificarentur tres perſonę. Ideoque dicimus, quia patris nomen nō tantum relationem notat, ſed etiam hypoſtaſim, ideſt ſubſiſtentiam ſignificat, ita & filius & ſpiritusſanctus.

Relationum vero vocabula, ſunt paternitas, filiatio, proceſsio, nec perſonam ſignificant.

RElationum vero vocabula, ſcilicet paternitas, filiatio, ꝓceſsio, vel gignere, vel gigni, procedere, ipſas tantum relationes, nō hypoſtaſes ſignificant, ſiue habere filium, & habere patrem: vt verbi gratia, cum dicimus deus eſt pater, nomine patris, & relationem nominamus, & diuinam hypoſtaſim ſignificamus, vt ſit intelligentia talis. deus, vel diuina eſſentia eſt pater, ideſt, ille qui genuit, ideſt, hypoſtaſis, quę habet filium. Similiter deus eſt filius, ideſt, hypoſtaſis genita, vel habens patrem. Ita etiam deus eſt ſpiritusſanctus, ideſt, hypoſtaſis procedens ab vtroque, ſiue ille qui procedit. Cum vero nomina relationum ponimus in prędicatis, notiones ipſas tantum ſignificamus, non hypoſtaſes, vt cum dicimus, deus genuit, ideſt, habet filium, & deus genitus eſt, ideſt, habet patrem. Et tunc oportet intelligi in ſubiectis hypoſtaſes tantũ, non eſſentiam, quæ illis proprietatibus determinantur.

B b Quòd proprietates determinant hypoſtaſes, non ſubſtantiam, ideſt, naturam.

ILlę enim proprietates ſingulæ ſingulis proprie conueniunt perſonis, & per eas perſonæ determinantur, & a ſe inuicem differunt, ſed a ſe non ſecedunt. Vnde Ioānes Damaſcenus. † †Lib. 3. fid. orth. c. 6. Non differunt abinuicem hypoſtaſes ſecundum ſubſtantiam, ſed C ſecundum characteriſtica idiomata, ideſt, determinatiuas ꝓprietates. †ἰδιώματα. †χαρακτηριστικά. Characteriſtica vero. i. determinatiua ſunt hypoſtaſeon, & non naturæ, etenim hypoſtaſes determinant. Item: eſſe quidem intemporaliter, & ęternaliter dicimus diuinam verbi hypoſtaſim ſimplicem, omnia habentem, quæ habet pater, vt eius homouſion, τὸ ὁμοούσιον. ideſt, conſubſtantialem natiui ſubſiſtens,ſed quicquid dicitur in diuinis permanens, & ſubſiſtens.ergo videtur quòd verbum de Deo non proprie dicatur.

¶ Si dicas, ꝙ de Deo dicitur non verbũ vocis,ſed verbũ cordis.

Mono.c.60

¶ Contra. Hoc verbũ diſſiniens Anſel. dicit, quòd dicere ſummo ſpiritui nihil eſt aliud quàm cogitando intueri: ſed cogitare Deo non conuenit, quia cogitatio dicit quẽdam diſcurſum rationis inquirentis & procedentis ex vno in aliud.ergo videt, quòd nec verbum,aut dicere Deo conueniat.

¶ Præt. Verbum cordis videtur eſſe quædam conceptio intellectus,ſed nihil cõcipitur ab intellectu niſi ſpecies rei intelligibilis, quam apud ſe format:cum igitur deus non cognoſcat per ſpeciem aliquã, ſed ſe per eſſentiam ſuam videat,& ſic cognoſcat omnia, videtur quòd non ſit ibi proprie verbum intellectus.

Diſt. 28. in litera.

CONTRA. Ioa. 1. In principio erat verbum &c.

Augu. 7. de Trinit. c. 2.

¶ Præt. Nihil aliud eſt verbum, vt infra Augu. dicit, q̃ genita ſapiẽtia: ſed genita ſapientia eſt in deo. ergo videtur quòd & verbum.

tatis mõ & habitudine a paternali hypoſtaſi differentem, nunq̃ vero a paternali hypoſtaſi ſecedentem. Idem, apertiꝰ exprimens perſonales proprietates in eodem ait. Differentiã hypoſtaſeon, i. perſonarum, in tribus proprietatibus, i. paternali & filiali & proceſſibili recognoſcimus. Inſeceſſibiles autem ipſas hypoſtaſes & indiſtabiles inuicẽ, & vnitas quidẽ incõfuſibiliter. Tres enim ſunt & ſi vnitæ, diuiſæ autem indiſtanter. Etenim ſingula perfecta eſt hypoſtaſis, & propriam proprietatem, ſcilicet exiſtentiæ modum propriũ poſſidet, ſed vnitæ ſunt ſubſtantia, & nõ diſtant neque ſecedunt a paternali hypoſtaſi. Ecce hic habes, diſtinctas tres illas proprietates, quæ ſupra diuerſis ſignificatæ ſunt modis.

RESPONDEO, abſq; omni dubio confitendum eſt deũ eſſe verbum,& proprie verbum dici.

Gloſ. ordinaria ſupra 1. cap. Ioa. — Tex. 46. — Tex. 33.

¶ Ad cuius intellectum ſciendum eſt: quòd in nobis, vt quædam gloſ. ſuper Ioan. dicit: inuenitur triplex verbum, ſcilicet cordis & vocis,& quod habet imaginem vocis, cuius neceſſitas eſt,quòd cum locutio noſtra ſit quædam corporalis operatio, oportet quòd ad ipſam concurrant ea quæ ad omnem motum corporalem exiguntur, oportet autem ad hoc,quòd ſit motus corporalis hominis, qui ſcilicet eſt per deliberationem, quòd præcedat deliberatio & iudicium in parte intellectiua, ſed quia intellectus eſt vniuerſalium & operationes ſingularium, ideo vt dicitur. 3. de anima,oportet eſſe quandam virtutem particularem quæ apprehendit intentionem particularem rei, circa quam eſt operatio, & tertio oportet, quòd ſequatur motus in corpore per virtutes motiuas affixas muſculis & neruis, vt quaſi videatur eſſe quidam ſyllogiſmus cuius in parte intellectiua habeatur maior vniuerſalis, & in parte ſenſitiua habeatur minor particularis, & demum ſequatur concluſio operationis, particularis per virtutem, motiuam imperatam, ipſa enim operatio, ſe habet in operabilibus ſicut concluſio, in ſpeculatiuis, vt dicitur ſeptimo metaphyſi.

1. fid. orth. c. 18. — Aug. lib. 9. de Trini. c. 10. — Ibid. Dam. & Auguſ. c. 11.

¶ Si ergo accipiatur locutio, ſecundum quòd eſt in parte intellectiua tantum, ſic eſt verbum cordis, quod etiam ab aliis, dicitur verbum rei: quia eſt immediata, ſimilitudo ipſius rei. Et a Dam. dicitur, quòd eſt naturalis intellectus motus, velut lux eius, & ſplendor. Et ab Aug. dicitur verbum animæ impreſſum. Secundum autem, quòd eſt in imaginatione, quando, ſcilicet quis imaginatur voces quibus intellectus, conceptum proferre valeat, ſicut eſt verbum, quod habet imaginem vocis. Et quod ab aliis dicitur verbum ſpeciei vocis. Et a Dama. dicitur verbũ in corde enuntiatum. Et ab Auguſt. dicitur verbum animi ſimul cogitatum. Secundum autem, quod iam eſt in corporali actione per motum linguæ, & aliorum inſtrumentorum corporalium dicitur verbum vocis, & a Dama. verbum quod eſt angelus, ſcilicet nuntius intelligentiæ, & ab Aug. verbum cum ſimilitudinis pronuntiatum.

¶ Dico igitur, quòd verbum vocis, & quod habet imaginem, vocis non poteſt dici in diuinis, niſi metaphorice, ſed verbum cordis quod conſiſtit in intellectu tantum, dicitur etiam per prius de deo quàm de aliis.

¶ Sed tamen ſciendum eſt, quòd in operationibus intellectus eſt, quidam gradus. Primo enim eſt ſimplex intuitus intellectus in cognitione intelligibilis, & hoc nondum habet rationem verbi. Secundo eſt ibi ordinatio illius intelligibilis ad manifeſtationem. vel alterius ſecundum quòd aliquis alteri loquitur, vel ſuiipſius, ſecundum quod contingit aliquem etiam ſibijpſi loqui. & hæc primo accipit rationem verbi. vnde verbũ, nihil aliud dicit, quàm quandam emanationem ab intellectu, per modum manifeſtantis. Et quia poteſt eſſe duplex intuitus, vel veri ſimpliciter, vel vlterius ſecundum quòd verum extenditur in bonum, & cõueniens. & hæc eſt perfecta apprehẽſio, ideo eſt duplex verbum, ſcilicet rei prolatæ quæ placet, quod ſpirat amorem & hoc eſt verbũ perfectum, & verbum rei quæ etiam diſplicet, vnde dicit Aug. quòd verbum dicitur, animo impreſſum quãuis ipſa diſpliceat, aut complaceat.

vbi ſupra — † c. 7. to.

AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ quàmuis nomen verbi impoſitum ſit, a motu corporali, qđ eſt vltimum in nr̃a locutione tamen impoſitum eſt, ad ſignificandũ omne quòd dicitur vel exterius, vel interius. Vnde quàmuis interpretatio nominis, non conueniat deo conuenit tamen res ſignificata per nomen, ſicut frequenter contingit, vt dictum eſt de hoc nomine perſona.

Diſ. 26. q. art. 1.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd verbum vocis neque permanet, neque ſubſiſtit in nobis, ſed verbum cordis noſtri, permanet quàmuis non ſubſiſtat, & ideo patet quòd quàmuis verbũ, non habeat ex ratione verbi, quòd permaneat vel ſubſiſtat, tamen habet diuerſas rationes perfectionis, ſecundum quòd in diuerſis inuenitur, & ideo verbum diuinum inquantum diuinum habet, quòd ſit permanens, & ſubſiſtens, ſicut & de amore, ſupra dictum eſt.

Diſ. 26. q. art. 1. — Diſ. 10. q. art. 2. — vbi ſupra. — In cor. art.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſine dubio cogitatio in deo, proprie non eſt, ſed Anſel. per ſimilitudinem nomen cogitationis poſuit. Sicut enim in cogitatione eſt, exitus rationis ab vno in aliud per collectionem, ita etiam ratio verbi, vt dictum eſt, cõpletur in quada emanatione, & exitu ab intellectu. vnde addit ſupra ſimplicẽ intuitũ intellectus aliqd cogitationi ſimile.

¶ Ad quartum dicendum, quòd intellectus diuinus non intelligit eſſentiam ſuam, per aliquam ſpeciem differentem eſſentialiter, aut realiter, ab ipſa eſſentia, nihilominus tamen ipſe intelligit eſſentiam ſuam, per eſſentiam ſuam, vnde eſſentia ſe habet vt intelligẽs, & vt intellecta & vt quo intelligitur,& inquantum ſe habet, vt intelligens ſic vere, & proprie eſt ibi ratio intellectus, & inquãtũ ſe habet, vt id qđ intelligitur eſt ibi vere ratio intellecti, ſed inquantũ ſe habet vt quo intelligitur. ſic eſt ibi ratio verbi.

ARTICVLVS II.

b Vtrum uerbum dicatur perſonaliter.

Lib. 9. de Trin. ca. 10. to. 3.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ verbũ nõ dicatur pſonaliter, ſicut .n. dicit Aug. verbũ, qđ inſinuare intedimꝰ cũ amore notitia ẽ, ſed notitia dr̃ eẽntialr̃, ergo & verbũ.

¶ 2 Præt. Omne illud, qđ põt intelligi nõ intellecta diſtinctione pſonarum eſt eẽntiale in diuinis, ſed nõ intellecta diſtinctione perſonarũ adhuc põt intelligi, ꝙ intellectus dinus manifeſtat ſe ſibi, & manifeſtat ſe creaturę, cũ ergo verbũ non addat aliquid ſupra rõnem intellectus niſi ordinem manifeſtationis, videtur quòd verbum ſit eſſentiale ſicut & intelligere,

¶ 3 Item. Verbũ eſt terminus huius actus qui eſt dr̃e. nihil .n. dicitur niſi verbum, ſed quælibet perſona poteſt dicere ſe, & põt dicere eſſentiã ſuã. ergo eſſentia eſt verbũ, & quælibet pſona eſt verbũ, & ita verbũ eſſentialiter dicetur. Nec põt dici quòd qlibet eorũ dicat ſe verbo pr̃is: qa pfectius ẽ dicere verbo ꝓprio q̃ alterius, & ita cũ vnaquæq; pſona pfectiſſime ſe dicat, vr̃ ꝙ qlibet dicat ſe verbo ꝓprio, ſed nõ verbo ꝓprio ꝙ ſit ab ipſa: qa ſic eſſent plures pſonæ quàm tres. ergo verbo ꝓprio qđ eſt ipſa.

¶4 Præt.

Quòd ſunt alia nomina perſonarum eaſdem proprietates notantia, ſcilicet genitus, genitor, verbum, imago.

B

HIc non eſt prætermittẽdum, ꝙ ſicut pr̃ & filiꝰ & ſpi. ſanctus nomina perſonarũ ſunt & proprietates pſonales deſignant, ita ẽt ſunt, & alia nomina perſonarum, i. quæ ipſas perſonas ſignificant, & earũ proprietates denotant, & eaſdem quas & nomina prædicta. Vnde & relatiue dicuntur, ſcilicet genitor, genitꝰ, verbũ, imago. Vnde Aug in 5. lib. de Tri. ait. † Videndũ eſt inquit, hoc ſignificari cũ dr̃ genitus, qđ ſignificat cum dicitur filiꝰ. Ideo .n. filius, quia genitus, & quia filiꝰ, vtique genitus. Sicut aũt filius ad patrẽ ſic genitꝰ ad genitorem refertur, & ſicut pater ad filium, ita genitor ad genitum. Idem in 6. lib. de Trini. † Verbum quidem ſolus filius accipitur, non ſimul pater & filius tanquam ambo ſint vnum verbum. Sic enim verbum dicitur quomodo imago, non autẽ pater & filius ſimul ambo imago, ſed filius ſolus eſt imago patris quemadmodum & filius. Idem in 7. lib. de Trin. † *b* Verbum ſecundum quod ſapientia eſt, & eſſentia, hoc eſt quod pater ſecũdum quòd verbum: non hoc eſt quod pater: quia verbum non eſt pater, & verbũ relatiue dicitur, ſicut filius. Itẽ in eodem. † Sicut filius ad patrem refertur, ita & verbum ad eum cuius eſt verbum refertur, cum dicitur verbum. Et propterea non eo verbum quo ſapientia dicitur, quia verbum non ad ſe dicitur, ſed tantum relatiue dicitur ad eum cuius eſt verbum ſicut filiꝰ ad patrẽ. Eo quippe eſt filius quo verbũ, & eo eſt verbum quo filius. Sapientia vero quo eſſentia, & iõ quia pater & filiꝰ ſunt vna eſſentia & vna ſapientia. Item in eodem. † Non eſt pater ipſe verbum, ſicut nec filiꝰ, nec imago. Quid autem abſurdius quàm imaginem ad ſe dici? † Idem in 5. Dicitur relatiue filius. relatiue etiam dicitur verbum, & imago, & in omnibus his vocabulis ad patrem refertur. Nihil autem horũ pater dicit.

† Cap. 2. — † Cap. 3. — † Aug. 7. de Trin. c. 1. — † c. 13. to. 3.

Breuiter ſummam colligit intelligentiæ prædictorum.

APerte oſtenſum eſt, ꝙ ſicut filius, vel genitꝰ relatiue dicitur ad patrem. ita verbum & imago. Et quòd eo dicitur verbum, ſiue imago quo filius, ideſt, eadem proprietate, ſiue notione dicĩt verbum & imago qua filiꝰ, ſed non eo quo verbum dicitur ſapientia, vel eſſentia, quia non notione qua dicitur verbũ, dicitur ſapientia. Nam ſapientia dicitur ſecundũ eſſentiam, non ſecundum relationem.

Generalis regula eorum quæ ad ſe, & eorum quæ relatiue dicuntur, quicquid enim ad ſe ſimul ambo dicuntur, ſed non ita in prædictis relatiuis.

ET eſt hic aduertenda quædam generalis regula eorũ, quæ ad ſe, & eorum quæ relatiue dicũtur de patre & filio. Quicqd enim ad ſe dicitur, vt ait Augu. in 6. lib. de Trin. † non dicitur alter ſine altero, ideſt, quicquid dicuntur quod ſubſtantiã eorum oſtendat, ambo ſimul dicũtur. Ergo nec pater eſt deꝰ ſine filio, nec filius ſine patre, ſed ambo ſimul deus. ſed nõ ambo ſimul pater, non ambo ſimul filiꝰ, vel verbum, vel imago.

† c. 2. to. 3.

Art. anteç.

¶ 4 Præt. Vt dictum eſt, verbum dicit conceptionem intellectus: ſed conceptus intellectus nullus eſt niſi ſpecies intelligibilis formata in intellectu, ergo in deo nõ poteſt eſſe verbum niſi illud, quod ſe habet per modum ſpeciei, & quo intelligitur, ſed hoc eſt principium intelligendi, in quo aliquid intelligitur, & quo intelligitur. ergo videtur, quòd ſi filius diceretur tãtum verbum pſonaliter, quòd filius eſſet principium actus intelligendi in patre, quod ſupra improbatum eſt in 5. diſt. ab Aug.

lib. 7. de Trinit. c. 2.

¶ 1 Contra, Eſt quod Augu. dicit quòd eo dicitur verbum in diuinis quo filius, & quo ſapientia genita: ſed iſta omnia dicuntur perſonaliter. ergo videtur, quòd & verbum.

ibidem c. 1. to. 3. — lib. 7. c. 2.

¶ 2 Præt. Aug. dicit, ꝙ quàmuis ſint tres, q dicant, tamen nõ eſt ibi niſi vnum verbũ. ergo videtur, quòd verbum tantum dicatur perſonaliter.

Art. anteç.

¶ 3 Item. Verbum, vt dictum eſt, dicit ordinem cuiuſdam exitꝰ & conceptionem intellectus, & dicitur ad aliquid ſicut in litera dicitur: omnia autem hęc videntur ad perſonas pertinere. ergo videtur quòd verbum ſit pſonale.

.II. ¶ VLTERIVS. Quæritur circa hoc: ſi verbum dicatꝰ perſonaliter, vtrum ſolꝰ filius dicẽdus ſit verbum, videtur quòd non, quia ſicut filius exit a patre vt manifeſtans ipſum, ita & ſpiritusſanctus. ergo ratio verbi vtrique æqualiter conuenit.

¶ 2 Præt. Intellectus eſt quaſi medium inter naturã quam ſequitur, & voluntatẽ quam præcedit: ſed medium pertinet ad vtrunque extremorũ. cum ergo verbum dicat proceſſionem intellectus, videtur quòd non magis dicatur filius verbum qui procedit per modum naturæ, quàm ſpiritusſanctus, qui procedit per modum voluntatis.

¶ 3 Item. Cauſa manifeſtatur per effectum ſed intellectus diuinus eſt cauſa omnium creaturarum, ſicut intellectus artificis cauſa artificiatorum. ergo omnes creaturæ pñt dici verbum dei.

Lib. 15. de Trini. c. 17.

CONTRA eſt quod dicit Aug. lib. de Trin. quòd ſicut in trinitate ſolus filius dicitur verbum: ergo ita ſolus ſpiritusſanctus dicitur donum. ergo ſicut donum non conuenit filio, ita nec verbum ſpiritui ſancto.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc ſunt diuerſæ opiniones. Quidã enim dicunt, quòd dicere de Deo dicitur tripliciter. Quandoq; enim dicere eſt idem quod intelligere, & ſic eſt eſſentiale. quandoq; enim dicere idem eſt quod generare, & ſic eſt notionale. quandoq; enim dicere eſt idem quod creare, & ſic dicere connotat reſpectum ad creaturam, & eſt eſſentiale. Dicunt igitur, quòd huic actui non reſpondet verbum niſi quantum ad ſecundum modum dicendi, & ideo quàmuis dicere dicatur eſſentialiter & perſonaliter, tamen verbum non dicitur niſi perſonaliter. Sed hoc non videtur verum, quia non eſt intelligibile quòd aliquid dicat & nõ ſit verbũ, vnde oportet ꝙ quoties dicitur dicere, toties dicatur verbum.

D. 1160.

¶ Alij dicũt, ꝙ dicere nihil aliud eſt in vniuerſali quàm manifeſtare intellectum ſuũ, poteſt autẽ homo manifeſtare intellectũ ſuũ, vel alteri, ſicut verbo vocali: vel ſibiipſi, ſicut verbo cordis. Ita dicunt, quòd vtroque modo deus manifeſtat intellectum ſuum, ſcilicet condendo creaturam, quę eſt verbum ipſius, quaſi verbum vocale, & generãdo filium, ſecundum quod manifeſtat ſe apud ſeipſum, & hoc eſt idem quod verbum cordis. Vnde dicunt, quòd verbum dictum de Deo ſemp eſt perſonale, ſed hoc non videtur verum, quia ſi iquiratur qd ſit iſtud verbum, quo aliquis ſibi loquitur, non inuenit eſſe niſi conceptio intellectꝰ: conceptio autem intellectus eſt, vel operatio ipſa quæ eſt intelligere, vel ſpecies intellecta. Vnde oportet, quòd verbũ, vel dicatur ipſa operatio intelligendi, vel ipſa ſpecies quæ eſt ſimilitudo rei intellectę, & ſine vtroq; iſtorum nõ poteſt quis intelligere, vtrumq; enim iſtorũ eſt id, quo qs intelligit formaliter. Et ideo impoſſibile eſt, quòd accipiendo hoc modo verbũ aliqs inteligat niſi verbo intellectus ſui. qđ ſit, vel operatio eius, vel ratio operationis ad eam, ſicut mediũ cognoſcẽdi ſe habẽs, quę eſt ſpecies rei intellectę. Vnde cũ pater intelligat ſe, ſi nõ eſſet ibi niſi verbum pſonale, quod eſt filius, oporteret, ꝙ pr̃ intelligeret filio. quaſi formaliter, & hoc ſupra improbatum eſt.

D. 751. — Diſt. 5. q. 3. art. 1. — Art. præce.

¶ Et ideo dicendum eſt cum alijs, ꝙ hoc nomen verbum, ex virtute vocabuli poteſt perſonaliter, & eſſentialiter accipi. Non enim ſignificat tantum relationem ſicut hoc nomen pater, vel filius, ſed imponitur ad ſignificandum rem aliquam abſolutam ſimul cum reſpectu; ſicut hoc nomen ſcientia, ſed in hoc differt, quia relatio, quę importatur hoc nomine ſcientia, non eſt relatio originis, ſecundum quam referatur ſcientia ad illud a quo eſt, ſed eſt relatio ſecundum quam refertur ad illud ad quod eſt, ſcilicet, ad ſcibile, ſed hoc nomen verbum importat relationem, ſecundum quam refertur ad illud a quo eſt, ſcilicet ad dicentẽ. Hmõi autem relationes in diuinis contingit eſſe dupliciter. Quædam enim ſunt reales, quę requirunt diſtinctionem realem, ſicut paternitas, & filiatio, quia nulla res poteſt eſſe pater & filius reſpectu eiuſdem, Quædam autem ſunt relationes rationis tantum, quę non requirunt diſtinctionem realem, ſed rationis, ſicut relatio, quæ importatur in hoc nomine operatio. Habet enim operatio reſpectum implicitum ad operatorem a quo eſt. Nec in diuinis differunt operans & operatio, niſi ratione tantum. Si igitur relatio importata hoc nomine, verbum ſit relatio rationis tantum, ſic nihil prohibet quin eſſentialiter dicatur, & videtur ſufficere ad rationem verbi, ſecundum quòd a nobis in deum tranſumitur: quia in nobis, vt dictum eſt, nihil aliud eſt verbum niſi ſpecies intellecta, vel forte ipſa operatio intelligentis, & neutrum eorum realiter diſtinguitur ab eſſentia diuina. Si autem importet relationem realem diſtinctionem exigẽtẽ, oportet quòd perſonaliter dicatur, quia non eſt diſtinctio realis in diuinis niſi perſonarum. Et eſt ſimile de amore, qui ſecundum eandem diſtinctionem eſſentialiter & perſonaliter dicĩt, vt ſupra

Diſt. 18. q. 1. arti. 1.

vt ſupra dictum eſt, cum enim verbum ſit ſimilitudo ipſius rei intellectæ, prout eſt concepta in intellectu, & ordinata ad manifeſtationem, vel ad ſe, vel ad alterū, iſta ſpecies in diuinis poteſt accipi dupliciter, vel ſecundum quòd dicit id, quo aliquid formaliter in diuinis intelligitur, & ſic cum ipſa eſſentia per ſe intelligatur & manifeſtetur, ipſa eſſentia erit verbum, & ſic verbum & intellect⁹ & res cuius eſt verbū, non differunt niſi ſecundum rationē, ſicut in diuinis differūt quo intelligitur, & quod intelligitur, & quod ītelligit, vel ſecundum quòd ſpecies intellecta nominat aliquid diſtinctū realiter ab eo cuius ſimilitudinem gerit, & ſic verbum dicitur perſonaliter, & conuenit filio ī quo manifeſtatur pater, ſicut principium manifeſtatur ī eo, quod eſt a principio ꝑ modum intellectus procedens. Sed tamē in vſu ſanctorum & cōmuniter loquētium eſt, quòd hoc nomē verbum, relationem realiter diſtinguentē importat, vt dicit Auguſt. quòd verbum idem eſt quod ſapiētia genita, & iõ iſta quæſtio parū valet; quia non eſt de re, ſed de vocis ſignificatione, quæ eſt ad placitum, vnde in ea plurimum valet vſus, qa nominibus vtendum eſt vt plures, ſecundum Philoſ. de rebus autem iudicandum, ſecundum ſapientes. Cum enim de rebus conſtat, fruſtra in verbis habetur cōtrouerſia, vt dicit Magiſter, lib. 3. diſt. 14. Sed tamen ea quæ in diuinis dicuntur, nō ſunt extendenda niſi quantum ſacra ſcriptura eis vtitur.

7. de Trini. ca.2.to.3.

An ſecundum ſubſtantiam dicatur Deus de Deo, & huiuſmodi.

Hic queritur cum dicitur: Deus de Deo, lumen de lumine & huiuſmodi, vtrum dicantur ſecundum ſubſtantiam. nam ſecundum relationē conſtat iſta non dici. Si vero ſecundum ſubſtantiam dicūtur ſimul ambo. ſ. pater & filius, poſſunt dici deus de deo: lumen de lumine ſecundum prædictam regulam. Ad quod dicimus: quia licet deus ſecundum ſubſtantiam dicatur & lumen, & ſapientia, & huiuſmodi, & nunquam relatiue accipiantur, aliquando tñ pro relatiuis. i. pro perſonis: ſed nō relatiue accipiuntur, vt cum dicitur, Deus genuit deum: alterum pro patre, alterum pro filio ponimus. ſimiliter cum dicitur: De⁹ de deo, lumen de lumine. In alijs quoque locutionibus, ſæpè reperiuntur nomina eſſentiæ ad ſignificationem perſonarum deducta, vt cum dicitur: deus natus, deus mortuus, deus paſſus, vbi filius tantum ſignificatur. Ita & de ſolo filio intelligitur cum dicitur, deus de deo, & huiuſmodi. G Vnde Aug.† querens quomodo huiuſmodi dicantur in vj. lib. de Tri. ait. Quomodo de⁹ de deo, lumen de lumine dicitur? Non enim ſimul ambo deus de deo: ſed ſolus filius de deo. ſ. patre. Nec ambo ſimul lumē de lumine, ſed ſol⁹ fili⁹ de lumine patre.

†lib.6.c. to. 3.

Quòd tantum ſecundum nomen ſubſtantiæ dicitur illud de illo, non ſecundum nomina perſonarum.

H Et eſt ſciendum, quòd ſecūdum nomina ſubſtantiæ tantum dicit̄ illud de illo: licet ibi illa nomina ſubſtantiam non ſignificent. Secundum vero eadem nomina perſonarum: nunquàm dicitur illud de illo: ſicut verbum de verbo, vel filius de filio: quia huiuſmodi nomina diuerſis ꝑſonis conuenire non poſſunt. Quod Aug.† licet obſcure, in eodem lib. ita dicit. Hoc ſolum de eis dici nō pōt illud de illo, quod ſimul ambo nō ſunt. i. illo ſolo noīe non poſſumus vti ad oſtendendnm vnum de vno, qđ ſimul ambobus non conuenit. B Sicut verbum de verbo dici nō pōt, qa non ſimul ambo verbū, nec imago de imagine, nec filius de filio, qa non ſimul ambo filius, vel imago. Et ſicut noīa ſubſtantiæ aliquando intelligētiam ꝑſonarū diſtincte faciūt: ita ēt interdum totius trinitatis ſimul. Vnde Aug.† in eodem li. ait. In patris noīe, ipſe pater per ſe ꝓnuntiatur. In dei vero noīe, & ipſe pater & fili⁹, & ſpirituſſanctus: vt cum dr̄. Nemo bonus niſi ſolus deus, quia trinitas eſt vnus ſolus Deus.

†lib.7.đ tri. c.2.to.3.

† lib.5.c.8. to.3.

DISTINCT. XXVIII.

A

Quòd non tantum tres prædictæ proprietates ſunt in perſonis, ſed etiam aliæ, quæ de alijs ſignificantur nominibus, vt ingenitus.

Pręterea cōſiderari debet, ꝙ non tm̄ tres ꝑdictę proprietates, ſiue notiones in perſonis ſunt: verum ēt aliæ, q̄ alijs notantur nominibus. Nam ēt hoc nomē ingenitus, relatiue dicitur de patre tantum, & aliā deſignat notionem, q̄ pater vel genitor. Nō eſt.n. idē eſſe patrē & eſſe ingenitum. C i. non ea notione pater dicit̄, qua ingenitus. Pater n. vt ꝑdictū eſt, dicit̄ ſecundū ꝓprietatē gn̄ationis. Ingenitus autē

¶ Ad primvm igitur dicendum, quòd notitia non dicit totam rationem verbi: quia notitia & ſapientia dicuntur ꝑ modum quieſcentis & manentis in eo cuius ſunt: & ideo nunquam dicuntur niſi eſſentialiter, quāuis poſſint eſſe appropriata. Sed verbum dicit quandam emanationem intellectus & exitum in manifeſtationem ſui, & ideo quia exitus iſte poteſt intelligi, vel ſecundum rem diſtinctam, prout filius exit a patre, vel ſecundum rationem tantum, prout intelligere eſt ab intellectu diuino, ideo & verbum quandoque eſſentialiter, & quandoque perſonaliter dicitur, ſicut & amor.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non intellecta diſtinctione perſonarum, adhuc intellectus diuinus poteſt manifeſtare ſeipſum, & ad ſe, & ad alterum. Ad alterum ſicut creādo creaturam, vel inſpirando cognitionem ſui, creaturæ. Ad ſe ipſum per modum quo aliquis conuertitur ſupra id, quod intellexit, vt manifeſtum fiat, vtrum verum ſit, vel non, quod intellectu percipit. Hoc.n. proprie eſt loqui in corde: propter quod habet aliquid ſimile cogitationi, non tamen eſſet ibi manifeſtatio principij, in aliquo realiter diſtincto, & exiſtente per modum intellectus in eadem natura, non intellecta diſtinctione perſonarum.

¶ Tertium conceditur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nullo modo eſt concedendum quòd pater intelligat a filio, vel quòd intelligat in filio: ſicut in obiecto, vel ſpecie qua cognoſcitur: quia hoc poneret filium habere aliquam rationem principij ad patrem. Sed tamen concedendum eſt, quòd pater intelligit in filio, & ſeipſum, & alia, inquantum videt filium eſſe ſimilitudinem ſuam, & omnium aliorum, ſicut principium videtur in eo cuius eſt principium, quàmuis & in ſeipſo videatur. Poſſum enim videre hominem in imagine ſua, quāuis ipſum etiam per ſe videam: ita & quàmuis pater ſeipſum videat in ſe, & omnia alia: tamen oīa pōt videre in filio & ſeipſum: ſicut & ſeipſum ī creatura videre poteſt, inquātū ipſum creatura repræſentat, quāuis imperfecte.

vbi ſupra.

¶ Ad quintum, quod in contrarium obiicitur dicendū: ꝙ Aug. F accipit verbum prout dicit realem exitum, & diſtinctionem a dicente, & non ſecundum quòd ad rationem verbi ſufficit diſtinctio rationis, & ideo accipit verbum tantum perſonaliter.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd in diuinis non eſt niſi tantum vnum verbum, & tamē eſt ibi verbum perſonale, & eſſentiale, quia perſona non diſtinguitur ab eētia. vnde nec excluditur per dictionem excluſiuam.

¶ Ad ſeptimum dicēdum, quòd omnia illa quę dicūtur, poſſunt accipi realiter, vel ſecundum rationem, & vtrunque ſufficit ad rationem verbi, & ideo poteſt dici eſſentialiter & perſonaliter.

¶ Ad id quod vlterius quæritur dicēdum, quòd ſi verbum ꝑſonaliter ſumatur, ſoli filio conuenit & nō ſpi.ſan. quia ſpi. ſanctus procedit per modum volūtatis, & ideo proprie dicitur amor & donum, ſed procedere per modū naturæ, vel intellect⁹ cōuenit filio, & ideo ipſe proprie, & genitus, & verbū dicitur.

¶ Ad primum ergo quod obiicitur dicēdum, quòd ad rationem verbi non ſolū exigitur eſſe manifeſtatiuum, quia ſic cuiuſlibet cauſæ eſſet verbum ſuus effectus, quod non poteſt dici niſi metaphorice, ſed oportet, quòd in illo verbo intelligatur proceſſio intellect⁹, & hoc non conuenit ſpirituiſancto.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſpirituſſanctus procedit a duobus, & ideo ſua proceſſio eſt per modum cōformitatis amoris, quæ eſt ex vnione voluntatis in volentibus, & propter hoc I procedit, tantum per modum voluntatis. Sed tam proceſſio intellectus quàm proceſſio naturæ, eſt ab vno tantum, non autem ab vno ſecundum quod unitur alteri, ſi ſit perfectum agens, ſicut eſt agens diuinum, & ideo vterque modus proceſſionis conuenit illi perſonæ, quæ ſolum ab vno eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd creatura non poteſt dici ꝓprie verbum, ſed magis vox verbi: ſicut enim uox manifeſtat uerbū ita & creatura manifeſtat diuinam artem: & ideo dicunt ſancti, quòd uno uerbo deus dixit omnem creaturam, unde creaturæ ſunt quaſi uoces exprimentes unum uerbum diuinum, unde dicit Auguſt. omnia clamant, Deus me fecit, ſed hoc non dicitur niſi metaphorice.

lib. 3. de libero arbitr. c.23.to.1.

Articvlvs III.

K *Vtrum verbum dicat ſemper reſpectum ad creaturam.*

1.p.q.34. Et qđ lib. 4 Aug. lib. 1. Sup. ge. ad lſa. c.2.t.3.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur, quòd uerbum ſemper reſpectum dicat ad creaturam, ſicut.n. dicit Auguſt. Dixit & facta ſunt, ideſt, verbum genuit in quo erat ut fieret creatura, ſed per hoc ponitur reſpectus ad creaturam. ergo videtur quòd verbum dicat reſpectum ad creaturam.

Aug.lib.83 q.63.to.4.

¶ 2. Præt. Auguſt. in principio Ioan. dicit, quòd verbum eſt operatiua potentia patris: ſed operatiua potentia dicitur per reſpectum ad creaturam. ergo & verbum.

Anſel. monol.c.33.

¶ 3 Item. Anſel. dicit, quòd deus dicendo ſe, dixit omnē creaturam, ſed dicendo genuit uerbum ſibi ęquale. ergo uidetur, quòd uerbum, quod genitum eſt a patre, ponat reſpectum ad creaturam, ſecundum quod per uerbū creaturę dicuntur a deo.

¶ 4 Præt. Artificiata non cognoſcuntur ab artifice, niſi ſecundum quòd conuertitur ad formam artis, quam apud ſe habet. ergo idem eſt artifici conuerti ad artem ſuam, & ad artificiata, & intelligere utrūque: ſed uerbum eſt ars omnium eorum, quę a ſummo artifice condita ſunt. ergo videtur, ꝙ nunquàm fiat conuerſio intellectus paterni ad artificiata, niſi per hoc, quòd ad verbum conuertitur & econuerſo: quandocunq; conuertitur ad verbum, ad artificiata conuertitur. ergo videtur ꝙ verbum ſemper accipiendum ſit cum reſpectu ad creaturam.

Contra. Nihil quod dicit reſpectum ad creaturam conuenit Deo ab ęterno, vt dominus & huiuſmodi: ſed verbū conuenit deo ab æterno, quia in principio erat verbum. ergo verbum non dicit reſpectum ad creaturam.

¶ Præt. Omne nomen connotans effectum in creatura, ſignificat diuinam eſſentiam: ſed verbum eſt perſonale ad minus qñq;. ergo videtur, ꝙ verbum non dicat reſpectum ad creaturam.

Respondeo, Dicendum, ꝙ verbū non ſemper dicitur ſcđm reſpectū ad creaturam: ſed qñq; cum reſpectu, & qñq; ſine reſpectu, & hoc ſic patet. Verbum.n. ſiue dicatur perſonaliter, ſiue eſſentialiter, eſt ſpecies concepta, in qua eſt ſimilitudo eius, quod dicitur, & dicentis, quando aliquis ſeipſum dicit. Conſtat autem quòd diuina eſſentia ſiue pater, præhabet in ſe ſimilitudinem oīs creaturę, ſicut exemplar. vñ illud quod ſignificatur vt ſpés, vel ſi͞tudo patris, aut eſſentiæ diuinæ, ſi perfecta ſimilitudo ſit, continebit in ſe ſimilitudinem omnium rerum. ſed quāuis aliquis ſit ſpecies, vel ſimilitudo alterius: non tamen oportet, ꝙ ſemper quandocunque conuertitur in ſpeciem, conuertatur in illā cuius eſt ſpecies, vel ſimilitudo, quia in ſpeciem vel in imaginem contingit fieri conuerſionem dupliciter. Vel ſecundum quod eſt ſpecies talis rei, & tunc eſt eadem conuerſio in rem, & in ſpeciem rei. Vel in ſpeciem, ſecundum quòd eſt res quædam: & ſic non oportet, ꝙ eadem conuerſione[d] conuertatur quis ꝑ intellectum in ſpeciem rei, & in rem. Sicut qñ aliquis conſiderat imaginem inquantum eſt corpus lapideum, & inquantum eſt ſimilitudo Sortis vel Platonis. Dico igitur, ꝙ cū ipſe Deus ſit ſimilitudo & ſpecies omnium rerum, duplex conuerſio intellectus poteſt fieri in ipſum. Vel abſolute, ſcđm quòd res quædam. Vel inquantum eſt ſimilitudo omnium rerum, & vtroq; modo ſeipſum deus cognoſcit, & ſupra ſe conuertitur, quamuis nō diuerſa, ſed vna operatione. Vnde ſi verbum accipiatur ꝓut conſequitur intuitum intellectus diuini, ſecundum quòd abſolute ſeipſum intuetur, ſic verbum abſolute dicitur in diuinis: ſine reſpectu ad creaturam ſiue eſſentialiter, ſiue perſonaliter dicatur, ſi autem verbum conſequatur intuitum intellectus diuini prout conuertitur ſupra ſe, inquantum eſt ſimilitudo omniū rerum & exemplar, tunc etiam in verbo accipitur reſpectus ad creaturam vt eſt reſpectus artis ad artificiata, & ſic proprie verbo competit nomen artis. Si tamen verbum accipiatur ſecundum ordinem manifeſtationis ad alterum, ſic ſemper dicit reſpectum ad creaturam, quia talis manifeſtatio diuini intellectus eſt per eductionem creaturarum.

D.720.

¶ Ad primvm igitur dicendum, ꝙ quāuis in verbo ſit vñ fiat oīs creatura: nihilominus tñ conſideratio verbi, & eius cuius eſt verbum, non dependet a cōſideratione creaturæ: & ideo verbum, non de neceſſitate dicit reſpectum ad creaturam.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ verbum dicitur potentia operatiua patris per modum artis, vnde inquantum ſignificatur vt ars, ſignificatur per reſpectum ad creaturam. Sed non de neceſſitate ſic intelligitur, qñ ſignificatur vt verbum: ſicut patet de ſpirituſancto, qui ipſe eſt amor, quo pater diligit filium, & iſte amor eſt ratio amoris, quem in creaturam habet, quam in ſuæ ſimilitudinem dilectionis adducit, & inquantum eſt amor, abſolute ſignificatur noīe amoris. non connotando aliquem reſpectum ad creaturam: ſed inquantum eſt ratio eorum, q̄ liberali- A ter creaturæ conferuntur: ſignificatur noīe doni, quod reſpectū ad creaturam importat: ſic eſt de nomine verbi & nomine artis, quia verbū pōt abſolute dici: ſed ars dicit reſpectū ad artificiata.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ vno & eodem verbo pater dixit ſe & oēm creaturam: tñ diuerſa eſt conſideratio verbi, ſecundum ꝙ per illud dicitur pater & creaturæ. Nō.n. deeſt cognitio abſoluta ſuiipſius: nec etiam cognitio abſoluta creaturarū, nec etiam cognitio comparata, ſecundū ꝙ cognoſcit ſe eſſe cauſam illorum, quāuis iſtæ tres cognitiones, non differāt realiter in ipſo, ſed ratione tātū: & ideo non exigitur ad intellectum verbi, ſecundum ꝙ eo intelligitur pater dixiſſe ſeipſum reſpectu ad creaturam, ſed ſcđm quòd eo intelligitur creaturas dixiſſe: & ideo verbum abſolute ꝗ̃ cum reſpectu ad creaturam intelligitur.

† Diſt. 21.

¶ Ad quartum dicēdū, ꝙ artifex poteſt conuerti ad ſpeciem artis, quæ apud ipſū eſt tripliciter. Vel ſecundum ꝙ eſt ſimilitudo rei per ipſum fiendæ, & ſic abſolute conuertitur in rem artificiatam, nullam conſiderationem habens de arte ſua. Vel in ipſam ſpém artis ſcđm eſſe quod habet in aīa eius, & ſic eſt conſideratio abſoluta ipſius ſpeciei inquantum eſt res q̄dam: nec aliquid tunc de re artificiata conſiderat. Vel comparando vnum ad alterum, dum conſiderat illam ſpém, quæ apud ſe eſt eſſe cauſam eorum, quæ ab ipſo fiunt, & ita ēt eſt de intellu diuino, ſcđm ꝙ conuertitur ſupra ſeipſum, vel inquantum eſt res quędā, vel prout eſt ſi͞tudo rerum tm̄, vel prout illa res, q̄ eſt ſi͞tudo eſt cauſa eorum, quę ſibi aſſimilat, quamuis iſtæ cognitiones ī deo ſimul ſint & realiter non differant.

D ¶ Ad quintū dicendū, ꝙ verbū non dicit reſpectū ad creaturam ī actu, ſed quaſi in habitu, ſicut donū. & ideo vtrūq; ęternū eſt.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ oīs effectus creaturæ eſt cōis totius trinitatis. vnde quicquid dicit reſpectum ad creaturam, ducit in cognitionem eſſentiæ, ſicut ī effectu ſuo cā cognoſcitur. Sed qa non tm̄ eſſentia habet ordinem ad creaturam, ſed etiam ꝓceſſio perſonalis, quæ eſt ratio proceſſionis creaturarum, ideo poteſt ēt aliqđ ꝑſonale cū reſpectu ad creaturā ſignificari, & tunc tale nomē principij ſignificabit ꝑſonā principaľr, ſed ex conſequēti ducet in intelľum eſſentiæ, & ſic eſt in noīe verbi, & noīe doni.

EXPOSITIO TEXTVS.

Natvra igitur diuina ſi pr̄ eſt ge. filiū.} iſtud non ſequitur, quia q̄uis ſcđm rem idē ſit pr̄ & gn̄atio, tñ ꝑ verbum generationis ſignificat̄ illa proprietas, vt E inhærens & determinans illud, de quo dr̄: & ideo quia eſſentia nō determinatur a proprietate, vt per ſe ſubſiſtente, non dr̄ ꝙ eſſentia gn̄et: ſed pater ſignificat eandē proprietatē, vt per ſe ſubſiſtentē. & ideo propter identitatē rei dicitur, ꝙ eſſentia eſt pater. {A ſe inuicem differunt.} Differētia non proprie in diuinis eſt, quia opponit̄ ſi͞tudini: ſicut diuerſitas vnitati, tamen hic large accipitur pro diſtinctione.

DISTINCTIO. XXVIII.

DIVISIO TEXTVS.

Hic determinat Magiſter de notionibus perſonarum, quæ non ſunt perſonales. et diuiditur in partes duas. In prima determinat de innaſcibilitate, quæ eſt proprietas perſonæ, quamuis non ſit proprietas perſonalis. In ſecunda, de hoc nomine principium, quod nec eſt proprietas perſonalis, nec perſonæ: ibi {Eſt præterea aliud nomen.} 29. diſt. Prima in duas. In prima, oſtendit qualiter pr̄ dicatur ingenitus. In ſecunda, qualiter ecōtrario.

ſecundum proprietatem innaſcibilitatis. Differt ergo pater a filio authoritate generationis. differt etiam proprietate: a innaſcibilitatis.i.quia ingenitus. Vnde Aug. diſtinguens inter proprietatem qua pater dicitur, & illam qua dicitur ingenitus in 5.lib.de tri.ſic ait. Non eſt hoc dicere ingenitum, quod eſt patrem dicere, quia & ſi filium non genuiſſet, nihil prohiberet dicere eum ingenitum. Et ſi gignat quiſque filium, non ex eo ipſe eſt ingenitus, quia geniti homines gignunt alios. Nō ergo ideo dicitur pater, quia ingenitus. Ideoq; cum de Deo patre vtrūque dicatur, alia notio eſt qua intelligitur genitor: alia qua ingenitus. Genitor enim dicitur ad genitum.i.filiū. Cum vero ingenitus dicitur, non qđ ſit: ſed quid non ſit oſtenditur. Hoc, exemplis planum faciendum eſt. Quia dicitur ingenitus, hoc oſtenditur quòd nō ſit filius: ſed genitus & ingenitus commode dicuntur, filius autem latine dicitur. Sed vt dicatur infilius, nō admittit loquēdi conſuetudo, nihil tamen intellectui demitur, ſi dicatur nō filius: quemadmodum etiam ſi dicatur nongenitus pro eo qđ dicitur ingenitus nihil aliud dicitur. Ideo non eſt in rebus cōſiderandum, quid vel ſinat, vel non ſinat dici vſus ſermonis noſtri: G ſed quis iterum ipſarum intellectus eluceat. Non ergo iam tātum dicamus ingenitum: ſed etiam non genitum, quod tantum valet. Nunquid ergo aliud dicimus, quàm non filium? Negatiua porro particula non id efficit, vt quod ſine illa relatiue dicitur, eadem propoſita ſubſtantialiter dicatur: ſed id tantum negatur, quod ſine illa aiebatur, ſicut in alijs prędicamentis, cum dicimus homo eſt, H ſubſtantiam deſignamus. Qui ergo dicit nō homo eſt, non aliud genus prædicamenti enuntiat: ſed tantum illud negat. Sicut ergo ſecundum ſubſtantiam aio, homo eſt, ſic ſecundum ſubſtantiam nego, cum dico, nō homo eſt. At ſi tantum valet, quod dicitur genitus, quātū valet quod dicitur filius: tantundem ergo valet quod dicitur nōgenitus, quantū valet qđ dicit̃ nō filius.

Omne quod genitum dicitur, de filio ſit accipiendum, ibi {Sciendum eſt quoque, quòd ſicut.} Circa primum duo facit. Primo, oſtēdit qualiter pater ingenitus dicatur. Secūdo, mouet quæſtionem ex dictis, ibi {Præt. Quæri ſolet.} Circa primum duo facit. Primo, oſtendit qualiter nomen ingeniti a ſcientis accipitur. Secundo, qualiter ab eis etiā quandoq; taceatur. ibi {Illud etiam taceri nō oportet &c.} Circa primum duo facit. Primo oſtēdit, qualiter pater ingenitus dicatur. Secundo, oſtendit quæ ſit notio patris, quā nomen ingeniti deſignat. ibi {Si autem vis ſcire.} † ca.6.to.3. Circa primum tria facit. Primo exponit ingeniti ſignificationem. Secundo, ponit expoſitionis manifeſtationem: ibi {His exemplis.} Tertio excludit quandam dubitationem: circa cuius ſolutionem diuerſorum opiniones narrat. ibi {Ideo ſolet quæri &c.} {Sciendum quoq;.} Hic oſtendit, qualiter filius dicatur ſapientia genita. Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit dicti ſignificationem. Secundo, excludit dubitationem ex dictis. ibi {Caue lector.} vbi duo facit, ſecundum duas dubitationes, quas remouet. Secunda incipit, ibi {Illud ſcigi oportet &c.} & vtraque per ſe patet in litera.

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Primo. De innaſcibilitate.
Secundo. De imagine.

Circa primum duo quæruntur.

Primo. Vtrum innaſcibilitas ſit notio, vel proprietas patris.
Secundo. Vtrum ſit perſonalis proprietas eius. Vtrum autem innaſcibilitas vel ingenitus, conueniat ſpiritusſancto habitum eſt ſupra.13.diſt. q.1.artic.4

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum innaſcibilitas ſit proprietas patris.*

1.par.q.33.art.4.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd innaſcibilitas nō ſit notio vel proprietas patris. Vt.n.in litera habetur, cū pater ingenitus dicitur, non quid ſit, ſed quid non ſit oſtenditur: ſed negatio non poteſt eſſe ſufficiens principium notificandi aliquid, ergo cum notio dicatur illud, quod eſt principium cognoſcendi perſonam, videtur quòd ingenitum non dicat aliquam notionem patris.

¶ 2 Præt. Si ingenitum ſit proprietas patris, aut hoc erit ſecūdum qđ intelligitur negatiue: aut ſecundum quod intelligitur priuatiue: ſed non ſecundum ꝙ intelligitur negatiue: quia ſic conuenit ei, ꝙ non generatur, & ſic conuenit eſſentiæ & ſpiritusſancto. Similiter nec ſecundum ꝙ priuatiue: quia priuatio ſemper ponit imperfectionem in eo cuius eſt, cum priuatio ſit eius, quod natum eſt haberi & non habetur, ergo videtur: quòd F ingenitus nullomodo ſit notio vel proprietas patris.

¶ 3 Præt. Cum perſonæ diuinæ non diſtinguantur niſi ꝑ relationes: nihil poteſt eſſe proprietas, vel notio diuinæ perſonę, quod non eſt in genere relationis: ſed ingenitus non eſt in genere relationis. ergo non eſt notio perſonæ diuinæ. Probatio medię. ſicut ſe habet inferius ad ſuperius, ita ſe habet negatio ſuperioris, & ecōtra ad negationem inferioris. Quāto.n. homo eſt in paucioribus q̃ animal: tanto magis negatio animalis de paucioribus prædicatur, q̃ negatio hominis. Sed generatio prout ſignificat relationē eſt minus commune, q̃ relatio. ergo negatio generationis eſt plus commune q̃ non relatio, & ita prædicatur de illa, & ſaluatur cum ea, ſicut commune cum proprio: ſed quicqđ ſaluatur cum oppoſito generis non eſt cōtentum ſub genere. ergo ingenitus cum ſaluetur cū eo, quod eſt nō relatio, non eſt in genere relationis.

¶ 4 Item. Ingenitū conuenit patri, ſecūdum ꝙ eſt principium: ſed ipſe non eſt principium ſolū per generationem, ſed etiam per ſpirationem. ergo videtur, ꝙ non debeat notificari per negationem generationis: I ſed per negationem proceſſionis, quæ eſt cōmune ad vtrūque, vt dicatur improceſſibilis, vel ſecundū ſpecialem rationē vtriſq; ꝓceſſionis: vt ſicut dr̃ ingenitus, ita dicatur inſpirabilis.

CONTRA eſt quod in litera per Hil. dicitur.]

¶ Præt. Illud quo perſona diuina diſtinguitur ab alijs perſonis, eſt notio vel proprietas eius: ſed ingenitum ſoli patri conuenit, vt ſup.13.diſt. habitū eſt. ergo eſt notio, vel ꝓprietas p̃ris. q.1.art 4.

RESPONDEO Dicendum, ꝙ ſm Aug. pater eſt principiū totius diuinitatis. vñ ēt Dio. dicit, ꝙ in patre eſt fontana diuinitatis. vñ ſi ĩ diuinis ꝑſonis eſſet ordo q poneret prius & poſteri⁹, pater eſſet primum principiū: ſed quia ibi non eſt talis ordo, loco eius qđ eſt primū dicimus principiū nō de principio. Vñ pater, pōt dupl̃r innoteſcere. Vel inquantū eſt de nō principio, & ſic innoteſcit ꝑ notionē innaſcibilitatis. Vel inquantū eſt principiū, & ſic quia principiū dicitur ſm emanationē, q̃ ab ipſo eſt, ſm duplicē modū emanationis in diuinis, duab⁹ notionib⁹ innoteſcit.ſ. paternitate inquantū eſt principiū ꝑ gñationē, & cōi ſpiratione inquantū eſt principiū ſpiritusſancti ꝑ ſpirationem K amoris, & ſic patet quòd in vniuerſo ſunt tres notiones patris. Lib.4 de tr. c.20.to.3. Dio.2.de di.no.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ aliqua dictio dicit̃ ponere aliquid dupl̃r. Vel ita ꝙ illud qđ ponit, ſit de intell̃u eius, ſicut aliquid eſſentiæ ipſius, vt hō ponit aīal. Vel quia p̃ſupponit illud, quaſi in quo fundat̃, q̃uis non ſit de eſſentia eius, ſicut oē accñs ponit ſubſtantiā. Dico ergo, ꝙ hoc nomē ingenitus nō ponit aliquid, qđ cōſtituat intell̃m ipſius: quia homo nō poſſet eſſe niſi poneret aliq̃ rōnē principij, vel in cōi vel in ſpāli: quia nihil aliud notionale pōt patri cōuenire, & quocūq; mō dicat̃, nō ponet in numerū innaſcibilitas cū paternitate, quia cōe nō ponit in numero cū ꝓprio. Sed tñ ponit aliquid, qđ p̃ſupponit in quo fundat̃, & ex hoc eſt, ꝙ quidā dixerunt, ꝙ ingenitus aliquid ponit, & quidā, ꝙ nihil. Sed quāuis nihil ponat quod ſit de intell̃u eius conſtitutiue, non tñ ſequit̃, ꝙ non poſſit eſſe notio, q̃a illud cuius rō cōſiſtit in remotione, optime ꝑ negationē certificat̃, ſicut cęcitas & huiuſmodi. & huiuſmodi eſt rō primi vel eius qđ eſt nō de principio eſſe, quia primū eſt añ qđ nihil.

¶ Ad

Relatiue autem negamus dicendo, non genitus. Ingenitus porro quid eſt niſi non genitus? Non ergo receditur a relatiuo prædicamento, cum ingenitus dr̃. Sicut.n. genitus non ad ſe dicitur, ſed quòd ex genitore ſit, ita cum dicitur ingenitus, non ad ſe dicitur: ſed ꝙ ex genitore non ſit oſtēdit̃. vtrūq; tñ relatiue dr̃. quod aūt relatiue ꝓnuntiatur, non indicat ſubſtantiam. Quāuis ergo diuerſū ſit genitus & ingenitus: tñ non indicat diuerſam ſubſtantiā, q̃a ſicut filius ad p̃rem, & nō filius ad non patrē refert̃: ita genitus ad genitorē, & nōgenitus ad nō genitorē referatur neceſſe eſt. Ecce euidenter oñdit, ꝙ ingenitus relatiue dicitur, & de ſolo patre accipit̃. Aliaq; notio eſt, qua dicitur ingenitus, alia qua pater. Atq; tantum valet cum dicitur ingenitus, quantum nō genitus vel nonfilius.

An ſicut ſolus pater dicitur ingenitus, dici debeat nongenitus, vel nonfilius.

IN Deo ſolet quęri: vtrum ſicut ſolus pater dicit̃ ingenitus, ita ipſe ſolus debeat dici nongenitus, vel nō filius, vt nec etiam ſpiritusſanctus poſſit dici nonfilius, vel nongenitus. Quibuſdam videt̃, ꝙ pater ſolus debeat dici nōgenitus, vel non filius. Spiritus vero ſanctus, ſicut non dicitur ingenitus, ita inquiunt non eſt dicendus nongenitus, vel non filius. Debet quidem dici, & credi ſpiritusſanctus non eſſe genitus, vel non eſſe filius: ſed nō debet dici eſſe nongenitus vel nōfilius. Alijs autē videtur, quòd cum ſpiritusſanctus non poſsit dici ingenitus: poteſt tamē dici nongenitus vel nonfilius. B Quia autem Aug. ſupra ait: tantum valere cum dicitur ingenitus, quantum cum dicitur nongenitus, vel nonfilius: etymologiam nominis oſtendēdo eum hoc dixiſſe dicunt: non ratione prędicationis.

b *Quæ ſit proprietas ſecundum quam dicitur pater ingenitus.*

SI autem vis ſcire, quæ ſit proprietas ſecundum quam dicitur pa- C ter ingenitus, audi Hilarium ipſam vocantem innaſcibilitatem in 4.lib.de tri. ita aientem. Eſt vnus ab vno.ſ.ab ingenito genitus, proprietate videlicet in vnoquoq; & originis, & innaſcibilitatis. Significata ergo in ſcripturis perſonarum intelligentia, & diſtinctio innaſcibilitatis, natiuitatiſque ſenſu ſolitarius Deus nō eſt opinandus. Diſcretio ergo, vel diſtinctio D perſonarum in ſcripturis poſita eſt, in nullo autem naturæ

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ingenitus non importat negationem abſolutam: ſed aliquo modo priuationem. Omnis.n. Tex.27. D.1059. negatio, quæ eſt in aliquo ſubiecto determinato, poteſt dici priuatio. vnde in 8.Meta.dr̃, ꝙ priuatio eſt [d] negatio in ſubiecto, vel in ſubſtantia. Vnde dico, ꝙ hæc negatio quam importat ingenitus, intelligitur vt fundata in ratione principij, ſm ꝙ eſt notio patris, & hoc modo non conuenit nec eſſentiæ, nec ſpiritusſancto, quibus nō competit eſſe principium per originem alicuius diuinæ perſonę: nec iterum filio cui conuenit affirmatio oppoſita. Sed ex hoc non ſequitur, quòd ĩ patre ſit aliqua imperfectio. Quāuis.n. priuatio ſemper ſit eius quod natum eſt haberi: tñ hoc cōtingit tripliciter, vt dicit Philoſophus. 5. Tex. 27. Meta. Vel qñ aliqđ non habet quod natum eſt haberi a quocunq;, quāuis ipſum non ſit natum habere, ſicut pes non dr̃ habere viſum: vel qñ non habet illud, quod natū eſt haberi a ſuo genere, quāuis non ab ipſo, nec ab aliquo ſuæ ſpeciei: ſicut talpa nō habet viſum: vel qñ nō habet illud quod natū eſt habere, & quādo, & vbi, & ſm alias cōditiones, & ſic proprie dicit̃ priuatio, & imperfectionem importat, & hoc modo nihil priuatiue ĩ deo dr̃, ſed alijs primis modis pōt dici. Sed quantum ad primū modum poteſt ingenitum dici de eſſentia & de ſpiritusſancto, vt ſupra accepit Diſt.13. Hiero. ſed quantum ad ſecundum modum dr̃ tm̃ de patre: quia ipſe eſt principium notionaliter, & non habet generationem paſſiuam, quam habet filius, qui etiam notionaliter principium eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in genere continetur aliquid D.673. dupliciter [d], vel per ſe & proprie ſicut ſpecies, & ea quę recipiunt prædicationem generis. vel per reductionem, ſicut principia generis, vt materia & forma ad ſubſtantiā, & vnitas & punctus ad quantitatem: quāuis neutrum ſit quantitas. Ita etiam nulla negatio vel priuatio eſt in genere per ſe: quia non habet aliquam quidditatē nec eſſe: ſed reducitur ad genus affirmationis, ſm quòd in non eſſe intelligitur eſſe, & in negatione affirmatio, vt dicit Philoſophus in ſecūdo Elenchorum, quia omnis cap.4. priuatio per habitum cognoſcitur, & remotio per poſitionem, & ſic etiam non relatio eſt in genere relationis, quāuis ea de q̄bus dicitur iſta negatio non ſint in illo genere.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in hoc quòd dicitur ingenitus remouetur a patre eſſe ab alio ſimpl̃r, & non ſolum ſm aliquē determinatum modum. Quare autem nominetur per negationem ſpecialis ꝓceſſionis.ſ.generationis, poteſt aſſignari triplex cauſa. Vna eſt, quia proceſſio ſpiritusſancti ſm ordinem naturę, præſupponit generationem filij: & ideo, quia negato priori remouetur poſterius, ad remotionē generationis a principio fontali, ſequitur proceſſionis remotio per modum amoris. Secunda eſt, quia per hoc quòd dr̃ ingenitus, ſm quòd eſt notio patris tollitur oīs modus conſequendi generationem. hoc.n. conuenit A patri inquantum eſt principium generationis, vt nullo modo generationem conſequatur. Generationem autem conſequitur aliquid ſm intellectum tripliciter. vel ſicut genitum vt filius: vel ſicut per generationem acceptum vt eſſentia diuina: vel ſicut a generato procedens, vt ſpiritusſanctus: vnde nulli horum conuenit ingenitus ſecundum prædictū modum. Tertia pōt eſſe ratio, quia negatio ingeniti fundatur ſuper rationem principij, vt dictum eſt, quāuis autem p̃r ſit principiū vtriuſque proceſſionis diuinæ, ſola tñ ratio ꝑ quam eſt principiū generationis eſt proprietas ꝑſonalis, conſtituens perſonā patris.ſ.paternitas: & ideo etiam per generatiōis negationem, eadem perſona conuenientius & magis ꝓprie notificat̃ &c. Corp.huius art. † 5.de trin. c.7.to.3.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum innaſcibilitas ſit proprietas perſonalis patris.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃, quòd innaſcibilitas ſit proprietas ꝑſonalis patris. Sicut enim paternitas cōuenit tantum patri, ita & innaſcibilitas: ſed paternitas eſt ꝓprietas ꝑſonalis ei⁹. ergo & innaſcibilitas.

¶ 2 Præt. Perſona dicit aliquid diſtinctum proprietate ad dignitatē pertinens: ſed innaſcibilitas magis videtur pertinere ad dignitatem q̃ paternitas: quia paternitas cōicatur ēt creaturis, non autem innaſcibilitas. ergo innaſcibilitas magis eſt proprietas perſonalis, quàm paternitas.

¶ 3 Item. Perſona non poteſt intelligi, niſi intelligatur aliquid conſtituens ipſam in perſonalitate ſua: ſed vt in litera dicitur, poteſt intelligi ingenitus etiam ſi non intelligatur pater. ergo oportet, quòd innaſcibilitas conſtituat perſonam patris, & ita videtur, quòd ſit proprietas perſonalis.

¶ 4 Præt. Illud quod eſt principium perſonalis operationis, videtur eſſe proprietas perſonalis, quia propria operatio eſt a propria forma operantis: ſed innaſcibilitas eſt principium generationis in patre. Dicitur enim, quòd pa- E ter generat, quia eſt ingenitus. Vnde quærit delitias in conſortio filij. ergo videtur, quòd innaſcibilitas ſit proprietas perſonalis.

CONTRA. Quicquid dicitur per poſitionem, non conſtituitur negatiue vel priuatiue tantum: ſed pater nominat aliquid poſitiue. ergo perſona patris non conſtituitur per innaſcibilitatem, quia nihil ponit in intellectu ſuo.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut eſt in inferioribus, quòd quicquid conſequitur ad eſſe perfectum non eſt conſtitutiuum illius rei. Ita etiam in diuinis, quicquid ſecundum intellectum præſupponit aliquid, quo perſona conſtituitur, non poteſt eſſe conſtitutiuum perſonę, & inde eſt, quòd communis ſpiratio non poteſt eſſe proprietas perſonalis, quia præſupponit in patre & filio generationem actiuam & paſſiuam, quibus illæ perſonæ conſtituuntur. Similiter innaſcibilitas cum ponat negationem, quæ fundatur ſuper rationē principij: vt dictum eſt, (art. præced.) præſupponit ſecundum intellectum rationem principij ſupra quā fundatur. ſ. paternitatē: & ideo nō poteſt conſtituere perſonam patris: nec poteſt eſſe perſonalis proprietas.

Arriani nitebantur probare alterius ſubſtantiæ patrem, alterius filium; quia ille ingenitus, iſte genitus, quibus reſpondens Ambroſius, dixit ſe hoc nomen in ſcripturis non legiſſe diuinis.

Illud etiam taceri non oportet, quòd Arriani ex eo probare nitebantur alterius ſubſtantię eſſe patrem, alterius filium: quia ille ingenitus, & iſte genitus dicitur, cum diuerſum ſit eſſe ingenitum & eſſe genitū. Vñ Amb. eorum quæſtioni reſpondens, dicit ſe ī diuinis ſcripturis hoc nomen. ſ. ingenitus, nō legiſſe: ita inquiens in 4. lib. de Incarnationis Dominicę ſacramēto. (†lib. de Incarna. ca. 8. tom. 2.) Cum dudum audierint quidā dicentibus nobis filium dei qui generatus eſt, patri qui generauit inæqualem eſſe non poſſe, quamuis ille generatus ſit, iſte generauerit: q͞a eſſentia vel generatio eſt naturæ, aduerſus q̄dem illam q̄onem vocē ſibi arbitrantur occluſam, ſed in tergiuerſatione damnabili in eodem loco veſtigium vertunt, vt patent mutationem fieri q̄onis mutatione ſermonis dicentes. Quomodo poſſunt eſſe ingenitus & genitus vnius naturę atque ſubſtantię? G Ergo, vt reſpondeam mihi propoſitę quæſtioni: primo omnium in diuinis ſcripturis ingenitus nuſquàm inuenio, non legi, non audiui. Cuius ergo mutabilitatis ſunt homines huiuſmodi, vt nos dicant ea vſurpare, quę non ſunt ſcripta, cum ea quę ſunt ſcripta dicamus, & ipſi obijciant, quod ſcriptum non ſit? Nonne ipſi ſibi aduerſantur, & authoritatem calumnię ſuę derogant? Attende lector, q͞m hoc nomine ingenit⁹, nolebat vti Ambroſius, propter hæreticos. Ita & nos ſubticere quædam oportet, propter calūniantium inſidias, quæ catholicis ac pijs lectoribus, ſecure credi poſſunt. Sūt etenim quędam, quæ non tantæ ſunt religionis, & authoritatis: vt eis, nos oporteat ſemper profitendo, ac recipiendo inſeruire, verum ſilentio aliquando pręteriri queūt: nec illius tamē ſunt peruerſitatis, quin cum opportunum fuerit, eis vti liberum habeamus.

An diuerſum ſit eſſe patrem, & eſſe filium.

Præterea, quæri ſolet, cum ſupra dictum ſit: quia aliud eſt dicere ingenitum, aliud patrem. Et ꝙ diuerſum ſit genitus & ingenitus: vtrum ſimiliter diuerſum, ſit eſſe patrem, & eſſe filium: an idem? Ad quod dicimus, quia ex eodem ſenſu, quo dicitur diuerſum genitus & ingenitus, & quo dicitur non eſſe idem dicere genitum & ingenitum: poteſt dici non eſſe idem: ſed diuerſum eſſe patrem, & eſſe filium, vel eſſe ſpiritumſanctum; quia non ea notione pater eſt pater, qua filius eſt filius, vel qua ſpirituſſanctus eſt ſpi. ſan. Ideoque ex hoc ſenſu concedimus, B quòd aliud eſt eſſe patrē, & aliud eſt eſſe filium, quia alia notio eſt, qua pr̄ eſt pater, alia qua filius eſt filius. Sed ſi tranſponas, vt dicas: aliud eſt patrē eſſe, aliud filiū eſſe, variatur intelligentia, & ideo non conceditur. Eſt. n. ſenſus talis, ac ſi dicat: aliud eſt quo pater eſt, non q̄dē pater: ſed eſt aliud quo filius eſt, nō q̄dē filius, ſed eſt, q͞d penitus falſum eſt. Eo. n. pater eſt, quo pater deus eſt. i. p̄ eſſentiā vel naturā. At filius eo deus C eſt, quo pr̄ eſt deus. Eo ergo filius eſt, quo pr̄ eſt. et ita idē eſt patrem eſſe ꝙ filiū eſſe: ſed non eſt idem eſſe patrem & eſſe filium. Vnde Aug. in 5. lib. de tri. ait. Quamuis diuerſum ſit eſſe patrem & eſſe filium; non eſt tamen diuerſa ſubſtantia, quia non hoc ſecundū ſubſtantiā dr̄, ſed ſcd̄m relatiuum, q͞d tñ rela-

¶ AD PRIMVM Ergo dicendum, ꝙ ex hoc, ꝙ conuenit ſoli patri poteſt probari, quòd ſit proprietas patris, nō autem quòd ſit proprietas perſonalis, niſi conſtitueret perſonam patris ad ſimilitudinem differentiæ conſtitutiuæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quicquid habet negatio de dignitate, habet ab affirmatione ſupra quam fundatur: & ideo innaſcibilitas, quæ fundatur ſupra talem paternitatem, pertinet ad dignitatem, ſicut talis paternitas, & ſicut innaſcibilitas nō cōmunicatur creaturę, ita nec talis paternitas. ſ. quæ non eſt ab alio principio, quāuis communicetur paternitas abſolute.

¶ Ad tertium dicendum, quòd remota paternitate per intellectum, non remanet hypoſtaſis patris, & quod dicitur in litera, quòd remanet ingenitum, eſt intelligendum, quantum ad cōem rationem ingeniti & patris, quia ſeparatim inueniuntur in diuerſis: non autem ſm ꝙ vtrūq; ponitur proprietas patris, nihilominus tñ, etiam remota paternitate remaneret ingenitum in deo: non quaſi proprietas, vel notio alicuius perſonæ: ſed quaſi attributum eſſentiæ, vt immenſus & increatus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd innaſcibilitas non eſt principium generationis in patre, quaſi forma eliciens hanc operationem, ſed ſolum quaſi ponens aliquam conditionem circa generationem. Sicut. n. videmus in alterationibus, quòd prima alteratio, eſt quam operatur alterans non alteratum, & ex hoc ꝙ non eſt alteratum, alteratio quam facit eſt prima: ita etiam prima generatio eſt, quę eſt generantis non generati. vnde conditionem iſtam, quòd ſit prima generatio, habet ex hoc, quòd generans eſt ingenitus. Sed principium formale quaſi eliciens generationem, eſt forma patris, quæ eſt paternitas: ſicut calor eſt principium calefactionis in calido.

QVAESTIO II.

B

Deinde quęritur de imagine.
Et circa hoc tria quęrunt̄.

Primo. Quid ſit imago.
Secundo. Vtrum imago in diuinis dicatur eſſentialiter, vel perſonaliter.
Tertio. Si dicatur perſonaliter, vtrum conueniat filio tantū.

ARTICVLVS III,

Vtrum diffinitio imaginis, imago eſt ſpecies indifferens eius rei ad quam imaginatur, ſit competens.

De ſynodis ꝑpe princ.

AD PRIMVM Sic proceditur, & ponitur diffinitio H.l. talis. Imago eſt eius rei ad quam imaginatur ſpēs indifferens. Vr̄ autem, quòd ſit incompetens. Imago. n. eſt ſecūdum imitationem in exterioribus: ſed ſpecies non eſt de extrinſecis rei: imo dicit quidditatem intrinſecam. ergo male ponitur in diffinitione imaginis.

F ¶ 2 Præt. Imago proprie dicitur quod eſt ad imitationem alterius: ſed ſpecies indifferens duorum, non eſt ad imitationem alterius, immo eſt id in quo imitatio attenditur. ergo imago nō debet dici ſpecies, ſed habens ſpeciem.

¶ 3 Item. Eorum quæ in infinitum diſtant, non poteſt eſſe indifferētia: ſed creatura eſt imago Dei: a quo tñ in infinitū diſtat. ergo indifferens male ponitur in diffinitione imaginis.

¶ 4 Præt. In definitionibus non debet eſſe circulus: ſed ex hac definitione, ſequit̄ circulus. diffinit. n. imaginem per rem imaginatam, & imaginatum non poteſt diffiniri, niſi per imaginem. ergo videtur, quòd male diffiniat.

¶ 5 Item. De rōne imaginis eſt ęqualitas & ſimilitudo, vt patet ex alia ei⁹ diffinitione, quòd imago eſt rei, ad rem coęquandam indiſcreta, & vnica ſimilitudo: cum igitur in p̄dicta diffinitione, nihil ponatur ad ęqualitatem & ſimilitudinem pertinens, videtur quòd ſit diminuta.

H RESPONDEO Dicendum, quòd ratio imaginis conſiſtit in imitatione: vnde & nomen ſumitur. Dicitur. n. imago quaſi imitago. De ratione autem imitationis, duo cōſideranda ſunt. ſ. illud in quo eſt imitatio, & illa quæ ſe imitantur. Illud autē, reſpectū cuius eſt imitatio, eſt aliqua qualitas vel forma, per modum qualitatis ſignificata. Vnde de ratione imaginis eſt ſimilitudo. Nec hoc ſufficit, ſed oportet, quòd ſit aliqua adæquatio in illa qualitate, vel ſm quantitatem, vel ſm proportionem: vt patet, quòd in imagine parua, ęqualis eſt proportio partium adinuicem: ſicut in re magna cuius eſt imago: & ideo ponitur adęquatio in diffinitione eius. Exigitur etiā, ꝙ illa qualitas ſit expreſſum, & proximum ſignum naturæ, & ſpeciei ipſius: vnde nō dicimus, ꝙ qui imitatur aliquem in albedine, quòd ſit imago illius: ſed qui imitatur in figura, quæ eſt proximum ſignum, & expreſſum ſpeciei & naturæ. videmus. n. diuerſarum ſpecierum in animalibus diuerſas eſſe figuras. Ex parte autem imitantiū, I duo ſunt conſiderāda. ſ. relatio æqualitatis & ſimilitudinis, quę fundatur in illo vno, in quo ſe imitantur. Et adhuc vlterius ordo, quia illud, quod eſt poſterius ad ſimilitudinem alterius factum, dicitur imago, ſed illud quod eſt prius ad cuius ſimilitudinem ſit alterum, vocatur exemplar, quamuis abuſiue vnum pro alio ponatur. Et ideo Hil. ad ſignificandum ordinem, & relationem ſe imitantium dixit imago eſt eius rei, ad quam imaginatur. Ad deſignandum vero id in quo eſt imitatio, dixit ſpecies indifferens. (De ſynodis prope principium.)

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd non in imitatione quorūcunq; exteriorum eſt ratio imaginis: ſed eorum, quę ſunt ſigna quodammodo ſpeciei, & naturę: & ideo poſuit ſpeciem potius, quàm qualitatem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd iſta diffinitio data eſt per cauſam. non. n. illud quod eſt imago, eſt ipſa ſpecies, in qua ſit imitatio K proprie loquendo. Sed indifferentia ſpeciei eſt cauſa, quare dicatur imago. Vel dicatur, quòd vtrūque poteſt dici imago, & illud quod imitatur, & id in quo eſt imitatio, quamuis non ita proprie, & ſic diffinit Hil. (vbi ſup.)

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnumquodque quantum attingit ad rationem imaginis, tantum attingit ad rationem indifferentiæ: ſecundum enim quòd differt, non eſt imago. Inuenitur tamen quidam gradus perfectionis imaginis. Dicitur enim quandoque imago alterius, in quo inuenitur aliquid ſimile qualitati alterius, quæ deſignat & exprimit naturam ipſius: quamuis illa natura in ea non inueniatur, ſicut lapis dicitur eſſe imago hominis, inquantum habet ſimilem figuram: cui non ſubſiſtit natura illa, cuius eſt ſignum, & ſic

imago Dei eſt in creatura, ſicut imago regis in denario: vt dicit Auguſt. & hic eſt imperfectus modus imaginis. Sed perfectior ratio inuenitur, q͞n illi qualitati, quæ deſignat naturam ſubſtantiæ, eſt de natura in ſpecie: ſicut eſt imago hominis patris in filio ſuo: quia habet ſimilitudinem in figura & in natura, quam figura ſignificat: ſed perfectiſſima ratio imaginis eſt, quando eandem numero formam & naturam, inuenimus in imitatione cum eo, quem imitatur: & ſic eſt filius perfectiſſima imago patris: q͞a omnia attributa diuina, quæ ſunt per modum qualitatis ſignificata ſimul cum ipſa natura ſunt in filio: non ſolum ſecūdum ſpeciem, ſed ſecundum vnitatem in numero.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc, quod dicit eius rei, ad quam imaginatur eſt circūlocutio exēplaris. Vnde ponitur in virtute vnius dictionis, & ponitur cōuenienter in diffinitione imaginis: ſicut prius in diffinitione poſterioris, & non econuerſo. Exēplar. n. prius eſt imagine. vnde nō eſt ibi circulus.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ in indifferentia ſpeciei intelligitur, & ſimilitudo & æqualitas, qualis ad imaginem requiritur: vnde illæ duę diffinitiones, quaſi in idem redeunt.

ARTICVLVS II.

1. par. q. 35. artic. 1.

b *Vtrum imago dicatur eſſentialiter.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd imago non dicatur eſſentialiter. Vt. n. ſupra dictū eſt ab Aug. (D. 27. lib. 7. de tri. c. 1.) nihil eſt abſurdius, quàm imaginem ad ſe dici: ſed illud, quod eſſentialiter dicitur in diuinis, ad ſe dicitur. ergo abſurdum eſt, vt eſſentialiter dicatur.

¶ 2 Præt. Imago de ratione ſua vt dictum eſt, (art. præced.) importat ordinem: ſed in diuinis non eſt, niſi ordo originis cum igitur nihil importans originem, in diuinis eſſentialiter dicatur, videtur quod nec imago.

¶ 3 Item. Ex abſolutis, vel eſſentialibus, non poteſt probari perſonarum diſtinctio: quia in eſſentialia trinitatis, poteſt deducere naturalis ratio, non autem in perſonarum diſtinctionem: ſed ſupra ſecunda diſt. (q. 1. art. 4.) probata eſt diſtinctio perſonarum ex ratione imaginis. ergo imago non dicitur eſſentialiter.

CONTRA, Eſt quod in litera dicitur per Augu. & Hil.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, (art. præced.) imago poteſt dici dupliciter, vel id quod imitatur aliquem: vel id in quo eſt imitatio. Si dicatur imago, prout proprie accipitur id, quod imitatur alterum, ſic eſſentia diuina non poteſt dici imago, ſed exemplar, cuius imago eſt creatura: quia imago præſupponit ordinem ad aliquod principium, eſſentia autem diuina, non habet aliquod principium: ſed tamen ſic aliqua perſona poteſt dici imago alterius, inquantum perſona præſupponit ſibi ſm ordinem naturæ aliam perſonam. Vnde, ſic imago ſm quòd proprie de Deo dicitur, ſemper eſt perſonale. Si autem dicatur imago id, in quo eſt imitatio, ſic natura diuina eſt imago: quia in ipſa eſt duplex imitatio. Vna perſonę ad perſonam, ſm quòd filius in natura diuina quam habet a patre, imitatur patrē. Alia creaturę ad creatorem, inquātum creatura imitatur creatorem.

A ſed imperfecte ſm aliquam ſimilitudinem bonitatis ipſius. Et quantum ad primam imitationem: quæ. ſ. eſt perſonæ ad perſonam, imago in recto ſignificabit eſſentiam: ſed in obliquo faciet intellectum perſonarum. ſic. n. idem erit imago, quod natura diuina perſonarum in ea ſe imitantium, & ſic accepit ſupra Hil. in 2. diſt. (ſup. diſt. 2.) Vnde probauit ex rōne imaginis, & vnitatē eſſentiæ, & diſtinctionem perſonarū. Sed quantum ad ſecundā imitationem, q̄ eſt creaturæ ad creatorem, imago ſignificabit diuinam eſſentiā, & cōnotabit reſpectū ad creaturam, q̄ imitatur ipſam, & ſic accepit ibidē Aug. vñ ex rōne imaginis non probauit niſi vnitatem eſſentiæ.

¶ Et per hoc. patet ſolutio ad obiecta.

ARTIC. III.

c *Vtrum ſpirituſſanctus poſſit dici imago.*

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̄, ꝙ ſpirituſſanctus poſſit dici imago. Primo per Dam. (lib. 1. fidei orth. c. 18.) qui dicit, ꝙ ſpūſſanctus eſt imago filij.

¶ 2 Præt. (†ca. 5. to. 3.) Sicut filios imitatur patrē, per oīa cōſimilis ſibi, ita etiam & ſpirituſſanctus: ſed hoc eſt quod requiritur ad perfectam rōnem imaginis, vt dictum eſt. (Hac di. ar. 1 huius q̄ſt.) ergo ſpirituſſanctus eſt imago patris. Si dicis, quòd ſpirituſſanctus non habet hoc, ꝙ ſit ſilīs pr̄i per oīa, ex rōne ꝓceſſionis, ſicut filius hoc habet inquantum procedit vt genitus.

D ¶ 3 Contra. Quia proceſſio ſpirituſſancti, nō tm̄ eſt proceſſio amoris, ſed ꝓceſſio amoris diuini: ſed ꝓceſſio amoris diuini inquātū huiuſmodi habet, ꝙ ſit ī plenitudine eiuſdē naturæ. ergo vr̄ quòd ſpirituſſanctus ex proceſſione ſua habeat, ꝙ ſit imago.

¶ 4 Præt. Dicitur abſolute, quòd ſpirituſſanctus eſt æqualis patri, & ſimilis & connaturalis: quāuis hoc non habeat ex ratione ſuæ proceſſionis abſolute. cū igitur ſimilitudo, & æqualitas, & connaturalitas conſtituant perfectam rationem imaginis, videtur quòd ſpirituſſanctus abſolute, ſit imago.

CONTRA, Eſt quod Hyl. dicit, ꝙ æternitas eſt in patre, & ſpecies in imagine, & vſus in munere: ſicut ergo munus vel donum eſt proprium ſpirituſſancti. ita imago filij. Hoc idem videtur per Aug. ſupra diſt. 27. (lib. 2. de tri. in princ.)

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ imago ſm ꝙ pſonalis dr̄, cōuenit tm̄ filio, & nō ſpūiſcō. Cuius rō diuerſimode aſſignat̄. Quidam. n. dicunt, ꝙ cū imago ponat imitationē in exterioribus, & notionalia in diuinis ſint. q. exteriora, filius conuenienter dicit̄ E imago patris, qui imitatur patrē etiā in aliqua notione. ſ. in cōi ſpiratione, non aūt ſpirituſſanctus, qui nullā notionē cōem cum patre habet. Sed hoc non videtur conueniens ꝓꝑ duo. Primo, (1. fid. orth. c. 3.) quia notionalia in diuinis, non ſe magis habent per modum exteriorum. quàm eſſentialia præter illa, quæ ſunt aſſequentia ſubſtantiam ſecundum Dam. & ideo imitatio in illis adhuc faceret rationem imaginis. Secundo, quia ſecundum relationem originis, non attenditur in diuinis ſimilitudo aut ęqualitas, vel diſſimilitudo, vel inæqualitas, vt ex verbis Auguſt. habitum eſt ſupra. xx. diſtinct. (artic. 1. huius q.) Ad rationem autem imaginis requiritur ſimilitudo & æqualitas, vt dictum eſt. Et ideo alij dicunt, quòd impoſſibile eſt, vnius rei eſſe plures imagines, immediate ducentes in illam, niſi per materiam diuiſas. Nec etiam econtrario eſt poſſibile, quòd idem ſit imago plurium: & ideo, cum patris imago ſit filius, non poteſt etiā eſſe imago ſpirituſſanctus, quia ſic plures eſſent imagines vnius. Nec iterũ poteſt eſſe, quòd ſpiritusſanctus ſit imago patris & filij; quia ſic idem eſſet imago immediata plurium. Iſtud etiam non videtur conueniens propter duo. Primo, quia ſpiritusſanctus refertur ad patrem, & filium, vt ad vnum principium. vnde poſſet eſſe imago eorum vt ſunt vnum principium eius, ſicut homo eſt imago totius Trinitatis. Secundo, quia non eſt maior ratio, quare nõ poſſunt eſſe vnius plures imagines quã vnius plures ſimiles vel ęquales: hoc enim conuenit in diuinis, ſcilicet quòd plures ſint ſimiles vel æquales vnius, non per diuiſionẽ materiæ, ſed per diſtinctionem relationum. Et ideo dicendum cum alijs, ꝙ quãuis diuerſitas rationis attributorũ, non ſufficiat ad diſtinctionem realem proceſſionum, tamẽ ſufficit ad diuerſas notiones eorum. vt ſupra 13. diſt. dictum q.1.art.3. eſt: & ideo quàmuis ſpiritusſanctus ſua proceſſione accipiat naturam: quia tamẽ ſua proceſſio non eſt per modum naturæ, non dicitur, nec eſt generatio, quia generatio eſt proceſſio ꝑ †Cap.2.to.3. modum naturæ, & ꝑ conſequens non dicitur filius. Ita etiam dico, quòd fili⁹ ex ratione ꝓceſſionis ſuę habet quòd ſit imago, & inquantum ꝓcedit vt filius: quia filius dicitur ex hoc, quòd habet naturã patris, & inquantum procedit vt verbum, quia verbum vt dictum eſt, Di.27.q.2.art.1. eſt quædam ſimilitudo in intellectu ipſius rei intellectæ. Sed ſpiritusſanctus non habet hoc ex ratione ſuę proceſſionis, quia procedit vt amor, & ideo ſicut non dicitur filius, quãuis accipiat ſua proceſſione naturam patris, ita nec imago, quàmuis habeat ſimilitudinem ad patrem.

†Diſt.5. Ad Primvm igitur dicendum, ꝙ Dam. large accipit imaginẽ pro quacunque ſimilitudine.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis ſpiritus ſanctus imitetur patrem, non tamen habet ex ratione ſuę proceſſionis vt imago dicatur: & ideo non dicitur imago ſicut nõ dicitur fili⁹.

¶ Ad tertium dicendum, quòd identitas rei in diuinis, non ꝓiudicat diſtinctioni ſecundum rationem in veritate attributorum, & ideo quàmuis ſapientia inquantum eſt diuina ſit eſſentia, nihilominus manet ibi propria ratio ſapientiæ præter rationem eſſentiæ, & ſimiliter ratio voluntatis præter rationem naturæ & intellectus, & propter hoc, etiam remanet diſtinctio F in proceſſionibus, quæ ſunt per modum voluntatis, & intellectus, & naturæ, ad minus ſecundum rationem, & diuerſitas rationum cauſat diuerſitatem nominum. vnde illa nomina nunquam concurrerent in idem, niſi rationes in eadem re fundarentur: & quia proceſſio per modum voluntatis & naturę non eidẽ competit in diuinis, ideo nec nomina ſe conſequuntur, quę ꝓprias rationes proceſſionum demõſtrant.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd quàmuis nomen imaginis ſit impoſitum ab æqualitate, & ſimilitudine, tamen eſt impoſitum ad ſignificandum rem, cui ex modo ſuę productionis competit ſimilitudo & æqualitas, & ideo non oportet, ꝙ dicatur abſolute ſimilis, & æqualis, niſi ex modo ſuę proceſſionis hoc habeat, quòd etiam imago proprie & abſolute dicatur.

¶ EXPOSITIO TEXTVS.

Item quibuſdã videi &c. †Diſt.27. Sciẽdum quòd vtraque opinio ſecũdum aliquid verum dicit. Si enim accipiatur non genitus, prout dicit negationem abſolute, tũc non conuenit patri tantum, nec eſt idem quod ĩgenitus, quod importat negationẽ per modum priuationis, prout ingenitus proprie accipitur. Si autem dicat negationem †Diſt.27. in genere principij, ſic eſt idem qđ ingenitus, & tantum patri conuenit, & ſic procedit prima opinio. {Sed ſi tranſponas &c.} †Cap.1. ratio dicta eſt, quia eſſe dicitur dupliciter, ſcilicet ꝓut ſignificat veritatẽ compoſitionis, & ſecundum quòd ſignificat actum eſſentiæ. †Ante medium. Quãdo ergo dicitur: aliud eſt patrem eſſe, aliud eſt filium eſſe, ita quòd ly eſſe ſit p̄dicatum dicti, ſignificatur eſſe quod eſt accidens eſſentiæ. vnde falſa eſt, quia ſicut vna eſt eſſentia triũ, ita & vnum eſſe. Cũ autem dicitur: aliud eſt eſſe patrem &c. Ita quòd ly patrem prædicetur in dicto ineſſe, ſignificatur veritas compoſitionis, & ſecundum hoc, pater eo eſt pater, quo verum eſt ipſum dici patrẽ, ſcilicet paternitate, & non eſſentia. Et quia alio deus dicitur pater, ſcilicet paternitate, & alio filius, ſcilicet filiatione, ideo cõceditur, quòd aliud eſt eſſe patrem, & aliud eſſe filium, ſecundũ quòd ly aliud, dicit alietatem notionis, & non alietatem eſſentiæ.

tiuum non eſt accidens; quia non eſt mutabile. Ecce diuerſũ eſſe dicit eſſe patrẽ & eſſe filiũ, quod iuxta rationem prædictã accipi oportet: qa ſcilicet alia notio, eſt qua eſt pater, alia qua eſt filius. Non enim ſecundum eſſentiam pater dicitur pater; vel filius filius: ſed ſecundum relationem.

Quomodo dicatur ſapientia genita, uel nata; an ſecundum relationem, an ſecundum ſubſtantiam.

Sciendum quoque eſt; quòd ſicut ſolus filius dicitur verbum, vel imago: ita etiam ipſe ſolus dicitur ſapiẽtia nata, vel genita. Et ideo quęritur: vtrum hoc relatiue dicatur: & ſi relatiue dicitur: an ſecundum eandem relationem qua dicitur verbum, & imago? De hoc Augu. in 7. lib. de Tri. ita ait. Id dici accipiamus cum dicitur verbum; ac ſi dicatur nata ſapientia, vt ſit filius & imago. Et hæc duo cum dicuntur, ideſt nata ſapientia; in vno eorum; eo quòd eſt nata & verbum, & imago, & filius intelligatur. Et in his omnibus nominibus non oſtendatur eſſentia; quia relatiue dicũtur. At in altero quod eſt ſapiẽtia, etiam eſſentia demonſtrẽt; quoniã & ad ſe dicitur, ſeipſa enim eſt ſapiẽs, & hoc eſt eius eſſe quod ſapere. Vnde pater & filius ſimul vna ſapientia: quia vna eſſentia. Caue lector, qualiter hoc itelligas, quod hic dicit Aug. Videtur enim dicere quòd cum dicitur nata ſapientia, ibi ſapientia eſſentiã ſignificet: & nata relationem notet. Quod ſi ita eſt, cogimur dicere, eſſentiã diuinam eſſe natã: quod ſuperioribus repugnat. Sed ad hoc dicimus; quòd in altero, ideſt in eo quòd nata ẽ; eadem notio intelligitur, quæ notatur cum dicitur verbũ, & imago. In altero vero, ſcilicet ſapientia, demonſtratur eſſentia ideſt demonſtratur quòd filius ſit eſſentia: quia ſapientia ſecũdum eſſentiam dicitur. Et G ideo cũ dicitur nata ſapientia, intelligatur quòd ipſe qui nat⁹ eſt; eſſentia eſt: ibi tamen ſapiẽtia non pro eſſentia; ſed pro hypoſtaſi facit intelligentiam; vt ſicut quando dicitur verbũ vel filius; ĩtelligitur hypoſtaſis cũ ſua proprietate. Item cum dicitur nata ſapientia, idem intelligitur, ideſt genita hypoſtaſis. Ideo vigilanter ait idem eſſe intelligẽdum cum dicitur verbũ & cum dicitur nata ſapiẽtia .i. eadẽ relatio: eademque hypo- H ſtaſis, cui ineſt illa proprietas. Et ex hoc adiuuatur illud, qđ ſuperius diximus, ſcilicet cum dicitur pater, vel filius, vel ſpiritusſanctus: non tantum illæ proprietates ſignificãtur, vt cũ dicitur paternitas, filiatio: ſed etiam hypoſtaſis cum ſuis proprietatibus.

b Quòd imago aliquando dicitur ſecundum eſſentiam.

I Illud etiam ſciri oportet, quia cũ ſupradictũ ſit imaginem relatiue dici de filio, ſicut verbum vel filius, interdum tamen reperit ſecundum ſubſtantiã dici. Vnde Aug. in li. de fide ad Petrũ dicit: ꝙ vna ẽ ſanctę trinitatis eſſẽtialiter diuinitas & imago, ad quam factus eſt homo, Hilarius etiam in 5. lib. de Tri. ait. Homo fit ad cõem imaginem. nomen non diſcrepat, natura non differt. Vna eſt enim ad q̃ K homo creatus ẽ ſpecies. Ex his verbis oſtenditur, quòd imago aliquando eſſentię intelligentiam facit, & tunc ad ſe dicitur, & non relatiue.

DISTINCTIO. XXIX.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de innaſcibilitate, quæ eſt proprietas ꝑſonæ: ſed nõ perſonalis. hic determinat de alia notione, quę non eſt ꝓprietas perſonæ: quia nõ vni tãtũ perſonę cõuenit, nec proprietas perſonalis: quia nulla perſonam conſtituit .ſ. de cõi ſpiratiõe, quæ deſignatur cum dicitur: pater & filius ſũt principium ſpiritusſancti. Et diuiditur ĩ partes duas. In prima oſtendit, quõ nomẽ principij de deo dicatur, & quia quãdoq; dicitur ex tẽpore, quandoq; ab æterno principium: ideo in ſecunda oſtendit, qualiter aliquid de †ca.20.to.3 Deo ex tẽpore dici poſſit. 30. diſtin. ibi. {Sunt.n. quędã &c.} ¶ Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit, quot modis deus dicatur principium: ſecundo proſequitur, diuiſionis partes, ibi {Et pater ab æterno.} Et hæc in duas. In primo oſtendit, qualiter Deus dicatur principium creaturæ: quia non ab æterno, ſed ex tempore: & quia hoc commune eſt toti trinitati, & quia eſt principium per creationem per aliquam operationẽ in creatura. In ſecundo, oſtendit, qualiter dicatur principium diuinæ perſonæ. ibi {Demum in eodem.} Et hæc in duas. In prima, oſtendit, quòd pater dicitur principium filij, & ipſe & filius eſt principium ſpiritusſancti ab æterno, non eſſentialiter, ſed notionaliter: ſecunda oſtendit, qua notione principium dicatur. ibi {Qua ergo notione.} Et circa hoc duo facit. primo, oſtendit, qua notione pater principium filij dicatur: ſecundo, qua notione vterq; principium ſpiritusſancti. ibi {Vnum autem principium.} Et circa hoc duo facit, ſecundum duas quæſtiones, quas mouet: ſecunda incipit, ibi {Si vero quæritur, quæ ſit illa notio &c.}

DISTINCTIO. XXIX.

A

De principio quod relatiue dicitur, & multiplicem notat relationem.

Eſt præterea aliud nomen, multiplicem notans relationem, ſcilicet principium. Dicitur. n. principium ſemper ad aliquid, & dicitur pater principiũ, & filius B principium, & ſpiritusſanctus principium, ſed differenter. *a*. Nã pater dicit principiũ ad filium & ad ſpiritũſanctũ. Vnde Aug. ĩ 4. lib. de tri. ait. Pater eſt principium totius diuinitatis, vel ſi melius dr̃, deitatis: qa ipſe eſt a nullo. Non. n. habet de quo ſit, vel de quo procedat: ſed ab eo, & filius eſt genitus, & ſpiritusſanctus procedit. Non ergo dicitur principium totius deitatis, ꝙ vel ſui, vel diuinæ eſſentiæ principiũ ſit: ſed quia principium eſt filij & ſpiritusſancti, ĩ quibus ſingulis tota diuinitas eſt. Filius ad ſpiritumſanctum dicitur principium. *b*. Spiritus vero ſanctus non dicit principium, niſi ad creaturas: ad quas pater etiam dicitur principium, & filius, & trinitas ipſa ſimul, & ſingula perſonarum, principium dicitur creaturarum. Pater ergo principium, eſt ſine principio. Filius principium de principio. Spiritus ſanctus principium de vtroq;, ideſt, de patre, & filio.

Quòd ab æterno pater eſt principium, & filius, ſed ſpiritusſanctus non: immo cæpit eſſe principium.

Et pater ab æterno principium eſt filij, & pater & filius principium ſpiritusſancti: quia filius C eſt a patre, & ſpiritus-

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quatuor.

Primo. Vtrum vna perſona ſit principium reſpectu alterius, & ſuppoſito, quòd ſit.
Secundo, Vtrum principiũ dicatur vniuoce de deo reſpectu diuinæ perſonæ, & reſpectu creaturæ.
Tertio. Vtrũ eadẽ notione pr̃ & filius, ſint principiũ ſpũſſcti.
Quarto. Si poſſint dici vnum principium ipſius.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum vna perſona ſit principium alterius.

1.par.q.33.art.1. dist.9.q.2.art.1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd vna perſona non ſit principium alterius. Nomen enim principij imponitur a prioritate ſicut & nomen ſonat: ſed in diuinis pſonis, non eſt prius & poſterius, vt ſupra habitũ eſt. ergo vna pſona nõ eſt principium alterius.

Tex.1. ¶ 2 Præt. Quod eſt principiũ alicuius, videtur eſſe cauſa eius: quia ſicut dicit philoſophus in 5. Meta. quot modis dicitur cauſa, tot modis dicitur principium vel initium: ſed vna perſona non eſt cauſa alterius, quia in diuinis perſonis nihil eſt cauſatũ. ergo vna perſona non eſt principium alterius.

¶ 3 Item. Vna perſona non eſt principium alterius, niſi in- A quantum dat eſſe: ſed tale principium eſt operatiuum vel effectiuum. cum igitur vna perſona non dicatur factrix, vel operatrix alterius, videtur quòd vna non ſit principium alterius.

Contra eſt quod in litera dicitur, quòd pater eſt principium totius deitatis.

¶ Præt. A quocũq; oritur aliqd, eſt principiũ illi⁹: ſed ab vna perſona oritur alia. ergo vna eſt principium alterius.

Respondeo, Dicendum quòd ad ſignificandum originem diuinarum perſonarum, vtendũ eſt talibus nominibus, qualia modo originis cõpetãt: quia ſm̃ Hil. ſermo debet eſſe rei ſubiectus. 4.de trinit. ãn mediũ. Hoc aũt inuenimus ĩ origine diuinarũ perſonarum, ꝙ tota eſſentia vnius accipiẽ in alia: ita quòd vna numero eſt eſſẽtia triũ & idẽ eſſe. Et ideo ad ſignificandũ ordinẽ talis originis, nõ competit nomen cauſæ propter duo. Primo, quia oĩs cã vel eſt extra eſſentiã rei, ſicut efficiens & finis, vel pars eſſẽtiæ: ſicut materia & forma. Secũdo, quia omnis[d] cauſa habet ordinẽ principij ad eſſe ſui D.1055. cauſati quod per ipſam conſtituitur. pr̃ autẽ non habet aliquẽ ordinem principij ad eſſe filij, ſicut nec ad eſſe ſuum, cum vnum & idẽ ſit eſſe vtriuſq;. vñ pater nõ eſt cã filij, ſed principiũ: quia principium dicit ordinem originis abſolute, non determinãdo aliquem modum, qui ab origine perſonarum alienus ſit. Inuenitur. n. aliquod principium, quod non eſt extra eſſentiã principiati: ſicut punctus a quo fluit linea, & quod nõ habet aliquã influẽtiam ad eſſe principiati: ſicut terminus a quo dr̃ principiũ motus, & ſicut mane dicitur principium diei: ſed nomen authoris[d] D.40. addit ſuper rationem principij hoc, quod eſt, non eſſe ab aliquo: & ideo ſolus pater author dicitur, quamuis etiam filius principium dicatur notionaliter.

¶ Ad primvm igitur dicendum, quòd quia nomen principij impoſitum eſt ſm̃ quod inuenitur in creaturis, vbi princi- D piũ eſt prius aliquo modo principiato: ideo a prioritate imponitur: ſed tñ imponitur ad ſignificandum illud, a quo eſt aliqd. Vnde, quãuis quantum ad modum ſignificandi diuinis non cõpetat, ſicut & alia nomina eſſentialia, quę a nobis impoſita ſunt: tamen quantum ad rem ſignificatam, propriiſſime, ratio principij ſibi competit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis pater dicatur principium filij: non tamen dicendus eſt cauſa, niſi improprie: ſicut Hom.2.ſup 1.ca.Ioan.to.3. Chry. vtitur nomine cauſæ, dicens, patrem cauſam filij. principium. n. in plus eſt, quàm cauſa, & cauſa in plus eſt, quàm elementum: ſicut dicit Cõmen. 5. Meta. Vnde omnis cauſa eſt principium: ſed non conuertitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quia factio & operatio ſemper terminantur ad eſſe rei: ideo filius nõ poteſt dici factus nec operatus a patre, cum quo vnum eſſe habet: ſed tantum generatus E propter originem perſonæ.

ARTICVLVS II.

b Vtrum principium dicatur vniuoce de Deo, ſecundum quòd dicitur principium diuinæ perſonæ & creaturæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd principium vniuoce dicatur, ſm̃ quod Deus dicitur principium perſonæ diuinæ & creaturæ. Sicut D.612. & 616.

Lib. contra Cunomii post mediū enim dicit Basilius, accipere a patre filius, habet commune cum omni creatura; sed habere per naturam est filij proprium. Sed art. præced. ratio principij fundatur supra originem vnius ab alio, vt dictum est. ergo principium vniuoce dicitur respectu personæ diuinæ, & respectu creaturæ.

¶ 2 Præt. Magister vtitur tali diuisione principij, quòd principiū est de nō principio, & principium de principio, & principium de vtroque principio. In hac autem diuisione oportet, quòd principiū accipiatur, & secundum quòd dicit respectum ad creaturam, & secundum ꝙ dicit respectum ad personam: cum igitur hec diuisio omnino esset inartificialis, si principiū æquiuoce diceretur: videtur quòd principiū vniuoce dicatur secundum vtrunque modum. Rom. c.11.

3 CONTRA. Æterno & temporali, nihil potest esse vniuocum: sed principium respectu creaturæ est ex tempore, principium autem respectu diuinæ personæ est ab æterno. ergo principium æquiuoce dicitur. ca.28. to.6.

¶ 4 Præt. Pater est principium filij per generationem, & spiritussancti per spirationem, & creaturæ per creationem: hæ autem sunt diuersæ rationes originis. ergo videtur, ꝙ principium in istis acceptionibus ęquiuoce sumatur.

¶ Vlterius quęritur, quomodo per prius dicatur. Videtur.n. quòd secundum ꝙ dicit respectum ad creaturam: essentiale.n. est prius secundum intellectum notionali & commune proprio; sed esse principium creaturæ est essentiale, & toti trinitati commune, esse autem principiū diuinę personę est notionale & ꝓpriū. ergo &c.

¶ CONTRA. Aeternum est prius temporali: sed principium personæ, dicitur ab ęterno; principium autem creaturæ a tempore, ergo &c.

RESPONDEO dicendum, quòd idem iudicium est de principio & de origine, super quam fundatur ratio principij: potest autem origo considerari dupliciter: aut secundum communem rationem originis, quæ est aliquid ab aliquo esse, & sic vna ratio est communis ad originem personarum, & originem creaturarum, non quidem communitate vniuocationis sed analogię, & similiter etiam nomen principij: potest etiam considerari secundum determinatum modum originis, & sic sunt diuersę speciales rationes originis & principij: sed hoc non facit ęquiuocationem: quia sic etiam secūdum philosophum primo de anima: animalis ratio, secundum vnumquodque est alia. Tex. 8.

AD PRIMVM dicendum, quòd principium est commune communitate analogiæ, & non vniuocationis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd magister accipit principium incorp. art. in diuisione secundum cōem rationē, quę vna est, vt dictū est, & nō secundum Ioan. 8. speciales, q̄ differūt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quāuis æterno & temporali nihil sit vniuocum, est tñ aliquid cōe secundum analogiam, vt sæpe dictum est.

¶ Ad quartum dicēdum, quòd ratio illa procedit quātum ad spāles rōnes originis q̄ non faciūt æquiuocationē, vt dictū est. vbi sup.

¶ Ad id quod vlterius quæritur, dicendum, quòd processio creaturarum exemplatur a processione diuinarum personarum. vnde absolute loquendo, per prius dicitur principium respectu ꝑsonę q̄ respectu creaturæ. Sed tñ sciendum quòd in principio secundum qđ dicitur respectu creaturæ est considerare ipsam habitudinem, quæ tēporalis est, & illud in quo fundatur ista habitudo, s. virtus & operatio diuina, in quibus tñ non est ratio principij, nisi quasi habitualiter, & sic secundo modo considerādo principium secūdum quòd dicitur principium creaturæ, est prius q̄ principium diuinæ personæ, quod fundatur in proprietate, per modum quo essentiale, dicitur prius notionali secundum intellectum: sed hoc nō est nisi ſm quid.

¶ Et ꝑ hoc patet rñsio ad vtrūq; obiectū.

ARTICVLVS III.

c Vtrū proprietas patris et filij quæ dicuntur principium spiritussancti sit tantum vna. ca.14.ibid.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nō sit nisi vna proprietas patris & filij, secūdum quam dicuntur principium spiritussancti: proprietas enim vnitatē & multitudinē trahit a suppositis: sed pr̄ & filius nō sunt vnū suppositū. ergo nec ipsorū est vna ꝓprietas.

¶ 2 Præt. Nihil idē est vniēs pricipiū & distinguēs, sed notiōes ī diuinis sūt distiguētes, ergo vr̄ ꝙ nulla notio p̄rem & filiū vniat.

¶ 3 Item. Magis sunt vnū quę vniunē in natura & proprietate, q̄ q̄ vniuntur in natura tm̄: sed pr̄ & filius non sunt magis vnū q̄ pr̄ & spiritussanctus: cū igiē pr̄ & spūssanctus nō cōueniāt nisi in natura, vr̄ ꝙ pr̄ & filius non vniant in aliqua proprietate vna.

¶ 4 Pręt.

F sanctus ab vtroque. Spiritus vero sanctus non ab ęterno principium est, sed esse cœpit: quia non dicitur principium nisi ad creaturas. Cum ergo creaturę esse cœperunt, & spiritussanctus esse cœpit principium earum: Ita etiam pater & filius esse cœpit cum spiritusancto vnū principium creaturarum: quia creaturæ esse cœperunt a patre & filio, & spiritusancto. Et dicuntur hi tres, non tria, sed vnum principium omnium creaturarum, quia vno eodemque modo principium rerum sunt. Nō enim aliter sunt res a patre, & aliter a filio, sed penitus eodē modo. Ideo Apostolus intelligens hāc trinitatem esse vnum principium rerum, ait. Ex ipso, per ipsum, & ī ipso sunt omnia. Cum vero audiuimus omnia esse ex Deo, vt ait August. de natura boni, omnes vtique naturas intelligere debemus, & omnia quæ naturalia sunt. Nō enim ex ipso sunt peccata, quæ naturam non seruant, sed vitiant, quę ex voluntate peccantium nascuntur. Omnium ergo quę naturaliter sunt: vnū principium est pater cum filio, & spiritusancto, & hoc esse cœpit. Ab ęterno autem pater principium est filij generatione, & pater & filius vnum principium spiritussancti. Vnde August. in v. lib. de trini. ita ait. I Dicitur relatiue pater: idemque relatiue dicitur principium. Sed pater ad filium dicitur, principium vero ad omnia quæ ab ipso sūt. et principium dicitur filius. Cum enim diceretur ei. Tu quis es? respondit, principium qui & loquor vobis. Sed nunquid patris principium est? immo creatorem se voluit ostendere, cum se dixit esse principium: sicut & pater principium K est creaturę: quia ab ipso sunt omnia. Cum vero dicimus, & patrem principium, & filium principium, non duo principia creaturę dicimus: quia pater & filius, simul ad creaturam vnū principium est, sicut vnus creator. Si autem quicquid in se manet & gignit vel operatur aliquid, principium est eius rei quam gignit, vel eius quā operatur, G non possumus negare etiam spiritumsanctum recte dici principium, quia non eum separamus ab appellatiōe creatoris, quia scriptum est de illo, quòd operetur, & vtique in se manens operatur. Non enim in aliquid eorum, quæ operatur ipse mutatur & vertitur. Vnum ergo principiū ad creaturam cum patre & filio est spiritussanctus, non duo vel tria principia. Ecce aperte ostendit August. patrem, & filium, & H spiritumsanctum, esse vnum principium rerum creatarum, idest, vno eodemque modo esse principium, & illum modum satis aperuit: quia scilicet operantur omnia, & quia similiter operantur hi tres: ideo vnum principium esse dicuntur.

Hic ostendit, quomodo pater sit principium filij, & ipse & filius principium spiritussancti.

d

DEinde in eodem libro continue ostendit, quomodo pater dicatur principium ad filiū, & ad spiritumsanctum, ipse filius, dicens ideo esse patrē principiū filij: qa genuit eū, & patrē & filiū esse principiū spiritussancti, qa spiritussanctus ꝓcedit vel datē ab vtroq;. Ait.n.ita. Si gignens ad id quod gignitur, principiū est: pater ad filium principium

¶ 4 Præte. Propinquius est proprietati illud, in quo est, quàm illud ad quod dicitur: sed proprietates, quæ sunt in vna persona sunt plures ex hoc, quòd ad diuersa referuntur: sicut generatio in patre ad filium, & communis spiratio ad spiritumsanctum. ergo multo magis efficientur duæ proprietates, ex hoc, quòd sunt in duabus personis.

De proces. sio. S.S. cap. 2. CONTRA. Secundum Ansel. in omnibus pater, & filius vnum sunt, in quibus non distinguit inter eos relationis oppositio: sed in communi spiratione, pater, & filius non opponuntur. ergo est vna, & eadem numero in vtroque.

RESPONDEO. Dicendū, quòd vna numero notio ē patris, & filij, secundū quod principiū spiritussancti dicuntur: vt dicitur in litera. Cuius ratio est, quia distinctionem rerū, secundum formam aliquam non inuenimus, nisi dupliciter. Vnomodo, secundum quod aliqđ commune distinguitur per plures rationes speciales: sicut ratio generis distinguitur in plures species. Aliomodo, secundum quod natura specialis distinguitur in plura secundum numerum. Hic autem secundus modus, non potest esse in diuinis duplici ratione. Primo, quia multiplicatio secundum numerum vniꝰ speciei, non est ex aliquo formali adiuncto, sed ex materiali principio diuiso, quia ratio speciei specialissimæ constituitur per aduentum vltimæ formæ constitutiuæ. materia autem non est in diuinis. Secundo, quia natura specialis non multiplicatur nisi secundum esse, quod in diuersis habet: quia tota quidditas completa est in specie. In diuinis autem non est nisi vnum esse. vnde non potest esse, quòd aliquid dictum secundum specialem rationem in diuinis numero multiplicetur. Relinquitur igitur, quòd quicquid est in diuinis, vel remaneat indistinctum, & vnum numero: sicut natura communis tribus personis, vel habeat rationem communem distinguibilem, secundum plures rationes speciales: sicut relatio communis est tribus, non tamen vna numero relatio, sed alia & alia, etiam secundum rationem specialem distincta. Cum igitur communis spiratio nominet specialem rationem principij secundum specialem modum originis, impossibile est, quòd sit nisi vna numero in patre, & filio.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd in creaturis, supposita distincta sunt per esse, & ideo proprietates ipsorum etiā secundum esse distinguuntur. sed in diuinis suppositis est vnum esse. vnde & proprietas, non potest multiplicari secundum esse sed solum, secundum rationem proprietatis specialem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd secundum idem: non potest esse aliquid vniens, & distinguens, & respectu eiusdem. vnde communis spiratio distinguit patrem a spiritusancto, sed vnit filio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd secundum August. supra dist. 20. secundum relationes originis, non attenditur æqualitas, vel inæqualitas, & ideo ex hoc, quòd pater conuenit cum filio in aliqua notione, non dicitur magis vnum esse cum eo, quàm cum spiritusancto: sed solum in pluribus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd proprietas relatiua, quantum ad esse quod habet, proximius se habet ad suum suppositum, quàm ad id, ad quod dicitur. vnde si esset ibi variatio secundum esse hoc haberet a suppositis: sed secundum rationem relationis dicitur ad aliud. & ideo distinguitur specialis ratio relationis, secundum quod ad aliud, & aliud refertur.

ARTIC. IIII.

d Vtrum pater, & filius sint vnum principium spiritussancti.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd pater, & filius non sint vnū principium spiritussancti. 1.p.q.36. art.4. Si enim vnū sunt principium, aut vnū, quod est pater, aut vnum, quod non est pater. si vnum qđ est pater. ergo filius est pater, qđ falsum est. si vnum quod nō est pater. ergo pater non est pater, quod iterum falsum est. ergo nullomodo sūt vnum principium.

¶ 2 Præt. De patre, & filio, & spiritusancto, ex eo quòd sunt vnum principium creaturæ, dicimus quòd sunt vnus creator: sed non dicimus, quòd pater, & filius sunt vnus spirator. ergo non sunt vnum principiū spiritussancti.

¶ 3 Item. Vnitas causa est identitatis: sed pater, & filius nō dicuntur idem principium spiritussancti. ergo nec vnum.

CONTRA. Sicut supra habitum est, In omnibus pater, Art. præc. ex Ansel. & filius vnum sunt, in quibus non distinguit relationis oppositio, & in quibus hoc de illo dicitur: sed filius est principium de principio. ergo pater & filius sunt vnum principium.

¶ Pręt. Vnius rei vnum est principium, sed spiritussanctus est vnus. ergo vnum eius est principium.

RESPONDEO, Dicendum, quòd secundum omnes, pater & filius sunt vnum principium spiritussancti, qui spiritum sanctum, ab vtroque confitentur procedere. Sed circa hoc qualiter dicatur, sunt diuersæ opiniones. Quidam enim dicunt, quòd vnum non designat, nisi vnitatem proportionis: quia sicut se habet pater ad spiritumsanctum, vt spirans, ita & filius. Sed istud non sufficit, quia secundum vnitatem proportionis, etiam conueniunt pater & filius in ratione suppositi, & tamen non dicimus eos esse, vnum suppositum. Et ideo alij dicunt, quòd vnum dicit vnitatem naturæ, qui videntur inniti authoritati Anselmi, qui dicit, quòd pater, & filius spirant De proces. sio. S.S. spiritumsanctum, inquantum vterque eorum est Deus. Sed nisi aliquid plus dicant, ab vnitate principij notionaliter dicti, non excluderetur spiritussanctus, qui non excluditur ab vnitate naturę. Et ideo alij dicunt, quòd dicit vnitatem notionis, & istud videtur esse conueniens, quia in substantiuis nominibꝰ, vnitas, d & pluralitas attenditur secundum vnitatem, & pluralitatem formæ significatę. D. 927 vnde dicimus, vnus Deus ꝓpter vnitatem diuinæ naturæ. forma autem quam significat hoc nomen principium, secundum quod personaliter sumitur, est ipsa notio, vel proprietas, sicut hoc nomē pater, significat paternitatē, vnde ad vnitatem notionis sequitur vnitas principij. Potest nihilominus dici, vt saluetur dictum Ansel. quòd significat vnitatem Vbi sup. in potentia spiratiua, quæ dicit naturam diuinam, sub ratione talis proprietatis, quæ est principium operationis personalis: vt supra dictum est. dist.11.q.1. ar.2.& 3.

¶ Ad

A est: quia genuit eum. Vtrum autem, & ad spiritumsanctum principium sit pater, quia dictum est de patre procedit: non parua quęstio est. Quod si ita est, non iam principium eius tantum erit rei, quam gignit vel facit; sed & eius quam dat; & quæ procedit ab ipso. B Si ergo quod datur, vel quod procedit principium habet a quo datur, vel procedit, fatendum est patrem, vel filium vnum principium esse spiritussancti: non duo principia. Sed sicut pater, & filius ad creaturam relatiue vnus creator, & vnus dominus dicitur: sic relatiue ad spiritumsanctum, vnum principium. Ad creaturam vero pater, & filius, & spiritussanctus vnum principium sunt, sicut vnus creator, & vnus dominus. Ecce habes, quòd pater principium filii dicitur, quia genuit eum. Qua ergo notione est pater; ea principium filii dicitur, idest generatione; secundum quam etiā dicitur author filij. Vnde Hilarius† in quarto libro de Trinitate ita ait. Ipso, quo pater dicitur, eius quem genuit author ostenditur, id nomen habens, quod neque ex alio profectum intelligatur, & ex quo is qui genitus est, substitisse doceatur. nouit Ecclesia vnum innascibilem Deum. nouit vnigenitum Dei filium. confitetur patrem ab origine liberum, confitetur & filii originem ab initio; non ipsum ab initio: sed ab initiabili; non per seipsum; sed ab eo, qui a nemine est, natum ab æterno, natiuitatem scilicet ex paterna æternitate sumentem. Edita est hic fidei professio; sed professionis ratio nondum exposita est; & ideo quærenda, scilicet quomodo intelligēdum sit, quòd ait, filii originem esse ab initio, & non ipsum esse ab ini- C tio, sed ab initiabili. Hoc vtique subdens; determinauit quomodo acceperit initium: inquiens, originem filii esse ab initio; ac si diceret. Non ita intelligas originē filii esse ab initio: quasi ipse filius habeat initium; sed quia ipse est ab initiabili, idest, a patre, a quo sunt omnia. Nam licet filius sit principium de principio, non est tamen concedendum. quòd filius habeat principiū. Cumq; D

† Non lōge a princ.

E

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd iſta diuiſio, aut ſunt vnum, quod eſt pater: aut ſunt vnum, quod non eſt pater, non eſt per contradictoria. vnde vtraque falſa eſt. Sed hęc vera. non ſunt vnum, quod eſt pater tantum: ſed ſunt vnum, quod eſt pater, & filius: ſicut ſunt etiam vnus Deus, qui eſt pater, & filius,

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quis dicantur vnum principiũ ſpirituſſancti: non tamen dicũtur vnus ſpirãs, [d] vel vn⁹ ſpirator: quia huiuſmodi diſtinctiones imponuntur ab actibus, q ſemper ſignificant vt adiacẽter, & in talibus non attenditur in cõſignando pluraliter pluralitas formæ ſignificatæ, ſed ſuppoſitorũ. vt ſupra dictum eſt. 16. diſ. Sed de creatione non eſt ſimilis ratio, & ſpiratione, quia ſpiratio præexigit diſtinctionẽ in ſuppoſitis. vnde eſt aliquo modo a pluribus ſuppoſitis, inquantum diſtincta ſunt, cum ſit operatio perſonalis, ſed creatio eſt opus eſſentiæ diuinæ. vnde eſt opus ſuppoſiti in diſtinctiſ prout eſſentia ſignificat id qđ eſt, vt hoc nomine Deus: & ideo ſicut pater, & filius dicuntur vnum, quod eſt vn⁹ Deus, ita & vn⁹ creator: non tamen creans vnus: quia participium eſt adiectiuum.

D. 411. & 30.

q.1.ar.4.

filius ſit principium de principio, & pater principiũ non de principio, non eſt principium de principio: principium ſine principio, ſicut filius nõ eſt pr̃. Neq; tñ duo principia, ſed vnũ: ſicut pater, & filius, non duo creatores, ſed vnus creator.

c Cum pater, & filius ſint unum principium ſpirituſſancti: quæritur an eadem notione.

VNum autem principiũ, ſunt pater, & filius: non tñ creaturarum, vt dictum eſt ſupra: ſed ẽt ſpi. ſancti. Ideo quæri ſolet: vtrũ eadẽ notione pr̃ ſit prĩcipiũ ſpi. ſancti, & filius, an ſit alia notio, qua pr̃ dicat̃ prĩcipiũ. ſpi. ſancti. & alia qua filius. Ad qđ dicim⁹, cũ pater dicat̃ prĩcipiũ ſpi. ſancti, & filius, quia. ſ. ſ. procedit vel dat̃ ab vtroque, nec aliter ꝓcedit, vel datur a patre, q̃ a filio. Sane intelligi poteſt, patrem, & filiũ eadẽ relatione, vel notiõe, principium dici ſpir. ſancti. Si vero quæritur, quæ ſit illa notio, quã ibi notat principium, nomen eius non habemus, ſed non eſt

¶ Ad tertium dicendum, quòd non conceditur communiter, quòd ſint idem principium, quia ratione articulationis includitur vnitas ſuppoſiti: ſicut etiam ſupra Magiſter dicit, quòd Deus non genuit ſe Deum, nec alium Deum: quidam tamen dicunt, quòd filius & pater ſunt idem Deus, & ſunt idem principium, eo quòd ly idem, eſt adiectiuum, & non ponit identitatem abſolutam, ſed reſpectu eius cui adiungitur, & ſecundum hoc poteſt concedi, quòd ſunt idem principium.

EXPOSITIO TEXTVS.

PATER eſt principium totius deitatis. } Videtur eſſe falſum, quia, aut diuinitas ſumitur pro eſſentia diuina, aut pro perſonis. Si pro perſonis, ſic non eſt principium totius diuinitatis, ideſt, omniũ perſonarum, cum non ſit principium ſuipſius. ſi pro eſſentia, videtur falſum, quia non eſt principium eſſentiæ. Et præterea, totalitas exigit aliquam diſtinctionem in partibus. in eſſentia aũt nulla eſt diſtinctio. Reſpondeo dicendum, ꝙ vtroq; modo accipi põt. Si. n. accipiatur pro eſſentia, tunc totum non dicit integritatẽ partium, ſed pfectionem naturę, & dicitur eſſe principium totius diuinitatis, non quia deitatẽ generet, vel ſpiret, ſed quia diuinitatem generãdo, vel ſpirando cõicat. vt ſit ſenſus. Eſt principiũ diuinitatis, i. vt deitas, habeatur. Sed ſic ẽt fili⁹ poſſet dici principiũ diuinitatis totius, quia ab ipſo pfecta diuinitas eſt in ſ. ſ. niſi pro tanto, ꝙ non ſm oẽm modum quo cõicabilis eſt, & quia non p generationem. Si aũt ſumatur pro vniuerſitate perſonarũ, tunc planius eſt, quia ſic dr̃ principium totius diuinitatis, inq̃tum in oĩbus pſonis diuinis ipſe ẽ quaſi principium, a quo aliæ perſonæ fluunt, ſicut punctum dr̃ principium totius lineæ, q̃uis ſuipſius principiũ non ſit. Vel ſi melius dr̃ diuinitatis, pro tanto melius, quia deitas dr̃ a deo, quod ſignificat per ſe & eſſentialiter diuinitatem habentem, ſed diuinitas dr̃ a diuino, quod eſt denominatiuum. Vnde põt ẽt participationem diuinitatis ſignificare, ſm ẽt quòd dr̃ perpetuitas

vt habet Auer. 2. de ani. tex. 34.

F ſpecierum a Philoſ. diuinũ eſſe. Vnde ad ſingularitatem excellentiæ deſignandum, magis competit nomen diuinitatis q̃ deitatis. { Oẽs naturas }, i. oẽs ſebſtãtias { Et quæ naturaliter ſunt }, ideſt ꝓprietates & operationes nãles. { Confitetur ẽt &c. } vult dicere, ꝙ origo filii eſt a principio, vel initio, quia a patre: ſed qa initium põt itelligi ẽt de principio durationis, ideo ad excludendum falſum intellectum ſubiũgit. { Non ipſum ab initio }. ſ. durationis. { Sed ab initiabili }. i. principio initiatiuo. ſ. patre. vnde ſubiungit. { Q̃uo filius non eſt per ſeipſum }, i. a ſeipſo, qa ſicut infra habebit, ita eſt filius per ſe, ꝙ non a ſe, ſed a patre, & ſubiungit, Etiam de æternitate ipſius &c.

ipſa paternitas, vel filiatio, immo notio quædã, quæ patris eſt & filii, quia ab æterno pater, & filius, vnum principium eſt ſpirituſſancti. Donator autẽ, vt ꝓdictum eſt, dicitur pater, vel filius ex tempore, ſicut ſpiritus-
G ſanctus datum, vel donatum.

DISTIN. XXX.

A

De his, quæ temporaliter de Deo dicuntur, & relatiue, ſecundum accidens, quod non Deo, ſed creaturis accidit.

SVNT enim quædã quæ † ex tempore de Deo dicuntur, eique tẽporaliter conueniunt ſine ſui mu-
H tatione, & relatiue dicuntur ſecundum accidens, non quod accidit Deo, ſed quod accidit creaturis, vt creator, dominus, refugium, datum vel donatum, & huiuſmodi. De his Auguſt. in libro quinto de Trinit. ait. Creator relatiue dicit̃ ad creaturam, ſicut dominus ad ſeruum. Item: non aliquem moueat, ꝙ. ſ. ſ. cum ſit coętern⁹ pr̃i, & filio; dicitur tamẽ aliquid ex

DISTIN. XXX.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO, ꝙ principiũ reſpectu creaturæ dicitur de Deo ex tempore: conſequẽter oſtendit qualiter aliquid de Deo, ex tempore dici poſſit. & diuiditur in partes duas. In prima, oſtendit aliquid de Deo dici ex tempore. In ſecunda, oſtẽdit modum, quo iſta de Deo dicuntur. ibi { Quomodo igitur obtinebim⁹. }

†c.13. to.3.

I Circa primum duo facit. Primo, oſtendit veritatem. Secundo, excludit obiectionem. ibi { Sed hoc aliquis dicet &cæt. } { Quomodo igitur obtinebimus } Hic oſtendit modum, qualiter iſta de Deo dicantur. Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit modum: quia ſcilicet dicuntur de ipſo ſine ſui mutatione, & ſine aliquo accidente ſibi adueniente, & ſine aliqua reali habitudine: ſed quòd ſolum nomen eſt relatiuum. Secundo, ex modo determinato ſoluit quandam queſtionem quam ſupra 18. diſtinct. reliquerat inſolutam. ibi { Hic poteſt ſolui quæſtio &c. }

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic tria quęruntur.

K Primo. Vtrum aliquid de Deo, ex tempore dicatur.

Secundo. Vtrum iſta ſignificent eſſentiam diuinam.

Tertio. Vtrum illa nomina relatiua, ponant aliquam relationem realiter in Deo exiſtentem.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum aliquid dicatur de Deo ex tempore.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd de Deo, nihil ex tempore dicatur. De quo enim dicitur aliquid ex tempore, qđ ante non dicebatur, poteſt dici eſſe factum illud: ſicut homo dicitur eſſe factus albus: ſi prius non dicebatur vere de eo, quòd eſſet albus: ſed fieri nullo modo competit Deo, ſicut nec mutari, cum ſit primum mouens. ergo videtur, quòd nihil de Deo ex tempore dicatur.

1.p.q.13. ar.70.

¶ 2 Præt.

¶ 2 Pręt. Quicquid prędicatur de aliquo, aut dicitur deo eo per ſe, aut per accidens: ſed iſta non prædicatur per ſe: quia quod per ſe ineſt, ſemper ineſt, hæc aut non ab æterno de deo dicuntur, nec etiam per accidens: quia nullum accidens in deo eſt. Et præterea. cum omne per accidens, reducatur ad aliquod per ſe, hæc dicerentur de aliquo alio per ſe, quod nõ inuenitur: quia nihil aliud quàm deus dicitur creator, vel vniuerſitatis dominus. ergo videtur, quòd iſta nullomodo, de deo dicantur. Si dicatur, quòd eſt prædicatio per cauſam.

¶ 3 Contra. vbicunque eſt prædicatio p cauſam, poteſt reſolui prædicatio talis, & exponi per propoſitionem denotantem habitudinem cauſæ, vt ſi dicatur, quòd deus eſt ſpes noſtra, poteſt exponi, quòd ſpes noſtra ẽ a Deo: ſed non poteſt dici, ꝙ creator ſit a Deo: ergo cũ dicitur, deus eſt creator, non eſt prædicatio per cauſam.

¶ 4 Præt. Omne verũ aut eſt neceſſarium, aut cõtingens. Si igitur hæc prędicantur de Deo vere: aut ꝓdicantur neceſſario, aut cõtingenter: ſed non prædicantur neceſſario: quia nõ ſemper. nec etiam contingẽter: quia in deo nihil eſt contingens. ergo videtur, quòd non poſſint de Deo vere prædicari.

tẽpore, veluti hoc ipſum quod donatum diximus. Nam ſempiterne ſpirituſſanctus ẽ donum, temporaliter autem donatũ. Et ſi dominus non dicitur niſi cum habere incipit ſeruum, ẽt iſta appellatio relatiua ex tempore eſt deo. Non enim ſempiterna creatura eſt, cuius ille dominus eſt, ergo dominum eſſe non ſempiternum habet, ne cogamur etiam creaturam ſempiternam dicere, quia ille ſempiterne non dominaretur, niſi, etiam iſta ſempiterne famularetur. Sicut autem non poteſt eſſe ſeruus qui nõ habet dñm: ſic nec dñs, qui nõ habet ſeruũ.

Oppoſitio, quòd non ex tempore ſit dominus, quia eſt dominus temporis, quod non eſt ex tempore.

SEd hic aliquis dicet, quòd non ex tempore competit deo hæc appellatio, qua dicitur dominus, quia non eſt tantum dominus rerũ quæ ex tempore cęperunt ſed etiam illius rei, quæ non cę

CONTRA, eſt totum, quod in litera dicitur, & ab Auguſt. & a Magiſtro, & vſu loquentium, & ſecundum fidem, & ſecundum philoſophiam.

REPONDEO, Dicendum, quòd neceſſe eſt, quòd aliquid de deo ex tempore dicatur. Cum enim omne eſſe cuiuslibet rei effluat ab ipſo deo, nõ ſolum vniuerſi, ſed cuiuslibet partis eius, oportet, quòd ipſe deſignetur in habitudine principii ad quodlibet eorum quæ ſunt; & cum multa eorum quæ ſunt, non ſemper fuerint, etiam ſi ponatur vniuerſum ſemper fuiſſe, quod quidam philoſophi errantes ſenſerunt, oportet, quòd nomina deſignantia illam habitudinem, non ab æterno de deo dicantur, ſed ex tempore: quia relatio ſecundum actum, exigit duo extrema in actu exiſtere. vnde non poteſt referri ad creaturam vt ad actuale principiũ creaturæ, niſi creatura exiſtente, in actu, quod non ſemper fuit ſed ex tempore. Hoc autem non contingit de aliis quæ abſolute de deo dicuntur, quòd ex tempore dicantur de ipſo: quia ea quæ abſolute dicuntur ſecundum proprias rationes ponunt in eo aliquid in quo dicuntur, vt quantitas, & qualitas, & huiuſmodi. Vnde nihil horũ inuenitur, quod non realiter ſit in deo, de quo vere, & proprie dicitur: & propter hoc non poſſunt de aliquo ex tempore dici, niſi illud mutetur per ſuſceptionem eius, quod prius non habuit. Sed relatio ſecundum [d] rationem ſuam non habet, quòd ponat aliquid in eo de quo dicitur, ſed ponit tantum habitudinem ad aliud, vnde inuenitur aliqua relatio vt ſupra dictum eſt, non realiter exiſtens in eo de quo dicitur, & ideo in talibus habitudines illæ de nouo dicuntur de aliquo non per mutationem eius, ſed illius ad quod dicitur, & ita eſt in omnibus quæ de Deo ex tempore dicuntur.

8. Phyſ. Tex. 4.

D.1086.

Diſt. 26. q.2.ar.1.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ſicut huiuſmodi habitudines, non ponuntur realiter eſſe in deo ſed ſecundum rationem tantum, ita etiam ex hoc, quòd de nouo de deo dicuntur, non ſequitur, quòd in eo ſit aliquid [d] fieri ſecundũ rem, ſed ſecundum rationem tantum, ſicut dicitur in pſal. Domine

D.1089. D. 612. & 616. Pſal. 89.

A refugium factus es nobis. Tamen & ſi concedatur ſecundum rationem aliquid, vt refugium vel huiuſmodi factus, nullo tamen modo dicendus eſt mutatus: quia mutato imponitur [illegible] remotione eius a quo eſt motus, ſed fieri per adeptionem eius, ad quod motus terminatur. a Deo, autem nullo modo aliquid remouetur, & ſi adueniat habitudo aliqua ſecundũ ratione. vnde & ſi dicatur fieri aliquid nõ debet dici mutari in illud.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum magiſtrum, iſta prædicantur per [d] accidens, non quòd in deo ſint, ſed quòd in creaturis. Tamen intelligẽdum eſt, quòd in iſtis nominibus ẽ duo conſiderare, ſcilicet habitudines ipſas, & illud ſupra qđ fundatur ratio habitudinis in Deo, ſicut habitudo creationis habet pro fundamento in deo virtutẽ diuinam, cuius eſt ducere res in eſſe de nihilo. Si igitur conſideratur hoc quod habẽt pro fundamento in re diuina, conſtat, quòd per ſe dicũtur, & ab æterno conueniunt quantum ad illud: quia eſſentia, virtus, operatio diuina ab æterno eſt. Si autem conſideretur ipſa habitudo, tunc per accidens de deo dicuntur, quantum ad hoc. Accidens autẽ dupliciter dicitur.

D. 28. & 460. & 1053.

†cap. 16.

pit ex tempore, ideſt ipſi⁹ temporis. quod non cœpit ex tempore, quia non erat tempus antequàm inciperet. Et ideo non cępit eſſe dominus ex tẽpore. Ad quod dici poteſt, quia licet non cęperit ex tempore dominus eſſe temporis, cœpit tamẽ
B eſſe dominus tẽporis; quia non ſemper fuit tempus, & ipſius hominis ex tempore cępit eſſe dominus. De hoc Aug. in eodẽ li. cõtinue ita ait. Quiſquis extiterit, qui ęternum deum ſolũ dicat, tẽpora vero non eſſe ęterna propter varietatẽ, & mutabilitatem: ſed tamen ipſa tempora non in tempore eſſe cępiſſe, quia non erat tempus antequam tempora inciperent: et ideo non in tempore acciderit
C deo vt dominus eſſet: quia ipſorum temporũ dominus erat quæ vtique non in tempore eſſe cœperunt: quid reſpõdebit de homine, qui in tempore factus eſt, cuius vtique dominus non erat antequàm eſſet? Certe vt dominus hominis eſſet, ex tempore accidit deo. Et vt omnis amoueatur controuer-

aut ſecundum, quòd nominat naturã accidentis condiuiſam ſubſtantiæ, & ſic in deo nihil eſt accidens. aut ſecundum
D quod nominat aliquid per aliud cõueniens, ſicut dicimus, quòd album ædificat per accidens: quia adiungitur ei quod per ſe eſt cauſa ædificationis, ſcilicet ædificatori: & ſic per accidens conuenit deo referri ad aliud extra ſe. Non enim dicitur relatiue, niſi qa aliud refertur ad ipſum, ſicut dicit philoſophus. 5. Met. quia ſcibile eſt relatiuum, non quia ipſum referatur, ſed quia aliud refertur ad ipſum. Nec tamen ſequitur, quòd illa habitudo quæ in deo deſignatur, alteri conueniat per ſe, ſed magis reſpectus oppoſitus, quod eſt eſſe creaturam, vel eſſe ſeruum, vel aliquid huiuſmodi.

Tex. 20.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non poteſt proprie dici prædicatio per cauſam, niſi forte intelligatur, quòd huiuſmodi nomina prædicant habitudinem alicuius cauſę.

¶ Ad quartum patet reſponſio per id, quod ad ſecundum dictum eſt: quia eodem modo prędicantur neceſſario quo per ſe, & eodem modo contingenter, quo per accidens, non tamen ſe-
E quitur aliquid contingens in Deo eſſe.

ARTICVLVS II.

b Vtrum quæ dicuntur de Deo, ex tempore ſignificent diuinam eſſentiam.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd huiuſmodi nomina quæ de deo dicuntur ex tempore non ſignificent diuinam eſſentiam. Eſſentia enim diuina eſt æterna. ſed hæc non dicuntur de deo ab æterno. ergo non ſignificant diuinam eſſentiam.

¶ 2 Præt. Deus dicit̃ ex tp̃e patientia nr̃a, & ſpes nr̃a & hmõi: ſed hmõi quia habent imperfectionem annexam non poſſunt cõuenire diuinæ eſſentię. ſicut dicitur, quòd diuina eſſentia eſt charitas, de cui⁹ intellectu nõ eſt aliqua iperfectio. ergo videtur ꝙ oĩa quę de deo dicuntur ex tp̃e, ſignificent diuinã eſſentiã.

¶ 3 Pręt.

¶ 3 Præte. Diuina eſſentia eſt communis tribus perſonis: ſed quædam dicuntur de Deo ex tempore, quæ non conueniunt tribus perſonis, vt miſſus donatus, & huiuſmodi. ergo, non omnia ſignificant diuinam eſſentiam.

¶ 4 Item. Deus ex tempore dicitur homo: ſed homo ſignificat humanam naturam, quę in incarnatione, non eſt admiſta diuinæ naturæ: ſed remanſit ab ea diſtans. ergo videt̃, quòd ea quæ dicuntur ex tempore, non ſignificent diuinam eſſentiam.

CONTRA, eſt quod Magiſtri dicunt, quòd omne nomen connotans effectum in creatura ſignificat diuinam eſſentiam: ſed ea, quæ ex tempore de Deo dicuntur: dicuntur in reſpectu ad creaturã, vt dictum eſt. ergo ſignificant diuinam eſſentiam.

Elicitur ex 2.c. de diui. no. Dio. Ar. antec. ¶ Præt. Dion. dicit 2.cap. de diui. nom. quòd omnem beneficam Dei nominationem, de quacunque diuinarum perſonarum dicatur in tota deitate, oportet in obſeruantiam accipi: ſed omnia, quæ dicunt habitudinem ad creaturã, nominant aliquod beneficium in creaturis. ergo ad totam trinitatem pertinẽt ſine diſtinctione, & ſic idem quod prius.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, Art. 1. iſtius quæſt. nihil ex tempore de Deo dicitur, niſi quod importat habitudinem ad creaturam. Habitudo autem Dei ad creaturam poteſt deſignari dupliciter. Vel ſecundum quod creatura refertur in ipſum, ſicut in principium. Vel ſecundum quod creatura refertur in ipſum, vt in terminum. Si primo modo, hoc contingit dupliciter. Aut enim propria prædicatione prædicatur aliquid de Deo ex tempore, quod deſignat habitudinem principij, ad principiatum. Aut aliquid quod deſignat ipſum principiatum a Deo, ſicut quando eſt prædicatio per cauſam, vt cum dicitur. Deus eſt ſpes noſtra. Si primo modo, hoc contingit dupliciter. Aliquando enim nomen imponitur ad ſignificandum ipſam habitudinẽ: ſicut hoc nomen dominus, & huiuſmodi, quæ ſunt relatiua ſecundum eſſe, & alia dicta de Deo; ſunt quidem relatiua: quia etiam ſignificant ex primo ſuo intellectu habitudinẽ, quæ ſecundum rationem eſt in Deo: ſed ex conſequenti faciũt intellectum eſſentiæ, ſecundum quod talis habitudo fundatur in aliquo eſſentiali. Aliquando autem nomen imponitur ad ſignificandum illud[b], ſupra quod fundatur habitudo: ſicut hoc nomen ſcientia[d] qualitatem, quam conſequitur reſpectus quidam ad ſcibile. D.1099. Vnde iſta talia, non ſunt relatiua, ſecundum eſſe, ſed ſolum ſecundum dici. Vnde iſta principaliter dant intelligere rem alterius prædicamenti, & ex conſequenti important relationem. Ita etiam in diuinis, vt patet in hoc nomine creator, quod imponitur ad ſignificandum diuinam actionem, quæ eſt ipſius eſſentiæ, quam conſequitur habitudo quædam ad creaturam, & iſta principaliter eſſentiam ſignificant, & ex conſequenti importãt reſpectum ad creaturam. Et ſimilis ratio eſt in illis, in quibus eſt prædicatio per cauſam: quia tales locutiones reſoluuntur in habitudines cauſæ, vt cum dicitur: Deus eſt patientia noſtra, ideſt, cauſa patientiæ noſtrę. & in omnibus iſtis, quæ dicuntur de Deo ex tempore, & important habitudinem principij ad principiatum, verum eſt, quòd conueniunt toti trinitati. Si autem conſideretur relatio creaturæ ad F creatorem, vt ad terminum, poſſibile eſt, quòd talis relatio creaturæ, ſic ad aliquid eſſentiale, vel ad aliquid perſonale. Contingit autem hoc tripliciter. Aut ſecundum operationem, ſicut aliquis poteſt intelligere, vel nominare Deum, vel paternitatem. Vel ſecundum exemplaritatem, ſicut in creatione rerum eſt terminatio in ſimilitudinem eſſentialium attributorum, & in infuſione charitatis eſt terminatio in ſimilitudinem proceſſionis perſonalis ſpiritusſancti. Vel eſt terminatio ſecundũ eſſe. & iſte modus eſt ſingularis in incarnatione, per quam humana natura aſſumpta eſt ad eſſe, & vnitatem diuinæ perſonæ, non autem ad vnitatem diuinæ naturæ. Sed iſta relatio, qua creatura refertur in Deum, vt ad terminum, includit ex conſequenti in ſe relationẽ, quæ eſt ad Deum, vt ad principiũ. Vnde in omnibus, quæ dicuntur de Deo, ſecundũ habitudinẽ ad creaturam, ex eo quòd creatura refertur in ipſum, vt terminum, conſiderandum eſt, quòd quãtum ad habitudinem termini poſſunt tantum conuenire perſonæ: ſed ratio principij, quæ ibi includitur ex cõſequẽti cõuenit toti trinitati. Vnde ſecũdum habitudinem vnam, poſſunt facere intellectũ perſonæ, I & ſecũdum aliam, faciunt intellectum eſſentiæ, ſicut patet cum dicitur incarnatus, hoc tantum filio competit, quia ad ſolam perſonam filij incarnatio terminata eſt, quam tamen tota trinitas fecit.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd huiuſmodi nomina conueniunt Deo ex tempore, ratione habitudinis importatæ, vel principaliter: vel ex conſequenti. Principaliter, vt cum dicitur Deus. Ex conſequenti, vt cum dicitur creator, & illa habitudo, non eſt in diuina eſſentia: nec aliqua res in Deo, ſed ſecundum eſſentiam, in qua fundatur talis habitudo: huiuſmodi conueniunt Deo ab æterno, quaſi habitualiter.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia Dei, non eſt patientia, vel ſpes, nec hoc ſignificatur, cum dicitur: Deus eſt ſpes noſtra: ſed ſignificatur circa diuinam eſſentiam habitudo cauſæ reſpectu talis effectus in nobis. vnde ſimile eſt de his, & de aliis.

K ¶ Ad tertium dicendum, quòd miſſus, incarnatus, & huiuſmodi, important duas habitudines, ſcilicet termini, & principij, quare vna, ſcilicet habitudo principij, conuenit toti trinitati. vnde dicimus, quòd tota trinitas mittitur, vel facit incarnationem, ſed altera conuenit alicui perſonæ determinatæ. propter quod huiuſmodi nomina, non de tota trinitate dicuntur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Deus dicitur eſſe homo, inquantum ſuppoſitum diuinę naturę, ſcilicet filius ſubſiſtit in humana natura, per vnionem. hæc autem vnio, relatio quædam eſt, realiter in creatura aſſumpta exiſtens. quæ quidem conſiderata ſecundum habitudinem ad terminum, ſic terminatur ad perſonam filij, in qua eſt facta vnio, ſed ſecundum habitudinem ad principium, ſic refertur ad totam trinitatem, quæ vnionem fecit.

ſia, certe vt tuus dominus eſſet vel meus, qui modo eſſe cępimus: ex tempore habuit. Quomodo ergo obtinebimus, nihil ſecundum accidẽs dici Deum: *b*: niſi quia ipſius naturę nihil accidit quo mutetur? vt ea ſint accidentia relatiua, quæ cum aliqua mutatione rerũ, de quibus dicuntur accidunt, ſicut amicus relatiue dicitur. non enim amicus eſſe incipit, niſi cum amare cęperit. Fit ergo aliqua mutatio voluntatis, vt amicus dicatur. Nummus vero cum dicitur pręcium, relatiue dicitur, nec tamen mutatus eſt, cum eſſe cęperit præcium, nec cum dicitur pignus, & huiuſmodi. Si ergo nummus poteſt nulla ſui mutatione toties dici relatiue, vt neque cum incipit dici, neque cum deſinit aliquid in eius natura, vel forma qua nummus eſt, mutationis fiat: quanto facilius de illa incommutabili Dei ſubſtantia debemus accipere, quòd ita dicatur relatiue aliquid ad creaturam, vt quàmuis temporaliter incipiat dici, non tamen ipſi ſubſtantiæ Dei accidiſſe aliquid intelligatur, ſed illi creaturæ ad quam dicitur? qualiter etiam refugium noſtrum dicitur. Refugium enim noſtrum dicitur Deus relatiue, ad nos enim refertur, & tũc refugium noſtrum fit, cum ad eum refugimus. Nunquid tunc fit ali- G quid in eius natura, quod antequam refugeremus ad eum nõ erat? In nobis ergo fit aliqua mutatio, qui ad eum refugiendo, efficimur meliores. in illo autem nulla. Sic & pater noſter eſſe incipit, cum per eius gratiam regeneramur: qui dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri. Subſtantia ergo noſtra mutatur in melius, cum filij eius efficimur. Similiter, & ille pater noſter eſſe incipit, ſed nul- H la ſui commutatione ſubſtantiæ. Quòd ergo temporaliter dici incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifeſtum eſt relatiue dici. non tamen ſecundum accidens Dei, quòd aliquid ei acciderit, ſed plane ſecundum accidẽs eius, ad quod dici aliquid Deus incipit relatiue. Ex his aperte oſtenditur, quòd quædam de Deo temporaliter dicũtur relatiue ad creaturas, ſine mutatione deitatis,

---

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum habitudines deſignatæ, in nominibus dictis de Deo ex tempore, ſint realiter in Deo.

De pot. q. 7 ar. 10. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd habitudines deſignatæ in iſtis nominibus, realiter in Deo ſint. Nomen enim & ratio cui non ſubeſt aliquid in re, eſt vana vel falſa: ſed non vane, & falſo dicimus, & cogitamus Deum dominum, & creatorem. ergo huiuſmodi nomina habẽt relationes, quas ſignificãt reſpondentes ſibi realiter, in Deo.

¶ 2 Præter. Illud, quod eſt ſecundum rationẽ tantum, ceſſante intellectu ratiocinante, non remanebit: ſed ſi nullus eſſet ratiocinans adhuc Deus eſſet dominus & creator. †diſt.18 ergo huiuſmodi nomina ſignificant aliqd realiter in Deo exiſtens, & non ſecundum rationem tantum.

¶ 3 Item. Omni relationi reſpondet ſuum correlatiuum, qđ ſibi opponitur: ſed cum dicimus creaturam ſeruire importatur aliqua relatio in creatura realiter exiſtens. ergo oportet oppoſitam relationem alicubi ponere: ſed nõ eſt in creatura, quia tunc creatura eſſet domina ſuiipſius, & creator ſuiipſius, & oppoſiti reſpectus eſſent in eodem. ergo oportet, quòd in Deo realiter ponantur oppoſiti reſpectus, relationibus creaturæ ad Deum.

¶ 4 Præte. Illa relatiua in quibus, non eſt relatio ſecundum rem inuenimus eſſe ad aliquid ſecundum dici tantum, ſicut ſcibile, de quo dicit Philoſophus, 5. meta. tex. 20. quòd eſt relatum, quia aliud refertur ad ipſum: ſed de Deo dicuntur quædam relatiua, quæ ſunt ad aliquid, & ſecundum ſuum eſſe, vt dominus, rex, & huiuſmodi. ergo ſaltem illa aliquam relationem realem in Deo ſignificant.

CONTRA. In Deo nihil eſt niſi ęternum, quia quicquid eſt in Deo, Deus eſt: ſed huiuſmodi habitudines, non ſunt æternę: propter quod nec nomina ab æterno de Deo dicuntur. ergo non ſunt realiter in Deo.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſecundum Theologos, & Philoſophos, verum eſt communiter, quòd relationes, quibus Deus ad creaturam refertur, non ſunt in Deo ſecundum rem, ſed ſecundum rationem tantum: quia intellectus noſter, non poteſt accipere aliquid relatiue ad alterum dici, niſi ipſum ſub oppoſita habitudine intelligat. Sciendum tamen eſt, quòd ratio in intellectu rerum tripliciter ſe habet. Quandoque enim apprehendit aliquid quòd eſt in re, ſecundum quod apprehenditur: vt quando apprehenditur forma lapidis. Quandoque vero apprehendit aliquid quod nullo modo in re eſt. vt quando quis imaginatur chimeram, vel aliquid huiuſmodi. Aliquando autem apprehendit, aliquid cui ſubeſt in re, natura quædam, non tamen ſecundum rationem qua apprehenditur, ſicut patet, quando apprehendit intentionem generis ſubſtantiæ, quæ in re eſt natura quædam non determinata ſecundum ſe ad hanc, vel ad illam ſpeciem, & huic naturæ apprehenſæ, ſecundum modum, quo eſt in intellectu apprehendente, qui ex omnibus accipit vnum quid commune in quibus inuenitur natura illa, attribuit rationem generis, quæ quidem ratio non eſt in re. Ita etiam eſt in huiuſmodi relationibus, quas intellectus noſter attribuit Deo. Inuenit enim in ipſo virtutem, & eſſentiam, & operationem, qua creatura producitur in ipſum relationem habens, & ideo eſſentiæ illi, vel operationi habitudinem attribuit, & ſecundum quod intelligit, nomina relatiua imponit.

VNDE patet reſponſio ad primum, quia intellectus noſter A neque caſſus, neque vanus eſt, quia habet aliquid reſpondens in re, quàmuis non ſecundum modum, quo eſt in ratione: ſicut etiam intellectus mathematicorum non eſt falſus, neque vanus eſt, quàmuis nulla linea ſit abſtracta a materia in re, ſicut ipſi conſiderant. vnde dicit Philoſophus ſecundo phyſico. Tex. 18. abſtrahentium, non eſt mendacium.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd etiam ſi nullus intellectus eſſet, adhuc in Deo eſſet, vnde vere dominus, & dici, & intelligi poſſet, ſcilicet potentia coercendi ſubditos: ſed non diceretur, vel intelligeretur dominus ſecundum actum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd relatiuorũ inuenitur triplex diuerſitas. Quædam ſunt, quorum vtrunque importat relationem, non in re exiſtentem, ſed in ratione tantum: ſicut quãdo ens refertur, ad non ens: vel relatio ad relationem, vel aliquid huiuſmodi, vt ſupra dictũ eſt. Diſ. 26. q. 2 ar. 1. Quædam vero, quorũ vtrũque relationem realem importat, ſicut pater, & filius. Quędam vero quorum alterum importat relationem realem, & alterum relationem rationis tantum, ſicut ſcientia, & ſcibile. Et huiuſmodi diuerſitatis ratio eſt, quia illud, ſupra quod fundatur relatio, quandoque inuenitur in altero tantum, & quandoque in vtroque, vt patet, quòd relatio ſcientiæ ad ſcibile, fundatur ſupra apprehenſionem, ſecundum eſſe ſpirituale. hoc autem eſſe ſpirituale, in quo fundatur relatio ſcientię, eſt tantum in ſciente, & non in ſcibili, quia ibi eſt forma rei ſecundum eſſe naturale. & ideo relatio realis eſt in ſcientia, non in ſcibili. Econtrario eſt de amante, & amato, quia relatio amoris, fundatur ſuper appetitum boni: bonum autem non eſt aliquid exiſtens tantum in anima, ſed etiam in D rebus. vnde dicit Philoſophus ſexto metaphyſic. Tex. 8. quòd bonum & malum ſunt in rebus, verum & falſum in anima. & ideo dicit Auic. Tract. 3. Meta. c. 10. quòd in amante, & amato, in vtroque relatiuorum eſt inuenire diſpoſitionem, per quam referatur ad alterum, non in ſciente, & ſcibili, & ideo vtrobique relatio realis eſt. Sic etiam & æqualitas, quæ immediate fundatur ſupra quantitatem, quæ in vtroque eſt. Et quia omnes relationes creaturę ad Deum fundantur ſupra modum, quo accipiunt a Deo, qui in Deo, non eſt, quia non conſequuntur perfectum modum, ſecundum quẽ Deus in eis operatur: ideo relationibus, quæ ſunt in creatura, non reſpondet aliqua relatio in Deo realiter, ſed relationi, quam filius accipit a patre, reſpondet aliqua relatio in patre, quia ſecundum vnum, & eundem modum, & eandem rationem pater dat, & filius accipit naturam diuinam.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illud non facit ad propoſitum, E quia de vtriſque relatiuis inueniuntur aliqua, quæ important relationem realem, & quæ importãt relationem rationis, ſicut idem importat relationem rationis, quàmuis ſit relatiuum ſecundum eſſe, & ſcientia importat relationem realem, quàmuis ſit relatiuum ſecundum dici.

ſed non ſine mutatione creaturæ :c: & ita accidens eſt in creatura, non in creatore, & appellatio qua creatura dicitur relatiue ad creatorem, relatiua eſt; & relationem notat, quæ eſt in ipſa creatura. Appellatio vero illa, qua creator relatiue dicitur ad creaturam, relatiua quidem eſt: ſed nullam notat relationem, quę ſit in creatore.

Hic ſoluitur quæſtio, qua quęrebatur, utrum ſpirituſſanctus dicatur datum relatiue ad ſe, cum ipſe det ſe.

HIc poteſt ſolui, quæſtio ſuperius propoſita: vbi quęrabatur, cum ſpirituſſanctus datum dicatur, vel donatum. Quod autem datur, refertur ad eum, qui dat, & ad illum cui datur, & cum ſpirituſſanctus det ſeipſum, vtrum ad ſeipſum relatiue dicatur, cum dicitur dari, vel donari? Cui quæſtioni reſpondentes: dicimus ſpiritum ſanctum dici datum, vel donatum relatiue, & ad dantem, & B ad illum cui datur. Dans autem ſiue donator, eſt pater cũ filio, & ſpirituſancto. nec tamen dicimus ſpiritum ſanctum referri ad ſe; ſed appellatio dati vel donati refertur ad dantem, & ad recipientem, quia non poteſt aliquid dici datum niſi ab aliquo, & alicui detur. Cum autem ſpirituſſanctus dari a ſe, vel datus a ſe dicitur; relatiue quidem dicitur ad il- C lum cui datur, & eſt appellatio relatiua, & in illo cui datur mutatio fit; non in dante.

EXPOSITIO TEXTVS.

AD QVOD dici poteſt &c.] Intentio ſolutionis eſt, quòd Deus cępit eſſe dominus temporis, quando cępit eſſe tempus. vnde ſicut tempus non cępit eſſe in tempore, vel ex tempore, ita nec Deus dicitur dominus temporis ex tempore, vel in tempore. Et dicit in tempore, vt deſignet habitudinem menſuræ, quia ſicut locatum eſt in loco, vt in menſurante, ita & in tempore. Ex tempore vero dicit, inquantum tempus eſt menſura includens ſuum menſuratum. vnde oportet, quòd ad vtranque partem excedat. & ideo quę ſemper ſunt, inquantum ſemper ſunt, non menſurantur tempore, ſed quæ quandoque ſunt, vt dicit Philoſophus

Tex. 114 Philoſophus quarto phyſico. Et ideo quæ menſurantur tempore, ſunt ex tempore, quia tempus præcedit ipſa. Tempus autem non menſuratur tempore, ſicut nec locus loco, & ideo tempus, nec in tempore incipit, nec ex tempore: ſed aliorum quæ incipiunt in tempore, vel ex tempore eſt Deus, dominus in tempore, vel ex tempore, & aliqua talia ſunt, ſicut hoc, & illud generatum: quàmuis etiam vniuerſum ſemper fuiſſet, vt quidam Philoſophi poſuerunt. Vnde hoc quærere, non pertinet ad propoſitum, quia vtrũ verum ſit, habetur propoſitum, quòd Deus eſt domin⁹ ex tempore, ad minus aliquorum. { Hic poteſt ſolui &c. } Magiſter hanc quęſtionem mouerat, diſt. 13. & ſoluit hic per ea, quæ dicta ſunt, quia huiuſmodi nomina, quę dicuntur de Deo ex tempore, important relationes, non reales in Deo exiſtentes: ſed ſecũdum rationem, & nomen. Et ideo cum ſpiritusſanctus dicitur dari a ſe in creatura, eſt relatio realis, quæ refertur ad totam trinitatem vt ad principium, & ad ſpiritumſanctum vt ad terminum, per modum exemplaritatis: ſed in ſpiritusſancto nõ eſt relatio, niſi ſecundum rationem, & non eſt inconueniens, quòd tali ratione, aliquid ad ſeipſum referatur, vt cum dicitur, idem eidem idem.

Do Ariſt. in telligere vſ 8. Phyſico. tex. 4.

†de ſynodis in princ.

DISTINCTIO XXXI.

DIVISIO

TEXTVS.

POſtquam determinauit de propriis perſonarum. Hic determinat de appropriatis ipſarum. Et diuiditur in partes duas. In prima, determinat appropriata perſonarum. In ſecunda, inquirit quomodo ſecundum illa appropriata, diuinæ perſonæ adinuicem comparentur. 32. diſtinctio. { Hic oritur quæſtio. } Prima in duas. In prima determinat ſignificationes quorundam nominum, quæ perſonis diuinis appropriantur. In ſecunda, proſequitur diuerſas ſanctorum appropriationes. ibi { Non eſt prætermittendum. } Circa primum tria facit. Primo, inquirit de ſignificatione huius nominis æqualitas. Secundo, de ſimili, & ſimilitudine. ibi { Hoc idem etiam dicimus. } Tertio, ex dictis approbat quorundam ſententiam. ibi { Vnde quibuſdam &cæt. } { Non eſt prætermittendum. } Hic ponit appropriata perſonarum. Et diuiditur in partes duas. In prima ponit appropriationem Hila. In ſecunda appropriationem Auguſt. ibi { Illud etiam ſciri. } Circa primum duo facit. Primo, ponit appropriationem Hyla. cum expoſitione Auguſt. Secundo, Magiſter remouet quædam dubia circa expoſitionem Auguſt. ibi { Non enim ſecundum præmiſſam &c. } { Vel etiam ſciri oportet. } Hic ponit appropriationem Auguſt. Et circa hoc duo facit. Primo, narrat appropriationem. Secundo, inquirit appropriationis rationem. ibi { Sed plures mouet. } Et circa hoc facit tria. Primo, oſtendit quare patri appropriatur vnitas. Secundo, quare filio æqualitas. ibi { Nunc F videamus. } Tertio, quare ſpirituiſancto connexio, ibi { Quod autem in ſpirituſancto. } Circa primum duo facit. Primo, quærit, quare vnitas patri appropriatur. Secundo, qualiter vnitas in diuinis prædicetur in neutro, vel in maſculino genere. ibi { Hic dici oportet &cęt. }

DISTIN. XXXI.

A

Quomodo dicatur filius æqualis patri, an ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem, ita, & ſimilis.

PRaeterea conſiderari oportet, cum tres perſonæ coæquales ſibi ſint, vtrum relatiue hoc dicatur, an ſecundum ſubſtantiam, & ſi relatiue, vtrũ ſecundum relationem, an ſecũdum eſſentiam, cõſiderenda ſit æqualitas. Deinde quid ſit ipſa ęqualitas. Ad quod dicim⁹: quia ſicut ſimile nihil ſibi eſt. (ſimilitudo enim vt ait † Hila. ſibiipſi non eſt,) ita & ęquale aliquid ſibi non dicitur, ac per hoc ſicut ſimile, ita & æquale, relatiue dicitur. Dicitur ergo relatiue filius æqualis patri, & vtrique ſpiritusſanctus. Eſt tamen ęqualis patri filius, & vtrique ſpiritusſanct⁹ propter ſummam ſimplicitatem eſſentiæ, & vnitatem. Aequalis eſt ergo filius patri ſecundum ſubſtantiam, & non ſecundum relationem. Vnde Auguſt. in quinto libro † de Trinitate ait. Quęrimus, ſecundum quid æqualis ſit patri filius: non ſecundum hoc quòd ad patrem dicitur filius, ęqualis eſt patri. Reſtat ergo vt ſecundum id æqualis ſit, G quod ad ſe dicitur: quicquid autem ad ſe dicitur, ſecundum ſubſtantiam dicitur. Reſtat ergo vt ſecundum ſubſtantiam ſit æqualis. eadem ergo eſt vtriuſque ſubſtantia. Item † in libro ſexto. Satis eſt videre nullo modo filium æqualem eſſe patri, ſi in aliquo, ſcilicet (quod pertineat ad ſignificandum ei⁹ ſubſtantiam) inæqualis inuenitur. In omnibus ergo æqualis eſt patri filius, & eſt eiuſdem H ſubſtantię. Aequalis eſt etiam ſpiritusſanctus, & in omnibus æqualis, propter ſummam ſimplicitatem illius ſubſtantię. Ex his perſpicuum ſit, quòd ſecundum ſubſtãtiam, filius eſt ęqualis patri, & vtrique ſpiritusſanctus, & appellatio tantum relatiua eſt. Aequalitas ergo patris & filij, non eſt relatio, vel notio, ſed naturalis vnitas, & identitas.

†5. de Trin. c.6. to.3.

†Cap. 4.

QVAEST. I.

A

Hic quatuor quæruntur.

Primo. De æqualitate.

Secundo. De appropriatione in communi.

Tertio. De ratione appropriationis Hilar.

Quarto. De appropriatione Aug.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum æqualitas ponat aliquid in diuinis.

q.1.art.3.

CIrca primum, ſuppoſitis his q̃ ſupra d̃ æqualitate dicta ſũt. 19. diſtin. quæritur: vtrum ęqualitas in diuinis aliquid ponat; & videtur quòd ſic. Quicquid enim eſt in Deo, & in creaturis, nobilius eſt in Deo, quàm in creaturis: ſed æqualitas, & ſimilitudo in creatura aliquid po- I nunt. ergo & in Deo.

¶ 2 Præte. Arrius damnatus eſt, quia æqualitatem perſonarum negauit. Non autem fuiſſet hæreticus, niſi aliquid negaſſet, quod in Deo eſt. ergo ęqualitas in diuinis aliquid poſitiue prædicat.

¶ 3 Item. Aequalitas videtur eſſe vna eſſentia in tribus perſonis indifferens, vt in litera dicitur: ſed eſſentia indifferens, aliquid poſitiue eſt in Deo. ergo videtur quòd & æqualitas.

¶ 4 Pręte. Aequalitas eſt relatio quædam: ſed relatio aliquid poſitiue prædicat, & non priuatiue. ergo videtur, quòd ęqualitas aliquid poſitiue prædicet.

CONTRA. eſt quod a Magiſtro in litera dicitur.

¶ 2 Præt. Philoſophus dicit in quinto Metaphyſic. quòd æquale opponitur magno, & paruo, ſicut duæ priuationes. vnde etiam per priuationem æquale diffinitur: ſed priuatio nihil poſitiue prædicat. ergo nec æqualitas.

Tex. 26.

RESPONDEO, Dicendum, quòd æqualitas eſt relatio K quædam, fundata ſupra vnitatem quantitatis, & in diuinis fundata ſupra vnitatem eſſentiæ, prout ſignificatur nomine quantitatis virtualis, vt cum dicitur magnitudo, vel æternitas, vel potentia. vnde de ęqualitate dupliciter conuenit loqui. Aut quantum ad vnitatem quantitatis, quæ eſt cauſa ipſius. Aut quantum ad relationem conſequentem. Si quantum ad vnitatem quantitatis ſupra quam fundatur talis relatio, ſic ratio eius conſiſtit in priuatione, ſicut & ratio vnitatis, vt ſupra dictum eſt, & ideo dicit Philoſophus, quòd æquale opponitur priuatiue magno & paruo: ſicut vnum multo, & idem in litera innuitur. Si autem conſideretur æqualitas quantum ad relationem: ſic æqualitas in creaturis aliquid realiter ponit in vtroque extremorum: ſed in diuinis perſonis nihil, niſi ſecundum rõnem. Cuius ratio eſt: quia ſi poneret aliquam relationem realem in perſonis, aut hoc eſſet ex parte eſſentię, quæ cõmunis eſt, aut ex parte relationum quibus diſtinguuntur. Non autem habet ex parte eſſentię quòd ſit relatio realis: quia eſſentia eſt vna & eadem numero; & idem ad ſeipſum non refertur aliqua relatione

Diſt. 24. q.1 art. 3.

5. Metaph tex. 6.

Diſt. 26. q.2.ar.1.

reali, vt ſupra dictum eſt. Nec etiam ex parte perſonarum relationibus conſtitutarum, quia relatio non refertur per aliquam relationem realem mediam, quia ſic eſſet abire in infinitum. Et ideo dico cum Magiſtro, quòd æqualitas non ponit niſi relationem ſecundum nomen, vel ſecundum rationem cũ de Deo dicitur: ſed verum eſt, quòd aliquid ponit, ſcilicet vnitatem eſſentiæ, non quòd ſit de intellectu eius: ſed quòd præſupponitur ad intellectum ipſius, ſicut eſt in priuatiuis, & in illis, quæ dicuntur de Deo ex tempore.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ ex parte vnitatis vniuerſaliter ſumptæ, ſecundum quod vnũ conuertitur cum ente, nec in Deo, nec in creatura æqualitas, aliquid poſitiue prædicat: ſicut nec vnitas, vt ſupra dictum eſt. Sed quia in creaturis ſuppoſita æqualitatis ſunt abſoluta, ideo referuntur adinuicem p relationem realem mediam, quod in diuinis non competit.

Diſt. 24. q.1.ar.3.

¶ Ad ſecundum dicendũ, quòd quàmuis æqualitas ſit ſecundum rationem, relatio tamen habet aliquid in re reſpõdens, ratione cuius dicitur hæreticus, qui æqualitatẽ negat, ſicut & qui negaret Deum eſſe dominum, quàmuis illa relatio, nihil ſecundum rem ponat in Deo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut in creaturis, æqualitas non eſt vna quantitas plurium: ſed relatio includens talem vnitatem, ita in diuinis, æqualitas non eſt vna eſſentia, ſed relatio ſecundum intellectum, conſequens eſſentiæ vnitatem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illa relatio non poteſt eſſe realiter in Deo, & ideo non ſequitur, quòd aliquid ponat ex hoc, quod relatiue dicitur.

ARTICVLVS II.

1.q.39, ar.7.

b Vtrum attributa eſſentialia huiuſmodi debeant appropriari diuinis perſonis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd huiuſmodi eſſentialia attributa, perſonis diuinis appropriari non debeant. Quod enim pluribus commune eſt, nulli eorum debet appropriari: ſed omnia attributa ſunt communia tribus perſonis. ergo &c.

¶ 2 Præt. De ſimilibus idem eſt iudicium: ſed omnia hic attributa ſignificant eſſentiam communem. ergo videtur, quòd omnia debeant appropriari vel nullum, & quòd omnia vni perſonæ approprientur.

A ¶ 3 Item. Appropriatum ſecundum rationem ſequitur proprium, quia proprium cadit in ratione appropriati: ſed attributa eſſentialia non ſequuntur propria ſecundum intellectum: quia poſſunt intelligi, proprijs non intellectis, ſicut eſt apud infideles. ergo non debent dici appropriata.

¶ 4 Præter. Nihil eſt faciendum a nobis, quod poſſit in errorem fidei vergere: ſed ſi aliquid cõmune approprietur vni, poteſt vergere in errorem fidei: vt credatur, aut tãtum illi, aut magis illi perſonæ conuenire. ergo non debemus attributa eſſentialia perſonis appropriare.

CONTRA, eſt auctoritas Hilar. & Aug. in litera.

¶ Præt. Proceſſiones perſonarum diſtinguuntur, & nominantur, ſecundũ diuerſas rationes attributorum, inquantum dicimus, quòd ſpiritusſanctus procedit per modũ voluntatis, & filius per modum naturę. ergo vnum attributum, cui competit ratio proceſſionis perſonæ, poteſt illi perſonæ appropriari.

RESPONDEO, Dicendum, quòd de appropriatione dupliciter conuenit loqui. Aut ex parte noſtra: aut ex parte ipſius rei. & vtrobique inuenitur cõuenientia. Quamuis enim attributa eſſentialia communia ſint tribus, tamen vnum ſecundũ rationem ſuam, magis habet ſimilitudinem ad proprium vnius perſonæ, quàm alterius. vnde illi perſonæ apropriari poteſt conuenienter. verbi gratia, Potentia habet in ratione ſua principiũ, & ideo appropriatur patri, qui eſt principium non de principio, & ſapientia filio, qui procedit vt verbum, & bonitas ſpirituiſancto, qui procedit vt amor, cuius obiectum eſt bonum, & ita ſimilitudo appropriati ad proprium perſonæ, facit conuenientiam appro- E priationis ex parte rei, quæ eſſet etiam ſi nos non eſſemus: ſed ex parte noſtra facit conuenientiam vtilitas conſequens. Inuenitur enim diſtinctio, & ordo in attributis diuinis, & in perſonis: ſed differenter, quia in perſonis eſt diſtinctio, & ordo realis, ſed in attributis, ſecundum rationem. Vnde, quàmuis per attributa non poſſimus ſufficienter deuenire in propria perſonarum, tamen inſpicimus in appropriatis aliquam ſimilitudinem perſonarum, & ita valet talis appropriatio ad aliquam fidei manifeſtationem, quàmuis imperfectam, ſicut etiam ex veſtigio, & imagine, ſumitur aliqua via perſuaſiua ad manifeſtationem perſonarum.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ex hoc, quòd conuenit omnibus aliquod attributum, probatur ſufficienter, quòd non ſit proprium vnius perſonæ, non tamen quòd non ſit perſonæ appropriatum, quia hæc præpoſitio ad, quæ venit ad compoſitionem vocabuli, notat acceſſum cum quadam diſtantia.

Hic quomodo dicatur ſimilis, & quid ſit ſimilitudo.

HOc idem etiam dicimus de ſimili, & ſimilitudine. Cum enim dicitur filius ſimilis patri; relatiue quidem dicitur: ſed ſimilis eſt patri propter vnitatem eſſentiæ. Eſt ergo appellatio tantum relatiua. Similitudo vero ẽ indifferẽs eſſentia. Vnde quibuſdam non indocte videtur, nomine æqualitatis, vel ſimilitudinis, non aliquid poni, ſed remoueri, vt ea ratione dicatur fili⁹ æqualis patri, quia nec maior eſt eo, nec minor, & hoc propter vnitatem eſſentiæ. Ita & ſimilis dicitur, quia nec diuerſus, nec alienus, nec in aliquo diſſimilis: & hoc propter eſſentiæ ſimplicitatem. Nõ ergo ſecundum quod filius eſt genitus a patre, æqualis vel inæqualis eſt patri, nec ſimilis vel diſſimilis, ſed æqualis, & ſimilis, ſecundum ſubſtantiam.

De ſententia ſancti Hilarij, qua in trinitate perſonarum, propria oſtendit.

B

NOn eſt igitur hic prætermittendum, quòd vir illuſtris Hila. proprietates perſonarum aſſignãs *a*: dicit in patre eſſe ęternitatẽ; ſpeciem in imagine, vſum in munere. Quæ tantæ difficultatis ſunt verba, vt in eorum intelligentia, atque explanatione vehementer laborauerit Augu. † vt ipſe oſtendit in libro ſexto de Trinit. ita dicens. Quidam cum vellet breuiſſime ſingularum in trinitate perſonarum inſinuare propria: Aeternitas eſt, inquit, in patre, ſpecies in imagine, vſus in munere. Et quia non mediocris auctoritatis in tractatione ſcripturarum, & aſſertione fidei, vir extitit. Hæc enim Hilar. in libris ſuis poſuit. B horum verborum, ideſt, patris, & imaginis, & muneris, æternitatis, ſpeciei, & vſus, abditam ſcrutatus intelligentiam quantum valeo, non eum ſecutum arbitror in æternitatis vocabulo, niſi quòd pater non habet patrem de quo ſit: filius autem de patre eſt vt ſit, atque vt illi coæternus ſit. Imago enim ſi perfecte implet illud cuius imago eſt, ipſa coæquatur ei: non illud imagini ſuæ, in qua C imagine ſpeciem nominauit. Credo propter pulchritudinẽ, vbi tanta eſt congruentia, & prima æqualitas, & prima ſimilitudo, nulla in re diſſidens, & nullo modo inæqualis, & nulla ex parte diſſimilis, ſed ad identitatem reſpondens ei, cuius imago eſt, vbi eſt prima, & ſumma vita, cui non eſt aliud viuere, & aliud eſſe; ſed idem & primus ac ſummus intellect⁹, cui non eſt aliud viuere, & aliud D intelligere, ſed idẽ hoc eſt vnũ, tanquam verbum perfectum, cui non deſit aliquid, & ars quędam omnipotentis, & ſapientis Dei, plena omnium rationum viuentium incommutabilium, & omnes vnum in ea, ſicut ipſa vnum de vno, cum quo vnum, ibi nouit omnia Deus, quę fecit per ipſam.

† 2. de Tri. in prin.

†Cap. 10.

Lib. 1. retractā. c. 26. tom. 1.

vnde ſecundum Auguſt. homo, qui ita imitatur Deum, quòd ſemper inuenitur diſtantia ſimilitudinis, dicitur imago, & ad imaginem: filius autem qui imitatur patrem ſine aliqua diſſimilitudine dicitur imago, & non ad imaginem, & propter hoc quia huiuſmodi attributa accedunt: per ſimilitudinem ad rationem propriorum, & diſtant per communitatem, rectè appropriata dicuntur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd q̄uis omnia attributa eſſentialia ſint vnum re, tamen differunt rationē, & ſecūdum rationem ſuam habent ſimilitudinem, vel ad originem perſonarum, vt potentia, quæ eſt principium productionis, vel ad determinatū modum originis, vt bonitas, ad proceſſionem amoris, & ad proceſſionem verbi, ſapientia, & ita diuerſis perſonis poſſunt iſta appropriari: ſed eſſentia ſe ratione ſua, neque originem, neque aliquid ad modum originis pertinens dicit. & ideo non appropriatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd appropriatum poteſt ſumi dupliciter; aut materialiter, ideſt, id qđ appropriatum eſt, & ſic illud attributum non ſequitur rationem proprij: aut formaliter, ideſt, inquā tum appropriatum eſt, & ſic in ratione ſua propria, proprij rationem includit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd appropriando attributa eſſentialia determinatis perſonis, non excludimus alias perſonas, nec gradum participationis conſtituimus; ſed tantum oſtendimus ſimilitudinem in ratione appropriati ad proprium perſonæ: & ex hoc non ſequitur error &c.

Hic de ſpirituſancto, quare uſus dicatur.

EST autem ineffabilis quidam complexus patris, & imaginis, qui non eſt ſine perfruitione, ſine charitate, ſine gaudio. Illa ergo dilectio, delectatio, fœlicitas, vel beatitudo, ſi tamen aliqua humana voce digne dicitur: vſus ab illo appellata eſt breuiter. Et eſt in trinitate ſpirituſſanctus, non genitus, ſed genitoris genitique ſuauitas, ingeniti largitate, atque vbertate perfundens omnes creaturas ꝓ captu earum. Itaque illa tria; & a ſeinuicem determinari videntur, & in ſe infinita ſunt. Qui videt hoc, vel ex parte, vel per ſpeculum in enigmate, gaudeat cognoſcens Deum, & gratias agat. Qui vero non videt, tendat per pietatem fidei ad videndum, non per cęcitatē ad calumniandum, quoniam vnus eſt Deus, ſed tamen trinitas. Ecce habes qualiter verba Hilarij præmiſſa accipienda ſint, licet tantæ ſint profunditatis, vt etiā adhibita expoſitione, vix aliquatenus ea intelligere valeat humanus ſenſus, cum & ipſa eorum explanatio, quā hic Aug. edidit, plurimum in ſe habeat difficultatis, & ambiguitatis.

Quòd ſecundum hanc expoſitionem, non diſtinguuntur ibi proprietates perſonarum tres.

G NOn enim ſecundum præmiſſam expoſitionē diſtinguuntur hic tres illæ proprietates, ſuperius aſſignatæ: ſed ipſæ hypoſtaſes diſtinctę abinuicem monſtrātur. Aeternitatis tamen nomine eadem videtur deſignata proprietas, quam notat hoc nomen ingenitus. Sed videamus, quid ſit quod ait. Imago ſi perfecte implet, cuius imago eſt, ipſa coæquatur ei, non illud ſuę imagini. Videtur enim dicere, ꝙ filius, qui eſt imago patris, patri H coęquatur, non pater filio, cum & filius dicatur ęqualis patri in ſcriptura, & pater filio, ſed filius hoc habet a patre, vt ſit ei æqualis, pater autem non habet a filio, & tamen filius plene ac perfecte æqualis eſt patri, ideſt, imago eiꝰ cuiꝰ eſt imago.

QVÆSTIO II.

B

Circa tertium duo quæruntur.

Primo, De ratione appropriationis Hilarij.
Secundo. De expoſitione Auguſt. quantum ad hoc quod dicit, ꝙ imago coæquatur ei cuius eſt imago, & non econuerſo, vtrum in diuinis ſit mutua æqualitas, ſed hoc ſupra 19. diſtinct. habitum eſt.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Hilar. conuenienter appropriet æternitatem patri, ſpeciem filio, uſum ſpirituiſancto.

6. de tirn. c. 10. & habet in tex.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd appropriatio Hilar. ſit incompetens, quia ſecundum Auguſt. huiuſmodi appropriationes fiunt ad excludendum errorem, & ideo patri attribuitur potentia, ne infirmus credatur, ſicut patres apud nos propter ſenectutem &c. ſed circa æternitatem patris nullus errauit ſicut circa æternitatem filij, vt Arrius. ergo ęternitas magis eſſet appropriāda filio, quàm patri.

¶ 2 Præte. Secundum æquiuoca non attenditur aliqua ſimili- F tudo: ſed æternitas priuat principium durationis, innaſcibilitas autem priuat principium originis. cum igitur appropriationes fiant ſecundum ſimilitudinem ad propria, videtur, quòd patri non ſit attribuenda ęternitas, quia eſt innaſcibilis. Si dicas, quòd æternitas appropriatur patri, quia importat ex cõſequenti proprietatem patris, ſcilicet innaſcibilitatē, quamuis principaliter ſignificet diuinā eſſentiam.

¶ 3 CONTRA. Quandocunque notionale additur eſſentiali, non poteſt totum prædicari de perſona cui non cõuenit illa notio. Sicut Deus genitus, non prędicatur de patre. Si igitur ęternitas aliquo modo, in intellectu ſuo includeret innaſcibilitatem nullo modo filio conueniret, quod eſt Arrianæ impietatis.

†diſt. 26. 27. & 28.

¶ 4 Item ſecundum Dioni. quarto cap. de diui. nom. pulchrum & bonum ſe conſequuntur. vnde videtur, quòd omnia pulchrum & bonum appetunt. vnde ſecundum nomē in Græco etiam ꝓpinqua ſunt, quia bonū dicitur, calòs pulchrū callos: ſed bonitas non appropriatur filio, ſed ſpirituiſācto. ergo nec ſpecies, vel pulchritudo.

†Augu. vbi ſupra. καλός.

¶ 5 Præt. Vti eſt referre aliquid ad obtinendum, hoc quo fruendum eſt: ſed ſpirituſſanctus eſt ipſum fruibile, & non refertur ad aliud ſicut ad finem. ergo vſus non debet ſibi appropriari.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in appropriatione Hilar. ponuntur tria propria nomina perſonarum, ſcilicet pater, I imago, munus, vel donum, & hoc patet ex prædictis, & ponuntur tria appropriata, ſcilicet ęternitas, quam dicit eſſe in patre ſicut appropriata ſibi, & ſpecies, ideſt, pulchritudo, quam dicit eſſe in imagine, ideſt, in filio, qui proprie imago eſt, vt ſupra habitum eſt, & vſus, quem dicit eſſe in munere, ſcilicet in ſpirituſancto, qui donum eſt. Ratio autem huiuſmodi appropriationis hęc eſt. Aeternitas enim in ratione ſua habet duo, ſcilicet quòd ſit principium omnis durationis, inquantum eſt prima menſura: vnde ab ipſa fluit, & æuum, & tempus, & ſic habet ſimilitudinem ad propria patris, quæ conueniunt ſibi, inquantum ipſe eſt principium, vel per generationem, vel per ſpirationem, ſcilicet ad paternitatem, & communem ſpirationem. Habet etiam in ratione ſua priuationem principij, & in hoc conuenit cum proprietate patris, quæ competit ſibi ſecundum quod eſt auctor, vel non de principio, ſcilicet innaſcibilitatem. Ad rationem autem pulchritudinis duo concur- K runt, ſecundum Dionyſ. quarto cap. de diui. nomi. ſcilicet conſonantia, & claritas. Dicit enim quòd Deus eſt cauſa omnis pulchritudinis, inquantum eſt cauſa conſonantiæ, & claritatis, ſicut dicimus homines pulchros, qui habent membra proportionata, & ſplendentem colorem. His duobus addit tertium Philoſophus. 4. Ethic. vbi dicit, quòd pulchritudo, non eſt niſi in magno corpore, vnde parui homines poſſunt dici commenſurati, & formoſi, ſed non pulchri. Et ſecundum hæc tria, pulchritudo conuenit cum propriis filii inquantum enim filius eſt imago perfecta patris, ſic eſt ibi conſonantia perfecta: eſt enim æqualis, & ſimilis ſine inæqualitate, & diſſimilitudine, & hoc tangit Auguſt. vbi dicit. Vbi eſt tanta conuenientia, id eſt maxima &c. Inquantum vero eſt filius verus, habet perfectam

Diſt. 18. q. 1. ar. 1.
Diſt. 28. q. 2. ar. 3.
Cap. 6.
Li. 6. de tri. c. 10. to. 3.

A naturam patris; etiam ita habet magnitudinem, quæ conſiſtit in perfectione diuinæ naturę, vt ſupra dictum eſt, vnde dicit Aug. ꝙ ibi eſt perfecta, & ſumma vita &c. Sed inquantū eſt verbū perfectum patris, habet claritatem, quę irradiat ſuper omnia, & in quo omnia reſplendent. Vnde dicit Auguſt. ꝙ eſt tanquam verbū perfectum &c. poteſt ēt totum accipi ex verbis Augu. ſecundum rationē conſonātiæ, quæ triplex in eo conſiderari pōt. i. cōſonātia ipſius ad patrem, cui potentia ē ęqualis, & ſimilis: & hoc tangit Auguſt. vbi dicit. {Prima ęqualitas &c.}

Diſt. 19. q. 1. ar. 2.
†Vbi ſup.

¶ Item. Conſonantia ſui ad ſeipſum, inquantum omnia attributa in eo non differunt: ſed vnum ſunt: & hoc tangit vbi dicit. {Cui non eſt aliud vi. &c.}

¶ Item. Conſonantia ad res creatas: quarum rationes in eo ſunt, & vnū ſunt in eo, ſicut ipſe eſt vnum cum patre, & hoc tangit. ibi {Et oēs vnum in eo &c.} Vſus etiam de ratione ſua duo habet. Primo, ꝙ eſt aſſumptum in facultatem voluntatis, & ſic conuenit ſpirituiſancto, inquantum eſt amor, & hoc tangit Augu. cum dicit. {Quod illa delectatio filij &c.} Habet etiam aliud, quod eſt ordinatum ad alterum, & iſte etiam ordo competit ſpirituiſancto, inquantum ipſe amor, qui eſt ſpirituſſanctus, non tantum eſt in filio, ſed redundat in omnes creaturas, ſecundum quod competit ſibi nomen doni, & hoc tangit Aug. cum dicit. {Ingeniti largi &c.}

In cor. ar.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd vna & principalis ratio eſt appropriationis, ſcilicet ſimilitudo ad proprium, vt dictum eſt; ſed poſſunt eſſe multæ conſequentes vtilitates: quarum vnam Auguſt. tangit. vnde ex hoc non poteſt concludi, quòd aliquid debeat appropriari patri, vel filio niſi aſſit ratio principalis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in æquiuocis, quæ per fortunam ſunt, & caſum, vt canis, non attenditur ſimilitudo aliqua, ſed in ęquiuocis, quæ dicuntur per reſpectum ad vnum principium, attenditur aliqua ſimilitudo analogiæ, vel proportionis, & talis eſt multiplicitas huius nominis principium. vnde etiam Philoſophus. 5. metaph. docet reducere omnia huiuſmodi ad vnum primum principium.

Tex. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa, non valet.

¶ Ad quartum dicendum, quòd pulchritudo, non habet rationem appetibilis, niſi inquantum induit rationem boni. ſic enim & verum appetibile eſt: ſed ſecundum rationem propriam habet claritatem, & ea quæ dicta ſunt, quæ cum propriis filii ſimilitudinem habent.

Diſt. 1. q. 1. art. 2,

¶ Ad quintum dicendum, quòd vſus (vt ſupradictum eſt) ſumitur dupliciter. Communiter prout vti dicitur aſſumere, aliquid in facultatem voluntatis. Et ſtricte prout dicit relationem in finem. Et primo modo ſumitur hic quo continet in ſe etiam fruitionem, vt hic dicitur, quòd felicitas, vel beatitudo, ad vſum pertinet. Nihilominus tamen competit propoſito, & ſecundum quod habet rationem ordinis, non quidē in finem; ſed in effectum in quo bonitas diuina per ſpiritum ſanctum vberrime effunditur.

QVÆSTIO III.

C

Circa quartum duo quęruntur.

Primo. De ratione appropriationis, Aug.
Secundo. De hoc, quod dicit, quòd omnia ſunt vnum propter patrem.

Quare dicatur Hila. propria perſonarum aſſignaſſe in prædictis uerbis, cum ibi non ſint expreſſe proprietates.

PRopria ergo perſonarum in prædictis verbis aſſignaſſe dicitur Hila. quia relatiua nomina perſonarum poſuit, ſcilicet patris B imaginis & muneris: quæ relatiue dicuntur de perſonis, & proprietates notant quibus diſtinguuntur perſonę. Ita enim dicitur ſpirituſſanctus munus relatiue ſicut donum. Veruntamen ipſas proprietates aliis tribus nominibus non ſignificauit, iuxta prædictam Aug. expoſitionem, niſi ſolo nomine ęternitatis: quo non ipſam paternitatem: ſed eam voluit in- C telligi notionem, qua dicitur ingenitus.

Quòd earundem perſonarum diſtinctionem notat Auguſt. aliis uerbis ſine expreſſione trium perſonarum.

C

ILlud etiam ſcire oportet, quòd earundem trium perſonarum diſtinctionem Auguſt. oſtendere volens, ſine expreſſione illarum trium proprietatum ſuperius commemoratarum in primo libro de doctrina Chriſtiana, ſic ait: a: In patre eſt vnitas, in filio ęqualitas, in ſpiritu ſancto vnitatis æqualitatiſque concordia: b: Et hęc tria vnum, oīa ꝑꝑ patrē, ęqualia oīa propter filium, connexa omnia ꝑꝑ

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Auguſt. conuenienter appropriet unitatem patri, æqualitatem filio, nexum ſpirituiſancto.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ appropriatio Aug. ſit incōpetens: Supra. n. 10. di. dictū eſt, ꝙ. ſ. ſ. eſt vnitas duorum. ergo vr̄, ꝙ vnitas non pr̄i: ſed ſpi. ſcō approprieť.

1. de doct. Chri. c. 5. to. 3.
q. 1. ar. 3.

¶ 2 Præt. Appropriatio eſt ſm̄ ſimilitudinē ad propriū. illi ergo ꝑſonæ debet appropriari vnitas: in qua minus de pluralitate inuenitur. Sed maxima pluralitas notionū inuenitur in pr̄e, q h̄et tres notiones, minima ī ſpi. ſancto, q habet vnā tm̄. ergo vnitas ſpir. ſancto, & non patri appropriari debet.

†c. 5. to. 3.

¶ 3 Præt. Vnitas cauſa eſt æqualitatis. Si igitur vnitas patri appropriatur, & æqualitas ſibi appropriari debet, & non filio.

¶ 4 Item. Secundū conuenientiā in natura, vel in forma, magis attenditur ſimilitudo, q̄ æqualitas: ſed filius inquantum eſt genitus a patre habet naturam, & formam patris: & ſimiliter imago & verbum habet ſimilitudinem eius ad quod dicitur. ergo magis debet appropriari filio ſimilitudo, quàm æqualitas.

¶ 4 Præt. Nexꝰ ꝓprie dr̄ de ſpi. ſcō, ſed æternitas, & æqualitas, nō ꝓprie dn̄r de pr̄e, & filio. ergo vr̄, ꝙ appropriatio n̄ ſit vniformis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd appropriatio Auguſt. bona eſt, & ratio appropriationis hæc eſt. Vnitas enim quantū ad id quòd poſitiue aliquid dicit habet rationem principii, ſecundum quod eſt principium numeri, & ita habet ſimilitudinem cum duabus proprietatibus patris, ſcilicet cum paternitate & communi ſpiratione, quibus dicitur principium filii & ſpi- D rituſſancti. Secundum autem, quòd ratio eius conſiſtit in negatione, ſic negat diuiſionem, & per conſequens, compoſitionem præexiſtentem, & ita negat rationem principii: quia ea in quæ aliquid diuiditur, ſunt principia integrantia ipſum, & ita vnitas, habet ſimilitudinem cum innaſcibilitate ſicut & ęternitas vt dicit Magiſter. Similiter etiam æqualitas ſecundum propriū modum ſuæ proceſſionis cōuenit filio, vt patet in omnibus nominibus perſonalibus ipſius filii. Ex eo enim dicitur filius ꝙ recipit æqualem, & eandem naturam quam habet generans, ſimiliter etiam imago includit in ſe rationem æqualitatis, & ſimiliter verbum perfectum. Ita etiam nexus conuenit ſpirituiſancto ex modo ſuæ proceſſionis, inquantum eſt amor patris & filii quo vniuntur, & etiam eſt connectens nos Deo inquantum eſt donum.

E ¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd differt vnitum & vnum: quia vnitum eſt quod ex pluribus vnum effectum eſt. vnde vnio importat relationem quandam plurium ſecundum quòd in vno conueniunt: ſed vnum abſolute dicitur. Vnde dicendum, quòd vnitas ſecundum quòd ponitur pro vnione plurium in vno amore, attribuitur ſpirituiſancto, ſecundum autē quòd abſolute ſumitur inquantum eſt principium, habet ſimilitudinem ad proprium patris. vnde appropriatur patri.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd tres notiones in patre non ſunt tres res, ſed tres rationes innoteſcendi: vnde pluralitas notionum non impedit quin ſibi vnitas approprietur, & præcipue cum ratio vnitatis cum omnibus notionibus eius ſimilitudinem habeat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd æqualitas non eſt vnitas, ſed relatio vnitatem conſequens, & ideo appropriatur filio qui adæquat patrem procedens ab eo, quamuis non approprietur ſibi vnitas.

¶ Ad quartū dicēdū, ꝙ ſicut æqualitas appropriať filio, ita & ſimilitudo, ſed Aug. poſuit æqualitatē, quia in diuinis æqualitas includit ſimilitudinem: & non econuerſo. Cum.n.in diuinis, non ſit quantitas, niſi virtutis, quæ fundatur in aliqua forma: ſequitur vt quæcunque conueniunt in quantitate virtuali conueniant in forma. & ita ſi ſunt æqualia, ꝙ ſint ſimilia: ſed non conuertitur: quia ęqualitas priuat exceſſum, quem non priuat ſimilitudo. vñ duo quorum alter altero albior eſt ſunt ſimiles in albedine: ſed non ęquales.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ nexus, vel cõnexio amoris ꝓprium eſt ſpi. ſancti. Sed quia quęcunq; cõueniunt in aliquo vno poſſunt dici cõnexa i illo: ideo connexio abſolute dicta non importat, niſi conuenientia quandam: & ſic non eſt proprium ſpi.ſancti: ſed appropriatũ. Si tamen ſumeretur, vt eſt proprium, non eſſet magnũ inconueniẽs, quòd aſſignatio nõ eſt vniformis ſimpliciter: quia hmói attribuũtur pſonis, inquantum ſunt appropriata, & ſic accedunt ad rationẽ propriorum. vnde proprium & appropriatum, inquantum appropriatum, non habẽt rationem difformitatis.

ARTIC. II.

b Vtrũ omnia ſint unũ propter patrẽ.

Ibidem 1. de doct. Chriſt. c.5. to.3. †vbi ſup. †vbi ſup. AD SECVNDUM ſic proceditur. Videť falſum, qđ dicit Aug. Cũ.n. hæc prępoſitio, pp. importet habitudinẽ alicuius cauſæ, cũ dr̃, ꝙ oĩa ſunt vnum pp patrẽ: aut importat habitudinẽ, quaſi efficientis, aut quaſi formæ. Si quaſi formæ, tunc falſum eſt: quia filius formaliter loquendo, non ẽ vn⁹ cũ patre: ſed eſſentia diuina, vel ꝓprietate ſua, vel ſeipſo. Si quaſi efficientis, ſic idẽ erit dictu †Io. 10. pp patrẽ, ac ſi diceretur, ꝙ habet vnitatẽ a pře: ſed ſicut habet vnitatẽ a pře fili⁹: ita & æqualitatẽ. ergo ſicut dñr oĩa vnũ pp patrẽ: ita dñr oĩa æqualia propter patrẽ, & ſic diſtictio nulla eſſet.

¶ 2 Præt. Quicquid ſit de patre, conſtat ꝙ filius nullam rationem principij habeat reſpectu patris. Si ergo hæc præpoſitio propter, importat habitudinem alicuius principij videtur omnino falſum, quod dicit, ꝙ omnia ſunt æqualia propter filium.

¶ 3 Item. Sicut idẽ eſt Deo ſapere quod eſſe: ita idem eſt eſſe ęqualem Deo, quod eſſe: ſed non poteſt dici, ꝙ omnia ſint in diuinis propter filium. ergo nec ꝙ omnia ſint æqualia.

CONTRA eſt quod in littera dicitur.

RESPON. Dicendũ, ꝙ dictũ Augu. pôt verificari dupľr.ſ. quãtũ ad proprietatẽ perſonarũ, & quãtum ad numerũ ipſarũ. Si.n. conſideremus numerũ, ſic vnitas ſtatim in patre inuenit. F & ideo propter eũ, in quo primo vnitas inuenitur, ſecundũ ordine naturæ oĩa dicuntur vnũ. Sed binarius perſonarũ primo inuenit in filio, q procedit alius a patre, & ſiľr æqualitas, q primo in duob⁹ inuenit: & pp hoc oĩa p filiũ æqualia dñr: ſicut pp eũ, in quo primo æqualitas inuenit. Sed in ſpi.ſcõ primo inuenit ternarius, & ſiľr cõnexio, q tria requirit: duo connexa, & vnũ cõnectẽs, & pp hoc oĩa dñr cõnexa pp ſpi.ſcm̃. Si aũt cõſiderem⁹ proprietates perſonarũ: in pře inuenit rõ principij quaſi primi: & qa in qualibet natura iuenitur vnũ principiũ nõ de principio a cuius vnitate ẽ, ꝙ vna i oib⁹ natura propagetur, oĩa dñr vnũ pp patrẽ. & hoc vr̃ tãgere Hila. in quadã notula. In expõne text. huius diſt. hř. Si cõſideremus propriũ filij, ẽm oĩa propria ſua cõuenit ſibi, ꝙ adæquet, vel coęquet patrẽ. & inq̃tũ filius, & inquantũ verbũ, & inquãtum imago. †c.3. to.3. Sicut aũt dicimus, ꝙ relationes, q̃ ſunt ad creaturam reſultant ex creaturis, inquãtũ referunť in Deũ: ita ẽt relationes qb⁹ pr̃ referť ad filiũ, ſuppoſitis relationibus diſtinguentib⁹ reſultãt ex hoc, ꝙ filius refertur ad patrẽ, & pp hoc pr̃ dr̃ æqualis filio, inquãtũ filius coęquat †1. Cor.c.3 patrem: & ex hoc ẽt ſequitur, ꝙ ſpi.ſcũs, ſit æqualis vtrique. Niſi.n. filius, qui eſt principiũ ſpi. ſancti eſſet æqualis pr̃i, nullo mõ æqualẽ amorem ſpiraret: & ita quodãmõ ex æqualitate filij, reſultat æqualitas in tota trinitate. Siľr ẽt propriũ eſt ſpi.ſancti, ꝙ procedat vt amor, & †1. Cor.c.6 amor habet rõnem nexus. & iõ oĩa dñr pp ſpi. ſcm̃ cõnexa. Poſſet tamẽ breui⁹ exponi, vt diceret, ꝙ ſunt omnia vnũ propter patrem, id eſt, propter vnitatẽ eſſentialem, quæ appropriatur patri, & ſic de aliis.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ cum dicitur, quòd omnia ſunt vnum propter patrem: ly propter, non tantum dicit habitudinem principij per modum efficientis: ſed etiam per modum formæ: inquantũ vnitatem principij, ſequitur vnitas formę.ſ.diuina eſſentia, qua in diuinis omnia vnum ſunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſicut creaturæ, non ſunt principium Dei: quamuis dicatur Deus relatiue: propter hoc, ꝙ ad ipſum creaturæ referuntur: quia huiuſmodi relationes, nõ ſunt realiter in Deo: ita etiam non ſequitur, ꝙ filius ſit principium patris: quia æqualitas, non ponit in Deo relationem realem.

¶ Et per hoc etiam patet reſponſio ad tertium. Non enim dicuntur omnia eſſe æqualia propter filium, quia filius ſit principium æqualitatis in patre: ſed vt dictum eſt. In cor. ar.

ſpiritumſanctum. Itaque pater & filius, & ſpirituſſanctus, & ſingulus quiſque horum Deus eſt. & ſimul omnes vnus Deus, & ſingulus quiſq; horum plena ſubſtantia eſt: & ſimul omnes vna ſubſtantia. Pater nec filius eſt, nec ſpirituſſanctus: & filius nec pater eſt, nec ſpirituſſanctus. Spirituſſanctus nec pater eſt, nec filius: ſed pater tantum pater. & filius tantum filius, & ſpirituſſanctus tantum ſpirituſſanctus. Eadem tribus æternitas: eadem incommutabilitas, eadem maieſtas, eadem poteſtas. In his verbis aperte inſinuatur pſonarũ triũ diſtinctio.

Quare patri attribuatur unitas, & filio æqualitas.

SED plurimos mouet, quòd patri attribuit vnitatem, filio ęqualitatem. Cum enim vnitas dicatur, ſecundum ſubſtantiam, non tantum in patre eſt: ſed etiã in filio, & in ſpirituſancto, & ęqualitas vna eſt patris, & filij, & ſpirituſſancti. Cur ergo patri attribuitur vnitas, & filio æqualitas? Forte eadem ratione attribuitur patri vnitas, ſecundum Auguſt. qua ſupra eidem ęternitas, ſecundum Hila. quia videlicet, pater ita eſt, vt ab alio non ſit. Et quia filium genuit vnum ſecum Deũ, & ſpirituſſanctus ab eo procedit vnus, cum eo Deus. Vnitas ergo in patre eſſe dicitur: qa nec eſt aliqd aliud a quo ſit. Non enim ab alio eſt, nec ab eo, aliquis vel aliquid eſt ab æterno: quod vnum cum eo non ſit: filius enim, & ſpirituſſanctus vnum ſunt cum patre. Vnde veritas ait. Ego & pater vnum ſumus.

Quare pater, & filius dicantur eſſe unum, uel unus Deus: ſed nõ unus: quia res eiuſdem naturæ recte poſſunt dici unum ſimpliciter eſſe, & cũ adiectione. Res uero diuerſæ naturæ, non poſſunt dici unum, niſi dicatur, quid unum.

G HIc dici oportet, ꝙ pr̃, & filius, & ſpi.ſan. recte dicuntur eſſe vnum, & vn⁹ deus; ſed non vnus. Res.n. duæ, vel plures, recte pñt dici vnum eſſe: ſi ſint vnius eſſentię, & earũ vna ſit natura. Vn⁹ aũt, vel vna, nõ pôt dici de diuerſis reb⁹, niſi addať, qd vnus, vel vna. Quo addito, recte pôt dici de rebus, & vnius, & diuerſæ ſubſtantiæ. Vñ Aug. in 6. lib. de Tri. ſic ait. H Neſcio vtrũ inueniatur in ſcripturis dictum, vnum ſunt quorum eſt diuerſa natura. Si autem, & aliqua plura ſunt eiuſdẽ naturę & diuerſa ſentiãt non ſunt vnũ, inquãtum diuerſa ſentiunt. Cũ ergo ſic dr̃ vnum, ut non addať, qd vnum, & plura vnum dicunť eadem natura, atq; eſſentia, nõ diſſidens, neq; diſſentiens ſignificatur. Vnde Paulus, & Apollo, q & ambo hoĩes erãt, & idẽ ſentiebãt, vnum eſſe dicunť cũ dr̃. I Et q plãtat, & q rigat vnum ſunt. Cum vero addit, qd vnũ: pôt ſignificari aliquid ex pluribus vnum factum, quàmuis diuerſa natura ſit; ſicut aĩa & corpus, nõ poſſunt vtiq; dici vnum. Quid.n. tã diuerſum, niſi addatur, vel ſubintelligatur, qd vnũ. ſ. vnus hõ? Vnde Apoſt. Qui adhæret, inquit, dño: ſpũs vnus ẽ. Nõ dixit vnus eſt, vel vnũ ſunt: ſed addidit ſpũs. Diuerſi ſunt n. natura ſpũs hoĩs, & ſpũs Dei: ſed inhærẽdo fit ſpũs hoĩs vnus K ſpũs cũ Deo; qa particeps fit veritatis, & beatitudinis illi⁹. Si ergo de his, q diuerſę ſubæ ſunt

EXPO-

EXPOSITIO TEXTVS.

PRAETERREA conſiderari oportet.} tria quærit de æqualitate. Primo, vtrum dicatur relatiue, vel abſolute, ad hoc reſpondet, quòd relatiue. ibi{Ad quod dicimus.} Secundo, quærit ſecundũ quid attendať ęqualitas: vtrum ſecundũ vnitatem eſſentiæ, vel ſecundum vnitatem relationis. Et oſtendit, quòd ſecundum vnitatem eſſentiæ. & ideo ęqualitas ſecundum eſſentiam dicitur & hic. ibi †Hæreſ.49. to.6. {Eſt tamẽ ęqualis.} Tertio, quærit quid ſit æqualitas. Et ad hoc reſpõdet, quòd eſt relatio in Deo, ſecundũ nomen tm̃. ibi {Et appellatio tã†Hæreſ.41. tum &c.} {Imago ſi perfecte implet &c.} ex hoc videtur, ꝙ in diuinis non ſit mutua æqualitas ſi pater ſuę imagini, non coæquatur. Sed di†Io. 10. cendum, quòd ſicut filius eſt ęqualis patri: ita & pater filio, cum quantitas virtualis perfecte ſit in vtroque. Sed coæquare dicit motum ad coęqualitatem: & quàmuis in diuinis non ſit motus: eſt tamen ibi acceptio æqualitatis, & quia filius accipit æqualitatem a patre: & non econuerſo: ideo filius coæquatur patri, & non econuerſo. {Identitatem} id eſt, omnia idem in natura. Hila. lib. de ſyno. imago eſt &c.} hæc notula iducitur ad oſtendendum, ꝙ imago coæquatur ei cuius eſt imago, in qua notula duo facit Hila. Primo, ponit diffinitiones imaginis, quæ patent ex his quæ dicta ſunt. 28. diſt. Secundo, ex illis diffinitionibus concludit duas concluſiones. Per quarum vnam oſtenditur diſtinctio filij a patre ex hoc, quòd imago ad aliquid refertur, & hoc ibi {Eſt ergo pater &c.} Per ſecundam vero oſtenditur vnitas naturæ propter ſpeciei indifferentiam, quæ eſt de ratione imaginis: & hęc ibi{Imago &c.} Alia notula. {Siquis innaſ. &c.} Hæc notula inducit ad oſtendẽdum quomodo omnia ſunt vnũ propter patrem. Et eſt intentio Hila. dicere, ꝙ cum in qualibet natura ſit vnum principium non de principio, ſi aliquis poneret i diuinis duos innaſcibiles, poneret duas naturas, & ita duos deos: ſed oportet vt ẽm ordinem vnius naturæ, ſit relatio in vnum principium, non de principio, qui eſt pater. {Initiabile} ideſt, initiatiuum. {Ex innaſcibili eſſentia} ideſt, ex patre innaſcibili, qui eſt eſſentia. {Omnia hæc gradu.} contrariũ eſt, quod ſupra dixit Hiero. 25. diſt. quòd in diuinis perſonis, non eſt gradus. Et dicendũ, ꝙ hic ponit duplicem relationẽ: vnã creaturæ ad filium; & in hac relatione eſt gradus, & aliã filij ad patrem, in qua non eſt gradus: poteſt tamen dici, quòd gradus large ſumitur pro ordine. Alia no. {Omnibus creaturis.} A Hæc notola inducitur ad oſtendendum, quomodo pater, & filius vnum ſunt in natura: quod probat ſic. Quia principium creationis rerum eſt voluntas: & ideo tales fecit Deus res, quales voluit & non quales ipſe eſt in natura ſua: ſed principium generationis filij eſt natura patris. ergo oportet, quòd filius non ſolum ſit talis qualem pater voluit: ſed qualis pater eſt in natura. vnde dicit. Si genitus in ſubſtantia Dei, id eſt, filius qui eſt nat⁹ de natura pr̃is. {Attulit} ideſt, accepit. {Secundum originem} ideſt, per generationẽ. {Eſſentiam naturæ.} ideſt, talem eſſentiam qualis eſt natura patris. & {Nõ eſſentiam voluntatis} ideſt, qualem voluntas habuit {Secũdum creaturas}.i. ſicut creaturæ acceperunt. Alia notula. {Vnius formæ ex.} Hoc inducitur ad oſtendendum, quomodo omnia connexa ſunt per ſpiritum ſanctum. Et intẽtio Hila. eſt recitare, ꝙ quædã ſynodus fuit congregata cõtra Sabellianos: qui dicebant eandẽ eſſe perſonam pater, & fili⁹, & ſpirituſſanctus. Contra quos Synodus ad hoc, vt diſtingueretur ordo perſonarum, & gloria vel dignitas perſonalis, & ſubſtantia.i. hypoſtaſis confeſſa eſt eſſe patrem, & filium & ſpiritumſanctum per ſubſtãtiam tria, & per conſonantiam vnum. Et acceperũt ſubſtantiam, non ꝓ eſſentia, ne diuiſionem eſſentiæ, ſecundum Arrianos inducerent: ſed pro hypoſtaſi: vt Sabellianam confuſionem excluderent. Et dixerunt, †diſt. 10. quòd ſunt per conſonãtiam vnum, inquantum vniuntur amore, qui eſt ſpirituſſanctus. {Quæ veritatem pater &c.}

E Sabelliana hæreſis dixit iſtis nominibus diſtinctis pater, & filius, & ſpirituſſanctus, quæ in ſcriptura inueniuntur non ſubiacere, aliquam in re diſtinctionem, & q eadem res habuit nomen pater, & filius, & ſpirituſſanctus: ex quo ſequebatur, ꝙ nõ eſſet veritas nominum: quia nulla res vere ſuiipſius pater eſt. Alia notula. {Cum Deum pa. confi. &c.} hæc notula inducitur etiam contra Sabellianos, & Arrianos. Dicit enim ſimul, ꝙ cum nos nominemus filium Deum, ſicut & patrem, & non dicamus plures Deos, ſed vnum, conſtat, ꝙ eſſentia patris, & fil. eſt vna: cuius nomen eſt vnum, ideſt, ſingulariter prædicatur, & quia vterque dicitur Deus. Sed hoc non ſequitur, quòd non ſit aliqua perſona genita, quæ accipit eſſentiam eandem numero a perſona generante. {Religioſa vnio} ideſt, fidelis confeſſio}, quę nomen Dei ſingulariter, & communiter prædicatur. {Non ademit} ideſt, non abſtulit perſonæ genitę eſſentiã, id eſt, perſonam filij geniti, qui eſt eſſentia. {Conſtitutam} ideſt, natam ex eſſentia patris indeficientis naturæ.

recte dicitur, quòd ſint vnus ſpiritus; quanto magis qui vnius ſubſtantię ſunt; recte dicuntur vnus Deus eſſe? Pater ergo, & filius vnum ſunt, vtique ſecundum vnitatem eſſentiæ, & vnus Deus. In quo & Arriana hæreſis damnatur, quæ patrem, & filium, & ſpiritumſanctum: vt ait Aug. in lib. de hæres. nõ vult eſſe vnius eiuſdemq; ſubſtãtiæ, atque naturæ: vel vt expreſſius dicatur eſſentiæ: quæ græce dicit̃ vſya: ſed filium eſſe creaturam. Necnon, & Sabelliana. quæ, vt ait, Aug. in eo. lib. dicebat Xp̃m eundem ipſum & patrem, & ſpiritumſanctum eſſe: vt eſſet Trinitas nominũ ſine ſubſiſtentia perſonarum. Vtranque peſtem: vt ait Aug. ſuper Io. elidit veritas dicens. Ego & pater vnum ſumus. Vtrunque audi, & aduerte, & vnum, & ſumus, & a Caribdi, & a Scilla liberaberis. Quòd enim dixit vnum: liberat te ab Arrio, quòd dixit ſumus: liberat te a Sabellio. Si vnum, ergo non diuerſum. ſi ſumus: ergo pater & filius. Sumus.n. non diceret de vno; nec vnum de diuerſo. Erubeſcant ergo Sabelliani, qui dicunt ipſum eſſe patrem, qui eſt filius, confundentes perſonas: qui & dicti ſunt Patripaſſiani: qui dicunt patrem fuiſſe paſſum. Arriani vero dicunt aliud patrem eſſe, aliud filium, non vnam ſubſtantiam ſed duas: patrem maiorem, filium minorem. Noli hoc dicere tu catholice. In medio ergo nauiga. vtrunque periculoſum latus deuita & dic. Pater, pater eſt, & filius filius eſt. Alius pater: alius filius, ſed non aliud, immo hoc ipſum: quia vnus Deus. Ecce oſtenſum eſt, quare vnitas in patre eſſe dicatur, cũ tres vnum ſint.

Quare dicatur eſſe æqualitas in filio: cum ſit una æqualitas trium.

B NVnc videamus quare æqualitas dicatur eſſe in filio, cum vna & ſumma æqualitas ſit triũ. Hoc ideo forte dictum eſt; quia filius genitus eſt a patre ęqualis gignenti, & dono quod ab vtroque ꝓcedit: & ideo illa tria dicuntur eſſe æqualia propter filium. Filius enim habet a patre, vt ſit ei æqualis, & ſpirituiſancto, & ſpi- C rituſſanctus ab vtroque habet, vt ſit æqualis vtrique. Hoc autem ſine aſſertionis ſupercilio, & maioris intelligentiæ præiudicio dicimus: malẽtes in apertione tam clauſorum ſermonũ peritiores audire, quàm aliqd aliis influere.

Quare in ſpirituſancto dicatur eſſe utriuſque concordia, uel connexio.

D QVòd autem in ſpiritu ſancto dicit eſſe vtriuſque concordia, & per eum omnia connexa, facilior eſt, intelligentia nobis præmiſſa ad mentem reuocantibus. Supra enim ſecundum authoritates ſanctorum dictum eſt, quòd ſpirituſſanctus amor eſt, quo pater diligit filium, & filius patrem. Recte ergo ſpi.ſcũs

DISTINCTIO XXXII.

DIVISIO TEXTVS.

Poſtquam determinauit de propriis & appropriatis perſonarum: hic inquirit qualiter adinuicem diuinę perſonę comparentur ſecũdum propria vel appropriata. Et diuiditur in partes tres. In prima oñdit qualiter comparentur ſm propriũ vel appropriatũ ſpiritusſancto. In ſecunda qualiter comparentur ſm propriũ vel appropriatum filii. ibi{ Præt. Diligẽter inueſti.} In tertia inquirit qualiter cõparentur ſecundum vtrunque ſimul, ſcilicet de vno per comparationem ad alterum. ibi{ Præt. Diligenter notandum.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtionem: ſecundo determinat eam. ibi{ Huic quæſtioni &c.} {Præt. Diligẽter.} Hic iquirit quomodo comparentur ſm appropriatum filii quod eſt ſapiẽtia. Et diuiditur i partes duas. In prima, mouet quæſtionẽ & determinat ueritatem. In ſecunda excludit q̃dã dubitationẽ ex determinatiõe occaſionatam. ibi { Poſt hoc quæri ſolet.} Prima in duas. In prima inquirit vtrũ pater ſit ſapiens ſapientia genita vel ingenita & determinat eam. In ſecunda inquirit vtrũ filius ſit ſapiens ſapientia genita vel ingenita: & determinat eam, primo oſtendens quòd non eſt ſapiens ſapientia genita ſed a ſapientia ingenita: ſecundo, oſtendens ꝙ eſt ſapiens per ſapientiam ingenitã. Et ſic patet reſponſio ad qõnem per diſtinctionẽ, quia ablatiuus ſapientia, poteſt conſtrui in habitudine principii efficientis. & ſic eſt ſenſus ꝙ ſit ſapiẽs a ſapiẽtia genita, & hoc falſum eſt. Vel põt conſtrui in habitudine cauſæ formalis, & ſic eſt ſenſus, ꝙ ſit ſapiens per ſapientiam genitã formaliter, & hoc verũ eſt, & hoc dicit. ibi {Ex prædictis conſtat &c.} {Poſt hoc quæri.} Hic excludit dubitationẽ ex prædictis ortam. Et circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationem. ſecundo ponit determinationem. ibi { Sed & his ſimili: tertio manifeſtat per ſimilitudinem. ibi{ Et ſicut in trinita. } {Præter. Diligenter no.} Hic inquirit de vno per cõparationẽ ad aliud. Et primo mouet quæſtionem. Secundo addit quæſtionis difficultatẽ relinquẽs qõnem inſolutam. ibi{Difficile eſt mihi &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Primo. De his quæ pertinet ad ſpiritumſanctum.
Secũdo. De his quæ pertinent ad filium.

Circa primum quęruntur tria.

Primo. Vtrum pater diligat filium ſpiritusſancto.
Secũdo. Vtrum pater diligat ſe ſpiritusſancto.
Tertio. Vtrum pater & filius diligat nos ſpiritusſancto.

---

dicitur cõnexio, vel cõcordia patris & filii, & per eũ omnia connexa. 5. de trini. c.11. Vnde Aug. in 5.li. de tri. Communio quædam conſubſtantialis patris & filii eſt amborũ ſpiritusſanctus. c.3.to.3. di.70.& 17 Idem in 7.lib. de Tri. Spiritusſanctus eſt ſumma charitas vtrũq; cõiungens noſq; ſubiungens.

DISTIN. XXXII.

A

Vtrum pater vel filius ſpiritusſancto diligat, cum diligere idem Deo ſit quod eſſe.

Hic oritur quæſtio, ex prædictis deducta, dictum eſt enim ſupra atque ſanctorum authoritatibus oſtenſum quòd ſpiritusſanctus eſt communio patris & filii, H & amor quo pater & filius ſeinuicem diligunt. Ideo quæritur. Vtrum pater vel filius per ſpritumſanctum diligat. Quod vtique videtur oportere dici ſecũdum authoritates ſuprapoſitas, a quibus oſtenditur ſpiritumſanctum eſſe quo genitus a gignente diligatur, genitoremque ſuum diligat. Sed econtra, ſi pater vel filius dicatur diligere per ſpiritum ſanctum, videtur eſſe per ſpiritumſanctũ, I quia non eſt aliud Deo eſſe & aliud diligere, ſed idem, † c.5.to.3. quia vt ait Augu. in 15. lib. de tri. Quicquid ſecundũ qualitates in illa ſimplici natura dici videtur, ſecũdum eſſentiam eſt intelligendum, vt bonus, magnus, immortalis, ſapiens, diligens, & huiuſmodi. Ideoque ſi pater vel filius diligit per ſpiritumſanctum, G per ipſum ſpiritum eſſe videtur, neque tantum eſſentia ſua diligit ſed etiam dono.

b Hæc quæſtio inſolubilis eſt, humanum ſuperans ſenſum, in qua authoritates ſibi occurunt.

Huic quæſtioni cum altitudinem nimiæ profunditatis contineat, id ſolum reſpondemus quod Aug. ſignificare videtur, H ſcilicet quod pater & filius ſe diligant & vnitatem ſeruent, non ſolum eſſentia ſua, ſed ſuo dono proprio. quod licet ſuprapoſitum ſit, iterare tamen non piget, quia ſic expedit. Ait ergo † Aug. in 6. lib. de trini. ita. † c.5.to.3. Manifeſtum eſt ꝙ non aliquis duorum eſt quo vterque coniungitur quo genitus a gignente diligatur, genitorẽque ſuũ diligat, ſintque non participatione, ſed eſſentia ſua, I neque dono ſuperioris alicuius, ſed ſuo proprio ſeruantes vnitatẽ pacis. Ecce hic dicit quòd eſſentia ſua & dono ſuo ſeruant vnitatẽ. c.7.to.3. Idẽ i 15. lib. de tri. ait. In illa trinitate quis audeat dicere patrẽ nec ſe nec filiũ nec ſpiritũſanctũ diligere, niſi per ſpiritumſanctum? Hic aperte oſtendit patrem non tantum per ſpiritumſanctum diligere. Non autem ſimpliciter dicit patrem non diligere per ſpiritumſanctum.

B Vtrum pater ſit ſapiens ſapientia quam genuit, ſicut diligit amore, qui ab ipſo procedit.

Præterea diligenter inueſtigari oportet a vtrum pater ſapiens ſit ſapientia quam genuit quæ tantum filius eſt? Quod videtur a ſimili poſſe probari. Si.n. pater diligit amore qui ab ipſo procedit, cur non & ſapientia vel intelligentia quam ipſe genuit, C ſapit vel intelligit? Hanc quæſtionem vrgere videtur, vt ait † Auguſt. in 6. lib. de trinita. cap.1.to.3. 1.cor.ca.1. quod ſcripſit Apoſtolus dicẽs Chriſti dei virtutem & dei ſapientiam. Vbi quæritur vtrum ita ſit pater ſapientię & virtutis ſuæ, vt hac ſapiẽtia ſapiens ſit quam genuit, & hac virtute potens quam genuit. Sed abſit vt ita ſit, quia ſi hoc eſt ibi eſſe quod ſapere, nõ per illam ſapientiam quam genuit ſapiẽs dicitur pater, alioquin non ipſa ab illo, ſed ille ab ipſa eſt. Si enim ſapientia quam genuit cauſa, eſt illi vt ſapiens, ſit etiã vt ſit ipſa illi cauſa eſt quod fieri non poteſt, niſi gignendo eum aut faciendo ſed nec genitricem, nec conditricem patris vllo modo quiſquam dixerit ſapientiã. Quid enim eſt inſanius? Ergo pater ipſa ſapiẽtia eſt qua ſapiẽs eſt: Filius vero dicitur ſapiẽtia patris & virtus patris, non quia pater per eum ſit ſapiens vel potens, ſed quia filius ſapien- B tia & virtus eſt de patris ſapientia & virtute. Ex his ergo patet quòd pater non eſt ſapiens ſapientia genita, ſed ſeipſo ſapientia ingenita.

b Vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita uel ingenita.

Poſt hæc quęri ſolet a quibuſdam vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita vel ĩgenita. Si enim non eſt ſapiens ſapientia geni- C ta, nec ſeipſo ſapiens eſt. Si vero ſapiẽtia ingenita ſapiẽs eſt, non videtur ſapiens eſſe ſapiẽtia ingenita, & ideo non videtur eſſe ſapiens a patre, cum a patre habeat omnia. Ad quod dicimus, quòd vna eſt ſapientia patris & filii & ſpiritusſancti: ſicut una eſſentia, quia ſapientia in illius naturæ ſimplicitate eſt eſſentia, & tamen filius tantum eſt ſapientia geni- D ta & pater tantum eſt ſapientia ingenita & ſapiẽtia genita, eſt de ſapiẽtia ĩgenita, vel a ſapiẽtia ĩgenita. Et cũ idẽ ſit ibi eſſe quòd ſapientem eſſe relin

---

F

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum pater diligat filium ſpiritusſancto. 1.q.37.ar.2

Ad primum ſic proceditur. Videt quòd pater non diligat filium ſpiritusſancto. Sicut enim idẽ eſt Deo eſſe quod ſapere, ita idem eſt Deo eſſe quod diligere. Sed De⁹ pater nõ dicit eſſe aliquo modo ſpiritusſancto, ergo videtur quòd nec diligere.

¶ 2 Præter. Cum dicitur pater, diligit filium ſpiritusſancto, oportet quòd ablatiuus conſtruatur in habitudine alicuius cauſæ. Vel quaſi efficientis, vel quaſi formalis, ſed omnis talis cõſtructio poteſt reſolui & exponi per aliquam præpoſitionem deſignantem habitudinem cauſæ. ergo videtur quòd pater diligat filium vel a ſpiritusſancto vel p ſpiritumſanctum: harum autem vtraque videtur eſſe falſa, quia ſpiritusſanctus non habet aliquam habitudinem principii reſpectu patris, ſicut præpoſitio deſignat. ergo videtur: quòd etiam hæc ſit falſa, pater diligit filium ſpiritusſancto.

¶ 3 Item hoc verbum diligit, aut ſignificat actum eſſentialem, aut notionalem. Si eſſentialem cum idem iudicium ſit de omnibus eſſentialibus poterit loco eius poni alius actus eſſentialis, vt dicatur pater uiuere ſpiritusſancto, vel intelligere aut uelle, quod falſum eſt. Si autem dicat actum notionalem non dicit aliam notionem quam communem ſpirationem. ergo loco eius poterit poni hoc verbum ſpirat, vt dicatur pater ſpirat ſpiritumſanctum ſpiritusſancto, quod falſum eſt. ergo & prima omnibus modis falſa eſt.

¶ 4 Pręter. Omnis amor quo aliqui ſe diligunt, eſt vinculũ vel nexus vniens eos: ſed ſpiritusſanctus non poteſt unire patrem & filium, quia omne vniens habet aliquem influxum ſuper vnita ſicut vnionem faciens. ergo videtur quòd pater & filius non K diligant ſe ſpiritusſancto.

CONTRA, ſicut amor alicuius hominis procedit ab eo, ita & ſpiritusſanctus procedit a patre & filio vt amor, ſed vnus homo diligit alium amore qui ab ipſo procedit, ergo & pater diligit filium ſpiritusſancto, qui eſt amor ab ipſo procedens, & eſt ratio Hugo. de Sancto Victo.

¶ Præter. Omni amore perfecto aliquid diligitur. ſi ergo ſpiritusſanctus eſt amor perfectus, quod vtique verum eſt, videtur quòd eo aliquis diligat & aliquis diligatur, ſed non niſi pater & filius. ergo pater & filius diligunt ſe ſpiritusſancto. lib.7.de tri. ca.23.to.3 & in epi. ad Ber.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc ſunt plurimæ opiniones. Quidam enim dicunt omnes huiuſmodi locutiones eſſe falſas & in ſuo ſimili ab Auguſt. retractatas, vbi retractauit quod prius dixerat patrem ſapientia ab eo genita, ſapientem eſſe, vt in notula in litera poſita patet.

Sed hoc non videtur conueniens, quia Auguſt. ea quę retractare voluit ſpecialiter expreſſit. Et præterea ipſe non retractauit dicta aliorum, ſed tantum ſua. vnde cum ipſe & omnes alii cõmuniter talibus locutionibus vtantur, præſumptuoſum videtur eas negare. Ideo alii dicunt eas quidem veras eſſe, ſed improprias, & ſic exponendas. pater & filius diligũt ſe ſpũſancto, ideſt, amore eſſentiali, qui ſpiritusſancto appropriatur. Hoc ẽt non videtur conueniens, quia ſic etiam pater diceret ſapiens filio, ideſt ſapientia eſſentiali quæ filio appropriatur, & diceretur bon⁹ ſpiritusſancto propter eandẽ rationem. Ideo alii dixerunt quòd eſt vera & propria, & horũ multiplex ẽ opinio. Quidam.n. dicũt ꝙ ablatiuus ille reſoluẽdus eſt in præpoſitionem vt ſit ſenſus. Pater diligit filium ſpiritusſancto, ideſt, per ſpiritumſanctũ. & tũc quod ly per. denotat ſubauthoritatẽ in ſpiritu ſancto, & authoritatem in patre & filio, ſicut cũ dr̃, ꝙ pater operatur per filium. Sed hoc non vr̃ conueniens, quia per præpoſitionẽ per, deſignatr̃ habitudo cauſæ in cauſali cui adiũgitur, quamuis nõ reſpectu operantis, ſed reſpectu operati. fili⁹ .n. habet cauſalitatẽ in creatura, quamuis nõ ſit principiũ operationis in patre, ſed cũ dr̃ pater diligit filiũ per ſpiritumſanctum non denotatur aliquis effect⁹ in creatura, nec aliquid cuius principiũ ſpiritusſanctus ſit, & ideo nõ eſt ſimilis rõ dicendi. Et ideo quidã dicunt ꝙ ablatiuus conſtruitur in habitudine ſigni & quaſi effectus, quia ſicut generatio quodãmmodo terminatur ad filiũ, ita ſpiratio quæ deſignatur in dilectione terminatur ad ſpiritumſanctũ. vnde exponũt ſic. Pater & filius diligunt ſe ſpiritusſancto. i. ſpiritusſanctus eſt ſignũ ꝙ pater & filius diligũt ſe. Sed hoc non vr̃ conueniẽs, quia ẽt amor creat⁹ eſt ſignũ dilectionis qua pater & fili⁹ diligũt ſe, & ita per viã iſtã diceretr̃ ꝙ pater, & filius diligũt ſe amore creato, quod falſum eſt. Præt. ſpũſſanctus eſt amor patris, & amore formaliter aliquid diligitur, & ita ſpiritusſancto ẽt formaliter loquẽdo pater diligit. Et ideo alii dixerũt ꝙ ablatiuus ille conſtruitur in habitudine formæ, quia pater & filius formaliter amore diligunt qui eſt ſpiritusſanctus. Sed hoc ẽt ex toto nõ vr̃ ſufficiẽs, quia forma nõ denominat aliquid niſi in hęreat, & ita cũ ſpiritusſanctus nõ ſe habeat ad patrẽ vt inhærens, ſed ut per ſe ſubſiſtens non poteſt eſſe ꝙ ſit ſicut forma ẽliciens actũ dilectionis. Et præterea forma habet rõnem principii reſpectu eius cuius eſt forma, quæcunque forma ſit, vel quantũ ad eſſe ſubſtãtiale vel accidẽtale, & operationẽ conſequẽtẽ, & ita ſpiritusſanctus eſſet principiũ alicui⁹ in patre, quod falſum eſt. Et iõ alii dixerunt quorũ vr̃ eſſe author Hugo. de S. Vic. ꝙ conſtruitur in habitudine. q. effectus formalis, vt dicatr̃ effectus largo modo oẽ id qđ a principio eſt, quia proprie in diuinis non eſt efficiẽs & A effectum, & formale dicatur, qđ habet actũ formæ in denominãdo. Et eſt ſenſus a patre & filio procedit amor qui eſt ſpũs ſanctus quo diligit ſe. vnde hæc opinio ſimul concludit duas vltimas prędictarũ. Vnde perfectius continet ueritatem & ſibi cõſentiendũ vr̃. Tamen ad explanationẽ eius ſciendũ eſt ꝙ ſm diuerſam naturã generis diuerſus eſt mod⁹ denominationis. Quędam enim genera ſecundum rationem ſuam ſignificant vt inhærens, ſicut qualitas & quantitas, & huiuſmodi, & in talibus non ſit denominatio niſi per formã inhærentẽ, quæ eſt principium ſm aliquod eſſe vel ſubſtãtiale vel accidentale. Quædam autẽ ſignificant ſecundum rationem ſuam vt ab alio ens & non vt inhęrens, ſicut pręcipue patet in actione. Actio enim ſecundũ quòd eſt actio ſignificatur ut ab agente. & ꝙ ſit in agẽte hoc accidit ſibi inquantũ eſt accidens. Vnde in genere actionis denominatr̃ accidens per id qđ ab eo eſt, & non per id quod principiũ eius eſt. ſicut dicitur actione agens, nec tamen actio eſt principium agentis, ſed econuerſo. Et ſi per impoſſibile poneretur eſſe aliquam actionem quæ non eſſet accidens non eſſet inhęrens, & tamen denominaret agentem, & tũc agẽs denominaretur p id quod ab eo eſt, & in eo non eſt vt inherẽs. Sed quia cuiuſlibet actionis principiũ eſt aliqua forma inherẽs ideo aliquid poteſt dici agens duobus modis. Vel ipſa actione quæ denominat agẽtem, & non eſt principium eius. Vel forma quæ eſt principium actionis in agente, & ſecundum quid principium agentis, ſicut dicimus ignem moueri ſurſum motu proprio & leuitate. His viſis patet de facili qualiter concedendum ſit quod dictum eſt, & quid eſt quod dubitationem induxerit. Diligere enim in diuinis poteſt dici & eſſentialiter ſecundum ꝙ, nõ importat niſi proceſſionem ſecundum rationem, vel notionaliter ſecundum quòd importat proceſſionem realem amoris ab amante. Et ab vtroque modo inuenitur amor dupliciter dici, ſcilicet vt E qualitas prout amor ſignificat habitum amantis in amante, & vt operatio prout amor ſignificat actum vel paſſionem amantis in amante. Si igitur diligere ſumatur eſſentialiter cum dicitur pater diligit filium: dicetur diligere denominatiue amore qui eſt actus eſſentialis, & ſicut principio illius actus ipſa charitate quæ eſt ſubſtantia diuina. Si autem ſumatur notionaliter, tunc ſi amor ſignificat formam quæ eſt principium huius actus, dicetur pater diligere filium ipſa proprietate quæ eſt principium proceſſionis ſpiritusſancti, ſicut paternitas eſt principium generationis filii. Si autem amor nominet ipſam actionem procedentem, ſic pater dicitur diligere filium amore qui eſt ſpiritusſanctus, vel ſpiritu ſancto, licet hoc non adeo expreſſam cõtineret veritatẽ. Et ſimiliter eſt ĩ aliis nominib⁹ pſonalibus quæ bus quæ ſignificant perſonam per modum operationis vt verbum:& ideo dicitur,quod pater dicit verbo ſuo.

AD PRIMVM igitur dicendum quòd diligere prout eſſentialiter ſumitur eſt omnibus modis idem quod eſſe & quantū ad rem & quantum ad modum ſignificādi qui eſt ſignificare abſolute in diuinis. Vnde accipiēdo hoc modo diligere nullo modo pater diligit ſpiritum ſanctum. Sed diligere notionaliter ſumptum non idem eſt patri quod eſſe ſecundum modum ſignificandi:quia diligere dicitur relatiue, & eſſe abſolute, & iō nō ſequitur quòd ſpirituſancto ſit,quāmuis ſpirituſancto diligat. ſicut paternitate eſt pater, nec tamē paternitate eſt. Sed ſapere in diuinis nunquam dicitur niſi eſſentialiter: & ideo nullo modo poteſt dici quod pater ſit ſapiēs ſapiētia genita. lib.15.c.7. co.3.

In corp.ar. ¶Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut dictum eſt amor perſonalis non ſe habet ad patrem diligentē ut principium dilectionis: ſed magis ut actus denominans,& ideo non conſtruitur in habitudine alicuius principii: nec in habitudine formæ inquantum forma eſt denominans. vt cum dicitur iſte eſt agens actione. Et ideo quia propoſitiones important expreſſe habitudinem cauſæ, nō ita eſt propria iſta,pater diligit filium per ſpiritumſanctum, ſicut hæc.pater diligit ſpirituſancto. quāmuis etiam concedi poſſit, inquantum eſt principium denominationis non ſimpliciter, hæc autem, pater diligit a ſpirituſancto, nullo modo concedēda eſt, qa dicit principiū p modū efficiētis.

¶Ad tertium dicendum, quòd non dicit actum eſſentialem, ſed notionalem. Sciendum tamē eſt quòd in actu notionali qui eſt diligere duo intelliguntur,ſcilicet actus ipſe, & exitus actus ab agente,& ipſe actus eſt perſona ſpirituſſancti,ſed emanatio act⁹ ab agente eſt proprie notio,ſiue notionalis actus,qui eſt proceſſio,& ideo etiam perſona ſpirituſſancti, non ſignatur per actū deſignatum verbo, quia verbum ſignificat actum ut egredientem ab agente, ſed ſignificatur per actum deſignatum nomine quod ſignificat actum abſolute ut amor & dilectio. Diligere autem proprie dicit notionem, quia diligere idem eſt ꝙ amorem emittere. Vnde in verbo diligendi importatur & ipſe actus qui eſt perſona,ratione cuius ſecundum illum actum denominatur pater diligens amore qui eſt perſona ſpirituſſancti, & importat emiſſionem actus,ratione cuius eſt notionale. Sed hoc verbum ſpirat,ſignificat ipſam emiſſionem actus & non actum emiſſum, & ideo pater non dicitur ſpirans ſpirituſancto ſed actu uel proprietate ſpirationis. Et ſimile eſt de generatione,quia generatio dicit emiſſionem geniti. Vnde non dicitur quòd pater generat verbo, ſed dicere dicit emiſſionem verbi & verbum emiſſum, & ideo dicitur quòd dicit verbo. verbum F autem noīat id qđ emiſſum eſt, & non emiſſionē, & ideo verbū eſt perſonale ſicut & amor, & diligere eſt dicere notionale.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hęc eſt vera.pater & filius vniuntur ſpirituſancto,ſecundum quod ſpirituſſanctus eſt ipſa vnio,ſicut & amor quo formaliter vniuntur,vt dictum eſt,ſicut ab eo qđ ab eis procedit, ſicut aliqui vniuntur vno actu. di.10.q.1. art.3. Nec tamen iſta ſimpliciter concedenda eſt,quòd ſpirituſſanctus vniat patrem & filium, quia vnire ſignificat per modum vnientis effectiue, quod non conuenit ſpirituſancto,poteſt tamen concedi ſi intelligatur vniens formaliter ſicut albedo dicitur facere album.

ARTICVLVS II.

b Vtrum pater diligat ſe ſpirituſancto.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Ibidem. Videtur quòd pater non diligat ſe ſpirituſancto. Aut enim diligere importat actū eſſentialem: aut notionalem. Si eſſentialem,communis eſt toti trinitati & ſignificat diuinam eſſentiā ergo non diligit ſe eſſentialiter ſpirituſancto. Si autem ſignificat actum notionalē, Contra,nullus actus notionalis reflectitur ſuper eum a quo eſt, non enim pater generat ſe. Si igitur diligere ſit act⁹ notionalis videtur quòd hæc ſit falſa, pater diligit ſe ſpirituſancto.

¶2 Pręter. Proceſſio ſpirituſſancti ſecundum ordinē naturæ p̄ſupponit gñationē filii,quia ſpirituſſanctus procedit a patre & filio. Sed quicquid conuenit patri ſecundum ſeipſum, poteſt etiam ſibi conuenire generatione filii non intellecta. ergo cum diligere ſe dicatur de patre reſpectu ſuiipſius, videtur quòd nō diligat ſe ſpirituſancto: quia ſic ſpirituſſanctus intelligeretur procedere a patre per modum amoris,etiam filio non exiſtēte.

K ¶3 Item amor gratuitus ſemper in alterum tendit, vt dicit Grego. quòd charitas minus quàm inter duos haberi non poteſt, ſed charitas creata eſt exemplata a charitate increata, quæ eſt ſpirituſſanctus, ergo videtur quòd amor iſte quo diligit pater ſeipſum non ſit amor perſonalis qui eſt ſpirituſſanctus.

¶4 Præter. Quocunque amore amat ſe pater amat ſe filius & ſpirituſſanctus. ſi igitur pater amat ſe ſpirituſancto, ergo & ſpirituſſanctus amabit ſe ſpirituſancto: ſed omnis amor procedit ab amante, ergo ſpirituſſanctus procedit a ſeipſo, quod eſt incōueniens, ergo nec pater ſpirituſancto amat ſe.

CONTRA. Pater eodem amore amat filiū & ſeipſum: ſed filiū diligit ſpirituſancto: ergo & ſeipſum ſpiritu ſancto amat.

¶Præter. Sicut amor eſt proprium ſpirituſſancti, ita & verbum proprium filii, ſed ſecundum Anſel. pater dicit ſe verbo, ſcilicet quod eſt filius: ergo & amat ſe amore ab ipſo procedente qui eſt ſpirituſſanctus. mono.c.32 & 33.

RESPON-

quitur ut ſapientia genita ſit ſapiens de ſapientia ingenita. Non ergo filius dicitur ſapientia dei tanquam ipſe ſolus intelligens ſit vel ſapiens ſibi & patri & ſpiritui ſancto, quia vt ait Augu. in libro de trinitate † Si ſolus ibi filius intelligit & ſibi & patri & ſpiritui ſancto, ad illam reditur abſurditatem vt pater non ſit ſapiens de ſeipſo, ſed de filio. Nec ſapientia ſapientiam genuerit: ſed ea ſapientia pater dicatur ſapiens eſſe quā genuit. Vbi enim non eſt intelligentia nec ſapientia poteſt eſſe. Ideoque ſi pater non intelligit ipſe ſibi, ſed filius intelligit ipſe ſibi: ſed filius intelligit patri, profecto filius patrē ſapientem facit. Et ſi hoc eſt Deo eſſe quòd ſapere, & ea illi eſt eſſentia quę ſapientia, non filius a H patre quod verum eſt, ſed a filio potius pater habet eſſentiā, quod abſurdiſſimum atque falſiſſimum eſt. Eſt ergo Deus pater ſapiens ea, quæ ipſe eſt ſua ſapientia & filius ſapientia patris eſt ſapiens de ſapientia quæ eſt pater, de quo eſt genitus filius. Ita & pater eſt intelligens ea, quæ ipſe eſt ſua intelligentia. Non enim eſſet ſapiens qui non eſſet intelligens. Filius autem intelligentia patris, I de intelligentia genit⁹ eſt quæ eſt pater, de qua & intelligens eſt. Proinde pater eſt ſapientia, & filius ſapientia, & vterque vna eſt ſapientia, & tamē ſolus pater eſt ingenita ſapientia, & filius ſolus genita ſapientia, nec tamen alia ſapientia pater, alia ſapientia filius, ſed una eademque eſt ſicut pater eſt Deus ingenitus, & filius eſt Deus genitus, neque Deus genitus, eſt Deus ingenitus: non tamen ideo alius Deus eſt pater alius filius, ſed vnus Deus vterque, non autē vnus. Alius eſt enim genitus, alius ingenitus, G ſed non alius deus, immo vterque vnū ſiue un⁹ deus. Ita non eſt ſapientia genita ſapientia ingenita, ſed alia eſt ſapientia genita, alia ingenita, non tamen eſt alia ſapientia, ſed una eademque ſapientia.

An filius ſit ſapiens ſeipſo, uel per ſeipſum.

EX prædictis conſtat, ꝙ filius non eſt ſapiens a ſe, neque de ſe, ſed de patre & a patre. Queri autem ſolet, vtrum filius ſit ſapiens ſeipſo vel per ſeipſum. Quidam dicunt multiplicem hic fieri intelligentiam & ideo diſtinguēdum fore ita, ut cum dicis filium eſſe ſapientem ſeipſo vel per ſeipſum, ſi ſui natura & eſſentia ſapientem intelligas, verus ſit intellectus. Si vero a ſeipſo vel de ſeipſo ſapientem eſſe intelligas, falſitati ſubiectam habes intelligentiam. Alii vero ſimpliciter & abſque determinatione, concedunt huiuſmodi locutiones: filius eſt ſapiens per ſe, ſed non a ſe vel de

ſe, & filius eſt Deus per ſe, & eſt per ſe: ſed nō a ſe vel de ſe. Hoc confirmātes verbis Hilarii qui filium non a ſe, ſed per ſe agere in lib. 9 de trinitate ait. post med. Naturæ inquit cui contradicis hæretice hæc vnitas eſt, vt ita per ſe agat filius ne a ſe agat, & ita nō a ſe agat, ut per ſe agat. B Intellige filium agentem, & per eum patrem agentem, non a ſe agit, cum pater in eo manere monſtratur. Per ſe agit, cum ſecundum natiuitatem filii agit ipſe quæ placita ſunt. Infirmus ſit non a ſe agendo niſi a Deo ipſe agit, non ſit vero in vnitate naturę ſi quę agit, & in quibus placet non per ſe agit. Sicut ergo inquiunt, filius per ſe agit, ſed non a ſe: C ita & filius debet dici ſapiens per ſe, ſed non a ſe. Sic & ipſe per ſe Deus eſt vel eſſe dicendus eſt, vt aiunt, ſed non a ſe vel de ſe.

An vna tantum ſit ſapientia patris.

POſt hæc a quibuſdam quæri ſolet. vtrū vna tantum ſit ſapientia patris. Quod non eſſe nituntur probare hoc modo. D Filius inquiunt eſt ſapientia patris genita, qua pater ſapiens non eſt. Eſt igitur aliqua ſapientia patris qua ſapiens non eſt. Eſt autem & ſapientia patris ingenita, & ea pater ſapiens eſt. Eſt ergo quædā ſapientia patris qua ſapiens eſt. & ipſa non eſt illa ſapientia patris qua pater ſapiēs non eſt. Non eſt ergo una tantū ſapientia patris. Item: ſapiētia ingenita eſt ſapientia patris, & ſapientia genita e ſapientia patris. Non eſt autem ſapientia ingenita ſapientia genita. Nō eſt igitur una tantum patris ſapiētia. Hæc & his ſimilia tanquam ſophiſtica & a veritate longinqua, cunctiſque in theologia peritis patentia abiicimus, reſpōſo indigna aduertentes. Id tamen adiicientes, quia una eſt tantum ſapientia patris: ſed nō vno modo dicitur. Nam ſapientia patris dicitur illa quam genuit, & ſapientia patris dicitur ea qua ſapiens eſt. Diuerſa eſt ergo ratio dicti. Illa enim dicitur patris, quia eam genuit, & ea dicitur ſapiētia patris, quia ea ſapit. Vna eſt tamen ſapientia patris, quia ſapientia genita eſt eadem ſapientia & ea qua ſapiens eſt, ſiue ea qua ſapiens eſt intelligatur perſona patris ſiue eſſentia patris: quia perſona patris quę intelligitur cum dicitur ſapientia ingenita, & perſona filii quæ ſignificatur cum dicitur ſapientia genita, una eadēque ſapientia eſt, quę eſſentia diuina intelligitur cōmunis tribus perſonis.

RESPONDEO, dicendum quòd cum dicitur pater diligit ſe ſpirituſancto, poteſt intelligi de dilectione eſſentiali vel notionali. Si de dilectione eſſentiali: ſic: ſicut nec filium, ita nec ſeipſum ſpirituſancto diligit: ſed charitate eſſentiali & operatione eſſentiali. Si autē intelligatur de dilectione notionali, ſic ſicut filium, ita & ſe ſpirituſancto amat: quia diligere notionaliter ſumptum nihil aliud dicit quàm eſſe principium amoris perſonalis qui eſt ſpirituſſanctus: quia amor qui ſignificatur per modum operationis denominat patrem a quo eſt. vt pater dicatur ſpiritu ſancto diligere. Et cū tota ratio dilectionis quæ eſt in filio, ſit in filio ſit in patre: & econuerſo ex neutra parte poteſt impediri quin pater ſpirituſancto ſeipſum diligat ſcilicet nec ex parte ſpirantis amorem, nec ex parte diligibilis, quia ipſe pater, ex una parte ſufficiens principium eſt ſpirituſſancti, & ex alia parte ſufficiēs ratio, diligibilitatis in ipſo eſt, & etiam in ſpirituſancto. Vnde ſicut pater filium ſpirituſancto diligit ita & ſeipſum & ſpiritum ſanctum ſpirituſancto diligit.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ intelligitur de actu notionali. Sed ſciendum eſt quòd cum actus omnis notionalis importet rationē principii quantum ad originem diuinæ perſonæ, hoc contingit dupliciter. aut quādoq; deſignatur ratio principii reſpectu eius in quod terminatur actus notionalis, vt cum dicitur pater generat filium. generare enim importat habitudinem principii quæ eſt in generante reſpectu generati, & in talibus non poteſt fieri reciprocatio, vt dicatur ꝙ pater generat ſe, quia nulla pſona eſt principium ſuiipſius. Quandoque autem habitudo principii non importatur reſpectu eius in quod tranſit actus, vt patet cum dicitur, pater dat eſſentiā filio, non enim ſignificatur pater eſſe principium dati quòd eſt eſſentia: ſed eius cui datur. & ſimiliter eſt E in hoc verbo diligere, quod importat habitudinē principii nō diligentis ad dilectum: ſed diligentis ad amorē qui importatur in verbo diligit, & ideo in talib⁹ poteſt eſſe reciprocatio, & hoc contingit, quia verbum diligere non tantum importat emiſſionem, ſed ipſum amorem emiſſum. vnde ſi accipiatur ſeparatim id quod ad originem pertinet tantum, non erit conuerſio. non enim poteſt dici quòd pater ſpiret ſe.

¶ Ad ſecundum, dicendum, quòd ſi generatio filii non eſſet, pater non diligeret ſe ſpiritui ſancto, quia nec pater eſſet, cum perſona patris paternitate conſtituatur. Si tamē detur per impoſſibile ꝙ pſona patris remaneat, poterit per ſe amorē ſpirare perſonalē. Nec tamen ab hoc excluditur filius, quia omnis patris perfectio eſt etiam filii, in qua ſecundum relationem originis nō opponuntur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd amor gratuitus non eſt amor priuatus qui in alterum tendat, nihilominus tamen & in ipſum amantem reflectitur, non enim tantum proximus ex charitate diligendus eſt: ſed etiam ſeipſum & quantum ad animam & quā A tum ad corpus ex charitate debet, homo diligere, ita etiam pater ſpirituſancto ſe diligit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum dicitur ſpirituſſanctus diligit ſe ſpiritu ſancto: ſi intelligatur de dilectione eſſentiali, expreſſe verum eſt: quia ſicut ſeipſo Deus eſt, ita ſeipſo eſſentialiter diligens eſt. Si autem intelligatur de dilectione notionali, tunc in hoc verbo diligere importatur quaſi duplex actus, ſ. ipſe actus amoris qui ſignificat perſonam ſpirituſſancti, & emiſſionē amoris. Vnde diligere notionaliter ſumptum nihil aliud eſt quā ſpirare amorē. Per ſpirare .n. ſignificat ipſa emiſſio: ſed per amorem pſona ſpiritus ſancti, ac ſi diceretur generare filiū. vnde ſicut filio non competit generare filium, ita nec ſpiritui ſancto ſpirare amorem. nec ex hoc aliquid imperfectionis in ſpiritu ſancto vel in filio relinquitur, ut ex prædictis patet diſt. 7. q.22. & iō ſm hūc ſenſum non conceditur ꝙ ſpirituſſanct⁹ notionaliter diligat. Si aūt ab intellectu huius verbi diligit ſeparetur actus originis per quē efficitur notionale & remaneret tantum id quod perſonale eſt. ſ. ipſe amor, ſic ſpiritui ſcō conueniret: quia ipſe procedit ut operatio ſubſiſtens. vnde ipſa operatio eſt operans, & ſm hoc ſpiritus ſanctus etiā ſeipſo diligeret ſeipſum vel patrem, & tunc diligere non importaret aliquid notionale, ſed tantum perſonam alio modo ſignificatam. Vnde hoc verbum diligere pōt tripliciter ſumi. Aut ſm ꝙ dicit eſſentiam tantum, & tunc dicit exitum ſm rationem operationis eſſentialis quæ eſt ipſa eſſentia ab eſſentia diuina, & ſic pater non diligit ſpiritu ſancto, & ſimiliter filius & ſpirituſſanctus. Aut ſm quòd nominat tantū perſonam ſpirituſſancti, & ſic etiā non dicit exitum niſi ſm rationem, vnde ſecundum hoc conuenit tātum ſpiritui ſancto diligere, ſed iſte modus inconſuetus eſt. E Aut dicit exitum realem & tunc ſimul importat notionem actiuam & perſonā ſpirituſſancti, & tunc non conuenit niſi patri & filio.

ARTICVLVS III.

Vtrum pater & filius diligant nos ſpirituſancto.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd pater & filius non diligant nos ſpirituſancto. 1.d.18.ar.3 Omne enim dictum de Deo connotans effectum in creatura eſt, eſſentiale: ſed cū Deus dr̄ creaturā diligere in dilectione cōnotatur effectus in creatura quem diligendo confert. ergo oportet, quòd eſſentialiter ſumatur. q. anteced. art.2. Sed dictum eſt quòd pater & filius nullomodo diligunt ſpirituſancto ſi diligere eſſentialiter ſummatur, quia ſpirituſſanctus nullam rationem habet principii reſpectu alicuius eſſentialis: neque per modum denominantis neq; aliomodo, ergo vr̄ ꝙ pater, & filius nō diligūt nos ſpirituſcō.

¶2 Præt. Cum dicitur, pater diligit filiū ſpirituſancto, ut ſupra dictum eſt ſecundum opinionē Hugonis de S. Vict. ablatiuus conſtruitur in habitudine effectus. q. formalis: ſed in illa comparatione qua Deus ad creaturam comparatur nullo modo ſe habet ſpi.ſanctus vt effectus, immo magis id quod in creatura efficitur. ergo videtur quòd non poſſit ſaluari hæc eadem ratio veritatis.

¶ 5 Item, ſicut dilectio ſe habet ad ſpi.ſanctum, ita & generatio ad filium. ſed pater non generat nos filio, immo potius dicitur nos regenerare ſpi.ſancto. ergo videtur, quòd nec nos ſpiritu ſancto diligat.

CONTRA eſt, quod dicitur Ioan. 17. vt ſint vnum in nobis ſicut & nos vnum ſumus. Non.n. loquitur ibi de vnitate eſſentiali tantum: quia illo modo Deo non vnimur, ſed de vnitate conſonantię vel amoris, q eſt ſpiritusſanctus. ergo videtur, quòd ſicut pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto, ita & nos.

lib. 1. ſuper Gene. ad liter. ca. 2 to. 3.

¶ Præt. Sicut verbum eſt proprium filij, ita & amor proprium ſpi.ſancti, ſed pater dicit omnem creaturam verbo ſuo vnde Auguſt. dixit & facta ſũt, id eſt, verbum genuit in quo erat vt fierent, ergo diligit creaturã amore ſuo qui eſt ſpiritus ſanctus.

RESPONDEO, Dicē dum eſt ſimpliciter, quòd pater & filius nos diligunt ſpi.ſancto: ſicut ſupra 10. Diſt. expreſſe habetur. Sciendum tamen eſt ad eius intellectum, ꝙ proceſſio diuinarũ perſonarum eſt quædam origo proceſſionis creaturarum, cum omne quod eſt primum in aliquo genere ſit cauſa eorum quæ ſunt poſt: ſed tamen efficientia creaturarum eſſentiæ communi attribuitur. Vnde dicendum eſt, quòd cum dicitur pater & fili' diligunt nos ſpi.ſancto: hoc verbum diligere poteſt ſumi eſſentialiter, & notionaliter, & vtroque modo vera eſt locutio. Si enim ſumatur eſſentialiter, tunc in verbo dilectionis deſignabitur efficientia totius trinitatis, & in ablatiuo deſignante perſonam ſpi.ſancti, deſignabitur ratio efficientię, non ex parte efficientis: ſed ex parte effectorum, quorum ratio & origo eſt proceſſio ſpi.ſancti, ſicut & verbum, quàmuis proprie verbum ſit ratio creaturarum ſecundum quod exeunt a Deo per modum intellectus. vnde dicitur quòd pater, dicit omnia verbo vel arte ſua. Sed ſpi.ſanctus eſt ratio earum prout exeunt a Deo per libertatem voluntatis, & ideo dicitur proprie diligere creaturã ſpi.ſancto, & non verbo. Si autem ſumatur notionaliter, tunc eſt uera etiam locutio, ſed habet aliam rationem veritatis: quia verbum dilectionis non importabit ex principali intentionē habitudinem efficientiæ reſpectu creaturæ, ſed principaliter denotabit rationem huius efficientiæ ex parte effectorum, & ex cõſequenti dabit intelligere habitudinem efficientiæ, vt ſupra dictum eſt. 39. di. & tunc eſt ſenſus: Pater diligit creaturam ſpiri. ſancto, id eſt ſpirat amorem perſonalē qui eſt ratio omnis liberalis collectionis factæ a Deo creaturæ.

q.1.ar.3.

in corp. ar.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ſicut dictum eſt, vtroque modo poteſt ſumi. ſi enim ſumatur eſſentialiter nihil ſequitur inconueniens, quia ſpi.ſanctus non deſignabit principium diligentium ſed dilectorum. vnde tunc deſignabitur habitudo ablatiui ſubſtantiuē in ipſo ablatiuo. vt dixit Præpoſitin'. Si autem ſumatur notionaliter nominatiuus poterit connotare effectum in creatura per modum habitudinis ad terminũ, ſicut ſupra dictum eſt. 30. di. 2. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut in egreſſu artificiatorum ab arte eſt conſiderare duplicem proceſſum, ſcilicet ipſius artis ab artifice, quam de corde ſuo adinuenit, & ſecundo, proceſſum artificiatorum ab ipſa arte inuenta; ita etiam in proceſſu F voluntatis eſt duo conſiderare, ſcilicet exitum amoris ab amante, & ſecundo, exitum ipſius rei datæ per amorem ab amore. Vnde quantum ad primum exitum ſe habet ſpiritusſanctus in comparatione Dei ad creaturam vt effectus, ſiue quod eſt de principio, ſicut & verbum, ſed quantum ad ſecundum exitum, vtrunque ſe habet vt principium, ſcilicet & verbũ & amor, ſed creatura vt effectus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc verbum generat, importat tantum originem perſonæ & non importat perſonam per modum actus, ſicut diligere & dicere important vtrunque, & ideo pater non denominatur generans filio, ſed generatione. denominatur autem diligens amore qui eſt ſpirit. ſanctus. generatio autem qua nos regenerat, nõ eſt per naturam, ſed per voluntatem: & ideo ex parte noſtra accipiendo, ſpiri. ſanctus eſt ratio talis generationis magis: quã filius qui procedit per modum naturæ.

Quòd in trinitate eſt dilectio, quæ eſt trinitas, & tamen ſpiritusſanctus eſt dilectio quæ non eſt trinitas, nec ideo duæ ſunt dilectiones, ita & de ſapientia.

ET ſicut in trinitate dilectio eſt, quæ eſt pater filius & ſpiritusſanct' quæ eſt ipſa eſſentia deitatis & tamen ſpi. ſanctus dilectio eſt, quę non eſt pater vel filius, nec ideo duæ dilectiones ſunt in trinitate: quia dilectio quæ proprie ſpiritusſanctus eſt, eſt dilectio quæ trinitas eſt, non tamē ipſa trinitas eſt, ſicut ſpiritus ſanctus eſt eſſentia quę trinitas eſt, non tamen ipſe trinitas eſt. Ita in trinitate ſapiētia eſt quę eſt pater & filius & ſpiritusſanctus quæ eſt eſſentia diuina, & tamen filius eſt ſapientia quæ non eſt pater, vel ſpiritusſanct'. Nec ideo duæ ſapiētiæ ibi ſunt, quia ſapientia quę proprie eſt filius, eſt ſapientia quæ eſt trinitas, ipſa tamen non eſt trinitas, ſicut fili' eſt eſſentia quę eſt trinitas, ipſe tamē nõ eſt trinitas.

Qua ratione pater non dicitur ſapiens ea ſapientia quam genuit, eadem uidetur debere dici quod non ſit diligens pater, uel filius dilectione quæ ab vtroque procedit.

G PRæterea diligenter notādum eſt, quòd ea ratione qua pater nõ dicitur ſapiens ea ſapientia quã genuit, videtur fore dicendum quòd pater non diligat filium, vel filius patrem ea dilectione, quę ab vtroque procedit. ſ. quę proprie ſpiritusſanctus eſt. Sicut enim idem eſt Deo ſapere quod eſſe, ita eſt ei idem diligere quod eſſe. Ideoq; ſicut negatur pater eſſe ſapiens ſapientia quam genuit, qui ſi ea diceretur ſapiens, non ipſa ab eo, ſed H ipſe ab ea intelligeretur eſſe, ita uidetur non debere concedi, quòd pater, vel filius diligat dilectione quæ tñ ſpũſſanctus eſt, quia ſi ea diligit pater, vel filius, nõ ſpiritusſanctus vr̃ eſſe a patre & filio: ſed pater & filius

QVAESTIO II.

B

Deinde quęritur de his quæ pertinent ad filium.

Et circa hoc quæruntur duo.

I Primo. Vtrum pater ſit ſapiens filio vel ſapientia genita.
Secũdo. Vtrũ ipſe filius ſapiētia genita, vel ĩgenita ſapiēs ſit.

ARTICVLVS I.

a *Vtrum pater ſit ſapiens ſapientia genita.*

Tex. 10.

AD PRIMVM, Sic proceditur. Videtur quòd pater ſit ſapiens ſapientia genita. Omnis enim ſapiēs ſua ſapientia ſapiens dicitur: ſed filius eſt ſapientia patris qui eſt ſapientia ingenita. ergo &c.

¶ 2 Præter. Omnis ſapiens, eſt ſapiens illa ſapientia ſine qua ſapiens non eſſet: ſed ſine filio pater ſapiens non eſſet, vt ſupra dixit Auguſt. 9. diſt. ergo videtur quòd pater ſit ſapiens filio vel ſapientia genita.

¶ 3 Item illa ſapientia quis ſapiēs dicitur in qua videt ea quæ ipſe cognoſcit, ſed ſupra dixit Augu. 31. di. ibi. ſ. in verbo videt omnia Deus. ergo &c.

K ¶ 4 Præt. Deus ſapiens non diceretur niſi ſeipſum videret: ſed ſeipſum videt in filio ſicut res videtur in ſua imagine. ergo videtur quòd ſit ſapiens filio vel ſapientia genita.

CONTRA eſt quòd in litera ab Aug. dicitur.

RESPONDEO, Dicendum quòd quamuis pater dicat ſe verbo ſuo nullo modo concedendum eſt quòd ſapiētia genita ſapiēs ſit & hoc propter diuerſum modũ ſignificãdi in vtroque. Verbum enim ſignificat per modum operationis quæ denominat illud a quo progreditur, ſcilicet operantem. vnde pater denominatur dicens verbo genito, ſicut & diligens amore ꝓcedente. Sed ſapientia ſignificatur per modum formæ manentis in eo cuius eſt, unde non poteſt denominari aliquis ſapiens: niſi per id quod in ipſo eſt, & non per id quod ab ipſo eſt. Quicquid autē ſignificatur eſſe in aliquo per modum formæ vel ſubſtantialis vel accidentalis, ſignificatur vt principium alicuius in

ipſo

---

ipſo, quia forma ſubſtantialis eſt principium ſubſtantialis eſſe: & accidentalis dat aliquod eſſe. ſ. accidentale, & vtrũq; principium eſt operationis in eo, in quo eſt. Cum autem filius, nullam rationem principij habeat reſpectu patris, non poteſt dici, quòd pater filio, vel ſapientia genita ſapiens ſit.

a ſpiritusſancto, quia idē eſt ibi diligere quod eſſe. At ſupra dictũ eſt, atq; authoritate Auguſtini ſancitũ, ꝙ in trinitate tria ſunt: vnus diligens eum, qui de illo eſt, & vnus diligens eum de quo eſt, & ipſa dilectio, & non eſt aliquis duorum quo genitus a gignente diligitur, & genitorem ſuum diligit. Quibus verbis aperte ſignificatur patrē filium, & filium patrem diligere, ea ſ. dilectione, quæ non eſt aliquis eorum: ſed tñ ſpiritusſanctus. Cum idem ergo ſit ibi diligere quod eſſe, quomodo dicitur pater, vel filius non eſſe ea dilectione, qua alter alterum diligit? Cum ideo pater negetur ſapere ſapientia, quam genuit, ne ea eſſe intelligatur.

Quòd, & hæc quæſtio inexplicabilis eſt, quæ excellit infirmitatem hominis.

DIfficilem mihi fateor, hanc quęſtionem præcipue cum ex prædictis oriatur quę ſimilem videntur habere rationē, quod meæ intelligentię attendens infirmitas turbatur, cupiens magis ex dictis ſanctorum referre, q̃ afferre. Optimus.n. lector eſt, inquit Hilarius in 1. libro de Trinita. qui dictorum intelligentiam expectet ex dictis potius q̃ imponat, & retulerit magis q̃ attulerit, neque cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem præſumpſerit B intelligendum. Cum ergo de rebus Dei ſermo eſt, concedamus Deo ſui cognitionem, dictiſque eius pia veneratione famulemur. Inueſtiget ergo diligenter pius lector rationem dictorum: ſi forte dictorum aliquam valeat reperire cauſam, qua nota ipſa præmiſſa quæſtio aliquatenus explicari valeat. Ego autem hanc quæſtionem non abſoluens, ſed errorem excludens profiteor non eſſe C dictum patrem diligere filium, vel filium patrem, ea dilectione quæ ab vtroque procedit, quæ non eſt aliquis eorum, ſed tantum ſpiritusſanctus, tanquã ea dilectiõe pater, ſit vel filius. Sed ſic ea pater diligit filium, & filius patrem, vt etiam pater per ſe ea, quæ ipſe eſt, dilectione diligat, ſic & filius: non autem ſic, vt pater per ſe non diligat & filius: ſed per eam tantũ. Quis hęc in illa trinitate, inqt

† Diſt. 10. †6. de Trin. c. 5. to. 3.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ ſapientia patris dicitur dupliciter, ſ. ſapientia quæ in ipſo eſt, quæ eſt eſſentialis ſapientia, & hac formaliter ſapiēs eſt: ſicut quilibet ſapiēs denominatur ſapiēs ſapientia, quæ in eo eſt. Dicitur etiam ſapiētia patris, quę eſt a patre procedens, & hac non denominatur ſapiens, ſicut nec homo ſapiens denominatur a ſapientia, quam in alterum docendo producit.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ Auguſt. in illa ratione cõtra hæreticum accipit ſapientiam eſſentialē, ſine qua pater ſapiēs non eſſet, ſm̃ ꝙ ab Apoſtolo eſt appropriata filio. 1. Cor. 1. Chriſtũ Dei vir. &c. & ſapientia in rõne appropriata non eſſet, ſi filius non eſſet: vnde oportet filium patri coæternum eſſe, ſicut & ſapientiã filio appropriatam.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ videre in aliquo dicitur dupliciter. Aut cuius cognitionem ĩ eo accipit, ſicut intellectus ſciētiam in ſenſibilibus accipit, vel intellectus poſſibilis in lumine intellectus agentis, vel diſcipulus in verbo magiſtri, dicto vel ſcripto. Aut rem cognitam in alio repræſentatam intueri: ſicut ædificator videt artem ſuam in domo quam facit, vel ſicut aliquis videt illud, quod ſcit in lib. vbi ſcriptum eſt. Primo ergo modo, pater nihil videt in filio, quia non accipit cognitionem a filio. Sed ſecundo modo, quia rationes ipſe omnium creaturarum, in verbo ſuo poſuit ipſum generando.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quidam dicunt, ꝙ quamuis pater videat in verbo creaturam: non tñ ibi videt ſeipſum: immo in ſe videt ſe. Non tñ video cauſam, quare ſicut per modum prædictum creaturam in verbo videt, quæ ibi relucet, non multo magis ſeipſum videat, qui perfectiſſime in verbo repræſentatur: & ſic etiam non eſt inconueniens, ꝙ per modum iſtum in creatura ſe videat, quæ ipſius diuinæ bonitatis repręſentatiua eſt per imaginem vel veſtigium: non tamen ſequitur, quòd pater ſapiens ſit, ſapientia genita.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum filius ſit ſapiens, ſapientia genita.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd filius, non ſit ſapiens ſapientia genita. Filius enim non alio eſt ſapiens q̃ pater: ſicut nec alio eſt Deus: ſed pater eſt ſapiens ſapientia eſſentiali. ergo & filius ſapientia eſſentiali ſapiens eſt: ſed ſapientia eſſentialis nõ eſt genita, ſicut nec eſſentia. ergo &c.

¶ 2 Præt. Sapientia qua denominatur aliquis ſapiens, habet aliquam rationem principij reſpectu ipſius ſapientis: ſed filius nullo modo ſui ipſius principium eſt. ergo videtur, quòd non ſit ſapiens ſapientia genita.

¶ 3 Item. Sicut ſupra dixit Magiſter, ſapiētia genita eſt ipſa A hypoſtaſis filij: hypoſtaſis autem non ſignificatur per modum formæ. cum igitur denominatio fiat a forma: videtur, quòd non poſſit dici ſapiens ſapientia genita.

CONTRA. Omne qu[illegible]er ſe non eſt ſapiens, non eſt ſapiens niſi per accidens: ſed fil[illegible] non eſt ſapiens per accidens. ergo eſt ſapiens per ſe: ſed ipſe eſt ſapientia genita. ergo eſt ſapiens, ſapientia genita.

† Circa med. .I I.

¶ VLTERIVS q̃rit vtrum ſit ſapiens ſapientia ingenita, & videtur, quòd non. Quia ſapientia qua aliquis denominatur ſapiens, ſignificatur eſſe in ſapiente per modum formæ inhærentis: non autem ſic pater eſt in filio: ſicut nec econtra. ergo ſicut pater non dicitur ſapiens ſapientia genita, ita nec filius ſapientia ingenita.

¶ Contra. Omnis ſapiens illa ſapientia, ſapiens dicitur, a qua habet quod ſit ſapiens: ſed filius a patre qui eſt ſapientia ingenita, habet ꝙ ſit ſapiens. ergo filius eſt ſapiens, ſapientia ingenita.

RESPONDEO, Dicēdum, quòd iſtę ꝓpoſitiões, A, & Per, in hoc differunt: q a, A, deſignat tantum habitudinem principij: Per, modum efficientis: ſed per, deſignat habitudinem principij, ſecundum quodlibet gen' cauſæ. vnde omne illud quod eſt ab aliquo, D eſt per illud: ſed non conuertitur. In diuinis autem non poteſt eſſe niſi habitudo ſecundum duplex genus cauſæ, quarum vna tantum eſt habitudo realis. ſ. per modum cauſæ efficientis, vel originantis: ſicut pater dicitur principium filij. Alia vero habitudo principij, poteſt deſignari in diuinis ſecundum rationem tantum, & non realiter. ſ. habitudo formæ, vt cum dicimus, ꝙ pater eſt Deus per deitatem ſuam. Cum ergo dicitur, quòd filius eſt ſapiens ſapientia genita, ablatiuus iſte non poteſt conſtrui: niſi vel in aliqua habitudine. q. efficientis, & ſic falſa eſt. Eſt enim ſenſus, quod filius ſit ſapiens a ſapientia genita: & ita ſit ſapiens a ſeipſo, quod falſum eſt: quia ſicut eſſe, ita & ſapere habet a patre, qui ſapientia ingenita eſt. Vnde dicitur per modum iſtum ſapiens a ſapientia ingenita, vel per ſapientiam ingenitam, ſi ly per, deſignat habitudinem principij efficientis, & E ſimiliter a ſapiētia ingenita: non autem a ſe vel per ſe, vel ſeipſo. hoc modo ſapiens eſt. Aut conſtruitur in habitudine. q. principij formalis. hoc autem contingit dupliciter, quia quod ſequitur formam alicuius rei poteſt dici eſſe per formam illam: ſicut homo dicitur intelligere per animam. Vel per habentem formam: ſicut dicimus, quòd homo per ſe eſt rationalis, quia per id quod eſt de eſſentia ſua, per animam rationalem: per ſe enim, ſecundum Philoſophum. 5. Meta. ſignificat quod eſt per eſſentiam rei. Tex. 23. Si igitur conſideretur illud quo filius formaliter ſapiens eſt, hoc eſt ſapientia eſſentialis, quæ neque genita, neq; ingenita eſt, & ſic per eam, & ea ſapiens dicitur: ſed nullo modo ab ea, quia eſſentia non generat. Si autem conſideretur habens illam formam, quę eſt ipſa hypoſtaſis filij, quæ etiam ſapientia genita dicitur: ſic per ſapientiam genitam, vel per ſe ſapiens dicitur, ſiue ſapientia genita vel ſeipſo.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ſapientia, ſecundũ quod ſupponit eſſentiam, non poteſt dici ingenita vel genita: ſed ſecundum quod ſupponit hypoſtaſim: ſemper tamen eſſentiam

tiam ſignificat, ſicut etiam hoc nomen Deus. Et quare hoc nomen ſapiētia potius talem ſuppoſitionem habere poſſit q̃ hoc nomen eſſentia, ſupra. 5. di. dictum eſt, & tunc quãuis ſit eadem eſſentia, quæ eſt pater & filius: non tñ eſt eadem hypoſtaſis. & ita non ſequitur, quòd ſapientia genita pater ſapiens ſit, ſed tantum filius. q. 1. art. 1.

† lib. 15. de trin. cap. 7. tom. 3. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in illis, quæ dicūtur per ſe eſt aliquid de eſſentia rei accipere, quod eſt principiū illius quod per ſe ꝑdicatur: ſicut rationale de homine. nec oportet, ꝙ ipſū ſuppoſitum de quo per ſe aliquid dicitur, ſit principiū illius, niſi ſicut habens, vel ſicut operans, vt quando aliqua operatio dicitur eſſe per ſe alicuius, ita etiam non oportet, quòd ipſa hypoſtaſis filij, ſit principium ſuipſius: ſed vt id quod eſt eſſentia eius, vel de eſſentia, ſit principiū formale huius, quod eſt ſapiētem eſſe, & hoc competit filio, quia per eſſentiam ſuam, quam communem cum patre habet, ſapiens eſt: & ideo per ſe ſapiens dicitur. et per hoc patet ſolutio ad tertium. Et quartum concedimus. † Authoritas Greg. in præfatione. diſt. 26. & 27.

¶ Ad id quod vlterius quęritur dicendum, ꝙ filius eſt ſapiens ſapientia ingenita, ſi ablatiuus conſtruatur in habitudine principij, quaſi efficientis, non autem ſi conſtruatur in habitudine principij, quaſi formalis: immo ſic ſapientia eſſentiali ſapiens eſt, vel ſeipſo.

DISTINCTIO. XXXIII.

EXPOSITIO TEXTVS.

Qvidam dicunt multi &c.} Iam patet ratio iſtarum opinionum: quia primi accipiebant hanc præpoſitionem Per, ſm ꝙ cōiter deſignat habitudinem cuiuſcūq; principij. Alij vero accipiebant ſm ꝙ. q. condiuiditur contra hanc præpoſitionem A, vel Ab, quæ deſignat habitudinem principij efficientis. vnde ſm hoc, hæc prępoſitio Per, deſignat habitudinem in diuinis. q. formę, & ſic ſimpliciter concedebat, ꝙ filius per ſe ſapiens eſt. {Naturę, inquit, cui contradicis &c.} In verbis iſtis Hil. oſtendere intendit, ꝙ filius non agit a ſe: ſed agit per ſe ex duabus authoritatibus, quarum vna habetur Ioã. 14. pater in me manens, ipſe fa. o. ex quo concludit, ꝙ non a ſe agit, ſed a patre in ipſo manente. Alia eſt Ioan. 8. Quæ placita ſunt ei facio ſemper. ex qua cōcludit, quòd ipſemet agit per ſeipſum. vnde ſubdit. {Infirmus ſit non a ſe agendo &c.} idest, cum hoc quòd a ſeipſo non agit, ſequeretur ꝙ eſſet infirmus. {Niſi a Deo ipſe. a} ideſt, niſi hoc a Deo patre haberet, vt ipſe ageret ſicut hypoſtaſis per ſe ſubſiſtens, & per ſe operans. {Poſt hoc quæri ſolet &c.} Eadem ratione ſapiētia genita, & ſapientia ingenita, qua Deus genitus, & Deus ingenitus ſunt vnus Deus, quia propter communitatem formę ſignificatę, ideſt, deitatis, & ſapientię dicitur vnus Deus, & vna ſapientia: ſed propter diſtinctionem hypoſtaſum ſubſiſtentium in deitate, & ſapientia dicitur ſapientia genita. {Et ſicut in trinitate &c. Huius ratio eſt: quia perſonale non ponit in numerum cum eſſentiali, quia perſona non realiter ab eſſentia diſtinguitur: ſicut infra patebit.

August. opinari vel affirmare præſumat? Eam tamen quæſtionem lectorum diligentiæ plenius diiudicãdam, atq; abſoluēdam relinquimus ad hoc minus ſufficientes.

DISTINC. XXXIII.

A

Vtrum proprietates perſonarum ſint ipſæ perſonæ vel Deus, ideſt, diuina eſſentia.

Poſt ſupradicta interius conſiderari atq; ſubtiliter inquiri oportet. Vtrum proprietates perſonarum quibus ipſæ perſonæ determinantur, ſint ipſæ perſonę, & ſint Deus, ideſt diuina eſſentia: an ita ſint in perſonis, vt nō ſint perſonę, ac per hoc nec diuina eſſentia. Quod. n. in perſonis ſint proprietates: nemo inficiari audet, cū aperte clamet authoritas, ꝙ in perſonis eſt ꝓprietas, & in eſſentia vnitas. Superius quoq; multis ſanctorū teſtimonijs aſtruximus perſonas per proprietates diſtingui atq; determinari, ipſaſq; proprietates, tres ſcilicet proprijs expreſſimus vocabulis. Cum ergo proprietates ipſę ab ęterno fuerint, quibus ipſę perſonę determinantur, & differunt, quomodo eſſent ſi in eis nō eſſent? & qūo in eis eſſent, & ipſæ perſonę non eſſent, quin ibi eſſet multiplicitas? a Quocirca G ſicut proprietates eſſe in perſonis, ita & eas perſonas eſſe confitemur: ſicut ſupra authoritate Hiero. vt non pigeat reuocare ad mentem, ꝓteſtati ſumus in expoſitione fidei, ita dicentis. Sabellij hæreſim declinantes, tres perſonas expreſſas ſub proprietate diſtinguimus. Nō enim nomina tantummodo, ſed etiã nominum proprietates, i. ꝑſonas, vel vt Gręci exprimunt hypoſtaſes, hoc eſt, ſubſiſtētias confitemur. Ecce aperte dicit H perſonas proprietatibus diſtingui, & ipſas proprietates eſſe perſonas, cuius hic verba perſtringimus, quia ſupra latius poſuimus.

† diſt. 25. In expō ſymbol. ad Damaſum tom. 4.

F DIVISIO TEXTVS.

Poſtqvam determinauit Magiſter de eſſentia, & perſonis, & proprietatibus: hic determinat comparationes eorum adinuicem. Et diuiditur in partes duas. In prima oñdit, qualiter proprietates cōparentur ad eſſentiã & perſonam. In ſecunda, qualiter perſonæ ad eſſentiam comparentur. 34. di. ibi {Prædictis autem addendum.} Prima in duas. In prima, oñdit veritatem. In ſecunda, excludit errorem. ibi {Hoc aūt aliqui ne.} Prima in duas. In prima mouet quõnem. In ſecūda determinat eam. ibi {Quod enim in perſonis.} Et circa hoc tria facit. Primo, oſtēdit proprietates eſſe ī perſonis, quod tñ in qõne poſitum non fuit. Secūdo, oſtendit proprietates eſſe perſonas. ibi {Superius quoque &c.} Tertio oñdit proprietates eſſe diuinam eſſentiam: ibi {Cūq; ď ſimpli.} Vtrūq; oſtendit dupľr, rõne & authoritate. Et vtraq; rõ ſumitur ex diuina ſimplicitate, q̃ non compatitur: nec quod eſt in Deo ſit aliud ab ipſo, & ſic ꝓprietas, quę eſt ī perſona, nō eſt aliud ab ea, nec ꝙ habens ſit aliud ab habito, & ſic probat, ꝙ eſſentia vel Deus, non eſt aliud a proprietate quam habet. {Hoc autem aliqui.} Hic excludit errorē. Et circa hoc duo facit. Primo ponit falſam poſitionem. Secundo ponit rõnes poſitionis & ſoluit eas. ibi {Si. n. inquiunt &c.} Et circa hoc duo facit. Primo inducit ꝓbationes, quę ſunt acceptæ per rationem. Secundo, inducit probationes acceptas ex authoritatibus. ibi {Verūtamen non deſiſtunt.} Circa primum tria facit. Primo inducit rationem, qua proprietates exiſtentes I probatur in perſonis non eſſe perſonas. Secundo inducit aliam rationem qua probatur, ꝙ proprietas non eſt eſſentia. ibi} Sed item addunt.} Tertio ponit rationem, qua probatur proprietatem nō eſſe in eſſentia. ibi {Ceterum hæreticorum improbi.} Et hæc diuiditur in tres. In prima ponit probationem illorum. Secundo ponit rationem. ibi {Quorum audaciæ.} Tertio inducit quæſtionem contra reſponſionem, & excludit eam. ibi {Sed forte quæres &c.

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

Primo. Vtrum proprietates ſint diuina eſſentia.
Secundo. Vtrum ſint ipſæ perſonæ.
Tertio. Vtrum ſint in perſonis & in eſſentia.
K Quarto. Vtrum de proprietatibus poſſint prædicari adiectiua eſſentialia, & perſonalia.
Quinto. Vtrum de notionibus ſine peccato contrarię opiniones eſſe poſſint.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum relationes diuinæ ſint eſſentia diuina.

Ad primvm igitur ſic proceditur. Videtur ꝙ relationes ipſæ non ſint eſſentia diuina. Aut. n. quæ relatiue in deo dicuntur ſunt relatiua ſecundum eſſe, aut tantum ſm dici: ſed non tm̃ ſm dici: quia ſic incideret hæreſis Sabellij: vt ſupra in notula H. da. habitum eſt. ergo ſunt relatiua ſm eſſe. Sed talium relationem ſm Philoſophum eſſe, eſt ad aliud ſe habere. ergo cum eſſentię diuinæ eſſe non ſit ad aliud ſe habere: ſed ſit eſſe abſolutum, videtur ꝙ nō ſit idem cum relatione, quæ ſecundum eſſe ad aliud eſt.

1. p. q. 28. ar. 2. Et de po. q. 8. ar. In expōſi tex. diſt. 3

In præd. c. de. Ad aliquid.

¶ 2 Præt. Quæcūq; ſunt idem ſm rem, in quocūq; eſt vnum & alterum: nec põt inſtãtia ferri: ſed nō in quocūq; eſt eſſentia diuina eſt paternitas; quia eſſentia diuina eſt in filio; in quo paternitas non eſt. ergo eſſentia diuina non eſt idem quod paternitas, & eadem ratione, nec idem quod alia proprietas. Si dicas, ꝙ eſt idē re: ſed differt ratione.

† diſt. 8. per totam.

¶ 3 Contra. Aut iſta ratio eſt aliquid in re, aut nihil. Si nihil cum nō ſit diſtinctio niſi ſm relationes, tunc diſtinctio perſonarum nō erit ſm rem: ſed ſm rationem tm̃ vel intellectum. Si autem ſit aliquid in re, cõſtat ꝙ quicquid eſt realiter in Deo, Deus vel eſſentia diuina habet illud: ſed in Deo eſt idem habens, & quod habetur, vt in litera dicitur. ergo eſſentia diuina eſt ratio paternitatis ſicut eſt ipſa res, quæ eſt paternitas. ergo nõ ſolum ſunt idem re, ſed etiam ratione: ſi rē idem ponantur.

¶ 4 Item. Si ſunt idem re, ſed differūt ratione ſolum. ergo proprietas vel relatio non addit ſupra eſſentiam niſi rationem quãdam: ſed ſimiliter relationes quæ dicuntur ex tempore ponunt circa eſſentiam diuinam aliquas habitudines ſecundum rationem. ergo videtur, quòd non magis ſunt in Deo iſtæ relationes, quibus diſtinguūtur perſonæ, q̃ iſtę quæ dicuntur de Deo ex tempore: ſed iſtæ ſunt tantum aſſiſtentes, & non inhærentes: alias non poſſent aduenire ſine aliqua mutatione ipſius Dei. ergo videtur, quòd iſtæ relationes quæ diſtinguunt perſonas, ſint ēt aſſiſtentes. & non eſſentia diuina.

¶ 5 Item. Sicut eſt alia ratio paternitatis, & eſſentiæ: ita eſt alia ratio eſſentię & bonitatis diuinæ. Si ergo ꝓpter hoc dicit Aug. quòd Deus alio eſt pater alio Deus. eadem ratione deberet dicere, quòd alio eſt Deus: alio bonus: hoc autem non dicit, immo contrarium aſſerit. ergo videtur, quòd cum dicit quòd alio eſt pater, alio eſt Deus, non intendat diſtinguere ſecundum rationem tantum, ſed etiam ſecundum rem: & ita videtur, quòd paternitas, quę pater eſt: non ſit eſſentia diuina, qua Deus eſt. ſup. ṗs. 68. tom. 8.

Contra. Nihil eſt adorandum adoratione latriæ niſi Deus: ſed proprietates perſonarum ſunt adorandæ, vt cantatur in pręfatione. Vt in perſonis proprietas &c. ergo videtur, quòd etiam ipſę proprietates ſunt aliquid in re: aut nihil. Si nihil cum perſonæ non diſtinguantur niſi proprietatibus: tunc perſonæ non diſtinguuntur adinuicem ſecundum rem, quod eſt hęreſis Sabellij. Si autem ſunt aliquid in re. illud aliquid quod ſunt, aut eſt diuina eſſentia, aut aliquid aliud. Si aliquid aliud. illud eſt in perſona in qua eſt proprietas: ſed in perſona etiam eſt eſſentia. ergo in perſona eſt aliud & aliud. ergo eſt compoſita: ſed nullum compoſitum eſt Deus, vt ſupra probatum eſt. ergo perſona diuina non eſt Deus: & ita pater non eſt Deus, nec filius eſt Deus, quod excedit etiam errorem Arrij. ergo oportet, ꝙ proprietates ſint eſſentia diuina. Diſt. 8. q. 4. art. 1.

Reſpondeo, Dicendum, ꝙ ſimpliciter confitendum eſt proprietates eſſe diuinam eſſentiam. Error. n. iſte, qui in literis tãgitur dr̃ Poretani fuiſſe, quem poſtmodum in Remenſi A concilio retractauit. Cum. n. vt ſupra dictū eſt, in relatione ſint duo. ſ. relationis reſpectus, quo ad alterum refertur: in quo conſiſtit relationis ratio, & iterum ipſum eſſe relationis quod habet, ſm ꝙ in aliqua re fundatur, vel quantitate, vel eſſentia, vel aliquo huiuſmodi, conſiderauerat relationes diuinas ſm reſpectum in quo relationis rõ conſiſtit, ex quo nõ habet, q̇d aliquam rem inhærentem imponat. vñ ēt inueniuntur aliquæ relationes, nihil realiter in re ponentes, vt ſupra dictum eſt, & propter hoc dixit eas aſſiſtētes, vel exterius affixas. Illę. n. proprie relationes dicūtur exterius affixæ & aſſiſtētes, quæ cum proprie non habeant fundamētum in re, tantūmodo ex habitudine alterius ad rem de qua dicūtur adueniunt: ſicut dextrum in colūna, quod dr̃ de ipſa per hoc, ꝙ homo eã ad ſiniſtram habet, & huiuſmodi etiã ſunt relationes, quib⁹ de⁹ ad creaturas refert. Sed relationes diſtinguentes perſonas, nõ poſſunt eſſe huiuſmodi: cum fundētur ſuper aliquid quod vere in re eſt. ſ. in cõmunicatione naturę: & ideo ſunt reales relationes habentes eſſe fundatum in natura rei. Sed hoc eſt natura diuinæ ſimplicitatis, vt in ipſa non niſi vnum eſſe poſit eſſe: nec in ea differat eſſe, & quod eſt, & quo eſt. Iſtud ergo eſſe paternitatis non poteſt eſſe aliud eſſe, quam eſſe eſſentiæ, & cum eſſe eſſentiæ D ſit ipſa eſſentia, & eſſe paternitatis ſit ipſa paternitas, relinquit de neceſſitate, quòd ipſa paternitas ſm rem, eſt ipſa eſſentia. vñ non facit cõpoſitionem cum ea. Sed quia manet ibi verus reſpectus pertinens ad naturam, relationes quæ nõ pertinēt ad rõnē eſſentiæ, ex illo reſpectu relatio poteſt diſtinguere quãuis eſſentia non diſtinguatur, de cuius intelľu non eſt iſte reſpectus oppoſitionem habens, & per cõſequens diſtinctionem cauſans. Et ita dicendum, ꝙ proprietates & eſſentia ſunt idem re, ſed differunt ratione. In alijs autem realibus relationibus in creaturis exiſtentibus, eſt aliud eſſe relationis, & ſubſtãtiæ quæ refertur. & ideo dicuntur ineſſe, & ſecundum ꝙ inſunt, compoſitionem faciunt accidentis ad ſubiectum, quod non conuenit in diuinis relationibus, vt dictum eſt.

D ſt. 8. q. 4. art. 3.

Ad primvm igitur dicendum, ꝙ rõnes iſtæ non ſunt E tm̃ ſm dici ad aliquid, ſed etiam ſm eſſe. Sed ſciendum ꝙ eſſe dicitur dupľr. Vno mõ dr̃ eſſe ipſa quidditas vel natura rei, ſicut dicitur, ꝙ diffinitio eſt oratio ſignificãs quid eſt eſſe. Diffinitio enim quidditatem rei ſignãt. Alio modo dicitur eſſe ipſe actus eſſentiæ, ſicut viuere quod eſt eſſe viuentibus: eſt animæ actus: non actus ſecundus, qui eſt operatio, ſed actus primus. Tertio modo dicitur eſſe, quod ſignificat veritatem compoſitionis in propoſitionibus, ſm ꝙ eſt, dicit copula, & ſm hoc eſt in intelľu componente & diuidente quantum ad ſui cõplementum: ſed fundatur in eſſe rei, quod eſt actus eſſentiæ: ſicut ſupra de veritate dictum eſt. Dico igitur, ꝙ cum dicit ad aliquid ſunt, quorū eſſe &c. intelľr de eſſe qđ eſt quidditas rei, quæ diffinitione ſignificatur, q̃ ipſa natura relationis ꝑ quam conſtituitur in tali genere eſt ad aliud referri, & nõ intelľr de eſſe qđ eſt actus eſſētiæ. hoc. n. eſſe habet relatio ex his quę cauſant ipſam in ſubiecto, ſm quod eſſe nõ refertur ad aliud, ſed ad ſubiectū: ſicut & quodlibet accidens. Et ſic dico, ꝙ non oportet, ꝙ eſſe eſſentię diuinæ, ſit ad aliud ſe habere, quia illud eſſe in quo paternitas & eſſentia vniuntur

Di. 26. q. 2. art. 1.

diſt. 15. q. 5. art. 1.

b Quod proprietates ſint diuina eſſentia.

Cvmq; de ſimplicitate deitatis ſupra diſſereremus authoritatibus ſanctorum. ſ. Auguſt. Hil. Iſido. necnon & Boe. euidenter monſtrauimus Deum hoc eſſe omni B no quod in ſe habet, excepto quòd pater habet filium, nec eſt filius, & filius habet patrem, nec eſt pater: & ſic eſſe in natura trium, vt qui habet hoc ſit quod habet, & totum quod ibi eſt, vnum eſſe vnam vitam eſſe, quæ modo non iteramus, ne faſtidium lectori ingeramus. Si ergo proprietates ibi ſunt, ſingula earum eſt id in quo eſt, & vnum eademque vita ſingulę ſunt. Fateamur ergo, & proprietates eſſe in tribus perſonis, & ipſas eſſe perſonas, atque diuinam eſſentiam.

Authoritate aſtruit quòd proprietas ſit natura.

Qvod enim proprietas etiam diuina natura ſit, oſtendit Hilarius dicens, natiuitatem filii eſſe naturam. Vnde in 7. lib. de Tri. ait. Vtriuſque natura non differt, vnum ſunt pater & filius. Habet ergo hoc ſacramenti natiuitas vt complectatur in ſe & nomen & naturam & poteſtatem, quia natiuitas non poteſt non eſſe ea natura vnde naſcatur filius. Idem in 6. Natiuitas proprietas eſt, veritas eſt. Idem in 7. dicit, quòd naturæ natiuitas ſit intelligenda eſſe in natura Dei. Supra enim dixit, quòd propriū patris eſt, quòd ſemper pater eſt, & proprium filij eſt, quòd ſemper filius eſt, ſignificans quòd proprietas patris eſt pater, & proprietas filij eſt filius. His aliiſque pluribus authoritatib⁹ aperte ſignificari videtur, quòd proprietas filii filius ſit, ſic & deus, ita C & proprietas patris & proprietas ſpiritusſancti.

† In medio. D. 1086.

Ibidem.

† Poſt med. parum poſt medium diſt. 27.

c Quidam negant. ſ. proprietates eſſe perſonas, & diuinam naturam, & quare.

Hoc autē aliqui negãt, dicentes quidem proprietates in perſonis eſſe, ſed nõ eſſe perſonas ipſas, tia vniuntur ſignificatur vt eſſe,quod eſt actus eſſentiæ.non autem vniuntur in eſſe,quod ſignificat diffinitio rei, quia alia eſt ratio paternitatis,quæ ad aliud refertur,& alia ratio eſſentiæ.

¶ Ad ſecundum dicendum,ꝙ ſi aliqua duo ſint idem ſm id qđ idem ſunt:in quocūq; eſt vnum,& alterum,paternitas autem & eſſentia diuina ſunt idē ſm eſſe : & ideo ſicut in filio eſt eſſe eſſentiæ,ita & in filio eſt eſſe paternitatis , quia in diuinis non eſt niſi vnū eſſe. Sed paternitas habet aliquid in quo non vnitur cum eſſentia.ſ.rationē paternitatis , q̄ eſt alia a rōne eſſentię.vnde ſecundum illam rōnem , reſpectus pōt eſſe in patre & non in filio.ſ.diſtinguere patrem a filio. vnde in proceſſu incidit fallacia accidentis . Neq; oportet in his aliquid ſiīe inquiri: quia in nulla re creata inuenitur aliquid ſiīe diuinę ſimplicitati,vt ᵈ habēs ſit id quod habetur : omnia.n.ſimilia,q̄ poſſent induci vel de pūctis, vel de differentijs exiſtentibus in genere, plus habent de diſſimilitudine , quàm de ſimilitudine: & ideo magis abducunt a veritate, q̄ in verum intellēm inducunt. Sicut.n.dicit Boe.lib. de tri.in his , quæ ſine materia ſunt, oportet nō ad imaginationē deduci, quia hoc plurimum officit in diuinis.

D.1081.

† Lib.2.de trin. circa princ.

1.lib.c.2.

D.238.

¶ Ad tertium dicendum,ꝙ illa rñſio bona eſt.Sciendum eſt autem,ꝙ ratio ᵈſumitur dupl̄r. Qñq;.n.rō dicitur id quod eſt ī ratiocinante.ſ.ipſe actus rationis,vel potentia,quæ eſt rō. Qñq; enim ratio eſt nomen intentionis , ſiue ſecundum ꝙ ſignificat diffinitionem rei,prout ratio eſt diffinitio,ſiue prout ratio dicitur argumentatio. Dico igitur , ꝙ cum dicitur ꝙ eſt alia ratio paternitatis & eſſentiæ in diuinis:non accipitur ratio, ſecundū ꝙ eſt in ratiocinante tm̄:ſed ſecundum ꝙ eſt nomen intentionis,& ſignificat diffinitionem rei.quāuis.n.in diuinis non poſſit eſſe diffinitio,nec genus nec differentia,nec compoſitio:tñ ſi intelligatur ibi aliquid diffiniri,alia erit diffinitio paternitatis, & alia diffinitio eſſentiæ,In omnibus autem intentionibus hoc cōiter verum eſt, ꝙ intentiones ipſæ non ſunt in rebus, ſed in anima tm̄:ſed habent aliquid in re rñdens.ſ.naturam:cui intellectus huiuſmodi intentiones attribuit:ſicut intētio generis nō eſt in aſino,ſed natura animalis cui per intellēm hęc intentio attribuitur , & ita etiam ipſa ratio quam dicimus aliam & aliam in diuinis nō eſt in re:ſed in re aliquid rñdens ei in quo fundatur.ſ.veritas illius rei cui talis intētio attribuitur.eſt.n.in deo. vnde pñt rationes diuerſæ ibi conuenire:& ideo non ſequitur, ꝙ Deus ſit rationes illæ, ſed ꝙ ſit tm̄ habēs eas.hoc.n.quod dr̄, ꝙ in Deo eſt idem habens & quod habetur , intelligitur de illis,q̄ habentur per modum rerum:non autem de illis, quæ habentur per modum intentionum:ſicut non poſſumus dicere,ꝙ Deus ſit nomen,quāuis nomen habeat,ſed ꝙ Deus eſt bonitas, quia bonitatem habet. ſimiliter ēt paternitas,quia paternitatē habet, ſed non ſequitur, ꝙ ſit ratio,quāuis rationem habeat.

¶ Ad quartum dicendum,ꝙ illæ rationes relationum, quæ dñr de Deo ex tempore , non habent aliquod eſſe in re diuina in qua fundentur:ſicut habent iſtæ relationes perſonarum,& ideo non eſt ſimile de vtriſque.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ſcia non diuiditur contra ſubſtantiam niſi ex genere ſuo,prout eſt qualitas . vnde dicitur, ꝙ hæc eſt imediata. Nulla qualitas eſt ſubſtantia: ſed hæc eſt mediata, F Nulla ſcia eſt ſubſtantia:& ſic eſt in oībus alijs generibus.Sed ſicut ſupra dictum eſt,nulla ratio cōis alicuius prædicamenti manet in diuinis niſi relationis: & ideo id quod dicitur ad aliquid in diuinis,habet aliam rationem a ratione ſubſtantiæ, & alium modum prædicandi condiuiſum contra ſubſtantiam:ſed ſcia & bonitas, & huiuſmodi, q̄ ſunt in alijs generibus,& dicuntur de Deo,non habent rationem cōis generis per quam diuiduntur contra ſubſtantiam : imo loco illius rōnis cōis qualitatis vel quantitatis,venit ibi rō ſubſtantię.vnde dicitur alia rō eſſe ſcientię, & alia ſubſtantiæ in diuinis , nō qa quaſi ſit condiuiſa contra rationem ſubſtātiæ: ſed ſicut rō ſpeciei eſt alia ratione generis inquantum addit rationem differentiæ ſupra rationem generis . vnde ita ī diuinis eſt alia ratio ſciæ & ſubſtantiæ,ſicut in creaturis eſt alia ratio ſciētiæ & qualitatis, quod non eſt ſimpliciter aliud : & ideo ſicut in creaturis dicitur, ꝙ eodem eſt qualis & ſciens,ita in diuinis dicitur,quòd eodem eſt ſubſtantia, & ſciens : non tamē quòd eodem ſit ſubſtantia & pater,cum relatio quæ per ſe ſubſtantiæ condiuiditur ſecundum rationem generis, & I modum ſignificandi in diuinis ſaluetur.

diſt.8.q.4. art.3.

quia ita dicunt eſſe in perſonis vel in eſſentia diuina,vt nō ſint interius ſicut ea ſunt, quæ ſecūdum ſubſtantiam dicuntur de Deo , vt bonitas , iuſtitia : ſed extrinſecus affixæ ſunt,atq; ita eſſe rōnibus probare contendūt. Si.n.inquiūt proprietates G ſunt perſonæ, non eis ꝑſonæ determinantur. Cōtra quod dicimus.quia ēt ſeipſis ꝑſonę differunt:ſicut ſupra Hiero.loquens de patre, & filio, & ſpirituſancto dicit . Subſtantia vnū ſunt: ſed ꝑſonis ac nominibus diſtinguuntur. Sed iterum addunt. Si proprietates ipſę diuina eſſentia ſunt, cum eſſentia non differant tres perſonæ,nec proprietatibus differunt. Quomodo enim differt pater a filio : eo ꝙ H diuina eſſentia eſt,cum in eſſentia vnum ſunt?

Reſponſio ad præmiſſa auctoritate vtens.

HOrum doctrinis nouis, & humanis cōmentis verbo Hil. rñdeo. Immenſum eſt qđ exigitur , & incomprehenſibile: extra ſignificantiā eſt ſermonis : extra ſenſus intentionem,non enuntiať, non attingitur, nō tenetur, verborum ſignificātiam rei ipſius natura conſumit. Senſus contēplationē inperſpicabile lumen obcecat,intelligentię capacitatem quod ſine nullo cōtinetur excedit. Mihi ergo in ſenſu labes eſt , in intelligentia ſtupor eſt.In ſermone vero iam nō infirmitatem,ſed ſilentium confitebor:periculoſum nimis eſt de rebus tantis,ac tam reconditis aliquid vltra præſcriptum cęleſte proferre, vt vltra præfinitionem Dei ſermo de deo ſit. Forma fidei certa eſt. Non ergo aliquid addendum eſt,ſed modus conſtituendus audacię,quicqd vltra quæritur nō intelligitur.

Quomodo improbi hæretici inſiſtant alia addentes.

CEterum , hęreticorum improbitas inſtinctu diabolicę fraudulētiæ excitata,nondum quieſcit: ſed in tanta rerū qōne addit. Si paternitas , & filiatio in deo ſiue in diuina eſſentia ſunt , eadem ergo res ſibi pater eſt , & filius.

ARTICVLVS II.

b Vtrum proprietates ſint perſonæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ proprietates non ſint perſonæ. Quæcūq;.n.ſunt idem re, multiplicato vno,multiplicatur reliquum.ſi igitur proprietates ſunt ꝑſonæ.ergo quot ſunt ꝓprietates, tot ſunt perſonæ: ſed propriætates ſunt.5.vt ſupra dictū eſt.ergo & ꝑſonæ, quod falſum eſt.

1.par.q.40. art.1.

diſt.23.q.1 art.3.

¶ 2 Præt. Deus dicitur trinus ꝑꝑ trinitatem perſonarum. ſi igitur proprietates vel notiones ſunt perſonæ,videtur etiam ꝙ quinus dici debeat ꝑꝑ quinarium notionum,& eadem rōne pater trinus,& filius binus.

¶ 3 Item ſecūdum Aug. Oē, qđ ad aliquid refertur eſt aliqd excepto hoc, ꝙ ad alterū dicitur:ſicut denarius eſt aliquid excepto K hoc,quod prætium dicitur : ſed pater refertur ad aliū, quia ad filium.ergo præter relationem eſt ibi aliquid inuenire,quod relationi ſubſtat.hoc autem eſt hypoſtaſis vel perſona.ergo videtur quòd proprietates non ſunt perſonæ.

lib.5.de tri. c.4. & 5. & lib.15. ca.3 tom.3.

¶ 4 Præt. Nihil videtur eſſe diſtinctiuum ſuiipſius : ſed proprietates diſtinguunt perſonas,vt dicit Dama. ergo proprietates non ſunt perſonæ.

lib.1.fid. orth. c.11.

¶ 5 Item. Omne concretum addit aliquid ſuper abſtractum, ſicut album ſuper albedinem : ſed perſonæ diuinæ ſignificant concretiue , vt pater & filius. proprietates autem ſignificant in abſtracto.ergo proprietates non ſunt perſonæ.

CONTRA. Sicut dicit Hila.nec quicquam eſt filius niſi filius:ſed filius ſignificat relationem. ergo videtur, ꝙ totum hoc quod eſt filius, ſit relatio filiationis,& ſic eſſentia eius,& hypoſtaſis erit relatio.

12. de trin. circa mediū.

¶ Præt. Omnis forma eſt principiū eius cuius eſt forma quantum ad aliquod ſui eſſe.ſi igitur paternitas qua formaliter pater eſt pater,ſit aliud,ab ipſo patre,erit aliquid principium patris,& prius eo,quod eſt inconueniens. ergo paternitas nō eſt aliud a patre,& eadem ratione nec aliqua proprietas a perſona.

RESPONDEO, Dicendum,ꝙ circa hoc ſunt tres opiniones. Poretani.n.dixerunt , ꝙ proprietates ſunt in perſonis,vt aſſiſtentes,& non ſunt ipſę perſonæ. Sed hoc non poteſt eſſe,qa aut proprietas aliqd eſt in re,& ſic ſi non eſt perſona in qua eſt, oportet ibi eſſe compoſitionem:aut nihil eſt in re, & ſic non erit diſtinctio perſonarum ſm rē.

¶ Et ideo alij dicūt, ſicut dixit Præpoſitinus, ꝙ proprietates ſunt ipſæ perſonæ ſm rem , nec diſtinguuntur a perſonis etiam ſm rōnē, nec aliquo modo. Vnde dixit,in diuinis tm̄ eſſe eſſentiā & perſonas : & proprietates negauit. Sed cum dr̄ paternitas, ſumitur abſtractum pro concreto, ſicut dicimus, rogo benignitatem tuā.i. te benignum , & ſic etiam proprietates adorari dicitur,& dicebat,ꝙ perſonæ cū ſint ſimpliciſſimæ ſe ipſis diſtinguuntur. Sed hoc etiam non poteſt ſtare ꝑꝑ duo. Primo ,quia inuenimus in vna perſona plures proprietates, & relatiōes , ſm qđ ad aliam,& ad aliam perſonam refertur. Secundo,quia aliqd attribuitur proprietati, quod non attribuitur perſonæ : ſicut diſtinguere,perſonæ autem diſtingui.& ideo oportet,ꝙ differant ſm modum ſignificandi proprietates a perſona. Nec modus ſignificandi diuerſus veritatem haberet,ſed vanitatem, niſi eſſet alia ratio proprietatis,& perſonæ:cui rñdet aliquid in re, vt dictum eſt.

†3.fid. orthod.c.6.

Hac di.q.1. art.1.

¶ Et ideo dicimus,ꝙ proprietates & perſonæ,ſunt idem re: ſed differunt ratione,ſicut & de proprietatibus, & de eſſentia dictū eſt.Sed in hoc differt,ꝙ ratio proprietatis,& eſſentiæ,differt ſicut ratio diuerſorum generum,vt dictum eſt:ſed ratio proprietatis & perſonæ, differt ſicut rō abſtracti, & concreti in eodem genere acceptorum. In concreto aūt eſt duo conſiderare in rebus creatis,ſ.compoſitionem & perfectionem,quia quod ſignificatur concretiue, ſignificatur vt per ſe exiſtens , vt homo vel album. Similiter de ratione abſtracti duo ſunt.ſ.ſimplicitas & imperfectio,quia quod ſignificatur in abſtracto ſignificatur per modum formæ:cuius non eſt operari vel ſubſiſtere in ſe, ſed in alio.vnde patet, ꝙ ſicut etiam eſt in alijs quæ de Deo dicuntur, neutra ratio ſm totum diuinis cōpetit,ex quo probatur,lib.de cauſis,ꝙ nihil proprie de Deo dicitur, quia nec abſtractum ꝓpter imperfectionem,nec concretum propter compoſitionem: ſed quantum ad aliquid vtrūq; vere dicitur,quia & concretum propter perfectionem,& abſtractum propter ſimplicitatem.

Art.præce.

Propōne 6.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum,quòd proprietates ſunt idem re cum perſonis quantum ad eſſe:ſed ſm eſſe perſonę non diſtinguuntur.vnde non ſequitur,ꝙ ſm multitudinē proprietatum ſit multitudo perſonarum , quia diſtinctio perſonarum nō eſt niſi ſm oppoſitionem relatiuam.:vñ ſm qđ poteſt variari oppoſitio relatiua in proprietatibus , ſequitur diſtinctio in perſonis,& hoc ſi diligenter conſideretur,non poteſt venire ad maiorem numerum q̄ ternarium. & ideo relationes oppoſitæ ſunt perſonæ,& ſunt duæ perſonæ,ſicut duæ relationes:ſed relationes , quæ ſunt in eadem perſona non oppoſitæ , ſunt quidem duæ relationes vel proprietates:ſed non duæ perſonę,imo vna perſona.

Nam in quo paternitas eſt, pater eſt , & in quo filiatio eſt , filius eſt . Si ergo vna eadēq; res habet in ſe paternitatem , & filiationē,& ipſa generat , & generatur quod dicētes in Sabellianam hæreſim pertrahuntur, extendentes patrem in filium cum ipſum ſibi filium , ipſum B proponant & patrem . Si vero negauerint , in vna dei eſſentia paternitatem eſſe,& filiationē, quomodo ergo dicūt eſſe deū? His atque alijs argumentorum aculeis vtuntur in ſuæ opinionis aſſertione, vt veritatis formam diſſecent.

Reſponſio contra hanc eorum opinionem, vbi traditur, quòd proprietates non penitus ita eſſe in Dei eſſentia,ſicut in hypoſtaſibus dicuntur.

d

QVorum audaciæ reſiſtētes,atque ignorantiæ prouidentes,audebimus aliquid ſuper hoc loqui. Paternitas & filiatio , non ita eſſe omnino in diuina ſubſtantia dicūtur,ſicut in ipſis hypoſtaſibus, in qbus ita ſunt, ꝙ eas determinant:vt ait Ioā.dama. Caracteriſtica idiomata ſunt, ideſt determinatiuę proprietates hypoſtaſeos, & non naturę: etenim hypoſtaſim determinant,& non naturam. Ideoque licet paternitas , & filiatio ſint in diuina eſſentia , cum eam nō determinent , non ideo poteſt dici, ꝙ diuina eſſentia, & generet & generet̄. Vel ꝙ eadem res ſit ſibi pater & filius. Ita.n.proprietas determinat perſonam, vt hac proprietate hypoſtaſis ſit generans , & illa alia hypoſtaſis ſit genita,& ita non idem generat & generatur : ſed alter alterum.

Quæritur quomodo proprietates poſſunt eſſe in natura , ut tamen eam non determinent.

C SEd forte quæres : cum hæ proprietates non poſsint eſſe in perſonis, quin eas determinent,qūo in diuina eſſentia eſſe poſſunt: ita vt non eam determinent? Rñdeo tibi , & hic cum Hila. Ego neſcio, non reqro, ſed conſolabor me tñ. Archangeli neſciunt , angeli non audierunt, ſecula non tenent,propheta nō ſenſit , apoſtolus nō interroga-

A ¶ Ad ſecundum dicendum , ꝙ relationes ſignantur per modū formarum vel qualitatum in diuinis, numerus autem proprietatum vel formarum nō ponit ſimpl̄r numerum in rebus ipſis: ſicut numerus ſuppoſitorū ſicut Sor. non dicitur trinus ꝓpter hoc,ꝙ tres proprietates habeat , & ita etiam pater non dicitur trinus propter tres notiones : ſed Deus dicitur trinus ꝓpter tres ꝑſonas, vel tria ſuppoſita.

¶ Ad tertium dicendum , ꝙ dictū Aug. veritatem habet in diuinis,& in creaturis:ſed diuerſimode, quia illud quod in creaturis ad aliquid dicitur,ſubſtat relationi, ſicut ſubiectū accidenti.& ideo eſt aliud & aliud:ſed illud quod in diuinis ad aliquid dicitur, eſt ipſa relatio,quia in Deo nō eſt aliud ſm rem, ſed ſm rōnem eſſentia, & habēs eſſentiam,quod eſt perſona ; & ipſa proprietas diſtinguens perſonam.

vbi ſup.

¶ Ad quartum dicēdum , ꝙ proprietas ſignificatur per modum formæ , & formæ eſt diſtinguere. ideo proprietates ꝑſonas diſtinguūt, & hoc eſt quantum ad modum ſignificandi , qui fundatur in vera ratiōe proprietatis . Ideo ex hoc non poteſt concludi aliqua diuerſitas ſecundum rem.

† lib. 2. de trin. prope princ.

¶ Ad quintum dicēdum , ꝙ in diuinis, abſtractum & concretum non differunt ſecundum rem, ſed ſecūdum rationem, D vt dictum eſt. vnde ita differt proprietas a perſona,ſicut deitas a Deo,quod eſt ſecundum rationem tantum.

in Cor.art.

ARTICVLVS III.

c Vtrum proprietates ſint in perſonis, & in eſſentia.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ proprietates nō ſint in eſſentia nec in perſonis. Quęcūq;.n.ſunt idem ſm rem,vnum eorum non poteſt eſſe in altero,quia propoſitiones ſunt tranſitiuæ. vnde ſm Philoſophum.4.Phyſi.nihil eſt in ſeipſo,niſi per accidens:ſed proprietates ſunt idem re cum eſſentia & perſonis.ergo non ſunt in eſſentia,vel in perſonis.

Tex.26.

¶ 2 Præt. Oē illud in quo eſt relatio,refertur, & omne quod E refertur, in diuinis relatione diſtinguitur , cum igitur eſſentia non diſtinguatur,videtur ꝙ in eſſentia non ſit relatio.

¶ 3 Item. Cum relationes ſint conſequentes motum,vel mutationem aliquā, in quo nō poteſt eſſe motus,vel mutatio,nec relatio eſſe poterit : ſed in diuinis nullus poteſt eſſe motus vel mutatio.ergo nec relōnes,ſiue ī eſſentia, ſeu in diuinis ꝑſonis.

¶ 4 Præt. Omne quod eſt in aliquo,ſecundum aliquem modum in illo eſt : ſed nullus modorum , quo aliquid in aliquo a Philoſopho 4.Phyſic. ineſſe dicitur , poteſt conuenire ad hoc, quòd proprietates in perſonis ſint.ergo videtur,quòd nec proprietates ſint in eſſentia nec in perſonis.

Tex.23.

CONTRA in præfatione.In perſonis adoretur ꝓprietas.

¶ Præt. Quod denominatur ab aliqua forma, oportet , quòd habeat illam in ſe : ſed perſonæ denominantur a proprietatibus.dr̄.n.a paternitate pr̄.ergo vr̄.ꝙ proprietates ſint in ꝑſonis.

RESPONDEO, Dicendum,ꝙ proprietates ſunt in eſſentia,& in perſonis:ſed diuerſimode:quia in eſſentia ſunt per idētitatem rei,& non ſicut in ſuppoſito : ſed in perſonis ſunt ſicut in ſuppoſito, in ſuppoſito: ſed diuerſimode, ſm ꝙ aliquid dicitur ſuppoſitũ alicuius dupl'r. Vel naturæ per quam conſtituitur, ſicut humanitas eſt in Sor. & hoc modo proprietates perſonales, ſunt in perſonis. Vel ſicut illud quod aduenit poſt eſſe conſtitutum: ſicut albedo eſt in Sorte, & ita ſm intelſm proprietates non perſonales vt innaſcibilitas, & cōis ſpiratio ſunt in perſonis: nō tñ ita ꝙ ſuppoſitum ſit aliquid aliud ab eo quod ineſt ſecundum rem: ſed ſm rōnem tñ concreti & abſtracti, vt dictum eſt. art.præced.

nit, filius ipſe non edidit. Ceſſet ergo dolor querelarum. Nō putet homo ſua intelligẽtia generationis ſacramentum poſſe cōſequi. Abſolute tamen intelligendus eſt pater, & filius, & ſpirituſſanctus. Stat in hoc fine intelligentia verborum. Eſt filius a patre, qui eſt vnigenitus ab ingenito, progenies a parente, vnus ab vno non natura deitatis alia & alia, qa ambo vnũ. Hoc credẽdo incipe, percurre, perſiſte, & ſi non peruenturum ſciam: tamen gratulabor profecturum. Qui.n. pie infinita proſequitur, & ſi non contingat aliquando, tamen proficiet prodeundo. Sed ne te inſeras in illud ſecretum, & archanum inopinabilis natiuitatis, nec te immergas ſummam intelligentiæ cōprehendere præſumens: ſed intellige incomprehenſibilia eſſe. His, alijſq; multis euidenter oſtenditur nobis G nullatenus licere maieſtatem perſcrutari, ius ponere poteſtati modum circumſcribere infinito.

¶ ET PER HOC patet reſpōſio ad primum, qa ex hoc ꝙ ratione diſtinguunt, & re idem ſunt proprietates cum eſſentia & perſonis: vnũ in altero dicit̃ eſſe.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ in quocũq; eſt relatio, ſicut in ſuppoſito illud refertur, ſicut in quocunq; eſt albedo, ſicut in ſuppoſito, illud eſt album. in natura autem diuina, vel eſſentia diuina, non eſt proprietas relatiua ſicut in ſuppoſito: immo per omnimodã rei identitatem. vnde relō non pōt prædicari cōcretiue de eſſentia, vt dicatur, eſſentia refertur, ſed prædicatione deſignante identitatem, vt dicatur eſſentia eſt relatio. & ideo non oportet, ꝙ eſſentia diſtinguatur. ſicut etiam in creaturis paternitas eſt in Sor. ſicut in ſuppoſito. vnde Sor. pater dicitur: nō autem humanitas eius pater dicitur, etiam qua poſſet dici paternitas eſſe, non quidem ſm identitatem rei, ſicut eſt in diuinis: ſed ſm conuenientiam in vno ſuppoſito, quod eſt Sor. in quo eſt humanitas & paternitas.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ hoc quòd relatio conſequitur motum, accidit relationi inquantum non eſt æterna. vnde ſi aliquę relationes æternæ ſunt, non conſequuntur motum aliquem. ſicut ſi ponatur mundus æternus, erit deſignare in cælo aliquod corpus æquale alteri vel duplum, vel ſecundum aliam proportionem: & tñ iſtæ relationes non conſequuntur motum aliquẽ vel mutationem: quia in cælo non eſt motus ad quantitatem, & ſimiliter cum relationes quibus perſonæ diſtinguuntur ſint ab æterno, non oportet, ꝙ motum aliquem conſequantur: ſed loco motus aliquo modo conſequuntur communicationem, & acceptionem naturæ diuinæ.

1. de trin. poſt med. vbi ſup.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſm Hila. comparatio terrenorum ad diuina nulla eſt. vnde nullus illorum modorum quem Philoſophus enumerat, ſufficit ad explicandum, quo in diuinis aliquid in aliquo eſſe dicatur, & præcipue modus ille, quo proprietates in eſſentia eſſe dicuntur: quia non inuenitur in creaturis aliqua diuerſorum generum in identitatem rei conuenire, ſicut relatio, & ſubſtantia in diuinis conueniunt rationę cuius vnum in altero eſſe dicitur. ſ. paternitas in eſſentia, ſicut in præexiſtente ſm intelſm. Sed modus ille, quo proprietates non perſonales ſunt in perſonis, habet aliquid ſĩle illi modo quo forma eſt in materia. ſ. forma accidentalis in ſubiecto. Sed modus ille quo proprietates perſonales ſunt in perſonis, habet aliquid ſimile cum illo modo, quo differentiæ ſunt in ſpecie, vel natura communis in inferiori, quamuis in his omnibus maior diſſimilitudo, ꝗ̃ ſimilitudo inueniatur.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum eſſentialia adiectiue p̄dicentur de proprietatibus.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ eſſentialia adiectiua de proprietatibus prędicentur. quæcũq;.n. ſunt idẽ ſm rem, quicquid de vno dicitur, & de altero videtur dici: alias affirmatio & negatio de eodem verificaretur, quia de quo non dicitur affirmatio, dicitur negatio: ſed proprietates ſunt ipſe Deus, vt probatum eſt, ergo eſſentialia adiectiua, quę de diuina eſſentia prædicantur, etiam de proprietatibus p̄dicari debent. Hac di.q.1. art.2.

¶ 2 Præt. De ſĩſibus idem eſt iudicium: ſed quædam adiectiua eſſentialia de proprietatibus prædicantur, vt immenſus, increatus &c. ergo videtur ꝙ etiam omnia alia.

¶ 3 Item. Videtur ꝙ ēt adiectiua notionalia ſeu perſonalia, de proprietatibus prædicentur, quia maior eſt conuenientia ꝑſonalium adiectiuorum cum proprietatibus, ꝗ̃ eſſentialium: ſed F quædam eſſentialia prædicantur de proprietatibus, vt dictum eſt. ergo multo magis omnia perſonalia, vt dicatur paternitas eſt generans vel innaſcibilis, & ſic de alijs. diſt.22.q. arti. 1

¶ 4 Præt. Secundum Boe. nulla propoſitio verior illa eſt in qua idem de ſe prædicatur: ſed oēs dicunt, ꝙ in patre idem eſt paternitas, & generare. ergo poteſt vere dici, quòd paternitas generet.

CONTRA. ſicut proprietas eſt idem re cum perſonis, ita etiã & eſſentia, quãuis vtrunq; ratione differat: ſed ratione huius identitatis nō ſequitur, ꝙ notionalia adiectiua prædicentur de eſſentia ꝓpter diuerſum modum ſignificãdi, qui cauſat diuerſitatem ſuppoſitionis. non enim dicitur, ꝙ eſſentia ſit genita. ergo videtur, ꝙ eadem ratione non debeat dici, quòd filiatio ſit genita.

RESPONDEO, dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, proprietas perſona & eſſentia ſm rem non differunt: ſed ſm rationem tñ, & diuerſum modum ſignificandi. vnde diſtinguendum eſt in adiectiuis, quia omnia illa quæ prædicant conditionem rei abſolutæ, prædicãtur cōiter de proprietate, perſona, & eſſentia, & huiuſmodi: præcipue ſi ſunt adiectiua negatiua, vt increatus, & huiuſmodi. Quæcũq; vero exprimunt modum ſignificandi, in quo iſta tria diſtinguuntur, non prædicantur de eis cōiter. Tñ in his etiam eſt diuerſitas. Quædam.n. ſunt, quæ important illum modum ſignificandi in principali ſignificato: ſicut hoc nomen H cōe importat ſignificando modum eſſentiæ, & ſĩr hoc nomen diſtinctum modum perſonæ, & hoc nomen diſtinguens modum proprietatis: & ideo ſi iſtorũ prædicatio permutetur, vt dicatur eſſentia diſtincta, vel proprietas cōis, vel aliquid huiuſmodi, erit falſa ꝓpō, & non ſolum impropria. Quædam aũt important illum modum non ſignificando ipſum: ſed dãt eum intelligere ex ſuo modo ſignificandi: ſicut illa, quæ ſignificant per modum actus, quia actus ſunt ſuppoſitorum. vnde talia nō proprie poſſunt attribui niſi perſonis, quæ ſunt ſuppoſita diuinæ naturæ: non autem proprietati, vel eſſentiæ, quæ ſignificantur per modum formæ. Vnde non proprie dicitur, ꝙ paternitas generat, neq; ꝙ paternitas creat. & ſimiliter etiam illa, quæ ſignificant concretiue dant intelligere modum perſonarum. Vñ & hęc non eſt propria, paternitas eſt ſapiens, vel huiuſmodi. & ſimiliter nec hęc. paternitas eſt pater, ſi ly pater adiectiue ſumatur, vel paternitas eſt innaſcibilis. Hac diſt. 1. art. 2.

I ¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ quãuis ſint idem ſm rem, tamen ſecundum rationem differũt: & ideo poteſt aliquid de vno dici, quod de altero proprie non dicitur.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ illa adiectiua negatiua non dant intelligere aliquem modum determinatum, qui pertineat proprie ad eſſentiam vel perſonã: ſed dicunt conditiones, quæ pñt conſequi quidem vtrũq; quantum ad modum ſignificandi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd adiectiua perſonalia, non magis cōueniunt cum proprietatibus, quàm eſſentialia, quantum ad modum ſignificandi ꝑ nomen, quãuis conueniãt quãtum ad rōnem gñis, quia adiectiua ꝑſonalia, & ꝓprietates, ſignãt ad aliqd: & ideo eadem rōne non pñt de proprietatibus p̄dicari, qua nec eſſentialia. Tñ de ipſa eſſentia diuina magis proprie prædicãtur eſſentialia adiectiua, ꝗ̃ perſonalia de ꝓprietatibus, qa ꝓprietas ſignãt, vt rō quædam perſonæ. vñ quantũ ad modum ſignificandi. magis elongatur a ꝑfectione ſuppoſiti, ꝗ̃ eſſentia, ꝗ̃ K dicit totum eſſe ſuppoſiti: licet alio mō ſignificatum: ſed tñ perſonalia adiectiua, de eſſentia oīno p̄dicari nō pñt, ꝓꝑ diſtinctionem quam ſignificant, ꝗ̃ eſt oppoſita modo eſſentiæ.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ generare ſignãt idem cũ paternitate in re: ſed differt in mō ſignificandi, quia gñare ſignificat, vt egrediens a ſuppoſito, & quia paternitas non ſignificatur vt ſuppoſitum, non poteſt generare, de ea prædicari.

ARTICVLVS V.

Vtrũ cōtrariæ opiniones de notionibus poſſint eſſe ſine pctō.

1. p. q. 3 art. 5.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ contrarię opiniones in notionibus, non poſſint eſſe ſine peccato, ſi-

cut enim

1.par.q.32. art.4. lib.1.de tri. c.3.to.3.

cut.n. dicit Aug. nec periculoſius alicubi erratur, ꝗ̃ in materia trinitatis: ſed contrariæ opiniones de notionibus non poſſunt eſſe ſine errore alicuius. ergo cum iſte error ſit circa materiam trinitatis, videtur, ꝙ ſit periculoſiſſimus.

¶ 2 Præt. Duorum contradictoriorum oportet alterum eſſe falſum: ſed quidam dicunt non eſſe proprietates, & quidam eſſe infinitas, & quidam. 5. & quidã eſſe eſſentiam, & quidã non, quæ contradictorie opponuntur. ergo videtur, ꝙ ex altera parte interueniat mẽdacium: ſed ſm Aug. omniũ mẽdaciorum grauiſſimũ eſt, quod eſt circa diuina. ergo videtur, ꝙ iſta contrarietas ſine peccato non poſſit eſſe. Si dicas, ꝙ excuſantur ꝓpter hoc, ꝙ de notionib⁹ nihil ĩ ſacra ſcriptura habetur, & ita licuit vnicuiq; opinari quod voluit.

lib. de mendacio c.21. to.4.

Quibus authoritatibus opinionem ſuam. ſ. quod proprietas patris, vel filij non ſit Deus, muniant.

VErũtamen nondum deſiſtunt impatientię ſpiritu agitati: ſed opinionem ſuam ēt ſanctorum authoritatibus munire conãtur, quibus oñdere volunt ꝓprietatem qua pater eſt pater, & ꝓprietatem, qua filius eſt filius, non eſſe Deum: ad hoc inducẽtes verba Aug. ſuper illum locum pſal. Et non eſt ſubſtantia, ita dicentis. Deus.n. quedã ſubſtãtia eſt. Vñ ēt in fide catholica ſic ędificamur, vt dicamus patrem & filiũ & ſpm̃ ſcm̃ vnius eſſe ſubſtantię. Quid eſt vnius ſubſtãtiæ? Quicquid eſt pater qđ Deus eſt, hoc eſt fili⁹, hoc eſt ſpirituſſanctus. Cum aũt pater eſt, nō illud eſt, quod vel quo eſt. Pater.n. non ad ſe, ſed ad filium dicitur, ad ſe autẽ Deus dicitur. Eo igitur quod vel quo Deus eſt, ſubſtantia eſt. Et quia eiuſdem ſubſtantiæ eſt filius, proculdubio, & filius eſt Deus. At vero quod pater eſt, quia non ſubſtantiæ eſt: ſed refertur ad filium: non ſic dicimus filium patrem eſſe, ſicut dicimus filium Deum eſſe. Ex his verbis ſignificari dicũt, ꝙ proprietas patris, vel ꝓprietas filij nō ſit Deus. vel eſſentia diuina. Cum.n. dicit, eo qđ de⁹ eſt, ſubſtãtia eſt: ſed qđ pater ẽ, ſubſtantia non eſt, aperte inquiunt oſtendi, id eſſe ſubſtantiam quo Deus eſt. Id vero quo pater eſt, non eſſe ſubſtantiam. Item cum ait, pater nō illud eſt quod eſt. oſtendit eum non eſſe patrem eo qđ ſubſtãtia eſt. Nō enim ſimpliciter dixit. Pater non eſt, illud quod eſt: ſed ait. Cum pr eſt, non illud eſt qđ eſt, ſignificãs quo pater eſt, nō eſſe illud quo eſt, i. eſſentiam. Hæc illi ita exponentes, ſua commẽta ſimplicibus, & incautis vera videri faciunt. Nos aũt aliter fore iſta intelligenda dicimus. Dicẽs.n. eo. qđ Deus eſt, ſubſtãtia eſt: ſed qđ pater eſt, ſubſtantiæ non eſt, hoc intelligi voluit, qa B eſſentia Deus eſt, & deitate ſubſtantia eſt. Eo.n. ſubſtantia eſt, quo Deus eſt, & econuerſo, cuius ea eſt deitas quæ eſt ſubſtantia, & ſubſtãtia ꝗ̃ deitas: ſed qđ pater eſt non eſt ſubſtantiæ, i. non quo pater eſt, eo ſubſtantia eſt, quia proprietate generationis pater eſt, qua ſubſtantia nō eſt. Ipſam tñ proprietatem ſubſtantiam eſſe non negauit. Ita etiam illud intelligendum eſt, quod ait. Cum pater eſt, non illud eſt quod eſt. i. non illo pater C eſt, quod vel quo ipſe eſt. i. eſſentia, ſed notione.

† ſup.pſ.68. to.8.

Alijs etiam verbis Auguſtini vtuntur, vt aſſerant quod dicunt. ſ. proprietates perſonarum, non eſſe Dei ſubſtantiam.

ITem illis verbis Auguſtini vehementer inſiſtunt ſuperius poſitis, ſcilicet, ꝙ verbum ſecũdum ꝙ ſapientia eſt. & eſſentia, hoc eſt D quod pater, ſecundum ꝙ verbum, non hoc eſt, quod pater. Si inquiunt verbum nō eſt hoc quod pater, ſecundum hoc qđ eſt verbum. Id ergo quo verbũ eſt, nō eſt illud quod pater eſt. Proprietas ergo, qua verbum

¶ 3 Contra.aut.n. ſacra ſcriptura dicitur canon bibliæ, aut dicta ſanctorũ patrũ. Si canō bibliæ, ſicut nec de notionib⁹, ita ēt nec de ꝑſonis ibi ſit mentio. ergo per eandem rōnem liceret negare perſonas, vel diuerſificari circa numerum perſonarum, quod tñ hæreticũ iudicaretur. Si dicta ſanctorũ patrum: cōtra expreſſe inueniuntur facere mentionem de proprietatibus: ſicut patet in multis authoritatibus dictis. ergo videtur, ꝙ omnino excuſari non poſſit.

CONTRA. Oẽ peccatum, vel eſt fidei vel morum: ſed circa iſtam cōtrarietatẽ non incidit peccatum morum, qa hoc peccatũ eſt circa actiones, nec etiã peccatum fidei, quia nullus ar. fidei negatur. ergo videtur, ꝙ ſit ſine peccato.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ contrarie opinari de aliquo, poteſt eſſe dupliciter. Vel ꝙ pertineat ad religionem fidei: Vel ꝙ non ꝑtineat. Et ſi quidẽ ſit de non pertinentibus ad fidẽ, quibus poſitis vel remotis, nihil inconueniens fidei ſequat̃, nullum peccatum eſt: niſi forte per accidẽs. ſ. præſumptionis in eo, qui nimis aſſerit quod dubium eſt, vel mendacij, vel inanis gloriæ, vel multorum aliorum, quia cauſę per accidens ſunt infinitæ ſm Philoſophum. 2. phy. Si autem eſt contradictio de his, ꝗ ad fidem pertinent, hoc poteſt eſſe dupl'r. Vel quia eſt de illis, ꝗ expreſſe in articulis fidei continentur, quos ſcire omnes tenentur, & circa talia contradictio non eſt ſine peccato in altero, vel erroris ſimplicis, vel hæreſis, ſi pertinacia adiungatur. Vel eſt de illis, ad quæ conſequitur aliquid inconueniens, & cōtrarium fidei: licet in fide expreſſum[d] non ſit, nec determinatum, & tũc ante pertractationem per qua ſcitur, ꝙ aliquid inconueniens fidei ſequitur, poteſt vtrũq; ſine peccato opinari, & maxime ſi pertinacia non adiungatur. Sed pertractata veritate, & viſo quid ſequitur, idem iudicium eſt de eis, & de illis, quę A determinata ſunt in fide, quia ad vnum ſequitur alterum: ſicut ſi aliquis ſimplex, & ſcripturas ignorans crederet Iacob patrem Iſaac fuiſſe. Ad quod ſequitur ſcripturam eſſe falſam, quod eſt expreſſe contra fidem. anteꝗ̃ ſequi oñderetur ſibi poſſet eius opinio ſine peccato eſſe: ſed oſtenſo, ꝙ ſequitur ſcripturam eſſe falſam, ſi adhuc in opinione pertinaciter perſiſteret, hæreticus iudicandus eſſet, ita eſt etiã de notionibus, de quibus nihil eſt expreſſe in fide determinatum. Tñ ex errore circa notiones ſeq̃tur error circa perſonas, & circa fidem. ſicut ſi ponantur relationes eſſe aſſiſtẽtes tãtum, ſequitur, vel cōpoſitio in Deo, vel diſtinctio nō ſm rẽ: ſed ſm rationem qđ eſt Sabellianę impietatis. & ideo Poretanus qui primo hoc poſuerat, poſt viſo, ꝙ hic ſequit̃ retractauit. ſimiliter etiã, qui proprietates negant, non omnino ponunt eas nō eſſe: immo implicite ponũt eas in perſonis, & eas eſſe perſonas. Sed ſi oĩno negarentur eſſe, hæreticum eſſet, & ſimiliter pertinaciter defendere, ꝙ relationes ſunt tãtum aſſiſtentes, hæreticũ eſſet: & ideo hæretici in litera appellantur. Et ꝑ hoc patet rñſio ad ea, ꝗ obiecta ſunt.

Text. 23. & 2. Metaph. tex. 6.

D.419.

EXPOSITIO TEXTVS.

†7. de trin. c.3.to.3. diſt.27.

SVPERIVS quoque.} Hic proprietates, ꝓbat eſſe perſonas, & eſt ratio talis. Proprietates diſtinguũt perſonas: ſed perſonę ab ęterno ſunt diſtinctę. ergo proprietates ſunt ab æterno: ſed nihil eſt æternum niſi in Deo. ergo proprietates ſunt in perſonis, quicqd autem eſt in perſonis, eſt ipſę perſonæ: aľs compoſitio eſſet in perſona. ergo &c. {Cũq; de ſimplicitate.} hic probat proprietates eſſe eſſentiam diuinam, & eſt rō talis. In Deo idem eſt quod habet, & quod habetur: ſed Deus habet proprietates, quę in Deo ſunt, vt probatum eſt. ergo proprietates E ipſę ſunt Deus, vel diuina eſſentia. {Si.n. inquiunt.} Hęc eſt prima eorum ratio, qua oſtendunt proprietates non eſſe perſonas, quæ talis eſt. Diſtinguens non eſt diſtinctum: ſed proprietates diſtinguunt perſonas. ergo &c. Et ad hoc rñdet per interemptionem maioris, quia perſonę ſeipſis diſtinguuntur. {Sed idẽ addunt.} Hic ponit ſecundam rationem eorum per quam probat proprietatem non eſſe eſſentiam, & eſt talis. Impoſſibile eſt idem eſſe quod vnit & diſtinguit: ſed in eſſentia vniuntur perſonæ, in proprietatibus diſtinguuntur. ergo &c. Hanc non ſoluit: ſed ad ſolutionẽ ſe excuſat propter difficultatem materiæ, qũo tñ reſpondendum ſit, in primo articulo dictum eſt. {Cæterum hęreticorum.} Hic ponit tertiam rationem per quam probat proprietates non eſſe in eſſentia, & eſt talis. In quocũq; eſt paternitas

art.2. huius diſt.

paternitas illud eſt pater, & eſt generans, & in quocūq; eſt filiatio illud eſt filius, & eſt genitum. Si ergo in eſſentia eſt paternitas & filiatio, tunc eſſentia erit pater vel generans, & filius vel genitus: ſed eſſentia vna & eadem res eſt. ergo eadem erit res generans, & genita, vel pater & filius, quod eſt hæreſis Sabellij, vt idē ſibiipſi pater ſit.

¶ Ad quod rńdédū, ꝙ ſunt in eſſentia, non determinantes ipſam, & ideo adiectiua, quæ concretiue proprietates prædicāt de eſſentia, nō prædicantur. {Sed forte quæres.} Hic ponit quartam rationem, quæ eſt contra vltimam reſponſionem, & eſt talis. Vbi eſt eadem cā, & idē effectus: ſed proprietates determinant ꝑſonas, quia ſunt in ꝑſonis. ergo & determinabunt eſſentiā ſi ſunt i eſſentia. Et ad hoc non rńdet, ſed excuſat ſe ꝑꝑ difficultatem materiæ, qualiter tñ reſpondēdum eſt, in tertio articulo dictum eſt. {Verūtamen non deſiſtunt.} Hic inducit authoritates pro ſe, in quibus Augu. videtur dicere, ꝙ non eo Deus eſt, quo pater, & ita cum paternitate ſit pr̃, & eſſentia ſit Deus, paternitas nō erit eſſentia. Et ad oīa huiuſmodi rńdetur hoc mō, q̃a cum dicitur, non eo eſt pr̃ quo Deus, hęc eſt duplex: quia negatio pōt includere ordinē quaſi cauſæ formalis, qui importatur in hoc qđ dicitur eo, & ſic eſt vera, & non facit ꝓ illis. Eſt.n. ſenſus: nō eo quo pater eſt, Deus eſt.i. paternitate qua denominatur Deus. Vel pōt includi ab ordine, ita ꝙ ordo remaneat affirmatus, & ſic eſt falſa, & in hoc ſenſu facit pro eis. Eſt enim ſenſus non enim eo quo pater eſt, Deus eſt.i. illud quo pater eſt, non eſt illud, quo Deus dicitur, & hoc falſum eſt, quia paternitas qua denominatur pater, eſt deitas qua denominatur Deus, quamuis a paternitate non dicatur Deus, & hoc propter rationem diuerſam vtriuſq;.

eſt, non eſt id quod pater eſt, nō eſt igit̃ diuina eſſentia. Ad qđ dicimus, quia licet, ſecundum ꝙ verbum non ſit hoc quod pater eſt, ea tñ proprietas, qua verbum eſt, eſt id quod pater.i. diuina eſſentia: ſed non eſt hypoſtaſis patris.

DISTIN. XXXIIII.

A

Opinio quorundam non idem eſſe perſonam & eſſentiam, vel naturam dicentium, & eandem eſſentiam non poſſe eſſe patrem & filium & ſpiritumſanctum.

PRædictis autem adijciendum eſt, quòd quidam peruerſi ſenſus homines, in tantam proſilierunt inſaniam, a vt dicerent non idem eſſe naturam dei & perſonam ſiue hypoſtaſim, dicentes eandem eſſentiam non poſſe eē patrem & filium ſine perſonarum confuſione. Si.n. inquiunt ea eſſentia quę pater eſt, filius eſt, idem ſibi pater eſt & filius. Si hāc rē dicis eſſe patrem, aliā quære quā dicas eſſe filiū. Si vero aliā non quęſieris, ſed eandē dixeris, idē genuit & genitus ē. Propter hęc & hmōi inter naturā & perſonā diuidūt, ita vt nō recipiāt vnam deitatis naturā & ſimplicē, eſſe tres perſonas. Idque teſtimonio Hilarij defendere nitunt̃, qui in 8. lib. de Tri. † Lib. 8. parum ante medium. Quærens, vtrum Apoſtolus ſpiritū dei noīans, & ſpiritū chriſti idē ſignificauerit vtroq; verbo, inquit ita. Rom. 8. Gentium prædicator volens naturę vnitatē in patre & filio docere ait. Spiritus dei in nobis eſt. Si quis autē ſpiritum chriſti non habet, hic non eſt eius. Si autem ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum &c. Spirituales omnes ſumus ſi in nobis eſt dei ſpiritus. ſed & hic ſpiritus dei eſt & ſpirit⁹ chriſti. Et cum chriſti ſpiritus in nobis G eſt, eius ſpiritus ī nobis eſt, qui ſuſcitauit chriſtū. Et cum eius qui ſuſcitauit chriſtū in nobis eſt ſpiritus, & ſpiritus in nobis eſt Chriſti. Nec tñ nō Dei eſt ſpiritus q in nobis eſt. Diſcerne ergo o hæretice ſpm̃ Chriſti a ſpū Dei, & excitati a mortuis ſpm̃ chriſti, a ſpū dei chriſtū a mortuis excitantis. Cum q habitat in nobis ſpūs chriſti, ſpūs dei ſit, & ſpiritus chriſti a mortuis excitati ſpūs dei tm̃ ſit, chriſtū a mortuis excitantis. Et quæro H nunc in ſpiritu dei, vtrum naturam an rem naturę ſignificatā exiſtimes? Nō eſt.n. idē natura qđ res naturæ, ſicut non idē eſt hō, & qđ hominis eſt: nec idem eſt ignis, & qđ ipſius ignis eſt, & ſecūdum hoc nō eſt idē deus, & qđ Dei eſt. Huius dicti occaſione ꝑ̃fati hæretici dogmatizauerunt, non idē eſſe ꝑſonā, & naturam dei, aſſerētes naturā dei non eſſe tres ꝑſonas. Intelligentes in his præmiſsis verbis Hilarij I ꝑ rem naturæ ꝑſonā, & nomine naturæ diuinam naturā. Et ideo dicunt Hilarium interrogaſſe hæreticum. Vtrum per ſpiritum dei putaret ſignificatam eſſe naturam, an rē naturæ, vt ſic oſtenderet diſtinguēdum eſſe inter naturam, & rem naturę, ideſt perſonam.

DISTINCTIO XXXIIII.

Diuiſio textus.

HIc MAGISTER comparat perſonam ad eſſentiā. Et diuiditur in partes duas. In prima ponit comparationem. In ſecūda ponit materiæ finem. ibi {Præt. Sciendum eſt.} Prima in duas. In prima comparat perſonam ad eſſentiam ſm identitatem. In ſecunda ſm cōitatē eſſentiæ ad perſonas. ibi {Conſiderandum.} Prima in duas. In prima ponit errorem quorūdam, & rationes errantium. In ſecunda reſpondet ad illas rationes. ibi {Hic quidā dicunt.} Circa primum duo facit. Primo ponit errorē. Secūdo erroris pro- F bationem. ibi {Si.n. inquiunt &c.} Et hæc in duas. Primo.n. ponit probationem per rationem. Secundo per authoritatem. ibi {Idem quoq; teſtimonio &c.} {Hoc quidam dicunt.} Hic rńdet ad probationes. Et circa hoc duo facit. Primo rńdet ad authoritatem. Secundo ad rationem. ibi {Nec tamen diffitemur.} Circa primum duo facit. Primo ponit authoritatis expoſitionem. Secundo cōfirmat ſuam ſententiam per authoritatem Auguſtin. & Hilar. ibi {Non ergo ſecundum cor &c.} {Hic conſide.} Hic comparat eſſentiam ad perſonas ſecundum communitatem. Et circa hoc duo facit. Primo proſequitur eſſentiæ cōmunitatem. Secundo determinat ſignificationem cuiuſdā nominis, quod communitatem eſſentiæ deſignat. ibi {Hic non eſt prætermittendum.} Circa primum duo facit. Primo ponit illud, qđ pertinet ad communitatem eſſentiæ, prout nomine eſſentiæ ſignificatur. Secundo prout ſignificatur nomine aliorum attributorum. ibi {Ex prædictis conſtat.} Vbi duo facit. Primo, oſtendit eorum communitatem. Secundo, proſequitur appropriationis rationē. ibi {Id ergo ſacri eloquij.} {Pręter. Sciendum.} Hic imponit finem tractatui de trinitate. Et circa hoc duo facit. Primo, proſequitur quiddam quod videbatur deficere.ſ. de nominibus tranſlatiuis. Secundo, confitetur inſufficientiam propter materię difficultatem. ibi {De ſacramēto vnitatis &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic eſt triplex quæſtio.

Prima. De comparatione eſſentiæ ad perſonam.
K Secunda. De appropriatione quæ in litera ponitur.
Tertia. De his, quæ tranſlatiue de Deo dicuntur.

Circa primum quęruntur tria.

Primo. Vtrum eſſentia ſit perſona.
Secundo. Vtrum poſſit dici, ꝙ tres ꝑſonæ ſint vnius eſſentiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum perſona, & eſſentia in diuinis ſint idem.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ perſonā, & eſſentia in diuinis non ſunt idem: Omnis.n. perſona vel hypoſtaſis in diuinis, aut eſt generans vel genita vel procedens: ſed eſſentia non eſt huiuſmodi, vt ſupra dictum eſt. ergo &c. 1. p. q. 28. ar. 2. Et de pot. q. 9. arti. 1. Diſt. 5. q. 1. art. 1.

¶ 2 Præt. Affirmatio & negatio, nunq̃ verificātur de eodem, verificantur autem de eſſentia, & perſona, quia eſſentia non eſt diſtincta, perſona eſt diſtincta. ergo perſona, & eſſentia non ſunt idem.

¶ 3 Item. Omnis perſona, vel hypoſtaſis eſt ſuppoſitum alicuius naturæ: ſed idem non poteſt ſibiipſi ſupponi. ergo perſona, & eſſentia, nō ſunt idem.

Hic docet, quomodo eis obuiat ipſius ſcripturæ circumſtantia, & qualiter prædicta intelligi debeant, & quòd ſpirituſſanctus eſt res vnius naturæ patris, & filij, & eſt ipſa natura.

HOc quidem dicunt, non intelligentes pia diligentia, ſcripturæ circumſtantiam, qua conſiderata percipi poteſt, quomodo pręmiſſa dixerit † Hila. †Ibid. Subſequenter enim in eadem ſerie, oſtendit in ſpiritu Dei, aliquando ſignificari patrem, vt cum dicitur, †Iſai. 61. Spiritus domini ſuper me. aliquando ſignificari filium: vt cum dicitur, Luc. 11. In ſpiritu Dei eijcio demonia, naturæ ſuæ poteſtate ſe dęmones eijcere demonſtrans, aliquando ſpiritumſanctum, vt ibi, †Ioelis. 2. Effundam de ſpiritu meo, ſuper omnem carnem. Quod dicit conſumatum fuiſſe cum apoſtoli ſpirituſancto miſſo omnibus linguis locuti ſunt. Deinde, quare hanc diſtinctionem fecerit, & quòd in ſuperioribus, per verba apoſtoli, idem ſpirituſſanctus ſignificatus ſit, & quòd ipſe ſit res vnius naturæ, patris, & filij, aperte oſtendit, inquiens, ita. Hæc iccirco ſunt demonſtrata, vt quacunque parte hæretica falſitas, ſe contuliſſet: finibus veritatis concluderetur. Habitat enim B in nobis Chriſtus, quo habitante habitat Deus, & cum habitat in nobis ſpiritus Chriſti, non aliud habitat, quàm ſpiritus Dei. Quòd ſi per ſpiritumſanctum Chriſtus, in nobis intelligitur eſſe, hunc tamen ita ſpiritum Dei, vt ſpiritum Chriſti eſſe noſcendum eſt, & cum per naturam Dei, natura ipſa habitat in nobis: indifferens natura filij creditur eſſe a patre, cum ſpirituſſanctus, qui eſt ſpiritus Chriſti, & ſpiritus Dei, C res naturæ demōſtretur vnius. Quæro nunc ergo, quomòdo non ex natura vnum ſunt? A patre procedit ſpiritus veritatis, a filio mittitur, & a filio accipit, Sed omnia, quæ habet pater, filij ſunt. Iccirco, qui ab eo accepit, Dei ſpiritus eſt, & idem ſpiritus Chriſti eſt: Res naturæ filij eſt: ſed & eadem

¶ 4 Præter. Omne proprium, ſe habet ex additione ad cōmune: ſed eſſentia eſt communis, perſona autem eſt proprium. ergo perſona ſe habet ex additione ad eſſentiam, non igitur ſunt omnino idem.

¶ 5 Item. Nulla duo vniuntur in eo, quod omnino idem eſt vtrique, quia iā in nullo, diſtingui poſſent. Sed duæ perſonę, vt pater, & filius vniuntur in eſſentia. ergo eſſentia, non omnino idem eſt vtrique perſonę.

CONTRA per Boet. De tri. li. 1. cap. 7. In diuinis, idē eſt quo eſt, & quod eſt: ſed eſſentia ſignificatur, vt quo eſt. Perſona vt quod eſt. ergo idem eſt eſſentia, & perſona.

¶ 1 Præt. Si perſona patris, non eſt ipſa deitas, qua Deus dicitur, pater dicetur De⁹ participatione alicuius naturæ. Sed illud cuius participatione, aliquid denominatur eſt maius, & perfectius, quantum ad illud genus, ſecundum quod denominatur, quàm ipſum participans, vt ſupra habitum eſt. 22. diſt. & Dio. c. 12. de di. no. q. 1. ar. 1 etiam dicit, quòd participationes excedunt ipſa participantia. ergo ſequeretur, quòd aliquid, quod non eſt pater, ſcilicet ipſa diuinitas eſſet maius, & perfectius patre, quod eſt inconueniens. ergo oportet, quòd eſſentia, & perſona, ſint omnino idem.

¶ 2 Pręter. Sequeretur, ſi eſſentia eſſet alia res a tribus perſonis, quòd eſſent quatuor res in diuinis, quod eſt hæreticum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd perſona, & eſſentia omnino re in diuinis, non diſtinguuntur. In illis enim in quibus aliud eſt eſſentia, quàm hypoſtaſis, vel ſuppoſitum, oportet quòd ſit aliquid materiale, per quod natura communis indiuiduetur, & determinetur, ad hoc ſingulare. vnde illam determinationem materiæ, vel alicuius, quod loco materiæ ſe habet addit in creaturis, hypoſtaſis ſupra eſſentiam, & naturam. vnde non omnino iſta in [d] creaturis idem ſunt. D. 417 In Deo autem, non eſt natura ipſius ſubſiſtens, per aliquod ad quod determinatur, ſicut per materiam: ſed per ſeipſam eſt ſubſiſtens, & ipſum ſuum eſſe ſubſiſtens eſt. vnde natura eſt ipſum, quod ſubſiſtit, & eſſe in quo ſubſiſtit, & propter hoc in Deo omnino, [d] idem eſt, quo eſt, & quod eſt. Vnde oportet, D. 1081 quòd omnino idem ſint re, eſſentia, & perſona, etiam ſi poneretur, quòd proprietates, non eſſent eſſentia, quia perſonæ non habent, quòd ſint perſonæ ex hoc, quòd ſubſunt proprietatibus: ſed ex hoc, quòd ſubſunt eſſentiæ, quia perſona dicit indiuiduum ſubſiſtens, in genere ſubſtantiæ. vnde magis eſt inconueniens ponere differentiam, ſecundum rem inter eſſentiam, & perſonam, quàm inter eſſentiam, & proprietatem. Nihilominus tamen eſſentia, & perſona diſtinguuntur ſecundum rationem, cui tamen rationi veritas rei, pro fundamento ſubſtat. Cum enim in Deo, ſit ſumma ſimplicitas, & ſumma perfectio: vtroque modo poſſumus Deum ſignificare, ſcilicet quantum ad ſimplicitatem per nomina abſtracta, & quantum ad perfectionem, per nomina concreta, quæ ſignificāt aliqd ſubſiſtēs.

A ¶ Item. In diuinis inuenimus, aliquid commune ſecundum rem, & aliquid proprium. Sic ergo ratio perſonæ duo includit in diuinis, nomine enim perſonæ ſignificatur Deus, vt ſubſiſtens, & proprium, ſed nomine eſſentiæ, ſignificatur vt ſimpliciter, non autem vt ſubſiſtens, & ſignificatur vt commune: ſed nomine paternitatis, non ſignificatur, vt ſubſiſtens, ſed vt proprium, non quidē, vt diſtinctū, ſed vt diſtinguens. Et ſic patet, quòd perſona re ab eſſentia, & proprietate, non differt, ſed ſecundum rationem tantum, per quam vtrunq; ſignificatur vt formale reſpectu, perſonæ, quantum ad duo, quę ſunt de intellectu perſonæ: quia eſſentia ſignificatur, vt forma eius, inquantum eſt ſubſiſtens, & proprietas, vt forma eius, inquantum eſt proprium, vel incommunicabile.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ generare, & ſimiles actus attribuuntur, perſonæ diuinæ, ſecundum duplicem modum ſignificandi, quo ab eſſentia diſtinguitur. Tum, quia ſignificant relationes diſtinguentes perſonas. Tum, quia ſignificant per modum actus: actus autem omnis eſt rei ſubſiſtentis, & perfectæ. & ideo non poſſunt eſſentiæ attribui ex hoc, quòd attribuuntur hypoſtaſi, quia hypoſtaſi attribuuntur, ſecundum id in quo non eſt idem cum eſſentia. & ideo incidit fallacia accidentis, in proceſſu.

D ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd de eodem ſecundum quod idem eſt, impoſſibile eſt aliquid idem affirmare & negare, ſed ſi in aliquo diſtinguantur affirmationes, & negationes pertinentes ad illam diſtinctionem de ipſo verificari poterunt, quia omnis diſtinctio ſiue rei, ſiue rationis fundatur in affirmatione, & negatione, ſicut patet etiam in ſynonymis. tunica enim & veſtis eandem rem ſignificant: tamen nomina ſunt diuerſa, & ſimiliter indumentum. vnde affirmationes, & negationes, quę pertinent ad rem, non poſſunt verificari, vt dicatur tunica eſt alba, indumentum non eſt album, ſed affirmationes, & negationes, quæ pertinent ad ipſa nomina poſſunt verificari, vt dicatur, indumentum eſt neutri generis. veſtis non eſt neutri generis. Ita etiam cum perſona, & eſſentia ſint idem ſecundum rem, nihil quod ad naturam rei pertinet, quod prædicatur de eſſentia, poteſt negari de perſona, vt dicatur, quòd eſſentia eſt increata, & ꝑſona non eſt increata: eſſentia eſt Deus: & perſona non eſt Deus. vel aliquid huiuſmodi. E Sed quia ratione diſtinguitur, quicquid pertinet ad rationem illam in qua diſtinguuntur, quod prædicatur de vno poteſt negari de altero, vt dicatur, quòd eſſentia eſt communis, perſona non eſt communis, perſona generat, eſſentia non generat, & ſic de aliis. vnde in omnibus talib⁹, non idē attribuitur eſſentię, & perſonæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ꝓprie loquendo, non eſt in diuinis, aliquid ſub alio. vnde ſup. 8. diſt. Aug. nō recipit nomen ſubſtātiæ in diuinis, & ēt Ric. de S. Vict. nomē ſubſiſtētiæ in nomen exiſtētię mutauit. Ricar. 4. de tri. c. 20. vnde ēt nec ꝓprie ibi ſuppoſitū dr̃, vt ſuppoſitio ad rē referat. Sed vtimur talib⁹ noib⁹, ſm intellectū noſtrū, q accipit in diuinis, aliqd rńdēs illis duob⁹ in creaturis, quorū vnū alteri ſupponit, ſicut tres ꝑ ſe exiſtens ſupponit formę cōi ſimplici, & intellect⁹ accipit, aliquid ſimplr̃ in Deo, qđ rńdet formæ, & aliquid ſubſiſtēs, qđ idē eſt re, cū ſimplici, & iō rē ſubſiſtentem in diuinis nominat ſuppoſitū naturæ ſimplicis. D. 367. & 634. & 635.

D. 366. & 364. & 365.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cõmune [d] eſt duplex. Quod- F dam enim commune eſt ſecundum rationem, & iſtud per additionem alicuius proprij contrahitur, & determinatur: ſicut genus per additionem differentiæ, & ſpecies per materiam indiuiduatur. Aliud eſt commune re, quod quidem manet indiuiſum, vnde non oportet, quòd aliquo addito determinetur, ſicut eſt eſſentia in tribus perſonis: ſed verum eſt, quòd oportet de intellectu perſonæ eſſe aliqua rationem, ſcilicet relationis, quæ non eſt de intellectu eſſentiæ, quæ tamen relatio, re ab ipſa eſſentia non differt. vnde nec compoſitionem facit nec in aliquo realiter perſonam ab eſſentia diſtinguit: ſed perſonam a perſona.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd tres perſonæ vniuntur in eſſentia, quæ omnino ſecũdum rem, idem eſt vnicuique illarum, tamen differt ſecundum rationem ab vnaquaque, put perſona includit in ſe intellectum relationis, quæ relatio, quamuis comparata ad eſſentiam ratione tantum differat ab ea, tamen comparata ad ſuum relatum cui opponitur realem diſtinctionẽ facit. Non enim relatio diſtinguit realiter, niſi ſecundum oppoſitionem reſpectus quam habet. illa autem oppoſitio, non I eſt ad hoc, in quo relatio habet eſſe: ſed ad hoc ad quod dicitur, & ideo relatio non diſtinguitur realiter ab eſſentia, & perſona in qua eſt, ſed a perſona alia ad quam dicitur.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum tres perſonas eſſe vnius eſſentiæ conuenienter dicatur.*

1.p.q.39. ar.2.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur inconuenienter dici, quòd tres perſonæ ſint vnius eſſentiæ, quia ſecundum grammaticum, obliqui tranſitiui ſunt: ſed conſtructio tranſitiua exigit diuerſitatem eorum, quæ conſtruuntur. cum igitur eſſentia, non ſit diuerſa a perſona, videtur inconuenienter dici tres perſonas eſſe vnius eſſentiæ. Si dicas, quòd K genitiui illi conſtruuntur intranſitiue, ſicut cum dicitur. donum ſpirituſſancti, ideſt, quod eſt ſpirituſſanctus.

¶ 2 Contra. Sicut tres perſonę, ſunt vna eſſentia, etiam ſunt vnus Deus. ergo ſi illa ratio ſufficit, adhuc videtur, quòd ſimiliter poſſit dici eſſe tres perſonas vnius Dei, quod in litera negatur.

¶ 3 Item. Omnis conſtructio obliqui poteſt exponi per aliquam prępoſitionem, cum cauſali: ſed hæc eſt falſa, quod tres perſonæ ſunt ex eadem eſſentia, vel de eadem eſſentia, vel per eandem. ergo videtur, quòd hæc etiam ſit falſa, quòd tres perſonæ, ſunt vnius eſſentiæ.

4. Metaph. tex. 3.

¶ 4 Præt. Eadem eſt ratio rei, & vnius rei, vt dicit Philoſophus. Si igitur tres perſonæ ſunt vnius eſſentiæ, conuenienter poterit dici, quòd tres perſonæ ſunt eſſentiæ, quod nihil eſt dictum. ergo nec primum.

CONTRA. vt in litera habetur, ab omnibus catholicis confeſſum, & defenſum eſt nomen homouſion, ſed hoc nihil aliud eſt, quàm eſſe vnius eſſentiæ, vt in litera dicitur. ergo tres perſonæ ſunt vnius eſſentiæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd iſta ſimpliciter concedenda eſt. Tres perſonæ, ſunt vnius eſſentię. Quamuis enim quatuor ſint cauſæ in rebus creatis, non tamen habitudines omnium cauſarum in Deo inueniuntur. Habitudo autem cauſæ materialis, non competit Deo, nec reſpectu alicuiꝰ, quod in ipſo eſt, nec reſpectu eius, quod in creaturis eſt, quia materia imperfecta eſt, & in potentia. Sed habitudo cauſę finalis eſt quidem in Deo reſpectu creaturarum, cuius bonitatem, finem omnis creaturæ dicimus, non autem reſpectu alicuiꝰ, quod in ipſo eſt. nõ enim vna perſona eſt finis alterius, quia ex hoc ſequeretur gradus in bonitate. Habitudo autem cauſæ formalis competit Deo, & reſpectu creaturæ cuius exẽplar eſt, & reſpectu eius, quòd in ipſo eſt, tamen iſta habitudo, non fundatur ſuper aliquam relationem realem: ſed ſecundum modum ſignificandi, quia aliquid ſignificatur, vt forma ſicut eſſentia, & aliquid vt ſubſiſtens in forma, ſicut perſona. Habitudo autem cauſæ efficientis competit Deo, & reſpectu creaturæ, & reſpectu eius, quod in ipſo eſt, non quidem eſſe ad perſonam, ſed perſonæ ad perſonam, quæ ab ipſo eſt, nec tamen iſta habitudo fundatur ſupra acceptionem intellectus: ſed ſupra relationem, quæ in re eſt, vt tamen efficiens large ſumatur, quia in diuinis, non eſt aliquid faciens, & factum, ſed eſt ibi origo vnius perſonæ ab alia: & ita patet, quòd omnis conſtructio in diuinis reſpectu diuinorum, vel eſt ſecundum habitudinem cauſæ efficientis, vt cum dicitur filius patris: vel ſecundum habitudinem cauſæ formalis, vt cum dicitur tres perſonæ ſunt vnius eſſentiæ. vnde dicendum, quòd iſti genitiui conſtruuntur in habitudine cauſæ formalis.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd quàmuis eſſentia, & perſona ſint idem re, tamen differunt ratione, quia vnum, vt forma alterius ſignificatur, & talis diuerſitas, ſufficit ad grammaticum, qui modos ſignificandi, per nomen conſiderat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non eſt ibi omnino conſtructio ſecundum identitatem, ſed ſecundum habitudinem formæ, vt dictum eſt, & quia Deus non ſignificatur vt forma triũ perſonarum, ideo non poteſt dici, quòd tres perſonæ ſint vniꝰ Dei, non enim poſſet intelligi iſta conſtructio, niſi poſſeſſiue; & ſimiliter propter eandem rationem dicitur, quòd eſt vna eſſentia trium perſonarum, non quòd ſit vnus Deus trium perſonarum, & in nomine Dei importatur habitudo principij creantis, & gubernantis. corp. ar.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hæ præpoſitiones, ex, & de, deſignant habitudinem alicuius, quod ſe habet ad motum, vel operationem, ſicut initium, & non ſicut terminus. & ideo deſignant habitudinem cauſę efficientis, vel materialis, non autem formæ, vel finis, quæ ſunt potius, vt terminus motus. & ideo nullo modo poteſt dici, quòd tres perſonæ ſint ex eadem eſſentia, vel de eadem eſſentia: ſed poteſt dici, quod ſint in eadem eſſentia, quia hęc prępoſitio in, poteſt denotare habitudinem cauſæ formalis continentis.

res, & naturę patris eſt, & Dei excitantis Chriſtum a mortuis ſpiritus eſt, & idem ſpiritus Chriſti eſt a mortuis excitati. In aliquo differt Chriſti, & Dei natura, ne eadem ſit ſi præſtari poteſt vt ſpiritus, qui Dei eſt, non ſit etiam Chriſti. G Eſt ergo in nobis ſpiritus Dei, & eſt in nobis ſpiritus Chriſti, & cum ſpiritus Chriſti ineſt, ineſt ſpiritꝰ Dei. Ita cum quod Dei eſt, & Chriſti eſt, & quod Chriſti eſt, Dei eſt, non poteſt quid aliud diuerſum Chriſtus eſſe, quàm Deus eſt. Deus igitur Chriſtus eſt vnus cum Deo ſpiritus, ſecundum illud. Ego, & pater vnum ſumus. In quo docet veritas vnitatem eſſe naturæ, non ſolitudinem vnionis. H Ecce ſi hæc verba diligenter attẽdas, inuenis ſpiritum ſanctum rem naturę dici patris, & filij, & eundem dici, eſſe naturam Dei, vbi dicitur per naturam Dei, natura ipſa habitat in nobis. ſi per ſpiritum ſanctũ Chriſtus eſt in nobis. Itaque in Trinitate, non ita diſtinguendum eſt inter naturam, & rem naturæ: ſicut in rebus creatis, quia vt ait †Hilarius, comparatio terrenorum ad Deum nulla eſt, & ſi qua comparationum exempla interdum afferuntur, nemo ea exiſtimet abſolute in ſe rationis perfectionem continere. Non enim humano ſenſu de Deo loquendum eſt.

†Ioan. 10.

†De tri. li. poſt med.

Quòd propter res creatas illud dixerit, non idem eſt natura, & res naturæ.

AD naturam ergo rerum creatarum reſpiciens, inquit. Non idem eſt natura, quod res naturæ, ſubiciens exempla de ipſis creaturis. Inde oſtendens errorem eſſe, ſub menſura creaturarum metiri creatorem, addit: & ſecundum hoc non idem eſt Deus, & quod Dei eſt, ac ſi diceret. Si ad inſtar creaturarum de creatore ſentis, cogeris fateri, quia non idem eſt Deus, & quod Dei eſt. quod dicere impium eſt, cum ſpiritus Dei, deus ſit, & Dei filius ſit deus.

†De tri. li. vbi ſup.

¶ Ad quartum dicendum, quòd iſtæ conſtructiones, quę ſunt in deſignatione formæ, requirunt duos genitiuos, quorum vnus ſignificet ipſam formam, & alius determinationem formæ, vt cum dicitur columna mire altitudinis, vel vnum genitiuum habentem vim genitiuorum duorum, vt cum dicitur vir ſanguinum, ideſt, vir multi ſanguinis effuſor. & ideo oportet etiam in propoſito eſſe duos genitiuos, quorum vnus ſignificet ipſam diuinam eſſentiam, & alius deſignet ſimplicitatem, aut vnitatẽ eius, vel aliquam aliam eſſentiæ conditionem. vnde poteſt dici conuenienter tres ꝑſonæ ſunt vnius eſſentiæ, vel eiuſdem eſſentiæ, vel increatæ eſſentiæ, non autem ꝙ ſint eſſentiæ ſimpliciter.

QVAEST. II.

B

Vtrum potentia conuenienter attribuatur patri. ſapientia filio.

1.d.31.q.2. ar.1.

DEINDE quæritur de appropriatione, quę in litera ponit. Videtur enim, quòd ſit incompetens. Virtus enim ad potentiam pertinet: ſed virtꝰ appropriatur filio, primæ cor. 1. Chriſtum Dei virtutẽ. ergo potentia non debet appropriari patri, ſed filio.

¶ 2 Præte. Principium enũtiationis, vel pronũtiationis verbi, eſt ipſa ſapientia: ſed dicere verbum, quòd eſt filius pertinet ad patrem, qui eſt principium eius. ergo ſapientia debet appropriari patri potius, quàm filio.

¶ 3 Item. Sicut filius procedit per modum intellectus, vt verbum, ita etiam procedit per modum naturæ, vt filius. ſi ergo ſapientia appropriatur filio, quia procedit per modum intellectus, eadem ratione debet ſibi appropriari natura: quia procedit per modum naturæ.

Cap. 4. de di. no.

¶ 4 Præt. Secundum Dion. Bonum eſt diffuſiuum ſuiipſius, & eſt quaſi principium fontale omnis emanationis diuinæ bonitatis: ſed eſſe fontale principium conuenit patri. ergo bonitas debet patri appropriari.

CONTRA, eſt quod in litera dicitur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd nomina perſonarum dicuntur, & de diuinis, & de rebus creatis, non quidem vniuoce, ſed per prius, & poſterius. vnde ſecundum alium modum eſt paternitas & filiatio, in creaturis, & in diuinis. Et ideo appropriatio poteſt fieri dupliciter. Vno modo, conſiderando rationes nominum, ſecundum quod de creaturis dicuntur, & ita appropriatio ſemper debet fieri, per contrarium, vt modus creaturæ a creatore excludatur. Alio modo, conſiderando rationes nominum, ſecundum quod in diuinis inueniuntur, & ita debet appropriatio fieri, per ſimilitudinem ad proprium, vt ſupra. 31. diſtin. dictum eſt. q.2.ar.1. Vtroque autem modo, conueniens A eſt iſta [d]appropriatio. Si enim conſiderentur rationes horum nominum, ſecundum modum, quo inueniuntur in creaturis, D.233. inuenitur per contrarium facta, quia apud nos inuenitur infirmitas in patribus, propter ſenectutem. vnde patri cæleſti potentia attribuitur. Inuenitur imperitia in filiis, propter iuuentutis motus, & propter inexperientiam, & ideo filio Dei, ſapientia attribuitur. Sed nomen ſpiritus, apud nos pertinere ſolet, ad quandam rigiditatem, & inflationem, vel impetuoſitatem. vnde dicitur Eſa. 2. Quieſcite ab homine, cuius ſpiritus in naribus eius. & ideo ſpirituiſancto bonitas attribuitur, & hic modus tangitur in litera. Si autem accipiãtur rationes nominum, prout in diuinis ſunt: ſic etiam poterit fieri per aſſimilationem ad propria, vt patri, qui eſt fontale principium totius diuinitatis potẽtia aſcribatur, quæ in ratione ſua principium includit: eſt enim potentia principium tranſmutationis, vt in quinto Metaphyſicorum dicitur, & quia filius, procedit per modum intellectus, qui ſapientia perficitur, attribuitur ſibi ſapientia: & quia ſpirituſſanctus procedit, per modum volũtatis cuius obiectum eſt bonitas, ideo ſibi appropriatur bonitas.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd virtus, non nominat potentiam abſolute, ſed perfectionem potentię. vnde dicit Philoſophus primo cæli, & mundi, quòd virtus eſt vltimum in re Tex. 32. de potentia. Sic ergo poteſt tripliciter virtus conſiderari. Vel ſecundum quod in potentia radicãtur, & ſic patri poteſt appropriari, ſicut & potentia. Vel inquantum eſt id per quod E potentia in actum exit, & ita filio appropriatur, per quem pater operari dicitur. vnde & filius brachium patris dicitur. Iob. Lib. 32. moral. c. 5. 40. Si habes brachium ſicut Deus. vt Grego. expoſuit. Vel inquantum circa opus bonitatem imponit. vnde dicitur. 2. Cap. 5. Ethico. quòd virtus eſt, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, & ita appropriatur ſpirituiſancto, ſicut & bonitas.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſapientia ad verbum poteſt comparari tripliciter. Vel ſicut idem, vel ſicut prius, vel ſicut poſterius, ita in diuinis ſicut in humanis. Cum enim verbum dicat quandam conceptionem intellectus, iſta conceptio apud nos oportet, quòd conſequatur aliquod lumen intellectuale, & ſaltem lumen intellectus agentis, & primorum principiorum. ex quibus accipitur concluſio. Vnde ſi conſideretur ſapientia apud nos, ſecundum quod conſiſtit in cognitione concluſionis, quæ mente accipitur ſic eſt idem quod verbum mentis. Si autem conſideretur ſapientia, ſecundum quod conſiſtit in lumine intellectus agentis, & cognitione primorum principiorum, ſic præcedit verbum, quod eſt

Quòd non aliud eſt Deus, & quæ ſua ſunt, ita vt inſint, alia enim ſunt, quæ inſunt, alia quæ non inſunt.

†Ibidem.

†Ibid. li. 8.

NON ergo ſecundum corporales modos, vt in eadem ſubdit ſerie: accipienda ſunt hæc, quæ de Deo dicuntur: vbi euacuans opinionem eorum, qui ita putant aliud Deum eſſe, & aliud quod Dei eſt, aliudque naturam Dei, & rem naturæ, vt eſt in creaturis. Aperte docet, non aliud eſſe deum, & quę ſua ſunt: ita vt inſint illi, ſic dicens. Homo aut aliquid ei ſimile, cum alicubi erit: alibi non erit, quia id quod eſt: illic continetur vbi fuerit in forma, vt non vbique ſit qui inſiſtens alicubi ſit. deus autem immenſæ virtutis viuens poteſtas, quę nuſquam non abſit, nec deſit vſquam, quę ſe omnem per ſua edocet: & ſua non aliud, quàm ſe eſſe ſignificat, vt vbi ſua inſint, ipſe eſſe per ſua intelligatur. Non autem corporali modo, cum alicubi ſit: non etiam vbique eſſe credatur, cum per ſua in omnibus eſſe non deſinat. Non autem aliud ſunt, quàm quod eſt ipſe, quę ſua ſunt. Et hæc propter naturę intelligentiam dicta ſunt. His verbis aperte ſignificatur, ſi tamen intelligis hæreticę, quia diuina natura non aliud eſt ab his, quæ ſua ſunt, ita vt inſint, & per illa in omnibus ſuis eſt, quæ non inſunt. Sua enim ſunt etiam quę non inſunt, ideſt, omnes creaturæ. & ſua ſunt, quæ inſunt, vt tres perſonæ, quæ ſunt eiuſdem naturæ, & eadem natura, ſicut ſupra Auguſti. †teſtimonio firmauimus dicentis tres perſo- B nas eſſe eiuſdem eſſentię, vel eandem eſſentiam, ſed non ex eadem eſſentia: ne aliud intelligatur eſſentia: aliud perſona. Non tamẽ diffitemur aliquam diſtinctionem habendam fore, ſecundum intelligentiæ rationem, cum dicitur hypoſtaſis, & cum dicitur eſſentia, quia ibi ſignificatur, quod eſt commune tribus, hic vero non. Eſt tamen hypoſtaſis eſſentia, & C econuerſo. Fateamur ergo vnũ, atque idem eſſe tres perſonas, ſecundum eſſentiam, differentes autem proprietatibus. Vnde Auguſt. † ſuper locum prætaxatum Pſalm. ait. † Quęris, qd ſit pater? reſpõdetur. deus. Quæris, quid ſit filius? reſpondetur. deus. Quæris, quid ſit pater, & filius? reſpondetur. deus. De ſingulis interrogatus, deum reſponde. De vtroque interrogatus, non deos; ſed D deum reſponde. Non ſic in hominibus. Tanta enim eſt, ibi ſubſtantiæ vnitas, vt ęqualitatem admittat; pluralitatem nõ admittat. Si ergo tibi dictũ fuerit cum dicis filium eſſe, quod pater eſt, profecto filius pater eſt. Reſponde ſecundum ſub-

†diſt. 5. & d. 25. 7. de Trini c. 6. to. 3.

†diſt. 33. †Pſal. 68. to. 8.

ſtantiam tibi dixi, hoc eſſe filium quod pater eſt, non ſecundum id quod ad aliud dicitur. Ad ſe enim dicitur deus: ad patrem dicitur filius. Rurſumque pater ad ſe dicitur deus: ad filium deus dicitur pater. Quod pater ad filium dicitur, non eſt filius. Quod dicitur filius ad patrem non eſt pater. Quod dicitur pr̃ ad ſe, & filius ad ſe, hoc eſt pater, & filius, ideſt deus.

b Vtrum ita poſſit dici deus trium perſonarum uel tres perſonæ unius dei, ut dicitur una eſſentia trium perſonarũ, & tres perſonæ unius eſſentiæ.

Hic conſiderandum eſt, cum deus ſit diuina eſſentia, & ita dicatur vnus deus eſt tres perſonę, ſicut vna eſſentia dicitur tres perſonæ, vtrum ita valeat ſane dici, vnus deus trium perſonarum, vel tres perſonæ vnius Dei, ſicut dicitur vna eſſentia trium perſonarum, & tres perſonæ vnius eſſentiæ? In his locutionibus ſcripturæ vſus nobis emulandus videtur, vbi frequenter reperitur ita dictum. Vna eſt eſſentia trium, & tres ſunt perſonæ vnius eſſentiæ: nuſquam autem occurit legiſſe vnum Deũ trium perſonarum, vel tres perſonas vnius Dei. Quod ideoſputo ſanctos doctores vitaſſe, ne ita forte acciperetur in diuinis perſonis, vt accipitur cum de creaturis ſimile quid dicitur. Dicitur enim Deus Abraam, G Iſaac, & Iacob, & Deus omnis creaturæ. Quod vtique dicitur propter principium creationis vel gratiæ priuilegium, & creaturæ ſubiectionem vel ſeruitutem. Cũ ergo in trinitate nihil ſit creatum vel ſeruiens vel ſubiectum, non admiſit fides in trinitate talem locutionis modum. Ita etiam econuerſo non dicitur de Dei eſſentia, quòd ipſa ſit eſſentia Abraam, Iſaac, & Iacob, vel alicuius creaturę, H ne creatoris & creaturæ naturam confundere videamur.

Quòd licet potentia, ſapientia, bonitas, de Deo ſecundum ſubſtantiam dicantur in ſcriptura, tamen ſolent hæc nomina diſtincte ad perſonas interdum referri.

I Ex prædictis conſtat, quòd ſicut eſſentia, ita potentia, ſapientia, bonitas, de Deo dicuntur, ſecundum ſubſtantiam. Quę autem ſecundum ſubſtantiam de deo dicuntur, tribus perſonis pariter conueniunt. Vna eſt ergo potentia, ſapientia, bonitas patris & filij & ſpirituſſancti, & hi tres eadem potentia, eadem ſapiẽtia, eadem bonitas. Vnde aperit in trinitate ſumma eſſe ꝑfectio. Si.n.ibi deeſſet potẽtia vel ſapiẽtia, vel bonitas, nõ eſſet ſummũ bonum. Sed quia ibi B eſt perfecta potentia, infinita ſapientia, incomprehenſibilis bonitas, recte dicitur & creditur ſummum bonum. Cumque vnum & idem penit' ſit in deo potentia, ſapientia, bonitas, in ſacra tamen ſcriptura frequenter ſolent hæc nomina diſtincte ad perſonas referri, vt patri potentia, filio ſapientia, ſpirituiſancto bonitas attribuatur, quod quare fiat, non eſt ocioſum inquirere.

Quare id fiat, ſcilicet quòd patri potentia, filio ſapientia attribuatur.

B

Id ergo ſacri eloquij prudentia facere curauit, ne Dei immenſitatem ſimilitudine craturæ metiremur. Dixerat enim ſcriptura ſacra. Quia deus pater eſt, & quòd deus filius eſt, & audiuit hoc homo qui D hominem patrem viderat, deum patrem non viderat, & cogitare cœpit ita eſſe in creatore, vt viderat eſſe in creaturis, a quibus hæc nomina tranſlata ſunt ad creatorem. In quibus pater eſt prior filio, filius eſt poſterior patre, & ex antiquitate in patre defectus, ex poſteritate in filio imperfectio ſenſus ſolet notari. Ideo occurrit ſcriptura dicens patrem potentem, B ne videatur prior filio, & ideo minus potens, & filium ſapientem, ne videatur poſterior patre & ideo minus ſapiens.

Quare ſpirituiſancto bonitas attribuatur.

Dictus eſt etiam ſpirituſ ſanctus deus, & dictus eſt habere ſpiritum deus, & videbatur hoc quaſi C nomen inflationis & tumoris. Vnde humana conſcientia ad deum pro rigore & crudelitate accedere metuit. Ideo ſcripturatem perauit ſermonem, ſuum ſpiritum bonum nominans, ne crudelis putaretur qui mitis erat, non quòd pater ſolus ſit potens, vel magis potens, & filius ſolus ſapiens, vel magis ſapiens, & ſpirituſſanctus ſolus bonus, vel magis bonus. Vna eſt ergo D potentia, ſapientia, bonitas

---

Diſt. 32. q. 2. art. 2.

conceptio concluſionis. Si autem accipiatur ſapientia, quæ eſt adgenerata in mente diſcipuli, per verbum Magiſtri, ſic ſequitur verbum. Ita etiam eſt in diuinis; quia ipſa ſapientia genita eſt idem quod verbum, vt ex prædictis patet. Ipſe autem intellectus paternus, ſe habet in productione verbi ſicut lumen intellectus agentis, cum principijs in productione concluſionis. & ſic ſecundum ordinem naturæ, ſapientia eſt principium verbi; ſicut dicimus ſapientiam ingenitam eſſe principium ſapientię genitæ. Ipſa autem ſapientia creata, ſequitur verbum, quaſi effecta per ipſum. vnde Eccleſiaſtici primo, Fons ſapientiæ verbũ Dei, in excelſis: & ideo ſapientia eſſentialis, quæ ingenita eſt, neque generans, filio appropriari poteſt, propter ſimilitudinem ipſius ad proprium filij, inquantum eſt verbum, quam ſimilitudinẽ, non habet ad aliquod proprium patris.

Tex. 3.

¶ Ad tertium dicendum, quòd natura ſemper habet rationem principij, eſt enim principiũ motus, & quietis in eo, in quo eſt per ſe, & non ſecundum accidens, vt in ſecundo phyſico. dicitur, & ideo non poteſt apꝓpriari filio, qui eſt a principio ſecundũ originem naturæ: & non principium in illa origine, ſed ſapientia, non habet tantum rationem principij, ſed etiam eius, quod eſt a principio. & etiam magis, inquantum proprie ſapientia, & ſcientia de concluſionibus eſt, quàmuis etiam ſapientia principiorum ſit. vt in 6. Ethic. dicitur. & ideo filio appropriari poteſt.

Cap. 7.

¶ Ad quartum dicendum, quòd bonum dicitur diffuſiuum, per modum finis, ſecundum quod dicitur quòd finis mouet efficientem, non autem ſic pater eſt principium diuinitatis, ſed magis per modum efficientis, vt dictum eſt.

cor. art.

QVÆSTIO III.

C

Deinde quæritur de his, quæ tranſlatiue de Deo dicuntur.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum aliquid de Deo tranſlatiue dicendum ſit.
Secundo. A quibus rebus Deus tranſlatiue nominandus ſit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum aliquid debeat dici tranſlatiue de Deo.

1. p. q. 1. ar. 9. Lib. 1. Cap. 2.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd de Deo, nihil tranſlatiue dici debeat. Sicut enim dicit Boe. lib. de Trinita. In diuinis intellectualiter verſari oportet, neque ad imaginationes deduci: ſed huiuſmodi tranſumptiuæ locutiones, ſunt ſumptæ ex imaginationibus ſenſibilium. ergo non eſt eis vtendum in diuinis. F

Cap. 7. — Cap. de ſpecie in Porphy. 2. Editione.

¶ 2 Præt. Secundum Philoſophum. 6. Top. omnes transferentes, ſecundum aliquam ſimilitudinem transferunt: ſed ſecundum Boet. ſimilitudo eſt rerum differentium eadem qualitas. Cum igitur qualitates rerum corporalium, non inueniantur in diuinis, videtur, ꝙ nulla ſimilitudo, vel metaphora, poſſit ſumi ex rebus ſenſibilibus, vt aliquid de Deo tranſlatiue dicatur.

Cap. 1. cele hier. vt hi

¶ 3 Item. Omnis doctrina eſt ad manifeſtationem veritatis, & præcipue ſacra ſcriptura: ſed hmõi metaphorę, vel ſymbolicę locutiones ſunt, quaſi quædam velamina veritatis, vt dicit Diony. ergo eis non videtur vtendum in theologia.

1. de aia tex. 25.

¶ 4 Præt. Secundum Philoſophos. Scientia fit per aſſimilationem intellectus ad rem ſcitam. Intellectus autem noſter cum ſit incorporeus & immaterialis, maiorem ſimilitudinẽ habet cum rebus diuinis, quàm cum rebus corporalibus, quę materiales ſunt. ergo magis ſe habet ad cognoſcendũ diuina, quàm huiuſmodi corporalia, & ita videtur, quòd per ſimilitudinem corporalium nobis diuina manifeſtari nõ debeant.

†diſt. 23. & 27. — Cap. 1.

CONTRA eſt, quod dicit Dion. 1. cæl. hier. neque poſſibile eſt nobis aliter ſuperlucere diuinum radium, niſi varietate ſimilitudinum circumuelatum, diuinus radius aũt eſt veritas diuinorum. ergo oportet ꝙ ſub ſimilitudinibus corporalibus, nobis diuinorũ veritas ꝓponatur.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ conuenientiſſimum eſt diuina nobis ſimilitudinibus corporalibus deſignari. cuius rõ poteſt aſſignari quadruplex. Prima, & principalis propter materiæ altitudinem, quæ noſtri intellectus capacitatem excedit. vnde non poſſumus veritatem diuinorum, ſm̃ modum ſuum capere, & ideo oportet, ꝙ nobis ſm̃ modum noſtrum proponatur. Eſt autem nobis connaturale a ſenſibilibus in intelligibilia venire, & poſterioribus in priora: & ideo ſub figura ſenſibilium intelligibilia nobis proponuntur, vt ex his, quæ nouimus ad incognita animus ſurgat. Secunda ratio eſt: quia cum in nobis ſit duplex pars cognoſcitiua. ſ. intellectiua & ſenſitiua, K prouidit diuina ſapientia, vt vtraq; pars ſm̃ quod poſſibile eſſet in diuina reduceretur, & ideo figuras corporalium adhibuit, quæ ſenſitiua parte capi poſſunt, quia ipſa intellectualia diuinorum non poterat attingere. Tertia ratio eſt, quia de Deo verius cognoſcimus, quid non eſt, quàm quid eſt. vnde Dio. dicit, ꝙ in diuinis, affirmationes ſunt incompactę, negationes verę: & ideo cum de omnibus, quæ de Deo dicimus intelligendũ ſit, ꝙ non eodem modo ſibi conueniunt, ſicut in creaturis inueniuntur, ſed per aliquem modum imitationis, & ſimilitudinis, expreſſiꝰ oſtendebatur huiuſmodi eminentia Dei, per ea quæ ſunt magis manifeſta ab ipſo remoueri. hæc autem ſunt corporalia, & ideo conuenientius fuit ſpeciebus corporalibus diuina ſignificari, vt his aſſuefactis humanus animus diſceret nihil eorum, quæ de Deo prędicat, ſibi attribuere, niſi per quandam ſimilitudinem, ſm̃ quod creatura imitatur creatorem. Quarta ratio eſt, propter occultationẽ diuinæ veritatis: quia ꝓfunda fidei occultanda ſunt, & infidelibus, ne irrideant: & a ſimplicibus, ne errandi occaſionem ſumant, & hæ omnes cauſæ aſſignantur a Dio. in principio cæleſt. hier. & in epiſtola ad Titum. A

Cap. 2. cæl. hier. — per totum.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum, quòd in cognitione intellectualium, eſt duo conſiderare, ſcilicet principium ſpeculationis, & terminũ. Principium quidem eſt ex ſenſibilibus: ſed terminus eſt in intelligibilibus, ſecundum quod in cognitiõe naturali ex ſpeciebus a ſenſu acceptis, intentiones vniuerſales accipimus, per lumen intellectus agentis: & ideo dicendum eſt, quòd quantum ad terminum ſpeculationis, principium oportet ex aliquibꝰ ſenſibilibus ſpeciebus in diuina conſurgere.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſimilitudo eſt duplex. quædam enim eſt ꝑ participationẽ eiuſdem formę, & talis ſimilitudo, non eſt corporalium ad diuina, vt obiectio ꝓbat. Eſt etiam quædam ſimilitudo proportionalitatis, quæ conſiſtit in eadem habitudine proportionum, vt cum dicitur. Sicut ſe habet 8. ad 4. ita ſex ad tria: & ſicut ſe habet cõſul ad ciuitatem, ita ſe habet gubernator ad nauem: & ſecundum talem ſimilitudinẽ, fit tranſumptio ex corporibus in diuina, vt ſi dicatur talis ignis ex hoc, quòd ſicut ſe habet ignis ad hoc, quòd liquefacta effluere facit per ſuum calorem, ita Deus per ſuam bonitatem perfectiones in omnes creaturas diffundit, vel aliquid huiuſmodi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd manifeſtatio veritatis eſt facienda, ſecundum proportionem recipientium, & quia quibuſdam potius manifeſtatio veritatis officeret, quàm prodeſſet, dũ vel ex impietate impugnarent, vel ex ſimplicitate deficerent. Ideo eſt diuinorum veritas occultanda. vt dicitur Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus &c.

Tex. 18. & 32.

¶ Ad quartum dicendum, quòd eſt quædam aſſimilatio, ſecundum conuenientiam in natura, & ſic eſt maior aſſimilatio intellectus noſtri ad diuina, quàm ad ſenſibilia: ſed hęc non eſt illa, quæ requiritur ad ſcientiam. Eſt etiam quædam aſſimilatio per informationem, quæ requiritur ad cognitionem, E ſicut viſus aſſimilatur colori, cuius ſpecie informatur pupilla. hæc autem informatio, non poteſt fieri in intellectu, ſecundum viam naturæ, niſi per ſpecies abſtractas a ſenſu, quia ſicut dicit philoſophus. 3. de anima, Sicut ſe habet color ad viſum, ita phantaſmata ad intellectum: & ideo conſtat, quòd hoc modo intellectus magis poteſt aſſimilari ſenſibilibus, quàm diuinis.

ARTICVLVS II.

b Vtrum tranſumptio in diuina debeat fieri ex rebus uilibus.

Ibid. ad 3. art. præced. ad 2.

AD SECVNDUM ſic proceditur. Videtur, ꝙ ex rebus vilibus, nõ debeat fieri tranſumptio in diuina. Sicut enim dictum eſt, omnis tranſumptio fit per aliquem modum ſimilitudinis: ſed in rebus vilibus non inueniuntur conditiones nobiles, ex quibus ad diuina poſſit aliqua ſimilitudo attendi. ergo videtur, quòd ex talibus rebus, nõ debeant tranſumptiones in diuina fieri. Si dicas, quòd in rebus quantumcunque vilibus inuenitur aliqua ſimilitudo diuinæ bonitatis, inquantum ſunt veſtigium creatoris.

¶ 2 Contra. In omni creatura inuenitur ſimilitudo veſtigii vel imaginis. ſi igitur hoc ſufficit ad tranſumptionem faciendam, videtur, ꝙ ex omnibus creaturis poſſit fieri tranſumptio in diuina, quod non inuenitur.

¶ 3 Præte. Expreſſior ſimilitudo diuinæ bonitatis eſt, in rebus incorporeis, quàm in rebus ſenſibilibus. ergo videtur, quòd nomina angelorũ magis deberent in diuinam prædicationem tranſumi.

¶ 4 Item. Quæ ſunt omnino diuerſa, non debent eiſdem figuris exprimi: ſed quædam figuræ ſunt, quæ inducuntur ad deſignandum contrarias poteſtates. ſicut nomen ſerpentis, & leonis. ergo videtur, quòd ad minus huiuſmodi nomina in diuinis tranſumi, non deberent.

CONTRA. eſt quod in diuinis ſcripturis frequenter inueniuntur nomina etiam brutorum animalium in diuinam prædicationem tranſumi. vt dicitur Oſeæ. 12. Ero eis, quaſi leæna &c. & ſimiliter in pluribus aliis locis. ergo videtur, quòd etiam ex vilibus rebus tranſumptio ad diuina fieri poſſit.

Art. præc. cor.

RESPONDEO, Dicendum, quòd hanc quæſtionem Dionyſi. 2. cap. cæleſt. hierarch. pertractat, & oſtendit, quòd etiam conuenientius ſignificantur nobis diuina per creaturas viliores, quàm etiam nobiliores. Et primam rationem aſſignat, quia his magis occultantur diuina, cuius occultationis neceſſitas dicta eſt. Secundam aſſignat, quia iſta magis a Deo remouentur, & diſtant, & ideo cum conuenientiſſimus modus ſignificandi diuina ſit per negationem, conuenientius iſtis ſimilitudinibus vtimur. Tertiam aſſignat ex vtilitate noſtra, quia minus datur nobis occaſio errandi in figuris rerum vilium, quàm in figuris rerum nobilium. Nullus enim dubitat, Deum ſecundum proprietatem dici non poſſe aliquod vile animal. & ideo conſtat, quòd ſcriptura hujuſmodi Deo ſecundum proprietatem non attribuit, ſed apud aliquos ſimplices, qui vix aliquid præter ſenſibilia ſuſpicari poſſunt de facili videretur ea, quæ ſunt nobiliſſima in corporibus, proprie Deo conuenire, ſi de ipſo dicerentur, & ideo ſimilitudines a rebus vilioribus ſumptę, ipſa qualitate rerum retrahunt animum ab errore, inuenitur tamen etiam in nobilibus creaturis Deus ſignificari in ſcriptura, ſicut Sole, & ſtella, & huiuſmodi, ὁμούσιος non tamen ita frequenter.

¶ AD PRIMVM igitur dicendum ſecundum Dion. De di. no. c. 4. in prin. quòd nihil diuinæ bonitatis omnino participatione caret, & ideo ex rebus quantumcunque vilibus, poſſunt ſumi aliquæ conuenientes ſimilitudines ad diuina.

¶ Ad ſecundum dicendum, †Li. 3. c. 14. quòd quædam nomina creaturarum ſunt, quæ nõ nominant tãtum id quod creatum eſt, ſed etiam defectum culpæ annexum, ſicut nomen diaboli, nominat naturam deformatam peccato: & ideo talibus nominibus, non poſſumus transſumptiue vti ad diuina.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in creaturis ſpiritualibus poſſumus duo conſiderare, ſcilicet ipſas p̄fectiones diuinæ bonitatis, ſecundum ſe acceptas, & his nominatur Deus, non quidem ſimbolice, ſed proprie: ſicut dicitur ſapiens, & intelligẽs & huiuſmodi. vnde etiam dicitur Propoſit. 6. i li. de Cauſis, ꝙ Deꝰ nominatur nomine primi cauſati ſui, quod eſt intelligentia. Vel poſſumus conſiderare ipſum modum determinatum participãdi huiuſmodi perfectiones, qui modus pertinet ad determinatam naturam, vel ordinem angelorum. Vnde nomina exprimentia iſtum modum, non poſſunt proprie de Deo dici: nec etiam metaphorice, quia metaphora ſumenda eſt ex his, quæ ſunt manifeſta ſecundum ſenſum, & ideo nunquam inuenimus Deum in ſcriptura nominatum Cherubin, vel Seraphin, vel aliquid huiuſmodi, ſicut leonem, vel vrſum, vel aliquod huiuſmodi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in vna re poſſunt conſiderari diuerſæ proprietates, & ideo non eſt inconueniens, quòd ex eadem re, ſecundum diuerſas ſui proprietates, fiat transſumptio ad aliqua contraria. ſicut quòd Deus dicitur leo propter liberalitatem, vel fortitudinem, vel aliquid huiuſmodi, & diabolus dicitur leo propter crudelitatem. Contingit etiam quandoque vt dicit Dionyſi. in epiſtolis ad Titum, quòd idem nomen transfertur ad ſignificandum participantem, & participationem, & participationis principium, ſicut ignis dicatur homo habens charitatem, & ipſa charitas, & Deus charitatem infundens: & ſecundum omnia diuerſimode exponenda eſt.

EXPOSITIO TEXTVS.

SI ENIM inquiunt &c.} Hæc ratio talis eſt. Eſſentia diuina eſt vna & eadem res: ſed eſſentia diuina eſt pater, & filius, vt dicitis, ergo eadem res eſt pater, & filius, & eadem res genuit, & genita eſt.

F ¶ Ad quod patet reſponſio, per æquiuocationem rei, quia ſi res ſumatur eſſentialiter: tunc eſſentia diuina eſt vna res, & illa res, neque genuit, neque genita eſt, neque eſt pater, neque eſt filius, ſi pater & filius adiectiue ſumantur. Si autem res ſumantur perſonaliter, ſic eſſentia diuina non eſt vna res, ſed tres res, quarum vna eſt generans, alia genita, tertia procedens, quàmuis eſſentia, neque generans ſit, neque genita, neque procedens. {Idem quoque teſti. &cęte.} Intentio Hilar. in omnibus verbis eius quæ hic inducuntur hęc eſt. vult probare, quòd pater, & filius ſunt vnius naturę, ad quod probandum ſumit verbum apoſtoli Ro. 8. vbi eundem ſpiritum nominat patris & filij, ex quo procedit ſic. Cum ſpũs dupliciter ſumat in diuinis, quia quandoque eſſentialiter ſumitur, & ſignificat diuinam naturã, & in hoc ſenſu: quandoque vero pro patrę, quandoque pro filio, quandoque pro ſpirituſancto ponitur: quandoque vero perſonaliter, & tunc ſignificat rem naturæ vel perſonã ſpirituſſancti. Aut in verbis apoſtoli ſumitur ſpiritus Chriſti, & patris eſſentialiter pro natura, vt ſit ſenſus: ſpiritus, qui eſt Chriſtus, & pater, & ſic plane habetur propoſitũ, quòd ſi vnus eſt ſpiritus vtriuſq;, quòd eadem ſit vtriuſque natura: aut ſumitur pro re naturæ quę ẽ ſpirituſſanctus, & ſic idem habetur, ꝙ ſpirituſſanctus eſt a patre & filio: ſed nulla res vnius naturæ eſt a rebus diuerſarum naturarum: cum igitur ſpirituſſanctus ſit vniꝰ naturę, quia ſimplex eſt, oportet, quòd pater, & filius non ſint diuerſarum naturarum. {Diſcernere &c.} quaſi dicat, ſi potes diſcernas, quia diſcerni non poteſt, vt ex auctoritate apoſtoli patet. {Et ſecundum hoc non idem &c.} Iſtud dupliciter poteſt legi. Vnomodo vt ſit quaſi deductio quædam ad impoſſibile, quaſi dicat: ſi ita eſt in Deo ſicut in creaturis, ſequeretur, quòd illud quod eſt Dei, non eſt Deus, quod eſt impoſſibile, & ſic Magiſter in litera exponit. Vel poteſt intelligi abſolute, & tunc vult dicere, quòd non eſt ratione idem. {Sed omnem} ideſt perfectum. {Per ſua}, ideſt, per virtutem & potentiam K ſuam quæ vbiq; eſt, qua omnia continet, docet ſe vbique eſſe. {A quibus hoc nomen tran. &c.} Contra, Apoſtolus Ephe. 3. ex quo omnis paternitas &c. ergo magis a Deo tranſlata ſunt ad creaturas. Et dicendum, quòd quantum ad rem ſignificatam, per prius eſt paternitas in deo quàm in creatura, ſed quantum ad modum ſignificandi per nomen, quod eſt a nobis impoſitum, per prius creaturæ conuenit, & inde ad creatorem tranſlatum eſt.

trium, ſicut vna eſſentia. Ideoque ſicut dicitur filius homouſios, ideſt, conſubſtantialis patri, ita & coomnipotens.

De hoc nomine homouſion, ubi in auctoritatem receptum ſit, & quid ſignificet.

HIc non eſt prætermittendum, quòd Auguſtinus in lib. ſecundo contra Maximinum dicit de hoc nomine homouſion, quo latini tractatores frequenter vtuntur. Pater, inquit, & filius, vnius ſunt eiuſdemque ſubſtantiæ. Hoc eſt illud homouſion, quod in concilio Niceno aduerſus hęreticos Arrianos, a catholicis patribus veritatis auctoritate firmatum eſt. Quod poſtea in cõcilio Ariminenſi propter nouitatem verbi, minus quàm oportuit intellectã, quã tamen fides antiqua pepererat: multis paucorum fraude deceptis, hęretica impietas ſub hęretico Imperatore Conſtantino labefactare tentauit. Sed poſt non longum tempus libertate fidei catholicę pręualente, poſtquam vis verbi, ſicut debuit intellecta eſt: homouſion illud catholicæ fidei ſanitate lõge lateque diſtenſum eſt, & diffuſum. Quid enim eſt homouſion, niſi vnius eiuſdemque ſubſtantiæ? Quid eſt inquam homouſion, niſi ego, & pater vnũ ſumus? Non ergo inter prophanas vocum nouitates, hoc vitandum eſt.

De nominibus, quæ translatiue, & per ſimilitudinem de Deo dicuntur.

C

PRæterea ſciendum eſt, quòd in aſsignatione diſtinctionis nominũ, G inter alia. quæ ſupra diligenter executi ſumus: a: quædam diximus translatiue, & per ſimilitudinem de Deo dici, vt ſpeculum, ſplendor, character, figura, & huiuſmodi, de quibus pio lectori breuiter trado qđ ſentio, vt ſcilicet ratione ſimilitudinis conſiderata, ex cauſis dicendi, dictorum intelligentiam aſſumat, ſed catholicam.

H *Nihil dignum excellentia ineffabilis trinitatis ſe tradidiſſe dicit ad alia tranſiturus.*

DE ſacramento vnitatis, atque trinitatis ſummæ, & ineffabilis, multa iam diximus. Nihil tamen eius ineffabilitate dignum tradidiſſe profitemur: ſed potius ex nobis mirificam eius ſcientiam, nec I potuiſſe nos, ad illam peruenire.

DISTINCTIO XXXV.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit Magiſter de proceſſione diuinarum perſonarum in vnitate eſſentiæ, q̃ eſt principium creaturarum & cauſa: antequam de creaturis determinet, proſequitur ea, in quibus conſiſtit perfecta ratio principij, ſecundum ꝙ Deus creaturarum dicitur principium. Ratio autem principij efficientis in his, †diſt. 22. vſque ad d. 26 quæ agunt per neceſſitatem naturæ ſufficienter conſiſtit in potentia, & virtute perfecta, quam conſequitur effectꝰ, niſi ſit impedimentum ex parte recipientis. Sed hoc non ſufficit in his, quæ agunt p voluntatem, immo Tex. 3. ſupra hoc exigitur ſcientia, & voluntas, vt oſtendit philoſophꝰ in 9. meta. Et ideo diuiditur hoc in partes tres. In prima, determinat de ſcientia Dei. In ſecunda, de potentia. 42. diſt. ibi {Nunc de omnipotentia Dei &c.} In tertia, de bonitate. 45. diſt. {Iam de bonitate Dei &c.} Ratio autem ordinis eſt, quia ſcientia ad plura ſe extendit, quàm potentia: eſt enim tam bonorum, quàm malorum, quorum non eſt potentia, quæ etiam ad plura, ſe extendit, quàm voluntas, quia voluntas eſt tantum reſpectu illorum bonorum, quæ ſunt, vel erunt, vel fuerunt. Sed potentia vlterius eſt infinitorum aliorum, quæ facere poſſet. Prima, diuiditur in duas. In prima, determinat de ſcientia in communi. In ſecunda, de quadam ſpecie ſcientiæ Dei, quæ ſpecialem difficultatem affert, ſcilicet de prædeſtinatione 40. diſt. {Prædeſtinatio eſt de bonis ſalubribus &c.} Prima, in duas. In prima, oſtendit quorum ſit Dei ſcientia. In ſecunda, oſtendit qualiter ſe habeat ad res ſcitas. 38. diſtin. {Nunc ergo ad propoſitum reuertamur &c.} Prima, in duas. In prima oſtendit, quòd ſcientia Dei vniuerſaliter eſt omnium. In ſecunda, oſtendit quomodo ea quæ Deus ſcit, in Dei ſcientia eſſe dicuntur. 36. diſtin. {Solet quæri hoc, cum omnia dicantur &c.} Prima, in duas. In prima, oſtendit ſcientiam Dei eſſe omnium. In ſecunda ex hoc duas cõcluſiones inducit. ibi {Propterea omnia dicuntur &c.} Circa primum duo facit. Primo, oſtendit neceſſitatem tractatus. Secundo, proſequitur ſuam intentionem. ibi {Sciendum eſt igitur, quod ſapientia &c.} Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit quomodo diuina ſcientia ratione diuerſorum ſcitorum diuerſimode nominatur. Secundo, oſtendit, quæ iſtorum nominum eſſe res creatas actu exigant, & quæ non. ibi {Hic conſiderari oportet &c.} Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit quæ nomina Deo non competunt, creaturis remotis. Secundo, oſtendit quæ nomina, nihilominus ſibi conueniunt, ſi creaturæ non eſſent ibi. {Scientia vero, vel ſapientia &c.} Circa primum tria facit. Primo, oſtendit veritatem. Secundo, inducit obiectionem in contrarium. ibi {Ad hoc autem ita &c.} Tertio, ponit ſolutionem ibi {Ad hæc iuxta modum noſtræ &c.

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic quinque quæruntur.

Primo. Vtrum in Deo, ſit ſcientia.
Secundo. Vtrum habeat tantum ſui ſcientiam, vel etiam aliorum. Et ſi aliorum quæritur.
Tertio. Vtrum de eis certam, & propriam cognitionem habeat.
Quarto. Vtrum ſcientia ſua ſit vniuoca noſtræ ſcientiæ.
Quinto. Vtrum ſcientia ſua poſſit dici vniuerſalis, vel particularis, vel in potentia, vel in habitu, ſicut ſcientia noſtra.

A

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum ſcientia conueniat Deo.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Videtur, quòd ſcientia Deo non conueniat. Vbi non eſt intellectus, ibi non poteſt eſſe ſcientia. Sed nomen intellectus proprie Deo non competit: immo dicitur in lib. de cauſis, cum Deus dicitur intelligens, nominatur nomine creati ſui primi, quod eſt intelligẽtia. Propoſ. 6. ergo vr̃. ꝙ ſciẽtia proprie Deo nõ conueniat.

¶ 2 Præt. Simpliciſſimo, & primo, nihil conuenit, qđ ſibi aliqđ præſupponat ad qđ ex additione ſe habet. Sed ſcientia p̄ſupponit vitã, & eſſentiam, & habet ſe ex additione ad illa, vt ex principio lib. de cauſis patet. ergo cum Deus ſit ſimpliciſſimus, & primus, ſibi ſcientia non competit.

¶ 3 Pręt. Nihil quod pluralitatem requirit inuenitur in eo, qđ ſumme eſt vnũ: ſed ſcientia requirit pluralitatem quandam .ſ. ſcientis, ſcientiæ, & ſcibilis. ergo Deo, qui ſumme vnus eſt, non C conuenuit. Si dicas, quòd in Deo, idem eſt ſcibile, & ſciens.

¶ 4 Contra. Nihil ſibi ipſi ſimile dici poteſt, vt dicit Hila. De ſynodis poſt med. nec aliquid ſeipſum recipit aut capit: ſed ſecundum philoſophos ſcientia eſt aſſimilatio ſcientis ad rem ſcitam. De hoc habetur. 1. de anima text. 25. Item ſcientia fit ſecundum receptionem ſcibilis in ſciente. ergo videtur, quòd non poſſit idem eſſe in Deo ſciens, & ſcitum.

¶ 5 Præt. ſm philoſophũ in 6. Ethi. Cap. 6. ſcientia concluſionum eſt, & intellectus principiorũ: ſed cognitio concluſionum ſequitur inquiſitionem rationis, cum igitur in Deo non ſit cognitio per inquiſitionem, vr̃ ꝙ proprie in Deo ſcientia, eſſe non poſſit.

CONTRA, eſt quod dicitur ad Col. 2. Cap. 2. In ipſo ſunt omnes theſauri &c. Et Com. in 11. meta. Tex. cõ. 35 quòd vita & ſcientia proprie eſſe in Deo dicuntur.

¶ Præt. Nulla perfectio deeſt ei, q perfectiſſimus eſt. Sed ſcientia eſt nobiliſſima perfectio. ergo Deo in quo omnium generũ p̄fectiones adunantur, vt in 5. meta. Tex. 21. dicitur, ſcientia deeſſe nõ põt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſecundum Dio. in lib. de diu. no. cap. 7. de D di. nom. Tribus viis ex creaturis in Deum deuenimus, ſcilicet per remotionem, per cauſalitatem, per eminentiam, quarum quælibet nos in Dei ſcientiam inducit. Prima igitur via, quæ eſt per remotionem eſt hæc. cum a Deo omnis potentia, & materialitas remoueatur, eo quòd ipſe eſt actus primus, & purus, oportet eſſentiam eius eſſe denudatam a materia, & eſſe formam tm̃. Sicut aũt particulationis principiũ eſt materia, ita formæ debet̃ intelligibilitas: vnde forma principiũ cognitionis eſt. vnde oportet ꝙ oĩs forma per ſe exiſtens ſeparata a materia, ſit intellectualis naturæ. Et ſiquidem ſit per ſe ſubſiſtens & intelligens, ſi autem non ſit per ſe ſubſiſtens, ſed quaſi perfectio alicuius ſubſiſtentis, non erit intellectus, ſed principiũ intelligendi, quẽadmodum omnis forma nõ in ſe ſubſiſtens non operatur, ſed eſt operationis principiũ, vt caliditas in igne. Cum igit̃ ipſe deus ſit immunis ab omni materia & ſit per ſe ſubſiſtens, quia eẽ ſuũ ab alio non depẽdet, oportet ꝙ ipſe ſit intelligẽs & ſciens. Secunda via quæ eſt p cauſalitatẽ eſt hęc. Omne.n. agẽs E habet aliquã intẽtionẽ, & deſiderium finis, omne aũt deſideriũ finis p̄cedit aliqua cognitio p̄ſtituens finẽ & dirigens in finẽ ea quæ ſunt ad finẽ. Sed in quibuſdam iſta cognitio nõ eſt cõiuncta tendenti in finẽ. vnde oportet ꝙ dirigat per aliquod priꝰ agẽs, ſicut ſagitta tendit in determinatũ locũ per determinationẽ ſagittantis, & ita eſt in omnibus quæ agunt per neceſſitatem naturę: quia horũ operatio eſt determinata per intellectũ aliquẽ inſtituentem naturã: vnde Philoſ. dicit, ꝙ opus naturæ eſt opꝰ intelligentiæ. 2. phyſic. Tex. 75. In aliquibus aũt iſta cognitio eſt coniuncta ipſi agenti, vt patet in animalibus, vnde oportet, ꝙ primũ non agat per neceſſitatẽ naturę, quia ſic non eſſet primũ, ſed dirigeret̃ ab aliquo priori intelligẽte: oportet d igit̃ ꝙ agat p intellm̃ & voluntatẽ, & ita ꝙ ſit intelligens, & ſciẽs. D. 226 Tertia via q̃ eſt per eminentiã eſt hæc. Quod.n. inuenit̃ in pluribus magis, ac magis ſecundum ꝙ plures alicui appropinquat, oportet vt in illo ma-

DISTIN. XXXV.

A

De quibuſdam, quæ ſecundum ſubſtantiam de Deo dicuntur, quæ ſpecialem efflagitant tractatum, ſcilicet de ſcientia, & præſcientia, & prouidentia, & diſpoſitione, prædeſtinatione, uoluntate, & potentia.

CVmque ſupra diſſeruerimus, ac plura dixerimus de his communiter, quæ ſecundum ſubſtantiam de Deo dicuntur, eorum tamen quædam ſpecialem efflagitant tractatum, de quibus ammodo tractandum eſt, ideſt, de ſcientia, præſcientia, prouidentia. diſpoſitione, prædeſtinatione, voluntate, & potentia. Sciendum ergo eſt, quòd ſapientia :a: vel ſcientia Dei, cum ſit vna & ſimplex, tamen propter varios rerum ſtatus, & B diuerſos effectus: plura ac diuerſa ſortitur nomina. Dicitur enim non tantum ſcientia; ſed etiam præſcientia, vel prouidentia, diſpoſitio, prædeſtinatio, & potentia. Et eſt præſcientia, ſiue ꝓuidentia, non de futuris tm̃: b: ſed de omnibꝰ, de bonis, ſcilicet & de malis. Dixime inueniatur: ſicut calor in igne, ad quem quanto corpora miſta magis accedunt, calidiora ſunt. Inuenitur autem, quòd quanto aliqua magis accedunt ad primum, nobilius cognitionem participant: ſicut homines plus quàm bruta, & angeli magis hominibus. vnde oportet, quòd in Deo nobiliſſima cognitio inueniatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd quandocunq; ſcientia, vel intellectus, vel aliquid quod ad perfectionem pertinet a Deo negatur, intelligendum eſt ſecundum exceſſum, & non ſecundum defectum. vnde dicit Dion. in 7. ca. de di. nom. ſine mente, & inſenſibile eſſe, ſecūdum exceſſum, & nō ſecundum defectum in Deo, eſt ordinandum. pro tanto ergo negatur nomen intellectus Deo proprie conuenire, quia non ſecundum modum creaturæ intelligit, ſed eminentius.

† Rom. 8.

Epheſ.

ap. 64.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd circa huiuſmodi nomina, quæ de Deo dicuntur īuenitur, triplex opinio. Quidam.n. dicunt, quòd ſciētia, vita, & huiuſmodi, ſignificant in Deo, aliquas diſpoſitiōes additas eſſentiæ. Sed hoc non poteſt eſſe, quia hoc poneret cōpoſitionem in Deo, & poſſibilitatem in eſſentia ipſius, reſpectu huiuſmodi diſpoſitionum, quod omnino abſurdum eſt. Ideo alij dixerunt, quòd omnia huiuſmodi nomina nihil prædicant in Deo, niſi forte eſſe ipſius, vnde improprie de Deo dicuntur: ſed duabus rationibus inueniuntur dicta de Deo. Vel ratione negationis, vt quando dicitur Deus ſciens, intelligitur non eſſe ignorans ſicut lapis: Vel propter ſimilitudinem operis, vt dicatur Deus ſciens, quia operatur effectum ſicut aliquis ſciens, ſicut dicitur iratus, inquantum punit ad ſimilitudinem irati, non quòd ira ſit in eo, ita nec ſcientia, nec vita, nec aliquid huiuſmodi, ſed tantum eſſe. Sed hoc non videtur ſufficiens. Primo, quia omnis negatio de re aliqua, fundatur ſuper aliquid in re exiſtens, vt cum dicitur, homo non eſt aſinus, veritas negationis fundatur ſupra hominis naturam, quæ naturam negatam non compatitur. vnde ſi de Deo negatur ignorantia, oportet, quòd hoc ſit ratione alicuius, quod in ipſo eſt, & ita oppoſitum ignorantiæ, oportet in ipſo ponere. Secundo, quia omnis actus procedit ab agente ratione alicuius, quod in ipſo eſt, ſicut calidum calefacit, & leue aſcendit ſurſum. vnde oportet, quòd in eo, qui operatur actum ſcientiæ, ſit aliquid ad rationem ſcientiæ pertinens: quàmuis illud forte non competenter tali nomine ſignificetur: ſicut punire Dei actus eſt iuſtitiæ ipſius, nec oportet iram in eo ponere, quia non eſt per ſe actus iræ. Et ideo dicendum eſt, quòd omnia huiuſmodi proprie dicuntur de Deo, quantum ad rem ſignificatam, licet non quantum ad modum ſignificandi, & quantum ad id quod eſt proprium de ratione cuiuſlibet horum, licet non quantum ad rationem generis, vt ſupra habitum eſt. Et ideo dicendum, quòd omnia iſta, quæ non dicunt aliquam materialem, vel corporalem, diſpoſitionem, in Deo vere ſunt, & verius quàm in aliis, nec aliquam compoſitionem in ipſo inducunt, immo ſicut iſta nomina proprie conueniunt creaturę propter diuerſa in ipſa exiſtentia, ita etiam proprie conueniunt Deo, propter vnicum, & ſimplex ſuum eſſe, quod omnium in ſe virtutes vniformiter pręaccipit, vt Dionyſ. dicit, quod patet in ſimili, ſi ponantur

Diſt. 8. q. 1. ar. 1.

Cap. 5. de di. no.

F tres homines, quorum vnuſquiſque ſecundum ſuum habitum ſciat ea, quæ pertinent ad vnam ſcientiam, ſcilicet naturalia, geometricalia, & grammaticalia, & quartus, qui horum omnium per vnum habitum ſcientiam habeat, de quo conſtat, ꝙ vere poterit dici, quòd eſt grammaticus, vel grammatica eſt in eo, & ſimiliter geometria, & philoſophia, & quàmuis in eo non ſit niſi vna res, ſecundum quam omnia hæc ſibi conueniunt, tamen aliud, & aliud ſecūdum rationem nominis vnūquodque horum in ipſo nominat, eo quòd vnumquodque eorum imperfecte exprimit illam rem. Ita etiam eſt, & in Deo. cum enim in aliis creaturis inueniatur eſſe, viuere, & itelligere, & omnia huiuſmodi, ſecundum diuerſa in eis exiſtentia, in Deo tamen vnum ſuum ſimplex eſſe habet omnium horum virtutem, & perfectionem. vnde cum Deus nominatur ens, non exprimitur aliquid niſi quod pertinet ad perfectioné eius, & non tota perfectio ipſius. & ſimiliter cum dicit ſciēs, & volens, & huiuſmodi, & ita patet, ꝙ omnia hæc, vnum ſunt in Deo ſecundum rem, ſed ratione differunt, quæ non tantum eſt in intellectu, ſed fundatur in veritate, & perfectione rei. & ſicut proprie Deus dicitur ens, ita proprie dicitur ſciens, & volens, & huiuſmodi. nec eſt ibi aliqua pluralitas, vel additio, vel ordo in rę, ſed in ratione tantum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis ad rationem ſcientię[d] exigantur ſcientia, ſciens, & ſcitum, non tamen exigitur, quòd hæc tria differant ſecundum rem: ſicut etiam de ratione motus eſt, & quòd ſit mouens, & motum: ſed quòd motum ſit aliud a mouente, non poteſt ſciri niſi demonſtratione, ante cuius inuentionem multi ſunt opinati ad ſeipſum mouere. Sciendum eſt ergo, quòd in omni intellectu, aliqualiter eſt idem intelligens & intellectum, & in quibuſdam etiam aliqualiter differt. In aliquibus vero ſunt omnino idem. Intellectus enim humanus, qui aliquando eſt in potentia, & aliquando in actu. quando eſt in potentia intelligens, non eſt idem cum intelligibili in potentia, quod eſt aliqua res exiſtens extra animam, ſed ad hoc quòd ſit intelligens in actu, K oportet quòd intelligibile in potentia fiat intelligibile in actu per hoc, quòd ſpecies eius denudatur ab omnibus appenditiis materiæ, per virtutem intellectus agentis, & oportet, quòd hæc ſpecies, quæ eſt intellecta in actu perficiat intellectum in potentia, ex quorum coniunctione efficitur vnum perfectum, qđ eſt intellectus in actu, ſicut ex anima, & corpore efficitur vnū, quod eſt homo habens operationes humanas. vnde ſicut anima non eſt aliud ab homine: ita intellectum in actu, non eſt aliud ab intellectu intelligente actu: ſed idem, non tamen ita, quòd ſpecies illa fiat ſubſtantia intellectus, vel pars eius, niſi formalis, ſicut nec anima ſit corpus. Si ergo eſt aliquis intellectus, ſicut diuinus, qui ad nihil eſt in potentia, ſed eſt tantum actus, & ſemper in actu, tunc intellectum ab intellectu nullo modo differt re in eo, ſed conſideratione tantum, quia prout conſideratur eſſentia eius, vt immunis a materia, ſic eſt intelligens, vt probatum eſt: ſed prout conſideratur eſſentia ſua, ſecundum quod intellectu accipit

D. 474.

Diſt. 8. q. 4. 1.

ſpoſitio vero de faciendis. Prædeſtinatio de omnibus ſaluandis, & de omnibus bonis, qui & hic liberantur, & in futuro coronabuntur. Prędeſtinauit enim Deus ab ęterno homines ad bona eligendo, & prędeſtinauit eis bona præparan- G do. Quòd homines prædeſtinauit, Apoſtolus oſtendit dicens. Prædeſtinauit quos præſciuit fieri conformes imaginis filii ſui. & alibi. Elegit nos ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati. Quòd autem bona eis prępara uerit, propheta Iſaias oſtendit dicens. Oculus non vidit Deus abſq; te, quę præparaſti diligentibus, vel expectantibus te. Ergo ab æterno ꝑdeſtinauit quoſ- H dam futuros bonos, & beatos, ideſt, elegit vt eſſent boni, & beati, & bona eis prędeſtinauit, ideſt, prępa rauit. Prouidentia autem eſt gubernandorum, quæ vtique eodem modo videtur accipi, quo diſpoſitio. Interdum tamen prouidentia accipitur pro pręſcientia: ſcilicet Sapientia vero, vel ſcientia, de omnibus eſt, ſcilicet bonis, & malis, & de præſentibus, pręteritis, & futuris, & non tantum de temporalibus, ſed etiā de æternis. Non enim ita ſcit Deus iſta temporalia, vt ſeipſum neſciat: ſed ipſe ſolus ſeipſum perfecte nouit, cuius ſcientiæ cōparatione, omnis: ſcilicet: creaturę ſcientia imperfecta eſt.

Vtrum ſcientia, uel præſcientia, uel diſpoſitio, uel prædeſtinatio, potuerit eſſe in Deo, ſi nulla fuiſſent futura.

HIc cōſiderari oportet: vtrum ſcientia, vel pręſcientia, vel diſpoſitio, vel prędeſtinatio, potuerit eſſe in Deo, ſi nulla fuiſſent futura. Cum enim pręſcientia ſit futurorum, & diſpoſitio faciendorum, & prædeſtinatio ſaluandorum, ſi nulla eſſent futura, ſi nihil eſſet facturus Deus, vel aliquos ſaluaturus, non videtur potuiſſe in Deo eſſe pręſcientia, vel diſpoſitio, vel prędeſtinatio. Potuit autem Deus nulla pręſcire futura, potuit non creare aliquid, vel non ſaluare ali- I

quos: potuit ergo in Deo non eſſe præſcientia, vel diſpoſitio, vel prædeſtinatio. Ad hoc autē ita a quibuſdam opponitur. Si, inquiunt, potuit præſciētia dei nō eſſe in Deo ab æterno, & potuit non eſſe, ſi vero potuit non eſſe, cum præſciētia Dei ſit eius ſcientia, & ſcīa ſit eius eſſentia, potuit ergo non eſſe ab æterno, id quod eſt eius diuina eſſentia. Ita & de diſpoſitione & prædeſtinatione, quę eſt diuina eſſentia, obiiciunt. Addunt quoque & alia, ita loquentes: ſi potuit Deus non præſcire aliqua, cum idem ſit Deo pręſcire quod ſcire, & ſcire ꝙ eſſe: potuit ergo nō eſſe. Item, cum idem ſit deū præſcium eſſe, & deū eſſe, ſi potuit non eſſe pręſcius, potuit non eſſe Deus. Potuit autem non eſſe præſcius, ſi potuit nulla præſcire. At potuit nulla præſcire, quia potuit nulla facere.

Reſponſio quòd præſcientia, & diſpoſitio, & prædeſtinatio, quaſi relatiue dicuntur ad futuras res, vel ad faciendas.

c

AD hoc iuxta modulū noſtræ intelligētię, ita dicimus. Præſcientia, vel diſpoſitio vel prædeſtinatio ad aliquid dici videntur. Sicut enim creator ad creaturam relatiue dicitur, ita præſcientia B vel pręſcius ad futura referri videtur, & diſpoſitio ad faciēda, ac prędeſtinatio ad ſaluanda. Veruntamen creator ita relatiue dicitur, vt eſſentiam non ſignificet. Præſcientia vero vel pręſcius, & in reſpectu futurorum dicitur, & eſſentiam deſignat, ita etiam diſpoſitio, & prædeſtinatio. Ideoq; cum dicitur, Si nulla eſſent futura, non eſſet in Deo præſcientia, vel nō eſſet Deus præſcius, quia varia eſt ibi cauſa dicendi, diſtingui

eam ſine materia, ſic eſt intellectū: ſed prout cōſideratur ipſum A intellectum, prout non deeſt ſibi intelligenti: ſed eſt in ſeipſo, quodammodo ſic eſt intelligentia, vel ſcientia: quia ſcientia nihil aliud eſt, q̄ impreſſio, vel coniunctio ſciti ad ſcientem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd oīa iſta vocabula, quibus dicimus ſcientiam eſſe aſſimilationem, vel appræhēſionem, vel impreſſionem, vel aliquid huiuſmodi, veniunt ex conſideratione intellectus poſſibilis: qui nō cognoſcit niſi per receptionē alicuius ſpeciei, reſpectu cuius eſt in potentia, per quā aſſimilatur rei extra animā. Vnde, vbi eſt intellectus i actu tantum, nihil horum proprie dicitur: ſed ſecundū modum intelligēdi tm̄.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ea quæ dicuntur de Deo, ſemper intelligēda ſunt per eminentiā, ablato omni eo, qđ imperfectionis eſſe poteſt. Vnde a ſciētia, ſecundum ꝙ in deo eſt, oportet auferre diſcurſum rōnis inquirentis, & retinere rectitudinem circa rem ſcitam: ſed qꝛ ſcientia proprie cōplexorum eſt, intelligere ꝓprie eſt quidditatis rei: ideo deus dicitur ſciens, inquantum cognoſcit eſſe ſuum, & dicitur intelligens, inquantum cognoſcit naturam ſuam: quæ tn̄ non eſt aliud, q̄ ſuum eſſe, nec magis ſimplex. Et ideo in deo non eſt aliud intelligere, q̄ ſcire, niſi ſecundum rationem. Sapientia vero non ponit in numerum, cum ſcientia & intellectu: quia omnis ſapientia ſciētia eſt: ſed non conuertitur, quia illa ſcientia, ſola ſapientia eſt, quę cauſas altiſſimas conſiderat, per quas ordinantur, & cognoſcuntur omnia ſequentia. vnde proprie Deus ſapiens dicitur inquātum ſeipſum cognoſcit, & intelligens & ſciens, ſecundum quòd ſe & alia cognoſcit.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum Deus intelligat alia a ſe.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd Deus non intelligat alia a ſe. Intellectum.n. perfectio eſt intelligentis, quia facit ipſum eſſe in actu: ſed omnis perfectio excedit id quod perficitur. ſi ergo aliquid aliud a ſe intelligeret, haberet illud maius ſe, quod eſt inconueniens.

1. par. q. 14. art. 5.

¶ 2 Præt. ſecundum ordinem nobilitatis obiectorum, eſt ordo nobilitatis in operationibus. vnde dicit philoſophus. x. Ethi. quòd perfecta operatio fęlicitatis, eſt reſpectu nobiliſſimi obiecti: ſed quicquid eſt aliud a Deo eſt vilius & imperfectius eo. Si igitur intelligeret aliud a ſe, hoc vergeret in imperfectionem, & vilitatem operationis ipſius.

cap. 4.

¶ 3 Præt. Intellecta ſe habent ad intellectum ſicut picturæ ad tabulam. vnde philoſophus in 3. de anima comparat intellectum poſſibilem antequam intelligat, tabulę, in qua nihil ſcriptum eſt: ſed impoſſibile eſt idem corpus figurari diuerſis figuris ſimul, & ſecundum eandem partem. ergo impoſſibile eſt eūdem intellectum ſimul plura intelligere. ſi igitur intellectus diuinus intelligit ſe, & multa alia, oportet, quòd ſit ſucceſſio in intellectu ipſius, quæ laſſitudinem ſibi inducat ex hoc, ꝙ non habet in actu illud, quod quęrit, & hoc eſt inconueniens

Tex. 14.

¶ 4 Præt. Sicut dicit philoſophus in 3. de anima. Scientiæ diuiduntur quemadmodum & res. Si ergo Deus intelligat plura oportet, quòd in eo ſint ſcientiæ plures, & hoc vergit in pluralitatem diuinę eſſentię, ſi ſua ſcientia eſt eius eſſentia, vt dictum eſt.

Tex. 38.

art. præced.

CONTRARIVM eſt quod habetur ad He. 4. omnia nuda, & aperta ſunt oculis eius.

¶ Præt. Sicut dictum eſt Deus cognoſcit eſſentiam ſuam: ſed per eſſentiam ſuam eſt principium rerum. ergo ipſę cognoſcit ſe eſſe principium rerum: ſed impoſſibile eſt quòd cognoſcatur aliquid eſſe principium, niſi cognoſcatur, aliquid cuius eſt principium: quia q nouit vnum relatiuorum, cognoſcit & reliquum, vt in prędicamentis dicitur. ergo cognoſcit alia a ſe.

cap. de Relatiuo.

RESPONDEO, Dicendum ꝙ ex ſecunda via, quę ſupra tacta eſt, poteſt oſtēdi, ꝙ Deus non ſolū ſe, ſed etiam alia cognoſcit. Cum.n. ea, quæ agunt ex neceſſitate naturæ, naturaliter tendant in finem aliquem: oportet, quòd ab aliquo cognoſcente ordinentur in finem illum. Hoc autem eſt impoſſibile, niſi ille cognoſcens cognoſcat rem illā, & operationem eius, & ad quod ordinatur. ſicut faber non poſſet facere ſecurim, niſi cognoſcat actum inciſionis, & ea quę incidenda ſunt, vt materiam conuenientē inueniat, & formam imprimat: & ita oportet, ꝙ Deus cognoſcat ea, quæ ad ipſum ordinantur: quia ſicut eſſe ab ipſo habent: ita & ordinem naturalem in finem. vnde Rabi moy. hanc rationē dicit intendiſſe Dauid cum dixit. Qui finxit oculum non conſiderat? q.d. cum Deus oculum faceret, nunquid ipſe non conſiderauit actum oculi, qui eſt videre & obiectum eius, quod eſt viſibile particulare? Sciendum tamen eſt, ꝙ intellectum dupliciter dicitur, ſicut viſum etiam. Eſt.n. primum viſum quod eſt ipſa ſpecies rei viſibilis in pupilla exiſtens, quæ eſt etiam perfectio videntis, & principium viſionis, & medium nomen reſpectu viſibilis. Et eſt viſum, ſecundum qđ eſt ipſa res extra oculum. Similiter intellectum primū eſt ipſa rei ſimilitudo, quę eſt in intellectu, & eſt intellectum, ſecundum quod eſt ipſa res, quę per ſimilitudinem illam intelligitur. Si ergo conſideretur intellectum primum, nihil aliud intelligit D Deus niſi ſe: quia non recipit ſpecies rerum, per quas cognoſcat: ſed per eſſentiam ſuam cognoſcit, quæ eſt ſimilitudo omnium rerum. Sed ſi accipiatur intellectum ſecundum, ſic non tantum ſe intelligit, ſed etiam alia, & ſecundum primum modum dicit philoſophus in 2. Meta. quòd Deus intelligit tantum ſe. Et per hoc patet de facili reſponſio ad obiecta.

cap. de art. præced.

arti. præc.

lib. 3. ca. 20.

ps. 93.

lib. 12. tex. 51.

QVOD ENIM obiicitur primo, quòd intellectum eſt perfectio intelligentis: verum eſt de intellecto primo, & non de intellecto ſecundo. Non.n. lapis, qui eſt extra animam eſt perfectio intellectus: ſed ſimilitudo lapidis, quæ eſt in anima.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd tripliciter intellectus diuinus poſſet viliſicari ſi intelligeret vilia. Vno modo ſi informaretur ſimilitudine illius vilis. Secundo, ſi ſimul cum illo vili non poſſet intelligere nobile. Tertio, ſi alia operatione intelligeret, & E vilius & nobilius: ſed hæc omnia remota ſunt ab ipſo. vnde ſua operatio eſt perfectiſſima, quæ vna & eadem exiſtens, talis eſt, quòd per eam ipſe ſeipſum cognoſcit, & omnia alia.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ illa ratio tenet in omni intellectu, qui cognoſcit diuerſa per diuerſas ſpecies, quod remotum eſt a Deo, qui cognoſcendo eſſentiam ſuam, alia cognoſcit.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quando ſunt multa ſcita, quæ cognoſcuntur ſecundum vnam rationem medij genere vel ſpecie, tunc reducuntur in vnam ſciam gn̄alem vel ſpecialem, ſicut metaphyſica & geometria. vn̄ ſi plura ſcita reducunt in vnū medium ſcḋm numerū illorū oium, nō erit niſi ſcia vna in numero: & ideo ſcia Dei, eſt vna numero omniū rerū, qꝛ per vnum medium ſimpliciſſimum, quod eſt ſua eſſentia omnia cognoſcit.

ARTI-

ARTICVLVS III.

1.par.q.14 art.6. c *Vtrum habeat cognitionē certā & propriā de alijs a ſe.*

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd nō habeat certam, & propriam cognitionem de alijs a ſe. Certa.n.cognitio non poteſt de re haberi, niſi per rationem eius exiſtentem in cognoſcēte: ſed nihil eiuſdem rationis eſt in Deo & creaturis. ergo cum non cognoſcat creaturas niſi cognoſcendo id, qđ in ipſo eſt. videtur, quòd non habeat propriam & certam cognitionē de eis.

¶ 2 Præt. Per cauſam primā & remotam, non poteſt haberi certa cognitio de re: ſed eſſentia diuina eſt cauſa prima & remotiſſima. ergo cum deus nō cognoſcat res niſi per eſſentiam ſuam, videtur quòd certam cognitionem de rebus habere non poſſit.

¶ 3 Præt. Propria cognitio de re, non eſt niſi per id quod eſt ꝓprium ſibi: ſed impoſsibile eſt idē eſſe proprium pluribus, inquantū plura ſunt, & ſi aliquid ſit proprium pluribus inquantum vnū ſunt, ſicut riſibile omnibus hominib⁹. ergo cum Deus cognoſcat omnia per vnum & idem, quod eſt ſua eſſentia, videtur ꝙ non habeat propriam & certam cognitionem de rebus ſingulis. † In hac diſt.

¶ 4 Præt. Illud per quod habetur certa cognitio de re, poteſt eſſe medium ad concludendum rem illam: ſed ex eſſentia diuina, non poteſt concludi eſſe alicuius rei, cum Deus ab æterno fuerit, quando res non erant. ergo videtur, quòd deus per eſſentiam ſuam certam cognitionem de rebus habere non poſſit.

oportet rationem dicti. Cum ergo dicis: Si nulla eſſent futura: non eſſet in Deo præſcientia, vel non eſſet præſcius. Si in dicendo hanc cauſam attendis, ſcilicet, quia nulla eſſent ſubiecta eius præſcientię, vnde ipſa poſsit dici præſcientia, vel ipſe præſcius, quòd vtrunque dicitur propter futura verus eſt intellectus. Si autem ea ratione id dictis, quòd non ſit in eo ſcientia, qua præſcit futura, vel quòd ipſe nō ſit deus, qui eſt futurorum præſcius, falſa eſt intelligentia. Similiter & illę locutiones determinandæ ſunt. Potuit non eſſe præſcientia Dei, vel potuit non eſſe præſcius, & potuit Deus nō pręſcire aliqua, ideſt potuit eſſe, quòd nulla futura ſubiecta eſſent eius ſcientię, & ita non poſſet dici pręſcius vel præſcire, vel ſcientia eius præſcientia: non tamen eo minus ipſe eſſet, vel eius ſcientia. Sed non poſſet dici præſcius, vel præſcire vel pręſcientia, ſi eius ſcientiæ futura nulla forent ſubiecta. Similiter de diſpoſitione, & prædeſtinatione vel prouidentia. Hæc enim, vt dictum eſt, ad temporalia referuntur, & de temporalibus tantum ſunt.

Lect.2. SED CONTRA illud eſt, quod dicitur in principio meta. ſcientia, quam deus habet, dea ſcientiarum eſt, & honorabiliſsima: ſed Deus habet ſcientiam de rebus. ergo nobiliſsime cognoſcit res, & ita certiſsima & propria cognitione.

¶ Præt. Quod eſt primum in quolibet genere, eſt maximum Tex.4. in genere illo, vt in 2. Meta. dicitur: ſicut ignis eſt calidiſſimus, in quo inuenitur calor: ſed in Deo, primo eſt ſcientia. ergo ipſe nobiliſsime cognoſcit quicquid cognoſcit: & ita videtur, quòd de omnibus rebus cognitis, propriam & certam cognitionem habeat.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Deus certiſsime pro- Tex.cō.51. prias naturas rerum cognoſcit. Sciendum tamē quòd Cō. in 2. Meta. dicit, quòd Deus non habet cognitionem de rebus alijs a ſe, niſi inquantum ſunt entia. quia.n. eſſe ſuum eſt cauſa eſſendi omnibus rebus, inquantum cognoſcit eſſe ſuum, non ignorat naturam eſſentiæ, inuentam in rebus omnibus: ſicut qui cognoſceret calorem ignis, non ignoraret naturā caloris exiſtentis in omnibus calidis. non tñ ſciret naturam huius calidi, & illius, in quantum eſt hoc, & illud. Ita deus per hoc, quòd cognoſcit eſſentiam ſuam, quamuis cognoſcat eſſe omnium rerum, inquātum ſunt entia: non tñ cognoſcit res inquantum eſt hæc & illa. Nec ex hoc ſequitur, vt ipſe dicit, quòd ſit ignorans; quia ſciētia ſua non eſt de genere ſcientiæ noſtræ. vnde nec ignorantia oppoſi- F ta ſibi poteſt conuenire: ſicut nec de lapide dicitur, quòd ſit videns vel cęcus. Sed hęc poſitio, dupliciter apparet falſa. Primo, quia ipſe non eſt cauſa rerum, quantum ad eſſe ipſorum ſolum commune: ſed quantum ad omne illud, quod in re eſt. cum.n. ꝑ cauſas ſecundas determinetur vnaquaque res ad proprium eſſe, omnes autem cauſæ ſecundæ ſunt a prima, oportet, ꝙ quicquid eſt in re, vel ꝓprium, vel commune, reducatur in deū, ſicut in cauſam: cum res a ſeipſa non habeat niſi non eſſe, & ita cognoſcet ꝓpriā naturā vniuſcuiuſq; rei. Secundo, improbatur ꝑ illud quod ſupra tactum eſt: quia impoſsibile eſt, ꝙ aliquod agens ordinet effectum ſuum in finem, niſi cognoſcat proprium opus rei, ꝑ quod ordinatur in finem. In cor. art. præced. vnde ſi a Deo ordinatio eſt omniū rerum in finem ſuū: oportet, quòd cognoſcat proprium opus cuiuſlibet rei, & ꝓpriam naturam, quę tali operationi conuenit. Nec obſtat, ſi etiam ponatur non immediate cauſare ordinem in vnaquaque re, ſicut quidam philoſophi poſuerūt dicentes a Deo immediate procedere vnū primum, quod eſt intelligentia prima, a quo procedat ſecunda intelligētia & orbis, & anima eius. Vt Auicen. de fluxieutis ca.4. oportet enim ſecundum hoc, ꝙ cognoſcat ad minus opus ſui primi creati, qđ eſt intelligentia, & ita cognoſcet, quæ ꝑ illud opus produci poſſunt, & ſic deinceps, vſq; ad vltima rerum: & ſic oportet, quòd cognoſcat omnes proprias naturas, & proprias operationes rerum.

Quòd ſcientia Dei non tantum eſt de temporalibus: ſed etiam de æternis.

SCientia vero vel ſapiētia non tātum de temporalibus, ſed etiam de æternis eſt. Ideoq; & ſi nulla G fuiſſent futura, eſſet tamen in Deo ſcientia eadem, quę modo eſt, nec minor eſſet quàm modo, nec maior eſt quàm eſſet. Sciuit ergo Deus ab æterno æternum, & omne quod futurū erat, & ſciuit immutabiliter. Scit quoque non minus pręterita & futura, quàm præſentia, & ſua æterna ſapientia, & immutabili ſcit ipſe omnia quæ ſciuntur. Omnis.n.ratio ſupernæ & æternæ ſapientiæ, vt ait H Ambro. in eo eſt, quia omnem ſapientiam & ſcientiam capit ſua immenſa ſapientia. † Lib.5. de fide.c.8.t.2.

Quare omnia dicantur eſſe in Deo, & quod factum eſt habet vitam & eſſe in eo.

PRopterea, omnia dicuntur eſſe in Deo, & fuiſſe ab ęterno. Vnde Aug. ſuper Gen. Hęc viſibilia. inquit, antequàm fierent, I non erāt: quomodo ergo nota Deo erant quę non erant? Et rurſus. Quomodo ea faceret quæ ſibi nota non erant? non † ſup Gen. ad lit.lib.5. c.18.to:3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eſſe diuinum non negatur eiuſdem rationis eſſe cum eſſe noſtro, quia deficiat a ratione noſtri eſſe: ſed quia excedit, quanto autem medium perfectius eſt, tanto in eo res perfectius cognoſcitur: & ideo, quanto eſſe ſuum excedit noſtrum: tanto ſcientia ſua de eſſe rei, quod cognoſcit per eſſe ſuum, excedit ſcientiam noſtram, quæ eſt de eſſe rei accepta ab ipſa re.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd nullius ſcientiæ certitudo poteſt eſſe niſi per reductionē in prima ſui principia: ſed quòd pri- K mum principium in geometricis, non ſufficit ad certam cognitionem eorum, quę conſequuntur, hoc eſt, quia ipſum non eſt tota cauſa eorum. vnde oportet, quòd adiunctis omnibus alijs, in eorum notitiā veniatur: ſed ipſe deus eſt perfecta cauſa omnium, quę ab ipſo ſunt: cum nihil poſſit accipi, quod ab ipſo nō ſit. & ideo ipſe per eſſentiam ſuam omnia perfecte cognoſcit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd impoſſibile eſt, idem eſſe propriū plurium, quæ eodem modo ipſum participent, & ſecundum totum, & perfecte: ſed bonitatem diuinam, quāuis oēs res participent: tñ nulla res creata ipſam perfecte imitatur, ſed in aliquo aſſimilatur ſibi, vna res, in quo non aſſimilatur ſibi alia: & ideo ipſe eſt propria ſimilitudo vniuſcuiuſq; rei: ſicut patet, in exemplo prius inducto de illo, qui habet habitum ſufficientē ad plura ſcibilia. art.1. huius quæſt. cor. eſt.n. habitus ille vnus: ſimilitudo vniuſcuiuſq; triū habituum qui in diuerſis inueniuntur, etiam ſecundum id qđ vnus ab alio diſtinguitur. conuenit.n. cum grammatica in eo,

quòd per ipſum cognoſcuntur grammaticalia, & ſic de alijs, & ita patet, quòd vna res poteſt eſſe proprie ſimilitudo plurium, non perfecte ipſam imitantium; ſicut creaturæ nō perfecte imitantur diuinam bonitatem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non ſolum eſſe diuinum eſt cā eſſendi res: ſed etiam ſcientia & voluntas ſua. ex quibus optime concluditur eſſe rei: quia illud, quod Deus vult eſſe, cum poſſit & ſciat, virtute eſſentiæ ſuæ in eſſe producit. hæc autem Deo cognita ſunt, & ita certam de rebus cognitionem habet.

enim quicquàm fecit ignorās. Nota ergo fecit, non facta cognouit. Proinde antequàm fierēt, & erant, & non erant. Erāt in Dei ſcientia: non erant in ſua natura. Ipſi autem Deo non audeo dicere alio modo innotuiſſe cum ea feciſſet, quàm illo quo ea non erat vt faceret. Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſsitudinis obumbratio. Ecce hic habes, quòd hęc viſibilia antequàm fierent, in Dei ſcientia erant. Ex hoc ergo ſenſu, omnia dicūtur eſſe in Deo, & omne quod factum eſt, dicitur vita eſſe in ipſo: nō ideo, quòd creatura ſit creator, vel quia iſta temporalia eſſentialiter ſint in Deo: ſed quia in eius ſcientia ſemper ſunt, quæ vita eſt.

Quòd eadem ratione dicuntur omnia ei præſentia.

B VNde eſt etiam, quòd omnia dicūtur ei præſentia eſſe, non ſolum ea quę ſunt: ſed etiam ea quæ pręterierunt, & ea quę futura ſunt, ſecundum illud. Qui vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt. † Rom.4.c. Quia vt ait Ambroſius i lib. de Fide. Ita cognoſcit ea quę non ſunt, vt ea quę ſunt, & hac ratione omnia dicuntur eſſe in eo, vel apud eum † Amb.5.de fide. cap.8.; tom.2.

ARTIC. IIII.

d *Vtrum ſcientia Dei, ſit vniuoca ſciētiæ noſtræ.*

De ver.q.2. artic.11. cap.7.de di. nom. AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd ſcientia Dei ſit vniuoca ſcientiæ noſtræ. Agens.n. ſecundum formam producit effectum ſibi vniuocum: ſicut ignis per calorem inducit calorem vniuocum ſuo calori: ſicut dicit Orig. & Dio. Deus dicitur ſapiens, inquantum nos ſapientia implet per ſuam ſapientiam. ergo videtur, quòd ſapientia ſua ſit noſtræ vniuoca.

¶ 2. Præt. Menſura & menſuratum ſunt vnius rationis. vnde vnicuiq; propria menſura reſpondet: non enim eodem menſurantur liquida & arida; vt in 3. Meta. dicitur: ſed ſcientia Dei, Tex.4. menſura eſt ſcientiæ noſtræ, quæ tanto verior eſt, quanto ad eā magis accedit. ergo videtur, quod ſit vniuoca ſcientiæ noſtræ. Si dicas, quòd non eſt vniuoca ex eo, quod ſciētia Dei noſtram excedit ſcientiam.

¶ 3 Contra. Magis & minus non diuerſificāt ſpeciem: ſed exceſſus ſcientiæ attenditur ſecundum hoc, quòd eſt eſſe magis & minus ſcientem. ergo videtur, quòd ex hoc vniuocatio ſcientiæ non tollatur. Si dicas, vt dicit Commē. in 10. Meta. ꝙ pro tan- Tex.cō.51. to non eſt vniuoca, quia ſcientia Dei eſt cauſa rerum, & noſtra ſcientia eſt cauſata a rebus.

¶ 4 Contra. Scientia ſpeculatiua in nobis cauſata eſt a rebus; ſed ſcientia practica eſt cauſa rerum: nec tamen de vtroque nomen ſcientiæ æquiuoce prædicatur. ergo & ratio prædicta vniuocationem non tollit.

¶ CONTRA. Aeterno & corruptibili nihil eſt commune, Tex.cō.26. niſi ſecundum nomen: vt in 10. Meta. a Cō. dicitur etiam, & a philoſopho: ſed ſcientia Dei eſt æterna, noſtra autem eſt corruptibilis, quam contingit per obliuionem amitti, & per doctrinā vel inuentionem acquiri. ergo ſcientia æquiuoce & nobis, & Deo conuenit.

¶ 6 Præt. Quæcūq; vniuocantur in aliquo, horum eſt ſimilitudo aliqua: ſed omnium ſimilium eſt aliqua comparatio. comparatio autem non eſt niſi conuenientium in natura aliqua: cum igitur nulla creatura cum Deo conueniat in aliqua natura cōmuni, quia illa eſſet vtroque prius. ergo videtur, quòd nihil vniuoce de Deo & creatura dicatur.

¶ 7 Præt. Nihil vniuoce dictū, poteſt eſſe in vno ſubſtantia, & in alio accidens: ſed ſcientia in nobis eſt accidens, in Deo autem ſubſtantia. ergo æquiuoce prædicatur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd tribus modis contin- D.110. git aliqđ aliquibus cōe eſſe, vel vniuoce, vel æquiuoce, vel d analogice. Vniuoce quidem, non poteſt aliquid de Deo & creatura dici. Huius ratio eſt, quia cum in re duo ſit conſiderare. ſ. naturam vel quidditatem rei, & eſſe ſuum: oportet quòd in omnibus vniuocis ſit communitas, ſecundum rationem naturæ, & non ſecundum eſſe, quia vnum eſſe non eſt niſi in vna re: vnde habitus humanitatis, nō eſt ſm idem eſſe, in duobus hominibus: & ideo quandocūq; forma ſignificata per nomen eſt ipſum eſſe, non poteſt vniuoce conuenire, propter quod etiam ens nō vniuoce prędicatur. Et ideo cum omnium, quæ dicuntur de Deo, Auicē. trac. 8.Meta.c.5. natura vel forma ſit ipſum eſſe, quia ſuum eſſe eſt ſua natura. propter quod dicitur a quibuſdam philoſophis, quòd eſt ens nō in eſſentia, & ſciens non per ſcientiam, & ſic de alijs, vt intelligatur eſſentia, non eſſe aliud ab eſſe, & ſic de alijs: ideo nihil de A Deo & creaturis vniuoce dici poteſt. Et ideo quidam dicunt, ꝙ quicquid de Deo & creaturis dicitur, per puram æquiuocationē dicitur. Sed hoc etiam non poteſt eſſe, quia in his, quæ ſunt pure æquiuoca per caſum & fortunam, ex vno non cognoſcitur alterum. vt quando idem nomen duobus hominibus conuenit: cū igitur per ſcientiam noſtram deueniatur in cognitionem diuinę ſcientiæ, non poteſt eſſe, quòd ſit omnino æquiuocū. Et ideo dicendum, quòd ſcientia d analogice dicit de Deo & creatura, & ſimiliter omnia huiuſmodi. D.474. Sed duplex eſt analogia, quædam ſecundum conuenientiam in aliquo vno, qđ eis ꝑ prius & poſterius conuenit, & hæc analogia nō poteſt eſſe inter Deum & creaturam, ſicut nec vniuocatio. Alia analogia eſt, ſecundum quod vnū imitatur aliud quantū poteſt, nec perfecte ipſum aſſequitur, & hæc analogia eſt creaturæ ad Deum.

C ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ab agente ſecundum formam, non producitur effectus vniuocus, niſi quando recipiens eſt proportionatus ad recipiendum totam virtutem agentis, vel ſecundum eandem rationem, & ſic nulla creatura eſt proportionata, ad recipiendum ſcientiam a' Deo per modum quo in ipſo eſt: ſicut nec corpora inferiora poſſunt recipere calorem vniuoce a ſole, quàmuis per formam ſuam agat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſcientia dei non eſt menſura coæquata ſcientiæ noſtræ, ſed excedens: & ideo non ſequitur, quòd ſit eiuſdem rationis ſecundum vniuocationem cum ſcientia noſtra, ſed ſecundum analogiam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd magis & minus, nunquam vniuocationem auferunt, ſed ea ex quibus magis & minus cauſantur, poſſunt differentiam ſpeciei facere, & vniuocationem auferre, & hoc contingit quando magis & minus cauſantur, non ex diuerſa participatione vnius naturę, ſed ex gradu diuerſa- D rum naturarum: ſicut angelus eſt homine intellectualior.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ratio Commenta. per ſe non eſt ſufficiens niſi ſecundum quòd accipitur in tali materia, ſcientia enim quæ ſic eſt cauſa rerum, vt ſcientia diuina, non poteſt ſcientiæ creatæ, a rebus vniuoca eſſe, cuius ratio dicta eſt. Et quia aliæ rationes videntur concludere, quòd omnino æquiuoce dicatur: ideo ad eas reſpondendum eſt.

¶ Ad quintum ergo dicendum, quòd dictum illud eſt intelligendum quantum ad eſſe, & non quantum ad intentionē rei, quæ communiter prædicatur: quia corpus, etiam ſecundum hoc, quod dr̄ ibi æquiuoce de corruptibilibus, & incorruptibilibus prædicatur, cuius tamen ratio, eadem eſt in vtroque, ſi ſecundum intentionem communem conſideretur.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd inter deum, & creaturam nō D.850. eſt ſimilitudo d per conuenientiam in aliquo vno communi, ſed per imitationem. vnde creatura ſimilis Deo dicitur, ſed D. 321.& E non d conuertitur. vt dicit Dio. in lib. de di. no. 471.&

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd ſcientia non prædicatur de 1164. deo ſecundum rationem generis ſui, qualitatis, ſcilicet accidentis, cap.9. ſed ſolum ſecundum rōnem differentiæ, quæ ad perfectionem pertinet, ſecundum quam, a natura attenditur per imitationem, vt dictum eſt. Cor.art.

ARTICVLVS V.

e *Vtrum ſcientia Dei ſit vniuerſalis.*

AD QVINTVM. Sic proceditur. Videtur, quòd ſcientia dei ſit vniuerſalis. Scientia enim vniuerſalis eſt, quæ eſt per cauſas vniuerſales: ſed deus ſcit omnia per cauſam vniuerſaliſſimam, ſcilicet per eſſentiam ſuam. ergo ſua ſcientia eſt maximæ vniuerſalis.

¶ 2 Item. Videtur, ꝙ ſit particularis. Cognitio enim particularis eſt per quam cognoſcitur propria natura rei, ſed proprius naturas omnium rerum Deus perfecte cognoſcit. ergo ſua ſcientia particularis eſt.

¶ 3 Item. Videtur, quòd ſit in potentia. Sicut enim operatio ſua extenditur ea quæ ſunt extra ipſum quæ ipſius operatione cauſantur, ita & ſcientia cum ea, quæ extra ipſum ſunt ab ęo cognoſcantur: ſed deus non ſemper operatus eſt res in actu: quia ab ęterno non fuerunt. ergo videtur, quòd nec debeat dici ſemper ſciens in actu, ſed quandoque in potentia.

¶ 4 Item. Vr̃, ꝙ etiā ſit ī habitu. Sicut.n. potētia eſt medium inter eſſentiā, & operationē, ita habitus eſt medium inter potentiam & actum: ſed quamuis in deo omnia vnum ſint, tamen deſignamus eſſentiam, operationē, & virtutem. ergo & ſimiliter habitum in ipſo deſignare poterimus, vt dicamus Deum eſſe ſcientem in habitu.

ſiue ei præſentia. Vnde Aug. †ſup.ps.49. tom.8. ſuper illum locum pſal. Et pulchritudo agri mecum eſt. Ideo inquit, mecum eſt, quia apud Deum nihil pręterit: nihil futurum eſt. Cum illo ſunt omnia futura, & ei non detrahuntur iam præterita. Cum illo G ſunt omnia, cognitione quadam ineffabili ſapientiæ Dei. Ecce hic aperit Auguſt. ex qua intelligentia accipienda ſunt huiuſmodi verba, omnia ſint deo pręſentia, in deo ſunt omnia vel cum deo, vel apud Deū, vel in eo vita, quia ineffabilis omnium cognitio in eo eſt.

pſal. 103. ¶ 5 Item. Videtur, ꝙ ſciētia in actu. Nihil enim eſt agens niſi ſecundum quòd eſt in actu, ſed deus agit omnia per ſapientiā ſuam, vnde in Pſal. dicitur. Omnia in ſapientia feciſti, ergo ſua ſcientia maxime eſt in actu.

In ante p̄d. SED CONTRA ea quæ non ſunt eiuſdem rationis nō diuiduntur eiſdem differentijs: quia ſecundum philoſophum diuerſorum generum diuerſæ ſunt ſpecies, & differentiæ: ſed ſcientia dei, & ſcientia noſtra non ſunt eiuſdem rationis. ergo cum omnia prędicta ſint differentiæ noſtrę ſcientiæ, videtur, quòd ad diuinam ſcientiam non ſint referenda.

Tex.cō.51. ¶ Præt. Hoc etiam Com̃. dicitur in.2.Meta. quòd ſcientia dei nec eſt vniuerſalis, nec particularis, nec in potentia.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ nihil dictorum diuinæ ſcientiæ conuenit niſi hoc ſolum, quod eſt ſemper in actu eſſe, cuius ratio eſt, quia conditiones ſcientiæ præcipue attenduntur ſecundum rationem medij, & ſimiliter cuiuſlibet cognitionis. Id autem quo deus cognoſcit quaſi medio eſt eſſentia ſua, quæ non poteſt dici vniuerſale, D.285. [d] quia omne vniuerſale additionem recipit alicuius per quod determinatur, & ita eſt in potentia, & imperfectum in eſſe. ſimiliter non poteſt dici particulare: D.731. quia particularis principium materiæ [d] eſt, vel aliquid loco materiæ ſe habens, quod Deo non conuenit. ſimiliter ẽt ab eſſentia D.494. ipſius omnis potentia paſſiua [d] vel materialis remota eſt, cum ſit actus purus. vnde nec etiam ratio habitus ſibi competit, quia habitus non eſt vltima perfectio ſed magis operatio quæ perficit habitum, & ideo ſciētia ſua, neq; vniuerſalis, neque in potentia, neque in habitu dici poteſt: ſed tantum in actu.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ q̃uis diuina eſſentia ſit cauſa vl̃is rerum: non tamen ita, quòd aliquid ſibi ſit addibile, per quod propria & perfecta cauſa efficiatur: immo per ſeipſum eſt ſufficiens, & perfecta cauſa cuiuſlibet rei: & ideo cōgregatio, quæ eſt per talem cām, non eſt ſcientia in vl̃i: ſed in propria natura cuiuſlibet rei.

¶ Ad ſecundum dicēdum, ꝙ quāuis Deus cognoſcat propriam naturam cuiuſlibet rei: non tñ cognoſcit per aliquod acceptū K a re: quia vt dicit Dio.7.ca.de di.no. diuina ſcientia non immittit ſe ſingulis rebus, quæ cognoſcuntur nec eſt alia ſcientia, qua ſeipſum cognoſcit & alias res: & ideo non poteſt dici particularis, quia proprie illa ſcientia eſt particularis, quæ eſt per medium particulare a re acceptum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd deus non agit per operationem mediam: ſed ſua operatio eſt ſua eſſentia. vnde ſicut ſciētia ſemper eſt [d] D.478. in actu, & non in potentia: ita & operatio, quāuis operatum non ſit ſemper, quod contingit propter ordinem ſapientiæ diſponentis. Et tñ deus non dr̃ feciſſe res ab ęterno: ſicut ſciuit ab æterno, quia operatio ſignificatur, vt exiens ab operante in operatum vel factū: & ideo non poteſt dici Deus eſſe faciens, niſi qñ aliquid fit: ſed ſcire etiam quāuis exteriorum ſit: non eſt tñ eorum, niſi ſm ꝙ ſunt in ſciente per ſui ſimilitudinē: & ideo ſecundum conditionem ſcientis & nō ſciti, dicitur deus ab æterno ſciuiſſe etiam quę non ab ęterno fuerunt.

F ¶ Ad quartum dicendum, quòd virtus nominat principium operationis perfectum: & ideo virtutem operatiuam in Deo ſignificare poſſumus; ſed habitus non eſt niſi perfectio alicuius potentiæ incompletæ ad actum: non tñ vltima perfectio. vnde ponit duplicem imperfectionem. ſ. & in potentia perfecta per habitum, & in habitu, qui per operationem pficitur: & ideo nomen habitus proprie loquendo, Deo non cōpetit, & ſi aliquando dicatur dñs æterno non in actu, ſed in habitu, magis eſt per ſimilitudinem, quàm ſecundum proprietatem dictum.

DISTIN. XXXVI.

A

Vtrum concedendum ſit omnia eſſe in Dei eſſentia, vel in Deo per eſſentiam, vt omnia dicuntur eſſe in Dei cognitione vel præſcientia.

Solet hic quæri, cum omnia dicantur eſſe in Dei cognitione, ſeu p̄ſcientia: vel in Deo per cognitionem, & eius cognitio, vel præſcientia ſit diuina eſſentia: vtrum concedēdum ſit omnia eſſe in diuina eſſentia, vel in Deo per eſſentiam? Ad quod dicimus, quia Dei cognitio eius vtique eſſentia eſt, & eius præſentia in qua ſunt omnia, ipſius cognitio eſt: nec tamen omnia, quæ ſunt in eius pręſcientia vel cognitione, in eius eſſentia eſſe dici debent. Si enim hoc diceretur, intelligerentur eſſe eiuſdem cum eo eſſentię. In Deo.n. dicitur eſſe per eſſentiam, quod eſt diuina eſſentia, qđ eſt Deus. Habet ergo Deus apud ſe in pręſciētia ſua, quę nō habet in ſui natura. Vnde Auguſtinus † Serm.11. 10.10. Epi. cap:1. de verbis Apoſtoli ita ait. Elegit nos ante mundi conſtitutionem. Quis ſufficit hoc explicare? Eliguntur qui non ſunt, nec errat qui elegit, nec vane elegit. Elegit tamen & habet electos, quos creaturus eſt eligendos, quos habuit apud ſemetipſum, non in natura ſua: ſed in pręſcientia ſua, nondum erant quibus promittebatur, ſed & ipſi promiſſi ſunt, quibus promittebatur. Ecce hic aperte dicit, Deum apud ſemetipſum habere electos ante mundum: non in natura ſua, ſed in præſcientia ſua: cum tamen eius præſcientia nō aliud ſit q̃ eius natura: quia ipſius pręſentia eius eſt notitia. Poteſt tamen ad electos referri cum ait. In natura ſua. i. illorū, illos quippe habuit ab ęterno apud ſe: non in natura ſui, ideſt illorum, quia nōdum erant: a: ſed in ſua pręſcientia, quia eos ita nouit ac ſi eſſent.

c *Vtrum mala debeant dici eſſe in Deo, vbi ſunt omnia bona, cum* B *vtraque ſint in eius cognitione & præſcientia. omnia enim cognoſcit.*

Poſt prædicta quęritur, cum omnia dicantur eſſe in Deo, non per eſſentiam naturę: c: ſed per cognitionem ſcientię, & Deus ſciat bona & mala, vtrum concedendum ſit ſimpliciter mala eſſe in Deo, ſiue eſſe in deo per cognitionem? Scit enim Deus, & ſciuit ſemper omnia, tam bona q̃ mala, etiam anteq̃ fierent, C & præſciuit ab ęterno ea futura. Ideoque, cum omnia bona diximus eſſe in Deo, propter pręſciētiam cognitionis, eadē ratione, videtur dicendum omnia mala eſſe in eo, cum ea ſemper nouerit, & per cognitionē ei præſentia fuerint. Præcognouit.n. deus ab æterno quoſdam futuros malos. & eorum malitiam. vt ait Aug. † Lib.6.Hypognoſticō circa med. to.7. Rom præſciuit, ſed non pręparauit. Cum ergo peccata omnium ſciat: nunquid intelligendum eſt ea includi, in il D

EXPOSITIO TEXTVS.

SCIENDVM eſt igitur, ꝙ ſapiencia &c.} Conſiderandum eſt in omnibus iſtis nominibus, quæ hic ponuntur, ꝙ vnum ſe habet ex additione ad aliud, non quòd ſit additio ex parte ſcientis, ſed ex parte ſcitorum: quia diuerſimo H de ſe ad ſcientiam habent. Hoc.n. nomen ſcientia, vel ſapiētia, abſolute cognitionem dicit, cum conditione certitudinis. vnde eſt & temporalium & ęternorū. Sed prouidentia, vel præſcientia, addit conditionem durationis, quæ poteſt eſſe æternitatis ad tempus: & ideo poteſt eſſe tm̃ reſpectu temporalium, tam bonorum q̃ malorum. Sed diſpoſitio adhuc addit ordinem cauſæ, ad cauſatum in eſſendo. vnde eſt de faciendis. Prouidentia vero adhuc plus addit. ſ. ordinem cauſæ conſeruantis & ordinantis in finem: & ideo prouidentia ad gubernationem pertinet. Sed prędeſtinatio addit ſupra prouidentiā determinatum finem. vnde eſt tm̃ reſpectu eorum, quæ ad gloriam ordinantur: & ideo dicitur de bonis ſaluandis eſſe. Reprobatio autem, cum ſit reſpectu malorum, nihil ad ſcientiā pertinens addit ſupra pręſcientiam: & ideo de ea hic mentionem non facit. {Ad hoc ita a quibuſdam opponitur &c.} Hic ponuntur tres rationes, quæ quaſi per eandem viam procedunt, niſi ꝙ prima accipitur ex p̄ſcientia I abſtracte ſignificata: ſecunda ex præſcientia ſignificata concretiue & verbaliter, vt cum dicitur præſcire: tertia ex præſcientia ſignificata concretiue, & non naturaliter: vt cum dicitur præſcius, & rōnes in litera patēt. {Verūtamen creator &c.} Videtur hoc eſſe falſum, quia cum ſit nomen verbale, ſignificat actum: ſed actus creationis, ſecundum ꝙ eſt in Deo eſt diuina eſſentia. ergo ſignificat eſſentiam. Et dicendum, ꝙ in creatione prout eſt actio diuina, duo eſt conſiderare. ſ. operationē ipſam, & habitudinem ad creaturam. Magiſter autem accipit hoc nomen creator, non ſecundum quòd imponitur ab operatione, quæ proculdubio eſſentia eſt: ſed ſecundum quod imponitur ab habitudine, quæ non eſt eſſentia, nec eſt aliquid in Deo realiter, vt prius dictum eſt.

DISTINCTIO. XXXVI.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM Magiſter oſtendit, quòd ſcientia Dei, vniuerſaliter eſt omnium, & exinde dicuntur res in Deo eſſe. hic inquirit, quomodo cognita ſint in ipſo Deo cognoſcente, & diuiditur in partes duas. In prima oſtendit, quomodo res, quas cognoſcit ſint in Deo. In ſecunda, quomodo Deus ſit in rebus. 37. diſtinct. {Et quoniam demonſtratum eſt &c.} Prima in duas. In prima inquirit, vtrum omnia quæ Deus ſcit, poſſunt dici in eſſentia eius eſſe, & oſtendit, quòd non. In ſecunda inquirit, vtrum omnia poſſint eſſe in Deo: ibi {Poſt prædicta &c.} Et circa hoc tria facit. Primo mouet quęſtionem, & determinat eam. Secundo, confirmat determinationem: ibi {Proinde ſi diligenter inſpiciamus.} Tertio, inducit epilogando concluſionem in tota diſtinctione intentam: ibi {Ex præmiſſis apertum &c.} Circa ſecundum tria facit. Primo probat mala non eſſe in Deo, cum non ſint ex ipſo, vel per ipſum. Secundo oſtēdit, quomodo hęc tria diſtinguenda ſunt, ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo, ſecundum quòd ad perſonas diſtinctas referuntur; ibi {Preterea ſciendum eſt &c.} Tertio diſtinguit inter eſſe de ipſo, & eſſe ex ipſo: ibi {Illud etiam hic &c.}

QVAEST. I.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Primo. De his, quæ a Deo cognoſcuntur.
Secundo. De ideis, per quas res cognoſcit.

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Vtrum deus cognoſcat ſingularia.
Secundo. Vtrum cognoſcat mala.
Tertio. Qualiter ea quæ cognoſcit in ipſo eſſe dicūtur.

ARTICVLVS I.

a *Vtrum Deus cognoſcat ſingularia.*

1.par.q.14. art.11. De ver.q.2. 5. contu.1. c.63. ſupra de cōſ.proſa vlt.

AD primū ſic proceditur. Videtur, ꝙ Deus nō cognoſcat ſingularia. dicit enī Boe. quòd vniuerſale eſt dum intelligitur, particulare dum ſentitur: ſed in Deo non eſt potentia ſenſitiua, cum ſit virtus impreſſa organo corporali: niſi forte Metaphorice ſumendo. ergo videtur, ꝙ cognitio ſingularium Deo non conneniat.

¶ 2 Præt. Nihil cognoſcitur ab aliquo, niſi ſm ꝙ eſt in cognoſcente: ſed particulares effectus non ſunt in cauſis vniuerſalibus, niſi in potentia. ergo videtur cum eſſentia diuina, ſit vl̃is cauſa omnium, in qua omnia cognoſcit, quòd ſingularium propriam cognitionem non habeat.

¶ 3 Præt. Omnis cognitio eſt per aſſimilationem cognoſcētis ad cognitum: ſed ſingulare non eſt ſingulare niſi per materiam. ergo nulla virtus, quæ abſtrahit a materia, & ab omnibus apenditijs eius, poteſt cognoſcere ſingulare inquantum eſt ſingulare: ſed intellectus diuinus eſt maxime a materia, & a conditionibus materialibus ſeparatus. ergo Deus ſingularia non cognoſcit.

¶ 4 Præt. Sicut dicit Dio. in 2.ca.de di.no. Eodē modo creaturę participant, q̃uis ſint diuerſe, vnam Dei bonitatem: ſicut plures lineæ egrediuntur ab vno centro, & ſicut plures figurationes fiunt ab vno ſigillo: ſed qui cognoſcit centrum, non ex hoc cognoſcit lineas productas a centro, inquantum eſt hæc & illa, ſed in communi tātum, & ſimiliter eſt in alio exemplo inducto. ergo videtur, quòd Deus cognoſcendo ſeipſum, non cognoſcat ſingularia inquantum huiuſmodi.

CONTRA ad Heb.11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quòd diligentibus ſe remunerator ſit: ſed non poteſt remunerare opera hominum ſingularium, niſi cognoſcat operantes, & ipſorum opera. ergo oportet credere, ꝙ ſingularia Deus cognoſcat.

¶ Præt. Deus habet de rebus ſcientiam practicam, quæ eſt operationis principium: ſed operatio eſt circa ſingularia. ergo videtur, quòd ſua ſcientia ſit etiam ſingularium.

A RESPONDEO, Dicendum, ꝙ Deus abſq; dubio omniū, & vniuerſalium, & ſingularium cognitionem habet. Sciendum tñ, ꝙ circa hanc qōnem diuerſi diuerſimode ſenſerunt. Commentator.n. in 11.Metaph. videtur expreſſę negare a Deo particularium cognitionem: Tex.cō.51. niſi inquantum cognoſcit eſſentiam ſuam, quę eſt principium omnis eſſe: ſed cum Deus non tm̃ ſit cauſa eſſe rerum, ſed omnium quæ in rebus ſunt: oportet, vt cognitionem rerum non tm̃ in eo, ꝙ ſunt habeāt: ſed ẽt in eo, ꝙ ſunt talia vel talia. Et ideo alij dixerunt. ſ. Auic. & Algazel & ſequaces eorum, 8.trac.Met. ca.6.Et Algazel.apud Auer. libr. deſtructio diſputatione 6.dub.3. quòd Deus cognoſcit ſingularia vl̃r, quod ſic exponūt per exemplum. Si aliquis ſciret oēs diſtantias orbium & planetarum, & tpſ motuum ipſorum, ipſe præuideret omnem eclipſim, quæ poſſet contingere: non tñ ſciret hanc eclipſim inquātum eſt hæc eclipſis, niſi per aliquid a ſenſu acceptum: ſed ſciret eclipſim, quæ cras contingeret vniuerſaliter. i. ſm ſuas cauſas vl̃es. Ita etiam dicunt, ꝙ cum omnes cauſę reducantur in ipſum Deum, ſicut in cām, ipſe cognoſcendo ſe, cognoſcit oēs cauſas ſecundas, & cognoſcendo cauſas illas, cognoſcit omne quod eſt effectum ex illis cauſis: non tñ niſi vniuerſaliter. Et ideo dicunt, ꝙ Deus nō cognoſcit particularia, niſi vl̃r: ita vt ſm eos determinatio accipiatur ex parte cogniti, & non ſolum ex parte cognoſcentis: quia ſi ſolum ex parte cognoſcentis illa determinatio acciperetur, verum indubitanter eſſet, ꝙ deus particularia non particulari ſcientia cognoſcit, vt ſupra probatum eſt. Cognoſcit tñ particularia, ſm particularitatem ipſorum. Vnde dictum illud, etiam eſt inſufficiens. dif.25.q.1. art.5. Cognoſcere.n. hoc modo ſingulare in vl̃i: non eſt cognoſcere propriam naturam huius ſingularis vel illius, eo ꝙ quocūq; modo vl̃ia aggregentur, nunq̃ ex eis fiet ſingulare: niſi per hoc, ꝙ indiuiduantur per materiam. Et ideo ex hac etiam via ſequeretur, ꝙ deus non perfectam cognitionem, de ſingularibus haberet. Vniuerſales.n. cauſę non ducunt in cognitionem particulariū: niſi ſm ꝙ particularia participant naturam cōem, & ſic ex cauſis vl̃ibus, non ſciretur de particulari, niſi ꝙ habet talem vel talem naturam cōem, vel accidentaliter, vel ſubſtantialiter. Ideo E autem alij dixerunt, ſicut Rabbi Moyſes, Lib.3.i ſuo directorio. cap.17. ꝙ deus ſcit perfectiſſime ſingularia. Et oēs rationes, quæ in contrarium inducuntur ſoluit per hoc quod dicit, ſciētiam dei eſſe æquiuocam ſcientiæ noſtræ. vnde per conditiones ſcientiæ noſtræ, non poſſumus aliquid de ſcientia dei arguere. ſicut.n. eſſe dei non comprehenditur a nobis, ita nec ſua ſcientia. Hoc confirmat per id, quod habetur per Iſa.55. Sicut exaltati ſunt cæli a terra &c. Sed iſtud, q̃uis ſit verū, tñ oportet aliquid plus dicere, videlicet, ꝙ quāuis ſcientia dei ſit alterius modi a ſcientia noſtra, tñ per ſcientiam noſtram aliqualiter deuenimus in ſcientiam dei, & ſic ſcientia noſtra non eſt penitus vniuoca ſcientiæ dei: ſed potius analogica, vt in præcedenti diſtinctione dictum eſt. Et ideo oportet q.1.art.4. dicere, ſm quid ſcientia noſtra, imitatur ſcientiā dei, & in quo deficit: & quare, & ita rationes diſſoluere. Vnde procedendum eſt per viam, quam docet Dio.7.cap.de di.no. Dicit enim, quòd cum Deus cognoſcit res, per eſſentiam ſuam, quę eſt cauſa rerum, eodem modo cognoſcit res, quo eſſe rebus tradidit. vnde ſi aliquid eſt in rebus, non cognitum ab ipſo oportet, quòd circa illud vacet diuina operatio. i. quod non ſit operatum ab ipſo, & ex hoc accidit difficultas philoſophis propter duo,

Apud Aui. de intellig. cap. 4.

¶ Primo: quia quidã ipſorum non ponebant Deum operari immediate in rebus omnibus: ſed ab ipſo eſſe præmas res quibus mediantibus ab eo aliæ producũtur: & ideo non poterãt inuenire, qualiter cognoſceret res, q̃ ſunt hic, niſi ĩ primis cauſis vniuerſalibus.

¶ Secundo: quia quidam eorum non ponebãt materiam eſſe factam: ſed Deũ agere tm̃ inducẽdo formam. Et ideo cum materia ſit principium indiuiduationis, non poterat inueniri apud eos, quõ Deus ſingularia inquantum huiuſmodi cognoſcat. Sed quia nos ponimus deum, immediate operantem in rebus omnibus, & ab ipſo eſſe nõ ſolum principia formalia: ſed etiam materiam rei, ideo per eſſentiam ſuam, ſicut per cãm totum quod eſt ĩ re cognoſcit, & formalia & materialia. vnde nõ tm̃ cognoſcit res, ſecundũ naturas vl'es: ſed ſm qđ ſunt indiuiduatæ per materiam: ſicut ædificator ſi per formam artis cõceptam poſſet producere totam domum, quantum ad materiam, & formã per formam artis, quam habet apud ſe, cognoſceret domum hãc & illam: ſed quia per artem ſuam non inducit, niſi formam, Ideo ars ſua eſt ſolum ſimilitudo formæ domus. vnde non poteſt, per eam cognoſcere hanc domum vel illam, niſi per aliquid acceptum a ſenſu.

Vbi ſup. artic. 5.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut ex prædictis, patet, forma per quam intell'ꝰ diuinus intelligit: neque eſt vniuerſalis, quia additiones non recepit: neque ſingularis, quia a materia & a diſpoſitionibus eius immunis eſt: ſed tñ eſt principium, & ſimilitudo perfecta totius, quod in re eſt, & materiæ & formę, vt dictum eſt. Et ideo hoc quod dicitur, ꝙ vl'e dum intelligitur &c. referendum eſt ad cognitionem noſtram, quę in ſenſu eſt per formam materialem & in intellectu per formam vl'em: & ideo particularia non cognoſcimus, niſi per virtutem in qua eſt aliquid particulariter: ſed Deus particularia cognoſcit: neq; vniuerſaliter: [d] neque particulariter ex parte cognoſcentis: ſed vl'r & particulaiter ex parte rei cognitæ.

Ibidem.

D. 285.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ in cauſis vl'ibus, quæ non ſunt tota cauſa rei, non poteſt particulare perfecte ſciri: ſed Deus eſt cã omnium vl'is: ita quòd eſt perfecta cauſa vniuſcuiuſq;: & ideo ſe cognoſcens, omnia perfecte cognoſcit

¶ Ad tertium dicendum, quòd quis in Deo non ſit aliquid materiale: ſed eſſentia eius ſit actus tm̃: tñ ille actus eſt cauſa omnium, quæ ſunt in re, & materialium & formalium, quem actũ imitatur quantum poteſt oĩs res, & quicquid in re eſt. & ideo eſſentia diuina eſt ſimilitudo non tm̃ formalium, ſed etiam materialium rei: & ideo per ipſum poſſunt cognoſci ſingularia, etiam inquantum huiuſmodi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omnia exempla, quæ adducuntur a creaturis in Deum deficientia ſunt, vt idem Dio. dicit. nõ enim inuenitur in creaturis aliqua cauſa communis, quæ ſit cauſa totius, quod in re eſt: ſicut ſigillum eſt cauſa figuræ in cera, & non ipſius ceræ: & ideo per cognitionem ſigilli non poteſt cognoſci figura impreſſa, inquantum eſt hæc vel illa, quia hæc habet ex materia.

F

De diu. no. cap. 2.

ARTIC. II.

b Vtrum Deus cognoſcat mala.

1. par. q. 14. artic. 10. Et 1. cont. c. 71. Et de ver. q. 2. art. 15. Et quod 11. 2. Tex. cõ. 25. In Ench. c. 11. tom. 3. † In Epiſt. 102. ad Euodium to. 2.

AD SECVNdum ſic proceditur. Videtur quòd deus non cognoſcat mala. Sicut enim dicit Cõmentator in 3. de anima. Si aliqs intellectus ſit ſemper in actu non cognoſcit priuatiõem omnino: ſed intellectus diuinus, ſemper eſt in actu. cum igitur malum ſit priuatio, vt Aug. dicit, videtur ꝙ deus non cognoſcat malum.

¶ 2 Præt. Oĩs ſcia vel eſt cauſa ſcitorũ, vel cãta ab eis: ſed dei ſcientia cãta non eſt. cum ergo malorum cauſa non ſit, videtur quòd deus mala neſciat.

¶ 3 Præt. Scientia eſt aſſimilatio ſcientis ad rem ſcitam. cũ igitur malum inquãtum huiuſmodi, nõ aſſimiletur deo. imo ipſe receſſus a ſimilitudine eſt malum, videtur ergo ꝙ Deus malum non cognoſcat. Si dicas, quòd cognoſcit malum ꝑ bonum.

I

¶ 4 Contra. Cognoſcere aliquid non per ſe ſed per aliud, eſt imperfecte cognitionis: nihil autem imperfectum Deo eſt attribuendum. ergo Deus non cognoſcit mala per bona.

p̃s. 68.

SED CONTRA Eſt quod in pſal. dicitur. Deus tu ſcis inſipientiam meam &c.

Tex. 105.

¶ Præt. Philoſophus dicit in 1. de anima, ꝙ rectum eſt iudex ſuiipſius & obliqui: cum igitur malum ſit obliquatio a rectitudine boni, videtur quòd Deo, qui omnia bona perfecte cognoſcit notitia boni non deſit.

D. 925.

RESPONDEO, Dicendum, quòd neſcire dicitur dupl'r. Vno modo, metaphorice ſ. ad ſimilitudinem neſcientis ſe habere, & ſic ipſum reprobare Dei [d] neſcire dicitur, qa malos a gloria ſua excludit: ſicut aliquis ignotos a ſecretis ſuis excludit, & oppoſitum Deus, dicitur ſcire quæ approbat, & ſic verum eſt, ꝙ Deus dicitur neſcire mala. Alio modo dicitur neſcire proprie notitia rei carere, & per oppoſitum ſcire, notitiam rei habere, & K ita Deus nouit, & bona & mala cognoſcendo eſſentiam ſuam: ſicut tenebræ cognoſcũtur per cognitionem lucis: vt dicit Dio. 7. cap. de di. no. Sed ſciendum eſt, quòd priuatio non cognoſcitur niſi per habitum oppoſitum: nec habitui opponitur priuatio, niſi circa idem ſubiectum conſiderata. Cum autem lucem diuinę eſſentiæ impoſſibile ſit deficere, non opponitur ſibi priuatio aliqua. Vnde malum non opponitur bono, prout in Deo eſt determinate: ſed forte opponitur ſibi ſm cõem intentionem boni. Opponitur aũt determinate bono, qđ eſt participatum in creaturis, cui põt admiſceri defectꝰ. Vñ ꝑ hoc, ꝙ Deus cognoſcit eſſentiã ſuã cognoſcit ea, q̃ ab ipſo ſunt, & ꝑ ea cognoſcit defectus ipſorum. Si autem eſſentiam ſuam cognoſceret tm̃, nullum [d] malum vel priuationem cognoſceret niſi in communi.

D. 292.

la generalitate locutionis, qua dixit Apoſtolus omnia eſſe in deo. Ex ipſo inquit, & ꝑ ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Sed quis, niſi inſanus, dixerit mala eſſe in Deo? Illa enim eſſe in Deo intelliguntur, quę ex ipſo, & per ipſum ſunt. Ea vero per ipſum ſunt, & ex ipſo, quorum auctor eſt: ſed non eſt auctor niſi bonorum. Non ergo ex ipſo, & per ipſum ſunt niſi bona: ita ergo non in ipſo ſunt niſi bona. Non ergo mala in Deo ſunt, quia licet ea noſcat: non tamen ita omnino noſcit vt bona: mala ergo quaſi de lõge cognoſcit: vt ait propheta. Et alta a longe cognoſcit, ideſt ſuperbiam.

† p̃s. 137.

Et alibi ad Deum loquens de malis ait. De abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum. Quod exponens Auguſt. Abſcondita inquit peccata ſunt, quę a luminæ tuæ veritatis abſconduntur.

† ſup p̃s. 16. tom. 8.

Sed quomodo peccata a lumine veritatis diuinę abſconduntur cum a Deo ſciantur? Si enim non ſciret, quomodo de illis iudicaret, & pro illis malos damnaret? Alibi propheta. Quia neque ab oriente neque ab occidente, deeſt. Quod exponens Caſsiodo. inquit. Neque a bonis neque a malis deeſt Deus: ſed omnibus præſens & cognitor eſt. Cognoſcit ergo Deus, & bona & mala per ſcientiam: ſed bona cognoſcit etiam per approbationem, & per beneplacitum: mala vero non. Vnde Caſsiodo. ſuper pſal. dicit. Peccata abſcondita Deo ſunt: quia non nouit, ideſt non approbat. Et ex eo ſenſu Auguſt. G dixit ea abſcondita a lumine Dei. Qui etiam in lib. ad Heluidium inſinuat cognitionem Dei, varijs modis accipiendam inquiens. Si ad ſcientiam referas non ignorat Deus aliquos vel aliqua: qui tamen in iudicio quibuſdam dicet. Non noui vos: ſed eorum improbatio hoc verbo inſinuata eſt. Ecce non cognoſcere, dicitur Deus, quę non approbat, quæ ei non placent. Apparet itaque verum eſſe, quod diximus, H ſcilicet quia quodam modo cognoſcit deus bona, quo non cognoſcit mala. Pariter quidem vtraque, eodemque modo noſcit quantum ad notitiam: ſed bona etiam approbatione & beneplacito cognoſcit.

† p̃s. 74.

ET

12. Meta. tex. cõ. 51.

ET IDEO PATET Reſponſio ad primum, quia ex hoc A ꝙ Commen. ponit, ꝙ nihil niſi eſſentiam ſuam cognoſcit, ſequitur, ꝙ mala neſcit. vnde ibidẽ ſubdit, ꝙ neſcit mala eſſe. vnde eodem modo quo alia a ſe cognoſcit, & priuationes ipſorum nouit non ſicut primum cognitum, quia in intellectu ſuo non poteſt eſſe aliqua priuatio: ſed ſunt ſecunda intellecta, vt ex prædictis patet.

diſt. 25. q. 1. art. 2.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſcientia Dei nullo modo a re cauſata eſt: nec tamen eſt cauſa omnium quæ cognoſcit: ſed horum tantum, quorum eſt per ſe cognitio, ſ. bonorum: mala autem cognoſcit per bona, vt dictum eſt.

Corp. art.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ malum non cognoſcitur a Deo per ſimilitudinem ſuam: ſed per ſimilitudinem boni. ſm enim ꝙ deus cognoſcit eſſentiam ſuam cognoſcit vnãquãq; rem quãtum de ſua bonitate participat, & in quo deficiat, & ita cognoſcit malum: cum in defectu ratio mali conſiſtat.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cognoſcere per aliud id quod per ſe natum eſt cognoſci, eſt imperfectæ cognitionis: ſed malum per ſe, nec cauſam, nec voluntatem, nec cognitionem habet, ſed per bonum: vt dicit Dio. 4. cap. de diui. no. & ideo hæc eſt perfecta cognitio mali, vt per bonum cognoſcatur.

ARTICVLVS III.

c Vtrum res, quæ cognoſcuntur a Deo ſint in Deo.

1. cont. ca. 47.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd res, quæ a Deo cognoſcuntur, in Deo nõ ſint. Omne illud in quo eſt aliquid, diuerſum ab eo compoſitum eſt: cum igitur Deus ſit ſimpliciſſimus, videtur ꝙ res quæ ſunt diuerſæ ab eo, in ipſo non ſint. Si dicas, quòd non ſunt in eo per eſſentiam: ſed per ſui ſimilitudinem.

¶ 2 CONTRA. Vnaquæq; res verius eſt, vbi eſt per ſuã eſſentiam, q̃ vbi eſt per ſuam ſimilitudinem: quia ibi non videtur eſſe, niſi ſecundum quid. Si igitur res in Deo non ſunt, niſi ſm ſui ſimilitudinem, videtur, ꝙ verius & melius ſint in ſeipſis q̃ in Deo, quod eſt contra Aug. & Anſel

Auguſ. ſup. Gen. ad literam. ca. 15. tom. 3. Anſel. monol. c. 35.

¶ 3 Præt. Similitudo reſpondet ei, cuius eſt ſimilitudo: ſed res omnes non habẽt in ſe lucem & vitam: cum igitur in Deo ſint vita & lux, videtur, ꝙ non ſint in Deo per ſimilitudinem.

¶ 4 Præt. Vbi eſt res ſm ſui ſimilitudinem, ibi non attribuitur ſibi operatio propria ſua. lapis. n. in oculo nõ mouetur deorſum, ſed act. 17. dicitur, ꝙ in ipſo Deo viuimus mouemur & ſumus. ergo videtur, ꝙ non ſumus in Deo per ſĩlitudinem tm̃.

¶ 5 Præt. Similitudines rerum in Dei ſcientia exiſtentes cum ad ſcientiam pertineant, filio appropriantur: ſed in ipſo appropriatur in litera ſpirituiſancto, per ipſum filio, & ex ipſo patri. ergo videtur, ꝙ non dicatur res eſſe in Deo ſm ſimilitudinem.

SED CONTRA EST quod dicitur Ioan. 1. Quod factum eſt in ipſo vita erat &c.

RESPONDEO, Dicendum, quòd hęc præpoſitio, in, ſm quòd diuerſis adiungitur, diuerſas habitudines notat, vt cum dicitur eſſe in toto, vel eſſe in loco, & huiuſmodi. Et ideo ſciendũ, quòd aliud eſt eſſe in ſcientia Dei, & aliud in Deo eſſe, & aliud eſſe in eſſentia diuina. Scientia. n. nominat cognitionem quandam. Vnde eſſe in ſcientia nihil aliud eſt, q̃ per ſciẽtiam cognoſci: & ideo omnia quæ Deus ſcit, & bona & mala in ſciẽtia eius eſſe dicuntur. Sed eſſentia ſignificatur per modum formæ vel naturæ: vnde eſſe in eſſentia diuina nihil aliud eſt, q̃ ſubſiſtere in natura diuina, vel eſſe idem naturæ diuinæ, & ideo creaturæ non poſſunt dici in eſſentia diuina eſſe: ſed tm̃ perſonæ diuinę, & proprietates & attributa. Sed hoc nomẽ Deus, ſignificat rem ſubſiſtentem cuius eſt eſſe & operari. Vnde eſſe in Deo poteſt intelligi dupliciter: Vel quod eſt in eſſe ipſius, & ſic creaturæ non ſunt in Deo: Vel quod ſubiacet operi eius, ſicut dicimus opera, quorum domini ſumus in nobis eſſe, & per modum iſtũ omnia, quæ a Deo ſunt, in eo eſſe dicuntur, non autem mala, q̃ ab ipſo non ſunt. Et ita patet, quòd tria prædicta ſe habent ſecundum quendam ordinem. quicquid. n. eſt in eſſentia diuina eſt in Deo, quaſi pertinens ad eſſe ipſius: ſed non cõuertitur, ſicut ea quæ ſubiacent operi eius in ipſo ſunt, ſed nõ in eſſentia eius, & ſimiliter quicquid eſt in Deo, eſt in ſcientia eius, ſed non conuertitur: vt patet, de malis.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd in Deo nihil eſt diuerſum ab ipſo: vnde & creaturæ ſecũdum hoc, ꝙ in Deo ſunt, non ſunt aliud a Deo, quia creaturę in Deo ſunt cauſatrix eſſentia, vt dicit Anſel. ſunt. n. in deo per ſuam ſimilitudinem: ipſa autem eſſentia diuina ſimilitudo eſt omnium eorum, quæ a Deo ſunt.

Monol. ca. 35.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ eſſe creaturæ poteſt quadrupliciter conſiderari. Primo modo, ſecundum ꝙ eſt in propria natura. Secundo modo, prout eſt in cognitione noſtra. Tertio modo, prout eſt in Deo. Quarto modo cõiter, prout abſtrahit ab omnibus his. Cum ergo dicitur, ꝙ creatura verius eſſe habet in C Deo, q̃ in ſeipſa, comparatur primum & tertium eſſe reſpectu quarti, quia omnis comparatio eſt reſpectu cõis, & pro tanto dicitur, ꝙ in Deo habet verius eſſe: quia omne quod eſt ĩ aliquo, eſt in eo per modum eius in quo eſt, & non per modum ſui. vnde in Deo eſt per eſſe increatum, in ſe autem eſt per eſſe creatũ, in quo minus eſt de veritate eſſendi, q̃ in eſſe increato. Si autem comparetur eſſe primum ad ſecundum reſpectu quarti, inueniuntur ſe habere ſm excedentia & exceſſa. eſſe. n. quod eſt in propria natura rei in eo, quod eſt ſubſtãtiale excedit eſſe rei in anima, quod eſt accidentale: ſed exceditur ab eo ſecundũ hoc quod eſt eſſe materiale, & illud intellectuale: & ita patet, ꝙ aliquãdo res verius eſſe habet, vbi eſt per ſuam ſimilitudinem, quàm in ſeipſa.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſimilitudo rei quæ eſt in anima, dupliciter conſideratur: Vel ſm ꝙ eſt ſimilitudo rei, & ſic nihil attribuitur ſibi niſi quod in re inuenitur: Aut ſm eſſe, quod ha D bet in anima, & ſic attribuitur ſibi intelligibilitas vel vl'itas, ſicut etiam patet in imagine corporali, cui conuenit eſſe lapideũ ex parte eius in quo eſt, & non ex parte eius, cuius eſt ſimilitudo. ſimiliter dico, quòd ſimilitudini rerum, quæ eſt in Deo, conuenit eſſe vitam & lucem non ſm hoc, ꝙ ſimilitudo rei eſt, ſed ſm ꝙ eſt in Deo, & dicitur vita, inquantum eſt principium operationis ad eſſe rerum: ſicut etiam dicitur a Philoſopho in 8. Phy. ꝙ motus cæli eſt, vt vita quædam natura exiſtẽtibus omnibus: ſed inquãtum eſt principium cognitionis rerum dicitur lux. Vel aliter poteſt dici, ꝙ ſimilitudo rei, quæ in anima eſt; dicitur vita inquantum eſt, vt forma quædam & perfectio intellectus, & lux inquantum eſt principium intellectualis operationis, & per talem ſimilitudinem dicuntur etiam, in Deo res eſſe vita & lux: ſunt. n. in eo, ſicut artificiata in artifice per ſuas ſimilitudines.

Tex. 1.

E ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ eſſe, & viuere, & moueri, nõ attribuuntur rebus in Deo exiſtentibus ſecũdum eſſe, quod in ipſo habent: ſed ſecundum eſſe quod in ſeipſis habent a Deo, vt eſſe pertineat ad eſſentiam, viuere ad virtutem, & moueri ad operationem: vel viuere ad animã, moueri ad corpus, & eſſe ad vtrũque: & ſic res in propria natura exiſtentes dicuntur eſſe in deo: ſecundum quòd eſſe earum a Deo continetur, & ſic de alijs, ſ. de motu & vita.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ſimilitudo rei, quæ eſt in Deo, nõ eſt accepta a re, ſed eſt cauſa rei. vnde quicquid eſt in eo per ſui ſimilitudinẽ, eſt in eo, ſicut in principio operante & conſeruante. Operatio autem & conſeruatio rerum a Deo completur per voluntatem, & bonitatem eius, quia volũtas inter tria. ſ. ſcientiam

Hic aperit quare bona tantum dicantur eſſe in deo & non mala.

ET inde eſt, quòd bona tantum dicuntur eſſe in Deo non mala, & illa prope, hęc lõge, quia licet in Deo aliqua dicantur eſſe ꝑꝑ cognitionis pręſẽtiã, & Deus bona & mala cognoſcat: mala tamen non cognoſcit niſi ꝑ no- B titiã, bona vero non ſolum per ſcientiam, & ſed etiam per approbationem, & beneplacitũ. Et ob talem cognitionem aliqua dicuntur eſſe in Deo. ſcilicet, quia ita ea ſcit vt etiam approbet, & placeant, ideſt ita ſcit vt eorum ſit author.

Quod idem eſt omnia eſſe ex Deo. & per ipſum, & in ipſo.

PRoinde ſi diligẽter inſpiciamus, idem videtur eſſe, omnia eſſe ex deo, & per ipſum, & in ipſo. Vnde Amb. in. 3. lib. de ſpirituſancto. Hæc tria ex ipſo. & per ipſum & in ipſo ſunt, omnia vnũ eſſe ſupra diximus. Cum dicit per ipſum eſſe omnia, non negauit in ipſo eſſe omnia. Eandem vim habẽt omnia hęc, ſcilicet cũ ipſo, & in ipſo, & per ipſum, & vnum in his atque conſimile, non contrarium intelligitur. Ecce habes, quia ex eadem intelligentia ſcriptura dicit eſſe

Libr. 3. de ſpir. ſ. c. 12. to. 2.

Rom. 11.

tiam potentiam, & voluntatem proximius eſt ad opus: & ideo in ipſo appropriatur ſpirituiſancto, qui procedit per modum volūtatis, & cui bonitas appropriatur: cum hęc præpoſitio, in, dicat habitudinem ad continens, & conſeruans. Sed per ipſum appropriatur filio: quia, per, denotat cauſam formalē, & ars per quam ſicut per formam operatur artifex, filio appropriatur. Ex ipſo autem propter habitudinē principij, quam importat hæc prępoſitio, ex, appropriatur patri, qui eſt principium non de principio.

oīa eſſe in ipſo, & per ipſum & ex ipſo vel cum ipſo. Cum ergo ex eadem ratione omnia dicantur eſſe ex deo, vel per ipſum, non ſolum quia ſcit, ſed etiam quia eorum author eſt, conſequitur vt eadem ratione ita eſſe in deo dicantur, ſcilicet quia ſcit, & eorum author eſſe dicitur, quia in illo viuimus, & mouemur & ſumus, quia eo authore ſumus, mouemur, & viuimus. Cum ergo non ſit author niſi bonorum, merito ſola bona in eo eſſe dicuntur, ſicut ex ipſo, & per ipſum. Cum ergo in eius cognitione, vel p̄ſcientia ſint omnia, ſcilicet bona & mala: in eo tamen non dicuntur eſſe niſi bona, quorum author eſt. Vnde Auguſt. in lib. de natura boni. Cum audimus, inquit ex Deo, & per ipſum, & in ipſo eſſe omnia, omnes vtique naturas intelligere debemus, & omnia quę naturaliter ſunt. Neque enim ex ipſo ſunt peccata, quæ naturam non ſeruant: ſed vitiant, quę ex voluntate peccantium naſcuntur omnia. Hic aperte dicitur, ꝙ in illa generalitate locutionis bona tantum continentur.

QVÆST. II.

B

Deinde quæritur de idęis.

Et circa hoc tria quæruntur.

Et primo. An ideæ ſint.
†c.28.to.6. Secundo. De pluralitate idearum.
Tertio. Vtrum ideę omnium in Deo ſint.

ARTICVLVS I.

Quid nomine ideæ importetur.

1.par.q.16. artic.1.
Et de veri. 3.artic.1.
1.Met.†tex. 32.

AD pimū ſic proceditur. Vr̄ ideas nō eſſe. ſicut. n. dicit Philoſophus in principio Met. Dicere exēplaria eſſe vaniloquium eſt, & poeticas metaphoras dicere: ſed ideas exemplaris rerum dicimus. ergo vanum eſt ideas dicere.

Vbi ſup.
¶ 2 Præt. Perfectius eſt agens, quod non eget in ſua actione ad exemplar reſpicere, q̄ quod exemplari indiget: ſed Deus eſt perfectum agens. ergo non eſt ſibi opus ideis, ad quarum exemplar faciat res. vnde ibidem Philoſophus ſubdit. nā quid eſt opus ad ideas reſpicere?

Vbi ſuperius.
¶ 3 Præt. ſecundum Auguſtinum Melius ſcitur res per eſſentiam ſuam, q̄ per ſimilitudinem ſuam: ſed Deus nobiliſſime cognoſcit res. ergo ſcit eas per eſſentias earum, & non per aliquas ſimilitudines ideales rerum.

¶ 4 Præt. Omnis cognitio, quæ eſt per medium, videtur eſſe collatiua & diſcurſum habere de vno in aliud: ſed Deus cognoſcit ſimplici intuitu, ſine diſcurſu & collatione. ergo videtur, quòd non cognoſcat res mediantibus ideis.

Lib. 83. q. 46. to. 4.
CONTERA eſt, quod dicit Auguſtinus, Qui negat ideas eſſe, negat filium eſſe: ſed hoc eſt hęreticum. ergo & primum.

εἰ δέας
¶ 2 Præt. Commen. dicit in 11. Meta. quòd ſicut omnes formæ ſunt in potētia in prima materia: ita ſunt in actu in primo motore: ſed nihil aliud dicimus ideas, niſi formas rerum in deo exiſtentes. ergo verum eſt ideas eſſe.

D.642.
T.cō.18.
RESPONDEO, Dicendum, ꝙ ſicut formæ artificiales, habent duplex eſſe. vnum in actu, ſecundum qđ ſunt in materia. aliud in potentia, ſecūdum qđ ſunt in mente artificis, non quidem [d] in potentia paſſiua, ſed actiua: ita etiam formæ materiales, habent duplex eſſe: vt dicit Cōmen. in 11. Meta. vnum in actu, ſecūdum qđ in rebus ſunt, & aliud in potentia actiua, ſecūdum qđ ſunt in motoribus orbium, vt ipſe ponit, & præcipue in primo motore, loco cuius nos in Deo dicimus. Vnde apud oēs philoſophos cōiter dicitur, ꝙ omnia ſunt in mente Dei: ſicut artificiata in mente artificis: & ideo formas rerum in Deo exiſtentes ideas dicimus, quæ ſunt ſicut formæ operatiuę.

F Vnde dicit Diony. loquens de ideis, in quinto capitulo de diuino. exemplaria dicimus ſubſtantificas rationes exiſtentium in Deo, vniformiter præexiſtentes, quas theologia prædiffinitiones vocat, & diuinas, & bonas voluntates exiſtentium prædeterminatiuas & productiuas. Per ideas tñ deus non tantū practicam: ſed ſpeculatiuam cognitionem de rebus habet, cum non ſolum cognoſcat res, ſecundum hoc, quòd ab ipſo exeunt: ſed etiam ſecundum qđ in propria natura ſubſiſtunt. Idea. n. dicitur ab ideos, quod eſt forma. vnde nomen ideæ, quantū ad proprietatem nominis æqualiter ſe habet ad practicam, & ſpeculatiuam cognitionem. forma. n. rei in intellectu exiſtens, vtriuſq; cognitionis principiū eſt. Quāuis. n. ſecūdum vſum loquentium idea ſumatur ꝓ forma, quę eſt principium practicę cognitionis, ſecundum ꝙ ideas exemplares rerum formas nominamus: tñ etiā principium ſpeculatiuæ cognitionis eſt ſecūdum ꝙ ideas contēplantes formas rerū nominamus.

Quòd omnia ex patre, et per patrem, & in patre ſunt, ita de filio, & de ſpirituſancto eſt dicendum: licet propter perſonas fiat diſtinctio.

G PRæterea ſciendum eſt, quòd licet ibi indicetur diſtinctio perſonarum, cum dicitur ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo: omnia tamen ex patre, & per patrem, & in patre ſunt. Similiter de filio, & de ſpirituſancto accipiendū eſt. Vnde Auguſt. in 1. lib. de trinita. Non confuſe, inquit, accipiēdum eſt, quod ait Apoſtolus: ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo. Ex ipſo dicens propter patrem, per ipſum, propter H filium, in ipſo, propter ſpiritū ſanctum. Vigilanter autem attende: ne quia patrem volens intelligi dixit ex ipſo: ſic intelligas omnia ex eſſe patre, vt neges omnia eſſe ex filio, vel ex ſpirituſancto, cum ex patre, & per patrem, & in patre omnia eſſe ſane dici poſſint. Similiter & de filio, & de ſpirituſancto dicendum eſt.

†li. 6. c. 10. in fi. to. 3.
Rom. 11.

Tex. cō. 4.
¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut dicit Cōmen. in 11. Metaph. Plato & alij antiqui philoſophi, quaſi ab ipſa veritate coacti, tendebant in illud quod poſtmodum Ariſt. expreſſit, quā- I uis nō peruenerint in ipſum: & ideo Plō ponens ideas, ad hoc tendebat, ſecundum ꝙ & Ariſt. poſuit. ſ. eas eſſe in intellectu diuino. vnde hoc improbare Philoſophus non intendit: ſed ſecūdum modum, quo Plato poſuit formas naturales per ſe exiſtētes ſine materia eſſe.

¶ Ad ſecundum dicēdum, ꝙ ſi Deus indigeret reſpicere in aliquod exemplar extra ſe, eſſet imperfectum agens: ſed hoc non contingit, ſi eſſentia ſua exemplar omnium rerum ponatur, quia ſic intuendo eſſentiam ſuam, omnia producit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd oportet illud, per quod eſt cognitio rei, eſſe vnitum cognoſcenti. vnde eſſentia rerum creatarum, cum ſit ſeparata a Deo, non poteſt eſſe medium cognoſcēdi ipſas res a Deo: ſed cognoſcit eas nobiliori medio. ſ. per eſſentiam ſuam: & ideo perfectius cognoſcit, & nobiliori modo, quia ſic nihil niſi eſſentia eius, eſt principiū ſuæ cognitionis. Oporteret enim, quòd eſſet aliud ſi per eſſentiam rerum, quaſi per K medium cognoſceret res, cum medium cognoſcendi ſit cognitionis principium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cognitio diſcurſiua eſt, qñ ex prius notis in ignotum deuenitur, & nō qñ per ſiſitudinem rerū appræhenditur res ipſa, quia ſic etiam oculus videns lapidem, haberet cognitionem collatiuam de ipſo: & ideo quāuis Deus: ſciat res per ſimilitudinem, quæ in ipſo eſt, ſicut per medium, & quamuis cognoſcat etiam ordinem rerum: non tamen habet diſcurſiuam ſcientiam, quia omnia ſimul intuetur.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum ideæ ſint plures.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſint plures ideæ. idea. n. dicitur ſimilitudo per quam cognoſcit̄

Quæſt. 1. art. 1. iſtius diſt.
res: ſed ſicut ſupra habitum eſt: Deus cognoſcit omnia per eſſentiam ſuam: cum igitur eſſentia ſua ſit vna, videtur, quòd idea ſit tm̄ vna. Si dicas, ꝙ ſunt plures ꝑpter reſpectus diuerſos ad res,

1.par.q.15. 2. Et quodl. 4. lib. Et de ver. q.3. ar. 2. Et. 1. cōt. c.51.
†c.27.to.6.
lib. 5. ſuper Gen. ad lite. ca. 16 & 18. to. 3.
¶ 2 Contra. Relationes, quę ſunt Dei ad creaturam, ſunt realiter in creaturis & non in Deo: creaturæ autem nō fuerunt ab æterno. ergo nec relationes Dei ad creaturam. ergo ideæ nō fuerunt plures ab æterno: ſed Deus non alio modo cognoſcit res factas, q̄ anteq̄ faceret, vt habitum eſt ex verbis Aug. ergo modo non cognoſcit per plures ideas res: ſed per vnam tantū.

¶ 3 Pret. Vt dictū eſt idea ſe habet ad rem cuius eſt: ſicut forma artis quæ eſt in mente artificis ad artificiatum: ſed diuerſitas artificiatorum prouenit ex pluralitate formarum, q̄ ſunt in mente artificis, & non econtrario. ergo videtur, ꝙ nec diuerſitas rerum poſſit inducere pluralitatem idearum.

Quòd non omnia, quæ ex Deo ſunt etiam de ipſo ſunt: ſed econuerſo.

ILlud etiam hic annectēdum eſt, ꝙ non oīa q̄ dicūtur eſſe ex deo, etiam de ipſo eſſe dici debeant. Quia vt ait Aug. in lib. de natura boni. Non hoc ſignificat penitus ex ipſo quod de ipſo. Qđ enim de ipſo eſt, poteſt dici eſſe ex ipſo: ſed non omne quod ex ipſo eſt, poteſt dici eſſe de ipſo, quia non eſt de ſua ſubſtantia. Ex ipſo enim ſunt cęlum & terra, quia ipſe fecit ea: non autem de ipſo, quia non de ſubſtantia ſua: ſicut aliquis homo ſi generat filiū, vel facit domū. Ex ipſo eſt filius, ex ipſo eſt & domus: ſed filius de ipſo, domus vero de terra, & ligno, non de ipſo.

Quæ dicta ſunt ſummatim colligit.

EX præmiſſis apertum eſt, ꝙ in Dei cognitione ſiue p̄ſcientia ſunt omnia, ſcilicet bona & mala: ſed non omni modo ſunt ibi B mala quo bona. Et ꝙ in Deo bona tātum ſunt, ſicut ex ipſo, & per ipſum, non mala. Et ex quo ſenſu hæc accipienda ſint, aſsignatum eſt. Et quòd de ipſo non dicitur eſſe proprie, quod aliud eſt ab ipſo. Ex ipſo autem eſſe dicuntur omnia, quæ eo auctore ſunt.

art. præc.
¶ 4 Pręt. Sicut idea dr̄ relatiue ad ideatū, ita & ſciētia dicitur per reſpectum ad ſcibile: ſed quāuis ſint plura ſcita a Deo, tñ eſt vna eius ſcientia. ergo rerum omniū quæ ab ipſo producuntur eſt vna tm̄ idea.

Lib. 85. q̄ſt. q. 46. to. 4.
SED CONTRA, illud in quo non eſt pluralitas aliqua, non poteſt pluraliter cōſignificari: ſed Aug. pluraliter ideas nominat dicens, ꝙ ideæ ſunt rationes rerum ſtabiles, in mente diuina exiſtentes, & cum ipſæ nec oriantur nec intereant, ſecundum eas tñ ſit oē quod interit & oritur. ergo ideæ ſunt plures.

Dam. 3. fidei orth. c. 8. Aug. ibidem.
¶ Præt. Secundum Dam. differentia eſt cauſa numeri: ſed ſecundum Aug. Deus alia ratione creauit hominem & equum. ergo videtur, quòd ſint plures rationes ideales rerum in Deo.

Diſt. 2. q. 1. art. 3.
art. præced.
RESPONDEO, Dicendum, quòd cum Deus de ſingulis rebus propriam cognitionem habeat: oportet, ꝙ eſſentia ſua ſit ſiſitudo ſingularium rerum, ſm̄ ꝙ diuerſæ res diuerſimode, & particulariter ipſam imitantur ſm̄ ſuam capacitatem, quamuis ipſa ſe totam imitabilem præbeat: ſed ꝙ perfecte nō imitantur eam creaturæ, ſed difformiter, hoc eſt ex earum diuerſitate & defectu, vt dicit Dio. in 2. ca. de di. no. Vnde cū hoc nomen idea, nominet eſſentiam diuinam, ſm̄ ꝙ eſt exemplar imitatum a creatura, diuina eſſentia erit propria idea iſtius rei ſecundum determinatum imitationis modum. Et quia alio modo imitant̄ eam diuerſæ creaturæ, ideo dicitur ꝙ eſt alia idea vel ratio qua creatur homo & equus. Et exinde ſequitur, quòd ſm̄ reſpectum ad plures res, quæ diuinam eſſentiam diuerſimode imitātur ſit pluralitas in ideis, quāuis eſſentia imitata ſit vna. verbi gratia. ſicut ex prædictis patet, quicquid perfectionis in rebus eſt: hoc totum Deo ſm̄ vnum & idem indiuiſibile conuenit. ſ. eſſe, viuere, & intelligere, & omnia huiuſmodi. Cum autem oēs creaturæ imitentur ipſam eſſentiam quantum ad eſſe: non tñ omnes quantum ad viuere. Nec iterum illa quæ imitantur ipſam quantum ad eſſe, eodem modo eſſe participant, cum quædam alijs nobilius eſſe poſſideant, & ex hoc efficitur alius reſpectus eſſentiæ diuinæ ad ea, quæ habent tm̄ eſſe, & ad ea quæ habent eſſe, & viuere. & ſiſr ad ea, quæ diuerſimode eſſe habent, & ex hoc ſunt plures rationes ideales, ſm̄ ꝙ Deus intelligit eſſentiam ſuam, vt imitabilem per hunc, vel per illum modum. Ipſæ. n. rationes imitatiōis intellectæ ſeu modi ſunt ideæ: idea enim, vt ex dictis patet nominat formam, vt intellectam, & non prout eſt in natura intelligentis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ idea non nominat tm̄ eſſentiam, ſed eſſentiam imitabilem. vnde ſm̄ ꝙ eſt multiplex imitabilitas in eſſentia diuina, propter plenitudinem ſuæ perfectionis, eſt pluralitas idearum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quāuis relationes quæ ſunt Dei ad creaturam, realiter in creatura fundentur: tñ ſm̄ rationem, & intelſm̄ in Deo etiam ſunt: Intelſm̄ autem dico non tm̄ humanum, ſed etiam angelicum & diuinum: & ideo quāuis creaturæ ab æterno non fuerint: tñ intelſ̄ diuinus ab æterno fuit intelligens eſſentiam ſuam diuerſimode a creaturis imitabilem, & A propter hoc fuit ab æterno pluralitas idearum in intellectu diuino, non in natura ipſius. non. n. eodē modo eſt in Deo forma equi & vita, quia forma equi non eſt in Deo, niſi ſicut rō intellecta: ſed ratio vitæ in Deo eſt non tm̄ ſicut intellecta, ſed etiam ſicut in natura rei firmata.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quāuis pluralitas idearum attendatur ſecundum reſpectus ad res: non tñ pluralitas rerum eſt cauſa pluralitatis idearum: ſed ecōtrario. non. n. quia res diuerſimode imitantur diuinam eſſentiam: ideo intellect⁹ eius intuetur eam diuerſimode imitabilem: ſed potius econtrario. Intelſ̄. n. diuinus eſt cauſa rerum: diſtinctio autē idealium rationum, eſt ſecundum operationē intelſ̄ diuini: prout intelligit eſſentiam ſuā diuerſimode imitabilem a creaturis.

¶ Ad quartum dicēdum. ꝙ eſſentia diuina vna eſt, & reſpectus plures: & ideo illud quod nominat tm̄ eſſentiam, non poteſt pluraliter ſignificari: ſicut eſt ſcientia, quæ tenet ſe magis ex parte ſcientis, vt forma ipſius. Ratio autem ſe tenet magis ex parte rei, vt conſignificari, & ſignificari pluraliter poſſit. Dicimus. n. rationes plures. Idea aūt. q. medio modo ſe habet, quia eſſentiam & rōnem imi- C tationis, quæ eſt ſecūdum reſpectū importat: & ideo ſi inueniat̄ in noīe ideæ conſignificatā pluralitas, vt cum pluraliter profertur: raro tñ aut nunquām inuenitur ſignificata per additionem termini numeralis, vt ſi dicatur plures ideæ. pluralitas. n. exprimitur magis ſignificando, quām conſignificando &c.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Deo ſint ideæ omnium, quæ cognoſcit.

1.par.q.15. art.3.
Et de ver. q.3.ar.6.
AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ non omnium quæ cognoſcit Deus: ideæ in ipſo ſint. Mala. n. cognoſcit Deus: ſed mali idea in ipſo eſſe non poteſt, cum idea imitationem importet. vnūquodq; autem per hoc malum eſt, quòd ab imitatione Dei recedit. ergo non omnium rerum ideæ ſunt in Deo cum plures res malę ſint.

D ¶ 2 Præt. Idea nominat formam: dicitur. n. ab idos, quod eſt forma: ſed materiæ primæ non eſt aliqua forma, ſicut nec primus actus, qui eſt deus habet aliquām materiam: aliās neutrum eſſet primum. ergo non omnium eſt idea in Deo.

¶ 3 Præt. De⁹ nō tm̄ cognoſcit vlīa, ſed ēt particularia. Sed particulariū inquātū huiuſmodi, nō vr̄ eē idea, cū oīa ſingularia vni⁹ ſpeciei ī forma cōueniāt. ergo nō oīum cognitorū a deo eſt idea.

¶ 4 Præt. Idea nō eſt niſi alicui⁹, qđ eā ꝑ imitationē ꝑticipat: ſed accñtia cū non ſint ꝑ ſe ſubſiſtētia nihil participant: ſed ipſa ſunt participationes q̄dā. ergo cū accidentia ſint cognita a deo ſicut ſubſtantiæ, videtur ꝙ nō omniū cognitorū a deo ſit idea.

SED CONTRA, Oīs cognitio eſt ꝑ ſpēm aliquam cogniti in cognoſcente: ſed ſpecies rerum in deo exiſtentes ideæ dicuntur. ergo omnium cognitorum a deo idea in ipſo eſt.

cap. 5. de di. nom.
2. de anima tex. 34.
RESPONDEO, Dicendum, ꝙ ſicut ex authoritate Dion. E inducta patet, idea dr̄ ſimilitudo vel ratio rei in deo exñs, ſm̄ ꝙ eſt productiua ipſius rei, & p̄determinatiua. & ideo vnūquodq; ſm̄ ꝙ ſe habet ad hoc, ꝙ a Deo producatur: ita ſe habet ad hoc, ꝙ ipſius idea ſit in eo. Omne aūt quod ab aliquo per ſe agente producitur: oportet ꝙ ſm̄ hoc quod ab ipſo effectum eſt, ipſum imitetur, quia vt probat Philoſophus. ſimile agit ſibi ſimile tā in his, quæ agunt per voluntatem, quām in his, quæ agunt per neceſſitatem. Vnde ſecūdum id quod aliquid a deo producitur, ſm̄ hoc ſiſitudinem in ipſo habet, & ſm̄ hoc eſt idea ipſius in deo, & ſm̄ hoc a deo cognoſcitur: & ideo cum omnis res a deo producatur, oportet omnium rerum ideas in ipſo eſſe.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ malum inquantum malum, nihil eſt cum ſit priuatio quędam ſicut cæcitas; & ideo rei male idea quidem in Deo eſt, non quidem inquãtum mala eſt: ſed inquantum res eſt, & ipſum malum per oppoſitum bonum cognoſcitur a Deo, a quo res priuationi ſubiecta deficit.

¶ Ad ſecũdum, ꝙ cũ materia prima a Deo ſit, oportet ideã eius aliqualiter in Deo eſſe, & ſicut attribuit ſibi eſſe, ita attribuitur ſibi idea in deo: quia oẽ eſſe inquantum perfectum eſt, exẽplariter ductum eſt ab eſſe diuino. Eſſe aũt perfectum materiæ nõ cõuenit in ſe: ſed ſolum ſm ꝙ eſt in cõpoſito. In ſe vero habet eſſe imperfectum ſm vltimũ gradum eſſendi, q eſt eſſe in potẽtia: & ideo perfectam rõnẽ ideę non habet, niſi ſm ꝙ eſt in compoſito: qa ſic ſibi a Deo eſſe perfectum cõfertur. In ſe vero conſiderata, habet in Deo imperfectam rationem ideæ, hoc eſt dictu, quia eſſentia diuina eſt imitabilis a compoſito, ſm eſſe perfectum, a materia ſm eſſe imperfectũ: ſed a priuatione nullo modo. Et ideo compoſitum, ſm rationẽ ſuæ formæ, habet ꝑfecte ideam in Deo, materia vero imperfecte: ſed priuatio nullomodo.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ particularia habent ꝓprias ideas in Deo. vnde alia eſt ratio Petri & Martini in Deo, ſicut alia ratio hominis & eq. Sed tñ diuerſimode, quia diuerſitas hoĩs, & equi, eſt ſm formã cui ꝑfecte reſpondet idea. Sed diſtinctio ſingularium vnius ſpeciei eſſentialis, eſt ſm materiam, quæ non perfecte habet ideam: & ideo perfectior eſt diſtinctio rationum, rñdentium diuerſis ſpeciebus, q̃ diuerſis indiuiduis: ita tñ, ꝙ imperfectio referatur ad res imitantes, & non ad eſſentiam diuinam, quam imitantur.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ accidentia etiam perfectum eſſe non habent. vnde deficiunt a perfectione ideæ: propter quod etiam Plato non poſuit ideas accidentiũ: ſed ſubſtantiarum tantum, vt 1. Meta. dicitur: Tex. 45. tñ ſm ꝙ eſſe habent per imitationem diuinę eſſentiæ: ſic eſſentia diuina eſt eorum idea. Et ſic patent omnia obiecta, & etiam dicta in litera.

DISTIN. XXXVII.

A

Quibus modis dicatur Deus eſſe in rebus.

ET quoniam demonſtratum eſt ex parte, quõ omnia dicãtur eſſe in Deo, addendum videtur hic: *b* quibus modis dicatur deus eſſe in rebus: ſi tñ id humana mens, vel ex parte digne valeat cogitare, vel lingua ſufficiat eloqui. Sciendum ergo eſt, ꝙ Deus incõmutabiliter ſemper in ſe exiſtens, ꝑſentialiter, potẽtialiter, eſſentialiter eſt in oĩ natura ſiue eſſentia ſine ſui diffinitione, & ĩ omni loco ſine circumſcriptione, & in omni tpe ſine mutabilitate. Et pręterea, in ſanctis ſpiritibus, & animabus eſt excellentius. ſ. ꝑ gratiam inhabitans, & in homine Chriſto excellẽtiſsime, in quo plenitudo diuinitatis corporaliter habitat: vt ait Apoſtolus. † Coloſſ. 2. In eo. n. Deus habitauit nõ ꝑ gratiam adoptionis, ſed ꝑ gratiam vnionis. Ne autẽ iſta, quia capacitatem humanę intelligentiæ excedunt, falſitatis arguere aliqui ꝓſumant, ſanctorum authoritatibus muniẽda mihi vñt. Beatus Grego. ſuper cantica cãticorum inquit. † In Gl. ſup. cap. 5. ibi. Quo abijt. Licet Deus cõi modo omnibus rebus inſit pręſentia, potẽtia, ſubſtãtia: tñ familiariori modo per gratiã dicitur eſſe in illis, q mirificentiam operũ Dei acutius, & fidelius conſiderant. De hoc. n. eodem Aug. ad Dardanum in lib. de pręſentia dei ait. † In epiſto. 57. to. 2.

Cum deus ſit natura incorporea, & incommutabiliter viua, æterna ſtabilitate in ſeipſo manens, totus adeſt rebus omnibꝰ, & ſingulis totus. Sed in quibus habitat, habent eum pro ſuæ capacitatis diuerſitate, alij amplius, alij minus, quos ipſe ſibi dilectiſſimum templum gratia ſuæ bonitatis ædificat. Hilariꝰ quoq; in 8. lib. de tri. apertiſsi- † Parum ante med.
G me docet Deum vbique eſſe. Deus, inquit, immẽſę virtutis, viuens poteſtas, quæ nuſq̃ non adſit, non deſit vſq̃, ſe omnem per ſua edocet, vt vbi ſua ſint, ipſe eſſe intelligatur. Non autẽ corporali mõ, cum alicubi ſit, non etiam vbiq; eſſe credatur, cum & in omnibus eſſe non deſinat. Amb. in l. 1. de ſpirituſancto. † c. 7. to. 2. Spiritumſanctũ probat nõ eſſe creaturam, quia vbiq; eſt, quod eſt proprium diuinitatis, ita dicẽs. Cum omnis creatura
H certis naturæ ſuæ ſit circũſcripta limitibus, quomodo quis audeat creaturã appellare ſpiritumſanctum, qui non habeat circũſcriptam determinatãq; virtutem, quę & in omnibus, & vbiq; ſemper eſt? quod vtiq; diuinitatis, & dominationis eſt proprium. Idem in eodem. Domini eſt omnia complere, qui dicit. Cęlum & terram ego cõpleo. † Hier. 23. Si ergo dominus eſt, qui cælum complet & terram, quis
I ergo poteſt ſpiritumſanctum iudicare dominationis, & diuinæ poteſtatis exortẽ, qui repleuit orbẽ, Et qđ plꝰ eſt, repleuit & Ieſum totiꝰ mũdi redẽptorẽ?

Ex his alijſq; pluribus auctoritatibus aperte monſtratur, ꝙ Deus vbique & in omni creatura eſſentialiter, præſentialiter, potentialiter eſt.

Quód in ſanctis non modo eſt: ſed etiam habitat, qui non vbicunq; eſt, habitat.

IN ſanctis vero etiam habitat, in quibus eſt per gratiam: nõ enim vbicunque eſt, ibi habitat vbi vero habitat ibi eſt. In ſolis bonis habitat, qui ſunt templum eius, & ſedes eius. Vnde ꝑ Eſaiã † Iſa. 66. dñs ait. Cælum mihi ſedes eſt, terra autẽ ſcabellũ pedũ meorum: quia in electis, qui ſunt cælum, habitat deus & regnat, qui eius voluntati deuoti obtẽperant. Malos vero, q ſunt terra: iudicij diſtrictione calcat. Vnde & in lib. Sap. dicit. Thronus ſapiẽtiæ aĩa iuſti, quia in iuſtis ſpecialius eſt, q̃ in alijs rebus, ĩ qbus tamen omnibus totus eſt, quẽadmodũ anima: vt ait Aug. † Epiſt. 28. to. 2. in epiſtola ad Hiero. de origine animæ, per oĩs particulas corporis tota adeſt ſimul, nec minor in minoribus, nec maior in maioribus: ſed tñ in alijs intẽſius, ĩ alijs remiſsius operatur, cũ in ſingulis particulis corporis eſſentialiter tota ſit. Ita & deus cũ ſit in omnibus eſſentialiter ac totus, in illis tñ plenius eſſe dr̃, quos inhabitat, i. in quibus ita eſt, vt faciat eos tẽplum ſuum, & hi tales cum eo ſunt, iã ex parte: ſed in beatitudine per
B fecte. Mali vero, & ſi ibi ſint, vbi ipſe eſt, q nuſq̃ deeſt: nõ tñ ſunt cum eo. Vñ Aug. ſuper Ioã. † Trac. 111. ſup. Ioã. 17. Nõ ſatis fuit dicere, vbi ego ſum, & illi ſint: ſed addidit, mecum: qa & ibi miſeri pñt eſſe, vbi & ille eſt, qui nuſq̃ deeſt. Sed beati ſunt cum illo, quia nõ ſunt beati niſi ex eo, ꝙ cum illo ſunt, q fruuntur eo, & vidẽt illum ſicut eſt. Mali vero nõ ſunt cum illo, vt cęci in luce, nõ ſunt cũ luce: nec boni ita nunc ſunt cum eo, vt videãt per ſpẽm, & ſi ſunt ali
C quo modo cũ eo per fidẽ. Qũo autem Deus habitet in bonis, ex illis aliquatenus intelligere valebis, q̃ ſupra dicta ſunt, cum de ſpirituſſancti proceſsione tẽporali ageret, vbi licet ex parte exponit: ex parte. n. cognoſcimus, & ex parte prophetamus, quomodo ſpirituſſanctus habitet in nobis, qui nõ ſine patre, & filio inhabitat.

DISTINCTIO. XXXVII.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO quomodo res ſint in Deo. Hic ex incidenti oſtendit, quomodo Deus ſit in rebus, & diuiditur in partes duas. In prima oſtendit Deum eſſe, vbiq; & in omnibus rebus. In ſecũda parte remouet a Deo quædam, quæ creaturę in loco exiſtentes conſequuntur: ibi {Cum natura diuina &c.} Prima in duas. In prima ponit modos, quibus Deus in rebus eſſe dicitur. In ſecunda inquirit rationes illorum modorum: ibi {Quomodo autem Deus habi-
F tet in bonis &c.} Circa primum duo facit. Primo enumerat modos. Secũdo authoritatibus cõfirmat. ibi {Nunc aũt iſta &c.} Et primo confirmat modum, quo eſt cõiter in omnibus creaturis. Secundo modum, quo ſpecialiter eſt in ſanctis: ibi {In ſanctis vero &c.} Modus autem, quo ſpecialiſſime eſt in homine Chriſto pertinet, ad tertium librum: & ideo eum pręter mittit. {Quomodo autem deus &c.} hic oſtendit rationes dictorum modorum. Et primo, quantum ad modum, quo ſpecialiter ĩ ſanctis eſt. Secundo, quantum ad modum communem, quo eſt in omnibus creaturis: ibi {Ex prędictis patet, &c.} Et circa primũ duo facit. Primo oñdit veritatem. Secundo excludit quaſdã dnbitationes: ibi {Si autem quæris &c.} Et ſunt tres per ordinem inductæ, vt patet in litera. {Ex prædictis patet &c.} Hic inquirit rationem, quantum ad modum communem. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit modi illius incomprehenſibilitatem. Secundo redarguit quorundam inſufficientem aſſignationem: ibi {Quidam tamen immenſa &c.} Tertio, excludit erroneam quęſtionem: ibi {Solet etiam ab eiſdem quæri &c.} Vbi duo facit. Primo, excludit obiectionem. Secundo deſtruit poſitionem ibi {Poſtremo reſpondeant &c.

QVAEST. I.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Primo. Quomodo Deus in omnibus rebus ſit.
Secundo. Quomodo vbique ſit.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum Deus ſit in omnibus rebus.
Secundo. De diuerſitate modorum, quibus in rebus eſſe dicit.

ARTICVLVS PRIMVS.

K

Vtrum Deus ſit in rebus.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ Deus in rebus non ſit. 1. part. q. 8. art. 1. Inter cauſas. n. illæ ſolę rei intrinſecę ſunt, quæ partes eius ſunt, vt materia & forma, non autem agens & finis: ſed Deus non eſt cauſa rerum, vt veniens in conſtitutionem ipſarum: quia regit oẽs res præterquàm commiſceatur cum eis, vt dicitur lib. de cauſis. Propoſitione 20. ergo Deus in rebus creatis non eſt.

¶ 2 Præt. Nobilius agens eſt hoc, quod poteſt producere effectum in abſentia ſua, quàm quod non poteſt hoc facere, niſi per ſuam præſentiam: Deus autem eſt nobiliſſimum agens, cum igitur inueniantur quædam agentia, & ſecundum

voluntatem, & ſecundum naturam: quæ in abſentia ſui producunt effectus: ſicut ſol in cęlo exñs, efficit calorem in terra per emiſſionem virtutis ſuæ, & rex aliquis ꝑ imperium ſuum, multa efficit, vbi ipſe non eſt præſens: vr̃ ꝙ multo fortius Deus in abſentia ſui, poſſit effectum ꝓducere: & ita non oportet, ꝙ ſit in rebus quas cõdidit.

¶ 3 Præt. Quanto aliquod agens nobilius eſt, tãto nobiliorem effectum ꝓducere põt: ſed perfectius eſt quod põt per ſe cõſeruari in eſſe abſente ſua cã, q̃ quod non põt: ſicut figura perfectius eſt in cera in qua manet ẽt ſigillo amoto, q̃ in aqua vbi nõ manet in abſentia imprimentis: cum igitur Deus ſit perfectiſſimus agẽs, videtur ꝙ rebꝰ quas condidit contulerit hoc, vt ẽt in abſentia ſuæ cauſæ conſeruari poſſint ĩ eſſe: & ita ad conſeruationem rerum nõ exigitur, ꝙ Deus in rebus ſit.

¶ 4 Præt. Impoſſe eſt, ꝙ duo agentia ĩmediate operentur eandem rem, ita ꝙ vtrũq; illorum perfecte operetur, quia ad vnum operatum terminatur vna operatio, q̃ exit ab vno operãte: ſed ſingulæ res habent operationes proprias: vt dicit Dam. 2. fid. orth. c. 10. qbus ſuos effectus peragunt. ergo videtur ꝙ Deus non ĩmediate ſit operans, quicquid in rebus efficitur: & ita vr̃, ꝙ nõ in oĩbus rebus ſit.

¶ 5 Præt. Dæmones res quædam ſunt: ſed abſurdiſſime dicitur Deus in dæmonibus eſſe. ergo Deus non eſt in omnibus rebus.

SED CONTRA Hie. 23. Nunquid non cælum & terram ego impleo? ſed per cælum & terram, intelligitur omnis creatura: vt patet ex principio Gen. ergo Deus ĩ omnibus creaturis eſt. Hoc etiam videtur, per hoc quod habetur ad Heb. 1. Portans omnia verbo virtutis ſuę. Non autem poteſt conſeruare res, niſi ſit præſens eis. ergo videtur quòd in omnibus rebus ſit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Deus eſſentialiter in omnibus rebus eſt, non tamen ita quòd rebus commiſceatur, quaſi pars alicuius rei. Ad cuius euidentiam, oportet tria prænotare. Primo, quòd mouens & motum, agens & patiens, & operans & operatum, oportet ſimul eſſe: vt in 7. Phyſic. probatur. Tex. 10. Sed hoc diuerſimode contingit in corporalibus, & ſpiritualibus. Quia enim corpus per eſſentiam ſuam, quæ circumlimitata eſt terminis quantitatis, determinatum eſt ad ſitum aliquem, non poteſt eſſe, quòd corpus mouens & motum ſint in eodem ſitu: vnde oportet, quòd ſimul ſint per contactum, & ſic virtute ſua immutat corpus, quod immediatę ſibi coniungitur, quod etiam immutatum aliud immutare poteſt, vſque ad aliquem terminum. Spiritualis vero ſubſtantia cuius eſſentia omnino abſoluta eſt a quantitate & ſitu, ac per hoc loco, non eſt diſtincta ab eo quod mouet per locum vel ſitum: ſed vbi eſt quod mouetur ibi eſt ipſum mouens: ſicut anima eſt in corpore, & ſicut virtus mouens cęlum dicitur eſſe in dextra parte orbis, quem mouet, vnde incipit motus: vt habetur in 8. Phyſi. Secundum eſt, quòd eſſe cuiuſlibet rei, & cuiuſlibet partis eius, eſt immediate a Deo, eo quòd non ponimus ſecundum fidem, aliquem creare niſi Deum, creare autem eſt dare eſſe. Tertium eſt, quòd illud quod eſt cauſa eſſe, non poteſt ceſſare ab operatione qua eſſe datur, quin ipſa res etiam eſſe ceſſet. lib. 1. ſufficiẽtię. c. 11. Sicut enim dicit Auicen. hæc eſt differentia inter agens diuinum, & agens
A naturale: quòd agens naturale eſt tantum cauſa motus, & agens diuinum eſt cauſa eſſe. vnde ſecundum ipſum, qualibet cauſa efficiente remota, remouetur effectus ſuus: ſed non eſſe rei: & ideo remoto ædificatore, non tollitur eſſe domus: cuius cauſa eſt grauitas lapidum quæ manet: ſed fieri domus cuius cauſa erat: & ſimiliter remota cauſa eſſendi, tollitur eſſe. vñ dicit Gre. quòd omnia in nihilum deciderent, niſi ea manus omnipotẽtis contineret. lib. 16. moral. cap. 18. vnde oportet, quòd operatio ipſius, qua dat eſſe, non ſit interciſa, ſed cõtinua. vnde dicitur Ioã. 5. Pater meus vſq; modo operatur &c. Ex quibus omnibꝰ aperte colligitur, quòd Deus eſt vnicuique intimus: ſicut eſſe proprium rei eſt intimum ipſi rei, quæ nec incipere, nec durare poſſet, niſi per operationem Dei, per quam ſuo operi coniungitur, vt in eo ſit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ q̃uis eſſentia diuina nõ ſit intrinſeca rei, quaſi pars veniẽs in cõſtitutionem eius: tñ eſt intra rẽ, quaſi operans, & agẽs eſſe vniuſcuiuſq; rei, & hoc oportet in omni agente incorporeo, vt ex prædictis patet. † Diſt. 14.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ illud qđ agit per ſuam abſentiam, non eſt cauſa proxima eius quod dist. 8. q. 1. ar. 2. lib. 1. ſuffici. c. 2. Cor. ar.
D ſit, ſed remota: virtus enim ſolis primo imprimitur in corpore ſibi coniuncto, & ſic deinceps vſque ad vltimum, & hæc virtus eſt lumen eius, per quod agit in his inferioribus, vt Auicen. dicit. Similiter patet, quòd rex præcipiens eſt cauſa prima, ſed exequens præceptum eſt cauſa proxima & coniuncta. Deus autem immediate in omnibus operatur: vnde oportet, quòd in omnibus ſit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut ex prædictis patet, eſſe rei non poteſt conſeruari ſine cauſa eſſendi: ſicut nec motus, ſine cauſa mouente. vnde ſi ſine aliquo agente eſſe rei conſeruetur: illud agens non erit cauſa eſſendi, ſed fieri tantum: ſicut ſigillum eſt cauſa figuræ in cera: vnde remoto ſigillo remanet figura: ſicut etiam de ædificatore dictum eſt, & hoc eſt agens imperfectum: vnde ratio procedit ex falſis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd reſpectu eiuſdem operationis, non poteſt eſſe duplex cauſa proxima eodem modo: ſed diuerſimode poteſt, quod ſic patet. Operatio reducitur ſicut in
E principium in duo: in ipſum agentem, & in virtutem agentis, qua mediante exit operatio ab agente. Quanto autem agens eſt magis proximum, & immediatum, tanto virtus eius eſt mediata, & primi agentis virtus eſt immediatiſſima. Quod ſic patet in terminis. ſint a. b. c. tres cauſæ ordinatæ: ita quòd c. ſit vltima, quæ exercet operationem: conſtat tunc, quòd c. exercet operationem per virtutem ſuam, & quòd per virtutem ſuam hoc poſſit: hoc eſt per virtutem. b. & vlterius per virtutem. a. Vnde ſi quæratur quare. c. operatur, reſpondetur per virtutem ſuam, & quare per virtutem ſuam, propter virtutem. b. & ſic quouſque reducatur in virtutem cauſæ primæ, in quam docet Philoſophus quęſtiones reſoluere in poſterioribus, 2. poſt text. 22. & in 2. Phyſic. Tex. 38. Et ita patet, quòd cum Deus ſit prima cauſa omnium, ſua virtus eſt immediatiſſima omnibus. Sed quia ipſemet eſt ſua virtus: ideo non tm̃ eſt immediatum principium operationis in omnibus: ſed immediate in oĩbus operãs,

quod in alijs cauſis non contingit, q̃uis ſingulæ res operationes habeant, quibus producunt ſuos effectus.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ non eſt concedendum ſimpl'r, ꝙ Deus ſit in dæmone duabus de cauſis. Primo, q̃a dęmon nõ nominat naturam tm̃, ſed naturam deformatam, cuius deformitatis Deus non eſt operator. Secundo, quia dęmon nominat naturam intellectualẽ. vnde cum dicit: deus eſt in dæmone, intelligitur per modum, quo natura intellectualis eius eſt capax. ſ. per gratiam. Vnde nec de homine peccatore ſimpl'r dicimus: Deus eſt in iſto homine, niſi addatur inquantum eſt creatura vel p eſſentiam & pſentiam, & potentiam, quo addito, dicitur etiã Deus in dæmone eſſe.

† lib. 3 cap. 21. & lib. 2. c. 11. to. 6.

Vbi erat vel habitabat Deus, antequàm eſſet creatura.

SI autem quæris, vbi habitabat deus anteq̃, ſãcti eſſent: Dicimus q̃a in ſe habitabat vnde Aug. in li. contra Maximi. G In templo, inquit, ſuo habitat Deus. i. in ſanctis, qui ſunt templum Dei, modo ſecundum fidem ambulantes, & templum Dei erunt aliquando ſecundum ſpeciẽ, qualiter etiam nunc templum Dei ſunt angeli. Sed dicet aliquis, anteq̃ faceret deus cęlum & terram, anteq̃ faceret ſanctos, vbi habitabat? In ſe habitabat de', apud ſe habitat, & apud ſe eſt. Nõ ergo ſancti ſic ſunt domus Dei, vt ea ſubtracta cadat De'. H Immo ſic habitat Deus in ſanctis, vt ſi ipſe diſceſſerit, cadat.

Multa hic breuiter docet, quæ confirmant prædicta.

SCiendum eſt etiã, quia vt ait Aug. in lib. ad Dardanum. Dici niſi ſtultiſsime nequit, ſpiritumſanctum non habere locum in noſtro corpore, quod totum anima noſtra impleuerit. I Stultius etiam dicitur anguſtijs alicubi impediri trinitatem: vt pater, & filius, & ſpirituſſanctus alicubi ſimul eſſe non poſsint. Verum illud eſt multo mirabilius, ꝙ cum deus vbique ſit totus: non tamen in omnibus habitat. Quis porro audeat opinari, niſi inſeparabilitatem trinitatis penitus ignoret, ꝙ in aliquo poſsit habitare pater & filius, in quo non habitet ſpirituſſanctus? Aut in aliquo ſpirituſſanctus, in quo non habitet pater & filius? Fatendum eſt ergo, vbiq; eſſe deũ per diuinitatis præſentiam, ſed non vbique per inhabitationis gratiã. Propter hanc. n. inhabitationẽ gratię non dicimus pater noſter, qui es vbiq;, cum & hoc verum ſit: ſed qui es in cælis, i. in ſanctis, in quibus eſt quodam excellentiori modo.

Quòd Deus inhabitator eſt quorũdam nondum cognoſcentium Deum, & non quorundam cognoſcentium.

ILlud quoque mirabile eſt, quia vt ait Aug. in eodem, Deus eſt inhabitator quorundam nondum cognoſcentium deum, & non quorundã cognoſcentium deũ. Illi. n. ad templum dei non pertinent, qui cognoſcẽtes deum, non ſicut deum glorificant. Ad templum dei pertinent paruuli ſanctificati ſacramẽto Chriſti, & regenerati ſpirituſancto, qui nõdum valent cognoſcere deum. Ergo quem potuerunt illi noſſe nec habere, iſti potuerunt habere anteq̃ noſſe. Beatiſsimi autem ſunt illi, quibus eſt deum habere, quod noſſe. Hic aliquatenus aperit Auguſ. quomodo deus habitet in aliquo. i. habeatur, cum videlicet ita eſt in aliquo, vt ab eo cognoſcatur & diligatur.

† In eadem epiſt.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Deus ſit in omnibus; per potentiam, præſentiam, & eſſentiã: in ſanctis per gratiam, in Chriſto per eſſe.

1.part.q.8. art.3.

† In epiſto. 57. to. 2.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ inconuenienter aſſignentur modi iſti, q̃bus deus in rebus eſſe dicitur. Cum. n. dicimus deũ eſſe in rebus, ſignificamus qualiter Deus ad res ſe habeat. Sed deus vnomodo ſe habet ad omnia, q̃uis nõ oĩa vno modo ad ipſum ſe habeant: vt dicit Dio. ergo videtur, ꝙ nõ debeat eſſe niſi vnus modus exiſtendi Deũ in rebus. Si dicas, ꝙ iſti modi diuerſificatur ſecundum diuerſas habitudines creaturæ ad deum.

3.ca. de di. nom.

¶ 2 Contra. Quilibet effectus in creatura cauſat aliquam habitudinem creaturæ ad Deum. Sed quaſi infiniti ſunt effectus Dei in creaturis. ergo infinitis modis dicetur deus eſſe in creaturis, & non quinque tantum.

¶ 3 Præt. Ea ſm quæ diuerſimode creaturæ ad deum referuntur, non inueniuntur in omnibus creaturis. Sed quidam iſtorũ modorum conueniunt oĩ creaturę. ſ. per eſſentiam, pręſentiã, & potentiam. ergo videtur, ꝙ modi iſti non differant ſecundum diuerſam habitudinem creaturæ in deum. Si dicas, ꝙ diſtinguuntur ſecundum diuerſas rationes attributorum:

¶ 4 Contra. Non plus differt potentia ab eſſentia, q̃ ſcia & voluntas: ſed eſſe in rebus p eſſentiã, & potentiã cõſtituit duos modos. ergo & ĩ'r diuerſificabuntur ſecundũ omnia attributa.

IN contrarium eſt, qđ in lr̃a dr̃, & authoritatibus cõfirmat̃.

RESPONDEO, Dicendum, quòd diſtinctio iſtorum modorum partim ſumitur ex parte creaturæ, partim ex parte dei. Ex parte creaturæ inquantum diuerſo mõ ordinat̃ in deum, & coniungitur ei, non diuerſitate rõnis tm̃, ſed real'. Cum. n. deus in rebus eſſe dicatur, ſm ꝙ eis aliquo modo applicat̃: oportet, vt vbi eſt diuerſus coniũctionis, vel applicationis modus, ibi ſic diuerſus modus eſſendi. Coniungitur aũt creatura deo tripl'r, F Primo modo ſm ſimilitudinem tm̃, inquantum inuenitur in creatura aliqua ſimilitudo diuinę bonitatis, nõ ꝙ attingat ipſum deum ſm ſubſtantiã & iſta coniunctio inuenitur in oĩbus creaturis diuinam bonitatem aſſimilantibus, & ſic erit modus cõis, quo deus eſt in omnibus creaturis, p eſſentiam, pſentiam, & potentiã. Secundo, creatura attingit ad ipſũ deum ſm ſubam ſuã cõſideratũ, & nõ ſm ſimitudinẽ tm̃, & hoc eſt p operationẽ. ſ. qñ aliqs fide adhæret ipſi primæ veritati, & charitate ipſi ſũmæ bõitati: & ſic eſt alius mod' quo deus ſpãl'r eſt in ſanctis p grãm. Tertio, creatura attingit ad ipſum deũ nõ ſolũ ſm operationem: ſed ẽt ſm eſſe, nõ qdẽ put eſſe eſt actus eſſentiæ: q̃a creatura nõ pt trãſire in naturã diuinã, ſed ſm ꝙ eſt act' hypoſtaſis vel pſonæ: ĩ cuius vnione creatura aſſũpta eſt, & ſic ẽ vltimus modus, quo deus eſt ĩ Chriſto p vnionẽ. Ex parte aũt dei, nõ inuenit diuerſitas in re, ſed rõne tm̃, ſm ꝙ diſtinguit in ipſo eſſẽtia, virt', & operatio. Eſſentia aũt eius cũ ſit abſoluta ab oĩ creatura, nõ eſt ĩ creatura: niſi inquantũ applicat̃ ſibi p operationẽ, & ſm hoc, ꝙ operat̃ in re, dr̃ eſſe in re, per pſentiam: ſm quod oportet operans operato aliquo mõ pſens eſſe, & quia operatio nõ deſerit virtutẽ diuinã a qua exit: ideo dr̃ eſſe in re per potẽtiã, & quia virtus eſt ipſa eſſentia: ideo cõſequitur vt in re, etiã per eſſentiam ſit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſi loquatur de vnitate & diuerſitate ſm rẽ, ſic deus vno modo ſe habet ad res: ſed quia res diuerſimode ſe habent ad ipſum, contingit deum ſignificari in diuerſa habitudine ad res, inquantum relationes fundatæ in creaturis, reliquerunt diuerſas habitudines, ſecundum K rationem in deo. Si autem conſideretur vnitas, & diſtinctio ſecundum rationem tantum, ſic deus pluribus modis ſe habet ad res, vt ſciens, vt potens, & ſic de alijs.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ diuiſio eſſentialis, ſemper eſt per differentias, quæ per ſe diuidunt aliquod cõe: ſicut habens pedes, per ſe diuiditur per bipes, & quadrupes: non aũt per album & nigrum. Similiter dico, ꝙ deum eſſe in creaturis per ſe, diuiditur ſm diuerſos modos, quibus creaturæ attingunt deũ, & hæc eſt diuiſio eſſentialis, & formalis. Sed ſi accipiantur diuerſi effectus in creaturis per ſe, in quibus eſt deus, per naturales effectus tantum, non inuenietur niſi vnus modus attingendi Deum: & ideo non eſt diuiſio niſi per accidens, & materialis, quæ ab omni arte prætermittitur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ illi tres modi non ſumuntur ex diuerſitate creaturę: ſed ex parte ipſius dei operantis in rebus: & ideo omnem creaturam conſequuntur, & præſupponuntur etiã in alijs modis. In quo enim eſt deus per vnionem, etiam eſt per gratiã, & in quo eſt per gratiã, eſt per eſſentiã, pñtiã, & potentiã.

¶ Ad quartum dicendum, quòd diuina attributa non conſiderantur, niſi ſecundum triplicem ordinem ad res, vel ſecundũ operationem, vel virtutem, vel ſecundum eſſentiam: & ideo nõ ſunt niſi tres modi eſſendi in rebus, qui ſumuntur ſecundum diuerſum ordinem comparationis Dei ad res.

Quomodo Deus totus vbique ſit per eſſentiam, non poteſt intelligi ab humano ſenſu.

B

EX prędictis patet, quòd Deus :a: vbique totus eſt per eſſentiam, & in ſanctis habitat per gratiam. Cumq; ſuperius, licet tenuiter, oſtenſum ſit, qua ratione dicat̃ habitare in quibuſdã, nunc eſflagitaret ordinis ratio id etiã aſsignari, qũo vbiq; per eſſentiam & totus ſit: niſi huius conſiderationis ſublimitas, atque immenſitas humanæ mẽtis ſenſum omnino excederet. Vt. n. ait Chryſo. ſuper epiſtolam ad Heb. Sicut multa de Deo intelligimus, quę loqui penitus non valemus, ita multa loquimur, q̃ intelligere non ſumus idonei. verbi gratia. Quòd vbiq; Deus eſt, ſcimus & dicimus, qũo autem vbiq; ſit, intellectu non capimus. Item ꝙ eſt incorporea quædam virtus, quæ omnium eſt cauſa bonorum ſcimus, quo modo autem, vel quæ iſta ſit, penitus ignoramus.

Quorundam opinio qui præſumunt oſtendere quomodo Deus vbiq; ſit per eſſentiam, potentiã, præſentiã.

QVidam tñ immenſa ingenio ſuo metiri præſumentes, hoc ita fore intelligendum tradiderunt, ꝙ Deus vbiq; per eſſentiã eſſe dicitur, non ꝙ Dei eſſentia ꝓprie ſit in omni loco, & in oĩ creatura: ſed quia omnis natura atq; omne quod naturaliter eſt, in quocunq; loco ſit, per eum habet eſſe, & oĩs locus ĩ quo illud eſt. Idẽ etiã dicunt ideo Deum vbiq; dici eſſe per pſentiam, vel B per potentiã, quia cuncta loca ſunt ei pſentia, & q̃ in eis ſunt, nec in eis aliqd operari ceſſat. Nam & ipſa loca, & quicqd in eis eſt: niſi ipſe conſeruet manere non poſſunt. In eis ergo per ſubſtantiam Deus eſſe dicitur, vt aiunt, quia per virtutem ꝓpriæ ſubſtantiæ ſuę facit, vt etiã loca ſint, & omnia q̃ in eis ſunt. Sed licet hæc vera ſint, quæ aſſerunt in explanandis intelligentijs prædictorum: In illis tñ ver C bis quibus dicitur, Deus vbiq; eſſe per eſſentiam, plus contineri credendum eſt, qđ homo viuens capere non valet.

Quòd Deus cum ſit in omnibus rebus, non tamẽ ſordibus rerũ inquinatur.

SOlet etiã ab eiſdem q̃ri quomodo deus ſubſtãtialiter inſit omnibus rebus, & corporalium ſordium inquinationibus nõ contingat. quod tã friuolum eſt, vt D nec rñſione ſit dignum, cum ẽt ſpiritus creatus ſordibus corporeis ẽt leproſi, vel quãtumcũq; polluti, inqnari nõ poſſit. Sol quoq; radios ſuos ſine ſui pollutione effundit, ſup loca & corpora, nõ ſolũ munda: ſed ẽt ĩmunda ac ſordib' fetẽtia, quo-

QVAEST. II.

B

Deinde quærit, quomodo de' vbique eſſe dicatur.

Et circa hoc tria q̃runt̃.

Primo. Vtrũ Deus, ſit vbique.

Secundo. Vtrũ hoc ſibi ſoli conueniat.

Tertio. Vtrum conueniat ſibi ab æterno.

ARTIC. I.

a Vtrum Deus ſit vbique.

† Hom. 2. Circa illud qui cum ſit ſplendor. tom. 4.

1.q.8.ar.2. Et 3.contr. ca.68.

AD PRIMUM ſic procedit. Videtur, ꝙ Deus non ſit vbique. Eſſe. n. vbique ſignificat in omni loco eſſe: ſed ſicut dicit Anſel. ſi vſus admitteret, magis dicẽdus eſſet Deus, cum omni loco, q̃ in omni loco. ergo videt̃, quòd Deus non proprie dicatur vbique eſſe.

Mono.c.22

¶ 2 Pręt. Sicut tẽpus nominat menſuram quandam, ſic & locus: ſed ſecundum philoſophum in 4. Phyſi. eſſe in tempore eſt quadam parte temporis menſurari. ergo eſſe in loco ſignificat loco menſurari: ſed Deus eſt immenſus. ergo non eſt in loco.

Tex. 101.

Vbi ſupra.

¶ 3 Item. Poteſt obiici ex auct. Anſel. qui dicit, ꝙ omne quod eſt in loco, & tempore, ſequitur leges loci, & temporis.

¶ 4 Præt. Sicut ſe habent ſucceſſiua ad tempus: ita ſe habent permanentia ad locum: ſed in ſucceſſiuis vnum indiuiſibile, & vna indiuiſibilis operatio, non poteſt eſſe in diuerſis temporibus. ergo nec vnum indiuiſibile permanens poteſt eſſe in diuerſis locis: ſed Deus eſt indiuiſibilis. ergo non eſt vbique.

¶ 5 Præt. Nulla conditio corporalis, Deo poteſt conuenire, niſi metaphorice: ſed eſſe in loco eſt conditio corporis naturalis: adeo ꝙ etiam corporibus metaphoricis non datur locus, niſi ſimilitudinarie, vt in primo de generatione dicit philoſophus. ergo multo fortius deo non conuenit, niſi metaphorice in loco eſſe, vel vbique.

Tex.44.

art.præced.

SED CONTRA, Deus eſt in oĩbus rebus, vt ſ dictũ eſt: ſed locus qlibet res aliqua eſt. ergo Deus in oĩ loco eſt. ergo vbique.

RESPONDEO, Dicẽdum ꝙ eſſe in aliquo diuerſimode conuenit ſpiritualibus, & corporalibus, quia corpus eſt in aliquo vt contentum: ſicut vinum eſt in vaſe: ſed ſpiritualis ſubſtantia eſt in aliquo, vt continens, & conſeruans. Cuius rõ eſt, quia corporale per eſſentiam ſuam, quæ circũlimitata eſt quantitatis terminis: determinata eſt ad locum, & per cõſequens virtus & operatio eius in loco eſt: ſed ſpiritualis ſubſtantia, q̃ oĩno abſoluta a ſitu, & q̃titate eſt, habet eſſentiam non omnino circũlimitatam loco. Vnde non eſt in loco, niſi per operationem, A & p conſequens virtus, & eſſentia eius in loco eſt. Dicẽdum eſt ergo, ꝙ ſi eſſe in hoc loco ſumatur ſm ꝙ corpus in loco eſſe dr̃: ſic non conuenit Deo eſſe vbiq;: niſi metaphorice, quia implet locum, ſicut corpus locatũ, non quidem diſtantia dimenſionũ: ſed q̃litate effectuum. Si aũt accipiatur eſſe in loco p modum, quo ſubſtantia ſpiritualis in aliquo eſſe dicitur: ſic propriiſſime Deo in loco eſſe conuenit, & vbique: & non quidẽ vt mẽſuratum loco, ſed vt dans loco naturã locandi & cõtinendi: ſicut dicitur eſſe in hoĩe inquantum dat homini naturam humanitatis, & in qualibet re eſſe dicitur, inquantum dat rebus proprium eſſe & naturam.

ET PER hoc patet rñſio ad duo prima, & ad auctoritatẽ Anſel. & ẽt ad quartum, q̃ procedunt ſecũdum modum, quo corpus in loco eſſe dicitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd indiuiſibile ſecundum ſucceſſionẽ dicitur dupliciter. Vel illud, qđ omnino abſolutum eſt a ſucceſſione, vt indiuiſibile negatiue ſumatur, ſicut æternitas, & tale indiuiſibile põt eſſe in diuerſis temporibus: imo in omni tẽpore, quia nũc æternitatis inuariatum, adeſt omnibus partibus temporis. Vel illud quod eſt ſucceſſionis terminus, vt inſtans temporis, & quicquid per illud inſtans menſuratur, & hoc nõ poteſt eſſe in pluribus temporib'. Similiter indiuiſibile ſecundum dimẽſionem dicitur dupliciter. Vel illud quod oĩno abſolutũ eſt a dimenſione, ſicut ſubſtantia ſpiritualis, & hoc non eſt inconueniens in omnibus vel pluribus locis eſſe. Vel quod eſt terminus dimenſionis, vt punctus: & hoc q̃ determinatum eſt ad ſitum, non poteſt in pluribus locis eſſe: & ideo relicta imaginatione indiuiſibilitatis ſubſtantiæ incorpo E reæ, vt Dei, vel angeli, vel animæ, vel etiam materiæ, ſicut indiuiſibilitas puncti non cogitetur, quia vt dicit Boe. lib. de trin. oportet in intellectualibus non deduci ad imaginationem.

1. li. c. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum eſſe vbique ſoli Deo conueniat.

1.part.q.8. art.4. Et qđ l.11.1.poſt. Tex.7.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd eſſe vbique non ſoli Deo conueniat. Ponere. n. materiam primam eſſe Deum, vel etiam ens vniuerſale, vt quidam poſuerunt, eſt hęreticum: ſed vniuerſale eſt vbique, & ſemper ſecundum philoſophum, & ſimiliter materia prima, quę eſt in omni corpore, quo omnis locus impletur: cum nihil ſit vacuum, vt philoſophi probant. ergo eſſe vbique non tantum Deo conuenit.

4. Phyſic. tex.65.

¶ 2 Præt. In omnibus numeratis eſt aliquis numerus: ſed omnes partes vniuerſi ſunt numeratæ. ergo numerus collectus eſt in toto vniuerſo, & ita eſt vbique.

¶ 3 Præt. Secundum Auguſt. anima tota eſt in ſingulis partibus corporis: ſed potuiſſet Deus tm̃ creare vnum corpus aĩatũ. ergo aĩa eius vbiq; eſſet: ſed qđ ſoli Deo cõuenit nulli creaturæ communicatur. ergo eſſe vbique non conuenit ſoli Deo.

Contra epiſtolã fundamẽti. c. 16. to. 6. Et de immor. aię. c. 16. to. 1.
Amb. in litera magĩ.

Sed contra, Amb. in litera probat ſpiritumſanctum eſſe Deũ, qa vbiq; eſt: ſed probatio nihil valeret, niſi eſſe vbiq; ſoli Deo conueniret. ergo eſſe vbique ſoli Deo conuenit.

† c. 29. to. 6.
3. de Doctr. Chriſt. cap. 30. to. 3.

Reſpondeo, Dicendũ, ꝙ eſſe vbiq: ſi p ſe ſumat̃, ſoli Deo cõuenit, nec alicui creaturę cõicabile eſt: ſed p accidens põt alicui cõuenire. Hoc aũt accidẽs põt dupl'r cõſiderari: vel ex parte eius, quod in loco eſt. vel ex parte loci. Si ex parte eius quod in loco eſt, ſic cũ per accñs, vel per poſterius cõueniat toti quod attribuitur ſibi ratione ſuę partis, cõſtat ꝙ illud quod ſm diuerſas ſuas partes eſt in diuerſis locis, non primo, & per ſe eſt i illis: imo eſt in vno loco tm̃. Vnde ſi eſſet vnum corpus infinitum, illud eſſet vbiq; per accidens: ſecundum ꝙ diceretur eſſe, vbi ſunt ſuæ partes & non per ſe, quia ipſum non eſſet per ſe, vbi eſt ſua pars. Si ex parte loci tunc accidit alicui vbiq; eſſe, eo ꝙ non eſt alius locus, q̃ ille in quo eſt: ſed ſi fuerint multa alia loca non eſſet vbiq;: ſicut ſi ponatur vnus tm̃ locus, in quo vnus hõ tm̃ eſt. Deo autẽ per ſe cõuenit vbiq; eſſe, quia ipſe totus eſt in quolibet loco, & infinitis alijs locis exiſtẽtibus, in oĩbus eſſet, & hoc non eſt communicabile alicui creaturæ: niſi cõmunicaretur ſibi eẽ virtutis infinitæ.

Et per hoc patet reſponſio ad ea, quę obiecta ſũt, quia omnibus illis conuenit eſſe vbique per accidens, vel quia ſecundum diuerſas partes ſunt, vel quia plura loca nõ ſunt, vel quia ſm vnũ eſſe, non ſunt in pluribus, ſicut vniuerſale. & præterea, materia ſm aliud, & aliud eſſe eſt in diuerſis: numerus vero per ſe non eſt in loco: & tamen ſm quòd in loco eſt, nõ eſt totus in vno loco: ſed in diuerſis ſecundũ diuerſas partes.

rũ. cõtactu hoĩes, & aliæ quædã res inficiuntur. Solis vero radij impolluti, & incontaminati ea contingentes exiſtunt. Non eſt ergo mirandum, ſi eſſentia diuina omnino ſimplex, & incõmutabilis omnia replet loca, & omnibus creaturis eſſẽtialiter ineſt, nec tñ cuiuſq̃ rei ſordib⁹ G contaminatur vel contingitur. Vnde Aug. in lib. de natura boni. Cum in deo, inquit, ſint omnia q condidit: non tamen inquinant eum illi q peccant. De cuius etiã ſapientia, quę attingit a fine, vſq; ad finem fortiter dicitur. Attingit omnia ꝓpter ſuam munditiam, & nihil inquinatum in eam incurrit. Timẽt quidã, qđ fieri non põt. ſ. ne humana carne veritas & ſub̃a Dei inqnet̃, & tñ p̃dicant iſtum viſibile ſolẽ radios ſuos p cẽs feces & ſordes ſpargere, & eos mundos & ſinceros ſeruari. Si ergo viſibilia munda a uiſibilib⁹ immundis contingi poſſunt, & nõ inqnari, quãto magis inuiſibilis & incõmutabilis veritas? Poſtremo reſpondeãt: quid potius de Deo reſpõdendum exiſtiment, vel ꝙ nuſq̃ per eſſentiam ſit, vel ꝙ vbiq;, vel ꝙ alicubi, ita ꝙ non vbiq;. Sed quis audeat dicere, ꝙ nuſq̃ diuina eſſentia ſit, vel ꝙ alicubi, & non vbiq; ſit? Si. n. ita eſt alicubi, ꝙ non vbiq;: ergo localis eſt. Eſt ergo vbiq; tota, q̃ continet totum, & penetrat totum, quæ nec pro ſui ſimplicitate diuidi, nec pro ſui puritate maculari, nec pro ſui immenſitate vllo modo comprehendi poteſt. Vnde Aug. Deus vbiq; eſt, cui non locis, ſed actionibus propinquamus.

Quod Deus vbiq; ſit, & in omni tp̃e, non tamen localis eſt, non circũſcriptibilis, nec loco, nec tempore mouetur.

A

Cumque diuina natura veraciter, & eſſentialiter ſit in omni loco, & in omni tẽpore: non tamen mouetur per loca, vel per tempora, nec temporalis, nec localis eſt. Localis non eſt, quia penitus non circumſcribitur loco, quia nec ita eſt in vno loco, ꝙ non ſit in alio. H Neque dimenſionem habet, ſicut corpus cui ſecũdum locum aſſignatur principium, medium, & finis, & ante & retro, dextrum & ſiniſtrũ, ſurſum & deorſum, quod ſui interpoſitione facit diſtãtiam circunſtantium. Duobus namque his modis dicitur in ſcriptura aliquid locale, ſiue circumſcriptibile, & econuerſo, ſcilicet, vel quia dimenſionem capiens longitudinis, altitudinis, & latitudinis diſtantiam facit in loco, vt corpus: I vel quia loco diffinitur ac determinatur, qm̃ cũ ſit alicubi, non vbiq; inuenitur, quod non ſolũ corpori, ſed etiã omni creato ſpiritui cõgruit. Oẽ ergo corp⁹

ARTICVLVS III.

Vtrum eſſe vbique conueniat Deo ab æterno.

In litera magiſtri.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur, quòd eſſe vbique ab æterno Deo conueniat: Primo per hoc, ꝙ in litera dicitur ab Amb. qui in omnibus, & vbique ſemper eſt, quod eſt diuinitatis proprium: ſed quod eſt ſemper, eſt æternũ. ergo eſſe vbique Deo ab æterno conuenit.

¶ 2 Præt. Sicut vbiq; eſt diſtributiuum loci, ita ſemper eſt diſtributiuum tẽporis: ſed deus ab æterno eſt ſemper, etiã tp̃ibus nõ exñtibus. ergo & ab æterno eſt, vbiq;, ẽt locis non exñtibus.

¶ 3 Præt. Eſſe Deũ in rebus coordinatur hoc a Magiſtro ei, qđ eſt eſſe res in deo: ſed res ab æterno fuerunt in Deo, q æternam ſciam de reb⁹ habet, ergo & deus ab æterno eſt i rebus & vbiq;.

Sed contra, In quocũque eſt aliqd, illud oportet eſſe: quia in nihilo nihil omnino eſt: ſed neque locus, neque aliqua res ab æterno fuerunt. ergo neque Deo ab æterno conuenit, vbique vel in rebus eſſe.

F Reſpondeo, Dicendum, ꝙ cum dicit̃ deus eſt vbiq;, importatur q̃dam relatio Dei ad creaturã, fundata ſup aliquã operationem, p quam Deus in rebus dr̃ eſſe, oĩs aũt relatio, q̃ fundatur ſup aliquam operationem in creaturas ꝓcedentem, non dr̃ de Deo niſi ex tp̃e: ſicut dñs & creator & huiuſmodi: qa huiuſmodi relationes actuales ſunt, & exigũt actu eſſe vtrũq; extremorũ: ſicut ergo non dicitur operari in rebus ab æterno, ita nec eſſe in rebus, qa hoc opationẽ ipſius deſignat.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ Ambr. accipit ſemp Deũ eſſe vbiq; creaturis exñtibus: illud enim quod ex parte dei eſt, ſemper eſt in quo nihil eſt nouũ: ſed defectus eſt ex parte creaturæ, q̃ nõ ſemper fuit. vnde nõ poteſt ſignificari in habitudine ad creaturam ab æterno, vt operans circa eam.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, ꝙ ſemper de virtute vocabuli importat indeficientiã quãdam, quam æternitas totã ſimul habet: ſed tp̃s per ſucceſſionem diuerſorum temporum eã ſortitur, & ideo ſemper põt importare indeficiẽtiã, quæ eſt p ſucceſſionem continuam, & ſic eſt diſtributiuum tẽporũ, nec ab æterno cõuenit, quia ſucceſſio & tp̃s ab æterno non fuit: vel poteſt dicere indeficientiam æternitatis, & ſic ab æterno cõuenit: ſed vbiq; in ratione ſua includit locum, & deo ſimilis ratio nõ eſt vtrobique: vbi. n. eſt in loco eſſe, & vbiq; in omni loco.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut motus rationem ex termino accipit: ita & relatio: cum autem dicitur Deus eſſe in rebus, importatur relatio Dei ad creaturas ſecundum egreſſum diuinę operationis in eas, quia æternæ non ſunt; nec eſſe in eis æternum eſſe poteſt. Sed cum dicitur res eſſe in Deo, importatur relatio creaturæ ad Deum, non ſecundum exitum ab ipſo: ſed magis ſecundum adunationem creaturarum ad principium, & quia principium eſt æternum: ideo etiam & ſcire æternum, & res ab ęterno in Deo: Deus enim eſt in rebus K temporaliter per modum rerum: ſed res ab æterno in Deo per modum Dei: quia omne quod in altero eſt, eſt in eo per modum eius in quo eſt, & non per modum ſui.

EXPOSITIO TEXTVS.

Ita devs, Cum ſit in omnibus eſſentialiter &c.} Quæritur ratio huius differentiæ. Et dicendum, quòd aliæ creaturæ, quamuis conſequantur diuinam ſimilitudinem per operationem ipſius Dei: non tamen attingunt ad ipſum Deum ſecundum ſuppoſitum; & ideo quãuis Deus in eis ſit: non tñ ipſa cum Deo ſunt. Sed creatura rationalis per gratiam attingit ad ipſum Deũ, ſecundum quòd ipſum amat & cognoſcit; & ideo cum eo eſſe dicitur, & eadem ratione dicitur capax Dei, ſicut ſuæ perfectionis, per modum obiecti. & propter hoc etiam dicitur tẽplum Dei, & inhabitari a Deo. {Sicut multa de Deo intelligimus &c.} Ratio huius

diuerſitatis hęc eſt, quia cauſa ſemper excedit cauſatum: in quibuſdam autem locutio cauſat intellectum, ſicut in his, quæ per diſciplinam ſciuntur. vnde contingit, ꝙ intellectus addiſcentis non pertingit ad virtutem locutionis, & tunc poteſt loqui ea quæ audit, ſed non intelligit. & ſimiliter eſt in his, quæ puræ ſunt fidei, quæ intellm̃ humanum excedunt: fides autẽ ex auditu eſt. Ro. x. Quãdoq; autem intellectus eſt cauſa locutionis, ſicut in his, quæ per inuentionẽ ſciuntur. vnde in his intellectus locutionem excedit vt multa intelligãtur, q̃ proferri non valet. {Nõ qđ dei eſſentia &c.} In hoc defecerunt, quia acceperũt eſſe i loco per modũ quo corpus in loco eſt: & ideo dicebant, ꝙ eſſentia Dei nõ ꝓprie eſt in loco: ſed dicitur eſſe per eſſentiam inquantum omnis eſſentia ab eo eſt, & inquantum ipſe per virtutem eſſentiæ ſuæ operatur: ſed hoc nõ ſufficit, ſed oportet addere quę ſupra dicta ſunt. {Solet etiam ab eis, quæri &c.} Iſta quęſtio ſtulta eſt, quia non oportet, ꝙ oẽ tangens immutetur ab eo quod tãgitur niſi in his quę agunt & patiuntur abinuicem, vt in primo de generatione dicitur, & hęc ſunt, quæ in materia conueniunt. Vnde orbis lunæ non immutatur ab igne contingente: & ideo ſtultum eſt dicere, quòd eſſentia diuina inquinatur rebus immundis, quibus per operationem applicatur.

art. præced.
Tex. 54.

omni modo locale eſt. a Spiritus vero creatus, quodam modo eſt localis, & quodam modo non eſt localis. Localis quidem dicitur, quia definitione loci terminatur, quoniam cum alicubi pręſens ſit totus, alibi non inuenitur. Non autem ita localis eſt, vt dimenſionem capiens diſtãtiam in loco faciat. Diuina ergo ſola eſſentia omnino illocalis, & incircumſcriptibilis eſt, B quæ nec locis mouetur aliquo modo. ſ. vel determinatione finita, vel dimenſione ſuſcepta, nec temporibus. ſ. affectu & cognitione. His enim duobus modis. ſ. loco vel tempore fit mutatio creaturæ, quę lõge eſt a creatore. Vnde Aug. ſuper Gen. Deus, inquit, omnipotens incõmutabili æternitate, voluntate, veritate ſemper idem mouet per tempus creaturam ſpiritualem. mouet etiã per tempus, & locum creaturã corporalem, vt eo motu naturas, quas cõdidit adminiſtret. Cum ergo tale aliquid agit, non debemus opinari eius ſub

† ſup Gen. ad lite. li. 8. 20. & 21.

DIVISIO TEXTVS.

Oſtenſo quòd Deus eſt vbiq;. hic excludit a deo duo, quæ creaturam conſequuntur in loco exiſtentem. ſ. localitatem & motum. Et diuiditur in partes tres. In prima parte proponit quod intendit. ſ. diuinam eſſentiam neque moueri: neque localem eſſe. In ſecunda oſtendit hęc duo omni creaturę conuenire: ibi {Duobus nãque &c.} In tertia probat vtrunque a Deo remoueri: ibi {Fateantur itaque &c.} ſecunda pars in duas. In prima oſtendit localitatẽ omni creaturæ conuenire, vel per circũſcriptionem & diffinitionem ſicut corpori. vel per diffinitionem tãtum ſicut ſpiritui. Oñdit etiam corpori duplicem motum conuenire. ſ. per tp̃s & locum. ſpiritui vero alterum. ſ. motum per tp̃s. In ſecunda inquirit vtrum etiam motus per locum ſpiritui conueniat. ibi {De mutatione vero loci.} Et circa hoc tria facit. In prima ponit aliorum opinionem & eorum rationem. In ſecunda determinat illam rationem: ibi {Sed vt ſupra diximus &c.} tertio ponit opinionem ſuam, & confirmat eã: ibi {Nunc ergo ſpiritusſanctus creati, &c.} {Fateamur itaque &c.} Hic probat duo prædicta a Deo remoueri. Et circa hoc tria facit. Primo, oñdit ꝓpoſitũ p authoritates. Scđo mouet obiectionẽ, & ſoluit. ibi {Ad hoc aũt ſolet &c.} Tertio epilogat ea q̃ dixerat. ibi {Iã ſufficiẽter.}

QVAESTIO III.

A

Hic etiam duplex eſt quęſtio.

q. 2. art. 1. huius diſt.

Prima. De loco angeli.
Secunda. De motu ipſius, quia de immutabilitate Dei, & qualiter ipſe vbiq; eſt, ſupra expeditum eſt.

De motu autem & loco corporum non pertinet ad theologum tractare, ſed ad naturalem.

Circa primum tria quæruntur.

1. p. q. 52. 1. & quodl. 1. 4.

Primo. Vtrum angelus ſit in loco.
Secundo. Vtrum vnus angelus poſſit eſſe in pl'ibus locis ſimul.
Tertio, Vtrum plures angeli poſſint eſſe in vno loco.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Angelus ſit in loco.

cap. 1.
cap. 7. cæ. hire.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur, ꝙ angelus nõ ſit in loco. Dicit. n. Boe. in li. de heb. Cõis animi conceptio apud oẽs ſapientes incorporalia in loco nõ eſſe: ſed angeli ſunt incorporei, & immateriales, vt Dio. dicit. ergo angeli non ſunt in loco.

A ¶ 2 Pręt. Ei quod omnino abſolutum eſt a ſitu & dimẽſione, non debetur locus, niſi p accidẽs: ſicut patet de materia prima: ſed eſſentia angeli oĩno eſt abſoluta a ſitu & dimenſione, ſicut oẽs ponunt, qui eos incorporeos dicunt. ergo non debetur ſibi locus niſi p accñs: ſed per accñs non eſt in loco niſi aſſumpto corpore. ergo vr̃, ꝙ qñ non aſſumit corpus, ꝙ non ſit in loco. Si dicas, ꝙ eſt in in loco per operationem ſuam.

¶ 3 Contra. Quicquid conuenit alicui p aliquid, oportet illi conuenire p quod conuenit, vt ſi animal eſt in loco p corpus, oportet corpus in loco eſſe: ſed operationi nunq̃ p ſe attribuitur eſſe in loco. ergo angelus p operationem in loco eſſe non poteſt.

¶ 4 Præt. Si p operationem conueniat ſibi eſſe in loco non niſi inquantum operatur circa locum aliquem: ſed angeli non operantur ſemper circa corporalia. ergo aliqñ non alicubi eſſent. Nec vbiq; ſunt, quia hoc Dei propriũ eſt. ergo nuſquàm ſunt, quod videtur abſurdum.

¶ 5 Præt. Si angelus eſt in loco p operationẽ ſuã. ergo & diffinitiuæ eſt in loco, quia operatio ſua ad locum diffinitur & determinatur: ſed ſi'r aliqua operatio Dei diffinitur ad locum aliquẽ, extra quẽ illã operationẽ nõ exercet, vt patet in ſuſcitatione alicuius mortui. ergo vr̃, ꝙ ẽt deus diffinitiue eſſet in loco.

Tex. 19.

¶ 6 Præt. Philoſophi ẽt poſuerunt operationes intelligentiarum eſſe circa ea quę ſunt hic, nec tñ dixerũt intelligentiam in aliquo loco eſſe: imo Plato poſuit ideas nec infra cælum nec C extra cælum eſſe, quia in loco non ſunt, vt in 3. phyſi. dicitur. ergo nec per operationem, angeli in loco eſſe dicuntur.

Lib. 1. Orth. fid. c. 17.

Sed contra eſt qđ in collecta dr̃. Angeli ſancti tui habitantes in ea &c. Dam̃. etiam dicit, ꝙ vbi operantur, ibi ſunt, & multis alijs authoritatibus facile eſt probare.

Reſpondeo, Dicendum, ꝙ circa hoc triplex eſt opinio. Vna opinio eſt philoſophorum, ꝙ intelligentiæ vel angeli nullomodo ſunt in loco: ponunt. n. ꝙ intelligentia eſt quædam eſſentia denudata a materia, & ab omnibus conditionibus materialibus, & ꝙ intelligentia mouet orbem per animam eius cõiunctam ipſi orbi, ſicut deſideratum ab ipſa: & ideo nullam applicationem ad corpus vel ad locum habet, quia non ĩmediate operatur circa aliquod corpus. Hæc autem opinio hæretica eſt, quia ſm fidem noſtram, ponimus angelos immediate circa nos operari. Et ideo alij dicunt, ꝙ ipſi angelo etiam quantũ ad eſſentiam ſuã debetur locus a Deo, qđ non eſt intelligibile angelum D eſſe, niſi locus eſſet: dñt tñ, ꝙ angelus non eſt in loco circũſcriptiue, ſed diffinitiue. quia determinatur ad locum aliquem ſic, ꝙ eſt in hoc loco, ita ꝙ nõ in alio: cum. n. eſſentia eius finita ſit eo ꝙ creatura eſt, oportet intelligere, ꝙ ſit determinata ad locũ aliquem. Sed iſta eſt valde rudis probatio, quia procedit ex æquiuocatione finis. cũ. n. dicitur eſſentia angeli finita, accipitur finis ꝓ fine eſſentiæ & virtutis: ſm ꝙ ẽt diffinitio terminus dr̃, & non pro fine dimenſionis. locus autem dr̃ finiẽs vel finitus ſm terminos q̃titatis dimẽſiuę. finis autem ſm vtrãq; acceptionẽ, nullam commenſurationem ſeu proportionem habet. vnde nõ oportet, vt quod eſt finitum in eſſentia, ad terminos loci finiat̃. Et p̃terea, ꝙ aliquid determinetur ad locum aliquem, hoc non eſt niſi inquantum per aliquem modum applicatur ad locũ illum, & non ad alium. Hęc aũt applicatio vel intell'r ſm ſitũ aut contactum, vel ſm formam, vel ſm operationem aliquã. E Secundum formam, ſicut anima eſt in corpore, quõ angelus in re locali eſſe non poteſt, cum non ſit actus corporis. Secundum determinatũ ſitum: ſicut punctus in linea, quam determinat, quõ angelus in loco non eſt, quia eſſentia eius omnino a ſitu abſoluta eſt. Scđm cõtactum, ſicut in loco eſt corpus, contactus aũt dicit̃ dupl'r, proprie & metaphoricæ: ꝓprie eſt tangere habere vltima ſimul, & patet ꝙ hoc angelo conuenire nõ põt: tactus aũt metaphoricus eſt p actionẽ, ſicut dicitur contriſtans tangere, & iſte tactus angelo poteſt cõuenire. Relinquitur ergo, ꝙ angelus diffiniri vel determinari non poteſt ad locum aliquem, niſi per actionem & operationem. Et iſta eſt tertia opinio, quæ ponit angelũ eſſe in loco inquantũ alicui loco p operationẽ applicat̃. Et hoc confirmat̃ authoritate Greg. nazanzeni, q hoc expreſſe dicit. vnde etiam ſubiungit, ꝙ cum deberemus dicere, hæc operatur, abuſiue dicimus hoc eſt: & ideo hanc opinionem ſequendo, quæ rationabilior videtur, dico ꝙ angelus, & quælibet ſubſtantia incorporea non poteſt eſſe in corpore, vel in loco, niſi per operationem: quę effectum aliquem in eo cauſat. Hoc autem contingit multipliciter. Subſtantia enim ſpiritualis, pōt alicui conferre non quidem eſſe: ſed aliquid ad eſſe ſuperadditum, & ſic angelus eſt in loco, inquantum operatur circa aliquod corpus locatum, vel motum, vel lumen, vel aliud huiuſmodi: cui tñ eſſe non confert. Aliqñ vero ſubſtantia ſpiritualis, dat per operationē corpori eſſe: nō tñ ſuum eſſe, ſed aliud: & hoc modo deus eſt in omnibus creaturis, quibus dat eſſe, ſed non ſuum. Aliqñ autē dat corpori ipſum ſuum eſſe: ſed hoc contingit dupliciter, quia eſſe & eſt actus formę, & eſt actus hypoſtaſis. vnde ſubſtantia ſpiritualis, poteſt conferre rei corporali eſſe ſuum, inquantum eſt actus formę, & ſic forma ipſius efficiatur: & hoc modo anima eſt in corpore: aut ſecundum ꝙ eſt actus hypoſtaſis, & non formæ, & hoc mō humana natura in Chriſto aſſumpta eſt ad eſſe diuinæ pſonæ, qa facta eſt vnio in hypoſtaſi, & nō cōfuſio in natura.

ſtantiam, qua Deus eſt temporibus lociſque mutabilem, ſiue per tempora & loca mobilem: cum ſit ipſe & interior omni re: quia in ipſo ſunt omnia, & exterior omni re, quia ipſe eſt ſuper omnia: & antiquior omnibus, quia ipſe idem eſt ante omnia. & nouior omnibus, qa ipſe idem eſt poſt omnia. ſ. poſt omnium initia. Ecce hic aperte oſtenditur, ꝙ nec locis, nec temporibus mutatur, vel mouetur Deus. Spiritualis autē creatura per tempus mouetur, corporalis vero etiam per tempus & locum.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ locus eſt nomen menſuræ: vnde eſſe in loco proprie ſignificatur, vt eſſe in menſura: & ſic nulli rei incorporeæ conuenit in loco eſſe. ſ. vt in loco: ſed tñ alicui rei incorporeę conuenit eſſe in loco, non vt in loco: ſed ſicut operans in operato, vel ſicut forma in materia. vnde etiam angelus localis dicitur, non niſi ſm quid, inquantum. ſ. habet aliquid ſimile rei locali, vt ſcilicet determinetur ad hunc locum potius, quàm ad illum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ eſſe in loco, vt in loco, non conuenit angelo, niſi per accidens: inquantum. ſ. corpus aſſumptum vel corpus, cui per operationem applicatur, in loco eſt: ſed eſſe in loco vt operans in operato, conuenit angelo etiam per ſe, ſecundum quòd per ſe in loco operatur: ſicut etiam materia prima per ſe eſt in loco, aut in locato vt pars, & ſicut punctus per ſe eſt in loco, vt terminus, non vt locatum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd operatio etiam angeli non eſt in loco vt locatum: ſed vt perfectio locati, quia operatio agentis ſemper eſt perfectio patientis inquantum huiuſmodi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc non reputo inconueniens, ꝙ angelus ſine loco poſſit eſſe, & non in loco: qñ nullam operationem circa locum habet: nec eſt inconueniens, vt tunc nuſq̄ vel in nullo loco eſſe dicatur: ſicut etiam nō eſt inconueniens, quòd nullo colore coloratus dicatur: ſed hoc tñ non eſt imaginabile, quia imaginatio continuum non tranſcendit.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ angelus diffinitiue in loco eſt per operationem ſuam, Deus autem non; quia operatio ipſius Dei, & ſi determinata ſit ad locum, inquantum tranſit ſuper operatum: non tñ inquantum exit ab operāte, quia ita operatur hic, ꝙ etiam alibi: ſed angeli operatio diffinita eſt ad locum vtroq; modo, quia ipſe non operatur alibi, q̄ hic, vt infra dicetur. art. ſeq.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ operans non oportet eſſe in operato vel applicari ſibi, niſi circa quod immediate operatur. philoſophi autem ponebant, ꝙ operatio intelligentiæ non peruenit ad ea, quæ ſunt hic, niſi mediante motu orbium, & ad orbem non niſi mediante anima eius, quam in orbe eſſe dicebant: & ideo ſequitur intelligentiam omnino abſolutam a corpore, & a loco eſſe.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum angelus poſſit eſſe in pluribus locis.*

1. par. q. 52. artic. 2. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd angelus poſſit ſimul in pluribus locis eſſe. Quodlibet. n. corpus eſt magis determinatum ad locum q̄ angelus: ſed aliquod corpus eſt ſimul in pluribus locis, ſicut corpus Chriſti in pluribus altaribus. ergo multo fortius angelus, ſimul in pluribus locis eſſe poteſt.

F ¶ 2 Pręt. Quando angelus aſſumit corpus, conſtat ꝙ immediatę mouet quamlibet partem eius, alias motus inordinatus fieret & diſſimilis motu animalis: ſed angelus eſt vbicūq; immediate operatur. ergo angelus eſt in ſingulis partibus illius corporis: & ita videtur ꝙ ſit ſimul in pluribus locis.

Quid ſit mutari ſecundum tempus.

MVtari autem per tempus eſt variari, ſecundum qualitates interiores vel exteriores, quæ ſunt ipſa re, quæ mutatur: vt quando ſuſcipit viciſsitudinem gaudij, doloris, ſcientiæ, obliuionis, vel variationem formæ: ſiue G alicuius qualitatis exterioris. Hęc enim mutatio, quæ fit ſecundum tempus, variatio eſt qualitatum, quę fit in corporali, vel ſpirituali creatura: & ideo vocatur tempus.

¶ 3 Præt. Cælum empyreum debetur Angelis ſecundum opus contemplationis: ſed qñ operantur hoc circa nos: nō deſinūt contemplari. ergo ſimul ſunt hic, & in cælo empyreo: & ita in pluribus locis.

¶ 4 Præt. Omne agens cuius virtus excedit illud ĩ quod operatur: poteſt etiā circa aliud operari: ſed virtus angeli excedit hoc corpus circa quod operatur. ergo poteſt etiam in alio operari: & ita poteſt in pluribus locis eſſe: ſed vbi operatur, ibi eſt.

Sed contra. Dam. dicit, quòd dum ſunt in cælo, non ſunt in terra: & ita videtur, ꝙ non ſint ſimul in pluribus locis. 2. fid. orth. c. 3.

¶ 2 Præt. In litera ponitur, & probatur angelus diffinitiue in loco eſſe: ſed quod eſt in pluribus locis ad nullum locum eſt diffinitum, vel determinatum. ergo angelus non eſt in pluribus locis.

Respondeo, Dicendum, quòd circa hoc ſunt diuerſæ opiniones. Quidam. n. dixerunt, quòd angelus poteſt eſſe in pluribus H locis ſimul: ſed non vbique ſicut Deus, corpus autem in vno loco tantum eſt: ſed hoc reputatum eſt pro errore a Magiſtris: quia ſequeretur, quòd angelus nec diffinitiue, nec circūſcriptiue in loco eſſet. Vnde alij dicunt, quòd angelus eſt in loco indiuiſibili: quia ponunt, quòd eſſentiæ angeli ſecundum ſe debetur locus. vnde quia eſſentia eius indiuiſibilis eſt, oportet ꝙ locus eius ſit indiuiſibilis. Sed iſte error contingit eis, quia non poſſunt imaginationem tranſcendere, vt intelligant aliquid indiuiſibile, niſi ſicut habens ſitum in continuo. Et ideo dicendum eſt, quòd angelus eſt in vno loco tantum; ſed ille locus poteſt eſſe diuiſibilis, vel indiuiſibilis, aut magnus vel paruus, ſecundum quod operatio eius immediate ad magnum vel paruū terminatur. vnde ſi immediate operetur circa totam domum, tota domus rñdet ſibi: ſicut vnus locus, ita ꝙ in qualibet parte erit: ſicut etiam dicimus, ꝙ anima eſt in qualibet parte corporis. Et dico immediate, quia ſi angelus moueret lapidem ex cuius I motu multa alia mouerentur, non oporteret, quòd eſſet niſi vbi eſt primum motum; ſicut patet etiam in motore corporali, quem neceſſe eſt tangere ſolum id quod mouetur ab eo. Ideo autem dico, ꝙ non poteſt eſſe in pluribus locis ſimul, quia eſt naturæ finitę, & ꝑ conſequens virtutis finitæ: impoſſe eſt autem, ꝙ ab vna virtute finita ꝓcedat niſi vna operatio. operatio aūt vna eſt, quæ terminatur ad vnum operatum: & ideo oportet, ꝙ operatū angeli ſit vnū, circa quod immediate operatur. Vnde ſicut anima non eſt ſimul in pluribus corporibus, ita nec angelus in pluribus locis. Deo autem ſoli conuenit in pluribus, & in omnibus locis eſſe, quia ipſe virtutis infinitæ eſt, & quāuis operatio eius ſit vna, ſecundum qđ eſt in ipſo, quæ eſt ipſemet: tamen effectus operationis ſunt infiniti, inquantum ipſe eſt principium dans eſſe, & per conſequens creans omnia alia, quæ ad eſſe ſunt ſuperaddita. vnde eſt in omnibus, non ſolum ſicut in vno operato, ſed ſicut in pluribus, quia etiam ea per quæ K diſtinguuntur res in quibus operatur ab ipſo ſunt.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ corpus Chriſti non habet inquantum eſt corpus, nec inquātum diuinitati vnitum, ꝙ ſit in pluribus locis, ſed habet hoc rōne conſecrationis, & tranſubſtantiationis, inquantū diuerſi panes, q in ipſum tranſubſtātiantur, ſunt in diuerſis locis, & qa ſubſtātia panis tranſit in corpus Chriſti manētibus accñtibus, & ideo manet q̄titas vtriuſq; panis, & ꝑ conſequens locus vtriuſque. & idem contingeret in quicquid aliud panis diuina virtute tranſubſtantiaretur.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ totum illud corpus aſſumptum comparatur ad angelum ſicut vnum indiuiſibile vbi, prout circa ipſum eſt vna operatio. vnde quāuis ſit in qualibet parte ipſius aſſumpti corporis: non oportet, ꝙ ſit in pluribus locis.

¶ Ad

¶ Ad tertium dicendum, quòd operatio eſt quaſi medium inter operans, & operatum. vnde poteſt conſiderari, vel ſecundum quod exit ab operante, vel ſecundum quod terminatur ad operatum. Operationi autem angeli non debetur locus, ſecundum quod exit ab eſſentia eius, quæ ſecundum ſe abſoluta eſt: ſed ſecundum obiectum, ad quod terminatur: & ideo operationi contemplatiuæ angeli, non debetur aliquis locus corporeus, cum obiectum contemplationis ſpirituale ſit: & ideo cælum empyreum, non eſt de neceſſitate contemplationis: ſed aſſignatur contemplationi per congruentiam, inquantum locus ille ſanctificat⁹ eſt ad gloriam beatorum, ſicut etiam contemplationis dicitur magis eſſe locus eccleſia, quàm forum. vnde non oportet, ꝙ quandocunque contemplatur ſit in cælo empyreo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd virtus angeli, quàmuis excedat hoc operatum exceſſu, quaſi quantitatis continuæ, eo quòd poſſet circa aliquod maius operari, non tamen excedit exceſſu quantitatis diſcretæ, quia non poteſt niſi circa vnum operari, ſiue illud ſit magnum, ſiue paruum.

Opinio quorundam, qui dicunt ſpiritus creatos non moueri loco, nec eſſe locales.

B

DE mutatione vero loci magna inter conquirentes diſceptatio verſatur: a: Sunt enim qui dicunt, nullum ſpiritum aliquo modo poſſe mutari loco, ab omni ſpiritu locum vniuerſaliter remouere volentes, quoniam ſecundum dimenſionem tantum, & circumſcriptionem, locum conſtare aſſerunt. atque id ſolum eſſe locale: vel in loco eſſe dicunt, quod dimenſionem recipit, & diſtantiam in loco facit. Et hoc dicunt Auguſt. ſenſiſſe, mutationem; c: temporis tantum ſpirituali creaturæ tribuentem, loci vero & temporis corporeæ.

ARTICVLVS III.

c *Vtrum plures angeli poſſint eſſe in uno loco.*

1. p. q. 52. art. 3. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd plures angeli poſſint ſimul eſſe in vno loco. Magis enim eſt repletiuum loci corpus, quàm ſpiritus: ſed vbi eſt corpus poteſt eſſe angelus. ergo multo magis non impeditur, quin poſſit eſſe vbi eſt alius angelus.

Cont. Epiſtolam fundamenti. c. 16. to. 6. Et de immorta. aię c. 16. to. 1. ¶ 2 Præter. Secundum Augu. anima eſt in qualibet parte corporis; ſed dæmones, & angeli, quàmuis non illabantur mentibus, illabuntur tamen corporibus, vt ſancti dicunt. ergo videtur, quòd angelus, & anima poſſint eſſe in eodem loco, & eadem ratione videtur, quòd angelus, & angelus. Si dicas, quòd hoc non poteſt eſſe, ne ſequatur confuſio.

¶ 3 Contra. Maiori diſtinctioni magis repugnat confuſio; ſed magis diſtinguitur ſpiritus creatus a ſpiritu increato, quàm ſpiritus creatus a ſpiritu creato, cum igitur ſine aliqua confuſione ſint vbi ipſe Deus eſt, intra quem currunt, vbicunque mittantur, vt in litera dicitur; videtur etiam, quòd duo angeli ſimul eſſe poſſint.

¶ 4 Præt. Sicut angelus operatur circa corpus, ita etiam operatur circa angelum, quia ſuperiores inferiores illuminant, vt dicit Dion. ſed per hoc, quòd operatur circa locum dicitur eſſe in loco. ergo per hoc, quòd operatur circa angelum, dicitur eſſe in angelo, & ita videtur, quòd duo angeli in vno loco eſſe poſſint. c. 8. cęl. hie.

Sed contra. Sicut ſe habet corpus ad eſſe circumſcriptiue in loco, ita & angeli ad eſſe diffinitiue: ſed duo corpora non circumſcribuntur eodem loco. ergo nec duo angeli diffiniuntur ad vnum locum.

¶ Præt. Vnius corporis, non ſunt duę animæ, & tamen anima ſubſtantia ſpiritualis eſt, ſicut & angelus. ergo videtur, ꝙ nec duo angeli in vno & eodem loco eſſe poſſint.

Respondeo, Dicendum, quòd locus poteſt ſumi proprie, & metaphorice. Locus metaphorice dicitur locus ſpiritualis angeli, ſcilicet ipſe Deus, qui ad ſimilitudinem loci continet, & ſic omnes angeli, immo omnia entia ſunt in vno loco, ſcilicet Deo, qui omnia continet: ſed ſic non loquimur de loco, ſed de loco, proprie dicto, qui eſt locus corporalis. Et A ſic dico, ſecundum communem opinionem, quòd plures angeli non poſſunt ſimul in vno loco eſſe, cuius ratio accipienda eſt ex parte operationis, ſecundum quam angelus in loco eſſe dicitur, quia ſecundum Philoſophum in quarto phyſico. Tex. 31. Tunc pulcherrime vnumquodque diffinitur, quando per diffinitionem manifeſtatur natura rei, & demonſtrantur omnes proprietates conſequentes, & ſoluuntur omnes dubitationes incidentes. Secundum hoc ergo dicendum eſt, quòd impoſſibile eſt idem ſecundum idem pati, & moueri a diuerſis agentibus, vel mouentibus, ſi vtrū que ſit perfectæ virtutis ad inducendū effectum illum: ſed hoc contingit quando plures mouēt in virtute vnius mouētis, quorum quilibet eſt imperfectus mouens: ſicut patet in trahentibus nauim, & hoc ideo, qa ab agente perfecto patiens ducitur in actum perfectū, quo habito non remanet in potentia ad ſuſcipiendū aliquid plus. Cum igitur vnus angelus agens in virtute imperij diuini ſit ſufficientis virtutis ad educendum in actum totum illud, quod virtute diuina operandum eſt circa aliquod corpus ſupra actus naturales, ad quorum operationes non mittuntur angeli, non poteſt eſſe, quòd circa idem operatum conueniant immediate operationes duorum angelorum, & ideo non poſſunt eſſe in eodem loco: quia alter eorum ſuperflueret. vnde etiam philoſophi vni orbi non attribuerunt niſi vnum motorem. Elicitur ex Ariſt. 12. Met. tex. 48

Hic reſpondetur eis.

SEd, vt ſupra diximus, dupliciter dicitur res eſſe localis, vel circumſcriptibilis, ſcilicet, vel quia dimenſionem recipit, & diſtantiam facit, vel quia loci termi- B no diffinitur, quorum vtrunque conuenit corporeæ creaturę: alterum vero tantum ſpirituali. Nam, vt ſupra diximus, corporalis creatura, ita eſt localis vel circūſcriptibilis, quòd determinatur diffinitione loci, & quòd dimenſionem recipiēs diſtantiam facit. A. b. Spiritualis vero tantum diffinitione loci concluditur, cum ita ſit alicubi, quòd non alibi. Sed nec C dimenſionem recipit, nec diſtantiam in loco facit: c: quia ſi multi eſſent ſpiritus hic, non

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd non impedit repletio loci quin plures angeli ſimul in vno loco eſſe poſſint. Sed confuſio operationum, quæ quodammodo redundaret in confuſione virtutis, & eſſentiæ.

D ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd anima eſt in corpore vt forma dans eſſe, & operans operationes naturales: ſed angelus eſt in corpore, vt operans operationes ſupernaturales, & ideo nulla confuſio operationum fit, quia non eſt vnius rationis operatio. Et per hoc etiam patet reſponſio ad tertium, quia Deus eſt in rebus, vt dans omnibus eſſe, & operans in qualibet virtute operante, & ideo alterius rationis eſt operatio ipſius angeli. vnde non ſequitur confuſio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut communiter dicitur, angelus illuminans, non operatur intra eſſentiam angeli, quia non eſt cauſa eſſe eius, & lumen receptum in eſſe eius, non recipitur, & ideo dicitur quaſi exterius operari per modum ſuggerentis. Et ſimiliter, quamuis effectus angeli non recipiatur intra eſſe corporis, cuius non eſt cauſa, recipitur tamen intra dimenſiones eius, ratione cuius angelus intrinſecus corpori dici poteſt, non autem animæ nec angelo. vnde non ſequitur, quòd E ſit in angelo, vel cum angelo in vno loco.

QVÆSTIO IIII.

B

Deinde quæritur de motu angeli.

Et circa hoc tria quæruntur.

Primo. Vtrum angelus moueatur.
Secundo, Vtrum pertranſeat medium motu ſuo.
Tertio. Vtrum motus eius ſit in tempore, vel in nunc.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum angelus moueatur.*

1. p. q. 53. ar. 1. 3 phy. tex. 9 AD PRIMVM ſic proceditur, Videtur, quòd angelus, non moueatur, quia ſecundum Philoſophum, Motus eſt

actus imperfecti, quia eſt actus exiſtentis in potentia inquantū huiuſmodi: ſed angelus eſt perfectus & præcipue beatus: ergo non mouetur.

3. phyſico, tex. 9.

¶ 2 Præt. Quicquid mouetur aliqua ſpecie mot⁹ mouetur: ſed enumeratis omnibus ſpeciebus motus & mutationis, patet ꝙ nulla conuenit angelo niſi forte alteratio loci & mutatio. non enim augetur vel diminuitur cum non ſit quantus, nec iterum generatur & corrumpitur, cum in ipſo non ſit contrarietas, vt per ſe corrumpatur: quia nihil per ſe corrumpitur niſi ratione contrarietatis, & ſit per ſe ſubſiſtens ut non corrumpatur per accidens: quia id quod corrumpitur per accidēs, corrumpitur ad corruptionem eius in quo eſt ſicut in ſubiecto, ſed non mouetur alteratiōe vel loci mutatione: ergo nullo modo mouet̃. Quòd autem nullo modo alteret̃ ſic probatur. Sicut enim probat Philoſophus in 7. phy. alteratio nō eſt niſi circa qualitates ſenſibiles, & circa ſenſibilem partem animæ, ſed hæc ab angelo remota ſunt: ergo angelus non alteratur. ſimiliter videtur quòd non mouetur ſecundum locum: quia omnis motus localis videtur eſſe propter aliquam indigētiam: ſed angelus præcipue beatus nullius eſt indigens: ergo localiter non mouetur.

Tex. 20.

eo coanguſtarent locū, quo minus de corporibus contineret. Ideoque Aug. attribuit mutationem loci, corpori, non ſpiritui. quia licet ſpiritus tranſeat de loco ad locum, non tamen ita vt dimenſionibus circumſcriptis, interpoſitione ſui faciat diſtantiam circumſtantiū ſicut corpus.

Concluſio ex prædictis, quód ſpiritus creati ſunt locales & circunſcriptibiles quodammodo. Spiritus uero Dei omnino incircnucſriptibilis.

SVnt ergo ſpiritus creati in loco, & tranſeunt de loco ad locum, & quodāmodo locales, & circunſcriptibiles, ſed non omni eo modo quo creaturę corporeæ. Spiritus autem increatus qui Deus eſt, in loco quidem eſt, & in omni loco, ſed omnino illocalis eſt & incircūſcriptibilis. Vnde Beda ſuper Luc. ait. † Cū ad nos angeli veniunt, ſic exterius implent miniſterium, ut tamen ante Deum interius per cōtēplationē aſsiſtant: qa & ſi angelus eſt ſpūs circūſcriptus: ſummus tñ ſpiritus, qui Deus eſt, ĩ circūſcript⁹ eſt, intra quē currit angelus quocunque mittatur. Ecce hic dicitur, quia ſpiritus angelicus circunſcriptus eſt. Spiritus autem qui Deus eſt incircunſcriptus. Alibi etiā Ambro. diſtantiam oſtendens

Sup. cap. 1. ibi ego ſum Gabriel. 10.

¶ 3 Præt. Si mouetur ſecundum locum, moueatur, ergo de. a. in b. & ſit. b. illud in quod primo mutatur: ergo cum mouetur aut eſt in a. aut in b. aut eſt in vtroque, ſed in a. non mouetur, quia ibi incipit moueri, & principium motus non eſt motus. Nec iterum in b. mouetur: quia ibi mutatum eſt. nihil autem ſimul mouetur & mutatum eſt: ergo oportet quòd dum mouetur ſit ſimul in vtroque: ſed non poteſt eſſe ſimul in duobus locis totus vt probatum eſt: ergo oportet quòd ſit partim in a. & partim in b. ergo eſt diuiſibilis, quod eſt inconueniens. Si dicas, quòd non mouetur per ſe in loco, ſed ſecundum accidens,

ar. 2. q. præ.

¶ Contra. Quicquid mouetur per accidēs in loco, mouetur ad eius motum in quo eſt: ſed angelus eſt in eo in quo operatur: ergo mouetur per accidens ad motum eius, ſed ſicut illud in quo eſt angelus mouetur, ita illud in quo eſt Deus: ergo & Deus mouebitur ſecundum locum, quod eſt inconueniens: quia Deus nec per ſe, nec per accidens mouetur. vt in 8. phyſi. probatur: ergo & eadem ratione angelus nec per ſe nec per accidens mouebitur.

¶ 4 Præt. Ea quæ de Deo vel de angelis metaphorice a ſanctis exponuntur, non ſunt eis ſimpliciter attribuenda, ſed Dio. 15. c. cęl. Hierar. exponit aſcenſum & deſcenſum angelorum inter metaphorica; ergo videtur quòd motus localis non ſit ſimpliciter angelo attribuendus.

SED CONTRA. Quod eſt proprium alicui, ſibi ſoli conuenit: ſed immutabilitas. vt ſupra diſtin. 8. dictum eſt. Dei proprium eſt: ergo angelo non conuenit, poteſt ergo moueri.

q. 3. ar. 1.

¶ Præt. Omne quod eſt hic & ibi & non ſimul, mouetur ſecundum locum: ſed angelus ſimul non eſt in duobus locis vt habitum eſt. cum igitur vnus & idem angelus inueniatur in ſcripturis operari in diuerſis locis, & ita eſſe, quia vbi operatur ibi eſt, ſicut de Gabriele legitur Luc. 1. qui annunciauit Zach. in templo & Mariæ in nazareth. videtur quòd angelus ſecundum locum moueatur.

hac. di. q. 3. art. 2.

RESPONDEO Dicendum, quòd triplex motus angeli inuenitur a ſanctis traditus. Primus motus eſt ſecundum illuminationes a Deo in mentem angeli deſcendentes, quæ quidem metaphorice motus dicitur, & hunc tradit Diony. in 4. c. de di. no. & diſtinguit eum per tres ſpecies, ſcilicet in motū circularem, rectum, & obliquum. Motus autem circularis angeli, dicitur ſecundum quòd lumen intellectuale deſcendit originaliter a Deo in intellectum angeli, & per illud lumen, intellectus angeli aſcendit in contemplationem Dei, & ſic eſt motus ab eodem in idem, & eſt vniformis inquantum lumen illud nō egreditur intellect⁹ ſimplicitatem. Motus autem rectus dicitur, quādo angelus lumē a Deo receptum, inferioribus tradit quaſi ſecūdum rectam lineam. Sed motus obliquus dicitur prout conſideratur exitus luminis a Deo in mentem angeli, & deinde reflectitur lumen illud ad inferiora, quibus lumen ſuum tradit, per quod non reducitur in angelum ſicut in finem, ſed in Deum, & talis motus eſt. q. compoſitus ex recto & circulari ſicut motus qui eſſet per chorda & arcum ab codē in idem. obliquatur enim motus iſte pro ut recedit ab vniformitate recepti luminis, quod ſimiliter non eſt in ſecūdis angelis ſicut in primis. Secundus motus eſt per tempus quem aſſignat ei Aug. vt habetur in litera, & quia tempus eſt menſura ſucceſſiuorum, ideo omnem ſucceſſionē nominat motum per tempus. Inuenitur autem ſucceſſio in intellectu angeli, quod ſic patet. omnis intellectus qui cognoſcit diuerſa per diuerſas ſi ſpecies, nō poteſt ſimul actu illa cognoſcere vt ex prædeterminatis patet. Intellectus autem angeli poteſt cognoſcere res dupliciter ſiue duplici ſpecie, ſcilicet, vel in conſideratione verbi quod eſt una ſimilitudo omnium rerum, ſic ſimul poteſt multa videre: vel per ſpecies innatas vel cōcreatas rerum quæ ſibi inditæ ſunt, quæ plures plurimum ſunt. vnde oportet quòd ſecundum illas ſpecies non cognoſcit plura ſimul. Vnde ſecundum hoc eſt ſucceſſio in intellectu angeli & iſta ſucceſſio largo modo dicitur motus. Differt tamen a motu proprie dicto in duobus ad minus. Primo, quia non eſt de potentia in actum, ſed de actu in actum. Secundo, quia non eſt cōtinuus, continuus enim motus eſt ex continuitate eius ſuper quod eſt mot⁹. vt in libro phy. probatur: ſed inter duas ſpecies intellectas non eſt aliqua continuatio, ſed ſucceſſio tantum, & hæc eadem ſucceſſio motus dicitur, & ſimilis ratio eſt de ſucceſſione affectionum, Tertius motus eſt ſecundum locum, qui etiā in litera attribuitur eis authoritate Amb. & Bedæ. Et quia moueri in loco ſequitur ad eſſe in loco: ideo eodem modo conuenit angelo moueri in loco, ſicut eſſe in loco, & utrunq; eſt æquiuoce reſpectu corporalium. Dicit̃ enim angelus eſſe in loco, in quantum applicatur loco per operationem, & quia non ſimul eſt in diuerſis locis, ideo ſucceſſio talium operationū per quas in diuerſis locis eſſe dicitur, motus eius vocatur. vnde ſicut conceptiones intellectus conuenienter ſe habēt ſine continuatione, ita & operationes eius. vnde motus localis angeli non eſt continuus, ſed ipſe operationes eius conſequenter ſe habentes circa diuerſa loca ſecundum quas in illis eſſe dicitur localis motus ſic eſſe dicuntur.

di. 25. q. 1. art. 2.

5. phyſico. tra. 34.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd motus proprie ſumendo ſemper exiſtētis in potentia, ſed aliquando improprie ipſa operatio rei dicitur motus eius, vt intelligere, & ſentire, & tunc motus eſt actus perfecti, vt in tertio de anima dicitur. Quod autem operatio a motu differat, patet ex 10. Ethi. & ſic ſumitur motus a Dio. ſcilicet pro operatione quantum ad primum modum, qui tripartitus eſt ſecundum eum. Sed duo alii modi motus, ponunt aliquam imperfectionem in angelo, quæ tamen non repugnat beatitudini, imperfectio autem poteſt attendi ſi compareretur ad Deum qui vno & eodem, ſcilicet eſſentia ſua ſimul omnia videt, & ſimul vbique eſt, in quo angelus deficit a perfectione eius. & ideo de loco in locum tranſit quātum ad tertium modum motus eius, & de intellectu ad intellectum quantum ad ſecundum.

Tex. 28. ca. 4. de diu. no. c. 4.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd primus modus motus angeli non reducitur in aliquam ſpeciem motus. eſt enim metaphoricus dictus, quia non eſt tranſitus de vno in aliud, cum angelus ſemper in receptione diuini luminis permaneat, ſed ſecūdus modus habet aliquam ſimilitudinem cum motu alterationis. Et quod obiicitur, quòd alteratio eſt ſecundum ſenſibiles qualitates, dicendum quòd verum eſt quando paſſio quę in intellectu alterationis includitur proprie ſumit̃, prout dicit trāſmutationem materiæ abiicientē a ſubſtantia, ſed ſecundum quòd paſſio large ſumitur pro qualibet receptione, prout etiā intelligere, pati quoddam eſt. ut in 3. de anima dicitur ſic etiā alteratio eſt in intellectualibus operationibus, ſecundum quod dicitur in 3. de anima quòd exire de ocio in actum, eſt nouum genus alterationis. Sed terti⁹ mod⁹ habet ſimilitudinem cū motu locali. Nec oportet quòd ſit propter indigentiam ſuā ſed propter indigentiam noſtram: non dico ſicut propter finem vltimum, ſicut etiam eſt de motu cęli, cuius finis vltim⁹ non eſt generatio inferiorum corporum ſecūdū philoſophos, cū nihil ſit propter vilius ſe, ſed vltimū intentum eſt aſſimilatio ad Deū, cuius ſimilitudinem conſequitur in hoc, quòd ſuo modo cauſa inferiorum efficitur ſicut etiam vltimus angeli finis circa nos operantis eſt vt diuinam ſimilitudinem conſequat̃, deo cooperādo in reductione inferiorum in Deum, vt Dio. dicit. 3. cęl. Hierar.

inter ſpiritum increatum & ſpiritum creatum dicit ſeraphin de loco ad locū trāſire, inquiēs ita in lib. de trinita. Dixit Iſaias: † quia miſſus eſt ad me vnus de ſeraphin. Et ſpiritus quidem ſanctus dicitur miſſus: ſed ſeraphin ad vnum. ſpiritus vero ad omnes. Seraphin mittit̃ in miniſterio. ſpiritus operatur miſterium. Seraphin de loco ad locum tranſit. Non enim complet omnia: ſed ipſe repletur a ſpiritu. Hic aperte oſtenditur, quòd angeli quodammodo locales ſunt.

Lib. 1. de ſpiritu ſanc. c. 9. & 10.

Cum repetitione ſuperiorum confirmat authoritatibus Deum eſſe ubique, ſine locali motu.

FAteamur itaque diuinam naturam pro immēſitate ſui nuſquam deeſſe, eamque ſolam omnino illocalem, & omnino incircunſcriptibilem, nullo concludi loco: ſed a fine vſque ad finem attingere, nō tamen ſpatioſa magnitudine, nec locali motu: ſed immenſitate atque immobilitate ſuę eſſentiæ. Vnde Augu. ad † Dardanum ait. Non quaſi ſpatioſa magnitudine opinemur Deum per cuncta diffundi, ſicut fumus aut lux iſta diffunditur: ſed poti⁹ ſicut in duobus ſapientibus, quorum alter altero corpore grandior eſt: ſed ſapientior non eſt, vna ſapientia eſt, nec eſt in maiore maior, nec in minore minor, nec minor in vno quàm in duobus. Ita Deus ſine labore regens & continens mundum, in cælo totus eſt, in terra totus. & in vtroque totus, & nullo contentus loco: ſed in ſeipſo vbique totus. Idem quoque ſuper pſal. ait. † Ad verbum Dei pertinet non eſſe in parte: ſed vbi-

In Epiſ. 57. to. 2.

ſup. pſ. 47, to. 8.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa ratio concluderet ſi motus angeli poneretur continuus ſicut motus corporis, quia oporteret quamlibet partem motus eſſe motum, & ita oporteret quòd hoc quod eſt eſſe in aliquo ſigno, non eſſet pars motus: ſed pars motus eſſet in dimittendo vnum locum & intercipiendo aliū coniunctum continue: vnde oporteret quòd partim eſſet in vno & partim in alio, & ſic moueretur, ſed quia motus angeli localis non eſt poſitus eſſe [d] continuus, ideo non oportet ꝙ pars illius motus ſit motus, & ideo nec in a. mouetur nec in b. mouetur, licet a. & b. ſint partes eius, ſed ſucceſſio horum quod eſt eſſe in a. & eſſe in b. motus eius vocatur, ſicut plane patet ſi attendatur motus eius vel ſecundum intellectum, vel ſecundum affectum, quia ipſa ſucceſſio affectionum motus eius dicitur.

D. 118

¶ Ad quartum dicendum, quòd prædicto modo mouetur angelus per ſe ſecundum locum, ſecundum quòd etiam per ſe eſt in loco operando, ſed ſi accipiatur motus in loco per modum corporalis motus, ſic non mouetur in loco niſi per accidens ad motum corporis aſſumpti, nec tamen oportet, quòd Deus per accidens in loco moueatur, quia nihil mouetur per accidens moto eo in quo eſt niſi diffinitiue ſit in eo: ita quòd non in alio, ſicut anima mouetur per accidens moto toto corpore, & non mota manu tantum. Et per hoc etiam patet ſolutio ad quintum: quia motus localis ſecundum quòd eſt corporum, non conuenit angelo, niſi metaphorice. Sed æquiuoce loquendo de motu conuenit ei proprie, vt dictum eſt.

In cor. art.

ARTICVLVS II.

1. q. 53. 2. & qd. 1. 5.

Vtrum angelus in ſuo motu de neceſſitate tranſeat mediū.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd angelus de neceſſitate tranſeat medium in ſuo motu. Quia ſicut dicitur in. 5. phy. medium eſt in quod prius venit quod mutatur quàm in quod mutatur vltimum. Si ergo angelus mouetur de a. in c. & b. ſit medium, oportet. ꝙ prius veniat in b. quàm in c. & ita oportet, quòd medium tranſeat.

Tex. 22.

¶ 2 Præt. Moueatur angelus de a. in c. & b. ſit medium, cum eſt in c. mutatum eſt, ante omne mutatum præcedit moueri. vt in 6. phy. probatur. ergo prius mouebatur, quàm veniret in c. ſed in a. non mouebatur: quia erat locus indiuiſibilis angeli: & in indiuiſibili non eſt motus. ergo oportet, quòd moueretur in b. & ita oportet, quòd tranſeat medium.

Tex. 41.

¶ 3 Præt. Angelus cum eſt in a. non eſt in c. oportet ergo ſi poſt modum ſit in c. quòd vel eſſentia ſua de nouo creetur ibi, & hic corrumpatur, vel quòd per medium tranſeat: ſed primum eſt impoſſibile. ergo oportet, quòd per medium tranſeat.

¶ Si dicas, quòd cum angelus ſit naturæ intellectiuæ poteſt tranſire de vno in aliud ſine hoc, quòd pertranſeat medium, ſicut & cogitatio.

¶ Contra. Succeſſio cogitationum eſt per ſpecies quę ęqualiter ſunt ipſi intellectui pręſentes, & propinquę, & non magis ſpecies loci medij, quàm extremi; ſed angelus in vno loco exiſtens non habet omnia loca præſentia, ſed propinquior eſt ſibi vnus locus quàm alius, ergo videtur, quòd oporteat, quòd prius veniat ad medium quàm ad extremum.

SED CONTRA vt. 6. phyſico. dr̃ & p ſe patet. Omne qđ mouetur, prius pertranſit locum æqualem quàm maiorem: ſed angelo indiuiſibili non eſt locus æqualis niſi indiuiſibilis, & punctalis. ergo ſi mouetur, oportet quòd tranſeat punctum antequam lineam: ſed inter qualibet duo puncta ſunt infinita puncta: infinita autem non contingit tranſire. ergo ſi oportet angelum motum media pertranſire nunquam veniet de principio vnius lineæ quantumcūque paruę in finem eius.

Tex. 13.

¶ Præt. Eadē ratio eſt de vno medio, & de omnibus: ſed omnia non poteſt pertranſire, quia ſunt infinita vt probatum eſt. ergo nec aliqua. & ita videtur, quòd ſemper veniat de loco in locum non pertranſeundo medium.

art. 3. q. 2. huius diſt.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc ſunt duæ opiniones. Quidam enim dicunt, ꝙ angelus tranſit de loco in locum non pertranſeundo medium. Alij dicunt, quòd pertranſit medium in ſuo motu & vtrique ut credo, verum dicunt ſecundum aliquid. Dico enim quòd angelus poteſt tranſire de loco in locum, ita quòd tranſeat omnia media, & poteſt eſſe, quòd tranſeat de loco ad locum ſine hoc, quòd ſit in aliquo mediorum, & poteſt eſſe, quòd ſit in aliquibus, & aliquibus nō cuius ratio ex prædictis ſumatur. Dico enim, quòd eſſentia angeli ſecundum ſe abſoluta eſt ab omni loco, & non diffinitur ad locum niſi per operationem, non autem per operationem ſecundum quòd exit ab eſſentia, ſed ſecundum quòd terminatur ad operatum in loco. vnde quando operatur circa hunc locum, ab eſſentia ſua (cum non ſit ex ſe determinata vel obligata ad locum illum: ſed indifferenter ſe habens ad omnia inquantum in ſe eſt) poteſt ægredi operatio ſtatim ad locum proximum vel remotum, nec operatio ad diſtans dependet ab operatione ad propinquum. vnde ſecundum quòd habet aliquid operari vel in omnibus mediis locis vel in aliquibus vel in nullo ſecundum hoc poteſt pertranſire [d] omnia media vel quædam vel nullum.

Hac di. q. 3. art. 2.

D. 741.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio nulla eſt ſi addatur quod Philoſophus met addit. Dicit enim, quòd mediū eſt in quod primo venit continue mutatum &c. angeli autem motus non eſt continuus, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ante quodlibet mutatum, eſt moueri: ſed tamen diuerſimode eſt in motu angeli & in motu corporis, quia in motu corporis mutatum eſſe non eſt pars moueri: ſed terminus eius. vnde totum moueri præcedit mutatum eſſe: & ideo oportet præſupponere ante id in quod dicitur mutatum eſſe aliquid in quo moueatur: ſed in motu angeli qui non eſt continuus mutatum eſſe eſt vna pars motus, vltima ſcilicet, & prima pars eſt vnde incipit moueri, & neutra pars eſt motus, ſed ſucceſſio vtriuſque, Vnde moueri præcedit mutatum eſſe ſicut totum in diſcretis partem.

art. 1. huius quæſt.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd ratio illa procederet in illis quæ per eſſentiam ſuam ſunt determinata ad vbi, quod non contingit in angelo. vnde motus eius eſt ſecundum operationes tantum, quę ſunt hic & ibi ſucceſſiue.

¶ Ad quartum dicendum, quòd dictum illud nō eſt vſquequaque ſufficiens, quia per hoc quod angelus intelligit hoc & illud, non dicitur eſſe hic & ibi: quia exiſtēs in vno loco, pōt intelligere id quod eſt in alio loco: ſed accidit ad veritatem, inquantum ſucceſſio operationum ſequitur ſucceſſionem quæ eſt in intellectu.

¶ Ad quintum dicēdum, quòd angelus poteſt pertrāſire per omnia media, non tamen oportet, quòd numeret infinita pūcta exiſtētia in linea; cor. art. quia locus in quo eſt angelus, non ſemper eſt indiuiſibilis; ſed quandoque diuiſibilis, vt dictū eſt, & cū nullum ſpatium finitum diuidatur in infinita diuiſibilia actu accepta, cōſtat, ꝙ oīa media pertrāſire pōt.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd non eſt eadem ratio de omnibus mediis: quia media poſſunt accipi diuiſibilia, & hæc finita ſunt: Vel indiuiſibilia, quæ infinita ſunt & pertranſiri ſi actu numerentur non poſſunt. Et præ- q. 2. to. 4. terea in vno mediorum locorum habet aliquid operari & non in alio. vnde ſequitur, quòd per aliquod medium tranſeat, & non per aliud.

que eſſe per ſeipſum. Hæc enim eſt ſapiētia Dei, quę attingit a fine vſque ad finem fortiter, nō tamen motu locali: ſed immobilitate ſui, veluti ſi moles aliqua ſaxea impleat aliquem locum, dicitur quòd attingit a fine illius loci vſque ad finem, cum tamen alterum non deſerat alterum occupando. Non ergo habet motum localē verbum illud & ſapientia illa ſolida eſt & vbique. Ex prędictis innoteſcit, quòd Deus eſt ita vbique per eſſentiam, quòd nec ſpatioſa magnitudine diffunditur, nec vno diſcreto loco aliū occupat: quia localem motum non habet. Ideoque Augu. volens præſcindere a Dei puritate omnem localem motum & localem circunſcriptionem, potius dicit omnia eſſe in illo quàm ipſum eſſe alicubi, nec tamen ipſum eſſe locum, qui non eſt in loco. in lib. 83. q. ita inquiens, Deus non alicubi eſt. quod alicubi eſt continetur loco. quod continetur loco, corpus eſt. Deus autem non eſt corpus, non ergo alicubi eſt, & tamen quia eſt & in loco non eſt, in illo ſunt potius omnia, quàm ille alicubi. Nec tamen ita in illo vt ipſe ſit locus. Locus. n. in ſpatio eſt, quod longitudine & latitudine & altitudine cor- G poris occupatur, nec Deus tale aliquid eſt. & omnia ergo in ipſo ſunt, & locus non eſt, nec in loco eſt. Locus tamen Dei ſed improprie dicitur templum Dei, non quòd eo contineatur. Id autem nihil melius quàm anima munda intelligitur. Ecce hic dicit, Deum non eſſe in loco, ſed intelligendum eſt eum non eſſe in loco localiter, ſcilicet quia nec circunſcriptionē, nec localē H motum habet.

ARTICVLVS III.

Vtrum angelus moueatur in inſtanti.

1.p.q.53.ar ti.3. 3 t quodl.9. :1t.9. Et 11. art.14. Tex.c.68.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd angelus moueatur in inſtanti. Mutatio enim angeli ſecundum locū, eſt ſimplicior qualibet mutatione corporali: ſed aliquę mutationes corporales ſunt in inſtanti. vt in 6. phyſi. Commen. dicit, ſicut illuminatio, generatio, & corruptio, & huiuſmodi. multo ergo fortius & mutatio angeli.

¶ 2 Præter. Mutetur angelus de a. in b. ſicut in quod primo mutatum eſt, dicitur autem in illud primo mutatum eſſe, quod eſt locus contiguus loco in quo prius erat, & ſi mutatur in tempore, ſit tempus in quo mutatur c. Si ergo iſtud tempus menſurat illum motum, oportet, quòd in vltimo nunc temporis ſit in termino motus ſecundum quòd eſt in b. Relinquitur ergo quòd in toto tempore præcedente vltimum nunc, aut eſt tantum in a. aut eſt partim in a. & partim in b. Sed nō partim in vtroque, quia indiuiſibilis eſt. ergo in tempore illo erit totus in a. Sed cū omne tempus ſit diuiſibile, in quolibet tempore eſt accipere prius & poſterius. ergo in priori & poſteriori parte illiꝰ tēporis angelus erit in a. ergo quieſcit in a. quia poteſt de eo dici ꝙ in a. eſt nūc & prius: quòd eſt quieſcere. Motus ergo angeli pars erit quies eius, quod eſt inconueniens. Et quod plus eſt ſequitur quòd tempus illud in quo poſitus eſt moueri, non menſurat motum eius ſed quietem, ergo videtur, quòd nullo modo in tempore moueatur.

¶ 3 Præter. Si mouetur in tempore, moueatur vt dictum eſt de in art. præc. a. in b. in tempore c. ponatur ergo quòd per idem ſpatium moueatur quoddam corpus, ſ. f. quod mouebitur in maiori tempore. ſ. d. quia angelus eſt maioris uirtutis quàm corpus, & ſecundum quod additur ad virtutem mouentis, ſic oportet, quòd diminuatur de tempore motus: quia maior virtus in minori tempore mouet, vt in 6. phyſi. dicitur. Text. 23. Sed cum omne tempus finitum proportionem habeat ad quodlibet tempus finitum, accipiatur proportio duorum temporum. ſ. temporis c. in quo mouetur angelus, & temporis d. in quo mouetur corpus, ſicut proportio tripli ad ſubtriplum: quia non differt quæcunque ſit, F Accipiatur etiam aliud corpus quod excedat ipſum. ſ. f. ſecundū virtutem in tripla proportione, & ſit g. inde ſic. Secundum exceſſum virtutis mouentis eſt diminutio in tempore motus: ſed g. excedit ſ. in tripla proportione. ergo & tempus in quo mouetur g. per idem ſpatium erit minus quàm d. in tripla proportione: ſed hoc eſt tempus c. in quo mouebatur angelus. ergo in eodē tempore & æquali mouebit virtus corporalis, & virtus angeli, etiā ſi ponatur angelus moueri velociter quantūcunque poteſt. Et ſimilis ratio poteſt accipi ex parte mobiliū ſecundum quorum etiam proportionem diminuitur, & augetur tempus motus. vt habetur ex. 4. phyſico. Tex. 113. ergo cum hoc ſit impoſſibile, videtur quòd angelus in tempore non moueatur.

¶ 4 Præt. Omne tēpus eſt diuiſibile. ſi igitur moueatur angelus de a. in b. in aliquo tempore, in medio illius tēporis alicubi erit: ſed non eſt in a. quia ibi erat in principio temporis, nec in b. quia ibi erat in fine temporis, & dū mouetur in duobus inſtantibus non eſt in eodem vbi. vt probatur in 6. phyſi. Tex. 52. vnde cum in vno inſtanti ſit in a. vel in b. in alio inſtanti non poteſt eſſe in eodem: ergo in inſtanti quod eſt medium temporis, erit in medio ſpatii, ſed non neceſſario tranſit medium. ut ſupra dictum eſt. ergo motus eius non eſt ſemper in tempore.

SED CONTRA. omnis motus & mutatio habet prius & poſterius: quia habet duos terminos, quorum vnus conſequitur alium. art. præced. Sed numerus prioris & poſterioris in motu eſt tempus ut habetur in 4. phy. Tex. 110. ergo omnis motus menſuratur tempore. ergo & motus angeli.

¶ Præter. Moueatur angelus de a. in b. aut in eodem inſtanti eſt in a. & in b. aut in diuerſis. ſi in eodem, tunc erit ſimul in duobꝰ locis, quod eſt improbatum. Et præterea tunc non moueretur I ad b. quia nihil mouetur ad id in quo eſt. Si autem in diuerſis, ergo eſt deſignare duo inſtantia, in quorum vno eſt in a. & ſit c. & in altero in b. & ſit illud d. Inde ſic. Motus angeli eſt inter d. & c. ſed inter quælibet duo inſtantia eſt tempus mediū, vt probatur in 6. phy. Tex. 57. ergo motus angeli erit in tēpore. Si dicas ꝙ illa duo nunc ſuccedunt ſibi ſine aliquo medio, ſicut dictum eſt de operationibus.

¶ Contra. moueatur angelus de a. in b. ita quòd in hoc inſtanti quòd eſt c. ſit in a. & in hoc inſtanti quod eſt d. ſit in b. Item ponatur quòd aliquod corpus ſit g. moueatur ſimiliter de a. in b. & incipiat ſimul moueri cum angelo. ſ. in c. Inde ſic. Angelus citius peruenit ad b. quàm corpus g. ergo in inſtanti d. corpus nōdum peruenit ad b. ſed erit citra b. & ſit ille locus r. Inde ſic. g. mouetur de a. in r. & ī tēpore c. d. Sed ſpatiū a. r. eſt diuiſibile. diuidatur ergo in puncto h. Inde ſic. Corpus iſtud. ſ. g. in inſtanti c. eſt in a. & in inſtanti d. eſt in r. ergo h. erit in aliquo alio inſtā- K ti medio inter illa duo, & ſit illud n. in n. ergo angelus vel erit in a. vel in b. vel in medio: ſed non in a. quia ſic in duobus inſtantibus eſſet in eodem vbi & eadem ratione non eſt in b. ergo oportet quòd in inſtanti n. ſit in medio. & ſic ſemper procedendo, inuenitur inter quælibet duo inſtātia inſtans & tempus. ergo oportet, quòd motus angeli ſit in tempore continuo.

¶ Si dicatur ꝙ in motu angeli non eſt aſſignare vltimū inſtās, in quo ſit in a. quia in a. eſt in toto tēpore & in. b. eſt in termino tpis. Inter tempus autem & terminum temporis, non eſt aſſignare medium, ſicut etiam dicit philoſophus in 8. phy. Tex. 22. in mutationibus naturalibus, vt quando aliquis mouetur de albedine in nigredinem eſt deſignare duo tempora, in quorum primo eſt album, & in ſecundo eſt nigrum. & inſtans quod coniungit duo tempora, tenet ſe cum ſequenti tempore. vnde in eo eſt nigrum vnde non fuit inuenire vltimum nunc in quo eſſet albū. Sed vltimum tempus in cuius termino erit nō album, ſi inquā ſic dicatur:

¶ Contra. omnis motus qui non eſt ſemper inter duas quietes, quarum vna eſt in termino a quo eſt motus, altera in termino ad quē eſt motus: Sed ſicut inſtans ad quod terminatur motus tenet ſe cum quiete ſequente: ita inſtans a quo incipit motus tenet ſe cū quiete præcedente, vt patet quando aliquid mouetur de albedine in nigredinē: quia ſicut in fine temporis, quod mēſurat motum eſt nigrum, ita in principio temporis eſt album, ergo ex hoc patet ꝙ omnis quies trahit ad ſe & nunc præcedens, & nunc ſequēs. Inde ſic arguo. Angelus qui mouetur de a. in b. vt dicis in tempore c. d. eſt in a. ergo quieſcit ibi, qa vt probať in 6. phyſi. Text. 67. quicquid eſt in tempore in aliquo vno vbi. quieſcit ibi. Sed vbi eſt aliquid quieſcens in tempore, eſt & in termino temporis, ergo in d. quod eſt nunc vltimum temporis erit angelus adhuc in a. & non in b. vt ponebatur. Tex. 128

Oppoſitio qua uidetur probari, quòd Deus mutetur loco.

AD hoc autem ſolet opponi ſic. Quotidie fiunt creaturæ quæ ante non erant, & in eis Deus eſt, cum ante non eſſet in eis: eſt ergo vbi ante non erat, ideoque mutabilis eē videtur. Sed licet quotidie incipiat eſſe in crea- B turis in quibus ante non erat, hoc tamen fit ſine ſui mutatione, qualiter in mundo cœpit eſſe quē fecit, tamen ſine ſui mutabilitate, & ſimiliter deſinit eſſe in quibus ante erat ſine ſui mutatione nec tamen ipſe deſerit locum: ſed locus deſinit eſſe.

¶ Præt. Omne tempus cauſatur a motu, vt patet ex 4. phy. Sed angelus in a. non mouetur nec iterum habet ordinē ad aliquē motum priorem per cuius tempus ſua quies menſuretur, ergo nihil eſt dictu, quod angelus ſit in a. in tempore.

Tex. 46. RESPONDEO, Dicendum quòd cum omnis mutatio habeat duos terminos qui non poſſunt eſſe ſimul: quia omnis mutatio eſt in contingens, vt dicitur in primo phy. oportet cuilibet motui vel mutationi adeſſe ſucceſſionem: ex hoc quòd non poſſunt duo termini eſſe ſimul, & ita tempus, quod eſt numerus prioris & poſterioris in quibus conſiſtit tota ſucceſſionis ratio. Sed hoc diuerſimode in diuerſis contingit. Quandoq; enim terminus motus eſt mediatus principio motus, Vel ſecundum medium quantitatis dimenſiuę, ſicut eſt in motu localium corporum, & in motu augmenti & diminutionis, Vel ſecū- D dum medium quantitatis virtualis, cuius diuiſio attenditur ſecundum intenſionem & remiſſionem alicuius formæ, ſicut in alteratione qualitatum ſenſibilium, & tunc tempus per ſe ipſum motum menſurat: quia ad terminum ſucceſſiue peruenitur, eo quòd diuiſibilis eſt. Quandoque vero terminus ad quem non eſt mediatus termino a quo, ſicut eſt in illis mutationibus in quibus eſt mutatio de priuatione in formam vel econuerſo, ut in generatione & corruptione & illuminatione & in omnibus huiuſmodi: & in iſtis etiam mutationibus oportet, annexū eſſe tempus, cum conſtet materiam non ſimul eſſe ſub forma, & priuatione nec aerem eſſe ſimul ſub luce, & tenebris. Non autem ita quòd, exitus vel tranſitus de uno extremo in aliud fiat in tempore: ſed alterum extremorum. ſ. primum quod in mutatione abijcitur eſt coniunctum cuidam motui vel alterationi, ſicut in generatione & corruptione, vel motui locali ſolis, ſi- E cut in illuminatione, & in termino illius motus eſt etiam terminus mutationis. Et pro tanto mutatio illa dicitur eſſe ſubito vel in inſtanti. quia in vltimo inſtanti temporis, quod menſurabat motum præcedentem acquiritur illa forma vel priuatio cuius nihil prius inerat. Et in illo inſtanti dicitur generatum eſſe Tex. 55. non autem proprie generari, quia omne quod generatur generabatur, & generabitur, vt in 6. phy. probatur, vnde omnes tales mutationes inſtantaneæ ſunt termini cuiuſdam motus. vt Tex. co. 55. in 6. phyſi. Commen. dicit. Motus autem angeli non poteſt eſſe terminus alterius motus. vnde, oportet quod ſit in tempore & non in inſtanti. Sed dico quod tempus iſtud eſt aliud a tempore quo menſuratur motus cæli, & aliorum corporalium, qđ A ſic probatur. Nullus motus menſuratur per motū cæli, niſi qui eſt ordinatus ad ipſum. vnde etiam probāt philoſophi, quod ſi Habetur. 1. cæl. tex. 90. eſſent plures mundi, oporteret eſſe plures primos motus & plura tempora. vnde cum motus angeli nullum ordinē habeat ad motum cæli, & præcipue ſi motus eius dicatur proceſſio operationum, vt dictum eſt, art. 1. iſt. q. oportet, quòd nō menſuretur tempore quod eſt menſura primi mobilis: ſed alio tempore, cuius temporis naturam ex natura motus accipere oportet. In tempore 2. di. 35. hu. uſque. enim eſt aliquid quaſi formale, quod tenet ſe ex parte quantitatis diſcretę. ſ. numerus prioris & poſterioris, & aliqđ materiale per quod eſt continuum: quia cōtinuitatem habet ex motu in quo eſt ſicut in ſubiecto, & primo mēſurato. ſ. motu cæli, vt dicitur. 4. phyſi. Tex. 99. motus autem ille habet continuitatem ex magnitudine. Vnde cum motus angeli non ſit continuus: quia non eſt ſecundum neceſſitatē magnitudinis conditiones habens per quam tranſit, ſicut ē in illis, quæ ſunt ſic C nata in loco eſſe, vt eorum ſubſtantia ſit commenſurata terminis loci. ſ. corporibus, ſed per ſucceſſionem operationū, in quibus nulla eſt ratio cōmunitatis, ideo tempus illud non eſt continuum, ſed eſt compoſitum ex nunc ſuccedentibus ſibi, vt numerus ipſarum operationum ſuccedentium ſibi tempus vocetur, ſicut ipſa ſucceſſio operationum dicitur motus, & quot ſūt operationes, ex quibus componitur motus ſecundum diuerſa loca, tot erunt nunc ex quibus componitur tempus. Et hoc etiam conſonat ei, quòd Philoſophus dicit in 6. phyſi. Tex. 1. ꝙ eiuſdem rationis eſt indiuiſibile moueri, & tempus componi ex nunc & motum ex momentis, & lineam ex punctis, quia quāuis linea ſit continua per quam angelus tranſit, non tamen eſt continuitas ſecundum quod refertur ad motum angeli qui diuerſa vbi non continuatim pertranſit.

Epilogus ubi exponitur, quare in prædictam uenerit diſceptationem.

IAm ſufficienter demōſtratum eſſe videtur, quomodo omnia dicantur eſſe in Deo, & Deus in omnibus, quam diſceptationē quaſi incidenter ſuſcepimus: quia id videbatur poſtulare res circa quam noſter verſabatur ſermo. Differebamus enim de ſcientia, ſiue ſapientia dei. & cum doceremus Deum ſcire omnia, quæſitum eſt vtrum propter cognitionē quam de omnibus habet, dicerentur omnia eſſe in Deo an alia ratione hoc diceret ſcriptura. Huius ergo quæſtionis occaſio, in præmiſſam nos deduxit diſputationem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ omnes illæ mutationes quæ inſtantaneæ dicuntur: ſunt termini motus, quod non contingit in motu angeli, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd tempus illud, in quo mouetur de a. in b. compoſitum eſt ex duobus inſtantibus, & in vno inſtāti eſt in a. & in alio in b. Cor. art. vnde non oportet, quod in altero eorū quieſcat, ꝙ oporteret de neceſſitate ſi tēpus eſſet continuū.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non poteſt accipi aliqua proportio temporis, in quo mouetur corpus ad tempus, in quo mouetur angelus: quia tempus quo mouet angelus, non eſt diuiſibile diuiſione continui, ſed diuiſione diſcreti in plura inſtantia finita, in tempore autem quo mouetur corpus ſunt infinita inſtantia in potentia: & ita nulla eſt proportio, ſicut nec in finiti ad infinitum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd tempus iſtud quo angelus mouetur diuiſibile eſt in duo quæ non copulantur ad vnum cōmunem terminum, cum hoc tempus non ſit continuum. vnde non ſequitur quòd in medio inſtanti ſit in medio ſpatii, quia non eſt neceſſarium accipere medium inſtans.

¶ Sed quia ex aliis rationibus videtur concludi: quòd motus eius ſit in tempore continuo, ideo ad eas reſpondendum eſt.

¶ Dicendum ergo ad quintum, quòd omnis motus habet prius & poſterius, ſed diuerſimode: quia in motu continuo accipitur prius & poſterius, vel reſpectu duorum temporum copulatorū ad vnum nunc: vel reſpectu duorum nunc includentium vnum tempus: in mutationibus autem inſtantaneis eſt prius ipſum tēpus menſurans motum præcedentem cui adiungitur alterum extremorum, & poſterius ipſum nunc quod menſurat terminū motus, & ideo, inter duo extrema non cadit medium, ſicut nec inter tempus & nunc. In motu autem angeli, prius & poſterius ſunt duo nunc ſuccedentia: inter quæ, nullum eſt medium tempus continuans.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd hoc quòd inter duo nunc ſit tẽpus medium, conſequitur tempus ratione continuitatis: quia hęc eſt paſſio communis omni continuo, continuitatem autem habet ex motu. vnde cum motus angeli non ſit continuus, ratio non ſequitur.

¶ Ad ſeptimum dicẽdum, quòd ſi ponatur motus angeli & corporis ſimul incipere, quando angelꝰ erit in alio termino ſecundum aliud inſtans ſui temporis, corpus etiam erit in alio termino ſecundum aliud inſtans ſui temporis. c. 35. Inter duo autem inſtantia temporis iſtius corporis eſt tempus medium in eo quod motus eius eſt continuus. vnde eſt ibi ſignare medium inſtans: ſed inter duo inſtantia angeli non eſt tempus medium. vnde nec medium inſtans oportet ibi ſignificari: ſed contingit ſignificari ſi in tribus locis ſucceſſiue ſit: quia ita etiam tempus ex tribus nunc componetur. vnde vnum erit medium, & illa duo inſtantia poſſunt ĩcludere omnia inſtantia temporis, cum etiam vnum nunc æui ſtans includit omne tempus, q.3.art.2. & ita non eſt inconueniens quòd dum motus angeli eſt in duobus tantum inſtantibus, motus corporis ſit in infinitis, quamuis quantumcunque duret motus corporis tantundem etiam duret motus angeli, & quamuis vtrunque non ſit indiuiſibile. Et præterea contingit quòd quãdo corpꝰ eſt in medio inſtãti angelus in nullo loco ſit, cum non ſit neceſſarium eũ ſemper eſſe in loco, vt dictum eſt, c.13. to. 3. & ita ſecũdum coordinationẽ illius temporis nullum nunc angelo reſpondeat: ſed tantum æuum. Alia concedimus.

F reſpectum ad ſcibile, & ſic habet vnitatem in ſpecie etiam ſecũdum quòd eſt diuerſorum habentium. Vel ſecundum eſſe quod habet in ſciente, & ſic differt numero in diuerſis, non tamen eſt maior & minor ſecundum quantitatem corporis: quia non eſt forma ſitualis: ſed poteſt eſſe maior & minor ſecundum intenſionem certitudinis, vel ſecundum numerum ſcitorum.

DISTIN. XXXVIII.

A

Hic redit ad propoſitum, repetens ſuperius dicta ut addat alia.

NVnc ergo ad propoſitum reuertentes, cæpto inſiſtamus. Supra dictum eſt, † quòd præſcientia Dei futurorum tantum eſt: ſed omnium tam bonorum quàm malorum. Scientia vero vel ſapientia, non modo de futuris: ſed etiam de præſentibus & futuris, nec tantum de temporalibus, ſed etiã de æternis, quia ſeipſum nouit Deus. a Hic orit̃ quæſtio non diſſimulanda: vtrum, ſcilicet ſcientia, vel præſcientia, ſit cauſa rerum, an res ſint cauſæ ſcientię vel præſcientiæ Dei? H Videtur enim præſciẽtia Dei cauſa eſſe eorum quę ei ſubſunt, ac neceſsitatem eueniendi eis facere: quia nec aliqua futura fuiſſent, niſi deus ea præſciſſet. nec poſſunt non euenire: cum deus ea pręſciuerit. Si autem impoſſibile eſt ea non euenire: quia pręſcita ſunt videtur ergo ipſa p̄ſciẽtia quã pręſcita ſunt, eis eſſe cauſa eueniẽdi. Impoſsibile eſt enim ea non euenire cum pręſcita ſint: I quia ſi non euenirent cum præſcita ſint, falleretur dei pręſcientia. At dei pręſcĩa falli non poteſt. Impoſſibile eſt ergo ea non euenire cum pręſcita ſunt. Sic ergo p̄ſcĩa cauſa eorum eſſe uidetur quæ pręſcita ſunt. Hoc idem & de ſcientia dicitur ſcilicet quòd quia deus aliqua nouit ideo ſint. Cui ſententiæ Auguſtin. atteſtari videtur in. 15. lib. de tri. ſic di. Non iſta ex aliquo tempore cognouit deus: ſed futura omnia temporalia K atque in eis etiam quid & quãdo ab illo petituri fueramus. & quos, & de quibus rebꝰ vel exauditurus, vel non exauditurus eſſet, ſine initio ante pręſciuit. Vniuerſas autem creaturas & ſpirituales & corporales, non quia ſunt, ideo nouit. ſed G ideo ſunt, quia nouit: non enim neſciuit quæ fuerat creaturus, quia ergo ſciuit, creauit, non quia creauit, ſciuit. Nec aliter ſciuit creata quàm creanda. Non enim eius ſapientiæ aliquid acceſſit ex eis. ſed illis exiſtentibus ſicut oportebat, & quando oportebat, ille manſit vt erat. Vnde in Eccleſiaſtico. cap. 23. Antequam crearentur, omnia nota ſunt illi, ſic & poſtquam conſummata ſunt. Ecce his ver H bis videtur Augu. innuere ſciẽtiam vel præſcientiam Dei cauſam eſſe eorum quę fiunt, cum dicit, ideo ea eſſe, quia Deus nouit. Idem quoque in 6. lib. dicere videtur cum inquit. De tri. cap. 10. to. 3. Decedant & ſuccedant tempora, non decedit aliquid vel ſuccedit ſcientiæ Dei, in qua nouit omnia quæ fecit per ipſam. Non enim hęc quæ creata ſunt ideo ſciuntur a Deo quia facta ſunt, ſed potius ideo facta ſunt quia immutabiliter ab eo ſciũtur. Et hic etiam ſignificare videtur Dei ſciẽtiam cauſam eorum eſſe quæ fiunt, dicens, non ideo Deum ea nouiſſe, quia facta ſunt, ſed ideo facta ſunt, quia nouit ea Deus. Ideoq; videtur Dei ſcientia, vel præſcientia cauſa eorum quæ nouit.

DISTINCTIO XXXVIII.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO quorũ ſit Dei ſcientia. Hic determinat de ſcientia per comparationem ad ipſa ſcita & diuiditur in partes duas. In prima, inquirit vtrum ſciẽtia Dei ſit ſcitorum cauſa. In ſecunda, oſtendit qualis cauſa ſit. ibi. 39. diſtinct. {Pręterea ſolet quæri &c.} Prima, in duas. In prima inquirit de cauſalitate diuinę ſcientiæ. In ſecunda de ineffabilitate ipſius. ibi {Ad hoc autem quod ſupra dictum eſt &c.} Prima in duas. In prima, mouet quæſtionem. In ſecunda, determinat eam. ibi {Hanc igitur quę videtur &c.} Circa primum tria facit. Primo oſtendit quòd ſcientia Dei ſit cauſa ſcitorum: ratione & authoritate. Secundo oſtendit, quòd neque eſt cauſa eorum, neque cauſa ab eis quæ duo. duabus rationibus oſtendit. ibi {Quod ſi ita eſt &c.} Tertio, oſtendit authoritate Origenis ſcientiã Dei creatam eſſe a ſcitis. ibi {Orige. tamen &c.} Adhuc autem &c.} Hic inquirit de ineffabilitate diuinę ſciẽtię, & ſuppoſito ꝙ ſit ineffabilis ex prædictis. hic ſoluit obiectiones in contrariũ factas. vnde diuiditur in duas partes. In prima, ponit obiectionem & ſoluit eam. In ſecunda, obiicit contra ſolutionem & iterum ſoluit. ibi {Sed adhuc vrget.}

EXPOSITIO TEXTVS.

DEVS inquit & omnipotens &c. {Diſtinctio horũ motuum, & ratio nominationis in 8. diſt. poſita eſt. {Sicut ſumꝰ aut lux iſta &c.} Hoc ideo dicitur: qa nihil habet diſtenſionem in loco niſi ſecundum ꝙ eſt quantum, vel per ſe ſicut corpora. vnde ponit humum, id eſt, terram, vel per accidens ſicut corporales qualitates vt lux ſapientia {Vna ſapientia eſt &c.} pōt dupl̄r cõſiderari. Vel per

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quinque quęruntur.

Primo. Vtrum ſcientia Dei ſit cauſa rerum.
Secũdo. Vtrum omnia vniformiter cognoſcat.
Tertio. Vtrum ſit enuntiabilium,
Quarto. Vtrum earum quæ non ſunt,
Quinto. Vtrum ſit contingentium.

ARTIC.

ARTICVLVS PRIMVS,

a Vtrum ſcientia Dei ſit cauſa rerum.

1.q.14. art. 8. De uerit. q. 2. ar. 14. 2 Cont. c. 24.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſcientia Dei ſit cauſa rerum. Sciẽtia enim Dei tã a ſanctis quàm a prophetis ſcientiæ artificis comparatur: ſed ſcientia artificis cauſa eſt ſcitorũ per artẽ producendorum. ergo videtur quòd ſciẽtia Dei ſit cauſa rerũ.

¶ 2 Præt. Cum ſimilitudo ſit quædam vnitas in forma, oportet quòd in omni aſſimilatione, vel vnum ſimilium ſit cauſa alterius, vel vtrunque ab vna cauſa deducatur: quia vnitas in effectu deſignat vnitatem cauſæ: ſed ſcientia eſt aſſimilatio quædam, ergo oportet ſemper quòd ſcientia ſit cauſa ſciti ſicut eſt in ſcientia practica, vel ſcitũ cauſa ſcientię, ſicut eſt in noſtra ſcientia ſpeculatiua, vł vtriuſque ſit cauſa vna, ſicut eſt in cognitione quam angeli de rebꝰ habent: quia ab eodem. ſ. Deo, imprimuntur ſpecies rerũ in mente angeli ad cognoſcendum, & in materia ad eſſendum: ſed ſcientiæ Dei quæ eſt ipſe Deus nihil eſt cauſa neque ſcitũ neque aliquid aliud. relinquitur ergo quòd ipſa ſcientia Dei ſit cauſa ſciti.

Text. 3. ¶ 3 Pręter. Menſura ſemper habet rationem principii reſpectu menſurati, vt patet ex. 10. metaphyſico. Quãtitas enim menſuratur per principium quantitatis, vt ſubſtãtiæ omnes per principium ſubſtãtiæ: ſed ſcientia Dei menſura eſt rerum. vnde dicit Anſ. quòd vnaqueque res veritatem habet, quando implet illud ad quod in mente diuina ordinata eſt: ergo ſcientia Dei eſt cauſa ſcitorum. Lib. de ver. cap. 11.

¶ 4 Præter. Sicut voluntas Dei eſt ipſe Deus, ita & ſcientia eius ſed voluntas Dei abſolue dicitur cauſa omnium volitorum, & bonitas omnium bonorum, ergo ſcientia eius debet dici cauſa omnium ſcitorum.

SED CONTRA cuiuſcunque cauſa eſt Dei ſcientia, cauſa eſt Deus: ſed non omnium ſcitorum a Deo cauſa eſt Deus, quia mala quæ ſunt a Deo ſcita, non ſunt ab ipſo. ergo nec ſciẽtia Dei cauſa eſt omnium ſcitorum.

¶ Præt. Poſita cauſa ponitur effectus, ſed ſcientia Dei fuit ab æterno. res autem ab æterno non fuerunt, ergo ſcientia Dei non eſt cauſa rerum.

RESPONDEO dicendum, quòd loquendo de attributis diuinis attendenda eſt attributorum ratio, quæ quia diuerſa eſt diuerſorum. ideo aliquid attribuitur vni quòd non attribuitur alteri, quàmuis omnia ſint vna res, & inde eſt quod bonitas diuina dicitur cauſa bonorum: & vita cauſa viuentium, & ſic de aliis. Si, ergo accipiamus diuerſas attributorum rationes inuenientur aliqua habere comparationem non tantum ad habentem, ſed etiam ad aliquid, ſicut ad obiectum, ut potentia & voluntas & ſcientia. Quædam autem ad habentem, tantum, vt vita, bonitas & hmõi. Et hæc omnia habẽt vnum modũ cauſalitatis. ſ. per modũ cõem efficientis exẽplaris vt dicimus ꝙ a primo bono ſunt omnia bona. & a primo viuente omnia viuentia. Sed illa quæ dicuntur per comparationem ad obiectum habent etiã alium modum cauſalitatis, reſpectu. ſ. obiectorum vt voluntas reſpectu volitorum, & ſic quæritur hic de cauſalitate ſcientiæ. Conſtat enim quòd ſcientia ſua eſt cauſa per modum efficientis & exemplaris omnium ſcientiarum: ſed dubium eſt, vtrum ſit cauſa ſcitorum. Sciendum eſt, ergo quòd ſcientia ſecundum rationem ſcientiæ non dicit aliquam d cauſalitatẽ, alias D.475. A omnis ſcientia cauſa eſſet: ſed inquantum eſt ſcientia artificis d operantis res ſic habet rationem cauſæ reſpectu rei operatę per artem. D.475. Vnde ſicut eſt cauſalitas artificis per artem ſuam, ita conſideranda eſt cauſalitas diuinę ſcientiæ. Eſt ergo iſte proceſſus in productione artificiati. primo ſcientia artificialis oſtendit finem: ſecundo voluntas eius intendit finem illum. tertio voluntas imperat actũ, per quem educatur opus, circa quod opꝰ ſcientia artificis ponit formam conceptam. Vnde ſcientia ſe habet vt oſtendẽs finem & voluntas vt dirigens actum & informans opus operatum. & ideo conſtat quòd quicquid accidit in effectu per defectum a forma artis vel a fine non reducitur in ſcientiam artificis ſicut in cauſam. Patet etiam ꝙ principalitas cauſalitatis conſiſtit penes voluntatem quæ imperat actum. Vnde patet quòd malum quod eſt deuiatio a forma & a fine non cauſatur a ſcientia Dei: ſed tantum cauſalitatem habet reſpectu bonorum ſecundum quòd cõſequũtur formam diuinę artis & finem non tamen quòd reſpectu horum dicat perfectam rationem cauſalitatis, niſi ſecundum ꝙ adiungitur voluntati, & ideo in littera dicitur quòd ſcientia beneplaciti eſt cauſa rerum. Et propter hoc etiam Aui. dicit, ꝙ inquantum Deus cognoſcit eſſentiam ſuam & amat vel vult eã ſecundum quòd eſt principium rerum quarum vult ſe eſſe principium, fluunt res ab eo. lib. de intellig. cap. 1.

D ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſcientia artificis nõ eſt cauſa defectus qui contingit in arteficiato, quamuis etiam eſſet præſcitus ab eo, nec etiam eſt completa cauſa artificiati niſi addatur voluntas, vt dicit Philoſophus in 9. metaphy. & ſimiliter eſt etiam de ſcientia Dei. Text. 3.

¶ Ad ſecundum, dicendum, quòd mala nõ cognoſcuntur a Deo per ſimilitudinem ſuam: ſed per ſimilitudinem bonorum, vt prius dictum eſt. & ideo non ſequitur quòd ſit cauſa niſi bonorum. diſti. 36. q. 1. art. 2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd inquantum ſciẽtia Dei eſt ſicut exemplar per modum artis rerum. ſic dicitur menſura earum, vnde mala ſicut deficiunt a participatione formæ artis, ita deficiunt a rectitudine menſuræ. Et propter hoc etiam malum diffinitur ab Aug. quod eſt priuatio modi inquantum deficit a mẽſura ſpeciei, inquantum deficit ab imitatione exemplaris: ordinis inquantum deficit a fine. lib. de Natura boni. c. 4. & ſequẽ. to. 6.

E ¶ Ad quartum dicendum, quòd voluntas habet completam rationem cauſæ inquantum obiectum eius eſt finis ſecundum rationem boni qui eſt cauſa cauſarum. vnde & imperium ſuper alias vires habet, & ideo abſolute voluntas Dei cauſa rerum dicitur de ſcientia autem non ſimiliter ſe habet ſicut de voluntate: vt dictum eſt, nec etiam ita comparatur ſcientia ad ſcitum ſicut vita ad viuentem, vnde patet quod ratio, non concludit. corp. art.

Quintum concedimus.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ſicut creaturæ non exeunt a Deo per neceſſitatem naturæ vel potentiæ naturalis, ita nec per neceſſitatem ſcientiæ, ſed per libertatem voluntatis in qua completur ratio cauſalitatis, & ideo non quandocunque ſciuit creauit. ſed quandocunque voluit.

Inconuenientia oſtendit quæ ſequerentur, ſi diceretur, ſcientia uel præſcientia, cauſa omnium rerum quæ ei ſubſunt.

QVod ſi ita eſt, eſt ergo cauſa omnium malorum. cum omnia mala ſciantur, & præſciantur a Deo, quod longe eſt a veritate. Si enim Dei ſcientia vel præſcientia cauſa eſſet malorum, eſſet vtique Deus auctor malorum, quod penitus falſum eſt. Non ergo ſcientia vel præſcientia Dei, cauſa eſt omnium quæ ei ſubſunt.

Quòd res futuræ non ſunt cauſa ſcientiæ uel præſcientiæ Dei.

NEque etiam res futurę cauſa ſunt Dei præſcientiæ, licet enim non eſſent futurę niſi præſcirentur a Deo, non tamen ideo præſciuntur, quia futuræ ſunt. Si enim hoc eſſet. tũc eius quod æternum eſt aliquid exiſteret cauſa ab eo alienum, ab eo diuerſum, & ex creaturis penderet ſcientia creatoris, & creatum cauſa eſſet increati. B Origenes tamen ſuper epiſtolam ad Romanos ait. d Nõ propterea aliquid erit, quia id ſcit Deus futurum: ſed quia futurum eſt. ideo ſcitur a deo antequàm fiat. Lib. 7. c. 8. ad Ro., to. 4 Hoc videtur præmiſſis verbis Auguſt. obuiare. Hic enim ſignificari videtur. quòd res futuræ cauſa ſint præſcientiæ. Ibi vero quòd præſcientia cauſa ſit rerum futurarum.

C *Quid ex prædictis tenendum ſit, cum determinatione authoritatum.*

HAnc igitur, quæ videtur, repugnantiam de medio tollere cupien

ARTICVLVS II.

b Vtrum ſcientiam Dei ſit uniformiter de rebus ſcitis.

1.q.14.ar.5 De uerit. q. 2. ar. 13.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ſcientia Dei non vniformiter ſit de rebus ſcitis. Omnis enim ſcientia quæ eſt de rebus aliter quàm ſint, eſt falſa: ſed ſcientia F Dei veriſſima eſt, cum igitur omnes res non habeāt vnum modum, videtur quòd non vniformiter ſit de omnibus.

¶ 2 Præter. Secundum Augu. alius modus cognitionis eſt cognoſcere rem per ſui eſſentiam & per ſui ſimilitudinē: ſed Deus ſeipſum per eſſentiā ſuam cognoſcit: creaturas vero per ſimilitudines earum in ipſo exiſtentes. ergo non vniformiter ſeipſum & creaturas cognoſcit.

vbi ſupra. diſt. 56. q. 1 art. 2.

¶ 3 Præter. Vt ſupra habitum eſt, Deus bona cognoſcit per ſe, mala autem per aliud; ſed hoc facit diuerſum modū cognitionis, ergo non vniformiter omnia cognoſcit.

Aug. lib. 83 quęſt. q. 46. to. 4. ubi ſu.

¶ 4 Præter. Secundum Dio. in 7. de di. no. Deus eodem modo cognoſcit res quo rebus eſſe tradidit: ſed ſecundum Aug. alia ratione creauit hominem & equū: ergo alia ratione cognoſcit, & ita non vniformiter de omnibus eſt.

tes, dicimus res futuras nullatenus cauſam eſſe præſcientiæ vel ſcientię dei, nec ideo præſciri vel ſciri, quia futuræ vel factę ſunt, ita exponentes quod ait. Orig. quia futurum eſt, ideo ſcitur a deo antequam fiat, ideſt, quod futurum eſt, ſcitur a deo G antequam fiat, neque ſciretur niſi futurum eſſet. vt non notetur ibi cauſa, niſi ſine qua non fieret. Ita etiam dicimus ſcientiam vel præſcientiam dei non eſſe cauſam eorum quæ fiunt, niſi talem ſine qua non fiunt, ſi tamen ſcientiam ad notitiam tantum referamus. Si uero nomine ſcientię includitur etiam beneplacitum atq; diſpoſitio, tunc recte poteſt dici cauſa eorum quę deus facit. H His enim duobus modis, vt ſuperius prætaxatum eſt, accipitur cognitio vel ſcientia dei, ſcilicet pro notitia ſola, vel pro notitia ſimul & beneplacito. Hoc modo forte accepit Auguſtinus dicens. †Ideo ſunt, quia nouit, id eſt, quia ſcienti placuit, & quia ſciens diſpoſuit. Et hic ſenſus ex eo adiuuatur: quia de bonis ibi tantum agit Auguſt. ſcilicet de creaturis, & de his quę deus facit, quæ omnia nouit non ſolum ſciētia, ſed etiam beneplacito ac diſpoſitiōe. Sic ergo ibi accipitur dei cognitio, vt non modo notitiam, ſed etiam beneplacitum dei ſignificet. Mala vero ſcit deus & præſcit antequàm fiant: ſed ſola notitia, nō beneplacito. Pręſcit enim deus & prædicit etiam quæ non eſt ipſe facturus, ſicut pręſciuit & prędixit infidelitatem iudæorum, ſed non fecit. Nec ideo quia præſciuit, ad peccatum ī fidelitatis eos coegit, nec pręſciſſet, vel prędixiſſet eorū mala, niſi eſſent ea habituri. Vnde B Aug. ſuper Ioan. Deus, inquit, futurorum præſcius, per prophetam prædixit infidelitatem iudęorum, ſed non fecit, neque præſciſſet mala eorum, niſi ea haberent. Non. n. ideo quēquā ad peccandum cogit, quia futura hominū peccata prænouit. Illorū enim præſciuit peccata non ſua. Ideoque ſi ea quę ille pręſciuit ipſorum non ſunt, nō vera ille pręſciuit. Sed quia illius præſcientia falli nō poteſt, ſine dubio nō alius, ſed ipſi peccant, quos deus peccatores eſſe pręſciuit. Et ideo ſi non malum ſed bonum facere voluiſſent, non malum facturi pręuiderentur ab eo qui nouit quid ſit quiſque facturus. His verbis aperte oſtenditur, ſi diligenter attēdamus pręſciētiam dei non eſſe cām malorum quę pręſcit, quia non ea pręſcit tāquam facturus nec tanquam ſua, ſed etiam illorum qui ſunt ea facturi, vel habituri. Præſciuit ergo illa ſola notitia, ſed non beneplacito authoritatis. Vñ datur intelligi, ꝙ deus econuerſo pręſcit bona tāquam ſua, tanquam ea quæ facturus eſt, vt illa præſciendo ſimul fuerit ipſius notitia, & authoritatis beneplacitum.

†Trac. c. 53. to. 9.

Sed contra. Diony. in eodem capitulo dicit, quòd materialia immaterialiter cognoſcit & multa vnite, & ſic de aliis. ergo videtur quòd ſit vniformiter de omnibus.

¶ Præt. Modus cognitionis præcipue attenditur penes rationē medii, ex cuius diuerſitate de eodem poteſt haberi opinio & ſcientia: ſed Deus eodem medio omnia cognoſcit, ſcilicet per eſſentiā ſuam, vt in eodem capitulo. Diony. dicit. ergo de omnibus eſt vniformiter.

5. de conſo. pro. ſa. 5.

Propo. 10.

Reſpondeo, Dicendum, quòd in qualibet cognitione poteſt conſiderari duplex modus, ſcilicet modus rei cognitę, & modus cognoſcentis. Modus quidem rei cognitæ non eſt modus cognitionis, ſed modus cognoſcentis, vt dicit Boe. Quod patet ex hoc quòd eiuſdem rei cognitio eſt in ſenſu cum conditionibus materialibus, quia ſenſus eſt potentia in materia. In intellectu autem, quia immaterialis, eſt eiuſdem cognitio eſt ſine appenditiis materiæ. I Cuius ratio eſt, quia cognitio non fit niſi ſecundum quod cognitum eſt in cognoſcente: unumquodque autem eſt in aliquo per modum ipſius & non per modum ſui, vt patet ex lib. de cauſis, & ideo oportet, quòd cognitio fiat ſecundum modum cognoſcentis. Quia ergo in intellectu diuino ē ſumma vnitas, iō eius cognitio ē vniformis de oībus: oīa. n. in eo vnū ſunt. Cū ergo quærit: vtrū Deus oīa uniformiter cognoſcat, diſtinguēdum eſt: quia aduerbium pōt dicere modū actus cognitionis, & ſic verum eſt, vel modum obiecti. & ſic falſum eſt: quia Deus non tantum ſcit rem, ſed proprium modū rei. vnde ſcit diuerſis diuerſos modos ineſſe: & ſimiliter dicendum eſt ad omnes ſimiles quæſtiones.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur ſcientia quę eſt de re aliter quàm ſit eſt falſa, eſt duplex. Quia aduerbium aliter poteſt deſignare modum ipſius ſcientiæ, & ſic falſum eſt, quia ſcientia una eſt materialis de rebus materialibus. Vel poteſt deſignare modum ſcitorum, & ſic verum eſt. vnde ad K propoſitum non concludit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia Dei per quam ſe ipſum cognoſcit Deus, eſt etiam ſimilitudo per quam cognoſcit omnia creata, & ita per idem medium ſe & alia cognoſcit. Vnde ex parte cognoſcentis inuenitur vnitas: ſed ex parte cognitorum diuerſitas, quia aliquod eorum, ſcilicet ipſe Deus, ſe habet per identitatem ad medium illud, alia per imitationem, ſcilicet ipſe creaturę.

¶ Ad tertium dicēdum ſimiliter, quòd Deus eodem medio, ſcilicet eſſentia ſua cognoſcit & bona & mala, ſed ad hoc medium diuerſimode comparantur bona quæ ipſum imitantur, & mala quæ ab ipſo diſcedunt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd vna eſſentia diuina eſt per quā eſſe omnibus tradidit, per quam omnia cognoſcit, vt idem Diony. dicit. Alietas aūt rationum eſt ex diuerſitate reſpectuū, qui attenduntur ſecundum diuerſitatem rerum.

cap. 7. de diu. no.

ARTICVLVS III.

c Vtrum ſcientia Dei ſit enuntiabilium.

1. p. q. 14. D. q. 2. arti.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd ſcientia Dei non ſit enuntiabilium. ſcientia enim Dei eſt de rebus ꝑ ideas earum, ſed idea eſt ſimilitudo rei incomplexæ. ergo videtur quòd complexorum vel enūtiabilium Deus ſcientiam non habeat.

diſt. 35. ιδέα.

¶ 2 Præter. Vt dicitur in tertio de anima, qñ intellectus intelligit affirmationē & negationem, ſit quædam compoſitio: ſed in diuino intellectu nulla eſt compoſitio. ergo enuntiabilia non cognoſcit.

Tex. 21. 15. de trin. c. 13. to. 3.

¶ 3 Præter. Sicut ibidem dicitur, operationi qua intellectus affirmat aliquid aut negat admiſcetur tēpus: vnde omnis enuntiatio cum tempore ſignificat: ſed intellectus diuinus omnino abſolutus eſt a tempore. ergo non eſt enuntiabilium.

¶ 4 Præter. Intellectus diuinus eſt ueriſſimus, cui nulla falſitas admiſceri poteſt: ſed duarum operationum intellectus vni admiſcetur falſitas, ſcilicet ei qua affirmat aliquid aut negat, alteri vero non, qua, ſcilicet intuetur quidditatem rei, vt in tertio de anima dicitur. ergo videtur quòd iſta tantum operatio ſit Deo attribuenda, & non prima qua enuntiabilia cognoſcūtur.

Tex. 22.

Sed contra. Noſtra ſcientia non tantum eſt de rebus ſed etiam de enuntiationibus. ſi ergo eſſentia Dei non eſſet de enunciationibus eſſe imperfectior quàm noſtra.

¶ Præt. Quicquid prædicit Deus ſcit: ſed multa enuntiabilia per prophetas prædixit, ſicut virginem parituram. Iſa. 7. ergo enuntiabilia ſcit.

Trac. 8. ca. 6. diſt. 36. q. 1. arti. 1.

Reſpondeo Dicendum, quòd ſecundum opinionem Auicen. & ex dictis Alga. videtur ſequi, quòd Deus enuntiabilia neſciat, & præcipue in rebus ſingularibus, quia ponunt quòd ſcit ſingularia tantum vniuerſaliter, ideſt, ſecundum quòd ſunt in cauſis vniuerſalibus & non particulariter, ideſt, in natura particularitatis ſuę. Vnde concedunt, quòd ſcit hoc indiuiduum & illud: ſed non ſcit hoc indiuiduum nunc eſſe, & poſtmodum nō eſſe, ſicut ſi aliquis ſciret eclipſim quæ futura eſt cras in ſuis cauſis vniuerſalibus, non tamen ſciret an modo eſſet, vel non eſſet, niſi ſenſibiliter videret. Sed quia ſupra oſtēſum eſt, quòd Deus non ſolum habet huiuſmodi cognitionem de particularibus: ſed perfectam inquantum cognoſcit ea in ſua particularitate ſecundum omnes conditiones indiuiduales quæ in eis ſunt: ideo dicendum eſt, quòd Deus non ſolum cognoſcit ipſas res, ſed etiam enuntiabilia & complexa, tamē ſimplici cognitione per modum ſuum, quod ſic patet. Cum in re duo ſint, quidditas rei, & eſſe eius, his duobus reſpōdet duplex operatio intellectꝰ. Vna quæ dicitur a philoſophis formatio qua apprehēdit quidditates rerum, quæ etiam dicitur indiuiſibilium intelligentia. Alia autem comprehendit eſſe rei componendo affirmationē, quia etiam eſſe rei ex materia & forma compoſitę, a qua cognitionem accipit, conſiſtit in quadam compoſitione formæ ad materiam, vel accidentis ad ſubiectum. Similiter etiā in ipſo Deo eſt conſiderare naturam ipſius & eſſe eius, & ſicut natura ſua eſt cauſa & exemplar omnis naturæ, ita etiam eſſe ſuum eſt cauſa & exemplar omnis eſſe. Vnde ſicut cognoſcendo eſſentiam ſuam cognoſcit omnem rem, ita cognoſcendo eſſe ſuum, cognoſcit eſſe cuiuslibet rei, & ſic cognoſcit omnia enuntiabilia, quibus eſſe ſignificatur, non tamen diuerſa operatione nec compoſitione ſed ſimpliciter, quia eſſe ſuum non eſt aliud ab eſſentia, nec eſt compoſitum conſequens, & ſicut per idem cognoſcit bonum & malum, ita per idem cognoſcit affirmationes & negationes.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd aliud eſt de forma exiſtente in mente artificis, & de idea rei quæ eſt in mente diuina, quia forma quæ eſt in mente artificis, non eſt cauſa totius quod eſt in artificiato, ſed tantum formæ. & ideo eſſe hanc A domum &c. quæ conſequuntur naturam per formam artis, neſcit niſi ſenſibiliter accipiat: ſed idea, quæ eſt in mente diuina eſt cauſa omnis eius quod in re eſt. vnde per ideam, non tantum cognoſcit naturam rei, ſed etiam hanc rem eſſe in tali tempore, & omnes conditiones, quæ cōſequuntur rem, vel ex parte materię, vel ex parte formæ.

¶ Ad ſecundum dicēdum, quòd ipſum eſſe diuinum quod eſt ſimplex, eſt exēplar omnis eſſe compoſiti quod in creatura eſt: & ideo per eſſe ſuum ſimplex, cognoſcit ſine compoſitione intellectuum, vel diuiſione omne eſſe, vel non eſſe, quod rei conuenit: ſed intellectus noſter cuius cognitio a rebus oritur, quæ eſſe compoſitum habent, non appræhēdit illud eſſe, niſi componendo & diuidendo, & de tali intellectu Philoſophus loquitur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ operationi intellectus noſtri componentis, & diuidentis admiſcetur tempus duplici de cauſa. C Tum ex parte ſua, quia accipit ſcientiam a continuo & tempore, ſcilicet a ſenſu & imaginatione. Tum ex parte intellectorum, quæ in tempore ſunt. In operatione autem diuini intellectus, aduenit tempus tantum ex parte intellectorum, quia ſicut alias res determinate cognoſcit, ita & tempus. vnde cognoſcit hanc rem eſſe in tali, vel in tali tempore: ſed ex parte ipſius intellectus, nullum tempus, vel aliqua ſucceſſio aduenit, quia temporalia intemporaliter cognoſcit.

Tex. 22.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut operationi intellectus noſtri, qua inſpicit quidditates rerum non admiſcetur falſitas, niſi per accidens, inquantum cognitio quidditatis dependet a cognitione affirmationis, quod contingit in quidditatibus compoſitis, & non in ſimplicibus, vt dicitur in 9. Metaph. Ita operationi intellectus diuini non poteſt aduenire falſitas, nec in comprehendendo naturas rerū, nec in comprehendendo enun D tiabilia, quia vtrunque eadem operatione cognoſcit, & per vnū idem ſimplex, vt ex dictis patet.

corp. art.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum ſcientia Dei ſit non entium.

1. par. q. 14. art. 9. de veri. q. 2. ar. 8. 1. cont. c. 66

Ad quartum ſic proceditur. Videtur, quòd ſcientia Dei non poſſit eſſe non entium. Scientia enim importat reſpectum ad ſcibile. Sed ea, quæ dicunt reſpectum ad creaturam non dicuntur de Deo, niſi creaturis exiſtentibus, vt dominus & creator & huiuſmodi. ergo videtur, quòd non poſſit Deus dici ſcire res aliquas, niſi quando ſunt.

1. poſt. Tex. 5.

¶ 2 Præt. Scientia non eſt niſi verorum, vt in poſterioribus dicitur: ſed verum & ens conuertuntur. ergo non eſt niſi entium.

¶ 3 Pręter. Scientia Dei eſt menſura ſcitorum: ſed ea quæ non ſunt non menſurantur alicui. ergo eorum non eſt ſcīa Dei.

Tract. 1. meta. c. 6.

¶ 4 Præt. Primum cadens in apprehenſione intellectus eſt ens, vt Auicen. dicit: ſed nulla virtus poteſt cognoſcere aliquid niſi præſuppoſita ratione primi obiecti, ſicut viſus, nihil videt ſine lumine. ergo nec aliquis intellectus poteſt cognoſcere niſi entia.

lib. de prædeſt. ſanct. c. 17. to. 7.

Sed contra. Quicquid eligitur ſine errore, hoc ſcitur: ſed ſecundum Auguſt. eliguntur quæ non ſunt: nec tamen errat qui eligit, ſcilicet Deus. ergo videtur, quòd eorum quæ non ſunt, notitiam habeat.

1. poſterio. tex. 6.

¶ Præt. Sicut ſe habet ſcibile ad ſcientiam noſtram vt prius, A ita ſe habet ſcientia Dei ad ſcibilia, vt prior eis: ſed quędam ſcibilia ſunt, quorum non habemus ſcientiam, vt Philoſophus tradidit. ergo & ſcientia Dei poteſt eſſe eorum, quæ non ſunt.

Tract. 7. meta. c. 1.

Reſpondeo, Dicendum, quòd quicquid cognoſcitur aliquo modo oportet eſſe, ad minus in ipſo cognoſcente. vnde & Auic. dicit, quòd de eo quod omnino eſt non ens, nihil poteſt enuntiari. Vnde ſecundum quòd aliqua ſe habent ad eſſe, ita ſe habent ad diuinam cognitionē. Eſſe autem rei, poteſt tripliciter conſiderari. Vel prout eſt in propria ſua natura ex ſuis principijs educta: vel prout eſt in potentia alicuius cauſæ: vel prout eſt in apprehenſione alicuius cognoſcentis. Omnia ergo illa, quæ habent eſſe in ſua natura ſecundum quodcunq; tempus, Deus ab æterno ſcit, & apprehendendo naturam ipſorum, vt videndo ea eſſe, non tantum in cognitione ſua, vel potentia alicuius cauſæ: ſed etiam in eſſe naturæ, quod patet: quia conſtat, quòd re exiſtēte cognoſcit Deus ipſum eſſe quod habet in propria natura. Si autem ab æterno non cognouiſſet niſi eſſe eius quod eſt in cognitione, vel in potentia cauſæ, cognitio ſua proficeret per temporum ſucceſſiones, & talia dicitur Deus ſcire ſcientia viſionis. Res autem illas quarum eſſe in nullo tempore eſt in propria natura, cognoſcit eſſe in potentia cauſæ, vel creaturę deficientis ſicut mala, vel in potentia operatiua ſua ſicut bona. Scit etiam ea eſſe in cognitione ſua inquantum ſcit ſe cognoſcere ea, & poſſe ſe facere ea, quantum ad bona, vel poſſe contingere ex defectu creaturæ, quantum ad mala. Et iſte modus cognitionis nominatur ſcientia ſimplicis intelligentiæ, inquantum ſcilicet per modum iſtum cognoſcitur ipſa ſimplex natura rei, quæ poſſet eſſe, tamen non cognoſcitur ipſam eſſe ſimplex, cuius proprie eſt viſio, ſed ſecundum quid tantum, vt dictum eſt.

cor. art.

D ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd omnes relationes, quæ fundantur ſuper aliquam operationem actualem procedentem in creaturis, non poſſunt conuenire Deo, niſi ex tempore creaturis exiſtentibus: ſed relatio importata in ſcientia, potentia, & voluntate non fundatur ſuper aliquam operationem actualiter in creaturam procedentem. & ideo non eſt ſimile.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum quòd non entia habent veritatem, ſic ea Deus ſcit: quæ enim erunt poſt mille annos non ſcit ea Deus eſſe nunc, quoniam non eſt verum ea eſſe nunc: ſed ſcit ea futura eſſe tunc, quando verum erit ea eſſe, ſimiliter illa quæ nec ſunt, nec erunt, nec fuerunt ſcit ea eſſe, in cognitione ſua, & in potentia cauſarum ſuarum, prout eſt verum ea ſic eſſe.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illud quod non eſt, non ſcitur a E Deo, vt commenſuratum actu ſcientiæ ſuæ: ſed vt commenſurabile, & hoc ſufficit ad ſcientię veritatem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quicquid cognoſcitur, cognoſcitur vt ens, vel in propria natura vel in cauſa ſua, vel in cognitione aliqua, & ſic etiam ſunt entia omnia, quæ Deus cognoſcit.

ARTICVLVS V.

e Vtrum ſcientia Dei ſit contingentium.

1. par. q. 14. art. 13. De veritat. q. 2. art. 12. 1. cōt. c. 67

Ad quintum ſic proceditur. Videtur, quòd ſcientia Dei non ſit contingentium. Scientia enim Dei eſt cauſa omnium ſcitorum bonorum: ſed omnis cauſa neceſſaria inducit neceſſario effectum: poſita enim cauſa, neceſſario ponitur effectus, niſi cauſa ſit deficiens in minori parte, ſicut cauſa naturalis: cum ergo ſcientia Dei non ſit deficiens, videtur, quòd id cuius eſt, ſit neceſſarium, & ita non ſit contingentium.

1. periher. cap.vlt.

¶ 2 Præt. Scientia non eſt niſi verorum: ſed in futuris contingentibus non eſt alterum determinate verum, vt Philoſophus probat. ergo videtur, quòd non poſſit eſſe eorum ſcientia diuina.

1 priorum cap.13.

¶ 3 Præt. Si ſit contingentium, ponatur, quòd Deus ſciat Sor. currere: inde ſic. Aut eſt poſſibile Sortem nõ currere, aut impoſſibile. Si non eſt impoſſibile ipſum non currere. ergo ab æquipollenti, neceſſe eſt ipſum currere: & ſic habetur propoſitum, quòd illud cuius eſt ſcientia Dei, ſit neceſſarium. Si autem poſſibile eſt ipſum non currere, ponatur ergo. Poſſibile enim eſt ſecundum Philoſophum, quõ poſito, non ſequitur inconueniens: ſed poſitum erat, ꝙ Deus ſciret Sortem currere. ergo ſcit eſſe quod non eſt: omnis autem talis ſcientia falſa eſt. ergo ſcientia Dei erit falſa, quod eſt impoſſibile: relinquitur ergo quòd Sor. nõ currere nõ fuit poſſibile: ſed neceſſarium. Si dicatur quòd eſt neceſſarium neceſſitate conſequentiæ & non neceſſitate conſequentis, ſiue neceſſitate conditionata, hac ſcilicet conditione ſi eſt præſcitũ, & non neceſſitate abſoluta.

Tex.17.

¶ 4 Contra. In omni vera conditionali, ſi antecedens eſt neceſſarium abſolute, & conſequẽs eſt neceſſarium abſolute. quia ad antecedens ſemper ſequitur conſequens, & ad neceſſarium nunquam ſequitur niſi neceſſarium, ſicut ad verum nunquam ſequitur falſum, quamuis econuerſo, ut probatur in primo poſteriorum: ſed huius conditionalis, Sor. currit, ſi eſt præſcitũ a Deo, antecedens eſt neceſſarium abſolute, tum quia omne præteritum eſt neceſſarium, & tum quia omne æternum eſt neceſſarium, ergo & Sor. currere eſt neceſſarium abſolute. ergo videtur quòd ſcientia non eſt niſi de neceſſariis.

cap.14.

¶ 5 Præt. Secundum Philoſophum in lib. priorum, ex maiori de neceſſitate & minori de ineſſe, ſequitur cõcluſio de neceſſitate. Inde ſic: omne ſcitum a Deo neceſſe eſt eſſe verum: ſed hoc eſt ſcitum a Deo, ergo neceſſe eſt eſſe verũ, & ſic idem quod prius. Si dicas, ꝙ iſta eſt duplex, ſcitum a Deo neceſſe eſt eſſe verum, quia poteſt eſſe de dicto, & ſic eſt compoſita & vera. vel poteſt eſſe vera de re, & ſic eſt diuiſa & falſa. hoc enim dictum eſt neceſſarium, ſcilicet ſcitum a Deo eſt verum: ſed hanc rem quæ ponitur ſcita a Deo non neceſſe eſt fieri, quia contingenter fit.

¶ 6 Contra. Iſta diſtinctio tenet tantum in formis ſeparabilibus, in quibus ſubiectum eſſe poteſt, non autem in formis inſeparabilibus a ſubiecto. Vnde iſtam nullus diſtinguit: Cignum album poſſibile eſt eſſe nigrum, quia albedo a cigno non ſeparatur niſi ſecundum rationem & intellectum. vnde quod non poteſt ſimul eſſe cum albo nõ põt ſimul eſſe cum Cigno: ſed in hoc quod dicitur ſcitũ, importatur quiddã ſemper cõcomitãs ſubiectum, quia quod ſemel eſt ſcitum a Deo, non poteſt nõ eſſe ſcitum ab eo. ergo videtur quòd diſtinctio illa nihil ad propoſitum valeat. Si dicas quòd contingens, quando futurum eſt, poteſt non eſſe. Sed non ex quo ponitur præſens vel præteritũ & ſic Deus cognitionem eius habet.

¶ 7 Contra. oĩs ſciẽtia quæ eſt de aliquo præſente, de quo non erat quãdo futurum erat, recipit additionem ſecundum temporum ſucceſſionem. Sed ſciẽtia Dei nihil accipit additionis a rebus, nec eſt in ea aliqua ſucceſſio ſecundum tempora. ergo ſi futura contingentia nõ cognoſcit vt futura ſunt, nullo modo eſt contingentium, vt ſunt præſentia vel præterita.

SED CONTRA. Ea quæ ſubſunt libe. arbit. ſunt maxime contingentia: ſed horum cognitionẽ Deus habet, alias non redderet vnicuiq; ſm opera ſua: ergo ſua ſcientia eſt cõtingẽtium.

art.præced. 6. Metaph. tex.6.

¶ Præter. Supra habitum eſt, quòd ſcientia Dei eſt omnium: ſed non omnia ex neceſſitate contingunt, vt ad ipſum ſenſum patet, & a philoſophis probatum eſt, & in fide ſuppoſitum eſt. ergo ſcĩa Dei non tñ eſt neceſſariorum, ſed & contingentium.

Auerr.12. Meta. text. 10.51.

Queſt.1. art.1.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ pp huiuſmodi difficultates, qdã philoſophi negauerunt, Deũ de particularibus contingentibus cognitionem habere, cogitates intellectum diuinum ad modum intellectus noſtri. & ideo errauerunt. Quòd autem intellectus diuinus non impediatur a cognitione particularium ratione particularitatis quæ eſt ex materia, ſicut intellectus noſter impeditur: in 36. diſ. oſtenſum eſt. Et ideo nunc reſtat inquirere: vtrum impediatur ratione cõtingentiæ: contingẽtia enim videntur duplici ratione effugere diuinam cognitionem. Primo, propter ordinem cauſæ ad cauſatum: quia cauſæ neceſſariæ & immutabilis, videtur eſſe effectus neceſſarius. vnde cum ſcientia Dei ſit cauſa rerum & ſit immutabilis, videtur, quòd poſſit eſſe contingentium. Secundo propter ordinem ſcientiæ ad ſcitum: quia cum ſcientia ſit certa cognitio, ex ipſa ratione certitudinis, etiam excluſa cauſalitate, requirit certitudinem, & determinationem in ſcito, quam contingentia excludit, vt patet in ſcientia noſtra, quæ non eſt cauſa rerum, & in ſcientia Dei reſpectu malorum: ſed neutrum horum remouet ſcientiam contingentium a Deo. & de primo quidem ſatis manifeſte poteſt accipi. Quandocunque enim ſunt cauſæ multę ordinatæ, effectus vltimus non ſequitur cauſam primam, in neceſſitate & contingentia: ſed cauſam proximam, quia virtus cauſæ primæ, recipitur in cauſa ſecunda, ſecundum modum cauſæ ſecundę. Effectus enim ille, non procedit a cauſa prima, niſi ſecundum quòd virtus cauſę primæ recipitur in ſecunda cauſa, vt patet in floritione arboris, cuius cauſa remota, eſt motus ſolis, proxima autem, virtus generatiua plantæ. floritio autem poteſt impediri per impedimentum virtutis generatiuæ, quamuis motus ſolis inuariabilis ſit. Similiter etiam ſcientia Dei eſt inuariabilis cauſa omnium: ſed effectus producuntur ab ipſo per operationes ſecundarum cauſarum: & ideo mediantibus cauſis ſecundis neceſſarijs, producit effectus neceſſarios, vt motum ſolis & huiuſmodi: ſed mediantibus cauſis ſecundis contingentibus, producit effectus contingentes. Sed adhuc manet dubitatio maior de ſecunda, quia cauſa prima neceſſaria, poteſt ſimul eſſe cum defectu cauſæ ſecundę, ſicut motus ſolis cum ſterilitate arboris: ſed ſcientia Dei non poteſt ſimul ſtare cum defectu cauſæ ſecundæ. Non enim poteſt eſſe, quòd Deus ſciat ſimul hunc curſurum, & iſte deficiat a curſu, & hoc eſt propter certitudinem ſcientiæ, & non propter cauſalitatem eius. Oportet enim inuenire ad hoc quòd ſcit certa ſcientia aliquam certitudinem in ſcito. Sciendum eſt igitur, quòd antequàm res ſit, non habet eſſe niſi in cauſis ſuis: ſed cauſę, quædam ſunt ex quibus neceſſario ſequitur effectus, quæ impediri non poſſunt, & in iſtis cauſis habet cauſatum eſſe certum & determinatum: adeo quòd poteſt ibi demonſtrare ſciri: ſicut eſt ortus ſolis, & eclipſis, & huiuſmodi. Quædam autem ſunt cauſæ, ex quibus conſequuntur effectus, vt in maiori parte: ſed tamen deficiunt in minori parte: vnde in iſtis cauſis, effectus futuri non habent certitudinem abſolutam: ſed quandam, inquantum ſunt magis determinatę cauſæ ad vnum quàm ad aliud: & ideo per iſtas cauſas poteſt accipi ſcientia coniecturalis de futuris, quę tanto magis erit certa, quanto cauſę ſunt magis determinate ad vnum, ſicut eſt cognitio medici de ſanitate & morte futura, & iudicium aſtrologi de ventis & pluuijs futuris. Sed quædam cauſæ ſunt, quæ ſe habent ad vtrunque, & in iſtis cauſis effectus de futuro nullam habent certitudinem vel determinationem: & ideo contingentia ad vtrumlibet in cauſis ſuis, nullo modo cognoſci poſſunt. Sed quando iam efficiuntur in rerum natura, tunc habent in ſe ipſis eſſe determinatum: & ideo quando ſunt in actu certitudinaliter cognoſcuntur, vt patet in eo ꝙ videt Sor. currere: qa Sor. currere dũ currit neceſſariũ eſt, & certam cognitionẽ habere poteſt. Dico igiť, quòd intellectus diuinus intuetur ab æterno vnumquodque contingentium non ſolum prout eſt in cauſis ſuis: ſed prout eſt in eſſe ſuo determinato, cũ enim re exiſtente ipſam rem videat, prout in eſſe ſuo determinato eſt, aliter cognoſceret rem poſtquàm eſt: quàm antequàm fiat, & ſic ex euẽtibus rerum aliquid eius accreſceret cognitioni. Patet etiam, quòd Deus ab æterno non ſolum vidit ordinem ſui ad rem, ex cuius poteſtate res erat futura: ſed ipſum eſſe rei intuebatur. Quod qualiter ſit, euidenter docet Boe. in fine de conſo. Omnis enim cognitio eſt ſecundum modum cognoſcentis, vt dictum eſt. cum igitur Deus ſit æternus, oportet quòd cognitio eius modum æternitatis habeat, qui eſt eſſe totum ſimul ſine ſucceſſione. Vnde ſicut quamuis tempus ſit ſucceſſiuum: tamen æternitas eius eſt præſens omnibus temporibus vna & eadem & indiuiſibilis, vt nunc ſtans. Ita & cognitio ſua intuetur omnia temporalia, (quamuis ſibi ſuccedentia) vt præſentia ſibi, nec aliquid eorum eſt futurum reſpectu ipſius: ſed vnum reſpectu alterius, vnde ſecundum Boe. melius dicitur prouidentia, quàm præuidentia, quia non quaſi futurum: ſed omnia vt præſentia vno intuitu procul videt, quaſi ab æternitatis ſpecula: ſed tamen poteſt dici præſciẽtia, inquantum cognoſcit id, quod futurum eſt nobis, non ſibi. Quod vt melius pateat exemplis oſtendatur. Sint quinque homines, qui ſucceſſiue in quinq; horis quinque contingentia facta videant. Poſſum ergo dicere, quòd iſti quinque vident hic contingentia ſuccedentia præſentialiter. Si autem poneretur, quòd iſti quinque actus cognoſcentium eſſet actus vnus poſſet dici, quòd vna cognitio eſſet præſentialiter de omnibus illis cognitis ſucceſſiuis. cum ergo Deus vno æterno intuitu nõ ſucceſſiuo omnia tempora videat, omnia contingentia in temporibus diuerſis ab æterno præſentialiter videt, non tantum vt habentia eſſe in cognitione ſua. Non enim Deus ab æterno cognouit de rebus tantum ſe cognoſcere ea, quod eſt eſſe in cognitione ſua: ſed etiam ab æterno vidit vno intuitu & videbit ſingula tempora, & rem talem eſſe in hoc tempore, & in hoc deficere. Nec tantum videt hanc rem reſpectu præcedentis temporis eſſe futuram, & reſpectu futuri præteritam: ſed videt iſtud tempus in quo eſt præſens, & rem eſſe præſentem in hoc tempore, quod tamen in intellectu noſtro non poteſt accidere, cuius actus eſt ſucceſſiuus ſecundum diuerſa tempora, & ita patet, quòd nihil prohibet contingentium ad vtrumlibet certam ſcientiam [d] Deum habere, cum intuitus eius ad rem contingentem referatur, ſecundum hoc, quod præſentialiter in actu eſt, quando iam determinatum eſt, & certitudinaliter cognoſci poteſt.

5.de cõſol. proſa vltima ſup.art. 2.corp.

D.441.

D.324. corp.art.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod a cauſa prima non trahit effectus neceſſitatem: ſed ſolum a cauſa [d] proxima, vt dictum eſt: & ideo ratio non procedit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd futurum contingens non eſt determinate verum antequàm fiat, quia non habet cauſam determinatam; & ideo eius certa cognitio haberi non poteſt ab intellectu noſtro, cuius cognitio eſt in tempore determinato & ſucceſſiue: ſed dum eſt in actu determinate verum eſt: & ideo a cognitione, quæ eſt præſens illi actui poteſt certitudinaliter cognoſci, ſicut patet etiam de viſu corporali; & quia cognitio diuina æternitate menſuratur, quæ eadem manens omni tempori præſens eſt, & ideo vnumquodq; contingentium videt prout eſt in ſuo actu.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actus diuinæ cognitionis tranſit ſupra contingens etiam ſi futurum ſit, nunc, ſicut tranſit viſus noſter ſupra ipſum dũ eſt, & qa eſſe quod eſt, qñ eſt neceſſe eſt, quod tamen abſolute non eſt neceſſariũ, ideo dicitur, quòd in ſe conſideratum eſt cõtingens: ſed relatum ad Dei cognitionem eſt neceſſarium, quia ad ipſam non refertur, niſi ſecundum quod eſt ĩ eſſe actuali: & ideo ſimile eſt; ſicut ſi ego videam Sor. præſentialiter currere, quod quidem in ſe eſt contingens: ſed relatum ad viſum meum eſt neceſſarium. vnde bona eſt diſtinctio, ꝙ eſt neceſſarium neceſſitate conſequentiæ & non conſequentis, vel neceſſitate conditionata non abſoluta.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ad hũc articulum multipliciter reſpondetur. Quidam enim dicunt, quòd hoc antecedens, ſcilicet hoc eſſe præſcitum a Deo nõ eſt neceſſarium. Et ſi obijciatur, quòd eſt dictum de præterito, ergo eſt neceſſarium: Reſpondent, quòd hoc habet inſtantiam in præteritis, quæ dicunt reſpectum ad futurum, vnde cum dicitur hoc fuiſſe futurum, quamuis ſit dictum de præterito: tamen quia dependet a futuro non eſt neceſſarium, quia quod fuit quandoque futurum, poteſt non eſſe futurum, quia futurus quis incedere non incedet, vt dicitur in ſecundo de generatione. Sed iſta inſtantia nulla eſt: Quia quãuis quod fuit futurum, poſſit non eſſe futurum, impeditis cauſis, quæ erant determinatę ad effectum, vt in maiori parte, non tñ poteſt nõ fuiſſe futurum. Semper.n. verum erit dicere, hoc quandoque fuit futurum. Similiter non eſt ad propoſitum, quia cum dicitur præſcitum, non importatur tñ ordo ad futurum: ſed etiam actus quidã, qui ſignificatur vt præteritus. Et ideo alij dicunt ſicut vř Magiſter dicere in litera, quòd hoc antecedens non eſt neceſſarium, quia præſcitus, quãuis ſm vocem cõſignificet tps præteritum, tñ ſignificat actũ diuinum cui non accidit præterito: & ideo ſicut Deus poteſt non præſcire, ita poteſt non præſciſſe. Sed iſtud etiam nõ ſoluit, quia quãuis actus diuinus non habeat neceſſitatem coactionis, habet tñ neceſſitatem immobilitatis, loquẽdo de actibus intrinſecis, vt velle, intelligere, & huiuſmodi. vnde non eſt contingẽs non eſſe, ſi ponatur eſſe. Et quia conſequens non põt poni non eſſe, quin etiam antecedens ponatur non eſſe, conſequens non poterit poni non eſſe. Sed hoc certum eſt, ꝙ antecedens poteſt poni eſſe. Verum.n. eſt determinate Deum aliquid futurũ nunc ſcire, & ita ſequitur, ꝙ conſequens non poſſit poni non eſſe, etiam abſolute ſumptum, & multo minus, ꝙ poſſit contingere non eſſe. Et ideo alij dicunt, ꝙ iſtud antecedens eſt contingẽs, quia deſignantur ibi duo, ſ. actus diuinus qui immutabilis eſt, & ordo ad futurum, qui mutabilis eſt mutabilitate rei, & ideo totum iudicandum eſt contingens pp alterum tñ. Iſtum.n. eſſe hoĩem album, cõtingens eſt, quãuis eſſe hoĩem ſit neceſſarium. Sed iſtud etiam non vř dubitationem ſoluere. Cum.n. dř Deus præſciuiſſe aliquid, ordo ille ad futurum deſignatur ibi, vt obiectum ſuper quod tranſit actus. Eſt.n. ſenſus, præſciuit, i. ſciuit hoc eſſe futurum. Qñ autem aliquod dictum ponitur, vt materia alicuius actus vt dictum: oportet, ꝙ materialiter ſumatur, & non ſm ꝙ ad ſignificationem ei refertur, vt cum dř ſcio iſtum currere. ea aũt, quæ ſic ſumuntur, nullam drĩam contingentiæ, vel neceſſitatis in propoſitione faciunt, tum quia veritas, & neceſſitas propoſitionis ex principali verbo pendet, in quo intelligitur compoſitio, tum etiam, quia dictum hoc modo poſitum, non ſumitur vt verum & falſum, vel vt neceſſariũ vel contingens; ſed vt dictum quoddam tñ. vnde æqualis neceſſitas vel cõtingentia eſt harum duarum ꝓpoſitionum: dico Sor. cur-

Tex. 64.

e *Contra hoc quod dictum eſt præſcientiam Dei non poſſe falli, oppoſitio.*

AD hoc autem quod ſupra dictum eſt, ſcilicet, præſcientiam Dei falli non poſſe, ſolet a quibuſdam ita opponi. Deus præſciuit hunc lecturum, vel aliquid huiuſmodi: ſed poteſt eſſe vt iſte non legat. ergo poteſt aliter eſſe quàm Deus præſciuit. ergo poteſt falli Dei præſcientia: quod omnino falſum eſt. Poteſt equidem non fieri aliquid, & illud tamen qđ præſcitum eſt fieri. Non ideo tamen poteſt falli Dei præſcientia, quia ſi illud non fieret, nec a Deo præſcitum eſſet fieri. Sed adhuc vrgent quæſtionem dicentes. Aut aliter poteſt fieri quàm Deus præſciuit, aut non aliter. Si non aliter, ergo neceſſario cuncta eueniunt. Si vero aliter, poteſt ergo Dei præſcientia falli vel mutari. Sed poteſt aliter fieri, quia poteſt aliter fieri quàm fiat. Ita autem fit vt præſcitum eſt, aliter ergo poteſt fieri quàm præſcitum eſt. Ad quod dicimus, illam locutionem multiplicem facere intelligentiam, ſcilicet aliter poteſt fieri quàm Deus præſciuit, & huiuſmodi, vt poteſt non eſſe quod Deus præſciuit, & impoſſibile eſt non eſſe quod deus præſciuit, & impoſſibile eſt non eſſe præſcita oĩa q̃ fiunt, & huiuſmodi. Poſſunt enim hæc coniunctim intelligi, vt conditio ſit implicita, & diſiunctim. Si enim ita intelligas, non poteſt aliter fieri quàm Deus præſciuit, ideſt, non poteſt vtrunque ſimul eſſe, ſcilicet, quòd Deus ita præſciuerit fieri, & aliter fiat, verum intelligis. Si autem per diſiunctionem intelligas, vt dicas hoc aliter non poſſe euenire, quàm euenit, & quomõ futurum Deus præſciuit, falſum eſt. Hoc enim aliter poteſt euenire quàm euenit, & tamen deus hoc modo futurum præſciuit. Similiter & alia determinatio, ſcilicet, impoſſibile eſt illud non euenire quod Deus præſciuit, vel cum Deus præſcierit. Si coniunctim intelligas, verum dicis. Si diſiunctim, falſum. Ita etiam & illud. Impoſſibile eſt non eſſe præſcitum omne quod fit, ideſt, non poteſt eſſe vtrunque ſimul, ſcilicet vt fiat, & non ſit præſcitum, hic ſenſus verus eſt. Si vero dicis Deum non potuiſſe non præſcire, omne quod fit, falſum eſt. Potuit enim facere vt non fieret, & ita non eſſe præſcitum.

F rere, & dico Solem moueri. etiam poſito, quòd ipſum dicere ſit neceſſarium, & ita poſito etiam, quòd ordo ille importatus ad futurum ſit mutabilis, nihil impeditur de neceſſitate antecedentis. Vnde alij dicunt hoc antecedens eſſe neceſſarium: nec tamen conſequens eſt neceſſarium, quia illa maxima intelligitur tantum in illis conditionalibus, in quibus antecedens eſt cauſa proxima conſequentis. Sed hoc etiam, non plene ſoluit, quia regula illa non probatur a Philoſopho ratione cauſalitatis: ſed ex ratione conſequentiæ, ſecundum quam ex neceſſario ſequitur neceſſariũ, ſiue ſit cauſa, ſiue ſit effectus. Et ideo aliter dicendum eſt, quòd antecedens eſt neceſſarium [d] abſolute: Tum ex immobilitate actus: Tum etiam ex ordine ad ſcitum, quia iſta res non ponitur ſubiacere ſcientiæ diuinæ: niſi dum eſt in actu, ſecundum quod determinationẽ, & certitudinem habet. Ipſum enim neceſſe eſt eſſe dum eſt: & ideo ſimilis neceſſitas eſt inferenda in conſequente, vt ſcilicet accipiatur ipſum quod eſt Sor. currere, ſecundum quam eſt in actu, & ſic terminationem, & neceſſitatem habet. Vnde patet, quòd ſi ſumatur Sor. currere ſecundum hoc, quod ex antecedente ſequitur, neceſſitatem habet: non enim ſequitur ex antecedente, niſi ſecundum quod ſubſtat diuinæ ſcientiæ, cui ſubiicitur, prout conſideratur præſentialiter in ſuo eſſe actuali. vnde etiam ſic ſumendum eſt conſequens: quomodo patet, quòd conſequens neceſſarium eſt. neceſſe enim eſt Sor. currere, dum currit.

1. poſt tex. 17.

D.490.

DISTIN. XXXIX.

A

Vtrum ſcientia Dei poſſit augeri, vel minui, vel aliquo modo mutari. vtrunque enim videtur poſſe probari.

PRæterea queri ſolet, vtrum ſciẽtia Dei poſſit augeri vel minui: vtrunque enim videtur poſſe probari. Quòd.n. diuina ſcientia poſſit augeri vel mutari, hoc modo probatur: quia poteſt Deus ſcire, quod nunquàm ſcit. Eſt enim aliquis qui non eſt lecturus hodie, & tamen poteſt eſſe, vt legat hodie: poteſt enim hodie legere. G Nihil autem poteſt fieri, quod non poſſit a Deo ſciri. Poteſt ergo Deus ſcire hunc lecturum hodie. poteſt ergo aliquid ſcire quod non ſcit. ergo poteſt eius ſcientia augeri vel mutari. eadẽq; videtur poſſe minui. Eſt.n. aliquis hodie lecturus, quem

H ¶ Ad quintum dicendum, quòd iſta. Omne ſcitum a Deo neceſſe eſt eſſe, eſt duplex, eo quòd poteſt eſſe de dicto vel de re, & ſi ſit de dicto, verum eſt, & ſi ſit de re, falſa eſt. Et ſimiliter concluſio dxplex eſt. Et huius diſtinctionis ratio eſt, quia poteſt iſtud ſumi ſecundum conditionem, qua ſubiacet diuinæ ſcientiæ, & hoc eſt ſecundum quod habet eſſe determinatum in actu, & ſic neceſſitatem habet: vel poteſt iſta res ſumi ſine aliqua conditione, & ſic non eſt neceſſaria, quia poteſt ſic conſiderari, vt eſt in cauſis ſuis antequàm ſit in actu, & ibi non habet neceſſitatem, nec ibi eſt ſcita a Deo futura eſſe: I non enim ſcit Deus effectum contingentem eſſe determinatum in cauſa ſua, quia eſſet falſa ſcientia, cum in cauſa ſua determinatum non ſit.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quàmuis iſte reſpectus ad rem, ſit inſeparabilis, ſecundum quòd attingit eam: non tamen attingit eam, niſi prout eſt in eſſe actuali ſuo præſentialiter conſiderata. & ideo poteſt fieri diſtinctio ſecundum quòd res illa conſideratur, vt cadens ſub reſpectu illo, vel vt non cadens. Verbi gratia. curſus Sor. ſubiacet certitudini diuinæ ſcientiæ, prout eſt in actu, & hoc non habuit ſemper, quia quandoq; erat in potentia tantum, & ſm quod ſic tantum erat non erat ſubiicibilis certitudini diuinæ ſcientiæ. ſi.n. Deus vidiſſet ipſam cauſam vt Sor. & non vidiſſet immediate effectum in eſſe ſuo ſicut nos futura cognoſcimus: nunquàm potuiſſet iſtud ſcire: & ideo patet, quòd diſtinctio illa, ſcilicet, quòd poſſit eſſe de re vel de dicto, bona eſt.

K ¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd Deus non tantum cognoſcit ea, quæ ſunt nobis præſentia: ſed quæ ſunt nobis præterita, & futura: ſupra quæ tamen omnia intuitus diuinus cadit, ſecundum quòd ſuis temporibus præſentia ſunt. vnde non ſequitur, quòd aliquam rem Deus quandoque ſciat, quam aliquando neſciuit.

EXPOSITIO TEXTVS.

QVIA FVTVRVM eſt, ideo ſcitur a Deo. Hic denotatur cauſa conſequentiæ, & non eſſendi. {Illorum enim peccata, pſals &c.} Quaſi dicat: ſi ſua præſcientia eos ad peccandum cogeret, non ipſi peccarent, quia coacti facerent. ſed ipſe Deus coactor.

DISTINCTIO XXXIX.

DIVISIO TEXTVS.

HIC OSTENDIT, cuius cauſa ſit diuina ſcientia. Et diuiditur in partes duas. In prima inquirit, vtrũ ſit inuariabilis. In ſecunda, vtrum ſit vniuerſalis. ibi {Ei vero quod p̄dictũ eſt &c.} prima in duas. In prima mouet quæſtionem, & obiicit contra veritatem. In ſecunda determinat. ibi {Ad quod dicimus &c.} Et diuiditur in duas. In prima determinat concedendo ea, quæ ponunt variationem ex parte ſcitorum, & non ex parte ſciẽtiæ. In ſecunda determinat, quæ ex parte ſcientiæ variationem important. ibi {Hic opponitur a quibuſdam &c.} Et circa hoc duo facit. Primo negat ea, quę ſimpliciter neganda ſunt. In ſecunda ponit opinionem quorundam, qui concedunt quaſdam locutiones, quę variationem ſcientię ſignificare videntur: retorquentes tamen ad varietatem ſcitorum. ibi {Item a quibuſdam dicitur &c.} {Ei vero quod prædictum eſt.} Hic inquirit vtrum præſcientia vel prouidentia Dei, ſit vniuerſalis cauſa omnium. Et circa hoc tria facit. Primo, ponit obiectionem. Secundo, determinat eam. ibi {Ex tali itaque ſenſu &c.} Tertio, recapitulat. ibi {Simul itaque &c.

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Prima. De inuariabilitate ſcientiæ diuinæ.
Secunda. De vniuerſalitate prouidentiæ eiuſdem.

Circa primum tria quæruntur.

Primo. Vtrum Deus poſſit non ſcire illud quod ſcit.
Secundo. Vtrum poſſit aliquid ſcire quod non ſcit, vel plura, quàm ſcit.
Tertio. Vtrum Deus ſciat infinita.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Deus poſſit non ſcire illud, quod eſt ſcitum ab eo.

CIRCA primum ſic proceditur. Videtur quòd Deus non poſſit non ſcire illud, quod ſcitum eſt ab eo: qa ſecundum Aug. Hiero. & Philoſophum in 6. Ethi. Deus non poteſt facere, vt id quod eſt præteritum non fuerit: ſed cum dicitur hoc eſt ſcitum a Deo ſignificatur vt præteritum. ergo non poteſt non eſſe ſcitum ab eo. Si dicas, ꝙ eſt præteritum dependens a futuro, hoc nihil eſt, vt prius dictum eſt, quia non importatur in participio tantum ordo ad futurum, vt in hoc participio futurum: ſed etiam actus quidam.

1. par. q. 14. ar. 15. ad 2.

¶ 2 Præt. Omne quod eſt neceſſe eſt eſſe dum eſt, vt dicit Philoſophus: ſed ſcire Dei non eſt, niſi vt ens actu cum menſuretur æternitate, in qua nihil præterit, vel ſuccedit. ergo videtur, quòd non poſſit non eſſe, & ita Deus non poſſit non ſcire illud quod ſcit.

¶ 3 Præt. Secundum Philoſophum in ſecundo de generatione, Omne æternum eſt neceſſarium: ſed quodlibet ſcire Dei eſt æternum ergo eſt neceſſarium. ergo ab æquipolenti non poteſt non eſſe.

¶ 4 Scire ipſius eſt ipſum eſſe eius: ſed ipſe non poteſt non eſſe: ergo non poteſt non ſcire quod ſcit.

Aug. li. 22. Cont. Fauſtũ 5. to. 6. Hier. ad Euſtachium, d cuſtodia virgin. to. 2. Diſt. 37. q. 1. art. 5. 1. periherme. cap. vltim. 2. de gener. tex. 68.

SED CONTRA. Quicquid Deus ſcit operando operatur: ſed poteſt non operari quod operatur. ergo poteſt non ſcire illud quod ſcit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut attributa diuina differunt ſecũdum proprias rationes, & ſunt tñ vna res: ita etiã actus

actus attributorum ſequuntur rationes eorum: & ideo alicui actui attribuitur quod alteri non conuenit. Dicimus enim Deum ſcire quod non vult, vel quod non facit. Eſt ergo hæc ratio voluntatis, vt libere actum ſuum producat: quod enim fit voluntate, non fit neceſſitate, vt dicit Auguſt. vnde poteſt velle, & non velle: ſed hoc intelligendum eſt, dum actus eſt in egrediendo a voluntate, quia poſtquàm tranſit, non ſubiacet facultati eius: non.n. poteſt non voluiſſe quod voluit. Similiter nõ ſubiacet facultati eius, vt vtrunq; ſimul producat. Nõ enim poteſt ſimul velle, & nõ velle, & hoc non tantum intelligendum eſt de actu ipſius voluntatis immediato, ſed de omnibus actibus imperatis a voluntate, ſicut cogitare, loqui, & huiuſmodi. Cum igitur actus diuinæ voluntatis ſemper ſit in actu, & nõ pertranſiens in futurum, ſemper eſt quaſi in egrediendo a voluntate, & ideo manet libertas diuinæ voluntatis reſpectu ipſius. Vnde poteſt dici, quòd Deus poteſt nõ velle hoc, non tamen poteſt, vt ſimul velit, & non velit, vel vt nunc velit, & poſt modum non velit, accipiendo poſt & nunc, ex parte volũtatis, quæ mutabilis eſſe non poteſt. Et quia dictum eſt ſupra de actu diuinæ ſcientiæ, ſecundum quòd eſt cauſa operis eius, vt informans ipſum, quòd eſt imperatus a voluntate: ideo poteſt concedi, quòd Deus hoc modo poteſt [d] non præſcire: non tamen poteſt eſſe, vt ſimul præſciat & non præſciat, vel quòd nunc præſciat, & poſtmodum non pręſciat, loquendo de præſcientia ex parte ſcientiæ tantum: ita quòd non fiat vis de ratione futuri, quia quod modo eſt futurum, poſtea erit præſens, & tunc non eſſet præſcitum, ſed ſcitum eſt. Et ideo dicendum eſt ſecundum diſtinctionem Magiſtri, quòd ſi accipiatur coniunctim: Deus non poteſt non ſcire quod ſcitum eſt ab eo. Si autem accipiatur diuiſim, ſic eſt in poteſtate ſua ſcire & non ſcire, & hæc libertas demonſtratur cum dicitur, quòd Deus poteſt hoc non ſcire.

dist. 8. q. 3. artic. 1.

D.478. Et 925.

diſt. 38.

Deus ſcit lecturum. *a.* At poteſt eſſe, vt non legat. ergo poteſt Deus non ſcire hunc lecturum, poteſt ergo non ſcirę aliquid quod ſcit. ergo poteſt minui eius ſcientia vel mutari. Ad quod dicimus, quia Dei ſcientia omnino immutabilis eſt, nec augeri poteſt vel minui. Nam vt ait Auguſ. in 15. lib. de trinita. Scientia Dei eſt ipſa ſapientia, & ſapientia eſt ipſa eſſentia ſiue ſubſtantia Dei, quia in illius naturæ ſimplicitate mirabili, non eſt aliud ſapere & aliud eſſe: ſed quod eſt ſapere, hoc eſt & eſſe. Ideoque nouit omnia verbum, quæ nouit pater: ſed ei noſſe de patre eſt, ſicut eſſe. Noſſe enim & eſſe ibi vnum eſt. Et ideo patri ſicut eſſe non eſt a filio: ita nec noſſe. Proinde tanquàm ſeipſum dicens. Pater genuit verbum ſibi coęquale per omnia. Non enim ſeipſum integre perfecteq; dixiſſet, ſi aliquid minus aut amplius eſſet in eius verbo, quàm in ſeipſo. Hoc eſt ergo omnino verbum quod pater, nõ tamen eſt pater, quia iſte filius, ille pater. Sciunt ergo inuicem pater & filius: ſed ille gignendo: iſte naſcendo. Et omnia quæ ſunt in eorum ſciẽtia, in eorum ſapientia, in eorum eſſentia, vnuſquiſque eorum ſimul videt, non particulatim aut ſingillatim, velut alternante conſpectu hinc illinc, & inde huc, & rurſum inde, vel inde: in aliud atque aliud, vt aliqua videre non poſſit, niſi nõ videns alia, ſed omnia ſimul videt quorum nullum eſt quod non ſemper videat & ſciat. Eius itaq; ſciẽtia inamiſſibilis, & inuariabilis eſt. B Noſtra vero ſcientia, & amiſſibilis & variabilis, & receptibilis eſt, quia nõ hoc eſt nobis eſſe quod ſapere, vel ſcire. Propter hoc ſicut noſtra ſcientia, illi ſcientiæ Dei diſſimilis eſt, ſic & noſtrum verbum quod naſcit̃ de ſcientia noſtra, diſſimile eſt illi verbo quod natum eſt de patris ſcientia. Ex hac authoritate, clare oſtenditur ſcientiam Dei omnino inua- C riabilem eſſe, ſicut ipſa eſſentia Dei omnino inuariabilis eſt, & quòd pater, & filius, cum ſpirituſancto ſimul omnia ſciunt, & vident. Sicut ergo non poteſt augeri vel minui diuina eſſentia, ita nec diuina ſcientia. & tamen conceditur poſſe ſcire quod non ſcit, & poſſe non ſcire quod ſcit, quia poſſet aliquid eſſe ſubiectum eius ſcientię quod nõ eſt, & poſſet non eſſe ſubiectum aliquid quod eſt, ſine permutatione ipſius ſcientiæ. D

† c. 13. to. 3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actus ſcientiæ diuinæ, nunquam tranſit in præteritum: ſed ſemper eſt in actu: & ideo ſemper manet in libertate voluntatis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd illa ſolutio nihil valet.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illud quod eſt, neceſſe eſt eſſe dum eſt: abſolute tamen loquendo, non neceſſe eſt eſſe, ita & Deo ſcire, neceſſe eſt dum ſcit: non tamen neceſſe eſt eum ſcire, niſi neceſſitate immobilitatis, quæ voluntatis libertatem non excludit, & hæc libertas ſignificatur cum dicitur, quòd Deus poteſt hoc non ſcire vel non velle.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omne æternum eſt neceſſarium, neceſſitate immobilitatis, quæ libertatem voluntatis non excludit, vt dictum eſt.

diſt. 8. q. 3. art. 1.

A ¶ Ad quintum dicendum, quòd licet eſſe, & ſcire ſint idem ſecundum rem: tamen ſcire ſequitur voluntatem, vt imperatum ab ipſa, eſſe autem non: & ideo eſſe ſuum, non ſubiacet libertati voluntatis, ſicut ſcire operatiuum creaturæ.

ARTIC. II.

b Vtrum Deus poſſit ſcire aliquid quod neſcit.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd deus non poſſit ſcire aliquid quod neſcit. Nihil enim exiſtentium cognoſcit Deus, niſi per ideã: ſed non poteſt aliqua idea in ipſo eſſe, quæ non ſit: quia cum idea ſit forma rei in Deo exiſtens, non poteſt intelligi, quòd aliqua forma adueniat deo ſine mutatione eius. ergo non poteſt ſcire ea quæ non ſunt.

† vbi ſupra cap. 13.

¶ 2 Præt. Scientia realiter refertur ad ſcibile, & dependet ad ipſum: ſed mutato eo quod ad aliquid dependet, etiam ipſum mutatur. ergo videtur, quòd ſi aliquid poſſet eſſe ſcitum a Deo, quod non eſt modo ſcitum ab eo, quòd ſcientia eius poſſit mutari.

¶ 3 Præt. Quantitas ſcientiæ, attenditur ſecundum quantitatem ſcibilium: ſicut quantitas virtutis ſecundum quantitatem obiectorum. ergo ad pluralitatem ſcibilium ſequitur augmentum ſcientiæ: ſed ſi poſſet ſcire aliquid quod non ſcit, poſſet plura ſcire quàm ſciat. ergo poſſet augeri eius ſcientia, quod eſt impoſſibile. ergo & primum.

¶ 4 Præt. Supra dictum eſt, quòd Deus non tantum ſcit ea quæ ſunt: ſed ea quæ non ſunt, ab his autem nihil poteſt E aliud eſſe, cum nihil ſit medium inter ens & non ens, ergo non poteſt aliquid aliud ſcire ab illis, quę ſcit.

diſt. 38. q. 1. art. 4.

SED CONTRA. Deus poteſt operari quod non operatur: ſed quicquid operatur, operatur per ſuam ſcientiam. ergo poteſt ſcire aliquid aliud ab his, quæ ſcit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Deus dicitur ſcire aliquid dupliciter, vel ſcientia viſionis, ſecundum quòd videt res, quæ ſunt, vel erunt, vel fuerunt, non ſolum in potentia cauſarum ſuarum, ſed etiam in eſſe proprio: vel ſcientia ſimplicis intelligentiæ, ſecundum quòd ſcit ea quę nullo tempore ſunt, eſſe in potentia cauſarum ſuarum. De hac igitur loquendo Deus non poteſt ſcire aliquid aliud ab his quæ ſcit, quia nihil poteſt eſſe aliud ab his quę ſunt, & quæ poſſunt eſſe. Loquendo autem de ſcientia viſionis, de qua hic Magiſter loquitur: ſic poteſt aliquid aliud videre ab his quæ videt; ſecundum quòd poteſt ei quod habet eſſe in potentia ſua tantum, dare art.præced. eſſe in propria natura: ſi tamen hoc in eſſe produceret ab ęterno ab eo eſſet præſcitum: & ideo diſtinguendum eſt hoc etiam ſicut & ſupra. Si.n. intelligatur coniunctim, ſic Deus non poteſt ſcire quod non ſcit, quia iſta duo ſunt incompoſſibilia, ꝙ Deus ſciat aliquid, quod ab æterno neſciuit. Si autem intelligatur diuiſim, ſic eſt verum, & deſignatur poteſtas libertatis. vt ſupra dictum eſt, & nõ mutabilitas ſcientię vel voluntatis. art. antece.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ idea ſecũdum eſſentiam eſt vna, & non diſtinguitur niſi per reſpectum ad diuerſa. vnde ſi poneretur aliqua alia res, non fieret additio alicuius formæ, ſed reſpectus tantum. Vel dicendum melius, ꝙ ſicut ipſum ſcire eſt ſubiectum libertati volũtatis: ita & idea ſecundum quòd ad ipſam terminatur actus diuinæ ſciẽtiæ: ſicut ſcient̃ artificis ad formam artificiati, quam excogitat: & ideo ſimilis eſt ratio de idea, & de actu ſciendi. Sicut.n. non poteſt poni, quòd actus ſciendi ſit in eo, & quòd non fuerit, ita non poteſt deſignari, ꝙ idea ſit in eo, & non fuerit: tamen reſpectu vtriuſque poteſt deſignari libertas voluntatis.

b Oppoſitio, an Deus poſſit nouiter vel ex tempore ſcire uel præſcire aliquid.

HIC opponitur a quibuſdam ita. Si Deus poteſt aliquid ſcire vel præſcire, quod nunquàm ſciuit vel præſciuit. Poteſt ergo ex tempore aliquid ſcire vel præſcire. Ad quod dicimus. Poteſt quidem Deus ſcire vel præſcire omne quod poteſt facere, & poteſt facere quod nunquàm fiet. Poteſt ergo ſcire vel pręſcire quod nũquam fiet, nec eſt nec fuit, nec illud ſcit vel ſciuit, neque præſcit vel pręſciuit, quia ſcientia eius non eſt niſi de his, quę ſunt, vel fuerunt, vel erunt, & præſcientia non eſt niſi de futuris. Et licet H poſsit ſcire vel præſcire, quod nunquàm eſt, vel erit: non tamen poteſt aliquid ſcire, vel pręſcire ex tempore. Poteſt vtique ſcire vel præſcire, quod nunquàm eſt, nec erit: nec illud ſcitum vel pręſcitum eſt ab æterno. Nec tamen poteſt incipere ſcire vel præſcire illud: ſed ita poteſt modo ſcire vel præſcire, ſicut poteſt ſciſſe vel præſciſſe ab ęterno. Si.n. dicas G eum modo poſſe ſcire vel præſcire, quod ab æterno non ſciuit vel præſciuit, ideſt, ita ꝙ ab ęterno non ſciuerit vel pręſciuerit, quaſi vtrunque ſimul eſſe poſsit. falſum eſt. Si vero dicas eum poſſe modo ſcire vel præſcire, quod ab æterno non ſciuit vel præſciuit, ideſt, habere potentiam ſciendi vel præſciendi ab æterno, & modo aliquid: nec tamen illud præſcitum eſt vel futurum, verum eſt. Non poteſt ergo nouiter, vel ex H tempore ſcire vel pręſcire aliquid, ſicut non poteſt nouiter vel ex tempore velle aliquid, & tamen poteſt velle, quod nunquàm voluit.

D.451. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſcientia noſtra [d] dependet a ſcibili: ſed ſcibile dependet a ſcientia Dei. vnde ſicut ſcientia noſtra variatur ſcibili immobili permanente: ita ſcibile mutatur ſcientia Dei non mutata.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis aliquo modo concedatur, quòd Deus poteſt ſcire aliquid aliud ab his quę ſcit: nõ tamen videtur poſſe concedi, quòd poſſit ſcire plura quàm ſcit, quia cum dicitur plura, deſignatur comparatio ad aliquid præ- I exiſtens, cum quo hoc non erat, & hoc non poteſt eſſe, vt iſta duo ſint ſimul vera, prius neſciuit, & modo ſcit, nec hoc ipſe poteſt, & ita patet, quòd cum dicitur poteſt plura ſcire, aliquo modo pertinet ad ſenſum compoſitum. Vnde Magiſter non non ſimpliciter concedit: ſed opinionem narrat, & ſimiliter non debet concedi, quòd ſcientiæ eius aliquid addatur, nec aliquid huiuſmodi, quod facit intellectum ſenſus compoſiti. Si tamen concederetur: non tamen ſequeretur ſcientiam poſſe augeri, quia ipſe per vnum & idem, ſcit multa & pauca, quod eſt primum, & per ſe obiectum ſcientiæ eius, ſcilicet eſſentiam ſuam, quæ eſt ſimilitudo eius.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ea quæ non ſunt, Deus non ſcit ſcientia viſionis, & de hac tantum hic loquimur.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum Deus ſciat infinita.

par.q.14. art.12. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Deus ſciat infinita. Scientia enim numeratur ſecundum ſcita. Sed in pſal. dicitur, quòd ſapientię eius non eſt numerus. ergo ſcita eius ſunt infinita. pſ. 46.

¶ 2 Præt. Deus non alio modo ſcit quaſdam ſpecies numerorum quam alias: ſed quaſdam ſcit actu & determinata ſcientia quaſcunque aliquis homo ſcit: cum igitur ſpecies numerorum ſint infinitæ, videtur, quòd ipſe ſciat infinita determinate.

dist.36.q.1 art.1. ¶ 3 Præt. Particularia ſunt infinita: ſed Deus ſcit particularia vt ſupra dictum eſt. ergo ſcit infinita.

F ¶ 4 Præt. Potentia ſua dicitur infinita, & dicitur infinitorum ſimpliciter: ſed nihil poteſt facere niſi per ſcientiam. ergo videtur, quòd ſcientia eius ſit infinitorum ſimpliciter.

¶ 5 SED CONTRA. Quicquid ſcitur perfecte ſcientia cõprehenditur: ſed quicquid comprehenditur intellectus comprehenſione finitur, vt dicit Aug. in lib. de videndo Deum, & Philoſophus in 2. Meta. cum igitur infinitum non poſſit finiri, videtur quòd a nullo intellectu, poſſit perfecte ſciri. Si dicimus, quòd quamuis ſit infinitum in ſe: tamen comparatum ad intellectum diuinum, infinitum, finitum eſt.

1 2.de ciuit. dei cap. 18. tom.5.& in epiſ.112. de uidẽdo deũ cap.8. to.2.

Tex.19.

¶ 6 Contra. Quod dicitur de aliquo diuerſimode reſpectu diuerſorum eſt in genere relationis. ex hoc enim ꝓbat Philoſophus magnum, & paruum relatiua eſſe. ergo quicquid prædicatur de aliquo abſolute, cuicũque comparetur, cõueniet ſibi: ſed eſſe infinitum eſt prædicatum abſolutum. ergo quod in ſe eſt infinitum, reſpectu nullius poteſt dici finitum. In p̃dicam. cap.de quã tit.

¶ 7 Præt. Infinitum finito infinitum eſt: quia non poteſt pertranſiri ab eo: ſed ſicut infinitum non pertranſitur a finito: ita non tranſitur ab infinito, vt probatur in 6. phyſic. ergo infinitum, neque reſpectu finiti, neque reſpectu infiniti finitum eſt. tex.19.

¶ 8 Præt. Quicquid ſcitur in actu, actu eſt in ſciente: ſed infinita non poſſunt eſſe in actu. ergo infinita ſciri non poſſunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd infinitum poteſt accipi dupliciter, vel inten ſiue ad modum quantitatis continuæ, & ſic Deus non ſcit infinitum in actu, quia quantitas infinita continua, neque eſt, neque eſſe poteſt: niſi dicatur ſcire infinitum I inquantum ſeipſum ſcit, qui infinitus eſt. Alio modo poteſt ſumi infinitum ſecundum quantitatem diſcretam. et ſic dicendum eſt, quòd ſcientia ſimplicis intelligentiæ Deus ſcit infinita, quæ ſunt in potentia ipſius: non tantum ſecundum indiuidua: ſed etiam ſecundum ſpecies. poſſet enim infinitas alias ſpecies procreare, & ſcit ſe poſſe illas. Loquendo autem de ſcientia viſionis, ſecundum quòd videt res non tantum in ſeipſo, ſed etiam vnumquodque in proprio eſſe: ſic ſcientia ſua non eſt infinitorum. Hoc autem non eſt ex defectu ſcientiæ eius: ſed ex defectu rerum, quæ non ſunt infinitæ ſecundum omne tempus numeratæ. Vnde ſi poneretur mundus ſemper fuiſſe, & nunquam deficere, ſicut philoſophi poſuerunt, ſcientia ſua eſſet infinitorum, etiam videndo ſingula in proprio eſſe, quod ſcientiæ noſtræ non poteſt conuenire, quia non poteſt ſingula proprie cognoſcere, niſi per diuerſas formas ab eis acceptas. vnde K oportet, quòd vnum poſt aliud intelligat, vt ex prædictis patet: & ita ſi intelligeret infinita, ſequeretur, quòd infinita numeraret, quod eſt impoſſibile. Sed tamen intellectus noſter poteſt quodammodo intelligere infinita, inquantum intelligit formam vniuerſalem, quæ eſt in potentia ad infinita ſingularia. vnde etiam a philoſophis, probatur intellectus immaterialis eſſe, quia quodammodo eſt virtutis infinitæ, quod nullo modo virtuti in materia exiſtenti conuenire poteſt. Intellectus autem diuinus, vno quod eſt eſſentia ſua, omnia quæ ſunt, vel poſſunt eſſe intelligit: non tantum vniuerſali cognitione: ſed etiam propria & determinata, vt ex prædictis patet. vnde non oportet, quòd cognoſcat res diuerſas aliquo tranſitu: ſed vno intuitu omnia videt, & propter hoc non prohibetur eſſe infinitorum.

Vt patet. 8. phy.tex.13. dist.35.q.1. art.1.

de hoc Ar. 3.de ani. Tex.19.

dist.35.q.1. arti.3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſcientiæ Dei dicitur non eſſe numerus propter infinitam virtutem eius in comprehendendo, & non propter infinitatem ſcitorum ſcientia viſionis determinata, per quã res in propria natura cognoſcunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd aliquas ſpecies numerorum, ſcit Deus etiã ſcientia viſionis: ſed non omnes, quia poſito initio, & fine mundi, eſt aliqua ſpecies numeri, quam res in ſucceſſione temporum exiſtentes, non prætergrediuntur: omnes tamen ſcit ſcientia ſimplicis intelligentię.

¶ Ad tertium dicendum, quòd numerus particulariũ non eſt infinitus ſimpliciter, niſi ſuppoſita æternitate mundi, quod eſt contra fidem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd potentia reſpicit, ſicut obiectum ens poſſibile, cuius ratio non dependet ab eſſe in actu. vnde ſi nunquàm ponantur infinita reduci in actu ſucceſſione temporis, dicitur tamen potentia ſimpliciter infinitorum. Scientię autem obiectum eſt verum, quod cum ente conuertitur: vnde non poteſt dici ſcientia ſimpliciter eorum, quæ non habent eſſe in actu ſecundum aliquod tempus, ſed ſecundum quid tantum, ſicut etiam ſecundum quid eſſe dicuntur in potentia cauſæ.

Vtrum Deus poſſit ſcire plura quàm ſcit.

ITem a quibuſdam dicitur, Deus poſſe plura ſcire, quàm ſciat: quia poteſt ſcire omnia, quæ ſcit, & poteſt aliqua facere, quę nunquàm erunt, & illa poteſt ſcire: non enim aliqua incognita facere poteſt. Si vero omnia eſſent, quæ modo ſunt, & alia quędam faceret quæ non ſunt nec erunt, & illa omnia ſciret, pro certo plura ſciret, quàm modo ſciat: nec tamen eius ſcientia augeri poteſt, quia hoc totum fieri poſſet ſine mutabilitate ſcientię. Conſtat ergo, Dei ſcientiam omnino eſſe immutabilem, nec augeri poſſe vel minui: ſed ei ſubiecta.

Quòd videtur aduerſum illi ſententiæ, quã ſupra dictum eſt, deum ſemper, & ſimul ſcire omnia.

B

SI vero quod prædictum eſt, ſcilicet, ꝙ deus omnia ſemper vi- B det & ſimul, videtur obuiare quod ait Hierony. in expoſitione Abachuc. Abſurdum eſt inquit, ad hoc deducere Dei maieſtatem, vt ſciat per momenta ſingula, quot culices naſcantur, quotve moriantur, quota pulicum, & muſcarum ſit multitudo, quotve piſces na

¶ Ad quintum dicendum, quòd intellectus diſcurrens per rem, C non poteſt comprehendere rem infinitam, quia finiret eam numerando partes eius: ſed ſcientia Dei ſine diſcurſu vniformiter eſt vnius & multorum finitorum, & infinitorumt

¶ Sextum concedimus.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd intellectus diuinus non intelligit res pertranſeundo, vnde obiectio non procedit.

¶ Ad octauum dicendum, quòd omnia quæ Deus ſcit, ſunt in ipſo vnum, & non diſtinguuntur niſi per diuerſos reſpectus, non eſt autem inconueniens relationes, quę ſequuntur operationem intellectus eſſe infinitas, vt dicit Auic. Trac.3. Meta. c.10.

QVAESTIO SECVNDA.

B

Deinde quæritur de diuina prouidentia.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Quid ſit.
Secundo. Vtrum ſit omnium.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum prouidentia pertineat ad ſcientiam.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd prouidentia pertineat ad ſcientiam. Sicut enim dicit Boetius in 5. de conſolatione prouidentia Dei dicitur, quia porro videt quaſi a ſpeculo æternitatis: ſed videre pertinet ad ſcientiam. ergo videtur, quòd & prouidentia.

¶ 2 Item Videtur, quòd ad omnipotentiam. Dicitur enim Sapien.14. Tu autem pater gubernas omnia prouidentia: ſed gubernatio pertinet ad potentiam, vt habetur ad Hebr.1. portanſque omnia &c. videtur ergo quòd & prouidentia.

1.fid. orth. cap.19. ¶ 3 Item. Videtur quòd ad voluntatem. Sicut enim dicit Dam. prouidentia eſt diuina voluntas, ſecundum quam omnia in finem conuenientem deductionem accipiunt, & ita videtur expreſſe, quòd ad voluntatem pertineat.

A ¶ 4 Item. Videtur, quòd ſit idem, quòd diſpoſitio. ſicut enim dicit Boet. prouidentia eſt ratio, in ſummo omnium principe conſtituta, per quam cuncta diſponit: ſed diſponere eſt diſpoſitionis. ergo videtur, quòd diſpoſitio diuina, & prouidentia idem ſint. De conſolat. proſa 6. lib.4. de cõſol. proſa 6.

¶ 5 Item. Videtur, quòd ſit idem quod fatum. comparatio enim alicuius ad diuerſa non diuerſificat eius eſſentiam: ſed fatum & prouidentia non differunt, niſi ſecundum comparationem ad diuerſa: ſicut enim dicit Boe. modus quo res geruntur cum ad diuinam cognitionem refertur, prouidentia dicitur, cum vero ad res ipſas quæ geruntur, fatum vocatur. ergo videtur, ꝙ prouidentia & fatum non differant, per eſſentiam. † dist.38.c. 1.to.6.

RESPONDEO, Dicẽdum, quòd iſta tria diſpoſitio, ſcientia, & prouidentia, ſe habent per additionem vnius ad alterum. Cum enim Deus de rebus creatis ſcientiam quaſi practicam habeat, ad modum ſcientiæ artificis eius, ſcientia conſideranda eſt. Sciendum eſt ergo, quòd artifex præconcipiendo artificiatum ſuum conſiderat finem primo, & deinde conſiderat ordinem rei, quam facere intendit ad finem illum, & ordinem etiam partium adinuicem: ſi- C cut quòd fundamentum ſit ſub pariete, & paries ſub tecto, & iſte ordo partium adinuicem ordinatur vlterius ad finem domus. Tertio oportet, quòd conſideret ea, quibus promoueatur ad conſecutionem finis, & vt tollantur ea, quæ poſſunt impedire finem. vnde excogitat ſuſtentamenta domus per aliquas appenditias, & feneſtras & huiuſmodi, quibus domus ſit apta ad habitationem. Iſta ergo excogitatio nominatur nomine ſcientiæ ratione ſolius cognitionis, & non ratione alicuius operationis. Vnde eſt & finis, & eorum quæ ſunt ad finem. Sed ratione ordinis excogitati in re operanda, vocatur nomine diſpoſitionis, quia diſpoſitio ordinem quendam ſignificat. vnde diſpoſitio dicitur generationis ordinatio. Sed ratione eorum quę promouent in finem dicitur prouidentia. prouidus enim dicitur, qui bene coniectat de conferentibus in finem, & de his quæ impedire poſſunt. Vnde etiam, & in Deo ſcientia dicitur ſecundum quòd habet cognitionem D & ſuiipſius, & eorum quæ facit. Sed diſpoſitio dicitur ratione duplicis ordinis, quem ponit in rebus, ſcilicet, rei ad rem, ſecundum quòd iuuant ſeinuicem ad conſequendum finem vltimum: & iterum totius vniuerſi ad ipſum Deum: ſicut etiam Philoſophus ponit in 11. Metaph. vbi etiam ponit exemplum de ordine partium exercitus adinuicem, & ad bonum ducis. Tex.52. Prouidentia autem dicitur, ſecundum quòd rebus ita ordinatis attribuit ea, quæ ordinem conſeruent, & propellit omnium inordinationem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prouidentia, & diſpoſitio, diuerſimode conſiderata pertinent ad ſcientiam, voluntatem, & potentiam, quod ſic patet ex ſimili inducto. poteſt enim aliquis artifex cognitionem habere de artificiatis ſpeculatiue tantum, ſine hoc quòd operari intendat, & ſic prouidentia, & diſpoſitio eius, pertinet tantum ad ſcientiam. Secundum E autem quòd vlterius ordinat in opus cum propoſito exequendi, pertinet ad ſcientiam & voluntatem. Secundum autem ꝙ exequitur in opere, ſic pertinet ad ſcientiam voluntatem, & potẽtiam per quam operatur. Ita etiam & in Deo eſt. Patet etiam, quòd primis duobus modis accepta ſunt æterna: ſed tertio modo ſunt ex tempore. Et ipſa executio prouidentiæ, gubernatio dicitur.

¶ Vnde patet ſolutio ad ſecundum & tertium, & ſimiliter ad quartum, quia prouidentia includit diſpoſitionem & addit, & propter hoc etiam per prouidentiam diſponere dicitur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd prouidentia & fatum differunt per eſſentiam: ſicut enim forma domus eſt aliud per eſſentiam, ſecundum quod eſt in mente artificis, vbi nomen artis habet, & ſecundum quòd eſt in lapidibus, & lignis, vbi artificium dicitur. ita etiam ratio gubernationis rerum, aliud eſt: habet in mente diuina, vbi prouidentia dicitur, & aliud in cauſis ſecundis, quarum offõ gubernatio diuina expletur, ex quibus fatum dicitur a For faris, vel quia eſt quoddam effatum diuinæ ordinationis, ſicut verbum vocale ẽ, quoddam effatum interioris conceptus, vel ex eo, quòd ex harum conſideratione cauſarum fari ſolebant antiquitus de rebus futuris, ſicut ex conſideratiõe motus cęli præcipue.

tent in aquis & ſimilia. Non ſimus tam fatui adulatores dei, vt dum. *a*. prouidentiam eius, etiam ad ima retrudimus, in nos ipſos iniurioſi ſimus, eandem irrationabilium & rationabilium prouidentiam eſſe dicentes. *b*. Hic videtur dicere Hieronymus, quòd Deus illorum minimorum ſcientiam ſine prouidentiam non habeat. quòd ſi hoc eſt, tunc non omnia ſimul ſcit, & ſemper. Ex tali itaque ſenſu illud dictum eſſe nouerimus, vt Deum, illa alternatim, vel particulatim ſcire neget, nec per diuerſa temporum momenta, ſic illa cognouit, ſicut per varia momenta illorum quædam deficiunt, quędam incipiunt. Neque illis alijſque irrationabilibus, ita prouidet, quemadmodum rationabilibus. Nunquid enim, vt ait Apoſtolus, cura eſt Deo de bobus? & ſicut non eſt cura deo de bobus, ita nec de alijs irrationabilibus. Dicit tamen ſcriptura, quia ipſi eſt cura de omnibus. Prouidentiam ergo, & curam vniuerſaliter de cunctis, quæ condidit habet, vt habeat vnumquodque quod ſibi debetur, & conuenit. Sed ſpecialem prouidentiam, atque curam habet de rationabilibus. quibus præcepta tradidit: eiſque recte viuendi legem præſcripſit, ac præmia promiſit. Hanc prouidentiam, & curam de irrationabilibus non habet. Ideo dicit Apoſtolus, quia non eſt cura deo de bobus. prouidet tamen G omnibus & curat, ideſt gubernat omnia, qui omnibus ſolem ſuum facit oriri, & pluuiam dat. Scit itaque Deus, quanta ſit multitudo pulicum, culicum, & muſcarum, & piſcium, & quot naſcantur, quotve moriantur: ſed non ſcit hoc per momenta ſingula: immo ſimul, & ſemel omnia. Neque ita ſcit, vt eandem habeat prouidentiam irrationabilium & rationabilium, ideſt, vt eodem penitus modo prouideat H irrationabilibus, & rationabilibus. Rationabilibus enim, & pręcepta dedit, & angelos ad cuſtodiam delegauit.

† 1. Cor. 9.

ARTIC. II.

b Vtrum prouidentia ſit omnium.

1. par. q. 22. art. 2. Et veri. q. 5. art. 4.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ nõ omnium ſit prouidentia. Ad prouidentiam. n. pertinet remotio eorum, quæ impediũt a fine: ſed malum dicitur ꝑ deordinationẽ a fine. cũ igitur multa mala ſint in vniuerſo, videtur ꝙ non omnia prouidentię diuinæ ſubiaceant.

Tex. 62. Tex. 6.

¶ 2 Præt. Nihil qđ caſu fit, eſt prouiſũ, quia caſus dicitur inopinatus rei euent⁹, & ſecundum Philoſophum in 3. Phyſi. eſt in his, quæ aguñt propter aliquid, cum aliud contingat præter qđ intendebatur: ſed multa fiunt caſu in mundo, vt probat Philoſophus in 6. Metaph. aliàs omnia ex neceſſitate contingerent, niſi cauſæ aliquæ deficerent, vt in minori parte, quod caſum inducit. ergo non omnia ſunt prouiſa a Deo.

¶ 3 Præt. Omne quod eſt prouiſum eſt ordinatum in vnum: ſed liber. arbitrium non eſt ordinatum in vnum, ſed ſe habet ad vtrumlibet. ergo ea quæ ſunt a libero arbitrio prouidentiæ diuinæ non ſubiacent.

¶ 4 Præt. Oẽ quod eſt prouiſum conſequitur finem, vt in pluribus, niſi ſit prouidentia errans: ſed malum inuenitur, vt in pluribus, quod eſt ſecundum exitum a fine. ergo vniuerſum prouidentia non regitur.

¶ 5 Præt. Prouidentiæ proprium eſt ordinare: ſed multa inordinate contingunt in vniuerſo, tam in rebus naturalibus, ſicut quòd eſtates ſunt pluuioſæ, & hyemes ſiccæ, quàm etiam in hominibus, vt ꝙ iuſti ab impijs puniuntur, qui proſperitatibus affluunt, & multa huiuſmodi. ergo videtur, ꝙ vniuerſum prouidentia non regatur.

¶ 6 Præt. Abac. 1. dicitur. Nunquid facies homines, & piſces maris? & hoc dicit admirando ea, quæ videntur inordinate in hominibus contingere. ergo videtur, quòd ad bruta non ſe extendat Dei prouidentia.

SED CONTRA eſt, quod habetur Sap. 12. ꝙ eſt ei cura de omnibus: ſed nomine curæ vel ſollicitudinis prouidentia ſignatur. ergo prouidentia eius ad omnia ſe extendit.

De Democrito intell̃e vt videre licet. 1. Meta. Tex. 15.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ hæc quæſtio fere ab omnibus ſapientibus ventilata eſt: & ideo oportet diuerſorum poſitiones videre, vt erroribus euitatis, viam veritatis teneamus. Sciendum eſt ergo primo, quòd quidam poſuerunt nullius rei eſſe prouidentiam: ſed omnia caſu contingere, & iſta fuit poſitio Democriti, & quaſi omnium antiquorum naturalium, qui negauerunt cauſam agentem, & poſuerunt tantum cauſam F materialem: ſed hæc poſitio ſatis efficaciter in philoſophia improbata eſt. Alij poſuerunt prouidentiam eſſe, quarundam rerum, & non omnium. Et hi diuiduntur in duas vias. Quædam enim poſitio eſt, quòd prouidentia Dei non ſe extendit, niſi ad ſpecies, & non ad indiuidua, niſi quæ neceſſaria ſunt: eo quòd ponebant illud, quod exit curſum ſuum, prouidẽtiæ legibus nõ ſubiacere: & ideo ea, quæ frequenter deficiũt a curſu ordinato, non ſunt prouiſa, ſicut particularia corruptibilia, & generabilia, & iſta opinio imponitur Ariſtotel. quamuis ex verbis ſuis expreſſe haberi non poſſit: ſed Comment. ſuus expreſſe ponit eam in vndecimo Metaphyſi. Tex. c. 52. Dicit enim, quòd non eſt fas diuinæ bonitati habere ſollicitudinem de ſingularibus, niſi ſecundum quod habent communicationem in natura communi: ſicut ꝙ aranea ſciat facere telam & huiuſmodi. Sed hæc opinio expreſſe tollit iudicium Dei, de operibus hominum. Et ideo alia poſitio fuit, quòd Deus prouidentiam habet de omnibus, quæ dicta ſunt, & vlterius de indiuiduis hominum: non tantum, ſecundum quod cõmunicant in ſpecie: ſed etiam ſecundum particulares actus eorum, & hanc ponit Rabby moyſes, lib. 3. ca. 18. prope finẽ. & rationem aſſignat ex eo, quòd in homine etiam particulari inuenitur natura intellectualis, per quam comprehendit intellectu ſuo formam ſpeciei, inquantum eſt ſpecies: quia intellectus attribuit intentionem vniuerſalitatis naturæ apprehenſæ, I quam non habet in rebus extra animam: & ideo indiuiduum hominis etiam non deſeritur a prouidentia, quæ eſt ſpecierum, & præcipue, quia communicat cum ſubſtantijs perpetuis, quarum etiam eſt per ſe prouidentia, & ſecũdum indiuidua, & hoc quantum ad nobiliorem partem eius, quæ eſt intellectus. Sed quia diuina cognitio æqualiter eſt ſingularium & vniuerſaliũ, vt ſupra habitum eſt, dist. 35. q. 1. artic. 3. & eius, qui ſumme bonus eſt, eſt ordinare omnia ad finem, ſecundum quod nata ſunt: non videtur conueniens non omnium etiam ſingularium prouidentiam eſſe. Et præterea, hoc eſt expreſſe contra ſentẽtiam domini, Mat. 10. dicentis, quòd vnus ex paſceribus, non cadit in terram ſine patre cæleſti, ideſt, ſine prouidentia eius. Aliorum poſitio eſt, quòd Deus omnium prouidentiam habeat. Sed horum quidam dicunt omnium prouidentiam æqualiter eſſe, & hos neceſſe eſt incidere in tres errores. Quidam enim æſtimãtes ſimul K eſſe prouidentiam bonorum & malorum, cum hæc duo non poſſint eſſe intenta ab vno agente: coacti ſunt ponere duos deos quorum vnus prouidet bona, alius mala ſecundum hæreſim Manichæorum. Et hæc poſitio ſufficienter a ſanctis, & philoſophis improbata eſt, quia malum non habet cauſam efficientem, nec poteſt eſſe intentum. Alij æſtimantes, quòd ſimiliter ſit prouidentia contingentium, & neceſſariorum, coacti ſunt liberum arbitrium, & contingentiam negare, aſſerentes cuncta quæ prouidentiæ ſubiacent, ex neceſſitate euenire, quod ad ſenſum patet eſſe falſum. Alij æſtimantes ſimiliter eſſe prouidentiam rationabilium, & irrationabilium, coacti ſunt ponere, quòd nihil mali, etiam brutis contingit, quod non ſit in pœnam eis prouiſum, vel in occaſionem maioris præmii. vnde ponunt quòd peccatum eſt occidere brutum, ſicut & hominem, quod quidam hæretici noſtri temporis ſentire videntur. Sed quia hæc omnia a fide aliena ſunt, ideo ſimpliciter dicendum eſt, ꝙ omnia prouidentiæ ſubiacent, ſed non eodem modo, & qualiter hoc ſit videndum eſt. Dictum eſt. n. quòd prouidẽtia diſpoſitioné ſupponit quæ ordinem in rebus determinat in diuerſarum naturarum gradu ſaluatũ. cum igitur prouidẽtiæ non ſit deſtruere ordinem rerum, expletur effectus ꝓuidentiæ in rebus ſecundum conuenientiam rei prout nata eſt cõſequi finem. Sicut enim dicit Dio. 4. c. de diui. no. non eſt prouidẽtiæ naturã rei deſtruere, ſed ſaluare & ideo quaſdã res ſic inſtituit ut ſm̃ ſuam conditionem conſequantur finem per principium quod eſt natura, in aliquibus ſuper hoc principiũ addidit aliud, quod eſt voluntas. In his autem qui conſequuntur finem per principium quod eſt natura inuenitur quidam gradus, eo quòd quarundam rerum natura impediri non poteſt a conſecutione effectus ſui, & iſte eſt gradus altior ſicut eſt ĩ corporibus cæleſtib⁹. vnde in his nihil contingit non intentum a Deo ex defectu ipſorum, & propter hoc Aui. dicit quòd ſupra orbem lunæ non eſt malum. Trac. 8. Metap. c. 6. Alius autem gradus naturæ eſt quæ impediri poteſt & deficere, ſicut natura generabilium & corruptibilium, & quàmuis iſta natura ſit inferior in bonitate: tamen etiam bona eſt, & melius eſt quòd utraque ſit ſimul, quàm ꝙ altera tãtum. Si autem Deus contuliſſet huic naturæ ꝙ nunquam deficeret iam non eſſet hæc natura ſed alia, & ſic non eſſet vtraque natura in quo vniuerſi perfectioni derogaretur. Vnde hanc naturã condidit præſciens defectum contingentem, qui eſt malum naturæ: ſed non eſt intendens. Sed ita prouidit vt ſi malum cõtingeret ex defectu alicuius naturæ, quòd ordinaretur in bonum, ſicut videmus ꝙ corruptio vnius eſt generatio alterius. & iſte modus prouidentiæ extendit ſe etiam vſq; ad bruta animalia, quæ potius aguntur inſtinctu naturæ quàm electione voluntatis. Et ideo malum quod accidit in eis recompenſatur per bonum naturæ: non per bonum præmii, ſicut ꝙ mors muſcę eſt victus araneę. Sed in nobilioribus creaturis inuenitur aliud principium præter naturam quod eſt voluntas, quod quanto vicinius eſt Deo, tanto a neceſſitate naturalium cauſarum magis eſt liberum, ut dicit Boe. 5. de conſo. proſa. 2. & ideo ex conditione ſua ſequitur quòd rectum ordinem tenere poſſit tendendo in finem, & etiam deficere, ſi aut ineuitabiliter in finem tenderet per diuinam prouidentiam tolleretur ſibi conditio ſuæ naturæ, vt dicit Diony. ca. 4. de di. no. & ideo taliter a Deo inſtituta eſt vt etiam deficere poſſet, ita tamen, quòd in poteſtate eius eſſet deficere vel nõ deficere, quod non erat in defectu naturalis principii. Et iſtos defectus voluntatum contingentes præter intentionem prouidẽtiæ præſciuit Deus: & ordinauit eos in bonum, non tantum naturæ, ſed etiam ſingularis gratię: ſicut in bonum iuſtitiæ, quod oſtenditur dum culpa per pęnam ordinatur, & in bonum voluntatis aliorum, qui per eorum nequitiam vel corriguntur de peccatis vel meritis & gloria creſcunt, & in multa alia quæ humana ratio non ſufficit explicare. Vnde patet, ꝙ bonum & malum ſubiacent diuinę prouidentiæ, ſed malum tanquam pręſcitũ & ordinatum: ſed non vt[d] intentum a Deo, bonũ vero quaſi intentum: D. 784. Et 838. Sed neceſſarium ita, ꝙ deficere non poſſit, & contingens ita ꝙ deficere poſſit, & voluntarium ita ꝙ pęnam vel præmium habeat, aut in præmium vel in pęnam alicuius ordinetur. Naturale autem ita quòd conſequatur finem naturalem ſi bonum eſt: & cedat in bonum alterius naturæ ſi malum eſt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum eſt, ꝙ prouidentiæ eſt dirigere vnumquodque in finem & ſubtrahere impedimenta: ſaluata tamen natura in finem directa, ex cuius conditione mala contingunt, & non ex diuina intentione quę ipſa mala in bonum ordinat.

D. 324.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd effectus conſequitur conditionem cauſæ[d] ſuæ proximę, & ideo quamuis ſit aliquid a Deo prouiſum dicitur tamen caſu fieri ſi accidat præter intentionem naturæ operantis. Vel fortuna, ſi accidit pręter intentionem agentis a propoſito.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ liberum ar. per ſe ordinatum eſt A ad vnum, ſcilicet ad bonum ita ꝙ ab eo deficere poſſit, & ꝙ in ipſo ſit. Si enim ineuitabiliter in vnum tenderet, tolleretur ratio volũtatis in tali natura.

Breuis ſumma prædictorum cum additione quorundam.

Sicut itaque & immutabiliter ſcit Deus omnia quæ fuerunt, & ſunt, & erunt, tam bona quàm mala, præſcit quoque omnia futura tam bona quàm mala. Prædeſtinatio vero de bonis ſalutaribus eſt, & de hominibus ſaluandis. vt. n. ait Augu. in lib. de prędeſtinatione ſanctorũ. Prędeſtinatio eſt gratiæ pręparatio, quę ſine pręſcientia eſſe nõ põt: Põt autem ſine prædeſtinatione eſſe pręſcientia. Prædeſtinatione quippe, Deus ea præſciuit quę fuerat ipſe facturus, ſed præſciuit ea deus, etiam quæ non eſt B ipſe facturus. i. omnia mala. Prędeſtinauit eos quos elegit, reliquos vero reprobauit, ideſt ad mortem æternam pręſciuit peccaturos.

D. 839.

¶ Ad quartum dicendũ, ꝙ malum põt accipi, vel in rebus[d] naturalib⁹, vel ĩ volũtariis. Et ſi accipiat in naturalibus cõſtat ꝙ malum eſt vt in paucioribus, tum ſecundum ſuppoſita, quia malum naturæ non cõtingit niſi in ſphæra generabilium & corruptibilium, quę eſt paruę quantitatis reſpectu corporũ cęleſtium, in quibus malum eſſe non poteſt, q̃a incorruptibilia ſunt: & motus eorum inordinationẽ habere non poſſunt, cum ſemper eodem modo ſint, tamen etiam in conſiderando eodem, quia cauſæ naturales conſequuntur effectus ſuos in maiori parte, & deficiunt in minori, & ex hoc malum incidit: ſed in voluntariis etiam quantum ad numerum inuenitur malum vt in paucioribus in natura angelica, quia multo plures fuerunt remanentes quàm cadentes, & forte etiam plures quã omnes damnandi dæmones & homines. Sed in natura humana bonum videtur eſſe, vt in paucioribus. Et huiuſmodi ratio poteſt aſſignari dupliciter. Vna eſt, propter corruptionem hu- C manæ naturæ ex peccato originali quam etiam Deus præuidit & pręordinauit ſicut & alia mala, ſed non prohibuit vt natura maneret[d] in ſua libertate qua ſubtracta naturę ratio deperiret. D. 723. Et 996. alia ratio ſumi poteſt ex ipſa natura conditionis humanę. Sicut enim in naturalibus inuenitur triplex gradus, Aliquid enim eſt quod habet eſſe tantum in actu, & huic nullus defectus eſſendi aduenire poteſt. Aliquid autem eſt quod eſt tantum in potentia ſicut materia prima, & hoc ſemper habet defectum, niſi remoueatur, per aliquod agens reducens eam in actum. Eſt etiam aliquid, quod habet actum admiſtum priuationi, & hoc propter actum dirigentem in opere recte operatur vt in maiori parte: deficit autem in minori, ſicut patet in natura generabilium, & corruptibilium. Ita etiam eſt in intellectualibus. Eſt enim aliqua intellectualis natura, quæ eſt actus completus ſine admiſtione alicuius priuationis, vel potentiæ, & ex hac non poteſt aliquid, non rectum procedere: ſicut patet de Deo. Eſt etiam quædam natura cui admiſcetur D potentia, ſed tamen in ipſa ſua natura, habet aliquem actum dirigentem in operatione ſicut eſt in angelis, & ideo talis natura deficit a rectitudine, vt in minori parte. Sed in natura humana perfectiones ſecundæ, quibus diriguntur opera non ſunt innatæ, ſed vel acquiſitę, vel infuſæ. vnde Commen. in 3. de anima comparat intellectum potentialem humanum materię primæ, Tex. co. 14. & Philoſophus tabulæ, in qua nihil ſcriptum eſt, Ibidem. c. 4 de di. 10. & ideo ipſa natura humana in ſe conſiderata æqualiter ſe habet indifferenter ad omnia, vel intelligenda, vel facienda, & quia malum contingit multifariam ſecundum Dio. & bonum vno modo, & ideo vt in pluribus flectitur in malum. Sic enim conſiderata natura humana, nondum eſt, vt agens perfectum, niſi reſpectu naturalium operationum: ſed tunc eſt agens perfectum, quantum ad omnes ſuas operationes, quando iam perfecta eſt perfectionibus ſecundis, quæ ſunt virtutes, & ideo E quando determinatur, per perfectionem ſecundam vel infuſam vel acquiſitam; tunc determinatur ad vnum: vel ad quod tendat, vt in maiori parte, ſicut in ſtatu viæ, vel vt ſemper, ſicut in ſtatu patriæ. Et ideo Tullius 2. Tuſculanorum & 2. officiorum. comparat virtutem naturæ rationi dicens, quòd eſt habitus voluntarius in modum naturę rationi conſentaneus: & ideo voluntas perfecta virtute iuſtitiæ ſe habet ad opera iuſta: ſicut ignis ad motum ſurſum, & per hoc etiam patet, quòd magis ſeruatur ordo prouidentię, in bonis, quàm in malis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quicquid eſt in mundo totum ordinatum eſt, quamuis ratio ordinis nobis non appareat in quibuſdam, & præcipue in voluntariis, cum malis quandoque bona, quandoque mala eueniãt, & ſimiliter bonis. Sed ratio ordinis huius ſcitur a Deo, ſicut medicus ſcit, quare quibuſdam ægris quandoque det calida, & quandoque frigida, & ſimiliter ſanis, quod tamẽ ignorans artem admiratur. vt dicit Boe. 4. de conſo. proſa 6. iſta tamen inordinatio ſi diligenter aduertitur, inuenitur non in his ad quæ per ſe ordinantur humana opera, & quæ per ſe ſunt tantum bona vel mala, Habet enim bonum opus ſemper ſibi adiunctum bonitatis præmium in perfectione virtutis quæ F eſt bonum humanum,& in conſecutione beatitudinis ad quam opera humana ordinantur,& econtrario eſt de malis. Sed iſta permiſtio videtur accidere in his bonis, quæ extra hominem ſunt vel quę non ſunt bona eius inquantum eſt homo,ſicut in bonis corporalibus & in bonis fortunæ cum tamen iſta permiſtio ſemper ordinetur ad id quod eſt per ſe hominis bonum vel glorię ſecũdum Apo.Ro.8. Diligẽtibus Deũ omnia cooperantur in bonum: vel in iuſtitię diuinæ manifeſtationem. frequenter enim impii proſperantur in hac vita,ut manifeſtior appareat in iudicio eorum animaduerſio. †cap. 13. to. 7. †cap. 3.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ex illa authoritate innuitur quòd non eſt ſimiliter prouidentia de brutis & de hominibus, & hoc verum eſt ut eˀ prædictis patet. ˀ corp. art.

DISTIN. XL.

A

An aliquis prædeſtinatorum poſſit damnari uel reproborum ſaluari.

PRædeſtinatorum nullus videtur poſſe dãnari, nec reproborũ aliquis poſſe ſaluari. Vnde Auguſt. in lib. de correctione & gratia, In apoc. inquit dicitur: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam: Si alius non eſt accepturus niſi iſte perdiderit, cert⁹ eſt electorum numerus, ideſt non poteſt augeri vel minui. Ad hoc autẽ quidam obiiciunt, nitẽtes probare numerum electorum poſſe augeri, & minui ſic. Poſſet Deus non apponere gratiam quibus apponit & poſſet ſubtrahere quibus non ſubtrahit, q͂d ſi faceret, vtique damnaretur. Poſſent ergo damnari iſti, qui tamen ſaluabuntur. Poſſet itaque minui electorum numerus, ita etiam poſſet augeri, quia poſſet apponi gratia quibus non apponitur per quam ſaluarentur. Poſſent ergo ſaluari habita gratia. qui tamen ſine ea damnabuntur: poſſet itaque augeri numerus electorũ. Quibus reſpondemus ex ea ratione dictum eſſe, & verum eſſe numerum electorum non poſſe augeri vel minui, quia non po- G teſt vtrunque ſimul eſſe, ſcilicet ut aliquis ſaluetur, & nõ ſit prædeſtinatus, vel vt aliquis prædeſtinatus ſit, & damnetur. Intelligentia enim conditionis implicitę, veritatem facit in dicto & impoſſibilitatem in vero. Si vero ſimpliciter intelligatur, impoſſibilitas non admittitur, vt cum dicitur: Prædeſtinatus poteſt vel non poteſt damnari, & reprobus poteſt ſaluari. In his enim & huiuſmodi locutio- H nibus ex ratione dicti diiudicãda eſt ſententia dictionis: alia nanque ſit intelligentia, ſi per coniunctionem hæc accipiantur dicta, atque ſi per diſiunctionem, vt ſupra cum de præſcientia agebatur. prætaxatum eſt. Si enim cum dicis prædeſtinatus non poteſt damnari, intelligas ita, id eſt, non poteſt eſſe vt prædeſtinatus ſit, & damnetur, verum dicis, quia coniunctim intelligis. falſum autẽ ſi diſiũctim, vt ſi intelligas iſtũ non poſſe damnari, quem dico prædeſtinatum, potuit enim nõ eſſe prædeſtinatus, & ita damnaretur.

Quomodo adhuc inſtant quæſtioni.

VEruntamen adhuc inſtant, & ſecundum cõiunctionem argumentando ita procedũt. Non enim inquiunt poteſt eſſe vt aliquis prædeſtinatus ſit, & damnetur. Vtrunque iſtorũ ſimul eſſe non poteſt, ſed alterum horum non poteſt nõ eſſe, ſcilicet quin iſte ſit prędeſtinatus: ab eterno. n. prędeſtinatus eſt, & non poteſt modo non eſſe prędeſtinatus. Cum ergo impoſſibile ſit, ſi- C mul vtrunque eſſe. & impoſſibile ſit alterum non eſſe: videtur non poſſe alterum eſſe, ſcilicet vt damnetur. Quod ſi eſt, ergo non poteſt eſſe, vt non ſaluetur. In huius quæſtionis ſolutione, mallem alios audire quàm docere. Dicimus tamen de præſcientia ſimilem poſſe moueri quæſtionem. Ideoque tam hic quàm ibi unam facimus reſpõſionem, dicentes determinan- B dum fore illud cui innititur tota hæc quæſtio, ſcilicet: impoſſibile eſt alterum iſtorum nõ eſſe, ſcilicet quin iſte modo ſit prædeſtinatus: ab æterno.n. iſte prędeſtinatus eſt. Diſtinguendum enim eſt cum ait. Iſte non poteſt modo non eſſe prædeſtinatus, vel non poteſt modo eſſe, quin ſit prædeſtinatus, hoc enim coniunctim uel diſiũctim intelligi poteſt. Non enim poteſt eſſe vt ab ęterno ſit præ- C deſtinatus, & modo non ſit prædeſtinatus, nec poteſt eſſe ſimul vt ſit prędeſtinatus, & non ſit

DISTIN. XL.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquã determinauit de ſcientia Dei in cõmuni, hic ſpecialiter de prędeſtinatione determinat: & diuiditur in partes duas. In prima, determinat q͂d ſit prædeſtinatio. In ſecũda, determinat de cauſalitate eius: vtrũ ſcilicet ſit cauſa prima, vel habeat aliam. ibi { Si autem quærimus meritum &c.} 41. diſt. Prima in duas. In prima, determinat de prædeſtinatione. In ſecunda, de reprobatione. ibi{ Cumque prædeſtinatio &c.} prima in duas. In prima, oſtendit quid ſit prædeſtinatio & quorum ſit. In ſecunda, determinat de prædeſtinationis certitudine. ibi { Prædeſtinatorum nullus &c.} Circa quod tria facit. Primo oſtendit prædeſtinationis certitudinem. Secundo ponit obiectionem in contrarium. ibi{ Ad hoc autem obiiciunt &c.} tertio ponit reſponſionem. ibi { Quibus reſpondemus &c.} Circa quod etiam tria facit. Primo, reſpõdet ad primam obiectionem. Secũdo, obiicit contra reſponſionem. ibi {Veruntamen ad hoc inſtant &c.} Tertio ſoluit obiectum. ibi{ In huius queſtionis &c.}

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Prima. Eſt de prædeſtinatione.
Secũda. De reprobatione.

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Quid ſit prædeſtinatio.
Secũdo. Quorum ſit.
Tertio. De certitudine eius.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum prædeſtinatio ſit aliquid in creatura, vel tantum in Deo.
Secũdo. Quid in Deo nominet.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrũ prædeſtinatio ſit aliquid in prædeſtinato.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd prædeſtinatio ſit aliquid in re pdeſtinata. 1.q. 23. artic.2. Omnis enim actio infert ex ſe paſſionem: ſed cum dicitur Deus prædeſtinat ſignificatur in verbo actus diuin⁹. ergo videtur, quòd reſpondeat ſibi aliqua paſſio in creatura quæ ſit pdeſtinatio paſſiuæ dicta, ſicut etiam de creatione eſt. inuenitur.n. creatio actio & creatio paſſio.

¶ 2 Præter. Omnis denominatio fit ſecundum aliquã formam inhærentem, ſicut ſecundum qualitatem dicimur quales: ſed prædeſtinatione aliquid denominatur, cum prędeſtinat⁹ dr̃. ergo vr̃, quòd prædeſtinatio ſit aliquid in ipſo.

¶ 3 Prete. Comparatio eſt eorum quæ ſunt vnius generis: ſed in glo. Io.1. dicitur, ꝙ melius erat Nathanaeli duas naturas in Chriſto cognoſcere quàm prædeſtinatum eſſe. Gloſ. ibidẽ implicite. cũ igitur cognitio naturarum cui comparatur prędeſtinatio in ipſo aliquid ponat, videtur, ꝙ prædeſtinatio ſit aliq̃d in prędeſtinato.

I ¶ 4 Prę. Nullũ ęternũ diffinitur per temporale ſed pdeſtinatio diffinit̃ p tpale, quia dicitur, quòd eſt pręparatio gratię in præſenti, & gloriæ in futuro. ergo non eſt æterna, ſed omnis actio quæ temporaliter de Deo dicitur ponit aliquem effectum in creatura, ſicut regere gubernare & huiuſmodi. ergo videtur quòd prędeſtinatio ſit aliquid etiam in prædeſtinato.

SED CONTRA. Non eliguntur niſi prædeſtinati, ſed eliguntur qui non ſunt, vt dicit Aug. lib. de prę. deſt. ſanct. c.17. to. 7. ergo videtur, quòd prędeſtinatio ſit non entium, ſed in non ente non poteſt aliquid eſſe, ergo prædeſtinatio non eſt aliquid in prędeſtinato.

¶ 2 Præter. Vt ſupra dixit Magiſter, dist. 38. prædeſtinatio eſt quędam ſpecies ſcientiæ diuinæ, ſed ſcientia nihil eſt in ſcito, ſed tantũ in ſciente, ergo videtur, quòd prædeſtinatio non ponat aliquid in prædeſtinato.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ ponere aliquid in alio poteſt intelligi dupliciter. Aut, quòd ipſum ſignificatũ per nomen K in aliquo eſſe dicatur, ſicut albedo ponit aliquid in albo, & ſic dico quòd prædeſtinatio non ponit aliquid in prędeſtinato, ſed in prædeſtinante tantum. Aut ita, quòd ad ſignificatum quod eſt in uno ſequitur aliquid eſſe in alio, ſicut paternitas ponit aliquid in filio, cum tamen ipſa ſecundum ſuum eſſe in patre tantum ſit, ſed dicitur ponere aliquid in filio, inquantum ad paternitatem ſequitur aliquid eſſe in filio. Sed hoc contingit dupliciter. Vel quia relinquatur illud eſſe in alio ſimul, ſicut paternitas relinquit filiationem: aut non neceſſario ſimul, ſed vel prius vel poſterius ſicut auditus ponit percuſſionem ſonantem ſimul: aut prius, & hoc modo dico quòd prędeſtinatio ponit aliquid in prędeſtinato, quia ad operationem hanc Dei ſequitur effectus prædeſtinationis in eſſe prędeſtinato non ſemper quandocunque eſt prædeſtinatio, ſed quandoque, & hic effectus eſt gratia & gloria.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd ut Philoſophus tradit in 9. metaphy. Tex.16. Actionum quædam tranſeunt in exteriorem materiam, circa quam aliquem effectum operantur, vt patet in actionibus naturalibus ſicut ignis calefacit lignum, & in artificialibus, ſicut ædificator facit domum ex materia. & in talibus actio eſt recepta in eo quod fit per modum paſſionis, ſecundũ ꝙ motus eſt in moto vt in ſubiecto, & ideo in talibus eſt inuenire [d] actionem in re agente, & paſſionem in re patiente. D. 1070. Quædam vero ſunt quæ in exteriorem materiam non trãſeunt, ut effectũ aliquẽ circa ipſam producant, vt patet in viſione[d] quę cum ſit actio uidentis nullũ effectum in re viſa efficit, D,1122. & tales actiones q̃ proprie operationes dicuntur, in ipſis operantibus tãtum ſunt. Vnde, & non poteſt fieri conuerſio paſſionis ad actionem acceptam a re exteriori ſecundum quòd in ſe eſt: ſed ſolum ſecũdum quod in operante eſt: & ſi enim oculus videt lapidem, lapis tamen non videtur niſi ſecundũ quòd eſt in oculo per ſui ſimilitudinem. Secũdum hoc ergo dico, quòd creatio eſt talis actio quæ effectũ exteriorẽ relinquit. Vnde oportet, paſſiue ſumptam creationem, aliquid in re creata eſſe, ſicut calefactionem in calefacto. prædeſtinatio vero cum nominet operationem voluntatis, & intellectus exiſtẽtem ſolum in ipſo operante: ſicut viſio in vidente, & ſpeculatio in ſpeculante, ſi paſſiue accipiatur non erit aliquid in prædeſtinato ſecundum quòd in ſe conſideratur, ſed ſolum ſecundum ꝙ in prædeſtinante eſt ſecundum ſuam ſimilitudinẽ, per quã ibi cognoſcitur, ſicut & ſcitum in ſciẽte, ex quo etiam patet, ꝙ prædeſtinatio non nominatur per aliquam paſſionem in ipſo exiſtentem, ſed per operationem ipſius prædeſtinantis, ſicut & res denominatur viſa per operationem videntis. Vel aliter dicitur, quòd prædeſtinatio proprie loquendo de actione ſecundũ quòd in naturalibus ſumitur non eſt actio ſed operatio. D Operatio [d] enim agentis quædam eſt ut tranſiens in effectum, & hæc proprie actio vel paſſio dicitur, D. 35. & tali actioni ſemper reſpondet econuerſo paſſio. vnde inuenitur calefactio paſſio, & ſimiliter creatio actio, & creatio paſſio. Quædam vero operatio eſt, quæ non ſignificatur vt procedens in aliquem effectum, ſed magis ſecundum quòd eſt aliquid in ipſo, & ſiquidem hęc recipiatur in ipſo illa receptio dicetur paſſio, & actio conſequens coniunctum ex recepto & recipiẽte dicetur operatio, quia operatio ſemper eſt perfecti, ut patet in ſenſu, ſentire enim eſt quædam operatio ſentientis nec procedens in effectum aliquem circa ſenſibile, ſed magis ſecundum quòd ſpecies ſenſibilis in ipſo eſt. vnde ſentire quantum ad ipſam receptionem ſpeciei ſenſibilis nominat paſſionem, ſimiliter & intelligere quod etiam pati quoddam eſt: vt in tertio, de anima dicitur: Tex.2. ſed quantum ad actum conſequentem ipſum ſenſum perfectum per ſpeciem nominat operationem quæ dicitur motus ſenſus de quo dicit Philoſophus in tertio de anima, quòd eſt actus perfecti. Tex.11. Sed in Deo eſt ſimilitudo rei cognitæ, non per receptionem ſed per eſſentiam ſuam. vnde ſuum intelligere nullo modo dicit paſſionem: ſed operationem tantum. Omnes igitur tales operationes non habent paſſiones reſpondentes niſi per modum ſignificandi tantum, ſicut cum dicitur aliquid ſciri non ponitur aliqua paſſio ſecundum rem in ſcito: ſed ſolum quidam reſpectus ad ſcientem ſecundum rationem, qui per modum paſſionis ſignificatur a grammatico, ſicut & operatio per modum actionis. vnde dicit, quòd ſcire eſt actiuum, & ſciri paſſiuum. Vnde dico, ꝙ prædeſtinatio eſt quædam operatio diuina, & prædeſtinari nõ ponit aliquam paſſionem in prædeſtinato, ſed ſolum reſpectum quendam ſecũdum modum intelligẽdi, qui reſpectus relinquitur ex aſſimilatione ſciti quæ eſt in ſciente.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in omnibus abſolutis deno- A minatur aliquid per id quod ſibi ineſt. Sed in relatiuis quandoque[d] denominatur aliquid per id quod ĩ ipſo eſt, ſicut pater paternitate quæ realiter in ipſo eſt. Quandoque autem denominatur eo, quod ſolum in altero eſt, D.450. ſicut in illis in quorum alio eſt relatio ſecundum rem & in alio ſecundum rationem tantũ. vnde dicit Philoſophus in 5. metaphy. Tex.20. ꝙ ſcibile dicitur relatiuum non quia ipſum referatur, ſed quia aliud refertur ad ipſum, & ita patet, quòd prędeſtinatio ſecundum rẽ nihil eſt niſi in intellectu diuino.

¶ Ad tertium dicendum, quòd comparatio illa non attenditur abſolute cognitionis duarum naturarum in Chriſto ad prædeſtinationẽ ſed cognitionis ſimul cum prędeſtinatione ad prædeſtinationem ſimul cum ſtatu veteris legis: prædeſtinatio enim ſtat cũ utroque. Vnde dicit, ꝙ melius eſt Nathanaeli cognoſcere &c. quã eſſe prædeſtinatum & manere ſub vmbra legis & mortis. Ac ſi diceret: melius eſt eſſe prædeſtinatum & habere gratiã noui teſtamenti, q̃ eſſe pdeſtinatũ, & non habere gratiã noui teſtamẽti, quia prædeſtinatio currit cum vtroq; teſtamento.

¶ Ad quartum dicendum, quòd temporale non ponitur in diffinitione æterni in recto quaſi denotans ſubſtantiam ęterni, ſed in obliquo nihil prohibet poni vt ſignificetur reſpectus æterni ad temporale, & ſic gratia, & gloria in diffinitione prædeſtinationis ponitur.

ARTICVLVS II.

b Vtrum prædeſtinatio pertineat ad ſcientiam.

AD SECVNDVM Sic proceditur. Videtur, quòd prædeſtinatio ad ſcientiam pertineat. Quia vt dicitur in litera, prædeſtinatio ſine præſcientia non poteſt eſſe: præſcientia autem ſcientiam nominat cum ordine ad futura. ergo prędeſtinatio ad ſcientiam pertinet.

¶ 2 Item videtur, quòd ad voluntatem. Dicit enim Augu. ꝙ De prædeſ. ſanct c. 10. to.7. & lib. 6. Hyppo. circa med. prædeſtinatio eſt propoſitum miſerendi. proponere autem eſt actus voluntatis, quia videtur idem eſſe quòd finem determinare, ergo videtur, quòd prædeſtinatio ad uoluntatẽ pertineat.

¶ 3 Item videtur, quòd ad potentiam, quia præparare eſt actus potentiæ, ſed prædeſtinatio eſt præparatio beneficiorum Dei, vt in litera dicitur, ergo &c.

¶ 4 Item videtur. quòd ſit idem quòd prouidentia vel diſpoſitio E quia prædeſtinatio dicitur alicuius in finem directio. Sed ordo in finem pertinet ad prouidentiam vel diſpoſitionem, ergo videtur, quòd & prædeſtinatio.

¶ 5 Item videtur, quòd ſit idem quod liber vitæ. Vita enim animæ eſt per gratiam & gloriam: ſed prædeſtinatio eſt præparatio gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro, ſecundum magiſtralem diffinitionem. ergo ad librum vitæ pertinet.

RESPONDEO Dicendum, quòd prædeſtinatio includit in intellectu ſuo prouidentiam & aliquid addit: addit autẽ ad minus tria. Vnum ex parte ipſorum prędeſtinatorum, quia cũ prouidentia Dei ſit reſpectu omnium, & ſpecialiter quodammodo ſit reſpectu habentium voluntatem, prædeſtinatio includit in ſe prouidentiam ſecundum illum ſpecialem modum quo eſt hominum & habentium voluntatem. Secundum addit ex parte ipſius finis, & eorum quæ habentur vt promouentia ad finem: cum enim prouidentia reſpiciat ordinem vniuſcuiuſque boni ad quemlibet finem, prędeſtinatio eſt tantum reſpectu eorum quæ ſunt eleuata ſupra facultatem naturæ, vt glorię quę eſt in perfecta Dei fruitione & gratię promouentis in ipſam. F vnde dicit Dam. quòd prædeſtinatio eſt eorum quæ non ſunt in nobis. Tertium addit ex parte ipſius prædeſtinantis, ex cuius parte videtur duo addere. Primo, quia prouidentia eſt idem q̃d ars gubernationis rerum, quæ ſecundum rationem ſui nominis poteſt ſaluari in ſpeculatione tantū, ſed prædeſtinatio importat prouidentiam ſecundum quòd eſt ordinata ad executionem operis per voluntatem: & ideo diffinitur per propoſitum & per præparationem. Secundo addit præſciētiam exitus ex parte eius q̃d prouidetur. vnde ꝓpter aliquid ab ordine prouidentię quātum ad id quod intētum[d] eſt exire, ſicut De⁹ vult omnes homines ſaluos fieri, licet non omnes ſaluētur. non autē ab ordine prædeſtinationis. Dicit enim prędeſtinatio ĩtentionem diuinam de ſalute iſtius cum præſcientia ei⁹ quòd ſaluabitur, & ideo dicitur, quòd eſt preſciētia & præparatio.

D. 1049.

¶VNDE PATET ſolutio ad primum, quia non tantum ponitur præſcientia in eius diffinitione.

¶ Ad ſecundum, dicendum, quòd propoſitum non ſimpliciter nominat actū voluntatis, ſed præſupponit actum cognitionis oſtendentis finem in quem voluntas tendit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd præparatio quæ ponitur in diffinitione prędeſtinationis non eſt ſecundum executionem in opus, ſed intelligitur ſecundum propoſitum diuinæ uoluntatis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd prædeſtinatio eſt quidam modus prouidentiæ, ſed addit aliqua ſpecialia, ſuper eam vt dictum eſt.

corp. art.

¶Ad quintum dicendum, quòd liber vitę metaphorice dicitur. Sicut enim in libro aliquid ſcribitur ex quo in eo veritas rei intelligitur, ita etiam in intellectu deſcribuntur ſimilitudines rerum per quas res cognoſcuntur. vnde intellectus poſſibilis ante intelligere comparatur tabulæ in qua nihil eſt ſcriptum in tertio de anima. Cum, ergo dicitur liber vitæ in Deo, poteſt ſumi vita vel ex parte Dei intelligentis, & ſic præſcientia creaturarum dicitur liber vitæ, quia quod factū eſt in ipſo uita erat, Io. 1. Vel ex parte rei ſcitę, & ſic dicitur liber vitæ præſcientia vitę quę eſt in conformitate ad Deum. Hæc autem eſt duplex, ſcilicet vita gratiæ & vita gloriæ quæ ad perfectam conformitatem accedit. Vnde cuius talis vita repręſentatur in libro diuinæ pręſcientiæ dicitur ſimpliciter ſcribi in libro vitę. Secundū quid autem, ſcilicet quantum ad præſentem iuſtitiam dicitur ibi ſcribi, cuius vita gratię tantum ibi cognoſcitur. Et etiam quodammodo dicuntur ibi ſcribi oppoſita horum, ſcilicet glorię, & gratię inquantum per hoc cognoſcuntur. Sic ergo patet, quòd liber vitæ eſt medium inter pręſcientiam communiter ſumptam & pręděſtinationem, quia præſcientia eſt communiter omnium, ſed liber vitę eſt tantum cognitio gratiæ vel gloriæ, ſed prædeſtinatio eſt non tantum gratiæ, ſed gratiæ ſimul & gloriæ. Vnde nullus dicitur eſſe predeſtinatus quantum ad pręſentem iuſtitiam: ſicut dicitur ſcriptus in libro uitę, & ſuper hoc addit prædeſtinatio propoſitum uoluntatis.

Tex. 14.

prędeſtinatus, ſed tamē potuit eſſe ab æterno, quòd non eſſet prædeſtinatus, & potuit ab æterno non eſſe prædeſtinatus. Et ſicut ab æterno Deus potuit eum non Prędeſtinare, ita conceditur a quibuſdam, quòd & modo poteſt Deus eum nō prędeſtinaſſe, ab ęterno ergo poteſt Deus non prędeſtinaſſe eū, ergo poteſt iſte non fuiſſe prædeſtinatus. G Si vero non fuiſſet prædeſtinatus, nec modo eſſet prædeſtinatus, ergo modo poteſt non eſſe prędeſtinatus. Ita & de pręſcientia, & de præſcitis dicunt, quod in actionibus vel in operationibus Dei & hominum nullatenus concedunt, Ex quo enim aliquid factum eſt, vel dictum, non concedunt quòd poſſit non eſſe vel nō fuiſſe, immo impoſſibile eſt non eſſe, vel non fuiſſe quod factum eſt, vel dictum, referentes poſſibilitatem vel impoſſibilitatem ad naturam rei exiſtentis. :A: Cum vero de pręſciētia vel de prędeſtinatione Dei agitur, poſſibilitas uel impoſſibilitas :a: ad potentiam Dei refertur, quæ ſemper eadem fuit & eſt, quia prædeſtinatio *b* preſcientia, potentia, vnum in Deo eſt.

Quid ſit reprobatio Dei, & in quibus conſideretur, & quis ſit prædeſtinationis effectus.

D

CVmque prędeſtinatio ſit gratiæ præparatio ideſt diuina electio, qua elegit quos voluit ante mundi conſtitutionē, vt ait Apoſtolus †. Reprobatio econuerſo intelligenda eſt pręſcientia iniquitatis quorumdam, & pręparatio dānationis eorundem. Sicut enim prędeſtinationis effectus illa gratia eſt qua in pręſenti iuſtificamur atque ad recte viuendum & in bono perſeuerandum adiuuamur & illa qua in futuro beatificamur, ita reprobatio Dei H qua ab ęterno non eligendo quoſdam reprobauit, ſecundum duo conſideratur, quorum alterum pręſcit & non pręparat, id eſt, iniquitatem, alterum pręſcit & præparat, ſcilicet æternam pænam. Vnde Auguſt, ad † Proſperum & Hilarium. Hæc inquit regula incōcuſſe tenenda eſt, peccatores in peccatis præſcitos eſſe non præparatos: pænam autem eſſe præparatam. Præparauit.n. Deus, vt ait † Aug. in lib. de bono perſeuerantiæ, in præſcientia ſua quibus voluit bona ſua, & quibuſcunque donat proculdubio ſe donaturū eſſe præſciuit. Præparauit etiam Deus: vt ait† Fulgentius, malis ignem æternum: illis vtiquæ quos iuſte præparauit ad luenda ſupplicia, nec tamen pręparauit ad faciēda peccata. Pręparauit enim Deus quod diuina ęquitas redderet: nō quod humana iniquitas admitteret. Non enim ſicut præparauit ſanctos ad iuſtitiam percipiendā, ſic præparauit iniquos ad iniuſtitiam admittēdam: quia prauitatis pręparator nunquàm fuit. Sicut ergo prædeſtinatio Dei proprie eſt pręſcientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberantur quæcunque liberantur, ita reprobatio Dei eſt pręſcientia malitiæ in quibuſdam non finiendæ præparatio pænę non terminandę. Et ſicut B prædeſtinationis effect⁹ eſt gratiæ appoſitio, ita reprobationis ęternę quodammodo effectus eſſe videtur obduratio *b*. Nec obdurat Deus, vt ait Augu. ad Sixtum, impartiendo malitiā, ſed non impartiendo gratiam,

Epheſ. c.1.

lib.6. Hyppo. noſti. con. circa med. to.7.

c.17. to.7.

li.1. ad Monimū poſt med.

QVAESTIO II.

B

Quorum ſit prædeſtinatio.

DEINDE quęritur quorum ſit prædeſtinatio. Et videtur quòd ſit tantum eorum qui ſunt. Prædeſtinatio enim ſignificat miſſionem quandam: ſed nihil mittitur niſi quod eſt, ergo predeſtinatio eſt tantum entis.

¶2 Præter. quòd nō eſt non poteſt ad aliquid preparari: ſed prędeſtinatio eſt ꝑparatio quędam, ergo videtur, quod nō ſit non entium.

¶ 3 Item videtur, quòd non ſit angelorum, quia ſecūdum Auguſt. prędeſtinatio eſt propoſitū miſerendi, ſed angeli nunquam fuerunt miſeri, cū igitur miſericordia miſeriam reſpiciat, videtur ergo, quòd eis prędeſtinari non competit.

vbi ſupr. ar. pręced.

¶4 Item videtur, ꝙ nec beatis qui ſunt in gloria, quia quod eſt in fine vltimo, nō poteſt dirigi ĩ illud, ſed beati ſunt in ſuo fine vltimo. ergo eis non competit prędeſtinari.

¶ 5 Item videtur, quòd nec filio Dei. Quia prædeſtinatio importat anteceſſionem quandam ſicut & pręſcientia: ſed reſpectu filii Dei cum ſit æternus non poteſt deſignari aliqua anteceſſio, ergo filio Dei prædeſtinari non competit.

¶6 SED ECONTRARIO videtur, quòd prædeſtinatio ſit I omnium hominum, quia Deus ſecundum Dio. æqualiter ſe habet ad omnia, ergo ſi aliquibus ipſe præparat gratiam, & omnibus, ſed prædeſtinatio ē gratiæ pręparatio. ergo ſi aliquos prædeſtinat & omnes prædeſtinat.

c.3. de di. no.

¶ 7 Præt. Sicut dirigimur in bona gratiæ a Deo, ita & in bona naturæ, quia omne bonum noſtrum ab ipſo eſt: ſed bona naturæ omnibus largitur bonis & malis. vt habetur Mat. 5. cū ergo prædeſtinatio ſit directio in finem, finis autem eſt bonum. videtur quod prædeſtinatio ſit omnium.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ prædeſtinatio dicitur eſſe aliquorum dupliciter; Vel ſicut finis & conferentium ad finem, & ſic dicitur eſſe gratiæ & gloriæ: Vel eorum qui finem cōſequuntur, & ſic eſt omnium qui gloriam per Dei gratiam adipiſcuntur. Vtrunque autem ex nomine prædeſtinationis accipi poteſt in quo coniungitur actus deſtinationis cum hac præpoſitione prę, per compoſitionem aduenientem, deſtinare au- K tem ſignificat directionem alicuius in aliquid ſicut nuntii. Dicitur etiam aliomodo deſtinare, vt habetur. 2. Macab. 6. Eleazarus deſtinauit nō admittere illicita, propter vitæ amorem. Sed hęc ſignificatio videtur deducta ex prima, quod enim proponitur dirigitur in executione operis. Illud autem proprie dicitur dirigi in aliquid quod non habet in ſe, vnde in illud vadat. & ideo proprie in illa dicitur prædeſtinatio quæ homo ex naturalibus ſuis conſequi non poteſt, ſcilicet gratiam & gloriam. Et ideo dicit Dam. quòd prædeſtinatio eſt eorum quę non ſunt in nobis. Et ideo quicquid non poteſt conſequi gratiam & gloriā, illud non prædeſtinatur: ſed illi tantum prædeſtinari dicuntur qui conſecuturi ſunt gloriam per gratiam. Sed hęc prępoſitio prę, importat anteceſſionem quę diuerſimode diuerſis conuenit. Inuenitur enim in prędeſtinatione hominis anteceſſio A ęternitatis ad naturam & naturæ ad gratiam & gratię ad gloriam. In angelo autem inuenitur anteceſſio æternitatis ad naturam & naturæ ad gratiam ſecundum eos qui ponunt angelos tantū in naturalibus creatos, ſed ſecūdum eos nō gratię ad gloriam duratione. Secundum aūt alios qui ponunt angelos in gratia creatos, nō inuenitur anteceſſio naturæ ad gratiā ſecundum durationē, ſed gratiæ ad gloriam. In Chriſto autem non inuenitur anteceſſio æternitatis ad perſonam, ſed tantum ad alteram naturam, nec naturæ ad gratiam nec gratię ad gloriam quantum ad fruitionem, ſed ſolum quātum ad impaſſibilitatem animæ & dotes corporis, & ſic diuerſimode prædeſtinatio diuerſis cōuenit.

Vbi ſupra.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd illi qui non ſunt nec erunt non prædeſtinantur, ſed illi qui erunt quamuis non ſint, quos Deus ſcientia viſionis cognoſcit, & quamuis ipſi non dirigantur actu in aliquid, vt in propria natura exiſtentes, tamen prædiriguntur in finem prout ſunt in Dei præſcientia.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd eſt duplex præparatio. Quædam materiæ ſecundum quòd diſponitur ad recipiendum formā & ſic non pręparatur, niſi quod eſt. Quædam autem eſt præparatio agentis vt ſit agēs, & iſta ſicut eſt in naturalibus inquā- C tum agens acquirit diſpoſitionem per quam agat, ita eſt in artifice ſecundum quòd concipit formā artificiati, & proponit eā exequi in opere, & talis præparatio eſt in Deo etiam reſpectu futurorum.

¶Ad tertium dicendum quòd illa diffinitio data eſt de prædeſtinatione inquantum reſpicit ſtatum præſentis miſeriæ, & nō de ipſa abſolute. Vel poteſt dici, quòd miſereri ſumitur hic non pro amotione miſeriæ prius habitæ, ſed pro collatione eorum, ſine quibus miſeria eſſet, & præcipue quæ ſola gratuita voluntate conferuntur.

¶Ad quartum dicendum quòd prædeſtinatus poteſt accipi dupliciter, vel participialiter ſecundum quòd conſignificat tēpus pręteritum, & ſic exiſtentes in patria ſunt prædeſtinati, quia quod ſemel eſt præteritum ſemper erit præteritū. Vel alio modo poteſt ſumi neutraliter, & ſic non proprie poſſunt dici prædeſtinati niſi ſecundum quòd diriguntur in continuitatem bea- D titudinis: quod tamen non proprie dicitur, quia extenſionē ſucceſſionis non habet.

¶ Ad quintum dicendum quòd quamuis non poſſit deſignari aliqua anteceſſio ad perſonam filii Dei abſolute, poteſt tamen deſignari ad naturam humanam vel ad perſonam ſecundum q̃d in tali natura ſubſiſtit, ſed hoc habet quęri magis in tertio.

¶Ad ſextum dicendum quòd quamuis Deus quantum in ſe eſt æqualiter ſe habeat ad omnes, non tamen æqualiter ſe habent omnes ad ipſum, & ideo non æqualiter omnibus gratia præparatur.

diſt. 2. ar. 3 quæſt. 1.

¶Ad ſeptimum dicendum quòd prædeſtinatio eſt proprie eorū quæ ſunt eleuata ſuper facultatem naturę vt dictum eſt, & ideo non oportet quòd omnium ſit prædeſtinatio qui a Deo bona naturalia percipiunt, ſed eorū quibus gratia & gloria præparaꝫ. E

cor. art.

QVÆSTIO III.

C

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum prædeſtinatio ſit certa.

DEINDE quęritur de certitudine prędeſtinationis, & videtur, ꝙ nō ſit certa. Dicitur enim Apo. 3. Tene q̃d habes, ne alius accipiat coronam tuā. aut hoc intelligitur de corona præſentis iuſtitię, aut de corona glorię, ſed non de corona pręſentis iuſtitiæ, quia gratia quā quis habet eo peccante deſtruitur, nec de ſubiecto in ſubiectū mutatur, ergo intelligitur de corona glorię: ſed gloria non eſt alicuius in ſtatu vię niſi quia eſt ſibi prædeſtinata. ergo videtur quòd vnus poſſit accipere hoc quod alii prędeſtinatum eſt, & ita ꝑdeſtinatio certitudinem non habet

1. p. q. 23. art. 6. Et de ver. q. 6. ar. 3. Et quod. 12. ar. 3.

¶2 Præter. Grego. in moralibus dicit, ꝙ aliis cadētibus in eorum locum alii ſuccedunt: ſed locus gloriæ non poteſt dici eorum, niſi quia eſt eis prędeſtinatus, ergo idem quod prius.

25. cap. 10.

¶ 3 Pręt. In pſal. dicitur. Deleantur de libro viuentium, ſed non poteſt deleri de libro quod ibi ſcriptum non eſt, cum ergo prædeſtinatio ſit liber vitæ vt dictum eſt, videtur ꝙ aliqd a prædeſtinatione poſſit deficere, & ita non erit certa.

pſal. 68.

ar. 2. huius quęſt.

¶4 Præt. eorum quę non ſunt determinata nec in ſe nec in cauſis ſuis non poteſt eſſe certitudo, ſed motus liberi ar. quod eſt cauſa ad vtrumlibet non ſunt determinati: nec in ſe nec in ſuis cauſis antequā ſint, ergo cum effectus prædeſtinationis expleatur motibus liberi arbitrii quæ ſunt opera meritoria videtur ꝙ prædeſtinatio nullam certitudinem habeat.

¶5 Præt. Omnis certa cognitio poſita de neceſſitate concludit cognitum: ſed illud quod eſt ęternum cum ſit in omni tempore poteſt in quocunque tempore poni, cum igitur prædeſtinatio ſit æterna poteſt poni aliquis prędeſtinat⁹ antequam ſaluetur. ergo poteſt concludi. iſte ſaluabitur ſicut verum: ſed ſi futurum contingens eſſet uerum, tunc accideret de neceſſitate, vt probat Philoſophus. ergo ſequeretur ꝙ iſte ex neceſſitate ſaluaretur, & ꝙ non poſſet non ſaluari, & ſic liberum arbitrium periret, quod eſt impoſſibile, & impoſſibile non ſequitur niſi ex impoſſibili. ergo videtur quòd impoſſibile ſit prædeſtinationem certitudinem habere, quia alia probata ſunt poſſibilia eſſe.

1. peri. ca. ulti.

SED CONTRA. Prædeſtinatio in ſui ratione includit præſcientiam, ſed ipſe Deus habet certā cognitionem de omnibus quæ cognoſcit, vt ſupra habitum eſt, ergo videtur quòd prædeſtinatio ſit certa.

diſt. 36. q. 1. ar. 3.

RESPONDEO, Dicendum ꝙ quidam dixerunt quòd Deus non cognoſcit futura contingentia niſi ſecundum quòd ſunt, ſcilicet ſciens ea eſſe contingentia, ſicut neceſſaria eſſe neceſſaria. Sed hoc improbat Boe. quia ſecundum hoc ſequeretur quòd Deus non plus cognoſceret de ſalute hominum futura q̃ homo qui ſcit ēt eā contingentem. Vnde alii dixerunt ꝙ prædeſtinatio habet certitudinem, ita quòd numerus ſaluandorum apud Deum eſt certus accipiendo numerum quo numeramus, ſcilicet ꝙ ſaluabuntur centum vel mille, & ſic de aliis. Non autē cert⁹ ē numer⁹ materialiter ſumptus. ſ. quo ad ſuppoſita, quia iſti homines poſſunt & ſaluari & non ſaluari. Sed hoc eſt attribuere Deo imperfectam cognitionem. Si enim cognoſcit quòd tot ſaluabuntur & non quòd iſti, imperfecta eſt eius cognitio & in vniuerſali tantum. Si autem cognoſcit, quòd etiā iſti, oportet hoc certum eſſe, quia cognitio eius incerta eſſe non poteſt, ſicut nec falſa. Et ideo dicendum eſt quòd numerus prædeſtinatorum vtroque modo acceptus, ſcilicet & formaliter & materialiter certus eſt Deo: ſed incertus eſt nobis. nec tamen iſta certitudo neceſſitatem ſaluandis imponit, quod patet ex his quę dicta ſunt. Prædeſtinatio enim includit in ſuo intellectu præſcientiam & prouidentiam ſalutis omnium. Prouidentia autem vt dictum eſt, quāmuis ſit omnium, non tamen omnia neceſſario contingunt, ſed ſecundum conditionem cauſarum proximarū, quarum naturas & ordinem prouidentia & prædeſtinatio ſaluat. Præſcientia etiam non imponit neceſſitatem rebus, nec inquantum eſt cauſa, cum ſit cauſa prima cuius conditionem effectus nō habet ſed cauſę[d] proximæ, nec ratione adæquationis ad rem ſcitam, quæ ad rationem veritatis & certitudinis ſcientiæ exigitur, quia adæquatio iſta attenditur ſcientiæ Dei ad rē non ſecundum quòd eſt in cauſis ſuis in quibus eſt vt poſſibile futu-

de cōſo. lib. 5. proſa ult.

D. 324.

futurum tantum, ſed ad ipſam rem ſecundum quòd habet eſſe determinatum, prout eſt præſens & non futurum, & hoc ſupra expoſitũ eſt: & ita patet, quòd certitudo prædeſtinationis nullam neceſſitatem ſaluandis imponit.

Diſt. 32. q. 1. arti. 5.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vtroque modo poteſt exponi. ſi enim intelligatur de corona præſentis iuſtitię dicitur coronam eiꝰ alius accipere, dum opera ipſius in charitate facta, quæ ſibi & aliis proderant ſecundum quòd ſpiritus charitatis facit communia merita ſanctorum, ipſo peccante ſibi prodeſſe deſinunt ad meritũ vitæ æternæ: eorum tamen fructus in illis manet qui in gratia perſeuerant. non autem ita quòd eadem numero gratia, quæ eſt in vno, ipſo peccante in altero fiat. Et ſimiliter exponitur ſi intelligitur de corona futuræ gloriæ, quia ſancti in patria exiſtentes gaudent de omnibus meritis ſanctorum qui in mundo ſunt. vnde de aliquo peccante cuius multa merita præceſſerunt gaudium illorum meritorum in æternum manebit in beatis, quod ipſe peccando amiſit, nõ ita quòd gloria quæ prædeſtinata eſt vni, alteri detur. Dicitur tamẽ. Ne alius accipiat coronam tuam, nõ ad excludendum prædeſtinationis certitudinem, ſed ad oſtendendam arbitrii libertatem.

ſicut nec digni ſunt. Quibus enim non impartitur, nec digni ſunt nec merentur potius vt non impartiatur: hoc digni ſunt, hoc merentur. Vnde Apoſtolus ait†: Cuius vult miſeretur Deus, & quẽ vult indurat, miſericordiam appellans prędeſtinationem, & præcipue prędeſtinationis effectũ, ideſt gratiæ appoſitionem: obdurationem vero gratiæ priuationem. Non enim vt ait Aug. ad † Simplicianum, intelligendum eſt quòd deus ita induret, quaſi quemquã peccare cogat, ſed tamen quibuſdam peccatoribus miſericordiam iuſtificationis ſuæ non largitur, & ob hoc eos indurare dicitur: quia non eorum miſeretur, non quia impellit vt peccent. Eorum autem nõ miſeretur, quibus gratiam non eſſe præbendam æquitate occultiſſima & ab humanis ſenſibus remotiſſima indicat, quam nõ aperit, ſed miratur Apoſtolus dicens. O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei.

Rom. 9.
Lib. 1. q. 2. poſt med. to. 4.
Rom. 11.

¶ Ad ſecundum dicendum quòd dictum Greg. non intelligitur de loco qui ſanctis prædeſtinatus eſt: ſed de loco quem tenent in eccleſia per ſtatum præſentis iuſtitiæ, quia eccleſia nunquam deſtituitur exiſtentibus in gratia. vnde peccantibus quibuſdam alii in gratiam a domino aduocantur.

¶ Ad tertium dicendum quòd prædeſtinatio eſt liber vitæ ſecundum quòd dicitur in eo aliquid ſcribi non ſolum quãtum ad præſentem iuſtitiam, ſed etiam quantum ad futuram gloriã, & ſic nullomodo poteſt dici aliquis deleri de libro vitæ, ſed illud quod eſt ibi ſcriptum quantum ad præſentem iuſtitiam tãtum, dicitur deleri non mutatione facta ex parte libri, vt quòd aliquid in eo fuerit, quod poſtmodum non ſit, ſed ex parte illiꝰ qui in libro ſcriptus dicitur, inquantum, ſcilicet ipſe mutatur a ſtatu præſentis iuſtitię, & ſic vita eius non repręſentatur præſens, ſed vt præterita.

¶ Ad quartum dicendum, quòd contingens futurum vt motus, lib. ar. quamuis non ſit determinatum in cauſa ſua, eſt tamẽ determinatum in eſſe ſuo ſecundum quod eſt actu, & ſic ſubiacet certitudini præſcientiæ, ſicut ſupra dictum eſt de futuris cõtingentibus. diſt. 38.

Q. 5. ar. 5.

¶ Ad quintum dicendũ, quòd illud ꝙ mẽſuratur æternitate eſt ſimul cum omni tempore, ita tamen quòd nullo eorum menſuratur, & ideo actus diuinæ præſcientiæ non poteſt poni ita eſſe nunc, quaſi menſuretur per præſens tempus, vt ordinẽ præſentis ad futurum ad ſuum ſcitum habeat, ſed ad omne tempus & ad omne ſcitum habet ordinem præſentis ad præſens. vnde cum dicitur, Deus præſcit hoc non intelligitur quòd hoc ſit futurum reſpectu diuinæ ſcientiæ, ſed reſpectu huius temporis in quo profertur, & ideo oportet huiuſmodi verba & participia dicta de Deo a determinatione temporis abſoluere, vt conſignificent nunc æternitatis & non temporis, alias ineuitabiliter ſequitur error.

QVAESTIO IIII.

D

Deinde quęritur de reprobatione.

Et circa hoc quęruntur duo.

Primo. Quid ſit.
Secũdo. Vtrum Deus ſit cauſa obdurationis & excęcationis, quæ reprobationi quodammodo reſpondet.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum reprobatio addat aliquid ſupra præſcientiam.

AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur quòd reprobatio nihil addat ſupra p̄ſcientiam. Reprobatio enim malorum eſt: ſed horum non habet Deus niſi ſciẽtiam ſimplicis notitiæ: vt ſupra habitũ eſt. ergo reprobatio ſupra præſcientiam nihil addit.

diſ. 38. q. 1. art. 1.

¶ 2 Præte. Illud qđ addit aliquid ſupra commune, non appropriat ſibi nomen communis ſicut conuertibile quod non indicat ſubſtantiam rei appropriat ſibi nomen proprii, quia non addit aliquid, ſicut diffinitio addit, ſed reprobatio appropriat ſibi nomen præſcientiæ, dicimus enim communiter malos præſcitos, & bonos prædeſtinatos. ergo videtur quòd reprobatio nihil ſupra præſcientiam addat.

¶ 3 Præt. Magiſter ſupra. 35. diſt. poſuit rationes eorum quæ aliquid ſupra præſcientiam & ſcientiam addunt vel diſpoſitionis prouidentię &c. ergo cum non fecerit ibi de reprobatione mẽtionem, videtur quòd nihil ſupra præſcientiam addat.

SED CONTRA. Præſcientia eſt omnium tam bonorũ quàm malorum: ſed reprobatio non eſt niſi damnandorum. ergo aliquid ſupra rationem præſcientiæ addit.

¶ Præter. Reprobatio opponitur approbationi: ſed approbatio dicit aliquid in voluntate, cum ergo oppoſita ſint eiuſdem, videtur quòd reprobatio ponat aliquid in voluntate & non in præſcientia tantum.

RESPONDEO, Dicẽdum: quòd reprobatio addit ſupra præſcientiam rationem prouidentiæ. Cum enim prouidentia diuina ſit communiter omnium, tamẽ quodam ſpeciali modo & priuilegiato eſt eorum in quibus inuenitur voluntas, per quam æternæ glorię capaces ſunt vnde ſpecialis quidem modꝰ prouidentię diuinæ attenditur, ſecundum ordinem talis naturæ in finem gloriæ, & ſecundum collationem eorum, quæ in finem illum promouent. Et quia ex conditione talis naturæ eſt vt a conſecutione finis deficere poſſit, ideo per prouidentiam diuinam ordinatum eſt, vt talis defectus in bonum iuſtitiæ cedat, dum culpæ pœna adhibetur, & ideo ſicut prouidentia diuina reſpectu ipſius boni quod eſt per conſecutionem gratię & gloriæ cum præſcientia euentus dicitur prædeſtinatio, ita prouidentia diuina reſpectu mali oppoſiti cum præſcientia defectꝰ dicitur reprobatio. Et quia bonũ ſubiacet prouidẽtiæ, vt cauſatum & ordinatum, ideo dicitur, quòd prædeſtinatio eſt cauſa gratiæ & gloriæ ad quam ordinatur: ſed quia malum non ſubiacet prouidentiæ, vt intentum, vel cauſatũ, ſed ſolum, vt præſcitum & ordinatum, ideo reprobatio eſt tantum præſcientia culpæ & non cauſa, ſed pœnæ, per quã culpa ordinatur eſt pręſcientia & cauſa.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd malorum vt fiant deus habet ſcientiam ſimplicis notitiæ, ſed vt ordinentur habet etiam horum ſcientiam approbationis, & hoc importat reprobationis nomen.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd reprobatio non addit ex parte reprobati ſupra præſcientiam, quia nihil cauſatur in ipſo per quod malus fiat. & ideo appropriat ſibi nomen commune, addit tamen aliquid ex parte dei reprobantis, ſcilicet voluntatem ordinis pęnę ad culpam. vnde etiam in abſtracto non ita appropriat ſibi nomen commune ſicut in concreto. vnde magis dicitur reprobatus præſcitus, quàm præſcientia reprobatio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd reprobatio opponitur prædeſtinationi, & ideo ꝑ oppoſitũ daꝛ ĩtelligi poſita p̄deſtinatione.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Deus ſit cauſa obdurationis.

12. q. 79. ar. 1. Et 2. diſt. 37. q. 2. art. 1. Et 2. diſt. 43. 1. Et de Mal. q. 3. 1. Et cont. lib. 3. c. 162.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd obdurationis & excęcationis cauſa ſit deus per id quod habetur ſecundę Cor. 4. Deus huius ſeculi excęcauit mentes infidelium: & vna gloſ. exponit de deo vero. ergo videtur quòd ipſe ſit cauſa obdurationis & excęcationis.

Glo. ordinaria ibidem.

¶ 2 Præt. Excęcatio & obduratio ſunt quædam pœnę iuſtæ: ſed omnis pœna iuſta a Deo eſt. ergo excęcatio & obduratio a Deo ſunt.

¶ 3 Præt. ſecundũ Philoſophum in poſteriorib'. Si affirmatio eſt cauſa affirmationis, & negatio eſt cauſa negationis: ſed velle diuinũ eſt cauſa quòd iſte habeat gratiam: quia ſcilicet ipſe vult. ergo videtur ꝙ non velle dei, ſit cauſa quare iſte gratiam non habeat: ſed hoc eſt obduratio. ergo ex parte dei accipienda eſt cauſa obdurationis.

Lib. 1. text. 30.

¶ 4 Præt. Sicut dicit Philoſophus in 2. Phy. id quod per ſui præſentiam eſt cauſa ſalutis nauis, ſcilicet gubernator, per ſui abſentiam eſt cauſa periculi: ſed Deus per ſui pręſentiam in anima eſt cauſa gratię. ergo per ſui abſentiam eſt cauſa obdurationis.

Text. 30.

DISTIN. XLI.

A

Vtrum aliquod ſit meritum obdurationis, & miſericordiæ.

SI autem quærimus meritũ obdurationis & miſericordię, obdurationis meritũ inuenimus, miſericordiæ aũt meritũ non inuenimus, quia nullũ ẽ miſericordiæ meritum, ne gratia euacuet ſi non gratis donetur: ſed meritis redditur. Miſeretur itaque ſecundum gratiam quæ gratis datur, obdurat autem ſecundũ iudicium qđ meritis redditur. Vnde datur intelligi, vt ſicut reprobatio Dei eſt, nolle miſereri, ita obduratio Dei ſit nõ miſereri: vt non ab illo irrogetur aliquid, quo ſit homo deterior: ſed tantum quo ſit melior nõ erogetur. Ex his aperte oſtẽditur, quid miſericordiam qđ obdurationẽ ĩtellexerit Apoſtolus: & quia miſericordia nullũ

Rom. 9.

SED E CONTRA eſt quod dicunt ſancti cõmuniter Diony. Aug. & Anſ. ſcilicet quòd cauſa quare iſte non habet gratiã eſt, quia ipſe noluit accipere, & non quia Deus noluit ei dare: quia lumen ſuum omnibus offert: quod tamen ab omnibus nõ percipitur, ſicut nec lumen ſolis a cęco: ſed obduratio eſt ipſa carentia gratiæ. ergo obdurationis cauſa non eſt ex parte dei.

Ca. 4. de di. no. Aug. de Spũ & anima, c. 17. to. 3. Anſel. de concor. gratiæ ante medium.

¶ Præt. Nullus culpatur vel punitur de eo cuius cauſa in ipſo non eſt: ſed homo punitur & culpatur pro obduratione vel pro carentia gratiæ. ergo huiuſmodi cauſa eſt ipſe.

RESPONDEO, dicendum ꝙ obduratio dicitur quandoque actus voluntatis obſtinatę in malum, cui pertinaciter adhæret: & ſic conſtat quòd obdurationis cauſa non eſt deus ſed homo, ſicut nec alicuius actus peccati inquantum deformis eſt: quandoque vero obduratio dicitur ipſa priuatio gratiæ quæ & excęcatio dicitur: quia gratia eſt quoddam lumen animæ & ꝑfectio quædam habilitans ipſam ad bonum. Iſtum autem carere gratia ex duobus contingit. Tum, quia ipſe non vult recipere. Tum, quia deus non ſibi infundit vel non vult ſibi infundere. Horum autem duorum talis eſt ordo, vt ſecundum non ſit, niſi ex ſuppoſitione primi. Cum enim deus non velit niſi bonum, non vult iſtum carere gratia niſi ſecundum quòd bonum eſt: ſed ꝙ iſte careat gratia non eſt bonũ ſimpliciter. vnde hoc abſolute conſideratum, non eſt volitum a Deo. Eſt tamen bonũ vt careat gratia, ſi eam habere non vult, vel ſi ad eam habendã negligenter ſe præparat: quia iuſtum eſt, & hoc modo eſt volitum a deo. Patet ergo ꝙ huius defectus abſolute cauſa prima eſt ex parte hominis qui gratia caret: ſed ex parte Dei non eſt cauſa huius defectus niſi ex ſuppoſitione illius, quod eſt cauſa ex parte hominis. Et per hunc modum inuenitur dici deus quandoque cauſa excęcationis vel obdurationis: non quidem immittendo malitiam: ſed non impartiendo gratiam, quod in ipſo eſt. Si enim non neceſſario impartitur gratiam, in ipſo eſt & non impartiri. vnde eius quod eſt non impartiri, aliquo modo cauſa eſt. Iſte autem defectus poteſt dupliciter conſiderari, ſicut & quilibet alius: cũ.n. defectus incidat ex defectu cauſæ ſecũdę, & nõ ex defectu cauſæ primæ, quẽ tñ defectũ deus nõ impedit, tñ impedire poſſet ne impedimentum naturæ cedat. Si iſte defectus gratiæ comparetur ad voluntatem quæ eſt ſicut cauſa proxima, inuenitur voluntas habere cauſalitatem ad ipſum, quæ bonum propoſitum non accipit cum accipere poſſit: & ex hoc eſt culpabilis & vituperabilis: quia malum cuius principiũ eſt voluntas, eſt huiuſmodi. Si autem comparetur ad ipſum Deum non inuenitur cauſatus ab ipſo: ſed tantum permiſſus & ordinatus, vt ſcilicet ſit in pœnam ipſius voluntatis deficere: vnde dicit Aug. in 1. confeſſionum. Iuſſiſti domine, & ſic eſt, vt omnis inordinatus animus ſibiipſi ſit pœna, & talis ordinatio a Deo eſt. vnde reſpectu ipſius defectus nullam cauſalitatem habet, ſed reſpectu ordinationis tantum: & hoc ſignificatur cum obdurare dicitur.

Ca. 12. to. 1.

ET PER HOC patet reſponſio ad primum. Quidam tamen dicunt, ꝙ Deus eſt cauſa obdurationis, ſicut natura cauſa quietis, quod expreſſe falſum eſt: quia quies naturalis eſt finis motus naturalis & per ſe intenta a natura. quod hic dici nõ poteſt. Quòd deus dĩ excęcare permittẽdo defectum & ordinãdo.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ obduratio dicitur pœna prout dicit defectum iam ordinatum: & ſic reducitur in diuinam cauſalitatem non ratione defectus, ſed ratione ordinis, qui eſt a deo.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ effectus non conſequitur niſi concurrentibus omnibꝰ cauſis: ſed ex defectu vnius conſequitur negatio effectus. Dico ergo, ꝙ cauſa gratiæ ſicut agẽs eſt ipſe deus: & ſicut recipiens eſt ipſa anima per modũ ſubiecti & materiæ: & iõ quia formæ inductę non eſt cauſa materia, neque ſubiectũ niſi tale, ex cuius pĩcipijs fluit accñs, quale accñs non eſt gratia: ideo non dicitur ſimpliciter anima cauſa gratiæ: ſed recipiens tantum: deus autem cauſa. Nec oportet ꝙ omnis defectus incidat ex parte agentis: ſed poteſt incidere ex parte recipientis, & ita eſt in propoſito.

¶ Ad quartum dicendum, quòd deus quantum eſt in ſe, nulli eſt abſens: ſed homo a deo præſente ſe abſentat, ſicut a præſente lumine qui claudit oculos, & ideo non eſt ſimile quod pro ſimili inducitur.

EXPOSITIO TEXTVS.

INTELLIGENTIA enim conditionis &c.} Hoc ſic exponi poteſt: accipiantur duo dicta, quorum vnum eſt verum, ſcilicet Petrum poſſe dãnari. alterum falſum, ſcilicet Petrum non poſſe damnari: ſi adiungitur conditio quæ implicite intelligitur in hoc participio prædeſtinatus, intellectus illius conditionis facit dictum qđ prius erat falſum eſſe verum: quia ſi Petrus eſt prædeſtinatus, Petrum non poſſe dãnari eſt verum. Faciet etiam impoſſibilitatem in dicto, quod prius erat verum, Petrum enim poſſe danari eſt impoſſibile, ſi eſt prædeſtinatus: vt tamen impoſſibilitas ad neceſſitatem conſequentiæ referatur. { Quod tamen in actionibus vel operationibus &c. } operationes dei nominat quas explet nulla creatura mediante, ſicut intelligere, velle, & huiuſmodi. & quia tales operationes æternitate menſurantur & non tempore, ideo non ſequuntur neceſſitatem præteriti, ſed manent in libertate præſentis: ita tamen, quòd immobilitas non tollatur, non enim poteſt deus nunc velle, & quod nũc vult poſtea non velle: ſed ſuum ęternum velle ſemper eſt in libertate voluntatis eius, & ideo ex veritate prędeſtinationis: nõ ſequitur aliqua neceſſitas ex parte prædeſtinãtis: ſicut nec ex parte prædeſtinati. Poteſt enim & prædeſtinare & non prædeſtinare. Operationes autem dei & hominum nominantur q̃ a deo mediante creatura vel in creatura explentur, & quia ex parte creaturæ tempore menſurantur, ideo tranſeunt in præteritũ & neceſſitatem acquirunt. {Ita reprobationis ęternæ quodammodo effectus &c. } Hoc ideo addit: quia non eſt ſimpliciter concedendum, ꝙ reprobatio obdurationis ſit cauſa: ſed ſolum permiſſionis & ordinationis: vt dictum eſt.

Corp. art.

DISTINCTIO XLI.

DIVISIO TEXTVS.

HIC DETERMINAT Magiſter de cauſalitate prædeſtinationis & reprobationis, excludens errorem eorum qui vtriuſque cauſam ex parte noſtra aſſignabant, & diuiditur in partes duas. In prima oſtendit vtrumque ex parte noſtra cauſam non habere. In ſecunda, oſtendit ſcientiam dei nunquam diminui. ibi{ Præt. Conſiderari oportet &c.} Prima in duas. In prima oſtendit veritatem. In ſecunda excludit errorem. ibi{ Opinati ſunt tamen quidã.} Et hæc diuiditur in duas. In prima excludit errorem illorum qui ponebant opera noſtra ſecũdũ hoc quòd ſunt a Deo præſcita: eſſe cauſam vtriuſque. In ſecunda, errorem illorum qui ponebant opera præcedẽtia, etiam in rerũ natura, eſſe cauſas prædeſtinationis & reprobationis, ibi { Multi vero de iſto profundo &c.} Prima in duas. In prima, ponit opinionem quæ authoritate Aug, videtur muniri : quam tamen authoritatem Magiſter ſimul cum opinione ab Aug. retractatam oſtendit. In ſecunda ponit obiectionem eorum ex alia authoritate ſumptam, quā etiam retractatam dicit, licet quidam ſoluere conentur eam inſufficienti ſolutione. ibi {His tamen videtur &c.} {Præt. Cōſiderare oportet &c.} Hic oſtendit ſciētiæ diuinę immutabilitatem. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæſtionem. Secūdo determinat eā. ibi {De præſcientia primo &c.} Circa hoc duo facit. Primo, determinat quātum ad præſcientiā. Secūdo, quātum ad ſcientiam. ibi {De ſciētia autem aliter di. &c.} Vbi tria facit. Primo, determinat quæſtionem. Secundo, ponit obiectionem in contrarium. ibi {Ad hoc autē opponit &c.} Tertio ſoluit ea. ibi {Sed ad hoc di. &c.}

aduocat meritum, obduratio vero non eſt ſine merito, & miſericordię verbo hic accipitur prædeſtinatio, & præcipue prædeſtinationis effectus, obdurationis vero non ipſa dei æterna reprobatio, quia eius nullum eſt meritum ſed gratiæ priuatio, ſiue ſubtractio, quæ quodā modo eſt reprobationis effect⁹. Accipitur tamē aliquando reprobatio pro obduratione, ſicut & prædeſtinatio ꝓ ſuo effectu, cui eſt gratia appoſita. Gratia enim quæ apponitur, effect⁹ eſt predeſtinationis. Cum ergo gratię q̄ apponit homini ad iuſtificationem nulla ſint merita multo minus & ipſius prędeſtinationis, qua ab ęterno elegit deus quos voluit aliqua poſsūt exiſtere merita. Ita nec reprobationis qua ab æterno quoſdā præſciuit futuros malos & dānandos : ſicut elegit Iacob & G reprobauit Eſau : quod nō fuit pro meritis eorum quæ tunc haberent : quia nulla habebāt : quoniam nec ipſi exiſtebant; nec ꝓpter futura merita quæ præuideret, vel illum elegit, vel illum reprobauit.

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

Primo. Vtrum electio Deo ab æterno conueniat.
Secundo. De ordine prædeſtinationis ad electionem.
Tertio. Vtrum præſcientia meritorum ſit cauſa prædeſtinationis & reprobationis.
Quarto. Vtrum prædeſtinatio iuuetur meritis & orationibus ſanctorum.
Quinto. Vtrum Deus ſciat nunc omne quod olim ſciuit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum in Deo ſit electio.

1.p.q.23.arti.4.ca.3. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ electio nullo modo in Deo ſit. Electio enim ſecundū Philoſophum in 3. Ethico. ſequitur conſilium ſicut concluſio eius : conſilium autem vt ibidem dicit, eſt quæſtio quædam. cum igitur Deo non competat inquiſitiua cognitio, videtur quòd Deo non cōpetat electio.

¶ 2 Præt. Electio ponit diſcretionem quādam : ſed Deus æqualiter ſe habet ad omnes : quia ſicut Diony. in 4. c. de diui. nom. dicit : ſicut enim ſol non ratiocinans, neque præeligens radios ſuos diffundit in omnia corpora, ita & diuina bonitas in omnes creaturas. ergo videtur quòd Deo eligere non competat.

¶ 3 Præt. Electio requirit multitudinem in eis quorum eſt electio : ſed ab æterno omnia non fuerunt niſi vnum in Deo. ergo videtur ꝙ electio non ſit æterna : ſed quicquid eſt in Deo eſt æternum. ergo electio nihil ponit in Deo.

¶ 4 Præt. Operationi eligentis aliquid intelligitur præexiſtere in re quæ eligitur : ſed operationi diuinæ nihil præexiſtit in creatura. ergo videtur quòd electio Deo non competat.

SED CONTRA. Ad Epheſ. 1. dicitur. Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem &c. ergo videtur quòd Deo conueniat electio.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ electio importat ſegregationem quandam. Hæc autem ſegregatio non poteſt eſſe niſi aliquorum, quæ habent aliquam permiſtionem vel conuenientiam, & ideo illius quod in ſe determinatum eſt & diſcretum, Cap. 6. non poteſt eſſe electio. Et ideo electio vt dicitur in 3. Ethic. nō eſt finis vltimi : qui vnicuique naturaliter eſt determinatus : ſed tantum eorum quæ ſunt ad finem, ad quem per plura media deueniri pōt, licet quædam ſint conuenientiora quæ eliguntur. Hæc autem ſegregatio poteſt eſſe tantum in conceptione alicuius operantis, vel etiam in executione operis. Ex his, tria poſſumus accipere circa electionem de Deo dictam. Primo, quòd electio non conuenit Deo reſpectu ſuiipſius, non enim eſt electio finis, ſed eorum quæ ſunt ad finem. Secundo, poteſt accipi F a quibus eliguntur : quia ſcilicet ab his qui nati ſunt participare eundem finem. vnde non dicitur quòd homines qui eliguntur ad gloriam eligantur ab irrationabilibus : ſed ab hominibus qui nati ſunt gloriam aſſequi. Tertio, poteſt accipi quòd electio vno modo eſt æterna. alio modo temporalis, ſi enim accipiatur ſecundum ꝙ eſt in propoſito ipſius Dei, ſic æterna eſt : quia ab ęterno voluit bonos a malis ſegregare in gloriam. Si autem ſumatur ſecundum quod eſt in executiōe operis, ſic eſt temporalis : ſicut quando aliquis ſegregatur a culpa originali vel actuali in gratiam, vel a communi ſtatu in prælationis officium, & ſic de alijs quæ diuino munere aliquib⁹ ſpecialiter cōferuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ accidit electioni ꝙ ſequatur inquiſitionem : ex eo ſcilicet quòd eſt in tali natura, quæ eorum, quæ ſunt ad finem ſine inquiſitione cognitionem non habet, ſicut eſt in nobis, quod omnino H Deo non competit, qui omniū certā cognitionem habet.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quamuis ipſe quantum in ſe eſt ęqualiter ſe habeat ad omnia, non tamen omnia eandem idoneitatem habent ad recipiendum largitionem bonitatis eius, & huius diuerſitatis cognitionem & ordinationem habet, & ideo conuenit ſibi electio. Quod autem dicit Diony. de comparatione diuinæ bonitatis ad ſolem, intelligēdum eſt eſſe ſimile, Vbi ſupra quantum ad vniuerſalitatem communicationis, & non quantum ad priuationē electionis. Sicut enim ſol nulli radios ſuos ſubtrahit, ita nec Deus munera bonitatis ſuæ, quæ tamen non eodem modo in omnibus recipiuntur, & huius diuerſitatis Deus eſt cognitor & ordinator, quod ſoli corporali nō cōpetit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Deus ab æterno non tantum cognouit de rebus illud eſſe, quod tunc in ipſo habebant : ſed eſſe quod in propria natura habiturę erant, ſecundū quod eſſe vnitatem non habent : ſed magnam diſtantiam ad participandam diuinam bonitatem, & ita cōuenit ſibi ab æterno electio.

I ¶ Ad quartum dicendum, quòd operationi creationis non præexiſtit aliquid in re, & ideo non proprie dr̄ ea quæ terminant ad eſſe eligi : ſed operationi diuinæ qua iuſtificat & glorificat præexiſtit natura, vel in proprio eſſe, vel in diuina cognitione.

ARTICVLVS II.

b Vtrum electio præcedat ſecundum rationem prædeſtinationem.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ electio prædeſtinationem non præcedat ſecundum rationem. Electio enim addit aliquid ſupra præſcientiam, alias etiam eſſet malorum : addit autem actum voluntatis, vt patet ex Philoſopho. 8. & 9. Ethi. 8.Eth.ca.4. Cum ergo prædeſtinatio nihil addat ſupra præſcientiam niſi voluntatem ſalutis quorundam, videtur quòd electio K prædeſtinationem non præcedat ſecundum rationem, ſed ſit idem ſibi.

¶ 2 Præt. Electio præſupponit diuerſitatem in eis inter quæ eſt electio : ſed diuerſitas quæ eſt in hominibus ad conſecutionē finis eſt per effectum prædeſtinationis, ideſt per gratiam. ergo videtur quòd electio etiam prædeſtinationem ſequatur ſecundum rationem.

¶ 3 Præt. Vocatio ſequitur prædeſtinationem, vt habetur Ro. 8. Quos prædeſtinauit, hos & vocauit : ſed vocatio videtur idē eſſe electioni : quia quod eligitur ad aliquid videtur quodammodo vocari in illud, ergo videtur quòd electio prædeſtinationem ſequatur.

SED CONTRA. Dilectio præſupponit electionem ſicut ipſum nomen oſtendit : ſed prædeſtinatio ſequitur dilectionē : quia non præparantur bona niſi eis qui diliguntur, ergo videtur quòd prædeſtinatio electionem ſequatur.

RESPONDEO, Dicendum, quod prædeſtinatio & electio addunt aliquid ſupra præſcientiam ſicut diſpoſitio & prouidentia,

vt intelligatur, quòd ſicut diſpoſitio & prouidentia ſe habent reſpectu omnium communiter, ita electio & prædeſtinatio reſpectu hominum. vnde ſicut prouidentia addit ſupra diſpoſitionem, ita prædeſtinatio ſupra electionem. Quod ſatis patet ex his, quæ ſupra dicta ſunt. Dist. 40. q. 1. art. 2. Dictum eſt. n. ꝙ diſpoſitio diuina attenditur in ordinatione partium vniuerſi ad inuicem, & ad finē, ſecundum quòd vna natura alij præfertur ex ordine diuinæ ſapientiæ. Similiter eſt in electione. Ipſa enim diuina ordinatio qua ꝗdam alijs præferuntur ad conſequēdam beatitudinem, electio dicitur. † lib.1.c.23. to.1. Prouidentia autem attenditur in collectione eorum, per quæ res attingunt finem, & in applicatione ad finem. Similiter prædeſtinatio attenditur in hoc, quòd electis præparantur bona gratiæ, & bona glorię, quibus applicantur ad finem, & hoc patet etiam ex modo loquendi conſueto. Sicut enim dicimus diſponi res, prouideri autem tā res ipſas quàm etiam ea, quæ rebus conferuntur in finem ordinantia : ita etiam electio ꝓprie eſt hominum, ſed prædeſtinatio tam hominum quàm etiam eorum quę eis conferuntur. non enim dicitur, quòd gratia eligatur homini : dicitur tamen, quòd gratia prædeſtinatur homini.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ † ca.3.to.7. electio non eſt actus voluntatis abſolute, ſed in ordine ad intellectum ordinantem, ſicut Philoſophus ibidem innuit. † Rom.9. Prædeſtinatio autē dicit actum voluntatis abſolute, qui conſequitur ordinē iſtum. Electio enim diuina eſt qua aliqui ex ordine ſuæ ſapientię ordinantur ad finem beatitudinis : ſed prędeſtinatio eſt ſecundum quòd pręparantur eis ea, quæ perducunt in finem : & ideo ſicut voluntas ordinans in finem, præcedit actum voluntatis præparantis ea, quæ ducunt in finem, ita electio prædeſtinationem præcedit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd electio diuina non præexigit diuerſitatem gratiæ, quia hoc electionem conſequitur : ſed pręexigit diuerſitatem naturæ in diuina cognitione, & facit diuerſitatem gratiæ, ſicut diſpoſitio diuerſitatem naturæ facit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vocatio ſemper eſt temporalis, quia ponit adductionem quandam ad aliquid. Et ideo eſt quædam vocatio ad eſſe per creationem, cui vt dictum eſt : non reſpondet æterna electio. Distin. 39. q.2. Art.1. vnde dicitur Rom. 4. qui vocat ea quæ non ſunt &c. Et eſt quædam vocatio temporalis ad gratiam, A cui reſpondet & electio temporalis & ęterna. hæc autem vocatio eſt vel interior per infuſionem gratiæ, vel exterior per vocem prædicatoris. Interior autem vocatio & temporalis electio ad gratiam, ſemper ſunt ſimul : ſed differunt ſecundum rationem, quia electio inquantum dicit ſegregationem, reſpicit terminum a quo, vocatio autem terminum ad quem magis : ſed differt a iuſtificatione ſecundū rationem, † 1.ad Cor. cap.12. quia vocatio pertinet ad motum naturę proficiſcentis in gratiam : ſed iuſtificatio reſpicit eſſe conſequens terminum motus, ſecundum quòd gratia facit iuſtum eſſe. De dilectione autē quomodo ſe habeat ad electionem, & ꝑdeſtinationem, pertinet ad tertium librum, vbi agitur de dilectione, qua Deus diligit creaturam. 32. diſtinct. q.1.ar.2.

a Opinio quorundam in qua fuit aliquando Auguſtinus : ſed poſtea retractauit.

OPinati ſunt tamen quidam, Deum ideo elegiſſe Iacob, quia talē futurum præſciuit, qui in eum crederet, & ei ſeruiret, quod aliquando Aug. ſe ſenſiſſe dicit in lib. Retractationum, vbi aperte oſtendit, quòd ſi propter futura merita electus eſſet, iam non ex gratia eſſet electio. Non ergo ideo electus eſt a Deo, quia talis futurus erat : ſed ex tali electiōe talis eſt factus, ita dicens. Diſputans ergo quid elegerit Deus in nondum nato, cui dixit ſeruiturum eſſe maiorem, & quid in eodem maiore ſimiliter nōdum nato reprobauerit, ad hoc perduxi ratiocinationem vt dicerem. Non ergo elegit Deus opera cuiuſquam in præſcientia, quæ ipſe daturus eſt : ſed fidem elegit in præſcientia, & quem ſibi crediturum eſſe præſciuit, ipſum elegit, cui ſpiritum ſanctum daret, vt bona operando, etiam æternam vitam conſequeretur. Ecce hic aperte dicit, nō propter opera eum elegiſſe, ſed propter fidem qua eum pręuidit crediturum : ſed quia & in fide meritum eſt ſicut & in operibus, hoc retractauit dicens. Nondum diligentius quæſiueram, nec adhuc inueneram qualis ſit electio gratiæ, de qua dicit Apoſtolus. Reliquię per electionem gratiæ ſaluę fient, quę vtiq; non ex gratia ſi ex meritis ꝓcedit, vt iam quod datur, non ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum reddatur potius meritis, quàm donetur. Perinde quod continuo dixi. Dicit. n. idem Apoſtolus. Idem Deus, qui operatur omnia in omnibus. Nunquàm autem dictum eſt. Deus credit omnia in omnib⁹ : ac deinde ſubiūxit. Quòd B ergo credimus noſtrum eſt, quòd vero bonum operamur, illius eſt, qui credentibus dat ſpiritumſanctum. Sed hoc profecto non dicerem, ſi iam ſcirem etiam ipſam fidem inter Dei munera reperiri, quæ dantur in eodem ſpiritu. Vtrunque ergo noſtrum eſt propter arbitrium voluntatis, & vtrunque datum eſt per ſpiritum fidei, & charitatis. Et quod paulopoſt dixi. Noſtrum enim eſt, eū credere & velle. Illius autem dare C credentibus & volentibus facultatem bene operandi per ſpiritumſanctum, per quem charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris. Verum eſt quidem, ſed eadem regula eſt, & vtrunque ipſius eſt, quia ipſe præparat voluntatem, & vtrūque noſtrum, quia non fit niſi volentibus nobis. ergo & meritum fidei de miſericordia Dei venit. Non ergo propter fidem vel aliqua merita elegit D Deus aliquos ab æterno, vel appoſuit gratiam iuſtificationis in tempore, ſed gratuita bonitate ſua elegit, vt boni eſſent. b. Vnde Auguſt. in lib. de prædeſti. ſan. Non quia futuros nos tales eſſe pręſciuit, ideo elegit : ſed vt eſſemus tales per ipſam electionem gratiæ ſuæ, qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo.

ARTIC. III.

c Vtrum præſcientia meritorum ſit cauſa prædeſtinationis.

DEINDE quęritur : vtrum pręſcientia meritorum, ſit cauſa prædeſtinationis. 1.par.q.23. art.5. Et ver.q.6.art. 2. Et videtur, ꝙ ſic. Primo per Gloſſ. Ambr. quæ habetur ſuper epiſtolam ad Rom. Ambro. ad Rom. ca.9. to.4. vbi hæc verba ex perſona Dei proponit. Dabo illi gratiam, quem ſcio ad me toto corde poſt errorem reuerſurū : ſed propoſitum dandi gratiam dicitur prædeſtinatio. † c.18.to.7. ergo videtur, quòd præſcientiam meritorū præſupponat.

¶ 2 Præter. Voluntas Dei prædeſtinantis, iniuſta eſſe non poteſt : ſed ad iuſtitiam diſtributiuā pertinet, vt inæqualia non niſi inæqualibus tribuūtur, cum E ergo homines non ſint inæquales ad perceptionem gratię, niſi per aliqua opera ipſorum vel aliorum, cum ex natura omnes habeant capacitatem gratię, videtur quòd præſcientia operum ſit cauſa prædeſtinationis.

¶ 3 Præt. In præſcientia operum duo ſunt. Vnum ęternum, ſcilicet Dei ſcientia, & vnum temporale, ſcilicet opera præſcita. Similiter in prædeſtinatione duo ſunt : vnum æternum, ſcilicet voluntas diuina, & alterum temporale, ſcilicet collatio gratiæ. Sed æternum quod eſt in pręſcientia eſt prius rōne, & quodammodo cauſa eius quod eſt in prædeſtinatione, quia voluntas pręſcientiam præſupponit. ſimiliter temporale eſt aliquo modo cauſa temporalis, quia opus quo iſte ſe præparauit ad gratiam eſt aliqua cauſa ad minus ſicut diſpoſitio materialis ad acceptionem gratiæ, & opus informatum gratia eſt cauſa meritoria gloriæ. ergo videtur, quòd præſcientia operum ſit cauſa prædeſtinationis.

¶ 3 Præter. Prædeſtinatio præſupponit electionem: ſed electio alicuius ab aliquo non eſt, niſi propter aliquam idoneitatem maiorem ad conſecutionem finis: hoc autem non poteſt eſſe niſi per maiorē præparationem ad gratiam, quæ per opera fit. ergo videtur, quòd prædeſtinatio præſupponat præſcientiam operum.

¶ 4 Præterea. Prædeſtinatio eſt voluntas ſalutis hominis, non tantum, vt intelligatur de voluntate antecedente, quia hac voluntate vult omnes homines ſaluos facere, vt dicit Dama. ſed de voluntate cōſequente, cum igitur voluntas conſequens reſpiciat merita, videtur quòd præſcientia meritorum ſit cauſa prædeſtinationis.

† q.2. ad Simplicianum. to.4. Mal. 1.c.1.

3. fid. orth. cap. 29.

Sed contra. Omne illud, quod reſpicit meritum, eſt aliquo modo debitum, & non omnino gratuitum: ſed prædeſtinatio eſt ex gratuita voluntate, quã nulla merita aduocant, vt dicit Auguſ. ergo videtur, quòd pręſcientia meritorum non ſit cauſa prædeſtinationis.

In epiſtola 105 ad Sixtum, to.2.

¶ 2 Præterea. Ad idem eſt totum, quod in litera adducitur.

Reſpondeo, Dicendum, quòd præſcientia meritorum vel aliquorum operum, nullo modo eſt cauſa prædeſtinationis diuinæ, quod patet, ſi conſideretur totum id, quod in prædeſtinatione eſt de eſſentia ipſius: ſed nihil prohibet illud, quod eſt effectus prædeſtinationis, ſcilicet gratia & gloria, quę oblique ponuntur in eius diffinitione, habere aliquam cauſam ex parte noſtrarum operationum. De eſſentia enim prædeſtinationis eſt præſcientia, & voluntas ſalutis aliquorum. Scientia autem de ſalute eorum non cauſatur a ſcientia operum aliquorum, quia ipſe non venit in cognitionem effectus per cauſam, ſed per ſeipſum. Vnde non poteſt dici in eo, quòd ipſe ſcit hoc, quia ſcit cauſam huius: ſed inquantum intuetur eſſentiam ſuam, quæ eſt omnium ſimilitudo, videt vnumquodque in ſe, tam cauſam quàm cauſatum. Similiter etiam voluntas ſua cum ſit libera, magis etiam quàm aliqua voluntas non habet cauſam, niſi finem voluntatis ſuæ. finis autem voluntatis ſuę eſt ſua bonitas quæ eſt ipſemet. vnde dicitur communiter, quòd Deus vult hoc propter bonitatem ſuam, non quia ſciuit hoc, vel quia hoc factum eſt. Sed tamen effectus voluntatis eius, ſcilicet ipſum volitum ordinatum ad bonitatem ſuam, poteſt procedere ex aliqua cauſa, quam Deus præſciuit ab æterno, & iſtum ordinem cauſæ ad cauſatum Deus vult: & vult quòd effectus ſit, quia cauſa eſt: non autem ita quòd cauſalitas referatur ad voluntatem, ſed ad volitum: & iſta cauſa voliti non volendi, dicitur ratio quædam voluntatis ex parte effectus. Sed hæc cauſa in quibuſdam habet completam rationem cauſę & ſufficienter inducit effectum, quandoque vero eſt tantum diſpoſitio. Ita etiam ad duplicem effectum prædeſtinationis diuerſimode ſe habet noſtra operatio, quia opus meritorium informatum gratia, eſt cauſa meritoria gloriæ: ſed opus bonum præcedens gratiam, non eſt cauſa meritoria eius, ſed ſolum diſpoſitio quædam. Vnde patet, quòd

F prædeſtinatio cauſam non habet, ſed habet rationem ex parte effectus ſecundum quam rationalis, & iuſta dicitur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd in illis verbis Ambro. non deſignatur, quòd opus noſtrum ſit cauſa voluntatis diuinæ, neque etiam, quòd ſit cauſa ipſius dationis gratiæ, ſed ſolum diſpoſitio quædam, vt hoc intelligatur non de opere ſequente gratiam, quod virtutem merendi habet a gratia, & neque cauſa eius eſt: neque diſpoſitio ad ipſam, ſed de opere præcedente, quod eſt diſpoſitio ad gratiam. Illi enim Deus proponit gratiam infundere, quē pręſcit ſe ad gratiam præparaturum: non tamen propter præparationem, quæ nō eſt ſufficiens cauſa gratię nec finis voluntatis eius, ſed propter bonitatem ſuam. Vult tamen, quòd iſte habeat gratiam, quia præparauit ſe, ſecundum modum loquendi, quo dicitur, quòd dat ſibi gratiam, quia præparauit ſe, vt coniunctio denotet diſpoſitionem, & non cauſam. Sed reſpectu actus volendi nō poteſt deſignare: neque diſpoſitionem, neque cauſam. non enim ideo voluit, quia iſte præparauit ſe, ſed ſolum, quia bonum eſt.

† lib.1.c.23 to.1.

I ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd etiam in iuſto homine cauſa eliciens actum volendi eſt finis voluntatis: ſed ex parte effectus accipit cauſam ex opere hominum, quod diſcretionem in eis facit. Vt ſi quęreretur a iuſto iudice: quare vis huic plus dare quàm illi, ſi vellet reddere cauſam voluntatis diceret, propter bonum iuſtitię, quod in hoc opere relucet. Si autem vellet aſſignare cauſam operis diceret, quòd iſte magis dignus eſt. Sed tamen ſciendum, quòd prædeſtinatio reſpectu huius effectus, habet rationem iuſtitiæ diſtributiuæ, ſcilicet reſpectu glorię. & ideo poſſumus dicere, quòd Deus dat iſti gloriam & non illi, quia iſte meruit & non ille. & ſimiliter vult, quòd iſte habeat & non ille, quia iſte dignus & non ille. Sed reſpectu primi effectus, ſcilicet gratiæ, habet rationem magis liberalitatis, quàm iuſtitiæ: quia gratia datur gratis & non redditur meritis. vnde ex parte K recipientis non eſt aſſignare cauſam, quare dignus ſit gratia, ſed ſolum diſpoſitionem quandam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd præſcientia non eſt cauſa voluntatis, quia voluntas libera eſt. Poſſum enim illud quod ſcio non velle: & ideo ratio non procedit, quia cauſa eliciens actum voluntatis, non eſt niſi finis eius.

¶ Ad quartum dicendum, quòd electio diuina requirit diuerſitatem in electis: non tamen quæ ſit cauſa voluntatis eligentis: immo potius econuerſo. ſic enim diſpoſitio eius cauſat rerum diuerſitatem in naturis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in intellectu prædeſtinationis, includitur voluntas conſequens, quæ reſpicit opera, non quaſi cauſam voluntatis: ſed ſicut cauſam meritoriam gloriæ, & ſicut præparationem ad gratiam.

c His videtur contrarium quod alibi ait Auguſtinus.

His tamen aduerſari vĩ, quod dicit Auguſtin⁹ ſuper Malachiam prophetam: vbi ſcriptum eſt Iacob dilexi: Eſau autem odio habui. Cui vult, inq̃t, miſeretur Deus, & quem vult indurat: ſed hæc voluntas Dei iniuſta eſſe non poteſt. Venit enim de occultiſſimis meritis, quia & ipſi peccatores cum propter generale peccatum, vnam maſſam fecerunt, tamen nonnulla inter eos eſt diuerſitas. Pręcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo quã uis nondum ſint iuſtificati, digni efficiantur iuſtificatione. Et item præcedit in alijs peccatoribus, quo digni ſunt obtuſione. Ecce hic videtur Auguſt. dicere, ꝙ & ipſa Dei voluntas, qua alios elegit, alios reprobat ex meritis proueniat: ſed occultiſsimis idest, pro meritis alios voluerit eligere, alios reprobare, & quòd pro meritis alijs apponitur gratia iuſtificationis, alijs non: vnde obtunduntur.

Sed quid intelligere voluerit ignoratur, niſi forte hoc dicatur intellexiſſe, quod ſupra diximus eum retractaſſe. Nam ibidem etiam quędam alia continue ſubdit, quæ i lib. Retracta: aperte retractat quod vtrũque legẽti patebit. Vnde veriſimile G eſt, in præmiſsis etiam hoc retractaſſe. Quidam tamen ex eo ſenſu accipiunt fore dictum, non quia aliquis prædeſtinetur pro meritis, vt iuſtificationis gratiam mereatur, ſed quia aliqui non adeo mali ſunt, vt mereantur ſibi gratiam nō impartiri. Nullus. n. Dei gratiam mereri poteſt per quam iuſtificatur: poteſt tamen mereri vt non apponatur, vt penitus abiiciatur. Et quidem aliqui in tãtum H profundum iniquitatis deuenerunt, vt hoc mereantur, vt hoc digni ſint, alij vero ita viuunt, vt & ſi non mereãtur gratiam iuſtificationis, non tamen mereantur omnino repelli, & gratiam ſibi ſubtrahi. Ideoque dixit, in quibuſdam peccatoribus pręcedere quo digni ſint iuſtificatione, & in alijs quo digni ſint obtuſione: ſed hoc friuolum eſt.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum prædeſtinatio iuuetur aliquo opere humano.

1.par. q.23. art.8. Et de ver. q.6. artic.6.

Quarto quæritur, Vtrum prædeſtinatio iuuetur aliquo opere humano. Et videtur, ꝙ non. Cũ enim quæ per ſe inducit effectum ſine adiutorio alterius, ꝑfectior eſt, q̃ quæ adiuuatur ad effectum inducendum: ſed p̄deſtinatio eſt cauſa ꝑfectiſſima. ergo nō iuuatur aliquo ad effectum ſuum.

2 Pręter. Illud quo poſito vel remoto, nihilominus manet effectus, non videtur iuuare ad conſecutionem effectus: ſed ex quo prædeſtinatio ponitur eſſe alicuius, ſiue aliq̃s oret pro eo, ſiue nō oret, ſaluabitur, quia prædeſtinatio irrita eſſe non poteſt. ergo videtur, quòd omnino nihil iuuet ad ſalutem eius.

† Ex Aug. ſermo. 7. de verbis apoſ. to. 10.

¶ 3 Præt. Effectus prædeſtinationis eſt gratia & gloria, quorum vtrũque a ſolo Deo eſt. ergo nihil aliud iuuat ad prædeſtinationis effectum.

Greg. lib. 1. Dialo. ca. 8. to. 2.

† Rom. 9.

Sed contra Eſt quod Greg. dicit in Dia. quòd prædeſtinatio orationibus ſanctorum iuuatur, quod probat per id quod habetur Gen. 25. ꝙ Iſaac orauit ꝓ vxore ſua Rebecca, eo ꝙ ſterilis eſſet, & dominus dedit ei cõceptum: & tamen Iacob qui de illo conceptu natus eſt, præ deſtinatus erat ad vitam.

† 1. ad Timoth. ca. 1. Ex Aug. 1. retrac. c. 23. to. 1.

¶ Præt. Si prædeſtinatio non iuuatur ex operibus noſtris, ergo non oportet orare pro aliquo vt ſaluetur, & eadem ratione, neque pro ſeipſo, neque aliquod opus bonum operari, & ita lex diuina vana eſt, quæ ad bonum operandum nos inducit.

¶ Præt. Potentiæ naturales, & habitus gratuiti in vanum erunt, ex quo non oportet nos operari ad conſecutionem finis, quæ omnia inconuenientia ſunt. ergo prædeſtinatio orationibus ſanctorum iuuatur.

Art. añti

Reſpondeo, Dicendum, quòd iſta quæſtio dependet a prædicta: eo enim modo prædeſtinatio iuuatur, quo cauſam habet. vnde ſicut dictum eſt, quòd prædeſtinatio inquantum eſt actus diuinus, qui eſt velle vel ſcire, non habet aliquam cauſam ex parte noſtra: ita etiam nec ex parte iſta adiutorium habet, quia hunc actum, qui eſt velle, Deus nulla creatura cooperante operatur. ſed effectus prædeſtinationis, hoc modo habet adiutorium, quo & cauſam habet. Vnde ſecundum hoc, omnis cauſa cuius operatione interueniente, completur effectus

A prædeſtinationis, dicitur prædeſtinationem iuuare, vel per modum cauſæ meritoriæ, vel ex condigno, ſicut aliquis habens gratiam meretur ſuo actu vitam æternam, vel ex congruo, ſicut aliquis orando pro aliquo alio meretur ſibi primam gratiam, vel etiam perſuadendo ad bonum. vnde. 1. Cor. 3. dicit Dei. n. adiutores ſumus, vel per modum diſpoſitionis: ſicut quãdo quis præparat ſe ad habẽdum gratiam, vel ẽt naturali operatione, ſicut motus cæli, & omnes cauſæ naturales iuuant prædeſtinationem, inquantum eorum officio perficitur generatio, & ſuſtentatio electorum.

¶ Ad primum ergo dicẽdum, quòd adiutorium iſtud nō eſt propter indigentiam prædeſtinationis, ſed vt ſaluetur ordo, quem in rebus diuina ſapientia cõſtituit, vt. ſ. effectus procedat a cauſa prima mediantibus cauſis ſecundis.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ in argumẽto ſupponitur falſum. Si. n. Stephanus pro perſecutoribus nō oraſſet, forte Paulus ſaluus non fuiſſet, ſicut ſi aliquis nō faceret opera meritoria, nō acciperet coronam quę prædeſtinata eſt ſibi, nec tamen prædeſtinatio fruſtrari poteſt, quia pręſcitum eſt a Deo, ꝙ iſte tali cã, & tali ordine ſaluabitur. vñ ſicut eſt incompoſſibile prædeſtinationi, ꝙ iſte non ſaluetur, ita eſt etiam ſibi incõpoſſibile, ꝙ non fuerit oratũ pro eo, quãuis vtrunque in ſe ſit poſſe non eſſe.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ cauſa infundens gratiam eſt ſolus Deus: ſed diſpoſitio ad gratiam pōt eſſe ex ipſo eodem, qui gratias recipit, ſed meritum gratiæ ex congruo poteſt eſſe etiam alterius iuſti, ſed ex condigno eſt etiam ipſius hominis Chriſti, cuius merita efficaciam habuerunt in totam humanam naturam, quia ipſe caput eccleſiæ eſt.

d Opinio quorundam falſa, de occultis Dei differentium carnaliter.

Multi vero de iſto profundo quęrentes reddere rationem, atque ſecundum coniecturas cordis ſui inſcrutabilem altitudinem iudiciorum Dei cogitare conãtes, in fabulas vanitatis abierunt dicentes: quòd animæ ſurſum in cælo peccant, & ſecundum peccata ſua ad corpora, pro meritis diriguntur, & dignis ſibi quaſi carceribus includuntur. Ierunt hi tales poſt cogitationes ſuas, & volentes diſputare de Dei profundo, verſi ſunt in profundum, dicentes, animas in cælo ante conuerſatas, & ibi aliquid boni vel mali egiſſe, & pro meritis ad corpora terrena detruſas eſſe. C Hoc autem reſpuit catholica fides, propter euidentem Apoſtoli ſententiam qua ait. Cum nondum nati eſſent, aut aliquid boni vel mali egiſſent &c. Melior eſt ergo fidelis ignorantia, q̃ temeraria ſcientia. Elegit ergo eos quos voluit gratuita miſericordia, non quia fideles futuri erant, ſed vt fideles eſſent, eiſque gratiam dedit, non quia fideles erant, ſed vt fierent. Ait enim Apoſtolus. Miſericordiam conſecutus ſum, vt fidelis eſſem, non ait quia fidelis eram. datur quidem & fideli, ſed data eſt etiam prius vt eſſet fidelis. Ita etiam reprobauit quos voluit, nō propter futura merita quæ præuideret, veritate tamen rectiſsima, & a noſtris ſenſibus remota.

Quæſtio.

Sed quæritur, vtrum ſicut dicit elegiſſe quoſdam vt boni fierent & fideles, ita etiam concedi debeat reprobaſſe quoſdã, vt mali eſſent & infideles, & obdurare vt peccent. Quod nullatenus concedi oportet. B Nō enim reprobatio ita eſt cauſa mali, ſicut prædeſtinatio eſt cauſa boni, neq; obduratio ita facit hominem malum, quemadmodum miſericordia facit bonum.

e An ea quæ ſemel ſcit Deus, vel præſcit, ſemper ſciat, vel præſciat, & ſemper ſcierit vel præſcieuit.

Præterea conſiderari oportet, vtrum ea omnia quæ ſemel ſcit vel præſcit Deus, ſemper ſciat & ſcierit, ac præſciat & præſcierit, an olim ſcierit vel pręſcierit, quod modo non ſcit vel pręſcit. De præſcientia primo reſpondemus dicentes, multa eum præſciſſe, quæ modo non D præſcit, cum enim eius præſcientia non ſit niſi de futuris, ex quo illa quæ futura erant, pręſentia fiunt, vel pręτereunt, ſub Dei præſcientia eſſe deſinunt, ſub ſcientia vero ſemper ſunt. Præſciuit ergo Deus omnia ab æterno, quæ futura erant, neque præſcire deſinit: niſi cum futura eſſe deſinunt. Neque cum præſcire deſinit aliqua, quę ante p̄ſciebat, minus E ea noſcit q̃ ante cognoſcebat.

ARTICVLVS V.

e Vtrum quicquid olim Deus ſciuit, modo ſciat.

1.par. q.14. art.14. Et 1. diſt. 383. Et de ver. q.2. ar.7. Et 1. cont. c.59.

Quinto quæritur. Vtrum quicquid Deus ſciuerit olim, modo ſciat, & videtur, quòd ſic. Scientia Dei, vt ſupra habitum eſt, eſt inuariabilis: ſed omnis ſcientia, quę deſinit eſſe alicuius, cuius prius fuerat variatur. ergo videtur, quòd quicquid Deus olim ſciuit, modo ſciat.

¶ 2 Præt. Omne ſcitum a Deo, aut accipit̃ vt res q̃dam, aut vt enuntiabile ſignãs eſſe ré: ſed quãcũq; rem Deus ſciuit, modo ſcit, q̃a vna & eadem res eſt, q̃ modo eſt pñs & prius fuit futura, & cras erit p̃terita. & ſilr̃ vr̃ eſſe vna veritas, quia veritas enuntiabilis reducitur ad veritaté rei ſicut ad cãm. ergo vr̃, ꝙ quicquid Deus olim ſciuit, mõ ſciat, ſiue ſit res, ſiue enuntiabile.

¶ 3 Præt. Conſignĩo ſe habet ꝓpinquius ad dictionem q̃ ad orationé: ſed diuerſus modus ſignificandi non, impedit vnitatem nois. vñ dicit̃ a grãmaticis, albꝰ alba albũ eſſe vnũ nomé, & ſic de alijs. Cũ ergo hęc enuntiabilia. Sor. currere & cucurriſſe ad vnũ inſtãs relata, in diuerſis t̃pibus ꝓlata, non differant, niſi ꝑ diuerſam conſignificationé téporis, vr̃ ꝙ ſit vnum enuntiabile, & ſic idem quod prius.

¶ 4 Præt. Aut vnitas téporis ꝑtinet ad vnitaté enũtiabilis, aut non: ſi ꝑtinet ad vnitaté enũtiabilis: ergo cum dicta enũtiabilia referãtur ad vnũ t̃ps, vr̃ ꝙ ſit vnũ enuntiabile. Si auté nõ pertinet, ergo cũ dicta enũtiabilia nõ diſtinguantur niſi ꝑ diuerſam cõſignificationẽ téporis, videt̃ ꝙ ſint vnũ enũtiabile.

¶ 5 Præt. Enuntiabile etiam res quædam eſt rationis: ſed q̃cunque rem Deus ſciuit, ſcit. ergo ex hoc etiam videtur ſequi, quòd quodcunque enuntiabile Deus ſciuit, ſcit.

SED CONTRA. Oẽ ſcitum a Deo eſt verum: ſed quondam verum erat Chriſtum eſſe moriturũ, ergo fuit ſcitũ a Deo.

2 ¶ Ité. Quicquid eſt ſcitum a Deo eſt verum. ergo cum mõ nõ ſit verum Chriſtum eſſe moriturum, non eſt ſcitum a Deo, non ergo quicquid Deus ſciuit, ſcit. Si dicas, ꝙ in proceſſu eſt figura dictionis, quia mutatur quid in quando.

3 ¶ Contra. Iſta ſolutione poſita, remanet eadem difficultas, quia mutabitur propoſitio, & dicetur non quodcunque enuntiabile Deus ſciuit ſcit, vt concluſum eſt, ſed enuntiabile eſt aliquod ſcitum. ergo non quicquid Deus ſciuit, ſcit.

Diſ.38.q.1 Art.3. RESPONDEO, Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt. Sciẽtia Dei non tm̃ eſt rerum, ſed etiam enuntiabilium. ſi ergo ſcĩa Dei referatur ad res, ſic nulli dubium eſt, quin omnem rem quã Deus ſciuit, ſciat: & ſic optime ꝓcedit ſolutio Magiſtri in litera. Vna.n. & eadem res eſt, quę ſignificatur cum diuerſis temporibus ꝓfertur. Sor. currit & cucurrit. ſ. curſus Sor. Si autem referatur ad enũtiabilia, tunc ſuper hoc fuit duplex opinio. Quidã.n. dixerunt, ꝙ ad vnitatem rei ſignificatæ ſequitur vnitas enuntiabilis, quamuis etiam cum diuerſa cõſignificatione temporis proferatur. Et ſecundum hoc ſequitur, quòd enuntiabile quod ſemel eſt verum, ſemper fuit & eſt verum, & ita quod ſemel eſt K ſcitum a Deo, ſemper erit ſcitum ab eo. Sed iſta poſitio expreſſe contrariatur dictis Philoſophi in prædicamentis, qui dicit, ꝙ eadẽ ꝓpoſitio. ſ. Sor. ſedet, quę prius erat vera Sorte ſedente, eodem ſurgente efficitur falſa. Et præterea ſi ab vnitate rei enuntiabile haberet vnitatem, eadem ratione ex diuerſitate haberet diuerſitatem, & ita hoc enuntiabile Sor. currere diuerſis temporibus prolatum, non eſſet vnum, nec aliquod nomen ſignificans diuerſas res vnum eſſet, & ſic periret tã æquiuocatio, q̃ vniuocatio, quarum vtraq; requirit vnitatem nominis quod pluribus conuenit. vnde ab omnibus modernis conceditur, ꝙ ſunt duo diuerſa enuntiabilia. Sor. currere & cucurriſſe, etiã ſi ad eũdem curſum referatur. Et ſm̃ hoc diſtinguendum eſt de enuntiabili, quia vel poteſt ſumi inquantum eſt res quædam rationis quaſi materialiter, & ſic quodcunq; enuntiabile ſciuit, ſcit. Semper enim ſcit hoc enuntiabile Sor. currere, habere talem naturam & tales partes. Vel poteſt ſumi ſignatiue, put per ipſum deſignatur eſſe rei cum ſuis conditionibus, quę dantur intelli-

Cap. de ſubſtantia proprietate. 6.

Non.n. dr̃ ex defectu ſciẽ Dei, ꝙ aliqua præſcierit aliq̃ñ, q̃ modo nõ p̃ſciat: ſed ex rõne verbi, quod eſt p̃ſcĩa. Pręſcire.n. eſt añ ſcire aliquid q̃ fiat. Ideoq; non poteſt dici Deus præſcire, niſi ea quæ futura ſunt.

G *Hic de ſcientia dicens, Deum ſemper ſcire quæ ſemel ſcit.*

DE ſcientia aũt aliter dicimus. Scit.n. Deus ſp oĩa, quæ aliq̃ñ ſcit, omnem.n. ſcĩam quã aliq̃ñ habet, ſemper habuit, & habet, & habebit. Ad hoc aũt opponit̃ ita. Olim ſciuit hunc hoĩem naſciturum q natus eſt, mõ non ſcit eũ naſciturũ. Sciuit ergo aliq̃d qđ mõ non ſcit. Ité ſciuit mundũ eſſe creandũ, mõ non ſcit eũ H eſſe creãdum. aliq̃d ergo ſciuit, qđ mõ nõ ſcit, & alia huiuſmodi infinita dici pñt. Sed ad hoc dicimus, ꝙ idem de natiuitate huius hoĩs, & mundi creatione nũc ẽt ſcit, qđ ſciebat anteq̃ fierent, licet tunc & nũc hanc ſciẽtiam eius diuerſis exprimi verbis oportet. Nã qđ tunc futurũ erat nũc p̃teritũ eſt. Ideoq; verba cõmutãda ſunt ad ipſum deſignandũ. Sicut diuerſis tẽporibus loquẽtes, eandẽ diẽ modo ꝑ hoc aduerbium cras deſignamus, dũ adhuc futura eſt mõ ꝑ hodie dum pñs eſt, mõ, ꝑ heri dũ p̃terita eſt. Ita anteq̃ crearet̃ mundus, ſciebat Deus hũc creãdum, poſtq̃ creatus eſt, ſcit eum creatũ, nec eſt hoc ſcire diuerſa: ſed omnino idẽ de creatione mũdi. Sicut antiqui patres crediderunt chriſtum naſciturũ & moriturum, nos aũt credimus eũ natũ & mortuũ: nec tamẽ diuerſa credimus nos & illi: ſed eadẽ. Tẽpora.n. vt ait Aug. variata ſunt, & ideo verba ſunt mutata, nõ fides. Indubitanter ergo teneamus Deum ſemper omnia ſcire, quæ aliquãdo ſcit.

F gi ex conſignificatione verbi, & ſic non quodcunque enuntiabile Deus ſciuit, ſcit. Sciuit enim hoc enuntiabile eſſe verum Chriſtum crucifigi cum crucifigebatur, ſed non ſcit modo eſſe verum, ſed fuiſſe verum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc non contingit ex aliqua mutatione facta circa ſcientiam Dei, ſed circa rem ipſam. Sicut.n. cum dicimus Deus pręſciuit Chriſtum moriturũ, deſignatur reſpectus ad futurum. vnde quãdo deſinit eſſe futurũ, Deus iã nõ pręſcit illud, nulla tñ mutatione in eius præſcientia facta: ita etiam cum dicit̃ Deus ſciuit Chriſtum moriturum, deſignatur reſpectus futuri in participio. vñ re in pręteritum trãſeunte, nõ manet idẽ reſpectus, quo remoto, Deus neſcit rem ſub tali reſpectu eſſe. Vnde non variatur eius ſciẽtia, qui vno intuitu omnia conſpicit, ſed variatur reſpectus in natura rei. Cõtingit enim, vt ſupra dictum eſt, quòd in relatiuis prædicationibus fiat mutatio altero extremorum mutato, altero inuariabili manente.

† Super ps 50. circa illud. Redde mihi læti. to.3.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis veritas enuntiabilis cauſetur ab eſſe rei: non tamen oportet, quòd propter vnitatem rei enuntiabile vnitatem habeat, ſed veritatem: vnitatem autem habet, & diuerſitatem ex his, ex quibus eſſentialiter conſtituitur, ſ. ex partibus ſuis, vnde cum diuerſæ ſunt partes horum enuntiabilium Sor. currere & cucurriſſe, diuerſa ſunt enuntiabilia.

D.36.q.vnica.Art.3.

I ¶ Ad tertium dicendum, quòd diuerſus modus ſignificandi facit etiam diuerſum nomen: ſed quòd dicatur idem nomen a grammatico, hoc non eſt, quia ſimpliciter ſit vnum, cum ſint plures voces, albus, ba, bum, & multiplicato genere, quod eſt vox, neceſſe ſit multiplicari ſpeciem quod eſt nomen. vnde vbi multæ voces & multa nomina: ſed dicuntur vnum nomen, quia pertinent ad idem condeclinium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd tempus ſignificatum eſt extra eſſentiam enuntiabilis: & ideo ab eo enuntiabilis non concipit vnitatem vel diuerſitatem: ſed a tempore conſignificato, quia propter diuerſam conſignificationem temporis, ſunt diuerſæ terminationes verborum, & diuerſæ voces, vnde & diuerſa enuntiabilia.

¶ Ad quintum dicendum, quòd accipiendo enuntiabile, vt eſt res quædam Dei, ſic procedit argumentatio: ſed ſic non eſt ad propoſitum.

EXPOSITIO TEXTVS.

SED HOC friuolum eſt &c.} Hoc pro tanto dicit, quòd nimis eſt extorta expoſitio, vt dicatur illos eſſe dignos gratia, quia non ſunt ita indigni, vt alij. {Sicut antiqui patres credi &c.} Diuerſitas enuntiabilis non impedit vnitatem rei creditæ, quia vel obiectum fidei eſt res, & non enuntiabile, vt quidam dicunt, vel enuntiabile, ſecundum quòd abſtrahit ab omni differentia temporis, & tempus determinatum non eſt de ſubſtantia fidei: ſed fidei aduenit, ſecundum quòd determinatur per doctrinam, prout fides ex auditu eſt.

DISTINCTIO XLII.

DIVISIO TEXTVS.

DETERMINATO de ſcientia Dei: hic Magiſter ſecundo determinat de potẽtia eius, & diuiditur in partes duas. In prima Magiſter oñdit v̓itaté potẽtiæ ipſius ſm̃ quam oĩps dicitur. In ſecũda excludit quorũdã errorem potentiam Dei limitãtium. 43. diſt. {Quidam tñ de ſuo ſenſu &c.} prima in duas. In prima inquirit, quare Deus omnipotẽs dicatur. In ſecunda, q̃õné determinat. ibi {Quòd enimꝰ Deus oĩa poſſit &c.} Et diuiditur in duas. In prima determinat q̃õnem tenendo alteram partem. In ſecunda ſoluit ea, quæ pro parte reliqua inducuntur. ibi {Ex quibuſdam autem auctoritatibus &c.} Circa primum tria facit. Primo, oſtendit veritaté, ſ. ꝙ Deus omnia poſſit. Secũdo, excludit quaſdã inſtãtias, tres. ſ. Quarũ prima eſt de actibꝰ corporalibus. Secũda de peccatis. Tertia de paſſionibus. ibi {Sed quæritur quomodo omnia &c.} Tertio ex dictis concludit perfectam oĩpotẽtiæ rationem. ibi {Sic diligenter conſiderantibus &c.} {Ex quibuſdã tñ auctoritatibus &c.} Hic inducit ea, quæ ad alteram partem q̃õnis facere videntur, ꝙ. ſ. dicatur omnipotens, quia oĩa poteſt facere quæ vult, & diuiditur in partes tres. In prima inducit auctoritates ad partem illam. In ſecunda ſoluit eas. ibi {Sed hoc põt dici &c.} In tertia aſſignat relatiõis multiplicitaté, vt videat̃ qualiter hoc ẽt Deo ſit ꝓpriũ. ibi {Sed caue quõ intelligas &c.}

† Seu ex nouo teſtamẽ. q.97.to.4.

DISTIN. XLII.

A

De omnipotentia Dei, vbi prius conſideratur, quare dicatur omnipotens.

NVnc de omnipotentia Dei agendum eſt, vbi prima conſideratio occurrit, quomodo vere Deus dicatur omnipotens, an quia omnia poſsit, an tantum quia ea poſsit, quæ vult. Quòd enim Deus omnia poſsit, pluribus auctoritatibus comprobatur. Ait enim Aug. in lib. q̃õ. veteris ac nouę legis. Omnia quidem poteſt Deus, ſed non facit, niſi qđ conuenit veritati eius & iuſtitię. Itẽ in eodem. Potuit Deus cuncta facere ſimul: ſed ratio prohibuit, ideſt voluntas. Rationem nempe ibi voluntatem Dei appellauit, quia Dei voluntas rationabilis eſt, & æquiſsima. Fatendum eſt ergo Deum omnia poſſe.

B *Quomodo dicatur Deus omnia poſſe, cum nos multa poſſimus, quæ ipſe non poteſt.*

SEd quæritur, quomodo omnia poſſe dicatur, cum nos quædam poſsimus, quæ ipſe non poteſt. a Nõ poteſt enim ambulare, loqui, & huiuſmodi, quæ a natura diuinitatis ſunt penitus aliena, cum horũ inſtrumenta nullatenus habere queat incorporea, & ſimplex ſubſtantia. Quibus id reſpõdendum arbitror, ꝙ huiuſmodi actiones ambulatio. ſ. & locutio, & huiuſmodi a Dei potẽtia alienę nõ ſunt: ſed ad ipſam pertinent. Licet enim huiuſmodi actiones in ſe Deus habere non poſsit, non enim poteſt ambulare, vel loqui, & huiuſmodi, eas tamen in creaturis C poteſt operari, facit enim vt hõ ambulet & loquat̃, & huiuſmodi. Nõ ergo ꝑ iſtas actiones diuinæ potẽtiæ detrahit aliq̃d, quia & hoc poteſt facere oĩps.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic eſt duplex quæſtio.

Prima. Eſt de potentia Dei ſecundum ſe.
Secunda. De his, quę ſuæ potentiæ ſubiacent.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum potentia Deo conueniat.
Secundo. Vtrum in eo ſit vna potentia vel plures.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in Deo ſit potentia.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ potentia Deo non conueniat. Sicut.n. potentia ſe habet ad actũ, ita habet ſe primus actus ad potentiam: ſed prima potentia q̃ eſt materia, nõ eſt aliq̃s actus, q ſit de eſſẽtia eius, ergo nec primi actus, q eſt Deus eſt aliqua potẽtia.

1.par.q.25. artic.1. Et quodl.3. 1. Et de pot. q.1.art.1. Et 2. cõt.c.11. & ſeq. Tract. Meta.15.c.7. Tex.17.

¶ 2 Pręt. Oẽ quod agit ꝑ eſſentiam ſuam, non agit mediante aliqua potentia, quia potentia eſt medium inter eſſentiã & operationé: ſed Deus cum ſit primum agẽs nõ participatione alicuius, ſed ꝑ eſſentiã ſuã agit, vt Dio. dicit .4. ca. de di. no. & Aui. probat. ergo non conuenit ſibi aliqua potentia ꝑ quam agat.

¶ 3 Præt. Omnis potentia, vel eſt actiua vel paſſiua ſm̃ Philoſophum in 5. Met. Sed Deo non conuenit potentia paſſiua, q̃a nihil põt pati, vt in lr̃a dr̃: Nec iterum actiua, q̃a ſicut ibidẽ dr̃ a Philoſopho, potentia actiua eſt principium tranſmutationis in aliud, ſm̃ ꝙ eſt aliud. Deus aũt in agẽdo non req̃rit materiã in quã agat. ergo videtur ꝙ nullo modo ſibi potentia conueniat.

Tex.17.

¶ 4 Præt. Oĩs potẽtia eſt principiũ alicuius oꝑationis: ſed Deo non conuenit operatio, niſi q̃ ſit ſua eſſentia. Cũ ergo ſuæ eſſentiæ nihil ſit principium, quia eſſentia neque eſt genita neque procedens, videtur quod potentia ſibi non conueniat.

A ¶ 5 Pręt. Dei potentia, aut eſt ſemper coniuncta actui aut nõ. Si primo mõ, Oĩs ãt potẽtia cõiũcta actui inducit effectũ q̃ñcũq; ipſa eſt: potẽtia aũt Dei ab ęterno fuit. ergo & effectꝰ eius. ſ. creaturæ ab ęterno ſunt, qđ hæreticũ eſt. Si ſecũdo mõ: Oĩs aũt potẽtia nõ cõiũcta actui & coniungibilis eſt imꝑfecta, & ꝑficit̃ ꝑ actũ, ergo aliquid imperfectũ erit in deo, qđ cũ ſit incõueniẽs, vr̃ potentia omnino in Deo non eſſe.

B SED CONTRA eſt qđ habet Luc. 1. fecit mihi magna, q potens eſt. Et in ps. Potens es dñe, & veritas tua &c.

E ps.88.

¶ Præt. Oĩs effectus ꝓducitur ꝑ potentiã cauſæ efficientis: ſed Deus eſt cã efficiens rerũ. ergo ĩ ipſo oportet potentia ponere.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ nomẽ potentiæ primo impoſitum fuit ad ſignificãdum ptãtẽ hoĩs, put dicimus aliques hoĩes eſſe potẽtes, vt Aui. dicit, & deinde ẽt trãſlatũ fuit ad res naturales. Vr̃ aũt in hoĩbus eſſe potens, q põt facere qđ vult de alijs ſine ĩpedimẽto, & ſm̃ ꝙ impediri põt ſic minuit̃ põa eius, ĩpedit̃ ãt põa alicuiꝰ vel naturalis agẽtis, vel ẽt volũtarij ĩquãtũ põt pati ab aliquo. Vñ de rõne põę q̃tũ ad primã ĩpoſitionẽ ſui eſt, non poſſe pati. Vñ ẽt illud, qđ nõ põt pati, & ſi nihil poſſit agere, dicimꝰ potẽs, ſicut dr̃ durũ qđ hẽt potentiã ut nõ ſecet̃. Et ex hoc cõcludit̃ ꝑfecta rõ põæ d ĩ Deo, tũ q̃a oĩa agit qđ cõuenit ſibi inquãtũ eſt actus primꝰ & ꝑfectus. nihil.n. agit niſi ſm̃ ꝙ eſt actu ens. Tũ q̃a nihil patit̃ qđ cõuenit ſibi inq̃tũ eſt actꝰ purꝰ ſine ꝑmiſtione alicuius materiæ. vnũquodq;.n. patit̃ rõne alicuius mãlis in ipſo.

Tract.4.Meth.c.2. D.494.

I ¶ AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ẽẽ primã põam nõ cõuenit materiæ ſm̃ principalẽ ſignĩoné potẽtiæ, q̃a vt dictũ eſt, põa primo impoſita eſt ad ſignãndum principiũ actionis: ſed ſecũdo D trãſlatũ eſt ad hoc, vt illud ẽt qđ recipit actioné agentis potẽtiã hẽre dicat̃, & hoc eſt potẽtia paſſiua. Et ſicut potentiæ actiuæ rñdet operatio vel actio, in qua completur potẽtiã actiua, ita ẽt illud quod rñdet potentiæ paſſiuæ, quaſi ꝑfectio, & cõplemẽtũ actus dicat̃. Et ꝑ ꝑ hoc oĩs forma actus d dr̃, ẽt ipſæ formæ ſeparatæ, & illud quod eſt principium perfectionis totius, qđ eſt Deus, vocatur actus primus & purus, cui maxime illa potentia conuenit.

In corp. ar. D.630.

¶ Ad ſcđm dicẽdũ, ꝙ põa importat, vt dictũ eſt, rõné principij actionis. vñ q̃cq̃d ſit, illud, qđ eſt principiũ agẽdi põa dr̃, ſicut calor & frigꝰ & huiuſmodi, & ſic ẽt ipſa eſſẽtia diuina, ſm̃ hoc qđ ẽ pricipiũ oꝑõnis põa vocat̃, nõ ꝙ põa ſit aliud ab eſſẽtia ĩ deo.

In reſponſione ad primum.

¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ Deo nullo mõ põa paſſiua cõuenit̃, ſed actiua tm̃. Potentiæ aũt actiuæ accidit, ꝙ req̃rat ſubiectã materiam in quã agat, inquãtũ eſt imꝑfecta, nõ potẽs in totã rei ſubſtantiã, q̃ imperfectio a diuina põa remouet̃. Vel dicẽdũ, ꝙ ſm̃ Auic. agens aſr̃ dr̃ in naturalibus & in diuinis. agens.n. naturale E agit ꝑ motũ, & q̃a oĩs motus eſt actus exñtis in põa ideo req̃rit materia, q̃ motui ſubſternat̃, diuinũ aũt agẽs in eo, ꝙ dat eſſe non ꝑ motũ. vnde potentia actiua eſt principiũ oꝑõnis ĩ aliud ſicut in effectũ ꝓductũ, non ſicut in materiam tranſmutatam.

tract.6.Methe.c.1.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ Deus non agit operatione media, quæ ſit aliud ab eſſentia ſua, ſed ſuum eſſe, eſt ſuum operari, & ſuum operari, eſt ſua eſſentia. nihilominus tamen eſſentia ſignificatur vt principium eſſendi, & eadem ratione poteſt ſignificari potentia, vt principiũ operãdi, & p̃ter hoc, vt principiũ oꝑati.

¶ Ad quintum dicendũ, ꝙ operatio ſua eſt idẽ qđ potentia ſua ſm̃ ré, & ideo nõ põt oꝑationi ſuæ potẽtia nõ eſſe cõiũcta: nec tñ ſem ꝑ cõſequit̃ effectus q̃ñcũq; oꝑatio eſt, quia operatio quodãmõ regulat̃ volũtate & ſapiẽtia ordinante. vnde effectus non ſequitur niſi ad nutum voluntatis diuinæ, ſm̃ cuius diſpoſitionem ex operatione æterna ſequitur effectus temporalis.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Deo ſit tantum vna potentia.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd non ſit tantum vna potentia in Deo. Non.n.poteſt eſſe vnum & idem proprium vni, & pluribus cōe: ſed potentia creandi cōmunis eſt tribus perſonis, poſſe autem generare proprium eſt patri. ergo eſt alia & alia potentia.

¶ 2 Præt. In nobis inueniuntur quidam actus naturales, vt generare & huiuſmodi, & quidam voluntarij, vt ædificare domos & huiuſmodi, & quidam animales vt intelligere ſcire & huiuſmodi: ſed huiuſmodi actus reducuntur in nobis in diuerſas potẽtias, cum igitur in ſingulis prædictorũ actuũ rñdeat ſimilis actus in deo, quia ponimus ipſum ſcientem, creãtem, & generantem, videtur ꝙ ſit plures potentias in eo ponere, ad quas iſti act⁹ reducantur.

De alijs obijcitur.

C SEd ſunt alia quædam q̃ Deus nullatenus facere poteſt, vt peccata. Non enim poteſt mentiri, non poteſt peccare: ſed non ideo omnipotentiæ Dei, in aliquo detrahitur vel derogatur, ſi peccare non poſſe dicitur, quia nō eſſet hoc potentię, ſed infirmitatis. Si enim hoc poſſet, omnipotens non eſſet. Non ergo impotentiæ, ſed potentiæ imputandũ eſt, quòd iſta non poteſt. Vnde Aug. in xv. lib. de tri. Magna inquit Dei potentia eſt, nō poſſe mentiri. Sunt.n. quędam, quæ in alijs rebus potentiæ deputanda ſunt, in alijs vero minime. Et quæ in alijs laudabilia ſunt. in alijs vero repræhenſibilia ſunt. Non ergo ideo Deus minus potens eſt, quia peccare non poteſt, cum omnipotens nullatenus poſſit eſſe, qui hoc poteſt.

† c.15.to.3.

Item de alijs opponitur.

D SVnt etiam & alia quædam, quæ Deus nō poteſt. vnde videtur non omnia poſſe, non.n.poteſt moueri vel falli. Vñ Aug. in lib. de ſymbolo. Deus omnipotens nō poteſt mori, non poteſt falli, nō poteſt miſer fieri, nec pōt vinci. Hęc vtiq; & huiuſmodi abſit, vt poſſit omnipotens. Si.n. huiuſmodi paſſionibus, atque defectibus ſubiici poſſet, omnipotens minime foret. Et inde monſtratur omnipotens: quia ei hæc proprinquari non valent, poteſt tamen hæc in alijs operari.

† libr.1. de ſymbolo fidei ad cathecuminos c.1.to.9.

¶ 3 Pręt. ſecundum philoſophos, ſubſtantiæ ſeparatæ diuiduntur in intellectum & voluntatem, non autem ſicut in diuerſas naturas. ergo ſicut in diuerſas potentias. ergo in Deo ad minus ſunt duæ potentiæ.

Hoc patet ex Auic.li. de intelligẽtijs c.4.

¶ 4 Præt. Ratio potentiæ conſiſtit in hoc, quod eſt eſſe principium operationis, ſed quodlibet attributum diuinum, ſecundum propriam rationem eſt principium operationis, quia ex bonitate eius fluit omnis bonitas, & ex vita eius fluit omnis vita, & ſic de alijs, vt Dio. tradidit in lib. de di.no. ergo ſicut dicimus plura attributa, ſic debemus dicere plures potentias.

Cap. 4. de diui.no.

SED CONTRA. ſecundum Auguſt. quicquid in diuinis abſolute dicitur ſingulariter, & non pluraliter prædicatur: ſed potentia inter abſoluta continetur. ergo non ſunt plures potentiæ in Deo, ſed vna tantum.

Libr. 5. de trin. cap. 8. to.3.

¶ Præt. Secundum Philoſophum in lib. de cauſis, omnis virtus vnita plus eſt infinita q̃ multiplicata, ſed virtus diuina eſt maxime infinita. ergo videtur quòd ſit maxime vna, nullam multiplicationem habens.

Propoſitione.17.

RESPONDEO, dicendum ꝙ in deo ſimpliciter & abſolute dicendum eſt vnã tantum potentiam eſſe. Cum.n. potentia ſm modum intelligendi ſit mediũ inter eſſentiã & operationẽ, ex vtraq; parte pōt eius vnitas & diuerſitas penſari. Sed tñ ſimpliciter vnitatẽ & multiplicationẽ habet ex parte eſſentiæ, nō quæ eſt ſubiectũ eius, quia contingit in vna eſſentia plures eſſe virtutes vel potentias: ſed ex parte eſſentiæ, quæ eſt immediatum principium actus: ſicut in igne alia eſt potentia, qua fertur ſurſum. ſ. leuitas, & alia qua diſſoluit vel vrit. ſ. caliditas. Ex parte aũt operationis non dr̃ vna vel plures ſimpl̃r, ſed ſm quid: quia tunc magis dicitur eſſe vna potẽtia plurium, quàm plures potentiæ. Et ita cum immediatum principium cuiuſlibet ſuæ operationis, ſit ſua eſſentia, quæ ſimpl̃r vna eſt: ideo & potentia vna eſt. Sed inquantum eſt principium operationũ diſtinctarũ, ſm rationem accipit aliam, & aliam rationem potentiæ: ſicut & eſſentia habet plures rationes attributorũ. Nec tñ ex hoc eſt, ꝙ ſit plures, ſed tñ vna potentia. Potentia.n. actiua quæ ſola in Deo inuenitur, pōt dupl̃r conſiderari, vel quantum ad eſſentiam potentiæ, vel quantum ad actiones, quæ a potentia procedunt. Dico autem eſſentiam potentiæ, illud quod eſt immediate principium actus, in quocũq; genere ſit, ſicut calor principium calefactionis. Principium aũt omniũ diuinarum operationum eſt ſua eſſentia, quia p eſſentiam ſuam agit. Vñ ſicut eſſentia ſua eſt vna re, pluralitatẽ quandam rationum habens ſm diuerſa attributa, vt ſupra dictum eſt, ita etiam potentia Dei re eſt vna, ſed ſm diuerſas rōnes attributorũ pluralitatem rationũ accipit: cuilibet.n. attributo conuenit ratio potentię, ſm ꝙ cōpetit eſſe principium operationis. Et quia operatio Dei eſt eius eſſentia: ideo etiam ipſa eſt vna ſm rem, diuerſimode ſignificata ſm diuerſas rōnes diuerſorum attributorum, & ſm diuerſitatem effectuum qui ſimpliciter plures ſunt. Patet ergo, ꝙ potentia, ſiue ſm eſſentiam ſuam conſideretur, ſiue ẽt per comparationem ad diuinam operationem, ſm ꝙ in operante eſt, vnitatẽ habet: ſed multitudo realis eſt tñ in effectibus, qui ex operatione diuina cauſantur. Et ideo patet, ꝙ abſolute dicendum eſt, potentiã diuinam eſſe vnam: ſed tñ ꝙ eſt pluriũ, quia iudiciũ de vnitate rei abſolute ſumendum eſt ſm eſſentiam eius, & non ſm id quod extra eſt.

Diſtin.2.q. vnica.ar.2.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ potentia generatiua nominat eſſentiale coniunctum notionali: ſicut cum dicit, Deus generat. vnde illud quod eſt eſſentiale pertinens ad rationem potentię, cōmune eſt tribus, ſicut eſt potentia eſſẽdi. eadem.n. potẽtia pater generat, & filius naſcitur, ſed notio remanet propria patri, & hoc plenius patet ex dictis ſupra.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ Deo idem eſt principium eſſendi & operandi. vñ ſicut Deus eodem eſt vnus, ens, iuſtus, & ſic de alijs: ita ipſe eodẽ operatur actus diuerſarũ rōnũ, nos aũt diuerſis.

Diſt.26.q. 2.art.3.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in omnibus alijs ſubſtantijs ſeparatis, non vr̃ omnino idẽ eſſe re voluntas & intellꝰ: ſed ꝙ in alijs eſt ſecundum diuerſitatem realem, eſt in Deo ſecundum vnitatem rei, & diſtinctionem rationis.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ attributa in Deo ſunt vnum re, & diſtinguuntur tñ ratione: & ideo nomen potentiæ, & quicquid aliud eſt nomen rei, ſiue ſit nomen primæ impoſitionis, non poteſt pluraliter prædicari, vt dicantur plura attributa, eſſe plures potentias, vel plures bonitates, vel aliquid huiuſmodi: ſed noĩa ſcdæ impoſitionis, vt attributum, & huiuſmodi pl̃r prædicant̃.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de his, quę ſubiecta ſunt diuinæ potentię.

Et circa hoc quęruntur tria.

Primo. Vtrum Deus poſſit quicquid eſt alteri poſſibile.
Secundo. Vtrum poſſit facere impoſſibilia.
Tertio. Vtrum ſit aliquid iudicãdum ſimpl̃r poſ̃e vel impoſſibile, ſecundum cauſas ſuperiores vel inferiores.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum Deus poſſit quicquid eſt alteri poſſibile.*

AD PRIMVM ſic pcęditur. Videtur, ꝙ Deus poſſit quicquid alteri poſſibile eſt. Oĩs.n. potentia creata eſt exemplata a potentia ipſius, ſicut oẽ bonum a bonitate eius: ſed quicquid eſt in exemplato, verius, & perfectius inuenitur in primo exemplari. ergo potentia Dei ſe extendit ad omnia, in quæcunque creata potentia poteſt.

1. par. 25. art.2. Et de pot. q.1.art.1.& 2. Et de ver. q.2. art.10. Et 2.cont. c.22.

¶ 2 Præt. Philoſophus dicit, ꝙ Deus & etiam ſtudioſus poteſt praua agere: ſed nihil ita elongantur a potentia eius ſicut malum. ergo videtur, quòd ipſe omnia poſſit quæ creatura pōt.

4.Top. c.21.

¶ 3 Præt. De ratione voluntatis eſt, vt libertatem ad vtrũlibet habeat: ſed in Deo veriſſime inuenitur voluntas. ergo poteſt vtrumlibet, & bonum, & malum.

¶ 4 Præt. Nihil quod eſt laudabilitatis ei ſubtrahendum eſt, q magnus eſt & laudabilis nimis: ſed poſſe facere malũ & nō facere eſt laudabilitatis: ſicut dr̃ Eccl. 30. in laudem vnius viri iuſti.

Cap.31. B

A Qui poteſt tranſgredi & non eſt tranſ. facere mala & non fecit. ergo Deo conuenit. Et ſic idem quod prius.

SED CONTRA. Sicut Deus non poteſt non eſſe Deus: ita non poteſt eſſe imperfectus: ſed quædam dicitur creatura poſſe ſua infirmitate vel imperfectione, ſicut pati, mori, & huiuſmodi. ergo videt̃ ꝙ Deus non omnia poſſit, quæ creatura poteſt.

b *Quòd omnipotentia Dei ſecundum duo conſideratur.*

E HIc ergo diligenter conſiderantibus, omnipotentia eius ſecundum duo apparet, ſcilicet, ꝙ omnia facit quæ vult, & nihil omnino patitur, ſecundum vtrunque Deus omnipotens veriſſime p̃dicatur, quia nec aliquid eſt quod ei ad patiendum corruptionem inferre valeat, nec aliquid ad faciendum impedimẽtum afferre. Manifeſtũ eſt itaque Deum omnino nihil poſſe pati, & omnia facere poſſe, præter ea ſola, q̃bus eius dignitas læderetur, eiuſque excellentiæ derogaretur, in quo tñ non eſt minus omnipotens. Hoc enim poſſe, non eſſet poſſe, ſed non poſſe. Nemo ergo Deum impotentem in aliquo dicere pręſumat, qui omnia poteſt quę poſſe, potentiæ eſt, & inde vere dicitur omnipotens.

Quibuſdam authoritatibus traditur, quòd ideo dicitur omnipotens, quia poteſt quicquid vult.

F EX quibuſdam tamen authoritatibus traditur, ideo vere dici omnipotens, quia quicquid vult poteſt. Vnde Aug. in Enchir. Non ob aliud veraciter vocatur omnipotens: niſi quoniam quicquid vult poteſt, nec voluntate cuiuſpiam creaturæ, voluntatis omnipotentis impeditur effectus. Idem in lib. de ſpiritu & litera. Non poteſt Deus facere iniuſta, quia ipſe eſt ſumma iuſtitia & bonitas. Omnipotens vero eſt, non ꝙ poſſit omnia facere: ſed quia poteſt efficere quicquid vult, ita vt nihil valeat eius voluntati reſiſtere quin compleatur, aut aliquo modo impedire eandem. Ioan. Chry. in homi. quadam de expoſitione ſymboli ait. Omnipotens dicitur Deus, quia poſſe illius non poteſt inuenire nō poſſe, dicẽte propheta, Omnia quæcunq; voluit fecit. Ipſe eſt ergo omnipotens, vt totum qđ vult poſſit. Vnde Apoſtolus, eius inquit voluntati quis reſiſtit? His authoritatibus videtur oſtendi, quòd Deus ex eo tantum dicatur omnipotens, quòd omnia poteſt quę vult, non quia omnia poſſit.

† c.96.to.3.

† cap.5. in ſententia. to.3.

† lib. 1. de ſymbolo fide. c. 1. to.9

† Hom.2. to.5.

† Rom.9.

¶ Præt. Summum bonum non pōt eſſe cauſa alicuius mali, ſicut nec ſumme calidum cauſa alicuius frigoris: ſed Deus eſt ſumme bonus. ergo nullum malum facere pōt. creatura autẽ hoc poteſt, non ergo quicq̃d creatura pt̃, & ipſe Deus poteſt.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ quicquid perfectionis in creatura eſt, totũ eſt exemplariter eductũ ex perfectione creatoris: ita tñ, ꝙ illam perfectionem imperfectius creatura habet, q̃ in Deo ſit. Et ideo potentia creaturæ inquantum deficit a repręſentatione diuinę potentię, deficit a pfecto poſſe. Vnde quod attribuitur ſibi ſm ꝙ eſt in tali gradu participata, non oportet ꝙ diuinæ potentiæ attribuatur. Sicut etiã dicimus eſſentiam lapidis exemplatam a diuina eſſentia: nec tamen dicimus deũ eſſe lapidem, ita etiã non dicimus Dei potentiam, eſſe potentiam ambulandi vel patiendi, q. proximum principium ambulationis & paſſionis: ita quòd ipſe ambulet vel patiatur. Sciendum tamen ꝙ gradus potentiarum ſicut & naturarum, diuina diſpoſitione ordinati ſunt, ſecundum ꝙ vna plus vel minus, deficit a perfectione diuinę potentię. Et ideo videndum eſt, ꝙ quamuis nullus actus proprius harum potentiarum, ſecundum gradus determinatos conueniat potentiæ diuinæ, ſicut principio proximo: tñ omnes actus proprij harum potentiarum egredientes ab eis ſecundum rationem ordinis in quo conſtitutæ ſunt, reducuntur in Deum ſicut in cauſam primam. Vnde quãuis non dicamus, ꝙ Deus poſſit ambulare vel pati, dicimus tamen ꝙ creat ambulationem & paſſionem in alijs. Sed actus qui egrediuntur a determinatis potentijs præter dictam rationem ordinis, nullo modo in cauſalitatem diuinę potentiæ reducuntur. non enim dicimus, quòd poſſit peccare, nec in alijs peccatum facere.

ET PER HOC patet reſponſio ad primum.

¶ Ad ſecundum dicendum ſecundum quoſdam, ꝙ ly praua, accipiendum eſt materialr̃, vt ſit ſenſus. Deus pōt facere praua. i. quæ modo praua ſunt, quæ tñ ſi ipſe faceret, praua non eſſent. Vel dicendum ꝙ loquit̃ conditionalr̃, vt intelligat̃ ſi vellet, cuius conditionalis, & añs eſt impoſ̃e & conſequens, & hoc nō eſt incōueniẽs, ſicut hæc, Si centũ ſunt minus q̃. v. ſunt minus q̃. x.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ poſſe peccare ſm Anſ. & Boe. non pertinet ad libertatem voluntatis: ſed magis eſt conditio voluntatis deficientis, inquantum eſt ex nihilo: ſed in hoc attenditur ratio libertatis, quòd poſſit hoc facere vel non facere, aut hoc vel aliud facere.

Anſel. de li. arbit. c.1. Boe. 5. de cōſ. proſa 2.

¶ Ad quartum dicendum, quòd aliquid eſt laudabile inferiori naturæ, quod in ſuperiori vituperabile eſſet, ſicut eſſe ferox in cane & leone eſt laudabile: ſed in homine vituperabile, ita & non peccare, cum poſſit eſſe laus hominis: ſed blaſphemia Dei, ſi de ipſo dicatur.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum Deus poſſit, quæ ſunt impoſſibilia naturæ.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd ea quæ naturæ ſunt impoſſibilia, Deus non poſſit. Sicut enim dicit Cōmẽ. in 8. Met. omnis alteratio eſt ab aliquo agente corporali: ſed Deus eſt agens incorporale. ergo videtur, quòd nulla alteratio a deo poſſit fieri in creatura inferiori, niſi mediãte motu ſuperioris corporis, quod eſt primum alterans non alteratum: ſed mediante illo motu nihil impoſſibile naturę fieri poteſt. ergo deus nihil naturę impoſſibile facere poteſt.

Tex.co.4.

¶ 2 Præt. Omnis impoſſibilitas vel neceſſitas, quæ eſt in propoſitionibus reducitur ad hoc primum principium, quòd eſt impoſſibile ſimul affirmare & negare ſecundum philoſophum in 4. Meta. ſed hoc dicitur deus nō poſſe, quòd affirmatio & negatio ſint ſimul vera. ergo nullum impoſſibile naturæ facere pōt.

Tex.9.

¶ 3 Pręt. Magis eſt impoſſibile quod eſt impoſſibile per ſe, q̃ quod eſt impoſſibile per accidens: ſed impoſſibile per accidens Deus facere non poteſt. ergo nihil eorum quæ per ſe ſunt impoſſibilia. probatio mediæ, Deus non poteſt facere, quòd illud quod eſt præteritum non fuerit, vt probatur authoritate Hiero. qui dicit, quòd cum cetera Deus poſſit non poteſt de corrupta facere virginem, & per Auguſt. in lib. contra Fauſtum & per philoſophum in 6. Ethic. vbi Agathonem commendat dicentem, hoc ſolo priuatur Deus, ingenita facere quæ facta ſunt. Sed præteritum non fuiſſe, non eſt impoſſibile niſi per accidens, quia hoc ipſum quod præteritum eſt, prius quàm fieret, contingens erat non eſſe, vt Sor. currere. ergo non poteſt facere illud quod eſt impoſſibile per accidens.

Ad Euſtoch. de cuſtodia virginitatis to.2. Lib.26.c.5. to.6. Cap. 3.

¶ 4 Præt. ſecundum Auguſt. Deus non poteſt facere aliquid contra rationes quas primitus indidit. Etiã quadã gl. ad Ro.11. dicitur, quòd Deus cum ſit author naturæ, nihil contra naturam facit: ſed ea quę ſunt naturæ impoſſibilia, videntur contra naturam eſſe. ergo nihil horum Deus facere poteſt.

Lib.6. ſuper Gen. ad literam ca.14. to.3. & cap. 13. ibidem. Gloſſa ordinaria i illud contra naturã in ſertus es. Ro.11.c.

E ¶ SED CONTRA. Qui omnia dicit nihil excludit: ſed in litera dicitur, & probatur, quòd Deus omnia poteſt. ergo ab eius omnipotentia impoſſibilia non excluduntur.

¶ 1 Præter. Hilar. dicit, ꝙ plus poteſt Deus facere, quàm nos poſſumus dicere, vt habitum eſt ſupra 19. diſtinct. quod probatur etiam ex hoc quod habetur Luc.1. Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum: ſed nihil ita eſt impoſſibile, quin nos dicere poſſimus, etiam contingere ſimul affirmare & negare, quod quidem philoſophi dixerunt, vt habetur in 4. Metaphy. ergo videtur, quòd omnia huiuſmodi Deus poſſit facere.

Lib. de trin. in exordio D.19.

¶ 2 Præt. Magis diſtat Deus & homo, quàm duo contraria: ſed Deus vniuit humanam naturam diuinæ. ergo multo magis poteſt facere, quòd duo contraria ſint ſimul in eodem, ex quo ſequitur, quòd affirmatio & negatio ſint ſimul vera, & ſi hoc poteſt, omnia poteſt.

4 ¶ Præt. Sicut cæcitas eſt contraria diſpoſitio viſioni, ita virginitas conceptui: ſed Deus fecit, vt virgo manens virgo, conciperet & mater eſſet. ergo poteſt facere vt cęcus manens cæcus viſum habeat. & ſic idem quod prius.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ poſſe importat reſpectum medium inter potẽtẽ & poſſibile, ſicut ſcire inter ſcientem & ſcibile: & ideo aliquid poſſe poteſt negari ex parte potentis, & aliquid ex parte poſſibilis. † Primo de ſymbolo fidei. c. 1. to.9. Nullũ autem poſſe quod ſine imperfectiõe eſt negatur de Deo, ex parte ipſius Dei potentis: ſed negatur ab eo ex parte eius poſſe defectiuum, qđ non eſt pure poſſe, ſed admiſtum cum non poſſe: † In Enchirid. cap.96. to.3. quia potentia eius defectum habere non poteſt. Vnde non conceditur, ꝙ ipſe poſſit peccare, vel aliquid huiuſmodi. Negatur etiam quandoque Deus aliquid poſſe ex parte ipſius poſſibilis, quod nullo modo rationẽ poſſibilis habere poteſt, & hoc dicimus impoſſibile eſſe ꝑ ſe. Et cuiuſmodi ſit hoc, inueſtigandum eſt. Sciendum igitur, ꝙ omnis potentia vel eſt ad eſſe, vel ad nõ eſſe, ſicut potentia, quæ eſt ad corrumpendum. Vnde, quicquid non poteſt habere rationem entis, vel non entis, illud non poteſt eſſe poſſibile, & ideo hoc qđ eſt idem ſimul eſſe & non eſſe, eſt in ſe impoſſibile, quia qđ eſt ens & non ens, neque eſt ens neque non ens. Et ideo dicitur Deus hoc facere non poſſe, non propter defectum potentiæ eius: ſed quia hoc deficit a ratione poſſibilis, ſicut dicitur non ſcire falſum quod a ratione ſcibilis deficit, & per conſequens dicitur non poſſe facere omne illud, in quo contradictio implicatur, & propter hoc, non poteſt facere, ꝙ illud quod præteritum eſt non fuerit, quia quod eſt neceſſe eſt eſſe dum eſt, & impoſſibile eſt non eſſe tunc dum eſt, & cum iſta neceſſitate & impoſſibilitate in præteritum tranſit, & hoc eſt quod Aug. dicit in lib. contra Fauſtum. 26.c.5.t.6. Si quis dicit, Deus quia omnipotens eſt faciat, vt quæ facta ſunt non fuerint, non K videt ſe hoc dicere, faciat vt quòd verum eſt eo ipſo quòd verum eſt, non ſit. Et ex hoc ſequitur vlterius, quòd nullum eorum poſſit [d] D.499. in quibus contrarium prædicati eſt in diffinitione ſubiecti, vt quòd faciat hoc, ſcilicet hominem non eſſe rationalem, vel triangulum non habere tres lineas. In hoc ipſo enim, quòd ponitur triangulus, ponitur tres lineas habere. vnde hoc eſt ſimul habere tres & non habere. Et ex hoc vlterius ſequitur, quòd non poſſit facere eſſe aliqua oppoſita ſimul in eodem, quia in diffinitione vnius contrarij eſt priuatio alterius, & in diffinitione priuationis eſt negatio, ſicut prius eſt in poſteriori. Sed quicquid in ſe non repugnat rationi entis, vel rationi non entis, hoc Deus poteſt facere: ſicut cælum nõ eſſe, vel eſſe alium mundum, vel inducere viſum, prius cæco & huiuſmodi. Hæc enim non ſunt in ſe impoſſibilia, ſed alicui.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd poſſet exponi, quòd hoc non poteſt fieri ſecundum ordinem naturalis operationis, quàmuis poſſit eſſe per actionem agentis ſupra naF tu-ram: niſi eſſet contra intentionem eius, qui hæc expreſſe de Deo inducit, & ideo in hoc errauit. nec eius authoritas recipiẽda eſt, quia huius contrarium etiam philoſophi tradunt. Dicit enim Auicen. quòd materia magis obedit principijs ſeparatis & conceptionibus eorum, quàm contrarijs agentibus in natura. trac. [illegible] c.3. Sed quicquid ſit de alijs, hoc de Deo firmiſſime tenendum eſt, qui virtutem ſuam cælo non alligauit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum hoc, quod aliquid eſt impoſſibile, reducitur in illud principium. vnde quod eſt impoſſibile per ſe, includit illud principium in ſe, & tale impoſſibile nõ poteſt ipſe Deus facere, vt ex dictis patet, In cor. art. & quod eſt impoſſibile alicui, includit dictum principium in ordine ſui ad illud, ſicut patet cum dicitur, quòd impoſſibile eſt mortuum reuiuiſcere: viuere enim per ſe poſſibile eſt, ſed in corpore mortuo non eſt potentia ad hunc effectum inducendum, & ex hoc eſt impoſſibile. vnde ſi poneretur poſſe viuere ex ſua virtute, ſimul poneretur eiuſdem rei habere potentiam & impotentiam, nec hoc facit Deus quando mortuum reſuſcitat, vt corpus per propriam potentiam viuendi viuat: † Poſt medium lib. ſed per potentiam quam ſibi confert.

¶ Ad tertium dicendum, quòd præterita non fuiſſe, poteſt accipi, vt impoſſibile per accidens, & vt impoſſibile per ſe. Si enim accipiatur ipſa res, quæ dicitur præterita, vt curſus Sortis, non habet impoſſibilitatem, niſi per accidens ſuum, quod eſt extra rationem eius, ſcilicet pręteritionem, & ipſa res in ſe conſiderata non dicitur Deo impoſſibilis. Poteſt enim hanc rem facere, ſcilicet, quòd Sor. non currat. Si autem accipiatur ſecundum quòd ſtat ſub hoc accidente, quod eſt præteritio, ſic eſt impoſſibile per ſe, & hoc dicitur Deus facere non poſſe, & ſimile eſt de hoc, quòd dicitur: Sor. non currere dum currit eſt impoſſibile, quia ratione adiuncti habet impoſſibilitatem per ſe.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Deus materiæ primæ indidit duplices rationes, ſcilicet cauſales vel obedientiales, per quas omnes natæ ſunt obedire Deo, vt fiat ex eis quicquid ei placuerit. Indidit etiam rationes ſeminales, ſcilicet principia actiua, per quæ effectus naturales exercentur, & contra has aliquando dicitur facere, in miraculis quæ facit. Sed proprie loquendo tunc etiam contra eas non facit: ſed præter eas, vel ſuꝑ eas. Super eas, qn̄ inducit effectum in quem natura nullo modo attingere poteſt, ſicut forma glorię in corporibus glorioſis. Pręter eas facit, qn̄ effectum quem natura inducere poteſt, ſine officio cauſarum naturalium producit. vt qn̄ aquam in vinum conuertit. Ioan. 2. Sed contra eas non facit, quia nec facit nec facere poteſt, vt cã naturalis actiua manẽs eadem ſm̃ ſpẽm, effectum eſſentialem alium habeat, ſicut non poteſt eſſe, ꝙ ſimul ſit eadem & alia. Sed bene poteſt deſtruere vnam naturam & facere aliã, abiicere vnam formam a materia, & inducere aliam: ſic enim & contra naturam aeris facit ignis, quando ipſum corrumpit.

Determinatio præmiſſarum auctoritatum.

SEd ad hoc poteſt dici, quòd Augu. vbi dicit. Omnipotens non dicitur, quòd omnia poſſit &c. tam ample & generaliter accipit omnia, vt etiam mala incluſderet, quæ Deus non poteſt, nec vult. Non ergo negauit eũ poſſe omnia, quæ conuenit ei poſſe. Similiter cum dicit, non ob aliud veraciter dicitur omnipotens, niſi quoniam quicquid vult poteſt, nõ negat eum poſſe etiam ea, quę non vult: ſed aduerſus illos, qui dicebant Deum multa velle, quæ non poterat, affirmat eum poſſe quicquid vult. & ex eo vere dici omnipotentẽ non ob aliud, q̃ quia poteſt quicquid vult. Sed caue quomodo intelligas, poteſt q̃cquid vult. An quicquid vult ſe poſſe, an quicquid vult facere, an quicquid vult fieri. Si enim dicas, ideo omnipotentem vocari, quia poteſt quicquid vult ſe poſſe. ergo & Petrus ſimiliter omnipotens dici poteſt, vel quilibet ſanctorum beatorũ, quia poteſt quicquid vult ſe poſſe. & poteſt facere quicquid vult facere. Non enim vult facere niſi quod facit, nec poſſe niſi quod I poteſt: ſed non poteſt facere quicquid vult fieri. Vult enim ſaluos fieri, qui ſaluandi ſunt, veruntamen eos ſaluare non valet. Deus autem quicquid vult fieri poteſt facere. Si enim vult aliquid fieri per ſe: poteſt illud facere per ſe & per ſe facit, ſicut cælum & terram per ſe fecit, quia voluit. Si autem vult fieri per creaturam, & per G eam operatur, ſicut per homines facit domos, & huiuſmodi artificialia, & Deus quidem ex ſe & per ſe poteſt. Homo autem vel angelus quantumcunque beatus eſt, non eſt potens ex ſe vel per ſe.

Oppoſitio.

H SEd forte dices nec dei filius poteſt a ſe, nec ſpirituſſanctus, ſed ſolus pater. Ille enim poteſt a ſe, qui eſt a ſe: filius autem quia non eſt a ſe ſed a patre, non poteſt a ſe ſed a patre, & ſpirituſſanctus ab vtroque. Ad quod dicimus, quia licet filius non poſſit a ſe, nec operetur a ſe, poteſt tamen & operatur per ſe, ſic & ſpirituſſanctus. Vnde Hilar. in vndecimo lib. de trin. Naturæ inquit, cui contradicis hæretice, hæc vnitas eſt, vt ita per ſe agat filius, ne a ſe agat, & ita non a ſe agit, vt per ſe agat. Per

ſe autem dicitur agere & potens eſſe, quia naturalem habet potentiam eandem, quã & pr̃ qui potens eſt & operaẗ: ſed q̃a illam habet a patre, nõ a ſe: ideo a patre non a ſe dr̃ poſſe & agere. Homo autem vel angel⁹ gratuitam habet potentiã, qua potens eſt. Ideo ergo vere ac ꝓprie Deus trinitas omnipotẽs B dicitur: quia per ſe, ideſt naturali potentia poteſt quicquid vult fieri, & q̃cquid vult ſe poſſe. Nihil enim vult fieri, quod non poſſit facere per ſe, vel per creaturas, & nihil vult ſe poſſe quod non poſſit, & omne qđ vult fieri, vult ſe poſſe: ſed non omne quòd vult ſe poſſe, vult fieri. Si enim vellet, fieret: quia voluntati eius nihil reſiſtere poteſt.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ſub diſtributione omnium nõ poteſt accipi niſi ens, vel non ens, ſed ea quæ diximus Deum non poſſe, neque ſunt entia ſimpliciter, neque non entia.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ dicta impoſſibilia quàmuis ore ꝓferri poſſint, tamen corde concipi non poſſunt, vt probat Philoſophus in 4. Meta. Text. 16. vnde non proprie & ꝑfecte ſunt verba.

¶ Ad ſeptimum dicẽdum, quòd Deus non coniunxit humanam naturam diuinæ, ita quòd eſſet eadem natura, vel ꝙ vna perſona ſecundum idem, eſſet De⁹ & homo, ſed ſecundum aliud & aliud, & ſic non eſt dubiũ quòd cõtraria in eodem coniungere poteſt: quia & natura hoc facit.

¶ Ad octauum dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile: quia cęcitas eſt priuatio ipſius viſus, vnde includit in ſe negationem eius: vnde non poteſt facere Deus ꝙ ſimul ſit cæcus & videns. Sed in ratione virginitatis, non includitur negatio maternitatis ſed negatio coniunctionis ad virum, & ideo ratio non procedit.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquid ſit iudicandum impoſſibile, ſecundum cauſas inferiores.

De pot. q. 1. ar. 4. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd aliquid non ſit iudicandum impoſſibile ſimpliciter ſecundum cauſas inferiores. Super illud primæ ad Corinth. 1. Stultam fecit Deus &c. Gloſſa ordinaria ibidẽ. ita dicit glo. ſapientiam huius mundi, Deus ſtultitiã fecit, oſtendens poſſibile quod ipſa impoſſibile iudicabat. Sed ſapientia huius mundi iudicat aliquid impoſſibile eſſe ſecundũ cauſas inferiores. ergo videtur quòd hoc ſtultum ſit dicere.

¶ 2 Præt. Conſtat quòd cauſa inferior impium iuſtificare non poteſt: ſed tamen non dicimus hoc eſſe impoſſibile, & ſimiliter nec mundum fore antequam eſſet, quem natura facere non poteſt. ergo videtur quòd non ſit aliquid dicendum impoſſibile ex eo, quòd cauſæ inferiori eſt impoſſibile.

¶ 3 Præt. Conſtat quòd illuminare cęcum & dare virgini conceptum naturæ eſt impoſſibile: & tamen iſta fieri potuerunt & facta ſunt. ergo videtur quòd ſecundum cauſas inferiores aliq̃d impoſſibile iudicandum non ſit.

SED CONTRA. Nihil Deo eſt impoſſibile, vt dicit Luc. 1. Si ergo ſecundum cauſam ſuperiorem tantum aliquid impoſſibile diceretur & poſſibile, nihil impoſſibile foret. ergo videtur quòd ſit iudicandum de impoſſibilitate ſecundum cauſas inferiores.

¶ Præ. Neceſſarium & impoſſibile ſunt contraria: ſed aliquid non dicitur neceſſarium propter neceſſitatem cauſæ primæ, vt Diſ. 38. qõ. vnica. ar. 5. ſupra dictum eſt, quia ſic omnia eſſent neceſſaria. ergo nec poſſibile & impoſſibileꝗ, iudicandum eſt ſecundum ſuperiores cauſas. E

RESPONDEO, Dicendum, quòd impoſſibile eſt dupliciter. Art. 2ãti. Aliquid enim eſt ex ſe impoſſibile, ſicut dictum eſt de his, quæ contradictionem includunt, & hæc iudicantur impoſſibilia abſolute, non per reſpectum ad cauſas ſuperiores, vel inferiores. Aliquid autem eſt impoſſibile, quod quantum in ſe eſt non habet rationem impoſſibilis ſed in ordine ad aliquid, & in iſtis diſtinguendum eſt: quia poſſibile poteſt dici ſecundum potentiam actiuam & paſſiuam, & vtroque modo dicitur aliquid poſſibile & impoſſibile ſimpliciter per comparationem ad ſuã cauſam proximam actiuam vel materialem, cuius conditiones effectus ſequitur, vt prius dictum eſt, Ibidem. verbi gratia: materia ſtatuæ remota, eſt terra & aqua, materia proxima cuprũ & lignũ. A Dicimus autem ex cupro poſſe fieri ſtatuam, non autem ex terra, hoc enim ſolum dicimus eſſe in potentia in aliquo abſolute, quod poteſt educi de materia vno motore, vt in 9. Meta. dicitur. Text. 13. Dicendum eſt ergo, quòd omnes effectus, qui ſunt immediate ipſius Dei non per cauſam ſecundam mediam, vt creatio mũdi creatio animæ, & glorificatio animæ, & huiuſmodi iudicãdi ſunt poſſibiles vel impoſſibiles ſecũdum cauſam ſuperiorem diuinã. Poſſunt nihilomin⁹ aliqui eorum iudicari poſſibiles ſecundum cauſas paſſiuas inferiores, quia cauſæ receptiuæ ſe habẽt in inferioribus, ſicut anima ſe habet ad corpus præparatũm per operationẽ naturæ, & ad gratiã li. ar. Sed illi effectus qui nati ſunt ex cauſis eſſe inferioribus proximis actiuis & paſſiuis iudicãdi ſũt poſſibiles, vel impoſſibiles [k] ſcũdum cauſas [d] inferiores: D. 324. ſicut in viſione cæci & in reſurrectione mortui, & huiuſmodi. Vita enim & viſio, ſunt effectus immediati cauſarum inferiorum, ſcilicet formarum vnitarum corpori.

DISTIN. XLIII.

A

[a] Opinio quorundam dicentium Deũ nil poſſe niſi quod facit.

QVidam tamen de ſuo ſenſu gloriantes, Dei potentiã ſub mẽſura coarctare conati ſunt. Cum eñ dicunt hucuſque poteſt Deus a & non amplius, quid hoc eſt aliud, quàm eius potentiã quæ infinita eſt cõcludere & reſtringere ad menſuram? Aiũt enim, non poteſt Deus aliud facere quàm facit, nec melius facere id quod facit, nec aliquid prætermittere de his q̃ facit. Iſtãq; primam ſuam opinionẽ veriſimilibus argumentis cauſiſque commentitijs, necnon & ſacra C

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſapientia mundi in hoc ſtulta reputata eſt, quia ita iudicauit hæc impoſſibilia naturæ, ita eſſe impoſſibia, quòd etiam Deus ea facere non poſſet. Aliquid tamen poteſt dici ſimpliciter impoſſibile, quod alicui eſt poſſibile, ſicut aliquid dicitur ſimpliciter album, quod ſcilicet aliquid ſui non eſt album. ¶ Et per hoc, patet reſponſio ad alia.

EXPOSITIO TEXTVS.

POTVIT Deus ſimul cuncta facere &c.} Non ſolũ ita, quòd conderet omnes ſpecies, ſed etiam omnia indiuidua ſpecierum, quæ in toto tempore fiunt, ſed ratio prohibuit, non quidem per contrarietatem, D ſed per incompoſſibilitatem: non enim poteſt eſſe quòd Deus aliquid faciat, & illud rationale non ſit. vnde ratio ſe habet ſicut determinans opus, & potentia ſicut exequens. {Quia non eſſet hoc poſſibile &c.} Et hoc etiam dicit Dio. in 8. ca. de di. no. & ponit exemplum, ſicut cum aliquid dicitur eſſe non ens. Hoc enim ipſum eſſe eſt non eſſe, ita & poſſe deficere ab eo quod eſt perfecte poſſibile, non eſt poſſe ſimpliciter. {Hoc autem vel angelus &c.} Sciendum quòd homo ex ſe, vel a ſe, nihil boni poteſt facere, quia iſtæ præpoſitiones de, & ab, denotant cauſam efficientem. vnde dicitur homo poſſe facere aliquid ab eo a quo potentiam habet, cõſtat enim, quòd quicquid boni habet ab alio habet. Sed per, denotat cauſam formalem. vnde quædã poteſt facere per ſe, ſcilicet quæ complentur principijs naturalibus, quædam autem non per ſe ſicut ea quæ fiũt per virtutem diuinam vt miracula, & huiuſmodi, & inde etiã eſt quòd filius dicitur omnia agere per ſe, ſed non a ſe.

DISTINCTIO XLIII.

DIVISIO TEXTVS.

HIC MAGISTER excludit errorem quorundam contra prædeterminata, qui Dei potentiam limitabant dicentes non ſimpliciter omnium eſſe Dei potentiam. Et diuiditur in partes duas. In prima improbat errorem eorum, inquantum limitabant Dei potentiam ad res quæ fiunt. In ſecunda, inquantum limitabant ad qualitatem earum, dicebant enim nec alia nec meliora poſſe Deum facere quàm quæ facit. 44. di. ibi {Nunc illud reſtat &c.} Prima in tres. In prima, narrat eorum poſitionem. In ſecunda, ponit probationes eorum & ſoluit eas. ibi {Iſtamque ſuam opinionem &c.} In tertia inducit authoritates ad veritatem p̄bandam. ibi {Fateamur ergo Deum &c.} {Iſtamque ſuam &c.} Hic ponit probationes eorum. Et diuiditur in partes tres. In prima, ponit quædam probabilia argumenta quæ habebant. In ſecunda, ponit quaſdam cauſas quas adinueniebant. ibi {Adijciunt illi quoque dicentes &c.} In tertia, ponit quaſdam authoritates quas inducebant ad ſuæ opinionis confirmationem. ibi {His autem hi diſpu. &c.} Probationes autem & reſponſiones, patent in litera.

QVÆST. I.

A

Circa hanc opinionē oportet duo quęrere ſecundum ꝙ duo ponebant.

Primo ponebant ꝙ non poteſt facere aliquid eorum quæ nō facit, & in hoc negabant infinitatem diuinæ potentiæ. Vnde primo, quæſtio ſit de infinitate diuinæ potentiæ. Secundo, ponebant Deum non poſſe nō facere ea quæ facit, & in hoc inducebāt Deum agere ex neceſſitate. Et ideo ſecunda quæſtio erit vtrum Deus agat ex neceſſitate.

Circa primū q̃runtur duo,

Primo, Vtrum potētia Dei ſit īfinita. Secundo. Vtrū omnipotentia ſua quę cōuenit ſibi ſm̄ infinitatem potētiæ, ſit creaturæ cōmunicabilis.

rum authoritatum teſtimonijs munire conātur dicentes. Non poteſt Deꝰ facere niſi quod bonum & iuſtum eſt fieri: non eſt autem iuſtum & bonū fieri ab eo niſi quod facit. Si ēm aliud iuſtum eſt & bonum eum facere quàm facit, non ergo facit omne quod iuſtum eſt & bonū eū facere: ſed quis audeat hoc dicere?

Secunda ratio.

B

ADdunt etiam: non poteſt facere niſi quod iuſtitia eius exigit, ſed non exigit eius iuſtitia, vt faciat niſi quod facit, non ergo poteſt facere niſi quod facit. Eademque iuſtitia exigit, vt & id non faciat quod non facit: non autem poteſt facere cōtra iuſtitiam ſuam: non ergo poteſt aliquid eorum facere quæ dimittit.

b Reſponſio ad prius dictum.

HIs autem reſpondemus duplicem verborum intelligentiā aperientes & ab eis inuoluta euoluentes, ſic. Non poteſt Deus facere, niſi quod bonum eſt & iuſtum, ideſt, non poteſt facere: niſi illud quod ſi faceret bonū & iuſtum eſſet, verū eſt: ſed multa poteſt facere quæ non bona ſunt nec iuſta, quia nec ſunt, nec erunt, nec bene fiunt: nec fient, quia nunquam fient. Itē quod ſecundo oppoſitum fuit, non poteſt facere niſi quod iuſtitia ſua exigit, & non poteſt id facere quod iuſtitia ſua exigit, vt non fiat. Dicimus, quia exactionis verbum de Deo congrue non dicitur, nec proprie accipitur, & in illis locutionibus, duplex eſt ſenſus. Si enim intelligas: nō poteſt facere niſi quod ſua iuſtitia exigit, ideſt niſi quod volūtas ſua iuſta vult, falſum dicis. Iuſtitia enim ipſius Dei ęquiſsima volūtas accipitur, qualiter accipit Auguſt. illa verba domini in Geneſ. loquentis ad Loth. Non poſſum quicquam facere donec illò intro eas, exponens, non poſſe inquit ſe dixit, quod ſine dubio poterat per potentiam, ſed non poterat per iuſtitiam, quaſi, poterat quidem, ſed non volebat, & illa voluntas iuſta erat. Si vero per hæc verba intelligis eum non poſſe facere niſi illud, quod ſi fieret iuſtitię eius conueniret, verum dicis. Similiter diſtingue illud. Non poteſt facere quod ſua iuſtitia exigit, vt non faciat, ideſt, non poteſt facere id quod ipſe qui eſt ſumma iuſtitia non vult facere, falſum eſt. Si autem his verbis intelligas eum non poſſe facere id quod iuſtitiæ eius conuenire non poteſt, verū dicis.

Gen. 19.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum potentia Dei ſit infinita.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd potētia Dei non ſit infinita. Sicut enim dicit Philoſophus in 3. Phyſi. Infinitum habet rationem partis & materiæ, & ita imperfecti: ſed potentia Dei eſt ꝑfectiſſima, ergo non debet dici infinita.

§.d.42.q.2. arti.2. Text.37.

¶ 2 Præt. Secundum philoſophum in 1. Phyſ. finitum & infinitum congruunt quantitati: ſed omne quantum eſt diuiſibile, cum igitur potentia diuina ſit ſimplex, videtur quòd neque finita, neque infinita dicenda ſit.

Text. 15.

¶ 3 Præt. Secundum philoſophos. Si eſſet aliqua potentia actiua, cui non reſponderet aliqua potentia paſſiua in natura, illa eſſet fruſtra: ſed nulla potentia paſſiua eſt ad recipiendum effectum infinitum, cum ergo potentia actiua Dei non ſit fruſtra, videtur ꝙ non ſit infinita.

Ex Ariſt. 5. Metap. tex. 37.

¶ 4 Præt. Nullum infinitum comprehendi poteſt, quia ſecundum Aug. in lib. de videndo Deum. illud comprehenditur cuius fines circunſpiciuntur, ſed intellectus diuinus comprehendit potentiam ſuam, cum totam potentiam ſuam Deus cognoſcat. ergo ſua potentia non eſt infinita.

Li. 83. quęſ. q. 16. to. 4. Et in epiſt. de videndo Deo 113. c. 6. to. 2.

F ¶ 5 Præt. Omnis potentia poteſt reduci in actum, ſi ergo potentia Dei ſit infinita, poterit actu infinita facere, ſed ſi actu infinita feciſſet: Aut aliquid poſſet facere amplius, & ſic infinito eſſet aliquid maius: Vel nihil amplius facere poſſet, & ſic impotens ex his quæ faceret redderetur, & ſua potentia ad opera eius finiretur, & infinita nō eſſet: quæ omnia impoſſibilia ſunt. ergo Dei potentia non eſt infinita.

SED CONTRA. In magnitudine infinita ſemper eſt virtus īfinita: ſicut philoſophi probant, ſiue ponatur magnitudo molis, quam tamen impoſſibile eſt eſſe infinitam, ſiue magnitudo virtutis, ſed in Pſal. dicitur, ꝙ magnitudinis eiꝰ non eſt finis. ergo virtus vel potentia eius eſt infinita.

Ex 8. Phyſ. tex. 58.

Pſal. 144.

RESPONDEO, Dicēdum, quòd infinitum poteſt dupliciter ſumi. Vel priuatiue, & ſic Deo non conuenit, nihil enim proprie loquēdo priuatiue de ipſo dici poteſt, vt ſupra dictum eſt. Vel negatiue, & ſic Deus dicitur infinitus ſecūdum Dam. quia nullo mō finit. Quòd qualiter ſit, inueſtigandum eſt. Quidā enim accipientes finitum & infinitum ſolum ſecundum ꝙ ſunt paſſiones quantitatis, non poterant in Deo inuenire infinitatem, niſi ſecundum quòd inueniebant in eo rationem quantitatis virtualis. Vnde dicebant Deum eſſe infinitū, quia virtus eius eſt infinita. Ideo accidit quòd quidam negauerunt eſſentiā Dei eſſe infinitam in ratione eſſentiæ conſideratam, & ſic a ſanctis eam videri aſſerebant: ſed iſtud erroneum eſt. Et ideo aliter dicendum, quòd ſecundum philoſophum in 5. Meta. finis, vel terminus multipliciter dicitur. Vno modo terminus quantitatis, ſicut punctus lineæ, & hoc modo dicitur a poſitione & a priuatione talis finis finitum & infinitum, ſecundum quòd eſt paſſio quantitatis, & ſic non ſunt in incorporeis. Dicitur alio modo finis, quantum ad eſſentiam rei, ſicut vltima differentia cōſtitutiua eſt, ad quā finitur eſſentia ſpeciei. Vnde illud quod ſignificat eſſentiam rei, vocatur diffinitio vel terminus. Et ſic dicitur vnumquodque finiri per illud quod determinat, vel contrahit eſſentiam ſuam, ſicut natura generis quæ de ſe eſt indifferens ad multa, finitur per vnam differentiam, & materia prima quæ de ſe eſt indifferens ad omnes formas (vnde & infinita dicitur) finitur autem per formam. & ſimiliter forma, quæ quantum in ſe eſt poteſt perficere diuerſas partes materiæ, finitur per materiam in qua recipitur. Et a negatione talis finis eſſentia diuina infinita dicitur. Omnis enim forma in propria ratione ſi abſtracte conſideretur, infinitatem habet, ſicut in albedine abſtracte intellecta, ratio albedinis non eſt finita ad aliquid, ſed tamen ratio coloris & ratio eſſendi determinatur in ea, & contrahitur ad determinatam ſpeciem. Et ideo illud quod habet eſſe abſolutum, & nullo modo receptum in aliquo, immo ipſemet eſt ſuum eſſe, illud eſt infinitum ſimpliciter, & ideo eſſentia eius infinita eſt & bonitas eius, & quicquid aliud de eo dicitur, quia nihil eorum limitatur ad aliquid, ſicut quod recipit in aliquo, limitatur ad capacitatem eius. Et ex hoc quòd eſſentia eſt[d] infinita, ſequitur, quòd potentia eius infinita ſit, & hoc expreſſe dicit in lib. de cauſis ꝙ ens primum habet virtutē ſimpliciter infinitã quia ipſummet eſt ſua virtus.

†Li. 2. cōtrā ſecūdā Epiſ. gaudentij, c. 22. to. 7.

Diſ. 7. q. 2. art. 2.

1. fid. orth. c. 2. 4. & 8.

Text. 22.

D. 1059. Propoſitione 16.

Tertia illorum ratio.

D

ADdunt quoque & alia, dicentes. Non poteſt Deus facere, niſi quod debet, non autem debet facere niſi quod facit. Si enim debet alia facere, non ergo facit omne quod debet. Si vero facit omne quod debet, nec poteſt facere niſi quod debet, non ergo poteſt facere niſi quod facit. Item: aut debet, dimittere quod dimittit ne faciat, aut nō debet. Si non debet non recte dimittit. Si vero debet dimittere. ergo non debet facere. Si autem non debet, nec decet, non oportet eū facer̄. Et ſi nō decet, nec oportet eū facere: ergo non poteſt facere. Non ergo poteſt facere niſi quod facit, nec poteſt illud dimittere quod facit quin faciat, quia debet illud facere, & quod debet facere, nō pōt illud dimittere. Sed vt mihi videtur, hoc verbnm, debet, venenū habet. Multiplicem enim & inuolutam continet intelligentiam, nec Deo proprie competit qui nō eſt debitor nobis, niſi forte ex promiſſo. Nos vero ei debitores ſumus ex commiſſo. Vt autem venenum euacuetur diſtingue verbi ſenſum. Non poteſt Deus facere niſi qđ debet, ideſt niſi quod vult, falſum eſt. Sic enim poteſt ipſe dici debere aliquid q̄a vult illud. Si autem dicatur nō poteſt niſi quod debet, ideſt, nō poteſt niſi illud, quod ſi faceret ei bene cōueniret, verū eſt. Addunt quoque illi dicētes. Nihil facit, aut dimittit: niſi optima & rationabili cauſa, licet nobis occulta ſit, ſecundum quam oportet eum facere, aut dimittere quæ facit, vel dimittit. Ratio enim penes eum eſt, qua illa facit & illa dimittit, quę ratio æterna eſt & ſemper manēs, præter quam non poteſt aliquid facere, vel dimittere. Illa ergo manente, non poteſt quod facit dimittere, nec quod dimittit facere, & ita nō poteſt facere: niſi quod facit. Et ad hoc reſpondemus, ambiguitatem locutionis determinātes. Cum enim dicitur ratio, vel cauſa optima penes Deum eſt qua facit cuncta quę facit, & dimittit ea quę dimittit, verum quidem eſt, quia in eo voluntas eſt equiſsima & rectiſsima, qua facit & dimittit quæ vult, contra quam facere non poteſt, nec pręter eam facere poteſt. Nec vtique contra eā faceret, nec præter eam, ſi ea q̃ facit dimitteret, vel quæ dimittit faceret, ſed eadem manente ratione & cauſa, alia potuit facere & iſta dimittere. Licet ergo ratio ſit penes eū qua alia facit & alia dimittit, poteſt tamen ſecundum eādem rationem, & dimittere quę facit, & facere quę dimittit. Ipſi autē addunt. Ratio eſt eum facere

AD PRIMVM ergo, dicendum, ꝙ illa obiectio procedit de infinito quod priuatiue dicitur, quod ſcilicet natum eſt habere finem & non habet, & ſic ratio eius conſiſtit in materia cum priuatione, & hoc Deo non competit.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd obiectio illa procedit de infinito ſecundum quòd dicitur a priuatiōe finis qui eſt terminus quantitatis.

¶Ad tertium dicendum, quòd potētia Dei actiua non eſt propter finem, ſed eſt finis omnium, & ideo quàmuis nulla potentia paſſiua adęquet eā, nō eſt fruſtra, quia fruſtra eſt ſecundum philoſophū in 2. Phyſ. quod eſt ad finem quem non inducit, aliæ tamen potentiæ actiuę & paſſiuę accedūt ad eam quantū p̄nt.

Text. 64.

¶Ad quartum dicēdum quòd de ratione comprehenſionis ſunt duo. Vnum eſt quòd fines eius rei apprehendantur vel contineantur, & ſic infinitum nullo modo comprehēditur, neque a finito neq; ab infinito, nec ſic Deus ſeipſum comprehendit, quia fines non habet. Aliud eſt ratione eius, ſ. nihil comprehenſi eſſe extra comprehenſorem, & ſic infinitum ſeipſum comprehendit, & ſic etiam intellectꝰ diuinus eſſentiam ſuam & potentiam comprehēdit, cum nihil extra ipſum eſt.

¶Ad quintum dicendum, quòd nullus effectus producitur p̄ aliquam potentiam per modum qui eſt cōtra rationem ipſius, ſicut potentia motiua nō facit omnes partes motus eſſe ſimul. iam enim non eſſet motus cum de ratione motus ſit ſucceſſio, & talis actus eſt in infinitum, ſecundum philoſophū in 3. Phyſ. qui ſcilicet ſemper eſt permiſtus potentiæ, & ideo non reducitur in actum niſi ſucceſſiue, & ideo non ſequitur quòd Deus poſſit facere eſſe in actu[d] omnia infinita quæ poteſt: quia iam infinita eſſent finita.

Tex. 6.

D. 736.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnipotentia Dei poſſit communicari creaturæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd omnipotentia Dei creaturæ communicari poſſit. Omnipotentia enim Dei non eſt dignior quàm ſua bonitas: ſed bonitas eius communicatur creaturis. ergo & omnipotentia.

¶ 2 Præt. Sicut habere omnem potentiam eſt de perfectione diuina, ita & habere omnium ſciētiā, & ēt ſciētia ad plura ſe extendit: quia ad bona & mala: ſed habere omnium ſcientiam communicatum eſt animæ Chriſti. ergo & habere omnipotentiam, & ſic omnipotentia videtur creaturæ communicabilis.

¶ 3 Præt. Fides facit omnia poſſibilia: quia nihil impoſſibile eſt credenti, ſicut habetur Mat. 17. ſed fides creaturæ infunditur. ergo & omnipotentia communicatur.

¶ 4 Præt. Sicut probatum eſt a philoſophis: omnis virtus ſeparata a materia eſt infinita, quia nō eſt accipere proportionem virtutis materialis ad virtutē ſubſtantiæ ſeparatę: ſed angeli qui ſunt creaturæ, ſunt ſubſtātię a materia ſeparatę ſecundum Dio. cum ergo Deus dicatur omnipotēs propter infinitatem ſuæ potentiæ, videtur ꝙ omnipotentia aliquibus creaturis cōmunicari poſſit.

Lib. de cauſis propo. 6.

7. cap. cœl hier.

SED CONTRA. Creatio vniuſcuiuſque pertinet ad Dei potentiam: ſed nulli rei cōferri poteſt, vt ſibimet creando eſſe conferat. ergo nulli rei createę omnipotentia conferri poteſt.

¶ Præt. Quicquid alicui creaturæ communicabile eſt de ꝑfectionibus diuinis, totum animæ Chriſti communicatum eſt: ſed ſibi non eſt communicata omnipotentia, vt in 3. huius dicitur. ergo nulli creaturæ communicabilis eſt.

Diſ. 14. q. 1. art. 4.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ virtus vel potentia ſemper cōſequitur eſſentiā. vnde impoſſibile eſt vt eſſentiæ finitę ſit virtus infinita. Impoſſibile eſt autem aliquam eſſentiam creatam eſſe infinitam, eo quòd eſſe ſuum non eſt abſolutum & ſubſiſtens, ſed receptū in aliquo. Si enim eſſet eſſe abſolutum, non differret ab eſſe diuino. Non enim poteſt eſſe pluralitas alicuius naturæ ſicut albedinis, vel vitę: niſi hoc modo quòd vnum ſit abſolutum, & aliud alteri coniunctum, vel vtrumque in diuerſis receptum, eo quòd ſubſtātia vniuſcuiuſque rei eſt ſimul, vt ex 5. Metaph. vnde ſicut nulli creaturæ poteſt communicari quòd ſit Deus, ita nō poteſt ſibi communicari quòd ſit infinitę eſſentiæ, & infinitę potentiæ, & quòd omnipotentiam habeat.

Text. 15.

E AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quicquid perfectionis eſt in creatura, totū eſt exemplatum a perfectione diuina, tamen perfectius eſt in Deo quam in creatura, nec ſecundum illum modum in creatura eſſe poteſt, quo in Deo eſt, & ideo omne nomen quod deſignat perfectionem diuinam abſolute, non concernendo aliquem modum, communicabile eſt creaturæ, vt potentia, ſapientia, bonitas, & huiuſmodi. Omne autem nomen concernens modum quo illa perfectio eſt in Deo, creaturæ incommunicabile eſt, vt eſt ſummum bonum, eſſe omnipotentem, & huiuſmodi.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd potentia ſignificatur p̄ egreſſum ab eſſentia. vnde ei quod habet eſſentiam finitam, potentia infinita communicari non poteſt: ſed ſcientia animæ eſt in recipiendo. vnde poteſt ſm̄ ꝙ vnit̄ alicui infinito vt obiecto, q̄ēm ſcientiam habere, & ſic aīa Chr̄i in verbo omnia videt.

¶Ad tertium dicendum, quòd ibi eſt accommoda diſtributio. Non enim virtus fidei abſolute ad omnia ſe extendit, ſicut ad creationem cœli & huiuſmodi: ſed tantum ad ea quæ faciunt ad confirmationem fidei, vt ſuſcitare mortuos, ſanare infirmos & huiuſmodi. Nec iſta etiam efficiuntur aliqua virtute creata, quæ ſit in credente: ſed virtute increata ad preces fidelis, & ideo dictum eſt ſupra quòd homo nec per ſe, nec a ſe iſta facit, hoc autem attribuitur potius fidei quàm alię virtuti, inquantum ea quæ creduntur, quodammodo miraculis probātur, vt habetur Mar. vl. Domino cooperāte & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis.

Cor, art.

¶Ad quartum dicendum, quòd ibi, & in 2. de cauſis dicitur, ꝙ virtus intelligentiæ creatæ non eſt infinita ſimpliciter, & ꝓbatur per hoc, quod ipſa virtus intelligētiæ non eſt ꝑ ſe ſubſiſtens, ſed eſt recepta in aliquo ſubſiſtente. Nulla enim intelligentia eſt ſua virtus, ſicut nec aliqua creatura. Dicitur tamen ibi quòd eſt infinita inferius & non ſuperius. Quod ſic exponitur ibidem: quia ſi comparetur virtus intelligentiæ ad ſuperius ſuum, ſcilicet Deum, manifeſtatur finita, inquantum non recipit diuinam virtutem in ſe, ſecundum ſuam totam infinitatem; ſed per modum poſſibilem ſibi. Sed in comparatione ad ea quę ſub ipſa ſunt dicitur infinita, inquantum in infinitū poteſt mouere & infinitos effectus producere per motū, ſecundum poſitionem philoſophorum qui ponunt intelligentias mouere orbes, ſicut etiam & virtus ſolis pōt dici infinita inferius, inquantum ſcilicet per eam poſſunt infinita generari, ſi mundus ſemper maneret.

Propoſitione 16.

Ex Ariſto. 12. Metaph. text. 47.

&ita nō poteſt facere niſi quod facit. Itē, Ratio eſt eum dimittere quæ dimittit, & non poteſt non dimittere, quod ratio eſt eum dimittere, & ita nō poteſt non dimittere quod dimittit. Et ad hoc dicimus, locutiones ambiguas eſſe, & ideo determinandas. Si enim cum dicitur, non poteſt facere niſi quod ratio eſt eum facere, intelligas eum non poſſe facere: niſi ea quæ rationabilia ſunt, & ea quæ ſi fierent rationabilia eſſent, verus eſt ſenſus. Si autem intelligas eum non poſſe facere alia rationabilia & bona, niſi ea quæ vult, & facit, falſus eſt intellectus. Itē, aliud adiungūt dicentes. Si poteſt G Deus aliud facere quàm facit, poteſt ergo facere quod non præſciuit, & ſi poteſt facere quod non præſciuit, poteſt ſine præſcientia operari, quia omne quod facturum ſe præſciuit facit, nec facit aliquid quod nō præſciuit. Quòd ſi pręter præſcientiam eius aliquid fieri impoſsibile eſt, omne ergo quod præſcitum eſt fieri neceſſe eſt, ergo aliud fieri quàm fit nulla ratione poſsibile eſt, non ergo poteſt a Deo fieri niſi quod fit. Hæc autem quæſtio de præſcientia facile determinari poteſt per ea, quæ ſuperius dicta ſunt, cū de præſcientia. ageretur.

QVAESTIO II.

B

Deinde quęrit de neceſsitate diuinę operationis.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum operetur ex neceſſitate naturæ.
Secundo. Vtrum operetur ex neceſſitate ſuæ iuſtitiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus operetur de neceſsitate naturæ.

1. p. q. 19. ar. 3. Et de ver. q. 23. ar. 4. & 1. cont. c. 27. 81. & 82.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd operetur per neceſſitatem naturæ. Dicit enim Dion. in 4. c. de di. no. Sicut noſter ſol nō ratiocinans, non eligens, K radios ſuos diffundit in omnia corpora, ita & diuina bonitas in omnia entia: ſed operari ſine ratiocinatione & electione eſt operari per neceſſitatem naturæ. ergo Deus ꝑ neceſſitatem naturæ operatur.

¶ 2 Præt. Omne agens per eſſentiam ſuam, agit per neceſſitatem naturæ: quia quod conſequitur ad eſſentiam alicuius rei inquantum eſt eſſentia, neceſſario ab ipſo conſequitur ſi eſſe ponatur: ſed Deus agit per eſſentiam ſuam cum ſit primum agēs, vt ibidem etiam Dio. dicit. ergo videtur agere ex neceſſitate naturæ.

Vbi ſupra.

¶ 3 Præt. Sicut Deus per ſe eſt bonus, ita etiam & per ſe neceſſarium, cum omnia ab ipſo neceſſitatem habeant, & omne quod eſt per aliud, reducitur ad id quod eſt per ſe: ſed in per ſe bono nihil eſt niſi bonum. ergo etiam in Deo per ſe neceſſario, nihil eſt niſi neceſſarium, & ita operatio eius neceſſaria eſt, & ex neceſſitate operatur.

¶ 4 Præt. Impoſſibile eſt cauſam neceſſarij non eſſe neceſſariā: F ſed omnia entia creantur per operationem diuinam, ſi igitur non eſſet neceſſaria nihil in mundo eſſet neceſſarium: ſed totū contingens, hoc autem eſt falſum & contra ſenſum & omnem ſcientiam. ergo videtur quòd Deus ex neceſſitate operetur.

SED CONTRA. Ab vno ſecundum neceſſitatem naturæ operante, nō eſt niſi vnum: quia ſecundū philoſophum, Idem ſemper facit idem, ergo ſi Deꝰ eſſet agēs per neceſſitatem naturę ab ipſo non eſſet niſi vnum immediate, & ab ipſo vno eſſet aliud, vel alia, & ſic deinceps: hoc autem eſt falſum & contra fidem, quæ Deum omnium entium creatorem confitetur & nullū aliū creatorem eſſe. ergo non agit ex neceſſitate naturæ.

2. de gener. tex. 56.

¶ Præt. Omnis agēs per neceſſitatem naturæ producit effectum coęuū ſibi, niſi impediatur: ſed virtus Dei quæ infinita eſt impediri non poteſt. Si ergo res ex H neceſſitate naturæ ageret, mundum ſibi coæternum creaſſet, qđ ēt contra fidem eſt. non ergo agit per neceſſitatem naturę.

Diſ. 38. et 39.

RESPONDEO, Dicendum, quòd omne quod eſt ex neceſſitate naturæ, vel eſt intentum, vel ordinatum ad finem, vel non. Et ſi quidem non eſt intentum, vel ordinatum ad finem, erit caſu, quia caſus nihil aliud eſt quàm natura agens præter intentionem, vt in 2. Phyſ. dicitur, & ſic monſtra in natura fiūt ex neceſſitate naturæ particularis huiꝰ indiuidui, quamuis ſint ordinata in finem a natura vniuerſali, vt corruptio vnius ſit generatio alterius: ſic autem non poteſt eſſe quòd Deus agat ex neceſſitate naturæ: quia ſequeretur quòd omnia caſu contingerēt, quaſi ea quæ accidunt ex neceſſitate materiæ, & ꝙ nulla natura intenderet finem, quod eſt contra Philoſophum in 2. Phyſ. Non enim intēdit natura creata finem, niſi inquantum a ſua cauſa eſt ordinata. Si autem eſt ordinatum ad finē, oportet quòd hoc ſit, vel ab alio ordinante ſeparato, vel ab ordinante coniuncto. Ab ordinante ſeparato, operationes I naturæ quæ ſunt ad finē certitudinaliter, tendunt in finē illū ex ꝓuiſione & ordinatione alicuius cauſæ ſic ordinantis. Vnde Themiſtius dicit, quòd natura agit quaſi eſſet mota ex cauſis ſuperioribus, ideſt inquantum eſt in ea quidem inſtinctus ab ordinatione ſubſtantiarum ſeparatarum. Sic etiam non poteſt eſſe quòd illud quod eſt a Deo, ſit hoc modo ordinatum in finem: quia ſic oporteret aliquid prius Deo eſſe, ex cuius directione & ordinatione ſuum opus intenderet, & conſequeretur finem. Relinquitur ergo, quòd ea quæ agūtur virtute naturæ ſuæ, ſint ordinata in finem ab ordinante coniuncto ipſi agenti, quod eſt ſapientia eius, & ita ea quę aguntur ab ipſo, procedunt ordine ſapientiæ eius, & per conſequens volūtate ipſius, qui amat hunc ordinem, & non ex neceſſitate naturæ, & hoc præcipue apparet in diſpoſitione cœlorum in quibus multa ſunt, vt numerus ſtellarum, & diſtantia earum, & quātitas orbium & K huiuſmodi, de quibus nulla poteſt ratio aſſignari niſi ex ordine ſapientiæ conditoris, quàmuis forte alicuius diuerſitatis quæ eſt in generabilibus & corporalibus poſſit ratio aſſignari ex diuerſitate materiæ, & propter hoc dominus frequenter in ſcripturis in oſtenſionem diuinitatis ſuæ remittit ad conſiderationem cœlorum, vt Iſa. 40. Leuate in cælum oculos veſtros &c.

Text. 51.

Tex. 52.

2. Phyſ. c. 4.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dio. non intendit aſſignare conuenientiam bonitatis diuinæ ad ſolem viſibilem quantum ad neceſſitatem agendi, ſed quantum ad vniuerſalitatem cauſandi, quod patet ex hoc, quòd continuo oſtendit radios diuinæ bonitatis vſque ad vltima entium diffundi.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut voluntas & eſſentia & ſapientia in Deo idem ſunt re, ſed ratione diſtinguuntur, ita ēt diſtinguuntur & operationes ſecundum rationes diuerſorum attributorum, quàmuis ſit vna tantum ipſius operatio, quæ eſt ſua eſſentia. Et ideo quia creatio rerum, quàmuis ſit operatio eſſentiæ eius, non tamen inquantum ſolum eſt eſſentia, ſed etiam inquantum eſt ſapientia & voluntas, ideo ſequitur conditionem ſcientiæ, & voluntatis, & quia voluntas libera eſt, ideo dicitur Deus ex libertate voluntatis res facere, & non ex naturæ neceſſitate.

¶ Ad tertiū dicendum, quòd quicquid in Deo eſt, eſt ſua eſſentia, & ideo totum eſt æternum & increatum & neceſſarium, ſed tamen effectus q ex eius operatione procedit, non neceſſario procedit, quia procedit ab operatione ſecundum ꝙ eſt a voluntate, & ideo producit effectum ſecundum libertatem volūtatis.

†De ſymbolo fid. li. 1. c. 1. tom. 9.

¶Ad quartum dicendum, quòd non eſt dicendum voluntatem Dei eſſe contingentem, aut operationem ipſius, quia contingentia mutabilitatem importat, quæ in Deo proprie nulla eſt, ſed tamen eſt ibi libertas voluntatis & operationis prout exit a voluntate.

†Ca. 4. to. 1.

Authoritatibus utuntur in aſſertionem ſuæ opinionis.

HIs autem illi ſcrutatores qui defecerunt ſcrutātes ſcrutinia, ſanctorum annectunt teſtimonia. Dicit enim Aug. in lib. de ſymbolo. Hoc ſolum non poteſt Deus quod non vult, per quod videtur nō poſſe facere aliquid niſi quod vult, ſed non vult niſi qđ facit, & ita videtur non poſſe niſi quod facit. Illud autem ita intelligendum eſt. Id ſolum nō poteſt Deus quod non vult, ſcilicet ſe poſſe. Idem in 7. lib. cōfeſ. ad Deum loquens ait. Nec cogeris inuitus ad aliquid quia volūtas tua nō eſt maior quàm potentia, eſſet autem maior, ſi teipſo tuipſe maior eſſes. Ex hoc videtur quòd Deus nō poſſit plura quàm vult, ſicut non vult plura quàm poteſt. Sicut enim voluntas non eſt maior potentia, ita nec potentia maior eſt voluntate. Ideoque ſicut plura non vult quàm poteſt, ita eum non plura poſſe quàm velle dicunt. Sed ad hoc dicimus, quia nec volūtas potentia, nec potentia voluntate maior eſt, quia vna & eadē res eſt potētia & voluntas, ſcilicet ipſe Deus, qui eſſet maior ſeipſo, ſi voluntas maior eſſet potentia, vel potentia volūtate. Nec hac authoritate negatur Deum plura poſſe quàm velle, quia plura ſunt ſubiecta eius potētiæ quàm voluntati. Fateamur itaque Deū plura poſſe facere quæ nō vult, & poſſe dimittere quæ facit. Quod vt certius firmiuſque teneatur, ſcripturæ teſtimonijs aſſeramus, Deum plura poſſe facere quàm faciat. Veritas ipſa ſecundum Matth. ait. B An putas, quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm. 12. legiones angelorum? Ex quibꝰ verbis patenter innuitur, quia & filiꝰ poterat rogare quod nō rogabat, & pater exhibere qđ non exhibebat. Vterque ergo poterat facere, quod non faciebat. Aug. etiam in Enchi. ait. Omnipotentis voluntas multa poteſt facere quæ non vult, nec facit, potuit enim facere vt 12. C legiones angelorum pugnarēt cōtra illos, qui Chriſtum cęperunt. Idem in eodē. Cur apud quoſdam non factæ ſunt virtutes, quę ſi factæ fuiſſent, egiſſent illi homines pœnitētiam, & factę ſunt apud eos qui non erant credituri? Tunc non latebit quod nunc latet. Nec vtique iniuſte Deus noluit ſaluos fieri, cum poſſent ſalui eſſe ſi vellent. Tunc in clariſsima ſapientiæ luce videbit quod nūc D piorum fides habet, antequam manifeſta cognitione videatur quàm certa & immutabilis, & efficaciſsima ſit voluntas Dei, ꝙ multa poſſit & non velit, nihil

†Cap. 28.

† Cap. 95. to. 3.

ARTIC. II.

b Vtrum Deus agat de neceſſitate iuſtitiæ.

2. cōt. c. 28. & 29.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Deus agat de neceſſitate iuſtitiæ. Sicut enim dicit glo. ſuper illud. 2. ad Timo. 2. Seipſum negare non poteſt, ſeipſum negaret ſi iuſtitiam ſuam dimitteret quæ eſt ipſe: cum igitur neceſſarium ſit Deum ſeipſum nō negare, videtur ꝙ ex neceſſitate iuſtitiæ agat.

Glo. ordinaria ibidem.

¶ 2 Præt. Quicquid nō eſt iuſtum ſi fiat, iniuſte & contra iuſtitiam fit: ſed Deus nihil poteſt facere iniuſte & contra iuſtitiam, quia ſic poſſet peccare. ergo videtur quòd de neceſſitate iuſtitiæ agat.

¶ 3 Præt. Cauſæ naturales dicuntur agere per neceſſitatem naturæ, eo quòd determinatæ ſunt ad vnum: ſed voluntas Dei immutabiliter determinata eſt ad iuſtitiam. ergo videtur quòd agat de neceſſitate iuſtitiæ.

¶ SED CONTRA. Ioan. 2. Dicitur in Glo. Deus miſericors paratus ſaluare per miſericordiam, quos non poteſt per iuſtitiā, & ita videtur quòd non de neceſſitate iuſtitiæ agat.

¶ Præt. Conſtat quòd ſaluare illos qui ſunt in inferno, nō eſt iuſtitiæ, ſed magis contra iuſtitiam videtur: ſed ſicut legitur ad preces beati Greg. dominus Traianum imperatorem idolatram & ob hoc in inferno damnatum, ab inferis reuocauit & vitę reſtituit. ergo videtur quòd non agat de neceſſitate iuſtitię.

In legenda beati Greg. lib. 2. c. 44.

¶ 6 Præt. Si non poteſt agere niſi ſecundum iuſtitiam, aut hoc intelligitur de iuſtitia creata, aut de iuſtitia increata: ſed non de iuſtitia creata, quare illa quæ eſt non regulatur: nec etiam de iuſtitia increata, quia illa, potentiæ non contrariatur nec voluntati. ergo videtur ꝙ non agat de neceſſitate iuſtitiæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Deum agere de neceſſitate iuſtitiæ poteſt intelligi dupliciter: Aut ita, quòd nihil poſſit agi ab eo quod ſi fieret iuſtum non eſſet, & ſic verum eſt: ſicut enim non poteſt facere aliquid quod ſi fieret non eſſet volitum ab eo, & quod non eſſet ſcitum ab eo, ita eſt de iuſto. Nihil enim poteſt facere, quod ſi fieret non eſſet iuſtum. Aut A poteſt intelligi quòd ex iuſtitia ſua determinetur ad aliquod vnum faciendum, ita quòd aliud facere non poſſit, & ſic falſum eſt. Et huius ratio eſt, quia quandocunque tota determinatio operis eſt ex parte operantis, in operante eſt determinare ad hunc modum hoc, vel illud. Quando autem ipſum opus ex ſe determinatum eſt, non eſt vlterius in operante. verbi gratia. In operibus humanis aliquid quantum eſt de ſui natura, eſt indifferens, vt ſedere, vel non ſedere, & vtrumque determinatur ad hoc quòd eſt eſſe virtuoſum ex parte hominis, qui adhibet debitas circunſtātias. vnde ex neceſſitate iuſtitiæ ad neutrum cogitur, ſed quodcunque faciat, iuſtū erit debitis circūſtantijs adhibitis ex ordine rationis. Aliquid autem eſt ex ſua forma determinatū ad vnū ſicut mētiri, quod in ſe malum eſt, vel ſeruare ęqualitatem iuſtitiæ, quòd in ſe bonum eſt, quorum nec vnū præterire, nec alterum facere ſine iniuſtitia poſſumus. Dico ergo, ꝙ quicquid eſt ordinatum, iuſtum, vel bonū in rebus creatis, totum eſt ex ipſa voluntate Dei ordinante, & ideo ex neceſſitate iuſtitiæ non facit hoc, quin aliud etiam facere poſſet, quia modus ordinis quem circa hoc ponit, etiam circa aliud ponere poſſet: ſicut enim ſcientia ſua eſt cauſa verorum creatorum, econtrario ſcientiæ noſtrę, ita & iuſta voluntas ſua eſt cauſa iuſtorum, vnde ſi aliud faceret, illud iuſtum faceret, & iniuſtus ipſe non eſſet.

Vbi ſupra.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iuſtitia poteſt accipi dupliciter. Vel ipſa ordinatio diuinæ voluntatis quæ in Deo eſt, & ſic non poteſt facere præter iuſtitiam, ſicut non poteſt facere præter ſcientiam. Aut poteſt accipi ſecundum quòd ex ordine volūtatis ſuæ determinatur iuſtitia in aliquo opere cauſato, & præter illam iuſtitiam facere poteſt, nec ſeipſum negaret, quia in hoc etiam quod faceret, ordo ſuæ iuſtitiæ appareret, & ideo nec contra iuſtitiā faceret, nec iniuſte. ¶Et ꝑ hoc patet reſponſio ad ſecundum.

E

¶Ad tertium dicendum, quòd quàmuis voluntas Dei ſit immutabilis determinata ad iuſtitiam, tamen ordo iuſtitiæ non eſt determinatus ad hanc rem, vel ad illam. vnde non ſequitur quòd ex neceſſitate iuſtitiæ hoc vel illud faciat.

¶Ad quartum dicendum quòd iuſtitia dicitur dupliciter d de Deo. Vno modo retributio pro meritis, & hoc reſpondet iuſtitiæ cuilibet ſpecialiter dictę, & quia hoc attendit ęqualitatem & ordinem ex parte ipſarum rerum, ideo Deus hanc iuſtitiam quandoque prætermitit, & ſecundum miſericordiam ꝓcedit opus eius. Alio modo dicitur iuſtitia decentia diuinæ bonitatis, cui reſpondet in politicis iuſtitia communiter dicta, q̄ eſt communis virtus ſecundum philoſophum in 5. Ethic. & qa hoc reſpicit ordinem ex parte ipſius Dei, ideo præter hanc Deus nūquam facit, nec facere poteſt: nihil enim poteſt facere quod ipſum non deceat, & huic iuſtitiæ non repugnat liberalitas

D. 202.

Cap. 3.

litas quæ alicui confert id quod ſibi debitum non eſt, & hoc eſt F Dei miſericordia, qua etiam peccatoribus dignis morte, gratiam infundit, vt digni ſint vita, & ſic ponit alium ordinem in re ipſa, vt ſcilicet quod ex culpa ordinabatur ad pœnam, ex gratia ordinetur ad gloriam.

autem quod non poſsit velit. Idem in lib. de natura & gratia. Dominus Lazarum ſuſcitauit in corpore. Nunquid dicendum eſt, non potuit Iudam ſuſcitare in mente? Potuit quidẽ ſed noluit. His authoritatibus alijſque multis aperte docet, G quòd Deus multa poſsit facere quę non vult, quod etiam ratione probari poteſt. Nõ enim vult Deus omnes homines iuſtificare, & tamen quis dubitat eum poſſe? Pót ergo Deus aliud facere quàm facit, & tamen ſi aliud faceret, alius ipſe non eſſet. Et poteſt aliud velle quàm vult, & tamen eius volũtas nec alia, nec noua, nec mutabilis aliquo modo poteſt eſſe. Quòd & ſi poſsit velle quod nũquam H voluit, nec tamen nouiter, nec noua voluntate, ſed ſempiterna tantum voluntate velle pót: pót enim velle quod ab ęterno poteſt voluiſſe, habet enim potentiam volendi & nunc & ab æterno, quod tamen nec modo vult, nec ab ęterno voluit.

Con. Pelagianos de Natu. gra. c. 7. tomo. 7.

¶ Ad quintum dicendum, quòd idem eſt de Traiano qui forte poſt. 300. annos ſuſcitatus eſt, & de alijs qui poſt vnũ diem ſuſcitati ſunt: de omnibus enim dicendũ eſt, quòd nõ finaliter dãnati erãt, pręſciebat enim Deꝰ eos ſanctorum precibus a pęnis liberandos, & vitę reſtituendos, & ſic ex liberalitate bonitatis ſuæ, eis veniam cõtulit, quamuis ęternã pœnam meruiſſent. Nõ enim eſt ſimile de ipſo in quem ſolũ peccatur, & de alio iudice. vnde & Deus libere remittere pót ſine vllius offenſã. Non alius iudex qui punire habet culpã in alium, vel in rem publicã, vel in Deũ commiſſam, vnde & pœnam licite remittere non poteſt.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd dicitur Deus non poſſe iniuſte facere non ꝓpter iuſtitiæ ſuæ contrarietatem ad ſuam potentiam: ſed propter iuſtitiæ incompoſſibilitatem. Hęc enim duo ſunt incompoſſibilia, quòd Deus aliquid faciat, & illud iuſtum non ſit. ¶ His autem reſpondemus &c. } Solutio Magiſtri in hoc conſiſtit, quòd cum dicitur: Deus non poteſt facere: niſi quod iuſtum eſt, hoc quod dico iuſtum, poteſt intelligi I prius coniungi cum hoc verbo, eſt, a quo reſtringitur ad ſtandum pro præſentibus, quàm cum hoc verbo poteſt, & ſic falſa eſt. Eſt enim ſenſus: Deus non poteſt facere: niſi id quod modo iuſtum eſt, quod falſum eſt. Poteſt enim facere quædã quæ modo nihil ſunt. Vel pót prius intelligi coniungi cũ hoc verbo, poteſt, habente vim ampliandi, quàm cum hoc verbo, eſt. Et in hoc ſenſu eſt vera, quia ſic hoc nomen iuſtum ſupponit pro præſenti confuſo, non ſecundum aliquod determinatum tempus. Et eſt ſenſus, Deus non poteſt ſeruare aliquid quod non eſt iuſtum, in quocunque tempore ponatur ab eo factum. & per modum iſtum ſoluuntur omnes obiectiones.

DISTINCTIO XLIIII.

DIVISIO TEXTVS.

HIC EXCLVDIT prædictorum errorem quantũ ad hoc quòd ponebant potentiam Dei limitari ad qualitatem rerum. Et diuiditur in partes duas. In prima excludit errorem. In ſecunda determinat quandam quæſtionem per quam videbať in diuina potentia diminutio poni. ibi {Præt. Quęri ſolet &c.} Prima in Duas. In prima inquirit: vtrum Dei potentia limitetur ad rerum bonitatem. In ſecunda inquirit: vtrum limitetur ad rerum modum. ibi {Poſt hoc conſiderandum eſt &c.} Circa primum duo facit. Primo excludit rationem eorum qui ponebant Deum non poſſe res meliores facere quàm faciat. Secundo per rationem deſtruit eorum poſitionem. ibi {Verum hęc ab eis reſponderi &c.} Sententia in litera plana eſt.

QVAESTIO I.

A

Hic quatuor quęruntur.

Primo. Vtrũ Deus vnãquãq; rẽ potuerit meliorẽ facere q̃ fecit.

Secundo. Vtrũ potuerit melius facere ipm vniuerſum.

Tertio. De qbuſdam excellentiſſimis creaturis, vtrũ Deus eas facere potuerit meliores.

Quarto. Vtrũ olim Deus quicquid potuit facere, & modo poſſit.

DISTIN. XLIIII.

A

An Deus poſſit facere aliquid melius quam facit.

NVnc illud reſtat diſcutiendum, vtrum melius aliquid poſsit facere quàm facit. a Solent enim illi ſcrutatores dicere, quòd ea quę facit Deus, non poteſt meliora facere, quia ſi poſſet facere, & non faceret, inuidus eſſet, & non ſummę bonus. Et hoc ex ſimili aſtruere conantur. Ait enim Aug. in li. 83. q. Deus quẽ genuit, qm meliorem ſe generare non potuit, nihil .n. Deo melius, debuit ęqualem. Si .n. voluit & non potuit, infirmus eſt. Si potuit & noluit, inuidus. Ex quo confirmať ęqualem genuiſſe filium. A ſimili volunt dicere, quòd ſi poteſt Deus rem meliorem facere quàm facit, inuidus eſt. Sed non valet huius ſimilitudinis inductio, quia filium genuit de ſubſtãtia ſua.

ARTIC. PRIMVS.

a Vtrum Deus potuerit facere aliquam creaturam meliorẽ quàm fecerit.

Q. 50. to. 4. 1. p. q. 25. arti. 6.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Deus nullam creaturam meliorem facere potuerit quàm ſit, quia ſecundum Dio. & Pla. optimi eſt, optima adducere: ſed optimo nihil melius poteſt eſſe. ergo his q̃ Deus fecit qui optimus eſt, nihil melius eſſe poteſt.

Ca. 4. de di. no. In cõuiuio de Amore. c. 4.

¶ 2 Præt. Secundum Baſi. accipere a patre, filio cum omni creatura commune eſt: ſed in his quæ ſunt vnius rationis tenet idẽ modus arguendi. ergo cum Aug. arguat ex hoc quòd in Deo inuidia eſſe non poteſt, quòd filium meliorem quàm genuit generare nequiuerit, videtur etiam quòd res creatas meliores quàm ſint facere non potuerit.

Baſil. li. 2. cõtra Eunomium poſt medium. Aug. contra Maximinũ 7. tom. 6.

¶ 3 Præt. Effectus qui producitur a cauſa ſecundum totam ſuã potentiam, non poteſt ab ipſa melior fieri, ſed quãlibet creatura Deus operatur tota ſua potentia, quia per eſſentiam ſuã quæ indiuiſibilis eſt. ergo nullam rem meliorem poteſt facere quàm ſit.

¶ 4 Præt. Vna res non deficit a bonitate alterius, niſi per hoc quòd deficit a participatione diuinę bonitatis, iſte autem defectus non ex parte Dei eſt, qui æqualiter ſe habet ad omnes creaturas ſecundum Diony. ſed ex parte ipſius rei quæ magis, vel minus bonitatis diuinæ capax eſt. ergo videtur quòd Deus vnamquamque rem meliorem nõ poſſit facere quàm ſit.

Di. c. 3. de diui. no.

SED CONTRA. Cuilibet finito poſſibilis eſt additio: ſed cuiuſlibet creaturæ bonitas finita eſt. ergo poteſt ſibi fieri additio, ſed quicquid poteſt fieri, Deus qui omnipotens eſt facere poteſt. ergo videtur quòd quamlibet rem meliorem facere poſſit.

K ¶ Præt. Quicquid natura facit & Deus facere poteſt, ſed operatione naturæ mutantur res in melius, vt homo de pueritia in iuuentutem. ergo & Deus res meliores poteſt facere quàm ſint.

RESPONDEO, Dicendum, quòd vniuſcuiuſque rei in ſe conſideratę eſt duplex bonitas ſicut & duplex eſſe cum ens & bonum conuertantur, ſcilicet bonitas eſſentialis, vt homini eſſe viuum & rõnale, & bonitas accidentalis, vt ſanitas, ſcientia, & huiuſmodi. Loquendo de bonitate accidentali, vnicuique rei maiorem bonitatem Deus conferre potuiſſet. Loquendo autem de bonitate eſſentiali, qualibet re creata meliorem aliam rem facere potuiſſet, non tamen potuit hanc rem facere eſſe maioris bonitatis. Quia ſi adderetur ad bonitatem eſſentialem aliquid, non eſſet eadem res, ſed alia: quia ſecundum philoſophum in 8. Metaph. ſicut numeris vnitas addita, vel ſubtracta ſemper variat ſpeciem, ita in diffinitionibus differentia addita, vel ſubtracta, verbi gratia, ſi diffinitioni bouis addatur rationale, iam non erit bos, ſed alia ſpecies, ſcilicet homo. ſi ſub-

Text. 10.

trahatur ſenſibile, remanebit viuens vita arborum. Vnde ſicut A Deus non pót facere ꝙ ternarius manẽs ternariꝰ, hẽať quatuor vnitates, quàmuis quolibet numero maiorem numerum facere poſſit, ita non poteſt facere, quòd hæc res maneat eadem, & maiorem bonitatem eſſentialem habeat, vel minorem. Ex omnibus enim his ſequeretur, quòd affirmatio & negatio eſſent ſimul vera, qđ Deus non poteſt facere, vt dictum eſt.

Di. 42. q. 2. art. 2.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quælibet res in ſe cõſiderata, non eſt optima, niſi forte inquantum attingit omnẽ bonitatem ſuam eſſentialem, ſicut ſi diceretur ternarius eſſe maximus, quia attingit quantitatem ſuæ ſpeciei, ſed in ordine ad vniuerſum eſt optima, ſicut Augu. dicit.

In Enchi. c. 10. tom. 3.

¶ Ad ſcđm dicẽdũ, ꝙ quàmuis accipere a patre ſit commune filio cum omni creatura cõmunitate analogię, tamen habere per naturam eſt ſibi propriũ, ſicut ipſemet dicit. & ideo æqualitas paterna debetur ſibi per naturam. Vnde ſi non ęqualem genuiſſet cũ potuiſſet, Deus pater inuidus eſſet, quia ſubtraxiſſet dignitatem filio, quam deberet & poſſet habere. Sed creatura nunquam poteſt pertingere ad æqualitatem Dei, nec alia menſura bonitatis ſibi debetur, quàm ſecundum determinationem diuinæ voluntatis, & ideo nulla inuidia in Deo reſultat, ſi rem meliorem facere potuit quàm fecerit. Et hoc eſt quod Hila. dicit quòd omnibus creaturis ſubſtantiam, Dei voluntas attulit: ſed filio natura dedit.

De ſynodis

Ideoque ſi poſſet gignere æqualem & non gigneret, inuidus eſſet, alia vero quæ non de ſubſtantia ſua facit, meliora facere poteſt.

Quæſtio qua illi arctantur.

B

VErum hic ab eis reſponderi depoſco, cur dicunt rem aliquam ſiue etiam rerum vniuerſitatem, in qua maior conſummatio expreſſa eſt, non poſſe eſſe meliorem quàm eſt, ſiue ideo quia ſumme bona eſt, ita vt nulla omnino boni perfectio ei deſit, ſiue ideo quia maius bonũ quod ei deeſt, capere ipſa nõ valeat. Sed ſi ita ſumme bona dicitur, vt nulla ei perfectio boni deſit, iam creatura creatori æquatur. Si vero iam non poteſt melior eſſe, quia bonum amplius quod ei deeſt, capere ipſa non valet, iam hoc ipſum non poſſe, defectionis eſt, non conſummationis, & poteſt eẽ melior ſi fiat capax melioris boni, quod ipſe poteſt qui eã fecit. B Poteſt ergo Deus meliorẽ rem facere quàm facit. Vnde Auguſt. ſuper Geneſ. Talem potuit Deus hominem feciſſe, qui nec peccare poſſet nec vellet, & ſi talem feciſſet, quis dubitat eum meliorẽ fuiſſe? Ex prædictis conſtat, ꝙ pót Deus & alia facere q̃ facit. & q̃ facit meliora ea facere q̃ facit.

C

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis Deus producat vnumquodque creatum tota ſua potentia infinita, non tamen ſequitur quantitas bonitatis in effectu: niſi ſecundum voluntatem opificis, quæ ſe habet vt imperans ad opus, quod potentia exequendo educit.

¶ Ad quartum dicendũ, ꝙ diuerſus gradus in entibus, non tantum eſt ex parte rerum, quarum capacitates abinuicem diſtãt, D ſed etiam ex ordine ſapientiæ diſponentis, quæ diuerſas capacitates rebus tribuit, quibus poſtmodum ſecundum prouidentiam ſuam dona ſua largitur, quæ pro diuerſitate capacitatum a Deo ordinatarum, diuerſimode a diuerſis participantur.

In corp. art.

¶ Ad alia patet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Deus potuerit facere uniuerſum melius.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd vniuerſum Deus melius facere non potuerit, quia ſecũdum Augu. ſunt bona quæ condidit Deus etiam ſingula, ſimul autem omnia valde bona: ſed eo quod eſt ſuperlatiue bonum nihil melius eſſe poteſt. ergo vniuerſo nihil melius eſſe poteſt.

In Enchi. c. 10. tom. 3.

¶ 2 Præt. Vniuerſum includit omne bonum, ſed nihil poteſt eſſe omni bono melius. ergo Deus non potuit vniuerſum melius facere.

¶ 3 Præt. Secundum Diony. bonum & melius inueniũtur in rebus ſcđm quòd q̃dã participant plures de bonitatibus diuinis quàm aliæ, ſicut ea quæ viuũt præferunť exiſtentibus tantum, & ſic deinceps: ſed omnes perfectiones diuinæ, creaturæ communicabiles, creaturis aliquibus communicatæ ſunt. ergo videtur quòd vniuerſum melius eſſe non poſſit.

De diu. no. cap. 4.

¶ 4 Præt. Quanto aliquid magis eſt ordinatum melius eſt, vnde & malum diffinitur ab Augu. per priuationem ordinis: ſed in vniuerſo nihil eſt inordinatum, cum & ipſum malum ordinatum ſit a Deo, vt ſupra dictum eſt. ergo videtur quòd vniuerſum melius eſſe non poſſit.

Ibidẽ c. 11. to. 3. Et lib. 83. qõ. q. 6. tom. 4. Diſ. 36. q. 1. art. 2.

SED CONTRA. Secũdum Philoſophum albius eſt quod eſt nigro impermiſtius. ergo etiam melius eſt quod eſt impermiſtius malo: ſed Deus potuit facere vniuerſum in quo nihil mali eſſet. ergo cum in hoc vniuerſo multa ſint mala, videtur quòd Deus vniuerſum melius facere potuerit.

Paulo ante finem. 3. Topicorum. loco. 66.

¶ 2 Præt. Si maiori ęquale addatur, totum fiet maius. ergo & ſi meliori melius addatur, totum fiet melius: ſed angelus eſt melior quam lapis. ergo duo angeli ſunt aliquid meliꝰ quàm angelus & lapis. ergo & ſi q̃libet pars vniuerſi eſſet angelus, vniuerſum multo melius eſſet, hoc autem Deus potuit facere. ergo &c.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ ſecundum Philoſophum in 11. Meta. bonum vniuerſi conſiſtit in duplici ordine, ſcilicet in ordine partium vniuerſi adinuicẽ, & in ordine totius vniuerſi ad finẽ qui eſt ipſe Deus, ſicut etiam eſt in exercitu ordo partium exercitus adinuicẽ, ſecundũ diuerſa officia, & eſt ordo ad bonum ducis, quod eſt victoria: & hic ordo eſt præcipuus, ꝓpter quem eſt primus ordo. Accipiendo ergo bonum ordinis qui eſt in partibus vniuerſi adinuicem poteſt conſiderari, vel quantum ad partes ipſas ordinatas, vel quantum ad ordinem partium. Si quantum ad partes ipſas, tunc poteſt intelligi vniuerſum fieri melius: Vel ꝑ additionem plurium partium vt ſcilicet crearẽtur multę aliæ ſpecies & implerentur multi gradus bonitatis qui poſſunt eſſe, cum etiam inter ſummam creaturam & Deum infinita diſtantia ſit: & ſic Deus melius vniuerſum facere potuiſſet & poſſet: ſed illud vniuerſum ſe haberet ad hoc, ſicut totum ad partem, & ſic nec penitus eſſet idem, nec penitus diuerſum, & hęc additio bonitatis eſſet per modum quantitatis indiſcretę: Vel poteſt intelligi fieri melius quaſi intenſiue, quaſi mutatis omnibus partibus eius in melius, quia ſi aliquę partes meliorarentur, alijs non melioratis, non eſſet tanta bonitas ordinis, ſicut patet in cithara, cuius ſi omnes chordę meliorantur, fit dulcior armonia, ſed quibuſdam tantum melioratis, fit diſſonãtia. Hæc autem melioratio omnium partium, vel poteſt intelligi ſecundum bonitatem accidentalem, & ſic poſſet eſſe talis melioratio a Deo manẽtibus eiſdem partibus & eodem vniuerſo, vel ſecundum bonitatẽ eſſentialem, & ſic etiam eſſet Deo poſſibilis qui infinitas alias ſpecies condere poteſt, ſed ſic non eſſent eędem partes, & per conſequens nec idem vniuerſum, vt ex prædictis patet. Si autem accipiatur ipſe ordo partium, ſic non poteſt eſſe melior per modum quantitatis diſcretę, niſi fieret additio in partibus vniuerſi, quia in vniuerſo nihil eſt inordinatum, ſed intenſiue poſſet eſſe melior manentibus eiſdẽ partibus quantum ad ordinem qui ſequitur bonitatem accidentalem: quanto enim aliquid in maius bonum redundat, tanto ordo melior eſt, ſed ordo qui ſequitur bonitatem eſſentialem, non poſſet eſſe melior, niſi fierent aliæ partes, & aliud vniuerſum. Similiter ordo qui eſt ad finem, poteſt conſiderari ex parte ipſius finis, & ſic non poſſet eſſe melior, vt ſcilicet in meliorem finem, E vniuerſum ordinaretur, ſicut Deo nihil melius eſſe poteſt, vel quantum ad ipſum ordinem, & ſic ſecundum ꝙ creſceret bonitas partium vniuerſi, & ordo earum adinuicem, poſſet meliorari ordo in finem, ex eo quòd propinquius ad finem ſe haberent, quanto ſimilitudinem diuinæ bonitatis magis conſequerentur quæ eſt omnium finis.

Text. 52. Li. 11. Sup Gen. ad lit. c. 7. to. 3.

In pced. ar.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Aug. loquitur de ordine vniuerſi ſuppoſita natura eadem talium partium, quia ſic melior ordo eſſe non potuit, vt dictum eſt.

In corp. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd nos non loquimur de vniuerſo quantum ad hoc nomen, ſed quantum ad hanc rem, quæ modo vniuerſum dicitur, in quo, quàmuis omne quod actu bonũ eſt contineatur, non tamen omne bonum quod Deus poteſt facere.

¶ Ad tertium dicendum, quòd participandi eandẽ perfectionẽ diuinam ſunt multi modi, ſicut ſapientiæ diuinæ participatio eſt in intellectualibus ſubſtantijs aliter, & aliter in rationabilibus, ſcilicet hominibus, & etiam vſque ad bruta ſe extendit q̄ ſenſitiuam cognitionem habent: quāmuis ergo omnes perfectiones forte creaturæ communicabiles, ſint creaturæ communicatę, non tamen ſecūdum omnem modum, quo poſſunt a creatura participari.

¶ Ad quartum dicēdum quòd quāmuis ordo vniuerſi non poſſit eſſe melior ex hoc, ꝙ plures partes hui⁹ vniuerſi ſint ordinatę, poſſet tñ eſſe melior ſi ad melius bonum, ſicut ad finem proximum ordinaretur, quod cōtingeret ſi meliores partes vniuerſi fierent, vt dictum eſt. Ibidem vbi ſupra.

¶ Ad quintum dicēdum, quòd vniuerſum in quo nihil mali eſſet, non eſſet tantę bonitatis, quantę hoc vniuerſum, quia non eſſent tot bonę naturæ in illo ſicut in iſto, in quo ſunt quædam naturæ bonæ, quibus non adiungitur malum, & quædam quibus adiungitur, & eſt melius in vtraſque naturas eſſe quàm alteras tantum. Ca. 10. to. 3.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quāmuis angelus abſolute ſit melior quàm lapis, tamen vtraque natura eſt melior quàm altera tantum, & iō melius eſt vniuerſum in quo ſunt angeli & aliæ res, quàm vbi eſſent angeli tm̄: quia perfectio vniuerſi attenditur eſſentialiter ſecundum diuerſitatem naturarum, quibus implentur diuerſi gradus bonitatis, & non ſecundum multiplicationem indiuiduorum in vna natura.

Vtrum alio uel meliori modo poſſit facere quàm facit.

POſt hęc conſiderandū eſt: vtrum alio modo, vel meliori quàm facit, poſſit ea facere quę facit. Si modus operationis ad ſapiētiā opificis referatur, nec alius nec melior modus eſſe poteſt. Nō enim poteſt facere aliquid aliter, vel melius quàm facit. i. alia ſapientia, vel maiori ſapiētia. Nihil enim ſapientius poteſt facere quàm facit. Si vero referatur modus ad rem ipſam quam facit Deus, dicimus, quia & alius & melior poteſt eē modus. Et ſecundum hoc concedi poteſt, quia ea quæ facit poteſt facere melius, & aliter q̄ facit, quia poteſt quibuſdam meliorem modū exiſtendi præſtare, & quibuſdam alium. Vnde Aug. in 13. lib. de Tri. dicit. Quòd fuit & alius modus noſtrę liberatiōis poſſibilis Deo, qui omnia poteſt, ſed nullus alius noſtræ miſerię ſanandæ fuit conuenientior. Poteſt ergo Deus eorum quæ facit quędam alio modo meliori, quædā alio modo æque bono, quędam etiā minus bono facere quàm facit. Vt tamen modus referatur ad qualitatem operis, ideſt creaturæ, nō ad ſapientiā creatoris.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus potuerit facere humanitatem Chriſti meliorem quàm ſit.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd humanitatem Chriſti, Deus meliorem facere nō potuerit q̄ ſit: Tāto enim vnumquodque melius eſt, quanto Deo ꝓpinquius, ſed nullum creatum poteſt eſſe in Deo propinquius q̄ qđ vnitur ſibi vnitate perſonę, ſicut humana natura in Chriſto. ergo videtur quòd nihil ea melius facere potuerit Deus.

¶ 2 Præt. Infinito non poteſt eſſe aliquid maius: ſed bonitas animæ Chriſti eſt infinita, quia datus eſt ei ſpiritus non ad menſuram, Io. 3. ergo nihil ea melius fieri poteſt.

¶ 3 Item videtur quòd nec beata virgine, quia ſecundum Anſ. decuit vt virgo quam Deus vnigenito filio ſuo præparauit in matrem, ea puritate niteret, qua maior ſub Deo nequit intelligi: ſed nihil poteſt Deus facere quod ſibi in bonitate vel puritate ęquetur. ergo videtur quòd nihil melius beata virgine facere poſſit. De cōcept. Virgi. c. 18.

¶ 4 Præt. Secundum Aug. in li. confeſ. angelus factus eſt prope Deum: ſed beata virgo exaltata eſt ēt ſuper choros angelorum, ſicut Hierony. tradit, & eccleſia de ipſa cantat. ergo nihil ea Deo proximius eſſe poteſt, & ita nec melius. Lib. 12. c. 7. tom. 1. Hiero. ī ſermo. 1. aſſumpt. to. 4.

¶ 5 Item videtur quòd nec beatitudine creata, quia ſecundū F Boe. beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum congregatione ꝑfectus: ſed omni bono nihil poteſt eſſe melius. ergo nec beatitudine creata. 3. de conſo. proſa. 2.

SED CONTRA. Bonum increatum omne creatum bonum in infinitum excellit: ſed inter infinite diſtantia poſſunt eſſe multa media. ergo quolibet bono creato poteſt Deus multa meliora facere.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut quolibet bono creato, eo quòd finitum ᵈ eſt, poteſt aliquid melius eſſe, ita bono increato eo ꝙ infinitum eſt, nihil melius eſſe poteſt. D. 294. Et ideo bonitas creaturæ dupliciter conſiderari poteſt, aut q̄ eſt ipſius in ſe abſolute, & ſic qualibet creatura poteſt eſſe aliquid melius. Aut per comparationem ad bonum increatū, & ſic dignitas creaturæ recipit quandā infinitatem ex infinito cui comparatur, ſicut humana natura inquantum eſt vnita Deo, & beata virgo inquātum eſt mater Dei, & gratia inquantum coniungit Deo, & vniuerſum inquantum eſt ordinatū ī Deū. Sed tamen in iſtis cōparationibus eſt ēt ordo duplex. Primo, quia quanto nobiliori comparatione in Deum refertur, nobilius eſt, & ſic humana natura in Chriſto nobiliſſima eſt, quia ꝑ vnionem comparatur ad Deum, & poſt beata virgo de cuius vtero caro diuinitati vnita, aſſumpta eſt, & ſic deinceps. Secundo, quia quædam iſtarum comparationum eſt ſecundum reſpectum tantum ſicut vniuerſi ad finem, & matris ad filium, & ideo ex dignitate comparationis non poteſt ſumi iudicium de re abſolute, vt dicatur quòd beata virgine non poteſt aliquid melius eſſe: ſed ſecundum quid, vt dicatur quòd non poteſt eſſe melioris mater nec ad maius bonum ordinatum vniuerſum. Sed comparatio, ſcilicet per vnionem eſt etiam ſecundum eſſe, & ideo iudicium ſimpliciter de natura vnita, eſt ſecundum comparationis bonitatem, vt dicatur quòd Chriſto homine nihil melius eſſe poteſt, ſed iudicium quod K eſt præter hanc comparationem, eſt ſecundum quid tantum, vt cum dicitur, quòd humana natura in Chriſto inquantum eſt creata, poteſt aliquid eſſe melius, & hoc ideo, quia natura conſiderata præter eſſe ſuum, eſt ſecundum rationis acceptionem tantum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quāmuis humana natura ſit diuinitati vnita in perſona, tamen naturæ remanent diſtantes in infinitum, & ex hac parte poteſt eſſe aliquid melius humana natura in Chriſto, non ex parte qua vnita eſt.

¶ Ad ſecundum dicendū, quòd gratia habitualis animæ Chriſti infuſa, non eſt ſimpliciter & per ſe infinita, ſed ſecundum quid. ſicut dictum eſt ſupra, quòd virtus intelligentiæ eſt infinita iñ fieri, inquantum poteſt, ſcilicet in infinitos effectus: ita & gratia Chriſti dicitur infinita ſecundū qđ, inquantum poteſt in omnes effectus gratiæ, & per accidens inquantum concurrit ad ipſam vnionem infiniti boni, vt medium congruitatis & ad operationem Chriſti, quæ eſt infiniti valoris, inquantum eſt operatio diuinæ perſonæ. Diſ. 43. q6. vnica. ar. 3.

Vtrum Deus ſemper poſſit omne quod olim potuit.

d

PRæterea quæri ſolet: vtrum Deus ſemper poſſit oē quod olim potuit. Quod quibuſdam non videtur dicentibus. G Potuit Deus incarnari, & potuit mori, & reſurgere & alia huiuſmodi quæ modo non poteſt. Potuit ergo quæ modo nō poteſt, & ita habuit potentiam quam modo non habet. vnde videtur potentia eius imminuta. Ad quod dicimus, quia ſicut omnia ſemper ſcit quę aliquando ſciuit, & ſemper vult quæ aliquando voluit, nec vnquam aliquam ſcientiam amittit, H nec voluntatem mutat quā habuit, ita omnia ſemper poteſt quæ aliquando potuit, nec vnquam aliqua potētia ſua priuatur. Nō eſt ergo priuatus potentia incarnandi vel reſurgendi, licet non poſſit modo incarnari, vel reſurgere. Sicut. n. potuit olim incarnari, ita & poteſt modo incarnatus eſſe, in quo eiuſdem rei potentia monſtratur. Vt enim olim ſciuit ſe reſurrecturum, & modo ſcit ſe I reſurrexiſſe, nec eſt alia ſcientia, illud olim ſciuiſſe, & hoc modo ſcire, ſed eadē omnino. Et ſicut voluit olim reſurgere, & mō reſurrexiſſe, in quo vnius rei voluntas exprimitur, Ita potuit olim naſci, & reſurgere, & modo ipſe poteſt nat⁹ fuiſſe, & reſurrexiſſe, & eſt eiuſdē rei potentia. Si enim poſſet modo naſci, & reſurgere, non eſſet idē poſſe. Verba enim diuerſorū temporum diuerſis prolata temporibus, & diuerſis adiuncta aduerbijs, eundem faciunt ſenſum, vt modo loquentes dicimus. Iſte poteſt legere hodie, cras autem dicemus, iſte poteſt legiſſe, vel potuit legere heri, vbique vnius rei monſtratur potentia. Si autem diuerſis temporibus loquentes eiuſdem tp̄is verbis, & aduerbijs vtamur dicētes hodie, iſte pōt legere hodie, & dicentes cras, iſte poteſt hodie legere, nō idē, ſed diuerſa dicimus eum poſſe. Fateamur ergo Deum ſemper poſſe quicquid ſemel potuit, id eſt habere omnem illam potentiam, quam ſemel habuit, & illius omnis rei potentiā, cuius ſemel habuit, ſed non ſemper poſſe facere omne illud, quod aliquādo potuit facere, poteſt quidem facere, aut feciſſe aliquando quod potuit. Similiter quicquid voluit & vult, ideſt omnem quam habuit voluntatem, & modo habet, & cuiuſcumque rei volūtatem habuit, & modo habet, non tamen vult eſſe vel fieri omne quod aliquando voluit eſſe, vel fieri, ſed vult fuiſſe vel factum eſſe. Ita & B de ſcientia Dei dicendum eſt.

DISTINCTIO XLV.

A

a De voluntate Dei, quæ eſſentia Dei una eſt, & æterna, & de ſignis eius.

IAm de volūtate Dei aliqđ ꝓ ſenſus noſtri imbecillitate dicēdū ē. Sciē- C dum eſt ergo, quia volūtas, ſiue volēs de Deo ſecūdū eſſentiam dr̄. Nō eſt enim ei aliud velle, & aliud eſſe, ſed omnino idem. Et ſicut idem eſt ei eſſe bonū, quod eſſe Deum, ita idem eſt ei eſſe volentem, quod eſſe Deum. Nam voluntas, qua ſemꝑ volēs eſt, non affectus, vel motus eſt,

Ad tertium dicendum, ꝙ puritas intenditur per receſſum a cōtrario, & ideo poteſt aliquid creatum inueniri, quo nihil purius eſſe poteſt in rebus creatis, ſi nulla contagione peccati inquinatum ſit, & talis fuit puritas beatæ virginis, quæ peccato originali & actuali immunis fuit: fuit tñ ſub Deo inquantum erat in ea potentia ad peccandum: ſed bonitas intenditur per acceſſum ad terminum, quod in infinitum diſtat. ſ. ſummum bonum. vnde quolibet finito bono poteſt aliqđ melius fieri. Diſ. 17. q. 2. Art. 4. & oppoſitū iſti⁹ 3. par. ſum. q. 27. Ar. 1.

¶ Ad quartum dicēdum, quod inter angelos & Deum eſt infinita diſtantia. vnde poſſet Deus facere multos intermedios gradus bonitatis: & ideo quamuis beata virgo ſit exaltata ſuper angelos, quia tamen non vſque ad ęqualitatē Dei, manet adhuc infinita diſtātia, & poteſt adhuc aliquid medium eſſe.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ beatitudo creata habet quādam infinitatem ex eo, ꝙ coniungit infinito bono: in ſe. n. conſiderata compræhendit omnia bona participabilia homini. vnde ſi naturæ capacitas maior eſſet, maior eſſet participatio & ꝑfectior beatitudo: ſicut beatitudo vnius ſancti præponitur beatitudini alterius. Tamen ſciendum, quòd Boe. vult, ꝙ hæc diffinitio eſſentialiter beatitudini increatę conueniat. Alijs autem per participationem. 5. de cōſolat. proſa vltima.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum Deus poſſit facere omne quod olim potuit.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ Deus non poſſit nunc facere omne quod olim potuit. Potētia enim Dei non ſe extendit tantum ad ſpecies: ſed etiam ad indiuidua, quia ipſe facit & formam & materiam: ſed antequàm Sor. eſſet, potuit Sortem facere. ergo & Sorte exiſtēte poteſt ſortem facere: hoc falſum eſt, quia ſic ſubſtantia rei eſſet bis, quod eſt impoſſibile. ergo non quicquid potuit poteſt.

¶ 2 Præt. Olim potuit Deus non incarnari: ſed modo non poteſt non incarnatus eſſe, ſicut nec aliquod præteritum non fuiſſe. ergo non quicquid olim potuit, modo poteſt. Si dicas, ꝙ ſicut potuit olim facere aliquid, ita poteſt modo feciſſe illud, & hoc eſt vnum & idem poſſe.

¶ 3 Contra. Quia ſimiliter ille, qui excęcatus eſt, poteſt modo vidiſſe, cum prius videre potuerit, & tamen nō dicimus, quòd quicquid potuerit poſſit. ergo videtur, quòd nec de Deo dicendum ſit.

¶ 4 Præt. Deus ab æterno potuit non prædeſtinare petrum, quem voluntarie prædeſtinauit: ſed modo non poteſt eum non prædeſtinare: quia non poteſt eſſe, quòd aliquid ſit prius prædeſtinatus, & poſtea non prædeſtinatus. ergo non quicquid potuit poteſt.

SED CONTRA. Quantitas potentiæ attenditur ſecundum multitudinem obiectorum, quia virtualis quantitas diuiditur ſecundum obiecta: ſed potentia Dei diminui non poteſt. ergo videtur, quòd quicquid Deus olim potuit & modo poſſit.

A RESPONDEO, Dicendum, quòd hoc ꝙ negeł aliquem poſſe aliquid, poteſt contingere ex duobus, vel ex defectu potentiæ, ſicut qui non habet potentiam viſiuam dicitur nō poſſe videre. Aut ex parte obiecti, quod non habet rationē poſſibilis, ſicut habens viſum dicitur non poſſe videre ſonum, q̄ non eſt viſibilis. Et primo modo nihil dicitur Deus nō poſſe, cum ſua potentia ſit perfectiſſima. Sed ſecundo modo dicitur nō poſſe quædam, ſicut quòd idē ſimul ſit & non ſit. vnde magis proprie diceretur iſtā non poſſe fieri q̄ Deum iſtā facere nō poſſe.

¶ Similiter dicendum eſt, quòd hoc quòd aliquis non poſſit quicquid potuit poteſt contingere ex duobus, vel quia amittit aliquā potētiam quam habebat, & ſic Deo non competit, immo hoc modo procedit ſolutio magiſtri in litera, vel ex mutatione obiecti, quod amittit rationem poſſibilis quā prius habebat: potentia enim actiua eſt reſpectu operabilis alicuius. vnde quando aliquid eſt iam determinatum, vt ſit præſens ī actu vel in præteritum trāſijt, poſſibilis rationem amittit, & ideo dicitur ꝙ Deus illud facere non poteſt, quod quidem eſt eadem res: ſed diuerſis enuntiationibus ſignificata propter temporum diuerſitatem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando iam eſt exiſtens actu, amittit rationem poſſibilis fieri:

D ¶ Et ſimilr̄ dicēdū eſt ad ſecundū, ꝙ procedebat de præterito.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dicitur aliquis poteſt feciſſe, hoc poteſt dupliciter intelligi, vel ita quòd præteritū ſe teneat ex parte poſſibilis, & ſic nihil eſt dictu, quia quod prçteritum eſt, poſſibilis rationem amittit: vel quod intelligatur circa exitum poſſibilis a potentia, & ſic dicitur Deus poteſt feciſſe hoc vel illud, quia habet potentiam qua hoc fecit: ſed hoc cęco conuenit: non enim habet potentiam qua quandoque vidit. vnde nullo modo verum eſt quòd cęcus poſſit vidiſſe.

¶ Ad quartum dicendum, quòd actus prædeſtinationis æternitate menſuratur & non in præteritum tranſit: & ideo ſemper eodem modo poſſibilis rationem habet, inquantum eſt ex liberalitate voluntatis diuinæ: ſed ex parte effectus in præteritum tranſit, & ſecundum hoc poſſibilis rationem amittit.

¶ Ad quintum etiam patet reſponſio ex dictis. In corp. ar.

E

EXPOSITIO TEXTVS.

LICET non poſſit modo incarnari &c.) Videtur hoc eſſe falſum, quia ſicut filius carnem aſſumpſit, ita & pater potuit & poteſt carnem aſſumere, vt in 3. dī. ergo videtur ꝙ etiam poſſit nunc incarnari. Diſt. 1. q. 2. art. 3.

¶ Ad quod dicendum, quòd magiſter intelligit de eadem numero incarnatione quæ olim facta eſt. Si enim modo incarnaretur, non eſſet idem incarnari numero, ſed alia incarnatio.

DISTINCTIO XLV.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit Magiſter de ſcientia & omnipotentia Dei. Hic tertio determinat de voluntate ipſius. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de Dei voluntate. In ſecunda de conformitate voluntatis noſtræ ad voluntatem eius. 48. diſtin. ibi} Sciendum quoque eſt &c.} Prima in duas. In prima determinat de voluntate Dei quid ſit, & quot modis dicatur. In ſecūda, inquirit de efficacia eius. 46. diſt. ibi {Hic orit̄ quæſtio &c.} F

Prima diuiditur in tres. In prima determinat de voluntate ſecundum ipſius quidditatem. In ſecunda, determinat cauſalitatem eius. ibi {Hæc vtiq; ſumme bona &c.} In tertia aſſignat voluntatis multitudiné quātum ad acceptioné nominis. ibi {Hic non eſt prætereundum nobis &c.} Prima in duas. In prima oſtédit quòd volūtas Dei ſit ſua eſſentia. In ſecunda ponit obiectioné cōtrariá & ſoluit ibi, {Et licet idē ſit &c.} {Hoc itaque ſumme &c.} Hic oſtendit quòd voluntas Dei eſt prima cauſa rerum. Et circa hoc duo facit.

¶Primo, proponit intentum. Secundo, probat propoſitū. ibi {Qui.n.cām eiꝰ &c.} Probat duo quæ pertinent ad rōnem primæ cauſæ. Primo, quòd voluntatis Dei nō ſit alia cauſa. Secundo, ꝙ ipſe ſit omnium rerum cauſa. ibi {Voluntas igit̄ Dei &c.} {Hic non eſt prætereundum &c.} Hic oſtendit quòd nomen voluntatis multipliciter accipiatur, quamuis ſit tantum vna Dei voluntas. Et diuiditur in partes tres. In prima ponit principalem ſignificationem & propria ſecundum quòd Dei voluntas dicitur eius beneplacitum. In ſecunda, ponit ſignificationem figuratiuam ſecundum ꝙ ſignum voluntatis voluntas dicitur. ibi {Aliquādo vero ſecundum quandam &c.} In tertia comparat voluntatem ſigni ad voluntatem beneplaciti. ibi {Quandoque igitur ſupra poſita &c.} Circa ſecundam partem duo facit. Primo oſtendit voluntatem ſigni multipliciter dici. Secundo proſequitur diuerſa voluntatis ſigna, quæ voluntates Dei dicuntur. ibi {Iō autem præceptio &c.} Et circa hoc duo facit. Primo proſequitur de tribus ſignis, quæ pertinent ad faciendum vel non faciendum. Secundo proſequitur de aliis duobus quę pertinent ad id, quod in præſenti fit. ibi {Permiſſio quoque Dei &c.} Circa primum duo facit. Primo aſſignat rationem, quare hæc ſigna voluntatis dici voluntas poſſunt. Secundo, confirmat per authoritatem, quòd voluntates dicantur. ibi {Pro præcepto Dei atque conſilio,} Tertio, oſtendit diſtantiam inter hæc ſigna & beneplaciti voluntatem. ibi} Et ſi illa tria &c.}

qui in Deum cadere non valet, ſed diuina vſia, qua volens eſt Deus, & huiuſmodi.

Quòd licet idem ſit Deo uelle, quod eſſe, non tamen poteſt dici Deus eſſe omnia, quæ vult.

G

Et licet idē ſit Deo velle, quod eſſe, nō tamē dicendum eſt, Deum eſſe omnia, quę vult. Quod quidam de Dei voluntate nō recte ſentientes, nobis obijciunt dicentes. Si idem eſt Deo velle qđ eſſe. ergo cum dicimus Deum velle omnia, quæ facit, dicimus eum eſſe omnia quæ facit, alioquin nō ibi illo verbo idē ſignificatur, quod ſignificat̄ hoc verbo eſſe, cum de Deo dicitur. H Et ſi ita eſt, non ſemper dicitur de Deo velle ſecundum eſſentiam. Si vero ſecundum eſſentiam nō dicitur aliqñ, qūo ergo dicit̄ de Deo? relatiue.n. nūquā dr̄. Ad quod dicimꝰ, quia licet idē penitus ſit Deo velle, quod eſſe, nō tñ pōt dici oīa q̄ vult, ſicut idē eſt Deo eſſe quod ſcire, nec tamen ſicut dr̄ ſcire oīa, ita quoq; poteſt dici eſſe omnia.

QVÆSTIO I.

A

Hic quatuor queruntur.

Primo. Vtrum in Deo ſit voluntas.
Secundo. Vtrum voluntas ſit ipſius tantum obiecti, vel etiam aliorum.
Tertio. Vtrum voluntas ſua ſit cauſa eorum quæ fiunt.
Quarto. De diuiſione voluntatis eius in voluntatem ſigni, & beneplaciti.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum in Deo ſit voluntas.

1.p.q 19.articulo 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd voluntas Deo non conueniat. voluntas enim appetitus quidé eſt: ſed omnis appetitus eſt imperfecti. vnde etiā in primo Phyſ. dicitur quòd materia appetit formam. ergo cū in Deo nulla ſit imperfectio videtur ꝙ nec volūtas. Text.81.

¶2 Præt. Actus voluntatis eſt tendere in finē, qui eſt eius obiectū: ſed ei quod eſt finis vltimus nō competit tendere in finem. ergo cū Deus ſit finis omnium, videtur quòd ſibi voluntas non cōpetat.

¶3 Præt. Secūdum Philoſophum in 3. de Anima, voluntas eſt mouens motū, quia mouetur a volito, ſed ſecundū Boe. Deus immobilis manens dat cuncta moueri. vnde et in 9. Meta. dicitur ꝙ mouet ſicut deſideratum, deſideratum autem non motum mouet deſiderium. ergo videtur quòd voluntas ſibi non cōpetat. Text.50. 3.lib.de cōſolat. metr. 9.text.37.

¶4 Præt. Secundū Philoſophum in 3. de Anima, & etiam ſecundum Dam. volūtas eſt in ratione: ſed ratio nominat obumbratam cognitionem, quia oritur in vmbra intelligentiæ, vt dicit Iſaac in lib. diffinitionum, qualis cognitio Deo non competit. ergo videtur quòd nec voluntas. Tex. 50. Dam. 2. fid. ortho. c. 22. I

Quis ſit ſenſus horum uerborū, Deus ſcit, vel Deus uult. Item Deus ſcit omnia, uel uult aliquid, & quid de Deo in his prædicetur.

G

Et vbicunq; Deus dr̄ ſcire vel ſciens, vel velle vel volens, hæc de eo ſecūdū eſſentiá dn̄r. Cū enim dr̄ Deus ſcit, vel Deꝰ vult, ſiue Deꝰ eſt ſciens, vel volens eſſentia diuina ꝑdicatur, & Deus eſſe enūtiatur. Cum autem addit̄ omnia, vel aliquid vel aliqua, & dr̄ Deus ſcit omnia vel vult aliqd, vel aliqua, eſſentia quidem diuina prædicatur non ſimpliciter & abſolute, ſed ita vt ſcientiæ quæ ipſe eſt, omnia ſubiecta monſtrentur, & voluntati, quæ ipſa eadem eſt, aliquid, vel aliqua ſubiecta eſſe dicantur, vt talis fiat ſenſus, Deus ſcit omnia, ideſt Deus eſt cuius ſcientiæ, quæ ipſius eſſentia eſt, omnia ſubiecta ſunt. Similiter, Deus vult hæc, vel illa. i. Deus eſt, cuius voluntati, quæ ipſe eſt, hæc, ſiue illa ſubiecta ſunt.

¶IN CONTRARIVM ſunt plurimę authoritates canonis & ſanctorum, quæ etiam in litera inducuntur.

¶Præt. Secundum illud ſupremum quod eſt in nobis maxime Deo conformamur, ſed ſupremum in nobis videtur voluntas eſſe quæ eſt motor aliarum virtutum ſecundum Anſ. & etiam eſt liberrimum in natura noſtra. ergo videtur quòd voluntas maxime Deo ſit attribuenda. Lib. de pctō orig. 4.

¶Præt. Omnes qui Deum confitentur, eum feliciſſimum ponunt: ſed felicitas ſine delectatione eſſe nō poteſt, vt in 1. Ethi. dicitur. ergo in Deo eſt ſumma delectatio, ſed delectatio non poteſt eſſe ſine concupiſcentia vel voluntate, quia delectatio conſiſtit in quadam voluntatis complacentia. ergo videtur ꝙ voluntas in Deo ſit.

K RESPONDEO, Dicendum, quòd in omni natura vbi inuenitur cognitio, inuenitur etiam volūtas & delectatio. Cuius ratio eſt, quia omne quod habet virtutem cognoſcitiuam, poteſt diiudicare conueniens, & repugnans, & quod apprehenditur, vt conueniens, oportet eſſe volitum, vel appetitum. Et ideo in nobis ſecundum duplicem cognitionem ſenſus & intellectus eſt duplex appetitiua. vna quæ ſequitur apprehenſionem intellectus quæ voluntas dicitur. alia quæ ſequitur apprehenſionem ſenſus, quæ diuiditur in iraſcibilem & concupiſcibilem. Vnde cum in Deo, vt ſupra oſtenſum eſt, ſit intellectualis cognitio, oportet quòd in eo etiam ſit voluntas & delectatio ſecundū ꝙ vna & ſimplici operatione Deus gaudet, vt in 7. Ethi. dicit Philoſophus. In omni enim natura cognoſcente, operatio perfecta & naturalis delectabilis eſt. Diſt. 35. q. vnica art. 1. Cap. 14. D. 224.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quámuis in Deo dicat̄ eſſe volūtas, nō tamen cōcedit̄ ibi[d] eſſe appetitus, qꝛ ſm̄ Aug. appetitus ꝓprie eſt rei nō habitę. Deus aūt totum ſuum bonū in ſe habet. vnde nec ēt in nobis proprie volūtas appetitꝰ eſt, qñ volito cōiūcta eſt, ſed amor eſt rei iam habitę ſm̄ Augu. Supra Pſal. 118. in fine cōcluſionis noſtræ. 10. Vbi ſupra.

¶Et

A ¶Et per hoc patet etiam reſponſio ad ſecundum, quia tendere in finem accidit voluntati, ſecundum quòd eſt diſtans a fine: ſed operationem habere circa finem, hoc eſt voluntati eſſentiale, & hęc præcipue Deo conuenit, qui ſe amat, & in ſe delectat̄.

¶Ad tertium dicendum, quòd voluntas non mouetur niſi a fine, finis autem voluntatis diuinæ eſt ipſa ſua bonitas, quæ eſt idem quòd volūtas ſecundum rem, & ideo non ſequitur quòd Deus ſit mouēs motum proprie loquendo, quia omne mouens eſt aliud a moto, ſed forte ꝓpter hoc Plato poſuit quòd primū mouēs ſeipſum mouet, inquantum cognoſcit ſe & amat ſe, vt in 8. Phyſi. dicit Cōmen. & hoc non niſi metaphorice dicitur. Sicut etiam dicitur quòd finis mouet. Tex. co. 51.

¶Ad quartum dicēdum, quòd ſecundū gradum cognitionis etiam eſt gradus virtutis appetitiuę: quātum enim ratio ſuperat ſenſum, tātum voluntas rationis ſuperat appetitum ſenſus, & quanto intellectus diuinus ſuperat rationem noſtrā, tanto voluntas eius ſuperat voluntatem noſtram, & hoc per rationem concludebatur, quòd Deo nō conueniat voluntas ad modum voluntatis noſtræ, & tamen ſicut ratio noſtra vocatur intellectus, & intellectus diuinus vocatur ratio, vt patet in 7. cap. de diui. nominibus propter conuenientiam in immaterialitate, ita & voluntas communi nomine vtrobique dicitur. †q. 28. to. 4. †Li. 1. ca. 2. tom. 1. Dio. cap. 7.

Volens ergo, ſiue velle dicitur Deus ſecundum eſſentiam, cuius voluntas eſſentia eſt ſempiterna & immutabilis, licet ea varientur & tranſeant, quę ei ſubiecta ſunt, quæ non pōt eſſe iniuſta vel mala, quia Deus eſt.

Quòd Dei uoluntas ſumme bona cauſa eſt omnium, quæ naturaliter ſunt, cuius cauſa non eſt quærenda, quia nullam habet cum ſit æterna.

Hæc itaque ſumme bona voluntas cauſa eſt omnium quæ naturaliter fiunt, vel facta, ſiue futura ſunt, quæ nulla pręuēta eſt cauſa, quia æterna eſt. Ideoque cā ipſius quærēda non eſt. Qui.n. eius cauſam quęrit, aliquid maius ea quærit, cū nihil ea maius ſit. Vnde Aug. in lib. 83. quæſt. Qui quærit quare voluerit Deꝰ mūdum facere, cauſam quęrit voluntatis Dei. Omnis autem cauſa efficiens maior eſt eo qđ efficitur. nihil autē maius eſt voluntate Dei. non ergo eius cauſa quærenda eſt. Idem in lib. contra Manichęos. Si qui dixerint, quid placuit Deo facere cœlum & terram? Reſpondendum eſt eis, qui voluntatem Dei noſſe deſiderant, cauſas & voluntatem Dei ſcire quęrunt, quòd voluntas Dei omnium quę ſunt ipſa ſit cauſa. Si enim habet cauſam voluntas, eſt aliqd quod antecedit volūtatem Dei, quod nefas eſt credere. Qui ergo dicit: quare fecit Deus cælum & terram? reſpondendum eſt illi, quia vult, voluntas enim Dei cauſa eſt cœli & terræ, & ideo maior eſt voluntas Dei, quàm cælum, & terra. Qui autem dicit: quare voluit facere cęlum, & terrā, maius aliquid quærit, quàm eſt voluntas Dei: nihil autem ea maius inueniri pōt. Compeſcat ſe ergo humana temeritas, & id, quod non eſt, non quærat, ne id, quod eſt, non inueniat. Ecce his authoritatibus aperte inſinuatur, quòd voluntatis Dei cauſa nulla eſt, & ideo quærenda non eſt.

C

Quòd voluntas Dei prima & ſumma cauſa eſt omnium.

Voluntas ergo Dei, vt ait Auguſt. in 3. lib. de Trini. prima & ſumma cauſa eſt omnium ſpecierum, atque motionum. Nihil enim fit, quod nō de interiori, atque intelligibili aula ſummi imperatoris egrediatur ſecundum ineffabilem iuſtitiam. D Vbi enim non operatur quod vult Dei omnipotentis ſapientia? quę pertingit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, & non ſolum facit ea, quæ perſeuerantia conſuetudinis admira-

ARTICVLVS II.

Vtrum uoluntas Dei ſit tantum ſuiipſius.

1.p.q.19.articulo 2. Cap. 5.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd voluntas Dei non ſit niſi ſuiipſius, quia ſecundum Philoſophū voluntas eſt finis: electio autem eorum, quæ ſunt ad finem, vt dicitur in 3. Ethic. ſed nihil aliud eſt finis ſuæ operationis niſi ipſe. ergo voluntas ſua eſt tantum ſuiipſius. E

¶2 Præt. Voluntas mouetur a volito: ſed nihil poteſt eſſe mouens voluntatem diuinam niſi ipſe. ergo voluntas ſua eſt tantum ſuiipſius.

¶3 Præt. Cuiuſlibet voluntas eſt eius, quod eſt bonum ſibi: ſed omne quod eſt bonum alicui differt ad eum: vtrum illud ſit vel non ſit, cum igitur de nullo creato differat ad ipſum: vtrū ſit, vel non ſit, eo quòd bonorū noſtrorū nō eget, ſed totū bonū in ſe habet, videtur quòd voluntas ſua ad ea quæ ſunt extra eū non ſe extendat.

¶4 Præt. Ea quæ ſunt ad finem, non quæruntur niſi propter finem. ergo habito fine non eſt vlterius voluntas eorum quæ ſunt ad finem: ſed omnium creaturarum finis eſt diuina bonitas quæ in ipſo Deo ab æterno eſt. ergo videtur quòd ad ea quæ ſunt extra ipſum, voluntas eius non ſe extendat.

SED CONTRA. Amor conſiſtit in actu voluntatis: ſed de Deo dicitur Sapien. 11. quòd diligit omnia, quæ ſunt, & nihil odit eorum, quæ fecit. ergo voluntas eius eſt etiam creatorum ab eo.

¶2 Præt. Sicut ſe habet ſcientia Dei ad verum, ita ſe habet voluntas eius ad bonum: ſed ſcientia eius eſt omnium verorum. ergo & voluntas eius eſt omnium bonorum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſicut Deus cognoſcendo eſſentiam ſuam cognoſcit omnia q̄ ſunt ab eo inquantū ſunt ſimilitudo quędam veritatis eius, ita etiam volendo, vel amando eſſentiā ſuam, vult omnia q̄ ſunt ab eo inquantū habent ſimilitudinem bonitatis eius. vnde id quod eſt volitum primo ab eo, eſt bonitas ſua tantum. Alia vero vult in ordine ad bonitatem ſuam, non autem hoc modo vt per ea aliquid bonitatis acquirat, ſicut nos facimus circa alios bene operādo, ita quòd eis de bonitate ſua aliqd largiatur, & ideo liberalitas eſt quaſi proprium ipſius ſecundum Auice. quia ex operatione ſua non intēdit aliquod ſibi commodum peruenire, ſed vult bonitatem ſuam in alios diffundere: & ideo Augu. dicit quòd ipſe vtitur nobis ad bonitatē ſuā, & vtilitatem noſtram. †C. 4. to. 3. Tracta. 11. Methe. c. 4. 3. de Trini. c. 4. tom. 3. †Sapiēt. 8.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in obiecto alicuius potentiæ eſt duo cōſiderare, ſcilicet illud quod eſt materiale, & illud quod formaliter complet rationem obiecti. ſicut patet in viſu, quia color[d] eſt viſibile in potentia & non efficitur viſibile in actu niſi per actum lucis. Similiter dico, ꝙ illud quod formaliter complet rationem voliti eſt finis, ex quo eſt ratio boni, & hoc intelligit Philoſophꝰ cum dicit, ꝙ voluntas eſt finis: ſed ea quæ ſunt ad finem ſe habent materialiter ad obiectum voluntatis, vt ſcilicet ſint volita per ordinem finis, ſicut color videtur per actum lucis. D. 359. & 361. 3. Ethi. c. 5.

¶Ad ſecundum dicendum, ꝙ illud qđ eſt volitum ſicut finis, eſt mouens voluntatem & perficiens eam, & ſic nihil mouet voluntatem diuinam niſi Deus: ſed illud quod eſt ordinatum ad finem eſt volitum ab eo ſicut effectum a volūtate & motum ab ea, ſic vt patet in voluntate artificis, quæ eſt principiū operationum ordinatarum in finem.

¶Ad tertium dicendum, quòd voluntas Dei non eſt niſi eius quod eſt ſuum bonum, ſed tamen non eodem modo, ſicut in voluntate noſtra quæ vult bonum ſuum, quo ſcilicet perficitur ſicut fine, vel per quod finem conſequitur, ſed voluntas diuina vult bonum ſuum quod eſt ipſa, & quod ab ea eſt, & non ꝑ quod iuuatur: & ideo refertur ad ipſius perfectionem, vtrum volitum ab eo ſit vel non ſit.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ Deus nō ordinat creaturas in finē bonitatis ſuæ, quaſi per eas bonitatem ſuam aſſequatur, vt ipſę creaturæ diuina operatione ſimilitudinem aliquam diuinæ bonitatis acq̄rāt, qđ eſſe non poſſet, niſi eo volente & faciente.

ARTICVLVS III.

Vtrum uoluntas Dei ſit cauſa rerum.

1.p.q.19.articulus 4. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd voluntati diuinæ non ſit aſcribenda rerum cauſalitas, voluntas enim Dei eſt tãtum bonorum: ſed omnium bonorum ſufficiens cauſa eſt ſciẽtia ipſius. ergo non oportet volũtatem Dei cauſam rerum ponere.

¶ 2 Præt. Deus non eſt cauſa rerum niſi per ſuam operationem: ſed eſſe principium operationis pertinet ad cauſam ratione potentiæ. ergo potentia potius dicenda eſt cauſa rerum quàm voluntas.

¶ 3 Præt. A cauſa contingente nunquam poteſt eſſe effectus neceſſarius: ſed volũtas eſt cauſa cõtingens, q͞a ad vtrũlibet ſe habet. ergo non poteſt eſſe cauſa neceſſariorum. cũ igitur in mũdo ſint multa neceſſaria, vt omnia incorruptibilia, videtur quòd nõ omnium cauſa ſit voluntas.

¶ 4 Præter. Poſita cauſa ſufficiente alicuius rei, ſuperflue adduntur ad eãdem rem aliæ cauſæ. ſi ergo volũtas Dei ſufficiens cauſa rerum eſt (inſufficiens enĩ non poteſt eſſe) videtur quòd omnes cauſæ naturales ſuperfluant, & omnes potentiæ animæ & omnes habitus infuſi, quod friuolum eſt.

¶ 5 Præt. Ex cauſa ſufficienti poteſt aliquid demonſtrari. ſi ergo voluntas Dei ſufficiens eſt cauſa omnium, videtur quòd hęc ſit ſufficiens demonſtratio ad omnia, quare hoc eſt, quia Deus voluit, & ſic facile eſſet omnia ſcire, & ſuperuacua eſſent ſanctorum & philoſophorum ſtudia, qui ad aſſignandas diuinorum operationum rationes multipliciter laborauerunt, quod ſtultum eſt dicere.

Tex. 1. SED CONTRA. Secundum Philoſophum in 6. Metaph. omnium artificiatorum principium eſt voluntas artificis, ſed ea quæ ſunt procedunt a Deo ſicut artificiata ab artifice, vt a ſanctis & philoſophis traditur. ergo omnium quæ ſunt, cauſa eſt Dei voluntas.

C. 4. ¶ Præt. Dio. dicit in 4. c. de diui. nom. Amor trahit ſuperiora in prouiſionem minus habentium: ſed omnia quæ ſunt prouiſione diuina in eſſe prodierunt, cum igitur amor in actu voluntatis conſiſtat, videtur quòd principium omnium rerum ſit diuina voluntas.

RESPONDEO, Dicendum, quòd opus determinatũ non progredit̃ niſi a determinato agẽte, & inde eſt, ꝙ illud quod eſt tantum in potentia non agit, quia ſe habet indeterminate ad multa, ſed forma quæ eſt terminans potentiam materiæ principium actionis dicitur, & ideo in omnibus quorum potentia actiua determinata eſt ad vnum effectum, nihil requiritur ex parte agentis ad agendum ſupra potentiam completam, dũmodo non ſit impeditum ex defectu recipientis ad hoc ꝙ ſequatur effectus, ſicut patet in omnibus agentibus ex neceſſitate naturæ. Potentia autem Dei cum ſit infinita, non magis determinatur ad hoc quàm ad illud: nec ex parte materiæ, quia opus eius determinationem recipere poteſt, quia ipſe etiam materiam & formam producit. vnde oportet ꝙ ſupra rõnem potentiæ ſit aliquid aliud, per quod opus determinetur. hoc autem fit per ſcientiam quæ propriam rationem rei cognoſcit. Sed quia ſcientia ſe habet ad oppoſita, eſt enim & bonorum & malorũ: ideo oportet aliquid adhuc addere ĩ quo perficiatur ratio cauſæ, & hoc eſt voluntas quæ determinate accipit vnũ ex duobus quæ ſcit vel quæ poteſt. Vnde ꝑfecta ratio cauſalitatis in his quæ non agunt ex neceſſitate naturæ, inuenit̃ primo in voluntate, vt dicit Philoſophus ĩ 9. Met. Text. 3. & hæc conuenit voluntati inquantum obiectum eius eſt finis q eſt cauſa cauſarum, & a quo ſumitur determinatio operis, vt patet ex 2. Phyſic. Text. 31. & iõ volũtati diuinæ aſcribitur cauſalitas rerũ.

In corp. ar. ¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ in ſcientia non ꝑficit̃ ratio cauſalitatis, vt dictum eſt niſi adiũcta voluntate, iõ voluntas potius dr̃ cã quàm ſcientia.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd volũtas eſt principium operationis vt primum imperans opus: ſed potentia in his quæ agunt per voluntatem eſt principium operis vt exequens, & in hoc cõſiſtit d rõ potentiæ vt ſit ꝓximum principiũ operis & non primum, & ſic voluntas Dei potius dicitur cauſa rerum quàm potentia.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ voluntas diuina libertatem habet, & ex hoc conuenit ſibi quòd ſit ad vtrumlibet, ſed ſuper hoc habet immutabilitatem, vt ei quod vult immobiliter adhereat, ex quo illud vitę ponitur, & hanc immobilitatem imitantur ea quæ ſunt neceſſaria in entibus, quàmuis nõ ipſam adęquẽt, & propter hoc non eſt dicendum quòd ſit cauſa contingens, q͞a contingentia mutabilitatem important.

K ¶ Ad quartum dicendum, quòd cauſalitas diuinæ voluntatis non excludit omnes cauſas proximas rerum, nec hoc eſt ex inſufficientia voluntatis, ſed ex ordine ſapientiæ eius, quæ effect⁹ mediantibus aliis cauſis prouenire diſpoſuit, vt ſic etiam cauſandi dignitas creaturis communicaretur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd demonſtratio quæ facit ſcientiam de re ſumitur ex cauſis d proximis rei, & ideo oportet ad ſcientiam de reb⁹ habẽdam nobis alias rationes quærere, & poteſt volũtatẽ ei⁹ q̃ eſt cã prima rerũ & cõis, & ꝑcipue cũ volũtatẽ eius nõ plene cognoſcam⁹, vt in ea ꝓpriam rei rõnem videamus, ſicut ipſe videt qui in ſe omnia cognoſcit. D. 323. & 449.

ARTICVLVS IIII.

b Vtrum uoluntas Dei diſtinguatur in uoluntatem beneplaciti & uoluntatem ſigni.

1.p.q.19.articulus 11. Et de ver.q.23.articulus 3.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd diſtinctio voluntatis in litera poſita, ſit incompetens. ſicut enim

tionem non admittunt, ſed etiã ea quæ ꝓpter raritatem & inſolitum euentum mira videntur, vt ſunt defectus luminarium & terræmotus, & monſtruoſi animantium partus, & his ſimilia, quorum nihil fit ſine voluntate Dei, ſed pleriſque non apparet. Ideoq; placuit vanitati Philoſophorum etiam cauſis alijs G ea attribuere, cũ omnino videre non poſſent ſuperiorem cæteris omnibus cauſam, ideſt volũtatem Dei. Itaque non niſi Dei voluntas cauſa prima eſt ſanitatis, ægritudinis, præmiorum atque pœnarum, gratiarum & retributionum. Hęc ergo ſola eſt vnde ortũ eſt quicquid eſt, & ipſa non eſt orta, ſed æterna.

d Quibus modis accipitur Dei uoluntas.

Hic non eſt prætereundũ nobis quòd ſacra ſcriptura de volũtate Dei varijs modis loqui cõſueuit, & tamen non eſt Dei voluntas diuerſa, ſed locutio diuerſa eſt de voluntate, quia nomine voluntatis diuerſa accipit. Nam voluntas Dei vere ac proprie dicitur quę in ipſo eſt, & ipſius eſſentia eſt, & hęc vna eſt, nec multiplicitatem recipit, nec mutabilitatem, quæ inexpleta eſſe non poteſt, de qua ꝓpheta ait. † Pſal. 134. Omnia quęcunque voluit dominus fecit. Et Apoſtolus. † Rom. 9. Voluntati eius quis reſiſtet? Et alibi. † Rom. 12. Vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Et hæc voluntas recte appellatur beneplacitũ Dei, ſiue diſpoſitio.

Quòd ſecundum figuram dicitur uoluntas Dei præceptio, prohibitio, conſilium, permiſſio, operatio, & ideo pluraliter dicit ſcriptura, uoluntates.

Aliquando vero ſecundum quãdam figuram dicendi voluntas Dei vocatur, quod ſecundum proprietatem non eſt voluntas ei⁹, vt pręceptio, prohibitio, conſilium, necnon permiſſio, & operatio. Ideoque pluraliter aliq̃n ſcriptura volũtates Dei pronũtiat. H Vnde propheta. † Pſal. 110. Magna opera domini, exquiſita in omnes voluntates eius, cum non ſit niſi vna voluntas Dei, quę ipſe eſt, pluraliter tamen dicit voluntates, quia voluntas Dei varijs modis ac pro diuerſis accipitur, vt dictum eſt. Ita etiam idem propheta propter multos effectus miſericordiæ, & iuſtitię pluraliter dicit. † Pſal. 80. Miſericordias domini in æternum cãtabo. Et alibi. † Pſal. 18. Iuſtitiæ domini I rectæ, lætificantes corda, cũ tamen in Deo vna ſit miſericordia, vna iuſtitia, & vna eademque ſit miſericordia quæ iuſtitia, ſcilicet diuina vſia.

enim voluntas Dei ſe habet ad plura, ita & ſcientia eius, ſed A ſcientiæ non aſſignantur diuerſa ſigna. ergo videtur quòd nec voluntati aſſignari debeant, cum etiam vtrumque occultum ſit æqualiter.

¶ 2 Præt. Omne ſignum, cui non reſpondet ſignatum, eſt ſignum falſum: ſed iſtis ſignis voluntatis, quæ in litera ponuntur quandoque non reſpondet ſignatum, quia permittit mala, quæ non vult, & præcipit etiam bona, quæ non vult fieri, vt in litera dicitur. ergo videtur ꝙ ſint falſa ſigna, & ita pro ſignis aſſignari non debeant.

¶ 3 Præt. Sicut inuenit̃ bonũ, & melius, ita inuenit̃ malũ, & peius, vt veniale, & mortale, ſed reſpectu horum duorum fiendorum eſt tantum vnum ſignum, ſcilicet prohibitio. ergo videtur quòd etiam bonorum eẽ debeat vnum tantum ſignum, & non duo, ſcilicet præceptum, & conſilium.

¶ 4 Præt. Obiectũ voluntatis eſt bonum, ſed malum fieri non eſt bonum, Diſt. ſequenti. q. vnica. arti. 4. vt infra dicetur. ergo reſpectu huius nullum ſignum vocis diuinæ debet eſſe, & ita permiſſio ſuperfluit.

¶ 5 Præt. Sicut ſigna voluntatis reſpiciunt diuerſa, ita & volũtas beneplaciti eſt diuerſorum. ſi ergo aſſignãtur diuerſa ſigna voluntatis propter diuerſitatem eorum, videtur quòd etiam voluntas beneplaciti multiplicari debeat, aut ſi nec hoc, nec illud.

RESPONDEO. Dicendum, quòd de Deo quædam dicuntur proprie, quędam metaphorice, ea, q̃ proprie de ipſo dicũtur, vere in eo ſunt, ſed ea, q̃ metaphorice dñr de eo ꝑ ſimilitudinem proportionabilitatis ad effectum aliquem, ſicut dicitur ignis Deutero. 4. eo quòd ſicut ignis ſe habet ad cõſumptionem contrarij, ita Deus ad conſumendum nequitiam. vnde ipſum eſſe deſtruentem nequitiam eſt ipſum eſſe ignem, & ipſa conſumptio actiua eſt igneitas eius, & per modum iſtum ipſa punitio dicitur ira eius, & quia effectus eſt ſignum cauſæ, ideo ea, ſecũdum quæ attenditur ſimilitudo vel iræ, vel alicuius alterius, dicũtur eſſe ſigna. vnde punitio dicitur ſignum iræ eius. Sed dico, quòd Deus poteſt dici velle aliquid dupliciter: vel proprie, & ſic dicitur velle illud, cuius volũtas vere in eo eſt, & quod ſibi complacet, & hęc eſt voluntas beneplaciti. Dicitur etiam aliquid velle metaphorice, eo quòd ad modum volentis ſe habet, inquantum præcipit, vel conſulit, vel aliquid huiuſmodi facit. vnde ea, in quibus attẽditur ſimilitudo iſtius rei ad voluntatem Dei, voluntates eius metaphorice dicunt̃: & quia talia ſunt effectus, dicuntur ſigna. Horum autem ſignorũ diuerſitatis ratio hæc eſt. Aſſignantur enim hæc ſigna volũtati diuinæ ſecundum quod eſt rerum humanarũ, quibus ſpeciali modo prouidet. Poteſt ergo ſignum voluntatis accipi, aut ſecundum ordinationem hominum in finem æternæ ſalutis, aut ſecundum executionem ordinis. Ad finem aũt conſequendum prouidẽtię eſt duo largiri, ea ſcilicet, quibus res promoueatur in finem, & ea, quibus ab impedientibus liberet̃, ſicut autem res naturales tendũt in fines ſuos naturales ꝑ virtutes actiuas, ex ꝓuidẽtia diuina eis collatas, ita & humana voluntas per cõſilia, & præcepta ordinat̃ in finem, & a peccatis, quę impediũt cõſecutionem finis retrahit̃ ꝓhibitionib⁹, ſicut et animalibus diuina ꝓuidẽtia contulit cornua & vngues, & hmõi, quib⁹ ſe iuuent contra impugnantia. Si autem pertinet ad executionem ordinis, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut ſecundum quod tendit in id, ad quod ordinatum eſt bonum faciendo, & reſpectu huius eſt hoc ſignũ, quod eſt operatio, quia Deus in nobis omnia bona operatur. Aut etiam exeundo ab illo ordine mala faciendo, qui etiam exitus prouidentiæ ſubiacet non vt prouiſus, ſed vt ordinatus, & reſpectu huius eſt permiſſio. Vel poteſt ſumi leuius ſic, quia vel ſignũ volũtatis eſt reſpectu præſentium, & ſic reſpectu bonorum eſt operatio, reſpectu malorum permiſſio. Vel eſt futurorum, & ſic reſpectu malorum eſt prohibitio, reſpectu boni ad quod omnes tenentur, præceptum, ſed reſpectu perfectioris boni, quod non omnes attingunt, eſt conſilium, & continentur hoc verſu.

Quare præceptio, & prohibitio, & conſilium, dicantur Dei uoluntas.

PDeo autem pręceptio, & prohibitio, atq; cõſilium cum ſint tria, dicitur tamen vnumquodque eorum Dei voluntas, quia iſta B ſunt ſigna diuinæ voluntatis, quemadmodum & ſigna irę dicuntur ira, & dilectionis ſigna dilectio appellantur, & dicitur iratus Deus, & tamen non eſt ira in eo aliqua, ſed ſigna tantum, quę foris fiunt, quibus iratus oſtenditur, ira ipſius nominantur, & eſt figura dicendi, ſecundum quam non eſt falſum quod dicitur, ſed verum quod dicitur, ſub tropi nubilo obumbratur. Et ſecundum hos tropos diuerſæ voluntates Dei dicuntur, quia diuerſa ſunt illa, quæ per tropum voluntas Dei dicuntur.

Vbi uoluntas Dei pro præcepto & conſilio accipiatur.

Pro præcepto Dei, atq; conſilio poteſt accipi voluntas, vt ibi, Matth. 6. Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra. Et alibi. Matth. 7. Qui facit volũtatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe frater meus, & ſoror, & mater eſt. Et contra hanc voluntatem multa fiunt. Vnde Auguſt. in lib. de ſpiritu & litera. Cap. 33. tomo. 3. Infideles, inquit, contra voluntatem Dei faciũt, cum eius euangelio non credunt.

Quòd Deus non uult ab hominibus fieri omnia, quæ præcepit, uel non fieri, quæ prohibet.

Et ſi illa tria dicunt̃ Dei uoluntas ideo quia ſigna ſunt diuinæ voluntatis, non eſt tamẽ intelligẽdũ, Deũ omne illud fieri velle, qđ cuicunque præcepit, vel non fieri, quod prohibuit. Gen. 22. Pręcepit. n. Abraæ immolare filium, nec tamẽ voluit, nec ideo præcepit, vt id fieret, ſed vt Abraæ probaretur fides. Et in euangelio Matth. 7. pręcepit ſanato, ne cui diceret, ille autem prædicauit vbique intelligens Deum nõ ideo ꝓhibuiſſe, quin vellet opus ſuũ prædicari, ſed vt daret formã homini laudem humanã declinãdi.

De permiſſione, & operatione, ubi dicantur Dei uoluntas.

Permiſſio quoque Dei, & operatio, voluntas Dei appellantur, qualiter accipit Aug. in Enchi. Cap. 96. tomo. 3. dicens. Non fit aliquid, niſi omnipotens fieri velit, vel ſinendo, vt fiat, vel ipſe faciẽdo. Nec dubitandum eſt Deum facere bene, etiam ſinendo fieri, quæcun- C que fiunt male, non enim hæc niſi iuſto iudicio Dei ſinit, & ꝑfecto bonum eſt omne, quod iuſtum eſt. Ecce hic manifeſte habemus Dei voluntatem appellari ipſius operationem, vel permiſſionem cum dicit, non fieri aliquid, niſi omnipotens fieri velit, vbi includit & bona, & mala omnia, quæ fiunt. Ideoq; aperte diſtinguit, quõ Deũ velle dixerit, ne eadem ratione intelligeret̃ velle bona, & mala, D ſubdens, vel ſinendo vt fiat, hoc quantum ad mala dicit, vel ipſe faciendo, hoc quãtum ad bona. Mala. n. ſinit fieri, ſed non facit, bona vero ipſe facit. Ideoq; dixit eum uelle, quia & volens mala ſinit, & volens bona operatur, & ob hoc ꝑmiſſio & operatio, voluntas Dei dicuutur.

Quinque ſupra ſunt propoſita, quæ dicuntur ſecundum tropum, & ideo diſtinguat lector ubi que pro quo corum accipiatur uoluntas.

E Quinque ergo ſupra poſita ſunt, quę dicũt̃ ſecũdũ tropũ Dei volũtas, q͞a ſigna ſunt diuinæ volũtatis, q̃ vna eſt & ĩmutabilis. ſ. Dei bñplacitũ. Iõq; diligẽter diſtin

Universidad de De Bibliote

Præcipit ac pluribus permittit, & conſulit, implet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſcientia Dei vere & perfecte eſt omnium, ſed non voluntas, & ideo quædam metaphorice dicitur velle, quæ ſimpliciter non vult, propter quòd voluntas ſigni aſſignatur.

¶Ad ſcd̃m dicẽdũ, ꝙ effectus qui eſt ſignũ alicuius ſecũdum ꝓprietatem in vno, eſt ſignũ eiuſdẽ ſ̃m ſimilitudinem in altero in omnibus, quæ metaphoricę dicuntur. ſicut punitio eſt ſignũ iræ in homine, & in Deo eſt ſignum voluntatis puniẽdi, quę per ſimilitudinẽ ira dicitur. Et ſimiliter dico, quòd iſtis ſignis reſpondet aliquid in Deo, quod per ſimilitudinẽ dicitur volũtas huius rei, vt præceptũ voluntas præcipiendi, & ordinandi naturam rationalem in finem, & ſic de aliis. vnde patet, quòd hęc ſigna nõ ſunt falſa.

¶Ad tertium dicendum, quòd ſicut in diſpoſitione naturarum dantur a Deo diuerſę virtutes, quarum vna eſt nobilior altera, vt ſic vna res perfectius conſequatur finem, quàm alia, ita etiam in diſpoſitione hominum ſunt diuerſa ordinantia in finem vnum communiter omnium, ſcilicet præceptum, & alterum perfectorum, ſcilicet conſilium, ſed omne peccatum eſt in exeundo ab ordine finis, & ideo cuilibet peccatum quodlibet vitandum eſt, nec in hoc diuerſus gradus hominum attenditur, & propter hoc vnum ſignum tantum datur de hoc ſcilicet prohibitio.

Supra. 4. 7. q. vnica. artic. 4.

I ¶Ad quartum dicendum, quòd Deus non vult mala proprie fieri, ſed vult aliquid ei coniunctum, vt infra dicetur, ex quo ſequitur quòd permittat, & ideo permiſſio ipſa effectus eſt alicuius voluntatis, & metaphoricę voluntas dicitur.

¶Ad quintum dicendum, quòd voluntas diuina, quàmuis ſit plurium volitorum, non tamen eſt niſi vna, quia omnia illa vult in vno per ſe volito, ſcilicet ſua bonitatę, ſicut omnia etiam cognoſcit cognoſcendo eſſentiam ſuam.

guat lector, vbi de volũtate Dei ſcriptura commemorat, iuxta quẽ modũ accipi oporteat, ſcilicet pro beneplacito Dei, an ꝓ aliquo ſignorum eius. Magna enim eſt adhibenda diſcretio in cognitione diuinæ voluntatis, quia & beneplacitum Dei eſt voluntas eius, & ſignum beneplaciti eius dicitur voluntas eius. Sed beneplacitum eius æternum eſt, ſignum vero beneplaciti eius non. Et conſonat rerum effectibus beneplacitũ ipſius, & ipſi effectus rerum ab illo non diſcordant. Fit enim omne, quod beneplacito vult fieri, & omne, quod non vult fieri, nequaquam fit. Non ita autem eſt de ſignis, quia pręcepit Deus multis ea, quæ nõ faciunt, & prohibet quæ non cauẽt, & cõſulit quæ non implẽt.

EXPOSITIO TEXTVS.

De Empedocle, vt in telligere, vt habet ex 8. Phyſ. tex. 2.

K DEoq; placuit vanitati Philoſophorum &c.} Hoc dicit quantum ad illos, qui cauſam agentem negabant, & ponebant mũdum factum eſſe caſu, & quòd omnia procederẽt ex neceſſitate naturæ. Vel quãtum ad illos, qui ponunt Deum non immediate operari in omnibus, ſed in vno tantum, quod eſt primum creatum. {Itaque non niſi Dei voluntas &c.} Per hoc non excludũtur aliæ cauſæ a cauſalitate, ſed ab hoc, quod eſt eſſe primam cauſam.

DISTINCTIO XLVI.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de volũtate diuina quid ſit, & quot modis dicatur. hic inquirit de efficacia ipſius. Et diuiditur in partes duas. In prima, mouet quaſdam quæſtiones de quibuſdam quæ videntur diuinam voluntatem oſtendere inefficacem. In ſecunda, oſtendit ipſam eſſe efficacem in omnibus, 47. diſtinct. Voluntas quippe Dei &c.} Prima pars diui-F ditur in duas ſecundum duo, quæ poſſunt diuinam voluntatem inefficacem oſtendere, vel quòd non fiat, quod vult, vel quòd fiat, quod non vult. In prima ergo parte pertractat quæſtionem hanc. Vtrum aliquid velit fieri, quod non fiat. In ſecunda: vtrum aliquid fiat, quod non velit, ibi {Ideoque cum conſtet oĩa bona &c.} Circa primum duo facit. Primo mouet dubitationẽ ex duabus authoritatibus. Secũdo exponit eas. ibi } Sed audiamus ſolutionẽ &c.} {Iõque cum cõſtet &c.} Hic pertractat ſecundam quæſtionẽ inquirendo: vtrũ Deus nõ velit, vel velit mala fieri, quæ tamen fiunt. Circa hoc tria facit. Primo mouet quæſtionẽ & ponit diuerſas opiniones. Secundo proſequitur eas. ibi { Qui.n. dicunt Deum &c.} Tertio eligit vnam illarum. ibi {Hic igitur & alia &c.} Circa ſecundum duo facit. Primo proſequitur primam opinionem, ponendo duas rationes eius. Secundo, proſequitur ſecũdam opinionem. ibi { Illi vero qui dicunt &c.} Circa hoc tria facit. Primo oſtẽdit quomodo ſecundum hanc opinionẽ reſpondetur, ad rationes primæ opinionis. Secundo, inducuntur rationes ad opinionem ſecundam, ibi {Si quis igitur diligenter &c.} Tertio, excludit quandam ſophiſticam obiectionem contra hanc opinionem. ibi {Iam ſufficienter oſtenſum eſt.} Circa primum duo facit. Primo ponitur ſolutio rationis primæ. Secundo ſecundæ. ibi {Quod autem ait Aug. &c.} {Si quis igitur diligenter &c.} Hic ponit rationes pro ſecunda opinione. Et diuiditur in partes tres, ſecundum tres rationes. Secunda incipit. ibi {Deinde idem Auguſt. &c.} Tertia ibi {Item aliter oſtenditur &c.}

DISTINCTIO XLVI.

A

Illi ſententiæ qua dictum eſt, Dei uoluntatem non poſſe caſſari, quæ ipſe eſt, quædam uidentur obuiare.

G HIc oritur quæſtio, dictum eſt enim in ſuperioribus & authoritatibus communitum, quòd volũtas Dei quæ ipſe eſt, quę vocatur beneplacitum eius, caſſari non poteſt, quia illa voluntate fecit quęcunque voluit in cœlo & in terra, cui teſte Apoſtolo nihil reſiſtit. Quęritur ergo, quomodo accipiẽdum ſit quod Apoſtolus de domino ait. Qui vult omnes homines ſaluos fieri. Cum enim non omnes ſalui H fiant, ſed plures damnentur, videtur vtiq; nõ fieri quod Deus vult fieri, humana .ſ. voluntate impediẽte voluntatẽ dei. Dñs quoq; in euãgelio impiã ciuitatẽ compellans. Quotiens (inqt) volui congregare filios tuos

Diſt. 45.

Pſa. 134. D.
Ro. 9.
1. Thimo. 2.
Ex Aug. in Enchrid. ca. 97. tom. 3.

Matt. 23.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quęruntur quatuor.

Primo. Vtrum Deus omnes homines ſaluos fieri velit.
Secundo. Vtrum mala fieri ſit bonum.
Tertio. Vtrum malum ſit de perfectione vniuerſi.
Quarto. Vtrum Deus mala fieri velit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Deus uelit omnes homines ſaluos fieri.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Deus omnes homines ſaluos fieri velit. Primo per authoritatem Apoſtoli, quę etiam in litera inducitur, quę eſt 1. Thy. 2. Vult omnes homines &c.

1. p. q. 19. arti 6. ad 1. Et 1. cõt. c. 96.

¶Si dicas quòd vult voluntate conditionata & non abſoluta.

¶Contra. Voluntas conditionata eſt voluntas imperfecta: ſed nihil imperfectum Deo eſt attribuendum. ergo &c.

¶2 Præt. Omne agens per intentionem vult, quòd opus ſuum finem conſequatur: ſed finis hominis eſt ſalus æterna, ad quam Deus eum creauit. ergo vult omnes homines ſaluos fieri.

¶3 Pręt. Voluntas habentis charitatem imitatur voluntatem diuinam: ſed habens charitatem cuiuſlibet ſalutem optat. ergo videtur quòd & Deus omnium ſalutem velit.

¶4 Præt. Nullus poteſt ſaluari niſi Deus eum velit ſaluare.

Si ergo Deus non omnem hominem ſaluare vult, non eſt in poteſtate cuiuſlibet hominis, vt ſaluetur: ſed pro eo, quod nõ eſt in poteſtate noſtra, non meremur pœnam, vel vituperium. ergo non eſt imputandum eis, qui non ſaluantur, quod falſum eſt. ergo videtur quòd Deus omnes homines ſaluare velit.

SED CONTRA. Prædeſtinatio eſt ꝓpoſitum miſerendi ſecundum Auguſt. ſi igitur Deus vellet omnes ſaluari, omnes eſſent prædeſtinati, ſed hoc falſum eſt, quia cum non omnes ſaluẽtur, aliquis eſſet prædeſtinatus, qui non ſaluaretur. ergo non vult Deus omnes homines ſaluos fieri.

Lib. de prædeſtinatiõe Sãctorum, c. 10. tom. 7.

Diſt. 45. q. vnica. ar. 3.

¶Præt. Voluntas Dei eſt prima, & ſumma cauſa rerũ, vt ſupra dictum eſt: ſed poſita cauſa ponitur effectus, ſed non omnes ſaluantur. ergo videtur, ꝙ nec voluntas Dei ſit de omnium ſalute.

2. fid. orth. cap. 29.

RESPONDEO, Dicendum, ſecundum Dam. quòd volũtas eſt duplex, ſcilicet antecedens, & conſequens, & hoc cõtingit non ex aliqua diuerſitate voluntatis diuinæ, ſed propter diuerſas cõditiones ipſius voliti. Poteſt enim in vnoquoque homine conſiderari natura eius, & aliæ circũſtantiæ ipſius, vt qđ eſt volens, & præparans ſe ad ſalutem ſuam, vel etiam repugnans, & contrarie agens. Si ergo in homine tantum natura ipſius cõſidereſ, æqualiter bonum eſt omnem hominem ſaluari, quia omnes conueniunt in natura humana. Et cum omne bonum ſit volitum a Deo, hoc etiam Deus vult, & hoc vocatur voluntas antecedens, qua omnes homines ſaluos fieri vult ſecundum Damaſc. Et huius voluntatis effectus eſt ipſe ordo naturæ in finem ſalutis, & promouentia in finem omnibus communiter propoſita, tam naturalia quàm gratuita, ſicut potentiæ naturales, & præcepta legis, & huiuſmodi. Conſideratis autem omnibus circunſtantiis perſonæ, ſic non inuenitur de omnibus bonum eſſe, quòd ſaluentur, bonum enim eſt eum qui ſe præparat, & conſentit ſaluari, per largitatem gratiæ diuinæ, nolentẽ vero & reſiſtentem non eſt bonum ſaluari, quia iniuſtum eſt. Et quia hoc modo ſe habet aliquid ad hoc quòd ſit volitum a Deo, ſicut ſe habet ad hoc, quòd ſit bonum, & ideo iſtum hominem ſub iſtis conditionibus conſideratum, non vult Deus ſaluari, ſed tantum iſtum, qui eſt volens, & conſentiens, & hoc dicitur voluntas conſequens, eo quòd præſupponit præſcientiam operum non tanquam cauſam voluntatis, ſed quaſi rationem voliti, vt ſupra dictum eſt.

†Vbi ſupra.

Vbi ſupra.

Diſt. 45. q. vnica. ar. 3.
Vbi ſupra.
In Enchiri. c. 103. to. 3.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſecundum Damaſc. verbum Apoſtoli intelligitur de voluntate antecedente, & non de conſequente. Sed ſecundum Auguſt. intelligitur de conſequente. vnde exponit eam dupliciter. Vno modo vt ſit diſtributio accommoda pro omnibus qui ſaluantur, vt in litera dicitur. Alio modo, vt ſit diſtributio pro generibus ſingulorum, quia de qualibet conditione hominum aliquos præde-A ſtinauit ad vitam & non pro ſingulis generum.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd voluntas antecedens poteſt dici conditionata, nec tamen eſt imperfectio ex parte voluntatis diuinæ, ſed ex parte voliti, quod non accipitur cum omnibus circunſtantiis, quæ exiguntur ad rectum ordinem in ſalutem.

¶Ad tertium dicendum, quòd habens charitatẽ, optat omnibus ſalutem æternam abſolute, eo ꝙ cognitioni ſuæ non ſubiacent conditiones, quibus a ſalute aliquis deordinaſ, quæ diuinæ cognitioni ſubiacent, & ideo non eſt idem iudicium de voluntate habentis charitatem, & de voluntate conſequente ipſius Dei.

¶Ad quartum dicendum, quòd ſapiens artifex, non vult, quòd opus ſuũ finem attingat, niſi ſecũdum rationem finis. ſi enim aliquã habeat contrariam diſpoſitionẽ ad formam, quam inducere intendit, non inducit in ea formam niſi forte illa indiſpoſitione remota, ſicut ędificator non vult, quòd lapides conueniant ad conſtitutionem domus ruditatę in eis manente, & ita etiam eſt de Deo.

†Vbi ſupra ex Auguſt. c. 98.

¶Ad quintum dicẽdum, quòd iſtę conditiones, quibus homo efficitur deordinatus a conſecutione finis, ſub quibus exiſtentem Deus eũ ſaluum eſſe nõ vult, ſunt ex ipſo homine, & ideo totum, quod ſequitur, ſibi imputatur in culpa.

ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti. Ita .n. hæc dicuntur tanquã Dei volũtas ſuperata ſit hominum voluntate, & infirmiſſimis nolendo impedientibus, non potuerit facere potentiſſimus quod volebat. Vbi eſt ergo illa omnipotentia, qua in cœlo & in terra ſecundum Prophetã, Omnia quæcunque voluit fecit? & quomodo voluntati eius ſecundum Apoſtolum nihil reſiſtit, ſi colligere filios hieruſalẽ voluit & non fecit? Hæc enim prædictis plurimum obuiare videntur.

Solutio quomodo intelligendum ſit illud, Volui congregare, & noluiſti.

C SEd audiamus ſolutionem, ac primum quomodo accipiẽdum ſit illud, quod dominus ait videamus. Non enim ex eo ſenſu illud dictum eſt, vt ait Auguſtinus in Enchiridion, prędictam quæſtionem ſoluens, quaſi dominus voluerit congregare filios hieruſalem, & non ſit factũ quod voluit, quia ipſa noluerit, ſed potius ipſa quidem filios ſuos ab ipſo colligi noluit, qua tamen nolente, filios eius D collegit ipſe omnes quos voluit, quia in cœlo & in terra nõ quædam voluit & fecit, quædam vero voluit & nõ fecit, ſed omnia quęcunque voluit fecit, vt ſit ſenſus, Quoties volui congregare filios tuos & noluiſti? ideſt, quotquot cõgregaui mea volũtate ſemper efficaci, te nolente feci. Ecce in euidenti poſitũ eſt, quòd illa domini verba ſuperioribus non repugnant.

B *a Quomodo intelligendum ſit illud, Qui uult omnes homines ſaluos fieri.*

NVnc videre reſtat, quomodo etiam præmiſſa verba Apoſtoli prędictis non contradicant, qui de Deo loquens ait, Vult oẽs homines, ſaluos fieri. Quorum occaſione verborum, multi a veritate deuiauerunt, dicentes, Deũ multa velle fieri quæ non fiunt. Sed nõ eſt intelligendum ea ratione illud eſſe dictũ, quaſi Deus vellet aliquos ſaluari & non ſaluentur. Quis enim tã impie deſipiat, vt dicat Deum malas hominũ volũtates, quas voluerit, & qñ voluerit, & vbi voluerit, in bonum non poſſe conuertere? Nõ eſt vtique verum, quod in pſal. dicitur. Quæcunque voluit fecit, ſi aliqua voluit & non fecit, & quod eſt indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret quod volebat omnipotens, volũtas hominis impediuit. Ideoque cum audimus & in ſacris literis legimus, ꝙ velit omnes

ARTICVLVS II.

b Vtrum ſit bonum fieri mala.

E AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd mala fieri ſit bonum. Verum enim & bonum conuertuntur, ſed mala fieri eſt verum. ergo eſt bonum.

1. p. q. 19. arti. 9. infra 4.

¶2 Præt. Quicquid eſt volitum eſt bonum, quia malum eſt pręter voluntatem, vt dicit Dionyſius 4. c. de diuinis nominibus. Sed mala fieri eſt volitum a faciente malum voluntarie. ergo mala fieri eſt bonum.

cap. 4.

¶3 Præt. Illud, quod eſt cauſa boni, videtur eſſe bonum, & non malum ſicut frigidum non eſt cauſa calidi: ſed hoc, quod mala fieri, eſt cauſa boni, ſicut ex actione mala cauſatur bona paſſio, & multa huiuſmodi, quæ ex hoc, quòd mala fiunt, eliciũtur. ergo mala fieri eſt bonum.

¶4 Præt. Omne iuſtum eſt bonum: ſed mala fieri eſt iuſtum. ergo &c. probatio medię. Omnis pœna a Deo eſt, & iuſta eſt: ſed vnum peccatum eſt pœna alterius, vt Grego. dicit, & probatur ex hoc quod, habetur ad Rom. 1. propter quòd tra. il. &c. Et Apo. vlti. qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. ergo mala fieri eſt iuſtum. ergo eſt bonum.

Greg. li. 25. ca. 12. ſupra c. 34. c. Iob. lib. c.

Sed contra. Quædam mala ſunt ſicut actus peccati, quorum eſſe eſt in fieri, ſi igitur eorum fieri eſt bonum, & ipſa eſſe eſt bonum, quod a nulla opinione conceditur.

T.c.5. ¶ Præt. Motus ſecundum Philoſophum in 5. Phyſ. recipit ſpeciem a termino, ſed quodlibet fieri terminatur ad eſſe hoc eius quòd ſit. ergo cū malum nō ſit bonū, vĩ ꝙ nec malū fieri bonum ſit.

Respondeo, Dicendum, ꝙ ſuper hoc ſumuntur duæ opiniones in litera, quæ in quodam concordant, in hoc ſcilicet, quòd eſt, mala nō eſſe bona: in quodam vero diſcordāt, eo quòd vna ponit mala fieri vel eſſe, bonum eſſe, alia vero hoc negat, & hæc videtur verior ſicut & Magiſter dicit. Omnibus enim conſtat quòd malum ꝑ ſe loquendo, bonum non eſt, ſed per accidens poteſt eſſe bonum, inquantum ſcilicet coniūgitur in vniuerſo alicui bono, ad quod per accidens ordinem habet, ſicut ædificator dicitur albus ꝑ accidēs, inquātū ſcilicet ars ędificatiua & albedo in eodem ſubiecto cōueniūt, & quia eſſe vel fieri ponit quēdam ordinem ſecūdum quòd includit compoſitionem quandam, ideo prima opinio dicebat quòd eſſe mala vel fieri bonum eſt. Sed hoc nō ſufficit, quia ſicut malum ꝑ ſe non eſt bonum, ita etiam ordo mali non eſt bonum ſecundum ſe, cum magis malum inquantum huiuſmodi, ſit inordinatū, & ipſa inordinatio eſt ordo eius, ſicut ipſum priuari eſt eſſe eius, & ipſa negatio eſt eius poſitio, ſicut eſt in cæteris priuationibus: & ideo mala fieri vel eſſe malum eſt, & non bonum, quia cum dicitur mala eſſe abſolute, nullo addito, ly eſſe, deſignat compoſitionem huius priuationis ad ſubiectum, in qua compoſitione non conſiſtit ratio bonitatis, ſicut etiam cum dicimus albedinem eſſe abſtractum, ſignificamus ordinem eius ad ſubiectum, quia accidentis eſſe eſt ineſſe, ſed comparatio mali ad bonum quod ex Deo elicitur, ſignificat ly eſſe poſitum in hoc dicto, mala eſſe occaſiones bonorum, & ideo hoc bonum eſt, mala eſſe occaſiones bonorum, ſed mala eſſe ſimpliciter, non eſt bonum.

Diſ.19.q.5. ar.2. ¶ **Ad primum** ergo dicendum, quòd ſicut ſupra dictū eſt, veritas eſt de his quorum ratio completur per operationē animæ, & fundamentum habent in re: non eſt autem inconueniens quòd de re mala ſit operatio animæ bona, & quòd rei malę ratio ſit in anima bona, ſicut etiam non ens in re dicitur ens in anima d rationante vt negationes & priuationes, D. 546. 4.Met.text.co.2. ſicut patet ex 4. Metaph. ſecundum Commen. vnde ſi procedatur a bonitate veritatis ſecundum quòd completur in operatione animæ, ad bonitatē eius quod eſt in re, erit fallacia accidentis, hoc eſt quod eſt mala eſſe, accidit hoc quòd eſt eſſe intelligibile vel ſignificabile ſicut eſt in re, in quo conſiſtit ratio veri, vt ſcilicet ſignificetur vel intelligatur aliquid ſicut eſt in re. vnde nihil prohibet dicere, ꝙ mala eſſe, eſt verum, ſed hęc veritas F qua vere dicitur vel ſignificatur mala eſſe, eſt bonum, quàmuis mala eſſet ſit malum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd mala fieri non eſt volitum ꝑ ſe, ſed per accidens tantum, inquantum eſt bonum ęſtimatum ratione alicuius boni annexi, quia nihil eſt pure malum ſecundū Diony. Ca.4.de di.no. ideo omnis malus quodammodo eſt ignorans ſecundum Philoſophum, 3.Ethi. c.3. inquantum decipit in eligendo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd mala fieri nō eſt cauſa boni, niſi occaſionalr & per accidens. Eſt.n. quædam cauſa per accidens, quæ nihil operatur ad effectū, ſicut muſica ædificatoris ad domum. Eſt etiam quædam cauſa per accidēs, cuius opatio attingit vſq; ad effectum, quem tamen præter intentionē inducit, & talis cauſa per accidēs eſt caſus vel fortuna, ſicut fodiens ſepulchrum ad ſe peliēdum, inuenit theſaurum præter intētionem. Quędam vero cauſa per accidēs eſt, quæ aliquid operatur, non tamen pertingit eius operatio vſque ad effectū cōiunctum, & ſic mala fieri eſt per accidens boni, ſicut patet: perſecutio tyranni non attingit patientiam martyris, ſed cruciatū corporis, qui eſt materia patiētiæ, & talis cauſa dicitur ꝓprie occaſio. vnde non ſequitur, quòd mala fieri ſit bonū: quia vnum contrariorum poteſt eſſe ꝑ accidens cauſa alterius, ſicut frigidum per accidens calefacit, vt in 8. Phyſ. dr. Text.32.

¶ Ad quartum dicendum, quòd peccatum per ſe non eſt pœna, ſed per accidens tantum, ſ. rōne accidentis & conſequentis eam: ſi enim conſideretur actio peccati ſecūdum quòd egreditur ab agente voluntario, ſic habet rationem culpæ & iniuſtitiæ, ſed antecedens hanc actionem, ſcilicet deſertio a Deo propter meritum præcedentis culpæ inquantum eſt ex ordinatione diuina rationem pœnæ habet & iuſta eſt. vnde nō ſequitur, K quòd mala fieri ſit bonum. Similiter etiam defectus, qui conſequitur ipſum actum peccati in eo quòd dum inordinate per ſequitur paruum bonū, deficit a magno bono, pœna eſt ex iuſta Dei ordinatione proueniens, vt cum aliquis quærit delectationem corporis, & amittit delectationem Dei, & propter hoc dicit Aug. quòd omnis inordinatus animus, ſibiipſi eſt pœna. 1.Confeſ.c.12.tom.1.

ARTICVLVS III.

b Vtrum malum ſit de perfectione vniuerſi.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd malum ſit de perfectione vniuerſi. Dicit enim Dionyſ. in 4.cap. de diuini.nomi. Erit malum ad omnes, ideſt vniuerſi perfectioni conferens & toti ſecundum ſeipſum, non imperfectum eſſe largiens. 1.p.q.40.arti.2. Et 3.contra cap.4.

¶ 2 Præt. Bonum vniuerſum eſt bonum ordinis: ſed in vniuerſo malum eſt ordinatum. vnde dicitur in litera quòd malum bene ordinatum, & ſuo loco poſitum, eminentius commendat bona. ergo malum eſt de perfectione vniuerſi.

¶ 3 Præt. Illud ſine quo multę perfectiones vniuerſo deeſſent, ad perfectionem vniuerſi confert: ſed malum eſt huiuſmodi. ſi enim corruptio elementorum nō eſſet, non eſſet forma miſti, neque anima in corpore miſto, & ſi nō eſſet perſecutio, non eſſet patientia martyrum, & ſi nō eſſet miſeria, non eſſet miſericordia. ergo &c.

¶ 4 Præt. Omnis ratio bonitatis cōfert ad vniuerſi perfectionem: ſed ſi malum non eſſet, aliqua ratio bonitatis vniuerſo deeſſet, ſcilicet bonitas cōparationis, qua bonum commēdatur per comparationem ad malum. ergo malum eſt de ꝑfectione vniuerſi.

¶ 5 **Sed contra:** Quicquid eſt de perfectione vniuerſi eſt vel exiſtēs ſicut ſubſtantia, vel in exiſtētibus ſicut accidentia, ſed malum non eſt huiuſmodi, vt Vbi ſupra. Diony. probat. ergo non eſt de perfectione vniuerſi.

¶ 6 Præt. Illud, ſine quo vniuerſum melius eſſet, nō confert ad perfectionem vniuerſi, ſed ſi malū nō eſſet, vniuerſum melius eſſet, quia malum plus tollit vni, quàm addat alteri, quia ei, cuius eſt tollit bonitatem abſolutam, alteri autem addit bonitatē cōparationis. ergo &c.

Respondeo, Dicendū, quòd malum ꝑ ſe ad vniuerſi perfectionem nō cōfert, illud enim per ſe confert ad perfectionem alicuius totius, quod eſt pars conſtituens ipſum, vel cauſa per ſe alicuius perfectionis ĩ ipſo, ſed malum nō eſt pars vniuerſi, qa neque habet naturam ſubſtantiæ, neque accidentis, ſed priuationis tantum, vt Diony. dicit. Cap. 4. 11. ſupra. nec iterum per ſe aliquod bonum cauſat: ſed per accidens cōfert ad vniuerſi perfectionem, inquantum coniungitur alicui, quod eſt de perfectione vniuerſi. Hoc autem poteſt eſſe, vel per antecedens malum, vel conſequens. Antecedens, ſicut natura quæ quandoque deficit, & quandoque non, vt liberum arbitrium hominis, & ſine tali natura ex cuius defectu incidit malum, non eſſet vniuerſum perfectum in omnibus gradibus bonitatis. conſequens autem eſt illud bonum, quod occaſionatur ex malo, quod eſt decor reſultans in bonum ex comparatione mali, vel aliqua perfectio, ad quam materialiter malum ſe habet, ſicut perſecutio ad patientiam, vel aliis infinitis modis, quia cauſæ per accidens infinitæ ſunt ſecundum Philoſophum in ſecundo Phyſicorum. Text.50.

A ¶ **Ad primum** ergo dicendum quòd Dionyſ. concludit hoc ducendo ad impoſſibile, & ideo relinquit hoc quaſi pro inconuenienti, quòd malum per ſe ſit de perfectione vniuerſi. Ca.4.de diui.no.

¶ Ad ſecūdum dicendum, ꝙ illud bonum ordinis, quo malum ordinatum eſt, non eſt in eo in quo eſt malum, ſed in altero, ſicut ſęuitia tyranni ordinatur per patiētiam, quæ eſt in martyrio, vel in eodem iam altero, ſicut habitualis, quæ reſultat ex præcedenti peccato in eo, qui ꝑ pœnitentiam iam alter effectus eſt, quia iuſtus ordinat peccatum præcedens in eodem, vnde malum non confert ad perfectionem vniuerſi, niſi per accidens.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illas perfectiones non per ſe adducit malum, ſed conſequuntur illud per accidens, & iō ratio non procedit.

¶ Et ſimiliter dicendum ad quartum. Sciendum tamen, ꝙ & ſi nullum malum eſſet, adhuc poſſet eē bonitas comparationis magis boni ad minus bonum, quāuis enim minus bonum careat aliqua perfectione quæ eſt in magis bono, non tamē oportet quòd ſit malum, quia malum conſiſtit in priuatione eius, quod eſt debitum, & natum haberi, ſicut eſt cecitas.

¶ Ad quintum dicēdum, quòd intentio Diony. eſt dicere ꝙ malum non ſit aliqđ poſitiue, neq; vt per ſe ſubſiſtens, neque vt ĩ alio ens, & ex hoc poteſt oſtēdi, quòd non pertineat per ſe ad perfectionem vniuerſi, ſed per accidens pertinere nihil ꝓhibet. Vbi ſupra.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd de omnibus malis vniuerſaliter verum eſt, ꝙ ſi non permitterentur eſſe, vniuerſum imperfectius eſſet, E quia non eſſent naturæ illę, ex quarum conditione eſt, vt deficere poſſint, quibus ſubtractis vniuerſum imperfectius eſſet, non impletis omnibus gradibus bonitatis. Sed aliqua mala ſunt, quæ ſi non eſſent, vniuerſum eſſet imperfectius, illa ſcilicet, ad quæ conſequitur maior perfectio, quàm illud quod priuatur, ſicut eſt corruptio elementorum, ad quam ſequitur miſtio, & formæ miſtorum nobiliores formis elementorum. Quædam vero mala ſunt, quæ ſi non eſſent, vniuerſum perfectius eſſet, illa ſcilicet, quibus maiores perfectiones priuantur quàm in alio acquirantur, ſicut præcipue eſt in malis culpæ, quæ ab vno priuant gratiam & gloriam, & alteri conferunt bonum comparationis, vel aliquam rationem perfectionis, qua etiam non habita, poſſet perfectio vltima haberi, ſicut ſine patientiæ actu in perſecutionibus illatis, poteſt aliquis ad vitam æternam peruenire.

homines ſaluos fieri, quàmuis certum ſit nobis, nō omnes homines ſaluos fieri, non tamen ideo debemus omnipotentiſſimæ Dei voluntati aliquid derogare, ſed ita intelligere quod ſcriptum eſt. Vult omnes homines ſaluos fieri. tanquam diceretur, nullum hominem fieri ſaluum, niſi quem ſaluum fieri ipſe voluerit, non quòd nullus ſit hominum niſi quem ſaluum fieri velit, ſed quòd nullus fiat ſaluus, niſi quem velit ſaluari, & ideo rogandus eſt vt velit, quia neceſſe eſt fieri ſi voluerit. Non eſt enim credendus omnipotēs aliquid voluiſſe fieri, quod factum non ſit. Sic ēt intelligitur illud. Ioan. I. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, non quia nullus hominum eſt, qui non illuminetur, ſed quia niſi ab ipſo, nullus illuminatur. Poteſt & alio modo illud intelligi, dum tamen credere non cogamur omnipotentem aliquid fieri voluiſſe, factumque non eſſe, qui ſine vllis ambiguitatibus ſiue Pſa.134.D. in cœlo & in terra. ſicut veritas cantat: omnia quęcūque voluit fecit, profecto facere non voluit quæcumque non fecit.

Ex his aperte oſtenditur, ꝙ
Deus ea voluntate quæ ip
ſe eſt, non vult aliquid
fieri quod non fiat,
neque non fieri
quod fiat.

d Vtrum mala Dei uoluntate fiāt, an eo nolente.

Ideoque cum conſtet omnia bona quæ fiūt, eius fieri voluntate, quæ ſi fieri nollet, nullatenus fierent, recte quæri ſolet. Vtrū G & mala omnia quæ fiunt, ideſt peccata, Dei fiant voluntate, an nolente eo fiant? Super hoc diuerſi varia ſentientes, ſibi contradicere inueniuntur. Alij enim dicunt, quòd Deus vult mala eſſe vel fieri, non tamen vult mala. Alii vero quòd nec vult mala eſſe, nec fieri, in hoc tamen conueniunt, & hi & illi, quòd vtique fatentur, Deum mala non velle. Vtrique H vero rationibus & authoritatibus innituntur ad muniendam ſuam aſſertionem.

Quare dicunt quidam, Deum uelle mala eſſe uel fieri.

Qui enim dicunt Deum mala velle eſſe, vel fieri, ſuā his modis muniunt intentionem. Si enim, inquiunt, mala non eſſe vel nō fieri vellet, nullo modo eſſent vel I fierent, quia ſi vult ea non eſſe vel non fieri, & nō poteſt id efficere, ſ. vt non ſint, vel nō fiāt, volūtati eius & potētię aliquid reſiſtit, & non eſt omnipotens, quia non poteſt oē qđ vult, ſed impotēs eſt ſicuti & nos ſum⁹, qui, quod volumus, quandoque non valemus. Sed quia omnipotens eſt, & in nullo impotēs, certum eſt, non poſſe fieri mala vel eſſe, niſi eo volente. Quomodo enim inuito eo & nolente, poſſet ab aliquo malum fieri, cum ſcriptum ſit, Voluntati eius quis reſiſtet? D.45. Supra etiā dixit Augu. quia neceſſe eſt fieri ſi voluerit. Sed vult mala fieri, aut non fieri. Si vult non fieri, non fiunt: fiunt autem, vult ergo fieri. Item, Bonum eſt mala eē, vel fieri, alioquin ſumme bonus non permitteret ea fieri. Cap.96.tomo.3. Vnde Aug. in Enchi. Quāuis ea, iquit, quę mala ſunt, inquantum mala ſunt, non ſunt bona, tamen vt non ſolum bona, ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. Nā niſi eſſet hoc bonum, vt eſſent & mala, nullo modo eſſe ſinerentur ab omnipotenti bono, cui proculdubio quàm facile eſt quod vult facere, tam facile eſt quod nō vult eſſe non ſinere. Hæc niſi credamus, periclitatur noſtra confeſſio, qua nos in patrem omnipotentē credere confitemur. Ecce hic aperte habes, ꝙ bonum eſt mala eſſe: omnis autem boni Deus author eſt, qui vult omne bonū eſſe. quod eſt.

Cum ergo bonum ſit mala
fieri, vel eſſe. ergo & ma
la vult fieri, vel eſſe.
His atque alijs hu
iuſmodi rationi
bus, & autho
ritatibus
vtun
tur, qui di-
cunt Deum vel-
le mala eſſe,
vel fie
ri.

Hic ponit rationes illorum, qui dicunt Dei uoluntate non fieri mala, uel non eſſe.

B Illi vero, qui dicūt Dei voluntate mala nō fieri, vel nō eſſe, inductionibus præmiſſis ita reſpondēt, dicentes, Deum nec velle mala fieri, nec velle non fieri, vel nolle fieri: ſed tantum non velle fieri. Si enim vellet ea fieri, vel eſſe, faceret vtique ea fieri vel eſſe, et ita eſſet author malorum. Non eſt autem author malorum, vt ſanctorum proteſtantur authoritates, nō ergo eius voluntate fiunt mala. Item: ſi nollet mala fieri, C vel vellet non fieri, & tamen fierent, omnipotens non eſſet, cum eius voluntas humanæ voluntatis effectu impediretur. Ideoque non cōcedunt Deum velle mala fieri, ne malorum author intelligatur, nec concedunt eum velle mala non fieri, vel nolle fieri, ne impotens eſſe videatur, ſed tantum dicunt eum non velle mala fieri, vt non author, ſed permiſſor malorum monſtretur. Vnde D & Euangeliſta vbi oſtēdit Deū authorem eſſe omnium bonorum dicens. Ioan.1. Omnia per ipſum facta ſunt, conſequenter malorum authorem eſſe negat di. Et ſine ipſo factum eſt nihil, ideſt peccatum. Non dixit per eum factum eſſe, vel eo nolente, & inuito, ſed tantum ſine eo, ideſt ſine eius voluntate, quia non eius voluntate ſit peccatum, non ergo Deo volente vel nolente, ſed nō volēte

Vnde si nullus homo peccasset, vniuersum genus humanum melius foret, quia etiam & si directe salus vnius occasionetur ex culpa alterius, tamen sine illa culpa salutem cõsequi posset, nec tamen hęc mala, neque illa per se ad perfectionem faciunt vniuersi, quia perfectionum non sunt causæ, sed occasiones.

ARTIC. IIII.

d Vtrum Deus uelit mala fieri.

1.p.q.19. art.9. Et 1. cont. c.95.

AD QVARTUM sic proceditur. Videtur ꝙ Deus velit mala fieri, quia secundum Senecam. Sapientis non est turbari, sed magis gaudere in infortunijs, in quibus bonum virtutis suæ præcipue apparet, quod etiam Philosophus in primo Ethi. de fęlice innuit: sed Deus est sapientissimus & fęlicissimus, cum ergo decor iustitiæ & sapientiæ suæ appareat in malis quæ fiunt, videtur quòd Deus velit mala fieri.

ad Lucillũ. Epilto.17.

Cap. 14.

†In Enchi. c.96. to.3.

Cap. 2.

¶ 2 Præt. Mala fieri & non fieri sunt opposita secundum affirmationem & negationem, sed inter talia opposita non cadit medium, cum igitur hęc sit falsa. Deus vult mala nõ fieri, vt communiter cõcedit, vi quòd hæc sit vera, Deus vult mala fieri.

Cap. 27.

¶ 3 Præt. Nullius sapientis voluntas est impossibilium: sed impossibile est, quin remoto hoc, quod est mala nõ fieri, sequatur mala fieri. cum igitur a voluntate Dei remoueatur hoc, quòd est mala non fieri, quia Deus nõ vult mala nõ fieri, videtur ꝙ necessario velit mala fieri.

Rom. 8.

¶ 4 Pręt. Sicut De⁹ est author gratię, ita est & author naturę, & sicut culpa est priuatio boni gratiæ, ita & pœna est priuatio boni naturę secundum Aug. cum igitur Deus velit pœnas inferri, videtur ꝙ eadem ratione velit mala culpę fieri.

Lib. 83. q̃ 3. tom.4. Et i multis aliis locis.

SED CONTRA. Voluntas non nisi finis est & eorum q̃ ordinantur in finem, sed mala non fiunt nisi per deordinationem a fine. ergo Deus non vult mala fieri.

¶ 2 Præt. Quicunque conformat voluntatem suam voluntati Dei, non peccat: sed quilibet peccator eoipso peccat, ꝙ vult a se mala fieri. ergo in hoc voluntatem suam diuinæ non conformat. ergo Deus non vult mala fieri.

Ar. añti.

RESPONDEO, Dicendum quòd cum voluntas Dei sit causa bonorum omnium, & omnium suorum volitorum, hoc modo se habet aliquid ad hoc, quòd sit volitum a Deo, sicut se habet ad hoc, quòd sit bonum. Vnde cum malum fieri secundum se non sit bonum, vt dictum est, non erit per se volitum a Deo, sed vtrumque bonum sibi coniunctum est bonum, & a Deo volitum, scilicet & antecedens, quod est conditio naturæ potẽtiæ deficere, quam Deus in tali conditione instituit, & cõseruat. vnde dicitur, quòd non vult mala fieri, sed vult per- F mittere mala fieri, vult etiam bonum consequens ex quo malum ordinatur, ex quo sequitur, quòd velit mala facta ordinare, non autem quòd velit ea fieri.

¶ AD PRIMUM ergo dicendum, quòd decor diuinæ sapientiæ apparet in permissione malorum & ordinatione, quorum vtrumque vult De⁹, sed non malum fieri, quod secundum se dicit recessum a decore speciei exemplaris primi.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd quàmuis fieri & non fieri mala sint opposita per affirmationem, & per negationem, non tamen hęc duo velle fieri, & velle non fieri cõtradictorie opponũtur, quia vtrumque est affirmatiuum, actu voluntatis in vtroque affirmato. Vnde neutra concedenda est, neque ipsum velle mala fieri, neq; velle non fieri, sed non velle fieri, quod est negatiuum, non autem velle fieri, quia hic remanet act⁹ voluntatis affirmatus, & negatio fertur ad volitum, sicut & in toto cõdeclinio ei⁹. vnde idem est nolle fieri, & velle nõ fieri.

2.Cor. 2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd mala culpę nõ fieri vult De⁹ voluntate antecedẽte, non autem voluntate consequente, nisi de illis quos scit mala non velle facere, quia voluntas consequens recipit cõditionem creaturę. Nec tamen sequitur, quòd voluntate consequente velit mala fieri, sed vult permittere mala fieri, nec tamen impossibile vult: q̃a non vult, vt simul mala fiant, & non fiant, vel quòd neutrum eorum sit vnũ, sicut obiectio procedebat. Fieri enim mala, & mala non fieri sunt contradictorie opposita, & ideo inter ea non potest esse medium, sed vel- K le mala fieri & velle non fieri, non sunt contradictoria, & ideo non est necesse alterum esse verum.

Cap.10.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut malum oppositum gratiæ non est volitum a Deo, ita nec malum oppositum naturę, sed tamen ordinem vnius ad alterum vult: hic autem ordo importatur in ratione pœnę, & ideo pœnam vult inferri, sed culpam non vult fieri, quia in culpa significatur malum, secundũ quòd exit a causa deficiente, & non secundum ꝙ ordinatur a Deo ordinante.

fiunt mala: quia nõ subest Dei voluntati, vt malum fiat, vel non fiat: sed vt fieri sinat: quia bonum est sinere mala fieri, & vtique volens sinit non volens mala, sed volens sinere sinit, vt ipsa fiant: quia nec mala sunt bona, nec ea fieri vel esse bo- G num est.

b Quomodo intelligendum sit illud Augustini: mala fieri bonum est.

QVòd vero August. ait: mala fieri bonum est, nec sineretur mala ab omnipotẽti bono fieri, nisi hoc esset bonum, vt ea essent, ea ratione dictum esse asserunt, quia ex malis quæ fiunt, Deus bona H elicit, nec ipse permitteret ea fieri, nisi de eis boni aliquid faceret. Vnde August. in eodem lib. Ench. aperte indicans prędictorum verborum talem esse intelligentiam ait. Deus omnipotens, cui rerum est summa potestas, cum summe bonus sit, nullo modo sineret aliquid mali esse in operibus suis, nisi vsque adeo esset omnipotens & bonus, vt benefaceret etiam de malo. I Item in eodem. Melius iudicauit Deus de malis bona facere, quàm malla nulla permittere. Ex hoc itaque sensu dictum est, ac verum est: bonũ est mala fieri, quia ex malis quę fiunt bonis, qui secundum ꝓpositum vocati sunt sancti: accidit bonitas, idest vtilitas. Talibus enim, vt ait Apostolus, in bonum cooperantur omnia ẽt mala, quia eis prosunt, quæ alijs facientibus obsunt. Vnde etiam aliquãdo in scriptura legitur malum appellari bonum, vt Hierony. super Marcum. Malum, inquit. Iudę bonum fuit, s. nobis, nec si bonum est illi, vel illi: inde sequitur quòd simpliciter bonum sit. proprie enim ac simpliciter bonum est, quod in se & facienti bonum est.

Quadripartita boni acceptio.

ESt enim aliquid quod in se bonum est, & cui fit, sed non est bonum facienti, vt cum subuenitur pauperi, sed non propter Deum, & est aliquid bonum in se & facienti, sed non ei cui fit, vt cum veritas propter Deum alicui non obedienti ꝑdicatur, & est alquid in se & facienti, & ei cui fit bonum, vt cũ veritas prædicatur propter Deum credenti. Vnde Apostolus. Bonus odor sum⁹ Deo, alijs odor vitæ, alijs odor mortis. Est autẽ aliud quod nec in se bonum est, & facienti nocet & damnat, nisi pœniteat, vt malum, valet tamen ad aliquid. Vt enim ait August. in Ench. A summe, & æqualiter, & immutabiliter bona trinitate creata sunt omnia, nec summe, nec æqualiter, nec mutabiler bona, sed tamen bona etiam singula. Simul vero vniuersa valde bona. Quia ex omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo. In qua etiam illud quod malũ dicitur, bene ordinatum & loco suo positũ, eminentius cõmendat bona, vt magis placeãt, & laudabiliora sint dum comparantur malis.

Expositio

Quòd mala uniuersitati valent, & facientibus sua propria, vel patientibus aliena prosunt electis tamen.

C

HInc patet, ꝙ ex malis quę fiũt, aliquod prouenit bonũ, dum bona magis placent, & laudabiliora existunt. Ipsis etiam facientibus ex malis, quæ faciunt interdum bona proueniunt, si secundum ꝓpositum vocati sunt sancti. Talibus. n. vt ait Aug. in li. de correctione & grati., vsq; adeo Deus oĩa cooperatur in bonum, vt siqui horum deuiãt & exorbitãt, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt, atq; doctiores vt Petrus. Illa etiam mala, quæ ab iniquis fideles pie ꝑferunt, vt ait Aug. in li. de tri. ipsis vtiq; prosunt, vel ad delẽda peccata, vel ad exercendam probandamq; iustitiam, vel ad demonstrandam huius vitę miseriam. Ideoq; & Iob Dei manum, & Apostolus sathanę stimulum sensit, & vterque bene profecit, q̃a malũ bñ portauit.

Ex prædictis concludit ostendens esse bonum fieri mala, multis modis.

SIquis igitur diligenter attendat, quę scripta D sunt, facile est ei percipere ex malis bona prouenire. & ex ea ratione dictum esse, ꝙ bonum est mala fieri vel esse, non quia malum sit bonum, vel quia bonum sit malũ fieri. Non est. n. bonum malũ fieri ab aliquo, quia non est bonum, vt aliquis faciat malum. Si. n hoc esset bonum, ꝓfecto huius Deus author esset. qui est author oĩs boni. Quòd si huius Deus author est, eo ergo authore, homo agit mala, & ita eo authore, homo fit deterior. Et si eo authore homo fit deterior, tũc eo volente homo fit deterior. Idem est. n. dicere aliquid fieri Deo authore, quod Deo volente. Deo autem authore non fit homo deterior. ergo non Deo volente, vt August. in libr. 83. quæstio. aperte astruit a minori, dicens ita. Nullo sapiente A homine authore, sit homo deterior. Tanta. n. est ista culpa, quæ in sapientem hominem cadere nequit. Est autem Deus oĩ homine sapiente præstantior. Multo minus ergo Deo authore fit homo deterior. Multo. n. est præstantior Dei voluntas, quàm hominis sapientia. Illo autem authore, cum dicitur, illo volente dicitur, ergo est vitium voluntatis humanæ, quo est homo deterior, quod vitiũ si longe abest a Dei voluntate. B vt ratio docet. a quo sit quęrendũ est. Ecce aperte dicit Aug. Deo authore vel volente, hominem non fieri deteriorem: sed vitio voluntatis suæ. Non est ergo Deo authore, quòd malum fit ab aliquo. & ita Deo volente mala non fiunt.

Quòd in Deo non est causa ut sit homo deterior.

DEinde idem Aug. quęrens quæ sit causa, vt homo sit deterior, in C Deo eam non esse asserit in eodem lib. sic dicens. Vt sit homo deterior, aut in ipso est, aut in alio, aut in nihilo. Si in nihilo, nulla causa est. Si in alio, aut in Deo, aut in alio quolibet hoĩe, aut in eo qui neq; Deus, neque homo sit: sed non in Deo. (Bonorum n Deus tm̃ causa est) ergo aut in hoĩe est, aut in eo qđ neq; Deus neq; homo, aut in nihilo. Et ex his aperte ostendit, ꝙ non est bonum vt sit hõ dete- D rior, q̃a nõ est Deus eius rei cã, qui tm̃ causa bonorum est. Et si non est bonũ, vt homo fiat deterior, non est ergo bonum, vt ab eo fiat malum, non ergo vult Deus, vt ab eo fiat malum.

Aliter probat, quòd Deo authore non fiunt mala.

ITem aliter etiam oñditur, ꝙ Deo authore, i. volente, non fiunt ma- B la, quia ipse non est causa tendendi ad non esse. Tendere. n. ad non esse, malum est. Ipse aũt author mali non est. Tendit vero ad nõ esse, qui operatur malum, non ergo deo authore est, ꝙ aliquis operatur malum. Nõ est ergo bonum, ꝙ aliquis operatur malũ, quia tm̃ boni deus author est. Hoc autem Aug. in eod. lib. aperte explicat ita dicens. Qui oĩum q̃ sunt author est, & ad cuius bonitatem id ꝑ-

EXPOSITIO TEXTVS.

NOn quia nullus hominũ est &c.} Hoc intelligitur de lumine gratiæ. si autem de lumine naturalis intellectus intelligatur, sic absolute omnem hominem illuminat, quia secundum Ambro. omne verum a quocunque dicatur a spiritusancto est. {Est enim aliquid, qđ in se &c.} Ratio huius distinctionis est hic, quia s̃m Diony. bonum constat ex vna causa perfecta: sed malum omnifariam cõtingit ex particularibus defectibus.

Ambr. sup. cap.12. pri. Cor. circa illud pp ꝙ Notum facio.to.4.

†ca.9.to.7.

Dio.c.4.de di.no.

Ad hoc ergo, quòd aliquis actus sit absolute bonus, oportet, quòd congregetur bonitas obiecti, a qua actus est bonus in se, vt dare elemosynã vel aliquid huiusmodi, & bonum ex parte agẽtis, vt. s. benefaciat, & hoc includit tria secũdum Philosophum in 2. Ethicorum. s. voluntatem vel electionẽ, & debitum finem, & firmitatem in opere ad minus in proposito: & hoc sufficit ad hoc ꝙ actus absolute bonus dicatur.

†li.13.c.16. to.3.

†Iob.1. Corin.12.

Cap.3.

Sed in actibus, qui ad alium ordinantur oportet tertium ad esse ad perfectionem bonitatis, vt in eo, ad quem fit, effectũ bonitatis consequatur. Et ex hoc sumitur quadruplex diuisio boni, quæ hic ponitur. Quòd quoddam est, quod habet hæc tria. s. ꝙ est bonum in se & facienti & cui fit, & hoc est secundum se & simpl'r & perfectum bonũ. Aliquid autem est, quod habet duo ex his, scilicet quòd est in se bonum & faciẽti: sed non ei cui fit, & hoc est simpliciter bonum: sed non perfectum. Et aliquid habet alia duo, scilicet ꝙ est bonum in se, & cui fit: sed non facienti, & hoc non simpliciter bonum est: sed est per se bonum. Aliud autem est quod habet vnum tãtum ex his, scilicet, ꝙ nec est bonum in se nec facienti, sed cui fit, & hoc per accidens est. Quòd autem sit bonum facienti, & non in se, hoc non potest esse: nihil autem est quod nec in se, nec facienti, nec alicui alteri prosit, cum omnia ordinata sint ad bonum.

†q.3.to.4.

{Aperte astruit a minori &c.} idest, a minore, & non ab eo, quòd minus videt: & ideo locus negatiuus est, & non affirmatiuus. Vel sumendum quod minus videtur hoc ipsum negatũ, quod est sapientem hominem non esse authorem deteriorationis, a quo minus videtur hoc negari q̃ a Deo.

† vbi sup.

{Nullo sapiente hoie &c.} Videtur hoc esse falsũ, quia sapientia est in cognitione: contingit autem contraria eorum agere quæ cognoscuntur. Et dicẽdum, ꝙ sapiens hic sumitur pro virtuoso, & modus iste accipiendi deriuatur, vel a sapore virtutis, vt quidam dicũt, vel verius ab opinione Socratis, qui secundum Philosophum in 6. Ethicorũ, virtutes scientias esse ponebat, & nullum peccare nisi ignorantem, quãuis aliqualiter hoc verum sit de ignorantia electionis, quæ est in particulari in actu considerato. Vel potest dici, ꝙ accipitur sapiens pro prudente, sicut etiam in diffinitione virtutis, quæ ponitur in 2. ethico. vbi dicitur, prout sapiens determinabit. Prudens autem secũdum Philosophum in 6. ethicorum non peccat, sicut nec fortis, nec temperatus.

†lib.38.q. q.4.to.4.

cap.18.

cap.5.

cap.16.

{Deinde idem August. &c.} Hæc ratio differt a præcedenti, quia hæc procedit ex ratione bonitatis: sed præcedens ex autoritate diuina, q̃a non est author malorum. {Non est cã tendendi ad non esse.} Contra. Deut. 32. ego occidam &c. Et dicendum, quod non esse^d nunquam est

†Vbi supra q.21.

D.782.

eſt per ſe intentum ab aliquo agente: ſed eſſe aliquod ad quod conſequitur non eſſe quoddam, ſicut ad eſſe ignem ſequitur nõ eſſe aerem, ita & Deus vult eſſe ordinem iuſtitię & naturæ in rebus, ad quem ſequitur corruptio & punitio quorũdam. {Tendit vero ad non eſſe qui operatur malum.} Contra, malum nihil exiſtentium corrumpi, ſecundũ Dio. (cap. 4. de di. nomi.) & ita non videtur, ꝙ peccans ad non eſſe tendat. Ad quod dicendum, ꝙ malũ priuatio eſt, & omnis priuatio eſt non eſſe quoddam, quamuis priuationi ſemꝑ ſubſternat̃ aliquod eſſe. vnde qui peccat, tendit in non eſſe gratię, qua priuatur, nõ autem in non eſſe naturæ.

DISTIN. XLVII.

DIVISIO TEXTVS.

REmotis quibuſdam ex quibus videbatur tolli efficacia diuinæ voluntatis, hic oſtendit eam efficacem eſſe, & diuiditur in partes duas. In prima, oſtendit diuinam volũtatem ſemper efficaciter īpleri. In ſecunda, exponit quædam dubia in authoritate ꝑ quam propoſitũ probauit. ibi {Sed attendendum eſt diligenter &c.} Vbi tria facit. †q. 1. to. 4 Primo, mouet dubitationem. Secundo, ponit ſolutionẽ. ibi {Verum vt ſupra diximus &c.} Tertio, cõcludit propoſitum. ibi {Ex prædictis liquet &c.}

QVAEST. I.

A

Hic quæruntur quatuor.

Primo. Vtrum voluntas beneplaciti ſemper efficaciter īpleatur.
Secundo. Vtrum ꝑter voluntatẽ eius aliquid fiat.
Tertio. Vtrum illud quod fit præter eius voluntatem voluntati ipſius obſequatur.
Quarto. Vtrum illud quod eſt præter eius voluntatem, poſſit præcepto eius ſubiacere.

† vbi ſup. pri. Cor. 12 Ambr. ſup. c. 21. primæ cor. ibi. ꝑꝑ quod notũ facio to. 4.

ARTICVLVS PRIMVS.

nota aduerte

a Vtrum uoluntas diuina ſemper efficaciter impleatur.

1. par. q. 19. art. 6.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr, ꝙ voluntas diuina non ſemper efficaciter impleatur. Cauſa.n. quæ ad vtrũlibet ſe habet, non eſt efficax in productione effectus: ſed diuina voluntas eſt ad vtrumlibet, quia quod poteſt velle, poteſt non velle: ergo &c.

¶ 2 Præt. Omnis cauſæ, cuius effectus impediri non põt, effectus eſt neceſſarius. Si ergo voluntas diuina adeo eſt efficax, ꝙ F impediri non poſſit, effectus eius erit neceſſarius: ſed omniũ cã eſt voluntas diuina: vt ſupra habitum eſt. ergo omnia ex neceſſitate contingunt, quod eſt impoſſibile. ergo & primum. (Diſt. 45. q. vnica Ar. 3.)

¶ 3 Præt. Oĩs cauſa prima, quæ producit effectum mediante cã ſecunda, quæ impediri poteſt, non producit efficaciter effectum ſuum: ſicut motus ſolis eſt cã pullulationis arborum mediãte virtute generatiua arboris, quę deficere põt, vnde & effectus efficaciter nõ ꝑducitur, nec demonſtrari põt ex cã prima: ſed volũtas Dei eſt cã prima non excludens cãs ſecũdas, quæ deficere pñt. ergo vr, ꝙ non efficaciter ꝑducat effectũ.

¶ 4 Præt. Quicquid modo vult Deus, ab ęterno voluit: ſed ab æterno nõ voluit facere niſi qđ facit. ergo cum non poſſit facere, niſi ꝙ vult, alѕ voluntas ſua nõ eſſet efficax, videtur ſequi, ꝙ non poſſit facere niſi quod facit, quod falſum eſt. ergo & primum, ex quo ſequitur.

SED CONTRA. Nulla cã impeditur, niſi ab aliquo fortiori agẽte: ſed nihil eſt fortius diuina voluntate. ergo impediri non poteſt.

¶ Præt. Ex hoc, ꝙ voluntas non conſequitur volitum, ſeqt̃ diminutio gaudij: deus eſt fęliciſſimus, cuius gaudium eſt ꝑfectiſſimum. ergo nũquàm volitum eius deficit quin ſit.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ quicquid vult Deus voluntate conſequente (†Ex lib. 22. de ciui. Dei c. 1. to. 5.) totum fit, nõ autem quicquid vult voluntate antecedente, qa hoc non ſimpl'r vult etiã perfecte: ſed ſcḋm quid tm̃, nec iſta imperfectio eſt ex parte voluntatis: ſed ex cõditione voliti. († Cap. 100. per totum. to. 3.) Eſt.n. econtrario de voluntate & cognitione ſpeculatiua, cognitio.n. ſpeculatiua ꝑficitur in abſtractione a ſingularibus: ſed voluntas, & quicquid aliud eſt ordinatum ad opus, perficitur in particulari, circa qđ eſt operatio. illud ergo eſt ſimpl'r & perfecte volitum, qđ ſubiacet voluntati, ſcḋm oẽs particulares condõnes circũſtantes ipſum particulare, & hoc pertinet ad voluntatem cõſequentem, quæ reſpicit opera & diſpõnes, quibus aliquis ſufficienter ordinatur ad hoc, ꝙ ſit ſibi conueniens debitum hoc, qđ dr̃ Deus velle, vt ſalutẽ vel ad huiuſmodi: & ideo talis volũtas non põt impediri, ſicut nec præſcientia cui ſubiicitur res, ſcḋm illas condõnes q̃bus in actu cõſiſtit. Illud aũt, quod eſt rectum & bonum, ſcḋm aliquã conditionẽ rei vlem conſideratam, non habet rõnem voliti ſimpliciter, ſed ſcḋm quid tm̃: ſicut iſtũ hoĩem, inquãtum eſt homo, non eſt niſi bonum ſaluari, eo ꝙ natura ſua ad hoc eſt ordinata, & hoc Deus vult voluntate antecedente, ſcḋm quam non dicĩ aliquid velle ſimpl'r: & ideo talis voluntas poteſt non impleri,

¶ Ad

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd voluntas Dei ſe habet ad vtrumlibet, non per modum mutabilitatis, vt poſſit aliquid prius velle & poſtmodum nolle: ſed potius per modum libertatis, quia actus voluntatis ſuæ ſemper eſt in poteſtate eius: & ideo iſta duo ſunt incompoſſibilia, vt prius velit aliquid, & poſtmodum nolit.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ q̃uis voluntas Dei ſit immutabilis & inuincibilis: non tñ ſequit̃, ꝙ oĩs effectus eius ſit neceſſarius neceſſitate abſoluta, quam habet res a cã ſua ꝓxima: ſed ſolum neceſſitate conditionata, ſicut & de præſcientia dictum eſt. (Diſt. 38. q. vni. Art. 5.)

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ voluntati diuinę non ſolũ ſubiacet expletio effect⁹: ſed etiam oĩum cauſarum ꝓcedentium ordo ſcḋm illas conditiones, quibus determinantur ad effectũ ſine defectu, vt ꝙ talis volens & merens ſalutem ſaluetur: voluntati.n. conſequẽti ſubiicitur effectus cum oĩb⁹ cauſis ſuis, ſcḋm quòd ſunt non impeditæ.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ Deus nihil poteſt facere, qđ nõ eſſet volitũ ab eo ſi fieret: tamẽ in poteſtate ſua multa ſũt, quæ modo nec volita ſunt, nec bona ſunt, quia non ſunt, nec vnq̃ erunt.

ARTIC. II.

† pſal. 110.

b Vtrum nihil fiat præter Dei uoluntatem.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr, ꝙ nihil fiat præter Dei voluntatẽ. Dicit.n. dñs Mat. 12. Qui non eſt mecũ contra me eſt. ergo qđ eſt ꝑter volũtatẽ Dei, ẽ cõtra ipſã: ſed nihil fit contra Dei volũtatẽ, alѕ volũtas Dei vinceret̃. ergo & ꝑter eã nihil fit.

¶ 2 Præt. Potentius eſt illud contra quod, & ꝑter quod nihil põt fieri, q̃ illud, præter quod aliquid fieri poteſt: ſed voluntas Dei eſt potentiſſima. ergo præter eam nihil fit.

¶ 3 Præt. Permiſſio minimum habet de rõne voluntatis: ſed præter eius ꝑmiſſionem nihil fit. vt in litera dr̃. ergo multo minus ꝑter voluntatẽ bñplaciti, vel ꝑter alia ſigna voluntatis.

¶ 4 Præt. Aug. dicit in lib. de ciui. Dei, (Lib. 19. c. 16. to. 5.) ꝙ ad innocentis offm̃ pertinet, non ſolum nemini mala facere, ſed & peccata prohibere: ſed præter eius voluntatem, qui omnia bona vult nihil poteſt fieri niſi peccatum. cum ergo Deus ſit innocentiſſimus, videtur, ꝙ ad ipſum pertineat non permittere: ſed impedire omne, quod eſt præter eius voluntatem.

SED CONTRA eſt quod in litera dicitur.

¶ Præt. Videmus multa fieri, quæ non vult fieri, vt ſupra habitum eſt. (Diſt. 46. q. vni. Art. 4.) ergo fiunt multa præter eius voluntatem.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ fieri aliquid præter volũtatem eſt dupl'r. Aut ꝙ voluntas ſit de oppoſito, & hoc eſt non A tm̃ præter voluntatẽ, ſed etiã contra voluntatẽ: aut ita ꝙ voluntas nec ſit de hoc, nec de oppoſito, & hoc eſt ꝑter voluntatem, ſed non contra: poſſumus ergo loqui de voluntate vel beneplaciti, vel ſigni, & de voluntate beneplaciti, vel conſequente, vel antecedente. Loquendo ergo de voluntate bñplaciti conſequente, aliquid fit præter eam, ſed non contra eam: qa totũ implet̃ quod voluntate cõſequente vult, vt dictum eſt: (Art. añti.) ſed oppoſitum eius quod vult voluntate ãte fieri põt, cum non ſemꝑ impleatur: & ideo & præter eam & cõtra eã fieri põt. Signa autem voluntatis quædã rñdent voluntati ãti, vt ꝑceptũ, cõſiliũ, & ꝓhibõ, († D. 45.) quibus oĩbus ordinatur rõnalis natura in ſalutem, qđ eſt voluntatis antecedẽtis. Vñ & ꝑter eam, & cõtra eam fieri põt. Sed alia duo ſigna. ſ. permiſſio & opatio, († D. 45.) reſpondent voluntati conſequenti, ſed diuerſimode, qa operatio ꝑtinet ad ipſum effectum, de quo eſt voluntas conſequẽs: & ideo ſicut non poteſt aliquid fieri cõtra voluntatẽ conſequentem, ſed præter eam, ita nec contra operationẽ, ſed præter eã. Non.n. poteſt eſſe oppoſitum eius, quod Deus operat̃, quia ſic oppoſita ſimul eſſet. Sed multa fiũt, q̃ Deus nõ operatur. Sed permiſſio ꝑtinet vel ad cam, q̃ voluntati conſequẽti ſubiicit̃, vt ſit potens deficere & non deficere, († pſ. 16. to. 8.) cuius tñ effectus. ſ. deficere non pertinet ad voluntatem conſequentem, neq; antecedentem: ſed tñ ꝑtinet ad cãm illam, cuius eſt permiſſio facultatẽ reſpiciẽs. Vnde præter ꝑmiſſionem non fit, quod fit præter voluntatẽ conſequentem. vnde præter ꝑmiſſionem nihil poteſt fieri, nec contra eã: tñ põt fieri oppoſitum eius, quod permiſſum eſt, quod tñ fit ſcḋm E permiſſionem, quia permiſſio reſpicit potentiam cauſę ad vtrũque oppoſitorum ſe habentem. vnde neutrum oppoſitorum contra permiſſionem eſt: ſed vtrunque eſt ſecundum eam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illi qui non ſunt cum Deo quantum in eis eſt, contra Deum ſunt, inquantum contrariantur voluntati antecedenti diuinæ: nihil tamen contra voluntatem conſequentem faciunt, ſed præter eam: non tamen præter permiſſionem.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ non eſt ex impotentia diuinæ voluntatis, quod aliquid præter eam fiat: ſed ex ordine ſapientiæ eius, quæ rebus potentiam ad vtrumlibet contulit, & hoc eſt bonum, & Deus vult voluntate conſequente.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ permiſſio reſpicit potentiam cauſæ, quæ ſe habet ad vtrunque: & ideo quicquid fiat, non fit præter eam. vnde hic non contingit ex proximitate ad voluntatem beneplaciti, vt obiectio innuebat.

¶ Ad

---

tinet vt ſit oẽ quod eſt, boni tãtummodo cã eſt. Quocirca mali author non eſt: & ideo ipſe ſummum bonum eſt, a quo in nullo deficere bonum eſt, & malũ eſt deficere. Non eſt ergo cã deficiendi, i. tendendi ad non eſſe, qui vt ita dicam, eſſendi cauſa eſt, qa omniũ, quæ ſunt author eſt, G quę inquantum ſunt, bona ſunt. Ecce aperte habes, ꝙ deficere a Deo qui ſummum eſt bonum, malum eſt. Mala ergo facere malum eſt, non ergo Deo authore, vel volente mala fiũt.

Obiectio quorundam ſophiſtica, qua probare nituntur ex Deo eſſe, quòd mala fiant.

IAm ſufficienter oſtenſum eſt, ꝙ Deo authore non fiũt mala. H Quidam tñ ſophiſtice incedentes, & ideo Deo odibiles ꝓbare conantur ex Deo authore eſſe, ꝙ mala fiunt hoc mõ. Quòd mala fiunt verũ eſt. Omne aũt verum qđ eſt, a veritate eſt, q̃ De⁹ eſt. a Deo ergo eſt, ꝙ mala fiũt. Quòd aũt oẽ verum a Deo ſit, confirmant authoritate Aug. in lib. 83. qõnum ita dicentis. Oẽ verum, a veritate verum ẽ. eſt aũt veritas Deus. Deũ ergo habet authorem oẽ verum. Eſt aũt verũ, ꝙ mala fiunt vel ſunt. Deo ergo authore eſt, ꝙ ſunt vel fiunt mala.

Reſponſio vbi concedit omne verum eſſe a Deo, & ſophiſma aperit.

QVibus facile eſt nobis rñdere: ſed indignũ rñſione videt̃ qđ dicunt. oẽ nãq; verum a deo eſt: vt ait Aug. cui conſonat Amb. q tractans illud verbũ Apoſtoli. Nemo põt dicere dñs Ieſus, niſi in ſpũſctõ dicit, ꝙ oẽ verũ a quocũq; dicitur a ſpiritu ſancto eſt. Cum itaque verum ſit, ꝙ mala fiũt, hoc verum qđ dicitur illa locutione. ſ. mala fiunt, a Deo eſt: ſed non inde ſequitur, ꝙ a Deo ſit, vt mala fiant. Si.n. hoc diceretur, author malorũ deus eſſe intelligeretur, qđ ex ſimili manifeſte falſum oſtenditur. Deus prohibet furtum fieri: ſed furtum fieri verum eſt ergo prohibet verum, non ſequit̃.

Partem quæſtionis approbat illorum, qui dicunt, Deum non uelle mala fieri.

HEc igitur & alia huiuſmodi inania relinquẽtes, ꝑmiſſæ qõnis parti ſaniori fauẽtes, quæ ſanctorũ teſtimonijs pleni⁹ approbatur dicamus, Deum nõ velle mala fieri, nec tñ velle non fieri, neq; nolle fieri. Omne ergo qđ vult fieri fit, & oẽ qđ vult non fieri, non fit. Fiunt aũt multa, quę nõ vult fieri, vt omnia mala.

DISTIN. XLVII.

A

Quòd uoluntas Dei ſemper impletur de homine quocunq; ſe uertat.

I VOluntas quippe Dei ſic efficax eſt, vt fiat omne quod velit, & nihil fiat quod nolit: quæ de homine ſemꝑ impletur, quocũq; ſe vertat. Nihil.n. vt ait Aug. in lib. de lib. arb. conſtitutũ ſuperat voluntatem Dei, & ſi faciat cõtra eius voluntatẽ: tamẽ cõtra eius voluntatẽ, quæ ipſe eſt, nihil putandum eſt ita fieri, tanq̃ velit fieri, & nõ fiat, vel nolit fieri, & fiat. Illa.n. voluntas: vt ait Aug. in Ench. ſemꝑ impletur, aut de nobis, K aut a nobis. De nobis impletur, ſed tamen non implem⁹ eam qñ peccamus. A nobis impletur qñ bonum: ideo.n. facimus qa ſcimus placere deo. Ita & de hoĩe, ſemper Deus implet ſuam volũtatem, qa nihil facit homo, de quo Deus nõ operet̃ quod vult. Non.n. vult Deus vt peccet hõ quilibet. Si aũt peccauerit, pœnitenti vult parcere B vt viuat, in peccatis vero ꝑſeuerantem punire. vt iuſtitiæ potẽtiam contumax non euadat. Sicut alios ab æterno præparauit ad pœnã, ita alios ꝑparauit ad gloriã, & hæc ſunt magna opera dñi, exquiſita in oẽs voluntates eius. Et tam ſapienter exq̃ſita, vt cum angelica & humana creatura peccaſſet. i. non qđ illæ, ſed qđ voluit ipſa feciſſet, ẽt per eandem creaturę voluntatem, qua factũ eſt, qđ creator nõ voluit, impleret ipſe, qđ voluit: bñ vtens ẽt malis tanq̃ ſũme bonus, ad eorũ dãnationẽ, quos iuſte ꝑdeſtinauit ad pęnã: & ad eorum ſalutẽ, quos benigne ꝑdeſtinauit ad gratiã. Quãtum.n. ad ipſos attinet, qđ De⁹ noluit fecerunt, quantum vero ad oĩpotentiã Dei, nullo mõ id facere valuerunt. Hoc quippe ipſo ꝙ contra eius voluntatẽ fecerunt, de ipſis facta eſt volũtas eius. Pręterea nãq; magna dñi ſunt opera exquiſita in oẽs voluntates eius, vt miro & ineffabili mõ nõ fiat ꝑter eius voluntatem qđ etiam fit contra eius voluntatẽ: qa non fieret, ſi non ſineret, nec vtiq; nolẽs ſinit: ſed volens, nec ſineret bonus fieri male: niſi ops ẽt de malo poſſet facere bonũ bñ. His verbis euidenter monſtratur, ꝙ voluntas Dei æterna, ſemꝑ implet̃ de homine, etiam ſi faciat hõ contra Dei voluntatẽ. Sed attendendũ eſt diligẽter, qũo in ſuperioribus dr̃ fieri aliq̃d cõtra Dei voluntatẽ, quod tñ non fit ꝑter eã, & qualiter intelligendum ſit illud, quantum ad ſe fecerũt qđ Deus noluit, quantum vero ad oĩpotentiã Dei, nullo mõ id facere valuerunt. Vñr.n. iſta ſuperioribus obuiare, vbi dictũ eſt, voluntati eius nihil reſiſtere.

Hic aperit diuerſis modis ſupra accipi Dei uoluntatem.

VErum (vt ſupra diximus) voluntas Dei diuerſis modis accipit̃, q̃ diuerſitas in pręd ictis verbis ſi diligenter notetur, nihil ibi cõtradictionis reperitur. Vbi.n. C dicit non fieri præter eius voluntatem, ẽt qđ fit contra eius voluntatẽ, diſſimiliter accepit voluntatẽ, & non ipſam voluntatẽ q̃ Deus eſt, & ſempiterna eſt: ſed eius ſigna ꝑdictis verbis intelligi voluit. i. ꝓhibõnem, ſiue ꝑceptionem, & ꝑmiſſionẽ. Multa.n. fiunt cõtra Dei ꝑceptum, vel ꝓhibõnem, q̃ tñ nõ fiũt ꝑter eius ꝑmiſſionẽ. Ipſius nãq; ꝑmiſſione oĩa fiunt mala, q̃ tñ ꝑter eius voluntatem ſempiternam D fiunt. Sicut Aug. dicit ſup illum locũ pſal. vt nõ loquatur os meũ opera hoĩum. Opera.n. hominũ dicit ea, q̃ mala ſunt, q̃ pręter Dei voluntatẽ fiunt, quę ipſe eſt: ſed non præter eius permiſſionem, quę ipſe non eſt. Appellatur tñ ipſa Dei volũtas, qa Deus volẽs ſinit mala fieri. Fiũt & contra eius præceptionẽ, vel

¶ Ad quartum dicendum, quòd officium innocentis non eſt prohibere peccata, niſi ſecundum conditionem illorum: non enim debet ligare homines ne peccent: ſed per admonitionem prohibere: ita & Deus ſaluata conditione humanæ libertatis peccata prohibet ſuis legibus.

ARTIC. III.

b Vtrum id, quod eſt contra voluntatem Dei, non obſequatur voluntati eius.

† Enchirid. c.100.to.3.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ illud quod eſt contra Dei voluntatem nō obſequatur voluntati eius. Voluntas.n.conſequens non contrariatur voluntati antecedenti: ſed malum qđ eſt p̄ter voluntatē diuinam eſt contra volūtatem antecedentē. ergo voluntati conſequēti nō obſeqr̃.

¶ 2 Præt. [illegible] quod obſequit̃ diuinæ voluntati, quæ ſemper vult bonum cōſiſtit in ordine ad bonū: ſed malum quod fit præter Dei voluntatem ſm ſe eſt inordinatum. ergo volūtati diuinę non obſeqtur.

† Greg.li.6. Mor. c.11. ſupra c.15. Iob.

¶ 3 Præt. Boni merentur in hoc, ꝙ diuinæ voluntati obſequūtur, & ex hoc eis præmium debetur. ſi ergo mali in hoc, ꝙ peccādo præter Dei voluntatē faciunt: eius voluntati obſequūtur ex peccato eis debetur præmiū, & hoc eſt contra Ap̄ſm Ro.3. Faciamus mala vt veniant bona &c. ergo & primū falſum eſſe vr̃.

¶ 4 Pręt. Malum eſt præter intentionem oīs agētis: nihil.n.ad malum reſpiciens operat̃, vt dicit Dion.in 4.ca.de di.no. Sed illud qđ eſt præter intentionem voluntatis non obſequitur voluntati eius qui eſt de fine intento. ergo mala quę fiunt præter voluntatem eius non obſequuntur voluntati ipſius. Cap.4.

SED CONTRA eſt quod in litera a Grego. dicitur.

¶ Præt. Voluntas diuina eſt cauſa potētiſſima: ſed ad potentiā alicuius pertinet, vt etiā quod contra ipſum quis facere nitit̃, in ipſius obſequium cædat. ergo ita eſt de voluntate diuina.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ oīa quæ fiunt præter voluntatem diuinam ēt contra voluntatem antecedentem, obſequuntur quodam mō voluntati conſequenti. Voluntas autem conſequens dupl'r pōt accipi. Aut ſm ꝙ ſequitur conceptionē finis tm̄, & ſic voluntas eſt de fine in cōi ſine aliqua determinatione eius qđ eſt ad finem. Aut ſm ꝙ ſequitur cōceptionē eius quod eſt ad finem & conditionem eius, & ſic voluntas conſequens eſt de conſecutione finis ſm aliquē determinatū modū. verbi gratia. ædificator in conſtitutione domus habet duos motus voluntatis, vnum quo vult formam domus inducere in materia ſine hoc, ꝙ aliquid conſideret determinate de partibus domus. Alium motum habet quo cōſiderato, ꝙ lapis iſte eſt aptus ad fundamentum, vult ipſum in fundamento collocare. Vtroq; aſit mō accipiendo voluntatē conſequentem in Deo, mala quę fiunt obſequuntur ſibi. Si.n.accipiatur voluntas prout eſt de ordine vniuerſi in cōi conſtat, ꝙ malum qđ exit ab ordine præcepti in contrarium ordinem relabitur, vt dicit Boe. ſ. in ordine pene ad culpam, velut lapis mollis & leuis qui non eſt aptus ad fundamentum in ſupremo parietis ponatur. Similiter ēt patet quòd obſequitur voluntati conſequenti ſecūdo modo acceptę, quę eſt quòd iſte p̄uiſus peccator puniatur. niſi.n.iſta cōditio in eo per actum peccati fieret, voluntas diuina de pęna eius nō impletur, ſicut ipſa grauitas lapidis obſequitur voluntati artificis qua vult eum ſic ordinari, vt in fundamento ponatur.

4.de conſo. proſa.6.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ voluntas antecedens & conſequens non contrariantur, quia vtraq; eſt de bono: ſed hoc ꝙ aliquid eſt contra vnam quod non eſt contra aliam: ſed obſequitur ſibi, eſt ex parte voliti, cuius conditiones diuerſimode conſiderantur, vt dictum eſt. In corp. Ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſicut malum non eſt per ſe ordi- F natum: ita non obſequitur per ſe diuinæ voluntati: ſed per accidens, quia pręter intentionē facientis malū. Non.n.peccator intendit peccando puniri a Deo, in quo volūtas Dei completur.

¶ Ad tertiū dicendū, ꝙ in actu malo & bono duo eſt conſiderare. ſ. vnū ſm ꝙ egredit̃ ab agente & aliud ſm ꝙ a Deo ī fine ordinat̃. Actus ergo bon' quantum ad vtrūq; obſequitur diuinæ voluntati, qa & ipſe agens in bonum eū ordinat ſm bn̄placitum diuinæ voluntatis, & Deus ordinat ipſum ꝑ bonum cōſequens. ſ. premiū quod meritis reddit: & ideo quia ipſe homo eſt cauſa huius obſequij in hoc meretur. Sed actus malus ſm id qđ eſt ab agente inordinatus eſt: ſed tm̄ ordinatur a Deo per pænā aduenientem, vel ꝑ aliquod bonum qđ ex eo elicitur: & ideo malus ſe habet tm̄ paſſiue ad hoc obſequium & nō actiue: ſicut in litera dr̃, ꝙ impletur de eo volūtas Dei, quā ipſe nō implet: & ideo non meret̃ ſic obſequēdo, meretur.n.quis ſm actum cuius cā eſt.

prohibitionem: ſed non contra eius volūtatem, quæ ipſe eſt. niſi dicantur contra eam fieri, quia pręter eā fiunt. Cōtra eam quippe nihil ita fit, vt velit fieri, qđ non fiat, vel nolit fieri & fiat, qđ euidenter ibi Aug. notauit, vbi ait. G Quātum ad ipſos attinet, quod Deus noluit, fecerūt, quantum vero ad oīpotētiam Dei, nullo mō id facere valuerunt. ac ſi diceret: fecerunt contra Dei, p̄ceptum, quod appellatur voluntas: ſed non fecerunt cōtra Dei voluntatem omnipotentem, qa hoc non valuerunt, illud valuerunt, & ita per hoc, ꝙ fecerunt contra Dei voluntatē. i. præceptum, de ipſis facta eſt volūtas eius. i. impleta eſt voluntas eius ſempiterna, q̄ eos damnari vole H bat. *b*. Vnde Grego. ſuper Gen. Multi voluntatē Dei peragunt, vnde mutare contendunt, & cōſilio eius reſiſtentes obſequunt̃, qa hoc eius diſpōni militat, qđ ꝑ humanum ſtudiū reſultat. Hic apte oñdit, qa dū mali cōſilio, ac p̄cepto Dei reſiſtunt, qđ volūtas Dei appellatur, ea faciunt, vnde voluntas eius, quę ipſe eſt, impletur, quæ diſpō vel beneplacitum vocatur. Nā (vt ait Aug. in Ench.) quantælibet ſint volūtates angelorum & hominum, bonorum vel malorum, vel illud, quod Deus, vel aliud volentium q̄ Deus, oīpotentis voluntas ſemper inuicta eſt, quę mala eſſe nunq̄ pōt, q̄ etiam, dum mala irrogat, iuſta eſt, & profecto quę iuſta eſt, mala non eſt. Deus ergo omnipotens ſiue per miſericordiam, cuius vult, miſereat̃, ſiue per iudicium, quē vult, obduret, nec inique aliquid facit: nec niſi volens quicq̄ facit, & omnia, quæcunq; vult, facit.

† cap.102. to.3.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quāuis malum ſit præter intentionem Dei: tn̄ ordinatio mali eſt intenta a Deo, & huic intentioni operans malum præter intentionem obſequitur faciens, id quod eſt pręter Dei intentionem, ſcilicet peccatum.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum id quod eſt præter uoluntatem Dei præcepto non ſubiaceat.

I AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ id quod eſt præter Dei voluntatem præcepto non ſubiaceat & præcipue pc̄tm̄. Præceptum.n.eſt indicatiuum diuinę volūtatis. Sed quicūq; oñdit ſe velle qđ nō vult fictor eſt, quod lōge eſt a Deo. ergo vr̃, ꝙ nihil qđ fit cōtra voluntatē eius, vel p̄ter eā p̄cipiat. 1.2.q.100. art.8. Et 3. d.37.art.4.

¶ 2 Præt. Cū præceptū r̄ndeat voluntati antecedenti, ad quā pertinet ordinatio naturæ in bonum, nihil pōt pręcipi quod eſt contra hunc ordinē: ſed omne peccatum eſt huiuſmodi, quia eſt contra legem naturæ. ergo videtur, ꝙ cæpto non ſubiaceat.

¶ 3 Præt. Nullus obediens diuinis pręceptis male facit: ſed q̄dam ſunt q̄ nunq̄ pn̄t niſi male fieri, cum ſint coniuncta malo fini, vt inuidia & huiuſmodi ſecundū Philoſophum in 2. Ethy. ergo videtur, quòd iſta Deo præcipi non poſſint. Cap.6.

¶ 4 Præt. De ſimilibus idem eſt iudicium: ſed oīa peccata ſimilia ſunt in hoc, ꝙ lege diuina ꝓhibentur. cum igitur q̄da nullo mō ſub p̄cepto cadāt vt deſperare de Deo, & habere odio ipſum & huiuſmodi, vr̃ ꝙ nullū pc̄tm̄ ſub p̄cepto diuino cadere poſſit.

K SED CONTRA. Occidere filium innocētem eſt pc̄tm̄, & contra legem naturæ. hoc autem Abraæ pręceptum legimus, & eundem de obedientia commendatum. ergo videtur, ꝙ pc̄tm̄ ſub p̄cepto diuino cadere poſſit. Et ſiſr etiam eſt hoc qđ legitur Oſeæ primo, ꝙ dn̄s præcepit ſibi accipere mulierem fornicariam, & facere ex ea filios fornicationum. Genes.22.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ præceptum eſt ſignū voluntatis diuinæ, r̄ndens voluntati antecedenti, & non conſequēti. Vn̄ quod eſt p̄ter voluntatem conſequentem, cadit ſub præcepto, non autem quod eſt p̄ter voluntatem antecedētem. Sed in hoc tamen conſiderandum eſt, ꝙ aliquid ſm ſe acceptum eſt præter voluntatem antecedentē, quod aliqua ſubtracta ſunt de voluntate antecedente, ſicut illa quæ ſm ſe conſiderata, mala ſunt, ſed inquantum ſtant ſub præcepto diuino, recipiunt quādam rationem bonitatis, vt ſic in ipſa voluntas tendere debeat, quod quidem in quibuſdam per ſe malis contingit, & in quibuſdam non. Bonum.n.in rebus ſurgit ex duplici ordine, quorum primus ordo eſt rerum omniū ad finem vltimū, qui Deus eſt: ſecundus ordo eſt vnius rei ad aliam rem, & primus ordo eſt A cā ſecundi, quia ſecundus ordo eſt ꝓpter primum. Ex hoc.n.ꝙ res ſunt ordinatæ adinuicem, iuuant ſe mutuo, vt ad finem vltimum debite ordinentur. Vnde ſubtracta bonitate, quę eſt ex ordine vnius rei ad rem aliam, nihilominus poteſt remanere illa bonitas, quæ eſt ex ordine rei ad finē vltimum: quia primū non dependet ex ſecundo, ſicut ſecundū ex primo. Dico ergo, ꝙ quædam pc̄tā nominant deordinationem vnius rei ad rem aliam, ſicut homicidium, odiū fraternum, inobedientia ad prælatū, & huiuſmodi. vnde ſi talia bonitatem illam retinere poſſint, quę eſt ex ordine ad finē vltimum, proculdubio bona eſſent, & ī ea volūtas fieri poſſet. Sed hoc nō poſſe eē, niſi virtute diuina, per quam ordo in rebus inſtitutus eſt. Sicut.n.non pōt fieri: niſi ꝑ miraculoſam operationē virtutis diuinę, vt qđ recipit eſſe a primo agente, mediante aliqua cā ſecunda habeat eſſe deſtructa vł ſubtracta cā ſecūda, vt hoc, ꝙ accidēs ᵈ ſit ſine ſubiecto, ſicut in ſacro altaris: ita ēt non pōt fieri, niſi ꝑ miraculū virtutis diuinæ, vt id qđ natum eſt recipere bonitatem ex ordine ad finem vltimum, mediante ordine ad rem illam habeat bonitatem: ſubtracto ordine, qui erat ad rem illam: vnde ille actus, qui eſt occidere innocentem, vel reſiſtere prælato, non pōt eſſe bonus niſi authoritate vel præcepto diuino: vnde in talibus nullus diſpenſare pōt: niſi Deus quaſi miraculoſe. Quædam vero pc̄tā ſunt, q̄ dicunt deordinationem a fine vltimo imediate. Contingit.n. aliquem actum pc̄ti eſſe immediate circa id quod eſt ad finem, & quia forma bonitatis eſt a fine in his quæ ſunt ad finē, oportet ꝙ etiam forma malitiæ ſit ex hoc, ꝙ recedit a fine, & id qđ eſt quaſi materiale eſt actus exercitus circa id quod eſt inordinabile in finem, ſicut in fornicatione, & homicidio, & in huiuſmodi. Vnde ſi ei quod eſt ad finem conferatur alius ordo in finem, tolletur inordinatio & remanebit actus ordinatus ſubiacens voluntati an̄ti. Hoc aūt non pōt fieri: niſi ab eo, qui ordinē illum poſuit: & ideo ea q̄ ſunt ordinata per legem diuinam, nō ſunt mutabilia vel diſpenſabilia: niſi præcepto diuino, & ſiſr qđ ſtatutum eſt, a quocūq; ſuperiori inuiolabiliter obſeruandum, non pōt ab inferiori mutari, & ſic Deus occiſionem Iſaac, quæ de ſe inordinationem habebat ex eo, ꝙ filius innocens non erat ordinatus in finem, ꝑ viam occiſionis a patre ordinatam fecit, ponendo hunc ordinem: vt eſſet ad manifeſtationē fidei & amoris Abraæ, vt eſſet poſteris in exēplum & in ſignificationē mortis Chriſti, & in occiſionem ſic ordinatam, diuina authoritate licite conſenſit voluntas Abraæ. E Quædam aūt pc̄tā ſunt, quorum actus inordinatus eſt immediate circa finem, vt peccata q̄ ſunt in Deum, vt odire ipſum & deſperare de eo & huiuſmodi, & cum actus ex obiecto ſpēm trahat, cōſtat huiuſmodi actus ēt ſm ſpēm in genere naturæ malos eſſe: vn̄ ab eis talis inordinatio auferri non pōt. Non.n.poſſet auferre ex hoc, ꝙ ordinarent̃ in finem, cum ſm eſſe ſuum ſint deordinati a fine: cōtingeret.n. ꝙ aliquid eſſet ſimul ordinatum & inordinatum, vnde huiuſmodi nunq̄ ſubiacent diuino præcepto. Et ꝑꝑ hoc dr̃, ꝙ contra præcepta primæ tabulę q̄ ordinant immediate in Deum, Deus diſpenſare ᵈ non poteſt: ſed contra præcepta ſecundæ tabulæ, quæ ordinant immediate ad proximum: Deus poteſt diſpenſare, non autem homines in his diſpenſare poſſunt.

D.15.

D. 498. & 518.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ q̄uis Deus non vellet voluntate conſequente, ꝙ Abraham filium occideret voluit tamen voluntate antecedente, quòd voluntas Abraæ in hoc ferretur, ſecundum quòd erat iam ordinatum, & talem voluntatem præceptum expreſſit: & ideo non fuit fictio.

d Summatim perſtringit ſententiam prædictorum addens, quare Deus præcepit omnibus bona facere & mala vitare, cum non uelit hoc ab omnibus impleri.

EX prædictis liquet, ꝙ volūtas Dei q̄ ipſe eſt, ſemꝑ inuicta eſt, nec ī aliquo caſſatur, ſed per omnia impletur. Conſilium vero eius, & pręceptio ſiue ꝓhibō non ab omnibus implentur, quibus ꝓpoſita & data ſunt. Neq; ideo præcepit omnibus bona, vel ꝓhibuit mala, vel conſuluit optima, ꝙ vellet ab omnibus bona, q̄ præcepit fieri, vel mala q̄ ꝓhibuit vitari. Si.n.vellet vtiq; & fierent, quia in nullo pōt ab homine ſuperari vel impediri ei' voluntas, ſed vt iuſtitiam ſuam hominibus oñderet & mali eſſent inexcuſabiles. Denique vt boni ex obedientia gloriā, mali ex inobedientia pœnā ſortirentur, ſicut vtriſq; ab æterno præparauit. Ea ergo quæ omnibus pręcepit, vel quæ ꝓhibuit, a quibuſdam voluit fieri, vel vitari, ſed nō ab omnibus, & quædam ꝑſonaliter præcepit, & in veteri & in noua lege, q̄ ab eis quibus præcepit fieri noluit, vt B Abrahæ de immolatione filij, & in euangelio † quibuſdam curatis, qb' p̄cepit ne cui dicerēt.

DISTIN. XLVIII.

A

Quód aliquando homo bona uoluntate aliud uult quàm Deus, & aliquando mala id quod Deus bona uoluntate uult.

SCiendum quoq; eſt, ꝙ aliqn̄ mala eſt voluntas hominis idem vo C lentis quod Deus vult fieri, & aliqn̄ bona eſt voluntas hominis, aliud volētis q̄ Deus. Vt.n. bona ſit hominis volūtas oportet attendere quid congruat ei velle, & quo fine. Tm̄.n.intereſt

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ipſa occiſio innocētis prout ſubſtat deordinationi a fine, q̄ aduenit ſibi poſt ſpēm completam ab obiecto proximo, eſt contra legem naturæ, & non pōt bene fieri: ſed remota tali inordinatione, & poſito alio ordine circa obiectum, & actū, eſt conueniens legi naturæ, quæ dictat oē illud eſſe faciēdum, qđ eſt ordinatum & præceptum ab eo.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad tertium.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ non eſt ſimilis ratio in omnib', vt ex p̄dictis patet.

† Mar.7. In corp. ar.

EXPOSITIO TEXTVS.

QVos iuſte prædeſtinauit ad pęnam.} Contra. ſupra dictum eſt, ꝙ prædeſtinatio eſt tm̄ de bonis ſalutaribus, & nō de peccatis.

Diſ.40.q.1. Ar.2.& diſ. 39. litera E.

¶ Ad quod dicendum, ꝙ qn̄ aliqđ abſolute dr̃ prædeſtinari, intelł̃r directio in finem, q eſt ſalus æterna. Sed ſi addatur aliquid, tunc pōt dirigi in quodcūq;, & ſecundum qđ & minus proprie prædeſtinari in illud. {Sed non pōt eius ꝑmiſſionē, q ipſe non eſt.} Sed cōtra. ꝑmiſſio diuina eſt eius opatio: ſed diuina opatio eſt eius eſſētia. ergo &c. Et dicendū, ꝙ ꝑmiſſio ſumit̃ hic nō ꝓ opatione diuina: ſed ꝑ effectū ei', ꝑ modū quo ēt dr̃ creatio, paſſio. {Sed in euāgelio q̄buſdā &c.} Math.8. Et ſciēdū, ꝙ q̄uis nō vellet hoc fieri, ꝙ p̄cipiebat volūtate diuina cōſequēte, voluit tn̄ diuina volūtate an̄te hoīes in hoc tēdere, vt glīā mūdanā nō q̄rerent. exēplo ipſius hoīs Chr̄i, q volūtate humana ſuā mundanā D glīā nō q̄rebat: ſed glīam Dei, quā voluntatē p̄ceptū expreſſit.

DISTINCTIO XLVIII.

DIVISIO TEXTVS.

DETERMINATO de volūtate Dei. Hic determinat de conformitate volūtatis nr̃æ ad volūtatē eius, & diuidit̃ in partes duas. In prima determinat veritatē. In ſecūda ex veritate determinata quaſdā q̄ōnes determinat. ibi {Ex quo ſoluit̃ qō &c.} Prima in tres. In prima oñdit, ꝙ volūtas mala hoīs cū volūtate Dei cōcurrit in idē volitū, bona volūtate hoīs ī cōtrariū tēdēte. In ſcđo oñdit, ꝙ bona volūtas Dei ēt ꝑ malā volūtatē hoīs cōplet̃. ibi {Illud quoq; nō eſt prætermittēdū &c. In tertia excludit quādā obiectionē. ibi {Sed ad hoc opponitur.} {Ex quo ſoluitur quęſtio.} Hic ex determinatis procedit ad ſolutionem duarum quæſtionum, quarum prima eſt de paſſione capitis, ideſt Chriſti. ſecunda de paſſione membrorum eius. i. martyrum. ibi {Si vero quæratur.

QVAESTIO I.

A

Hic quatuor quęruntur.

Primo. Vtrū volūtas hoīs diuinæ volūtati cōformari poſſit.
Secundo. In quo attenditur principaliter conformitas.
Tertio. Vtrum ad illam conformitatem omnes teneantur.
Quarto. Vtrū teneātur etiam ad cōformitatē, q̄ eſt in volito.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrū voluntas humana diuinæ volūtati nō poſſit cōformari.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃, vr̃ ꝙ voluntas humana diuinæ conformari non poſſit. ſic.n.dr̃ Iſa.55. Sicut exaltantur cæli a terra, ita exaltatæ ſunt &c. ſed terra: nunquām poteſt conformari cælo. ergo nec cogitationes vel voluntates hominum diuinæ voluntati. 1.2.q.19. art.9.& 10.

¶ 2

¶ 2 Præt. Eorum, quæ in infinitum diſtant, nulla eſt conformitas, quia cõformitas eſt ſm approximationẽ aliquã: ſed voluntas Dei in infinitum diſtat a voluntate hominum, quantum.n. diſtat Deus ab hoĩe, tñ voluntas Dei a voluntate hominis, vt p̃s. 32. A. Gl. ibidem. dicit Gl. ſuper illud p̃s. Exultate iuſti in dño &c. ergo voluntas hominis diuinæ voluntati non conformatur.

¶ 3 Præt. Conformitas ponit conue- † cap. 101. to. 3. nientiam duorũ in forma vna, ſicut ipſũ nomẽ oñdit: ſed quę cũq; conueniunt in aliquo vno, habent aliquid prius & ſimplicius ſe. ſ. illud in quo conueniunt: cũ igitur diuina voluntate nihil ſit ſimplicius, & prius, vr̃. ꝙ ſibi nulla volũtas creata cõformari poſſit.

¶ 4 Præt. Nihil eſt conforme niſi cõformi; qa conformitas eſt relõ ęqparantiæ ponẽs ſi̅lem habitudinem in vtroq; extremorum: ſed non dicimus voluntatem diuinam cõformem eſſe voluntati humanę. ergo nec econuerſo.

Sed contra. Nullum regulatũ ſit rectum niſi per conformitatem ad regulam: ſed voluntas diuina regula eſt voluntatis humanæ, & intellectus ſuus intellectus humani. ergo omnis voluntas recta conformis eſt voluntati diuinæ.

¶ Præt. Cuiuſlibet obedientis voluntarie voluntas conformat̃ voluntati præcipientis: ſed multi voluntarie diuinis præceptis obediunt. ergo multorũ voluntas cõformat̃ voluntati diuinæ.

Respondeo, Dicendum, ꝙ conformitas eſt conueniẽtia in forma vna, & ſic idem eſt qđ ſi̅litudo, quam cãt vnitas qualitatis, vt in 5. Met. dr̃. Vnde hoc mõ aliquid Deo conformatur, Tex. 10. quòd ſibi aſſimilatur. Contingit aũt aliqua dici ſi̅lia dupl̃r. Vel ex eo, ꝙ participant vnam formam: ſicut duo albi albedinem, & ſic oẽ ſi̅le oportet eſſe compoſitum ex eo, in quo conuenit cũ alio ſi̅li, & ex eo, in quo differt ab ipſo, cum ſi̅litudo non ſit niſi differentium ſm Boe. Vñ ſic Deo nihil põt eſſe ſi̅le, nec conue- In 2. Editio cap. de ſpẽ. niens, nec conforme, vt frequenter a philoſophis dictũ inuenit̃, vel ex eo, ꝙ vnum, qđ participatiue habet formam, imitatur illud, qđ eſſentialr̃ habet. Sicut ſi corpus album diceretur ſi̅le albedini ſeparatæ, vel corpus miſtum igneitate ipſi igni. Et talis ſi̅litudo, quæ ponit compõnem in vno, & ſimplicitatẽ in alio, poteſt eſſe creaturæ ad Deum participantis bonitatem, vel ſapientiam, vel aliquid huiuſmodi, quorum vnumquodq; ĩ Deo eſt eſſentia eius, & ſic voluntas noſtra diuinæ conformatur. Sed hæc conformitas voluntatis põt intelligi, vel de ipſa potẽtia voluntatis, quę homini eſt data ad exemplar voluntatis diuinæ, q̃ pertinet ad ſi̅litudinem, in qua conſiſtit rõ imaginis, & eſt cõis bonis, & malis, & de hac conformitate non quærimus hic. Vel põt intelligi de actu voluntatis, qui ẽt & voluntas dr̃, & de hac conformitate hic quærimus, quia in iſta conformitate conſiſtit meritum, vel ẽt demeritum, eo ꝙ hõ eſt cauſa actus voluntatis, ſed non potentiæ. vnde iſta conformitas eſt tantum bonorum.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ dñs loquitur ibi de malis, qui per terram ſignificantur, qui in actu ſuæ voluntatis recedunt a ſimilitudine diuina.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ in infinitum diſtantium non poteſt eſſe conformitas per modum æqualitatis, vel etiam ſecundum aliquam conuenientiã in aliquo in participãdo ab vtroq;: ſed per modum illum, qui ſupra dictus eſt.

In cor. Art. ¶ Et per hoc patet etiam rñſio ad tertium, qđ procedit ſecundũ primum modum diſtinctionis aſſignatæ.

cap. 9. D. 321. & 471. & 850. & 1164. ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ſm Dio. in 9. c. de di. no. conuerſio ſimilitudinis non recipitur in cauſis,[d] & cauſatis, in quibus dr̃ ſimilitudo per imitationem: ſed ſolum in æquipotentibus, in quibus eſt ſi̅litudo ꝑ ſimilem participationẽ eiuſdem. nõ.n. dicimus, ꝙ hõ ſit ſi̅lis ſuæ imagini: ſed econuerſo. Vnde non eſt dicendum, ꝙ Deus ſit ſi̅lis, vel conformis creaturæ: ſed ꝙ creatura Deo conformetur imitando ipſum quantum poteſt.

inter voluntatem Dei, & voluntatem hominis, vt in quibuſdã aliud cõgruat Deo velle, aliud homini. Vnde Auguſ. in Ench. Aliqñ bona voluntate hõ vult aliqd qđ Deus non vult, bona multo amplius multoq; certi⁹ voluntate. nã illius mala volũtas eſſe nũq̃ põt. tanq̃ ſi bonus filius patrem velit viuere, quẽ Deus bona voluntate vult mori. Et rurſus fieri poteſt, vt hoc velit homo voluntate mala, qđ Deus vult bona, velut ſi malus filius velit mori patrẽ, velit ẽt hoc Deus, nẽpe ille vult qđ non vult Deus, iſte vero id vult qđ vult & Deus. & tñ bonę Dei voluntati pietas illius potius conſonat, q̃uis aliud volentis, q̃ huius idẽ volentis impietas. Mul- H tum.n. intereſt, qd velle homini, qd Deo cõgruat. & ad quẽ finem ſuã quiſq; referat voluntatẽ, vt approbet̃, vel improbet̃. Põt.n. velle bonũ, qđ ñ cõgruat ei velle, & põt velle bonũ, quod cõgruit, ſed nõ refert ad finẽ rectũ: & ideo nõ eſt bona volũtas.

G *Quòd bona Dei uoluntas mala hominum uoluntate impletur, ut in paſſione Chriſti contigit, ubi quoddam factum eſt, quod Deus bona, & iudæi mala uoluntate uoluerũt, uoluerunt tamen & aliquid, quod Deus non voluit.*

Illud quoq; nõ eſt pretermittendum, ꝙ aliquando Dei voluntas bona ꝑ malã hoĩs voluntatem implet̃, vt in crucifixione Chri- H ſti factum eſt, quem Deus bona voluntate mori voluit: Iudęi vero impia voluntate eum crucifixerunt. Et volebant iudęi mala voluntate quoddã qđ Deus bona voluntate volebat, ſcilicet, vt Chriſtus pateret̃, & moreretur: ſed volebant & aliquid aliud, quod Deus nolebat. ſ. occidere Chriſtum, qđ fuit mala actio & peccatum. Actũ quippe iudæorũ non voluit Deus, paſ- B ſionẽ vero Chriſti voluit, ſicut & in ipſo p̃s. Chr̃s ad patrẽ ait. † p̃s. 138. A Tu cognouiſti ſeſsionẽ meã. i. voluiſti, & approbaſti paſsionẽ meã, tibi n. placuit. Voluit itaque tota trinitas vt Chriſt⁹ pateretur: nec tñ voluit vt iudæi occiderẽt, quia voluit pœnam chriſti, ſed non voluit culpã iudęorum, nec tñ noluit, ſi.n. noluiſſet nec fuiſſet.

Oppoſitio.

Sed ad hoc opponitur ſic. ſi voluit De⁹ vt Chri- C ſtus pateret̃, voluit vtique vt pateret̃ a iudęis, vel nõ. Si voluit vt nõ pateret̃ a iudęis, cũ paſſus ſit, factũ eſt itaq; qđ voluit deus non fieri. Si aũt voluit eum pati a iudæis. ergo voluit eũ occidi a iudæis. Voluit itaq; vt iudæi occiderent eum. Ad quod rñdẽtes dicimus, ſimpliciter concedendum eſſe, ꝙ deus voluit Chriſtũ pati & mori, qa eius paſsio bonum fuit & cauſa noſtrę ſalutis. Cũ aũt dicitur, volebat eum pati, vel occidi a iudæis, hoc diſtinguendũ eſt. Si.n. intelligitur ſic, volebat eum ſuſtinere paſsionẽ ſiue crucifixionem a iudæis illatam, verus eſt ſenſus. Si vero intelligitur ſic, uolebat ut iudæi occide- B rent eum falſum eſt Non.n. uolebat deus actionem iudęorum q̃ mala erat, ſed uolebat paſsionẽ bonã, & hæc uoluntas ꝑ malas iudæorũ voluntates impleta eſt. vñ Aug. ĩ Ench. De⁹ quaſdã voluntates ſuas vtiq; bonas implet ꝑ malorũ hoĩum voluntates malas, ſicut ꝑ maliuolos iudęos bona voluntate patris, Chriſt⁹ ꝓ nobis occiſus eſt. Qđ tñ bonum fuit, vt apoſtolus Petrus, qñ id fieri nolebat. Sathanas ab ipſo q̃ occiſus eſt, dicere- C tur. Ecce manifeſte habes magnum bonũ fuiſſe, ꝙ Chr̃s occiſus eſt, & hoc bonum, qa Petrus nolebat, ideo redargutus eſt.

Vtrũ placuerit uiris bonis, ꝙ Chriſtus pateretur & moreretur, placuit quidem intuitu noſtræ redemptionis, ſed non ipſius cruciatus.

Ex quo ſoluitur quęſtio qua quęri ſolet: vtrum viris ſctĩs placere de-

F

ARTICVLVS II.

Vtrũ conformitas uoluntatũ attendatur ꝑcipue ſcđm uolitũ.

Ad ſecundum ſic proceditur, vr̃ ꝙ conformitas voluntatum ꝑcipue ſm volitum attendat̃. 1. 2. q. 19. ar. 10. Conformitas.n. attenditur ſm conuenientiã in forma: ſed forma, & perfectio volũtatis eſt ipſum volitum, ſicut & ſcitum eſt perfectio ſciẽtis. ergo ſm conuenientiam in volito eſt cõformitas voluntatũ.

¶ 2 Præt. Actus cognoſcuntur, & iudicãtur per obiecta ſm Tex. 22. philoſophum in 2. de aĩa: ſed obiectum voluntatis eſt volitum. ergo videtur ꝙ ſm vnitatem voliti ſit conformitas voluntatum. Si dicas, ꝙ obiectum voluntatis eſt bonum, & ſm hoc attenditur conformitas.

¶ 3 Contra. Voluntas non eſt niſi boni. ſi igitur ex cõueniẽtia in bono eſt conformitas voluntatis, videtur, ꝙ omnis voluntas etiam peccati, diuinæ voluntati conformetur.

¶ 4 Præt. Voluntas occidentium Chriſtũ, non ſolum concurrit cum voluntate diuina in quoddam volitum idem: ſed etiam in quoddam bonum. ſ. in paſſionem Chriſti, q̃ magnum bonũ fuit. ergo ſi ex hoc attenditur ratio conformitatis, videtur, ꝙ voluntas iudæorum, diuinæ conformis fuit.

¶ 5 Præt. Ratio bonitatis eſt ex fine: ſed contingit aliquem propter bonum finem agentem diuinæ voluntati non conformari, ſicut qui furat̃ diuiti, vt det eleemoſynas pauperi. ergo videtur, ꝙ ẽt nec ex fine conformitas voluntatis attendatur. Si dicas, ꝙ attenditur principaliter in hoc, ꝙ homo vult, quod Deus vult eum velle.

¶ 6 Contra. Volitum, & velle non ſunt idem niſi per accidẽs, I vt qñ velle vnius eſt volitum ab alio: ſed iſta conformitas eſt ad volũtatem diuinam inquantum ipſa: noſtrum velle eſt volitum a Deo, qui vult hoc nos velle, quod volumus. ergo per hunc modum non conformatur velle noſtrum ad velle diuinum, niſi per accidens, & ita ex his omnibus videtur, ꝙ conformitas attendenda ſit ſecundum volitum.

Sed contra. Duo contraria inquãtum huiuſmodi nõ conformantur eidem: ſed duæ ſanctorum voluntates de oppoſitis volitis conformantur diuinæ voluntati, cum vtraq; ſit recta: ſicut patet in litera de hoc, ꝙ qdã mortẽ Pauli nolebant, quam ipſe volebat. ergo non eſt conformitas ſecundum volitum.

Respondeo, dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt. Hic quæ- Art. añti. ritur de conformitate quantum ad voluntatis actum. Actus aũt voluntatis humanæ põt imitari actum volũtatis diuinæ dupl̃r. Vel quantum ad eſſe naturæ, & ſic non loquimur hic, quia hoc conuenit actui voluntatis, ſm qđ exit a potẽtia, cuius conformi- K tatem dimiſimus. Vel quãtum ad perfectionem ſuperadditam, ſm quam dicitur actus talis, vel talis, & hanc conformitatẽ hic quærimus, quæ eſt quaſi ſm ſpẽm moris. Hæc aũt conformitas quadrupliciter põt conſiderari ſm habitudinem quatuor cauſarum. ſ. ſm cãm materialem: ſicut qñ eſt idem volitum, quod ſe habet vt materia, circa quam eſt actus voluntatis: & ideo iſta conformitas eſt ſm quid tñ, & non ſimpl̃r, quia eſſe ſimpl̃r nõ eſt a materia, ſed a forma. Vel ſm cãm efficiẽtem: ſicut qñ aliqs vult, ꝙ Deus vult eum velle, hunc.n. ordinem voluntatis Deus in eo fecit. Vel ſm cãm finalem: ſicut qñ aliquis in gloria Dei facta ſua ordinat, ꝑꝑ quam Deus oĩa facit, & in his duobus eſſentialiter conformitas conſiſtit. Vel ſm cãm formalem, vt aliquis ex charitate velit, ſicut Deus omnia ex charitate vult: ex habitu.n. eſt forma actus, & in hoc conſiſtit perfectio conformitatis. Huius autem dicti ratio hæc eſt, quia eſſentialis aſſimilatio aliquorum attenditur ſm illud, vñ ſpẽs trahitur, ſpẽs aũt cuiuſlibet actus voluntarij trahitur ex obiecto, quod eſt forma voluntatis producẽtis actum. Ad obiectum aũt alicuius actus, duo concurrunt, vnum quod ſe habet quaſi materialr̃, & alterum quod A eſt ſicut formale, complens rõnem obiecti, ſicut ad viſibile concurrit lux & color. Illud aũt quod ſe habet materialr̃ ad obiectũ voluntatis, eſt q̃ ũq; res volita: ſed rõ obiecti cõpletur ex rõne boni. Vñ ex hoc actus voluntatis humanæ conformatur voluntati diuinæ, ꝙ tedit in bonum ſicut voluntas diuina. Et ex hoc etiam actus bonus eſt repręſentans bonitatem diuinã. Et hæc eſt conformitas ſm cãm efficientem, quia Deus vnãquãq; volũtatem in bonum ordinauit. Et hoc vult Deus nos velle, inquãtum voluntas noſtra ordinata eſt. Sed hæc conformitas includit conformitatẽ finis inquantum hoc volitum habet rõnẽ bonitatis ex fine, & ſi qñq; ẽt in ſe bonũ ſit. vñ ex hoc attẽdit̃ eſſentialr̃ conformitas: non autẽ ex ipſa re volita, ex qua act⁹ ſpẽm non trahit. Sed habitus charitatis addit perfectionem in bonitate actus. Et iõ ſm cãm formalẽ attenditur ꝑfectio cõformitatis vt tanto actus voluntatis noſtræ diuinæ volũtati ſit conformior, q̃to eſt melior & perfectior.

¶ Ad primum ergo dicendũ, ꝙ volitum non eſt perfectio voluntatis vel obiectum niſi inquãtum ſtat ſub ratione D. 359. boni: ſicut nec[d] color obiectum viſus & perfectio, niſi ſm ꝙ ſtat ſub actu lucis. ¶ Vnde patet ad ſecundum reſponſio.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in eo qui peccat, voluntas rationis non tendit in id quod eſt ſibi bonũ: ſed in id quod eſt alteri bonum ſ. concupiſcibili & iraſcibili. non.n. homo dr̃ homo ꝑꝑ cõcupiſcibilem vel iraſcibilem, ſed ꝑꝑ rõnem: & ideo non eſt bona voluntas. Si tñ iraſcibilis per ſe tenderet in ſuum obiectum, quod eſt ſuum bonum, non eſt culpabilis ſicut eſt in brutis, & haberet quandam conformitatem ad voluntatem diuinam inquantum tendit in id, in quod ordinauit eam Deus

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ paſſio Chriſti habebat duo. ſ. qđ erat ſaluatiua humani generis, & ſic hęc res volita ſtabat ſub rõne boni, & erat volita a Deo & a ſanctis. Vel ſm ꝙ erat afflictiua innocentis, & ſic non habebat rõnem boni, & ſic erat volita a iudæis. vnde non volebant bonũ ſimpl̃r: niſi per accidens, ſed per ſe loquendo volebãt ſimpl̃r malum æſtimatum bonum, inquantum ſatisfaciebant iræ ſuæ vel inuidiæ.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ ſicut forma naturalis eſt in materia ab agente: ita forma bonitatis eſt in volito a fine, & ſicut materia improportionata ad formam adueniente debito agente nũquam conſequitur formam: ſicut lapis non fit caro a virtute digeſtiua: ita etiam volitum improportionatum ad bonitatẽ quãtũcũq; ſit bonus finis nunq̃ bonitatem recipit, & talia ſunt quę per ſe ſunt mala, vt furari & huiuſmodi: niſi deformitas tollatur Diſt. 47. q. vnica. Ar. authoritate diuina, vt ſupra dictum eſt.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ omne volitum diuinum imitatur voluntatem ipſius inquantum eſt ſicut Deus vult: non tñ imitatur in ratione volendi & bonitate actus voluntatis: ſed ſolum actus voluntatis humanæ tendens in bonũ, ad quod ordinatã eſt ſm Dei voluntatem: vnde non tantum eſt ibi conformitas voluntatis noſtrę inquantum eſt volita, ſed inquantum eſt volens, & bonum actum voluntatis eliciens.

ARTICVLVS III.

Vtrum ad conformitatem diuinæ uoluntatis non teneamur.

Ad tertium ſic proceditur. Vr̃, ꝙ ad conformitatẽ diuinæ voluntatis non teneamur. De ver. q. 23. artic. 7. Et 1. 2. q. 19 art. 10. Sicut.n. rectitudo voluntatis humanæ eſt ꝑ cõformitatẽ ad voluntatẽ diuinã, ita & rectitudo intellĩs noſtri ꝑ conformitatẽ ad intellm̃ diuinum: ſed non oẽs tenẽtur ad conformandum intellm̃ ſuum intellectui diuino. alias nullus habẽs falſam opinionem ſaluaretur. ergo & pari rõne nõ tenemur ad cõformitatem voluntatis.

¶ 2 Præter. Nullus obligatur ad impoſſibile ſibi, alias pc̃m non eſſet pc̃m voluntarium ſed neceſſariũ: † Cap. 101. to. 3. ſed voluntas obſtinata in malo nõ poteſt diuinæ volũtati conformis eſſe, quæ ſemꝑ bona eſt. ergo vr̃ ꝙ t[illegible] ad conformitatẽ non tenent̃. † Matt. 16.

¶ 3 Præt. Quicũq; peccat, in ipſo actu peccati voluntatem ſuam voluntati diuinæ non conformat. ſi ergo ad conformitatem oẽs tenemur, vr̃ ꝙ quicũq; peccat duplici peccato peccent. ſ. peccato trãſgreſſionis qđ committit, & peccato omiſſionis quo cõformitatem nõ implet ad quam tenetur, & hoc eſt falſum.

¶ 4 Præt. Quicũq; non facit id ad quod faciẽdum obligatur, D peccat mortalr̃ obmittendo: ſed quicũq; peccat venialiter ipſo actu non conformat voluntatem ſuam voluntati diuinę. ergo ſi ad hoc tenetur peccat mortalr̃, qđ falſum eſt. ergo & primũ.

¶ 5 Pręt. Quicquid vult Deus fieri fit. ergo quicqd vult nos velle volumus: ſed mali non volunt bona facere. ergo Deus nõ vult eos velle bona: ſed mali peccant per receſſum eius ad quod tenentur. ergo vr̃ ꝙ nõ teneantur ad volendum illud qđ Deus vult eos velle, in quo tñ conformitas voluntatis conſiſtebat.

¶ 6 Præt. Sicut volitum diuinum eſt nobis ignotum: ita & finis ad quẽ opus ſuum ab ipſo ordinatur, cum etiã in rebus naturalibus plerũq; difficile ſit aſſignare finẽ: ſed nullus tenet̃ ad id quod ignorat. ergo ad illam conformitatem quæ eſt ex parte finis, non tenemur.

¶ 7 Præt. Nullus tenetur ad id quod non eſt in poteſtate ſua: ſed habere charitatẽ non eſt nobis ex nobis ergo vr̃ ꝙ ad illam E conformitatẽ quæ eſt in forma charitatis, non teneamur.

Sed contra. Omnes tenemur ad obediendum Deo, & ad habendum rectam voluntatem: ſed hoc non poteſt eſſe niſi conformemur diuinæ voluntati. ergo ad conformitatem omnes tenemur.

Respondeo, Dicendum, ꝙ ad illud proprie dr̃ aliqs teneri, qđ ſi non facit, pc̃m incurrit in oĩbus aũt & naturalib⁹, & voluntarijs cum peccatum contingit ex hoc, ꝙ aliquid non Tex. 82. ꝑuenit ad illud ad qđ ordinatum eſt, vt in 2. phy. dr̃, vt patet in monſtris & erroribus, q̃ contingunt in operatione artis. Sed tñ differenter eſt in naturalibus & voluntarijs: quia in naturalibus defectus ab ordine incidit ex neceſſitate materię: ſed in voluntarijs ipſa voluntas eſt cã ſui defectus, qa in nobis eſt poſſe deficere & non deficere. vñ defectus volũtatis ab eo ad qđ ordinata In p̃ced. 6 Articulis. eſt, non ſolũ habet rõnem peccati, ſed ẽt culpæ. Cum igitur dictum ſit, ꝙ conformitas voluntatis attendatur, ſm hoc qđ tendit buerit, ꝙ Chriſtus pateretur vel occideretur? Debuit.n.eis placere intuitu noſtræ redemptionis: ſed non intuitu ipſius cruciatus. Voluerunt ergo ac vehementer cupierunt Chriſtũ mori propter liberationẽ hoĩs, & impletionem diuinæ voluntatis: ſed non voluerunt delectationem ipſius afflictiõis. De eodem ergo lętabantur, & triſtabantur, ſed ob aliud gaudebãt, & propter aliud dolebant. Volebant ergo Chriſtum mori ꝓ hoĩs redẽptione, & tñ de morte ipſius diuerſis de cauſis corda eorum varie mouebantur.

Q̃uo ſentiendũ ſit de paſſionibus ſanctorũ, an velle, vel nolle debeamus.

SI vero quęritur: vtrum eodẽ mõ ſentiendum ſit de paſſionibus & martyrijs ſanctorum? Dicimus aliquam eſſe differentiam inter paſſionem capitis, & membrorum. Chriſti nãque paſſio cauſa eſt noſtræ ſalutis, quod non eſt paſſio alicuius ſancti. Nullius.n.paſſione redẽpti ſumus, niſi Chriſti. Profuerunt quidẽ nõ modo eis, qui paſſi ſunt, ve G rum etiam alijs fidelibus ipſorum paſſiones. Veruntamẽ noſtra redemptio non ſunt. hoc enim paſſio illius ſola potuit, q Deus eſt, & homo. Illius ergo paſſionem credentium piæ mẽtes voluerũt, & optauerunt fieri ſicut futurum credebant. Paſſiones vero ſanctorum poſſumus velle, & nolle, & vtrunq; bona voluntate, ſi rectos nobis proponamus fines. Cui.n.placuit Pauli paſſio eo fine, quia H pręmium eius per hoc auctum & paratum cernebat, bonam videtur habuiſſe voluntatem q̃

dit per actum ſuum in id, ad quod ordinatũ eſt, oportet ꝙ defectus conformitatis inducat peccatum & culpam: & ideo tenemur ad conformitatem voluntatis.

¶ Sed ſciendum, ꝙ ad aliquid tenemur directe, ꝙ.ſ. per ſe eſt in poteſtate noſtra, & ſic tenemur ad conformitatem, qua voluimus id, qđ congruit nos velle & ſm rectũ finem: quia in vtrũq; iſtorum per naturalia noſtra poſſumus. ad aliquid vero tenemur indirecte ſicut ad habendam gratiã, quod ſm ſe non eſt ĩ poteſtate noſtra, ſed in poteſtate noſtra eſt facere aliqd, quo facto habebimus gratiam. & ſic tenemur etiam ad illam conformitatem, quæ eſt ſecundum formam charitatis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non eſt ſimile de voluntate & intelſu: qa defectus intelſs non eſt in poteſtate noſtra, ſicut defectus voluntatis: q̃a intelſs violenter cogit̃ q̃nq; 3.hſ de aĩa. tex. 51. rationibus, vt in 5. Meta. dicit̃. nõ [d] aũt D. 353. volũtas. Et tñ in his quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, tenemur intelſm nr̃m diuino conformare, vt in his quæ fidei ſunt: quia ĩ his ſi quod in nobis eſt facimus, diuinum nobis non deerit auxilium. In alijs etiam peccaret quis ſi voluntariæ ſm intellectum verum impugnaret & falſo adhæreret.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ dum volũtas eſt obſtinata ſimul diuinæ voluntati conformis eſſe non poteſt: ſed in ſtatu viæ nullus eſt qui mentis obſtinationem non poſſit deponere, & ſic diuinæ voluntati conformari: ſed dãnatis eſt in pœnam inflictum vt obſtinatione ſua nunq̃ curentur, & tñ manet in eis culpa ꝑpetua cum pœna non defutura: D. 425. & 422. non tñ [d] demerentur, quia non ſunt in via: ſed ad terminum vię vbi eſt pœna, deuenerunt.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ conformitas voluntatis eſt cõis ad oĩa præcepta legis naturalis & ſcriptæ, quibus in bonum ordinamur. vñ quicũq; peccat contra quodcunq; ꝑceptum, contra conformitatem peccat: non tamẽ facit duo peccata, quia commune non ponit in numerum contra proprium.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ præcepta affirmatiua non obligant ad ſemper, eo ꝙ impoſſibile eſt nobis ſemper agere, vt in lib. de ſomno & vig. dicitur: & ideo non oportet, ꝙ ſemper actu volũtatem noſtram diuinæ conformemus: ſed ſufficit, ꝙ ſemper in habitu & quandoque in actu. vnde qui peccat venialiter non committit contra conformitatem: ſed ſolum præter conformitatem facit, ſicut præter legem.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ cum dicitur conformitatem attendi ſm hoc, ꝙ volumus id quod vult nos Deus velle, intelligitur de voluntate antecedente, cuius effectus eſt ordo naturę noſtrę in bonum: obiectio autem procedit de voluntate conſequente: & ideo non procedit.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ licet finem proprium ſcire nõ poſſumus, finem tamen vltimum a quo eſt omnis bonitas in finibus proximis ſcire poſſumus, vt.ſ. omnia in Deum ordinemus, qui propter ſeipſum vniuerſa fecit, vt dicitur Prouerb. 16.

¶ Ad ſeptimum patet reſponſio per id, quod dictum eſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad conformitatem in uolito teneamur.

Ibidem. AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ ad cõformitatem in volito non teneamur: nullus.n. ad ignotum tenetur: ſed volitum diuinum eſt nobis ignotum, ſicut & eius præſcitum. ergo videtur, ꝙ ad hoc non teneamur. Si dicatur, ꝙ poteſt alicui reuelari.

¶ 2 Contra. Poſito ꝙ alicui ſua damnatio reueletur, iſte non tenetur ſuam damnationẽ velle: quinimmo tenetur ſuã ſalutẽ F velle: qa tenetur ſe ex charitate diligere, & ſibi ſummum bonũ optare. ergo non tenetur velle, quod ſcit Deum velle.

¶ 3 Præt. Chriſtus ſciebat paſſionem ſuam a Deo eſſe volitam, & tamen aliqua voluntate paſſionem noluit: vt infra dicit Magiſter in tertio. 17. diſt. cum igitur Chriſtus nihil omiſerit eorũ quæ ſunt de rectitudine vitæ, ad q̃ oẽs tenemur, videtur ꝙ ad cõformitatem in volito nõ teneamur.

¶ 4 Idem obiicitur de beata Virgine, q̃ paſſionem filij non voluit. alias de morte triſtata non fuiſſet, quod eſt contrarium eius quod habetur Luc. 2. Tuã ipſius animam pertranſibit gladius.

¶ 5 Præt. Voluntas diuina innoteſcit nobis per ſigna: ſed permiſſio, quæ eſt vnum ſignorum eſt etiã de malis culpæ, quę nullo modo velle debemus. ergo non tenemur cõformare voluntatẽ noſtram diuinę in volito.

SED CONTRA. ps. 100. A. Gloſ. interlinearis ibi. Super illud ps. Non adhęſit mihi cor prauum &c. dicit gloſ. Cor prauum habet, qui non vult quod Deus vult: ſed omnes tenemur nõ habere cor prauum. ergo tenemur ad conformandum voluntatem noſtram voluntati diuinæ in volito.

¶ 2 Præt. Secũdum Tullium: amicorũ eſt idẽ velle & nolle: ſed tenemur Deo eſſe amici. ergo tenemur idẽ velle qđ ipſe vult. lib. de Amicitia.

RESPONDEO, Dicendũ, ꝙ Deus dicitur aliquid velle voluntate añte, & de hoc non eſt dubium, quin voluntatem noſtram in tali volito [d] diuino cõformare debeamus, quia hoc eſt D. 492. in quod voluntas noſtra ordinata eſt. Dicitur etiam aliqd velle voluntate conſequente, & hoc volitum non ſemper notum eſt nobis: niſi quatenus operatione eius manifeſtatur, & hoc addit aliquam rationem bonitatis ad rem, vt poſſit eſſe volita, quia I Deus eam vult: ſicut.n. aliquid habet in ſe bonitatem, vt facere eleemoſynam, & tamen aduenit ſibi aliqua ratio bonitatis ex fine, ita etiam aduenit ſibi aliqua ratio bonitatis ex hoc, quod eſt volitum & ordinatum a Deo. Eo.n. ipſo, ꝙ aliquid appræhenditur vt volitum a Deo, appræhenditur vt bonum. Vnde voluntas conſequens hanc appræhenſionem, tenetur [d] tendere in illud: D. 423. alioquin non eſſet motus voluntatis bonus, nec Deo conformis ſi bonum refugeret. Sciendum tamẽ, ꝙ cum ſint diuerſi gradus appetitus conſequentes diuerſas appræhenſiones nullus appetitus tenetur tendere in illud bonum cuius rõne [d] non D. 223. appræhendit. verbi gratia. In nobis eſt quidam appetitus ſenſitiuus conſequens appræhenſionem ſenſus, qui non eſt niſi de bono conuenienti ſm corpus: vnde hoc appetitu appetitur delectabile ſm ſenſum: nullo autem modo aliquod bonum ſpirituale vt ſcientia, aut quædam voluntas in nobis naturalis, qua K appetimus id quod ſm ſe bonum eſt homini inquantum eſt homo, & hoc ſequitur appræhẽſionem rõnis, prout eſt aliquid abſolute conſiderans, ſicut vult homo ſcientiam, virtutem, ſanitatem, & huiuſmodi. eſt etiam in nobis quędam voluntas deliberata conſequens actum rationis deliberantis de fine, & diuerſis circunſtantijs, & ſecundum hanc tendimus in illud, quod habet rationem bonitatis ex fine vel ex aliqua circunſtantia. Si ergo ſit aliquid quod habeat has omnes rationes bonitatis, quilibet appetitus ſi ſit rectus, tendit in hoc: ſi autem deſit aliqua ratio dictarum, oportet illum appetitum, cui reſpondet talis ratio non tendere in hoc: ſed forte in contrarium: ſi forte habeat contrariam rationem, ſicut ſecari propter ſanitatem eſt contriſtabile ſecundum ſenſum, nec ſecundum ſe bonum eſt, ſed tantum ex fine: & ideo ſectionem ſolum volũtas deliberata eligit, ſed voluntas naturalis & appetitus ſenſitiuus abhorret.

¶ Similiter etiam dicendum eſt in propoſito. ſi enim apprehẽdatur aliquid eſſe volitum a Deo qđ præcipue per ſignũ operationis manifeſtatur: voluntas deliberata, quæ ſequitur rationem

---

voluntati eius congruebat, qua cupiebat † diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Qui autem voluit eũ declinare paſſionem, & effugere manus iniquorum compaſſione pietatis, & ille habuit bonam voluntatem. Vnde Aug. in Ench. Bonę apparebant voluntates piorum fidelium, qui nolebant apoſtolum Paulum hieruſalem pergere, ne ibi pateretur mala, quæ Agabus prophetã prędixerat, & tamen hoc illum Deus pati volebat pro annuntianda fide Chriſti, exercens martyrem Chriſti: neque ipſe bonam voluntatem ſuam impleuit per Chriſtianorũ voluntates bonas, ſed per iudęo B rum malas, & ad eum potius pertinebãt, qui nolebãt, quod volebat, q̃ illi, per quos volentes factum eſt, quod volebat, qa idipſum mala voluntate fecerunt, quod Deus bona voluntate voluit. Ita & in paſſione Chriſti factũ eſt, quod.n. Deus voluit, hoc idẽ Iudęi, & diabo C lus: ſed illi mala volũtate, Deus vero bona voluntate, ſ. vt Chrs moreretur. Verũtñ illi actũ voluerũt, quem Deus non voluit.

nem prout eſt apprehendens & conferens de iſta ratione bonitatis, tenetur aliquid velle: quãuis voluntas naturalis & appetitus ſenſitiuus refugiant, & in refugiendo voluntati diuinæ conformant, inquantum tendunt in bonum ſecundum rationem appręhenſam: ſicut eſt in illo, qui pie dolet de morte patris, vel alicuius vtilis in eccleſia. Sciendum tamen, quòd in talibus motus voluntatis deliberatæ † Philip. 1. in peccatoribus eſt corruptus, qui ex toto relinquunt deliberationem rationis, & ſequuntur impetum volũtatis naturalis, † Cap. 101. to. 3. Act. 21. & ſenſitiuæ, murmurantes de Dei ordinatione, in iuſtis vero viatoribus manet quidem integer, ſed imperfectus dupliciter. Tum ex parte cognitionis, quia non plene voluntatem diuinam cognoſcit. Tũ ex parte affectionis: quia retardatur ex motibus inferioribus. vnde in talibus ſufficit recalcitrare diuinæ ordinationi, nec oportet gaudium experiri de hoc, ꝙ ſecundum voluntatem fit. ſicut etiam dicit philoſophus in 3. Ethic. Cap. 10. ꝙ ſufficit fortem non triſtari in periculis mortis, q̃uis non gaudeat ſicut eſt in actibus aliarum virtutũ, & hæc eſt conformitas vię: ſed in beatis eſt integer & perfectus. Tum ex parte cognitionis, quia voluntatem diuinam plene cognoſcunt. Tum ex parte affectionis, quæ dominatur omni inferiori voluntati, nec in aliquo retardatur vel impeditur. vnde in videndo illud quod Deus vult quod & ipſi volunt, gaudium ps. 57. experiuntur: de quo in pſalmis dicitur. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd volitum diuinum quantum ad volũtatem antecedentem eſt nobis notum ex ipſa naturali inclinatione: ſed volitum voluntatis conſequentis innoteſcit nobis vel per reuelationem, vel per operationem.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ illa põ eſt quaſi impoſſibilis: qa nulli ſua damnatio reuelatur: ſicut etiam nec angelis, vt dicit Lib. 11. ſupra Gen. ad lĩam. c. 17. & 18. Aug. ſi tamen reuelaretur, poſſet credere ſecundum comminationem, & non ſecundum præſcientiam dictum, tenetur tamen velle iſtum ordinem iuſtitiæ: quo ſi in peccatis moritur damnatur, quia hoc eſt quod Deus vult, & non damnationem per ſe, neque culpam.

A ¶ Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus voluntate rationis deliberata volebat paſſionem ſuam, & ſimiliter beata virgo, & quilibet ſanctus, quãuis voluntas naturalis diſſentiret.

¶ Ad quartum dicendum, quòd permiſſio nunquam ſignificat, ꝙ voluntas ſit de culpa, ſed de bono, quod adiungit culpæ.

EXPOSITIO TEXTVS.

ACTVM quippe iudæorum non voluit Deus &c.} Videtur hoc eſſe falſum, quia paſſio eſt effectus actionis. vnde ſi voluit paſſionem, voluit actionem.

¶ 2 Ad quod dicendum, ꝙ paſſio Chriſti ſubiacebat duplici operationi. i. actio iudæorum inquantum afflictiua erat, & ſic non erat volita a Deo, ſicut nec actio, & operationi voluntatis Chriſti inquantum erat meritoria, & ſic erat placita Deo. vnde verſus. Actio diſplicuit. paſſio grata fuit. frequenter enim voluntas & ratio diuidunt, quæ natura coniungit. {Vt apoſtolus Petrus quando id &c.} hoc ſumitur D Mat. 16. & dicitur Sathanas. i. aduerſarius inquantum bona ſua voluntate ex pietate bonæ volũtati Chriſti aduerſabatur. {Et quæ ad myſterium diuinæ voluntatis &c.} Videtur inconuenienter ordinaſſe, quia ſecundum Philoſophum in primo phy. Tex. 2. Innata eſt nobis via a poſterioribus in priora, & ita a creaturis in creatorem.

¶ Ad quod dicendum, quòd hoc tenet in eis, quæ naturali cognitione cognoſcimus, quæ ex ſenſu principium ſumit: ſed in his, quæ per fidem cognoſcimus noſtra cognitio ipſi veritati primæ innititur. Vnde oportet, quòd a prima veritate quæ eſt Deus, in ea quæ ab ipſo ſunt procedamus ad ſimilitudinem co- E gnitionis, quam ſancti in verbo habebunt, vbi & verbum, & res plene cognoſcent. Cuius cognitionis nos participes faciat ipſum verbum Dei filius, qui hanc cognitionem in nobis per fidem initiauit, cui eſt honor & gloria per infinita ſecula ſecolorum. Amen.

EXPLICIT SCRIPTVM SANCTI THOMAE DE AQVINO,
ordinis Prædicatorum ſuper primo libro Sententiarum.

SERIES CARTARVM

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S.

Omnes ſunt Quaterniones, Præter S qui eſt Quinternio.

ROMAE,
Apud hæredes Antonii Bladi, & Ioannem Oſmarinum Liliotum ſocios.
M D LXX

A·BLA·IMPR
ESS·CAME